Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี จังหวัดมหาสารคาม

The Development of Reading Skills Through Gamification-Based Learning Combined with Citta Bhāvanā for Prathom Suksa 2 Students at Anuban Nakhon Champasri School, Maha Sarakham Province

กรรณิกา สีลาปัง[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Kannika Seelapang[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Khraiboot[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * kannika.sr@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 17 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ (๒) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา (๓) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒/๒ โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี จังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๒๒ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (๑) แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา (๒) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา และ (๓) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสถิติที่ใช้คือ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า ๑) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒/๒ มีประสิทธิภาพเท่ากับ ๘๘.๗๗/๘๘.๘๖ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่กำหนดไว้ ๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๙.๖๘ และ ๑๗.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการอ่าน, เกมมิฟิเคชั่น, หลักจิตตภาวนา

Abstract

This research aimed to: (1) develop a Thai reading skill development lesson plan using gamification-based learning integrated with Citta Bhāvanā, targeting the efficiency criteria of 80/80, (2) compare learning achievements in Thai reading skills before and after implementing the gamification and Citta Bhāvanā-based instruction, and (3) examine students' satisfaction toward the learning approach. The target group consisted of 22 Prathom Suksa 2/2 students from Anuban Nakhon Champasri School, Maha Sarakham Province. The research instruments included: (1) the Thai reading skill development lesson plans based on gamification and Citta Bhāvanā, (2) a learning achievement test, and (3) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using basic statistics: mean, standard deviation (S.D.), and the dependent t-test. The research results were as follows: 1) The Thai reading skill development lesson plan, using gamification-based learning combined with Citta Bhāvanā for Prathom Suksa 2/2 students, achieved an efficiency of 88.77/88.86, which is higher than the specified criterion of 80/80. 2) Students' learning achievement in Thai reading through gamification-based learning integrated with Citta Bhāvanā showed that the mean pre-test and post-test scores were 9.68 and 17.05, respectively. A comparison of the scores revealed that the post-test mean was significantly higher than the pre-test mean at the .05 level of statistical significance. 3) Students expressed a high level of satisfaction with the Thai reading lesson plan using gamification-based learning combined with Citta Bhāvanā, with an overall average score of 2.67, interpreted as a high level of satisfaction.

Keywords: Thai reading skill, gamification-based learning, Citta Bhāvanā

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยไว้ 5 สาระ โดยการอ่านเป็นหนึ่งในห้าสาระที่ผู้เรียนต้องเรียน ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน นอกจากนี้ การอ่านได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2568 ใจความว่า ส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นวิถีในการค้นหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สูงขึ้น ส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความสามารถด้านการอ่านตามแนวทางการประเมิน PISA จากนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทักษะการอ่าน มีความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน ค้นหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สูงขึ้นนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจุบันนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้นมีปัญหาในด้านการอ่านภาษาไทยไม่ออกมากขึ้น จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2566 ขององค์การยูนิเซฟประเทศไทย พบว่า ในปี 2565 มีนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 2-3 เพียงร้อยละ 51.5 เท่านั้นที่มีทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน ซึ่งลดลงร้อยละ 5.5 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 และจากผลการสอบประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (NT: National

Test) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้านภาษาไทยของโรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ประจำปีการศึกษา 2566 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.62 ซึ่งน้อยกว่าระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และระดับประเทศ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.38 และร้อยละ 62.58 ตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ควรได้รับการพัฒนาทักษะการอ่านเป็นอย่างมาก เพราะการอ่านถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน หากไม่มีการพัฒนาแก้ไขในแนวทางที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรก คงยากที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้

จากผลการทดสอบและสังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี พบว่า ปัญหาการอ่านไม่ออก ไม่คล่อง มีสาเหตุมาจากนักเรียนไม่สามารถจดจำสระและหลักการอ่านได้ นอกจากนี้ นักเรียนยังไม่สนใจบทเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียน ประกอบกับช่วงวัยของผู้เรียนเป็นวัยที่มีสมาธิจดจ่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งสั้น ซนอยู่ไม่นิ่ง ไม่สามารถนั่งทำงานติดต่อกันเป็นเวลานาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพร พลไกร กล่าวว่า ปัญหาหลักการอ่านภาษาไทย มาจากการที่ผู้เรียนอ่านไม่ออก เนื่องจากอาจมาจากการที่ไม่สามารถจดจำหลักการของการอ่านได้ และโอม สุขสมยศ ที่กล่าวว่า สมาธิในการเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับเด็กวัยเรียน กล่าวคือหากเด็กไม่มีสมาธิก็คงเรียนหนังสือไม่ได้และทำงานไม่เสร็จ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ในห้องเรียน ดังนั้นครูผู้สอนควรให้ความสำคัญและศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงเทคนิคกระบวนการ การใช้สื่อการเรียนรู้ ให้เหมาะสมต่อผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

แนวคิดเกมมิฟิเคชั่น เป็นการนำเอาหลักการพื้นฐานในการออกแบบเกม กลไกการเล่นเกม มาใช้ในบริบทอื่นที่ไม่ใช่การเล่นเกม กิจกรรมมีลักษณะท้าทาย เช่น การใช้คะแนน รางวัล และกระดานคะแนน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้มากขึ้น ได้แก่ เกรด การมีส่วนร่วม และความเร็วในการทำงานและมอบหมายงาน นอกจากนี้ยังมีประโยชน์สำหรับการสอนและการเรียนรู้ภาษา และสามารถเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนและทำให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สนุกสนาน

การเจริญจิตตภาวนาเป็นการฝึกให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจถ่องแท้ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง จิตสติ และความคิด ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นหลักที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในการฝึกสมาธิ ความสงบ จิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงาม ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาจหาญ นิมิตหมื่นไว ได้ใช้หลักธรรมะเรื่องจิตตภาวนาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของบุคลากรในหน่วยงาน พบว่า บุคลากรของหน่วยงานได้พัฒนาตนเองในด้านจิตใจให้มีสติ มีสมาธิที่ดี มีจิตใจที่สงบเย็น มีความสุขใจ มีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ กิตติชัย สุธาสิโนบล ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยศึกษาผลการเรียนรู้ในด้านกายภาวนา ศีลภาวนาและจิตตภาวนา พบว่า มีผลการพัฒนากายภาวนา ศีลภาวนาและจิตตภาวนา เพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.67 จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักจิตภาวนาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้นักเรียน

มีสมาธิ และจิตใจจดจ่อในการเรียนมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนและร่วมกิจกรรมภายในห้องเรียนได้ดีขึ้นอีกด้วย

จากสภาพปัญหาและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี มีปัญหาการอ่านไม่ออก อ่านไม่คล่อง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถจดจำสระและหลักการอ่านได้ และในห้องเรียนนักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง คุยกันหรือเล่นกันระหว่างเรียน ไม่มีสมาธิในการเรียน ผู้วิจัยได้นำการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเอง กระตุ้น ทักษะทางการใช้ภาษาด้วยองค์ประกอบของเกมร่วมกับหลักจิตตภาวนาให้นักเรียนสมาธิในการเรียน มาช่วยในการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาไทยก่อนและหลังการเรียนรู้ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่าน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรีที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาไทย เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาไทย และศึกษาความพึงพอใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest - Posttest Design)

3.2. กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 22 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

3. 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี จำนวน 7 แผน ทำการสอน 21 ชั่วโมง

3.3.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน โดยใช้แบบทดสอบการอ่านของชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 20 คำ

3.3.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี

3.4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.4.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 แผน ใช้เวลาในการสอน 21 ชั่วโมง

3.4.2 การสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านภาษาไทยของชั้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการสร้าง และหาคุณภาพ

3.4.3 แบบประเมินความพึงพอใจ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาการอ่านคำโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ตามเกณฑ์ 80/80

3.6.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคำ ระหว่างก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2

3.6.3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้การอ่านคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

3.7 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาการอ่านคำโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ตารางแสดงคะแนนการทดสอบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ตามเกณฑ์ 80/80

	คะแนนสอบก่อนเรียน (20)	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้							คะแนนรวมทั้งหมด (140)	คะแนนสอบหลังเรียน (20)
		แผน 1 (20)	แผน 2 (20)	แผน 3 (20)	แผน 4 (20)	แผน 5 (20)	แผน 6 (20)	แผน 7 (20)		
รวม	213	397	391	393	392	386	388	387	2734	391
$\overline{X}$	9.68	18.05	17.77	17.86	17.82	17.55	17.64	17.59	124.27	17.77
S. D.	2.85	1.33	1.31	1.58	1.44	1.22	1.33	0.96	7.95	1.63
ร้อยละ	44.41	90.23	88.86	89.32	89.09	87.73	88.18	87.95	88.77	88.86

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนรวมการทดสอบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ทั้ง 7 แผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 88.77 และคะแนนทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 88.86 ดังนั้น แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	$S.D.$	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	140	124.27	7.95	88.77
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	17.77	1.63	88.86
ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 88.77/88.86				

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 88.77 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 88.86 ดังนั้น แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 แผน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.77/88.86 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านคำ ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ตารางที่ 3 ตารางแสดงคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียนคนที่	ทดสอบก่อนเรียน (20 คะแนน)	คะแนนทดสอบหลังเรียน (20 คะแนน)	ผลต่าง
คนที่ 1	14	18	4
คนที่ 2	6	13	7
คนที่ 3	11	20	9
คนที่ 4	9	13	4
คนที่ 5	6	13	7
คนที่ 6	8	13	5
คนที่ 7	7	17	10
คนที่ 8	5	13	8
คนที่ 9	8	18	10
คนที่ 10	12	19	7
คนที่ 11	8	17	9
คนที่ 12	10	19	9
คนที่ 13	6	13	7
คนที่ 14	12	20	8
คนที่ 15	10	17	7
คนที่ 16	10	19	9
คนที่ 17	12	20	8
คนที่ 18	15	20	5
คนที่ 19	12	19	7
คนที่ 20	10	18	8
คนที่ 21	14	20	6
คนที่ 22	8	16	8
ร้อยละ	**48.41**	**88.23**	**36.82**
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	**9.68**	**17.05**	**7.36**
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	**2.852**	**2.768**	**1.733**

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการจัดการเรียนรู้การอ่านคำ หลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน คือ 17.05 คิดเป็นร้อยละ 88.23 และ 9.68 คิดเป็นร้อยละ 48.41 ตามลำดับ โดยมีผลต่างคะแนนเฉลี่ย 7.36 คิดเป็นร้อยละ 36.82

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความสามารถการอ่านการคำ

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	t	Sig
ก่อนเรียน	22	9.68	2.852	7.364	19.926	0.00
หลังเรียน	22	17.05	2.768			

หมายเหตุ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.68 และ 17.05 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้การอ่านคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

ข้อความ	ผลการวิเคราะห์		แปลผล
	$\bar{x}$	S. D.	
ด้านเนื้อหา			
1. นักเรียนสนใจคำที่อ่าน มีความหลากหลาย และท้าทายในการฝึกอ่าน	2.68	0.48	มาก
2. นักเรียนได้ฝึกอ่านคำจากผ่านกิจกรรมเกมและแบบทดสอบ	2.63	0.46	มาก
เฉลี่ย	**2.70**	**0.46**	**มาก**
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
3. ครูชี้แจงกิจกรรมให้ฟังอย่างชัดเจนและน่าสนใจ	2.45	0.51	ปานกลาง
4. เนื้อหาที่ครูสอนพอดีกับเวลา	2.55	0.51	มาก
5. ครูอธิบายบทเรียนได้อย่างชัดเจนและเข้าใจ	2.64	0.49	มาก
6. นักเรียนทำกิจกรรมอย่างมีความสุข สนุกสนาน	2.73	0.46	มาก
7. กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นความสนใจและอยากหาความรู้และทำตามเป้าหมายที่ครูกำหนด	2.68	0.48	มาก
8. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนทำงานร่วมกับเพื่อนได้	2.64	0.49	มาก
9. การเรียนรู้ช่วยทำให้อ่านออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน	2.55	0.51	มาก
10. โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้	2.73	0.46	มาก
เฉลี่ย	**2.62**	**0.49**	**มาก**
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียน			
11. สื่อการสอนของครูมีความน่าสนใจในการเรียนรู้	2.77	0.43	มาก
12. ครูมีสื่อการสอน/เกมที่หลากหลาย ทันสมัย	2.68	0.48	มาก

13. นักเรียนได้รับความรู้จากสื่อและเกมที่ครูได้จัดทำขึ้น	2.82	0.39	มาก
เฉลี่ย	**2.76**	**0.43**	**มาก**
ด้านวัดผลและประเมินผล			
14. นักเรียนสนุกสนานกับการได้ทำแบบฝึกและทดสอบการอ่านคำที่มีการแข่งขันสะสมคะแนน	2.73	0.46	มาก
15. นักเรียนชอบการฝึกอ่านคำที่ได้รู้คะแนนตนเอง	2.68	0.48	มาก
เฉลี่ย	**2.70**	**0.46**	**มาก**
รวม	**2.67**	**0.47**	**มาก**

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 และด้านวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

พบว่า คะแนนเฉลี่ยการจัดการเรียนรู้การอ่านคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 7 ชุด คะแนนเต็ม 140 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.95 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 88.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 88.77 คะแนน ทดสอบหลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ย 17.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.63 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 88.86 ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 88.86 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้แนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์การอ่านคำของนักเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นตามเกณฑ์ร้อยละ 80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

พบว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยการเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้น จากคะแนนทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลนครจัมปาศรี ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด เกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา

พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีความเข้าใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่านคำ นักเรียนมีความรู้สึกชอบ สนุกสนาน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่เหมาะสมนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.1 การพัฒนาการอ่านคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.77/88.86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเอง กระตุ้น ทักษะทางการใช้ภาษาด้วยองค์ประกอบของเกมร่วมกับหลักจิตตภาวนาให้นักเรียนสมาธิในการเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ชนัตถ์ พูนเดช และ ธนิตา เลิศพรกุลรัตน์ ที่กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดเกมมิฟิเคชันว่าวิธีการนี้ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้มีความสนุกสนาน กระตุ้นความสนใจเรียนและสร้างความผูกพันในการเรียนของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ขนิษฐา โลหะประเสริฐ และคณะ ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาพบว่าประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification Techniques) เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.08/85.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ (80/80) ที่ตั้งไว้

5.2 ความสามารถการอ่านคำของนักเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาและนำการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนามาออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ของแต่ละแผนเข้าด้วยกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโดยมีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย กระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของตนเองให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ นักเรียนจึงมีทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบญจพร พลไกร เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดเกมิฟิเคชั่น (Gamification) สำหรับนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ในสถานการณ์การโควิด-19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความสามารถการอ่านสะกดคำ

ภาษาไทยของนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) เนื่องจากสถานการณ์ โควิด-19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับ แนวคิดเกมิฟิเคชั่น (Gamification) โดยมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถการอ่านสะกดคำภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับ แนวคิดเกมิฟิเคชั่น (Gamification) ($\bar{x}$ = 21.17, S.D. =3.77) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 7.25, S.D. = 2.85) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภัทรา สดเอี่ยม เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยวิธีการสอนแบบแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น พบว่า การเปรียบเทียบทักษะการอ่านระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีค่าเฉลี่ยของทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.57 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.96 เมื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยวิธีการสอนแบบแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชันก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับ มากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 และด้านวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนามีความพึงพอใจในการเรียน ทั้งด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และ ด้านวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้ลงมือปฏิบัติจริงจึงเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการอ่านสูงขึ้น นักเรียนจึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพร พลไกร เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดเกมิฟิเคชั่น (Gamification) สำหรับนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ในสถานการณ์การโควิด-19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับ แนวคิดเกมิฟิเคชั่น (Gamification) ของนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) โรงเรียนบ้านห้วยไคร้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.37, S.D.= 0.82) เมื่อพิจารณาแต่ละ ด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการเรียนการสอน และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นลำดับสุดท้าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา โลหะประเสริฐ และคณะ เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิคเกมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัด

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา พบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้ชุดฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification Techniques) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.30 ถึง 4.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 0.73 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการอ่านของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมให้เข้าใจ มีการวางแผนปรับกิจกรรมให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละช่วงวัย สภาพชั้นเรียน และบริบทของโรงเรียน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ อาจนำสื่อหลากหลายประเภทมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติม

2. การนำองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ และยังสามารถนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้งครูควรชี้แจงข้อตกลง ข้อปฏิบัติ และเกณฑ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4. การดำเนินกิจกรรมผู้วิจัยได้ให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมทั้งรูปแบบเดี่ยวและรูปแบบกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และได้มีปฏิสัมพันธ์ รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม แต่ทั้งนี้ผู้สอนควรอธิบายถึงการช่วยเหลือเพื่อนที่เป็นกติกาของเกมอย่างชัดเจน เพื่อชี้แนะให้นักเรียนได้ตัดสินใจจับกลุ่มและช่วยเหลือเพื่อนด้วยตนเอง โดยมิใช่การจับกลุ่มให้จากผู้สอน

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

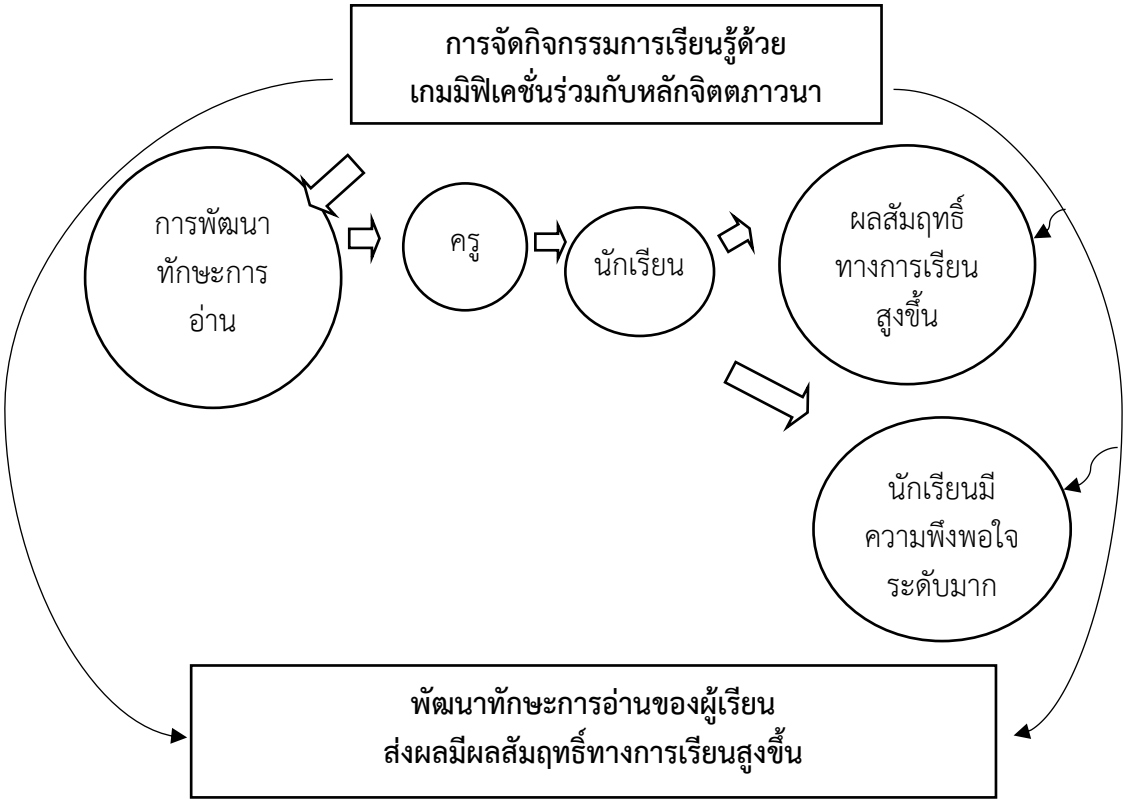
1. ควรนำการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตต ภาวนาไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นๆ ระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันร่วมกับหลักจิตตภาวนา ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย เพื่อศึกษาผลลัพธ์อื่น ๆ

เช่น พฤติกรรมของนักเรียน เจตคติต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาล นครจัมปาศรี จังหวัดมหาสารคาม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา ทำให้เกิดการพัฒนาตามความสามารถการอ่านคำ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกมมิฟิเคชั่นร่วมกับหลักจิตตภาวนา เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่สนใจทั่วไปในการทักษะด้านการอ่านคำสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้ สรุปได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กิตติชัย สิธาสุโนบล. (2555). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน* [รายงานการวิจัย]. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ขนิษฐา โลหะประเสริฐ, และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. *วารสารพิกุล, 21*(2), 233–252.

ชนัตถ์ พูนเดช, & ธนิตา เลิศพรกุลรัตน์. (2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดเกมมิฟิเคชัน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18*(3), 331–339.

เบญจพร พลไกร. (2565). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชัน (Gamification) สำหรับนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) ในสถานการณ์การโควิด-19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ...* [การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ยูนิเซฟแห่งประเทศไทย. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2566*. สืบค้นจาก https://www.unicef.org/thailand/th/reports/รายงานผลการดำเนินงานประจำปี-2566

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566*. สืบค้นจาก http://180.180.244.42/NT/ExamWeb/FrLogin.aspx?ReturnUrl=%2fNT%2fExamWeb%2f

สุภัทรา สดเอี่ยม. (2565). *การพัฒนาทักษะการอ่านและแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยวิธีการสอนแบบแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

อาจหาญ นิมิตหมื่นไวย. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมะเรื่องจิตตภาวนาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของบุคลากร* [สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

โอม สุขสมยศ. (2560). *การพัฒนาช่วงความสนใจและสมาธิของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการเล่น* [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Al-Dosakee, K., & Ozdamli, F. (2021). Gamification in teaching and learning languages: A systematic literature review. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 13*(2), 559–577.

Jenni Majuri, Jonna Koivisto, & Juho Hamari. (2018). Gamification of education and learning: A review of empirical literature. In *GamiFIN Conference 2018* (pp. 11–19). Pori, Finland.

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A Development Model of Learning Management in the Subject of Modern Literary Criticism Using the Principles of Buddhist Teaching Methods for Undergraduate Students in Thai Language Teaching Program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระศรีปริยัติธาดา (ทองสา ฐานิสฺสโร)[1*], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[2], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrasripariyattithada (Thongsa Ṭhānissaro)[1], Phrakrukhamphithammanuwat[2], Pacharakit Sribunrueang[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 20 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน 3) ทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น และ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบดังกล่าว ดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน การพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้ และการประเมินผล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน นิสิตระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 119 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.82) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.10) รูปแบบมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.67/84.31 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.42) นอกจากนี้ ผลการประเมินการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.68) สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอนมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตได้อย่างเหมาะสมในบริบทระดับอุดมศึกษา

คำสำคัญ: การวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่; พุทธวิธีการสอน; รูปแบบการจัดการเรียนรู้; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การสอนภาษาไทย

Abstract

This research and development study aimed to: 1) investigate the current state of learning management in Modern Literary Criticism using Buddhist instructional principles; 2) develop a learning management model based on Buddhist teaching methods; 3) implement the developed model; and 4) evaluate its effectiveness. The study was conducted in four phases, namely situation analysis, model development, implementation, and evaluation. The target groups consisted of administrators, instructors, undergraduate students majoring in Thai Language Teaching at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, experts, and administrators of Khon Kaen Buddhist College, totaling 119 participants. The research instruments included questionnaires, focus group discussion records, model evaluation forms, a model handbook, an achievement test, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that the overall state of learning management in Modern Literary Criticism based on Buddhist instructional principles was at a high level ($\bar{x}$ = 3.82). The developed model comprised five components: principles, objectives, content, learning management process, and assessment and evaluation, with overall appropriateness, feasibility, and usefulness rated at a high level ($\bar{x}$ = 4.10). The model achieved an efficiency score of 81.67/84.31, exceeding the established criterion of 80/80. Students' post-test achievement scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level, and their satisfaction with the model was at a high level ($\bar{x}$ = 4.42). Furthermore, the overall evaluation of the model implementation was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.68). The results indicate that the developed learning management model based on Buddhist teaching methods effectively enhances students' learning achievement and promotes learning in Modern Literary Criticism, making it suitable for application in higher education contexts.

Keywords: Modern Literary Criticism; Buddhist Teaching Methods; Learning Management Model; Learning Achievement; Thai Language Teaching

1. บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญและเป็นเครื่องมือในการสร้างคน สร้างสังคม สร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขท่ามกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 อีกทั้งเป็นรากฐานของประเทศซึ่งมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนพัฒนาและสร้างความเจริญให้กับประเทศให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ เป้าหมายสำคัญของการศึกษามิใช่เพียงแค่การผลิตผู้มีความรู้ความสามารถเท่านั้น แต่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันสร้างเด็กและเยาวชนของชาติให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-พ.ศ.2580) ได้ระบุไว้ว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อน สำคัญในการยกระดับ

การพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดย ภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า"ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ ดีเก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งคนไทยในอนาคต จะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้วนและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติมีหลักคิดที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Council ที่มุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ประสิทธิผลเพิ่มขึ้น มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เมื่อกล่าวถึงการเรียนวรรณคดี หลายคนอาจนึกถึงภาพของหนังสือโบราณเล่มหนาที่เต็มไปด้วยคำศัพท์ที่เข้าใจยาก ขณะที่หลายคนอาจจะนึกถึงเรื่องราวที่เคยเรียนมาแม้จะเลือนรางไปบ้าง การเรียนวรรณคดีมีประวัติยาวนานมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน เช่น การบรรจุให้วรรณคดีเป็นวิชาหนึ่งในการสอบไล่และการสอบเพื่อเข้ารับราชการของประเทศจีน การนำความสนใจด้านวรรณคดีมาพิจารณารับทนายความของชาวอังกฤษ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาติต่าง ๆ ล้วนประจักษ์ถึงคุณค่าของวรรณคดี ทั้งด้านความรู้ที่ก่อให้เกิดปัญญาและความงามทางภาษาที่ก่อให้เกิดอารมณ์สุนทรียะ ในประเทศไทยการเรียนวรรณคดีที่เป็นรูปธรรมนั้นเกิดขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่หลักสูตรพุทธศักราช 2503 ที่หมวดภาษาไทยมีวิสัยทัศน์ให้ผู้เรียน “ได้รับการอบรมให้รู้รสไพเราะของภาษาจนรู้สึกซาบซึ้งในวรรณคดีของชาติ” รวมถึงมีจุดมุ่งหมายที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความ “ซาบซึ้งและเข้าใจคุณค่าของศิลปะการใช้ภาษาไทยและสุนทรียภาพของวรรณคดีไทย” และได้พัฒนาเรื่อยมาจนปัจจุบันที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้วรรณคดีและวรรณกรรมไทยเป็นสาระหนึ่งของสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยระบุมาตรฐานไว้ว่าผู้เรียนต้อง “เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง” อาจกล่าวว่าผู้เรียนไทยทุกคนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับในประเทศย่อมต้องผ่านการเรียนวรรณคดีไทยมาแล้วแม้การเรียนวรรณคดีไทยจะเป็นข้อบังคับหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาของไทยมาอย่างยาวนาน แต่ก็ยังพบว่านักเรียนส่วนมากไม่ได้ซาบซึ้งหรือเห็นคุณค่าของวรรณคดีเท่าที่ควร แต่กลับมีความเข้าใจต่อวรรณคดีในทางตรงกันข้าม คือแทนที่จะ “วิจักษ์” แต่กลับ “วิจารณ์” อย่างขาดความรู้ความเข้าใจ เห็นได้จากกระทู้เชิงวิพากษ์วิจารณ์การเรียนวรรณคดีไทยบนโลกออนไลน์ เช่น ขออนุญาตเปิดประเด็น เรื่องความไม่ชอบวรรณคดีไทยของคนรุ่นใหม่ วรรณคดีไทย เรียนไปทำไมครับ ? เป็นต้น ความคิดเห็นเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายคนได้อธิบายว่า ผู้เรียนมักคิดว่าการเรียนวรรณคดีให้ประสบความสำเร็จต้องเน้นการท่องจำเป็นหลัก โดยเฉพาะคำศัพท์ยากทั้งหลายและเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ในขณะเดียวกันผู้สอนก็ไม่ได้สอนวรรณคดีด้วยวิธีการอื่นที่นอกเหนือจากการท่องจำข้อมูล เพราะไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนศึกษาวรรณคดีแต่ละเรื่องให้ลึกซึ้ง เหตุนี้ การสอนวรรณคดีไทยโดยทั่วไปจึงยังติดอยู่กับรูปแบบและวิธีจัดการ

เรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการจดจำเนื้อหาผ่านการเล่าเรื่อง การท่องจำคำศัพท์ การถอดความ และการวิเคราะห์คุณค่าทางด้านสังคมและวรรณศิลป์ ซึ่งไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของการเรียนวรรณคดี นั่นคือการพยายามเข้าใจบทประพันธ์เพื่อเรียนรู้และเข้าใจชีวิตของตัวละครในวรรณคดีที่หลากหลาย ซึ่งเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตทางด้านปัญญาและอารมณ์ อนึ่ง ปัญหาการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาไทยแต่เพียงเท่านั้น เห็นได้จากที่นิโคลล์และโรเบิร์ตส์ (Nicoll Roberts) กล่าวถึงปัญหาลักษณะเช่นนี้ว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ขาดวิธีการออกแบบและจัดการเรียนรู้วรรณคดีที่เหมาะสม อีกทั้งไม่สนใจที่จะพัฒนารูปแบบหรือแนวทางที่ทันสมัย สร้างสรรค์ และเป็นระบบกว่าที่ใช้อยู่ การยกระดับคุณภาพด้านการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่นิสิตจะต้องมีทักษะและเข้าใจรูปแบบ และทฤษฎีของการวิจารณ์วรรณกรรม

ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณกรรมสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณาจารย์ยังขาดรูปแบบการสอนที่ตายตัวและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสอนนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวการพัฒนารูปแบบการศึกษาแนวคิดและความหมายของทฤษฎีรูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้คือ สิ่งที่ค้นพบจากการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้แสดงความสามารถเพื่อกระตุ้นความสนใจและเป็นสิ่งที่จูงใจที่ทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้มีการออกแบบขึ้นเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ต้องการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ประกอบด้วยขั้นตอนการสอนหลัก ๆ เป็นตัวนำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ การจัดการเรียนการสอนต้องเรียงตามลำดับขั้นตอนที่มีการเสนอไว้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกัน และจะตอบสนองจุดมุ่งหมายเฉพาะที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และเกิดการเรียนรู้ ซึ่งในรายละเอียดดังกล่าวจะช่วยในการวางแผนหลักสูตร หน่วยการสอน แผนการสอน ช่วยในการออกแบบอุปกรณ์การเรียนรู้ และรวมไปถึงหนังสือเรียนแบบฝึกหัด โปรแกรมประเภทสื่อประสม โปรแกรมการเรียนรู้แบบเรียนหรือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือขั้นตอนการสอน (Syntax) ระบบสังคม (social system) หลักการตอบสนอง (principle of reaction)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้หมายถึง แบบหรือแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของเฉพาะของรูปแบบนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปการสอนการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ส่วนองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้ Anderson, T. P. ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้หลักการของรูปแบบการ

จัดการเรียนรู้ กล่าวถึงความเชื่อ แนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะเป็นตัวชี้นำการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่ผู้สอนระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้แก่ การวางเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน หรือเป็นการระบุเป้าหมายในการทำงานของผู้เรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา และกระบวนการในการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนการสอน สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยให้การปฏิบัติแต่ละขั้นตอนของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนประสอบผลสำเร็จ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง และตรงตามที่รูปแบบการเรียนการสอนนั้น ๆ ได้กำหนดไว้การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และทราบประสิทธิผลของรูปแบบที่มีต่อการเรียนรู้ และกระบวนการทั้งหมดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) หลักการตามแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ(2) ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ(3) วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ (4) สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่นำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ Joyce, B. and Weil, M. ได้กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) แนวคิดและหลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นตัวชี้นำในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหากิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ซึ่งอาศัยความเชื่อแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้(2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น (3) เนื้อหาเป็นเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน (4) กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรม วิธีการ และขั้นตอนของการปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (5) การวัดและประเมินผล เป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวบ่งบอกถึงผลการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทยเกี่ยวกับรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ (Modern Literary Criticism) มีการจัดการเรียนการสอนอยู่ 9 แห่ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตพะเยา วิทยาลัยสงฆ์เลย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติวิลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ปีการศึกษา 2/2567 จำนวนทั้งสิ้น 63 รูป/คน โดยมีคำอิบายรายวิชาของรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ดังนี้ เพื่อให้นิสิตมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ทฤษฎีและแนวการวิจารณ์ วรรณคดีประเภทต่าง ๆ วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยประเภทต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัยได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยจะได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและให้อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำรูปแบบการการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. วิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. วิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์

วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตรการหาค่า E_1/E_2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ t-test Dependent ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

ระยะที่ 4 การประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพด้านการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. วิเคราะห์การประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (%)

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สภาพสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.87 S.D. = 1.18) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 1.9 นิสิตนำความรู้จากการเรียนในวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่นำเอาไปใช้ในชีวิตได้ ($\overline{X}$ = 4.14 S.D. = 0.87) รองลงมา คือ 1.1 นักศึกษาคำนึงถึงความสามารถของนิสิตเป็นหลักในการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.04 S.D. = 1.08) และ1.8 นิสิตมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ($\overline{X}$ = 4.01 S.D. = 1.06) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 1.5 นิสิตมีการเรียนรู้โดยมีการร่วมมือกับผู้อื่นได้ ($\overline{X}$ = 3.54 S.D. = 1.30)

สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านเนื้อหาวิชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.90 S.D. = 1.23) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 2.5 มีการ

จัดลำดับเนื้อหารายวิชาเป็นไปตามความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.23 S.D. = 0.93) รองลงมา คือข้อที่ 2.3 เนื้อหาความรู้เรื่องการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ที่อาจารย์สอนมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.19 S.D. = 0.79) และข้อที่ 2.1 เนื้อหาความรู้เรื่องวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ที่อาจารย์สอนมีความน่าสนใจ ($\overline{X}$ = 4.10 S.D. = 1.10) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 2.4 เนื้อหาความรู้เรื่องการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ ที่อาจารย์สอนมีความเหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.21 S.D. = 1.43)

สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81 S.D. = 1.27) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 3.6 สื่อการเรียนรู้มีความทันสมัย เหมาะสมกับการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.14 S.D. = 0.96) รองลงมา คือข้อที่ 3.7 มีสื่อการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้นิสิตเกิดกระบวนการการเรียนรู้ของนิสิต ($\overline{X}$ = 4.10 S.D. = 1.05) และข้อที่ 3.5 มีอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้นิสิตเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้ ($\overline{X}$ = 3.91 S.D. = 1.20) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3.4 แสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยได้ ($\overline{X}$ = 3.31 S.D. = 1.58)

สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.69 S.D. = 1.35) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 4.6 สภาพแวดล้อมช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 3.78 S.D. = 0.21) รองลงมา คือข้อที่ 4.5 สภาพแวดล้อมช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา ($\overline{X}$ = 3.94 S.D. = 1.15) และข้อที่ 4.3 สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 3.90 S.D. = 1.00) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 4.4 ช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 3.28 S.D. = 1.44)

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การวิจัยในระยะที่ 2 นี้ดำเนินการโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 คือ สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และได้นำเสนอนำร่างรูปแบบฯ และคู่มือที่สร้างขึ้นจากผลการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิพากย์วิจารณ์และพิจารณาประสิทธิภาพ คือ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบก่อนนำไปใช้โดยข้อมูลผลของการวิจัยที่ได้จากการจัด สนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรม

สมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้หรือไม่ ผลของการสนทนากลุ่ม: ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยนำเสนอนั้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของผู้เรียนได้จริงเพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยยอมรับหลักการที่ว่าองค์ประกอบของรูปแบบควรประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อทันสมัย และการวัดผลและประเมินผล หากแต่การวัดการประเมินผล นอกจากการวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนแล้ว ต้องทำการประเมินความพึงพอใจในด้านการใช้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน เป็นฐานการเรียนรู้ด้านการสร้างความรู้ ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ ของ Edward Lee Thorndike ที่กล่าวว่า “ผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ของบุคคล” ด้วย

ประเด็นที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการ จัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้หรือไม่อย่างไร ผลของการสนทนากลุ่ม พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยองค์ประกอบของรูปแบบควรประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์เนื้อหา รูปแบบจัดการเรียนรู้สื่อทันสมัย และการวัดผลและประเมินผล และการจัดการเรียนรู้ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้านการสร้างความรู้ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ผู้วิจัยอาจจะใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Problem-based Learning (PBL) คือ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ผู้สอนสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นผู้เรียน โดยอาจเป็นการแนะนำแนวทาง ยกตัวอย่างสถานการณ์ หรือถามคำถามที่ให้คิดต่อ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา มีโอกาสเลือกเฟ้นและเสนอปัญหาที่หลากหลาย และสามารถแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ซึ่งก่อนที่จะกำหนดปัญหา นั้น อาจารย์สอน ควรทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนเสียก่อน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปัญหา ซึ่งต้องเหมาะสมกับความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนมี ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้สอนจะกระตุ้นผู้เรียนด้วยคำถามหรือการเสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกับปัญหาที่อยากรู้ โดยเน้นให้เกิดการระดมสมองเพื่อหาแนวทางและวิธีการในการหาคำตอบ โดยมีครูผู้สอนคอยดูแลตรวจสอบเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนจะต้องดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบร่วมกัน โดยมีการกำหนดกติกาวางเป้าหมาย และดำเนินกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนด โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำชี้แนะและอำนวยความสะดวก ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนแต่ละคนสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้า โดยมีการนำเสนอกัน

ภายในกลุ่มเพื่อหาข้อสรุป ทบทวนและตรวจสอบความถูกต้อง โดยมีครูผู้สอนถามคำถามโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและเกิดความคิดรวบยอด ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปที่ได้มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ และเลือกวิธีที่จะนำเสนอสู่ภายนอก โดยผ่านความเห็นชอบจากครูผู้สอนในการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมในการนำเสนอ ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงานผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำองค์ความรู้ที่ได้ไปนำเสนอตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ โดยครูผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้จากการดำเนินงานของผู้เรียนตามสภาพจริง สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานใน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นกำหนด ปัญหา 2) ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นสังเคราะห์ความรู้ 5) ขั้นสรุปและ ประเมินค่าของคำตอบ 6) ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน โดยองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเด็นที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ทำการจัดการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร ผลของการสนทนากลุ่มพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ทำการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แต่ต้องเพิ่มรายละเอียดให้ครบถ้วน เช่น 1) ด้านผู้เรียน พัฒนาคุนภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพลเมืองดีพอเพียง 2) ด้านเนื้อหารายวิชาเพิ่มการวิจารณวรรณกรรมสมัยใหม่ 3) ด้านสื่อการเรียนรู้ เช่น สื่อการเรียนรู้จากเว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook 4) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ ผู้สอนตระหนักถึงการสร้างความเป็นระเบียบวินัยของนิสิตให้เป็นแบบอย่างที่ดีตามแนวทางของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้แล้วอาจจะต้องทำแผนการสอนเพิ่มเติมเพื่อให้การทดลองใช้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ข้อสรุปในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว จึงได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฯแล้วนำเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งเพื่อประเมินด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์

ผลการประเมินความเหมาะ สมความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.10) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการวัดประเมินผล ($\overline{X}$= 4.16) รองลงมาคือ ด้านหลักการ ($\overline{X}$=4.13) ด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$= 4.12) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ($\overline{X}$= 4.08) และด้านเนื้อหา ($\overline{X}$=4.03) ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 81.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 84.31 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1}/\ \mathbf{E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.73 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.70 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าความพึงพอใจของนิสิตที่ต่อต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.42 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 รองลงมาคือด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.45 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.44 และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.27 ตามลำดับ

4. ผลการวิจัยระยะที่ 4 การประเมินการใช้การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์การประเมินการใช้การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการ

วิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวมอยู่ในระดับมากมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.68 ด้านผลกระทบอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.78 รองลงมาคือด้านประสิทธิผล อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.74 ด้านประสิทธิภาพอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.52 ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82 S.D. = 1.26) โดยด้านเนื้อหาวิชา อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.90 S.D. = 1.23) ด้านผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.87 S.D. = 1.18) ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81 S.D. = 1.27) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.69 S.D. = 1.35) ตามลำดับ สอดคล้องกับ **ไพศาล หวังพานิช** ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การสอนแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาวิชาใดก็ตาม ควรจะมีองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน คือการศึกษาพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน ก่อนที่จะทำการสอนในเรื่องใด ได้ทราบสภาพพื้นฐานของผู้เรียนก่อน ก็จะทำให้สามารถจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ ในด้านการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงลักษณะของเนื้อหาวิชาด้วยว่าจะแบ่งเนื้อหาวิชาเป็นหน่วยย่อยได้อย่างไร หน่วยย่อยใดควรสอนก่อนหรือหลัง และเนื้อหาในแต่ละหน่วยย่อยนั้นจะใช้อุปกรณ์ชนิดใดเข้าช่วย

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุพจน์ ศรีนฤมล** กล่าวว่า วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Creative Learning Model) โดยใช้องค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ หลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ และ **นุชนาถ พรหมการี** กล่าวว่า งานวิจัยเชิงพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ใช้หลักการ 5 องค์ประกอบนี้เป็นโครงสร้างในการพัฒนาโมเดลอย่างเป็นระบบ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การจัดการชั้นเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สื่อการสอนและเทคโนโลยี หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การพัฒนาคุณภาพครู ผลการประเมินความเหมาะสมความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{\mathbf{X}}$= 4.10) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการวัดประเมินผล ($\overline{\mathbf{X}}$= 4.16) รองลงมาคือ ด้านหลักการ ($\overline{\mathbf{X}}$=4.13) ด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{\mathbf{X}}$= 4.12) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ($\overline{\mathbf{X}}$= 4.08) และด้านเนื้อหา ($\overline{\mathbf{X}}$=4.03) ตามลำดับสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิ

ภัทร พันธ์ทองหลาง ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 81.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 84.31 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1}$/ $\mathbf{E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.73 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.70 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภูมิภัทร พันธ์ทองหลาง** ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการใช้รูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา ที่ได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม 1) นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาไทย หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 2) นักศึกษามีผลคะแนนเจตติติที่ต่อการใช้ภาษาไทยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าความพึงพอใจของนิสิตที่ต่อต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.42 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 รองลงมาคือด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.45 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.44 และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.27 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การประเมินการใช้การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าการประเมินการใช้การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวมอยู่ในระดับมากมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.68 ด้านผลกระทบอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.78 รองลงมาคือด้านประสิทธิผล อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.74 ด้านประสิทธิภาพอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.52 ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่เพื่อยกระดับคุณภาพด้านการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

จากผลการวิจัยผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายให้นำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการวิจารณ์วรรณกรรมสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อไปใช้ให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพ

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อยอดโดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้ในดับปริญญาตรีทุกรายวิชาเพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพในบริบทต่าง ๆ และวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จหรือปัจจัยเสี่ยงระหว่างการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

ดวงมน จิตร์จำนงค์. (2556). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น.

นุชนาถ พรหมการี. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา, 15*(2), 45–60.

พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช. (2547). *การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการตอบสนองต่อวรรณคดี การอ่านเพื่อความเข้าใจ และการคิดไตร่ตรองของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิภัทร พันธ์ทองหลาง. (2562). *การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

วิทย์ ศิวะศริยานนท์. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ธรรมชาติ.

สุพจน์ ศรีนฤมล. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 41*(1), 123–138.

ไพศาล หวังพานิช. (2567). *องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2567, จาก http://www.ipecp.ac.th/ipecp/cgi-binn/webpili/unit1/lev

Anderson, T. P. (1997). Using models of instruction. In C. R. Dills & A. J. Romiszowski (Eds.), *Instructional development paradigms*. Educational Technology Publications.

Arends, R. I. (1999). *Classroom instruction and management*. McGraw-Hill.

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2004). *Models of teaching* (7th ed.). Allyn & Bacon.

Slavin, R. E. (1990). *Cooperative learning: Theory, research and practice*. Prentice-Hall.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

The Development of Summary Writing Skills Using a Computer-Assisted Instructional Module for Matthayomsuksa 1 Students at Kalasin College of Dramatic Arts

กิตติธัช ดีเหลา[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Kittitat Deelao[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * kititat.2539@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 25 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.33/83.98 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.63 และหลังเรียนเท่ากับ 25.16 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57) โดยด้านการวัดผลและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.75) รองลงมาคือด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.63) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.54) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.38) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การเขียนย่อความ; คอมพิวเตอร์ช่วยสอน; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความพึงพอใจ; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

This research aimed to: 1) develop a lesson plan for summary writing skills using Computer-Assisted Instruction (CAI) with an efficiency criterion of 80/80; 2) compare students' learning achievement in summary writing before and after instruction; and 3) examine students' satisfaction with the developed lesson plan. The sample consisted of 30 Grade 7 students at Kalasin College of Dramatic Arts during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments included lesson plans for summary writing using Computer-Assisted Instruction, an achievement test, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent t-test. The results revealed that: 1) the efficiency of the lesson plan was 80.33/83.98, which exceeded the established criterion of 80/80; 2) students' average achievement score increased from 14.63 before instruction to 25.16 after instruction, with the post-test score being significantly higher than the pre-test score at the .05 level; and 3) students' overall satisfaction with the lesson plan was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.57). Among the evaluated aspects, assessment and evaluation received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.75), followed by instructional media and equipment ($\bar{x}$ = 4.63), content ($\bar{x}$ = 4.54), and learning activities ($\bar{x}$ = 4.38). The findings indicate that the Computer-Assisted Instruction lesson plan effectively enhanced students' summary writing skills and generated a high level of learner satisfaction.

Keywords: Summary Writing; Computer-Assisted Instruction; Learning Achievement; Student Satisfaction; Grade 7 Students

1. บทนำ

การเขียนในยุคปัจจุบันนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ไม่น้อย เพราะการเขียนเป็นเครื่องมือที่จะใช้บันทึกหรือถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่น และการเขียนจึงเป็นทักษะรวมที่จะต้องอาศัยความรู้พื้นฐานจากทักษะการฟัง การพูดและการอ่าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เขียนมีพื้นความรู้ มีข้อมูล และประสบการณ์เพียงพอที่จะนำมาเขียนเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดังปรารถนา หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ปรับปรุงพุทธศักราช ๒๕๖๒) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด คัดลายมือตัวบรรจงครึ่งบรรทัด เขียนสื่อสาร เขียนบรรยายประสบการณ์ เขียนเรียงความ เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน เขียนแสดงความคิด เขียนจดหมายส่วนตัวและจดหมายกิจธุระ เขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าและโครงงาน โดยใช้ถ้อยคำถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม และสละสลวย และมารยาทในการเขียน

ปัญหาของการเขียนย่อความ จากการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมในปัจจุบันส่วนใหญ่จะประสบปัญหาในด้านทักษะการเขียน นักเรียนมักเขียนคำไม่ถูกต้อง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยคะแนนเฉลี่ยไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างมาก ที่นักเรียนจะต้องมีความพร้อมในทักษะการเขียน เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ฉะนั้นคนเราจำเป็นต้องมีทักษะการเขียนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งกรมวิชาการ ได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องว่า แบบฝึกเป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาและเป็นแนว

ทางแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพราะแบบฝึกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสอนภาษา ทำให้เด็กเกิดความแม่นยำคล่องแคล่วในแต่ละทักษะ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินทักษะทางภาษาของผู้เรียนได้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ พบว่า จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในระยะเวลากว่า ๔ ปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบให้นักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนตามปกติอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการเรียนทางไกลในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยทดแทน เพื่อประคับประคองให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินต่อไปได้ แต่ในความเป็นจริงประสิทธิภาพยังไม่เทียบเท่ากับการเรียนในห้องเรียนตามปกติ จึงทำให้นักเรียนสูญเสียความรู้ที่ได้เล่าเรียนมา หรือสูญเสียทักษะต่าง ๆ จากที่ควรจะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ โดยเฉพาะเด็กระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่มีทักษะการเขียนลดลง ซึ่งการการเขียนเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานในการต่อยอดการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ในอนาคต จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลระยะยาวทำให้การเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ในบริบทชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ มีปัญหาในการเขียนสะกดคำพื้นฐาน นักเรียนมีความสับสนในการเขียน จำคำที่เคยอ่านเขียนไม่แม่นยำ ส่งผลให้นักเรียนอ่านไม่คล่องและเขียนไม่ถูก

ในปัจจุบันยังใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม คือ การสอนแบบบรรยาย ทำให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนมีความน่าเบื่อ และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนควร ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนมีธรรมชาติและศักยภาพในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน รูปแบบในการเรียนรู้ของผู้เรียนก็ย่อมที่จะแตกต่างกัน ลำพังครูผู้สอนแต่เพียงผู้เดียวไม่สามารถที่จะตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อที่สามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว และผู้วิจัย เห็นว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นเทคนิคและวิธีการสอนรูปแบบอย่างหนึ่งที่ได้มีการพัฒนาขึ้นโดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียน บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นการจัดการเรียนการสอน โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางในการถ่ายโยงเนื้อหาความรู้ไปสู่ผู้เรียน จะช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียน และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง ใช้เวลามาก น้อยตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยอาศัยคำแนะนำจากครูเพียงเล็กน้อย หลักการของบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้รับอิทธิพลแนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม ที่มีความเชื่อว่า การสอนที่ กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี มีความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน โดยจัดรูปแบบการนำเสนอ ความรู้เป็นหน่วยย่อยที่สัมพันธ์เป็นลำดับ จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และบรรลุผลการเรียนอย่าง ต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ (Individual Learning) สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ที่ว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นบทเรียนที่นำเสนอเนื้อหาทีละน้อย ตามลำดับ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยการตอบคำถามหรือ

ปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ มีการเฉลยผลการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยผู้เรียนจะใช้เวลาในการเรียนตามความสนใจและความสามารถของตน

แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพิจารณาเฉพาะทักษะการเขียนตามหลักสูตรนาฏศิลป์ดุริยางคศิลป์ ระดับมัธยมตอนต้น (ปรับปรุงพุทธศักราช ๒๕๖๒) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ ๑ ที่เกี่ยวกับการเขียนสะกดคำพื้นฐานที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นคำศัพท์ที่นักเรียนอ่านได้แต่เขียนไม่ได้เพื่อเพิ่มความสามารถการเขียนในภาษาไทยของ นักเรียนให้นักเรียนสามารถเขียนคำได้ถูกต้องตามหลักภาษาและได้ลงมือทำด้วยตนเองทบทวนบทเรียนซ้ำ ๆ ได้เพราะสื่อประเภทนี้สามารถกระตุ้น และเร้าความสนใจ ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้นสามารถโต้ตอบได้เน้นการตอบสนองเป็นรายบุคคลสูงสุดสามารถรู้ผลได้ทันทีและจะช่วยพัฒนาความสามารถในการจำคำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการการเรียนรู้ด้านการเขียนต่อไป

การสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจัดเป็นกิจกรรมที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้เรียนต้องลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองตามความสามารถ ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบตรงต่อเวลา และมีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ยังปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการทำงานอย่างมีระบบระเบียบและทำงานเป็นขั้นเป็นตอนปฏิบัติตามคำแนะนำและข้อตกลงอย่างเคร่งครัด เนื่องจากการเรียนการสอนสะกดท้ายคำนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างถูกวิธีฝึกบ่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอจึงจะทำให้เกิดความแม่นยำความชำนาญและความคล่องแคล่วสามารถนำทบทวนความเข้าใจให้แก่เด็ก และเป็นอุปกรณ์ที่ครูจะใช้พัฒนาการเขียนหรือแก้ไขข้อบกพร่องเรื่องการเขียนสะกดคำของเด็กได้

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าคอมพิวเตอร์ช่วยสอนน่าจะเป็นสื่อที่ดีเหมาะสำหรับการนำมาพัฒนาความสามารถของผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้ได้ เนื่องจากเป็นลักษณะตัวต่อตัวซึ่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการตอบโต้พร้อมทั้งการได้รับผลป้อนกลับ (Feedback) อย่างสม่ำเสมอกับเนื้อหาหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่เกี่ยวเนื่องกับการเรียน นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนยังเป็นสื่อสามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างดีรวมทั้งสามารถนำคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไปช่วยการสอนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนว่าผู้เรียนที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการเรียนจะใช้เวลาเพียง ๒ ใน ๓ ของผู้เรียนที่เรียนด้วยตนเองโดนปราศจากข้อจำกัดทางด้านเวลา และสถานที่ในการศึกษาโดยเฉพาะผู้เรียนที่เรียนอ่อนสามารถใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการเรียนเพิ่มเติมนอกเวลาได้ นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนยังสื่อที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะสื่อคอมพิวเตอร์ใช้หลักการโต้ตอบกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจและความสามารถโดยเลือกวิธีการเรียนและควบคุมความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองได้มากกว่าสื่อสอนชนิดอื่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยการพัฒนาทักษะการเขียนโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Chat GPT) ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยการทดสอบความสามารถการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3.1.1 ศึกษาหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับ การเขียนย่อความแบบประเมินชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนย่อความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้และองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน (แต่ละองค์ประกอบ) ได้แก่ความชัดเจน ความเหมาะสม ความสอดคล้อง และการใช้ภาษา ในการบรรยายองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมซึ่งได้แก่ คำชี้แจง ใบความรู้ ใบกิจกรรมแบบทดสอบเฉลยแบบทดสอบ

3.1.2 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับประเด็นในการประเมิน คือ การกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ (ในภาพรวม) ความเหมาะสมขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

3.1.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้อง และการใช้ภาษาในการบรรยายองค์ประกอบต่าง ๆ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐

ตารางที่ ๔.๑ ผลวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	๓๐	๓๐	๗๒๒	๒๔.๐๗	๘๐.๓๓
หลังเรียน		๓๐	๗๕๕	๒๕.๑๖	๘๓.๙๘

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ ๘๐.๓๓ และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ ๘๓.๙๘ ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่กำหนด

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ ๔.๒ ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P
ก่อนเรียน	๓๐	๑๔.๖๓	๒.๔๗	๑๕.๐๔	๒๒	.๐๐๐
หลังเรียน	๓๐	๒๕.๑๖	๑.๗๙			

จากตารางที่ ๒.๒ พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ ๑๔.๖๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๔๗ และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ ๒๕.๑๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๑.๗๙ เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	S.D.	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	๓๐	๓.๙๕	๐.๙๙	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๓๐	๔.๑๗	๐.๐๐	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	๓๐	๔.๐๘	๐.๕๘	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	๓๐	๔.๒๘	๐.๖๔	มาก
รวม		**๔.๑๒**	**๐.๕๕**	มาก

จากตารางที่ ๓.๓ พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏ

ศิลปกาฬสินธุ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๒ ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย ๔.๐๘ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๓.๙๕

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

๕.๒.๑ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยมีกระบวนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพ ทำให้แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ ๘๐.๓๓ และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ ๘๓.๙๘ ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่กำหนด สอดคล้องกับ อภิรดี สาลิกา (๒๕๕๕)[อภิรดี สาลิกา, “การพัฒนาแบบฝึกการเขียนย่อความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.] ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการเขียนย่อความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาแบบฝึกการเขียนย่อความสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ๒)เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนย่อความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการใช้แบบฝึกการเขียนย่อความ ๓)ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีต่อการเรียนโดยการใช้แบบฝึกการเขียน ย่อความ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ โรงเรียนกุย บุรีวิทยา อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓๐ คน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ แบบฝึกทักษะ การเขียนย่อความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนย่อความ ๔๑ จำนวน ๕ แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเขียนย่อความเป็นแบบทดสอบอัตนัยจำนวน ๘ ข้อ ใช้ ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน และแบบสอบถามความคิดเห็นของ นักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกการเขียนย่อความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มี ประสิทธิภาพ ๘๑.๒๑/๘๓.๘๕ ผลสัมฤทธิ์การเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ หลังเรียน ด้วยแบบฝึกการเขียนย่อความสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นต่อการเรียนโดยการใช้แบบฝึกการเขียนย่อความอยู่ในระดับมาก **ชณานันต์ สุขสาคร** ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความโดยใช้สื่อ สิ่งพิมพ์จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนย่อความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ หลังเรียนเทียบกับระดับคะแนนตามเกณฑ์ของโรงเรียน ๒) เพื่อ ศึกษาผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ ๕ ก่อน เรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนแห่งหนึ่งในสหวิทยาเขตพุทธสาครอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัด สมุทรสาคร

๕.๒.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ พบว่าการเปรียบเทียบความสามารถการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ โดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน พบว่าความสามารถการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปะกาฬสินธุ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เนื่องจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด และเสริมสร้างทักษะ ด้านการเขียนของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เลือก **วราภรณ์ แสนคุ้ม** ที่มีขั้นตอนกระบวนการ ๕ ขั้นตอน คือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม เสริมความรู้ใหม่ ฝึกให้ปฏิบัติ จัดให้แสดงผลงาน สรุปหลักการนำไปใช้ ซึ่งเมื่อนำมาพัฒนาการเรียน การสอนในการเสริมทักษะการเขียนให้กับนักเรียนนั้น ทำให้นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นและ เสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิม ทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการในการสร้างองค์ ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนกระบวนการดังกล่าว ขั้นตอนการจัด การเรียนรู้สามารถส่งเสริมทักษะในการเขียน การนำเสนอผลงาน และการตรวจสอบผลงานเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดกระบวนการที่ตระหนักรู้ในการพัฒนาผลงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ คัดเลือกประเภทของสารชนิดต่าง ๆ ในการประกอบการเรียนการสอนจากหนังสือเรียนวรรณคดี ลำนำ และภาษาพาที ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกประเภทบทอ่านที่ปรากฏในบทอ่านเสริมที่มีจำนวนความถี่ ที่ปรากฏจำนวนมาก ๓ ลำดับคือ บทความ เรื่องสั้น และ นิทาน โดยคัดเลือกบทอ่านที่มีความยาว ใกล้เคียงกันและเนื้อหาสาระมีความใกล้เคียงกัน มาประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัด การเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความนั้นมีความสามารถที่สูงขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนความสามารถในการเขียนย่อความที่มากขึ้น

๕.๒.๓ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๔.๑๒ ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย ๔.๐๘ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ผลการวิจัยของ **ชณานันต์ สุขสาคร** ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์จัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ ๕ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการ เขียนย่อความในผู้เรียนระดับประถมศึกษาจะต้องใช้เครื่องมือและแนวทางในการพัฒนาที่มีความ ดึงดูดความน่าสนใจของผู้เรียนร่วมกับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการเขียนของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาการเขียนย่อความด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ไปใช้พัฒนาผู้เรียนใช้ช่วงชั้นอื่นด้วยพบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ สามารถ เสริมสร้างทักษะในการเขียนการอ่าน ทำให้นักเรียนมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินและกระตือรือร้นใน การอ่านสารประเภทนิทาน เรื่องสั้น ๆ และบทความ ที่นำมาให้นักเรียนฝึกเขียนย่อความ ดังนั้นครูผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่มีความแตกต่างกับบทเรียนที่นำมาวิเคราะห์ประเภทของสารและ เนื้อหาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับช่วงวัยและตรงกับความสนใจของ นักเรียน เช่น เนื้อเรื่องสั้น ๆ ความยาวไม่เกิน ๑๐ บรรทัดและใช้ภาษาเรียบง่าย นอกจากนี้ ควรมี ภาพประกอบที่เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้ เพื่อดึงดูดให้นักเรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้นใน การอ่านบทอ่านเพื่อนำไปสู่กระบวนการเขียนย่อความได้

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความ วิชาภาษาไทยในประเภท ของสารอื่น ๆ เช่น บทอ่านร้อยกรอง ข่าว นวนิยาย สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ชณานันต์ สุขสาคร. (2562). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยครูสุริยเทพ].

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). *ชุดการสอน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ แสนคุ้ม. (2562). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนย่อความเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยาคาร* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2562). *หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2562*. บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.

อภิรดี สาลิกา. (2555). *การพัฒนาแบบฝึกการเขียนย่อความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

Development of a Textbook on Tai Yao Local Language and Culture for Kutchik Wittayakarn School, Kalasin Province

พระกิตติวิโรจน์ ภูริภทฺทสิริ (เลิกนอก)[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakittiwirot Puribhaddasiri (Loeknok)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Khraiboot[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * kittiwiroj.loe@mbu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 26 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และ ๒) พัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๕ คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ และแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อประกอบด้วย ๓ ด้านสำคัญ ได้แก่ ๑) ประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อ ตำบลกุดจิก และตำนานท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา รวมถึงบทบาทของท้าวขุนเชียงปัตถาในฐานะผู้นำและปราชญ์ชาวบ้าน ๒) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาไทญ้อ ซึ่งมีลักษณะเด่นด้านเสียงสระ “เออ” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ และมีลักษณะทางภาษาศาสตร์ประกอบด้วยพยัญชนะ ๑๙ เสียง สระเดี่ยว ๑๘ เสียง สระประสม ๓ เสียง วรรณยุกต์ ๔ เสียง และพยัญชนะควบกล้ำ ๖ เสียง และ ๓) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทญ้อ โดยเฉพาะประเพณี “ฮีต ๑๒ คอง ๑๔” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติและจารีตประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผลการประเมินแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๙๒) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = ๔.๐๒) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{x}$ = ๓.๘๘) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x}$ = ๓.๘๕) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์และส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบเรียน; ภาษาและวัฒนธรรม; ท้องถิ่นไทญ้อ; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; มรดกทางวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to: 1) study and collect information concerning the Tai Yao language and local culture of Ban Kut Chik, Tha Khantho District, Kalasin Province; and 2) develop a textbook on Tai Yao language and local culture for Kutchik Wittayakarn School, Kalasin Province. The target groups consisted of five local wisdom experts and seven specialists. The research instruments included an interview form on Tai Yao language and local culture, a textbook on Tai Yao language and local culture, and an evaluation form assessing the appropriateness, feasibility, and usefulness of the developed textbook. Data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that the collected information covered three major areas: 1) the historical background of the Tai Yao people in Kut Chik Subdistrict, including local legends and the significant role of Thao Khun Chiang Pattha as a community leader and cultural scholar; 2) fundamental knowledge of the Tai Yao language, highlighting its distinctive vowel sound /ɤː/, its recognition as a National Intangible Cultural Heritage in 2014, and its linguistic characteristics, including 19 consonant sounds, 18 monophthongs, 3 diphthongs, 4 tones, and 6 consonant clusters; and 3) fundamental knowledge of Tai Yao culture, particularly the traditional customs known as "Heet Sip Song Kong Sip Si" (Twelve Traditions and Fourteen Practices), which have been transmitted through generations. The evaluation of the developed textbook indicated an overall high level of appropriateness, feasibility, and usefulness ($\bar{x}$ = 3.92). When considered by aspect, usefulness received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.02), followed by appropriateness ($\bar{x}$ = 3.88) and feasibility ($\bar{x}$ = 3.85). The findings suggest that the developed textbook is suitable for preserving and promoting Tai Yao language and cultural heritage within educational settings.

Keywords: Textbook Development; Language and Culture; Tai Yao Local Culture; Indigenous Knowledge; Cultural Heritage

1. บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพุทธศักราช 2559 ได้ให้ความหมายถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่า การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือวัตถุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชนกลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยัง อีกคนรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งซึ่งชุมชน และกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และ ทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์ และความต่อเนื่อง

แบบเรียน และ หนังสือเรียนว่าเปนหนังสือประเภทเดียวกัน โดยให้ความหมายวาแบบเรียนคือหนังสือเปนแหลงรวบรวมเนื้อหาความรู หลักการ และวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธสอดคลองกับจุดมุงหมายของการศึกษาและหลักสูตร และเปนหนังสือที่กำหนดใหใชสำหรับการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งในระดับชั้นเรียนชั้นใดชั้นหนึ่งในโรงเรียน

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อในประเทศไทย มีภาษาและวัฒนธรรม คล้ายคลึงกับคนไทยในภาคอีสานมาก ประเพณีที่ถือว่าเป็นเอกลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ คือ ประเพณีไหลเรือไฟในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรืออกพรรษา เรียกว่า "ไหลเฮือไฟ" นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ คือ หมากโข่งโหล่ง หมากต่อไก่ หมากนูเนียม ปาบึกแล่นมาฮาด หม่อจ้ำหม่อมี และหมากอีหมากอำ การละเล่นแต่ละประเภทจะมีวิธีการเล่นและมีเพลงประกอบการละเล่นด้วย เช่น การละเล่นหม่อจ้ำหม่อมี มี

เพลงประกอบว่า จิ้มหม่อมีมาจี่หม่อหม่นหักคอคนเซอหน้านกกด หน้านกกดหน้าลิงหน้าลาย หน้าผีพายหน้ากิกหน้าก่อม หน้ากิก (หน้าสั้น) หน้าก่อม (หน้ากลม) ยอมแยะแตะปีกผึ้งวะ ผึ่งวะ (ซ้ำตั้งแต่ต้นไปเรื่อย ๆ) เป็นต้น ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของภาษาญ้อ ซึ่งถือว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของภาษาญ้อได้แก่ เสียงสระ เออ ของคำที่ตรงกับเสียงสระ ใ- ของภาษาไทยมาตรฐาน เช่น หัวเจ๋อ = หัวใจ เฮอ = ให้ ผู้เญ่อ = ผู้ใหญ่ ลูกเพ่อหรือลุเพ่อ = ลูกสะใภ้ เส้อ = ใส่ เบ่อ = ใบไม้ เม่อ = ใหม่ เสอ = ใส เตอ = ใต้ เกอ = ใกล้ เญ่อ = ใหญ่ เน้อ = ใน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการใช้ภาษาญ้อในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น แต่ผู้ที่พูดภาษาญ้อ เริ่มมีจำนวนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

วัฒนธรรม คือ วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมร่วมสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิด ความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน ส่วน “มรดกทางวัฒนธรรม” เป็นรูปแบบของ วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีต และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ และเป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน สำหรับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติและกฎหมายประเทศต่าง ๆ ทั้งในแถบทวีปยุโรป และเอเชียได้แบ่ง ประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือตามกฎหมายไทยที่เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริม ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

ปัจจุบันกลุ่มชาวไทญ้อ บ้านกุดจิก ตำบลกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ พยายาม อนุรักษ์วิถีทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเองไว้ แต่เนื่องด้วยพลวัตทางสังคมเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะทางกายภาพ และมุมมองความคิด จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิม ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเหมาะสมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ภาษาและวัฒนธรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวไทญ้อ ขยายสู่วัฒนธรรมในสังคมของชุมชน การที่ภาษาและวัฒนธรรม ถูกปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิมจนกลายเป็นรูปแบบตามสมัยนิยม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบการเทคโนโลยี ระบบเกษตรกรรมแบบการค้าทุนนิยม รวมถึงปัจจัยที่เคยใช้ชีวิตพื้นถิ่น แบบดั้งเดิมตามธรรมชาติที่เคยใช้ หาได้ยากขึ้น และข้าวของมีราคาแพง ประกอบกับวิทยาการและเทคโนโลยี ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงความเจริญในด้านการสื่อสารที่สามารถส่งข่าวสารต่างๆเข้าไปสู่ชุมชนที่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการรับรู้มุมมอง ที่แตกต่างและกว้างขวางขึ้น ส่งผล ทำให้อัตลักษณ์ทาง ภาษาและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะและรูปแบบเดิม รวมถึงการพัฒนาการสืบทอดคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับรูปแบบ ลักษณะของแนวคิด วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และโลกทัศน์ต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนไป ทำให้ภาษาและวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหนังสือเรียนโดยพัฒนาแนวคิดจากระบบการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เหมาะกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม รวมทั้งมีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกันตามลำดับ โดยผลที่ได้ในแต่ละขั้นตอนด้วยกระบวนการวิจัย จะนำไปสู่การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร การยกร่างสร้างหลักสูตรการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร รวมไปถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีที่สุด

วิจัยฉบับนี้ เน้นความสำคัญ ในการสร้างแบบเรียน ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อเป็นสำคัญในการสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ ทางภาษา และทางวัฒนธรรมท้อถิ่นไทญ้อ ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ ของชุมชนไทญ้อ บ้านกุดจิก ตำบลกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จากรูปแบบภาษาดั้งเดิม สู่รูปแบบตามยุคสมัย ที่สามารถมีหลักฐานเห็นได้ชัดเจน ซึ่งสามารถนำพาไปสู่ การสร้างความเข้าใจต่อภาษาวัฒนธรรม ของนักเรียนโรงเรียน ที่จะถูกปรับเปลี่ยนในอนาคตมากยิ่งขึ้น โดยสามารถนำผลจากการ วิจัยไปใช้เป็นแนวทางของการศึกษา ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ หรือพื้นที่กรณีศึกษาที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทสภาพแวดล้อม และ ขณะเดียวกันยังคงแสดงถึงอัตลักษณ์การสืบทอดความแท้จริง ในภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตาม พลวัตทางสังคมอย่างเป็นคู่ขนาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3.2 เพื่อพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ และแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ บ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทญ้อ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแบบเรียนภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทญ้อบ้านกุดจิกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่นฐานยาวนาน โดยมีต้นกำเนิดจากแถบสิบสองปันนาและเมืองหงสาวดี ก่อนอพยพผ่านเมืองเวียงจันทร์ เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วนในประเทศลาว แล้วถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากนั้นได้กระจายตัวตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดนครพนม สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จนเกิดเป็นชุมชนไทญ้อบ้านกุดจิกในปัจจุบัน ชุมชนดังกล่าวยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากกระแสความทันสมัยก็ตาม

ผลการศึกษาด้านภาษาไทญ้อ พบว่า ภาษาไทญ้อเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านเสียง คำศัพท์ และโครงสร้างประโยคที่แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการออกเสียงสระ “เออ” แทนเสียง “ใ–” ในภาษาไทยกลาง เช่น คำว่า “หัวเจ๋อ” หมายถึง หัวใจ “เฮอ” หมายถึง ให้ และ “เญ่อ” หมายถึง ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบการใช้คำถามที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น “เตอ” หมายถึง อะไร “เลอ” หมายถึง อย่างไร “มื่อเลอ” หมายถึง เมื่อใด และ “เผอ” หมายถึง ใคร ซึ่งสะท้อนถึงระบบภาษาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ภาษาญ้อยังคงมีระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่เป็นระเบียบชัดเจน รวมถึงมีคลังคำศัพท์พื้นบ้านจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การเกษตร ความเชื่อ และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทญ้อ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่าจำนวนผู้ใช้ภาษาญ้อในชีวิตประจำวันลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่หันมาใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น ส่งผลให้ภาษาญ้อมีความเสี่ยงต่อการสูญหายในอนาคต หากไม่มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภาษาอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ พบว่าชุมชนบ้านกุดจิกยังคงสืบทอดประเพณีและวิถีชีวิตตามแนวคิด “ฮีต 12 คอง 14” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดกิจกรรมสำคัญของชุมชนในแต่ละเดือนของรอบปี ประเพณีสำคัญที่ยังคงได้รับการสืบทอด ได้แก่ บุญดอกผ้า บุญกุ้มข้าวใหญ่ บุญข้าวจี่ บุญสู่ขวัญข้าว บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ และบุญบั้งไฟ โดยแต่ละประเพณีมีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิม และวิถีชีวิตเกษตรกรรมของชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ประเพณีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอีกด้วย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าชาวไทญ้อบ้านกุดจิกมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรม และการปฏิบัติ

ตามประเพณีท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น พิธีสู่ขวัญข้าวที่สะท้อนความเคารพต่อพระแม่โพสพและความเชื่อเรื่องขวัญข้าว พิธีสรงน้ำพระในเทศกาลสงกรานต์ที่แสดงถึงความกตัญญูและการชำระล้างสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต รวมทั้งประเพณีบุญบั้งไฟที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความเชื่อเกี่ยวกับการขอฝนเพื่อการเพาะปลูก ความรู้และพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนไทญ้อได้อย่างชัดเจน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าภาษาและวัฒนธรรมไทญ้อบ้านกุดจิกเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนและของประเทศ มีคุณค่าในฐานะองค์ความรู้ที่สะท้อนประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้การใช้ภาษาและการปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำสื่อการเรียนรู้และแบบเรียนที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมไทญ้อไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ และส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้สามารถรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทญ้อบ้านกุดจิกได้อย่างครอบคลุม ทำให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทญ้อที่ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจึงเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ตลอดจนเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับการศึกษา และระดับสังคมไทยโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างความตระหนักรู้ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง และการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

5.2.1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อ ตำบลกุดจิก

บ้านหนองหลวง มีท้าวขุนเชียงปัตถา (ขุนเชียงปัตถา เป็นคนสำคัญของหมู่บ้านเป็นปราชญ์ชาวบ้านและเป็นผู้นำพิธีต่างๆ ของชาวท่าขอนยาง) ได้มองเห็นว่าเมืองท่าขอนยางคับแคบ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอได้ประชุมพี่น้องชาวไทญ้อ เรื่องการอพยพย้ายถิ่นฐาน เพื่อหาที่ทำกินใหม่ เพราะว่าขืนอยู่ต่อไป ก็คงจะจนลงเรื่อย ๆ และอีกประการหนึ่งได้ข่าวว่ามีญาติพี่น้อง เชื้อสายไทญ้อจำนวนมากที่ได้อพยพข้ามมาจากฝั่งลาว และกวาดต้อนให้ไปอยู่เมืองไชยบุรี เมืองท่าอุเทน ตรงปากน้ำศรีสงครามก็มีมากมาย จึงอยากจะกลับไปหาญาติพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน จึงได้รวบรวม ชวนสมัครพรรคพวกได้ทั้งหมด 16 ครัวเรือน ได้อพยพ มุ่งหน้าออกไปทาง

ทิศเหนือของท่าขอนยาง ท้าวขุนเชียงปัตถา ได้พาพี่น้องชาวไทญ้อ เดินทางรอนแรมมาเรื่อย ๆ คำที่ไหนก็หยุดพักที่นั้น แต่เมื่อนานเข้า การเดินทางเริ่มเหนื่อยล้า เสบียงอาหารเริ่มหมด จึงมีบางกลุ่มที่อยู่ในขบวนอพยพ

ในที่สุดก็ได้เดินทางมาถึงหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางมาก บึงน้ำแห้งนี้ มีดอกบัวสีแดงบานสะพรั่งเต็มไปหมด เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงพักการเดินทางไว้ชั่วคราว เพื่อการสะสมเสบียง ซ่อมล้อซ่อมเกวียน ที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง อีกในขณะนั้นก็เป็นฤดูฝน จึงหยุดพักแรมที่นี้ ท้าวขุนเชียงปัตถา ได้นำพรรคพวก ผู้ชายออกสำรวจ ตรวจตราสภาพภูมิประเทศ โดยไปสำรวจรอบ ๆ บึง จึงได้ทราบว่า จากบึงที่หยุดพักแรมอยู่นั้น ไปทางทิศเหนือ ไปไม่ไกล ไม่ถึง 5 เส้น (1 เส้น =20 เมตร) จะมีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่าน ต่อมาตั้งชื่อว่า “ลำน้ำปาว” ซึ่งไหลมาจากหนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และไหลลงแม่น้ำชี เมื่อท้าวขุนเชียงปัตถา ได้พบแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ที่ทำการเกษตรกว้างขวางมากมาย เหมาะที่จะเพาะปลูกทำการเกษตร จึงได้ประชุมปรึกษาหารือ กับชาวบ้านทั้ง 12 ครอบครัว เพื่อตั้งหมู่บ้าน

5.2.1.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาไทญ้อ ตำบลกุดจิก

ภาษาญ้อ จัดอยู่ในตระกูลภาษาขร้า-ไท มีพยัญชนะ 19 เสียง สระเดี่ยว 18 เสียง สระประสม 3 เสียง วรรณยุกต์ 4 เสียง พยัญชนะควบกล้ำ 6 เสียง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ นางสาวรัตตรียา สุราฤทธิ์ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูล ดังนี้ พยัญชนะ ได้แก่ ก ค ง จ ซ ญ ด ต ท น บ ป พ ฟ ม ย ล ว อ ฮ หน่วยเสียงทั้งหมดนี้ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด

หน่วยเสียงที่เป็นพยัญชนะท้าย ได้แก่ ก ง ด น บ ม ย ว รวมถึงเสียงกักที่เส้นเสียงข้างท้ายพยางค์ที่มีสระเสียงสั้น

สระ สระเดี่ยว ได้แก่ อิ , อี , เ-ะ , เ , แ-ะ , แ , อึ , อื , เ-อะ , เ-อ , อะ , อา , อุ , อู , โ-ะ , โ , เ-าะ , ออ

สระประสม สระประสม ได้แก่ เอีย , เอือ , อัว

วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 (ต่ำ-ขึ้น) วรรณยุกต์ที่ 2 (กลางระดับ , กลาง-ขึ้น) วรรณยุกต์ที่ 3 (ต่ำ-ตก, กลาง-ตก) วรรณยุกต์ที่ 4 (สูง-ขึ้น-ตก, กลาง-ขึ้น-ตก) อย่างไรก็ตามวรรณยุกต์ภาษาญ้อจะแตกต่างไปตามท้องถิ่นต่างๆ ลักษณะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ คำแสดงคำถามซึ่งเป็นการใช้คำที่แตกต่างจากภาษาไทยกลางและไทยอีสาน ตัวอย่าง เช่น เตอ/เบอะเตอ = อะไร เช่น นั่นเตอ

5.2.1.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทญ้อ ตำบลกุดจิก

วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของชาวไทญ้อ จะเป็นความเชื่อในลักษณะผสมผสานของพิธีกรรมส่วนมากจะมีอิทธิพลจากศาสนา และความเชื่อเรื่องของ ผีสาง เทวดา รวมถึงพิธีพราหมณ์ ผสมผสานกันไปจนแยกไม่ออก ส่วนโครงสร้างทางสังคมของชาวไทญ้อ ลักษณะของครอบครัวเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว คือเมื่อแต่งงานเรียบร้อยแล้ว ก็จะออกเรือนไป ไม่เหมือนกับครอบครัวคนจีนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ แต่ชาวไทญ้อถึงแม้จะแยกครอบครัวไปแล้ว แต่ก็ยังไปมาหาสู่กันตลอด อย่างเช่นในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย จะดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันดีมากคอยดูแลซึ่งกันและจะไม่ทิ้งกัน ตามธรรมเนียมของชาวไทญ้อ มีความเชื่อกันว่าผู้ที่ทำหน้าที่

แทนพ่อได้เป็นอย่างดี คือลูกชาย และเชื่อว่าสามารถเป็นผู้นำครอบครัว ฉะนั้นการสืบสายตระกูล จึงเป็นลูกผู้ชาย การรับมรดกตกทอดจากพ่อสู่ลูก จะเป็นลูกชายรับ ส่วนลูกผู้หญิงจะเป็นฝ่ายติดตามสามีไปอยู่กับครอบครัวทางฝ่ายสามีรวมทั้งคุ้มครองดูแลทรัพย์สิน และสิ่งต่างๆของครอบครัว จะเป็นหน้าที่ของพ่อบ้านส่วนแม่บ้านจะเป็นฝ่ายดูแลลูกหลาน รวมถึงการดูแลบ้านเรือน (แต่ปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงชาย หญิงสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน) สำหรับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชาวไทญ้อก็มีประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย ประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ของชาวไทญ้อ

5.2.2 ผลการพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิก วิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำแบบเรียนที่พัฒนาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นได้และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียนทางภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่ ($\bar{X}$ = 3.92) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.๐2) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.88) และความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 3.85) ตามลำดับ ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ

6. ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ควรทดลองใช้กับสถานศึกษาอื่นๆ ในตำบลกุดจิก หรือ ในเขตอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากโรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร เพื่อเป็นการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูล ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ให้ได้ประสิทธิผลมากกว่านี้

5.3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างภาษาญ้อในเขตอำเภอ หรือจังหวัดอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือวัฒนธรรมที่มากยิ่งขึ้น และเปรียบเทียบความแตกต่างของเผ่าไทญ้อ ในแต่ละพื้นที่

5.3.3 ควรเพิ่มเติมข้อมูลภาษา และ วัฒนธรรมในหลักสูตร ให้มากกว่านี้ เพื่อความชัดเจนของแบบเรียน และความทันสมัยของหลักสูตร ในการนำไปใช้ในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2552). *เอกสารทางวิชาการ*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *เอกสารทางการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การบูรณาการ*. โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.

กาญจนา คุณารักษ์. (2540). *การสอนแบบบูรณาการ*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *ภาษากับการสื่อสาร*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดิลก ดิลกานนท์. (2534). *การสร้างแบบฝึกทักษะการคิด เพื่อส่งเสริมความสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ธำรง บัวศรี. (2532). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบพัฒนา*. เอราวัณการพิมพ์.

ประเวศ วะสี. (2542). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศฝรั่งเศส*. พี.ที.พริ้นท์.

มรดกภูมิปัญญาอีสาน. (2562). *กลุ่มสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำลี รักสุทธี. (2544). *เทคนิคการเขียนหลักสูตร*. เรืองแสงการพิมพ์.

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2551). *การปรับปรนและเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทญ้อ จังหวัดมหาสารคาม* [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. (2550). *ผลงานทางวิชาการสู่...การเลื่อนวิทยฐานะ*. สำนักพิมพ์อี เค บุคส์.

อธิราชย์ นันขันตี. (2558). *การนับถือผีของชาวไทยญ้อ: ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและนิเวศวิทยาวัฒนธรรม* [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

เสริมแสง พันธุมสุต. (2530). *พัฒนาการของแบบเรียนหลักภาษาไทย: วิเคราะห์เฉพาะแบบเรียนหลักภาษาชั้นต้น*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Arnold, M. (1869). *Culture and anarchy*. Smith, Elder and Co.

Dewey, J. (1993). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. D. C. Heath.

Goodall, J. (1986). *The chimpanzees of Gombe: Patterns of behavior*.

Goodman, K. S. (1989). Will psycholinguistics reading in secondary. *Journal of Reading*, 4–5.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

The Development of Analytical Reading Ability Through the KWL Plus Technique for Mathayom Suksa 3 Students at the Demonstration School of Maha Sarakham Rajabhat University

นันทวัฒน์ สกุลภัทระทรัพย์[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Nanthawat Sakulphattharasub[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * kengkac99@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 26 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 29 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผนที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.52–5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 0.00–0.38 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.12) แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การอ่านเชิงวิเคราะห์; เทคนิค KWL Plus; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความพึงพอใจของนักเรียน; การจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop a learning management plan for analytical reading using the KWL Plus technique to meet the 80/80 efficiency criterion; 2) to compare students' learning achievement in analytical reading before and after instruction; and 3) to investigate students' satisfaction with the learning management plan using the KWL Plus technique. The sample consisted of Mathayom Suksa 3 students at the Demonstration School of Maha Sarakham Rajabhat University, Maha Sarakham Province. The research instruments included seven learning management plans based on the KWL Plus technique, a pre-test and post-test for measuring analytical reading achievement, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test. The findings revealed that: 1) all seven learning management plans were evaluated by experts as having the highest level of appropriateness, with mean scores ranging from 4.52 to 5.00 and standard deviations ranging from 0.00 to 0.38; 2) students' post-learning achievement scores in analytical reading were significantly higher than their pre-learning scores at the .05 level; and 3) students' overall satisfaction with the learning management plan using the KWL Plus technique was at a high level ($\bar{x}$ = 4.12). The results indicate that the developed learning management plan effectively enhanced students' analytical reading ability and generated positive learning experiences among learners.

Keywords: Analytical Reading; KWL Plus Technique; Learning Achievement; Student Satisfaction; Learning Management

1. บทนำ

การจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับวิชาภาษาไทย มาโดยตลอด เนื่องจากภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิด ความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการนำไปใช้ในชีวิตจริง ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้บรรจุกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทยไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และได้เล็งเห็น ความสำคัญของทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการอ่านที่ได้กำหนดให้ อยู่ในสาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และมีนิสัยรักการอ่าน ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เนื่องจากทักษะการอ่านถือได้ว่าเป็นทักษะพื้นฐานที่นักเรียนจะต้องมี เพื่อที่จะนำไปใช้ในการแสวงหา ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และพัฒนาไปสู่ทักษะที่สำคัญอื่น ๆ ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554) ได้อธิบายว่า การอ่าน คือ การรับรู้ ความหมายจากถ้อยคำที่ตีพิมพ์อยู่ในสิ่งพิมพ์หรือในหนังสือ เป็นการรับรู้ว่าผู้เขียนคิดอะไรและ พูดอะไร โดยเริ่มต้นทำความเข้าใจถ้อยคำแต่ละคำเข้าใจวลี เข้าใจประโยค ซึ่งรวมอยู่ในย่อหน้า เข้าใจแต่ละย่อหน้าซึ่งรวมเป็นเรื่องราวเดียวกัน ดังนั้น การอ่านจึงเป็นทักษะพื้นฐานทางภาษาที่สำคัญ และจำเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ และการอ่านถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา เพราะทำให้นักเรียนและนักศึกษาสามารถ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ที่

หลากหลาย กว้างขวาง และถูกต้อง นอกจากนี้ การอ่านยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิด สติปัญญา จริยธรรม ศีลธรรม และจิตใจอีกด้วย การอ่านจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก

ความสำคัญของการอ่านมีผู้ศึกษาจำนวนมาก ดังที่ อาภรณ์พรรณ พงษ์สวัสดิ์ (2550, หน้า 4) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านที่มีต่อการดำรงชีวิตว่า การอ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้านการเพิ่มพูนความรู้ความคิด สติปัญญา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการอ่านจับใจความซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อการอ่านทุกประเภทเพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่อ่านได้เร็วและถูกต้องตรงตามที่ผู้เขียนต้องการ และดังที่ จิรวัฒน์ เพชรรัตน์และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 66) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ต่อความเจริญในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์มากการอ่านหนังสือนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเป็นผู้หูตากว้างแล้ว คนอ่านจะเป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของโลกปัจจุบันและอาจเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความสงบในใจ ส่งเสริมวิจารณญาณและประสบการณ์ให้เพิ่มพูนขึ้น การอ่านยังทำให้บุคคลเป็นผู้มีคุณค่าในสังคมมีประสบการณ์ชีวิตและช่วยยกฐานะสังคมสังคมใดที่มีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการอ่านอยู่มากสังคมนั้นย่อมจะเจริญพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

การอ่านของแต่ละบุคคลย่อมมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป เช่น อ่านเพื่อความรู้ อ่านเพื่อให้เกิดความคิด อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน อ่านเพื่อความจรรโลงใจ เป็นต้น ซึ่งการที่เรารู้ จุดมุ่งหมายในการอ่านก็เปรียบเสมือนการรู้จุดมุ่งหมายของการเดินทาง ทำให้สามารถเตรียมพร้อมสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ และเดินทางไปสู่ที่หมายได้ ดังนั้น นักอ่านที่ดีควรมีจุดมุ่งหมายว่า ต้องการอ่านเพื่ออะไร เพื่อที่จะได้กำหนดวิธีการอ่านที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการอ่านก็มีหลากหลายรูปแบบ ตามความมุ่งหมายของผู้อ่าน และประเภทของสื่อการอ่าน แต่หากเป็นการอ่านที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้า อาจกล่าวได้ว่าวิธีการอ่านที่เหมาะสมประการหนึ่ง คือ การอ่านเชิงวิเคราะห์(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

สภาพสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ผู้อ่านสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่ในบางครั้งผู้เขียนอาจจะมีการเขียน ตามอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ดังนั้น ผู้อ่านต้องใช้สติปัญญาในการใคร่ครวญ ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล และมีทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์เพื่อที่จะแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นออกจากกัน เพื่อให้การอ่านมีประสิทธิภาพ การอ่านเชิงวิเคราะห์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียน เพราะนอกจากผู้เรียนจะนำไปใช้ในการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าแล้ว ยังเป็นทักษะที่ผู้เรียน สามารถนำมาใช้ในการหาข้อสรุป ตัดสินใจ และประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ได้ (ยงยุทธ อังคสัญลักษณ์, 2559)

ความสำคัญของการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2559) จึงได้กำหนดแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2566–2570 ขึ้น ซึ่งด้านการเตรียมความพร้อมด้าน กำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคน ในทุกมิติ ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยจุดเน้นในเด็กวัยเรียน คือ ต้องมีการพัฒนา ทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความพร้อมในการต่อยอดพัฒนาทักษะในทุกด้าน แต่จากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน

คุณภาพการศึกษา (องค์การ มหาชน) กล่าวไว้ว่า นักเรียนไทยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ประกอบกับรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary Nation Education Test : O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยได้รับผิดชอบ ในการสอนนั้น พบว่า ในระยะเวลา 3 ปีติดต่อกัน คือ ปีการศึกษา 2563-2565 สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน มีคะแนนเฉลี่ยของระดับโรงเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย ในระดับประเทศ 3 ปีติดต่อกัน ได้แก่ ปีการศึกษา 2563 ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียนเท่ากับ 38.33 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศเท่ากับ 48.53 ปีการศึกษา 2564 ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียนเท่ากับ 36.15 ค่าเฉลี่ย ระดับประเทศเท่ากับ 44.51 และปีการศึกษา 2565 ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียนเท่ากับ 56.43 ค่าเฉลี่ย ระดับประเทศเท่ากับ 61.23 (งานวัดผลและประเมินผล โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2565) จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ได้ระบุว่า มาตรฐาน ท 1.1 เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เนื่องจาก คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของระดับประเทศ 3 ปีติดต่อกัน คือ ในปีการศึกษา 2563-2565 และแม้ว่าในปีการศึกษา 2562 สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) จะไม่ได้ระบุให้สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่โรงเรียนควรเร่งพัฒนา เพราะมีคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศ แต่หากดูจากรายงานผลการทดสอบรายบุคคลของนักเรียน ปีการศึกษา 2562 กลับพบว่า จำนวนนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ คิดเป็นร้อยละ 72.22

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนในรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อหารูปแบบวิธีการสอน แนวทาง และเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่จะสามารถนำมาส่งเสริมและพัฒนาความสามารถด้าน การอ่านเชิงวิเคราะห์ให้กับนักเรียนได้ เพราะการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus เป็นกระบวนการสอนอ่านที่มีบทสรุปเป็นการเขียนสรุปความ โดย K คือ นักเรียนรู้อะไร W คือ นักเรียนต้องการรู้อะไร L คือ นักเรียนได้เรียนรู้อะไร และ Plus คือ ขั้นของการเขียนออกมาเป็นแผนผังความคิดและเขียนสรุปความจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งขั้นตอนของ KWL จะเป็นขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์จาก เนื้อหาที่ได้อ่านโดยละเอียด ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนฝึกการจำแนกประเด็นต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่าน นอกจากนี้ยังกระตุ้นความคิดเพื่อให้นักเรียนนำความรู้เดิมมาใช้เพื่อการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับ ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของนักเรียน ทำให้นักเรียนต้องอ่านอย่างพิจารณาอ่านอย่างละเอียด หรือทบทวนสิ่งที่รู้มาก่อน สิ่งที่ต้องการรู้ และสิ่งที่ได้รู้หลังจากการอ่าน และในขั้นตอนของ Plus จะเป็นขั้นตอนการสร้างแผนผังความคิด (Mind mapping หรือ Concept mapping) ที่จะช่วยในการจัดองค์ความรู้ใหม่จากเรื่องที่อ่าน แสดงสาระ

หลัก สาระรอง ความสัมพันธ์ระหว่าง สาระต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงออกถึงความเข้าใจอย่างแท้จริง แล้วจึงนำมาเขียนสรุปความ (วัชรา เล่าเรียนดี, 2548) ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus สามารถส่งผลโดยตรงต่อ ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนเข้าใจความหมายและประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาและนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus มาใช้ในการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลดีแก่นักเรียน และเป็นส่วนช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติ (Ordinary Nation Education Test : O-NET) ของนักเรียนสูงขึ้นอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ๑) แผนการจัดการเรียนรู้แบบการอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ก่อนเรียนและหลังเรียน ๓) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จากการดำเนินการเก็บข้อมูลทางการวิจัยและทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยเป็นลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 7 แผน แผนการจัดการเรียนรู้ ละ 2 ชั่วโมง รวมเวลาเรียน 14 ชั่วโมง ดังต่อไปนี้

เมื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย ด้านการเนื้อหาและด้านการสอน จำนวน 1 ท่าน ด้านการวัดประเมินผลการสอนภาษาไทย จำนวน 1 ท่าน และด้านหลักสูตรและการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน เพื่อประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ผลปรากฏดังตารางที่ 4.1

จากตารางที่ 4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมด 7 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.52-5.00 (S.D.=0.00-0.38) หมายความว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับสื่อสังคมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 (S.D.=0.00) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 (S.D.=0.19) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 (S.D.=0.38) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 (S.D.=0.37) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 (S.D.=0.25) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 (S.D.=0.00) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 (S.D.=0.19) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่าน

เชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อจากนั้นทำการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus โดยจัดเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีการดำเนินงานหลายขั้นตอนให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการคิดที่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้การสร้างความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทักษะในกระบวนการการทำงานจริง ได้คิดและวางแผนทำงานเป็นกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 7 แผนการจัดการเรียนรู จำนวน 14 ชั่วโมง ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พระบรมราโชวาท แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รู้ตำนานสืบสานวัฒนธรรม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ที่เรียกว่าก้าวหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง อิศรญาณภาษิต แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง บทพากย์เอราวัณ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง กรุงเทพฯเมื่อร้อยกว่าปี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง ใช้ภาษาอย่างประหยัด

เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus จากนั้นนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน ผลปรากฏดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus

รายการ	N	คะแนน	$\overline{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	23	20	20.28	2.73	15.56*
หลังเรียน	23	20	27.29	1.33	

*ระดับนัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 23 คน ก่อนและหลังจากได้รับจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.28 (S.D.= 2.73) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 27.29 (S.D =1.33) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นรายด้านทั้งหมด 4 ด้าน ก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายด้านก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus

รายการ	คะแนนเต็ม	N	$\overline{X}$	S.D.	t
ด้านที่ 1 ด้านความรู้ ความจำ					
ก่อนเรียน	9	23	6.90	1.47	5.24*
หลังเรียน	9	23	8.26	.91	
ด้านที่ 2 ด้านความเข้าใจ					
ก่อนเรียน	7	23	4.20	1.64	9.93*
หลังเรียน	7	23	6.81	.40	
ด้านที่ 3 ด้านการนำไปใช้					
ก่อนเรียน	7	23	5.17	1.40	6.24*
หลังเรียน	7	23	6.60	.66	
ด้านที่ 4 การวิเคราะห์					
ก่อนเรียน	7	23	4.02	1.41	6.22*
หลังเรียน	7	23	6.02	1.07	

*ระดับนัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายด้านก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 23 คน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความรู้ ความจำ มีค่าเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เท่ากับ 6.90 (S.D.= 1.47) และค่าเฉลี่ยหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เท่ากับ 8.26 (S.D.=0.91) รองลงมาคือด้านความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เท่ากับ 4.20 (S.D.= 1.64) และค่าเฉลี่ยหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เท่ากับ 6.81 (S.D.=0.40) และด้านที่มีการคิดวิเคราะห์ต่ำที่สุดคือการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เท่ากับ 4.02 (S.D.=1.41) และค่าเฉลี่ยหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plusเท่ากับ 6.02 (S.D.=1.07)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	$S.D.$	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	23	3.95	0.99	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	23	4.17	0.00	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	23	4.08	0.58	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	23	4.28	0.68	มาก
รวม		**4.12**	**0.55**	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.12 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.28ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.17ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย 4.08ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.95 ดังนั้น เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ KWL Plus อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.12และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

5.2.1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 7 แผน เป็นเวลา

14 ชั่วโมง จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$=4.52-5.00, S.D.= 0.00-0.38) เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.2.2 ผลการการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.28 (S.D.= 2.73) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับสื่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 27.29 (S.D =1.33) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus จำนวน 7 แผน เป็นเวลา 14 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการใช้ปัญหาเป็นฐาน 6 ขั้นตอน จากการศึกษาตามหลักการแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550)

ซึ่งผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนโดยขั้นตอนแรกให้นักเรียนเชื่อมโยงปัญหาและระบุปัญหา ครูคอยเชื่อมโยงกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันตีความปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์ และสาเหตุของปัญหาให้ชัดเจน ขั้นกำหนดแนวทาง ครูร่วมกับนักเรียนเสนอปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โดยใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้นนักเรียนเกิดข้อสงสัย จากนั้นให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า คอยสังเกตการณ์และให้คำแนะนำนักเรียนให้วางแผนการดำเนินงานและแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบภายในกลุ่ม โดยศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ครูคอยกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ระดมสมอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ ขั้นสรุปผลและประเมินค่าของคำตอบ ครูคอยแนะแนวทางให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด และให้นักเรียนช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของคำตอบ และขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน นักเรียนนำเสนอผลงานโดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างกลุ่มเพื่อนำไปสู่การสรุปร่วมกันอีกครั้ง

จากนั้นครูจึงประเมินผลการเรียนรู้ ตรวจสอบและประมวลความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน นอกจากนี้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามที่กำหนดไว้ คือใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้ อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ ทำให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือคำตอบร่วมกันจน

สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง และเกิดความเข้าใจจดจำแม่นยำจึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556) กล่าวว่าการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นตัวกระตุ้นความรู้เดิม เสริมความรู้ใหม่ และต่อเติมความเข้าใจให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเข้าใจจดจำแม่นยำและสามารถนำความรู้นั้น ๆ ออกมาใช้อย่างรวดเร็วสมบูรณ์มากขึ้น การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาและการร่วมกันทำงานกลุ่ม ส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา โดยผ่านการสืบเสาะหาความรู้ และเรียนด้วยการทดลองปฏิบัติจนสามารถค้นพบทำให้ได้ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้และสามารถบูรณาการความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับที่ สนิท ตีเมืองซ้าย (2552) ที่ระบุว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มมีระดับความรู้ความสามารถแตกต่างกัน และทำกิจกรรมร่วมกันแบบทัดเทียม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ ความสำเร็จ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น

ซึ่งผลการวิจัยที่ได้นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิ์ ตรีเงิน ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในทักษะการคิดขั้นพื้นฐานด้วยการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ และเทคนิคการเรียนรู้แบบ K - W - L เรื่องการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกและอากาศ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย เหล่าพิเดชและ อรพิณ ศิริสัมพันธ์ (2556) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ปัญหาทางสังคมของไทยด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค KWL Plus ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2.3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจในการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.12 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus เป็นกิจกรรมที่เน้นสร้างบรรยากาศของความร่วมมือในชั้นเรียน แลกเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจระหว่างกัน มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตอบคำถาม ซึ่งเห็นได้ชัดจากการประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อด้านบรรยากาศในห้องเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 และหากพิจารณารายการประเมินแต่ละข้อ พบว่ารายการที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนพึงพอใจที่ครูเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นของตน และรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.92 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอาร์จีของอัลเดอเฟอร์ (Alderfer' ERG Theory) ที่กล่าวไว้ว่ามนุษย์มีความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Need: R) หมายความว่ามนุษย์ต้องการมีเพื่อน ไม่ต้องการอยู่อย่างโดดเดี่ยว และต้องการการยอมรับจากเพื่อนซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ

ของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม หากมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการนี้มนุษย์ก็จะเกิดความพึงพอใจ (สมุทร ชำนาญ, 2556) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีของบาร์นาร์ด (Barnard) ที่ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจว่า หากบุคคลมีความภูมิใจในด้านการแสดงฝีมือ เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน ได้มีส่วนช่วยเหลือผู้อื่น มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมในการทำงาน มีความรู้สึกร่วมในงาน เป็นส่วนหนึ่งของงาน บุคคลก็จะเกิดความพึงพอใจและมีกำลังใจในการทำงาน (ชูศรี บำรุง, 2551) ทั้งนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเบ็ญจวรรณ อินทรชิต (2558) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยการใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้เทคนิค KWL-Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และเขียนสรุปความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.53

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ KWL-Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจยืดหยุนได้ตามความเหมาะสม

6.1.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและระดมความคิดในขั้นตอน K (What We Know) และ W (What We Want to Know) ให้มากที่สุด ซึ่งครูอาจจะต้องทำหน้าที่คอยกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความรู้และตั้งคำถามที่เป็นคำถามเชิงวิเคราะห์

6.1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ควรมีกิจกรรมเรียนรู้ที่มีความแปลกใหม่ มีความทันสมัย และอยู่ในกระแสที่สังคมกำลังให้ความสนใจ เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ให้ได้รับความสนุกสนานพร้อมทั้งได้ความรู้

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างมีศักยภาพ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค KWL Plus กับรายวิชาในกลุ่มวิชาภาษาไทยวิชาอื่น ๆ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ สังคม

ศึกษา วิทยาศาสตร์ โดยออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับชั้นนั้น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้มาใช้วัดผลการศึกษาของตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวทางการพัฒนาและประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

จิรวัฒน์ เพชรรัตน์, & อัมพร ทองใบ. (2555). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. โอเดียนสโตร์.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). *ทฤษฎีและการพัฒนาหลักสูตร*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2548). *เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาการคิด การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สนิท ตีเมืองซ้าย. (2552). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมุทร ชำนาญ. (2556). *พฤติกรรมองค์การและการจูงใจ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. สำนักนายกรัฐมนตรี.

อภิชัย เหล่าพิเดช, & อรพิณ ศิริสัมพันธ์. (2556). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค KWL Plus*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อาภรณ์พรรณ พงษ์สวัสดิ์. (2550). *การอ่านจับใจความสำคัญ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เบ็ญจวรรณ อินทรชิต. (2558). *การใช้ชุดกิจกรรมโดยเทคนิค KWL-Plus เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ชูศรี บำรุง. (2551). *พฤติกรรมองค์การ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

งานวัดผลและประเมินผล โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (2565). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2565*. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วิสุทธิ์ ตรีเงิน. (ม.ป.ป.). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดขั้นพื้นฐานด้วยเทคนิค KWL*. เอกสารงานวิจัย.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น

The Development of Essay Writing Skills Through Multimedia for Mathayom Suksa 4 Students at Praphassorn Wittaya School, Khon Kaen Province

พระมหานพเก้า นรุตฺตโม (เหล่าภักดี)[1], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[2], พรชกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Noppakao Naruttamo (Laophakdee)[1], Phrakrukhamphithammanuwat[2], Pacharakit Sribunrueang[3]

[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

✉: * noppakao875@gmail.com

(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 30 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดียให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ก่อนและหลังเรียน และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 22 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย และ (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 25.45/84.85 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (2) ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.43) แสดงให้เห็นว่าสื่อมัลติมีเดียสามารถส่งเสริมทักษะการเขียนเรียงความได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเขียนเรียงความ, สื่อมัลติมีเดีย, ทักษะการเขียน, ภาษาไทย

Abstract

This study aimed to: (1) develop a multimedia-based learning management plan for essay writing that meets the 80/80 efficiency criterion, (2) compare students' essay writing

achievement before and after the implementation of multimedia instruction, and (3) examine students' satisfaction toward the instructional approach. The participants consisted of 22 Grade 10 students at Praphatsorn Witthaya School, Khon Kaen Province, Thailand. The research instruments included multimedia-based lesson plans, an essay writing achievement test, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent samples t-test. The research results were as follows: (1) the developed learning management plan achieved an efficiency level of 25.45/84.85, exceeding the established 80/80 criterion; (2) students' post-test scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level; and (3) overall student satisfaction was at the highest level (M = 4.43). The results indicate that multimedia-integrated instruction effectively enhances students' essay writing skills and promotes positive learning engagement. The study suggests that multimedia learning environments can serve as an effective pedagogical approach for developing writing competence in Thai language education in the digital era.

Keywords: essay writing, multimedia learning, writing skills, Thai language instruction

1.บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และ ทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

ภาษาไทยในฐานะที่เป็นภาษาหลักในการสื่อสาร เช่น การอ่าน การพูด การเขียน ในฐานะ เราผู้เป็นเจ้าของภาษา เป็นสมบัติของชนชาติไทย ภาษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และ รวมทั้งใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันของชนชาตินั้น ๆ ภาษาไทยมีประวัติและที่มาอย่างยาวนาน ย้อนไปตั้งในครั้งสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีพระมหากษัตริย์ พระนามว่าพ่อขุนรามคำแหง มหาราช พระองค์ทรงคิดค้นประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นมาในยุคสมัยนั้น และอักษรไทยนี้จึงถือว่าเป็น หลักฐานและมีประวัติที่มาอย่างยาวนาน มีการพัฒนาตัวอักษรไทยมาโดยตลอดจนถึงยุคปัจจุบันหากเรานำตัวอักษรภาษาไทยมาเปรียบเทียบกันในแต่ละยุคสมัยแล้ว เราจะเห็นได้ว่าอักษรไทยมีวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก และในยุคปัจจุบันนี้เพื่อเป็นการ อนุรักษ์ รักษา สืบสาน ต่อยอด ให้เยาวชนคนไทยได้เรียนรู้และแตกฉานในภาษาไทย มีความรักความ หวงแหน ให้คุณค่าแก่ภาษาประจำชาติของตน จึงได้มีการจัดการเรียนรู้ทางด้านภาษาไทยขึ้น

การเขียนนับว่าเป็นวิธีการสื่อสารที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกัน และเป็น วิธีการหนึ่งที่สามารถใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างผู้สื่อสารและผู้รับสาร อีก ทั้งยังเป็นวิธีการสำคัญวิธีการหนึ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานหรือเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา การเขียนนัยว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การเขียนจึงเป็นสื่อที่ช่วยให้บุคคลสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของ

ตนไปสู่คนอื่นได้อย่างเข้าใจตามพจนานุกรมฉบับ บัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการเขียนเอาไว้ว่า หมายถึง ขีดให้เป็นตัวหนังสือหรือเลข ขีดให้เป็นเส้นหรือรูปต่าง ๆ วาด แต่งหนังสือ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดียชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

แบบการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest–Posttest Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดียให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย จำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความสำหรับใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทดสอบก่อนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่พัฒนาขึ้น ทดสอบหลังเรียน และประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้และระดับความพึงพอใจของนักเรียน รวมทั้งหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ E1/E2 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent Samples t-test)

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของเพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของเพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	24	40	587	24.46	81.53
หลังเรียน		40	594	24.75	82.50

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.53 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.50 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องเรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น

คะแนน	N	$\bar{X}$	$S.D.$	t	df	P
ก่อนเรียน	24	15.21	2.47	15.04	23	.000
หลังเรียน	24	24.75	1.73			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 15.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.47 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 24.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.73 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้านการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	$S.D.$	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	24	3.95	0.99	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	24	4.17	0.00	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	24	4.08	0.58	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	24	4.28	0.64	มาก
รวม		**4.12**	**0.55**	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.12 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.17 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ย 4.08 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.95

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยมีกระบวนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพ ทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.53 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.50 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 15.21 และมี

ค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 24.75 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการการเขียนเรียงความ โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประภัสสรวิทยา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนและสถาบันการศึกษาควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียสำหรับการสอนทักษะการเขียน รวมถึงการอบรมครูผู้สอนให้มีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนสามารถนำแนวทางการใช้สื่อมัลติมีเดียที่ได้รับจากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการสอนทักษะการเขียนเรียงความ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและประสิทธิภาพของการเรียนรู้

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ เช่น ปัจจัยด้านความพร้อมของครู ปัจจัยด้านความสามารถของนักเรียน หรือปัจจัยด้านเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

พลวัฒน์ ไหลมนู, & วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2560). การศึกษาวิเคราะห์คำไทยที่มักเขียนผิด. *วารสารมนุษยศาสตร์, 24*(2), 260–277.

Brookhart, S. M. (2013). *How to create and use rubrics for formative assessment and grading*. ASCD.

Fauzi, F., et al. (2021). Enhancing narrative writing skills of elementary school teacher education students through concentrated language encounter (CLE) model assisted by short film learning media. *Mimbar Sekolah Dasar, 8*(2), 133–148.

Research Paper

การพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

The Development of Essay Writing Skills Through the CIRC Cooperative Learning Model Integrated with Buddhist Teaching Principles for Grade 6 Students at Ban Daeng Noi School, Khon Kaen Province

พระครูปลัดธีรพงศ์ กิตฺติโสภโณ (สิงห์ทอง)[1]*, พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]
[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakhrupalad Theerapong Kittisobhaṇo (Singthong)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

✉:* tawan_2531@hotmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 27 March 2026; Accepted: 28 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.67/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 15.47 (S.D. = 2.59) และหลังเรียนเท่ากับ 25.00 (S.D. = 3.18) โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.26) โดยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.83) รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.78) ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.53) และด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.35) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนสามารถพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเขียนเรียงความ; การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC; พุทธวิธีการสอน; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความพึงพอใจ

Abstract

This research aimed to: 1) develop a learning management plan on essay writing using the Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) learning model integrated with Buddhist teaching principles to meet the 80/80 efficiency criterion; 2) compare students' learning achievement in essay writing before and after instruction; and 3) examine students' satisfaction with the learning management plan. The target group consisted of 15 Grade 6 students at Ban Daeng Noi School, Khon Kaen Province. The research instruments included a learning management plan on essay writing using the CIRC cooperative learning model integrated with Buddhist teaching principles, a pre-test and post-test achievement test, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent t-test. The findings revealed that: 1) the learning management plan achieved an efficiency level of 82.67/83.33, which exceeded the established criterion of 80/80; 2) students' learning achievement in essay writing significantly improved after the implementation of the learning model. The mean pre-test score was 15.47 (S.D. = 2.59), while the mean post-test score was 25.00 (S.D. = 3.18), with the post-test score being significantly higher than the pre-test score at the .05 level; and 3) students' overall satisfaction with the learning management plan was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.26). Instructional activities received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.83), followed by assessment and evaluation ($\bar{x}$ = 4.78), instructional media and learning materials ($\bar{x}$ = 4.53), and content ($\bar{x}$ = 4.35). The findings indicate that the CIRC cooperative learning model integrated with Buddhist teaching principles effectively enhanced students' essay writing skills and promoted positive learning experiences.

Keywords: Essay Writing; CIRC Cooperative Learning Model; Buddhist Teaching Principles; Learning Achievement; Student Satisfaction

1. บทนำ

การเขียนเรียงความหมายถึง การเขียนบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และเกิดความคิดใหม่ๆ จากการอ่าน การเขียนเรียงความเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ภาษา ผู้เขียนจะต้องศึกษากฎเกณฑ์ และฝึกหัดเขียนเพื่อให้ภาษาของตนนั้นราบรื่น สละสลวย และถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านรู้เรื่องตามที่ผู้เขียนต้องการได้ การเขียนเรียงความนั้นต้องบรรจุความรู้ ความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่เรามีอยู่เสนอผู้อ่าน (กรมวิชาการ, 2546) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้กำหนดให้การอ่านเป็นสาระหนึ่ง ในทั้งหมด 5 สาระ คือ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม โดยกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสาระการเขียนไว้ว่ามีทักษะการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่งประโยค และเขียนข้อความตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดเพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความ เขียนย่อความ จดหมายส่วนตัว ออกแบบรายการต่างๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนการอย่างสร้างสรรค์ และมีมรรยาทในการเขียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ปัญหาการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น เกิดจากตัวผู้เรียน คือนักเรียนไม่สนใจในการเรียน ไม่ตั้งใจ เบื่อหน่ายการเยน เนื้อหาในการเรียนน่าเบื่อไม่มีความน่าสนใจ และครูผู้สอนขาดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ไม่มีเทคนิคใหม่ๆที่น่าสนใจ ส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการเขียนเรียงความ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC เป็นการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการอ่านและการเขียนโดยเฉพาะรูปแบบนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมคือ กิจกรรมการอ่านแบบเรียน การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ และการบูรณาการภาษากับการเรียนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน การเขียนไปพร้อมกับเน้นการเรียนเป็นกลุ่ม (Kaemanee, T.,2010) ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นทักษะการประสานสัมพันธ์ ทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการแก้ปัญหาจะเห็นว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผลให้เกิดบรรยากาศในการเรียนที่ดีเพราะนักเรียนภายในกลุ่มได้ช่วยเหลือกันทำงานกลุ่มจนประสบความสำเร็จก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ (Kitrungrueng, N. and others,2002) เทคนิค CIRC จะต้องจัดให้เป็นขั้นตอนคือ ขั้นเตรียม ขั้นสอน ขั้นกิจกรรมกลุ่ม ขั้นประเมินผลและมอบรางวัลทุกขั้นตอนจะต้องจัดกิจกรรมตามลำดับ กำหนดระยะเวลากำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Phuthaworn, C., 2011) การเรียนการสอนแบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จเพราะเป็นการเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านไปพร้อม ๆ กับการเรียนเป็นกลุ่มที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญมีการแบ่งกลุ่มเรียนเป็นกลุ่มย่อยให้สมาชิกแต่ละคนตระหนักว่าตนมีความสำคัญต่อกลุ่มเท่าเทียมกันความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสมาชิกทุกคนซึ่งเป็นการฝึกการทำงานเป็นทีมการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มและฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี (Seepor, P.,2007)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC หลักพุทธวิธีการสอน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเรียงความก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้จัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC หลักพุทธวิธีการสอน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่นให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือCIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ดำเนินการประเมินการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3.2 จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3.3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3.4 เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

3.5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

3.6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3.7 นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

4.1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 4.1 ผลวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\overline{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	15	50	620	41.33	82.67
หลังเรียน		30	375	25.00	83.33

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.33 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่นมีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

คะแนน	N	$\overline{X}$	$S.D.$	t	df	P
ก่อนเรียน	15	15.47	2.59	8.53	14	๐.๐๐
หลังเรียน	15	25.00	3.18			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 15.47ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.59 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.18 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	$S.D.$	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	15	4.35	0.70	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	15	4.83	0.71	มากที่สุด
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	15	4.53	0.49	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล	15	4.78	0.18	มากที่สุด
รวม		**4.26**	**0.52**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.62 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.83 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.78 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.35

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 82.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 83.33 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1}/\ \mathbf{E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทราวรรณ ประกอบเสริม และคณะ (2565) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถการเขียนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.07/83.58 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้สอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุวรรรณ สังฆะจารย์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีประสิทธิภาพ 83.32/83.47 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัทธมน จันทร์ใส และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์ ผลการศึกษาพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับผลการวิจัยของฟาซีฮะห์ เจ๊ะฮะ, ฟารีซาน แวสา และโซเฟีย มะลี ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการเขียนเรียงความ โดยใช้ การจัดเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ตามเกณฑ์ 80/80 เท่ากับ 82.34/ 84.05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 15.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.95 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.18 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางกาเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุลัยภรณ์ ประสีระเก (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่าน และการเขียนคำของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC พบว่า 1) ความสามารถด้านการอ่านคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC นักเรียนร้อยละ 100 มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 76.06 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) ความสามารถด้านการเขียนคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC นักเรียนร้อยละ 100 มีคะแนนเฉลี่ย ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 74.85 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัทธมน จันทร์ใส และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์ 2) ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนเรียงความหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฟาซีฮะห์ เจ๊ะฮะ และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรียะลา ผลการวิจัยพบว่าทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับ แบบฝึกทักษะ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านแดงน้อย

จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.62 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.83 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.78 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.35 ผลการวิจัยของ จันทร์จิรา หาวิชา และชญานิศ พันธุ์จินดาวรรณ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ แบบร่วมมือ CIRC สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC สามารถพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยของ กมลพรรณ ดีรับรัมย์ และศิริพร พึ่งเพ็ชร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในชีวิตประจำวัน และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เรื่อง การอ่านและการเขียนเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC มีค่าเฉลี่ย 4.55 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการเขียนของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่นไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแดงน้อย จังหวัดขอนแก่นไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทยอื่น เช่นทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2544). *การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. ใน *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมวิชาการ. (2546). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตาม*

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กมลพรรณ ดีรับรัมย์, และคณะ. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 4*(2), 254–268.

จันทร์จิรา หาวิชา, และคณะ. (2566). การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9*(8), 359–372.

จารุวรรณ สังฆะจารย์, และคณะ. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(11), 83–96.

นัทธมน จันทร์ใส, และคณะ. (2566). การพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 14*(2), 92–106.

ฟาซีฮะห์ เจ๊ะฮะ, และคณะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรียะลา. *คุรุสภาวิทยาจารย์: วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู, 5*(3), 90–103.

ภัทราวรรณ ประกอบเสริม, และคณะ. (2565). การเปรียบเทียบความสามารถการเขียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค CIRC. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5*(13), 178–189.

อุลัยภรณ์ ประสีระเก. (2563). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 14*(2), 118–131.

Kaemanee, T. (2010). *The art of teaching: Knowledge for the effective teaching and learning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kitrungrueng, N., et al. (2002). *Students-centered learning and making lesson plans for professional teachers*. Bangkok: Sathaporn Books.

Phuthaworn, C. (2011). *Prathomsueksa 2 students' games-based instructional management on their Thai basic words designed for Thai language subject* (Master's thesis). Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai.

Seepor, P. (2007). *Top English language teaching approach*. Bangkok: Aksorn Charoen Tat.

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

Developing Reading Comprehension Skills through Creative-Based Learning (CBL) Integrated with the Four Iddhipāda Principles for Grade 7 Students at Sawat Witthaya School, Udon Thani Province

พระมหาศักดิ์ดา สุทฺธิญาณโมลี (วงษ์ท้าว)[1*], อัจฉราพร ใครบุตร[2], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Phramaha Sakda Suddhiñāṇamolī (Wongthao)[1], Adcharaporn Khraibutr[2], Pacharakit Sribunrueang[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: *tawan_2531@hotmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 28 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มเป้าหมายได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี จำนวน 15 คน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 83.05 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 84.00 ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/ E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.33 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.20 ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.93 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.75 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.43 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.33

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL), หลักอิทธิบาท 4, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจของนักเรียน

Abstract

This research aimed to: (1) develop a reading comprehension learning plan using Creative-Based Learning (CBL) integrated with the Four Iddhipāda Principles to meet the 80/80 efficiency criterion, (2) compare learning achievement in reading comprehension through CBL combined with the Four Iddhipāda Principles, and (3) examine students' satisfaction with the learning plan. The instruments used included: (1) the reading comprehension lesson plan using CBL and the Four Iddhipāda Principles, (2) an achievement test, and (3) a student satisfaction questionnaire. The sample consisted of 15 Grade 7 students from Sawat Witthaya School, Udon Thani Province. Data were analyzed using basic statistics: mean, standard deviation (S.D.), and dependent t-test. The research results were as follows: 1. The efficiency of the lesson plan process (E_1) was 83.05, and the efficiency of the result (E_2) was 84.00, both exceeding the criterion of 80/80. 2. Students' average pre-test score was 14.73 (S.D. = 3.33), while the post-test score was 25.20 (S.D. = 2.93). The post-test scores were significantly higher than pre-test scores at the .05 level. 3. Students' overall satisfaction with the learning plan was high, with a mean of 4.47. Satisfaction by aspect was as follows: instructional activities (mean = 4.75), assessment and evaluation (mean = 4.43), instructional media and tools (mean = 4.39), and content (mean = 4.33)—all at a high level.

Keywords: Reading Comprehension, Creative-Based Learning (CBL), Four Iddhipāda Principles, Learning Achievement, Student Satisfaction

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยให้สถานศึกษาดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและ

การศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเยาวชนของชาติเพื่อเข้าสู่สังคมโลกแห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการปฏิรูปให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับการเรียนรู้ยุคใหม่ ดังจะเห็นได้ชัดจากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

วิชาภาษาไทย เป็นวิชาทักษะที่นักเรียนต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งประกอบด้วยด้วยทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งทักษะการอ่านนับว่าเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานทางภาษาที่มีความสำคัญและเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาหาความรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากจะทำให้เกิดความรู้แล้วยังก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การอ่านเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ เป็นทักษะพื้นฐาน และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งกำหนดสาระการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยไว้ ประกอบด้วย การอ่านออกเสียงคำ ประโยค บทร้อยกรอง คำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และกำหนดมาตรฐาน ท.1.1.1 คือ การใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553)

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและประโยชน์ของการอ่านจับใจความที่มีต่อการเรียนการสอน จึงกำหนดเรื่องการอ่านไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภายาไทย สาระที่ 1 การอ่าน โดยกำหนดไว้ในมาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัย”รักการอ่าน" ส่วนการอ่านจับใจความอยู่ในสาระที่ 1 มาตรฐาน 1.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตัวชี้วัดที่ 2 คือจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน และอยู่ในคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชันมัธยมศึกษาปีที่ 3 คืออ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง เข้าใจความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย จับใจความสำคัญและรายละเอียดของสิ่งที่อ่าน แสดงความคิดเห็นและข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด ย่อความ เขียนรายงานจากสิ่งที่อ่านได้ วิเคราะห์ วิจารณ์ อย่างมีเหตุผล ลำดับความอย่างมีขั้นตอนและความเป็นไปได้ของเรื่องที่อ่านรวมทั้งประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้สนับสนุนจากเรื่องที่อ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การอ่านที่มีประสิทธิภาพจะต้องสามารถประสมประสานของตัวอักษรอย่างคล่องตัวแล้วไตร่ตรองออกเสียงคำ ประโยค ข้อความสั้น อย่างคล่องแคล่ว มีความชำนาญในการอ่าน สามารถอ่านออกเสียงได้ทันที ย่อมสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการอ่านไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมได้ สอดคล้อง ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ทำให้คนเรามีความงอกงามทางวุฒิปัญญาและความสามารถมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิต

วิญญาณของผู้อ่านให้เป็นไปทางที่ดีงามได้ด้วยตนเอง รวมทั้งพัฒนาคนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี (พนิตนันท์ บุญพามี,2542) การอ่านคือหัวใจของการเรียนรู้และเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นยิงในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ แสวงหาประสบการณ์เบื้องต้น เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้ในระดับสูงและการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาหากเริ่มต้นดี รากฐานการอ่านของเด็กจะดีตามไปด้วย (กรมวิชาการ,2545)

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning : CBL) เป็นหนึ่งในวิธีของการจัดการเรียนการสอนโดยมีผู้เรียนเป็นสำคัญ โครงสร้างหลักของรูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานออกแบบตามทฤษฎีด้านการวัดความคิดสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ อี พอล ทอร์แรนซ์ (E. Paul Torrance) แนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนานของเอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward de Bono) และพัฒนามาจากกระบวนการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ซึ่งเป็นแนวทางการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งได้ผลดีในหลายประเทศ และทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์นำมาสร้างรูปแบบการเรียนแบบใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนแบบ Active Leaning คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนตื่นตัวในการค้นคว้า แทนที่จะรอรับการบรรยายแบบเดิม นักเรียนมีความสุขในการเรียน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานมี ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ กระตุ้นความสนใจ ขั้นที่ ๒ ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นที่ ๓ ค้นคว้าและคิดขั้นที่ ๔ นำเสนอผลงานและขั้นที่ ๕ ประเมินผลจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะ (Perspectives) กระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่ให้ โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นการพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิดทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก เคารพตนเองนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความคิดยืดหยุ่น การจูงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใดคือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์,2558)

ด้วยที่มาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 นำมาใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาไทยของนักเรียน ทั้งนี้หากสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ก็จะก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

4.1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 4.1 ผลวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\overline{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	15	35	436	29.07	83.05
หลังเรียน		30	378	25.20	84.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.05 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.00 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

คะแนน	N	$\overline{X}$	**S. D.**	**t**	df	**P**
ก่อนเรียน	15	14.73	3.33	9.37	14	0.00
หลังเรียน	15	25.20	2.93			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.33 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.93 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	$S.D.$	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	15	4.33	0.85	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	15	4.75	0.77	มากที่สุด
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	15	4.39	0.76	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	15	4.43	0.74	มาก
รวม		**4.47**	**0.78**	**มาก**

จากตารางที่ 4.2 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.75 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.43 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.33

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 83.05 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 84 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด สอดคล้องกับ**เมขลา ลือโสภา (2555)** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาการอ่านจับใจความ ด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.75/87.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่าจากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.33 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.93 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ยุวดี โททำ (2565) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิค 5W1H พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**เมขลา ลือโสภา (2555)** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาการอ่านจับใจความ ด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กนกวรรณ ภู่ทิม (2561)** ศึกษาเรื่องการศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความและการเขียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ มีความสามารถในการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยและความสามารถในการเขียนสื่อความวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.75 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.43 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.33 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ธีราภรณ์ พลายเล็ก (2563)** ศึกษาเรื่องการศึกษาสมรรถนะการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางด้านการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักศึกษาครูสาขาวิชาภาษาอังกฤษตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ แบบสร้างสรรค์เป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน พบว่านักศึกษามีระดับสมรรถนะด้านเจตคติในการสร้างนวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 (S.D. = 0.06)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา จังหวัดอุดรธานี ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำการวิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทยอื่น เช่นทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2544). *การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. ใน *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมวิชาการ. (2546). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กนกวรรณ ภู่ทิม. (2561). การศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความและการเขียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ. *Journal of Education and Innovation, 21*(1), 1–12.

เมขลา ลือโสภา. (2555). *การพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

พนิตนันท์ บุญพามี. (2542). *เทคนิคการอ่านเบื้องต้นสำหรับบรรณารักษ์*. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

ยุวดี โททำ. (2565). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิค 5W1H* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ].

ธีราภรณ์ พลายเล็ก. (2564). การศึกษาสมรรถนะการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางด้านการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักศึกษาครูสาขาวิชาภาษาอังกฤษตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 6*(11), 197–211.

วรรณี โสมประยูร. (2544). *การสอนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์. (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 1*(2), 31–32.

ราชกิจจานุเบกษา. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. ราชกิจจานุเบกษา, 127(45 ก), 13–14.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร

The Development of Reading Comprehension Skills Using the KWL PLUS Technique for Grade 9 Students at Phrapariyattidhamma Chao Phraya Bodindecha School, Yasothon Province

พระมหาวรานันท์ สุคนฺธสิริ (เกษหอม)[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Phramaha Warana Sugandasiri (Kethom)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 28 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนเรียนและหลังเรียน (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS กลุ่มเป้าหมายได้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 12 คน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 82.50 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 83.06 ดังนั้น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/802. ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.72 และค่าเฉลี่ย

หลังเรียนที่ 24.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.58 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .053. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยา บดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.65 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.4

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, เทคนิค KWL PLUS, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจของนักเรียน

Abstract

This research aimed to (1) develop a learning management plan to enhance reading comprehension skills using the KWL PLUS technique for Grade 9 students at Phrapariyattidhamma Chao Phraya Bodindecha School, Yasothon Province, with an efficiency of 80/80, (2) compare learning achievement in reading comprehension before and after implementing the plan, and (3) examine students' satisfaction with the learning management plan. The research tools included: (1) a learning management plan using the KWL PLUS technique, (2) an achievement test on reading comprehension, and (3) a student satisfaction questionnaire. The sample consisted of 12 Grade 9 students in the second semester of the 2024 academic year. Data analysis used basic statistics: mean, standard deviation (S.D.), and dependent t-test. The research results were as follows: 1. The learning management plan showed a process efficiency (E_1) of 82.50 and a result efficiency (E_2) of 83.06, exceeding the established criterion of 80/80. 2. The students' pre-test mean score was 17.30 (S.D. = 9.72), while the post-test mean was 24.90 (S.D. = 3.58). The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .05 level. 3. Student satisfaction with the learning plan was at the highest level overall ($\overline{X}$ = 4.54). The instructional activities ($\overline{X}$ = 4.57), assessment and evaluation ($\overline{X}$ = 4.65), and instructional media and tools ($\overline{X}$ = 4.50) were all rated at the highest level, while the content was rated at a high level ($\overline{X}$ = 4.42).

Keywords: Reading Comprehension, KWL PLUS Technique, Learning Achievement, Student Satisfaction

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีใจความว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระการงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และ

สร้างสรรค์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระ โดยการอ่านเป็นหนึ่งในห้าสาระที่ผู้เรียนต้องเรียน ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) นอกจากนี้ การอ่านได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2568 ใจความว่า ส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นวิถีในการค้นหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สูงขึ้น ส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความสามารถด้านการอ่านตามแนวทางการประเมิน PISA จากนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทักษะการอ่าน มีความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน ค้นหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สูงขึ้นนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนด มาตรฐานตัวชี้วัดของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ว่า ผู้เรียนสามารถอ่านอ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรองได้ถูกต้อง และเหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน ระบุความแตกต่างของคำที่มีความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย ระบุใจความสำคัญและรายละเอียดของข้อมูลที่สนับสนุนจากเรื่องที่อ่าน อ่านเรื่องต่าง ๆ แล้วเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด บันทึก ย่อความและรายงาน ตีความและประเมินคุณค่า และแนวคิดที่ได้จากงานเขียนอย่างหลากหลายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต มีมารยาทในการอ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) การอ่านมีความสำคัญมากในชีวิตประจำวันของผู้ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือให้ผู้อ่านได้มาซึ่งความรู้แล้ว ยังช่วยทำให้จิตใจมีความสุขและมีความเพลิดเพลินอีกด้วย บุคคลที่มีชีวิตผ่านพ้นวัยเรียนในโรงเรียนไปแล้ว ถ้ามีนิสัยรักการอ่านหนังสือก็จะเป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยไม่ล้าหลัง นอกจากนี้การอ่านยังทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราวของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีเจตคติและมีนิสัยที่ดีในการอ่านและรู้จักการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของนักเรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2545)

ทักษะการอ่านที่สำคัญประการหนึ่ง คือการอ่านจับใจความ เป็นกระบวนการที่เข้าใจความหมายของคำกลุ่มคำ ประโยคและข้อความเป็นประการสำคัญ ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาความสามารถเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และพัฒนาสติปัญญา เพราะการอ่านช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมาธิ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง สามารถจับใจความสำคัญของประโยคหรือข้อความที่อ่านได้ในเวลาที่รวดเร็ว โดยสามารถสรุปส่วนสำคัญได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และผลเป็นอย่างไร มีประเด็นอะไรที่สำคัญ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2545) ดังนั้นการสอนอ่านเป็นสิ่งที่ครูต้องคำนึงถึงเรื่องการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะ มีความชำนาญในการอ่านจับใจความ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ อีกทั้งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคน ผู้

ที่อ่านหนังสือไม่ออกเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสเพราะในชีวิตประจำวันของเราจะต้องใช้ทักษะการอ่านเพื่ออ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราเช่นป้ายโฆษณา หนังสือพิมพ์ แผนที่ ฉลากยา ป้ายถนนและอื่น ๆ การอ่านจึงมีความสำคัญต่อคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ที่ช่วยทำให้เรามีความรอบรู้ มีความฉลาดเท่าทันโลก ทันเหตุการณ์ และเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต และจากผลการสอบประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (NT: National Test) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้านภาษาไทยของโรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.62 ซึ่งน้อยกว่าระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และระดับประเทศ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.38 และร้อยละ 62.58 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

จากผลการทดสอบและสังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา พบว่าปัญหาการอ่านจับใจความมีสาเหตุมาจากนักเรียนไม่สนใจบทเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียนจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนยังขาดทักษะในการอ่านจับใจความ จึงส่งผลให้ นักเรียนไม่สามารถอ่านแล้วแยกแยะข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นออกจากกันได้ รวมไปถึงไม่สามารถ วิเคราะห์เรื่องราวที่ได้อ่านเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบของเรื่องได้ เนื่องจากข้อสอบที่ใช้ในการทดสอบ ทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ส่วนใหญ่จะเป็นข้อสอบที่ส่งเสริมความสามารถ ในขั้นการคิดวิเคราะห์ ตามแนวคิดของบลูม (Bloom) ซึ่งสาเหตุสำคัญของปัญหานี้ อาจจะเกิดจากครูผู้สอนยังขาดเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ โรงเรียนกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 จึงให้ครูทุกคนโดยเฉพาะครูผู้สอนประจำรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เห็นความสำคัญและร่วมกันส่งเสริมทักษะภาษาไทยของนักเรียน มีการสรรหาวิธีการ แนวทาง และการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นในอนาคต

จากสภาพปัญหาและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL Plus ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL Plus ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL Plus ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยา บดินทรเดชา จังหวัดยโสธร

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL Plus หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ตามเกณฑ์ 80/80 ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	12	50	495	41.30	82.50
หลังเรียน		30	299	24.90	83.06

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.50 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.06 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P
ก่อนเรียน	22	17.30	9.72	2.92	11	0.01
หลังเรียน	21	24.90	3.58			

จากตารางที่ 2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.72 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 24.90ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.58 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	S.D.	เกณฑ์การประเมิน

ด้านเนื้อหา	12	4.42	0.94	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	12	4.57	0.83	มากที่สุด
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	12	4.50	0.73	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล	12	4.65	0.55	มากที่สุด
รวม		**4.54**	**0.76**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.65 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.42

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธรมีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 82.50 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 83.06 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรฉัตร กลิ่นผึ้ง (มยุรฉัตร กลิ่นผึ้ง, 2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.63/82.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมขลา ลือโสภา (เมขลา ลือโสภา, 2555) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาการอ่านจับใจความ ด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.75/87.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.72 และค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 24.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.58 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิราภรณ์ อินทรสอน (จิราภรณ์ อินทรสอน, 2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยการใช้เทคนิค KWL Plus ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการใช้เทคนิค KWL Plus สูงกว่าก่อนการใช้เทคนิค KWL Plus อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ จามจุรี ทุมแก้ว และคณะ (จามจุรี ทุมแก้ว และคณะ, 2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุมผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุวดี โททำ (ยุวดี โททำ, 2565) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิค 5W1H พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมขลา ลือโสภา (เมขลา ลือโสภา, 2555) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาการอ่านจับใจความ ด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กนกวรรณ ภู่ทิม (กนกวรรณ ภู่ทิม, 2561) ศึกษาเรื่องการศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความและการเขียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ มีความสามารถในการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยและความสามารถในการเขียนสื่อความวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.65 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.42 สอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของ จามจุรี ทุมแก้ว และคณะ (จามจุรี ทุมแก้ว และคณะ, 2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนวาปีปทุม มีความพึงพอใจที่ดีต่อต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61)

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิค KWL PLUS ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา จังหวัดยโสธร ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำการด้วยเทคนิค KWL PLUS ไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทยอื่น เช่นทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ภู่ทิม. (2561). การศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความและการเขียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ. *Journal of Education and Innovation, 21*(1), 1–12.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จามจุรี ทุมแก้ว, เอกพงษ์ ธาตุไพบูลย์, และปัทมา ดีสุดจิต. (2566). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ KWL Plus สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวาปีปทุม. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 8*(2), 45–58.

จิราภรณ์ อินทรสอน. (2562). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยการใช้เทคนิค KWL Plus. *วารสารปัญญา, 26*(2), 1–15.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2545). *การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา*. ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

มยุรฉัตร กลิ่นผึ้ง. (2560). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].

เมขลา ลือโสภา. (2555). *การพัฒนาการอ่านจับใจความด้วยวิธีการสอนแบบ SQ4R กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

ยุวดี โททำ. (2565). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิค 5W1H* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566*. สืบค้นจาก http://180.180.244.42/NT/ExamWeb/

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). ไทยวัฒนาพานิช.

a
JBER Journal of Buddhist Education and Research
ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

Development of Learning Community Based on Sangahavatthu 4 Principles

พระปลัดฮอนด้า วาทสทฺโท[1*], สริญญา มารศรี[2], พระมหาอำพล ธนปญฺโญ[3], ประจิตร มหาหิง[4]

[1,2,3,4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Phraphalad Honda Vādasaddho[1]*, Sarinya Marasri[2], Phra Maha Amphon Thanapanyo[3], Prachit Mahahing[4]
[1,2,3,4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * honda608@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 25 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมว่าด้วยธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและเป็นเครื่องสงเคราะห์กัน โดยบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาอันเป็นที่รัก) อัตถจริยา (การทำประโยชน์) และสมานัตตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) เข้ากับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ผลการศึกษาพบว่า สังคหวัตถุ 4 สามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้อย่างทรงพลัง โดยทาน เป็นพลังแห่งการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ ปิยวาจา เป็นพลังแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ อัตถจริยา เป็นพลังแห่งการลงมือทำเพื่อประโยชน์ร่วม และสมานัตตตา เป็นพลังแห่งความสม่ำเสมอที่สร้างความไว้วางใจ อันนำไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความผูกพัน เอื้ออาทร และยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้, สังคหวัตถุ 4, ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา, การบริหารการศึกษา

Abstract

This academic article aims to present a conceptual framework for developing learning communities based on the Four Saṅgahavatthu principles—the Buddhist foundations of social solidarity. The study integrates the Saṅgahavatthu 4, namely Dāna (generosity), Piyavācā (kindly speech), Atthacariyā (beneficial conduct), and Samānattatā (impartiality and consistency), with the concept of the Professional Learning Community (PLC). The findings reveal that the Saṅgahavatthu 4 can effectively drive the development of learning communities: Dāna promotes the sharing of knowledge and resources; Piyavācā fosters constructive communication; Atthacariyā encourages collaborative actions for the common good; and Samānattatā builds trust through fairness, consistency, and equity. Together, these principles contribute to learning communities characterized by cohesion, mutual support, and sustainability.

Keywords: Learning Community, Saṅgahavatthu 4, Dāna, Piyavācā, Atthacariyā, Samānattatā, Educational Administration.

1. บทนำ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา DuFour & Eaker (1998) ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) สามารถยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันเรียนรู้ แลกเปลี่ยน สะท้อนคิด และพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการดำรงอยู่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ "ความผูกพัน" (Cohesion) และ "ความไว้วางใจ" (Trust) ระหว่างสมาชิกในชุมชน

Bryk & Schneider (2002) จากการวิจัยเชิงยาว (Longitudinal Study) ในโรงเรียนกว่า 400 แห่งในนครชิคาโก พบว่า "ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์" (Relational Trust) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา มากกว่าทรัพยากร เทคโนโลยี หรือแม้แต่หลักสูตร โรงเรียนที่มีความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์สูงมีโอกาสปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าโรงเรียนที่มีความไว้วางใจต่ำถึง 3 เท่า ทั้งนี้ ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์ประกอบด้วยมิติหลัก 4 ประการ ได้แก่ ความเคารพ (Respect) ความสามารถ (Competence) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (Personal Regard for Others) และความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ (Integrity)

เมื่อพิจารณาหลักพุทธธรรม จะพบว่ามีหลักธรรมที่มุ่งตรงไปที่การสร้างความผูกพัน ความไว้วางใจและความสามัคคีในชุมชนโดยเฉพาะ นั่นคือ หลักสังคหวัตถุ 4 (Saṅgahavatthu) ซึ่งแปลว่า "ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว" หรือ "หลักเครื่องสงเคราะห์" ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (องฺ.จตุกฺก. 21/32) พระพุทธเจ้าทรงเปรียบสังคหวัตถุ 4 เสมือนสลักของรถที่ยึดเหนี่ยวล้อรถทั้งหมดไว้ด้วยกัน ทำให้รถสามารถเคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้ ฉันใด สังคหวัตถุ 4 ก็ยึดเหนี่ยวหมู่ชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคีและสร้างสรรค์ ฉันนั้น

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4 กับองค์ประกอบของ Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) จะพบความสอดคล้องกันอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ ทาน สอดคล้องกับ Personal Regard for Others (การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) ปิยวาจา สอดคล้องกับ Respect (ความเคารพ) อัตถจริยา สอดคล้องกับ Competence (ความสามารถ) และสมานัตตตา สอดคล้องกับ Integrity (ความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ) ความสอดคล้องนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาที่มีอายุกว่า 2,500 ปี สามารถตอบโจทย์ปัญหาร่วมสมัยของชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้อย่างตรงจุด

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 ในบริบทของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (2) นำเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดย

เปรียบเทียบกับทฤษฎี Relational Trust และ (3) เสนอแนวทางการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความผูกพันและความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์

Hord (1997) ได้เสนอองค์ประกอบหลัก 5 ประการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและสนับสนุน (2) วิสัยทัศน์และค่านิยมร่วม (3) การเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ร่วมกัน (4) การแลกเปลี่ยนปฏิบัติการส่วนบุคคล และ (5) เงื่อนไขสนับสนุนทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงความสัมพันธ์ ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ "เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์" ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่รองรับองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งหมด เพราะหากสมาชิกในชุมชนไม่ไว้วางใจกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างจริงใจก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

Tschannen-Moran (2014) ได้ศึกษาเรื่องความไว้วางใจในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและพบว่า ความไว้วางใจประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อ (Benevolence) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความสามารถ (Competence) ความซื่อสัตย์ (Honesty) และความเปิดเผย (Openness) โรงเรียนที่มีระดับความไว้วางใจสูงมีลักษณะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง เพราะสมาชิกกล้าเปิดเผยจุดอ่อน กล้ารับฟังข้อมูลป้อนกลับ และกล้าทดลองสิ่งใหม่โดยไม่ต้องกลัวถูกตำหนิ ในทางตรงกันข้าม โรงเรียนที่ขาดความไว้วางใจมักเต็มไปด้วยความหวาดระแวง การปกป้องตนเอง และการทำงานแบบแยกส่วน (Isolation) ซึ่งเป็นสภาพตรงข้ามกับชุมชนแห่งการเรียนรู้

Wenger (1998) ในทฤษฎีชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Community of Practice) เน้นว่า ชุมชนที่มีประสิทธิภาพต้องมี Mutual Engagement (ข้อตกลงร่วมกัน) Joint Enterprise (กิจการร่วม) และ Shared Repertoire (แหล่งทรัพยากรร่วม) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ล้วนต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นฐาน การแบ่งปันทรัพยากรจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสมาชิกไว้ใจว่าการแบ่งปันจะไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่เป็นโทษ

2.2 หลักสังคหวัตถุ 4 (Sangahavatthu: Bases of Social Solidarity)

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าด้วยธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและเครื่องสงเคราะห์กัน ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (องฺ.จตุกฺก. 21/32) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า สังคหวัตถุ หมายถึง หลักการสงเคราะห์ หรือคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล เป็นเหตุแห่งความรัก ความนับถือ และความสามัคคี ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ ดังนี้

1. ทาน (Dana) การให้: หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันสิ่งของ ทรัพยากร ความรู้ และเวลาแก่ผู้อื่น ทานในพระพุทธศาสนามิได้จำกัดเฉพาะวัตถุสิ่งของ แต่รวมถึง "ธรรมทาน" คือการแบ่งปันความรู้ คำแนะนำ ประสบการณ์ และ "อภัยทาน" คือการให้อภัย ไม่ถือโทษ ไม่ผูกใจเจ็บ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าธรรมทานเป็นทานที่ประเสริฐกว่าทานทั้งปวง (สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ) ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ทานจึงเป็นรากฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ที่สมาชิกเต็มใจแบ่งปันองค์ความรู้ เทคนิค ประสบการณ์ และทรัพยากรแก่กันด้วยจิตอาสาและความปรารถนาดี

2. ปิยวาจา (Piyavaca) วาจาอันเป็นที่รัก: หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน จริงใจ มีประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ ปิยวาจามิใช่เพียงการพูดเพราะเพื่อเอาใจ แต่เป็นการพูดด้วยความจริงใจ (สจฺจวาจา) พูดสิ่งที่เป็นประโยชน์ (อตฺถวาจา) พูดด้วยเมตตา (เมตฺตจิตฺเตน) และพูดในเวลาที่เหมาะสม (กาเลน) หลักข้อนี้ครอบคลุมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำ และการสื่อสารในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในชุมชนแห่งการเรียนรู้

3. อัตถจริยา (Atthacariya) การประพฤติประโยชน์: หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม การลงมือช่วยเหลือ สนับสนุน และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน หลักข้อนี้เน้นที่ "การกระทำ" มากกว่า "คำพูด" เป็นการแสดงออกซึ่งความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ อัตถจริยาหมายถึง การลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การร่วมกันออกแบบบทเรียน การช่วยเหลือเพื่อนครูในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน การทำวิจัยปฏิบัติการร่วมกัน

4. สมานัตตตา (Samanattata) ความเสมอต้นเสมอปลาย: หมายถึง ความเป็นผู้มีตนเสมอ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่ถือตัว ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค สม่ำเสมอ ไม่เปลี่ยนแปลงตามอำนาจและผลประโยชน์ พระพรหมคุณาภรณ์อธิบายว่า สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอกัน ไม่เอาเปรียบ ไม่หลอกลวง ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมแก้ไข ไม่ทอดทิ้ง ไม่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือสถานการณ์ หลักข้อนี้เป็นรากฐานแห่งความไว้วางใจ (Trust) เพราะความไว้วางใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกมั่นใจว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไร

3. กรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

จากการวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 เปรียบเทียบกับทฤษฎี Relational Trust และองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้เขียนได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 (Sangahavatthu Learning Community Model: SLCM) ซึ่งวางสังคหวัตถุแต่ละข้อเป็น "เสาหลัก" ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 เสาหลักที่ 1: ทาน — วัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (Culture of Sharing)

ทานเป็นเสาหลักแรกที่รองรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ในมิติของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทานปรากฏใน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) วัตถุทาน (Material Giving) คือ การแบ่งปันทรัพยากรการสอน สื่อ อุปกรณ์ หนังสือ และงบประมาณ สอดคล้องกับองค์ประกอบ Supportive Conditions ของ Hord (1997) (2) ธรรมทาน (Knowledge Giving) คือ การแบ่งปันองค์ความรู้ เทคนิคการสอน ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) สอดคล้องกับองค์ประกอบ Shared Personal Practice (3) กาลทาน (Time Giving) คือ การสละเวลาเพื่อช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดของครู

และ (4) อภัยทาน (Forgiveness Giving) คือ การให้อภัยเมื่อเกิดความผิดพลาด ไม่ถือสา ไม่จดจำแต่ข้อบกพร่อง อันเป็นฐานของวัฒนธรรมที่ยอมรับความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

ทานสอดคล้องกับมิติ Personal Regard for Others ของ Bryk & Schneider (2002) ที่ว่า ความไว้วางใจเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกรับรู้ว่าผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นสัญญาณที่ทรงพลังที่สุดของความปรารถนาดี และเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งความไว้วางใจ นอกจากนี้ ทานยังสอดคล้องกับทฤษฎี Social Exchange Theory ของ Blau (1964) ที่ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยั่งยืนเกิดจากการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ต่างฝ่ายรับรู้ว่ามีคุณค่า

3.2 เสาหลักที่ 2: ปิยวาจา — วัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Culture of Constructive Communication)

ปิยวาจาเป็นเสาหลักที่รองรับมิติการสื่อสารในชุมชนแห่งการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) ตามแนวคิดของ Bohm (1996) ที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การระงับการตัดสิน และการสำรวจความคิดร่วมกัน ปิยวาจาในมิตินี้หมายถึง การพูดด้วยความจริงใจและเปิดกว้าง โดยมุ่งสร้างความเข้าใจร่วม ไม่ใช่เพื่อเอาชนะ (2) การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Feedback) ปิยวาจามิใช่การพูดเพราะอย่างเดียว แต่รวมถึงการพูดสิ่งที่เป็นประโยชน์แม้จะเป็นเรื่องยากลำบาก โดยใช้วิธีที่แสดงความเมตตาและความปรารถนาดี สอดคล้องกับเทคนิค "Radical Candor" ของ Scott (2017) ที่ว่า ข้อมูลป้อนกลับที่ดีที่สุดคือการพูดตรงไปตรงมาด้วยความเอาใจใส่

(3) การให้กำลังใจ (Encouragement) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเสริมพลัง สร้างความมั่นใจ และกระตุ้นให้สมาชิกกล้าเผชิญความท้าทาย สอดคล้องกับแนวคิด Appreciative Inquiry ของ Cooperrider & Srivastva (1987) ที่เน้นการค้นหาและเสริมสร้างจุดแข็ง และ (4) การสื่อสารด้วยสัมมาวาจา ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งกำหนดว่า วาจาที่ดีต้องเป็นวาจาจริง วาจาที่สมานสามัคคี วาจาที่อ่อนหวาน และวาจาที่มีสาระ ปิยวาจาสอดคล้องกับมิติ Respect ของ Bryk & Schneider (2002) เพราะการสื่อสารด้วยความเคารพเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจ

3.3 เสาหลักที่ 3: อัตถจริยา — วัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม (Culture of Collaborative Action)

อัตถจริยาเป็นเสาหลักที่เปลี่ยนชุมชนแห่งการเรียนรู้จาก "การพูดคุย" สู่ "การลงมือทำ" สอดคล้องกับจุดเน้นของ DuFour et al. (2008) ที่ว่า PLC ต้องเป็น "Action-oriented" ไม่ใช่เพียง "Discussion-oriented" อัตถจริยาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ปรากฏใน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การร่วมกันออกแบบบทเรียน (Collaborative Lesson Design) ที่สมาชิกร่วมกันวางแผน ออกแบบ และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิด Lesson Study ของญี่ปุ่น (2) การสังเกตการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Observation) ที่สมาชิกเปิดห้องเรียนให้เพื่อนครูเข้าสังเกตและเรียนรู้ร่วมกัน (3) การทำวิจัยปฏิบัติการร่วมกัน (Collaborative Action Research) เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนรู้และพัฒนาแนวทางแก้ไข และ (4)

การช่วยเหลือเพื่อนครูในเวลาที่ต้องการ (Mutual Support) เช่น การช่วยเตรียมสื่อ การสอนแทน หรือการให้คำปรึกษาเชิงลึก

อัตถจริยาสอดคล้องกับมิติ Competence ของ Bryk & Schneider (2002) เพราะสมาชิกจะไว้วางใจผู้ที่แสดงให้เห็นว่ามีความสามารถจริง และ "ความสามารถ" ในบริบทของ PLC ไม่ได้วัดจากคำพูดหรือหลักสูตรที่ผ่านมา แต่วัดจากการลงมือทำจริงเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน การลงมือทำอย่างต่อเนื่องเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือที่สุดของความตั้งใจจริง และเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจระยะยาว

3.4 เสาหลักที่ 4: สมานัตตตา — วัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม (Culture of Consistency and Equity)

สมานัตตตาเป็นเสาหลักที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวยึดเหนี่ยวเสาหลักทั้ง 3 ข้อแรกไว้ด้วยกัน หากขาดสมานัตตตา ทานก็จะกลายเป็นการให้ที่เลือกปฏิบัติ ปิยวาจาก็จะกลายเป็นการพูดจาที่เปลี่ยนไปตามผลประโยชน์ และอัตถจริยาก็จะกลายเป็นการทำงานที่ไม่เท่าเทียม สมานัตตตาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ปรากฏใน 4 มิติ ได้แก่ (1) ความสม่ำเสมอในพฤติกรรม (Behavioral Consistency) สมาชิกปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เปลี่ยนแปลงตามอำนาจหรือผลประโยชน์ (2) ความสม่ำเสมอในการมีส่วนร่วม (Participation Consistency) สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่เข้าร่วมเฉพาะเมื่อมีผลประโยชน์ (3) ร่วมทุกข์ร่วมสุข (Sharing Joy and Sorrow) สมาชิกอยู่เคียงข้างกันทั้งในยามสำเร็จและยามลำบาก ไม่ทิ้งกันกลางทาง และ (4) ความเสมอภาคในฐานะ (Status Equity) สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการแสดงความเห็น การเสนอแนวคิด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่ใด

สมานัตตตาสอดคล้องกับมิติ Integrity ของ Bryk & Schneider (2002) โดยตรง Integrity คือ ความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ และความสม่ำเสมอของพฤติกรรมตลอดเวลา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของความไว้วางใจ ดังที่ Covey (2006) กล่าวว่า "ความไว้วางใจเกิดจากความสม่ำเสมอ" ผู้ที่ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ คาดเดาได้ และยุติธรรม จะได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นโดยธรรมชาติ

4. ตารางเปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 กับ Relational Trust และองค์ประกอบ PLC

ตารางต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับทฤษฎี Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) และองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สังคหวัตถุ 4	Relational Trust (Bryk & Schneider)	องค์ประกอบ PLC	บทบาทในชุมชนแห่งการเรียนรู้
ทาน (Dana)	Personal Regard for Others	แลกเปลี่ยนปฏิบัติการ / เงื่อนไขสนับสนุน	แบ่งปันความรู้ ทรัพยากร เวลา และการให้อภัย สร้างวัฒนธรรมแห่งการเอื้อเฟื้อ
ปิยวาจา (Piyavaca)	Respect	ภาวะผู้นำร่วม / เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์	สื่อสารด้วยความเคารพ ให้ feedback เชิงสร้างสรรค์ ฟังอย่างลึกซึ้ง ให้กำลังใจ

อัตถจริยา (Atthacariya)	Competence	การเรียนรู้ร่วมกัน / แลกเปลี่ยนปฏิบัติการ	ลงมือทำเพื่อส่วนรวม ร่วมออกแบบบทเรียน วิจัยปฏิบัติการ ช่วยเหลือกัน	
สมานัตตตา (Samanattata)	Integrity	วิสัยทัศน์ร่วม / เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์	ความสม่ำเสมอ เท่าเทียม ร่วมทุกข์สุข สร้างความไว้วางใจระยะยาว	

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 กับ Relational Trust และองค์ประกอบ PLC5. กระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

จากกรอบแนวคิด SLCM ผู้เขียนได้พัฒนากระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามลำดับของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรที่หมุนวนต่อเนื่อง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ทานปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน

เริ่มต้นด้วยการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการแบ่งปัน ประกอบด้วย (1) ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างของ "ผู้ให้" (Giving Leader) ด้วยการแบ่งปันความรู้ เวลา และทรัพยากรก่อนเป็นลำดับแรก ดังที่ Grant (2013) ในหนังสือ Give and Take ชี้ว่า วัฒนธรรมแห่งการให้ในองค์กรต้องเริ่มจากผู้นำ (2) จัดให้มี "คลังความรู้ชุมชน" (Community Knowledge Bank) ที่สมาชิกสามารถฝากและถอนองค์ความรู้ได้ เช่น แฟ้มสะสมงาน Best Practices ฐานข้อมูลสื่อการสอน หรือ Google Drive ที่ใช้ร่วมกัน (3) จัด "มหกรรมแบ่งปัน" (Sharing Festival) เป็นกิจกรรมประจำภาคเรียน ที่สมาชิกนำเสนอผลงาน เทคนิค และนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ (4) สร้างระบบ "ธรรมทานคู่" (Knowledge Buddy) จับคู่สมาชิกที่มีจุดแข็งต่างกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 2: ปิยวาจาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์

พัฒนาทักษะและบรรทัดฐานในการสื่อสารของชุมชน ประกอบด้วย (1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องทักษะการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue Skills) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Feedback) (2) กำหนด "ปิยวาจาสัญญา" (Communication Norms) ของชุมชน เช่น "พูดจริง พูดดี พูดเป็นประโยชน์ พูดถูกเวลา" (3) ฝึกการใช้เทคนิค "สุนทรียสนทนา" (Appreciative Dialogue) ที่เริ่มจากจุดแข็ง สิ่งที่ดี และความสำเร็จ ก่อนพูดถึงปัญหาและแนวทางปรับปรุง (4) สร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ที่สมาชิกสามารถแสดงความเห็น ถามคำถาม และยอมรับความผิดพลาดได้โดยไม่ถูกตำหนิ

ขั้นตอนที่ 3: อัตถจริยาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งการลงมือทำร่วมกัน

ขับเคลื่อนชุมชนจากการพูดคุยสู่การลงมือทำ ประกอบด้วย (1) จัดกิจกรรม "Lesson Study" ที่สมาชิกร่วมกันวางแผน สังเกตการสอน และถอดบทเรียน เป็นวงจรอย่างต่อเนื่อง (2) จัดโครงการ "Action Research Team" ที่สมาชิก 3-5 คนร่วมกันทำวิจัยปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน (3) จัด "Open Classroom" ให้สมาชิกเปิดห้องเรียนรับการสังเกตจากเพื่อนครู และร่วมกันวิเคราะห์การเรียนรู้ของ

ผู้เรียน (4) จัด "Problem-Solving Circle" เมื่อสมาชิกคนใดประสบปัญหาการสอน สมาชิกคนอื่น ๆ จะร่วมกันระดมสมองหาแนวทางช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่เพียงการแนะนำทางวาจา

ขั้นตอนที่ 4: สมานัตตตาปฏิบัติ — สร้างวัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและยั่งยืน

สร้างเงื่อนไขแห่งความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) กำหนดระบบ "สมานัตตตาปฏิบัติ" ที่สมาชิกทุกคนรับผิดชอบบทบาทหน้าที่อย่างเท่าเทียม ผลัดเปลี่ยนเป็นผู้นำ ผู้บันทึก ผู้นำเสนอ โดยไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ (2) จัดให้มีการประเมินตนเองของชุมชน (Community Self-Assessment) ตามกรอบสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอ ด้วยคำถามเช่น "เราแบ่งปันกันดีพอหรือยัง?" "เราสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์หรือไม่?" "เราลงมือทำร่วมกันจริงหรือไม่?" "เราปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมหรือไม่?" (3) สร้างระบบ "ร่วมทุกข์ร่วมสุข" ที่ชุมชนดูแลเอาใจใส่สมาชิกทุกคน ทั้งในด้านวิชาชีพและด้านส่วนตัว (4) รักษามาตรฐานและคุณภาพของกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอตลอดปีการศึกษา ไม่ใช่เข้มข้นเฉพาะช่วงก่อนประเมิน

6. อภิปรายผล

ประการแรก จุดเด่นที่โดดเด่นที่สุดของกรอบแนวคิด SLCM คือ การวางสังคหวัตถุ 4 เป็น "ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว" ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งตอบโจทย์ปัญหาที่สำคัญที่สุดของ PLC นั่นคือ ปัญหาความไว้วางใจ (Trust Deficit) งานวิจัยของ Bryk & Schneider (2002) ยืนยันอย่างชัดเจนว่า Relational Trust เป็นปัจจัยชี้ขาดคุณภาพการศึกษา และสังคหวัตถุ 4 มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของ Relational Trust ทุกประการ ทาน = Personal Regard, ปิยวาจา = Respect, อัตถจริยา = Competence, สมานัตตตา = Integrity ความสอดคล้องนี้มิใช่เรื่องบังเอิญ แต่สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงเข้าถึงสัจธรรมแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว

ประการที่สอง ลำดับของสังคหวัตถุ 4 มีนัยสำคัญเชิงกระบวนการ กล่าวคือ ทาน ต้องมาก่อน เพราะการแบ่งปันเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ ปิยวาจา ตามมา เพราะเมื่อมีน้ำใจต่อกันแล้วจึงจะสื่อสารกันได้อย่างจริงใจ อัตถจริยา เป็นขั้นถัดมา เพราะเมื่อสื่อสารกันได้ดีแล้วจึงจะร่วมมือทำงานได้ และสมานัตตตา เป็นขั้นสูงสุด เพราะเป็นตัวรักษาให้ทั้ง 3 ข้อแรกคงอยู่อย่างยั่งยืน ลำดับนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Trust Building ของ Lewicki & Bunker (1996) ที่เสนอว่า ความไว้วางใจพัฒนาเป็นขั้นตอนจาก Calculus-based Trust (ไว้วางใจจากผลตอบแทน) สู่ Knowledge-based Trust (ไว้วางใจจากความรู้จัก) และสู่ Identification-based Trust (ไว้วางใจจากความเป็นหนึ่งเดียว)

ประการที่สาม สังคหวัตถุ 4 มีข้อได้เปรียบเหนือทฤษฎีตะวันตกหลายประการ กล่าวคือ (1) มีลักษณะเป็น "หลักปฏิบัติ" (Practical Principles) มากกว่า "ทฤษฎีอธิบาย" (Explanatory Theory) สมาชิกในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านการฝึกอบรมเชิงทฤษฎีมาก (2) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ แบ่งปัน พูดดี ทำดี เสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งสมาชิกทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ (3) มีฐานทางวัฒนธรรมในสังคมไทยที่ผู้คนคุ้นเคย ทำให้การนำไปใช้มีความเป็นธรรมชาติมากกว่าแนวคิดที่นำเข้าจากตะวันตก

ประการที่สี่ ข้อท้าทายในการนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ คือ ปัญหา "สังคหวัตถุเทียม" (Pseudo-Sangahavatthu) กล่าวคือ การทำเพียงรูปแบบภายนอกโดยไม่มีจิตใจที่จริงใจอยู่เบื้องหลัง เช่น การให้เพื่อหวังผลตอบแทน การพูดเพราะเพื่อเอาใจแต่ไม่จริงใจ การทำงานร่วมกันแบบขอไปที หรือความเสมอต้นเสมอปลายที่เป็นเพียงการแสดง สังคหวัตถุที่แท้จริงต้องเกิดจากจิตที่ประกอบด้วยเมตตาและปัญญา มิใช่เกิดจากความกลัวหรือการบังคับ การพัฒนาสังคหวัตถุจึงต้องควบคู่กับการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา

ประการที่ห้า การบูรณาการสังคหวัตถุ 4 เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบัน เปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทาน สามารถขยายเป็น Digital Knowledge Sharing ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ปิยวาจา สามารถปรับเป็น Digital Communication Ethics ที่ครอบคลุมการสื่อสารผ่านสื่อสังคม อัตถจริยา สามารถขยายเป็น Virtual Collaboration ที่ทำงานร่วมกันข้ามพื้นที่ และสมานัตตตา สามารถขยายเป็น Digital Equity ที่ดูแลให้สมาชิกทุกคนเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม

7. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 บูรณาการกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและทฤษฎี Relational Trust ผู้เขียนได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

7.1 การค้นพบ "ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ" (Sangahavatthu Trust Theory: STT)

องค์ความรู้ใหม่ประการแรกที่สำคัญที่สุด คือ การค้นพบความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง (Structural Correspondence) ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับทฤษฎี Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) อย่างสมบูรณ์ทั้ง 4 มิติ ดังนี้ ทาน (Dana) สอดคล้องกับ Personal Regard for Others คือ การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ปิยวาจา (Piyavaca) สอดคล้องกับ Respect คือ ความเคารพที่แสดงออกผ่านการสื่อสาร อัตถจริยา (Atthacariya) สอดคล้องกับ Competence คือ ความสามารถที่พิสูจน์ผ่านการกระทำ และสมานัตตตา (Samanattata) สอดคล้องกับ Integrity คือ ความซื่อสัตย์สม่ำเสมอ ความสอดคล้องนี้นำไปสู่การสร้าง "ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ" (Sangahavatthu Trust Theory: STT) ซึ่งเสนอว่า ความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์ในชุมชนแห่งการเรียนรู้สามารถสร้างและรักษาได้ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักปฏิบัติที่มีรากฐานจากพุทธปรัชญา ทฤษฎีนี้ยืนยันว่า ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาที่มีอายุกว่า 2,500 ปี สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัยได้อย่างแม่นยำ

7.2 การค้นพบ "กลไกเชิงลำดับ" ของสังคหวัตถุในการสร้างความไว้วางใจ (Sequential Mechanism of Trust Building)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สอง คือ การค้นพบว่าลำดับของสังคหวัตถุ 4 (ทาน ⟶ ปิยวาจา ⟶ อัตถจริยา ⟶ สมานัตตตา) มิใช่เพียงการจัดลำดับเชิงบัญญัติ แต่เป็น "กลไกเชิงลำดับ" (Sequential Mechanism) ในการสร้างความไว้วางใจที่สอดคล้องกับทฤษฎี Trust Building ของ Lewicki & Bunker (1996) กล่าวคือ ทาน สร้าง Calculus-based Trust (ความไว้วางใจจากการแลกเปลี่ยน) เมื่อสมาชิกเห็นน้ำใจจากการแบ่งปัน ปิยวาจา ยกระดับเป็น Knowledge-based Trust (ความไว้วางใจจากความรู้จัก) เมื่อ

สมาชิกสื่อสารอย่างจริงใจจนรู้จักกันลึกซึ้ง อัตถจริยา เสริมสร้าง Competence-based Trust (ความไว้วางใจจากความสามารถ) เมื่อสมาชิกพิสูจน์ตนเองด้วยการกระทำ และสมานัตตตา สถาปนา Identification-based Trust (ความไว้วางใจจากความเป็นหนึ่งเดียว) ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของความไว้วางใจ องค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน ไม่อาจข้ามขั้นได้ เหมือนสังคหวัตถุที่มีลำดับอันชัดเจน

7.3 การค้นพบ "กรอบแนวคิด SLCM" (Sangahavatthu Learning Community Model)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สาม คือ การสังเคราะห์กรอบแนวคิด SLCM ที่วางสังคหวัตถุ 4 เป็น "4 เสาหลัก" ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ อันประกอบด้วย เสาหลักที่ 1 ทาน คือ วัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (Culture of Sharing) ครอบคลุมวัตถุทาน ธรรมทาน กาลทาน และอภัยทาน เสาหลักที่ 2 ปิยวาจา คือ วัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Culture of Constructive Communication) ครอบคลุมการสนทนาเชิงสร้างสรรค์ การให้ข้อมูลป้อนกลับ การให้กำลังใจ และสัมมาวาจา เสาหลักที่ 3 อัตถจริยา คือ วัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม (Culture of Collaborative Action) ครอบคลุม Lesson Study, Peer Observation, Action Research และ Mutual Support และเสาหลักที่ 4 สมานัตตตา คือ วัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม (Culture of Consistency and Equity) ครอบคลุมความสม่ำเสมอในพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การร่วมทุกข์ร่วมสุข และความเสมอภาคในฐานะ กรอบแนวคิดนี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกรอบแนวคิด PLC แบบตะวันตก คือ มุ่งเน้นที่ "ความสัมพันธ์" (Relational Dimension) เป็นฐาน ในขณะที่กรอบแนวคิดตะวันตกมักเน้นที่ "โครงสร้าง" (Structural Dimension) และ "กระบวนการ" (Process Dimension) เป็นหลัก

7.4 การค้นพบ "แนวคิดทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่สี่ คือ การนำเสนอแนวคิด "ทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital) ซึ่งเป็นการขยายแนวคิด Social Capital ของ Putnam (2000) และ Relational Trust ของ Bryk & Schneider (2002) โดยนิยามว่า ทุนสังคหวัตถุ คือ ระดับความผูกพัน ความไว้วางใจ และความสามัคคีของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอ ทุนสังคหวัตถุประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ (1) ทุนทาน (Dana Capital) วัดจากระดับการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ในชุมชน (2) ทุนปิยวาจา (Piyavaca Capital) วัดจากคุณภาพการสื่อสารและบรรยากาศแห่งความเคารพ (3) ทุนอัตถจริยา (Atthacariya Capital) วัดจากระดับความร่วมมือและการลงมือทำเพื่อส่วนรวม และ (4) ทุนสมานัตตตา (Samanattata Capital) วัดจากระดับความสม่ำเสมอ ความเท่าเทียม และความซื่อสัตย์ในชุมชน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีทุนสังคหวัตถุสูง จะมีความยืดหยุ่นและทนทานต่อวิกฤตการณ์ (Resilience) มากกว่าชุมชนที่พึ่งพาแต่โครงสร้างและระบบเพียงอย่างเดียว

7.5 การค้นพบ "หลักการสังคหวัตถุเทียมกับสังคหวัตถุแท้" (Authentic vs. Pseudo-Sangahavatthu)

องค์ความรู้ใหม่ประการที่ห้า คือ การค้นพบความแตกต่างระหว่าง "สังคหวัตถุแท้" (Authentic Sangahavatthu) กับ "สังคหวัตถุเทียม" (Pseudo-Sangahavatthu) ในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังคหวัตถุแท้เกิดจากจิตที่ประกอบด้วยเมตตาและปัญญา มีลักษณะเป็นการกระทำด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ และมุ่งประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ในขณะที่สังคหวัตถุเทียมเกิดจากการบังคับ ความกลัว หรือผลประโยชน์ส่วนตน มีลักษณะเป็นพิธีกรรมภายนอก ขาดจิตวิญญาณ และไม่ยั่งยืน ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกปฏิบัติด้วยจิตที่บริสุทธิ์ ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา (สีล สมาธิ ปัญญา) เป็นรากฐาน จึงเสนอว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้สังคหวัตถุที่ปฏิบัติเป็น "สังคหวัตถุแท้" ที่ยั่งยืน

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่ทั้ง 5 ประการข้างต้น ประกอบด้วย (1) ทฤษฎีสังคหวัตถุแห่งความไว้วางใจ (STT) (2) กลไกเชิงลำดับของสังคหวัตถุในการสร้างความไว้วางใจ (3) กรอบแนวคิด SLCM ที่เน้นมิติความสัมพันธ์ (4) แนวคิดทุนสังคหวัตถุ (Sangahavatthu Capital) และ (5) หลักการสังคหวัตถุแท้กับสังคหวัตถุเทียม ล้วนเป็นผลจากการบูรณาการภูมิปัญญาทางพุทธศาสนากับทฤษฎีการศึกษาและการบริหารร่วมสมัย อันจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความผูกพัน เอื้ออาทร และยั่งยืน ตามวิถีแห่งพุทธบริหารการศึกษา

8. สรุปและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการนำ "ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว" ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงมาบูรณาการกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นรากเหง้าของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ล้มเหลว นั่นคือ การขาดความผูกพันและความไว้วางใจ กรอบแนวคิด SLCM วางสังคหวัตถุ 4 เป็น 4 เสาหลัก ได้แก่ ทาน ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน ปิยวาจา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการสื่อสารที่สร้างสรรค์ อัตถจริยา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งการลงมือทำเพื่อส่วนรวม และสมานัตตตา ในฐานะวัฒนธรรมแห่งความสม่ำเสมอและเท่าเทียม ซึ่งทั้ง 4 เสาหลักนี้สอดคล้องกับองค์ประกอบของ Relational Trust อย่างสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสามารถเป็นทางเลือกที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสังคมไทย

8.2 ข้อเสนอแนะ

8.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการในนโยบายการพัฒนา PLC โดยเฉพาะในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนวิถีพุทธ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ (2) ควรจัดทำคู่มือ "สังคหวัตถุ PLC" ที่มีแนวปฏิบัติชัดเจน พร้อมเครื่องมือประเมินระดับความไว้วางใจเชิงสัมพันธ์

ตามกรอบสังคหวัตถุ 4 (3) ควรบรรจุเนื้อหาสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างความไว้วางใจในชุมชนแห่งการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาชีพ

8.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเริ่มต้นด้วยการเป็น "ผู้ให้" (Giving Leader) ตามหลักทาน เพื่อเป็นแบบอย่างในการสร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน (2) ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องทักษะปิยวาจา ได้แก่ การฟังอย่างลึกซึ้ง การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ และการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (3) ควรจัดกิจกรรมอัตถจริยาในรูปแบบ Lesson Study, Peer Observation และ Collaborative Action Research อย่างเป็นระบบ (4) ควรใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นกรอบในการประเมินตนเอง (Self-Assessment) ของชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

8.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

(1) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อทดสอบกรอบแนวคิด SLCM ในบริบทจริงของสถานศึกษา โดยวัดผลทั้งระดับความไว้วางใจ ความผูกพัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (2) ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับชุมชนที่ใช้แนวทางทั่วไป โดยใช้เครื่องมือวัด Relational Trust ของ Bryk & Schneider (3) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จและอุปสรรคในการนำสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย (4) ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดระดับ "ทุนสังคหวัตถุ" (Sangahavatthu Capital) ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ (5) ควรมีการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับสังคหวัตถุ 4 กับระดับ Relational Trust และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)*. กระทรวงศึกษาธิการ.

Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life*. Wiley.

Bohm, D. (1996). *On dialogue*. Routledge.

Bryk, A. S., & Schneider, B. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. Russell Sage Foundation.

Cooperrider, D. L., & Srivastva, S. (1987). Appreciative inquiry in organizational life. *Research in Organizational Change and Development, 1*, 129–169.

Covey, S. M. R. (2006). *The speed of trust: The one thing that changes everything*. Free Press.

DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. Solution Tree.

DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting professional learning communities at work: New insights for improving schools*. Solution Tree.

Grant, A. (2013). *Give and take: A revolutionary approach to success*. Viking.

Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.

Lewicki, R. J., & Bunker, B. B. (1996). Developing and maintaining trust in work relationships. In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), *Trust in organizations: Frontiers of theory and research* (pp. 114–139). Sage.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Scott, K. (2017). *Radical candor: Be a kick-ass boss without losing your humanity*. St. Martin's Press.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.

Tschannen-Moran, M. (2014). *Trust matters: Leadership for successful schools* (2nd ed.). Jossey-Bass.

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาระบบบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของไทยในยุค AI

Development of Educational Administration System Based on Buddhist Principles in Thailand in the AI Era

พระปลัดฮอนด้า วาทสทฺโท[1]*, สริญญา มารศรี[2], พระมหาอำพล ธนปญฺโญ[3], พระครูวินัยธรวรวุฒิ เตชธมฺโม[4], ประจิตร มหาหิง[5]

[1,2,3,4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Phraphalad Honda Vādasaddho[1]*, Sarinya Marasri[2], Phra Maha Amphon Thanapanyo[3], Phrakhruwinaithon Worawuth Techathammo[4], Prachit Mahahing[5]
[1,2,3,4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * honda608@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 20 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 25 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย บทความนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสังเคราะห์วรรณกรรม (Literature Synthesis) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราทางพุทธศาสตร์ งานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ผลการศึกษาพบว่า หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) สามารถบูรณาการกับระบบปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาได้ 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ด้วย AI (ฉันทะ) 2) มิติการขับเคลื่อนองค์กรอัจฉริยะ (วิริยะ) 3) มิติการมุ่งมั่นสู่เป้าหมายด้วยข้อมูล (จิตตะ) และ 4) มิติการตรวจสอบและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (วิมังสา) นอกจากนี้ หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ยังเป็นกรอบจริยธรรมสำคัญในการกำกับดูแลการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีมนุษยธรรม บทความเสนอกรอบแนวคิด "B-AI-Ed Model" (Buddhist-AI-Education Model) เป็นต้นแบบการบริหารการศึกษาที่ผสานหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างสมดุล เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และทันสมัยในบริบทโลกยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, หลักพุทธธรรม, ปัญญาประดิษฐ์, อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4, B-AI-Ed Model

Abstract

This academic article aims to present approaches for developing an educational administration system based on Buddhist principles in the era of Artificial Intelligence (AI) in Thailand. The study analyzes the integration of Buddhist Dhamma with AI technology to enhance educational management quality in alignment with the Thai social context. Using documentary analysis and literature synthesis from secondary sources including the Tipiṭaka, commentaries, Buddhist texts, and relevant national and international research articles, the study found that the Four Bases of Success (Iddhipāda 4: Chanda, Viriya, Citta, Vīmaṃsā) can be integrated with AI systems in educational administration across four dimensions: (1) AI-driven strategic vision (Chanda), (2) intelligent organizational mobilization (Viriya), (3) data-driven goal commitment (Citta), and (4) continuous monitoring and improvement (Vīmaṃsā). Furthermore, the Four Sublime States (Brahmavihāra 4: Mettā, Karuṇā, Muditā, Upekkhā) serve as a critical ethical framework for governing AI use in education to ensure fairness and humaneness. The article proposes the "B-AI-Ed Model" (Buddhist-AI-Education Model) as a prototype for educational administration that balances Buddhist principles with AI technology, aiming to develop Thai education that is quality-driven, morally grounded, and modernized in the global digital context.

Keywords: Educational Administration, Buddhist Principles, Artificial Intelligence, Iddhipāda 4, Brahmavihāra 4, B-AI-Ed Model

1. บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังเข้ามามีบทบาทเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจสังคมอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง การบริหารการศึกษาในปัจจุบันจึงเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญในการปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ขณะเดียวกันต้องรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของสังคมไทยไว้อย่างสมดุล แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พ.ศ. 2565-2570 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นหนึ่งในเป้าหมายยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนา AI ในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการนำ AI มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) การประเมินผลอัตโนมัติ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การนำ AI มาใช้โดยปราศจากกรอบจริยธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณกำกับ อาจนำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อน เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การละเมิดความเป็นส่วนตัว อคติทางอัลกอริทึม (Algorithmic Bias) และการลดทอนความเป็นมนุษย์ในกระบวนการศึกษา

พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางภูมิปัญญาของสังคมไทย มีหลักธรรมที่สามารถตอบโจทย์ความท้าทายดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้ง หลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจรักในงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจมุ่งมั่น) และวิมังสา (การพินิจพิจารณาด้วยปัญญา) เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จที่สามารถบูรณาการกับกระบวนการบริหารจัดการศึกษาในยุค AI ได้อย่างเป็นระบบ ในขณะที่หลัก

พรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สามารถใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยี AI ในการศึกษาให้เกิดความเป็นธรรมและมีมนุษยธรรม

บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างต้นแบบการบริหารการศึกษาที่มีทั้งความทันสมัยทางเทคโนโลยีและความมั่นคงทางคุณธรรมจริยธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการจัดการที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป แนวคิดนี้เน้นการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ที่ไม่เพียงแต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร กระบวนการทำงาน และแนวคิดในการบริหารอย่างครบวงจร

ปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารการศึกษาหลายด้าน ได้แก่ 1) การสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) เพื่อคาดการณ์แนวโน้มและวางแผนเชิงรุก 2) การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ ด้วยระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) ที่ออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน 3) การยกระดับประสบการณ์ผู้เรียน ผ่านระบบแชทบอทผู้ช่วยเสมือน และเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้อัจฉริยะ 4) การปรับปรุงการประเมินผล ด้วยระบบประเมินผลอัตโนมัติที่แม่นยำและเป็นธรรม และ 5) การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านระบบจัดการอัตโนมัติที่ลดภาระงานซ้ำซ้อน

2.2 หลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารการศึกษา

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (สำ.ม. 19/1101-1106) หมายถึง ธรรมที่เป็นทางแห่งความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความรักในสิ่งที่ทำ มีใจฝักใฝ่ มุ่งมั่นในงาน ในบริบทการบริหารการศึกษา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์และแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ขยันหมั่นเพียรในการดำเนินงาน หมายถึง การลงมือปฏิบัติอย่างแข็งขันต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนองค์กร 3) จิตตะ คือ ความตั้งใจ การเอาใจฝักใฝ่ในงาน หมายถึง การมุ่งมั่นทุ่มเทจิตใจในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ 4) วิมังสา คือ การพินิจพิจารณา ไตร่ตรองด้วยปัญญา หมายถึง การตรวจสอบ ประเมินผล และปรับปรุงกระบวนการบริหารอย่างมีหลักเหตุผล

2.3 หลักพรหมวิหาร 4 กับจริยธรรมการใช้ AI ในการศึกษา

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (ที.ปา. 11/228) หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ อันเป็นหลักปฏิบัติของผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่ดี ประกอบด้วย 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ในบริบทการใช้ AI หมายถึง การออกแบบและใช้ AI ด้วยความปรารถนาดีเพื่อประโยชน์สุขของผู้เรียนทุกคน 2) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้ที่ประสบทุกข์ หมายถึง การใช้ AI ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเข้าถึงผู้เรียนที่ด้อยโอกาส 3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขความสำเร็จ หมายถึง การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคลากรเติบโตจากการใช้ AI อย่างสร้างสรรค์ และ 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง หมายถึง การใช้ AI ด้วยความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และมีกลไกตรวจสอบความเป็นธรรม

2.4 สถานการณ์การใช้ AI ในการบริหารการศึกษาของไทย

ประเทศไทยได้มีความพยายามในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำเอกสาร "AI เพื่อพัฒนาการเรียนรู้" โดยศึกษาจากเอกสารของ UNESCO เรื่อง Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development และเอกสารของ European Commission เรื่อง The Impact of Artificial Intelligence on Learning, Teaching and Education เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายด้านปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษาของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในระบบการศึกษาไทยยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งด้านความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจของบุคลากร การจัดการข้อมูลส่วนบุคคล และการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและจริยธรรมไทย

3. การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับ AI ในการบริหารการศึกษา

การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารการศึกษาสามารถดำเนินการได้ใน 4 มิติ ซึ่งมีความสอดคล้องและเสริมกำลังกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

3.1 มิติด้านฉันทะกับวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ด้วย AI (AI-Driven Strategic Vision)

ฉันทะในบริบทการบริหารการศึกษายุค AI หมายถึง การมีความพอใจและรักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง โดยใช้ AI เป็นเครื่องมือในการสร้างวิสัยทัศน์ที่มีข้อมูลสนับสนุน (Data-Informed Vision) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ระบบ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เกี่ยวกับแนวโน้มการศึกษา ความต้องการของตลาดแรงงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาองค์กรที่มีความแม่นยำและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ฉันทะยังเป็นแรงจูงใจภายในที่ทำให้ผู้บริหารมุ่งมั่นพัฒนาตนเองในด้านทักษะดิจิทัลและความเข้าใจเกี่ยวกับ AI อย่างต่อเนื่อง

3.2 มิติด้านวิริยะกับการขับเคลื่อนองค์กรอัจฉริยะ (Intelligent Organization Mobilization)

วิริยะในมิตินี้สะท้อนถึงความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่องในการนำ AI มาใช้ขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาให้เป็นองค์กรอัจฉริยะ (Smart Organization) ประกอบด้วย การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (MIS) ที่ใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลอัตโนมัติ การปรับใช้ระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning System) ที่ออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการบริหารงานบุคคล งบประมาณ และงานวิชาการ รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีประสิทธิภาพ ความเพียรพยายามนี้ต้องเป็นไปอย่างเป็นระบบ ค่อยเป็นค่อยไป มิใช่การเร่งรัดนำเทคโนโลยีมาใช้โดยขาดความพร้อม

3.3 มิติด้านจิตตะกับการมุ่งมั่นสู่เป้าหมายด้วยข้อมูล (Data-Driven Goal Commitment)

จิตตะเน้นการเอาใจฝักใฝ่ต่อเป้าหมายขององค์กรอย่างแน่วแน่ โดยใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์จาก AI เป็นตัวขับเคลื่อน ในมิตินี้ AI ช่วยให้ผู้บริหารสามารถติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายแบบเรียลไทม์ (Real-time Monitoring) วิเคราะห์ช่องว่างระหว่างผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย (Gap Analysis) ระบุปัญหาและอุปสรรคในระยะเริ่มต้น (Early Warning System) และปรับแผนกลยุทธ์ตามสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที การมีจิตตะในการบริหารยุค AI จึงหมายถึงการมีสติในการใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ไม่พึ่งพา AI อย่างสุดโต่ง แต่ใช้ข้อมูลจาก AI ประกอบกับดุลยพินิจและประสบการณ์ของผู้บริหารในการตัดสินใจ

3.4 มิติด้านวิมังสากับการตรวจสอบและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Review and Improvement) วิมังสาเป็นหลักธรรมที่เน้นการพินิจพิจารณา ทบทวน และปรับปรุงด้วยปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาและวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในยุค AI วิมังสาได้รับการสนับสนุนด้วยระบบการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ (Predictive Analytics) ที่ช่วยประเมินแนวโน้มผลลัพธ์ในอนาคต ระบบรายงานผลอัตโนมัติ (Automated Reporting) ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกอย่างทันการณ์ แดชบอร์ด (Dashboard) สำหรับผู้บริหารที่แสดงตัวชี้วัดสำคัญ (KPIs) และระบบให้ข้อเสนอแนะแบบอัตโนมัติ (AI-Powered Recommendation) ที่ช่วยเสนอแนวทางปรับปรุงอย่างเป็นระบบ วิมังสาในยุค AI จึงเป็นการผสานปัญญาของมนุษย์กับความสามารถในการประมวลผลของเครื่องจักร เพื่อให้การตรวจสอบและปรับปรุงมีความรอบด้าน ลึกซึ้ง และทันสมัย

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับ AI ในการบริหารการศึกษา

4. พรหมวิหาร 4: กรอบจริยธรรมในการใช้ AI ในการศึกษา

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องมีกรอบจริยธรรมที่ชัดเจนเพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น หลักพรหมวิหาร 4 สามารถใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการกำกับดูแลการใช้ AI ในการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบจริยธรรม AI ในการศึกษา

หลักธรรม	หลักจริยธรรม AI	การประยุกต์ใช้ในการศึกษา	ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ
เมตตา (Metta)	ความปรารถนาดี การออกแบบเพื่อทุกคน	ใช้AIด้วยความปรารถนาดี เพื่อประโยชน์สุขของผู้เรียนทุกคน	ระบบ AI ที่ออกแบบให้ทุกคนเข้าถึงได้ (Inclusive AI)
กรุณา (Karuna)	การลดความเหลื่อมล้ำ ความช่วยเหลือ	ใช้ AI ช่วยเหลือผู้เรียนที่ด้อยโอกาสและมีความต้องการพิเศษ	ระบบ AI ตรวจจับผู้เรียนที่เสี่ยงออกกลางคัน
มุทิตา (Mudita)	การส่งเสริมการเติบโต ความยินดี	ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคลากรเติบโตจากการใช้ AI	แพลตฟอร์มเชิดชูความสำเร็จของผู้เรียน

อุเบกขา (Upekkha)	ความเป็นกลาง ความเป็นธรรม	ใช้ AI อย่างเป็นกลาง ตรวจสอบอคติ ปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล	ระบบตรวจสอบอคติทางอัลกอริทึม (Bias Audit)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถเป็นกรอบจริยธรรมที่ครอบคลุมในการกำกับดูแลการใช้ AI ในการศึกษา โดยเมตตาเป็นหลักประกันว่าเทคโนโลยีจะถูกออกแบบและใช้งานเพื่อประโยชน์สุขของผู้เรียนอย่างแท้จริง กรุณาเป็นกลไกในการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส มุทิตาเป็นแรงเสริมในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสำเร็จร่วมกัน และอุเบกขาเป็นหลักประกันความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการใช้ AI

5. กรอบแนวคิด B-AI-Ed Model ต้นแบบการบริหารการศึกษาเชิงพุทธในยุค AI

จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมข้างต้น ผู้เขียนเสนอกรอบแนวคิด "B-AI-Ed Model" (Buddhist-AI-Education Model) เป็นต้นแบบการบริหารการศึกษาที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ระดับ ดังนี้

5.1 ระดับรากฐาน (Foundation Level): หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง

ระดับนี้ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานรากของการบริหาร โดยมีอิทธิบาท 4 เป็นกลไกขับเคลื่อน และพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบจริยธรรมกำกับ เสริมด้วยหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นกรอบการพัฒนาบุคลากร ศีลในที่นี้หมายถึง กรอบกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้ AI (เช่น พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562) สมาธิหมายถึง การมีสติและสมาธิในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ไม่ถูกข้อมูลและเทคโนโลยีครอบงำ และปัญญาหมายถึง การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ AI อย่างลุ่มลึกเพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด

5.2 ระดับปฏิบัติการ (Operational Level): การบูรณาการ AI กับงานบริหาร 4 ด้าน

ระดับนี้นำ AI มาประยุกต์ใช้ในงานบริหารการศึกษา 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ: ใช้ AI ในการวิเคราะห์หลักสูตร ออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ประเมินผลอัตโนมัติ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้อัจฉริยะ 2) การบริหารงานบุคคล: ใช้ AI ในการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาบุคลากร ออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะบุคคล และประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) การบริหารงบประมาณ: ใช้ AI ในการวิเคราะห์และจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ คาดการณ์ค่าใช้จ่าย และตรวจสอบความโปร่งใส และ 4) การบริหารทั่วไป ใช้ AI ในการจัดการระบบสารสนเทศ การสื่อสารองค์กร การบริการนักเรียนและผู้ปกครอง และการรักษาความปลอดภัย

5.3 ระดับผลลัพธ์ (Outcome Level): การศึกษาที่มีคุณภาพ คุณธรรม และทันสมัย

ระดับนี้คือเป้าหมายสุดท้ายของ B-AI-Ed Model คือ การสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูง (Quality) มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแกนกลาง (Morality) และทันสมัยด้วยเทคโนโลยี (Modernity) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ได้แก่ ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา บุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะทางดิจิทัลและมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและมีจริยธรรม และระบบการศึกษาโดยรวมสามารถแข่งขันในเวทีนานาชาติได้ขณะที่ยังรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิด B-AI-Ed Model ต้นแบบการบริหารการศึกษาเชิงพุทธในยุค AI

6. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความ

บทความวิชาการนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการและมีนัยสำคัญต่อวงการบริหารการศึกษาของไทย โดยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาได้ดังนี้

6.1 กรอบแนวคิด B-AI-Ed Model (Buddhist-AI-Education Model)

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญที่สุดของบทความนี้คือการนำเสนอกรอบแนวคิด "B-AI-Ed Model" ซึ่งเป็นต้นแบบการบริหารการศึกษาที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรก โมเดลนี้ประกอบด้วย 3 ระดับที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ ระดับรากฐาน (Foundation Level) ที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง ระดับปฏิบัติการ (Operational Level) ที่บูรณาการ AI กับงานบริหาร 4 ด้าน และระดับผลลัพธ์ (Outcome Level) ที่มุ่งสู่การศึกษาที่มีคุณภาพ คุณธรรม และทันสมัย กรอบแนวคิดนี้แตกต่างจาก

โมเดลการบริหารการศึกษาทั่วไปตรงที่ไม่ได้มองเทคโนโลยี AI เป็นเพียงเครื่องมือที่แยกส่วนจากคุณค่าทางจิตวิญญาณ แต่ผสานเข้าเป็นเนื้อเดียวกันภายใต้กรอบพุทธธรรม จึงเป็นโมเดลที่มีทั้งมิติเทคโนโลยีและมิติจิตวิญญาณอย่างสมดุล

6.2 การค้นพบความสอดคล้องเชิงโครงสร้างระหว่างอิทธิบาท 4 กับวงจร AI-Driven Management

บทความนี้ค้นพบว่า หลักอิทธิบาท 4 มีความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง (Structural Alignment) กับกระบวนการบริหารจัดการที่ขับเคลื่อนด้วย AI อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ฉันทะสอดคล้องกับขั้นตอนการกำหนดวิสัยทัศน์ด้วยข้อมูล (Data-Informed Visioning) วิริยะสอดคล้องกับขั้นตอนการขับเคลื่อนองค์กรอัจฉริยะ (Smart Organization Mobilization) จิตตะสอดคล้องกับการมุ่งมั่นสู่เป้าหมายผ่านการติดตามข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Goal Tracking) และวิมังสาสอดคล้องกับระบบวิเคราะห์เชิงคาดการณ์และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Predictive Analytics and Continuous Improvement) ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างนี้แสดงให้เห็นว่า หลักพุทธธรรมที่มีอายุกว่า 2,500 ปี มีความเป็นสากลและสามารถประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ท้าทายมุมมองแบบแยกส่วนที่มองว่าภูมิปัญญาตะวันออกกับเทคโนโลยีตะวันตกไม่อาจบูรณาการกันได้

6.3 การสร้างกรอบจริยธรรม AI ทางการศึกษาบนฐานพรหมวิหาร 4

บทความนี้นำเสนอการตีความหลักพรหมวิหาร 4 ในฐานะกรอบจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Framework) สำหรับการศึกษาโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากกรอบจริยธรรม AI ตะวันตกที่เน้นหลักการนามธรรม เช่น Fairness, Accountability, Transparency (FAT) หรือ Responsible AI ของ UNESCO กรอบพรหมวิหาร 4 มีจุดเด่นที่การเน้น "เจตนาภายใน" ของผู้ใช้เทคโนโลยีมากกว่า "กลไกภายนอก" เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เมตตาเน้นเจตนาแห่งความปรารถนาดีในการออกแบบและใช้ AI กรุณาเน้นเจตนาแห่งการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสผ่าน AI มุทิตาเน้นเจตนาแห่งการส่งเสริมความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาเน้นเจตนาแห่งความเป็นกลางปราศจากอคติ การผนวกมิติ "เจตนาภายใน" เข้ากับ "กลไกภายนอก" นี้ ทำให้กรอบจริยธรรม AI เชิงพุทธมีความลุ่มลึกและครอบคลุมมากกว่ากรอบจริยธรรมที่เน้นเฉพาะกลไกทางเทคนิค จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เสนอทางเลือกเชิงปรัชญาให้แก่วงการจริยธรรม AI ระดับสากล

6.4 แนวคิดไตรสิกขาดิจิทัล (Digital Tisikkha) สำหรับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

บทความนี้เสนอแนวคิด "ไตรสิกขาดิจิทัล" เป็นกรอบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในยุค AI ที่ตีความหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในบริบทใหม่ โดย "ศีลดิจิทัล" หมายถึง การมีกรอบกฎหมาย จรรยาบรรณ และข้อปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้เทคโนโลยี AI ในการศึกษา (เช่น พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นโยบายการใช้ AI อย่างรับผิดชอบ) "สมาธิดิจิทัล" หมายถึง การมีสติ ความตั้งมั่น และวิจารณญาณในการตัดสินใจท่ามกลางข้อมูลและเทคโนโลยีที่ท่วมท้น ไม่ถูกข้อมูลครอบงำหรือพึ่งพา AI จนเกินไป และ "ปัญญาดิจิทัล" หมายถึง ความรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Digital Literacy) ความสามารถในการใช้ AI อย่างชาญฉลาดเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาทักษะใหม่อย่างต่อเนื่อง แนวคิดไตรสิกขาดิจิทัลนี้เป็น

องค์ความรู้ใหม่ที่เสนอกรอบการพัฒนาบุคลากรที่ครอบคลุมทั้งมิติความรู้ มิติทักษะ และมิติจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่กรอบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลแบบตะวันตกยังขาดอยู่

6.5 มิติความสัมพันธ์ระหว่างระบบบริหารแบบ PDCA กับอิทธิบาท 4 ในบริบท AI

บทความนี้ค้นพบว่า วงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นเครื่องมือการบริหารสมัยใหม่ มีความสอดคล้องเชิงเนื้อหากับอิทธิบาท 4 ในระดับที่ลึกกว่าการเปรียบเทียบเชิงผิวเผิน กล่าวคือ ฉันทะ (Plan) ไม่ใช่เพียงการวางแผน แต่เป็นการวางแผนที่เกิดจากแรงบันดาลใจภายในและความรักในงาน วิริยะ (Do) ไม่ใช่เพียงการลงมือทำ แต่เป็นการทำด้วยความเพียรที่ไม่ย่อท้อ จิตตะ (Check) ไม่ใช่เพียงการตรวจสอบ แต่เป็นการตรวจสอบด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นและไม่ท้อถอยเมื่อพบปัญหา และวิมังสา (Act) ไม่ใช่เพียงการปรับปรุง แต่เป็นการปรับปรุงด้วยปัญญาที่ไตร่ตรองอย่างรอบด้าน เมื่อผนวกกับศักยภาพของ AI ความสัมพันธ์นี้ยิ่งลึกซึ้งขึ้นเพราะ AI ทำให้ทุกขั้นตอนมีข้อมูลสนับสนุนที่แม่นยำ ขณะที่อิทธิบาท 4 ทำให้ทุกขั้นตอนมีคุณธรรมและจิตวิญญาณกำกับ องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารคุณภาพที่แท้จริงในยุค AI ต้องมีทั้ง "เทคโนโลยี"(AI) "ระบบ" (PDCA) และ "จิตวิญญาณ" (อิทธิบาท 4) ทำงานร่วมกันเป็นองค์รวม

6.6 การนำเสนอ "จริยธรรม AI เชิงพุทธ" (Buddhist AI Ethics) ในฐานะทางเลือกเชิงอารยธรรม

องค์ความรู้ใหม่ประการสุดท้ายคือ การนำเสนอว่า จริยธรรม AI ไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานปรัชญาตะวันตกเพียงอย่างเดียว หลักพุทธธรรมสามารถเป็น "ทางเลือกเชิงอารยธรรม" (Civilizational Alternative) ในการสร้างกรอบจริยธรรม AI ที่มีมิติเฉพาะตัว ได้แก่ 1) การเน้นเจตนา (Cetana) ในฐานะแกนกลางของจริยธรรมซึ่งทำให้จริยธรรม AI ไม่ใช่เพียงชุดกฎเกณฑ์ภายนอก แต่เป็นคุณธรรมภายในของผู้พัฒนาและผู้ใช้ 2) หลักอนัตตาที่ท้าทายมุมมองที่มอง AI เป็น "ตัวตน" ที่มีเจตจำนงอิสระ ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของ AI อย่างถูกต้องว่าเป็นเครื่องมือที่เกิดจากเหตุปัจจัย 3) หลักปฏิจจสมุปบาท (อิทัปปัจจยตา) ที่ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยระหว่าง AI กับผลกระทบทางสังคมอย่างเป็นระบบ และ 4) หลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ที่เสนอแนวทางในการใช้ AI อย่างสมดุล ไม่ตกสุดโต่งทั้งฝ่ายปฏิเสธเทคโนโลยีและฝ่ายบูชาเทคโนโลยี องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยในฐานะประเทศพุทธศาสนามีศักยภาพที่จะนำเสนอ "เสียงเชิงอารยธรรม" ในเวทีโลกเกี่ยวกับจริยธรรม AI ที่แตกต่างและมีคุณค่า

องค์ความรู้ใหม่ทั้ง 6 ประการนี้ มีคุณค่าทางวิชาการในฐานะการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างภูมิปัญญาพุทธศาสนากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งไม่เพียงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาของไทยเท่านั้น แต่ยังมีศักยภาพที่จะเป็นข้อเสนอทางปัญญาจากอารยธรรมพุทธสู่เวทีวิชาการระดับนานาชาติในประเด็นจริยธรรม AI และการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (May-July 2026)

ภาพที่ 3 โมเดลองค์ความรู้ใหม่

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุค AI ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติด้านการใช้ AI ในการศึกษาที่บูรณาการหลักพุทธธรรมอย่างเป็นรูปธรรม จัดทำแผนปฏิบัติการและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีในสถานศึกษาทั่วประเทศ พัฒนากรอบจริยธรรมการใช้ AI ในการศึกษาที่มีหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแกนกลาง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สถาบันทางศาสนา และภาคเอกชนในการวิจัยและพัฒนา AI สำหรับการศึกษา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลที่บูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบการดำเนินงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านทักษะดิจิทัลและความรู้เกี่ยวกับ AI อย่างต่อเนื่อง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับเทคโนโลยีใหม่ขณะเดียวกันยึดมั่นในหลักจริยธรรม จัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรม AI ในสถานศึกษาเพื่อกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เกี่ยวกับการใช้ AI ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) เพื่อทดสอบประสิทธิผลของ B-AI-Ed Model ในบริบทสถานศึกษาจริง ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารการศึกษาด้วย AI ในหลากหลายบริบททางวัฒนธรรม พัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมินผลการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับ AI ในการบริหารการศึกษา และศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้ AI ต่อคุณภาพการศึกษาและพัฒนาการของผู้เรียนในมิติคุณธรรมจริยธรรม

8.บทสรุป

การพัฒนาระบบบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุค AI เป็นการผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของพระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุลและลงตัว หลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบการบริหารที่ขับเคลื่อนด้วยฉันทะ (วิสัยทัศน์) วิริยะ (การลงมือปฏิบัติ) จิตตะ (ความมุ่งมั่น) และวิมังสา (การตรวจสอบปรับปรุง) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่และวงจรคุณภาพ PDCA เมื่อผนวกกับศักยภาพของ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูล คาดการณ์แนวโน้ม และสนับสนุนการตัดสินใจ ทำให้การบริหารการศึกษามีความแม่นยำ รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน หลักพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบจริยธรรมที่ช่วยให้การใช้ AI ในการศึกษาเป็นไปด้วยความเมตตา (ปรารถนาดี) กรุณา (ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส) มุทิตา (ส่งเสริมความสำเร็จ) และอุเบกขา (ความเป็นกลาง) ซึ่งเป็นหลักประกันว่าเทคโนโลยีจะรับใช้มนุษย์ มิใช่มนุษย์รับใช้เทคโนโลยี กรอบแนวคิด B-AI-Ed Model ที่นำเสนอในบทความนี้ เป็นความพยายามในการสร้างต้นแบบการบริหารการศึกษาที่มีเอกลักษณ์เชิงพุทธ (Buddhist Identity) ในยุคดิจิทัล ซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้สถานศึกษาในประเทศไทยนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และทันสมัย เพื่อผลิตบุคลากรที่มีทั้งความรู้ ทักษะ และจิตวิญญาณที่ดีงาม พร้อมเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลกในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570). กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.*

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 54). กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.*

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *AI เพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.*

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แนวทางการนำ AI มาใช้ในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*

Holmes, W., Bialik, M. & Fadel, C. (2019*). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign*.

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M. & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson.*

Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press.*

UNESCO. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. Paris: UNESCO.*

UNESCO. (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: UNESCO.*

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M. & Gouverneur, F. (2019). *Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education: Where Are the Educators?. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(1), 1-27.*

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

Smart Learning: Developing English Communication Skills for Excellence in Spreading Buddhism

อภัสราพร หงส์วิลัย[1*], ชื่นอารมณ์ จันทิมาชัยอมร[2]

[1,2] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Aphassaraporn Hongwilai[1], Chuenaarom Chantimachaiamorn[2]
[1,2] Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉:* aphassaraporn.hong@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 28 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ 2) เพื่อยกระดับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ 3) เพื่อนำเสนอและปรับใช้ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศเป็นรูปแบบเป็นวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) นิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในกลุ่มตัวอย่าง 330 รูป/คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน 30 คน/รูป และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับผู้ร่วมกิจกรรม 15 คน/รูป ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษารูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความคิดเห็นของนิสิตโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ซึ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้อยู่ในระดับมาก และรูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ 2) การวางแผนและออกแบบ Smart Learning ควรบูรณาการเทคโนโลยีอัจฉริยะกับหลักการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่และเนื้อหาพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ และการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้น Active Learning เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสื่อสารจริง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนการเรียนรู้ และ 3) ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมที่นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมมีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 17.00 S.D. = 1.31) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมSmart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 9.67 S.D. = 1.59) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การเรียนรู้ดิจิทัล

Abstract

This research aimed to: 1) study the model of English communication for excellence in Buddhist propagation; 2) enhance Smart Learning for developing English communication skills for excellence in Buddhist propagation; and 3) propose and implement Smart Learning for developing English communication skills for excellence in Buddhist propagation. The study employed a mixed-methods research approach, consisting of quantitative research, qualitative research, and action research. The quantitative research used a survey method with a sample of 330 students and monks residing in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The qualitative research was conducted with a specific target group through data collection by means of in-depth interviews and focus group discussions involving 30 participants. In addition, action research was carried out with 15 participants who took part in the activities. The research findings revealed that: 1) The study of the model of English communication for excellence in Buddhist propagation found that the overall opinions of the students had a mean score of 4.03, which, according to the established criteria, was at a high level. The findings also led to the development of a model of English communication for excellence in Buddhist propagation, 2) The planning and design of Smart Learning should systematically integrate intelligent technologies with modern learning management principles and Buddhist content. Furthermore, learning activities should emphasize Active Learning by providing opportunities for learners to engage in authentic communication, exchange ideas, and reflect on their learning experiences, 3) The results of the pre-test and post-test showed that the participants who took part in the activities achieved higher post-test scores in Smart Learning for English communication in Buddhist propagation ($\bar{x}$ = 17.00, S.D. = 1.31) than their pre-test scores before participating in the Smart Learning activities ($\bar{x}$ = 9.67, S.D. = 1.59), with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: English Communication Skills, Buddhist Propagation, Digital Learning

1.บทนำ

ในยุคที่โลกเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน ภาษาอังกฤษกลายเป็นสะพานสำคัญที่เปิดประตูพระพุทธศาสนาให้ก้าวออกจากชุมชนท้องถิ่นหรือจากประเทศไทยไปสู่ผู้คนทั่วโลกที่มีความศรัทธาต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และความจำเป็นจึงไม่ได้อยู่เพียงเพื่อเผยแพร่คำสอน แต่เพื่อสื่อสารแก่นธรรมให้ชาวต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมสามารถนำไปปฏิบัติ และนำไปใช้บรรเทาทุกข์ในชีวิต ประจำวันได้จริง จากหลักคำสอนที่อยู่ในตำราในรูปแบบภาษาไทย สามารถสื่อสารหรือเผยแผ่ได้ภายใน ประเทศ ชาวต่างชาติไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ เมื่อการสื่อของคนรุ่นใหม่กับชาวต่างชาติที่แสวงหาหนทางพ้นทุกข์ผ่านสื่อออนไลน์ ภาษาอังกฤษจึงกลายเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ช่วยให้การเข้าถึงข้อได้ง่ายยิ่งขึ้นสำหรับชาวต่างชาติ และทำให้ศาสนาพุทธเป็นที่รู้จักในฐานะวิถีปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงความเชื่อของชนชาติใดชาติหนึ่ง

ในยุคปัจจุบันมีภาษาต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน “ภาษาพูด” ถือเป็นสื่อที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด โดยมนุษย์จะถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกต่างๆ ออกมาในรูปของคำพูด แม้มนุษย์จะพัฒนาสื่อต่าง ๆ ในการติดต่อสื่อสารหลายรูปแบบ แต่สื่อที่เป็น“ภาษาพูด” ก็ยังคงเป็นสื่อหลักในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรม การพาณิชย์หรือด้านความ

บันเทิงภาษา คือสื่อของการติดต่อสื่อสารที่ใช้กันมากที่สุด ภาษาเป็นสื่อที่ทำให้โครงสร้างสังคมมีความประณีตและสมบูรณ์ ภาษาจึงเป็นหัวใจของการสื่อสาร และการติดต่อสื่อสารด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามจะไม่สมบูรณ์เท่ากับการสื่อสารที่มาในรูปของ“เสียง” ทั้งนี้ เพราะ “เสียง” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดใน “สื่อภาษาพูด” และวิชาที่เกี่ยวข้องกับเสียงพูด คือวิชาสัทศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยการผลิตเสียงดังนั้น การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องการออกเสียงคำต่าง ๆ ในภาษานั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง (ธิราภรณ์ พลายเล็ก, 2555) และวิธีการที่หลากหลาย

ฉะนั้น ไม่มีเส้นทางไหนการันตีความสำเร็จไว้ที่ปลายทาง ต้องลองหลายๆ วิธี จะทำให้หลักสูตรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษนั้นเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของการบูรณาการทางด้านทักษะทั้งการอ่าน เขียน ฟังและพูด การสอนภาษาอังกฤษสมัยใหม่ เน้นให้มีการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน การมีส่วนร่วมของนักเรียนในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของตนเอง รู้จักเปรียบเทียบตัดสินใจ ประเมินผล โดยมีครูเป็นผู้ผลักดันที่สำคัญในการทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ (วิจิตร ศรีสอ้าน, มปป.: 13) พระสงฆ์ถือว่าเป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้พระสงฆ์ต้องรู้จักปรับตัวไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ ที่หันมาเน้นการเรียนรู้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลและหาข้อมูลข่าวสาร จากการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลโลยีหลากหลายจากระบบอินเทอร์เน็ต และอันเนื่องมาจากการที่ต้องปรับการเรียนรู้เพื่อให้มีลักษณะให้สอดรับกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นภาษาที่มีความเป็นสากลและใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด (เลิศ เกสรคำ, 2541)

สภาพปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเนื่องจากว่าพระสงฆ์ไทยมีข้อจำกัดส่วนใหญ่จะอยู่ในวัดเป็นวัฒนธรรมแบบไทยๆ ขาดแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งแตกต่างจากพระสงฆ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนอย่าง มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศที่นับถือพุทธศาสนาอย่างศรีลังกา ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ มีโอกาสที่จะได้ศึกษาภาษาอังกฤษ ทางโทรทัศน์ ทางวิทยุทางช่องทางการสื่อสารต่างๆ เรียกง่ายๆ ว่าในชีวิตประจำวันพระสงฆ์ในต่างประเทศจะมีวิถีชีวิตความใกล้ชิดกับภาษาอังกฤษมากกว่า ส่วนการจัดการเรียนการสอนของพระนิสิตไทยยังใช้แบบท่องจำ จะเห็นว่า คนที่จะเรียนภาษาอังกฤษต้องท่องศัพท์เหมือนกับภาษาบาลี อาศัยการท่องจำเช่นเดียวกัน เรียกว่าการบริกรรมคาถา ปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของคณะสงฆ์ไทย ส่วนใหญ่ขาด ความรู้และทักษะ โดยเฉพาะการสื่อสาร ทักษะการสอน และขาดเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และพระสงฆ์สามเณรยังไม่กล้าแสดงออก เกี่ยวกับการใช้ภาษา ควรมีเวทีในการแสดงออกจะทำให้มีการพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น ส่วนใหญ่พระสงฆ์สามเณรมีเวลาแต่ยังขาดโอกาส ขาดผู้ชี้นำแนวทางในการใช้ภาษาอังกฤษ (พระมหาราชัน จิตฺตปาโล, 2561: 111- 123.) ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ต้องรู้จักปรับตัวไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ ที่หันมาเน้นการเรียนรู้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลและหาข้อมูลข่าวสารจากการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลโลยีหลากหลายจากระบบอินเทอร์เน็ต และอันเนื่องมาจากการที่ต้องปรับการเรียนรู้เพื่อให้มีลักษณะให้สอดรับกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญ

และจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นภาษาที่มีความเป็นสากลและใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด (เลิศ เกสรคำ, 2541)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่สังคมโลกในนานาอารยประเทศ ที่มีการเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดนในทุกมิติ ภาษาอังกฤษได้เป็นสื่อกลางเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน ทางวัฒนาธรรมและพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีทั้งเชิงรุกและแบบเชิงรับ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในพุทธธรรมทางพุทธศาสนาและ ภาษาอังกฤษในระดับนานาชาติ มีความจำเป็นอย่างมากเพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดรับกับความต้องการในการเรียนรู้พุทธศาสนาทั้งภายในประเทศ ไทยและต่างประเทศ ประเทศไทยมีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและสนใจศึกษา พุทธศาสนาและฝึกวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มขึ้นทุกปี แต่พบว่า พระสงฆ์ที่มีความรู้ทั้งด้าน พระพุทธศาสนาและภาษาอังกฤษมีจำนวนไม่มากพอ โดยวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โรงเรียนปริยัติ ธรรมและมหาวิทยาสงฆ์ทุกแห่ง ควรเพิ่มการฝึกอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาค ภาษาอังกฤษแก่พระสงฆ์ให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว พร้อมกับสนับสนุน ส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด แก่ประชาชนและผู้สนใจ (พระมหาวราสะยะ วราสยานนท์, 2563: 98-112.)

การเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระภิกษุสามเณรนับได้ว่าเป็นทูตทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ้าพระภิกษุสามเณรสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะทำให้การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสู่ชาวโลกได้กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังได้สื่อสารหรือเผยแผ่วัฒนธรรมไทยออกไปได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องทางพระพุทธศาสนา บางคนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้แต่ไม่เข้าใจหรือไม่มีองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาหรือทางวัฒนธรรมก็นับได้ว่าเป็นความด้อยของประเทศไทย หรือพระบางรูปเณรบางรูปเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือวัฒนธรรมแต่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ทำให้ศาสนาพุทธหรือวัฒนธรรมไทยไม่สามารถออกไปสู่ชาวโลกได้ ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญต่อพระภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบันนี้มาก (วีรยุทธ พงษ์ศิริ, 2560: 34-43.)

ฉะนั้น Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ ที่สามารถรองรับผู้เรียนจำนวนมาก จากการศึกษาพบว่ามีข้อจำกัดด้านระบบ ข้อจำกัดเกี่ยวกับผู้เรียน รวมทั้งปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นปัญหาหลักที่ท้าทาย ว่าจะทำอย่างไรให้คนเข้าไปเรียนรู้ผ่าน Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ บนความสนใจของตนเอง โดยไม่ต้องมีใครบังคับ แม้ผู้เรียนบางส่วนมองว่า ยังมีจุดที่ต้องพัฒนาและความท้าทายต่าง ๆ ในฐานะระบบการเรียนรู้รูปแบบใหม่ในยุคดิจิทัล

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

2. เพื่อยกระดับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

3. เพื่อนำเสนอและปรับใช้ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ” ผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1) แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรง ค้นพบนั้น คำว่า “ค้นพบ” ย่อมหมายถึง “ธรรม” เป็นสิ่งที่มีอยู่เดิม มีมาก่อน ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมพระ พุทธองค์แต่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้ อาจพอกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ธรรมก็ คือการรับรู้ธรรมดาโลก เรียนรู้สิ่งที่เป็นปกติที่มีบ่อเกิดที่มาว่ามาอย่างไร และไปอย่างไร เพราะ หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสสอนไว้กว่าสองพันปีที่ผ่านมานั้นเป็น “สัจธรรม” เพราะ “คนเราจะล่วงพ้นความทุกข์ได้ เพราะความเพียรในการทำความดี” ผู้ใส่ใจในธรรมเท่านั้นถึง จะรู้ถ่องแท้ (ประเวศ วะสี, 2541: 14) เป็นลักษณะสำคัญของพุทธธรรมว่าพุทธ ธรรมเป็นคำสั่งสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรม สรุปได้ 2 อย่าง คือ 1) แสดงหลักความจริงสายกลาง ที่เรียกว่า มัชเฌนธรรม หรือเรียกเต็มว่า “มัชเฌนธรรม เทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาตินำมาแสดงเพื่อ ประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น 2) แสดงข้อปฏิบัติสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่านั้นชีวิตไม่หลงงมงาย มุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระที่ สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ (พระธรรมปิฎก, 2546: 6.)

2) แนวคิดทฤษฎีการสอนภาษาอังกฤษที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

ภาษาอังกฤษถือว่า เป็นการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีใครที่จะดำรงชีวิตได้โดยปราศจาการสื่อสาร ทุกสาขาอาชีพก็ต้องใช้การสื่อสารในการปฏิบัติงาน การทำธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา การพัฒนาทางสังคมจะดำเนินไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางการสื่อสาร นอกจากนี้การสื่อสารยังก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิตของผู้คนช่วยธำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสื่อสารยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคลและสังคม คุณธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาและการส่งเสริมด้านการสื่อสารจึงมีความสำคัญ

และจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในโลกแห่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดน (จุฑาภรณ์ ภารพบ และฐิตินาร์ถ คำยอด, 2558: 10.) ภาษาอังกฤษยังมีความสำคัญและเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจ ผู้ที่มีความรู้และมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษจึงมีโอกาสในการประกอบธุรกิจและเป็นที่ต้องการของสถานประกอบการ ส่งผลให้ผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการพูด มีโอกาสที่จะได้งานและก้าวหน้าในหน้าที่การงานเพิ่มมากขึ้น (สุริน ร่วมคำ และคณะ, 2562: ออนไลน์) การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ทั้งนี้ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษากลางระหว่างบุคคลต่างชาติต่างภาษา ภาษาอังกฤษถูกนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับประชาคมโลก ในการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ สื่อรอบตัวทุกวันนี้มักจะมีข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษสอดแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ป้ายโฆษณา ภาพยนตร์ หนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ภาษาอังกฤษยังถูกใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ และเพื่อประกอบอาชีพ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ดีจึงได้เปรียบกว่าผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีแห่งการส่งเสริมการท่องเที่ยว สถานประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า ที่ค้าขายเกี่ยวกับอาหารที่ให้บริหารแก่นักท่องเที่ยวนอกจากจะคำนึงถึงเรื่องความสะอาด รสชาติของอาหาร และความสดใหม่ของวัตถุดิบ ควรคำนึงถึงการพัฒนาและเพิ่มความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อบริการให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ถูกต้องตรงตามความต้องการ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นการจูงใจและสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้น (นฤมล จิตรเอื้อ และเขมมารี รักษ์ชูชีพ, 2012)

3) แนวคิดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

ภาษาอังกฤษยังมีความสำคัญและเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจ ผู้ที่มีความรู้และมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษจึงมีโอกาสในการประกอบธุรกิจและเป็นที่ต้องการของสถานประกอบการ ส่งผลให้ผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการพูด มีโอกาสที่จะได้งานและก้าวหน้าในหน้าที่การงานเพิ่มมากขึ้น (ริน ร่วมคำ และคณะ, 2562: ออนไลน์) การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีใครที่จะดำรงชีวิตได้โดยปราศจาการสื่อสาร ทุกสาขาอาชีพก็ต้องใช้การสื่อสารในการปฏิบัติงาน การทำธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา การพัฒนาทางสังคมจะดำเนินไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางการสื่อสาร นอกจากนี้การสื่อสารยังก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิตของผู้คนช่วยธำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสื่อสารยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคลและสังคม คุณธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาและการส่งเสริมด้านการสื่อสารจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในโลกแห่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดน (จุฑาภรณ์ ภารพบ และฐิตินาร์ถ คำยอด, 2558: 10.) การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ทั้งนี้ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษากลางระหว่างบุคคลต่างชาติต่างภาษา ภาษาอังกฤษถูกนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับประชาคมโลก ในการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ สื่อ

รอบตัวทุกวันนี้มักจะมีข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษสอดแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ป้ายโฆษณา ภาพยนตร์ หนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ภาษาอังกฤษยังถูกใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ และเพื่อประกอบอาชีพ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ดีจึงได้เปรียบกว่าผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีแห่งการส่งเสริมการท่องเที่ยว สถานประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า ที่ค้าขายเกี่ยวกับอาหารที่ให้บริหารแก่นักท่องเที่ยวนอกจากจะคำนึงถึงเรื่องความสะอาด รสชาติของอาหาร และความสดใหม่ของวัตถุดิบ ควรคำนึงถึงการพัฒนาและเพิ่มความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อบริการให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ถูกต้องตรงตามความต้องการ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นการจูงใจและสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้น (นฤมล จิตรเอื้อ และเขมมารี รักษ์ชูชีพ, 2012)

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ”มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษารูปแบบแบบการสอนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษด้วย (AI) 2) เพื่อยกระดับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาแบบการสอนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษด้วย (AI) และ 3) เพื่อนำเสนอและปรับใช้พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาแบบการสอนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษด้วย (AI) โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

1) การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการศึกษารวบรวมข้อมูล จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือภาษาอังกฤษ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและวารสารที่เกี่ยวกับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์และรวมรวบองค์ความรู้ ทักษะภาษาอังกฤษ ด้านการพูด การเขียน การอ่าน การฟัง และกระบวนการการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อจัดทำเป็นคู่มือในการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) นิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 500 รูป/คน โดย

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการออกแบบเครื่องมือ/แบบสอบถามเพื่อทำการสำรวจความคิดเห็นของนิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ จากกลุ่มตัวอย่างนิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 330 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 4 จัดการข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ **3 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)** ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดย

ขั้นตอนที่) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อยืนยันข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากบุคคลที่เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 15 รูป/คน โดยมีเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับ 1) การวางแผนการสร้างและการออกแบบ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ 2) แนวทางการดำเนินการออกแบบการเรียน Smart Learning และการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนการจัดการเวลาและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเลิศ 3) การสร้างกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียน Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 3 รูป/คน , ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 รูป/คน, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป รวม 9 รูป/คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับ 1) การวางแผนการสร้างและการออกแบบการเรียน Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) แนวทางการดำเนินการออกแบบการเรียน Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) แนวทางการดำเนินการออกแบบการเรียน Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 3 ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นกระบวนการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการพัฒนาคู่มือการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ มาตรการและกระบวนการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 2 ประกาศรับสมัครนิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเข้ารับการอบรม Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 อบรมให้ความรู้นิสิตซึ่งเป็นตัวแทนนิสิตทั่วไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกี่ยวกับการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการพัฒนามาตรการและกระบวนการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 5 การเสริมสร้างเครือข่าย Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ โดยเป็นความร่วมมือของมหาวิทยาลัยในจังหวัดพระนครศรียุทธยาและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการกระบวนการพัฒนาชุดความรู้ มาตรการ และกระบวนการสร้างการพัฒนา Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

5. ผลการวิจัย

1) การศึกษารูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความคิดเห็นของนิสิตโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ซึ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้อยู่ในระดับมาก และรูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ สรุปได้ว่า แนวคิด Smart Learning เป็นพัฒนาการจาก e-Learning, m-Learning และ u-Learning โดยมุ่งใช้เทคโนโลยีอย่างบูรณาการเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง แรงจูงใจ การเรียนรู้แบบปรับเหมาะ ความรับผิดชอบ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2) การยกระดับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า 1) การวางแผนและออกแบบ Smart Learning ควรบูรณาการเทคโนโลยีอัจฉริยะกับหลักการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่และเนื้อหาพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ 2) แนวทางการดำเนินการและการสื่อสารที่ชัดเจน ออกแบบการเรียนให้สอดคล้องกับลักษณะและเวลาของผู้เรียน 3) การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้น Active Learning เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสื่อสารจริง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างเหมาะสม

3) นำเสนอรูปแบบและกำหนดการของกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบ Smart Learning เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมที่นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมมีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม Smart Learning

การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 17.00 S.D. = 1.31) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมSmart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 9.67 S.D. = 1.59) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

6. อภิปรายผล

1) การศึกษารูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความคิดเห็นของนิสิตโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ซึ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้อยู่ในระดับมาก และรูปแบบการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ สรุปได้ว่า แนวคิด Smart Learning เป็นพัฒนาการจาก e-Learning, m-Learning และ u-Learning โดยมุ่งใช้เทคโนโลยีอย่างบูรณาการเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง แรงจูงใจ การเรียนรู้แบบปรับเหมาะ ความรับผิดชอบ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายฝน บุษบรรณ์ (2568: 81-96) ได้ทำการศึกษา แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระวิปัสสนาจารย์ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันการใช้ภาษาอังกฤษของพระวิปัสสนาจารย์อยู่ในระดับที่มีปัญหามาก และมีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวคิดทฤษฎีเพื่อการพัฒนาและเรียนรู้ภาษาอังกฤษ พบว่า การเรียนรู้มีลำดับขั้น ผู้เรียนต้องเรียนรู้เนื้อหาที่ง่ายไปหายาก โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกทำซ้ำ ๆ ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ และ พระมหาราชัน จิตฺตปาโล (2561: 111-123) ได้ทำการศึกษา แนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทย การศึกษาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์แม้จะมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษมาเป็นเวลานานแต่ก็ยังไม่ประสบความสาเร็จในการใช้ภาษาอังกฤษเท่าที่ควร เพราะว่าขาดการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ใช้ความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษในการสื่อสารตามสภาพจริง ซึ่งเป็นผลทาให้พระสงฆ์ขาดความมั่นใจในความรู้พื้นฐานของตนเอง ส่วนแนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องได้รับการส่งเสริมกระบวนการต่างๆ ทางด้านการศึกษาโดยการพัฒนาหลักสูตรสาหรับพระสงฆ์และพัฒนาการสอนภาษาให้เหมาะสม เน้นให้พระสงฆ์ทาความเข้าใจความหมายและวิธีใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้นการเรียนรู้ การฝึกฟังภาษาอังกฤษบ่อยๆ และสม่าเสมอจะช่วยให้การพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการอ่านการฟังการเขียนได้ดียิ่งขึ้น

2) การยกระดับ Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า 1) การวางแผนและออกแบบ Smart Learning ควรบูรณาการเทคโนโลยีอัจฉริยะกับหลักการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่และเนื้อหาพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ 2) แนวทางการดำเนินการและการสื่อสารที่ชัดเจน ออกแบบการเรียนให้สอดคล้องกับลักษณะและเวลาของผู้เรียน 3) การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้น Active Learning เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสื่อสารจริง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิติพงษ์ นางเมาะ (2568: 33-42) ได้ทำการศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ผลจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก

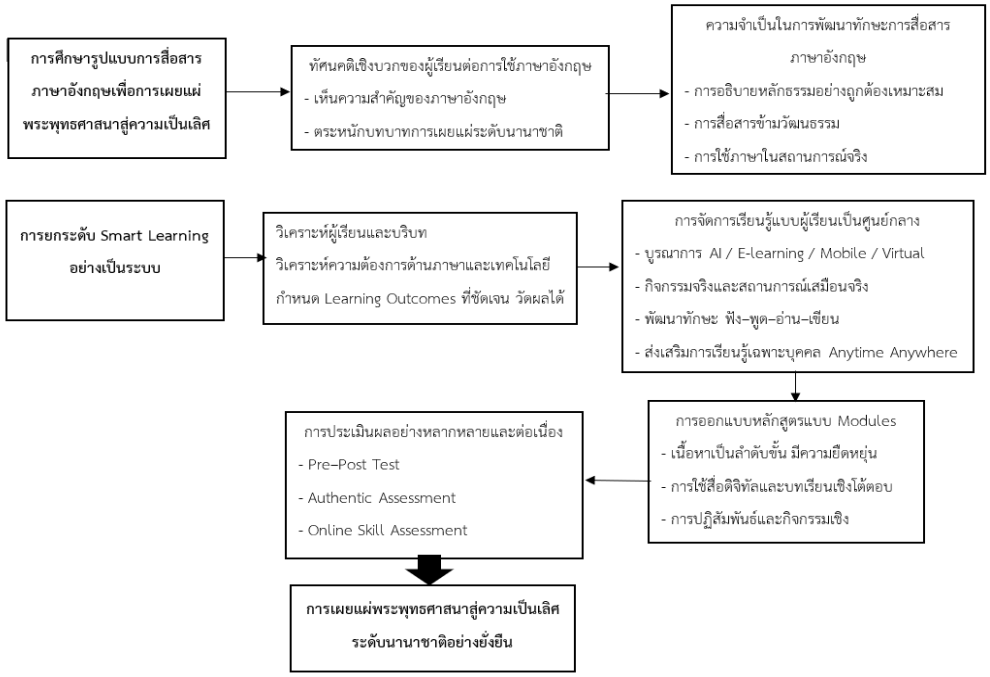
ได้แก่ (1) ระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) ที่ปรับเนื้อหาตามความสามารถของผู้เรียน (2) เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมและเสมือน (AR/VR) ที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบ immersive และ (3) การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนการศึกษายังเน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของหลักธรรมพระพุทธศาสนาไว้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมุ่งเน้นการสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่รองรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และ พระนพดล ปันมะ (2568: 150-160) ได้ทำการศึกษา แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสงฆ์และบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ผ่านการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันและสื่อดิจิทัลประเภทต่างๆ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยียังเผชิญกับข้อจำกัด เช่น การขาดแคลนทรัพยากร ความพร้อมของผู้ใช้ และความเหมาะสมของเนื้อหา การศึกษาเสนอแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในบริบทของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

3) นำเสนอรูปแบบและกำหนดการของกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบ Smart Learning เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมที่นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมมีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรม Smart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 17.00 S.D. = 1.31) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมSmart Learning การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = 9.67 S.D. = 1.59) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ อินทปัน (2569: 189-197) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไสดงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกแบบแผนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เรื่อง Real communication มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารจากสิ่งรอบตัวที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอขั้นที่ 3 ขั้นฝึกขั้นที่ 4 ขั้นการใช้ภาษาขั้นที่ 5 ขั้นสรุป โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นผู้ถามตอบนักเรียนในแต่ละบทเรียน เพื่อฝึกทักษะการฟัง–พูด ครูเป็นผู้ประเมินด้วยรูบริค หัวข้อการเรียนรู้ประกอบด้วย การแนะนำตัว กิจวัตรประจำวัน ความชอบ–ไม่ชอบ การบอกทิศทาง ความรู้สึก การสั่งอาหาร และการบอกเวลา 2) ผลการทดสอบทักษะการฟัง–พูดหลังเรียนด้วยปัญญาประดิษฐ์ พบว่านักเรียนจำนวน 22 คน มีผู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 40.91 และไม่ผ่าน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 59.09 แสดงว่าผลการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการฟังและพูดได้จริง แต่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัชปภา โพธิ์พุ่ม และคณะ (2561) ศึกษาการพัฒนาทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กระบวนการทฤษฎี CLT ในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพความต้องการการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักเรียนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมควรจัดให้สัมพันธ์กับความต้องการในชีวิตจริงของผู้เรียน มีการคำถามและ

คำตอบ กิจกรรมให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ของตนเอง บทสนทนาตาม สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน หรืออาจจะมีเกมให้เล่น มีการโต้วาที อภิปราย แสดงความคิดเห็น ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษ ควรมีเนื้อหาที่เน้น ความสำคัญอยู่ที่ความคิดรวบยอดของความหมายและไวยากรณ์ รวมถึงหน้าที่ในการสื่อ ความหมาย หัวข้อทั่วไป หัวข้อเฉพาะ และฉากหรือสถานการณ์ของการใช้ภาษาและวิธีสอนตามแนวการสอนเพื่อการพัฒนาทักษะการสื่อสาร เน้นการใช้ภาษาของผู้เรียนมากกว่าเน้นถึง หลักเกณฑ์การใช้ภาษา ให้ความสำคัญกับความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาและความถูกต้อง การทำกิจกรรมเพื่อการฝึกฝนใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด

7. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “Smart Learning พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นต่างๆ

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ ได้มีข้อค้นพบจากการประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล พบว่า

1) การศึกษารูปแบบการเรียน Smart Learning เพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนมีทัศนคติเชิงบวกทั้งต่อการใช้งานและการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ มองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พระธรรมเข้าถึงคนต่างวัฒนธรรมได้กว้างขึ้นผลการศึกษายังสะท้อนความจำเป็นของการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง ควบคู่กับการฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ไม่ใช่เพียงการท่องจำหรือเรียนจากตำราเท่านั้นดังนั้นการส่งเสริม Smart Learning ที่เชื่อมโยงประสบการณ์จริงกับเทคโนโลยีอย่างสมดุล จึงเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศในระดับนานาชาติ และสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนข้ามพรมแดนภาษาและวัฒนธรรม

2) ประเด็นสำคัญของการยกระดับ Smart Learning เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษา อังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ คือการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับหลักการเรียนรู้สมัยใหม่และเนื้อหาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานจึงต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติและ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน เขียนควบคู่กับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมระบบต้องสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ให้เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อนำผลสะท้อนกลับมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

3) จากรูปแบบและกำหนดการกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรม Smart Learning เพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เน้นวิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ทฤษฎี และภาคปฏิบัติสามารถจับใจความคำศัพท์ บทสนทนาตามสถานการณ์ได้ การสื่อสาร และอธิบายหลักธรรมให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี โดยใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาได้ถูกต้อง เขียนได้ตามหลักไวยากรณ์ และยังสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์สนับสนุนการเรียนรู้แบบ Smart Learning ทำให้การเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่เกิดผลเป็นรูปธรรมและนำไปใช้จริงได้

8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ควรกำหนดนโยบายส่งเสริม Smart Learning ร่วมกับ AI อย่างเป็นระบบ พร้อมพัฒนาหลักสูตร และศักยภาพครู/พระด้าน Digital และ AI รวมถึงกำหนดมาตรฐานจริยธรรมการใช้ AI ในสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น Smart Classroom แพลตฟอร์มออนไลน์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (PLC) เพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning และ CLT บูรณาการพุทธธรรม ใช้ AI และสื่อดิจิทัล พร้อมประเมินผลหลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายครอบคลุมพระสงฆ์ สามเณร นิสิต นักศึกษา และฆราวาสในบริบทที่หลากหลาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และศึกษาผลระยะยาวของ Smart Learning ต่อทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในเปรียบเทียบรูปแบบการสอน เช่น Smart Learning กับรูปแบบดั้งเดิม หรือ AI กับไม่ใช้ AI รวมถึงผลต่อทักษะภาษาอังกฤษในแต่ละด้าน และพัฒนาโมเดลและเครื่องมือวัดเฉพาะทาง พร้อมศึกษาปัจจัยความสำเร็จ และเทคโนโลยีใหม่ เพื่อนำไปทดลองใช้และขยายผลในบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

จุฑาภรณ์ ภารพบ และฐิตินาร์ถ คำยอด. (2558). “การศึกษารูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้ให้บริการคุณภาพการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล”. *รายงานการวิจัย*. สงขลา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

ณัชปภา โพธิ์พุ่ม และคณะ. (2561). “การพัฒนาทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนในจังหวัดสุรินทร์โดยใช้กระบวนการทฤษฎี CLT”. *รายงานการวิจัย*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธิราภรณ์ พลายเล็ก. (2555). “การพัฒนาทักษะการออกเสียงพยัญชนะท้ายคำภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

นฤมล จิตรเอื้อ และเขมมารี รักษ์ชูชีพ. (2012). กลยุทธ์การจูงใจการท่องเที่ยวระยะยาวแบบเปี่ยมสุขของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างประเทศ. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 7(2).

ประเวศ วะสี. (2541). *บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระกิติพงษ์ นางเมาะ. (2568). “นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล”. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 4(2), 33–42.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระนพดล ปันมะ. (2568). “แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(3), 150–160.

พระมหาราชัน จิตฺตปาโล. (2561). “แนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษของพระสงฆ์ไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 14(3), 111–123.

พระมหาวราสะยะ วราสยานนท์. (2563). “ภาษาอังกฤษกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21”. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(10), 98–112.

เลิศ เกสรคำ. (2541). ไวยากรณ์และเทคนิคภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (ม.ป.ป.). *วิจิตรชี้ช่องการสอนภาษาอังกฤษพัฒนาใหม่เพื่อใช้สื่อสารในระดับภูมิภาคเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บ้านเมือง.

วีรยุทธ พงษ์ศิริ. (2560). “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่”. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 8(2), 34–43.

สายฝน บุษบรรณ์. (2568). “แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับพระวิปัสสนาจารย์”. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(3), 81–96.

สุริน ร่วมคำ และคณะ. (ม.ป.ป.). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันโดยใช้บทบาทสมมติ. สืบค้นข้อมูล จาก http://www.lannapoly.ac.th/mis/download. php?ResearchID=91

อภิสิทธิ์ อินทปัน. (2569). “การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไสดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3”. *วารสารปราชญ์ประชาคม*, 4(1), 189–197.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร

Developing Reading Comprehension Skills through the Panorama Teaching Method Integrated with Buddhist Teaching Principles for Grade 6 Students at Wat Chakkawat School, Bangkok

พระมหานิรันดร์ สุริยเมธี (ศรีลาชัย)[1]*, พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Nirun Suriyamethee (Srilachai)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 10 February 2026; Revised: 31 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 24 คน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า (1). แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.80 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.31 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 (2). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.54

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.84 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.26 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.41 รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, วิธีการสอนแบบพาโนรามา, หลักพุทธวิธีการสอน, แผนการจัดการเรียนรู้, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Abstract

This research aimed to: (1) develop a learning management plan for reading comprehension using the Panorama teaching method integrated with Buddhist teaching principles to achieve the efficiency criterion of 80/80; (2) compare students' reading comprehension achievement before and after learning through the developed instructional plan; and (3) assess students' satisfaction with the learning management plan. The research instruments consisted of: (1) a learning management plan for reading comprehension based on the Panorama teaching method integrated with Buddhist teaching principles; (2) a reading comprehension achievement test; and (3) a student satisfaction questionnaire. The sample comprised 24 Grade 6 students from Wat Chakrawat School, Bangkok, Thailand. Data were analyzed using the mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and the dependent-samples t-test. The findings revealed that: (1) the learning management plan achieved a process efficiency (E_1) of 82.80 and an outcome efficiency (E_2) of 84.31, indicating that the instructional plan exceeded the prescribed 80/80 efficiency criterion; (2) the students' mean pre-test score was 14.54 (S.D. = 2.84), while the mean post-test score increased to 25.29 (S.D. = 3.26). The post-test achievement was significantly higher than the pre-test achievement at the .05 level of statistical significance; and (3) the students' overall satisfaction with the learning management plan was at a high level ($\bar{X}$ = 4.23). When considered by aspect, the highest level of satisfaction was found in content ($\bar{X}$ = 4.41), followed by instructional activities ($\bar{X}$ = 4.31), instructional media and learning materials ($\bar{X}$ = 4.28), and measurement and evaluation ($\bar{X}$ = 4.20), all of which were rated at a high level.

Keywords: Reading Comprehension, Panorama Teaching Method, Buddhist Teaching Principles, Learning Management Plan, Grade 6 Students

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีใจความว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็น

เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระการงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และสร้างสรรค์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป(กระทรวงศึกษาธิการ 2553)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระ โดยการอ่านเป็นหนึ่งในห้าสาระที่ผู้เรียนต้องเรียน ได้แก่ สาระที่ 1 การเขียน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่านกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6ไว้ว่าผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้น คว้าอย่างมีประสิทธิภาพ(กระทรวงศึกษาธิการ,2553)

การอ่านมีความสำคัญมากในชีวิตประจำวันของผู้ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือให้ผู้อ่านได้มาซึ่งความรู้แล้ว ยังช่วยทำให้จิตใจมีความสุขและมีความเพลิดเพลินอีกด้วย บุคคลที่มีชีวิตผ่านพ้นวัยเรียนในโรงเรียนไปแล้ว ถ้ามีนิสัยรักการอ่านหนังสือก็จะเป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยไม่ล้าหลัง นอกจากนี้การอ่านยังทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราวของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีเจตคติและมีนิสัยที่ดีในการอ่านและรู้จักการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของนักเรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ,2545)

ทักษะการอ่านที่สำคัญประการหนึ่ง คือการอ่านจับใจความ เป็นกระบวนการที่เข้าใจความหมายของคำกลุ่มคำ ประโยคและข้อความเป็นประการสำคัญ ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาความสามารถเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และพัฒนาสติปัญญา เพราะการอ่านช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมาธิ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง สามารถจับใจความสำคัญของประโยคหรือข้อความที่อ่านได้ในเวลาที่รวดเร็ว โดยสามารถสรุปส่วนสำคัญได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และผลเป็นอย่างไร มีประเด็นอะไรที่สำคัญ ดังนั้นการสอนอ่านเป็นสิ่งที่ครูต้องคำนึงถึงเรื่องการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะ มีความชำนาญในการอ่านจับใจความเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ อีกทั้งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคน ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสเพราะในชีวิตประจำวันของเราจะต้องใช้ทักษะการอ่านเพื่ออ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่นป้ายโฆษณา หนังสือพิมพ์ แผนที่ ฉลากยา ป้ายถนนและอื่น ๆ การอ่านจึงมีความสำคัญต่อคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ที่ช่วยทำให้เรามีความรอบรู้ มีความฉลาดเท่าทันโลกทันเหตุการณ์และเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต(สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์,2545)

จากผลการทดสอบและสังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานครพบว่าปัญหาการการอ่านจับใจความ มาจากนักเรียนนักไม่สนใจบทเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่มีสมาธิการการเรียน และครูผู้สอนยังขาดเทคนิคใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทำให้ประสิทธิภาพในเรียนการเขียนเรียงความของนักเรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของการเรียน ซึ่งปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนมีเทคนิคและวิธีการในการจัดเรียนการสอนที่จะสามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนได้ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบพาโนรามา และการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน เป็นต้น

การสอนอ่านแบบ PANORAMA เป็นการสอนที่สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีโอกาสได้ฝึกฝนก่อนที่นักเรียนจะอ่านด้วยตนเองตามลำพังโดยผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมการอ่าน และให้คำแนะนำรายลเอียดทุกขั้นตอนตลอดคาบเรียน หลังจากนั้นนักเรียนจะฝึกฝนด้วยตนเองมี 3 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นเตรียม (Preparation stage) (2) ขั้นอ่าน (Intermediate stage) (3) ขั้นสรุป (Concluding stage) (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558) นอกจากการสอนอ่านแบบPANORAMA ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน หลักพุทธวิธีการสอนถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนได้ พุทธวิธีการสอนเป็นวิธีสอนแบบพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนานอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) สันทัสสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง (2) สมาปทา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง (3) สมุตเตชนา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังคึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ และ (4) สัมปหังสนาในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังเรียน

3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูลดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{x}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	24	70	1,391	57.96	82.80
หลังเรียน		30	607	25.29	84.31

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.80 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.31 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	**S.D.**	**t**	df	**P**
ก่อนเรียน	24	14.54	2.84	13.81	23	0.00
หลังเรียน	24	25.29	3.26			

จากตารางที่ 2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.84 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.26 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

การประเมิน	N	**ค่าเฉลี่ย**	**S.D.**	**เกณฑ์การประเมิน**

ด้านเนื้อหา	24	4.41	0.74	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	24	4.31	0.74	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	24	4.28	0.81	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	24	4.28	0.87	มาก
รวม		**4.32**	**0.79**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.41 รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.80 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.31 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของอินทิรา แก้วเข้ม และอ้อมธจิต แป้นศรี (2567) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคพาโนรามา ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างและหาประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคพาโนรามามีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.05/82.36 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.84 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.26 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องการวิจัยของ กรพัฒน์ โรจน์ธนานันต์ และพจมาลย์ สกลเกียรติ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคพาโนรามา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยหลังเรียนโดยใช้เทคนิคพาโนรามาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิรา แก้วเข้ม และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคพาโนรามา ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยเทคนิคพาโนรามาร่วมกับแบบฝึกทักษะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.41 รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อินทิรา แก้วเข้ม และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคพาโนรามา ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามาร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.44)

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาการอ่านจับใจความโดยวิธีการสอนแบบพาโนรามาร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานครไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการเขียนย่อความความของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยให้ครบทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรพัฒน์ โรจน์ธนานันต์ และคณะ. (2566). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคพาโนรามาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 43*(2), 53–66.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). พี บาลานซ์ดี ไซด์แอนด์ปริ้นติ้ง.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2545). *การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา*. ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). ไทยวัฒนาพานิช.

อินทิรา แก้วเข้ม และคณะ. (2567). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคพาโนรามาร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ. *ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 9*(10), 614–628.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษา และภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย

A Study of Linguistic Strategies and Social and Cultural Reflections in Tai Loei Molam Literature: The Maeng Tap Tao Melody of Loei Province

จีรพัฒน์ นาเทวา[1*] , พยุงพร ศรีจันทวงษ์[2], พรสวรรค์ ศิริกัญจนาภรณ์[3]

[1,2,3] มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย, ประเทศไทย

Jeerapat Natewa[1], Phayungpron Srichanthawong[2], Pornsavarn Sirikanjanaporn[3]
[1,2,3] Loei Rajabhat University, Loei, Thailand
✉: * jeerapat.joejo2540@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 10 February 2026; Revised: 19 March 2026; Accepted: 19 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย และเพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมหมอลำไทเลย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ลิ้นทอง ท้าวโสวัติ ผาแดงนางไอ่ และกาฬเกษ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษา วรรณกรรมกับสังคม ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมหมอลำไทเลยมีความโดดเด่นด้านการใช้ภาษาที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น การใช้ถ้อยคำคล้องจอง การเล่นเสียง การใช้คำซ้ำคำซ้อน การพรรณนาอารมณ์และความงาม การผสมผสานร้อยแก้วและร้อยกรอง รวมทั้งการสอดแทรกผญาสำนวน และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบการใช้โวหารและภาพพจน์หลากหลายรูปแบบเพื่อเพิ่มความงดงามทางวรรณศิลป์และสร้างจินตภาพแก่ผู้ฟัง ส่วนด้านภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม พบการสะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทเลย ความสัมพันธ์ในครอบครัว ระบบเครือญาติ ค่านิยมทางสังคม บทบาทสตรี การศึกษาและการปกครอง ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลาง ไสยศาสตร์ และประเพณีพิธีกรรมพื้นบ้านที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน นับว่าวรรณกรรมหมอลำไทเลยเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าทั้งในด้านภาษา วรรณศิลป์ สังคม และวัฒนธรรม อันสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนไทเลย และควรได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่สู่คนรุ่นต่อไป

คำสำคัญ : กลวิธีการใช้ภาษา, ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม, วรรณกรรมหมอลำไทเลย, ทำนองแมงตับเต่า, จังหวัดเลย

Abstract

This research entitled “A Study of Linguistic Strategies and Social and Cultural Reflections in Tai Loei Molam Literature: The Maeng Tap Tao Melody of Loei Province” aimed to: investigate the linguistic strategies employed in Tai Loei Molam literature and examine the social and cultural reflections represented in the literature. The study employed a qualitative research approach. Data were collected from four Tai Loei Molam literary texts, namely Lin Thong, Thao Sowat, Pha Daeng Nang Ai, and Kanlaket, together with interviews with Molam artists, local scholars, and cultural experts. The data were analyzed descriptively. The findings revealed that the linguistic strategies of Tai Loei Molam literature are characterized by the use of the Tai Loei dialect, which reflects local identity and cultural uniqueness. Various literary techniques were found, including rhyme, alliteration, repetition, descriptive expressions, the integration of prose and verse, as well as the incorporation of local wisdom, proverbs, and traditional sayings. Furthermore, figurative language such as similes, metaphors, symbolism, hyperbole, and personification was employed to enhance literary aesthetics and create vivid imagery. The social and cultural reflections found in the literature portray the lifestyles of Tai Loei people, family relationships, kinship systems, social values, women’s roles, education, and local governance. The literature also reflects beliefs in Buddhism, sacred entities, supernatural powers, fortune-telling, magic, and traditional rituals that have been inherited through generations. The study highlights that Tai Loei Molam literature serves not only as entertainment but also as a valuable repository of linguistic, social, and cultural wisdom, representing the identity of the Tai Loei community and contributing significantly to the preservation of local cultural heritage.

Keywords: Linguistic Strategies, Social and Cultural Reflections, Tai Loei Molam Literature, Maeng Tap Tao Melody, Loei Province

1. บทนำ

หมอลำเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน มีหลายประเภท เช่น หมอลำผีฟ้า หรือหมอลำส่อง ที่มุ่งใช้บำบัดรักษาคนเจ็บป่วย หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง เป็นต้น (ดนุพล ไชยสินธุ์, 2547) ซึ่งมีกลอนลำหรือบทร้องของหมอลำเป็นวรรณกรรมการถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความรู้ให้แก่ผู้ฟังเพื่อความบันเทิงและเป็นข้อคิดเตือนใจ เนื้อหากลอนลำให้ความรู้ทั้งในด้านคดีโลกและคดีธรรม การเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ คำสอน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ ภาษาที่ปรากฏในกลอนลำใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานที่เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา บางครั้งจะมีการใช้ภาษาที่แฝงความหมายเรื่องเพศหรือการใช้คำแบบสองแง่สองง่าม (ประพนธ์ เรืองณรงค์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2545 : 106) โดยภาษาที่ใช้ในกลอนลำนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและไหวพริบปฏิภาณของหมอลำ เพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือการให้ความรู้ อบรมสั่งสอน ซึ่งภาษาที่ใช้ในการเล่นเพลงหมอลำ คือภาษาไทยถิ่นอีสานอันเป็นภาษาเฉพาะถิ่นเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน (ธนานันท์ ตรงดี, 2557 : 3)

นอกจากนั้นลีลาและสำเนียง ทำนองของศิลปะการแสดงหมอลำของภาคอีสาน จะมีความแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ เช่น ลำทำนองอุบล ลำทำนองขอนแก่น ลำทำนองกาฬสินธุ์ ลำทำนองชัยภูมิ ลำทำนองไทเลย หรือเรียกว่า หมอลำไทเลย (ลำแมงตับเต่า) เป็นต้น ซึ่งหมอลำไทเลยมีลักษณะการร้อง และทำนองแตกต่างจากถิ่นอื่น ทั้งนี้หากพิจารณาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของผู้คนในพื้นที่จังหวัดเลยพบว่าส่วนใหญ่

อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและมีการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมล้านช้างหลวงพระบาง ดังที่ เติม วิภาคย์-พจนกิจ (2542 : 270) ได้กล่าวว่า รกรากเมืองเลยเดิมคงสืบเชื้อสายมาจากชาวหลวงพระบาง เพราะลัทธิประเพณีตลอดจนสำเนียงภาษาเหมือนกับชาวหลวงพระบางทุกอย่าง แนวความเห็นนี้สอดคล้องกับตำนานการสร้างเมืองด่านซ้ายว่า บรรพบุรุษรุ่นแรกที่มาสร้างเมืองด่านซ้าย เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้าง โดยพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมืองเป็นหัวหน้า นำไพร่พลข้ามลำน้ำเหืองแล้วเดินลงมาตามลำน้ำหมันเมื่อพบที่ราบกว้างขวางแล้วจึงหยุดพักไพร่พล เพื่อสร้างบ้านแปลงเมือง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย, 2547 : 64) ดังนั้นจึงพบว่าสำเนียงการขับร้องหมอลำไทเลยหรือแมงตับเต่า จึงมีความแตกต่างจากถิ่นอื่นในภาคเดียวกัน ดังข้อความว่าลำแมงตับเต่าไทเลย เป็นศิลปะการแสดงประเภทหนึ่งของจังหวัดเลย ที่มีลักษณะเหมือนกับลำพื้นโดยมีการนำสำเนียงภาษาไทเลยอันเป็นเอกลักษณ์มาขับร้อง การแสดงแมงตับเต่าจึงแตกต่างจากที่อื่น ๆ ด้วยภาษาไทเลยอันเป็นภาษาถิ่นที่ไม่เหมือนกับภาษาถิ่นในภาคอีสานทั่วไป แต่มีลักษณะคล้ายกับภาษาสำเนียง “หลวงพระบาง” พร้อมทั้งมีเสียงอันไพเราะ เข้าจังหวะจากเครื่องดนตรีอย่างระนาด แคน ซอไม้ไผ่ กลอง ฉิ่ง นอกจากนี้ ลำแมงตับเต่าไทเลยยังมีความสนุกสนาน และมีลูกเล่นพลิกแพลงของตัวตลกเป็นเสน่ห์ที่สร้างความงามทางศิลปะแบบโบราณ เป็นการแสดงที่เข้าถึงประชาชนชาวจังหวัดเลยเป็นอย่างดี (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562 : 29)

หากพิจารณากลอนลำของหมอลำไทเลย พบว่าเนื้อหาหลักมาจากวรรณกรรมใบลาน สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน มีการใช้ภาษาถิ่นและภาษาไทยกลางในการถ่ายทอด มีสำนวนโวหารที่น่าสนใจ เช่น

ชาย (ท้าวโสวัติ) : “แต่นี้... อันว่าวังเวินนี้บ่มีขอน (ออกเสียงสูงเป็นค่อน) หรือว่าบ่อ คันบ่อมีขอนขวาง (ออกเสียงขว้าง) แหจอมทองอ้ายซิหว่าน คันบ่อมีไม้ค้าง พะอวนอ้ายซิอ่อนลง”

หญิง (นางปทุมมา) : “แต่นี้... วังเวินนี้บ่อมีขอนขวาง เป็นแม่น้ำหั่ง ไม้บ่อมีอยู่คาปลายบ่อมีอยู่ค้าง ซิวกุ้งกะบ่มี มันบ่อมีดอกอ้ายกะยังว่าเป่าแปลน ส่วนแขนขากะยังว่าง ทางกลางไว้ถ้าพี่ ของดี ๆ น้องเอาซิ่นห่อไว้แพงให้พี่ผู้เดียว” (สุริยา บรรพลา, 2544 : 117)

จากบทร้องหมอลำไทเลยดังกล่าวจะเห็นว่า กลอนลำแมงตับเต่ามีความงดงามทางวรรณศิลป์ มีการใช้โวหารภาพพจน์ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เห็นความงามทางภาษาและมีเอกลักษณ์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน จังหวัดเลย ซึ่งมีความน่าสนใจยิ่ง และจากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำไทเลย พบว่ามีการศึกษาภูมิปัญญาการแสดงลำตับเต่าสู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย ในงานของสุริยา บรรพลา (2558) การสืบทอดศิลปะการแสดงหมอลำไทเลยคณะนาด้วงวิทยา อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย โดย สุวิทย์ สารเงิน (2558) การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่หมู่บ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2564) และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ลำแมงตับเต่าไทเลย ของธิติกฤศ มาเพ็ชร (2565) ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวยังไม่พบประเด็นศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษาและภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมหมอลำไทเลย และศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมหมอลำไทเลย คาดว่า ผลของการวิจัยจะทำให้เห็นคุณค่าใน

กลวิธีทางภาษาและคุณค่าทางวรรณศิลป์ ตลอดจนภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย คุณค่าดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านภาษา อันแสดงถึงอัตลักษณ์ทางภาษาของชาวจังหวัดเลย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย

2.2 เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นศึกษาเอกสารกลอนลำ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องลิ้นทอง และเรื่องท้าวโสวัติ เป็นเอกสารสำเนาต้นฉบับลายมือเขียน ของนายเทือง แก้วดวงดี อดีตศิลปินหมอลำบ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จ.เลย เรื่องกาฬเกษ เป็นเอกสารสำเนาต้นฉบับลายมือเขียนของ นายสง่า ชัยเต็ม อดีตศิลปินหมอลำ บ้านทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และเรื่องผาแดงนางไอ่ สำเนาต้นฉบับพิมพ์ของ รศ.สังคม พรหมศิริ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจและบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดกลวิธีทางภาษา และวรรณกรรมกับสังคม นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

4.1 กลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย

จากการศึกษากลอนลำแมงตับเต่าไทเลย พบกลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำ การใช้โวหาร และการใช้ภาพพจน์ ดังนี้

4.1.1 การใช้คำ พบ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) **การใช้ภาษาถิ่นไทเลยและถิ่นอีสานเป็นหลัก** มีการผสมผสานระหว่างภาษาถิ่นและภาษาไทยกลางในบางเรื่องเนื่องจากเป็นกลอนร่วมสมัย มีลักษณะการใช้คำขึ้นต้น และคำลงท้ายที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น *คำขึ้นต้น* ใช้คำว่า “เมื่อนั้น” “แต่นั้น” “บัดนี้” “จักก่าวก้ำ” และ “ค้อมว่า” ตามด้วยบทบรรยายเหตุการณ์หรือตัวละคร *ส่วน คำลงท้าย* พบว่ามักใช้คำว่า “นางเอย” “พี่เอย” “ท้าวเอย” “ลูกเอย” “เจ้าเอย” และ “พระเอย” เพื่อแสดงการจบบทพูดของตัวละครและทำให้ทราบว่าตัวละครกำลังพูดกับใคร ส่วนเรื่อง *ผาแดงนางไอ่* ใช้คำลงท้ายว่า “ฮั้นแหน่ว” หรือ “อั้นแน่ว” แปลว่านั่นแหละ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของภาษาถิ่นไทเลย *การใช้คำศัพท์ภาษาถิ่น* พบว่ากลอนลำเรื่อง *โสวัต ลิ้นทอง* และ *การะเกษ* ได้รับอิทธิพลจากกลอนลำหลวงพระบางและวรรณกรรมอีสาน จึงมีการใช้ภาษาถิ่นเลยและอีสานจำนวนมาก เช่น “บ่อฮู้” (ไม่รู้) “เมือคิง” (รู้สึกตัว) “ไก้สิหุ่ง” (ใกล้สว่าง) “คัว” (คว้า) “เหมื่อย” (เหนื่อย) และ “อ่อนแฮง” (หมดแรง) คำเหล่านี้ช่วยสร้างบรรยากาศและสะท้อนวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นได้อย่าง

ชัดเจน **2) การใช้ถ้อยคำและจังหวะ** พบว่า กลอนลำแมงตับเต่าไทเลย มีกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์และเพิ่มคุณค่าทางวรรณศิลป์ แม้จะไม่เคร่งครัดด้านฉันทลักษณ์หรือจำนวนคำ แต่ให้ความสำคัญกับจังหวะการลำ การเลือกใช้ถ้อยคำ และการสร้างเสียงสัมผัส ได้แก่ (1) *การใช้คำคล้องจอง (2) การเล่นเสียงสระและพยัญชนะ* (3) *การใช้คำซ้ำและคำซ้อน* (4) *การหลากคำ* (5) *การใช้คำยกย่องและเปรียบเปรย* และ (6) *การใช้คำบอกความเป็นเครือญาติ* กลวิธีดังกล่าวช่วยให้บทกลอนสะท้อนค่านิยม ความสัมพันธ์ทางสังคม และวิถีวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน 3) **การใช้ถ้อยคำพรรณนาอารมณ์และความงาม** มีการใช้ถ้อยคำพรรณนาเพื่อสร้างภาพ จินตนาการ อารมณ์ และความรู้สึกร่วมแก่ผู้ฟังอย่างเด่นชัด จำแนกได้ 6 ลักษณะคือ (1) การชมความงามของธรรมชาติ (2) การชมความงามของตัวละคร (3) บทอัศจรรย์ (4) บทเกี้ยวพาราสี และ (5) อารมณ์โกรธ และ 6) อารมณ์เศร้า **4) การผสมผสานร้อยแก้วและร้อยกรอง** โดยใช้ร้อยแก้วเป็นบทบรรยายหรือบทสนทนาเพื่อดำเนินเรื่อง และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชมผู้อ่าน ส่วนร้อยกรองหรือกลอนลำใช้ในการขับร้อง ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความงามทางภาษา การสลับใช้ทั้งสองรูปแบบช่วยให้การดำเนินเรื่องให้กระชับ เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับการแสดงพื้นบ้าน ทำให้ผู้ชมเข้าถึงเนื้อหาและอารมณ์ของเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ **5) การสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านภาษา** ได้แก่ (1) การใช้ผญา ภาษิต และสำนวน เพื่อสั่งสอน ให้ข้อคิด และถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้งของตัวละคร (2) การนำเพลงกล่อมเด็กมาใช้ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ความรัก และความเอ็นดู (3) การแทรกกาพย์เซิ้งสะท้อนประเพณีบุญบั้งไฟ ความเชื่อทางศาสนา ความสามัคคีของชุมชน (4) การแทรกบทสูดขวัญและคำอวยพร เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นสิริมงคล เชื่อมโยงเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง และเพิ่มคุณค่าทางวรรณศิลป์ด้วยการใช้ถ้อยคำอ่อนโยน และจังหวะคล้องจองเหมาะแก่การขับลำ

ตัวอย่างบทวิเคราะห์ด้านการใช้คำในกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย : การเล่นเสียงสระและพยัญชนะ

*บัดนี้มาจักกล่าวถึงพ่อค้าเมืองจำปา พ่อค้าใหญ่ แหม่นไผ ๆ ก็ข้องมองหน้า**เฒ่าแก่ลวย เมียก็สวยอีกด้วย เฒ่าอ่วยหล่วยเราลวย เลยบ่มีทางซวยนั่งอยู่เฮือนขายกล้วย** โรดบ่อมี**ทางส้วยเราลวยท้าวอ่วยหล่วย** เราโลด**ขายแต่กล้วยบ่อมีส้วยตั้งต่อลวย** เงินก็มีอีกด้วย**แพพันผ้าผ่อง** ของเล็ก ๆ น้อย ๆ ขนขนใส่เฮือ มีฮอดเสื้อผ้าเคี่ยงอยู่ของกินกับทั้งนอนิลเพชรบ่อนสิเอาไปค้า เอาไปขายข้าวหน้าเงินตามาจ่าย ขายฮองดองเต่าฮ้างทางก้นหมู่แม่หญิง ค้อมว่าแล้วสะเภาเร่งตามลม ตามกระแสฟองปิว แล่นตามสายน้ำ สมงามเจ้านายสะเภาพ่อค้าใหญ่ก่อนสิไปกะเลยสั่งลูกเต้าเมียเหง้าแม่อี่นาง..(โสวัติ, มปป. : 36-37)*

บทประพันธ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ มีทั้งการเล่นเสียงพยัญชนะ (สัมผัสอักษร) และเล่นเสียงสระอัวสังเกตว่าผู้ประพันธ์เลือกใช้คำที่มีพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อสร้างความไพเราะและจังหวะในการอ่าน และทำให้เกิดความขบขันในการนำเสนอตัวละคร เช่น "เฒ่าแก่ลวย เมียก็สวยอีกด้วย เฒ่าอ่วยหล่วยเราลวย" "ขายกล้วย บ่อมีส้วย" "แพพันผ้าผ่อง" การซ้ำเสียง **ล**, **ส**, **พ** ช่วยให้บทประพันธ์มีท่วงทำนองคล้องจองและจดจำง่าย

ตัวอย่างบทวิเคราะห์ด้านการใช้ถ้อยคำพรรณนาอารมณ์และความงาม : การชมความงามของตัวละคร

แต่นั้นพอเมื่อหลายปีได้หลายเดือนแถมถ่าย หลายขวบเข้าฤดูเต้าถ่ายมา ***นางหากอายุได้สิบสี่สอนสาวสมพาวเพียงดังอินแปงปั้น คอกมป้อง ตาดำคิ้วขาด*** *สุดทะหยิ่งดวงหน้าแหว่นแยง สมสะอาดน้อยตัวกลิ่นจันหอม* ***เกศาผมดังเทาในน้ำ ตาดำพร้อม ธนูทองคิ้วโก่ง นิ้วแลบส้วยกลมเกลี้ยงอ่อนงาม*** *ยามเมื่อปากกล่าวต้านเสียงอ่อนสะออนอก คนอยู่ในโลกาบ่ออาจปูนปานได้ การไปมาหัวยิ้มปานพิมหมดทุกส่วน ไผก็คิดอยากซ้อนคอขึ้นใส่เตียง น้อยก่ำเกี้ยงไปหาพ่อบิดา มือประนม วันทาคุกเข่าลงไหว้ นางก็ถามถึงไท้บิดาตนพ่อ อันว่าพระแม่ข้อยไปแท้ที่ใด พ่อเอย (โสวัติ, มปป. : 5-6)*

จากคำกลอนดังกล่าวมีการพรรณนาความงามของนางปทุมมาอย่างละเอียด ทั้งรูปร่างหน้าตา เช่น “ตาดำคิ้วขาด” “คิ้วโก่ง” “ดวงหน้าแว่นแยง” “สมสะอาดน้อยตัวกลิ่นจันหอม” แสดงถึงความงามของใบหน้าและความบริสุทธิ์ พรรณนากิริยา และความอ่อนช้อย เช่น “การไปมาหัวยิ้มปานพิม” “ยามเมื่อปากกล่าวต้านเสียงอ่อนสะออนอก” ทำให้เห็นว่านางมีความอ่อนหวาน นุ่มนวล กิริยามารยาทงดงาม พร้อมกับการเปรียบเปรยความงามเกินหญิงสาวทั่วไป เช่น ผมงาม“ดังเทาในน้ำ” “คนอยู่ในโลกาบ่ออาจปูนปานได้” ทำให้เกิด ภาพชัดเจนในจินตนาการ และอารมณ์ชื่นชม หลงใหล และประทับใจในความงามของตัวละคร

4.1.2 การใช้โวหารและภาพพจน์ในกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย

1) การใช้โวหาร พบว่ามีการใช้โวหาร 4 ประเภทคือ *(1) บรรยายโวหาร* เพื่อเล่าเรื่อง อธิบายตัวละคร สถานที่ และลำดับเหตุการณ์ ทำให้ผู้ฟังและผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้อย่างต่อเนื่องและชัดเจน (2) *พรรณนาโวหาร* เพื่อพรรณนาความงามของธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของป่า สัตว์ป่า และเสียงธรรมชาติ รวมทั้งถ่ายทอดความรัก ความคิดถึง ความเหงา และความทุกข์ของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดจินตภาพอย่างชัดเจน *(3) เทศนาโวหาร* เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อสั่งสอน อบรม และให้ข้อคิดแก่ตัวละคร โดยมักปรากฏผ่านคำพูดของฤาษี ผู้ใหญ่ หรือผู้มีประสบการณ์ เนื้อหามุ่งเน้นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมและค่านิยมของสังคม เช่น การครองคู่ด้วยความรักและความสามัคคี การละเว้นความอิจฉาริษยา การมีเมตตาต่อกัน การกตัญญูต่อบิดามารดา และการรับผิดชอบต่อครอบครัวและบ้านเมือง ตัวอย่างเช่น ฤาษีสอนให้ตัวละคร “อย่ามีใจฮ้ายชิงชัง” และ “ให้ฮักกัน” หรือกาฬเกษเตือนนางมลีจันทร์ว่า “น้องอย่าไลวางทิ่มมารดาพ่อแม่” “บ่อควรปะปล่อยไว้เมืองซิเซ้าเก่าหมอง” เป็นการให้ข้อคิดเรื่องความกตัญญูและหน้าที่ต่อครอบครัว และ (4) *สาธกโวหาร* เป็นการยกตัวอย่างเหตุการณ์ นิทาน หรือเรื่องราวในอดีตมาประกอบการอธิบาย เพื่อทำให้แนวคิดหรือความเชื่อที่กล่าวถึงมีความชัดเจนและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น พบในเรื่อง กาฬเกษ โดยท้าวกาฬเกษได้หยิบยกนิทานเกี่ยวกับการพลัดพรากของตัวละครเพื่ออธิบายความเชื่อเรื่องกรรมและวาสนา เช่น การเล่าเหตุการณ์ “สะเภาแตกกลางสมุทร” และการพลัดพรากของคู่รัก เพื่อชี้ให้เห็นว่าความทุกข์และการกลับมาพบ

กันล้วนเป็นผลจากกรรมที่เคยสร้างไว้ในอดีต ก่อนสรุปว่าการได้พบกันอีกครั้งก็เกิดจากบุญวาสนาและผลกรรมเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างบทวิเคราะห์การใช้โวหาร : เทศนาโวหาร

จักก่าวก่ำการะเกษบาบุญ ฟังพระบัญชาเชิญให้นั่งเมืองทรงสร้าง ท้าวจึงวาจาต้านมลีจันทร์เมียมิ่งให้น้องเมืออยู่สร้างประสงค์ตุ่มไพ่พล ให้น้องคืนไปสร้างพระลานาสีเมืองพ่อพายพุ่น พี่บ่อขัดวาดไว้ทางน้องผู้ประสง น้องอย่าไลวางทิ่มมารดาพ่อแม่ บ่อควรปะปล่อยไว้เมืองซิเข้าเก่าหมอ พี่สิคืนไปสร้างพาราณสีเมืองพ่อภายพุ่น ให้น้องลออยู่ท่าซำซาอ้ายด่วนมาน้องเอย (กาฬเกษ, มปป. : 45)

ตัวอย่างข้อความดังกล่าวการะเกษสอนมะลีจันทร์ เป็นการใช้เทศนาโวหาร เพราะเนื้อหาเป็น**การสั่งสอนเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดาและการรักษาหน้าที่ต่อครอบครัว** เช่น

“น้องอย่าไลวางทิ่มมารดาพ่อแม่” “บ่อควรปะปล่อยไว้เมืองซิเข้าเก่าหมอง” ความหมายคือ การะเกษเตือนมณีจันทร์ว่าไม่ควรทอดทิ้งหรือละเลยบิดามารดา และไม่ควรปล่อยให้บ้านเมืองหรือครอบครัวขาดผู้ดูแล สิ่งที่บทกลอนสะท้อน ค่านิยมเรื่องความกตัญญู ผู้ประพันธ์เน้นว่าลูกมีหน้าที่ดูแล ตอบแทนพระคุณและอยู่เคียงข้างพ่อแม่ ไม่ทอดทิ้งเมื่อท่านต้องการความช่วยเหลือ แสดงให้เห็นว่าหน้าที่ต่อพ่อแม่และบ้านเมืองเป็นสิ่งสำคัญ และ การเสียสละความต้องการส่วนตน แม้ทั้งสองจะรักกัน แต่การะเกษให้ความสำคัญกับหน้าที่ที่มณีจันทร์มีต่อบิดามารดาก่อนความสุขส่วนตัว

2) การใช้ภาพพจน์ พบว่ามีการใช้ภาพพจน์สำคัญ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อติพจน์ ปฏิปุจฉา บุคลาธิษฐาน และสัทพจน์ ภาพพจน์ที่พบมากที่สุดคือ อุปมาโวหาร โดยใช้คำเปรียบเทียบ เช่น “ดัง” “ปาน” และ “เหมือนดัง” ส่วน อุปลักษณ์ พบไม่มากนัก โดยเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง เช่น “แสงตาเป็นคมเพ็ชร” เพื่อเน้นความงดงามและความโดดเด่นของตัวละคร ด้านสัญลักษณ์ พบการใช้วัตถุแทนความหมายเชิงนามธรรม เช่น แผ่นผ้าและแหวน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ความผูกพัน และคำมั่นสัญญาจากเรื่องท้าวโสวัติ ขณะที่ อติพจน์ เป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นอารมณ์ความรัก ความกล้าหาญ และความทุกข์ เช่น การกล่าวว่าต่อให้ดินฟ้ามากั้นก็ไม่อาจขวางความรักได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบ ปฏิปุจฉา หรือคำถามเชิงโวหารจำนวนมาก โดยเฉพาะในตอนที่ตัวละครพลัดพรากจากคนรัก ใช้เพื่อแสดงความคิดถึง ความกังวล ความสับสน และความน้อยใจ โดยไม่ได้ต้องการคำตอบจริง ๆ ส่วน บุคลาธิษฐาน เป็นการทำให้ธรรมชาติหรือสัตว์มีลักษณะเหมือนมนุษย์ เช่น เสียงนกและแมลงที่ร้องรำพันเสมือนกำลังอ้อนวอน สอดคล้องกับอารมณ์ของตัวละคร สำหรับ สัทพจน์ เป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงนกร้อง “คูคู ๆ” และเสียงสัตว์ในป่า ช่วยสร้างบรรยากาศให้มีชีวิตชีวาและสมจริง

ตัวอย่าง บทวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ : อติพจน์

การะเกษ- บาคานท้าวดอมนางน้องนาด น้องอย่าคิดโสกแค้นคาวนี้พี่บ่อกัว พี่บ่กัวเก่งย้านสงคามคงโลก แม่นสิง้างแผ่นฟ้ามาได้พี่บ่อกัว เว้นแต่สะบันท้าวมะหาคุณปิดตุเรด กับทั้งเทบพระท่อนไท้ฤๅษีเจ้าพ่อพระอิน ทั้งสามเจ้ามหาคนเคืองเนต พระก็ผายโผดอ้ายคืนเข้าสู่นางน้องเอย (กาฬเกษ, มปป. : 41)

ข้อความดังกล่าวมีการใช้ ภาพพจน์อติพจน์ (การกล่าวเกินจริง) เพื่อแสดงความกล้าหาญและความมั่นใจของท้าวกาฬเกษ โดยเฉพาะในวรรคว่า **“แม่นสิง้างแผ่นฟ้ามาได้พี่บ่อกัว”** แปลความว่า **“แม้ท้องฟ้าจะแยกหรือถล่มลงมา พี่ก็ไม่กลัว”** ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริง เพราะในความเป็นจริงท้องฟ้าไม่สามารถแยกหรือถล่มลงมาได้ตามที่กล่าว จึงเป็นการใช้ **อติพจน์** เพื่อเน้นว่าตัวละครมีความกล้าหาญอย่างยิ่ง ไม่หวาดหวั่นต่ออันตรายหรืออุปสรรคใด ๆ นอกจากนี้ยังพบการกล่าวเกินจริงในข้อความว่า **“พี่บ่กัวเก่งย้านสงคามคงโลก”** หมายถึง**“พี่ไม่กลัวแม้สงครามทั้งโลก”** เป็นการขยายความกล้าหาญให้ยิ่งใหญ่เกินความจริง เพื่อแสดงว่าผู้พูดพร้อมเผชิญทุกสิ่ง โดยสรุป ภาพพจน์อติพจน์ในบทนี้คือการ**กล่าวเกินจริง** เพื่อเน้นความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง และความมั่นคงในความรักของท้าวกาฬเกดที่มีต่อนางมลีจันทร์ โดยทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความองอาจของตัวละครได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2 ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย

4.2.1 ภาพสะท้อนทางสังคม ไทเลย พบว่ากลอนลำหมอลำไทเลยสะท้อนภาพสังคมได้แก่ 1) *ภาพสะท้อนด้านครอบครัว* พบว่าภาพครอบครัวที่นำเสนอผ่านกลอนลำนั้นจะเป็นครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่มีอำนาจตัดสินใจ (ปิตาธิปไตย) ภรรยาเป็นแม่ศรีเรือน เป็นผู้ตาม เชื่อฟังสามี สามีภรรยามีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตร ธิดา และส่งเสริมการศึกษาของบุตร ให้กำลังใจบุตรธิดาของตน ให้ความรัก ความผูกพัน และความห่วงใยต่อกัน *2) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา* ในวรรณกรรมหมอลำไทเลย สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาเป็นความหวังในการยกระดับชีวิตของคนชนชั้นต่าง ๆ โดยมีพระดาบส หรือพระฤๅษีเป็นครูผู้สำคัญในการชี้นำชีวิต และเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาอาคมให้กับศิษย์ และการศึกษายังเชื่อมโยงกับการย้ายถิ่นเพื่อหาวิชาความรู้ และวิชาอาคมให้กับผู้ที่เข้าไปร่ำเรียน เพื่อนำวิชาความรู้ ด้านการต่อสู้และคาถาอาคมเพื่อมาปกป้องบ้านเมืองในยามคับขันดังจะพบในเรื่องโสวัติ ลิ้นทอง กาฬเกษ ตัวละครเอกฝ่ายชาย ได้ร่ำเรียนวิชาอาคมจากฤๅษีก่อนออกไปภจญภัยต่าง ๆ 3) *ภาพสะท้อนด้านการเมืองการปกครอง* ในกลอนลำหมอลำไทเลย มักมีการสะท้อนภาพโครงสร้างอำนาจและการกดขี่ในอดีต ระบบเจ้าขุนมูลนาย และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง "ผู้ปกครอง" กับ "ผู้ถูกปกครอง" ในภาพลักษณ์ของตัวละครฝ่ายอธรรมซึ่งเป็นเจ้าเมือง ในขณะเดียวกันก็พ่ายแพ้แก่ฝ่ายธรรมะหรือตัวละครเอก และ *4) ภาพสะท้อนด้านจริยวัตรสตรีอีสาน* ในกลอนลำได้สะท้อนจริยวัตรสตรีอีสานว่านอกจากรูปลักษณ์ภายนอกที่เป็นหญิงงามอย่างหาที่ติมิได้แล้ว ยังเป็นผู้งดงามภายในด้วย กล่าวคือสตรีอีสานมีความสามารถในงานฝีมือ เป็นผู้ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ รักนวลสงวนตัว เฉลียวฉลาด มีบทบาทเป็น

แม่ศรีเรือนในการหุงหาอาหารให้สมาชิกในครอบครัว มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม และเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นค่านิยมสำคัญของสังคมไทเลยและอีสานดั้งเดิม

ตัวอย่างการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคม : ด้านจริยวัตรสตรีอีสาน

พระยาอิสูน : ทั้งพ่อเจ้ามารดาตนแม่ ตัวตนเจ้าคำระห้อยสั่งมา ว่าคอยอยู่ดีเยอ บาคานท้าวมะลีจันทร์ พร้อมพ่ำ ทั้งมิ่งม้ามณีแก้วอยู่กะเสม ให้คอยไปดีท้อนสายใจลูกมิ่งพ่อเอย ให้เจ้าได้พานแพ้มารฮ้ายพ่ายหนี ให้เจ้าทรงเมืองสร้างนาครหลวงตุ่มไพ่ ให้เจ้าตกแต่งสร้างสินส้อยสอบของ จงให้ปะติบัติไท้สามีผัวมิ่ง อย่าได้ปะป่อยไว้ใจเลี้ยวจากผัว เจ้าอย่ามีใจเลี้ยวเชิงชางผิด.. บาปสิมาแล่นต้องเวรสิข้องเมื่อลุนลูกเอย ให้เจ้ามีใจตั้งภาวะนาทุกเช้าค่ำ สินห้าข้อขอเจ้าอย่าสุไลพ่อเดอ อันว่าอาดชะม้าตัวประเสิด...ให้เจ้าจงคิดคอมอาบสีสงล้าง ให้เอาขันทีน้ำอันหองโลมลูบ ฝูงหมู่เวรบาปฮ้ายหายเสี้ยงสู่อัน ให้เจ้าลุลาบได้คืนคอบเมืองตน ขอให้หายกำเวรอย่าวนมาใกล้ ให้เจ้าคืนไปสร้างพิมลพระยาใหญ่ แทนพ่อเจ้าจอมส้อยสืบเมืองลูกเอย (กาฬเกษ, มปป. : 67)

จากกลอนลำไทเลยดังกล่าว เป็นตอนที่พระยาอิสูน บิดาบุญธรรมของนางมลีจันทร์ ผูกแขนและอวยพรหลังพิธีบายศรีสู่ขวัญก่อนที่นางจะเดินทางกลับไปบ้านเมืองพร้อมท้าวกาฬเกษผู้เป็นสามี บทกลอนได้สะท้อน**ภาพ**จริยวัตรสตรีอีสานว่า เป็นผู้มีความกตัญญูต่อบิดามารดาที่อยู่เมืองพิมล ขอให้กลับคืนไปช่วยพ่อแม่สร้างบ้านแปงเมือง ดังข้อความว่า “ทั้งพ่อเจ้ามารดาตนแม่...คอยอยู่ดีเยอ” เป็นภรรยาควรประพฤติตนซื่อสัตย์ต่อสามีจงรักภักดี และรักษาศีลธรรมในชีวิตคู่ ดังข้อความ “จงให้ปะติบัติไท้สามีผัวมิ่ง” “อย่าได้ปะป่อยไว้ใจเลี้ยวจากผัว” นอกจากนั้นสตรีอีสานจะต้องยึดมั่นในพุทธศาสนา ปฏิบัติตนถือศีลภาวนา เกรงกลัวบาปกรรม ดังข้อความ “ให้เจ้ามีใจตั้งภาวะนาทุกเช้าค่ำ” “สินห้าข้อขอเจ้าอย่าสุไล”

ตัวอย่างการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม : ด้านการปกครอง

...บัดนี้มาจักกล่าวถึงยักษาเจ้า เนานครกุตราชใช้อำนาจแก่กล้าพญาเจ้าสั่งการ ถ้าแหม่นไผเกียจคร้านทรยศคดกา วางมาตราสูงสุดสั่งประหารตายล้า ใช้ราชาเป็นข้อปกครองกันแบบใหม่ แบบประชาธิปไตยบ่ฮู้พระองค์เจ้าสั่งผู้เดียว ไผพูดปลดคดเลี้ยวบอกว่ามึงตาย หมายชีวาขาดคอสะเด็นกลิ้ง ไทบ้านชิงกันย่านกลัวเกรงอำนาจเด็ดขาดสั่งได้กลัวย่านท่านพระยา... (ลิ้นทอง. ม.ป.ป. : 23)

จากกลอนลำตับเต่าไทเลยดังกล่าว มีการใช้ภาษาตรงไปตรงมา แต่แฝงไว้ด้วยความขบขัน และมีน้ำเสียงเชิงเสียดสีชนชั้นปกครองว่าไม่ได้ปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเพราะผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการและลงโทษประชาชน จากข้อความว่า “พระองค์เจ้าสั่งผู้เดียว” “ไผพูดปลดคดเลี้ยวบอกว่ามึงตาย” โดยสรุป บทกลอนนี้สะท้อน การปกครองแบบเผด็จการที่ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาดและประชาชนหวาดกลัวต่ออำนาจรัฐ พร้อมทั้งใช้ ภาษาอีสานแบบร้อยกรองพื้นบ้าน ที่เรียบง่าย มีลีลาการเสียดสีและวิพากษ์สังคมการเมืองอย่างชัดเจน

4.2.2 ภาพสะท้อนทางความเชื่อ และวัฒนธรรมไทเลย พบว่ากลอนลำหมอลำไทเลยสะท้อนภาพความเชื่อและวัฒนธรรมไทเลย ได้แก่ 1) *ภาพสะท้อนทางความเชื่อและพิธีกรรม* ความเชื่อและพิธีกรรมที่

ปรากฏในวรรณกรรมหมอลำไทเลย เป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมของชาวอีสาน โดยเฉพาะชุมชนในจังหวัดเลยที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ทั้งในด้านศีลธรรม ประเพณี และการดำเนินชีวิต ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องบุญ - บาป และกฎแห่งกรรม (2) ความเชื่อเรื่องการทำบุญและการสั่งสมกุศล (3) ความเชื่อเรื่องนรก - สวรรค์ (4) ความเชื่อเรื่องความไม่เที่ยงของชีวิต (5) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ (6) ความเชื่อเรื่องโชคลาง (ลางสังหรณ์) (7) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (8) ความเชื่อเรื่องบนบานศาลกล่าว (9) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์(วิชาอาคม) 2) *ภาพสะท้อนทางประเพณี* พบว่ากลอนลำได้สะท้อนภาพประเพณีที่เกี่ยวข้องกับฮีตสิบสอง คองสิบสี่ (บุญบั้งไฟ) จากเรื่องผาแดงนางไอ่ ประเพณีการสู่ขวัญ จากเรื่องกาฬเกด และประเพณีไหว้แม่ย่านางเรือ จากเรื่องโสวัติ ดังตัวอย่างความเชื่อเรื่องบุญ-กรรม จากเรื่องผาแดงนางไอ่

...มื่อนี้ ภังคีมาลาเจ้าตนพ่อและมารดา สิไปหาพบพ้อไอ่คำน้ออยู่เบื้องบน แสนระคลปวดร้าว หัวใจให้หมองหม่น ตนเป็นเชื้อชาตินาค นางหล้านั้นแม่นคน บุญกุศลชาติเก่านั้นเฮาเป็นคู่เทียมสอง บ่สมปองความรักเลยพัดเพเซม้าง ฮู้ว่านางคราญหล้าเมืองธีตาสิบุญใหญ่ แล้วจึงไขข่าวข้อต่อตนเจ้าพ่อแม่คิง...ฮั้นแน้ว... (ผาแดง นางไอ่, ม.ป.ป. : 1)

จากตัวอย่างจากท้าวภังคีขึ้นมาลาพ่อไปแม่เพื่อไปหานางไอ่คำด้วยหัวใจที่ระทมทุกข์ด้วยความแตกต่างในเชื้อชาติและบุญกรรมที่เคยทำร่วมกันจึงทำให้ไม่สมหวังในความรัก ดังข้อความว่า *“บุญกุศลชาติเก่านั้นเฮาเป็นคู่เทียมสอง”* สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องบุญกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ความสัมพันธ์ของคนเกิดจากบุญกรรมที่ได้สร้างร่วมกันมาในอดีตชาติ และเชื่อว่าชีวิตและความรักในปัจจุบันเป็นผลจากกรรมและบุญที่เคยทำไว้ โดยสรุป บทกลอนลำสะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่อง บุญ กรรม การเวียนว่ายตายเกิด และวาสนา ควบคู่กับความเชื่อพื้นบ้านเรื่อง พญานาคและภพภูมิของสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมอีสานเรื่อง *ผาแดง–นางไอ่* ที่ผสมผสานความเชื่อทางศาสนาและคติชนพื้นบ้านเข้าด้วยกันอย่างชัดเจน

ตัวอย่างการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรม : ความเชื่อเรื่องขวัญและประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

พระยาอิสูนเจ้าเอิ้นพลตกแต่ง ให้ไปหาหมู่เจ้าพราหมณ์เฒ่าท่านโหรหาเอาเข้าพาขวัญมาแต่ง มีทั้งเทียนธูปไต้ทั้งฝ่ายผูกแขน แล้วจึงยอมาตั้งกลางโฮงภูวนาทนักปราชญ์เจ้าทั้งเอิ้นสู่ขวัญ ว่ามาเยอขวัญเอ้ย ขวัญสาวงามทั้งสี่ กับทั้งขวัญแจ่มเจ้าบาท้าวให้ต่าวมา เชิญเจ้ามาเสวยข้าวหอคำนำพ่อ เชิญแจ่มเจ้าบาท้าวอย่านานพอเมื่อบริบวนแล้วเอาไหมคำมัดผูก ขอให้ขวัญแจ่มเจ้ายืนหมั่นหมื่นปี... (กาฬเกษ, ม.ป.ป. : 32)

จากกลอนลำข้างต้น เป็นตอนปิดท้ายเรื่องเป็นเนื้อหาบายศรีสู่ขวัญงานแต่งงานของท้าวกาฬเกษและนางทั้งสี่คือ มณีจันทร์และนางกินนรีทั้งสาม เนื้อหาสะท้อนความเชื่อเรื่องขวัญว่าขวัญเป็นสิ่งที่คอยปกป้องคุ้มครองชีวิตและจิตใจของมนุษย์ หากขวัญตกใจหรือหนีหายไป อาจทำให้เจ็บป่วยได้ เชื่อว่าสามารถเรียกขวัญกลับมาได้ ดังความว่า *“ทั้งเอิ้นสู่ขวัญ ว่ามาเยอขวัญเอ้ย...”* โดยพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และ

การนำเอาด้ายหรือไหมมาผูกข้อมือ เป็นสัญลักษณ์ผูกขวัญไม่ให้ขวัญหายไปและอวยพรให้มีอายุยืน มีความสุข ความเจริญ ดังข้อความ *“เอาไหมคำมัดผูก ขอให้ขวัญแจ่มเจ้ายืนหมั่นหมื่นปี”*

5. อภิปรายผล

ผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลด้านกลวิธีการใช้ภาษาในกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย และภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมได้ดังนี้

5.1 กลวิธีการใช้ภาษาในกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย สามารถอภิรายประเด็นสำคัญได้ว่า 1) กลวิธีการใช้คำสะท้อนอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทเลยที่สืบทอดจากวัฒนธรรมล้านช้าง-หลวงพระบาง เนื่องจากวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นคลังภูมิปัญญาที่สะท้อนภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นผ่านการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม (สุจิตต์ วงษ์เทศ (2548) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551) ที่เห็นว่าวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมพื้นบ้านมีบทบาทในการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ การใช้คำเรียกเครือญาติ เช่น “พ่อ” “แม่” “พี่” และ “น้อง” ในความหมายเชิงสังคมมากกว่าความหมายทางสายเลือด ยังสะท้อนระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติในสังคมอีสาน 2) *การพรรณนาอารมณ์และความงามแสดงคุณค่าด้านวรรณศิลป์* มีความสอดคล้องกับคำกล่าวของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2542) ที่กล่าวว่า การพรรณนาเป็นกลวิธีสำคัญที่ช่วยสร้างจินตภาพและกระตุ้นอารมณ์ของผู้อ่านหรือผู้ฟัง ทำให้เข้าถึงความรู้สึกของตัวละครได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพรรณนาความงามของสตรีและธรรมชาติ พบลักษณะร่วมกับวรรณกรรมอีสาน เช่น สินไซ และ ท้าวฮุ่งท้าวเจือง ที่นิยมพรรณนาความงามของตัวละครและธรรมชาติอย่างวิจิตรเพื่อสร้างอารมณ์สะเทือนใจและความประทับใจแก่ผู้ฟัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย์ สุวรรณสุข (2562) ได้วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ซึ่งพบว่ามีการใช้พรรณนาโวหาร บรรยายโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร ส่วนกลวิธีการใช้ภาพพจน์ พบว่า มีการใช้อุปมา อุปลักษณ์ และสัทพจน์มากที่สุด มีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ อติพจน์ ปฏิพจน์ และบุคลาธิษฐานหรือบุคคลวัต มีการใช้สัญลักษณ์ นามนัย และยังสอดคล้องกับศิริรัตน์ ศรีธรรมา (2553) ได้ศึกษาลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่องโสวัติ พบว่ามีการใช้คำซ้ำ คำซ้อน คำไวพจน์ ลีลาการใช้คำเพื่อขยายความ การสร้างจินตภาพให้เด่นชัด การเล่นคำ เล่นเสียง เป็นต้น และ 3) *การสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านภาษา* สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม บัวศรี (2544) ที่กล่าวว่าวรรณกรรมอีสานเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยเฉพาะบทสูดขวัญและคำอวยพรสะท้อนความเชื่อเรื่องขวัญตามคติพื้นบ้านอีสาน ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดทางคติชนวิทยาที่มองว่าวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นพื้นที่รวบรวมระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน และยังสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ในสังคมหมู่บ้านชาวนาไทย คติชนจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่เป็น “สถาบันการศึกษา” ในความหมายว่า ให้ความรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ปลูกฝังทัศนคติ อบรมสั่งสอนระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานทางจริยธรรม และพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนที่สังคมยอมรับ ทั้งนี้โดย

ผ่านคติชนหลายประเภท ทั้งเพลงกล่อมเด็ก นิทาน ภาษิต ปริศนาคำทาย การละเล่น การแสดง (ศิราพร ณ ถลาง, 2552 : 386)

5.2 ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมไทเลย จากผลการศึกษาที่พบว่าวรรณกรรมหมอลำไทเลยสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมไทเลยและสังคมอีสานนั้น สามารถอภิปรายในบางประเด็น เช่น 1) *ภาพสะท้อนทางสังคมไทเลย (Social Reflection)* วรรณกรรมหมอลำไทเลยทำหน้าที่เป็น "กระจกเงาทางสังคม" (Social Mirror) ที่บันทึกโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิต และสถาบันทางสังคมในพื้นที่จังหวัดเลยอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของตรีศิลป์ บุญขจร (2523 : 6) ที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม ไว้ว่า "วรรณกรรมย่อมสัมพันธ์กับสังคม วรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัยไม่ว่านักเขียนจะจงใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม" การที่ผลการศึกษาสะท้อนภาพด้านครอบครัวโดยชี้ให้เห็นโครงสร้างครอบครัวที่มีลักษณะเป็นระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น (Extended Kinship System) และสถาบันครอบครัวที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เน้นสอนความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณ ในวรรณกรรมกลอนลำมีการสอดแทรกบทกล่อมลูก สะท้อนให้เห็นว่าสถาบันครอบครัวไทเลยมีการฟูมฟักเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ทำหน้าที่สร้างจิตสำนึกเชิงจริยธรรม (Moral Consciousness) ให้แก่สมาชิกใหม่ในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศเรศ ดลเพ็ญ (2562) ที่ศึกษาบทบาทของหมอลำในฐานะผู้ให้ความรู้แก่ผู้ชม ผลการศึกษาพบว่าหมอลำได้สอดแทรกความรู้แก่ผู้ชมควบคู่ไปกับความบันเทิงทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม ถึงแม้ผู้ชมตั้งใจมาชมการแสดงหมอลำเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก แต่ผู้ชมก็ได้รับความรู้ที่หมอลำสอดแทรกระหว่างการแสดงโดยไม่รู้ตัว ความรู้ที่ได้จากการชมหมอลำนี้เป็นเหมือนกลไกทางสังคมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ส่วนภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมไทเลย (Cultural Reflection) นั้น ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมแมงตับเต่าไทเลย พบความเชื่อและพิธีกรรมในลักษณะของการผสมผสานระหว่างพุทธ ผี และพราหมณ์ เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ การสั่งสมบุญ บาป กฎแห่งกรรม ความเชื่อนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบานศาลกล่าว ความเชื่อเรื่องขวัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี พรหมสีทอง (2559) ที่ศึกษาวิถีชีวิตชาวอีสานจากบทร้องกลอนลำของบุญช่วง เด่นดวง พบว่า เนื้อหาของกลอนลำสะท้อนภาพทางศาสนา ความเชื่อ และคติธรรมคำสอน ชาวอีสานนับถือศาสนาพุทธ แต่มีความเชื่อเรื่องผีและสิ่งลี้ลับ คติธรรมคำสอนของชาวอีสานมักกล่าวอ้างถึงศาสนาพุทธ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อง่ายแก่การจดจำจึงมักนำมาแต่งเป็นนิทาน เนื้อหาส่วนใหญ่จึงมักจะกล่าวถึงบาปบุญที่ได้กระทำในแต่ละชาติ ภพ การเวียนว่ายตายเกิดเพื่อชดใช้หนี้กรรมที่เคยทำไว้แต่ชาติที่แล้ว สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า หมอลำจึงเป็นปรากฏการณ์ของสังคมอีสาน ที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์อีสานทั้งในด้านปรัชญา ความคิด ทัศนคติ รสนิยม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อย่างครบถ้วน ถึงกับเปรียบเปรยว่าถ้าต้องการศึกษาสังคมอีสานสามารถศึกษา

ผ่านหมอลำจะเข้าใจอีสานได้ในทุกมิติเพราะหมอลำคือสื่อสะท้อนโลกทัศน์ ชีวทัศน์ของคนอีสานได้ทั้งระบบซึ่งก็เท่ากับว่าหมอลำได้สั่งสมภูมิปัญญาของอีสานเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน (ทรงวิทย์ พิมพ์พะกรรณ, 2553 : 67)

จากการอภิปรายผลข้างต้น ยืนยันได้ว่า วรรณกรรมหมอลำไทเลย ทำนองแมงตับเต่า จังหวัดเลย มีสถานะเป็น "คลังข้อมูลทางวัฒนธรรม" (Cultural Archives) ที่บันทึกรหัสทางสังคม (Social Codes) ของชาวไทเลยไว้อย่างเป็นระบบ ตลอดจนระบบความเชื่อที่สร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ การศึกษาและวิเคราะห์ภาพสะท้อนเหล่านี้ จึงมิใช่เป็นเพียงการโหยหาอดีต (Nostalgia) หากแต่เป็น "เครื่องมือในการทำความเข้าใจรากเหง้าเพื่อการพัฒนาในอนาคต" สอดคล้องกับแนวคิดของเจตนา นาควัชระ ที่ว่าวรรณกรรมเป็นเข็มทิศชี้แนะแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิต การอนุรักษ์หมอลำทำนองเฉพาะถิ่นนี้จึงเท่ากับการอนุรักษ์ "จิตวิญญาณและความคิดสร้างสรรค์" ของชาวไทเลยให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผลการศึกษาด้านกลวิธีทางภาษาในกลอนลำแมงตับเต่าไทเลย สามารถใช้เป็นแนวทางการศึกษา กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมหมอลำทำนองอื่น ๆ รวมทั้งการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานหรือวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่า ด้านกลวิธีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะถิ่นได้เป็นอย่างดี

6.1.2 ควรนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนด้านภาษาไทย วรรณกรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมอีสาน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าและตระหนักถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นควรศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในประเด็นร่วมสมัย เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่หรือบทบาทของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อวรรณกรรมหมอลำในปัจจุบัน

6.1.3 ควรมีการศึกษาบทบาทของหมอลำไทเลยในฐานะสื่อทางสังคมที่ใช้ถ่ายทอดคติธรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้เห็นความสำคัญของหมอลำต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการศึกษาควรสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่หมอลำไทเลย เช่น การจัดประกวด การอบรมเยาวชน หรือการสร้างสื่อออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2562*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2542). *วรรณคดีวิจารณ์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดนุพล ไชยสินธุ์ และคณะ. (2547). *สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2523). *นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475–2500*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เติม วิภาคย์พจนกิจ. (2542). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทรงวิทย์ พิมพ์พะกรรณ์. (2553). หมอลำกับการดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2*(1), 66–88.

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2564). แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่หมู่บ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13*(2), 175–201.

ธนานันท์ ตรงดี. (2557). *ไวยากรณ์ภาษาไทยถิ่นอีสาน*. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธิติกฤศ มาเพ็ชร. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลำแมงตับเต่าไทเลย* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). *วรรณกรรมพื้นบ้านศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพนธ์ เรืองณรงค์, & เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2545). *ภูมิปัญญาทางภาษา*. ไทยวัฒนาพานิช.

ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริรัตน์ ศรีธรรมา. (2553). *ลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่องโสวัต* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2548). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทย*. มติชน.

สุภาวดี พรหมสีทอง. (2559). *วิถีชีวิตชาวอีสานจากบทร้องกลอนลำของหมอลำบุญช่วง เด่นดวง* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุริยา บรรพลา. (2544). *แมงตับเต่าไทเลย*. สาขานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏเลย.

สุริยา บรรพลา. (2548). *การวิจัยและพัฒนาเรื่องภูมิปัญญาการแสดงแมงตับเต่าสู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย*. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุวิทย์ สารเงิน. (2558). *การสืบทอดศิลปะการแสดงหมอลำไทเลยคณะนาด้วงวิทยา อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2547). *พระธาตุศรีสองรัก ดินแดนแห่งสัจจะและไมตรี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. โรงพิมพ์รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.

อาทิตย์ สุวรรณสุข. (2562). *วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิศเรศ ดลเพ็ญ. (2559). หมอลำ การแสดงพื้นบ้านอีสาน: ขุมทรัพย์แห่งความรู้และความบันเทิง. *วารสารบัณฑิตศึกษา, 5*(2), 56–71.

อุดม บัวศรี. (2544). *ภูมิปัญญาอีสาน*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอนของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

The Development of Preaching Skills Based on the Principles of Buddhist Teaching Methods of the Novice Council, Wat Srinuan, Khon Kaen Province

พระมหาสุรเชษฐ์ สุรธมฺมวาที (ทิบคูนอก)[1]*, อัจฉราพร ใครบุตร[2], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Surachet Suradhammavādī (Thipkoonog)[1], Adcharaporn Kraibut[2], Pacharakit Sribunrueang[3]
[1,2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 10 February 2026; Revised: 12 March 2026; Accepted: 20 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น (2) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น กลุ่มป้าหมายได้แก่สามเณรที่เป็นสมาชิกสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) ชุดฝึกอบรมการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น (2) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น สถิติที่ใช้คือ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยที่ 65.10 และมีค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมที่ 73.00 เมื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าสามเณรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอนที่สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.70 ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.80 ด้านการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.72 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57

คำสำคัญ: ทักษะการเทศนา, หลักพุทธวิธีการสอน, การฝึกอบรม, สภาสามเณร, สามเณร

Abstract

This research aimed to (1) develop preaching skills based on the principles of Buddhist teaching methods for the Novice Council at Wat Srinuan, Khon Kaen Province, and (2) assess the satisfaction toward the development of preaching skills based on the principles of Buddhist teaching methods of the Novice Council at Wat Srinuan, Khon Kaen Province. The target group consisted of 30 novices who were members of the Novice Council at Wat Srinuan, Khon Kaen Province. The research instruments included (1) a training manual for developing preaching skills based on the principles of Buddhist teaching methods, and (2) a satisfaction evaluation form toward the development of preaching skills based on the principles of Buddhist teaching methods of the Novice Council at Wat Srinuan, Khon Kaen Province. The statistics used in this research were basic statistics: mean, standard deviation (S.D.), and Dependent t-test. The research results were as follows: (1). The pre-training test had an average score of 65.10, while the post-training test had an average score of 73.00. A comparison of the preaching skill development based on Buddhist teaching principles before and after the training showed that the novices who underwent the training had significantly higher preaching skills at the .05 level of statistical significance. (2). Satisfaction with the development of preaching skills based on the principles of Buddhist teaching methods of the Novice Council at Wat Srinuan, Khon Kaen Province, was at the highest level overall, with a mean score of 4.70. In the aspect of ethics and morality, the mean score was 4.80 (highest level); in the aspect of activity organization, 4.72 (highest level); and in the aspect of content, 4.57.

Keywords: Preaching Skills, Buddhist Teaching Principles, Training Program, Novice Council, Novice Monks

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านการเรียนรู้ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ดังที่ ฟองจันทร์ ยิ่งสุข และคณะ(ฟองจันทร์ ยิ่งสุข และคณะ2554) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้วยเพราะภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดประสบการณ์ทั้งทางด้านการพูด การฟัง การเขียน และการอ่าน การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง มนุษย์ใช้ประโยชน์จากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในชีวิตนั้น คือ การสื่อสารด้วยการพูด ดังที่ สมเกียรติ วัฒนาพงษากุลและคณะ(สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล และคณะ,2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพูดสรุปได้ว่า การพูดเป็นทักษะที่ผู้พูดส่งไปยัง ผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องที่สื่อสารตรงกัน เพราะการสื่อสารเป็นพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จำเป็นต้องทำความเข้าใจและยอมรับบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกันการเกิดการยอมรับ จึงจำเป็นต้องใช้การสื่อสาร จึงเรียกสังคมมนุษย์อีกอย่างหนึ่งว่า สังคมของการสื่อสาร สอดคล้องกับที่ วีระเกียรติ รุจิรกุล(วีรเกียรติ รุจิรกุล,2554) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพูดไว้ว่า การพูดเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะก่อนที่มนุษย์จะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนสรรพวิชาต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษรมนุษย์จะใช้วิธีพูดบอกเล่ากันมา แม้ปัจจุบันโลกจะมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เรามี

เครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่การพูดก็ยัง จัดเป็นวิธีการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สำคัญอยู่เช่นเดิม

การพูดเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญในทุกสายอาชีพเพราะมนุษย์จำเป็นต้องใช้การพูดเป็นตัวกลางเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความเข้าใจ บางอาชีพใช้การพูดเป็นเครื่องมือในการสร้างความน่าเชื่อถือ การยอมรับ การพูดจึงเป็นการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากที่สุด เพราะคำพูดเป็นเครื่องมือสื่อความคิดที่รวดเร็วและสำคัญที่สุดที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและแนวปฏิบัติซึ่งกันและกัน ผู้ที่มีทักษะการพูดที่ดีจะสามารถ ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพูดจึงมีความสำคัญ ส่งผลต่ออาชีพและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สถาบันการศึกษา องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญในสื่อสารด้วยการพูด ดังที่ อุทัย หิรัญโต (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า การพูดมีความสำคัญ ต่ออาชีพต่าง ๆ โดยสถาบันการศึกษาชันสูงจำนวนมากจะสอนวิชาการพูด หรือวิชาศิลปะการพูดหน้าชุมชนกัน อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการพูดและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาเป็นนักพูดที่ดีให้รู้จักสิ่งที่ควรพูด คือสอนให้พูดแต่ดี ไม่ใช่ดีแต่พูด การพูดที่ดีจึงจำเป็นต้องอาศัยวาทศิลป์ในการสื่อสาร ทั้งถ้อยคำ น้ำเสียง ตลอดจนกิริยาท่าทาง เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของผู้พูดไปสู่ผู้ฟังเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์และเกิดความศรัทธาในตัวผู้พูดการพูดจึงเป็นศาสตร์และศิลป์ เป็นศาสตร์เพราะมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอด ฝึกฝน เรียนรู้ได้เช่นเดียวกับศาสตร์อื่น ๆ และเป็นศิลป์เพราะการพูดต้องอาศัยกลวิธีหรือเทคนิคการเล่าเรื่อง ต้องรู้วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และรู้จักปรับใช้วิธีการพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล(กิตติชัย พินโน และคณะ,2558) การพูดที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนและความเข้าใจ การพูดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาและยอมรับนั้น ผู้พูดจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบที่สำคัญของการพูด ทักษะการพูดจะทำให้ผู้พูดเป็นที่ชื่นชมของบุคคล และเกิดผลต่าง ๆ ต่อสังคมส่วนรวม เกิดความเข้าใจความศรัทธา การให้ความร่วมมือต่อองค์กรต่าง ๆ ก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ(ธนู ทดแทนคุณ และกานต์รวี แพทย์พิทักษ์,2552)

แม้การพูดจะเป็นทักษะภาษาที่มนุษย์ที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันกันอย่างคุ้นเคย แต่การพูดให้เกิดประสิทธิภาพกลับเป็นปัญหาสำคัญของผู้พูด โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการสื่อสาร ความกลัว ความวิตกกังวล การขาดความเชื่อมัน ขาดการฝึกฝนจะทำให้ผู้พูดไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดังที่ นภดล จันทร์เพ็ญ(นภดล จันทร์เพ็ญ,2557) ได้กล่าวว่าการพูดเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ หาใช่เป็นเองตามธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ความสามารถ ที่จะพูดได้คล่องแคล่ว ฉะฉาน หรือความสามารถที่จะพูดได้จับใจคนฟังโน้มน้าวให้คนฟังเชื่อถือ ดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง พูดให้คนอื่นเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตน จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และฝึกฝนซึ่งถือว่าเป็นทักษะไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองเฉพาะตน ทักษะการพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถ พัฒนาผู้พูดให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนประสิทธิ์ กาพย์กลอน และคณะ(ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และคณะ2557) ได้กล่าวถึงปัญหาการพูดไว้ว่า การใช้ภาษาในการพูด ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาหรือการพูด ต่อหน้าชุมชนย่อมเกิดปัญหาทั้งสิ้น และปัญหานั้นเกิดจากตัวผู้พูดเอง คือในที่ ๆ ควรใช้ภาษาสุภาพเป็นทางการ กลับใช้ภาษาแบบเดียวกับการสนทนาระหว่างเพื่อน ทำให้ผิดกาลเทศะไป

นอกจากนี้ข้อบกพร่องในการพูดคือ ไม่อาจพูดให้คนอื่นเข้าใจตามที่ตนคิดได้อย่างแจ่มแจ้งเท่าที่ควร คิดไว้อย่างหนึ่ง แต่กลับพูดอีกอย่างหนึ่ง พูดไม่ชัดเจน ผู้ฟังไม่ทราบว่าผู้พูดต้องการบอกกล่าวเรื่องอะไรทำให้ไม่เข้าใจสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร หรือมิฉะนั้นก็พูดอธิบายหรือโต้แย้งอย่างไม่ตรงประเด็น เพราะขาดความรู้ขาดประสบการณ์

ข้อบกพร่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องของการพูดอย่างเดียวแต่เป็นเรื่องของการใช้ภาษาในการพูดด้วยดังที่ พระจรูญ จนทูปโม และคณะ วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัจจัยเพื่อการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความและการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 363 รูป สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปในการเทศนาของพระสงฆ์ พบว่า พระนักเทศนาส่วนใหญ่อายุมาก ขาดการพัฒนาการเทศนาเนื้อหาสาระในการเทศนาส่วนใหญ่นำนิทานชาดก มาประกอบการเทศนา 2) ปัจจัยในการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้าน ได้แก่ ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พัฒนาตามหลักอายตนะ ผู้ส่งสาร (Sender) พัฒนาตามหลักพุทธวิธี 4 ส. ข้อมูลข่าวสาร (Message) พัฒนาตามหลักวจีสุจริต ผู้รับสาร (Receiver) พัฒนาตามหลักวุฒิธรรม ตามลำดับ 3) รูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ คือ 1) ด้านผู้ส่งสาร (Sender) คือพระนักเทศนาต้องเข้าใจหลักธรรมที่นำมาเทศนา เพื่อชี้แจงให้เห็นชัดในธรรมที่แสดง ว่าสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง 2) ด้านสาร (Message) คือเนื้อหาการเทศนา เสนอแนะให้คำแนะนำแก่คนฟังและเพื่อปฏิบัติต่อกันในสังคม หลักธรรมที่นำมาเทศนา ต้องเป็นประโยชน์แก่คนฟัง 3) ด้านช่องทางในการส่ง (Channel) คือพระนักเทศนา มีคำเทศนาเสนาะหูคนฟัง มีจังหวะการเทศนาที่น่าติดตาม เสียงเทศนาต้องดังพอและฟังชัด บุคลิกน่าเลื่อมใสศรัทธา 4) ด้านผู้รับ (Receiver) คือพระเทศนาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ชัดเจนเหมาะกับความต้องการและความสนใจของหน่วยงานและองค์กรนั้น ๆ ที่ไปเทศนา

พระปลัดประเทือง ปุญญูธโร (ผลบุญ) วิจัยเรื่อง “ศึกษาการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมะตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และ 3) ศึกษาผลและแนวทางส่งเสริมการจัด กิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเป็นการศึกษาวิจัยเชิงภาคสนามจำนวน 35 รูป/คน แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงวิเคราะห์สภาพปัจจุบันพระสงฆ์ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ได้ดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอยพระดำรัสของพระบรมศาสดาทำหน้าที่สอนธรรมนำปฏิบัติด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุก วันพระอุโบสถศีลเป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงและตามสถาบันการศึกษาหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ

และเอกชนปฏิบัติกิจของสงฆ์ ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นเป็นประจำทุกวันลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาด หากไม่มีกิจธุระจำเป็น นอกจากนั้นยังต้องเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการคิดใหม่ทำใหม่ แนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า มีวิธีการจัดกิจกรรมสามารถสรุปออกเป็น 2 ประเด็น ใหญ่ ๆ คือ 1) รูปแบบกิจกรรมในการเผยแผ่ ได้แก่ เผยแผ่ธรรมะโดยท่านนำเสนอทั้งในส่วนของพุทธศาสนสุภาษิต และผญาอีสานนำเสนอ โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์และนำเสนอในแบบของ ข้อคิดสะกิดใจเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยการนำเสนอในประเด็นที่ง่ายไม่ซับซ้อนสามารถทำความเข้าใจได้ทั้งผู้ใหญ่ 2) ส่วนผลของแนวทางส่งเสริมกิจกรรมในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี มีการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ทั้งในวัดและนอกวัดเน้นการเผยแผ่ธรรมะใน 2 รูปแบบคือ เชิงรุก และ เชิงรับ(พระปลัดประเทือง ปุญญูธโร (ผลบุญ), 2562)

โดยในส่วนของเชิงรุกนั้นพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอใช้วิธีการเผยแผ่ธรรมะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างเป็นระบบส่วนในรูปแบบเชิงรับนั้นท่านใช้แนวทางในการเผยแผ่ธรรมะที่ได้เผยแผ่ไปแล้วมีผลย้อนกลับมาได้ผลดีมีกระแสตอบรับจากพุทธศาสนิกชนที่รับสารนั้น แล้วได้ประโยชน์จากสารและสามารถนำสารที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุดแนวทางการใช้เทคโนโลยีเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในอำเภอหนองวัวซอ มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยสามารถนำหลักพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางศาสตร์วิชาการ โดยใช้หลักธรรมสติสัมปชัญญะนำมาประยุกต์การใช้กับเทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ

พระปลัดสุรพล นิปุโณ (มุททารัตน์) วิจัยเรื่อง การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาของพระนักเทศน์ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 3) เพื่อเสนอการพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 19 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 338 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.943 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปและปัญหาของพระนักเทศน์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การเทศน์ของพระนักเทศน์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการเทศน์ในแบบที่เรียกว่า การเทศน์แบบธรรมวัตร เป็นการอ่านบทเทศน์จากพระคัมภีร์ และการเทศน์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพิธีกรรมตามประเพณีเท่านั้น เช่น การเทศน์ในงานบวช งานศพ หรืองานทำบุญต่าง ๆ เป็นต้น พระนักเทศน์ที่ได้รับการฝึกอบรมและแต่งตั้งเป็นพระนักเทศน์แม่แบบหรือพระนักเทศน์ประจำจังหวัดจากมหาเถรสมาคมก็ยังมีจำนวนน้อย คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เคยมีจัดโครงการเพื่อฝึกอบรมพระนักเทศน์ประจำจังหวัดขึ้น แต่ไม่มีผู้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวจึงต้องเลิกไป 2) คุณลักษณะของพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องประกอบด้วย 1) หลักแห่งองค์ธรรมกถึก 2)

เป็นพหูสูต 3) หลักพุทธวิธี 4 ส. (สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา) 4) มีความดีและจริยธรรม 5) มีบุคลิกภาพที่ดี 6) มีความประพฤติการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถกล่าวได้ว่า การเป็นพระนักเทศน์ที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวนี้แต่การเป็นพระนักเทศน์ต้นแบบจะต้องมีการพัฒนาบุคคลด้วยการฝึกอบรมทางกายภาพและความสามารถเฉพาะบุคคลที่มากกว่านั้น ตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลัก 3 ประการ คือ 1) การศึกษา 2) การฝึกอบรม และ 3) การพัฒนาความรู้ให้มีทักษะในการเทศน์ รู้วิธีการนำเอาเทคโนโลยีมาเสริมการเทศน์ เสริมสร้างความเชี่ยวชาญให้มากขึ้น 3) การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระสังฆาธิการต้องมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสร้างพระนักเทศน์ประจำจังหวัดให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เป็นพระนักเทศน์แม่แบบและพระนักเทศน์ต้นแบบด้วยการให้การศึกษาการฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ ควรให้มีการจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์หรือสภาพระนักเทศน์ของจังหวัดขึ้นเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทำหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับพระนักเทศน์ รวมถึงเป็นการตรวจสอบวัดผลประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์ด้วย(พระปลัดสุรพล นิปุโณ (มุททารัตน์),2561)

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการพูดในบริบททั่วไปอยู่มาก แต่การศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มสามเณรและในบริบทของการเทศนายังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามเณรซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนารุ่นใหม่ ยังประสบปัญหาในการพัฒนาทักษะการพูดเพื่อการเทศนา ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การขาดประสบการณ์ในการพูดต่อหน้าสาธารณชน ทำให้เกิดความประหม่าและไม่มั่นใจในการเทศนา ความไม่มั่นใจในตนเอง ซึ่งการขาดความมั่นใจเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทักษะการพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเทศนาซึ่งต้องอาศัยความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง การขาดเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมอาจยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการเทศนาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านภาษาและการสื่อสาร ซึ่งสามเณรบางรูปมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทยกลาง โดยเฉพาะสามเณรที่มาจากพื้นที่ชายแดนหรือชนเผ่า ทำให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสารและการเทศนา ดังนั้นการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของสามเณรให้มีความพร้อมในการทำหน้าที่เป็นพระภิกษุในอนาคต การเทศนาที่มีประสิทธิภาพสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากปัญหาและความสำคัญที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งเน้นการใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของพระพุทธศาสนาและวัยของสามเณร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเทศนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินชุดฝึกอบรมการพัฒนาทักษะการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

2. จัดฝึกอบรมตามชุดฝึกทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอนของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

3. ประเมินผลก่อนการการฝึกอบรม ด้วยแบบประเมินการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

4. ประเมินผลหลังการการฝึกอบรม ด้วยแบบประเมินการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

5. ให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

6. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

คะแนน	N	$\bar{X}$	$S.D.$	t	df	P
ก่อนฝึกอบรม	๓๐	๕๖.๑๐	๒๖.๘๕	๓.๐๕	๒๙	๐.๐๑
หลังฝึกอบรม	๓๐	๗๓.๐๐	๑๗.๑๔			

จากตารางที่ 1 พบว่า จากการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยที่ 65.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 26.85 และมีค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมที่ 73.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.14 เมื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าสามเณรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอนที่สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	$S.D.$	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	๓๐	๔.๕๗	๐.๙๔	มากที่สุด
ด้านการจัดกิจกรรม	๓๐	๔.๗๒	๐.๘๔	มากที่สุด
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	๓๐	๔.๘๐	๐.๖๕	มากที่สุด
รวม		**๔.๗๐**	**๐.๘๑**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่าความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น **ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด** ค่าเฉลี่ย 4.70 ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.80 ด้านการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.72 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น จากผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยที่ 65.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 26.85 และมีค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมที่ 73.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.14 เมื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าสามเณรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอนที่สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระจรูญ จนฺทูปโม และคณะ**(พระจรูญ จนฺทูปโม และคณะ,2563) วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัจจัยเพื่อการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปในการเทศนาของพระสงฆ์ พบว่า พระนักเทศนาส่วนใหญ่อายุมาก ขาดการพัฒนาการเทศนาเนื้อหาสาระในการเทศนาส่วนใหญ่นำนิทานชาดก มาประกอบการเทศนา 2) ปัจจัยในการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.14) เมื่อพิจารณาด้าน ได้แก่ ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พัฒนาตามหลักอายตนะ ($\overline{X}$=4.30) ผู้ส่งสาร (Sender) พัฒนาตามหลักพุทธวิธี 4 ส. ($\overline{X}$=4.17) ข้อมูลข่าวสาร (Message) พัฒนาตามหลักวจีสุจริต ($\overline{X}$=4.07) ผู้รับสาร (Receiver) พัฒนาตามหลักวุฒิธรรม ($\overline{X}$=4.03) ตามลำดับ 3) รูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ คือ 1. ด้านผู้ส่งสาร (Sender) คือพระนัก

เทศนาต้องเข้าใจหลักธรรมที่นำมาเทศนา เพื่อชี้แจงให้เห็นชัดในธรรมที่แสดง ว่าสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง 2. ด้านสาร (Message) คือเนื้อหาการเทศนา เสนอแนะให้คำแนะนำแก่คนฟังและเพื่อปฏิบัติต่อกันในสังคม หลักธรรมที่นำมาเทศนา ต้องเป็นประโยชน์แก่คนฟัง 3. ด้านช่องทางในการส่ง (Channel) คือพระนักเทศนา มีคำเทศนาเสนาะหูคนฟัง มีจังหวะการเทศนาที่น่าติดตาม เสียงเทศนาต้องดังพอและฟังชัด บุคลิกน่าเลื่อมใสศรัทธา 4) ด้านผู้รับ (Receiver) คือพระเทศนาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ชัดเจนเหมาะกับความ ต้องการและความสนใจของหน่วยงานและองค์กรนั้น ๆ ที่ไปเทศนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พิสมร ชูเอม**(พิสมร ชูเอม,2561) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการพูดของนักเรียนด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนเซนต์ฟรังซัสซาเวียร์คอนแวนต์ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 การศึกษา 2561 จำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนคู่คิดเรื่องการพูด 2) แบบประเมินความสามารถในการพูดของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบประเมินตามสภาพจริง (Rubric Scoring) 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิดมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 15 ข้อ ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถในการพูดของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิดอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.70 ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.80 ด้านการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.72 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พิสมร ชูเอม** ได้วิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการพูดของนักเรียนด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนเซนต์ฟรังซัสซาเวียร์คอนแวนต์ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 การศึกษา 2561 จำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนคู่คิดเรื่องการพูด 2) แบบประเมินความสามารถในการพูดของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบประเมินตามสภาพจริง (Rubric Scoring) 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิดมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 15 ข้อ ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถในการพูดของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิดอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไชยวัฒน์ อารีโรจน์**(ไชยวัฒน์ อารีโรจน์,2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะการพูด

รายงานการศึกษาค้นคว้าสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแบบฝึกหัดการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้ากับเกณฑ์การประเมินร้อยละ 80 และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้า ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ 1) แบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.24/85.46 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 แสดงว่าแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้ามีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้ตามสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 2) ความสามารถด้านการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าที่ค่าเท่ากับร้อยละ 85.46 สูงกว่าเกณฑ์การประเมินร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 2 3) ผลการศึกษาดรายงานการศึกษาค้นคว้าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 แสดงว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเทศนาตามหลักพุทธวิธีการสอน ของสภาสามเณรวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สภาสามเณรวัดศรีนวลควรสร้างความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเทศนาของสามเณร ส่งเสริมให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดที่มีรูปแบบการพัฒนาทักษะการเทศนาที่ประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ควรมีการพัฒนาคู่มือการพัฒนาทักษะการเทศนาสำหรับสามเณรที่มีเนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย และมีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน จัดทำสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น คลิปวิดีโอตัวอย่างการเทศนาที่ดีหรือแอปพลิเคชันสำหรับฝึกทักษะการเทศนา สร้างฐานข้อมูลเนื้อหาและตัวอย่างการเทศนาที่สามเณรสามารถเข้าถึงและนำไปใช้เป็นแบบอย่างได้ จัดให้มีการประเมินทักษะการเทศนาของสามเณรอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้แบบประเมินที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย และจัดการประกวดการเทศนาสำหรับสามเณรเพื่อสร้างแรงจูงใจและเวทีแสดงความสามารถของสามเณร

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรศึกษาการพัฒนาทักษะการเทศนาในกลุ่มสามเณรที่มีความหลากหลายทางภูมิภาคและวัฒนธรรม ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาทักษะการเทศนาระหว่างสามเณรในเมืองและชนบท พัฒนาทักษะการเทศนาในกลุ่มพระนวกะหรือพระบวชใหม่ เพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มสามเณร เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย พินโน และคณะ. (2558). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไชยวัฒน์ อารีโรจน์. (2558). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการพูดรายงานการศึกษาค้นคว้าสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts), 8*(2), 1824–1841.

ธนู ทดแทนคุณ, & กานต์รวี แพทย์พิทักษ์. (2552). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. โอเดียนสโตร์.

นภดล จันทร์เพ็ญ. (2557). *หลักการใช้ภาษาไทย*. เจเนซิส มีเดียคอม.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และคณะ. (2557). *การเตรียมเพื่อการพูดและการเขียน*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระจรูญ จนฺทูปโม และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาการเทศนาของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9*(2), 274–287.

พระปลัดประเทือง ปุญฺญธโร (ผลบุญ). (2562). *ศึกษาการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี* [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสุรพล นิปุโณ (มุททารัตน์). (2561). *การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์* [ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิสมร ชูเอม. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฟองจันทร์ ยิ่งสุข และคณะ. (2554). *หนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย*. อักษรเจริญทัศน์.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วีรเกียรติ รุจิรกุล. (2554). *ศิลปะการพูด*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล และคณะ. (2559). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุทัย หิรัญโต. (ม.ป.ป.). *หลักการพูดในที่ชุมชน*. โอเดียนสโตร์.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น

Developing Summary Writing Skills through Creative-Based Learning Integrated with Buddhist Teaching Methods for Grade 9 Students at Srisema Witthayaserm School, Khon Kaen Province

พระมหาอภิชาติ จิตฺตคุโณ (แก้วโท)[1]*, พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[2], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Aphichat Cittaguṇo (Kaewtho)[1], Phrakrukhamphithammanuwat[2], Pacharakit Sribunrueang[3]
[1,2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 01 February 2026; Revised: 20 March 2026; Accepted: 19 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ให้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน (3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนกลุ่มตัวอย่างได้แก่ได้แก่นักเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น จำนวน 27 คน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า (1). แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 82.59 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 83.70 แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 (2). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.77 และมี

ค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.24 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.40 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14

คำสำคัญ: การเขียนย่อความ, การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน, หลักพุทธวิธีการสอน, แผนการจัดการเรียนรู้, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

Abstract

This study aimed to (1) develop a learning management plan on summary writing through creative-based learning integrated with Buddhist teaching methods to meet the 80/80 efficiency criterion, (2) compare the learning achievement in summary writing before and after using the developed learning plan, and (3) assess student satisfaction with the learning plan. The research tools included: (1) a learning management plan on summary writing through creative-based learning integrated with Buddhist teaching methods, (2) a learning achievement test, and (3) a student satisfaction questionnaire. The sample group consisted of 27 Grade 9 students at Srisema Witthayaserm School in Khon Kaen Province. Data were analyzed using basic statistics: mean, standard deviation (S.D.), and dependent t-test. The research results were as follows: (1). The learning management plan achieved a process efficiency (E_1) of 82.59 and a result efficiency (E_2) of 83.70, both higher than the standard efficiency criterion of 80/80. (2). The average pre-test score was 14.33 (S.D. = 2.77), and the average post-test score was 25.11 (S.D. = 3.24). The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .05 statistical level, confirming the effectiveness of the instructional plan. (3). Student satisfaction with the learning plan was at a high level overall ($\bar{X}$= 4.23). By category: content ($\bar{X}$= 4.40), assessment and evaluation ($\bar{X}$= 4.20), instructional media and tools ($\bar{X}$= 4.18), and learning activities ($\bar{X}$= 4.14).

Keywords: Summary Writing, Creative-Based Learning, Buddhist Teaching Principles, Learning Management Plan, Grade 9 Students

1. บทนำ

การเขียนเป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ และประสบการณ์ เป็นการเก็บบันทึก รวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ของคนซึ่งเคยมีประสบการณ์มาก่อนเป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้เขียนเกิดความรู้สึกกับประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การถ่ายทอดจากสมัยหนึ่งไปอีกสมัยหนึ่งหรือจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง เป็นเครื่องมือพัฒนาสติของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่างต้องอาศัยการเขียน เป็นการสอนความต้องการของมนุษย์ เช่น ต้องการทำให้รู้เรื่องราว ทำให้รัก ทำให้โกรธและสร้างหรือทำลายความสามัคคีของคนในชาติ เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ความสามารถของผู้เรียนได้จากวรรณกรรมหรืองานเขียนอื่น ๆ เป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ และเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้เพิ่มสูงขึ้น

เป็นการพัฒนาความสามารถบุคลิกส่วนบุคคลให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการแสดงความรู้สึก และแนวความคิด เป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม(วรรณี โสมประยูร,2544)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระ โดยการเขียนเป็นหนึ่งในห้าสาระที่ผู้เรียนต้องเรียน ได้แก่ สาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสารเขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ว่าผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้น คว้าอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ,2551)

การเขียนย่อความหมายถึง การเขียนบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และเกิดความคิดใหม่ ๆ จากการอ่าน การเขียนย่อความเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ภาษา ผู้เขียนจะต้องศึกษากฎเกณฑ์ และฝึกหัดเขียนเพื่อให้ภาษาของตนนั้นราบรื่น สละสลวย และถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านรู้เรื่องตามที่ผู้เขียนต้องการได้ การเขียนย่อความนั้นต้องบรรจุความรู้ ความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่เรามีอยู่เสนอผู้อ่าน โดยเขียนให้ตรงกระทู้ที่ตั้งไว้(กรมวิชาการ ,2546) การเขียนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในสังคม เพราะช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย เป็นเครื่องมือช่วยในการส่งเสริมความรู้ ความคิด ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นอาชีพที่นำรายได้มาให้แก่นักเขียนมีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน สนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ทั้งผู้เขียนเองและผู้อ่าน นอกจากนี้การเขียนยังมีความสำคัญ คือ เป็นเครื่องถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมทำให้ผู้อ่านเข้าใจและตระหนักรักษ์ในประเทศชาติของตนด้วยนั่นเอง ประเภทของการเขียนประกอบด้วย การเขียนย่อความ การเขียนย่อความหรือสรุปเรื่อง การเขียนจดหมาย และเขียนบทร้อยกรอง

การย่อความเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการอ่านและการฟัง กระบวนการย่อความทำให้ต้องคิดทบทวนหลายครั้งก่อนที่จะเก็บส่วนใดไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้รู้ว่าในการอ่านเรื่องหนึ่ง ตรงจุดใดเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของเรื่อง แล้วควรจะคลี่คลายด้วยประเด็นอะไร ดังนั้นการย่อความจึงช่วยให้เข้าใจเรื่องนั่นได้ดียิ่งขึ้นเพราะผ่านการกลั่นกรองเนื้อหาสำคัญ และเรียบเรียงใหม่ตามความเข้าใจผู้อ่านหรือผู้ฟัง
(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคณะ,2550)

จากผลการทดสอบและสังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม พบว่าปัญหาการเขียนย่อความมีสาเหตุ มาจากนักเรียนนักไม่สนใจบทเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่มีสมาธิการการเรียน และครูผู้สอนยังขาดเทคนิคใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทำให้ประสิทธิภาพในเรียนการเขียนย่อความของนักเรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน ซึ่งปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนมีเทคนิคและวิธีการในการจัดเรียนการ

สอนที่จะสามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนได้ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพุทธวิธีการสอน เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เป็นวิธีการเรียนการสอนโดยมีผู้เรียนเป็นสำคัญ โครงสร้างหลักของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ปรับปรุงมาจากโครงสร้างการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และรูปแบบการพัฒนาความคิด สร้างสรรค์แบบแนวคิดขนาน ของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning คือการจัดการสอนให้ผู้เรียนได้กระตุ้น การจัดการเรียนรู้โดยระบบความคิดสร้างสรรค์เป็น ฐาน จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดที่จำเป็นต่ออนาคต ทำให้เกิดการคิดสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ 2) การค้นคว้าหาความรู้ 3) การสื่อสาร และ 4) การคิดสร้างสรรค์(วิริยะ ฤชัยพาณิชย์,2558) นอกจากการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

หลักพุทธวิธีการสอนถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน วิธีสอนแบบพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนานอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) สันทัสสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง (2) สมาปทา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง (3) สมุตเตชนา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังคึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ และ (4) สัมปหังสนาในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่นเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนย่อความ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน และเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ให้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	27	70	1561	57.81	82.59

หลังเรียน		30	678	25.11	83.70

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.59และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.70 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	$S.D.$	t	df	P
ก่อนเรียน	27	14.33	2.77	15.43	26	0.00
หลังเรียน	27	25.11	3.24			

จากตารางที่ 2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.77 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.24 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน

การประเมิน	N	**ค่าเฉลี่ย**	$S.D.$	**เกณฑ์การประเมิน**
ด้านเนื้อหา	27	4.40	0.76	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	27	4.14	0.89	มาก

ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	27	4.18	0.82	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	27	4.20	0.84	มาก
รวม		**4.23**	**0.83**	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.40 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 82.59 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 83.70 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_1/\ E_2}$) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพสุดา แพงจันทร์ศรี (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ ($\mathbf{E_1/\ E_2}$) เท่ากับ 84.71/86.16 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.77 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.24 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องการวิจัยของ เพชร วิจิตรนาวิน และคณะ(2567) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้วิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการอ่านวรรณคดีอย่างมีวิจารณญาณและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้

วรรณคดีของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานมีคะแนนความสามารถในการอ่านวรรณคดีอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องการวิจัยของ ถิรพัฒน์ หล้าเตียง และอธิกมาส มากจุ้ย(2567) ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการวิจัยของ ศุภณัฐ เทียนทอง และรัศมี ธัญญาศิริทรัพย์(2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนย่อความโดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด มีความสามารถด้านการเขียนย่อความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องการวิจัยของ เทพสุดา แพงจันทร์ศรี (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน มีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.40 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ของ ถิรพัฒน์ หล้าเตียง และอธิกมาส มากจุ้ย (2567) ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านกิจกรรม และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัด

ขอนแก่น ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการเขียนย่อความความของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีเสมาวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอนไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทยอื่น เช่นทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2546). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย*. คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคณะ. (2550). *หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มัธยมศึกษาปีที่ 1 ช่วงชั้นที่ 3*. อักษรเจริญทัศน์.

ถิรพัฒน์ หล้าเตียง, & อธิกมาส มากจุ้ย. (2567). การพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 15*(1), 47–60.

เทพสุดา แพงจันทร์ศรี. (2566). การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 8*(11), 55–69.

เพชร วิจิตรนาวิน และคณะ. (2567). ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการอ่านวรรณคดีอย่างมีวิจารณญาณและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้วรรณคดีของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(8), 262–276.

วรรณี โสมประยูร. (2544). *การสอนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ไทยวัฒนาพานิช.

วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์. (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 1*(2), 23–37.

ศุภณัฐ เทียนทอง, & รัศมี ธัญญาศิริทรัพย์. (2566). การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด. *วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้, 8*(2), 124–132.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย

The Development of a Thai Language Learning Activity Package on Words and Their Functions Based on the Four Iddhipāda Principles for Mathayom Suksa 3 Students at Photak Phitthayakhom School, Nong Khai Province

เอกนรี วรรณสุ[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Aeknaree Wannasu[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Kraibut[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: *eaknaree.9987@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 01 February 2026; Revised: 20 March 2026; Accepted: 28 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคำและหน้าที่ของคำก่อนและหลังเรียน และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมดังกล่าว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย จำนวน 32 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent t-test) ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.56/89.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.09 และหลังเรียนเท่ากับ 13.46 และ (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย, คำและหน้าที่ของคำ, อิทธิบาท 4, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this research were to: (1) develop a Thai language learning activity package on words and their functions based on the Four Bases of Success (Iddhipāda IV) to achieve the efficiency criterion of 80/80; (2) compare students' learning achievement in words and their functions before and after learning through the activity package; and (3) investigate students' satisfaction with the learning activity package. The research instruments consisted of: (1) a Thai language learning activity package on words and their functions based on the Four Bases of Success (Iddhipāda IV), (2) a learning achievement test, and (3) a student satisfaction questionnaire. The target group comprised 32 Grade 9 students of Photak Pittayakhom School, Nong Khai Province. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent-samples t-test. The results revealed that: (1) the efficiency of the Thai language learning activity package on words and their functions based on the Four Bases of Success (Iddhipāda IV) was 81.56/89.79, which exceeded the established criterion of 80/80; (2) students' post-learning achievement was significantly higher than their pre-learning achievement at the .05 level of significance, with mean scores increasing from 12.09 to 13.46; and (3) students' overall satisfaction with the learning activity package was at the highest level, with a mean score of 4.04.

Keywords: Thai language learning activity package, words and their functions, Iddhipāda IV, learning achievement, satisfaction

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกของคนในชาติให้มีความเป็นไทยเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทำให้สามารถประกอบกิจธุระ การงานและดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิด วิจารณ์และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นสื่อที่แสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี ชีวทัศน์ โลกทัศน์ และสุนทรียภาพโดยบันทึกไว้เป็นวรรณคดีและวรรณกรรมอันล้ำค่าภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่คู่ชาติตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในปัจจุบันตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ให้มีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในชีวิตจริงได้โดยใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย เหมาะสมกับโอกาสและบุคคลจนถึงการพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2549)นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยยังเน้นการฝึกฝนผู้เรียนให้มีความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถเลือกใช้คำ เรียบเรียงความคิดความรู้ และใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ ได้ตรงตามความหมาย และถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์,

2550)จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทักษะของนักเรียนด้านการอ่านการเขียน การคิดวิเคราะห์และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องคำและหน้าที่ของคำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะด้านหลักภาษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมทักษะในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า 1) ฉันทะ คือเป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อถอย มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก 2) วิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง เช่น นักเรียนมีงานที่ครูผู้สอนสั่งการบ้านแล้วส่งให้ครบตามจำนวน นักเรียนไม่เกียจคร้านต่อหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ 3) จิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญญาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที 4) วิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีจะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสมารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การพัฒนาชุดการสอน คือ กระบวนนำสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มภายในชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เนื้อหา กิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดสื่อประสมสำเร็จรูป ที่ได้รวบรวมสื่อการสอนไว้อย่างสมบูรณ์ตามแบบแผนที่วางไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน อำนวยความสะดวกให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออย่างอื่นให้วุ่นวาย ซึ่งภายในชุดการสอนนั้นจะมีสื่อและข้อแนะนำในการดำเนินการสอนอยู่แล้วโดยจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุอยู่ในซอง กล่อง พร้อมที่จะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้โดยทันทีไม่ต้องเตรียมอะไรยุ่งยาก ซึ่งเป็นผลดีและรวดเร็วสำหรับครูได้เป็นอย่างดี (พระอธิการมาวิน จนฺทธมฺโม (อ้วนจี), 2561)และการพัฒนาชุดการสอนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะส่งสัมฤทธิ์ทำให้เห็นพฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การพัฒนาชุดการสอนโดยการใช้หลักธรรมที่เน้นเป้าหมายหรือความสำเร็จด้วยแล้ว ยิ่งจะทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้อย่างน่าพอใจยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดและหลักการในการค้นหาวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เหมาะสมให้กับนักเรียน โดยสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารเรื่องคำและหน้าที่ของคำ

โดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันส่งเสริมให้ผู้นักเรียนเกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้และสร้างความกระตือรือร้นด้านการรู้คิดการสื่อสาร การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นตลอดจนได้นำหลักเกณฑ์ทางภาษาไทยไปใช้ในการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม ให้มีประสิทธิภาพ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นแบบเชิงทดลอง

1. ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคายภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 80 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียนรวมทั้งสิ้น 32 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เนื่องจากการจัดห้องเรียนเป็นแบบคละชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องมีผลการเรียนไม่ต่างกัน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4

4.สถิติที่ใช้ คือ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ตามเกณฑ์ 80/80 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.56 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 89.79 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

เปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ก่อนเรียนและหลังเรียน การทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 12.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.74 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 13.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ค่าเฉลี่ย 4.29 ด้านจิตตะ (ความคิด) ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.57 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.04 ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ตามเกณฑ์ 80/80 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.56 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 89.79

ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ คำใบ ไชยสิงห์ (2553) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกทักษะการสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเขวาใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1” ปีการศึกษา 2552 จำนวน 19 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ชุดฝึกทักษะการสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ 86.30/87.65 และค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.72 และนักเรียนที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะการสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

เปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ก่อนเรียนและหลังเรียน การทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 12.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.74 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 13.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา แซ่หว้า (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค โดยใช้ชุดแบบฝึกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอุดมดรุณี นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดแบบฝึกเรื่องชนิดและ หน้าที่ของคำในประโยคให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนเรื่องการสร้างคำในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอุดมดรุณี ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดแบบฝึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนอุดมดรุณี ปีการศึกษา 2562 จำนวน 44 คน โดยการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) ชุดแบบฝึกเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค จำนวน 8 แบบฝึกหัด และ 3) แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t - test ผลการวิจัยพบว่า ชุดแบบฝึกเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำ ในประโยคมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.60/81.16 แสดงให้เห็นว่าชุดแบบฝึกเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำในประโยคมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วันวิสาข์ ม่วงงาม (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำนาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง คำนาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบ

ห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำนาม ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์กับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับ นิทานอิเล็กทรอนิกส์ ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านคณฑี (ประสิทธิ์อุปถัมภ์) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านคณฑี (ประสิทธิ์อุปถัมภ์) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 รวมจำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ แบบห้องเรียนกลับด้านเรื่อง คำนาม ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์2) นิทานอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง คำนาม 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำนาม และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน เรื่อง คำนาม ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test dependent และ t-test one sample ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง คำนาม ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดเรียนรู้โดยแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทาน อิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าก่อนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำนาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดเรียนรู้โดยแบบ ห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้เรื่องคำนาม โดยแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) ร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ค่าเฉลี่ย 4.29 ด้านจิตตะ (ความคิด) ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.57 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.04 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล) (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านจิตตะ รองลงมา คือ ด้านฉันทะ และด้านวิริยะ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือด้านวิมังสา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้านฉันทะ โอยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก 9 ข้อ ได้แก่ นักเรียนมีความรักในโรงเรียนที่ตน

เรียน และนักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจและพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นเป็นอย่างดี และนักเรียนประพฤติตนถูกต้องตามระเบียบด้วยความพึงพอใจรักและศรัทธาในสถาบัน และนักเรียนช่วยเหลืองานโรงเรียนด้วยความพึงพอใจ และนักเรียนพึงพอใจในความรู้ของคุณครูประจำวิชา และนักเรียนพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคุณครูผู้สอน มีความเพียรในการศึกษา มีความคิดที่ฉลาดใช้ปัญญาในการรอบรู้ และนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้ด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชาเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัย และ จากความคิดเห็นของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาอื่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง

2. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมโดยการสอดแทรกหลักธรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถานศึกษาควรมีการวางแผนบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

2. ครูควรชี้แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนมากขึ้น

3. ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนแสดงทักษะ ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ให้ครอบคลุมทุกระดับชั้น

2. ควรศึกษานักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้

7. องค์ความรู้ใหม่

การวิจัย”เรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย”เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำและหน้าที่ของคำโดยใช้หลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ประสิทธิ์ภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำและหน้าที่ของคำโดยใช้หลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถองค์ความรู้ได้ดังนี้

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.56 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 89.79 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสงกว่าเกณฑ์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 12.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.74 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 13.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนโพธิ์ตากพิทยาคม จังหวัดหนองคาย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.31 ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ค่าเฉลี่ย 4.29 ด้านจิตตะ (ความคิด) ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.57 ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *แผนพัฒนาการศึกษา*. โรงพิมพ์การศาสนา.

คำใบ ไชยสิงห์. (2553). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเขวาใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล). (2560). *ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระอธิการมาวิน จนฺทธมฺโม (อ้วนจี). (2561). *การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

วันวิสาข์ ม่วงงาม. (2565). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำนาม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับนิทานอิเล็กทรอนิกส์* (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2549). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย*. ไทยวัฒนาพานิช.

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2550). *ทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์และการเขียน*. ซีซีนอลลิคจ์ลิงคส์.

อัจฉรา แซ่หว้า. (2563). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค โดยใช้ชุดแบบฝึกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอุดมดรุณี. *วารสารอักษราพิบูล*, *1*(1), 39.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์

The Development of Reading Skills through Cooperative Learning Activities Using the Co-op Co-op Technique for Grade 7 Students at Ngiuwittayasarn School

อมรรัตน์ ผันสว่าง[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Amornrat Phansawang[1], Pacharakit Sribunrueang[2]
[1,2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * pookycopyprint19@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 01 February 2026; Revised: 20 March 2026; Accepted: 30 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ให้มีประสิทธิภาพ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) (3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย (1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่าน (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่าน (3) แบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.02/84.90 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะการอ่าน, การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ, รูปแบบการเรียนรู้แบบ Co-op Co-op, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจของผู้เรียน

Abstract

The purposes of this research were to: (1) develop a cooperative learning lesson plan based on the Co-op Co-op learning model with an efficiency criterion of 80/80; (2) compare students' reading achievement before and after participating in learning activities based on the Co-op Co-op cooperative learning model; and (3) investigate students' satisfaction toward the learning management using the Co-op Co-op cooperative learning model. The sample

consisted of 32 Grade 7 students (Mathayom Suksa 1) at Ngiu Wittayasan School. The research instruments included: (1) lesson plans for reading skill development, (2) a reading achievement test, and (3) a student satisfaction questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: (1) the efficiency of the reading skill development lesson plans was 84.02/84.90, which exceeded the established criterion of 80/80; (2) the students' post-test reading achievement scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level of statistical significance, supporting the research hypothesis; and (3) the students' overall satisfaction with the reading skill development instruction through the Co-op Co-op cooperative learning model was at the highest level.

Keywords: Reading Skills Development, Cooperative Learning,Co-op Co-op Learning Model, Learning Achievement, Student Satisfaction

1. บทนำ

ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน ผู้มีทักษะในการอ่านย่อมแสวงหาความรู้และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้พูดพูดได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น จากสภาพการเรียนวิชาภาษาไทยของผู้เรียนในปัจจุบัน ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านอยู่มาก (อานงค์ ใจรังกา, 2547) ฉะนั้นจึงถือได้ว่าการอ่านสำคัญที่สุด และจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะการอ่านโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านอย่างเต็มความสามารถ (นภาพร พันธ์ชัย, 2552)

ปัญหาการอ่านของเด็กไทยในปัจจุบันยังคงเป็นประเด็นที่สำคัญ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทักษะด้านวิชาการ การเรียนรู้ และการดำรงชีวิต โดยปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการอ่าน ได้แก่ ทักษะการอ่านคำ การใช้คำ การใช้ประโยค การใช้ภาษา และการอ่านจับใจความสำคัญ เด็กจำนวนมากสามารถอ่านออกเสียงได้ แต่ไม่สามารถเข้าใจความหมายหรือจับใจความสำคัญของข้อความได้ดีพอ จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการอ่านเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในสังคมและจะเป็นปัญหามากขึ้นถ้าทุกฝ่ายไม่ช่วยกันแก้ไข ดังนั้นครูผู้สอนควรแก้ไขข้อบกพร่องในการอ่านเพื่อเป็นการขจัดปัญหาตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ก่อนจะติดเป็นนิสัยและเป็นการวางรากฐานในการใช้ภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติให้ถูกต้อง ครูผู้สอนทุกระดับชั้นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการใช้ภาษา ทั้งในเรื่องการพูดและการอ่าน ครูควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทางภาษาให้แก่ผู้เรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะด้านการอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านได้ดีขึ้น วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะการฝึกฝนบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความแม่นยำในเนื้อหา (อานงค์ ใจรังกา, 2547)

กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) เป็นเทคนิคที่เน้นการร่วมกันทำงาน โดยสมาชิกของกลุ่มที่มีความสามารถและความถนัดต่างกัน ได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนถนัดเต็มที่ ผู้เรียนเก่งได้ช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อน เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการคิดระดับสูงทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์และเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้สอนในวิชาใดก็ได้ มีขั้นตอนกิจกรรมดังนี้ 1) กำหนดขอบข่ายประเด็นหรือเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษา 2) ผู้เรียนทั้งชั้นเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นหรือหัวข้อที่จะศึกษา 3) กำหนดกลุ่มย่อยโดยให้สมาชิกกลุ่มมีความสามารถคละกัน 4) แต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อที่จะศึกษา 5) สมาชิกในแต่ละกลุ่มช่วยกัน

กำหนดหัวข้อย่อย แล้วแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ โดยให้สมาชิกแต่ละคนเลือกศึกษาหัวข้อย่อยคนละหนึ่งหัวข้อ 6) สมาชิกนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่ม อาจมีการอ่านทบทวนและปรับแต่งภาษาให้ผลงานกลุ่มที่ทำร่วมกันมีความสละสลวยต่อเนื่อง เตรียมผู้ที่จะนำเสนอผลงานกลุ่ม 7) นำผลงานกลุ่มเสนอต่อชั้นเรียน และ 8) ทุกกลุ่มช่วยกันประเมินผล โดยประเมินทั้งกระบวนการทำงานกลุ่มและผลงานกลุ่ม (สายฝน อุ่นจิต, 2547) ซึ่งเทคนิคดังกล่าว สอดคล้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการในครั้งนี้

โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2566 จากผลการดำเนินงานของสถานศึกษา แม้ผลการประเมินพบว่า มีคุณภาพด้านผู้เรียนอยู่ในระดับ ดีเลิศ ผู้เรียนมีความสามารถสูงกว่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด แต่ก็ยังมีจุดที่ควรพัฒนา ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นดังนี้ 1) ครูผู้สอนต้องศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นข้อมูลและเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนการสอนในปีต่อไป และส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการอ่าน (โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์, 2566) ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าว สอดคล้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการในครั้งนี้

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาด้านการอ่านเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะถดถอยทางด้านการอ่าน มีความจำเป็นต้องสร้างนวัตกรรมมาพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษามีความแม่นยำในการใช้ภาษาและอ่านได้ถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมและแก้ไขความบกพร่องในการอ่านของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สำหรับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และผู้ที่สนใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน รวมถึงเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อและประยุกต์ใช้ในวิชาชีพของผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ก่อนเรียนกับหลังเรียน

2.3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ภาวนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The Single Group, Pre-test Post-test Design) ประชากร ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ตำบลนางิ้ว อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 95 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ตำบลนางิ้ว อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 32 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่ต่ำ โดยเฉพาะทักษะการอ่านภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้ทดสอบก่อนและหลังเรียน 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ทดสอบก่อนเรียน 2) จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้3) ทดสอบหลังเรียน 4) เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 5) เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80 6) ทำแบบสอบถามความพึงพอใจ 7) นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิต

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ตามเกณฑ์ 80/80 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ตามเกณฑ์ 80/80

จำนวนผู้เรียน (32)	คะแนนทดสอบก่อนเรียน (30)	แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op)	คะแนนรวมทั้งหมด	คะแนนทดสอบหลังเรียน

		แผน 1 (55)	แผน 2 (35)	แผน 3 (35)	แผน 4 (30)	แผน 5 (35)	แผน 6 (30)		
รวม	960	1760	1120	1120	960	1120	960	7040	960
ได้	620	1493	924	971	763	912	852	5915	815
$\bar{X}$	19.38	46.66	28.88	30.34	23.84	28.50	26.63	30.81	25.47
S. D.	4.40	6.66	3.93	2.43	4.51	4.78	2.46	20.78	2.84
ร้อยละ	64.58	84.83	82.50	86.70	79.48	81.43	88.75	84.02	84.90

ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 84.02/84.90

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 84.02 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.90 ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

แบบทดสอบ	n	$\bar{X}$	S. D.	t	P
ก่อนเรียน	32	19.38	4.40	5.85	.001*
หลังเรียน	32	25.47	2.84		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่าน คะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 19.38 S.D.= 4.40 คะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.47 S.D.= 2.84 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S. D.	ระดับความพึงพอใจ
1. เนื้อหาที่ฉันเรียนมีประโยชน์มากสำหรับตัวฉัน	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ฉันชอบสื่อที่ครูนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้กับตัวฉัน	4.75	0.44	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือช่วยให้ฉันได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ฉันยินดีรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม	5.00	0.00	มากที่สุด
5. การแบ่งหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม ช่วยให้ทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและช่วยกันทำงาน	4.53	0.51	มากที่สุด
6. ฉันชอบวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ	4.31	0.47	มาก
7. ฉันรู้สึกภูมิใจในตนเองที่ช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ	4.88	0.34	มากที่สุด
8. ฉันชอบการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เพราะทำให้ฉันเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น	4.72	0.46	มากที่สุด
9. ฉันพอใจกับคะแนนที่สอบได้	4.69	0.47	มากที่สุด
10. ฉันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ	5.00	0.00	มากที่สุด
โดยรวม	**4.79**	**0.27**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co- op) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.79) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากันอยู่ 4 อันดับ คือ เนื้อหาที่ฉันเรียนมีประโยชน์มากสำหรับตัวฉัน ($\overline{X}$ = 5.00) กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือช่วยให้ฉันได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ($\overline{X}$ = 5.00) ฉันยินดีรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ($\overline{X}$ = 5.00) และฉันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ ($\overline{X}$ = 5.00) รองลงมาคือ ฉันรู้สึกภูมิใจในตนเองที่ช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ ($\overline{X}$ = 4.88) และฉันชอบสื่อที่ครูนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้กับตัวฉัน ($\overline{X}$ = 4.75) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ฉันชอบวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ($\overline{X}$ = 4.31)

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่เหมาะสมนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ(Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้วิทยาสรรค์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.02/84.90 สูงกว่าเกณฑ์

80/80 ที่ตั้งไว้ หมายความว่า ผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากแบบฝึกทักษะการอ่าน และแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 84.02 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.90 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สใบทิพย์ เกษแก้ว (2565) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านตามแนวทางการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านตามแนวทางการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.76/82.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ศรีใจ (2564) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนการ์ตูนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 89.33/92.38 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิชาภัทร หล่องตากล้า (2563) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงสระเอีย และสระเอือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงด้วยชุดฝึกทักษะการอ่าน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะการอ่านออกเสียงสระเอีย และสระเอือสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 93.43/97.19 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 19.38 S.D. = 4.40 คะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.47 S.D. = 2.84 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤชุทัย ไชยขาว (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเป้า (รัฐราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 86.42 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดา บู่สามสาย (2559) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ SQ4R โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ SQ4R โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการสอนสูงกว่าก่อนได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยธิป ไทยเสน (2564) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตรงมาตรา โดยใช้เกมร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมี

ทักษะการอ่านออกเสียงมาตราตัวสะกดแม่กน และแม่กดโดยใช้เกมร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ศรีใจ (2564) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับบทเรียนการ์ตูนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.79 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ศรีใจ (2564) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.50 มีค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา หมื่นหนู (2565) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะวิชาภาษาไทยการอ่านจับใจความของชั้นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.17 S.D. = 0.7) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิชาภัทร หล่องตากล้า (2563) ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงสระเอีย และสระเอือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงด้วยชุดฝึกทักษะการอ่าน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านออกเสียงสระเอีย และสระเอียอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยพร อุดคำมี (2565) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเพื่อคู่คิด (Think-Pair-Share) ร่วมกับแนวคิดการใช้คำถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ร่วมกับแนวคิดการใช้คำถามค่าเฉลี่ย 4.75 ร้อยละ 94.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 เกณฑ์การประเมินมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาผลระยะยาวของการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) มีการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการด้านทักษะการอ่านของผู้เรียนในระยะยาว เพื่อประเมินว่าการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านและการเรียนรู้อื่น ๆ อย่างต่อเนื่องหรือไม่

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการเรียนรู้รูปแบบอื่น ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ Co-op Co-op เทียบกับวิธีการเรียนรู้รูปแบบอื่น เช่น การเรียนรายบุคคล หรือการเรียนรู้แบบใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ได้ข้อมูลเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพของแต่ละรูปแบบ

7. องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 แสดงโมเดลการพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์

8.สรุป

1. แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 84.02 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.90 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน คะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 19.38 S.D. = 4.40 คะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.47 S.D. = 2.84 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.79)

เอกสารอ้างอิง

จริญญา หมื่นหนู. (2565). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

จุฑามาศ ศรีใจ. (2564). *การพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ธันยพร อุดคำมี. (2565). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเพื่อคู่คิด (Think-Pair-Share) ร่วมกับแนวคิดการใช้คำถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ธิชาภัทร หล่องตากล้า. (2563). *การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงสระเอียและสระเอือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงด้วยชุดฝึกทักษะการอ่าน* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม].

ธิดา บู่สามสาย. (2559). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ SQ4R โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

นภาพร พันธ์ชัย. (2552). *การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านคางฮุงเจริญศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

ปิยธิป ไทยเสน. (2564). *การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตรงมาตรา โดยใช้เกมร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต].

โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์. (2566). *รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2566*. โรงเรียนนางิ้ววิทยาสรรค์.

ฤชุทัย ไชยขาว. (2551). *การปฏิบัติการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเป้า (รัฐราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี].

สใบทิพย์ เกษแก้ว. (2565). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะการอ่านตามแนวทางการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนครพนม].

สายฝน อุ่นจิต. (2547). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ Co-op-Co-op กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องรามเกียรติ์ ตอน กุมภกรรณทดน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

อานงค์ ใจรังกา. (2547). *การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ร ล ว* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

พัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

The Development of Poetry Reading Aloud Skills Using Reading Practice Exercises on Nirat Mahasarakham Based on the Four Principles of Iddhipāda for Grade 8 Students at Nongpho Wittayakhom School, Maha Sarakham Province

สุริยา สีลาปัง[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Suriya Seelapang[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Phrakrukhamphithammanuwa[3]
[1,2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 02 February 2026; Revised: 23 March 2026; Accepted: 29 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยนิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 ให้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนจากการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านบทร้อยกรอง และ4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้คือ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และค่า t-test แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่องนิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.39/86.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง, แบบฝึกทักษะการอ่าน, หลักอิทธิบาท

Abstract

This research aimed to: (1) develop a skill exercise package for reading aloud the *Nirat Mahasarakham* poem based on the Iddhipāda IV principles to achieve the efficiency criterion of 80/80; (2) compare students' learning achievement before and after using the skill exercise package for reading aloud the *Nirat Mahasarakham* poem; and (3) investigate students' satisfaction with the instructional management using the skill exercise package. The research instruments consisted of: (1) lesson plans, (2) a skill exercise package for reading aloud the *Nirat Mahasarakham* poem, (3) an achievement test on Thai poetry reading, and (4) a student satisfaction questionnaire. The target group comprised 20 Grade 8 students at Nongpho Wittayakhom School. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation (S.D.), and the dependent samples t-test. The research findings revealed that: (1) the efficiency of the skill exercise package was 83.39/86.73, which exceeded the predetermined criterion of 80/80; (2) the students' achievement in reading aloud the *Nirat Mahasarakham* poem after the instruction was significantly higher than before the instruction at the .05 level; and (3) the students' overall satisfaction with the instructional management using the skill exercise package was at the highest level, with a mean score of 4.54.

Keywords: reading aloud skills, Thai poetry reading, skill exercise package, *Nirat Mahasarakham*, Iddhipāda IV

1. บทนำ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เป็นทักษะการอ่านที่สำคัญมากอีกทักษะหนึ่งของการเรียนภาษาไทย เพราะจะทำให้ผู้อ่านได้เห็นความงดงามของการร้อยเรียงถ้อยคำภาษาไทยให้เกิดสัมผัสคล้องจองตามฉันทลักษณ์และลักษณะบังคับของคำประพันธ์ไทย เมื่ออ่านแล้วเกิดความไพเราะซาบซึ้งใจและภาคภูมิใจที่ได้อ่าน แต่ในปัจจุบันการสอนการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง นับวันจะลดความสำคัญลงไป ตามความเป็นจริงแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่า มีครูภาษาไทยจำนวนไม่มากนักที่อ่านทำนองเสนาะได้ และแต่งบทร้อยกรองเป็น นอกจากนี้ยังต้องยอมรับอีกด้วยว่าในจำนวนน้อยดังว่านั้น มีครูภาษาไทยเพียงไม่กี่คนที่สามารถอ่านบทร้อยกรองได้อย่างไพเราะ เสนาะหู จับใจคนฟังและได้อรรถรสจากการอ่านและการฟังอย่างแท้จริง ส่วนครูภาษาไทยที่แต่งบทร้อยกรองได้ไพเราะก็มีน้อย ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายที่ครูภาษาไทยจะต้องพัฒนาตนเองด้านการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง หรือการอ่านทำนองเสนาะ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอนที่จะมาช่วยพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองให้กับผู้เรียน จึงจะประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน

การอ่านทำนองเสนาะ หรือการอ่านบทร้อยกรอง คือ วิธีการอ่านออกเสียงอย่างไพเราะตามลีลาของบทร้อยกรองประเภท โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายการอ่านทำนองเสนาะ คือ การอ่านตามทำนอง (ทำนอง = ระบบเสียงสูงต่ำ ซึ่งมีจังหวะสั้นยาว) เพื่อให้เกิดความเสนาะ (เสนาะ, น่าฟัง, ไพเราะ, วังเวงใจ) อาจกล่าวได้ว่า การอ่านบทร้อยกรอง เป็นศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราวจากคำประพันธ์เป็นทำนองอันไพเราะ แตกต่างกันไปตามลักษณะของคำประพันธ์ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของภาษาไทยที่แสดงให้เห็นถึงสุนทรียภาพทางภาษา ซึ่งนันทา ขุนภักดี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การอ่านทำนองร้อยกรองไทย” ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อพิจารณาบทร้อยกรองไทยให้ดีจะพบว่า กวี

พิถีพิถันถี่ถ้วนเลือกถ้อยคำอันไพเราะมาเรียงร้อยต่อเนื่องกันด้วยสติปัญญา อารมณ์ และจินตนาการให้มีจังหวะหลากหลาย จึงเกิดฉันทลักษณ์ที่มีสุนทรียภาพและคีตาลังการอันเพราะพริ้งจับใจหลายรูปแบบ หากนำมาอ่านเงียบ ๆ ในใจ ย่อมทำให้รสชาติและความไพเราะของคำกวีนั้นหย่อนลง แต่ถ้าอ่านออกเสียงให้ดังฟังชัด ให้เสียงสัมผัส จังหวะ และทำนองกระทบหูและความคิด ย่อมจะเกิดรสเสนาะหู จับใจในรสคำ เสมือนฟังเสียงดนตรีที่มีภาษาใดเหมือนยาก จึงย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า บรรพบุรุษไทยโบราณผู้ชาญฉลาด สามารถคิดสร้างสรรค์และถ่ายทอดทำนองอ่านอันไพเราะให้ไว้เป็นมรดกสืบมา หากเยาวชนไทยและประชาชนชาวไทยที่รักและสนใจด้านนี้สามารถอ่านคำประพันธ์ร้อยกรองไทยเป็นทำนองต่าง ๆ ได้อย่างไพเราะตามแบบแผนการอ่านทำนองร้อยกรองไทยแล้ว ย่อมได้ชื่อว่าได้ร่วมช่วยกันอนุรักษ์ สงวนรักษา และจรรโลงสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมของชาติด้านภาษา และวรรณศิลป์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์พิเศษของภาษาไทยให้เจริญดำรงได้ตลอดไป ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่สำคัญของครูภาษาไทย ที่จะพัฒนาวิธีการสอนการอ่านบทร้อยกรอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ระบุไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนต้องสามารถอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง โดยกำหนดตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สาระที่ 1 การอ่านมาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ตัวชี้วัดปลายทาง ท 1.1 ม.2/7 อ่านหนังสือ บทความหรือคำประพันธ์อย่างหลากหลาย และประเมินคุณค่า หรือแนวคิดที่ได้จากการอ่านเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สาระที่ 1 มาตรฐาน ท 1.1 ตัวชี้วัด ม.2/1 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรองได้ถูกต้อง สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท 5.1 ม.2/5 ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ ฉะนั้นการอ่านบทร้อยกรองจึงเป็นทักษะที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งในมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการอ่านที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากการที่ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพปัญหาในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน และการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการทดสอบการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนโดยใช้เกณฑ์การประเมินของผู้วิจัยกำหนด ผลปรากฏว่า นักเรียนจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยกำหนด ในระดับร้อยละ 60 ทั้งนี้จากการสังเกตพฤติกรรมการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงขาดความกระตือรือร้นในการเรียนภาษาไทย ไม่ชอบการอ่านบทร้อย

กรอง ขาดความมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่กล้าออกเสียง ไม่กล้าเอื้อนเสียง ไม่เห็นความสำคัญและขาดความภาคภูมิใจที่ได้อ่านคำประพันธ์ไทยอันทรงคุณค่า มีความไพเราะงดงามด้านวรรณศิลป์ที่คัดสรรมาจากวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องของชาติไทย และรู้สึกเขินอายเวลาอ่าน นอกจากนั้นยังพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีอุปนิสัยเกียจคร้านและไม่สนใจการอ่านด้วย นับเป็นปัญหาสำคัญของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชุดา กรุยเปรียง และ สุมนา เขียนนิล ที่กล่าวถึงปัญหาในการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนไม่สามารถอ่านออกเสียงบทร้องกรองได้อย่างถูกต้อง ทั้งเรื่องการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ คำ ร-เรือ ล-ลิง การเว้นวรรคตอนไม่ถูกหลักการเอื้อนเสียงระดับเสียงสูง- ต่ำ เพื่อให้เกิดความไพเราะในการอ่าน รวมถึงไม่สามารถใช้น้ำเสียงถ่ายทอดอารมณ์ตามบทประพันธ์ที่อ่านได้ เป็นเหตุให้นักเรียนขาดทักษะในการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ได้แก่ การอ่านออกเสียงถูกต้อง การออกเสียง และการถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าว มาจากนักเรียนขาดการได้รับการฝึกอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ และขาดตัวอย่างการอ่านที่ถูกต้องเพื่อจะนำมาเป็นแนวทางในการฝึกฝน จึงไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ขาดการทราบข้อดี ข้อบกพร่องของการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองตนเอง และไม่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และ พิมพิศา เต่ารั้ง ได้กล่าวถึงสาเหตุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไม่สามารถอ่านและถอดคำประพันธ์จากเรื่องที่อ่านได้บรรลุวัตถุประสงค์ เกิดจากตัวนักเรียนเองที่ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียน จึงทำให้ขาดความเข้าใจในเรื่องที่อ่านหรือเข้าใจช้า จับใจความของเรื่องไม่ได้ ตีความไม่เป็น นักเรียนสะกดคำไม่ได้ อ่านหนังสือไม่คล่อง อ่านหนังสือไม่ออก ไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำทำให้ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ไม่สามารถเรียบเรียงเหตุการณ์ภายในเรื่องที่อ่านได้ เกิดจากตัวผู้สอนที่มีรูปแบบ เทคนิค สื่อหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่น่าสนใจ ผู้สอนไม่สนใจพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักเรียนจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความสามารถหรือความถนัดของนักเรียน ขาดตัวอย่างที่หลากหลาย ขาดการให้เวลาในการฝึกฝน และที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือเทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยากเกินไป ไม่มีความน่าสนใจ จึงทำให้นักเรียนไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้เพียงพอ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนรวมถึงเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาไทย

การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองนั้น เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม มีอุปนิสัยเกียจคร้าน และไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน ทำให้ผลการทดสอบทักษะด้านการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ พระบุญเสริม อาจดวงดี และคณะ ได้กล่าวถึง หลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพตนให้มีความสมบูรณ์แบบนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาย่อมชี้ให้เห็นเป็นประจักษ์ชัดเจนว่า การประกอบกิจต่าง ๆ ของคนทุกชนชั้นในแต่ละช่วงวัยของชีวิตให้มีความตื่นรู้อยู่ตลอดเวลากอปรกับการพัฒนานั้น หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์แบบ พระมหาชินกฤต จิรวโส ได้สรุปความสำคัญของอิทธิบาท 4 ว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการศึกษา และการทำงานเป็นอย่างมาก เพราะอิทธิบาท 4 จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดความพอใจในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่ของตนและกลับมา

ทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป จึงพอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้นั้น หากนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาบูรณาการ สอดแทรกและเชื่อมโยงเข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ก็จะทำให้ผู้เรียนถึงความสำเร็จในการเรียนได้

จากสภาพปัญหาและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาไทย โดยเฉพาะการอ่านคำประพันธ์ไทย จึงทำให้นักเรียนขาดความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรอง ส่งผลให้นักเรียนไม่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด ผู้วิจัยจึงจัดทำแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศขึ้น ซึ่งเนื้อหาของแบบฝึกจะเน้นแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางในจังหวัดมหาสารคามของผู้แต่ง มีการแสดงทัศนะและวิพากษ์วิจารณ์สังคม สอดแทรกอารมณ์ขันและจินตนาการที่มีต่อสถานที่ที่ผู้แต่งเดินทางไป มีความสนุกสนาน ได้อรรถรสและมโนภาพในการอ่าน กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สอดแทรกหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถบังคับและควบคุมจิตใจตนเองให้จดจ่อกับการเรียน มุ่งมั่นฝึกฝนการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองด้วยความรัก ความพากเพียร มีความขยันอย่างต่อเนื่อง มีความเอาใจใส่ จนเกิดความตระหนักไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา ค้นพบองค์ความรู้ ความเข้าใจในการอ่านบทร้อยกรอง จนประสบความสำเร็จในที่สุด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านออกเสียงบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศ ก่อนและหลังการเรียนรู้ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนจากการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

3.1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยการทดสอบความสามารถด้านการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยผู้วิจัยใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบ Thinking School เน้นทักษะการคิดสู่การปฏิบัติ สอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 มีขั้นการสอน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1) Do now ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดฉันทะ หรือความรัก ความพอใจในสิ่งที่เรียน ขั้นที่ 2) Purpose ออกแบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดวิริยะ หรือให้มีความพยายาม และความขยันในการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 Work made ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดจิตตะ หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ และมีสมาธิจดจ่อในการเรียนรู้ ขั้นที่ 4 Reflective Thinking ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดวิมังสา หรือมีความตระหนักไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญาจากเรื่องที่เรียนรู้ สะท้อนคิด สรุปองค์ความรู้ บอกประโยชน์และการนำไปใช้

3.2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนนักเรียน 20 คน โดยวิธีการเลือกศึกษาแบบเจาะจง วัดผลก่อนและหลังการทดลอง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย

3.3.1 แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

3.3.2 แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม จำนวน 6 ชุด

3.3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบทดสอบการอ่านบทร้อยกรอง

3.3.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 การสร้างแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ เรื่อง นิราศมหาสารคาม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง

3.4.2 การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม จำนวน 6 ชุด

3.4.3 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านบทร้อยกรอง เป็นแบบทดสอบการอ่านบทร้อยกรอง หลังจากการใช้แบบฝึก

3.4.4 แบบประเมินความพึงพอใจ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 เปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านบทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากการใช้แบบฝึกการอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้สถิติ t-test Dependent

3.6.2 เปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านบทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้สถิติ t-test 0ne sample

3.7 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงคะแนนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม

นักเรียน	คะแนนทดสอบ						
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	ครั้งที่ 6	รวม
คะแนนเต็ม	16	16	16	16	16	16	96
คนที่ 1	4	14	5	5	6	6	90
คนที่ 2	3	14	4	4	5	4	84
คนที่ 3	4	3	2	3	1	3	76
คนที่ 4	3	2	3	2	3	2	75
คนที่ 5	4	4	4	4	4	4	84
คนที่ 6	1	3	2	3	1	3	73
คนที่ 7	2	2	2	3	3	3	75
คนที่ 8	2	2	1	2	3	4	74
คนที่ 9	5	6	6	6	5	6	94

นักเรียน	คะแนนทดสอบ						
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	ครั้งที่ 6	รวม
คนที่ 10	3	4	3	4	3	4	81
คนที่ 11	3	2	3	3	3	3	77
คนที่ 12	3	3	4	3	4	3	80
คนที่ 13	3	2	3	2	3	2	75
คนที่ 14	3	3	3	2	3	2	76
คนที่ 15	4	5	4	4	5	3	85
คนที่ 16	3	3	5	2	3	3	79
คนที่ 17	4	4	4	3	4	3	82
คนที่ 18	5	4	4	5	5	5	88
คนที่ 19	4	3	3	3	4	3	80
คนที่ 20	2	3	3	1	2	2	73
ร้อยละ	2.81	3.13	3.75	2.50	4.38	3.75	83.39
$\overline{X}$	3.25	3.30	3.40	3.20	3.50	3.40	80.05
S.D.	1.02	1.08	1.19	1.24	1.32	1.19	5.95

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 ชุด คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 83.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.95

ตารางที่ 2 ตารางแสดงคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียนคนที่	ทดสอบก่อนเรียน (20 คะแนน)	คะแนนทดสอบหลังเรียน (20 คะแนน)	ผลต่าง
คนที่ 1	10	16	6
คนที่ 2	7	16	9
คนที่ 3	9	12	3
คนที่ 4	6	13	7
คนที่ 5	6	14	8
คนที่ 6	6	13	7
คนที่ 7	6	13	7
คนที่ 8	7	14	7
คนที่ 9	10	16	6

นักเรียนคนที่	ทดสอบก่อนเรียน (20 คะแนน)	คะแนนทดสอบหลังเรียน (20 คะแนน)	ผลต่าง
คนที่ 10	8	13	5
คนที่ 11	8	13	5
คนที่ 12	6	14	8
คนที่ 13	4	13	9
คนที่ 14	5	13	8
คนที่ 15	9	14	5
คนที่ 16	7	13	6
คนที่ 17	7	14	7
คนที่ 18	5	16	11
คนที่ 19	7	15	8
คนที่ 20	7	12	5
ร้อยละ	**43.75**	**86.56**	**42.81**
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	**7.00**	**13.85**	**6.85**
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	**1.622**	**1.309**	**1.814**

จากตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.39 คะแนน ทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.309 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.56 ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 86.56 ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S. D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	96	80.05	5.95	83.39
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	16	13.85	1.309	86.56
ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.79/86.73				

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.39 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 86.73 ดังนั้น ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 ชุด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.39/86.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความสามารถการอ่านบทร้อยกรอง

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	$\bar{X}$	S.D	$\bar{D}$	t	Sig
ก่อนเรียน	20	7.00	1.62	6.85	16.884	0.00
หลังเรียน	20	13.85	1.31			

หมายเหตุ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความสามารถการอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คะแนนก่อนเรียน ค่าเฉลี่ย 7.00 และคะแนนหลังเรียน ค่าเฉลี่ย 13.85 ดังนั้น นักเรียนมีความสามารถการอ่านบทร้อยกรอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

ข้อความ	ผลการวิเคราะห์		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านเนื้อหา			
1. แบบฝึกอ่านบทร้อยกรอง มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ	4.35	0.49	มาก
2. แบบฝึกอ่านบทร้อยกรอง มีความยากง่าย เหมาะสมกับการเรียนรู้	4.35	0.51	มาก
3. แบบฝึกอ่านบทร้อยกรองมีการใช้ภาษา/คำที่เข้าใจง่ายสื่อความหมายได้ถูกต้อง	4.45	0.49	มาก
4. นักเรียนสามารถนำแบบฝึกทักษะการอานบทร้อยกรองไปฝึกฝนทักษะได้ด้วยตนเอง	4.50	0.51	มากที่สุด
5. แบบทดสอบกอนเรียนและหลังเรียนมีความเหมาะสม	4.55	0.51	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.44	0.50	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
6. มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามกลุ่มสาระฯ	4.40	0.50	มาก
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	4.75	0.44	มากที่สุด
8. นักเรียนเกิดการตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญของการอ่านปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน	4.50	0.51	มาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรองได้ดียิ่งขึ้น	4.75	0.44	มากที่สุด
10. โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้	4.70	0.47	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.62	0.49	มากที่สุด

ข้อความ	ผลการวิเคราะห์		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียน			
11. สื่อการสอนของครูมีความน่าสนใจในการเรียนรู้	4.80	0.41	มากที่สุด
12. ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัด	4.50	0.51	มาก
13. นักเรียนได้รับความรู้จากสื่อและนวัตกรรมที่ครูได้จัดทำขึ้น	4.30	0.47	มาก
เฉลี่ย	4.53	0.50	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล			
14. นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศดีขึ้น สามารถอ่านบทร้อยกรองได้อย่างถูกต้อง ไพเราะตามลักษณะของคำประพันธ์	4.65	0.49	มากที่สุด
15. นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักธรรมอิทธิบาท 4 มีความรักในการอ่าน มีความเพียรพยายาม มีความตั้งใจในการอ่านบทร้อยกรอง และสามารถไตร่ตรองหาเหตุผลในการเรียนรู้	4.50	0.51	มาก
เฉลี่ย	4.58	0.50	มากที่สุด
รวม	4.54	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 20 คน พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และด้านวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1/E_2) 80/80 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการจัดการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 ชุด คะแนนเต็ม 96 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.95 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.39 คะแนน ทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.31 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.56ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 86.56 แสดงให้เห็นว่าแบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่

ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้ได้ผลดี ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์การอ่านบทร้อยกรองของนักเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นตามเกณฑ์ร้อยละ 80

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยการเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้น จากคะแนนทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีความเข้าใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม นักเรียนมีความรู้สึกชอบ สนุกสนาน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่เหมาะสม นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.1 การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 ชุด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.39/86.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เน้นแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางในจังหวัดมหาสารคามของผู้แต่ง มีการแสดงทัศนะและชื่นชมความสวยงามของสถานที่ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมหาสารคาม สอดแทรกอารมณ์ขันและจินตนาการที่มีต่อสถานที่ที่ผู้แต่งเดินทางไป มีความสนุกสนาน ได้อรรถรส มโนภาพ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เกิดความภาคภูมิใจในฐานะที่นักเรียนเป็นคนจังหวัดมหาสารคาม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศ สอดแทรกหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงได้ใช้หลักธรรมนำใจ ยึดถือเป็นคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ มุ่งปฏิบัติการฝึกอ่านออกเสียงบทร้อยกรองด้วยความรัก ความพากเพียร ความขยันอย่างต่อเนื่อง มีความเอาใจใส่ มุ่งมั่น รับผิดชอบ ความตระหนักไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา จนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชุดา กรุยเปรียง และ สุมนา เขียนนิล ที่ได้ศึกษาการแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดกรณีตัวอย่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/6 โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ปีการศึกษา 2563 สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองได้ มีผลทำให้นักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยกำหนด ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนได้

ศึกษาเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ของชุดกิจกรรมตามแนวคิดกรณีตัวอย่าง และลงมือปฏิบัติตาม โดยมีครูคอยชี้แนะ และอธิบายให้คำปรึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของนักเรียน รวมทั้งนักเรียนมีสนใจและความตั้งใจที่จะพัฒนาทักษะในการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นผลทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบผลสำเร็จตรงตามที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระคันธศีล จันทร์สุวงศ์ สมเดช นามเกตุและบุญส่ง สินธุ์นอก ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 29 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จคือฉันทะความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำด้วยใจรักวิริยะความพากเพียรอดทนต่อความลำบากบากบั่นไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด ๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริตจิตตะเอาจิตฝักใฝ่ฝ่ายใจรักด้วยความพยายามด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จวิมังสาใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำเพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

5.2 ความสามารถด้านการอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรอง ประเภทกลอนนิราศเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างแบบฝึกการอ่านบทร้อยกรองที่มีเนื้อหาหรือเรื่องราวใกล้ตัวนักเรียน อาจเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ชุมชน อำเภอ จังหวัดหรือท้องถิ่นของนักเรียนเอง นำมาเรียงร้อยเป็นคำประพันธ์ที่ไพเราะ ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราวบันทึกการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดของนักเรียน มีการใช้ภาษาที่อ่านง่ายเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน สอดแทรกอารมณ์ขัน เรื่องตลกหรือโศกเศร้าที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียนเข้าไปด้วย ขณะเดียวกันผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ ก็แอบใช้คำศัพท์เฉพาะของวัยรุ่นหรือคำสแลงใส่ไว้บ้างในคำประพันธ์บางวรรคก็ยิ่งสามารถสร้างความสนใจและเข้าถึงผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่นได้มากยิ่งขึ้น ทำให้การอ่านบทร้อยกรองไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อสำหรับนักเรียนอีกต่อไป เมื่อนักเรียนเกิดความสุข มีความสนุกและความพอใจในการอ่าน ผู้วิจัยยังสอดแทรกหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในกิจกรรมการอ่านทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่ดี มีความเต็มใจ และมีความพากเพียรพยายามในการอ่านมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม จึงทำให้เห็นการพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรองชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนสามารถอ่านบทร้อยกรองได้ถูกต้องตามหลักการอ่าน และมีความไพเราะน่าฟังมากยิ่งขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนารี ฝีปากเพราะ ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาติพันธุ์ลัวะ (ไปร) โดยการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น ซึ่งเน้นกระบวนการฝึกจากการใช้แบบฝึกเสริมทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการจัดลำดับขั้นตอนการฝึกจากง่ายไปหายาก ตามกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และมีกิจกรรมให้ฝึกหัดอย่างต่อเนื่อง โดยแบบฝึกเสริมทักษะเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนวิชาทักษะดังเช่นวิชาภาษาไทย แบบฝึกเสริมทักษะเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิชาทักษะ ฉะนั้นการสอนภาษาไทยจึงต้องมีการใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการอ่าน ถ้าผู้เรียนได้หมั่นฝึกอ่านซ้ำ ๆ และอ่านอย่างต่อเนื่อง จนสามารถอ่านได้ถูกต้อง คล่องแคล่วตามหลักการอ่านจึงจะเกิดเป็นทักษะและความชำนาญ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ แสงดาว โพธิ์ทอง พิกุล ประดับศรี และ เกื้อ กระแสโสม พบวานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 1 โรงเรียนบานดู มีความสนใจหนังสือสงเสริมการอานและการเขียนบทรอยกรอง ชุดปราสาทปรางคกู โดยมีเนื้อหาบริบทเกี่ยวกับท่องถิ่นและประสบการณของนักเรียน มีภาพประกอบที่มีสีสันสวยงามและสามารถสื่อความหมายไดดี สรางความสนใจใหกับนักเรียน ในระดับมากที่สุด (คาเฉลี่ยเทากับ 4.76)

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขสนุกสนาน มีการฝึกทักษะอ่านบทร้อยกรองสม่ำเสมอ ช่วยทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรองได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุคนธ์ อินทร์แก้ว พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หนังสือบทร้อยกรอง ประกอบภาพและแบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ชุด อักษรควบแท้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของ รอฮานา ศรีสุข เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกการอ่านออกเสียง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามทฤษฎีของรูเมลฮาร์ท (Rumelhart) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประกอบการใช้แบบฝึกชุดฝึกการอ่านออกเสียง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามทฤษฎีของรูเมลฮาร์ท (Rumelhart) โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.2, S.D = 0.70)

นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 2 ที่มีตอผู่เรียนโดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคาม เป็นสื่อการเรียนรูและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งสะทอนการวิจัยให้เห็นวาการพัฒนาแบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านเรื่อง นิราศมหาสารคามเปนการสรางสรรค นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการอานบทร้อยกรอง เปนการเพิ่มพูนความรูใหกับนักเรียนสอดคลองกับงานวิจัยของ แสงดาว โพธิ์ทอง พิกุล ประดับศรี และ เกื้อ กระแสโสม ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหนังสือสงเสริมการอานและการเขียนบทรอยกรอง ชุดปราสาทปรางคกูสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีตอการเรียนรูโดยใชหนังสือสงเสริมการอานและการเขียนบทรอยกรอง ชุดปราสาทปรางคกู อยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยการจัดการเรียนรู้การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง โดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่าน เรื่อง นิราศมหาสารคาม ตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา และกลุ่มโรงเรียน ควรมีนโยบายส่งเสริมให้ครูได้สร้างนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองในการสร้างสื่อและนวัตกรรมประกอบการสอน เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ ครูผู้สอนควรมีการวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ ศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจ มีการออกแบบ วางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียนแต่ละระดับชั้น มีการวิเคราะห์ปัญหาด้านการอ่านและการเขียนของผู้เรียนแต่ละคน ศึกษาบริบทของโรงเรียน จะช่วยให้ครูสามารถคิดกิจกรรมการสอนดี ๆ ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. การนำแบบฝึกทักษะการอ่านบทร้อยกรอง เรื่องนิราศมหาสารคาม ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การฝึกคัดลายมือ การแต่งคำประพันธ์ประเภทนิราศ การถอดคำประพันธ์การเขียนแผนภาพความคิดจากการอ่านคำประพันธ์ เป็นต้น และยังสามารถสร้างกิจกรรมท้าทายโดยให้ผู้เรียนฝึกแต่งคำประพันธ์ประเภทนิราศ จากเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้ง ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรักความพอใจและเห็นประโยชน์ในเรื่องที่เรียน มีการเสริมแรง ชมเชย หรือให้กำลังใจในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่น อดทนไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยล้า มีคำถามท้าทายให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดและแสดงความเห็นอย่างหลากหลาย จะช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการตอบคำถามได้อีกด้วย

4. การออกแบบกิจกรรมการอ่าน ในขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการอ่านโดยเริ่มจากการอ่านออกเสียงร้อยแก้วจนคล่องแคล่วแล้วจึงให้อ่านร้อยกรอง และการอ่านในใจเพื่อถอดความสู่การทำชิ้นงาน ทั้งรูปแบบเดี่ยวและรูปแบบกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกัน และได้มีปฏิสัมพันธ์ รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหัวข้อเรื่องที่แตกต่างกันโดยใช้เทคนิคการสอน เพื่อนคู่คิด 4 สหาย (Think Pair Square) ซึ่งครูผู้สอนอาจใช้เทคนิคอื่น ๆ ที่หลากหลายในการสอน และเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนในชั้นเรียนก็ยิ่งช่วยทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัดได้ดียิ่งขึ้น

5. การพัฒนาทักษะการอ่าน เป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานานพอควร กว่าจะเห็นพัฒนาการที่ดีขึ้นของผู้เรียนอย่างชัดเจน ครูผู้สอนจึงควรนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในกระบวนการพัฒนาทักษะด้านการอ่านให้กับนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมของตนเองให้รู้จักฝึกฝนการอ่านอย่างต่อเนื่อง ด้วยความมุ่งมั่นและไม่ย่อท้อ ซึ่งครูผู้สอนอาจต้องเอาใจใส่ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน โดยครูสามารถออกแบบกิจกรรมหรือใบงานการอ่านให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการประเมินการอ่านของนักเรียนด้วยก็ได้

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่านบทร้อยกรอง ประเภทนิราศ เรื่องนิราศมหาสารคาม และหลักธรรมอิทธิบาท 4 ไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ หรือระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อปรับใช้กับการพัฒนาทักษะการอ่านคำประพันธ์ประเภทอื่น ๆ ด้วย

2. ควรพัฒนาบทร้อยกรองเรื่อง นิราศมหาสารคาม กับหลักธรรมอิทธิบาท 4 ให้เป็นนวัตกรรมพัฒนาทักษะการอ่านที่เหมาะกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน โดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI สร้างภาพยนตร์การ์ตูนถ่ายทอดการเดินทางในนิราศ พร้อมบันทึกเสียงการอ่านนิราศมหาสารคามเป็นทำนองเสนาะ เผยแพร่สู่โลกอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา

3. การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย บูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระฯ โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงงานตามรอยนิราศมหาสารคาม

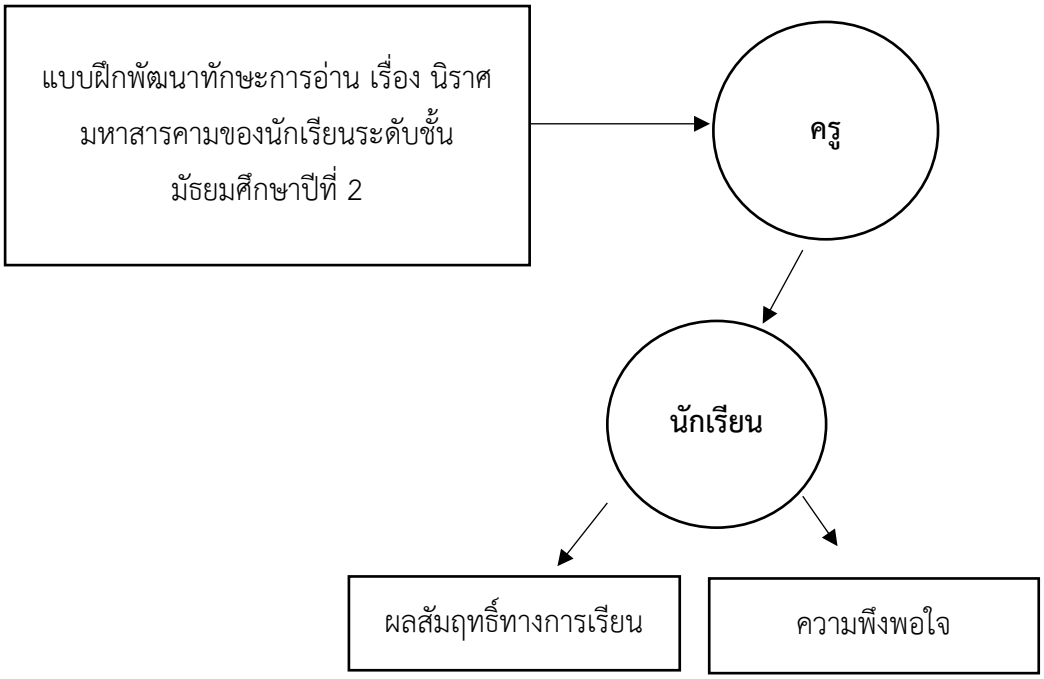
ยกตัวอย่าง เช่น

- คณิตศาสตร์ : ศึกษาข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดมหาสารคาม
- วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี : ศึกษาวงจรชีวิตของตัวไหมและการเลี้ยงไหมก่อนจะมาเป็นผ้าไหมบ้านห้วยทราย อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
- ภาษาไทย : ศึกษาคำประพันธ์ประเภทนิราศ ลักษณะคำประพันธ์ การอ่านบทร้อยกรองประเภทกลอนนิราศ ฝึกแต่งนิราศโดยนักเรียน
- ภาษาต่างประเทศ : ศึกษาการนำเสนอโครงงานตามรอยนิราศมหาสารคามในรูปแบบหลากหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น เป็นต้น
- สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม : ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาของสถานที่สำคัญที่ปรากฏในนิราศมหาสารคาม
- สุขศึกษา พลศึกษา : ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชาวจังหวัดมหาสารคาม
- ศิลปศึกษา : เรียนรู้การวาดภาพระบายสีสถานที่สำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิราศมหาสารคาม
- การงานอาชีพ : เรียนรู้การทำอาหารเมนูปลา โดยใช้ปลาบู่ จากอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ (พัทยาอีสาน) อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร หรือศึกษาการประกอบอาชีพของผู้คนในอำเภอต่าง ๆ ที่ปรากฏในนิราศมหาสารคาม

7. องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จนั้น ครูผู้สอนต้องมีเครื่องมือหรือนวัตกรรมการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน แปลกใหม่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน และยังต้องมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีขั้นตอนที่สามารถโน้มน้าวใจผู้เรียนให้สนใจการเรียนอย่างมุ่งมั่น อดทนจึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัด การสร้างนวัตกรรมประกอบการเรียนรู้เรื่องนิราศมหาสารคาม และนำ

หลักธรรมอิทธิบาท 4 มาบูรณาการในขั้นการสอนของแผนการจัดการเรียนรู้ เริ่มจากสร้างความรักในสิ่งที่ทำก่อน และเริ่มเรียนรู้ด้วยความพากเพียรและความขยันอย่างต่อเนื่อง ขณะเรียนรู้มีความเอาใจใส่ และมุ่งมั่นและขั้นตอนสุดท้ายให้ผู้เรียนสร้างความตระหนัก ไตร่ตรองถึงเหตุและผลด้วยปัญญา สรุปความรู้หรือสร้างองค์ความรู้จากการเรียน บอกประโยชน์และการนำไปใช้ บอกข้อดีและข้อบกพร่องของกิจกรรมที่ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านทักษะและสติปัญญาบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

8.สรุป

1. แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการ ($\mathbf{E_1}$) เท่ากับ 84.02 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ($\mathbf{E_2}$) เท่ากับ 84.90 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน คะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 19.38 S.D. = 4.40 คะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.47 S.D. = 2.84 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.79)

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

นันทา ขุนภักดี. (2559). *การอ่านทำนองร้อยกรองไทย*. มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

พระคันธศีล จันทร์สุวงศ์, และคณะ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 6*(3), 266–282.

พระบุญเสริม อาจดวงดี, และคณะ. (2564). หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาศักยภาพการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 3*(2), 29.

พระมหาชินกฤต จิรวโส (รูปสะอาด). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พิมพิศา เต่ารั้ง. (2565). การพัฒนาทักษะการถอดคำประพันธ์ในบทร้อยกรองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยใช้แบบฝึกทักษะการถอดคำประพันธ์ตามหลัก 5W1H. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 14*(2), 117.

รอฮานา ศรีสุข. (2561). *การพัฒนาชุดฝึกการอ่านออกเสียงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามทฤษฎีของ Rumelhart* (รายงานการวิจัยในชั้นเรียน). โรงเรียนบ้านลดา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* (พิมพ์ครั้งที่ 6). บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.

โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม. (2566). *หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนหนองโพธิ์วิทยาคม ปีการศึกษา 2567* (เอกสารอัดสำเนา).

วิชุดา กรุยเปรียง, และคณะ. (2564). การแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองโดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านออกเสียงบทร้อยกรองตามแนวคิดกรณีตัวอย่าง. *วารสารวิชาการครุศาสตร์ สวนสุนันทา, 5*(2), 32–41.

สุคนธ์ อินทร์แก้ว. (2561). *รายงานการพัฒนาหนังสือบทร้อยกรองประกอบภาพและแบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ชุดอักษรควบแท้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย* (รายงานการวิจัยในชั้นเรียน). โรงเรียนเทศบาลวัดมณีไพรสณฑ์.

สุนารี ฝีปากเพราะ. (2563). การสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาติพันธุ์ลัวะ โดยการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).

แสงดาว โพธิ์ทอง, และคณะ. (2562). การพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านและการเขียนบทร้อยกรอง ชุดปราสาทปรางค์กู่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 17(1), 275–291.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

พฤติกรรมกับการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงาน ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน

Workplace Technological Behavior and Its Impact on Job Performance

พรพรรณ เผือกผ่อง[1*]

[1]สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ประเทศไทย

Pornpan Phueakphong[1]
[1]The Teachers' Council of Thailand, Thailand
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 23 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานและผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรถูกหล่อหลอมและแปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยเชิงบริบทหลายประการ ได้แก่ ประเภทของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน ระยะเวลาในการใช้งาน และสถานที่ปฏิบัติงาน การใช้งานเทคโนโลยีในองค์กรส่งผลกระทบสองด้านต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยในเชิงบวก เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มความเร็วและช่วยบริหารจัดการงานให้เกิดความคล่องตัว ในทางกลับกัน ผลกระทบเชิงลบมักเกิดขึ้นจากข้อจำกัดด้านความเสถียรของระบบและปัญหาการเชื่อมต่อเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้กระบวนการทำงานเกิดความล่าช้า บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้เทคโนโลยีจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่หากมีการใช้งานที่เกินความจำเป็นหรือบุคลากรขาดความสามารถในการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีอุบัติใหม่ ก็อาจส่งผลย้อนกลับให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงได้เช่นกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี, ประสิทธิภาพการทำงาน, เทคโนโลยีในที่ทำงาน, การปรับตัวทางเทคโนโลยี

Abstract

This academic article examines workplace technological behavior and its subsequent impact on job performance. The study reveals that employees' technological behaviors are shaped and altered by various contextual variables, including types of work devices, duration of usage, and physical work locations. The implementation of technology within organizations exerts a dual impact on overall job performance. Positively, technology serves as a critical catalyst in enhancing operational speed and facilitating agile task management through diverse specialized software. Conversely, the negative impacts primarily stem from connectivity constraints and system instability, which disrupt workflows and incur operational delays. This article highlights that while technology significantly elevates productivity, excessive usage beyond necessity or an individual's inability to adapt to emerging digital tools can paradoxically

diminish organizational efficiency.

Keywords: Technological Behavior, Job Performance, Workplace Technology, Technological Adaptation

1. บทนำ

ปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology หรือ IT) ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม การบริการสังคม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการศึกษา เทคโนโลยีในปัจจุบันมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคม ซึ่งบทบาทเหล่านี้มีแนวโน้มสำคัญในการพัฒนาประเทศ องค์การต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้นำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ส่งผล ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้แก่องค์การ เช่น การปรับเปลี่ยน โครงสร้างดำเนินงานขององค์การเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการผลิตและการบริการ สร้างความสัมพันธ์ และการแข่งขัน องค์การต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่ มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ มนุษย์ทุกคนควรเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี สารสนเทศ เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ในประเทศ ให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นผลจากการ พัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้องค์การ หรือ หน่วยงานต้องเรียนรู้และนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ เหมาะสมและทันสมัย เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์การหรือหน่วยงานของตน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเข้ามา มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานอย่างมาก (เอกราช เครือศรี. 2558 : 203)

เทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ปัจจุบันเกือบทุกประเทศในโลกจะสร้างความได้เปรียบใน เชิงการแข่งขันด้วยการสร้างความรู้ทางด้านเทคโนโลยี เนื่อง จากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีภายใต้กระแสยุคโลกาภิวัฒน์เข้ามาแทนที่ความได้เปรียบในด้านทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่าง จริยธรรม รวดเร็ว ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับ สารสนเทศ เทคโนโลยีจึงมีความสำคัญ ในทางกลับกันความเจริญก้าว หน้าของเทคโนโลยีได้ส่งผลต่อพฤติกรรมเยาวชน ทั้งพฤติกรรมทางบวก คือการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์ เช่น การแข่งขันหุ่นยนต์ พฤติกรรมทางลบ เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิง เพื่อส่งข้อข้อมูลที่เป็นโทษ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ การปฏิสัมพันธ์เชิงลบ และต้องเรียนรู้ผลการะทบของเทคโนโลยี ที่มีการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อตนเองและสังคม (ปรีชา พินชุนศรี. 2560: 523-539) Maslow (1950) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพพอ สำหรับที่จะชี้นำตัวเอง มนุษย์ไม่อยู่:นิ่งแต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่แวดล้อม และแสวงหาความต้องการที่จะเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองทั้งในส่วนดีส่วนบกพร่อง รู้จักจุดอ่อน และความสามารถของตนเอง เขาได้ อธิบายว่า มนุษย์ ทุกคนมีความต้องการที่จะสนองความต้องการให้กับ ตนเอง ทั้งนี้เทคโนโลยีสารสนเทศมีจุดเด่นต่อการพัฒนาองค์การ ปริมาณการใช้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น ต้องการจัดการประมวลผลข้อมูล ข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีระบบติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ง่าย สะดวกและเป็น ที่นิยม สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้และใช้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานและ การ

ทำงานต่าง ๆ ช่วยทำให้งานที่ยุ่งยากซับซ้อนจำนวนมากมีลักษณะที่ง่าย ต่อการใช้งาน และยังมีระบบงานอัตโนมัติอีกหลายอย่าง ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในระบบที่ทำงานได้ตลอด เวลา ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจและดำเนินงานขององค์กร เป็นหนึ่งในระบบงานหลักที่หากมีเหตุขัดข้องหรือสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของ องค์กร และกระทบต่อความเชื่อมั่นขององค์กรนั้นๆ โดยรวมได้ ผู้บริหารระดับสูงจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหาร จัดการในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กร รวมถึง การถ่ายทอดเป้าหมาย ตามภารกิจ กลยุทธ์ นโยบายและแผนงานระดับองค์กร ไปสู่เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการขององค์กร เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ จะช่วย ให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนดไว้ โดยมีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และมีการบริหารจัดการ ความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี (กองเทคโนโลยีและสารสนเทศองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร, 2566: 10)

พฤติกรรมและการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานมีความสำคัญเนื่องจากเทคโนโลยีมีบทบาทที่สำคัญในการเสริมประสิทธิภาพการทำงานและเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานของบุคคลในองค์กร การทำความเข้าใจพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพกา รทำงานในหลายๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน ผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม การศึกษาและเข้าใจผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้องค์กรสามารถพัฒนาและปรับปรุงวิธีการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมและการใช้เทคโนโลยีในที่ทำงาน

ความหมายพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจและภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ผู้อื่นอาจสังเกตการณ์กระทำนั้นได้และสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้ (Jamkratoke, 1998 : 14)

พฤติกรรม หมายถึงการกระทำที่สังเกตได้เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจการรับรู้การคิด การจำและการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก(Sansonyuth,etal.,1990:3; Manotai,1996;Homprasert, 2000 : 10)

การใช้เทคโนโลยี หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ หรือระบบปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จะ อำนวยความสะดวกในการใช้งานระบบสารสนเทศ โดยรวมไปถึงเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์และซอร์ฟแวร์ระบบ (กานตพงศ์ เย้าดุสิต, 2564)

พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีคือ พฤติกรรมที่เกิดจากการใช้งานเทคโนโลยีโดยมีตัวแปรหลายอย่างเช่น

อุปกรณ์การทำงาน ระยะเวลา สถานที่ เข้ามามีส่วนในการเกิดพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี (จันทนี รุ่งเรืองธนาพล และ พิสิฐ ลิ้มอารีย์สุข, 2558)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Aceeptance Model : TAM) เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจาก

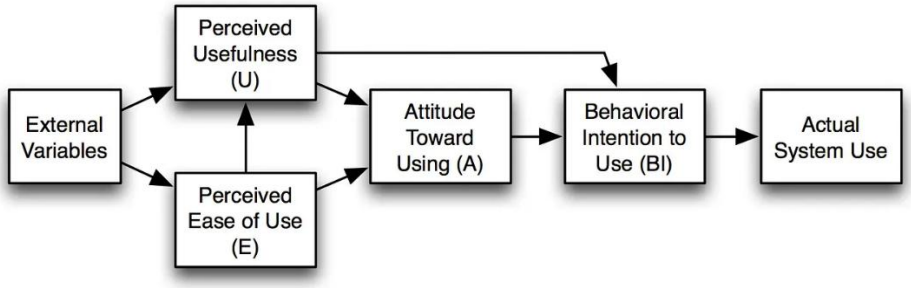
ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุและผล (Theory of Reasoned Action : TRA) และเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการอธิบายและคาดการณ์พฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีของบุคคล นำเสนอโดย Davis et al. (1989) TAM เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าผู้บริโภคจะยอมรับและใช้เทคโนโลยีได้อย่างไร โดยมีปัจจัยต่างๆที่ใช้อธิบาย ดังนี้

1) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยี (Perceived Usefulness) คือการที่ผู้ใช้งานเล็งเห็นถึงประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยี หากผู้ใช้งานทราบถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้เทคโนโลยีอย่างชัดเจน เช่น การที่ผู้ใช้งานแอพลิเคชั่น Mobile Banking ทำการจ่ายเงินซื้อสินค้า หรือรายการใช้จ่ายต่างๆ สำเร็จ อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วเช่นเดียวกับการไปจ่ายที่เคาน์เตอร์ ซึ่งถือเป็นการรับรู้ถึงประโยชน์จากการใช้งานแอพลิเคชั่น ผู้ใช้งานจะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมสูง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมด้วย

2) การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use) เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่สร้างมานั้นนอกจากจะมีประโยชน์แล้วควรหากผู้ใช้งานเห็นว่าเทคโนโลยี นั้นสามารถใช้งานได้ง่ายและมีความรวดเร็ว ผู้บริโภคจะมีความมั่นใจและมีแนวโน้มที่จะใช้งาน

เทคโนโลยีนั้นมากขึ้น และนอกจากจะทำให้รู้สึกง่ายต่อการใช้งานแล้ว ยังทำให้ผู้บริโภครู้สึกถึงประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นด้วย เช่น หากขั้นตอนในการชำระเงินผ่าน Mobile Banking มีความง่ายไม่ซับซ้อนผู้ใช้งานจะมีแนวโน้มหันมาใช้บริการมากขึ้น และยังทำให้ผู้บริโภคจะรับรู้ได้ของประโยชน์จากการที่ไม่ต้องเดินทางออกไปข้างนอกเพื่อชำระเงินและประหยัดเวลาได้อีกด้วย

จากปัจจัยหลักที่ได้พัฒนามาจากจากทฤษฎี TRA ทั้ง 2 ประการสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยได้ในรูปของแบบจำลอง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตามทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี

(Technology Aceeptance Model : TAM). (Davis et al., 1989)

3. ประเภทของเทคโนโลยีที่มีการใช้ในที่ทำงาน

Good (1973 อ้างใน ทศพร พนาเวชกิจกุล, 2555) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีว่า เทคโนโลยีนั้นสามารถจ าแนกได้ถึง 5 ความหมาย

1) ระบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค

2) การนำ เอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติ

3) การจัดระบบของข้อเท็จจริง และหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ในทางปฏิบัติ และอาจรวมถึงหลักการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลทางการเรียนการสอนด้วย

4) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และวิธีระบบที่ใช้ในอุตสาหกรรมศิลป์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในโรงงานต่าง ๆ

5) การนำเอาความรู้ด้านตรรกศาสตร์คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อทำให้เกิดความ เจริญทางด้านวัตถุ

Shumpeter (1934) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารแต่ละองค์กรก็พยายามหาเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อสร้างประโยชน์ในทางธุรกิจให้กับองค์กรของตนเองโดยเฉพาะถ้าหากเทคโนโลยีนั้นสามารถทำให้องค์กรทำกำไรและเป็นผู้ผูกขาดในตลาดได้ ก็จะทำให้ได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ก็ยังมีผู้บริหารบางกลุ่มที่พยายามจะลอกเลียนแบบเทคโนโลยีหรือดัดแปลงเพื่อพัฒนาต่อยอดก็จะทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน และก็จะเกิดเป็นวงจรแบบนี้เรื่อยไป จนกระทั่งถึงจุดที่คู่แข่งขันหมดความสามารถที่จะผูกขาดในตลาด และจุดนี้สิ่งต่าง ๆ ก็จะวนกลับมาเป็นวัฏจักร เพื่อหนีการลอกเลียนแบบ จะทำให้เกิดการแข่งขันใหม่ ๆ จากการคิดค้นเทคโนโลยีต่าง ๆ Schumpeter จึงเรียกว่าเป็น การทำลายที่สร้างสรรค์ เพราะเมื่อมีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ทำลายสิ่งเดิมที่มีอยู่ โดยทั้งหมดที่กล่าวมามีเป้าหมายเพื่อสร้างกำไรให้เพิ่มขึ้นกับองค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยกลยุทธ์เทคโนโลยี

สามารถแบ่งประเภทของเทคโนโลยีได้ 4 ประเภท

1) การเปลี่ยนแปลงสินค้าหรือบริการขององค์กร เช่น ทำให้โทรศัพท์มือถือมีความสามารถ

มากกว่าการโทรศัพท์ สามารถถ่ายรูป หรือเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ตได้ เป็นต้น

2) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต เช่น การเพิ่มความสามารถให้ผลิตสินค้าหรือทำให้การบริการดียิ่งขึ้น หรือการย้ายฐานการผลิตไปประเทศอื่น เป็นต้น 3) การเปลี่ยนตำแหน่งสินค้าหรือบริการให้ผู้คนรับรู้ใหม่ เช่น จากสินค้าที่เคยถูกมองในตำแหน่ง Global แต่ถูกเปลี่ยน ให้ไปอยู่ในตำแหน่ง Lifestyles เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ

4) การปรับเปลี่ยนทัศนคติองค์กร เช่น ในสมัยก่อนการผลิตรถยนต์ต้องมีความประณีตละเอียด ทำให้มีราคาแพง คนที่จะสามารถซื้อได้ต้องเป็นบุคคลมีฐานะร่ำรวยเท่านั้น ต่อมาจึงได้มีการผลิตรถยนต์ออกมาเป็นจำนวนมาก ในราคาที่เหมาะสม แต่ยังควบคุมคุณภาพรถให้มีสมรรถนะที่ดีเป็นต้น

4. ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีต่อพฤติกรรมการทำงาน

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในที่ทำงานมีผลกระทบอย่างมากทั้งในด้านบวกและลบต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้านดังนี้:

1. ผลกระทบเชิงบวก

การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เทคโนโลยีช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้เร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้ซอฟต์แวร์ใน การจัดการงานหรือการสื่อสารที่ช่วยให้การตัดสินใจและการดำเนินงานเร็วขึ้น (Davis, 1989)

การทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible Work) เทคโนโลยีช่วยให้พนักงานสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้ ด้วยการเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบคลาวด์และเครื่องมือออนไลน์ต่างๆ ซึ่งทำให้มีความยืดหยุ่นในการทำงานมากขึ้นและสามารถจัดการเวลาทำงานได้ตามความสะดวก (Venkatesh & Bala, 2008).

การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน (Collaboration) เทคโนโลยีช่วยในการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างทีมและบุคคลในองค์กรผ่านการใช้เครื่องมือการสื่อสารออนไลน์ เช่น อีเมล, การประชุมออนไลน์, และแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน ทำให้การประสานงานในทีมมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Kock, 2007)

การพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ (Learning and Development) เทคโนโลยีเปิดโอกาสให้พนักงานสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และพัฒนาความรู้ผ่านการฝึกอบรมออนไลน์และแหล่งข้อมูลดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน (Ng & Wakenshaw, 2017).

2. ผลกระทบเชิงลบ

การเสี่ยงจากการสูญเสียสมาธิ (Digital Distraction) การใช้เทคโนโลยีมากเกินไป เช่น การใช้งานโซเชียลมีเดีย หรือการได้รับการแจ้งเตือนจากแอปพลิเคชันต่างๆ อาจทำให้พนักงานสูญเสียสมาธิในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในที่สุด (Rho & Lee, 2020)

การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป (Over-reliance on Technology) การพึ่งพาเทคโนโลยีในการทำงานมากเกินไปอาจทำให้พนักงานขาดทักษะในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง และขาดการคิดวิเคราะห์ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีได้ (Davis, 1989)

ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี (Technology-induced Stress) การต้องตอบอีเมลหรือติดตามข้อความตลอดเวลา อาจทำให้พนักงานรู้สึกเครียดและมีความกดดันเพิ่มขึ้นจากการต้องใช้เทคโนโลยีในทุกๆ ขณะ (Kock, 2007).

การลดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Reduced Face-to-Face Interaction) การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารสามารถลดการพบปะและการสื่อสารแบบตัวต่อตัวในที่ทำงาน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและการทำงานร่วมกันในทีม (Ng & Wakenshaw, 2017)

3. ผลกระทบในแง่ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร

การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เปิดกว้าง การใช้เทคโนโลยีสามารถส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแชร์ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือการสื่อสารออนไลน์ที่ทำให้การพูดคุยในองค์กรมีความโปร่งใสและรวดเร็ว (Venkatesh & Bala, 2008)

การพัฒนาความเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีช่วยให้ผู้นำสามารถติดตามการทำงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ง่ายขึ้น ทำให้การนำทีมในองค์กรมีความมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Rho & Lee, 2020)

5. แนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการกำกับดูแลและบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลระดับองค์กรที่ดีนี้ ใช้กรอบของ COBIT และ ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมุ่งเน้นในกระบวนการการกำกับดูแลด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบมาตรฐานของ COBIT ที่ประกอบด้วย 5 กระบวนการหลัก ได้แก่

1) การกำหนดกรอบการกำกับดูแลและบริหารจัดการ (GovernanceFramework Setting and Maintenance)

2) การจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม (Risk Optimization)

3) การส่งมอบผลประโยชน์ (Benefit Delivery)

4) การใช้ทรัพยากรทางเทคโนโลยีดิจิทัลให้ได้ประโยชน์สูงสุด (Resource Optimization)

5) ความโปร่งใสต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Transparency)

การกำหนดกรอบการกำกับดูแลและบริหารจัดการเทคโนโลยีลดิจิทัล (Digital Governance Framework Setting and Maintenance)

เพื่อให้การกำกับดูแลและบริหารจัดการทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร มีประสิทธิผล มีความโปร่งใสและเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ จึงควรมีการกำหนดและจัดทำนโยบายการกำกับดูแลแลและบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลระดับองค์กรที่ดี เพื่อกำหนดกรอบการกำกับดูแลระบบและกระบวนการทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การบริหารและจัดการความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ครอบคลุมถึงการระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และการควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้

2. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มีแนวปฏิบัติที่รัดกุม และเพียงพอตามระดับความเสี่ยง เพื่อให้มีความพร้อมในการรับมือกับภัยคุกถามทางไซเบอร์

3. การจัดสรรและบริหารทรัพยากรทางเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ครอบคลุมถึงการจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน และการกำหนดแนวทางเพื่อรองรับในกรณีที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรให้ได้เพียงพอตามที่กำหนดไว้ โดยมีการประเมินผลลัพธ์และความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

4. การเปิดเผยข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นศูนย์กลางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว ตรวจสอบได้ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

5. การกำกับดูแลสถาปัตยกรรมองค์กร (Enterprise Architecture) ที่เป็นเสมือนพิมพ์เขียว (Blueprint)ในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในด้านต่างๆ ขององค์กร ที่จะสามารถผลักดันให้องค์กรสามารถดำเนินการตามนโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กรที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีกลไกในการนำสถาปัตยกรรมองค์กร(Enterprise Architecture) ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดการเชื่อมโยงความต้องการทางธุรกิจไปสู่การดำเนินโครงการเทคโนโลยีดิจิทัล

การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของเทคโนโลยีดิจิทัล

เพื่อกำหนดแนวทางและขอบเขตการบริหารจัดการความมั่นคงปลอดภัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัลโดยมีองค์ประกอบนโยบายและแนวปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ด้านเทคโนโลยีดิอิดิจิทัลและสารสนเทศองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ซึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์กรและหน่วยงานภายนอกจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จึงควรมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ ควรให้ครอบคลุมตามตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ พ.ศ.2549 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562

1) ประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดวิธีการปฏิบัติสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ในการยืนยันตัวตนการเข้าถึงและการควบคุมการใช้งานระบบดิจิทัลและสารสนเทศ

3) ให้มีแผนรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินด้านด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ โดยมีแผนการสำรองและทดสอบการกู้คืนข้อมูล การซักข้อมวิธีการปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง และให้เตรียมความพร้อมกรณีฉุกเฉินที่ไม่สามารถดำเนินการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ตามปกติ ต้องมีระบบสำรองสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและสามารถกู้ระบบกลับคืนมาได้ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

4) ให้มีการสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้เกิดความรู้ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลการรักษาความมั่นคงปลอดภัยและระบบดิจิทัลและสารสนเทศให้แก่บุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

5) ให้มีการตรวจสอบและประเมินความเสี่ยงในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและระบบดิจิทัลและสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ

2. กำหนดนโยบายและความรับผิดชอบ

1) ผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง (Department Chief Information Officer : DCIO)ขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร เป็นผู้รับผิดชอบในการสั่งการตานโยบายและปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านสารสนเทศขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร

2) หัวหน้ากองเทคโนโลยีและสารสนเทศ เป็นผู้รับผิดชอบติดตามกำกับดูแล ควบคุมคุม ตรวจสอบ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษากับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

3) ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้านคอมพิวเตอร์และผู้ใช้งาน มีส่วนร่วมในการทำนโยบายและกำหนดผู้รับผิดชอบตามนโยบายและแนวปฏิบัติดังกล่าวให้ชัดเจน

4) จัดทำนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษร โดยประกาศให้ผู้ใช้งานทราบและสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกโดยผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร

5) ให้มีการทบทวนและปรับปรุงนโยบาย อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3. กำหนดแนวปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านสารสนเทศขององค์กร ควรประกอบด้วยรายละเอียดของมาตรฐาน (Standard) แนวปฏิบัติ (Guideline) และขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ (Procedure)ในการรักษาความมันคงปลอดภัยด้านสารสนเทศขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีมาตรการในการรักษาความมันคงปลอดภัยที่อยู่ในระดับที่ปลอดภัย ช่วยลดความเสียหายต่อการดำเนินงาน สินทรัพย์ และบุคลากร ขององค์กร ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมันคงปลอดภัย โดยมีแนวปฏิบัติทางการควบคุมการเข้าถึงระบบแต่ละด้าน ดังนี้

1) การเข้าถึงระบบสารสนเทศ ต้องควบคุมการเข้าถึงข้อมูลและอุปกรณ์ในการประมวลผลข้อมูล

โดยคำนึงถึงการใช้งานและความมั่นคงปลอดภัยในการใช้งานระบบสารสนเทศกำหนดกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับอนุญาตให้เข้าถึง กำหนดสิทธิ์ เพื่อให้ผู้ใช้งานในทุกระดับได้รับรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติตาแนวทางที่กำหนดอย่างเคร่งครัด และตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาความมันคงปลอดภัย ของเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ

2) การบริหารจัดการการเข้าถึงของผู้ใช้งาน เพื่อควบคุมการเข้าถึงระบบสารสนเทศและป้องกันการเข้าถึงจากผู้ซึ่งไม่ได้รับอนุญาต โดยกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ใช้งานตรวจสอบบัญชีผู้ใช้งานอนุมัติ และกำหนดรหัสผ่านการลงทะเบียนผู้ใช้งาน เพื่อให้ผู้ใช้งานที่มีสิทธิ์เท่านั้นที่สามารถเข้าใช้งานระบบสารสนเทศได้ ต้องเก็บบันทึกข้อมูลการเข้าถึงและข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ การบริหารจัดการสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลให้เหมาะสมตามระดับชั้นความลับของผู้ใช้งาน และทบทวนสิทธิ์การใช้งานพร้อมตรวจสอบการละเมิดความปลอดภัย อย่างสม่ำเสมอ

3) การควบคุมการเข้าถึงเครือข่าย เพื่อป้องกันการเข้าถึงบริการทางเครือข่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตโดยกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงเครือข่าย ให้ผู้ที่จะเข้าใช้งานต้องลงบันทึกเข้าใช้งาน (Login) โดยแสดงตัวตนด้วยชื่อผู้ใช้งาน และต้องมีการพิสูจน์ยืนยันตัวตน (Authentication) ด้วยการใช้รหัสผ่านก่อนการเข้าใช้งาน กำหนดเส้นทางการเชื่อมต่อระบบคอมพิวเตอร์สำหรับใช้งานอินเตอร์เน็ต โดยผ่านระบบรักษาความปลอดลดภัยตามที่องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร จัดสรรไว้ และมีการออกแบบระบบเครือข่ายโดยแบ่งเขต (Zone) การใช้งาน เพื่อทำให้การควบคุมและป้องกันภัยคุกคามได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

4) การควบคุมการเข้าถึงระบบปฏิบัติการ เพื่อป้องกันการเข้าถึงระบบปฏิบัติการโดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องกำหนดให้ผู้ที่จะเข้าใช้งานต้องลงบันทึกเข้าใช้งาน (Login) โดยแสดงตัวตัวตนด้วยชื่อผู้ใช้งาน และต้องมี

การพิสูจน์ยืนยันตัวตน (Authentcation) ด้วยการใช้รหัสผ่านก่อนการเข้าใช้งาน และจำกัดระยะเวลาในการเชื่อมต่อระบบสารสนเทศ กำหนดมาตรการในการใช้งานโปรแกรมอรรถประโยชน์ต่างๆ เพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และป้องกันโปรแกรมไม่ประสงค์ดีเข้าถึงระบบปฏิบัติการ

5) การควบคุมการเข้าถึงโปรแกรมประยุกต์และแอพพลิเคชัน ต้องกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงระบบดิจิทัลและสารสนเทศที่สำคัญ โปรแกรมประหรือแอพพลิเคชั่นต่างๆ รวมถึงจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Emal)ระบบเครือข่ายไร้สาย (Wireless LAN) ระบบอินเตอร์เน็ต (Internet) และระบบงานต่างๆ โดยต้องให้สิทธิ์เฉพาะการปฏิบัติงานในหน้าที่ และต้องได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าหน่วยงานเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งต้องทบทวนสิทธิ์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

4. กำหนดแนวปฏิบัติการจัดทำระบบสำรองข้อมูล

1) พิจารณาคัดเลือกและจัดทำระบบสำรองข้อมูลที่เหมาะสมให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

2) กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร ซึ่งดูแลรับผิดชอบระบบสารสนเทศและระบบสำรองข้อมูล

3) จัดทำแผนรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ระบบสำรองข้อมูลสามารถดำเนินงานได้ตามปกติอย่างต่อเนื่อง โดยต้องปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามภารกิจ

4) ต้องมีการทดสอบสภาพความพร้อมใช้งานของระบบสารสนเทศ ระบบสำรองข้อมูล และการซักซ้อมตามแผนรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอ ปีละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง

5) มีการปฏิบัติและทบทวนแนวทางการจัดทำระบบสำรองข้องข้อมูล ปีละ 1 ครั้ง

6) มีการปฏิบัติและทบทวนแนวทางการจัดทำระบบสำรองข้อมูล ปีละ 1 ครั้ง

5. การติดตามและประเมินผล ต้องตรวจสอบและประเมินความเสียงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศโดยให้มีการตรวจสอบจากผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงาน (Internal Audtor) หรือผู้ตรวจสอบอิสระด้านความมันคงปลอดภัยจากภายนอก (External Auditor) อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6. การสร้างความตระหนัก เพื่อให้เกิดความความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรขององค์การให้ตระหนักถึงภัย

คุกคามและผลกระทบที่เกิดจากการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ โดยไม่ระมัดระวังหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ควรมีการอบรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (กองเทคโนโลยีและสารสนเทศองค การตลาดเพื่อเกษตรกร, 2566: 10-19)

6. สรุป

การใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานมีผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยมีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลกระทบ เช่น การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน (เชิงบวก) การเพิ่มความเร็วในการทำงาน: เทคโนโลยีช่วยให้สามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้น เช่น การใช้โปรแกรมต่างๆ ที่ช่วยในการจัดการงาน

หรือการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันที่ช่วยลดเวลาในการสื่อสาร การทำงานร่วมกันได้ง่ายขึ้น: เทคโนโลยีช่วยให้ทีมงานสามารถร่วมมือกันได้ง่ายๆ ผ่านเครื่องมือการประชุมออนไลน์ เช่น Zoom, Microsoft Teams หรือ Google Meet การเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล: ระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือค้นหาทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและเอกสารได้ทันที ลดเวลาที่ใช้ในการค้นหาข้อมูล การลดประสิทธิภาพในการทำงาน (เชิงลบ) การถูกรบกวนจากการใช้เทคโนโลยี: การใช้โซเชียลมีเดียหรือแอปพลิเคชันที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในช่วงเวลาทำงานอาจทำให้เสียสมาธิและลดประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการเชื่อมต่อ: หากเทคโนโลยีที่ใช้ไม่เสถียร หรือมีปัญหาด้านเครือข่าย จะทำให้การทำงานเกิดความล่าช้าและมีความไม่สะดวก การใช้งานมากเกินไป: การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจทำให้พนักงานเกิดการเบื่อหน่ายหรือรู้สึกไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน เพราะขาดการปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องการปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยี ทักษะของพนักงาน: การมีทักษะในการใช้งานเทคโนโลยีจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสนับสนุนจากองค์กร: องค์กรที่ให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมและมีการอัพเดตเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้การใช้เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพ ความเหมาะสมของเทคโนโลยี: เทคโนโลยีที่ถูกเลือกใช้งานต้องเหมาะสมกับลักษณะของงานและทีมงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การใช้เทคโนโลยีในที่ทำงานสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้มาก แต่ก็อาจทำให้ประสิทธิภาพลดลงได้หากมีการใช้งานเกินความจำเป็น หรือไม่สามารถปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ได้

เอกสารอ้างอิง

กองเทคโนโลยีและสารสนเทศ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร. (2566). *แนวทางการกำกับดูแลและบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลระดับองค์กรที่ดี พ.ศ. 2566*.

กานตพงศ์ เย้าดุสิต. (2564). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ*. https://sites.google.com/site/kanoishi074/kar-chi-thekhnoloyi-sarsnthes

จันทนี รุ่งเรืองธนาพล, & พิสิฐ ลิ้มอารีย์สุข. (2558). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ทศพร พนาเวชกิจกุล. (2555). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปลี่ยนโทรศัพท์มือถือของวัยรุ่นที่สยาม* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

ปรีชา พินชุนศรี. (2560). ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเยาวชน. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 23*(3), 523–539.

เอกราช เครือศรี. (2558). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. ใน *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ "สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน" ครั้งที่ 2* (น. 202–210). วิทยาลัยนครราชสีมา

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of

information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Jamkratoke, V. (1998). *Factors related to fast food consumption behavior of high school students under the Department of General Education, Bangkok* [Master's thesis, Srinakharinwirot University].

Kock, N. (2007). The effects of web-based communication on organizational performance: The role of communication in reducing the cost of coordination. *Information Technology & Management, 8*(4), 291–310.

Ng, I. C. L., & Wakenshaw, S. Y. L. (2017). The Internet of Things: Review and research directions. *International Journal of Research in Marketing, 34*(1), 3–21. https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2016.11.003

Rho, J. J., & Lee, H. J. (2020). The impact of digital distraction on work performance: A case study. *Journal of Organizational Behavior, 41*(1), 88–105.

Sansonyuth, Y., et al. (1990). *Psychology*. Academic Support Center.

Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development*. Harvard University Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (OPEN APPROACH) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์

The Development of Creative Writing Skills Through Open Approach Learning Management for Grade 8 Students at Wat Chaiyapradit Phrapariyattidhamma School

พระพรชัย ฐานุตตฺโร (พรมพิลา)[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Phoncha Thanuttaro (Phrmphila)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Khraibutr[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 17 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) และ (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ จังหวัดหนองคาย จำนวน 32 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) (2) เครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนและแบบทดสอบท้ายวงจร และ (3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยในวงจรปฏิบัติการที่ 3 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป จำนวน 26 รูป จากทั้งหมด 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานทั้ง 3 วงจร พบว่ามีคะแนนเฉลี่ย 12.32 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.13 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.38 และ (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเขียนเชิงสร้างสรรค์, การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach), ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research aimed to (1) develop Grade 8 students' creative writing ability through the Open Approach learning management and (2) compare students' creative writing ability before and after learning through the Open Approach. The sample consisted of 32 Grade 8 students from Wat Chaiyapradit Phrapariyattidham School, Nong Khai Province. The research instruments included: (1) lesson plans based on the Open Approach learning management; (2) reflective instruments comprising students' learning behavior observation forms and end-of-cycle tests; and (3) a creative writing achievement test. The data were analyzed using percentage, arithmetic mean, and standard deviation. The results revealed that: (1) the development of students' creative writing ability through the Open Approach met the predetermined criterion. In the third action cycle, 26 out of 32 students (81.25%) achieved the criterion of at least 80%, exceeding the established benchmark. Across the three action cycles, the students obtained a mean score of 12.32 out of 15 points (82.13%), with a standard deviation of 1.38. (2) The students' post-test achievement in creative writing was significantly higher than their pre-test achievement at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Creative Writing, Open Approach, Learning Achievement Satisfaction

1. บทนำ

การเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 การเขียนเป็นทักษะการสื่อสารขั้นสูงที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเรียนรู้ และการทำงานทุกสาขาอาชีพ ในด้านการศึกษานั้นสิ่งที่ขาดมิได้คือ การเขียนลักษณะต่าง ๆ ทั้งเรียงความ ย่อความสรุปความ จากการฟังครูผู้สอน การอ่าน จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาเขียนเป็นรายงานภาคนิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ แม้กระทั่งการสอบวัดผลประเมินผล ข้อสอบวัดความรู้ที่ดีที่สุดคือข้อสอบการเขียนตอบ ยิ่งศึกษาในระดับที่สูงขึ้นเท่าใด การเขียนก็ยิ่งสำคัญและมีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น การเขียนจึงเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการแสดงออกมาซึ่งภูมิปัญญาของมนุษย์และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางสติปัญญา เป็นเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดความคิดมนุษย์พร้อมทั้งสร้างความสามัคคีและความเจริญรุ่งเรือง ในด้านการศึกษา การทำงาน การเขียนก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน เพราะจะต้องเขียนสื่อสารกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การเขียนบางอย่างก็ยังสามารถใช้ในการประกอบอาชีพได้ เช่น การเขียนบทความ เรื่องสั้น นิทาน นวนิยาย การเขียนนั้นเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่มนุษย์ผู้ซึ่งต้องการความเจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ถูกต้องตามตามหลักไวยากรณ์ และอักขระวิธี ถึงแม้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศจะก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม แต่การใช้ภาษาไทยในการเขียนเพื่อการสื่อสาร ก็ยังมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ปัญหาของการเขียนคือ การเขียนเป็นทักษะกระบวนการเรียนที่ยาก เพราะเป็นทักษะที่มีความซับซ้อน ผู้เขียนจะต้องผ่านการฟัง การดู การพูดและการอ่านมาเป็นอย่างดีจึงจะเขียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและวิเคราะห์ วิจารณ์ออกมาเป็นเรื่องราว นั้นต้องอาศัยความสามารถทักษะการใช้ภาษาเป็นอย่างมากขึ้น การเขียนจึงเป็นทักษะของการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของผู้เขียน เพื่อถ่ายทอดและสื่อความหมายให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจตรงตามที่ผู้เขียนต้องการ การ

เขียนนับเป็นการสื่อสารที่มีวิธีการที่ซับซ้อนกว่าทักษะอื่น เพราะผู้เขียนที่ดีได้จะต้องอาศัยประสบการณ์ตรงจากการอ่าน การฟัง การคิด การวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลได้ดีจึงจะช่วยให้ สามารถถ่ายทอดความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการออกมาทางการเขียนเพื่อสื่อความหมาย ให้ผู้อื่นเข้าใจตรงความหมายและอารมณ์ ทักษะการเขียนจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายที่คงทนถาวรเป็นหลักฐานที่ดีกว่าทักษะอื่น ฉะนั้นผู้เขียนจึงต้องพยายามเขียนคำให้ถูกต้อง ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเขียนที่มีประสิทธิภาพ ในการเขียนนอกจากต้องคำนึงถึงเนื้อความตามวัตถุประสงค์แล้ว นอกจากสำนวนที่สละสลวยถูกต้องตามหลักภาษายังต้องคำนึงถึงการสะกดคำด้วย

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นทักษะการเขียนสร้างคำจากแนวคิด และจินตนาการของผู้เขียนเอง โดยมิได้ลอกเลียนแบบอย่างของผู้อื่น อีกทั้งยังมีอิสระที่จะคิดรูปแบบใหม่ ๆ ที่แหวกแนวจากของเดิม ที่มีอยู่ผลงานที่ได้จึงเป็นผลงานที่มีคุณค่าทางความคิดริเริ่มอย่างเด่นชัด ผู้เขียนมีอิสระที่จะเลือกรูปแบบการเขียนโดยไม่อยู่ในกรอบของลักษณะคำประพันธ์นัก ผลงานที่ได้ จึงมีความประณีต ซึ่งการเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้นเป็นการเขียนที่มี ความหมายตรงข้ามกับการเขียนที่มุ่งประโยชน์ทางธุรกิจหรือวิชาการต่าง ๆ ในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ ผู้เขียนต้องสามารถใช้จินตนาการหรือความคิดของตน เขียนสารออกมาด้วยถ้อยคำที่สละสลวยประทับใจผู้อ่าน และให้ความรู้สึกในทางเพลิดเพลินเจริญใจทั้งที่เป็นประเภทบันเทิงคดีและสารคดีเพื่อประดับสติปัญญา ไปด้วยในตัว จากคำอธิบายข้างต้น อาจสรุปความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ เป็นการเขียนที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียนเอง มีความแปลกใหม่ แสดงออกตามทำนองหรือลีลาของผู้เขียนอาจเป็นงานเขียนที่เป็นได้ทั้งร้อยแก้วหรือร้อยกรอง สำนวนภาษาที่ใช้ ต้องดี ทั้งคำและความมีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ สื่ออารมณ์ ความรู้สึกต่อจิตใจและสติปัญญา อ่านแล้วมีความรู้สึกจรรโลงความดีงาม และมองโลกในแง่ดีการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ดีควรมีขั้นตอนการเขียนที่ดีเป็นขั้นเป็นตอนคือ การตั้งวัตถุประสงค์เชิงสร้างสรรค์ การสร้างคำ สอดใส่วิญญาณในคำ สร้างแนวคิด เป็นแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ เบิกปัญญา ลักษณะของงานเขียนที่เข้าข่ายเชิงสร้างสรรค์คือ ผู้เขียนสังเกตสิ่งรอบตัว การนึกคิด แล้วนำประสบการณ์การได้เห็นหรือจินตนาการของตน แล้วนำไปเขียนเป็นชิ้นงานขึ้นมา โดยมีความแปลกใหม่ และดำเนินเรื่องที่แหวกแนวที่มาของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เวอร์นอน ได้อธิบายว่าบุคคลที่จะมี ความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในงานเขียนต้องมีพื้นฐานความคิดดังต่อไปนี้ 1) แรงบันดาลใจ (Inspiration) ความรู้สึกที่เกิดจากประสบการณ์ ทำให้สะเทือนอารมณ์ 2) ความทรงจำ (Memory) คือความคิดถึงสิ่งที่ผ่านมา อดีตซับซ้อนสะเทือนใจ จึงเป็นที่มาของความคิดสร้างสรรค์ 3) ความเชื่อมั่นในอุดมการณ์ (Faith) คือความคิดที่เกิดจากศรัทธาที่ผู้เขียนมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และเขียนไปตามแนวคิดที่มุ่งมั่น จะเป็นเอกลักษณ์ของนักเขียนผู้นั้น 4) ลำนำเพลง (Song) คือทำนองถ้อยคำที่เกิดขึ้นในใจของนักเขียนขณะที่ปล่อยอารมณ์ไปถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะเกิดจินตนาการขึ้น กวีที่เขียนงานที่ออกมาในลักษณะที่เรียกว่า “จินตกวี” จะเห็นได้ว่าการเขียนเป็นทักษะการสื่อสารที่ เกิดจากพื้นฐานทักษะการคิด แต่ถ้าคิดแล้วไม่ผ่านกระบวนการสื่อสาร เราก็จะไม่ทราบว่าคน ๆ นั้นคิดสร้างสรรค์หรือเขียนสร้างสรรค์อย่างไร ถ้าคนเราไม่สามารถคิดสร้างสรรค์ได้ก็จะไม่สะท้อนผล ออกมาเป็นงานเขียนที่ดีได้

นวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิควิธีการสอน การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) จึงเป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วย ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถนักเรียนในด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของผู้เรียนอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ที่ต่างจากเดิม โดยบทบาทของครูเปลี่ยนไปจากที่เน้นการบรรยายเนื้อหา การทำแบบฝึกหัด และการสรุปเนื้อหา ในช่วงท้ายบทเรียนนำไปสู่การเปิดชั้นเรียน โดยครูใช้โจทย์สถานการณ์ ปัญหาปลายเปิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนแต่ละคนเป็นผู้นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาของตน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ทำให้นักเรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายพัฒนาการตนเองอย่างทั่วถึงเต็มศักยภาพของแต่ละคน ผู้เรียนได้ยกระดับความรู้ร่วมกันผ่านการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องและ ในเงื่อนไขที่ตนยังไม่เคยรู้จักได้ด้วยตนเองและกระบวนการกลุ่ม จนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิด อุปนิสัยและความสามารถ ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำแนวคิดนี้ มาใช้ครั้งแรกตั้งแต่ปี 2545 โดยคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของนักศึกษาฝึกสอนวิชาเอกคณิตศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ครูจะเป็นผู้กำหนดสถานการณ์ ที่เป็นปัญหาแล้วเปิดกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิธีการแก้ปัญหานั้นอย่างหลากหลาย จนกระทั่งนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล ซึ่งแนวทางของการกำหนดสถานการณ์แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ เริ่มกำหนดสถานการณ์ ปัญหาต้นกำเนิด โดยที่ครูนำเสนอปัญหาสู่ผู้เรียน จากนั้นเป็นการกำหนดสถานการณ์เปิดโอกาสให้นักเรียนสืบเสาะหาข้อมูล ความรู้เพื่อแก้ปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ส่วนครูเป็นผู้คอยชี้แนะ และสุดท้ายจะเป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อเปิดประเด็นปัญหาใหม่

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเปิดมาพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์โดยดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (OPEN APPROACH) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 32 รูป ดังนี้

1. เตรียมดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ 9 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง แบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิง สร้างสรรค์ เป็นแบบอัตนัยทดสอบท้ายหน่วย จำนวนหน่วยละ 1 ข้อ รวมเป็น 3 ข้อ วัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 30 ข้อ

2. ดำเนินการทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และเริ่มสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ 9 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง โดยแบ่งตามเนื้อหาต่อไปนี้

วงจรปฏิบัติที่ 1 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องจินตนาการสู่งานการเขียนเชิงสร้างสรรค์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-3 ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบทดสอบอัตนัย

วงจรปฏิบัติที่ 2 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องวิเคราะห์สร้างสรรค์วรรณคดีไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4-6 ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบทดสอบอัตนัย

วงจรปฏิบัติที่ 3 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการเขียนโฆษณา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7-9 ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบทดสอบอัตนัย

3. เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างดำเนินการสอน โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ซึ่งในระหว่างการดำเนินการสอนบันทึกพฤติกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง เมื่อสิ้นสุดแต่ละวงจรนำข้อมูลทั้งหมดมาใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติ ซึ่งอาศัยหลักการวิเคราะห์ วิพากษ์ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการต่อไป

4. เมื่อผู้วิจัยทำการสอนครบแต่ละวงจรปฏิบัติแล้ว ให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกคน ทำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ แบบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ และเมื่อผู้วิจัยทำการ สอนครบทั้ง 9 แผนการจัดการเรียนรู้ แล้วให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกคนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 30 ข้อ

5. นำคะแนนที่ได้จากการวัดไปคำนวณค่าโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 4.1 แสดงความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 1

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 80	คะแนนที่ได้		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ
			คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ร้อยละ (%)			
32	15	12	11.50	76.67	1.76	20	62.50

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 1 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์ทั้งหมด 20 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 11.50 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.67 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.76

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) พบว่า นักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ อาจเป็นเพราะว่านักเรียนบางคนทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่ทันเวลา และงานไม่เรียบร้อยส่งผลให้คะแนนออกมาต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แนวทางการปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติต่อไป แนะนำถึงข้อดี ข้อเสีย ของชิ้นงานและเสริมแรงทางบวกกับกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด

ตารางที่ 4.2 แสดงความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 2

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 80	คะแนนที่ได้		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ
			คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ร้อยละ (%)			
32	15	12	12.19	81.27	1.36	26	81.25

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 2 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์ทั้งหมด 26 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80

และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 12.19 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.27 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.36

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนมากขึ้น ทำงานเสร็จตามเวลาทั้งหมด 4 กลุ่ม กลุ่มที่ไม่ทันเวลาเนื่องจากชิ้นงานในหน่วยนี้เป็นการจัดทำหนังสือเล่มเล็กจึงทำให้ต้องใช้เวลานานกว่าวงจรปฏิบัติที่แล้ว ยังมีนักเรียนที่วางแผนการทำงานผิดพลาด จำนวน 1 กลุ่มแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ครูให้นักเรียนในกลุ่มวางแผนการทำงานร่วมกันก่อนลงมือปฏิบัติงาน

ตารางที่ 4.3 แสดงความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 3

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 80	คะแนนที่ได้		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ
			คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ร้อยละ (%)			
32	15	12	13.50	90.00	1.02	31	96.88

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ของวงจรปฏิบัติที่ 3 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์ทั้งหมด 31 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 96.88 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 13.50 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.00 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนมากขึ้น ทำงานเสร็จตามเวลาจากที่ปรับปรุงแล้วส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นสังเกตจากคะแนนของผลงานนักเรียน

ตารางที่ 4.4 คะแนนเฉลี่ยของความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 80	คะแนนที่ได้		ค่าเบี่ยงเบน	จำนวนนักเรียนที่	จำนวนนักเรียนที่
			คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ร้อยละ(%)			

			มาตรฐาน (S.D.)	ผ่านเกณฑ์	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ
วงจรปฏิบัติที่ 1	11.50	76.67	1.76	20	62.50
วงจรปฏิบัติที่ 2	12.19	81.27	1.36	26	81.25
วงจรปฏิบัติที่ 3	13.50	90.00	1.02	31	96.88
ค่าเฉลี่ย	12.32	82.13	1.38	26	81.25

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ อย่างน้อยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ทั้งวงจรปฏิบัติที่ 3 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดเฉลี่ย 26 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งเท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของทั้ง 3 วงจรปฏิบัติเท่ากับ 12.32 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 82.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.38

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนมากขึ้น ทำงานเสร็จตามเวลา จากที่ปรับปรุงแล้วส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นสังเกตจากค่าเฉลี่ยของคะแนนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละวงจรปฏิบัติ

ตอนที่ 2 การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่4.5 แสดงการวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการสอน	$\bar{X}$	$S.D.$	t	P
ก่อนเรียน	27.63	1.97	26.01	.000*
หลังเรียน	49.27	2.85		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ พบประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

วงจรปฏิบัติที่ 1 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 20 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80

วงจรปฏิบัติที่ 2 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์ทั้งหมด 26 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80

วงจรปฏิบัติที่ 3 มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 31 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 96.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80

สรุปมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดเฉลี่ย 26 คน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของทั้ง 3 วงจรปฏิบัติเท่ากับ 12.32 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.38

แสดงว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนวิธีการทฤษฎี หลักการ และการหาคุณภาพของเครื่องมือที่เหมาะสม โดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตร คู่มือครูและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งในส่วนสาระสำคัญ เนื้อหา การจัดกิจกรรม การเลือกใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียน จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมแบบเปิด (Open Approach) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนสามารถเข้าใจและสามารถคิดวิเคราะห์ได้ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ผ่านกระบวนการสร้างอย่างมีระบบ และมีขั้นตอน โดยได้เริ่มจากการศึกษาจุดมุ่งหมายของมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาวิชาภาษาไทยพื้นฐาน เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จากเอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ และเวลาเรียนจากหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบะยาวพัฒนาศึกษา ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบเปิด (Open Approach) กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลา กำหนดกิจกรรมการเรียนและจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง กำหนดสื่อการเรียนรู้และการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อประกอบการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผ่านกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการตรวจสอบ

และประเมินคุณภาพด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความครอบคลุม ของแต่ละองค์ประกอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล โดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลการประเมินโดยสรุปอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก มากที่สุด” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Noda ที่ว่า ปัญหาปลายเปิดเป็นปัญหาที่สร้างขึ้นให้มีคำตอบที่เปิดกว้าง มีคำตอบที่ถูกต้อง หลายคำตอบ หรือมีวิธีการหรือแนวทางหาคำตอบได้หลายวิธี นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน จะสามารถตอบสนองต่อปัญหาได้ในแนวทางที่แตกต่างกัน จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา ศิลาน้อย และคณะ ได้ทำวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียน การสอนแบบเปิด (Open Approach) ในวิชาประวัติศาสตร์สำหรับครู พบว่านักศึกษาร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป สอดคล้องกับ สำลี รักสุทธี ได้ทำการวิจัยการเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนสื่อความระหว่างการใช้แผนผังความคิดกับนวัตกรรมแบบเปิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.02/84.50 และ 83.47/81.02 ตามลำดับ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ0.6890 และ 0.6338 ตามลำดับ นักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้แผนผังความคิด และกลุ่มที่เรียนโดยใช้นวัตกรรมแบบเปิดมีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนสื่อความไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับ ณิศรา สุทธิสังข์ และคณะ ศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการวิเคราะห์กระบวนการนามธรรม เพื่อสร้างความคิดรวบยอดของนักเรียนในชั้นเรียนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา ตระหนักถึงการใช้วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและมองเห็นคุณค่าจากวิธีการแก้ปัญหาสอดคล้องกับ ตติมา ทิพย์จินดาชัยกุล ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดเรื่องทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และความสามารถในการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนได้รับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75.37 จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) พบว่า นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดได้ดี ทั้งนี้อาจเนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้กระตุ้นการคิดของนักเรียนตลอดเวลา ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านความรู้พื้นฐาน ความสนใจ วิธีการคิด เนื่องจากนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้ตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี พิศุทธิสุวรรณ ได้วิจัยการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับการเรียนรู้ตามปกติพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ กัลยวรรธน์ ประดุจชนม์ ได้ศึกษาพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏว่า

นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ นาริสา กันหาสุข ได้วิจัยการปฏิบัติ การพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ชุดฝึกทักษะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนทำแบบวัดผลการพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ก่อนปฏิบัติการ มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 70.16 หลังปฏิบัติการ มีคะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.38 แสดงว่า นักเรียนมีผลการพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับ ปวีณา พงษ์พันนา ได้ศึกษาการพัฒนาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนผังความคิดประกอบกลุ่มร่วมมือแบบ LT ผลปรากฏว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนผังความคิดประกอบกลุ่มร่วมมือแบบ LT มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.46/84.76 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 0.6821 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็น ร้อยละ 68.21 สอดคล้องกับ เยาวเรศ คำชมพู ได้วิจัยการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ Mind Mapping ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.23 /85.20 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เท่ากับ 0.88 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็น ร้อยละ 88.00 สอดคล้องกับ ราตรี ขวัญคุ้ม ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โดยใช้แผนผังความคิดประกอบกลุ่มร่วมมือแบบ LT ผลปรากฏว่า นักเรียนมีคะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Vass and others ได้ศึกษาการเขียนเชิงสร้างสรรค์แบบร่วมมือ : ความสัมพันธ์ของการสร้างแรงบันดาลใจของกลุ่มร่วมมือในชั้นเรียนซึ่งมีเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของเด็ก ๆ และเพื่ออธิบายวิธีการใช้ในการกระตุ้นพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ 46 กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในชั้นเรียนในการทำการวิจัยนี้ใช้การสังเกตการณ์พัฒนาการของกลุ่มเด็ก ๆ ในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 (เด็กอายุ 7-9 ขวบ) ในประเทศอังกฤษโดยจัดให้เด็กนักเรียนทำกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นคู่แล้วบันทึกวิดีโอภาพและเสียง เพื่อสังเกตความสามารถในการอ่านการเขียนของเด็ก ๆ ในชั้นเรียนงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการอภิปรายและวิธีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มด้วยการเรียนรู้เรื่องการรับผิดชอบร่วมกันในการร่วมมือทำกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตัวเองของเด็กๆ ที่มีต่อการจัดกิจกรรมและสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก ๆ รู้สึกว่าสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดนั้นไม่ยากและเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับ Misbah ได้ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา พบว่า วิธีนี้นำมาปรับปรุงการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในภาษาอังกฤษในเชิงบวก

สรุปได้ว่า 1. การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ เป็นวิธีการ

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดที่หลากหลาย คิดแตกต่าง คิดแปลกใหม่ ไม่มีข้อจำกัด โดยการกำหนดปัญหาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นการคิดของนักเรียนให้นักเรียนได้เปิดความคิดในเรื่องของการนำเสนอความคิดเห็นของตัวเอง ค้นหาคำตอบเอง พร้อมทั้งส่งเสริมการเขียนสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไชยาประดิษฐ์ ที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถด้านเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นการส่งเสริมด้านอิสระทางความคิดและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านการเขียน ความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูสามารถนำไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนในเนื้อหาอื่น ๆ หรือระดับชั้น อื่น ๆ ได้

2. การจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งแรก ๆ นักเรียนยังไม่เกิดความคุ้นเคยกัน และไม่สามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมได้ดีนัก ครูผู้สอนต้องคอยให้คำแนะนำ กล่าวชื่นชมให้รางวัลเพื่อเป็นการเสริมแรง กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

3. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักวิธีการคิดแก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และหาคำตอบด้วยความสามารถของนักเรียนเอง และคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อจำเป็น

6.2 ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งต่อไป

1. ระหว่างสอนควรสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกวิธี

2. ควรมีการเปรียบเทียบกับตัวแปรอื่นๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความคงทนต่อการเรียนรู้ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาผลที่เกิดจากการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิดในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถคิดวิเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

กัลยวรรธน์ ประดุจชนม์. (2555). *ผลการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จุไร วรศักดิ์โยธิน. (2520). *การสร้างคู่มือการสอนเขียนภาษาไทยในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามัธยมศึกษา]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณิศรา สุทธิสังข์. (2555). ขั้นตอนการดำเนินการกลั่นแนวคิดสู่ความคิดรวบยอดในกระบวนการนามธรรมของนักเรียนจากการบูรณาการรูปธรรมและนามธรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 23*(3), 122–136.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2519). *การประพันธ์ ท.041*. อักษรเจริญทัศน์.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2544). *เขียนเจาะใจ*. อักษรเจริญทัศน์.

ปราณี พิศุทธิสุวรรณ. (2554). *การเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการเรียนรู้แบบ 4MAT กับการเรียนรู้ตามปกติ* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปราณี สุรสิทธิ์. (2541). *การเขียนสร้างสรรค์เชิงสารศาสตร์*. แสงดาว.

ปวีณา พงษ์พันนา. (2555). *การพัฒนาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนผังความคิดประกอบกลุ่มร่วมมือแบบ LT* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปลายเปิด*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เยาวเรศ คำชมพู. (2555). *การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ Mind Mapping* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ราตรี ขวัญคุ้ม. (2556). *ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนผังความคิดประกอบกลุ่มร่วมมือแบบ LT* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำลี รักสุธี. (2554). *การเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนสื่อความระหว่างการใช้แผนผังความคิดกับนวัตกรรมแบบเปิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Vass, E., Littleton, K., Miell, D., & Jones, A. (2008). The discourse of collaborative creative writing: Peer collaboration as a context for mutual inspiration. *Thinking Skills and Creativity, 3*(3), 192–209. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2008.09.001

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

A Development Model of Digital Literacy for Instructional Management of Thai Language Teachers in Phrapariyattidhamma Schools, Region 7

พระพรชัย ฐานุตตฺโร (พรมพิลา)[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Phramaha Watchara Vajirañāṇo (Saengnoi)[1], Phacharakrit Sribunruang[2], Adcharaporn Kraibut[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 25 March 2026; Accepted: 23 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) พัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 วิธีการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและพึงประสงค์จากครูภาษาไทย 90 คน เครื่องมือคือแบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น 1.00) ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ระยะที่ 3 และ 4 ทดลองใช้และประเมินรูปแบบกับครูภาษาไทย 30 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ=3.13, S.D.=0.43) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.79, S.D.=0.44) ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าดัชนีเท่ากับ 0.53 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล (0.69) รองลงมาคือด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล (0.55) ด้านการปฏิบัติทางดิจิทัล (0.45) และด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล (0.44) ตามลำดับ 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล แบ่งเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ 3) ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าด้านความเหมาะสม (μ=4.58, S.D.=0.41) ด้านความเป็นไปได้ (μ=4.73, S.D.=0.43) และด้านความเป็นประโยชน์ (μ=4.83, S.D.=0.44) ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.74, S.D.=0.32)

คำสำคัญ: การรู้ดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้, ครูภาษาไทย

Abstract

This research and development study aimed to 1) examine the current states, desirable states, and priority needs, 2) develop a model, 3) implement the model, and 4) evaluate a digital literacy model for learning management among Thai language teachers at Phrapariyattidhamma Schools, Region 7. The research was conducted in four phases: Phase 1 surveyed current and desirable states from 90 Thai language teachers using a questionnaire with a reliability of 1.00; Phase 2 involved model development verified by 9 experts; and Phases 3 and 4 focused on model implementation and evaluation with 30 Thai language teachers. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$).The results indicated that: 1) The overall current state of practice was at a moderate level (M=3.13,SD=0.43), while the desirable state was at the highest level (M=4.79,SD=0.44). The overall priority need index was 0.53, with the highest need found in digital media access (0.69), followed by digital safety (0.55), digital practice (0.45), and digital creativity (0.44). 2) The developed model comprises five components: principles, objectives, content, development process, and measurement and evaluation, spanning four learning units. 3) Expert evaluation of the model's efficiency demonstrated that appropriateness (M=4.58,SD=0.41), feasibility (M=4.73,SD=0.43), and utility (M=4.83,SD=0.44) were all at the highest levels. 4) The overall satisfaction of teachers toward the implemented model was at the highest level (M=4.74,SD=0.32).

Keywords: Digital Literacy, Learning Management, Thai Language Teacher

1. บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและดิจิทัลอย่างรวดเร็ว (Digital Disruption) เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมดิจิทัลส่งผลต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีแนวโน้มที่การจัดการศึกษาจะเปลี่ยนไป โดยการเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ กับสังคมและองค์กรภายนอก รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล โดยการนำเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งนี้ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีจะทำให้เข้าสู่สังคมดิจิทัลที่มีการเสริมบทเรียนโดยสร้างสถานการณ์จำลอง1 ห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) และโลกเสมือนจริง (Metaverse)ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนา การวางแผน และการสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของทรัพยากรมนุษย์ ที่จะศึกษาต่อในระดับต่างๆ หรือเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือต้องปรับหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ทักษะ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในโลกดิจิทัลในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ในประเทศไทยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสถานการณ์โครงสร้างประชากรในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 มีสัดส่วนผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ และจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ในปีพ.ศ. 2566 และคาดว่าจะมีสัดส่วนร้อย

ละ 28 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 25761 ตามผลการคาดประมาณ ประชากรของประเทศไทย ในข้อสมมุติภาวะเจริญพันธุ์ระดับปานกลาง (Medium Fertility Assumption) ของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้คาดประมาณประชากรของประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) ในระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2566 - 2570 มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งภาวะประชากรสูงอายุในประเทศไทยดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่คนไทยมีอายุยืนมากขึ้น ประกอบกับการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์หรือการเกิดน้อยลง3 ส่งผลให้ประชากรวัยเด็กหรือประชากรวัยเรียน มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง การเป็นสังคมสูงวัยส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น กล่าวคือ วัยแรงงานต้องแบกรับภาระการดูแลผู้สูงวัยเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องเตรียมกำลังคนให้มีสมรรถนะเพื่อสร้างผลิตภาพ (Productivity) ที่สูงขึ้น การจัดการศึกษา จึงต้องวางแผนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีทักษะและสมรรถนะสูง และปรับหลักสูตรการเรียน การสอนให้บูรณาการกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยเพียงพอต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน โดยเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การสื่อสารและบรรทัดฐานทางสังคม เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการเสพสื่อ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้โลกอยู่ในยุคที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศจำนวนมหาศาล อยู่ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและอยู่ในยุคที่เปิดโอกาสให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสรรค์ สร้างและเผยแพร่แนวคิดได้อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นั่นคือการที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ในยุค ดิจิทัลนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าเราจะต้องมีทักษะและความรู้ดิจิทัลเพียงการเข้าถึงเทคโนโลยีนั้นไม่เพียงพอ บุคคลจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการเข้าถึง ค้นหาคัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดการ ประยุกต์ใช้ สื่อสาร สร้าง แบ่งปัน และติดตามข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และสื่อสาร (Content Media) ได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ปลอดภัย มีมารยาทไม่ละเมิดกฎหมาย ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและหลากหลายส่งผลให้สังคมปัจจุบันเข้าสู่การเป็น สังคมฐานความรู้โดยคนในสังคมต้องเป็นแรงงานที่ใช้ความรู้ในการทำงาน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (ภาณุวัฒน์ ฐานไชยยิ่ง, 2564)

พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือ สนับสนุนการขับเคลื่อนประเทศสู่ดิจิทัลไทยแลนด์ (Digital Thailand) และการเป็นประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) โดยได้กำหนดนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม พ.ศ. 2561-2580 ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 โดยให้เป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศระยะ 20 ปี ที่กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายให้

ประชาชนทุกคนมีความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ โดยมีแผนงานหนึ่งในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่โรงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและการสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของครู และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนดิจิทัล ให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด รวมถึงการพัฒนาทักษะ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในบุคลากรภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ ตามระดับมาตรฐานสากล ซึ่งเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนา คือ เพื่อให้บุคลากรผู้ทำงานทุกสาขา มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ซึ่งสอดรับ ต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ดำเนินการภารกิจหลักตามยุทธศาสตร์ชาติ ร่าง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 – 2580) ฉบับปรับปรุง ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพขับเคลื่อน ประเด็น 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ในแผนย่อยที่ 3.3 การพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ประเด็น 12 การพัฒนาการเรียนรู้ และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยเฉพาะหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งนโยบายและแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ จึงได้กำหนดหลักการสำคัญ คือมุ่งเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประชาชน โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา เพื่อร่วมกัน “พลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล” (Transforming Education to Fit in the Digital Era) ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยคำนึงถึงชาติ ศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กีฬา ความปลอดภัย ความมีโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ นโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 คือ ข้อ 5. การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษาและบุคลากร 5.2 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการ พัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบ ระดับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา 5.3 พัฒนาครูให้มีความพร้อมด้านวิชาการและทักษะการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้งให้เป็นผู้วางแผนเส้นทางการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล 5.4 ส่งเสริมสนับสนุนการวัดสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล เพื่อนำผลไปใช้ในการยกระดับการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลในชั้นเรียน 5.5 พัฒนาขีดความสามารถของครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต และ ข้อ 6. การพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล 6.1 ขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการ ด้วยนวัตกรรม และการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน (Digitalize

Process) การเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล (Sharing Data) การส่งเสริมความร่วมมือ บูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก 6.2 พัฒนาประสิทธิภาพของเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถใช้งานเครือข่ายสื่อสารข้อมูลเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาการศึกษา คือ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก สังคมยุคความรู้ในศตวรรษ ที่ 21 มีลักษณะเป็นสังคมพลวัตร เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน พลังขับของเทคโนโลยียุคดิจิตอลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการศึกษาเพราะการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพ การพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องมีคุณลักษณะทั้งด้านการมีความรอบรู้ (Mastery) ในวิชาแกน มีความรู้ในขอบข่ายของศตวรรษที่ 21 (Themes of 21st century) มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation) มีทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information media and technology skills) และมีทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and career skill) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่จะทำให้ผลผลิตหรือผู้เรียนมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายของคนในศตวรรษที่ 21 ได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในโรงเรียน การจัดการศึกษาจะไม่บรรลุผลสำเร็จได้เลยหากขาดการจัดการเรียนรู้เป็นวิถีทาง (Path/Means/Way) ที่จะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จมีคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 นั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนจึง ต้องพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัลเป็นเริ่มต้น (พิชิต สนั่นเอื้อ, 2563)

การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2563) โดยทักษะทางด้านดิจิทัลจะเป็นตัวช่วยในการปฏิบัติงานและการสื่อสาร การใช้งาน รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ดังนั้นการรู้ดิจิทัล จึงเป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence) ซึ่งเป็นชุดของความสามารถด้านการรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่จะทำให้คนในยุคดิจิทัลสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทาย และปรับตัวให้เข้ากับสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการค้นหา ประเมินผล การใช้ประโยชน์ การแบ่งปัน และสร้างสรรค์เนื้อหา รวมทั้ง สามารถในการประมวลผล การคิดคำนวณอย่างเป็นระบบ ซึ่งการรู้ดิจิทัลเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของครูที่จะประสบผลสำเร็จท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของดิจิทัลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการพัฒนาผู้เรียนซึ่งครูต้องมีทักษะดิจิทัล โดยทักษะดิจิทัลจะส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อจะได้รับมือและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ท้าทายและสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนให้เกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ คิดค้น สร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ หรือนวัตกรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังเล็งเห็นความสำคัญของการรู้ดิจิทัลจึงจัดทำหนังสือ “การเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยีโรงเรียนมาตรฐานสากล : Digital Literacy World-

Class Standard School” จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ด้วย ทรัพยากรการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัล (สุกัญญา แช่มช้อย, 2562)

จากการศึกษาของพิชิต สนั่นเอื้อ (2563) พบว่า รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้ ครูยังขาดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสม ไม่มีความรู้ในการสร้างระบบแหล่งข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้เรียนผ่านระบบเครือข่าย ไม่สามารถนำโปรแกรมแบบสอนเสริมและโปรแกรมแบบฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนความต้องการในการพัฒนา พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการนำโปรแกรมแบบสอนเสริมและโปรแกรมแบบฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษ มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยการวางแผนจัดการทรัพยากรด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและมีความเข้าใจในเรื่องนโยบาย ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้ข้อมูลบนเครือข่ายและสังคมออนไลน์ และจากการศึกษาของพงษ์สยาม มาสุข (2567) พบว่า การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล พบว่า การใช้งานเพื่อความมั่นคง การเข้าใจกฎหมาย นโยบายและมาตรฐาน และการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและการทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

การศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าครูยังมีทักษะดิจิทัลที่ควรพัฒนาหลายด้าน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ผลการศึกษาจะเป็นแนวทาง เป็นประโยชน์ ให้กับโรงเรียนในการพัฒนาครูภาษาไทย เพื่อที่จะเป็นครูที่มีทักษะดิจิทัล จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการให้มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 90 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักวิชาการของมหาวิทยาลัย ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการศึกษา เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับร่างรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 30 คน โดยความสมัครใจ เครื่องมือในงานวิจัย คือ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบสอบถามประเมินพฤติกรรมก่อนการพัฒนา แบบสอบถามระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนา ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 กลุ่มเป้าหมาย ครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 30 คน ที่เข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบ เครื่องมือในงานวิจัย คือ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบสอบถามประสิทธิภาพ ประเมินความพึงพอใจ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ระยะที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 พบว่า

ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.37, S.D. = 0.37) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.85, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ข้าพเจ้าสามารถใช้โปรแกรมตกแต่งภาพ เสียง หรือวิดีโอ เพื่อจัดทำสื่อให้น่าสนใจได้ ($PNI_{modified}$ = 0.55) รองลงมาคือ ข้าพเจ้ามีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเนื้อหาหรือกิจกรรมโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($PNI_{modified}$ = 0.48) ข้าพเจ้าสามารถใช้โปรแกรมนำเสนองานหรือโปรแกรมสื่อในการจัดทำสื่อการสอนได้ ($PNI_{modified}$ = 0.46) ข้าพเจ้าสามารถผลิตชิ้นงานดิจิทัลที่มีคุณภาพเหมาะสมกับผู้เรียนได้ ($PNI_{modified}$ = 0.36) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือข้าพเจ้าสามารถนำแนวคิดและความรู้ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ($PNI_{modified}$ = 0.35)

ด้านการปฏิบัติทางดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.27, S.D. = 0.53) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.75, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความ

ต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ข้าพเจ้าสามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลเพื่อประกอบการสอนได้ (PNI $_{modified}$ = 0.59) รองลงมาคือ ข้าพเจ้าสามารถใช้งานระบบปฏิบัติการเพื่อจัดการข้อมูลได้อย่างเหมาะสมได้ (PNI $_{modified}$ = 0.58) ข้าพเจ้ามีความสามารถในการใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์พื้นฐานในการทำงานได้ (PNI $_{modified}$ = 0.51) ข้าพเจ้าสามารถใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์และปฏิทินออนไลน์ในการนัดหมายงานได้ (PNI $_{modified}$ = 0.32) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ข้าพเจ้าสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือแอปพลิเคชันสื่อสารในการติดต่อประสานงานได้ (PNI $_{modified}$ = 0.29)

ด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.06, S.D. = 0.46) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.76, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ข้าพเจ้ามีความสามารถในการป้องกันข้อมูลสำคัญจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ (PNI $_{modified}$ = 0.94) รองลงมาคือ ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเคร่งครัด (PNI $_{modified}$ = 0.59) ข้าพเจ้าสามารถวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลที่เชื่อถือได้บนสื่อดิจิทัล (PNI $_{modified}$ = 0.57) ข้าพเจ้าตระหนักถึงความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวในการใช้อินเทอร์เน็ต (PNI $_{modified}$ = 0.40) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ข้าพเจ้ามีจริยธรรมและเคารพสิทธิผู้อื่นในการใช้งานข้อมูลบนสื่อออนไลน์ (PNI $_{modified}$ = 0.37)

ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$= 2.82, S.D. = 0.36) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.79, S.D. = 1.40) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ข้าพเจ้าสามารถเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-book, วิดีโอการสอน หรือ MOOC เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ (PNI $_{modified}$ = 1.31) รองลงมาคือ ข้าพเจ้านำสารสนเทศที่ค้นหาได้มาปรับใช้ในการจัดทำแผนการสอนหรือสร้างสื่อการเรียนรู้ (PNI $_{modified}$ = 1.30) ข้าพเจ้าสามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบนอินเตอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม (PNI $_{modified}$ = 0.52) ข้าพเจ้ามีทักษะในการใช้อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ตโฟน เพื่อค้นหาข้อมูล (PNI $_{modified}$ = 0.37) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือข้าพเจ้าสามารถใช้ Search Engine เช่น Google เพื่อค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (PNI $_{modified}$ = 0.35)

สภาพปัจจุบันของการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.13, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างสรรค์ดิจิทัล ($\bar{x}$= 3.37, S.D. = 0.37) รองลงมาคือ การปฏิบัติทางดิจิทัล ($\bar{x}$= 3.27, S.D. = 0.53) ความปลอดภัยทางดิจิทัล ($\bar{x}$=3.06, S.D. = 0.46) การเข้าถึงสื่อดิจิทัล ($\bar{x}$=2.82, S.D. = 0.36)

สภาพที่พึงประสงค์ของการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.79, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างสรรค์ดิจิทัล ($\bar{x}$= 4.85, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ การเข้าถึงสื่อดิจิทัล ($\bar{x}$=

4.79, S.D. = 0.40) ความปลอดภัยทางดิจิทัล ($\bar{x}$= 4.76, S.D = 0.43) และการปฏิบัติทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.44)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 พบว่า โดยภาพรวมมีค่า PNI Modified ($PNI_{modified}$ = 0.53) โดยมีค่า PNI Modified อยู่ระหว่าง 0.44 - 0.69 โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล (0.69) รองลงมาคือด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล (0.55) ด้านการปฏิบัติทางดิจิทัล (0.45) และด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล (0.44)

ผลการวิจัย ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการ

1.1 หลักการ

รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7มีหลักการดังนี้

1.1.1 รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มุ่งให้ครูภาษาไทยมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ได้อย่างเหมาะสม

1.1.2 รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มีวิธีการพัฒนาครูภาษาไทยด้านพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์

รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล

2.2 เพื่อพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านการปฏิบัติทางดิจิทัล

2.3 เพื่อพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล

2.4 เพื่อพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล

ส่วนที่ 3 เนื้อหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างสรรค์ดิจิทัล

1. การใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลเพื่อประกอบการเรียนการสอน

2. การใช้โปรแกรมนำเสนองานหรือโปรแกรมสื่อในการจัดทำสื่อการสอน

3. ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเนื้อหาหรือกิจกรรมโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การปฏิบัติทางดิจิทัล

1. ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลเพื่อประกอบการสอน

2. ความสามารถในการใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์พื้นฐานในการทำงาน

3. ความสามารถในการใช้งานระบบปฏิบัติการเพื่อจัดการข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความปลอดภัยทางดิจิทัล

1. ความสามารถในการป้องกันข้อมูลสำคัญจากภัยคุกคามทางไซเบอร์

2. การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3. ความสามารถในการวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลที่เชื่อถือได้บนสื่อดิจิทัล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อดิจิทัล

1. สามารถเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-book, วิดีโอการสอน หรือ MOOC เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้

2. นำสารสนเทศที่ค้นหาได้มาปรับใช้ในการจัดทำแผนการสอนหรือสร้างสื่อการเรียนรู้

3. สามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบนอินเตอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม

ส่วนที่ 4 กระบวนการพัฒนา

4.1 กระบวนการพัฒนา รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มีกระบวนการในการพัฒนา คือ

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ประชุมครูภาษาไทยเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ ความสำคัญ และความจำเป็นที่นำรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มาใช้พัฒนาครูภาษาไทย

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

2.ขั้นดำเนินการ

2.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (จำนวน 27 ชั่วโมง) ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการประเมินผลการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 5 การวัดและประเมินผล

การประเมินการใช้รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรม เขต 7 โดยประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินขณะปฏิบัติงานตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 โดยกำหนดรายละเอียดในแผนการประเมินให้ครอบคลุมสาระสำคัญ ต่อไปนี้

5.1 หลักการ

5.2 วัตถุประสงค์

5.3 เนื้อหา

5.4 กระบวนการพัฒนา

5.6 การวัดและประเมินผล

5.7 ผลสำเร็จของการใช้รูปแบบ

5.8 ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ

ตอนที่ 3 การตรวจสอบยืนยันรูปแบบ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ผลการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.63, S.D. 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการวัดละประเมินผล ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.39) รองลงมาคือด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.68, S.D. 0.44) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.58, S.D. 0.41) ด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.55, S.D. 0.33) และด้านหลักการ ($\bar{x}$=4.51, S.D. 0.39)

ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.76, S.D. 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.80, S.D. 0.50) รองลงมาคือด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.79, S.D. 0.31) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.78, S.D. 0.25) ด้านการวัดละประเมินผล ($\bar{x}$=4.74, S.D. 0.43) และด้านหลักการ ($\bar{x}$=4.71, S.D. 0.29)

ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการวัดละประเมินผล ($\bar{x}$=4.84, S.D. 0.52) รองลงมาคือด้านหลักการ

($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.44) ด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.31) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.37) และด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.80, S.D. 0.52)

ผลการวิจัย ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ตอนที่ 1 การนำรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ไปใช้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม

1.1 เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย ได้แก่ อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล

1.2 ผู้วิจัยเชิญครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 จำนวน 30 คน โดยความสมัครใจ เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโดยใช้คูมือรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 (27 ชั่วโมง)

2.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (27 ชั่วโมง) ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการประเมินผลการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างสรรค์ดิจิทัล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การปฏิบัติทางดิจิทัล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความปลอดภัยทางดิจิทัล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อดิจิทัล

ใช้เวลาจำนวน 4 วัน ในรูปแบบการบรรยาย การลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสรุปอภิปรายผล โดยคณะวิทยากร เมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2568 ณ ห้องประชุมศรีอรรถเมธี โรงเรียนวัดศรีวิชัยวนาราม ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย

ตอนที่ 2 ประเมินพฤติกรรมตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.31, S.D. = 0.42) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.42)

การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างสรรค์ดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.31, S.D. = 0.34) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.87, S.D. = 0.53)

การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การปฏิบัติทางดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.36, S.D. = 0.45) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.35)

การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความปลอดภัยทางดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.32, S.D. = 0.45) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.36)

การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.26, S.D.=0.42) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.75, S.D.=0.42)

ผลการวิจัยระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ตอนที่ 1 ประเมินรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ผู้เข้ารับการพัฒนาหลังจากที่เข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 เมื่อวันที่ 21-24 เมษายน 2568 ณ ห้องประชุมศรีอรรถเมธี โรงเรียนวัดศรีวิชัยวนาราม ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย ประเมินโดยมีประเด็นการประเมิน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์

ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.58, S.D. 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.65, S.D. 0.44) รองลงมาคือด้านหลักการ ($\bar{x}$=4.61, S.D. 0.39) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.58, S.D. 0.51) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.52, S.D. 0.38) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x}$=4.52, S.D. 0.33)

ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.73, S.D. 0.43) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.81, S.D. 0.52) รองลงมาคือด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.78, S.D. 0.52) ด้านหลักการ ($\bar{x}$=4.71, S.D. 0.29) การวัดและประเมินผล($\bar{x}$=4.69, S.D. 0.39) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.69, S.D. 0.39) และด้านการวัดละประเมินผล ($\bar{x}$=4.68, S.D. 0.43)

ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.83, S.D. 0.44) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$=4.85, S.D. 0.33) รองลงมาคือด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.84, S.D. 0.30) ด้านการวัดละประเมินผล ($\bar{x}$=4.83, S.D. 0.54) ด้านหลักการ ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.44) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$=4.80, S.D. 0.52)

ตอนที่ 2 ประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.74, S.D. 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพการพัฒนา ($\bar{x}$=4.80, S.D. 0.26) ด้านวิทยากร ($\bar{x}$=4.77, S.D. 0.28) ด้านวิธีปฏิบัติตามเนื้อหาในรูปแบบ ($\bar{x}$=4.73, S.D. 0.37) ด้านกิจกรรมการพัฒนา ($\bar{x}$=4.66, S.D. 0.35)

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ภาพรวม พบว่า ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล

ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูส่วนใหญ่จะมีสมาร์ทโฟนและคอมพิวเตอร์ แต่ยังขาดเครื่องมือเฉพาะทางที่ใช้ในการสร้างสื่อดิจิทัล เช่น โปรแกรมตัดต่อวิดีโอ ซอฟต์แวร์กราฟิก หรือลิขสิทธิ์ของเครื่องมือดิจิทัลที่จำเป็น ส่งผลให้การเข้าถึงเกิดได้จริงแต่ใช้งานได้จำกัด ซึ่งจากการศึกษาของ Livingstone และ Helsper (2022) กล่าวว่าหากครูมีอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ต แต่หากไม่มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT Literacy) และความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี ก็จะไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ยังพบว่าครูบางคนมีทัศนคติที่ระแวงหรือไม่มั่นใจ

ต่อเทคโนโลยีใหม่ ส่งผลให้หลีกเลี่ยงการใช้สื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ ในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ การใช้โปรแกรมหรือแอพลิเคชั่นเพื่อพัฒนาทักษะ การคิดของผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาควรกำกับ นิเทศ ติดตามครูในการส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาทักษะการคิด ผ่านการใช้โปรแกรมหรือแอพลิเคชั่นครูส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิด ผ่านการใช้โปรแกรมหรือแอพลิเคชั่นต่างๆ (อดิศักดิ์ ดงสิงห์, 2560) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ โปรแกรม แอพลิเคชั่น ในการจัดการเรียนรู้ และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูใช้โปรแกรม แอพลิเคชั่นในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และคอยนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไชยยา อะการะวัง (2558) ที่พบว่าครูมากกว่าร้อยละ 40 ยังขาด ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะครูที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ทั้งที่โรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการจัดให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนและการปฏิบัติงาน มีระบบอินเทอร์เน็ตโดยครูเหล่านั้นให้เหตุผลในการไม่ใช้งานว่า เป็นเรื่องยุ่งยาก ไม่อยากเรียนรู้ จึงไม่สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่วนครูที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมีความสามารถในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารในระดับดี สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้

ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันครูมีการสร้างสรรค์สื่อในรูปแบบดิจิทัลมากขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้และสร้างคุณค่าแก่งาน เช่น การสร้างสื่อในรูปแบบ Liveworksheets Google Docs รูปภาพ คลิปวิดีโอ อินโฟกราฟิก เป็นต้น แต่ทั้งนี้ครูอาจยังขาดเทคนิคในการใช้โปรแกรมสำหรับสร้างสื่อดิจิทัล รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบของโปรแกรมและแอปพลิเคชันเกิดขึ้นใหม่อยู่เสมอ รวมถึงการขาดอุปกรณ์สนับสนุนการสร้างสื่อด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ให้เกิดความหลากหลาย ประกอบกับภาระงานอื่น ๆ ที่ครูต้องรับผิดชอบมีมากจึงอาจส่งผลให้การฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูทำได้น้อยลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติมา เทียนไทย (2565) ที่ศึกษาการใช้สื่อดิจิทัลแบบอินเทอร์แอคทีฟของครูระดับมัธยมศึกษาพบว่า ครูมีความสามารถด้านเทคโนโลยีและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและส่งผลต่อแรงจูงใจของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ความคิดสร้างสรรค์ของครูจะยิ่งเด่นชัดเมื่อมีการส่งเสริมให้ครูได้ทดลอง ใช้งานจริง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูคนอื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรลักษณ์ คำหว่าง (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะด้าน สารสนเทศสื่อ เทคโนโลยี ประเด็นด้านเทคโนโลยีควรสร้างความตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญ ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สัมมนา/อบรม/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ สร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยีที่มีระบบ เพื่อเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ สิริศจี จินดามัย (2561) ที่ได้ทำการศึกษา เรื่องแนวทางพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรสำนักงาน ก.ค.ศ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาทักษะด้านการใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล ด้วยการสนับสนุน ให้ข้าราชการและ

บุคลากรพัฒนาตนเอง โดยกระตุ้นให้ปฏิบัติงานจริงอย่างมีอิสระในการเรียนรู้ การจัดเตรียมแผนออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มอบหมายงานให้ทำงาน เป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ได้ทั้งความรู้และงาน การส่งไปทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านทักษะดิจิทัลการจัดอบรมความรู้ด้านดิจิทัลใหม่ ๆ และเน้นการพัฒนาทักษะจากประสบการณ์จริง

ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ สามารถใช้โปรแกรมตกแต่งภาพ เสียง หรือวิดีโอ เพื่อจัดทำสื่อให้น่าสนใจได้ ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้ครู สร้างสื่อดิจิทัลในรูปแบบที่หลากหลาย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ในการสร้างสื่อดิจิทัลให้กับครู และควรมีการสร้างครูแกนนำด้านการสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อเป็นพี่เลี้ยง และขยายผลความรู้ให้กับครูในโรงเรียน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือหรือสื่อในรูปแบบอื่น ๆ เกี่ยวกับการใช้ โปรแกรมสำหรับสร้างสื่อดิจิทัลเผยแพร่บนฐานข้อมูลออนไลน์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริศจี จินดามัย (2561) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรสำนักงาน ก.ค.ศ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาทักษะด้านการใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล ด้วยการสนับสนุน ให้ข้าราชการและบุคลากรพัฒนาตนเอง โดยกระตุ้นให้ปฏิบัติงานจริงอย่างมีอิสระในการเรียนรู้ การจัดเตรียมแผนออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มอบหมายงานให้ทำงาน เป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ได้ทั้งความรู้และงาน การส่งไปทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านทักษะดิจิทัลการจัดอบรมความรู้ด้านดิจิทัลใหม่ ๆ และเน้นการพัฒนาทักษะจากประสบการณ์จริง

ด้านการปฏิบัติทางดิจิทัล พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ สามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลเพื่อประกอบการสอนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิวัช ภู่ระหงษ์และมิตภาณี พุ่มกล่อม (2567) พบว่า ศึกษาการส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า การส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี รองลงมาคือ สามารถใช้งานระบบปฏิบัติการเพื่อจัดการข้อมูลได้อย่างเหมาะสมได้ สามารถในการใช้ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์พื้นฐานในการทำงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ นรีกานต์ ทำมาน (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทาง พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์แต่ละประเภทเพื่อให้ครูเข้าใจหน้าที่การทำงานของแต่ละอุปกรณ์ และเร่งรัดสนับสนุนให้ ครูทุกคนใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานอื่น ๆ ในหน้าที่ของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณัฏฐ์ ฐิตากรพงศ์สถิต (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพความต้องการ จำเป็นและแนวทางพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาทักษะ ด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่าง ๆ ได้แก่ ครูควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ด้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่าง ๆ

ด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ความสามารถในการป้องกันข้อมูลสำคัญจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ รองลงมาคือ ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเคร่งครัด ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางเกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีการให้ความรู้เกี่ยวการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบการป้องกันภัยคุกคาม/การโจมตีข้อมูลที่อยู่ในอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด โดยการจัดอบรมให้ความรู้ จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจัดหน่วยให้ความรู้สัญจร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรีกานต์ ทำมาน (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทาง การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครู ด้านการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย โดยหน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลในปัจจุบัน มีการกำกับ ติดตามการใช้งาน เทคโนโลยีดิจิทัลที่เกี่ยวกับการทำงานของครูอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมให้ครูสร้างความปลอดภัย ในการใช้งานโดยการใช้อัตลักษณ์ตัวตนในการใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลของตนเอง ให้ความรู้ เกี่ยวกับการต่อต้านภัยคุกคามต่อความมั่นคงและให้ความรู้ในเรื่องการใช้งานสังคมออนไลน์ใน ยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

ด้านการเข้าถึงสื่อดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย ($\overline{\mathbf{X}}$= 2.82, S.D. = 0.36) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$= 4.79, S.D. = 1.40) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ข้าพเจ้าสามารถเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-book, วิดีโอการสอน หรือ MOOC เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ($PNI_{modified}$ = 1.31) รองลงมาคือ ข้าพเจ้านำสารสนเทศที่ค้นหาได้มาปรับใช้ในการจัดทำแผนการสอนหรือสร้างสื่อการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 1.30) ข้าพเจ้าสามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบนอินเตอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม ($PNI_{modified}$ = 0.52) ข้าพเจ้ามีทักษะในการใช้อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ตโฟน เพื่อค้นหาข้อมูล ($PNI_{modified}$ = 0.37) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือข้าพเจ้าสามารถใช้ Search Engine เช่น Google เพื่อค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($PNI_{modified}$ = 0.35)

รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญา อยู่สุข (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางการ

ประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษาของ วันดี พรหมมา (2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินการของรูปแบบ ต้องคำนึง 3 หลักการ คือ หลักการพัฒนาครู หลักการรู้ดิจิทัล และหลักการบริหารในยุคดิจิทัล 4) การประเมินผลของรูปแบบโดยวัดผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ คือ การการดำเนินการตามรูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ มัตติกา ผาลี (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ประกอบ ด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) สื่อการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับ เกตุชญา วงษ์เพิก (2567) ศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า รูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาของรูปแบบ 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

ผลการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.63, S.D. 0.41) ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.76, S.D. 0.41) ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.82, S.D. 0.41) สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญา อยู่สุข (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{\mathbf{X}}$= 4.20, S.D.=0.76) สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ชมภูนุช พุฒิเนตร (2563) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบออนไลนด้วยการเรียนรูแบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อเตรียมความพรอมสูยุคไทยแลนด 4.0 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝกทักษะดิจิทัลแบบออนไลน ด้วยการเรียนรูแบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูจากผูเชี่ยวชาญ พบวาอยูในระดับมากในดานวัตถุประสงคการเรียน ดานการวัดประเมินผล ด่านรูปแบบการพัฒนาทักษะดิจิทัล และด่านเนื้อหาบทเรียน และความเหมาะสมอยูในระดับปานกลางคือ ด่านกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับ เกษม แลวงค์นิล (2567) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนบ้านหัวดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ร่างรูปแบบ ความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับมาก ความเป็นประโยชน์(Utility) อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสม (Propriety) อยู่ในระดับมาก และความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) อยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.31, S.D. = 0.42) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.42) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างสรรค์ดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.31, S.D. = 0.34) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.87, S.D. = 0.53) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การปฏิบัติทางดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.36, S.D. = 0.45) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.35) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความปลอดภัยทางดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.32, S.D. = 0.45) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.36) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อดิจิทัล ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.26, S.D.=0.42) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.75, S.D.=0.42)

ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของมัตติกา ผาลี (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 พบว่า ผลการตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมโดยรวมมากที่สุด และครูมีภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นหลังการพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 45.80 สอดคล้องกับการศึกษาของ จิราภรณ์ ชารีบุตร (2566) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผลการตรวจสอบโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครู พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ได้ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2566) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ พบว่า หลังจากทดลองใช้รูปแบบแล้ว ในภาพรวม สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูอยู่ในระดับมากที่สุด ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ภาพรวมอยู่ในระดับยอดเยี่ยม สอดคล้องกับ เกตุชญา วงษ์เพิก (2567) ศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก คู่มือการใช้รูปแบบ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมี

ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก โมดูลการเรียนรู้ เรื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และ เกษม แลวงค์นิล (2567) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนบ้านหัวดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่าผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านหัวดงดังนี้ ความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับมาก ความเป็นประโยชน์ (Utility) อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสม (Propriety) อยู่ในระดับมาก และความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) อยู่ในระดับมาก

ผลประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=4.74, S.D. 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพการพัฒนา ด้านวิทยากร ด้านวิธีปฏิบัติตามเนื้อหาในรูปแบบ ด้านกิจกรรมการพัฒนา สอดคล้องกับ เกตุชญา วงษ์เพิก (2567) ศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ เกษม แลวงค์นิล (2567) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนบ้านหัวดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนบ้านหัวดง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครูภาษาไทยสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การนำรูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเขต 7 ไปใช้ ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบอย่างละเอียดเพื่อประสิทธิภาพของการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลการรู้ดิจิทัลระหว่างครูโรงเรียนในสังกัด สพฐ. โรงเรียนเอกชน เพื่อดูความเหมาะสมของรูปแบบตามบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการวิจัยต่อยอดโดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในโรงเรียนเพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพในบริบทต่าง ๆ และวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จหรือปัจจัยเสี่ยงระหว่างการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

Livingstone, S., & Helsper, E. (2022). The quality of children's digital media access: Beyond connectivity. *New Media & Society, 24*(5), 1234–1250.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024

กรณัฏฐ์ ฐิตากรพงศ์สถิต. (2565). แนวทางการศึกษาสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. *วารสารรัชต์ภาคย์, 16*(47).

เกตุชญา วงษ์เพิก. (2567). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี, 2*(3), 66–74.

เกษม แลวงค์นิล. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านหัวดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. *วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์, 2*(2), 1–12.

จิตติมา เทียนไทย. (2565). การใช้สื่อดิจิทัลแบบปฏิสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนของครูมัธยมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์, 51*(4), 113–130.

จิราภรณ์ ชารีบุตร. (2566). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7*(6), 272–281.

ชมภูนุช พุฒิเนตร. (2563). รูปแบบการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบออนไลน์ด้วยการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 17*(1), 71–80.

ไชยยา อะการะวัง. (2558). *การพัฒนาโมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

นรีกานต์ ทำมาน. (2564). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. *วารสารรัชต์ภาคย์, 15*(42), 189–203.

ปัณณธรณัฐ อาปะโม. (2567). *รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* [ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

ภาณุวัฒน์ ฐานไชยยิ่ง. (2564). *แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

พิชิต สนั่นเอื้อ. (2563). *รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี* [รายงานการวิจัย]. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี.

พงษ์สยาม มาสุข. (2567). รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ผ่านระบบออนไลน์. *Journal of Professional Routine to Research, 11*, 68–75.

มัตติกา ผาลี. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูยุคดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7*(5), 146–162.

วันดี พรหมมา. (2567). รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 6*(4), 69–83.

วรลักษณ์ คำหว่าง. (2560). แนวทางพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6*(1), 129–138.

ศิวัช ภู่ระหงษ์, & มิตภาณี พุ่มกล่อม. (2567). การส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 11*(1), 253–265.

ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ. (2566). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 8*(3), 194–201.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580*. https://onde.go.th/view/1/main/TH-TH

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *รายงานการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553–2583 (ฉบับปรับปรุง)*. http://social.nesdc.go.th/social/Portals/o/Documents/

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *สรุปผลที่สำคัญ: การสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2563*. https://www.m-society.go.th

สิริศจี จินดามัย. (2561). *แนวทางพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรสำนักงาน ก.ค.ศ.* สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

อภิญญา อยู่สุข. (2566). รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11*(5), 1951–1963.

อดิศักดิ์ ดงสิงห์. (2560). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No.S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

The Development of Summary Writing Skills Using Citta Bhāvanā for Grade 7 Students at Khok Si Phitthayasap School, Khon Kaen Province

พระมหาสุพัฒน์ ภทฺรรัสี (ทองสุทธิ์)[1*], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[2], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Supat Bhadararaṅsī (Thongsut)[1], Phrakrukhamphithammanuwat[2], Pacharakit Sribunrueang[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 02 February 2026; Revised: 16 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนย่อความ และ (3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ (Dependent t-test) ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 17.30 (S.D. = 10.15) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.20 (S.D. = 2.98) และ (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47) โดยด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.53) รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.52) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.44) และด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.38)

คำสำคัญ: การเขียนย่อความ, จิตตภาวนา, แผนการจัดการเรียนรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจผู้เรียน

Abstract

This research aimed to (1) develop lesson plans on summary writing based on the principles of Citta Bhāvanā to achieve the efficiency criterion of 80/80, (2) compare students' learning achievement in summary writing before and after the implementation of the lesson plans, and (3) examine students' satisfaction with the learning management. The sample consisted of 12 Grade 7 students from Khok Si Pittayasapp School, Khon Kaen Province. The research instruments included: (1) lesson plans on summary writing based on the principles of Citta Bhāvanā, (2) a summary writing achievement test, and (3) a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation (S.D.), and the dependent samples t-test. The results revealed that: (1) the lesson plans achieved a process efficiency (E1) of 82.67 and an outcome efficiency (E2) of 83.89, exceeding the established criterion of 80/80; (2) students' post-test achievement in summary writing was significantly higher than their pre-test achievement at the .05 level of statistical significance, with a pre-test mean score of 17.30 (S.D. = 10.15) and a post-test mean score of 25.20 (S.D. = 2.98); and (3) the overall level of students' satisfaction with the learning management was high ($\bar{x}$ = 4.47). Among the evaluated aspects, instructional media and learning materials received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.53), followed by measurement and evaluation ($\bar{x}$ = 4.52), learning activities ($\bar{x}$ = 4.44), and learning content ($\bar{x}$ = 4.38).

Keywords: summary writing, Citta Bhāvanā, lesson plans, learning achievement, student satisfaction Satisfaction

1. บทนำ

การเขียนเป็นทักษะการส่งสารที่สำคัญ ผู้อ่านจะรับสารได้ดีเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้เขียนว่าจะมีทักษะในการส่งสารเพียงใด ดังนั้นเพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิผล ผู้เขียนต้องศึกษาหลักเกณฑ์การเขียนให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อความเข้าใจถูกต้องตรงกันระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร และเพื่อความประณีตในการใช้ภาษาของผู้เขียนด้วย

การเขียนว่า เป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิดความเข้าใจและประสบการณ์ เป็นการเก็บบันทึก รวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ของคนซึ่งเคยมีประสบการณ์มาก่อนเป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้เขียนเกิดความรู้สึกกับประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การถ่ายทอดจากสมัยหนึ่งไปอีกสมัยหนึ่งหรือจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง เป็นเครื่องมือพัฒนาสติของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่างต้องอาศัยการเขียน เป็นการสอนความต้องการของมนุษย์ เช่น ต้องการทำให้รู้เรื่องราว ทำให้รัก ทำให้โกรธและสร้างหรือทำลายความสามัคคีของคนในชาติ เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ความสามารถของผู้เรียนได้จากวรรณกรรมหรืองานเขียนอื่น ๆ เป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ และเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้เพิ่มสูงขึ้น เป็นการพัฒนาความสามารถบุคลิกส่วนบุคคลให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการแสดงความรู้สึกและแนวความคิด เป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

การเขียนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในสังคม เพราะช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย เป็นเครื่องมือช่วยในการส่งเสริมความรู้ ความคิด ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นอาชีพที่นำรายได้มาให้แก่นักเขียนมีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน สนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ทั้งผู้เขียนเองและผู้อ่าน นอกจากนี้การเขียนยังมีความสำคัญคือ เป็นเครื่องถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมทำให้ผู้อ่านเข้าใจและตระหนักรักษ์ในประเทศชาติของตนด้วยนั่นเอง

การย่อความเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการอ่านและการฟัง กระบวนการย่อความ ทำให้ต้องคิดทบทวนหลายครั้งก่อนที่จะเก็บส่วนใดไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้รู้ว่าในการอ่านเรื่องหนึ่ง ตรงจุดใดเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของเรื่อง แล้วควรจะคลี่คลายด้วยประเด็นอะไร ดังนั้นการย่อความจึงช่วยให้เข้าใจเรื่องนั่นได้ดียิ่งขึ้นเพราะผ่านการกลั่นกรองเนื้อหาสำคัญ และเรียบเรียงใหม่ตามความเข้าใจผู้อ่านหรือผู้ฟังตามหลักการย่อความอ่านเรื่องที่ย่ออย่างน้อย 2 เที่ยว เที่ยวแรกให้รู้อย่างคร่าว ๆ ว่าเรื่องอะไร ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เที่ยวที่สองอ่านจับใจความอย่างละเอียดพิจารณาเนื้อเรื่องทั้งหมดว่าอะไรเป็นสาระสำคัญ ส่วนใดเป็นส่วนประกอบหรือพลความ อะไรเป็นเพียงส่วนเสริมแต่ง หรือเป็นเพียงกลวิธีตัดความหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ออกเอาไว้แต่สาระสำคัญ สรุปเป็นข้อความใหม่โดยใช้ถ้อยคำของเราเอง การย่อไม่มีเกณฑ์กำหนดว่าต้องย่อให้เหลือกี่ส่วนจากข้อความเดิม ถ้าพลความมากก็ย่อเหลือน้อย เลือกใช้คำที่มีความหมายเหมาะสม ชัดเจน บางทีอาจใช้แทนประโยคหรือใช้คำแทนวลีได้ เช่น ใช้คำว่าบริษัทสี่ แทน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เหล่านี้เป็นต้น คำพูดโต้ตอบของบุคคลให้เก็บใจความสำคัญย่อรวมกันไป ไม่แยกกล่าวหรือขึ้นบรรทัดใหม่ ไม่ใช้เครื่องหมายใด ๆ เรื่องที่ย่อเป็นเรื่องที่ผู้อื่นพูดกัน ผู้ย่อทำหน้าที่นำมาเล่าต่ออย่างย่อ จึงใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ทั้งหมด ถ้าในเรื่องเดิมมีคำราชาศัพท์เป็นความสำคัญ เมื่อย่อแล้วต้องใช้คำราชาศัพท์ด้วย การใช้คำสันธานเพื่อให้ความกระชับ ไม่เยิ่นเย้อ การย่อความไม่จำเป็นต้องย่อความหรือใช้อักษรย่อ เขียนใจความที่ย่อได้แล้วต่อเนื่องกันไปโดยไม่ต้องย่อหน้า เว้นแต่ความไม่สัมพันธ์กัน ให้แยกเป็นตอน ๆ ถ้าข้อความเป็นบทร้อยกรองให้ย่อเป็นบทร้อยแก้ว รูปแบบของการย่อความขึ้นอยู่กับประเภทของเรื่องที่จะนำมาย่อ การขึ้นต้นย่อความต้องใช้ให้ถูกแบบ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระ โดยการเขียนเป็นหนึ่งในห้าสาระที่ผู้เรียนต้องเรียน ได้แก่ สาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสารเขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไว้ว่าผู้เรียนสามารถเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำถูกต้องชัดเจน เหมาะสม และสละสลวย เขียนบรรยายประสบการณ์โดยระบุสาระสำคัญและรายละเอียดสนับสนุน เขียนเรียงความ เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระจากสื่อที่ได้รับ เขียนจดหมายส่วนตัวและจดหมายกิจธุระเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าและโครงงาน มีมารยาทในการเขียน

จากผลการสอบประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (NT: National Test) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้านภาษาไทยโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.62 ซึ่งน้อยกว่าระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และระดับประเทศ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.38 และร้อยละ 62.58 ตามลำดับ จากผลการทดสอบและสังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัญหาการการเขียนย่อความมีสาเหตุมาจากนักเรียนงไม่สนใจบทเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่มีสมาธิการการเรียนทำให้ประสิทธิภาพในเรียนการเขียนย่อของนักเรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	12	70	496	41.30	82.67
หลังเรียน	12	30	302	25.20	83.89

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.89 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังเรียน

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P
ก่อนเรียน	12	17.30	10.15	2.72	11	0.02
หลังเรียน	12	25.20	2.98			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.15 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.98 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	S.D.	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	12	4.38	0.90	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	12	4.44	0.91	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	12	4.53	0.69	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล	12	4.52	0.91	มากที่สุด
รวม		**4.47**	**0.85**	**มาก**

จากตารางที่ 4.3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 รองลงมาคือด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.52 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.44 ด้านเนื้อหาในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.38 ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.89 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดย

ใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ ไกรนรา และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนแบบแผนผังความคิด ผลการศึกษาพบว่าชุดการสอนแบบแผนผังความคิดมีประสิทธิภาพ 80.56/80.78 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพสุดา แพงจันทร์ศรี ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 84.71/86.16 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการการเขียนย่อความโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.15 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.98 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ ไกรนรา คณะ ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนแบบแผนผังความคิด ผลการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถในการเขียนย่อความหลังเรียนด้วยชุดการสอนแบบแผนผังความคิดสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรพัฒน์ หล้าเตียง และอธิกมาส มากจุ้ย ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภณัฐ เทียนทอง และรัศมี ธัญญาศิริทรัพย์ ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิดผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนย่อความโดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด มีความสามารถด้านการเขียนย่อความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพสุดา แพงจันทร์ศรี ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อการการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.47 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 รองลงมาคือด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.52 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.44 ด้านเนื้อหาในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.38 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรพัฒน์ หล้าเตียง และอธิกมาส มากจุ้ย ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านกิจกรรม และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภณัฐ เทียนทอง และรัศมี ธัญญาศิริทรัพย์ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิดผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวม นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวม นักเรียน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพสุดา แพงจันทร์ศรี ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.52, S.D.=0.48) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณี สุดสนธิ์ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความ โดยใช้กิจกรรมจัดการเรียนรู้แบบ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนย่อความ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.16, S.D. = 0.70)

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการเขียนย่อความความของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาทักษะการเขียนย่อความโดยใช้หลักจิตตภาวนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำหลักจิตตภาวนา ไปใช้เพื่อพัฒนาการวิจัยจัดการเรียนรู้ภาษาไทยให้ครบทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จุฑาทิพย์ ไกรนรา, และคณะ. (2560). การพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนแบบแผนผังความคิด. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4*(1), 80–90.

ดิษยทรรศน์ ศรีบุญเรือง. (2561). *นวัตกรรมกับการเรียนรู้วรรณกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อภิชาตการพิมพ์

ถิรพัฒน์ หล้าเตียง, และ อธิกมาส มากจุ้ย. (2567). การพัฒนาความสามารถในการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 15*(1), 47–61.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2550). *หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ช่วงชั้นที่ 3*. อักษรเจริญทัศน์.

เทพสุดา แพงจันทร์ศรี. (2566). การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 8*(11), 55–68.

วรรณี โสมประยูร. (2544). *การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ไทยวัฒนาพานิช.

ศุภณัฐ เทียนทอง, และ รัศมี ธัญญาศิริทรัพย์. (2560). การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนย่อความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับแผนภาพความคิด. *วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1, 8*(2), 124–136.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566*. กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2567, จาก http://180.1244.42/NT/ExamWeb/FrLogin.aspx?ReturnUrl=%2fNT%2fExamWeb%2f.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No.S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร

Development of Social Studies English Media Model for Monks and Novices

พระวชิรวิชญ์ ฐิตวโส[1*], พระมหาสันทัศน์ พงษ์สวัสดิ์[2], บุญมี พรรษา[3], ชื่นอารมณ์ จันทิมาชัยอมร[4], วีระพงษ์ แพงคำฮัก[5], พระมหาวีระเดช จะปา[6]

[1,2,3,4,5,6]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

Phra Vachiravich Thitavangso[1], Phramaha Santhat Phongsawat[2], Boonmee Pansa[3], Chuenaarom Chantimachaiamorn[4]
Weerapong Paengkamhag[5], Phramaha Viradej Japah[6]
[1,2,3,4,5,6]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand
✉: * Giggoodvachira@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 11 February 2026; Revised: 24 March 2026; Accepted: 30 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นวิธีการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน/รูป การเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน/รูป และสนทนากลุ่มจำนวน 11 คน/รูป และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีการเก็บรวบข้อมูลจากผู้ร่วมกิจกรรมพระภิกษุสามเณร จำนวน 50 คน/รูป โดยคัดเลือกจากพื้นที่ 1 ใน 10 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการศึกษาส่วนใหญ่เน้นแนวทางการพัฒนาทักษะ โดยมีผู้เรียนเข้าปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริงและการสื่อสาร รูปแบบเน้นการรู้จักการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง 2) ผลการทดสอบก่อนการใช้สื่อการเรียนการสอนและหลังการสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ 3) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เน้นไปที่สื่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการสอนของสังคมศึกษา และพัฒนาสื่อต้องมีกระบวนการในการทำความเข้าใจจากตัวผู้เรียนเพื่อให้เชื่อมโยงการสร้างคู่มือ

คำสำคัญ : การพัฒนาการสื่อ, สื่อการเรียนภาษาอังกฤษ, ภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษา

Abstract

This study had three objectives: 1) to examine models of social-studies-oriented English instructional media for Buddhist monks and novice monks, 2) to investigate the learning outcomes of such instructional media and 3) to assess user satisfaction with these media. A mixed-methods design was employed, comprising quantitative research using a survey on the development of instructional media models with a sample of 250 participants; qualitative research through in-depth interviews with 12 participants and a focus group of 11 participants; and action research collecting data from 50 participating monks and novices, selected from one of ten schools in Chiang Mai Province, The results indicated that: 1) most instructional models emphasized skill development, engaging learners in real-life activities and communication, with a sustained focus on problem-solving, 2) pretest and posttest scores for the social-studies-oriented English instructional media for monks and novices differed significantly at the 0.05 level and 3) most informants highlighted the use of instructional media as a guideline for teaching social studies, and emphasized that media development should include processes that build learners' understanding so as to inform the creation of a corresponding manual.

Keywords: Media Development, English Learning Media, English for Social Studies

1. บทนำ

การอบรมสั่งสอนธรรมะแก่คณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ย่อมมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ พระอาจารย์ผู้แสดงธรรม ผู้ฟังธรรม และสื่อหรือเครื่องช่วยในการถ่ายทอดธรรมะ ซึ่งสื่อที่นิยมใช้กันมาแต่โบราณ คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน แต่ในยุคปัจจุบัน สื่อการเรียนการสอนได้มีการพัฒนาให้หลากหลายยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ต่อการอบรมธรรมะให้เข้าใจได้ง่ายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น สื่อการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันเปรียบประดุจ “มือที่สาม” ของพระอาจารย์ ช่วยให้การสื่อธรรมะเป็นไปด้วยความรื่นรมย์ และเกิดผลดีแก่ผู้ศึกษา ดังนั้น สื่อการสอนจึงมีบทบาทเป็นเครื่องกลางในการนำความรู้และธรรมะไปสู่จิตใจของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อให้เกิดผลดีนั้น ต้องเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน เนื้อหา และกิจกรรมที่ประกอบในแต่ละช่วงของการอบรม อีกทั้งต้องรู้จักใช้สื่ออย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด สื่อมีหลากหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะของตน ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารงานด้านการศึกษาในวัด รวมถึงพระอาจารย์ผู้สอนธรรมะ ควรมีความรู้และความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และบริบทของวัดนั้น ๆ ในบางครั้ง สื่อที่มีจำหน่ายอาจมีราคาสูง ควรหันมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดมาดัดแปลงให้เป็นสื่อการสอน เพื่อช่วยประหยัดและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ศึกษา (อำภา บุญช่วย, 2540: 98) สื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้สำนักเรียนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สื่อเปรียบประดุจเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันดีงาม และประสบการณ์อันควรแก่สมณเพศให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษา

เราจะเห็นว่าการเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสามเณรในปัจจุบันนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระภิกษุสามเณรนับได้ว่าเป็นทูตทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ้าพระภิกษุสามเณรสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะทำให้การเผยแพร่พระธรรมหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสู่ชาวโลกได้

กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังได้สื่อสารหรือเผยแผ่วัฒนธรรมไทยออกไปได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องทางพระพุทธศาสนา บางคนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้แต่ไม่เข้าใจหรือไม่มีองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาหรือทางวัฒนธรรมก็นับได้ว่าเป็นด้อยของประเทศไทย หรือพระบางรูปเณรบางรูปเข้าใจมีความเชี่ยวชาญทางระพุทธศาสนาหรือวัฒนธรรมแต่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ก็ทำให้ศาสนาพุทธหรือวัฒนธรรมไทยไม่สามารถออกไปสู่ชาวโลกได้ ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญต่อพระภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบันนี้ (วีรยุทธ พงษ์ศิริ, 2560: 34-43.) พระภิกษุสามเณร เป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้พระสงฆ์ต้องรู้จักปรับตัวไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ ที่หันมาเน้นการเรียนรู้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลและหาข้อมูลข่าวสารจากการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลโลยีหลากหลายจากระบบอินเทอร์เน็ต และอันเนื่องมาจากการที่ต้องปรับการเรียนรู้เพื่อให้มีลักษณะให้สอดรับกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นภาษาที่มีความเป็นสากลและใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด (เลิศ เกสรคำ, 2541: 8) ภาษาอังกฤษเป็นภาษาใช้บ่อยและมากที่สุด รวมทั้งเป็นภาษาที่ใช้ในวิทยาการคอมพิวเตอร์ของโลกอีกด้วย ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้พฤติกรรมการสื่อสารเปลี่ยนไป ส่งผลให้พระสงฆ์ต้องเผชิญกับความท้าทายและการปรับตัวในกระบวนการเรียนรู้หรือทิศทางการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป จึงตัวแปรที่สำคัญในการส่งเสริมให้ พระสงฆ์เกิดความสามารถในการฝึกทักษะทางด้านภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในยุคสมัยที่เจริญด้วยเทคโนโลยี พระสงฆ์จัดว่าอยู่ในสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยสิ่งเหล่านี้จึงต้องใช้โอกาสในการสร้างสรรค์และพัฒนาการเรียนรู้ให้ทันยุคทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน (แทนพันธ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่, 2555: 1) ดังนั้นการเรียนภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสามเณร และขณะเดียวกันทางมหาจุฬาลงกรณ ได้มีการเชื่อมสัมพันธ์กับชาวพุทธทั่วโลก ด้วยเหตุนี้จึงมีความเห็นว่า ภาษาอังกฤษ มีความสำคัญที่จะใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยเฉพาะการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สถาบันภาษา มจร. จึงริเริ่มโครงการหลักสูตร “มหาพาเรียนอังกฤษ” ขึ้น (แพง ชินพงศ์, 2564: ออนไลน์)

ในการเรียนภาษาอังกฤษของพระภิกษุสามเณรนั้น ทางพระพุทธศาสนาโดยมากยังคงใช้คำว่า สื่อการสอน และ สื่อการเรียน ตามความเหมาะสม ซึ่งถ้าจะพิจารณาให้เข้าใจได้ง่ายก็ควรยึดเอาตัวผู้ใช้เป็นหลัก เช่น สิ่งที่พระอาจารย์นำมาใช้ประกอบการแสดงธรรม อธิบายพระธรรมวินัย เรียกว่า สื่อการสอน เช่น แผนภูมิ รูปภาพ แผนภาพต่าง ๆ (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2540: 179-180.) ดังนั้นสื่อการเรียนรู้ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สำคัญของโลกและมีความสำคัญกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากทักษะความเป็นนานาชาติ ทักษะทางภาษาแม่และภาษาโลก จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคอาเซียน ประกอบด้วย 3 โครงการ ความร่วมมือหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง อาเซียน (Political and Security Community) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Socio - cultural Community) ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสามเณร

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีทั้งหมด 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ซึ่งในแต่ละทักษะมีความแตกต่างกันออกไปและทุกทักษะจะครอบคลุมทุกด้านของการสื่อสาร ดังนั้นการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความรู้ทั้งปวง ทำให้ได้รับรู้ข่าวสาร ช่วยเสริมสร้างความคิดและประสบการณ์และช่วยให้เกิดความ เพลิดพลินต่าง ๆ การเรียนรู้ทางด้านภาษาอังกฤษผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้และฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษให้เกิดความชำนาญ นักเรียนจำนวนไม่น้อยเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมศึกษา แต่ไม่สามารถสื่อสารกับเจ้าของภาษาได้ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นท้อแท้ และส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานหรือการเรียนรู้ระดับสูง (ดวงเดือน แสงชัย, 2533: 14.)

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความสำคัญอย่างมากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นภาษาสากลที่เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นภาษาที่มีอิทธิพลจากความก้าวไกลทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารจึงถูกจัดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารสำหรับประชากรทั่วโลก ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ รวมถึงการติดต่อสื่อสาร การพูด อ่าน เขียน ฟัง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้คนต่างวัฒนธรรมต่างสังคม เพื่อความเข้าใจในความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ความคิด สังคม เศรษฐกิจการเมืองการปกครองและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีผ่านการสื่อสารกับชาวต่างชาติ ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยทำให้ผู้ศึกษาภาษาอังกฤษนั้นมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาทักษะในด้านการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของตนเองให้มีความคล่องแคล่วและมีความชำนาญขึ้นมากกว่าเดิม กลยุทธ์การเรียนภาษาจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนต้องใช้ในการเรียนรู้ภาษาและเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อความสามารถและความสำเร็จในการเรียนภาษา

ในปัจจุบันนั้น เป็นที่ทราบกันว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย โดยเฉพาะการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับเด็กผู้มีความบกพร่องทางสายตานั้นยังไม่ได้รับการพัฒนาและให้ความสำคัญ โดยมีพื้นฐานมาจากการทำการศึกษาวิจัย สื่อการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเด็กที่มีความบกพร่องทางอวัยวะในการมองเห็นและการได้ยินได้มากเพียงพออย่างเหมาะสมหรือหลากหลาย ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่ชัดเจนที่ผู้เรียนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ ถึงพูดได้ก็ไม่สามารถพูดได้คล่องแคล่ว หากพิจารณาถึงสาเหตุปัญหาในการฟัง การพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนไทยก็มีประเด็นที่จะสรุปได้ ดังนี้ 1) ผู้เรียนเรียนในชั้นเรียนที่มากเกินไป เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาการฟังการพูด ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้ยากและไม่ทั่วถึง 2) ลักษณะนิสัยการเรียนของผู้เรียนไทยส่วนใหญ่ไม่ชอบการพูดตอบโต้ไม่กล้าใช้ภาษาอังกฤษเพราะความอาย มีความรู้สึกกลัวการพูดผิดไม่กล้าแสดงออกและมีเจตคติไม่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษทำให้มีปัญหาในด้านทักษะการพูด 3) ผู้เรียนขาดทักษะการพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการศึกษาภาษาอังกฤษให้มีความเข้าใจ และ 4) ประเด็นที่สำคัญคือนักเรียนขาดการฝึกฝน อย่างจริงจัง ทำให้ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารได้

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงเห็นสมควรที่จะทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยบูรณาการกับเนื้อหาสาระความรู้ในด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้ง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร จำนวน 670 คน/รูป แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน/รูป แล้วจัดการข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยการคัดเลือกการสำรวจความคิดเห็นของพระภิกษุ-สามเณรเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร จากพื้นที่ 10 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีดำเนินการาการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กับ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 2) คณาจารย์เอกการสอนภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 3) นักวิชาการทางด้านการสอนภาษาอังกฤษ ทั้งหมดจำนวน 12 คน/รูป และมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กับผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย ตัวแทนผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตัวแทนคณาจารย์เอกการสอนภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตัวแทนนักวิชาการทางด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 11 คน/รูป

3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยกิจกรรมความรู้และสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร จำนวน 50 คน/รูป โดยคัดเลือกจากพื้นที่ 1 ใน 10 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมสำหรับพระภิกษุสามเณรกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

4. ผลการวิจัย

4.1 การศึกษารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า รูปแบบการศึกษาส่วนใหญ่เน้นแนวทางการพัฒนาทักษะ โดยมีผู้เรียนเข้าปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริง และการสื่อสาร รูปแบบเน้นการรู้จักการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง และการเลือกใช้สื่อที่มีอยู่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม

4.2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม ในครั้งที่ 1 (ประเมินหลังการฝึกอบรม) ($\bar{X}$= 16.44 S.D. = 1.37) และครั้งที่ 2 (ประเมินห่างจากครั้งแรก 1 สัปดาห์) ($\bar{X}$= 18.34 S.D. = 1.02) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม ($\bar{X}$= = 8.38 S.D. = 1.38) มีผลการทดสอบก่อนการใช้สื่อการเรียนการสอนและหลังการสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

4.3 การศึกษาความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า 1) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เน้นไปที่สื่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการสอนของสังคมศึกษา 2) การพัฒนาสื่อต้องมีกระบวนการในการทำความเข้าใจจากตัวผู้เรียนก่อน แล้วจึงลงพื้นที่การหาข้อมูลต่าง ๆ และ 3) การให้ความรู้ต้องเชื่อมโยงกับคู่มือในแต่ละที่โดยเฉพาะของวัดที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ

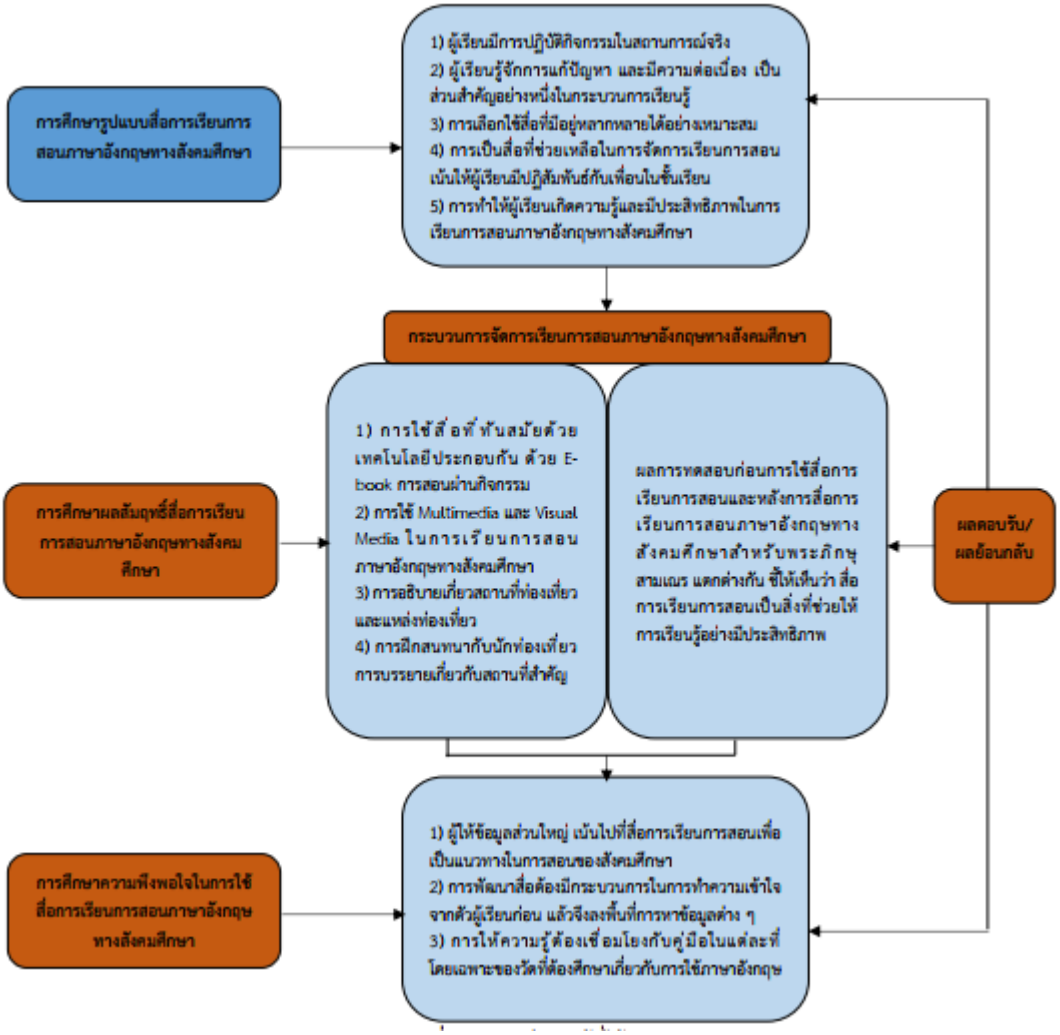
5. อภิปรายผล

5.1 การศึกษารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรทางสังคมศึกษา พบว่า การศึกษารูปแบบเน้นตามแนวทางการพัฒนาทักษะ ที่มีมีผู้เรียนการปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริง เน้นสื่อสารสอนขององค์ประกอบเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหา และมีความต่อเนื่อง สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อที่มีอยู่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม จุดเด่นที่เห็นได้ชัดในการเป็นสื่อที่ช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวัฒน์ อรุณสุขสว่าง (2557)** ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชมคมอาเซียน พบว่า 1) ผู้เรียน ควรเร่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ 2) ควรจัด อบรมให้ความรู้แก่ผู้สอน 3) โรงเรียนควรมีการบูรณาการโดยใช้ภาษาอังกฤษเข้าไปสอนในรายวิชาอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย 4) ผู้ปกครองควรให้การดูแลโดยการให้เวลาและสนับสนุนด้านภาษาอังกฤษแก่ บุตรหลานมากขึ้น

5.2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรมการ

ถวายการอบรม ในครั้งที่ 1 ประเมินหลังการฝึกอบรม และครั้งที่ 2 ประเมินห่างจากครั้งแรก 1 สัปดาห์ โดยผลลัพธ์ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมถวายการอบรม ซึ่งเห็นได้ว่า พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีผลการทดสอบก่อนการใช้สื่อการเรียนการสอนและหลังการสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **คนึงรัตน์ งามเกียรติขจร (2560)** ได้วิจัยพัฒนาบทเรียนโฟนิกส์เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้หนังสือภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 26 คน จากโรงเรียนวัดธรรมเจดีย์ศรีพิพัฒน์ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร วัดผลบทเรียนโฟนิกส์ด้วยแบบทดสอบโฟนิกส์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แต่ละหน่วยการสอนในบทเรียนโฟนิกส์ประกอบไปด้วย บทเรียนย่อย 2 บทเรียน ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนแต่ละหน่วยการสอน 6 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งหมดในการเก็บข้อมูล 30 ชั่วโมง บทเรียนย่อยบทแรกของหน่วยการสอนแต่ละหน่วยการสอนของบทเรียนโฟนิกส์ นำเสนอเกี่ยวกับความรู้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรและเสียงของตัวอักษร และบทเรียนย่อยบทที่สองของหน่วยการสอนแต่ละหน่วยการสอนของบทเรียนโฟนิกส์ นำเสนอเทคนิคการผสมเสียงของตัวอักษรที่นำเสนอในบทเรียนย่อยบทแรกให้เกิดเป็นคำศัพท์พยางค์เดียว และเรียนรู้ความหมายของคำศัพท์เหล่านั้นแบบทดสอบโฟนิกส์ประกอบไปด้วยแบบทดสอบย่อย 3 ส่วน จากผลการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบโฟนิกส์พบว่าผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายสามารถทำแบบทดสอบได้ถือว่าผู้เรียนได้มาซึ่งทักษะการรู้หนังสือภาษาอังกฤษภายหลังจากการเรียนรู้ผ่านบทเรียนโฟนิกส์ทั้ง 5 หน่วยการสอน

5.2.3 การศึกษาความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า 1) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เน้นไปที่สื่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการสอนของสังคมศึกษา 2) การพัฒนาสื่อต้องมีกระบวนการในการทำความเข้าใจจากตัวผู้เรียนก่อน แล้วจึงลงพื้นที่การหาข้อมูลต่าง ๆ และ 3) การให้ความรู้ต้องเชื่อมโยงกับคู่มือในแต่ละที่โดยเฉพาะของวัดที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นงสมร พงษ์พานิช (2554)** ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาปัญหาของการพูดภาษาอังกฤษในการ สื่อสารด้วยวาจาของนิสิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ตุลาคม 2550 ถึง กันยายน 2551 การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจปัญหาการพูดภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการใน รูปแบบการพูดนำเสนอและการพูดแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการพูดภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการในที่ชุมชนของนิสิตคือ 1) การขาดความมั่นใจในตนเอง สืบเนื่องมาจากมีความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาอังกฤษไม่เพียงพอสำหรับการสื่อสาร มีจำนวนคำศัพท์น้อย ขาดทักษะการใช้ภาษาในการสื่อสารในสภาพจริง 2) การขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการให้เหตุผลสนับสนุนความคิด นอกจากนี้การวิจัยพบว่า การเรียนที่มีการลงมือปฏิบัติจริง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอภายใต้การให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเป็นรายบุคคลช่วยให้มีความมั่นใจและพัฒนาความสามารถทางด้านการพูดโดยแสดงองค์ความรู้ตามภาพ

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

บุคคลที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คณาจารย์เอกการสอนภาษาอังกฤษ และนักวิชาการทางด้านการสอนภาษาอังกฤษ และ ได้แนวทางองค์ความรู้ และแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ในการทำกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมให้ครูผู้สอนเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อจะได้ผลิตสื่อได้ตรงตามความต้องการและตรงตามเนื้อหาของหลักสูตร ส่วนหน่วยงานที่สนใจ อันประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่จัดอบรมกิจกรรม สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้นั้นไปศึกษาต่อยอดเพื่อเป็นพื้นฐานพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร และผู้เรียนทั่วไป สามารถนำชุดความรู้ รูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษา โดยการนำไปเผยแพร่ในรูปแบบ ผ่าน

สื่อ ผ่านคลิปเสียง เว็ปไซต์ คู่มือในรูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษา การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ดังนั้นจึงควรนำแนว การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษา ในรูปแบบอื่น ๆ และวิธีการอื่น ๆ ที่หลากหลาย ดังนั้นควรทำวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทางสังคมศึกษาแนวทางอื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษห้องเรียนภาษาอังกฤษเสมือนจริงต่อไปเพื่อให้มีการขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้กว้างและครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คนึงรัตน์ งามเกียรติขจร (2560). “บทเรียนโฟนิกส์เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้หนังสือภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงเดือน แสงชัย (2533). *การสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

แทนพันธ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่ (2555). “พฤติกรรมที่เหมาะสมของพระสงฆ์และรูปแบบในการใช้ประโยชน์อินเทอร์เน็ตเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนวัฒน์ อรุณสุขสว่าง (2557). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถ ในการใช้ภาษาอังกฤษตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชมคมอาเซียน”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นงสมร พงษ์พานิช (2554). “การศึกษาปัญหาของการพูดภาษาอังกฤษในการ สื่อสารด้วยวาจาของนิสิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ตุลาคม 2550 ถึงกันยายน 2551”. *รายงานวิจัย*. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แพง ชินพงศ์ (2564). *มจร.เปิดหลักสูตร “มหาพาเรียนอังกฤษ”*. สืบค้นข้อมูลจาก https://mgronline.com/qol/detail/9600000005000 [22 กันยายน 2564]

เลิศ เกสรคำ (2541). *ไวยากรณ์และเทคนิคภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่นจำกัด.

วีรยุทธ พงษ์ศิริ (2560). “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่”. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 8(2): 34-43.

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการบริการการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อำภา บุญช่วย (2540). *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาการอ่านตีความจากผญาเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา จังหวัดขอนแก่น

The Development of Interpretive Reading of *Phaya* from *Sinsai* Using the Four Analytical Knowledges (Paṭisambhidā) for Grade 11 Students at Wiwekthammaprasitwittaya School, Khon Kaen Province

กิตติ สุวรรณลา[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Kitti Suwanla [1], Pacharakit Sribunrueang [2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * tawan_2531@hotmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 11 February 2026; Revised: 24 March 2026; Accepted: 29 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81/81 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว กลุ่มเป้าหมายคือ สามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 27 รูป ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านตีความผญา และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบพึ่งพาอาศัยกัน (t-test for Dependent Samples) ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.59 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.71 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 81/81 ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านตีความผญาหลังเรียน ($\bar{X}$ = 25.11, S.D. = 3.24) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 14.33, S.D. = 2.77) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .15 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23) โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41) ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.21) ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14)

คำสำคัญ: การอ่านตีความผญา, เรื่องสินไซ, หลักปฏิสัมภิทา 4, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This quasi-experimental research aimed to: 1) develop and determine the efficiency of lesson plans for Phya interpretation reading from the Sinxay epic based on the Patisambhidha IV principle according to the 81/81 efficiency criterion; 2) compare students' academic achievement before and after the intervention; and 3) evaluate students' satisfaction toward the learning management. The target group, selected through purposive sampling, consisted of 27 novice students in grade 11 (Matthayomsuksa 4) during the second semester of the 2125 academic year at Wiwekthamprasitwittaya School in Khon Kaen Province. The research instruments included the developed lesson plans, a Phya interpretation reading achievement test, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the t-test for dependent samples. The findings revealed that:1) the developed lesson plans yielded a process efficiency (E_1) of 82.59 and a product efficiency (E_2) of 83.71, which both exceeded the predefined 81/81 criterion; 2) the students' post-test academic achievement in Phya interpretation reading ($\overline{X}$ = 25.11, S.D. = 3.24) was significantly higher than their pre-test scores ($\overline{X}$ = 14.33, S.D. = 2.77) at the .15 level; and 3) the students' overall satisfaction toward the lesson plans was at a high level ($\overline{X}$ = 4.23). When considering each aspect from the highest to lowest mean scores, content ranked highest ($\overline{X}$ = 4.41), followed by measurement and evaluation ($\overline{X}$ = 4.21), instructional media and equipment ($\overline{X}$ = 4.18), and learning management activities ($\overline{X}$ = 4.14), respectively.

Keywords: Phya Interpretation Reading, Sinxay Epic, Patisambhidha IV, Academic Achievement

1. บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนของชาติให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดย การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลสอดคล้องกับประเทศ 4.0 และโลกในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยนำข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มาใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ในระยะสั้นเห็นควรปรับปรุงหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตคนเรามาก ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร เพศใด วัยใด ก็ต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่เสมอ เพราะการอ่านนั้นนอกจากที่จะอ่านเพื่อเก็บความรู้แล้ว การอ่านยังให้

ความบันเทิงแก่ชีวิตอีกด้วยโดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ซึ่งต้องใช้การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องมีหลักการอ่านและทักษะการอ่าน นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีความรักในการอ่าน เพราะถ้ารักการอ่านแล้วจะทำให้เป็นผู้รู้มากหรือเป็น “พหูสูต” หลักการอ่านหนังสือนั้น เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว หนังสือแต่ละชนิดจะมีหลักการอ่านที่ไม่เหมือนกันต้องพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการอ่านหนังสือแต่ละประเภท เช่น การอ่านหนังสือตำราวิชาการจะต้องมีการอ่านอย่างคร่าว ๆ และกลับ มาอ่านซ้ำอีกหลาย ๆ รอบ แล้วจึงจะสรุปประเด็น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการอ่านเป็นหัวใจในการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งให้นักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ประสบความสำเร็จในการเรียน การอ่านมีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีความสามารถในการอ่านเป็นอย่างดี ย่อมเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดีและปกติสุข ซึ่งการทำเช่นนั้นได้จะต้องมีทักษะในการอ่านเป็นอย่างดี เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาของเรื่องที่อ่านและเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านได้ และในการอ่านยังมีการอ่านผญาที่ผู้วิจัยมองว่ามีความสำคัญอีก เพราะ การอ่านผญา มีการลากเสียงสั้น - ยาว – เน้นคำที่ต้องการย้ำบอกความหมายของคำนั้น แต่มิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวขึ้นอยู่กับเรื่องที่เราอ่านว่าจะเน้นความหมายของคำผญา ตรงคำไหน ลากเสียงสั่น-ยาวช่วงไหน ถึงจะทำให้คนฟังคิดตามเชื่อในสิ่งที่ได้รับฟัง มีความสมจริงตามท่วงทำนองของการอ่านผญาและสิ่งที่ผู้ฟังหรือผู้ร่วมสนทนาจะได้รับก็คือความรู้ ในเชิงโจทย์-แก้แปล-ถาม ตามเรื่องราวเนื้อหาที่เราต้องการเผยแพร่ตามสมควร โครงการผลิตสื่อสารสนเทศ คลังความรู้เรื่อง “ผญา” ขอเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ การเขียนการอ่านผญา ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญา ที่มีมายาวนานของพี่น้องไทอีสาน ให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป ยังมีวรรณกรรมเรื่องสินไซที่ผู้วิจัยเห็นว่านำมาศึกษาจะได้ความรู้ที่สอดแทรกอยู่ในวรรณเรื่องนี้ วรรณกรรมเรื่องสินไซเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกเรื่องหนึ่งในไทยและลาว ประพันธ์ขึ้นโดยพระเจ้าสุวรรณปางคำ หรือที่รู้จักในพระนาม เจ้าปางคำ ปฐมกษัตริย์แห่งนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (หนองบัวลำภู) ในราว พ.ศ. 2192 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ทุกถ้อยคำที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้มีความหมายไพเราะ แม้ว่าในบทที่แสดงความโกรธแค้นก็ใช้ถ้อยคำสุภาพไม่หยาบคาย และผู้รจนาหนังสือเล่นนี้ยังเป็นปราชญ์ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแตกฉานในภาษาบาลี มีความรู้ภาษาสันสกฤตและราชประเพณีเป็นอย่างดี ภาคเหนือรู้จักในชื่อ สังสิงธนูไชย ภาคอีสานรู้จักในชื่อ สินไซ ภาคกลาง และใต้ รู้จักในชื่อ สังข์ศิลป์ชัย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำเอาหลักปฏิสัมภิทา 4 มาใช้ในการศึกษาอ่านตีความว่า เรื่องเป็นมาอย่างไร เพราะ ปฏิสัมภิทา 4 คือปัญญาแตกฉาน - analytic insight; discrimination) มี 4 ประการคือ

1. อัตถปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในอรรถ, ปรีชาแจ้งในความหมาย, เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จนล่วงรู้ถึงผล - discrimination of meanings; analytic insight of consequence)

2. ธัมมปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในธรรม, ปรีชาแจ้งใจหลัก, เห็นอรรถาธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ - discrimination of ideas; analytic insight of origin)

3. นิรุตติปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ, ปรีชาแจ้งในภาษา, รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่าง ๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจ้งให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ - discrimination of language; analytic insight of philology)

4. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ, ปรีชาแจ้งในความคิดทันการ, มีไหวพริบ ซึมซาบในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้สบเหมาะ เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์ - discrimination of sagacity; analytic insight of ready wit; initiative; creative and applicative insight)

ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่นมีปัญหาในการอ่านตีความผญา หรือการอ่านตีความต่าง ๆ จากเรื่องคำประพันธ์ หรือบทกลอนต่าง ๆ เนื่องจากนักเรียนอ่านหนังสือไม่ออกบ้าง ติดเกมบ้าง อ่านในเรื่องที่ไม่ชอบบ้าง จากการศึกษาจึงพบว่านักเรียนขาดทักษะในการอ่านตีความจากเรื่องต่าง ๆ และอ่านวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เป็นวรรณกรรมในบทเรียนตาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวรรณกรรมที่มีในบทเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น จึงทำให้นักเรียนไม่รู้ความหมายและความสำคัญของวรรณกรรมนั้น ๆ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง ซึ่งเป็นครูพิเศษ จึงทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยในทักษะด้านการอ่านตีความของนักเรียนให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยได้ศึกษาอย่างหลากหลาย ทั้งจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านตีความผญา เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมที่ครูผู้สอนจะช่วยพัฒนาการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยาได้ และเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 ใหมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ การอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีขั้นตอนการเก็บรวมรวมข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการประเมินการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียน แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. จัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จนครบทุกแผน

3. ทดสอบนักเรียนหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

5. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

6. ให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

7. นำผลแต่ละชุดมาหาค่าทางสถิติ

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ตามเกณฑ์ 80/80

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{x}$	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	27	70	1561	57.81	82.59
หลังเรียน		30	678	25.11	83.70

จากตารางที่ 4.1พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.59 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.70 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/ E_2) ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบด้านการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P
ก่อนเรียน	27	14.33	2.77	15.43	26	0.00
หลังเรียน	27	25.11	3.24			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จากการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 14.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.77 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.24 เมื่อเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง ที่มีต่อแผนการจัดการเรียรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง ที่มีต่อแผนการจัดการเรียรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

การประเมิน	N	ค่าเฉลี่ย	S.D.	เกณฑ์การประเมิน
ด้านเนื้อหา	27	4.40	0.76	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	27	4.14	0.89	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	27	4.18	0.82	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผล	27	4.20	0.84	มาก
รวม		**4.23**	**0.83**	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง ที่มีต่อแผนการจัดการเรียรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.40 ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.20 ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการหาค่าประสิทธิภาพการการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ประสิทธิภาพการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 ได้เท่ากับ 81.25/89.38 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้การอ่านตีความผญา ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ได้ดำเนินตามขั้นตอนของการสร้างอย่างมีระบบ โดยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น **ทิศนา แขมมณี** และ**สุวิทย์ มูลคำ** ตลอดถึงศึกษาเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยประกอบกับศึกษาข้อมูลทักษะการอ่านและการคิดวิเคราะห์ มาสร้างเป็นชุดกิจกรรม ทำให้เนื้อหามีความเหมาะสมและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อาบิร บิลสุลต่าน** ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการตั้งคำถามจากเรื่องเล่า สาระการเรียนรู้อัลอัคลาก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจักการเรียนรู้ทักษะการอ่านตีความ โดยการตั้งคำถามจาก ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

จากการที่แบบฝึกการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่นำไปทดลองใช้ได้ค่าประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์นั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อบกพร่องด้านการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ ของนักเรียน ที่นำมาจัดสร้างอย่างมีขั้นตอนตามหลักการสร้างแบบฝึกการการอ่านตีความที่ดี และศึกษาทฤษฎี จัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบเนื้อหา รูปแบบของแบบฝึกหลายขั้นตอนและนำผลการศึกษา ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำแบบฝึกการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซสำหรับนักเรียน นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบฝึกให้ถูกต้องสมบูรณ์ นำแบบฝึกที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณฑนกร เจริญรักษา** พบว่า แบบฝึกที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยการศึกษาความต้องการข้อมูลพื้นฐานพัฒนา หาประสิทธิภาพ นำไปทดลองใช้และประเมินผล พร้อมกับปรับปรุงแก้ไข จึงส่งผลให้แบบฝึกที่สร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแบบฝึกได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

นอกจากนี้ แบบฝึกการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยการผ่านขั้นตอนอย่างมีระบบ ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญได้รับการปรับปรุงจนมีคุณภาพ มาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สร้างแบบฝึกการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตลอดจนสร้าง

แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ ก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง และแบบฝึกการอ่านตีความ ผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้ หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีเนื้อหาในแต่ละแบบฝึก ไม่ยากไม่ง่ายจนเกินไป และในแบบฝึกแต่ละชุดประกอบด้วยแบบฝึกหลายรูปแบบและภาพประกอบ ทำให้แบบฝึกแต่ละชุดมีความน่าสนใจ สามารถกระตุ้นเร้าให้นักเรียนเกิดความอยากเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความสามารถด้านการอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนี้

2.1.) ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบการอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนการอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 เท่ากับ 10.60 ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนการอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 เท่ากับ 17.90

2.2) ผลคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนการอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิวิทยา จำนวน 16 รูป นักเรียนสามารถทำแบบทดสอบการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 โดยการสลับข้อพบว่านักเรียนมีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 89.38 สรุปได้ว่า คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย เนื่องจากนักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ พิจารณา ค้นหาใคร่ครวญ โดยการใช้เหตุผลในการหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง สรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์อย่างสมเหตุสมผลก่อนที่จะตัดสินใจ โดยการใช้หลักการคิดวิเคราะห์ โดยการใช้หลักการคิดวิเคราะห์ 3 อย่าง ของ **สุวิทย์ มูลคำ** ได้จำแนกลักษณะของการคิดวิเคราะห์ ไว้เป็น 3 ด้าน คือการวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการแยกแยะค้นหาส่วนประกอบที่สำคัญ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ โดยระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล หรือความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างคำถาม และการวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักความสัมพันธ์ส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด ตัวอย่างคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กฤชนก เซี่ยงเท็ญ** ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิชาหน้าที่พลเมือง โดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม มีนักเรียนส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 75 จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 87.10 และนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อาบิร บิลสุลต่าน** ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามจากเรื่องเล่า สาระการเรียนรู้อัลอัคลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ **พระมหาภาคภูมิ ฐานิสฺสโร (นาคทั่ง)** ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้แบบฝึกทักษะนิทานชาดก รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การคิดวิเคราะห์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกานต์ เฟื่องมณี** ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่อง สินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 พบว่าความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.60) เนื่องมาจากในการจัดการเรียนรู้จะมีทั้งเนื้อหา แบบทดสอบ และแบบฝึก ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้การอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซได้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น และมีเนื้อหาที่กะทัดรัดชัดเจนทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน สามารถตีความเนื้อหาได้ ตลอดถึงเข้าใจในเนื้อหาสามรถทำข้อสอบได้ ทำให้นักเรียนมีความสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทิศนา แขมมณี ได้กล่าวว่าในการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนมีโอกาสฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม เพราะคำถามเป็นเครื่องมือในการได้มาซึ่งองค์ความรู้ ควรให้ผู้เรียนฝึกการถาม-ตอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนความรู้ในเรื่องที่ศึกษารวมทั้งได้ฝึกการใช้เหตุผล การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ฝึกค้นหาคำตอบจากเรื่องที่เรียน ความพึงพอใจในการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ เป็นไปในทางที่ดีและมีพัฒนาการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการพัฒนาการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาการพัฒนาการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไปปรับใช้กับทุกชั้นเรียนตามบริบทของชั้นเรียนนั้น ๆ เพื่อเสริมทักษะการอ่านตีความของนักเรียน ให้นักเรียนสามารถอ่านคำประพันธ์ อ่านบทความ อ่านผญา และสามารถถอดคำประพันธ์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ครูผู้สอนควรนำนวัตกรรมการพัฒนาการพัฒนาการอ่านตีความผญาจากเรื่องสินไซ โดยใช้หลักปฏิสัมภิทา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นอื่นด้วย เพื่อให้ชั้นอื่นได้ฝึกและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรนำการจัดการเรียนรู้นำหลักธรรมปฏิสัมภิทา 4 ไปพัฒนาทักษะทางภาษาไทยอื่น เช่นทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการเขียน หลักภาษา หรือวรรณคดีและวรรณกรรมด้วย

เอกสารอ้างอิง

กฤชนก เชี่ยงเท็ญ. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์).

ณัฐกานต์ เฟื่องมณี. (2562). *การพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์).

ทิศนา แขมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

มณฑนกร เจริญรักษา. (2552). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

สุรศักดิ์ พันธ์ยานนท์. (2562). *การอ่านคำผญา*. สถาบันวิจัยพัฒนาเพื่อสังคม.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2561–2564*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561–2579*. บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อาบิร บิลสุลต่าน. (2565). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการตั้งคำถามจากเรื่องเล่า สาระการเรียนรู้อัลอัคลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A Model for Developing Digital Literacy for Learning Management Among Thai Language Teacher Students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รัชนี ธงอาษา[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Ruschanee Thongarsa[1], Phacharakrit Sribunruang[2], Phrakrukhamphithammanuwat[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * phalinrada.aut@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 15 February 2026; Revised: 26 March 2026; Accepted: 17 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 3) พัฒนารูปแบบ และ 4) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นจากผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต รวม 135 คน ด้วยแบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น 1.00) ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และระยะที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบกับนิสิตครูภาษาไทยชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการรู้ดิจิทัลมี 5 องค์ประกอบ 38 ตัวชี้วัด ได้แก่ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ การกำหนดเข้าถึงดิจิทัล การวิเคราะห์ ประเมินสารสนเทศ ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรมพลเมืองดิจิทัล และการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล 2) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ=3.55) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.76) ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าดัชนีเท่ากับ 0.32 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรมพลเมืองดิจิทัล (0.42) 3) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล จัดโครงสร้างเป็น 5 ชุดการเรียนรู้ (Module) 4) ผลการประเมินรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.73, S.D.=0.39) และนิสิตกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน (μ=4.78, S.D.=0.36)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัล, การรู้ดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้

Abstract

This research and development study aimed to 1) investigate components and indicators, 2) examine the current states, desirable states, and priority needs, 3) develop a model, and 4) implement a digital literacy development model for learning management among Thai language student teachers at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The research was conducted in four phases: Phase 1 identified components through interviews with 9 experts; Phase 2 surveyed current and desirable states from 135 participants, including administrators, instructors, supervisors, and seniors, using a questionnaire with a reliability of 1.00; Phase 3 developed and evaluated the model with 9 experts; and Phase 4 implemented the model with 30 purposively selected fourth-year Thai language student teachers. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$). The results indicated that: 1) Digital literacy framework consists of 5 components and 38 indicators, encompassing creativity skills, digital access defining, information analysis and evaluation, socio-cultural understanding and digital citizenship, and digital communication and sharing. 2) The overall current state of practice was at a high level (M=3.55), while the desirable state was at the highest level (M=4.76). The overall priority need index was 0.32, with the highest need found in socio-cultural understanding and digital citizenship (0.42). 3) The developed model comprises 5 elements: principles, objectives, content, processes, and measurement and evaluation, structured into 5 learning modules. 4) The overall evaluation of the developed model was at the highest level (M=4.73, SD=0.39), and the target student teachers' satisfaction toward the implemented model was also at the highest level (M=4.78, SD=0.36).

Keywords: Digital Literacy Development Model, Digital Literacy, Learning Management

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวันและเรา สามารถรับความรู้ได้จากหลายช่องทางและได้รับอย่างรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งการที่ เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัยได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการ ดำเนินชีวิตมากขึ้น (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559; วิทยากร เชียงกูล, 2559; สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2556; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การสื่อสารและบรรทัดฐานทางสังคม เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการเสพสื่อ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้โลกอยู่ในยุคที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศจำนวนมหาศาล อยู่ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและอยู่ในยุคที่เปิดโอกาสให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสรรค์ สร้างและเผยแพร่แนวคิดได้อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นั่นคือการที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ในยุค ดิจิทัลนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าเราจะต้องมีทักษะและความรู้ดิจิทัลเพียงการเข้าถึงเทคโนโลยี

นั้นไม่เพียงพอ บุคคลจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการเข้าถึง ค้นหาคัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดการ ประยุกต์ใช้ สื่อสาร สร้าง แบ่งปัน และติดตามข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และสื่อสาร (Content Media) ได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ปลอดภัย มีมารยาทไม่ละเมิด กฎหมาย ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและหลากหลายส่งผลให้สังคมปัจจุบันเข้าสู่การเป็น สังคมฐานความรู้โดยคนในสังคมต้องเป็นแรงงานที่ใช้ความรู้ในการทำงาน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (ภาณุวัฒน์ ฐานไชยยิ่ง, 2564)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือ สนับสนุนการขับเคลื่อนประเทศสู่ดิจิทัลไทยแลนด์ (Digital Thailand) และการเป็นประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) โดยได้กำหนดนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม พ.ศ. 2561-2580 ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 โดยให้เป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศ ระยะ 20 ปี ที่กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายให้ประชาชนทุกคนมีความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ โดยมีแผนงานหนึ่งในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่โรงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและการสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของครู และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนดิจิทัล ให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด รวมถึงการพัฒนาทักษะ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในบุคลากรภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ ตามระดับมาตรฐานสากล ซึ่งเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนา คือ เพื่อให้บุคลากรผู้ทำงานทุกสาขา มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ซึ่งสอดรับ ต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ดำเนินการภารกิจหลักตามยุทธศาสตร์ชาติ ร่าง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 – 2580) ฉบับปรับปรุง ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพขับเคลื่อน ประเด็น 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ในแผนย่อยที่ 3.3 การพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ประเด็น 12 การพัฒนาการเรียนรู้ และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยเฉพาะหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งนโยบายและแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ จึงได้กำหนดหลักการสำคัญ คือมุ่งเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประชาชน โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา เพื่อร่วมกัน “พลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล” (Transforming Education to Fit in the Digital Era) ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดย

คำนึงถึงชาติ ศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กีฬา ความปลอดภัย ความมีโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ นโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 คือ ข้อ 5. การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษาและบุคลากร 5.2 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการ พัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบ ระดับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา 5.3 พัฒนาครูให้มีความพร้อมด้านวิชาการและทักษะการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้งให้เป็นผู้วางแผนเส้นทางการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล 5.4 ส่งเสริมสนับสนุนการวัดสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล เพื่อนำผลไปใช้ในการยกระดับการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลในชั้นเรียน 5.5 พัฒนาขีดความสามารถของครู และบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต และ ข้อ 6. การพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล 6.1 ขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการ ด้วยนวัตกรรม และการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน (Digitalize Process) การเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล (Sharing Data) การส่งเสริมความร่วมมือ บูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก 6.2 พัฒนาประสิทธิภาพของเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถใช้งานเครือข่ายสื่อสารข้อมูลเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) จึงเป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางดิจิทัล(Digital Intelligence) ซึ่งเป็นชุดของความสามารถด้านการรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่จะทำให้คน ในยุคดิจิทัลสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทาย และปรับตัวให้เข้ากับสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม มี ความสามารถในการค้นหา ประเมินผล การใช้ประโยชน์ การแบ่งปัน และสร้างสรรค์เนื้อหา รวมทั้ง สามารถในการประมวลผล การคิดคำนวณอย่างเป็นระบบ ซึ่งการรู้ดิจิทัลเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของครูที่จะประสบผลสำเร็จท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของดิจิทัลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการพัฒนาผู้เรียนซึ่งครูต้องมีทักษะดิจิทัล โดยทักษะดิจิทัลจะส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อจะได้รับมือและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ท้าทายและสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนให้เกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ คิดค้น สร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ หรือนวัตกรรม (สุกัญญา แช่มช้อย, 2562) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังเล็งเห็นความสำคัญของการรู้ดิจิทัลจึงจัดทำหนังสือ “การเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยีโรงเรียนมาตรฐานสากล : Digital Literacy World-Class Standard School” จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ด้วย ทรัพยากรการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัล (ธนวัฒน์ เจริญษา และสุภาณี เส็งศรี, 2563; สิริวัจนา แก้วผนึก, 2560; สุกานดา จงเสริมตระกูล, 2556)

จากการศึกษาของพิชิต สนั่นเอื้อ (2563) พบว่า รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ครูยังขาดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียที่

เหมาะสม ไม่มีความรู้ในการสร้างระบบแหล่งข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้เรียนผ่านระบบเครือข่าย ไม่สามารถนำโปรแกรมแบบสอนเสริมและโปรแกรมแบบฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนความต้องการในการพัฒนา พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการนำโปรแกรมแบบสอนเสริมและโปรแกรมแบบฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษ มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยการวางแผนจัดการทรัพยากรด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและมีความเข้าใจในเรื่อง นโยบาย ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้ข้อมูลบนเครือข่ายและสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาของชมภูนุช พุฒิเนตร (2563) พบว่า นิสิตวิชาชีพครูมีความต้องการในการพัฒนาทักษะดิจิทัล คือ ทักษะดิจิทัลในดานรูสรางสรรค ดานรูใชและดานรูเขาใจ รูปแบบการฝึกทักษะดิจิทัลแบบออนไลน์ด้วยเรียนรูแบบเชิงรุกสำหรับนิสิตวิชาชีพครูที่พัฒนาขึ้นมีองคประกอบ คือ 1) การทดสอบกอนเรียน 2) การเรียนรูเนื้อหาบทเรียน ครอบคลุม 3 มิติคือ รูใช รูเข้าใจ และรูสรางสรรค และการทดสอบหลังเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์สยาม มาสุข (2566) พบว่า การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล พบว่า การใช้งานเพื่อความมั่นคง การเข้าใจกฎหมาย นโยบายและมาตรฐาน และการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและการทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ทิศนา แขมมณี, 2550)

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าครูยังมีทักษะดิจิทัลที่ควรพัฒนาหลายด้าน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาจะเป็นแนวทาง เป็นประโยชน์ ให้กับมหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการพัฒนานิสิตครูภาษาไทย เพื่อที่จะเป็นครูที่พร้อมใช้ มีทักษะดิจิทัลเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการให้มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.4 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในงานวิจัย คือ ประเมินองค์ประกอบหลักและตัวชี้วัด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการสังเคราะห์ข้อมูล การตีความ สรุปและนำเสนอเนื้อหาเชิงบริบท

ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 5 คน อาจารย์ผู้สอน จำนวน 15 คน อาจารย์นิเทศน์การสอน จำนวน 15 คน และนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาการสอนภาษาไทย จำนวน 100 คน รวม 135 คนเครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับร่างรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 กลุ่มเป้าหมาย นิสิตคณะครุศาสตร์ วิชาเอกเอกภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 30 คน โดยความสมัครใจ เครื่องมือในงานวิจัย คือ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบสอบถามประเมินพฤติกรรมก่อนการพัฒนา แบบสอบถามระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนา แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของนิสิตครูภาษาไทยมหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.95, S.D.=0.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) ทักษะความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) ทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.97, S.D.=0.19) ทักษะการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.91, S.D.=0.16) ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.18) ตามลำดับ

ผลการวิจัย ระยะที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อแยกเป็น

รายด้าน คือ ด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นิสิตมีความสามารถในการตัดต่อวิดีโอได้ (PNI $_{modified}$ = 0.55) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือนิสิตเลือกช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่สารสนเทศผ่านสื่อออนไลน์ได้ (PNI $_{modified}$ = 0.25) ด้านทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.36) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.83) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นิสิตมีความสามารถใช้ Search Engine ได้อย่างถูกต้อง (PNI $_{modified}$ = 0.48) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือนิสิตสามารถจัดเก็บสารสนเทศดิจิทัลชนิดต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (PNI $_{modified}$ = 0.36) ด้านการวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.76) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.76) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นิสิตสามารถกำหนดนิยามปัญหาที่แท้จริงเพื่อการตั้งคำถามที่สำคัญนำไปสู่การสืบค้นได้ (PNI $_{modified}$ = 0.57) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด นิสิตสามารถจัดระบบสารสนเทศเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้โดยการจัดจำแนกหมวดหมู่ตามความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของสารสนเทศได้ (PNI $_{modified}$ = 0.25) ด้านความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.48) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.84) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นิสิตมีการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น (PNI $_{modified}$ = 0.48) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ นิสิตการมีความเข้าใจในกติกาที่อยู่บนไซเบอร์สเปซรวมถึงการประยุกต์ความเข้าใจนี้ในการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต (PNI $_{modified}$ = 0.30) ด้านการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นิสิตคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย รวมถึงการมีมรรยาทบนอินเทอร์เน็ต (PNI $_{modified}$ = 0.36) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ นิสิตเลือกช่องทางการสื่อสารเนื้อหาดิจิทัลไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม (PNI $_{modified}$ = 0.18) ในภาพรวม พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.77) รองลงมาคือการวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ =3.76) การสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 3.49) ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.39) และการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.36) สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.84) รองลงมาคือการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.83) การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.76) การสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 4.74) และการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.61)

ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมมีค่า PNI Modified ($PNI_{modified}$ = 0.32) โดยมีค่า PNI Modified อยู่ระหว่าง 0.22 - 0.42 โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล (0.42) รองลงมาคือการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล (0.36) การสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ (0.36) การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ (0.26) และการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล (0.22)

ผลการวิจัย ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ คือรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นรูปแบบที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา (R&D) ที่ผ่านการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข โดยผู้เชี่ยวชาญหลายขั้นตอน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะนิสิตในเรื่องการรู้ดิจิทัลของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เนื้อหา รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาตามที่ได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ และจากการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ได้ทั้งหมด จำนวน 5 Module คือ

Module 1 การสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้

Module 2 การกำหนดเข้าถึงดิจิทัล

Module 3 การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ

Module 4 ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล

Module 5 การสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล

4) วิธีการพัฒนา 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การฝึกปฏิบัติการ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) กระบวนการพี่เลี้ยง

5) การวัดและประเมินผล 1) ประเมินความสามารถด้านการรู้ดิจิทัลของตนเองก่อนละหลังการอบรม 2) ประเมินกิจกรรมตามที่กำหนด 3) ประเมินความสนใจและตั้งใจในการศึกษาด้วยตนเอง 4) ประเมินความพึงพอใจ

ผลการประเมินยืนยันรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. 0.34) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการวัดและประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.84, S.D. 0.39) รองลงมาคือด้านกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$ = 4.83, S.D. 0.39) ด้านเนื้อหา ($\overline{X}$ = 4.81, S.D. 0.45) ด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. 0.37) ด้านหลักการ ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. 0.42)

ผลการวิจัย ระยะที่ 4 ผลการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. 0.39) รองลงมาคือ ด้านทักษะการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.75, S.D. 0.24) ด้านทักษะความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. 0.61) ด้านทักษะการวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. 0.38) ด้านทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. 0.38) ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. 0.36)

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของนิสิตครูภาษาไทยมหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าองค์ประกอบการรู้ดิจิทัลมีความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) ทักษะความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) ทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.97, S.D.=0.19) ทักษะการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.91, S.D.=0.16) ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.18) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดของของทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 18 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ 2) ทักษะด้านการปฏิบัติ 3) ทักษะด้านการสื่อสาร 4) ทักษะด้านการเข้าถึง และ 5) ทักษะด้านการประเมิน

ด้านทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.18) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นิสิตมีความสามารถในการตัดต่อวิดีโอได้ ($\overline{X}$ = 4.89, S.D.=0.21)

นิสิตสามารถในการสร้างงานนำเสนอเพื่อเผยแพร่เฉพาะกลุ่มได้ ($\overline{X}$ = 4.88, S.D.=0.18) นิสิตเลือกช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่สารสนเทศผ่านสื่อออนไลน์ได้ ($\overline{X}$ = 4.87, S.D.=0.22) นิสิตสามารถสร้างงานนำเสนอโดยใช้งานนำเสนอด้วยภาพและเสียงได้ ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.20) นิสิตสามารถสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ ($\overline{X}$ = 4.83, S.D.=0.13) และนิสิตมีความสามารถในการสร้างเว็บไซต์ด้วยตนเอง ($\overline{X}$ = 4.82, S.D.=0.15) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บงกช ทองเอี่ยม (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดทักษะการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยแบบไม่จำกัดรับ พบว่าองค์ประกอบที่ 3 ด้านสร้างสรรค์ (Create) ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ค้นหาวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจผ่านสื่อดิจิทัล 2) สร้างสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้โดยลดตัวอักษรดัดแปลงใช้ภาพในการสร้างการเรียนรู้แทนที่เรียกว่า“photographic”3) สร้างเครือข่ายแบ่งปันข้อมูลความรู้ผ่านสื่อสารสนเทศดิจิทัล 4) สร้างสารสนเทศดิจิทัลที่สามารถสะท้อนกลับเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมและชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ พิสุทธิ์ ศรีจันทร์ (2563) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่า รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรีคือรูปแบบซีทีเอสเอส ประกอบด้วย การพัฒนาเนื้อหาดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้การจัดพื้นที่อัจฉริยะเพื่อการเรียนรู้และการบริการสร้างสรรค์ที่เข้าถึงผู้ใช้และสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัลของนิสิต สอดคล้องกับการศึกษาของ ทัศนีย์ รอดมั่นคง (2566) ศึกษาเรื่องการศึกษาการใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ พบว่า ชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ประกอบด้วย 3 ชุด คือ ชุดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เอกซ์เซล ชุดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การใช้งานโปรแกรมไมโครซอฟต์พาวเวอร์พอยต์ และชุดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ ผลการประเมินความเหมาะสมชุดการเรียนรู้ทั้ง 3 ชุดมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) นิสิตชั้นปีที่ 2 ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้รับการส่งเสริมความรู้เรื่อง การใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เอกซ์เซล การใช้งานโปรแกรมไมโครซอฟต์พาวเวอร์พอยต์ การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ ซึ่งจำเป็นต่อการเรียนและการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21

ด้านทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.97, S.D.=0.19) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นิสิตมีความสามารถใช้ Search Engine ได้อย่างถูกต้อง ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถเลือกเนื้อหาสารสนเทศที่ค้นได้จากอินเทอร์เน็ตให้ตรงกับวิชาที่เรียนได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีความสามารถในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่ค้นมาได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถเลือกเว็บไซต์ที่เหมาะสมเพื่อการเข้าถึงสารสนเทศได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.92, S.D.=0.61) นิสิตมีความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.90, S.D.=0.71) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุหลัน กุลวิจิตร (2565) ศึกษาเรื่อง การรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนาม

จันทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ พบว่า ด้านการใช้สารสนเทศดิจิทัล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รับรู้เรื่องลิขสิทธิ์โดยไม่นำผลงานของผู้อื่นจากเว็บไซต์มาเป็นของตนเอง ($\overline{X}$ = 4.34) และด้านการสร้างสารสนเทศดิจิทัล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นำเสนอรายงานในชั้นเรียนด้วยสื่อประสม เช่น สไลด์ Power point, วีดิทัศน์ได้ ($\overline{X}$ = 4.31) สอดคล้องกับการศึกษาของ ประสาท จูมพล (2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตหลักสูตรการสอนสังคมศึกษาในกระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา พบว่าหลักสูตรควรสนับสนุนให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจมีการจัดอบรมประชาสัมพันธ์ความรู้ให้แก่นิสิต มีการจัดตั้งทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งมีการนิเทศติดตามส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ด้านความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นิสิตแสดงออกถึงความรับผิดชอบส่วนบุคคล ปกป้องตนเองในโลกออนไลน์ได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีความเข้าใจเรื่องความปลอดภัยทางไซเบอร์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้คนบนอินเทอร์เน็ต ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัวโดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ผิดได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตรายได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีความรู้เรื่องการรับรู้ สามารถรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็งเพื่อป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางออนไลน์ได้ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตการมีความเข้าใจในกติกาที่อยู่บนไซเบอร์สเปซรวมถึงการประยุกต์ความเข้าใจนี้ในการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ($\overline{X}$ = 4.98, S.D.=0.15) นิสิตมีความเข้าใจถึงทัศนคติด้านบวกเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนความร่วมมือการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.97, S.D.=0.25) สอดคล้องกับการศึกษาของ Luthfia, Wibowo, Widyakusumastuti and Angeline (2021) ได้ศึกษาบทบาทการรู้ดิจิทัลในด้านโอกาสและความเสี่ยงทางออนไลน์ของเยาวชนชาวอินโดนีเซีย พบว่า ปัจจัยสำคัญต่อการรู้ดิจิทัลและการใช้สื่อออนไลน์ตัวแปรการรู้ดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญและส่งผลต่อความเสี่ยงและการใช้สื่อออนไลน์ในทางบวกการรู้ดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการใช้สื่อออนไลน์มากกว่าความเสี่ยงทางออนไลน์เมื่อเยาวชนใช้เวลาออนไลน์มากขึ้นพวกเขาก็จะมีความรู้ด้านดิจิทัลมากขึ้นซึ่งจะทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ ๆ มากขึ้นผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแสดงให้เห็นว่าเยาวชนมีการรู้ดิจิทัล นระดับดีมาก (Mean = 4.15) การใช้สื่อออนไลน์ระดับมาก (Mean = 3.61) และความเสี่ยงออนไลน์ระดับน้อย (Mean = 1.60)

ด้านการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.91, S.D.=0.16) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นิสิตคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย รวมถึงการมีมรรยาทบน

อินเทอร์เน็ต ($\overline{X}$ = 5.00, S.D.=0.00) นิสิตสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่บนสื่อดิจิทัลเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการสื่อสารทางดิจิทัลได้ ($\overline{X}$=5.00, S.D.=0.00) รองลงมาคือ นิสิตมีความรู้ในการเลือกเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมที่สุดเพื่อใช้ในการสื่อสาร ($\overline{X}$ = 4.98, S.D.=0.11) นิสิตมีความเข้าใจในการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้สิ่งแวดล้อมดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.89, S.D.=0.16) นิสิตมีความสามารถในการเลือกสื่อที่เหมาะสมเพื่อเผยแพร่สารสนเทศให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.24) นิสิตเลือกช่องทางการสื่อสารเนื้อหาดิจิทัลไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.85, S.D.=0.28) และ นิสิตมีความรู้ ทัศนคติ ทักษะในการสื่อสารผ่านเครื่องมือออนไลน์ ($\overline{X}$ = 4.78, S.D.=0.31) สอดคล้องกับการศึกษาของ Igun, S. E., and Odafe, J. P. (2014) ศึกษาเรื่องทักษะความรู้ด้านดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรีใน มหาวิทยาลัยไนจีเรีย พบว่า นิสิตยังแสดงความเชื่อมั่นในทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสำคัญเมื่อเขียนออนไลน์บนหน้าเว็บเพื่อการใช้งานส่วนตัวในทำนองเดียวกันผู้ตอบแบบสำรวจมีความมั่นใจในสัดส่วนที่สูงในระดับทักษะความรู้ด้านสื่อเมื่อใช้อุปกรณ์บันทึกสื่อ เช่น บันทึกวิดีโอผลการศึกษาสรุปว่าอาจารย์ควรส่งเสริมให้นิสิตมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงวิชาการโดยใช้แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์บนเว็บโดยไม่กระทำการลอกเลียนแบบ เช่นเดียวกันกับนิสิตระดับปริญญาตรีควรพัฒนาทักษะด้าน ICT โดยสนับสนุนให้เปิดและดำเนินการทางออนไลน์บล็อกสำหรับบุคคลทั่วไปและสุดท้ายอาจารย์และบุคลากรวิชาการอื่น ๆ ควรใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการบรรยายเพื่อท้าทายระดับความมั่นใจของนิสิตระดับปริญญาตรีโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวมมีค่า ($PNI_{modified}$ = 0.32) โดยมีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.22-0.42 โดยภาพรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยภาพรวมมีค่า ($PNI_{modified}$ = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล (0.42) รองลงมาคือการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล (0.36) การสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ (0.36) การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ (0.26) และการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล (0.22) สอดคล้องกับการศึกษาของ Zhao (2022) ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทางดิจิทัลในการวิจัยระดับอุดมศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ในการวิจัยวิธีการและผลลัพธ์และข้อจำกัดผลการวิจัยที่สำคัญได้แก่ สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่อ้างถึงทั้งการวิจัยและนโยบายของสหภาพยุโรปได้อธิบายนิยามของความสามารถทางดิจิทัล การทบทวนระบุว่านิสิตมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่และครูมีความสามารถขั้นพื้นฐานด้านดิจิทัลนอก จากนี้สถาบันอุดมศึกษาการศึกษาได้รับการส่งเสริมให้มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนและความสามารถดิจิทัลของครูสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและใช้เครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่อง

รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล

ผลการทดลองใช้รูปแบบการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. 0.39) รองลงมาคือ ด้านทักษะการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.75, S.D. 0.24) ด้านทักษะความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. 0.61) ด้านทักษะการวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. 0.38) ด้านทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. 0.38) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.62)

ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. 0.36) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดา แซ่ชั้น และทัศนีย์ หมอสอน (2559) ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบจำลองการเรียนการสอนบนเว็บโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีพบว่า การพัฒนาแบบจำลองการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ทัศนีย์ รอดมั่นคง (2566) ศึกษาเรื่องการศึกษาการใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ พบว่าผลการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดการเรียนรู้ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัณณธรณัฐ อาปะโม (2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.81) สอดคล้องกับการศึกษาของ พิสุทธิ์ ศรีจันทร์ (2563) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่า การประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ามีความเหมาะสมและผลการทดลองใช้นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

6.1.1องค์ประกอบของการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การวิเคราะห์ประเมินสารสนเทศ ทักษะความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัล ทักษะการกำหนดเข้าถึงดิจิทัล ทักษะการสื่อสารและแบ่งปันทางดิจิทัล ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาและองค์ความรู้ อย่างไรก็ตามควรศึกษาองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

6.1.2 รูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดและประเมินผล การนำรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้ ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี อย่างละเอียดเพื่อประสิทธิภาพของการนำไปใช้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัล

6.2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรีทุกคณะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *รายงานประจำปี 2559 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

ชมภูนุช พุฒิเนตร. (2563). รูปแบบการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบออนไลน์ด้วยการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนิสิตวิชาชีพครูเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 17*(1), 71–80.

ทัศนีย์ รอดมั่นคง. (2566). การศึกษาการใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. *วารสารราชนครินทร์, 20*(2), 91–104.

ทิศนา แขมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ด่านสุทธาการพิมพ์.

ธนวัฒน์ เจริญษา, & สุภาณี เส็งศรี. (2563). ความฉลาดทางดิจิทัลกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและนวัตกรรม, 3*(2), 21–29.

ธิดา แซ่ชั้น, & ทัศนีย์ หมอสอน. (2559). การรู้ดิจิทัล: นิยาม องค์ประกอบ และสถานการณ์ในปัจจุบัน. *วารสารสารสนเทศศาสตร์, 34*(4), 116–145.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (ฉบับปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

บงกช ทองเอี่ยม. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยแบบไม่จำกัดรับ. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4*(1), 291–302.

บุหลัน กุลวิจิตร. (2565). การรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. *วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 66*(2), 115–130.

ประสาท จูมพล. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตหลักสูตรการสอนสังคมศึกษาในกระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. *Journal of Buddhist Education and Research, 10*(4), 599–610.

ปัณณธรณัฐ อาปะโม, และคณะ. (2567). รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 11*(3), 143–159.

พิชิต สนั่นเอื้อ. (2563). *รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี* [รายงานการวิจัย]. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี.

พิสุทธิ์ ศรีจันทร์. (2563). *การพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนิสิตระดับปริญญาตรี* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

ภาณุวัฒน์ ฐานไชยยิ่ง. (2564). *แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

พงษ์สยาม มาสุข. (2566). รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ผ่านระบบออนไลน์. *Journal of Professional Routine to Research, 11*(1), 68–75.

วิทยากร เชียงกูล. (2559). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558: จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร*. พิมพ์ดีการพิมพ์.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, และคณะ. (2556). *การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ*. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. พริกหวานกราฟฟิค.

สิริวัจนา แก้วผนึก. (2560). *รูปแบบการพัฒนามรดกดิจิทัลด้วยกระบวนการเล่าเรื่องดิจิทัลแบบสืบสอบอย่างมีวิจารณญาณบนเว็บ 3.0 เพื่อส่งเสริมการรู้ดิจิทัลของนิสิตนักศึกษา* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกานดา จงเสริมตระกูล. (2556). *ระบบการเรียนแบบกลุ่มสืบสอบบนแหล่งทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิดเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศดิจิทัลและการรับรู้ทางจริยธรรมทางสารสนเทศของนิสิตครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

Luthfia, A., Wibowo, D., Widyakusumastuti, M. A., & Angeline, M. (2021). The role of digital

literacy on online opportunity and online risk in Indonesian youth. *Asian Journal for Public Opinion Research, 9*(2), 142–160.

Igun, S. E., & Odafe, J. P. (2014). Information literacy among undergraduate students in Nigeria. *International Journal of Digital Literacy and Digital Competence, 5*(3), 1–14.

Zhao, Y. (2022). Composing web services using a multi-agent framework. *IEEE Transactions on Services Computing, 15*(4), 2100–2113.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2

Ethical Leadership Affecting Personnel Management in Schools under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2

กัญญาภัค พันธุมาศ[1*], โยธิน ศรีโสภา[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา, จังหวัดนครสวรรค์, ประเทศไทย

Kanyapuck Pantumas [1], Yothin Srisopha [2]
[1,2,3] Chaopraya University, Nakhon Sawan Province, Thailand
✉: * limcukk@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 14 February 2026; Revised: 14 March 2026; Accepted: 30 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับการบริหารงานบุคลากร และ 4) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปีการศึกษา 2565 จากสถานศึกษา 180 แห่ง จำนวน 265 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 และค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .976 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการให้บริการที่ดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความซื่อสัตย์ 2) การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการสรรหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาปฏิบัติงาน 3) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการบริหารงานบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม (X_4) ด้านความซื่อสัตย์ (X_1) และด้านความน่าเชื่อถือ (X_3) ร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ด้านการให้บริการที่ดี (X_5) และด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี (X_2) ร่วมกันพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ร้อยละ 63.10 เขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้คือ $\hat{Y} = 0.543 + 0.207(X_4) + 0.196(X_1) +$

0.180(X_3) + 0.120(X_5) + 0.098(X_2) และสมการในรูปคะแนนมาตรฐานคือ $\hat{Z}$ = 0.222(Z_4) + 0.198(Z_3) + 0.186(Z_1) + 0.143(Z_5) + 0.115(Z_2)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, การบริหารงานบุคลากร, ผู้บริหารสถานศึกษา, การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of school administrators' ethical leadership; 2) examine the level of personnel administration; 3) investigate the relationship between ethical leadership and personnel administration; and 4) analyze the ethical leadership factors affecting the personnel administration of schools under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2. The sample consisted of 265 teachers and educational personnel from 180 schools in the 2022 academic year, obtained through random sampling. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.80 - 1.00 and a total reliability of .976. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) the overall ethical leadership of school administrators was at the highest level, with providing good service ranking highest and honesty ranking lowest; 2) the overall personnel administration was at the highest level, with providing advice and resolving work problems for personnel ranking highest and recruiting efficient personnel ranking lowest; 3) ethical leadership had a statistically significant moderate positive relationship with personnel administration at the .01 level; and 4) ethical leadership in terms of ethical decision-making (X_4), honesty (X_1), and trustworthiness (X_3) significantly predicted personnel administration at the .01 level, while providing good service (X_5) and being a good role model (X_2) did so at the .05 level. These factors together accounted for 63.10% of the variance. The predictive equations in raw score and standardized score forms were $\hat{Y}$ = 0.543 + 0.207(X_4) + 0.196(X_1) + 0.180(X_3) + 0.120(X_5) + 0.098(X_2) and $\hat{Z}$ = 0.222(Z_4) + 0.198(Z_3) + 0.186(Z_1) + 0.143(Z_5) + 0.115(Z_2), respectively.

Keywords: Ethical Leadership, Personnel Administration, School Administrators, Multiple Regression Analysis

1. บทนำ

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาในทุกระดับโดยเฉพาะในยุคของการเปลี่ยนแปลงของโลกและสภาวะการแข่งขันปัจจุบัน ประกอบกับผู้คนมีคุณธรรมจริยธรรม ลดลง ไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่ประพฤติตามจริยธรรม ทำให้ สังคมเกิดวิกฤตจึงส่งผลกระทบต่อการบริหารบุคลากร หน่วยงาน และองค์การได้ในวงกว้าง โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในหน่วยงานสถาบันการศึกษาที่ต้องทำหน้าที่ผลิตอนาคตของชาติออกสู่สังคมและเป็นแบบที่มี คุณธรรมและจริยธรรมเพื่อรับใช้สังคม จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีผู้บริหารและผู้นำทางการศึกษาที่มีความ เข้าใจตระหนักถึงภาวะผู้นำและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึง “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม” นอกจากนี้เมื่อต้อง เผชิญกับประเด็นปัญหาจริยธรรมในสถานศึกษาด้วยแล้ว สามารถแสดงออกถึงการตัดสินใจและใช้เหตุผล ทางจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์นั้น ซึ่งจะสามารถนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จได้

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในสถาบันการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นผู้นำในการจัดการศึกษา ในระดับสถานศึกษา และเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีศักยภาพ สมรรถภาพ และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั่นคือ “ภาวะผู้นำเชิง จริยธรรม” จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการศึกษาและทำความเข้าใจถึงพฤติกรมการแสดงออกถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารเป็นสิ่งที่น่าสนใจและนำไปสู่การค้นหาแนวทาง มาตรการขับเคลื่อนใน การแก้ไขปัญหาในยุคการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ซึ่งในการบริหารการศึกษาก็เช่นเดียวกันจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เป็นคุณลักษณะที่เอื้อต่อความสำเร็จนี้เช่นกัน ประกอบ กับผู้บริหารการศึกษาเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาจึงมีความ จำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจเสมอ สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำจริยธรรม การเป็น แบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน การสอนภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพ ในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ซึ่งมีความสำคัญต่อวิชาชีพเป็นทั้ง กระบวนการและพฤติกรรม ที่สามารถสอนและเรียนรู้ได้ การมี แบบอย่างที่ดี การปรับเปลี่ยน การจัดการเรียนการสอน และการให้แรงเสริมที่สามารถเป็นแนวทางในการ พัฒนาจริยธรรม เพื่อให้เป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีในอนาคต จะสามารถสร้างและ ขับเคลื่อนสถานศึกษาไปในทางที่ดีได้ ชุติมา รักษ์บางแหลม (2559)

การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษาเป็นงานที่สำคัญมากอย่างยิ่ง โดยในปัจจุบันการบริหารงานบุคลากรมุ่งเน้นแนวคิดทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งกล่าวถึงหลักวิชามานุษยวิทยาสังคมวิทยาและจิตวิทยา ให้ความสำคัญและความสนใจต่อความรู้สึกหรือเจตคติของบุคคลในองค์การต่าง ๆ จำเป็นจะต้องสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานเพื่อเป็นแรงจูงให้บุคคลทำงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรทางการศึกษา อรรถพล พามี (2556) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการให้บริการการศึกษาและสร้างคนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของรัฐบาล การบริหารงานบุคลากรจึงเป็นงานที่สำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อใช้คนให้ทำงานให้ได้ผลที่สุด ในขณะเดียวกันคนที่ทำงานนั้นมีความสุขมีความพึงพอใจที่จะทำงานสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญ กับการบริหารงานบุคคลโดยการดูแลอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในโรงเรียนทุกระดับทั้ง การสร้างเสริมขวัญกำลังใจ การดูแลรักษาสิทธิประโยชน์ของบุคลากร การพัฒนาประสิทธิภาพและ ศักยภาพในการทำงาน รวมทั้งความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง อันเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อขับเคลื่อน องค์กรสู่ความเป็นเลิศต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประทศ ไทย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดคุณลักษณะในการเป็นผู้นำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการ บริหารและการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาและการศึกษาโดยรวมเป็นอย่างมาก ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ บ่งบอกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดคุณลักษณะในการเป็นผู้นำ เช่น ขาดความรู้และความสนใจด้านวิชาการ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ธีระ รุญเจริญ (2553) การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากผู้บริหาร สถานศึกษาไม่ใช้อำนาจที่มีอยู่เพื่อการบริหารการศึกษาอย่างเหมาะสมกับอำนาจที่ได้รับและมีอยู่และผู้บริหารสถานศึกษา ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมใน

หลายกรณีทั้งในการปฏิบัติงานของตนเอง และส่วนที่ทำให้ครูและบุคลากรอื่น ๆ เสียหาย เช่น การทุจริตต่อหน้าที่การใช้อำนาจการให้รางวัลที่ไม่เป็นธรรมในการพิจารณาการเลื่อนขั้น การใช้อำนาจหน้าที่เรียกเงินจากผู้ปกครองนักเรียนเพื่อใช้ในการศึกษา การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมกับผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการจัดการศึกษาภาคบังคับในเขตพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขาณุวรลักษบุรี อำเภอคลองขลุง อำเภอคลองลาน อำเภอทรายทองวัฒนา อำเภอปางศิลาทอง และอำเภอบึงสามัคคี ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาผู้บริหารครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินงานตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลประกอบด้วย ด้านการวางแผนอัตรากำลังคน ด้านการสรรหาบรรจุและแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยเฉพาะบุคลากรในหน่วยงานตามกฎหมายใหม่ ยังขาดทั้งความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล รวมทั้งยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองทำให้เกิดความล่าช้าและผิดพลาดเป็นอย่างมาก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, 2565)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 โดยการศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่เหมาะสมกับ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภารกิจและบริบทของสถานศึกษา จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากร ในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 โดยอาศัย กระบวนการวิจัย ตามแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ หลักจริยธรรม และการบริหารงานบุคลากร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

2.2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงาน

บุคลากรในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

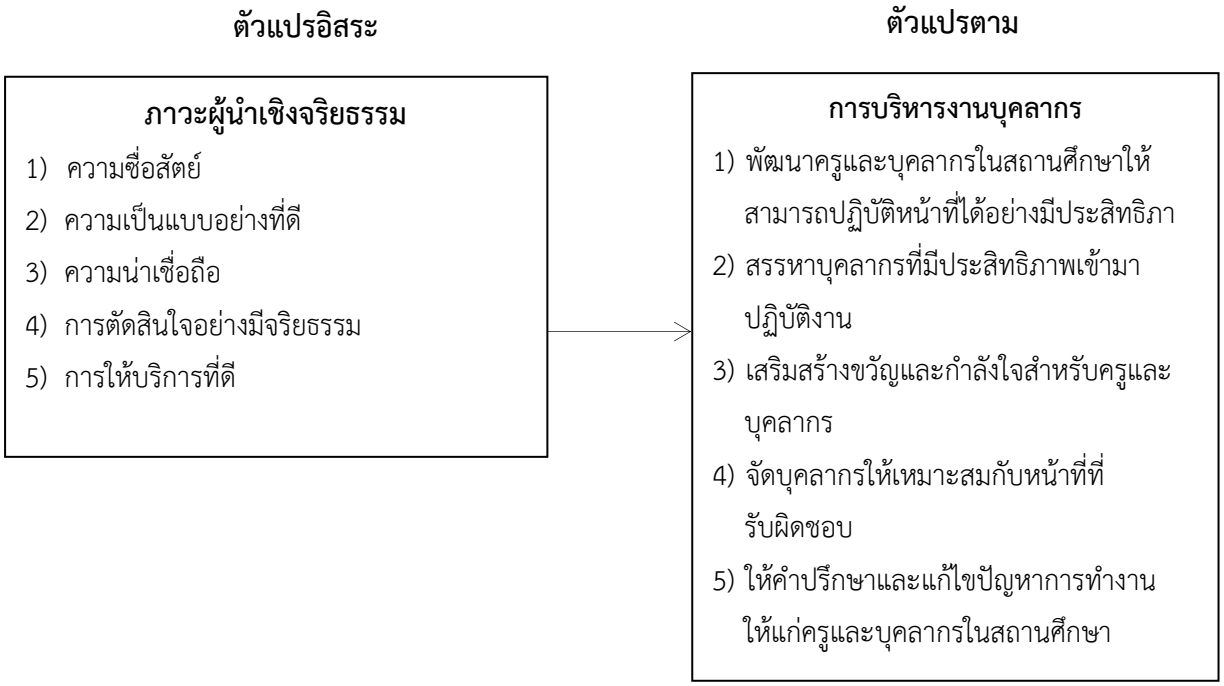
2.4 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากร ในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จากสถานศึกษาจำนวน 180 แห่ง ประชากรครูและบุคลากรทั้งสิ้น 1,911 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565 ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จากสถานศึกษาจำนวน 180 แห่ง จำนวน 265 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานบุคลากร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประสานงานกับสำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เพื่อขอหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 และผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยแล้วจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่ได้กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

2. นำแบบสอบถามและหนังสือขอความอนุเคราะห์ จำนวน 265 ฉบับ ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามและจัดส่งคืนกลับมาหรือผู้วิจัยไปรับด้วยตนเอง

3. ตรวจนับจำนวนและความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา และเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่สุดเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 265 คน จำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	92	34.72
- หญิง	173	65.28
รวม	**265**	**100**
2. อายุ		
- ต่ำกว่า 25 ปี	15	5.66
- ระหว่าง 25 – 35 ปี	91	34.34
- ระหว่าง 36 – 45 ปี	135	50.94
- อายุ 46 ปีขึ้นไป	24	9.06
รวม	**265**	**100**
3. ระดับการศึกษา		
- ปริญญาตรี	236	89.06

- ปริญญาโท	25	10.57
- ปริญญาตรีเอก	1	0.37
รวม	**265**	**100**
4. ประสบการณ์การทำงาน		
- น้อยกว่า 5 ปี	46	17.36
- ระหว่าง 5 - 10 ปี	95	35.85
- มากกว่า 10 ปี	124	46.79
รวม	**265**	**100**
5. ขนาดโรงเรียน		
- ขนาดเล็ก (ต่ำกว่า 120 คน)	115	43.40
- ขนาดกลาง (120-719 คน)	140	52.83
- ขนาดใหญ่ (720-1,679 คน)	10	3.77
รวม	**265**	**100**

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 65.28 เมื่อจำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่อายุ 36 - 45 ปี จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 50.94 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 89.06 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 46.79 และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ส่วนใหญ่โรงเรียนมีขนาดกลาง จำนวน 140 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.83

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ดังตารางที่ 4.2

4.51 – 5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.2 ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = 265)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านความซื่อสัตย์	4.53	0.49	มากที่สุด

2. ด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี	4.82	0.38	มากที่สุด
3. ด้านความน่าเชื่อถือ	4.58	0.49	มากที่สุด
4. ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม	4.60	0.49	มากที่สุด
5. ด้านการให้บริการที่ดี	4.86	0.35	มากที่สุด
รวม	**4.68**	**0.44**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการให้บริการที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความซื่อสัตย์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53)

3. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ดังตารางที่ 1.3

4.51 – 5.00 หมายถึง การบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50 หมายถึง การบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50 หมายถึง การบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50 หมายถึง การบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50 หมายถึง การบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.3 ระดับการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

(n = 265)

การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน	$\overline{X}$	**SD**	**ระดับ**
1. พัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.57	0.49	มากที่สุด
2. สรรหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาปฏิบัติงาน	4.56	0.49	มากที่สุด
3. เสริมสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับครูและบุคลากร	4.60	0.49	มากที่สุด
4. จัดบุคลากรให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่รับผิดชอบ	4.61	0.48	มากที่สุด
5. ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา	4.72	0.44	มากที่สุด
รวม	**4.61**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สรรหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56)

4. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารกับการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r_{xy}) (Pearson's product moment correlation coefficient) และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	(Y_{total})
X_1	1					
X_2	.670**	1				
X_1	.554**	.569**	1			
X_4	.621**	.654**	.642**	1		
X_5	.647**	.650**	.676**	.777**	1	
(Y_{total})	.666**	.627**	.595**	.699**	.707**	1

**p< .01

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารกับการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 แต่ละด้าน ผลปรากฏดังนี้ ด้านการให้บริการที่ดี (X_5) ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม (X_4) ด้านความซื่อสัตย์ (X_1) ด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี (X_2) และด้านความน่าเชื่อถือ (X_3) มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ r = .707 , .699 ..666, .627 และ .595 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์	b	β	t	P	Collinearity Statistics	
					Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (constant)	0.543		2.886**	0.000		
X_4	0.207	0.222	4.127**	0.000	.337	2.964
X_1	0.196	0.186	3.818**	0.000	.413	2.421
X_3	0.180	0.198	4.011**	0.000	.403	2.484
X_5	0.120	0.143	2.368*	0.018	.268	3.735
X_2	0.098	0.115	2.435*	0.015	.436	2.292
Constant (βo) = 0.543 , R= .794 , R Square = .631, Adj R Square = .625						
F = 107.56 , Durbin-Watson =1.70						

**p< .01 , *p< .05

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม (X_4) ด้านความซื่อสัตย์ (X_1) ด้านความน่าเชื่อถือ (X_3) ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ด้านการให้บริการที่ดี (X_5) และด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี (X_2) ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีประสิทธิภาพพยากรณ์ร้อยละ 63.10 (R Square = .631) โดยมีค่า Tolerance = 0.268-0.436 , ค่า VIF = 2.292-3.735 และค่า Durbin-Watson =1.70 และสามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$\hat{Y}$= 0.543 + 0.207(X_4) + 0.196 (X_1) + 0.180(X_3) + 0.120(X_5) + 0.098(X_2)

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}$= 0.222(Z_4) +0.186(Z_1) +0.198(Z_3) +0.143(Z_5) +0.115(Z_2)

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงาน

บุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ผู้วิจัยนำประเด็นต่างๆ ที่สำคัญมาอภิปราย ดังนี้

จากการศึกษาวิจัย พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลโดยตรงต่อการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน เนื่องจากผู้บริหารที่ยึดหลักคุณธรรม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเชื่อถือ ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริธรรม และ ด้านการให้บริการที่ดี จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และบรรยากาศการทำงานที่ดีภายในองค์กร นอกจากนี้ ยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีจิตสำนึกต่อหน้าที่มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารงานบุคลากรและพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน.สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย ลวดคำ (2565) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลที่สามารถตัดสินใจและสร้างแนวทางในการปฏิบัติ การคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงามก่อนการตัดสินใจ จะส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี สามารถจูงใจให้ผู้ตามร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือในการพัฒนาจนก่อให้เกิดประสิทธิผลในองค์กร จากเหตุผลดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จึงส่งผลให้มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ การพัฒนาครูและบุคลากร การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษานอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีภายในองค์กร โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคลากร และช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุระศักดิ์ ศิริมาตรและคณะ (2565,บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมักยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นแบบอย่างที่ดี ความน่าเชื่อถือ การตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และการให้บริการที่ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน เมื่อบุคลากรรับรู้ถึงความเป็นธรรมและความจริงใจของผู้บริหาร จึงเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานและมีแรงจูงใจในการพัฒนางานของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัตน์ ธรรมโหร และอภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ (2565) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.681 แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อหน้าที่ จะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และ ด้านการให้บริการที่ดี พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความน่าเชื่อถือ ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการให้บริการที่ดี และด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีประสิทธิภาพพยากรณ์ร้อยละ 63.10 แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถใช้ในการทำนายแนวโน้มของการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown, Trevino and Harrison (2005) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความเป็นธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกวลิน เมืองชู (2564) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรของครูคือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเอื้ออาทร และด้านความยุติธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 61.40

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ควรกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร ผ่านระบบประเมิน ตรวจสอบ และการมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับความน่าเชื่อถือและคุณภาพการบริหารสถานศึกษา

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ควรกำหนดมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจ สำหรับผู้บริหารที่มีพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ดีเด่น รวมถึงมาตรการทางวินัยในกรณี ที่ไม่เป็นไปตามหลักคุณธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารควรยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ โดยแสดงออกอย่างชัดเจนทั้งคำพูดและการกระทำ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากร มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อถือในองค์กร จัดกิจกรรมหรือการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์ ให้แก่ ผู้บริหารและครู บุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และ ด้านการให้บริการที่ดี ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ดังนั้น ควรนำองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงไปใช้เป็นแนวทางพัฒนา ได้แก่ ด้านการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และด้านความซื่อสัตย์ ให้ผู้บริหารอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลต่อประสิทธิภาพอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแก่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

2. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

3. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารงานบุคลากรเพิ่มเติม เช่น วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หรือแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกวลิน เมืองชู. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช].

เอกชัย ลวดคำ, & วีรภัทร ภัทรกุล. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 28*(1), 13–24.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 พร้อมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ชุติมา รักษ์บางแหลม. (2559). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: หนทางสู่การขับเคลื่อนภาวะผู้นำในสถาบันการศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 8*(ฉบับพิเศษ), 183–194.

ธีระ รุญเจริญ. (2557). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). ข้าวฟ่าง.

วิรัตน์ ธรรมโหร, & อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 19*(36). https://ejournals.swu.ac.th/index.php/EAJ/article/view/14803

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. (2565). *รายงานผลปฏิบัติการประจำปี 2565*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สุระศักดิ์ ศิริมาตร, และคณะ. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.

Brown, M. E., Treviño, L. K., & Harrison, D. A. (2005). Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 97*(2), 117–134. https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2005.03.002

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

Guidelines for the Application of Artificial Intelligence Technology to Enhance the Efficiency of Human Resource Management in Schools under the Din Daeng District Office, Bangkok Metropolitan Administration

เพ็ญพิชชา ศิลปเจริญ[1*], ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

Penpitcha Silapacharoen[1], Donsak Tsailexthim [2]
[1,2]Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
✉: * Penpitcha.sil@g.swu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 12 February 2026; Revised: 28 March 2026; Accepted: 25 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และ 2) ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรจำนวน 181 คน จาก 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานบุคคล 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการศึกษา 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยเรียงลำดับดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ($PNI_{modified}$=0.74) ด้านการออกจากราชการ ($PNI_{modified}$=0.61) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($PNI_{modified}$=0.55) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ($PNI_{modified}$=0.49) และด้านวินัยและการรักษาวินัย ($PNI_{modified}$=0.36) ตามลำดับ 2) แนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์พบว่า สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นจริงได้ภายใต้เงื่อนไขของการวางแผนอย่างเป็นระบบและการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ทั้งในด้านนโยบาย ทรัพยากร เทคโนโลยี และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์, การบริหารงานบุคคล, ความต้องการจำเป็น, โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

Abstract

This study aimed to 1) examine the current states, desirable states, and priority needs, and 2) explore guidelines for implementing Artificial Intelligence (AI) technology to enhance personnel administration efficiency in schools under the Din Daeng District Office, Bangkok Metropolitan Administration. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved quantitative research, utilizing questionnaires with a sample of 181 personnel from three schools. Data were analyzed using the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) to rank the priority needs. Phase 2 involved qualitative research, conducted through in-depth interviews with seven experts, including three personnel administration experts and four educational AI technology experts. Data were analyzed using content analysis. The results indicated that: 1) The priority needs for using AI technology to enhance personnel administration efficiency were at a high level. The $PNI_{modified}$ values, ranked from highest to lowest, were workforce planning and position classification ($PNI_{modified}$=0.74), retirement and termination ($PNI_{modified}$=0.61), performance efficiency enhancement ($PNI_{modified}$=0.55), recruitment and appointment ($PNI_{modified}$=0.49), and discipline and maintenance of discipline ($PNI_{modified}$=0.36). 2) Guidelines for AI technology integration revealed that implementation is highly feasible under the conditions of systematic planning and adequate support in terms of policy, resources, technology, and capacity building for personnel at both the institutional and organizational levels, leading to a sustainable upgrade of personnel administration in the digital era.

Keywords: Artificial Intelligence Technology, Personnel Administration, Priority Needs, Bangkok Metropolitan Administration Schools

1. บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของสังคม ตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับประเทศ ส่งผลให้ภาครัฐกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างปลอดภัยและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะตามแผนสำนักงานสังคมดิจิทัล พ.ศ. 2561–2580 ยุทธศาสตร์ที่ 5 ซึ่งมุ่งพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) แนวทางดังกล่าวส่งผลให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันและระบบการศึกษาอย่างกว้างขวาง หนึ่งในเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลสูงสุดในยุคนี้คือ ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ทำให้เครื่องจักรหรือคอมพิวเตอร์สามารถเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ได้ ทั้งในด้านการเรียนรู้ การให้เหตุผล การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และอัลกอริทึมขั้นสูง เพื่อให้การดำเนินงานมีความอัตโนมัติ มีประสิทธิภาพ และมีความแม่นยำสูง (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) ปัญญาประดิษฐ์ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้ในหลากหลายภาคส่วน รวมถึงการศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องสนับสนุนบทบาทและข้อพึงระวังของปัญญาประดิษฐ์ในระบบการศึกษา (จิรนันท์ แสงเรือง และคณะ, 2564; ราชบัณฑิตยสถาน, 2562; วราพินทร์ ชาววิวัฒน์, 2565; วรลักษณ์ หิมะกลัส, 2566; Akgun & Greenhow, 2022; Gao et al.,

2025; Kamalov et al., 2023; Khosravi et al., 2023; McCarthy, 1956; Mitra, 2023; OECD, 2020; Russell & Norvig, 2021; Tian & Zhang, 2025; UNESCO, 2023)

ในด้านการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ถือเป็นกลไกหลักขององค์กรทางการศึกษา เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดและเป็นผู้กำหนดความสำเร็จของงานทุกด้าน (Armstrong, 2014) การบริหารงานบุคคลจึงต้องอาศัยการวางแผนและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การพัฒนา การประเมินผล ไปจนถึงการธำรงรักษาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรมีสมรรถนะที่เหมาะสมกับภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมดังกล่าว การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลจึงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสามารถช่วยสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร การคาดการณ์แนวโน้มกำลังคน การติดตามสมรรถนะ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาลี และ คัลลัช (Ali & Kallach, 2024) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2580) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งพัฒนาทุนมนุษย์และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งให้สถานศึกษาขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอัจฉริยะและระบบบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสและยืดหยุ่น อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในปัจจุบันยังคงทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการจัดเก็บและจัดการข้อมูลเป็นหลัก มาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาจึงมุ่งเน้นการเสริมศักยภาพการทำงานของครูและผู้บริหาร ควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารงานบุคคล มิได้มีเป้าหมายในการทดแทนบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ หากแต่เป็นการใช้เทคโนโลยีในลักษณะของเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน เพื่อลดภาระงานที่มีลักษณะซ้ำซ้อน งานด้านเอกสาร และงานเชิงธุรการที่ใช้เวลาและทรัพยากรมาก เช่น การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร การจัดทำรายงาน การติดตามผลการปฏิบัติงาน และการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวางแผนด้านทรัพยากรมนุษย์ (ทัตพงศ์ พานทองคำ และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2568) ซึ่งช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถมุ่งเน้นภารกิจหลักด้านงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์จากระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การวางแผน และการบริหารจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบและมีความแม่นยำยิ่งขึ้น อาลี และ คัลลัช (Ali & Kallach, 2024) โดยบทบาทด้านการตัดสินใจขั้นสุดท้าย การกำหนดนโยบาย การพิจารณาด้านจริยธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตลอดจนภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม ยังคงเป็นบทบาทสำคัญที่ต้องอาศัยวิจารณญาณและคุณค่าของมนุษย์ ซึ่งเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทดแทนได้ ยูเนสโก (UNESCO, 2023)แนวคิดด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการปรับตัวของกำลังคนยังได้รับการ

สนับสนุนจากแหล่งข้อมูลหลายประเภท บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (2566) รวมทั้ง Dessler (2020), JETRO (2023), Madanchian (2025), Nawaz et al. (2024), Office of the Civil Service Commission (2022) และ Tinguely et al. (2023)

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนวิชากร โรงเรียนวิชูทิศ และโรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) ยังคงเผชิญข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในงานบริหารบุคคลอย่างเต็มรูปแบบ จากรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของแต่ละโรงเรียน พบว่าการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงเครื่องมือจัดเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อใช้วางแผนอัตรากำลัง การประเมินผล หรือการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างเป็นระบบ ครูและบุคลากรจำนวนมากยังขาดความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ทำให้การบริหารงานบุคคลยังคงใช้วิธีแบบเดิม ขาดระบบเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นเอกภาพและขาดเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ผลลัพธ์คือผู้บริหารไม่สามารถใช้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาและประเมินผลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งขัดต่อเป้าหมายของกรุงเทพมหานครที่มุ่งพัฒนาองค์กรสู่ระบบดิจิทัลอัจฉริยะอย่างแท้จริง

ดังนั้นการศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการข้อมูลบุคลากร ลดภาระงานซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ และสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส ทันสมัย และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ด้านที่ 6 “การบริหารจัดการสถานศึกษา” ที่มุ่งยกระดับคุณภาพทางการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาองค์กร

จากการศึกษาความสำคัญและปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลวิจัยที่ได้จากศึกษาจะเป็นสารสนเทศฐานวิจัยที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร และสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน สังกัดหน่วยงานอื่น ๆ และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานบริหารการศึกษาต้นสังกัด และหน่วยงาน บริหารการศึกษาในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกับการบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกับการบริหารงาน

บุคคล ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพพึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ กับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพพึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ กับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารงานบุคคล จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) สรณ์สิริ กิจติยะพงศ์ (2565) และอาร์มสตรอง (Armstrong, 2014) รวมถึงแนวคิดด้านการประเมินความต้องการจำเป็นของ สุวิมล ว่องวานิช (2558)ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถสรุปขอบเขตการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ กรอบการประเมินความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2558), ฐิติมา ระสอน (2564), สุวิมล ว่องวานิช (2558, 2562), Kaufman et al. (1993), McCastin and Tibezinda (2020), Witkin (1984) และ York (1982)

1.1 การวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง

1.2 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

1.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

1.4 วินัยและการรักษาวินัย

1.5 การออกจากราชการ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน) และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโรงเรียนสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวิชากร โรงเรียนวิชูทิศ และโรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) รวมประชากรทั้งหมด 344 คน (สำนักงานเขตดินแดง, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน) และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโรงเรียนสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 181 คน ตามเกณฑ์ของตารางสำเร็จของเครจซี่และมอร์แกน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง
2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
3. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. ด้านวินัยและการรักษาวินัย
5. ด้านการออกจากราชการ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารงานบุคคล จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) สรณ์สิริ กิจติยะพงศ์ (2565) และอาร์มสตรอง (Armstrong, 2014) รวมถึงแนวคิดด้านการประเมินความต้องการจำเป็นของ สุวิมล ว่องวานิช (2558)ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถสรุปขอบเขตการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่

1.1 การวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง

1.2 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

1.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

1.4 วินัยและการรักษาวินัย

1.5 การออกจากราชการ

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน จำแนกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และ ผู้เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 4 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานโดดเด่นในด้านการเป็นผู้ริเริ่ม ผลักดัน และนำเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นรูปธรรมในระดับโรงเรียน

2.2 ผู้เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 4 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้เชี่ยวชาญปัญญาประดิษฐ์ ในการนำมาใช้ทางการศึกษาในระดับโรงเรียนจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการนำปัญญาประดิษฐ์รูปแบบต่าง ๆ มาใช้ทางการศึกษาในระดับโรงเรียน มีประสบการณ์มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานโดดเด่นในด้านการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นรูปธรรมใน การจัดการเรียนการสอน และเคยมีผลงานในการเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยในหัวข้อต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง
2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
3. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. ด้านวินัยและการรักษาวินัย
5. ด้านการออกจากราชการ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาสภาพพึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ กับการบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน) และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนโรงเรียนสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 181 คน ตามเกณฑ์ของตารางสำเร็จของเคร็จซี่และมอร์แกน ด้วยแบบสอบถามสภาพพึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ กับการบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแสดงตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4.2 ความต้องการจำเป็นการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาพรวมการบริหารงานบุคคล 5 ด้าน

ที่	การบริหารงานบุคคล	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพพึงประสงค์ (I)			PNI $_{modified}$	ลำดับ
		M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง	2.49	0.76	น้อย	4.33	0.74	มาก	0.74*	1
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	2.94	0.57	ปานกลาง	4.39	0.66	มาก	0.49*	4
3	ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	2.86	0.78	ปานกลาง	4.44	0.64	มาก	0.55*	3
4	ด้านวินัยและการรักษาวินัย	3.19	0.84	ปานกลาง	4.34	0.74	มาก	0.36*	5
5	ด้านการออกจากราชการ	2.74	0.83	ปานกลาง	4.40	0.69	มาก	0.61*	2
	รวม	2.84	0.76	ปานกลาง	4.38	0.69	มาก	0.55*	-

* หมายถึง มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน

จากตารางที่ 4.2 พบว่า แสดงผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง

ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัย และด้านการออกจากราชการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 (SD = 0.76) อยู่ในระดับน้อย ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 (SD = 0.74) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI $_{modified}$ เท่ากับ 0.74 อยู่ในลำดับที่ 1

ด้านการออกจากราชการ พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 (SD = 0.83) อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 (SD = 0.69) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI $_{modified}$ เท่ากับ 0.61 อยู่ในลำดับที่ 2

ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 (SD = 0.78) อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 (SD = 0.64) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI $_{modified}$ เท่ากับ 0.55 อยู่ในลำดับที่ 3

ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 (SD = 0.57) อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 (SD = 0.66) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.49 อยู่ในลำดับที่ 4

ด้านวินัยและการรักษาวินัย พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 (SD = 0.84) อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 (SD = 0.74) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.36 อยู่ในลำดับที่ 5

จากผลการวิเคราะห์โดยรวม พบว่า สภาพปัจจุบันของการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพพึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI modified เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง (0.74) รองลงมาคือ ด้านการออกจากราชการ (0.61) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ (0.55) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง (0.49) และด้านวินัยและการรักษาวินัย (0.36) ตามลำดับ

สรุปได้ว่า โรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความต้องการจำเป็นในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและการกำหนดตำแหน่ง ด้านการออกจากราชการ และด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล อันจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลและการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกับการบริหารงานบุคคล ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในตอนที่ 1 ซึ่งศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 181 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน (ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน) และครู ของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวิชากร โรงเรียนวิชูทิศ และ

โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับ “เร่งด่วน” โดยค่า $PNI_{modified}$ เฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในช่วง 0.36 ถึง 0.74 ซึ่งแสดงถึงความตระหนักรู้ในความสำคัญของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทในกระบวนการบริหารงานบุคคลในทุกมิติเมื่อพิจารณารายข้อของแต่ละด้านมีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและกำหนดตำแหน่ง มีความจำเป็นเร่งด่วน สูงสุด($PNI_{modified}$ = 0.74) แสดงถึงความต้องการของสถานศึกษาในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร การประเมินความเหมาะสมระหว่างบุคลากรกับตำแหน่ง และการคาดการณ์ความต้องการกำลังคนในอนาคต อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในยุคดิจิทัล ทั้งนี้การใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์และการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่สามารถช่วยเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาลี และ คัลลัช (Ali & Kallach, 2024)ที่ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพของการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์

1.2 ด้านการออกจากราชการ มีความจำเป็นเร่งด่วน เป็นอันดับสอง ($PNI_{modified}$ = 0.61) สะท้อนถึงความต้องการในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ความผูกพัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลาออกของบุคลากร โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อคาดการณ์แนวโน้มและกำหนดแนวทางในการรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในลักษณะของระบบวิเคราะห์ความผูกพันและการคาดการณ์พฤติกรรมสามารถช่วยให้องค์กรสามารถวางแผนเชิงรุกในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในบทที่ 2 ของ อาลี และ คัลลัช (Ali & Kallach, 2024) ที่ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากรและคาดการณ์พฤติกรรมของพนักงาน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการรักษาบุคลากร รวมถึงแนวคิด ไลที (Leite, 2024)ที่ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในงานทรัพยากรมนุษย์สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ลดความซับซ้อนของกระบวนการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการบุคลากรได้อย่างเป็นระบบ ระบบวิเคราะห์ความผูกพันและการรักษาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Culture Amp (2024), Glint (2024), Microsoft (2024), Peakon (2024) และ Qualtrics (2024)

1.3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มีความจำเป็นเร่งด่วนเป็นอันดับสาม ($PNI_{modified}$ = 0.55) สะท้อนถึงความต้องการในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อลดภาระงานที่มีลักษณะซ้ำซ้อน โดยเฉพาะงานเอกสารและการจัดทำรายงาน รวมถึงการสนับสนุนการประเมินผลและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรรายบุคคล ซึ่งเอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมขององค์กร ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในลักษณะของระบบอัตโนมัติและระบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกสามารถช่วยให้บุคลากรมุ่งเน้นภารกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูงได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไลที (Leite, 2024) และ ไดนามิก อินเทลลิเจนซ์ เอเชีย (Dynamic Intelligence Asia, 2020) ที่อธิบายว่า ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือ

สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดภาระงาน และยกระดับคุณภาพการดำเนินงานขององค์กรในยุคดิจิทัล

1.4 ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง มีความจำเป็นเร่งด่วนอยู่อันดับที่สี่ ($PNI_{modified}$ = 0.49) แสดงถึงความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการคัดเลือกบุคลากร โดยเฉพาะการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ความเหมาะสมของผู้สมัคร และการลดอคติในการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้กระบวนการสรรหามีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของชญานุช จาตุรจินดา (2565) และจริญญา เฟื่องน้อย (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยคัดกรอง วิเคราะห์ และจับคู่ผู้สมัครกับตำแหน่งงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งลดข้อผิดพลาดจากมนุษย์และเพิ่มความรวดเร็วในกระบวนการสรรหา เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ด้านการสรรหาและจับคู่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Eightfold (2022), HireVue (2025) และ LinkedIn (2024)

1.5 ด้านวินัยและการรักษาวินัย มีความจำเป็นเร่งด่วนอยู่ในลำดับสุดท้าย ($PNI_{modified}$ = 0.36) แสดงถึงความต้องการในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อสนับสนุนการกำกับดูแลพฤติกรรมของบุคลากร การให้คำปรึกษาด้านระเบียบวินัย และการวิเคราะห์พฤติกรรมที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงในการกระทำผิดวินัย ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในลักษณะของระบบวิเคราะห์พฤติกรรมและระบบสนทนาอัตโนมัติสามารถช่วยให้การบริหารจัดการด้านวินัยมีความเป็นระบบ โปร่งใส และสามารถดำเนินการเชิงป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชญานุช จาตุรจินดา (2565) ที่ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์พฤติกรรมและการตัดสินใจด้านวินัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสนับสนุนการติดตามวินัยและประวัติบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ BambooHR (2024) และ Zoho (2024)

2. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครนำมาอภิปรายผลดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่าการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลอัตรากำลัง ภาระงาน และทักษะของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถวางแผนกำลังคนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทขององค์กร นอกจากนี้ เทคโนโลยีดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้ในการคาดการณ์ความต้องการบุคลากรในอนาคต รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งงานให้สอดคล้องกับภารกิจและความเปลี่ยนแปลงขององค์กร ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และวางแผนกำลังคนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการวิเคราะห์กำลังคน ที่มุ่งเน้นการใช้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการคาดการณ์และการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ให้มีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างเครื่องมือเชิงประยุกต์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ได้แก่ ระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะ การใช้ระบบบริหารทรัพยากรบุคคล (HRMS.OBEC) ซึ่งใช้เป็นฐานข้อมูลบุคลากรเพื่อสนับสนุนการวางแผนอัตรากำลังอย่างเป็นระบบ รวมถึงแพลตฟอร์ม เช่น Microsoft Viva, Workday HCM และ

ChartHop ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากรแบบเรียลไทม์ และช่วยคาดการณ์แนวโน้มกำลังคนในอนาคต ตลอดจนเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Power BI ที่ช่วยแสดงผลข้อมูลอัตรากำลัง ภาระงาน และทักษะของบุคลากรในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ไดนามิก อินเทลลิเจนซ์ เอเชีย (Dynamic Intelligence Asia, 2020) ที่ระบุว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของทัตพงศ์ พานทองคำ และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้วิเคราะห์อัตราส่วนครูต่อนักเรียน และคาดการณ์ความต้องการบุคลากรได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารในยุคดิจิทัล แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการบริหารงานบุคคลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา (สุดารัตน์ ชุ่มใจ และกษิฎิฏฐ์ มีพรหม, 2568)

2.2 ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ในการคัดกรอง วิเคราะห์ และจัดลำดับผู้สมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกระบวนการวิเคราะห์ประวัติส่วนบุคคล การจับคู่คุณสมบัติของผู้สมัครกับตำแหน่งงาน และการใช้ Chatbot เพื่อสนับสนุนการสัมภาษณ์เบื้องต้น ซึ่งช่วยให้กระบวนการสรรหามีความรวดเร็วและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการยกระดับกระบวนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการลดข้อผิดพลาดจากมนุษย์ (Human Error) และลดอคติในการตัดสินใจ

ตัวอย่างเครื่องมือเชิงประยุกต์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ได้แก่ ChatGPT และ Gemini ที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์เรซูเม่และประเมินความสอดคล้องกับตำแหน่งงาน ระบบแบบทดสอบออนไลน์ เช่น Sophia ที่ใช้วิเคราะห์ความสามารถและความถนัดของผู้สมัคร รวมถึง Chatbot เช่น Botnoi หรือ Jobtopgun ที่ช่วยคัดกรองผู้สมัครและตอบคำถามเบื้องต้น นอกจากนั้นยังพบว่ามีแพลตฟอร์มขั้นสูง เช่น Eightfold AI ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลผู้สมัครและคาดการณ์ความสำเร็จในการทำงาน และ HireVue ที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์วิดีโอสัมภาษณ์ผ่านเทคโนโลยี Natural Language Processing (NLP) และ Machine Learning (ML) ซึ่งช่วยเพิ่มความแม่นยำและลดอคติในการประเมินผู้สมัคร

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ไลที (Leite, 2024) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยเพิ่มความแม่นยำและความรวดเร็วในกระบวนการสรรหา รวมถึงลดภาระงานด้านเอกสาร อีกทั้งยังสอดคล้องกับชญานุช จาตุรจินดา (2565) ที่ชี้ว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้ในการคัดกรองผู้สมัครวิเคราะห์พฤติกรรม และลดอคติจากมนุษย์ได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับจริญญา เฟื่องน้อย (2567) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจับคู่ผู้สมัครกับตำแหน่งงานอย่างเป็นระบบ

2.3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อระบุ

จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรรายบุคคลได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยลดภาระงานด้านธุรการ เช่น การจัดทำรายงาน เอกสาร และการสรุปข้อมูล ซึ่งส่งผลให้บุคลากรสามารถมุ่งเน้นภารกิจหลักได้มากยิ่งขึ้นผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการลดภาระงานที่ไม่ใช่ภารกิจหลัก และการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างเครื่องมือเชิงประยุกต์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ได้แก่ ChatGPT, Gemini และ Microsoft Copilot ที่สามารถช่วยจัดทำรายงาน สรุปข้อมูล และวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน รวมถึงแพลตฟอร์ม Microsoft Power BI ที่ใช้ในการวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลการปฏิบัติงานของบุคลากรในรูปแบบ Dashboard เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร อีกทั้งยังมีระบบ Learning Analytics และระบบการจัดการเรียนรู้ (LMS) ที่ผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาและการเรียนรู้ของบุคลากรรายบุคคล เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Mrazek (2022) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารองค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับอนิวัตธิ์ กาญจน์วราธร และมัทนา วังถนอมศักดิ์ (2567) ที่ชี้ว่าระบบสารสนเทศร่วมกับปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลและคาดการณ์แนวโน้มได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุภัทรศักดิ์ คำสามารถ (2568) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษา ซึ่งยืนยันถึงบทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แพลตฟอร์มด้านการพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ HOLEO (2024), MPY (2024) และ People Plus (2024)

2.4 ด้านวินัยและการรักษา ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ในการติดตามพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร เช่น เวลาเข้า–ออกงาน การลา และผลการปฏิบัติงาน รวมถึงสามารถแจ้งเตือนความผิดปกติได้แบบอัตโนมัติ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถ ควบคุม ติดตาม และป้องกันปัญหาด้านวินัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแลด้านวินัยของบุคลากร โดยเฉพาะในด้านการติดตามข้อมูลอย่างต่อเนื่องและการแจ้งเตือนเชิงรุกซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาและสนับสนุนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ตัวอย่างเครื่องมือเชิงประยุกต์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ได้แก่ Humanos และ Ginger ที่ใช้บันทึกเวลาเข้า–ออกงาน การลางาน และข้อมูลการปฏิบัติงานของบุคลากรแบบเรียลไทม์ รวมถึงแพลตฟอร์ม เช่น BambooHR, UKG Pro และ Zoho People ที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงาน บันทึกประวัติด้านวินัย และแจ้งเตือนความเสี่ยง เช่น การมาทำงานสาย การขาดงาน หรือประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ไขได้อย่างทันท่วงที

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ อาลี และ คัลลัช (Ali & Kallach, 2024)ที่ระบุว่า

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากรเพื่อสนับสนุนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของการใช้ระบบสารสนเทศในการบริหารงานบุคคล ที่ช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำในการดำเนินงานอย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในด้านนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล อย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบต่อบุคลากร และสร้างความสมดุลระหว่างการควบคุมกับการเคารพสิทธิส่วนบุคคล

2.5 ด้านการออกจากราชการ ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยวิเคราะห์ความผูกพันของบุคลากร และคาดการณ์ความเสี่ยงในการลาออก โดยอาศัยข้อมูลพฤติกรรมและความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนเชิงรุกในการรักษาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการความผูกพันของบุคลากร และการป้องกันการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร โดยเฉพาะในด้านการคาดการณ์ความเสี่ยงและการวางแผนเชิงป้องกัน

ตัวอย่างเครื่องมือเชิงประยุกต์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ได้แก่ Glint, Peakon และ Qualtrics ที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลความผูกพันและความพึงพอใจของบุคลากร รวมถึงแพลตฟอร์ม เช่น Culture Amp และ Lattice ที่ใช้เทคโนโลยี Machine Learning ในการวิเคราะห์แนวโน้มความเสี่ยงในการลาออก พร้อมนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ Dashboard เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Ali and Kallach (2024) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านการวิเคราะห์ Big Data ที่ช่วยให้สามารถคาดการณ์แนวโน้มและวางแผนการบริหารบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสะท้อนแนวคิดของการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ความผูกพันของบุคลากร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการวางแผนรักษาบุคลากรและลดอัตราการลาออกในองค์กร

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสำนักงานเขตดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ระดับนโยบายและการบริหาร มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มาใช้ในการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการวางแผนอัตรากำลังและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นด้านที่มีระดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้ควรกำหนดกรอบการกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักจริยธรรม

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ สถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาระบบฐานข้อมูลบุคลากรให้เป็นระบบดิจิทัลแบบบูรณาการ ที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบปัญญาประดิษฐ์ เช่น ระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRMS) หรือระบบ Dashboard วิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์เชิงลึก การคาดการณ์ และการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารและครู โดยเฉพาะทักษะด้าน Data Literacy, AI Literacy และการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ในงานบริหารบุคคล เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด

4. การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ไปใช้ในกระบวนการสำคัญของการบริหารงานบุคคล สถานศึกษาควรเริ่มนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการที่มีความพร้อมและสามารถเห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรมก่อน โดยเฉพาะการวิเคราะห์อัตรากำลังและภาระงาน การคัดกรองและสรรหาบุคลากร การลดภาระงานด้านเอกสารและงานซ้ำซ้อน ตลอดจนการวิเคราะห์ความผูกพันและแนวโน้มการลาออกของบุคลากร ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวควรเป็นไปอย่างเป็นขั้นตอนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

5. การคำนึงถึงจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เช่น การลดอคติของระบบ ความโปร่งใสของอัลกอริทึม และการใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในองค์กรและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง จากผลการวิจัยด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีค่าความต้องการจำเป็นเร่งด่วนสูงสุด งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการศึกษาและพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งของบุคลากรในสถานศึกษา โดยควรพัฒนาระบบหรือเครื่องมือที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลภาระงาน จำนวนบุคลากร และสมรรถนะที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทขององค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีประสิทธิผล

2.การพัฒนาและประยุกต์ใช้ระบบเพื่อลดความซ้ำซ้อนของงานเอกสาร จากผลการวิจัย โรงเรียนใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ลดขั้นตอนการจัดทำเอกสารที่ซ้ำซ้อน เช่น การจัดทำรายงาน หรือเอกสารงานธุรการ มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนสูงสุด งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการลดขั้นตอนการจัดทำเอกสารที่ซ้ำซ้อนในงานบริหารงานบุคคล เช่น ระบบจัดการเอกสารอัตโนมัติ หรือระบบสนับสนุนการจัดทำรายงาน โดยนำไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความเป็นมาตรฐานของเอกสาร ตลอดจนลดภาระงานของบุคลากร และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยรวม

3. การพัฒนาและทดลองใช้ระบบต้นแบบ งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการพัฒนาแพลตฟอร์มหรือระบบต้นแบบ ด้านการบริหารงานบุคคลที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เช่น ระบบ HR Analytics หรือระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และนำไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา เพื่อประเมินประสิทธิผลเชิงประจักษ์

4. การขยายกลุ่มตัวอย่าง ควรขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมสถานศึกษาที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โรงเรียนเอกชน หรือระดับอุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบบริบทและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัย

5. การใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเชิงลึก ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ร่วมกับการวิจัยเชิงทดลอง หรือกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลอย่างรอบด้านและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

6. การศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรค ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านองค์กร เทคโนโลยี และบุคลากร ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ รวมถึงอุปสรรคสำคัญ เช่น ความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง ความพร้อมของข้อมูล และข้อจำกัดด้านงบประมาณ

7. การศึกษาด้านจริยธรรมและกฎหมาย งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาประเด็นด้านจริยธรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) เพื่อพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล*. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2558). *การประเมินความต้องการจำเป็นทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จริญญา เฟื่องน้อย. (2567). *การศึกษาการนำนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสรรหาทรัพยากรในองค์กรธุรกิจสตาร์ทอัพเกี่ยวกับเทคโนโลยีแห่งหนึ่ง* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].

จิรนันท์ แสงเรือง, วัชรพงศ์ อยู่ขวัญ, & ค. มาลัยวงศ์. (2564). บทบาทของประเทศไทยในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 26*(1), 137–145. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/252691

ชญานุช จาตุรจินดา. (2565). AI กับการบริหารงานบุคคล. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 51*(1), 31–50. https://doi.org/10.61462/cujss.v51i1.691

ฐิติมา ระสอน. (2564). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ]. https://tdc.thailis.or.th/

ทัตพงศ์ พานทองคำ, & ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2568). แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริม

ระบบนิเวศการเรียนรู้ยุคปัญญาประดิษฐ์ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 7*(2), 135–148. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/283437

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). *(2566)*. HRbot ระบบ AI เพื่อการบริหารงานสวัสดิการ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2562). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. ราชบัณฑิตยสถาน.

วราพินทร์ ชาววิวัฒน์. (2565). *แนวทางการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

วรลักษณ์ หิมะกลัส. (2566). *รายงานทบทวนวรรณกรรม: การใช้ AI ในการศึกษาไทย*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สรณ์สิริ กิจติยะพงศ์. (2565). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 10*(1), 149–156.

สำนักงานเขตดินแดง. (2568, 1 มีนาคม). *โครงสร้างหน่วยงาน*. https://webportal.bangkok.go.th/dindaeng/

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2563). *AI government framework*. https://www.dga.or.th/document-sharing/dga-e-book/annual-ai/47112/

สุดารัตน์ ชุ่มใจ, & กษิฎิฏฏ์ มีพรหม. (2568). แนวทางการบริหารงานบุคคลโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. *Journal of Educational Innovation and Research*. https://doi.org/10.14456/jeir.2025.12

สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ. (2568). การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารการศึกษาสำหรับการปรับปรุงการเรียนรู้เฉพาะบุคคล. *Journal of Educational Innovation and Research*. https://doi.org/10.14456/jeir.2025.40

สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การประเมินความต้องการจำเป็น: แนวคิด วิธีการ และการประยุกต์ใช้*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนิวัตธิ์ กาญจน์วราธร, & มัทนา วังถนอมศักดิ์. (2567). ระบบสารสนเทศทรัพยากรมนุษย์สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9*(6), 155–162. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/278349/187404

Akgun, S., & Greenhow, C. (2022). Artificial intelligence in education: Addressing ethical challenges in K–12 settings. *AI and Ethics, 2*(3), 431–440. https://doi.org/10.1007/s43681-021-00096-7

Ali, O., & Kallach, L. (2024). Artificial intelligence enabled human resources recruitment functionalities: A scoping review. *Procedia Computer Science, 232*, 3268–3277.

https://doi.org/10.1016/j.procs.2024.02.142

Armstrong, M. (2014). *Armstrong's handbook of human resource management practice* (13th ed.). Kogan Page.

BambooHR. (2024). *AI-powered employee discipline and performance monitoring system*. https://www.bamboohr.com

Culture Amp. (2024). *AI and machine learning for employee engagement analytics*. https://www.cultureamp.com

Dessler, G. (2020). *Human resource management* (16th ed.). Pearson.

Dynamic Intelligence Asia. (2020). *Artificial intelligence for everyday life*. Dynamic Intelligence Asia.

Eightfold. (2022). *AI-powered talent intelligence platform*. https://eightfold.ai

Gao, Y., Liu, S., & Yang, L. (2025). Artificial intelligence and innovation capability: A dynamic capabilities perspective. *International Review of Economics & Finance, 98, 103923*. https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.103923

Ge, S., & Hu, Y. (2020). *Artificial intelligence for education: A multidisciplinary perspective*. Higher Education Press.

Glint. (2024). *Employee engagement and retention analytics powered by AI*. https://www.glintinc.com

HOLEO. (2024). *AI-powered employee development and training platform*. https://www.holeo.com

HireVue. (2025). *AI-driven video interviewing and assessment platform*. https://www.hirevue.com

JETRO. (2023). *Human resource management software in Japan: The case of Jinjer*. Japan External Trade Organization.

Kamalov, F., et al. (2023). Applications of artificial intelligence in education: Personalized learning and beyond. *Journal of Educational Technology & Society, 26*(3), 45–60.

Kaufman, R., Rojas, A., & Mayer, R. (1993). *Needs assessment*. Educational Technology Publications.

Khosravi, H., Sadiq, S., & Amer-Yahia, S. (2023). Data management of AI-powered education technologies: Challenges and opportunities. *Learning Letters, 1*, Article 2. https://doi.org/10.59453/XLUD7002

Leite, R. (2024). Benefits and drawbacks of artificial intelligence in human resource

management: Between utopian and dystopian visions. In *Artificial intelligence in production engineering and management* (pp. 65–81). https://doi.org/10.1016/B978-0-12-819471-3.00008-2

LinkedIn. (2024). *AI-powered talent solutions: Matching candidates with jobs and career insights*. https://www.linkedin.com

Madanchian, M. (2025). A conceptual framework for integrating artificial intelligence in human resource management and workforce adaptation. *International Journal of Human Resource Studies, 15*(1), 22–40.

McCarthy, J. (1956). Artificial intelligence. In *Proceedings of the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence*. Dartmouth College.

McCastin, S., & Tibezinda, E. (2020). Needs assessment for organizational planning: Prioritizing information for development. *Journal of Organizational Development, 12*(1), 33–48.

Microsoft. (2024). *Introducing Microsoft Viva: AI-powered employee experience platform*. https://www.microsoft.com

Mitra, M. D. (2023). Artificial intelligence in MOOCs: Enhancing personalized learning on Coursera. *Journal of Online Learning and Teaching, 19*(2), 55–70.

MPY. (2024). *AI-driven training and professional development system*. https://www.mpy.com

Mrazek, J. (2022). *Digital technology in organizational management*. Springer.

Nawaz, N., Arunachalam, H., Pathi, B. K., & Gajenderan, V. (2024). The adoption of artificial intelligence in human resources management practices. *International Journal of Information Management Data Insights, 4*(1). https://doi.org/10.1016/j.jjimei.2023.100208

OECD. (2020). *OECD learning compass 2030: A series of concept notes. OECD Publishing*. https://www.oecd.org/education/2030-project

Office of the Civil Service Commission. (2022). *คู่มือระบบ Human Resource Optimization System (HROS)*.

Peakon. (2024). *AI-driven employee engagement and happiness surveys*. https://www.peakon.com

People Plus. (2024). *Human capital development and training analytics*. https://www.peopleplus.com

Qualtrics. (2024). *AI-powered employee engagement and exit surveys*. https://www.qualtrics.com

Russell, S. J., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.

Tian, J., & Zhang, Y. (2025). Does artificial intelligence help in improving human capital based educational development? Evidence from 29 countries. *Technology in Society, 83, 103004*. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2025.103004

Tinguely, P. N., Lee, J., & He, V. F. (2023). Designing human resource management systems in the age of AI. *Journal of Organization Design, 12*(4), 263–269. https://doi.org/10.1007/s41469-023-00153-x

UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research. UNESCO*. https://doi.org/10.54675/EWZM9535

Witkin, B. R. (1984). *Assessing needs in educational and social programs*. Jossey-Bass.

York, R. (1982). *The political definition of social problems*. Academic Press.

Zoho. (2024). *Zoho People: AI-based employee management and disciplinary history*. https://www.zoho.com/people

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษา

Developing Digital Content Creator Skills on an Online Platform for Social Studies Teachers

กิตติศักดิ์ ณ สงขลา[1*], สายหยุด มีฤกษ์[2], ศักดิ์ดา งานหมั่น[3], ฉัตรชัย ธารพล[4]

[1,2,3,4]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

Kittisak Na Songkhla[1], Sayyud Mererk[2], Sakda Nganman[3], Chatchai Thanphon[4]
[1,2,3,4] Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 14 February 2026; Revised: 14 March 2026; Accepted: 28 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา 2) พัฒนารูปแบบ และ 3) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา พื้นที่วิจัยคือสถานศึกษาในอำเภอวังน้อย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบเชิงปริมาณ คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ จำนวน 8 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รูปแบบการพัฒนาทักษะฯ แบบทดสอบ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาสำคัญมี 4 ด้าน คือ ช่องว่างทางทักษะดิจิทัลด้านการสร้างสื่อ นโยบายภาครัฐที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา การขาดแคลนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ต และการขาดความเข้าใจการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเป็นระบบ โดยทักษะที่จำเป็นแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ทักษะการสร้างเนื้อหาดิจิทัล ทักษะดิจิทัลเชิงบูรณาการตามแนวทาง C-Teacher และทักษะการรู้ดิจิทัลและความปลอดภัยออนไลน์ 2) รูปแบบการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ เน้นการสร้างผลงานจริง (Product-based Learning) ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นสภาพแวดล้อมหลัก บูรณาการทักษะดิจิทัลกับเนื้อหาสังคมศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันแบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) และพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืน โดยมีแนวคิด Constructionism และกรอบ C-Teacher เป็นฐานทฤษฎี 3) ผลการประเมินประสิทธิผลพบว่า ผู้เข้าร่วมมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการพัฒนา (M=48.88) สูงกว่าก่อนการพัฒนา (M=33.88) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คิดเป็นพัฒนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.28 และมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M=4.29) โดยด้านกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M=4.42)

คำสำคัญ: Digital Content Creator, ครูสังคมศึกษา, แพลตฟอร์มออนไลน์, รูปแบบการพัฒนาทักษะ

Abstract

This research and development study aimed to 1) examine the problems in skill development, 2) develop a model, and 3) evaluate the effectiveness of a skill development model for online platform-based Digital Content Creators among Social Studies teachers. The research site comprised educational institutions in Wang Noi District, under the Educational Service Area of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The key informants for the qualitative phase, selected through purposive sampling, consisted of 17 participants/monks, including school administrators, Social Studies teachers, and digital media and technology experts. The target group for the quantitative experimental phase included 8 Social Studies teachers/monks. Research instruments consisted of semi-structured interviews, the developed skill development model, achievement tests, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test. The results indicated that: 1) The core problems involved four dimensions: digital skill gaps in media creation, public policies inconsistent with school contexts, lack of internet infrastructure and resources, and a lack of systematic understanding of online instruction. Essential skills for Social Studies teachers were categorized into three groups: digital content creation, integrated digital skills based on the C-Teacher approach, and digital literacy and online safety. 2) The developed model features five key characteristics: product-based learning, utilization of online platforms as the primary environment, integration of digital skills with Social Studies content, promotion of Professional Learning Communities (PLC), and continuous sustainability, underpinned by Constructionism and the C-Teacher framework. 3) The effectiveness evaluation revealed that post-development achievement scores (M=48.88) were statistically higher than pre-development scores (M=33.88) at the .05 significance level, representing a 44.28% improvement. Overall satisfaction with the model was at a high level (M=4.29), with the learning process and activities domain achieving the highest mean score (M=4.42).

Keywords: Digital Content Creator, Social Studies Teacher, Online Platform, Skill Development Model

1. บทนำ

ในบริบทของสังคมดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่หลายของอุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น แท็บเล็ตและสมาร์ทโฟน ซึ่งได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน หากผู้ที่มีบทบาทใกล้ชิดกับผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือครูผู้สอน ขาดการดูแลและชี้นำอย่างใกล้ชิด ก็อาจส่งผลให้เยาวชนนำเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมได้

ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ระบบการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการปรับตัวให้สอดรับกับพลวัตของโลกดิจิทัล ข้อมูลและเนื้อหาความรู้ซึ่งแต่เดิมอยู่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกแปลงเป็นสัญญาณดิจิทัลเพื่อความสะดวกในการรับ-ส่งและประมวลผล ส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น e-Learning และการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ มีบทบาทสำคัญมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้รายบุคคล และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสืบค้นข้อมูลของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ครูในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิตสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

พื้นที่วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ คืออำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ประกอบด้วยเขตชุมชนเมืองกึ่งอุตสาหกรรมและชุมชนชนบท ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและทรัพยากรทางการศึกษาอย่างชัดเจน โดยโรงเรียนในบางพื้นที่ยังคงประสบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล อาทิ ความไม่เสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ต ความไม่เพียงพอของอุปกรณ์เทคโนโลยี และการขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

นอกจากปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ครูในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการสร้างสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการออกแบบและผลิต Digital Content เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าครูไทยส่วนใหญ่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน แต่ยังขาดทักษะเชิงลึกในการสร้างสื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ยิ่งไปกว่านั้น ภาระงานของครูที่มีจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งงานธุรการ งานประเมินผล และงานโครงการต่าง ๆ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ครูขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ในส่วนของผู้เรียน พบว่านักเรียนในพื้นที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) (UNESCO, 2021) ด้วยเหตุนี้ หากครูไม่สามารถพัฒนาทักษะในการสร้าง Digital Content ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนได้ การจัดการเรียนรู้ก็จะไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมและความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ครูสามารถสร้างสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพ ทันต่อรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มของภาครัฐ อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวยังสอดรับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดให้

ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่กำหนดให้วางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อศึกษาสภาพปัญหา พัฒนารูปแบบ และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าว อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับครูและสถานศึกษาในการสร้างและเผยแพร่สื่อกการเรียนรู้ดิจิทัลบนแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา(Research and Development: R&D) โดยใช้วิธีแบบผสานวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากโรงเรียนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 36 โรงเรียน

2) ผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 36 โรงเรียน

2.2) กลุ่มตัวอย่าง

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายของคณะครุศาสตร์ และมีครูที่มีความพร้อมและมีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) โรงเรียนพื้นที่อำเภอวังน้อย จำนวน 4 โรงเรียน เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 โรงเรียน

2) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากโรงเรียนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 8 รูป/คน และ

3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

2) แบบสอบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

3) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

4) แบบทดสอบวัดผลก่อนเรียน-หลังเรียนวัดระดับความรู้ หรือ ความเข้าใจในการสร้างสื่อดิจิทัล (Digital Content Creator)

5) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนเพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

4. วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ให้วิธีการหาประสิทธิภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 5 ฉบับ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้ง แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set)

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.05 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะว่ามีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) ฉบับสมบูรณ์

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 1) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) สำรวจความต้องการรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลนสำหรับครูสอนสังคมศึกษา

ระยะที่ 3 จัดประชุมพูดคุย กลุ่มย่อย 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 4 คน จากโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 คน และระดับมัธยมศึกษา 2 คน 2) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากโรงเรียนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 10 คน จาก 10 โรงเรียน ระดับประถมศึกษา 5 คน และระดับมัธยมศึกษา 5 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 3 คน

ระยะที่ 4 1) ศึกษาและวิเคราะห์ถอดรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา 2) พัฒนาและจัดทำรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา

ระยะที่ 5 นำรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษาไปทดลองใช้เพื่อประเมินผล

ระยะที่ 6 ประชุม สรุป เขียนรายงานวิจัย และตีพิมพ์บทความวิจัย

4. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษา” มีสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1.1) สภาพปัญหาสำคัญในการพัฒนาทักษะของครู สรุปได้เป็น 4 ประเด็น คือ 1) ช่องว่างทางทักษะดิจิทัล ถึงแม้ ปัจจุบันครูส่วนใหญ่จะมีทักษะดิจิทัล แต่ทักษะที่ยังเป็นปัญหาคือ ทักษะในการใช้โปรแกรมใน

การสร้างสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการเป็นครูในยุคศตวรรษที่ 21 และในการพัฒนาประเทศ 2) นโยบายภาครัฐยังไม่สอดคล้องกับบริบท นโยบายด้านการศึกษาหรือการพัฒนาจากหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการศึกษายังไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน ซึ่งแต่ละแห่งมีบริบทและความพร้อมที่แตกต่างกัน 3) การขาดแคลนทรัพยากร ในสถานศึกษายังขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาสื่อ และอุปกรณ์ที่จำเป็นและเพียงพอต่อความต้องการของครู นักเรียนและสถานศึกษา รวมถึง สัญญาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีความเสถียรเพียงพอต่อการใช้งานของครูและนักเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ 4) บุคลากรขาดความเข้าใจ ยังมีครูจำนวนมากยังขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเป็นระบบ และมักเผชิญกับปัญหาจากความยุ่งยากของแพลตฟอร์มในการบริหารจัดการ

1.2) ทักษะ Digital Content Creator สำหรับครูสังคมศึกษา ในปัจจุบันครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างเนื้อหาดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาสามารถสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกทักษะที่จำเป็นออกกลุ่มๆ ได้ 3 กลุ่มมี 1) ทักษะเฉพาะทางด้านการสร้างเนื้อหา (Core Content Creator Skills) 2) ทักษะดิจิทัลเชิงบูรณาการสำหรับครู (C-Teacher) 3) ทักษะการรู้ดิจิทัลและความปลอดภัย (Digital Literacy & Safety)

1.3) รูปแบบในการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา ควรตั้งอยู่บนแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism / Constructionism) 2) ครูศตวรรษที่ 21 และ C-Teacher การพัฒนาครูตามแนวทาง C-Teacher 8 ประการ 3) การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ในบริบทของการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 4) การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development: CPD)

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ควรต้องมีลักษณะดังนี้ 1) เน้นการสร้างผลงานจริง (Product-based Learning) โดยให้ครู “เรียนรู้ผ่านการสร้างชิ้นงาน” 2) ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นพื้นที่เรียนรู้หลัก โดยรูปแบบควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็น “สภาพแวดล้อมหลัก” 3) เชื่อมโยง “ทักษะดิจิทัล” และ“เนื้อหาสังคมศึกษา” ให้ครูพัฒนาทักษะดิจิทัลไปพร้อมกับการออกแบบสื่อที่สอดคล้องกับสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันแบบ PLC (Professional Learning Community) โดยครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เผยแพร่ผลงาน รับข้อเสนอแนะ และปรับปรุงงานร่วมกันบนแพลตฟอร์มออนไลน์ 5) พัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Continuous & Sustainable Development) ทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืนมากกว่า “อบรมระยะสั้น”

3. ประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา ผลการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

3.1) ประสิทธิผลรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา พบว่า ผู้เข้าเรียนที่เข้าเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บน

แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา มีผลการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 44.28 เฉลี่ยคะแนนหลังเรียนอยู่ที่ 48.88 คะแนน สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน 15.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังเรียนที่มากกว่าคะแนนก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษาทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากการเรียนรู้ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ที่ 44.28 แสดงให้เห็นว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรืออาจกล่าวได้ว่าสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 เนื่องจากค่า t มีค่าสูงมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้หรือสื่อที่นำมาใช้ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ของผู้เข้าเรียนอย่างชัดเจน

3.2) ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษา พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษา มีความคิดเห็นว่าภาพรวมทุกด้านอยู่ระดับมาก (4.29) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีผลการประเมินมากที่สุดอยู่ระดับมาก มีค่าคะแนนอยู่ที่ 4.42 คือ ด้านที่ 2 กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรม (Learning Process & Activities) ด้านที่มีผลการประเมินน้อยที่สุดอยู่ระดับมาก มีค่าคะแนนอยู่ที่ 4.13 คือ ด้านที่ 5 ความพึงพอใจโดยรวม (Overall Satisfaction)

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษา” มีผลการวิจัยนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาสำคัญในการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator ของครูสังคมศึกษา ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ ช่องว่างทางทักษะดิจิทัล นโยบายที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา การขาดแคลนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล และการขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิด TPACK Framework (Mishra & Koehler, 2006) ซึ่งระบุว่าครูจำนวนมากยังขาดความสามารถในการบูรณาการระหว่างความรู้ด้านเนื้อหาวิชา เทคโนโลยี และวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวราพินทร์ ชาววิวัฒน์(2565) ที่ศึกษาเรื่อง "แนวทางการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2" ซึ่งพบว่าทักษะดิจิทัลของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่ทักษะการใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และมีข้อเสนอแนะว่าควรส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่ครู สนับสนุนการปฏิบัติงานในรูปแบบดิจิทัล ตลอดจนจัดสรรงบประมาณและอุปกรณ์ให้แก่สถานศึกษาอย่างเพียงพอและทั่วถึง นอกจากนี้ ปัญหานโยบายการพัฒนาครูที่ขาดความสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา รวมถึงการขาดแคลนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mishra และ Koehler (2006) ที่ชี้ว่าการ

พัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของครูจะบังเกิดผลได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนเชิงระบบอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านนโยบาย ทรัพยากร และการบูรณาการเทคโนโลยีกับวิธีการสอนและเนื้อหาวิชาอย่างเหมาะสม สำหรับการจำแนกทักษะ Digital Content Creator สำหรับครูสังคมศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มนั้น สอดคล้องกับกรอบสมรรถนะดิจิทัลของครูที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการพัฒนาครูในเชิงองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านการผลิตสื่อ การจัดการเรียนรู้ และจริยธรรมดิจิทัล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักสูตรพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษาที่มีความเหมาะสมและประสิทธิภาพ ควรประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การเน้นการสร้างผลงานจริง การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้หลัก การเชื่อมโยงทักษะดิจิทัลกับเนื้อหาสาระสังคมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพในระยะยาว แทนการอบรมระยะสั้นที่ขาดความต่อเนื่อง การจัดการเรียนรู้โดยเน้นการสร้างผลงานจริง (Product-based Learning) สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของ Papert (1980) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีความหมายเมื่อผู้เรียนได้ลงมือสร้างผลงานด้วยตนเอง

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนางเงาแข เดือดขุนทด(2564) เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล จังหวัดฉะเชิงเทรา" ซึ่งพบว่าองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้าน 28 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยความต้องการจำเป็นสูงสุดอยู่ที่การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วนหลัก ครอบคลุมหลักการและวัตถุประสงค์ เนื้อหาการเรียนรู้ 4 หน่วย กระบวนการพัฒนา การประเมินผลและเงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินพบว่าพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนาที่อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในทุกด้าน รวมถึงระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม ต่างอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสังคมศึกษามีประสิทธิผลในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยผู้เข้าร่วมการพัฒนามีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 44.28 (M = 48.88 และ M = 33.88 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาจากค่า t ที่มีค่าสูงมาก อาจกล่าวได้ว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารูปแบบการพัฒนาและสื่อที่นำมาใช้ส่งผลต่อการเพิ่มพูนความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ่งผล ([ปี]) เรื่อง "การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนการสอนออนไลน์เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยเครือข่าย โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ" ซึ่งพบว่าแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.35/82.46 เป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐาน 80/80 ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .8959 (ร้อยละ 89.59) และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวยืนยันว่าแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบมีศักยภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการเรียนการสอนจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูสอนสังคมศึกษา” ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1) สถานศึกษาควรนำรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูสังคมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างผลงานจริง (Product-based Learning) เพื่อให้ครูได้พัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติและสามารถนำผลงานที่สร้างขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง

1.2) ครูสังคมศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสาระอื่น สามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปปรับใช้ในการพัฒนาตนเองและการพัฒนาร่วมกันในลักษณะชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ผลงาน และรับข้อเสนอแนะจากเพื่อนครู ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3) ผู้พัฒนาหลักสูตรและผู้จัดอบรมครู ควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรพัฒนาครูด้านดิจิทัล โดยบูรณาการทักษะดิจิทัลเข้ากับเนื้อหาวิชา ไม่เน้นการฝึกใช้เครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่ควรมุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระวิชาและบริบทของผู้เรียน

1.4) การพัฒนาระบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบหรือปรับปรุงแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการพัฒนาครู ให้เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งด้านการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ การสื่อสาร และการประเมินผล เพื่อรองรับการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1) หน่วยงานกำกับดูแลด้านการศึกษา ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาครูด้านทักษะดิจิทัลที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่สามารถเลือกหรือปรับใช้รูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับความพร้อมด้านทรัพยากรและบุคลากร

2.2) การสนับสนุนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเพียงพอและทั่วถึง เช่น อุปกรณ์ดิจิทัล ซอฟต์แวร์สำหรับการสร้างสื่อ และระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีความเสถียร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator ของครูอย่างยั่งยืน

2.3) การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง (CPD) ควรกำหนดให้การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูเป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development: CPD) โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ระยะยาว มากกว่าการอบรมระยะสั้น และเชื่อมโยงผลการพัฒนากับการประเมินวิทยฐานะหรือความก้าวหน้าในวิชาชีพ

2.4) การส่งเสริมเครือข่าย PLC ออนไลน์ระดับเขต/ระดับประเทศ ควรสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์ของครูสังคมศึกษาในระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศ เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ผลงาน และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษาและวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) การขยายกลุ่มตัวอย่างและบริบทการวิจัย ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator กับครูในกลุ่มสาระอื่น หรือในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย หรืออาชีวศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลและความเหมาะสมของรูปแบบในบริบทที่หลากหลาย

3.2) การศึกษาผลระยะยาวของรูปแบบการพัฒนา ควรมีการติดตามผลการใช้รูปแบบในระยะยาว เพื่อศึกษาความคงทนของทักษะที่ได้รับการพัฒนา การนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนการสอน และผลที่เกิดกับผู้เรียนในชั้นเรียน

3.3) การวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนา ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator บนแพลตฟอร์มออนไลน์กับรูปแบบการพัฒนาแบบอื่น เช่น การอบรมแบบเผชิญหน้า หรือการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและความคุ้มค่า

3.4) การพัฒนาและทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ ควรศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR), หรือเมตาเวิร์ส เข้ากับรูปแบบการพัฒนาทักษะ Digital Content Creator เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ธนากร ม่วงกล้วย, พัชระ นวลปาน, พงศ์ประพันธ์ พงษ์โสภณ, & จีระวรรณ เกษสิงห์. (2568). TPACK ในการศึกษาไทยช่วงปี 2020–2024. *Journal of Education and Innovation, 27*(2), 321–335.

นางเงาแข เดือดขุนทด. (2564). *รูปแบบการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล จังหวัดฉะเชิงเทรา* [รายงานการวิจัย]. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ปัณฑ์ชณิช เพ่งผล, & พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2565). การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนการสอนออนไลน์เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยเครือข่ายโดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 16*(1), 106–117.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *รายงานภาระงานครูและแนวทางการลดภาระงานครู*.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานสถานภาพการใช้ดิจิทัลเพื่อการศึกษาในประเทศไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *การสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2565*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Koehler, M. J., Mishra, P., Kereluik, K., Shin, T. S., & Graham, C. R. (2013). The technological pedagogical content knowledge framework. In J. M. Spector, M. D. Merrill, J. Elen, & M. J. Bishop (Eds.), *Handbook of research on educational communications and technology* (4th ed., pp. 101–111). Springer.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017–1054. https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x

Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas*. Basic Books.

UNESCO. (2021). *Digital literacy in education: Policy brief*. UNESCO.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

The Development Model of 21st-Century Instructional Management for Thai Language Teachers in Schools under the Khon Kaen Provincial Administrative Organization

ฟ้าลิขิต สีหามาตย์[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Falikhit Sihamat [1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Khraibutr[3]
[1,2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * Suriya.see9@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 01 February 2026; Revised: 24 March 2026; Accepted: 12 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) พัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น การวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและพึงประสงค์จากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระฯ และครูภาษาไทย 116 คน ด้วยแบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น 1.00) ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ระยะที่ 3 และ 4 ทดลองใช้และประเมินรูปแบบกับครูภาษาไทย 30 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ=3.33, S.D.=0.36) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.78, S.D.=0.26) ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าดัชนีเท่ากับ 0.43 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี (0.55) รองลงมาคือด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (0.44) ด้านการพัฒนาคุณภาพครู (0.38) ด้านการจัดการชั้นเรียน (0.35) และด้านการพัฒนาหลักสูตร (0.34) ตามลำดับ 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล แบ่งเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง (μ=3.38, S.D.=0.42) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.76, S.D.=0.45) 4) ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสม (μ=4.62, S.D.=0.34) ด้านความเป็นไปได้ (μ=4.73, S.D.=0.37) และด้านความเป็นประโยชน์ (μ=4.85, S.D.=0.38) อยู่ในระดับมาก

ที่สุดทุกด้าน และผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาตามรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.72, S.D.=0.44)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑, องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research and development study aimed to 1) examine the current states, desirable states, and priority needs, 2) develop a model, 3) implement the model, and 4) evaluate a learning management development model for 21st-century Thai language teachers under the Khon Kaen Provincial Administrative Organization. The research was conducted in four phases: Phase 1 surveyed the current and desirable states from 116 school administrators, heads of Thai language departments, and Thai language teachers using a questionnaire with a reliability of 1.00; Phase 2 involved model development verified and evaluated by 9 experts; and Phases 3 and 4 focused on model implementation and evaluation with 30 Thai language teachers. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$). The results indicated that: 1) The overall current state of practice was at a moderate level (M=3.33,SD=0.36), while the desirable state was at the highest level (M=4.78,SD=0.26). The overall priority need index was 0.43, with the highest need found in instructional media and technology (0.55), followed by learning assessment (0.44), teacher quality development (0.38), classroom management (0.35), and curriculum development (0.34). 2) The developed model comprises five components: principles, objectives, content, development process, and measurement and evaluation, spanning five learning units. 3) The implementation results showed that teachers' learning management capabilities significantly increased from a moderate level (M=3.38,SD=0.42) before development to the highest level (M=4.76,SD=0.45) after development. 4) Expert evaluation of the model's efficiency demonstrated that appropriateness (M=4.62,SD=0.34), feasibility (M=4.73,SD=0.37), and utility (M=4.85,SD=0.38) were all at the highest levels, and the overall satisfaction of teachers toward the model was also at the highest level (M=4.72,SD=0.44).

Keywords: Learning Management, 21st-Century Thai Language Teacher, Khon Kaen Provincial Administrative Organization

1. บทนำ

ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ทุก ๆ องค์การจะต้องเผชิญกับสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์กร และระดับบุคคล ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ข้อมูล ข่าวสารและเทคโนโลยีอื่น ๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อหลายประเทศ นั่นเป็นเพราะสังคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ มีความแตกต่างจากในอดีตไปมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อ เทคโนโลยีและทรัพยากรต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก รวมทั้งมีความเชื่อมโยง ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต ดังนั้นในโลกศตวรรษที่ 21 ไม่มีความแน่นอน ทักษะเดิมที่มนุษย์มีและใช้ได้ผลในโลกยุคก่อนจึงไม่สามารถใช้ได้ผลในยุคปัจจุบัน และอนาคตมนุษย์ต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ เพื่อความอยู่รอดในสังคม สิ่ง

สำคัญที่จะสร้างคนในสังคมคือการศึกษา การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษ ที่ 21 ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้ง กาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดี รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคม และผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็น ในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สามและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง และแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลง ของโลกศตวรรษที่ 21 และได้กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนา ผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3R 8Cs)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๕๔๕ หมวดที่ ๔ ได้ระบุว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง กระบวนการจัด การศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามศักยภาพ การจัดการเรียนการสอนจะต้อง ส่งเสริมนักเรียน สามารถนำวิธีการเรียนรู้ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะ มาตรา ๒๔ การจัด กระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ ๑) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ๓) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ๒ ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ๔) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและนักเรียนอาจเรียนรู้ ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนา

นักเรียนตามศักยภาพ นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในหมวด ๖ ว่าด้วยมาตรฐานและ การประกันคุณภาพการศึกษาที่ต้องนำการวิจัยเชิงประเมินมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) และหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญของนักเรียน ในขั้นความสามารถในการคิด ซึ่งเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์การคิดสังเคราะห์การคิด สร้างสรรค์การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใช้ใน การตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ ที่เน้นการวางรากฐานการพัฒนา ประชากรวัยเรียนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ผู้เรียนที่มีความต้องการดูแลเป็นพิเศษ ให้มีความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ ๓ ด้วยตนเองมีความสามารถในการวางแผนชีวิต และการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสม สามารถ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ ๒๑ และครู บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คุณสมบัติหรือทักษะที่สำคัญ คือ 3R และ 8C 3R คือ Reading-อ่านออก, (W) Riting-เขียนได้, (A) Rithmatic-มีทักษะในการคำนวณ 8C คือ Critical Thinking and Problem Solving : มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ไขปัญหาได้ Creativity and Innovation : คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงนวัตกรรม Collaboration Teamwork and Leadership : ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ Communication Information and Media Literacy : ทักษะในการสื่อสาร และการรู้เท่าทันสื่อ Cross-cultural Understanding : ความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม กระบวนการคิดข้ามวัฒนธรรม Computing and ICT Literacy : ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี ซึ่งเยาวชนในยุคปัจจุบันมีความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอย่างมากหรือเป็น Native Digital ส่วนคนรุ่นเก่าหรือผู้สูงอายุเปรียบเสมือนเป็น Immigrant Digital แต่เราต้องไม่อายที่จะเรียนรู้แม้ว่าจะสูงอายุแล้วก็ตาม Career and Learning Skills : ทักษะทางอาชีพ และการเรียนรู้ Compassion : มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของทักษะขั้นต้นทั้งหมด และเป็นคุณลักษณะที่เด็กไทยจำเป็นต้องมี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3, 2568) อีกทั้งการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันเป็นยุค New normal มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่มี Platform และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความพอเพียง และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะออกแบบการเรียนรู้ให้มีลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็น

โจทย์ที่ท้าทาย ความเป็นมืออาชีพ (Professional) ของครูอย่างมาก อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ก็อาจจัดแตกต่างกัน ตามบริบทของสถานศึกษา และที่สำคัญต้องวางแผนหรือออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับสถานการณ์ไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วยเช่นกัน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2563)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายการในพัฒนาการศึกษาผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะด้าน การอ่านและการเขียนภาษาไทยซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหา ความรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ใช้ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไปสู่พลเมืองที่ดี มีภูมิคุ้มกันในตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันและปรับตัวให้ เท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนั้น จึงต้องมีความรู้ ทั้งด้านทักษะเฉพาะและด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา มีระบบการคิดและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน บนฐานการคิดที่ถูกต้องและสร้างสรรค การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยการนำนโยบาย สู่การปฏิบัติ มีการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย การพัฒนาข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา การผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การติดตามประเมินผล และการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ โดยคาดหวังให้ผู้เรียนมีความพร้อมด้านทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างเข้าใจและชัดเจน การรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความเคลื่อนไหวของสังคมโลกและนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในเชิงสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนภาษาไทย จึงต้องอาศัยหน่วยงานหลักและเครือข่ายที่มีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน ตระหนัก และเดินหน้าไปในทิศทางเดียวกัน มีนโยบายสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา ย่อมจะทำให้เกิดการขยายความร่วมมือและแรงขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษา ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

จากการศึกษาการปฏิรูปการจัดการศึกษาให้ก้าวทันโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ของสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า ปัญหาที่สำคัญของระบบการศึกษาของไทย คือ ผู้บริหาร ครูส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมมาแบบล้าหลัง ทั้งเรื่องอุดมการณ์และแนวทางการศึกษาเรียนรู้ มีกรอบคิดแบบจารีตนิยม มุ่งรักษาสถานภาพเดิมที่พวกตนเคยชินและได้รับประโยชน์ เน้นเรื่องการเชื่อฟัง การเคารพค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ไม่ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งการจะสร้างพลเมืองที่มีความคิดอ่านอุปนิสัยใจคอ ทักษะและความรู้แบบใหม่ที่จะใช้งานในโลก ศตวรรษที่ ๒๑ ได้ดี เรื่องที่สำคัญคือต้องเปลี่ยนแปลงครู ให้มีความรู้ ทักษะ คุณสมบัติแบบใหม่ จากครูที่สอนแบบบรรยายให้นักเรียนจำประมวลความรู้ เป็นการเรียนรู้แบบ สัมมนา ทดลองทำโครงการ ทำวิจัย ทำความเข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องอ่าน ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น ครูเปลี่ยนจากผู้บรรยายเป็นโค้ช เป็นผู้อำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็น ฝึกภาคปฏิบัติ วิจัย ทำโครงการแก้ปัญหา

การฝึกทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน การบริหารจัดการ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการผลิตคนที่มีความรู้และทักษะที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่ ๒๑(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ดังนั้นการพัฒนาครูจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ส่งเสริมให้ครูก้าวหน้าในวิชาชีพ สามารถทำงานได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผล สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมี ประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามไปด้วย ครูต้องได้รับการพัฒนาเพราะจะเป็นกระบวนการที่เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทัศนคติของบุคลากรในองค์การส่งผลให้การปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และช่วยให้ครูสามารถนำศักยภาพที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อองค์การมากที่สุด และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถความชำนาญตลอดจนทัศนคติของครู เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมสำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์การได้ (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555)

การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายการพัฒนา นโยบายที่ ๒ การพัฒนาการศึกษา โดยจะพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานการศึกษาของชาติ จัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามมาตฐาน มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย ๒.๑ พัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบ ด้านและเชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการการเรียนรู้ให้หลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และนันทนาการ ที่ครอบคลุมทั้งด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา วัฒนธรรม ศาสนา และประชาธิปไตย ๒.๒ พัฒนาระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วยจังหวัดขอนแก่น ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งการสร้างจริยธรรมในระดับปัจเจกบุคคล สร้าง ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ๒.๓ พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา โดยสนับสนุนให้มีระบบการ เรียนการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ๒.๔ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด ให้มีคุณภาพและ พอเพียงกับสาขาวิชาที่ขาดแคลน ๒.๕ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาในและนอกระบบครอบคลุมทุกช่วงวัย ให้มีคุณภาพ และพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต และจากสรุปผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา ๒๕๖๔ พบว่าจุดที่ควรพัฒนา คือ ๑. การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียน ๒. การมีทักษะและความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ของนักเรียน ๓. การได้รับความช่วยเหลือตามเกณฑ์ของนักเรียนผู้ด้วยโอกาสให้เพียงพอ ๔. การจัดกิจกรรมนอกเหนือหลักสูตรมากเกินไป ทำให้มีผลกระทบต่อการเรียนของนักเรียน ๕. การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือโซเชียลมีเดียมากเกินไปของนักเรียนทำให้มีผลกระทบต่อการเรียน ๗. การมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสาในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมของนักเรียนค่อนข้างน้อย

ดังนั้นการพัฒนาครูจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ส่งเสริมให้ครู ก้าวหน้าในวิชาชีพ สามารถทำงานได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผล สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามไป

ด้วย ครูต้องได้รับการพัฒนาเพราะจะเป็นกระบวนการที่เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในสถานศึกษาผู้ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน มองเห็นปัญหาและตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพผู้เรียน จึงต้องการศึกษารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้มีรูปแบบที่เป็นรูปธรรมนำไปพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย จำนวน 17 คน และครูภาษาไทย จำนวน 79 คน รวม 116 คน เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับร่างรูปแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์ข้อมูล การตีความสรุปและนำเสนอเนื้อหาเชิงบริบท

ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน โดยความสมัคใจ เครื่องมือในการวิจัย คือ คู่มือการใช้รูปแบบ แบบสอบถาม

ประเมินพฤติกรรมก่อนการัฒนาแบบสอบถามระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน ที่เข้าร่วมการพัฒนาตามรูปแบบ เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= ๓.๕๓) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๗๔) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ มีการบูรณาการทักษะชีวิตและการคิดวิเคราะห์ในหลักสูตร (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๗) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๒๕)

ด้านการจัดการชั้นเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๓๘) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๘๖) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูส่งเสริมการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการเรียนรู้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๙) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้แนะนำ มากกว่าสอนบรรยาย (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๖)

ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๓๒) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๘๑) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม (PNI $_{modified}$ = ๐.๕๖) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ครูนำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๓๒)

ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๑๓ สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๘๕) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ AI หรือระบบอัจฉริยะในบริบทของการศึกษา (PNI $_{modified}$ = ๑.๐๒) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ ครูตระหนักถึงบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๓๐)

ด้านการพัฒนาคุณภาพครู พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๓๕) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๖๓) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูมีการพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ($PNI_{modified}$ = ๑.๒๐) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ ครูตระหนักถึงบทบาทของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ($PNI_{modified}$ = ๐.๑๕)

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๓๓, S.D. = ๐.๓๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\overline{X}$= ๓.๕๓, S.D. = ๐.๓๐) รองลงมาคือการพัฒนาคุณภาพครู ($\overline{X}$= ๓.๓๕, S.D. = ๐.๓๔) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($\overline{X}$=๓.๓๒, S.D. = ๐.๔๙) การจัดการชั้นเรียน ($\overline{X}$=๓.๓๑, S.D. = ๐.๓๘) สื่อการสอนและเทคโนโลยี ($\overline{X}$= ๓.๑๓, S.D. = ๐.๑๓) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= ๔.๗๘, S.D. = ๐.๒๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดการชั้นเรียน ($\overline{X}$= ๔.๘๖, S.D. = ๐.๒๐) รองลงมาคือสื่อการสอนและเทคโนโลยี ($\overline{X}$= ๔.๘๕, S.D. = ๐.๒๕) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($\overline{X}$= ๔.๘๑, S.D = ๐.๒๙) การพัฒนาหลักสูตร ($\overline{X}$= ๔.๗๔, S.D. = ๐.๒๙) และการพัฒนาคุณภาพครู ($\overline{X}$= ๔.๖๓, S.D. = ๐.๒๗) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่า PNI Modified ($PNI_{modified}$ = ๐.๔๓) โดยมีค่า PNI Modified อยู่ระหว่าง ๐.๓๔ - ๐.๕๕ โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี (๐.๕๕) รองลงมาคือด้าน การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (๐.๔๔) ด้านการการพัฒนาคุณภาพครู (๐.๓๘) ด้านการจัดการชั้นเรียน (๐.๓๕) และด้านการพัฒนาหลักสูตร (๐.๓๔) ตามลำดับ

ผลการวิจัย ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล ตรวจสอบยืนยันรูปแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่าด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๖๓, S.D. ๐.๔๑) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการวัดและประเมินผล ($\overline{X}$=๔.๗๕, S.D. ๐.๓๔) รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา ($\overline{X}$=๔.๖๙, S.D. ๐.๔๑) ด้านหลักการ ($\overline{X}$=๔.๕๗, S.D. ๐.๔๑) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๕๗, S.D. ๐.๕๓) ด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๕๖, S.D. ๐.๓๘)

ตามลำดับ ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=๔.๗๙, S.D. ๐.๓๖) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{X}$=๔.๘๑, S.D. ๐.๓๑) รองลงมาคือด้าน หลักการ ($\bar{X}$= ๔.๘๐, S.D. ๐.๒๑) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{X}$=๔.๘๐, S.D. ๐.๔๙) และด้านเนื้อหา ($\bar{X}$=๔.๗๙, S.D. ๐.๓๖) ตามลำดับ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=๔.๘๔, S.D. ๐.๔๓) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{X}$=๔.๘๘, S.D. ๐.๕๑) รองลงมาคือด้าน การวัดและประเมินผล ($\bar{X}$=๔.๘๔, S.D. ๐.๔๓) ด้านเนื้อหา ($\bar{X}$=๔.๘๓, S.D. ๐.๔๒) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{X}$=๔.๘๓, S.D. ๐.๔๗) และด้านหลักการ ($\bar{X}$=๔.๘๐, S.D. ๐.๒๘) ตามลำดับ

ผลการวิจัย ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการการประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๘, S.D. = ๐.๔๒) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๖, S.D. = ๐.๔๕) การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การพัฒนาหลักสูตร ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๘, S.D. = ๐.๓๑) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๗, S.D. = ๐.๕๑) การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การจัดการชั้นเรียน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๔, S.D. = ๐.๔๖) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๗, S.D. = ๐.๔๙) การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๘, S.D. = ๐.๔๓) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๔, S.D. = ๐.๔๗) การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ สื่อการสอนและเทคโนโลยี ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๐, S.D. = ๐.๔๗) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๗, S.D. = ๐.๓๘) การประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การพัฒนาคุณภาพครู ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๒, S.D. = ๐.๔๓) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๗๗, S.D. = ๐.๔๐)

ผลการวิจัย ระยะที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๖๒, S.D. ๐.๓๔) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านหลักการ ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๒๘) รองลงมาคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๖๖, S.D. ๐.๓๒) ด้านเนื้อหา ($\overline{X}$=๔.๖๓, S.D. ๐.๓๑) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๕๔, S.D. ๐.๔๑) ด้านการวัดและประเมินผล ($\overline{X}$=๔.๕๒, S.D. ๐.๓๘) ตามลำดับ ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๗๓, S.D. ๐.๓๗) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๓๕) รองลงมาคือด้าน เนื้อหา ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๓๑) ด้านหลักการ ($\overline{X}$=๔.๗๓, S.D. ๐.๓๑) และการวัดและประเมินผล($\overline{X}$=๔.๖๙, S.D. ๐.๓๙) ตามลำดับ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๘๕, S.D. ๐.๓๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๘๙, S.D. ๐.๓๘) รองลงมาคือด้าน เนื้อหาและกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๘๖, S.D. ๐.๓๖) การวัดและประเมินผล ($\overline{X}$=๔.๘๕, S.D. ๐.๓๘) ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๗๒, S.D. ๐.๔๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวิทยากร ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๔๐) ด้านคุณภาพการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๗๒, S.D. ๐.๖๑) ด้านวิธีปฏิบัติตามเนื้อหาในรูปแบบ ($\overline{X}$=๔.๗๐, S.D. ๐.๔๐) และด้านกิจกรรมการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๖๖, S.D. ๐.๓๖) ข้อเสนอแนะจากแบบประเมินความพึงพอใจ มีดังนี้ ๑. เป็นการพัฒนาที่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมาก ๒. ควรมีการขยายผลหรือการปฏิบัติสู่เป้าหมายที่ท้าทายยิ่งขึ้น ๓. ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ๔. เป็นการพัฒนาคุณภาพครูที่มุ่งคุณภาพสู่ผู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เรียนอย่างแท้จริง ๕. การพัฒนาเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้และต่อยอดทักษะการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคดิจิทัลที่ AI มีส่วนสำคัญที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

5. อภิปรายผล

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ มีการบูรณาการทักษะชีวิตและการคิดวิเคราะห์ในหลักสูตร (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๗) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๒๕) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุดธิดา พ่วงเฟื่อง และทองเหลือ แย้มศิริ** (2562) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่า ครูต้องมีทักษะการคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฝึกทักษะกระบวนการคิด มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่สอน ความรู้เกี่ยวกับการสอนวิชาภาษาไทย สามารถในการบูรณาการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของผู้เรียน สอดคล้องกับ **สงกรานต์ พรไชยา** (2567) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาไทย มีแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาไทย ประกอบด้วย หลักสูตรการบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้รูปแบบและเทคนิค วิธีการสอนอย่างหลากหลาย การพัฒนาสื่อและนวัตกรรม และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งผลการประเมินแนวทางโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการจัดการชั้นเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= ๓.๓๘) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๘๖) เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูส่งเสริมการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการเรียนรู้ (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๙) สอดคล้องกับ **Oppong-Gyebi et al. (2023)** กล่าวว่า การใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น หนังสือเรียน บทความทางวิชาการ สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต หรือการสัมภาษณ์บุคคลจริงในชุมชน มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้ มองเห็นเนื้อหาในมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ **Hobbs** (2010) กล่าวว่าการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายจำเป็นต้องมีการชี้แนะจากครูอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล เนื่องจากในยุคดิจิทัล ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อาจมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่น่าเชื่อถือ ครูจึงควรสอนทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ควบคู่ไปด้วย

ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม (PNI $_{modified}$ = ๐.๕๖) สอดคล้องกับ **Nitko and Brookhart (2014)** กล่าวว่า การวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพควรยึดหลัก ความเที่ยง (Reliability), ความตรง (Validity) และความเหมาะสมกับบริบทการเรียนรู้ (Appropriateness) โดยที่ครูผู้สอนควรมีความสามารถในการ ออกแบบเครื่องมือที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาที่สอน ซึ่งหมาย

รวมถึงการสร้างแบบทดสอบ แบบประเมินผลงาน แบบสังเกต หรือแบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ประเมินทักษะ ความรู้ และเจตคติของผู้เรียนอย่างครอบคลุม สอดคล้องกับ **ศิริเดช สุชีวะ (2561)** การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือผ่านการวิเคราะห์ ค่าความเที่ยง, ความยากง่าย, อำนาจจำแนก, และค่าความเชื่อมั่น ช่วยให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถวัดสิ่งที่ตั้งใจจะวัดได้จริง และให้ผลการประเมินที่เป็นธรรม ไม่ลำเอียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**จิระพันธ์ แก้วกำเนิด** (2562) พบว่าการอบรมครูในการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือวัดผลมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพของการประเมินผลในชั้นเรียน โดยเฉพาะการใช้ ตารางวิเคราะห์ข้อสอบและการนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงการสอนในรอบถัดไป เป็นเครื่องยืนยันว่าครูที่มีความสามารถด้านนี้สามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ AI หรือระบบอัจฉริยะในบริบทของการศึกษา (PNI $_{modified}$ = ๑.๐๒) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **Zawacki-Richter et al. (2019)** พบว่า แม้ครูส่วนใหญ่จะเห็นว่า AI มีศักยภาพในการช่วยสอนและประเมินผล แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ ความมั่นใจ และความสามารถในการนำไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ครูมักยังขาดการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและจริยธรรมการใช้ AI ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการใช้อย่างรับผิดชอบ ดังนั้น ครูที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับ AI ไม่เพียงแต่สามารถเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ยังสามารถ ออกแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ในยุคการศึกษาแห่งอนาคต

ด้านการพัฒนาคุณภาพครู พบว่า ตัวชี้วัดที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูมีการพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน (PNI $_{modified}$ = ๑.๒๐) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ ครูตระหนักถึงบทบาทของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ (PNI $_{modified}$ = ๐.๑๕) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิราภรณ์ คำจริง** (2563) กล่าวว่า การส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนส่งผลต่อความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาในห้องเรียนได้อย่างมีระบบ รวมถึงสามารถสร้างนวัตกรรมทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน ซึ่งช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และการวิจัยของ **อาภาพร บุญสุข** (2564) พบว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูมีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยมากขึ้น และสามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในรายวิชาที่ทำการวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ **ปิยนาถ วิชัยรัมย์** (2565) ซึ่งระบุว่า เมื่อครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ทดลอง และสะท้อนผลผ่านการวิจัยในชั้นเรียน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนและปรับวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างตรงจุด

ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่า PNI Modified (PNI $_{modified}$ = ๐.๔๓) โดยมีค่า PNI Modified อยู่ระหว่าง ๐.๓๔-๐.๕๕ โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็น

มากที่สุดคือ ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยี (๐.๕๕) รองลงมาคือด้าน การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (๐.๔๔) ด้านการการพัฒนาคุณภาพครู (๐.๓๘) ด้านการจัดการชั้นเรียน (๐.๓๕) และด้านการพัฒนาหลักสูตร (๐.๓๔) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิตยา ผิวผ่อง** (2563) พบว่า การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบสื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ การ์ตูนแอนิเมชัน หรือแอปพลิเคชันการเรียนรู้ ช่วยเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้ในรายวิชาที่มีเนื้อหายากหรือเป็นนามธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ **กิตติยา ชื่นอารมณ์** (2565) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) ร่วมกับแบบฝึกหัด พบว่าทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และสามารถเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการศึกษาของ **อารีย์รัตน์ โนนสุวรรณ** (2563) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับนักศึกศึกษาครูสาขาวิชาการวิจัย ความต้องการและความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตร/อาจารย์ผู้สอน คือ เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียบรู้และการสอนของตนเอง ในขณะที่สำหรับนักศึกษาโดยภาพรวมมีค่า PNI = ๐.๑๖ และมีคะแนนสูงสุด คือ PNI = ๐.๑๙ คือ เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะความคิดสร้างสรรค์

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้มีองค์ประกอบของรูปแบบ ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล และ**นุชนาถ พรหมการี** (2563) กล่าวว่า งานวิจัยเชิงพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ใช้หลักการ ๕ องค์ประกอบนี้เป็นโครงสร้างในการพัฒนาโมเดลอย่างเป็นระบบ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การจัดการชั้นเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ สื่อการสอนและเทคโนโลยี หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การพัฒนาคุณภาพครู สอดคล้องกับการศึกษาของ **ภูมิภัทร พันธ์ทองหลาง** (2562) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา พบว่ารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา ประกอบด้วย ๑) องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ หลักการ/แนวคิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระกิจกรรมการจัดฝึกอบรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล กิจกรรมการจัดการฝึกอบรม มี ๕ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้ ๑) ชั้นเตรียม ๒) ชั้นสอน ๓) ขั้นกิจกรรมกลุ่ม ๔) ชั้นนำเสนอผลงาน และ ๕) ขั้นประเมินผลสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของ **ฐิตารีย์ ปาปะใน** (2563) พบว่าโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ของครูสอนภาษาไทยเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๒ ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา

กระบวนการ และการประเมินผล แนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองคอนสตรัคติวิสต์ของ Doolittle and Camp (1999)

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ๙ คน ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๖๓, S.D. ๐.๔๑) ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๗๙, S.D. ๐.๓๖) ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๘๔, S.D. ๐.๔๓) สอดคล้องกับการศึกษาของ **ภูมิภัทร พันธ์ทองหลาง** (2562) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา พบว่า รูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่ พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การใช้รูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา ที่ได้รับการ ฝึกอบรมตามรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม ๑) นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาไทยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๒) นักศึกษามีผล คะแนนเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาไทยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๑ สอดคล้องกับการศึกษาของ **ฐิตารีย์ ปาปะใน** (2563) พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ของครูสอนภาษาไทยเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๒ โดยรวมทั้งสองส่วนอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปได้ว่า ผลการพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ของครูสอนภาษาไทยเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๒ ในครั้งนี้ช่วยให้สถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ของครูสอนภาษาไทยเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นก่อนประถมศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๖๒, S.D. ๐.๓๔) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านหลักการ ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๒๘) รองลงมาคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๖๖, S.D. ๐.๓๒) ด้านเนื้อหา ($\overline{X}$=๔.๖๓, S.D. ๐.๓๑) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๕๔, S.D. ๐.๔๑) ด้านการวัดและประเมินผล ($\overline{X}$=๔.๕๒, S.D. ๐.๓๘) ตามลำดับ ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๗๓, S.D. ๐.๓๗) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๓๕) รองลงมาคือด้าน เนื้อหา ($\overline{X}$=๔.๗๗, S.D. ๐.๓๑) ด้านหลักการ ($\overline{X}$=๔.๗๓, S.D. ๐.๓๑) และการวัดและประเมินผล($\overline{X}$=๔.๖๙, S.D. ๐.๓๙) ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=๔.๘๕, S.D. ๐.๓๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$=๔.๘๙, S.D. ๐.๓๘) รองลงมาคือด้าน เนื้อหาและกระบวนการพัฒนา ($\overline{X}$=๔.๘๖, S.D. ๐.๓๖) การวัดและประเมินผล ($\overline{X}$=

๔.๘๕, S.D. ๐.๓๘) จะเห็นว่าผลการประเมินมากที่สุด ทุกด้าน ดังเช่น **อุทุมพร จามรมาน (2560) เยาวดี วิบูลย์ศรี** (2562) **Bardo** และ **Hartman** (1992) ได้นำเสนอว่า รูปแบบมีความสำคัญ เป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยเป็นการแสดงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันของหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลอย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพชรจันทร์ ภูทะวัง และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ์** (2566) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของครูเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครูภาษาไทยสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การนำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ไปใช้ ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ อย่างละเอียดเพื่อประสิทธิภาพของการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยวิจัยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กับโรงเรียนสังกัด สพฐ. หรือโรงเรียนเอกชน เพื่อดูความเหมาะสมของรูปแบบตามบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการวิจัยต่อยอดโดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในโรงเรียนเพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพในบริบทต่าง ๆ และวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จหรือปัจจัยเสี่ยงระหว่างการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). *การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย*.
http://academic.obec.go.th/images/document/1635915031_d_1.pdf
กิตติยา ชื่นอารมณ์. (2565). ผลของการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมร่วมกับแบบฝึกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา, 18*(2), 91–104.

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ คำจริง. (2563). ผลของการส่งเสริมครูในการวิจัยในชั้นเรียนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 9*(2), 45–59.

จิระพันธ์ แก้วกำเนิด. (2562). ผลของการพัฒนาครูในการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21*(3), 45–58.

ฐิตารีย์ ปาปะใน. (2563). *การพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ของครูสอนภาษาไทยเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

นิตยา ผิวผ่อง. (2563). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารเทคโนโลยีการศึกษา, 13*(1), 65–78.

นุชนาถ พรหมการี. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา, 15*(2), 45–60.

ปิยนาถ วิชัยรัมย์. (2565). การส่งเสริมครูในการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 15*(1), 22–31.

ภูมิภัทร พันธ์ทองหลาง. (2562). *การพัฒนารูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันการพลศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์].

เพชรจันทร์ ภูทะวัง, & สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์. (2566). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12*(4), 282–296.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2562). *การวิจัยในชั้นเรียน: แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย วงษ์ใหญ่, & มารุต พัฒผล. (2563). *New normal ทางการเรียนรู้*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุดธิดา พ่วงเฟื่อง, & ทองเหลือ แย้มศิริ. (2562). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูของครูภาษาไทยในศตวรรษที่ 21. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7*(3), 137–150.

สงกรานต์ พรไชยา. (2567). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 13*(1), 459–470.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. (2568). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3R8C)*. https://korat3.go.th/supervisor/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554–2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา พ.ศ. 2554* [เอกสารอัดสำเนา]. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

ศิริเดช สุชีวะ. (2561). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อาภาพร บุญสุข. (2564). ผลของการพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 44*(2), 35–48.

อารีย์รัตน์ โนนสุวรรณ. (2563). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและการกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

อุทุมพร จามรมาน. (2560). *การพัฒนาวิชาชีพครู* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bardo, J. W., & Hartman, D. R. (1992). *Improving teaching through classroom research*. Kendall/Hunt Publishing.

Doolittle, P. E., & Camp, W. G. (1999). Constructivism: The career and technical education perspective. *Journal of Vocational and Technical Education, 16*(1), 23–46.

Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. The Aspen Institute.

Oppong-Gyebi, E., Bonyah, E., & Clark, L. J. (2023). Constructive instructional teaching and learning approaches and their mathematical classroom teaching practices: A junior high school perspective. *Contemporary Mathematics and Science Education, 4*(1), Article ep23002. https://doi.org/10.30935/conmaths/12541

Nitko, A. J., & Brookhart, S. M. (2014). *Educational assessment of students* (7th ed.). Pearson.

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). *Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education: Where are the educators? International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16*(1), 1–27. https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

ความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ในยุคดิจิทัล: การวิเคราะห์ผลกระทบแบบสองทางต่อการเรียนรู้และการทำงานในศตวรรษที่ 21

Emotional Intelligence of Generation Z in the Digital Era: A Dual-Impact Analysis on Learning and Work Performance in the 21st Century

อรนุช หงวนไธสง[1*]

[1]สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ประเทศไทย

Oranut Nguanthaisong[1]
[1]The Teachers' Council of Thailand, Thailand
✉: * oranut@ksp.or.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 03 February 2026; Revised: 14 March 2026; Accepted: 23 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของยุคดิจิทัลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทย และเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ยุคดิจิทัลส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทยทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านลบ ได้แก่ การลดลงของทักษะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า การเปรียบเทียบตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การใช้หน้าจอเป็นเวลานาน และแนวโน้มปัญหาสุขภาพจิตที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านบวก พบว่า เจเนอเรชัน Z ไทยมีระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการใช้อารมณ์ให้เกิดประโยชน์ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายสนับสนุน และการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์และการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนทางอารมณ์จากครอบครัว การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการสร้างโอกาสในการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตจริง การศึกษานี้เสนอให้มีการพัฒนานโยบายแบบบูรณาการ ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรให้บูรณาการการเรียนรู้ด้านสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning: SEL) การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ปกครองด้านการดูแลเด็กในยุคดิจิทัล การยกระดับมาตรการความปลอดภัยทางไซเบอร์ การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพจิต และการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งควรมีการวิจัยระยะยาว การพัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดทางอารมณ์ในบริบทดิจิทัล และการออกแบบโปรแกรมส่งเสริมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไทยอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, เจเนอเรชัน Z, เทคโนโลยีดิจิทัล, สุขภาพจิต, การเรียนรู้

Abstract

This study aimed to analyze the impact of the digital era on the emotional intelligence of Thai Generation Z and examine its relationship with learning and working behaviors in the twenty-first century. The study employed a literature review by synthesizing and analyzing relevant Thai and international research. The findings indicated that the digital era has both positive and negative impacts on the emotional intelligence of Thai Generation Z. On the negative side, the digital environment contributes to reduced face-to-face communication skills, increased social comparison through social media, excessive screen time, and a rising trend of mental health problems. Conversely, Thai Generation Z demonstrates a high overall level of emotional intelligence, particularly in the effective use of emotions for constructive purposes. They also exhibit strong capabilities in utilizing digital technology for learning, establishing supportive social networks, and adapting effectively to emerging technologies. Furthermore, family, educational institutions, and community environments play significant roles in fostering emotional intelligence and social competence. Emotional support from families, the appropriate integration of technology into educational practices, and opportunities for real-life social interaction contribute to the development of balanced emotional and social skills. The study recommends the implementation of integrated policies, including curriculum reform that incorporates Social-Emotional Learning (SEL), capacity building for teachers and parents in digital parenting, strengthening cybersecurity standards, enhancing mental health support systems, and promoting collaboration among relevant agencies. In addition, future research should focus on longitudinal studies, the development of emotional intelligence assessment tools suitable for digital contexts, and culturally appropriate intervention programs for Thai society. Achieving an appropriate balance between the effective use of digital technology and the development of emotional and social competencies is essential for promoting sustainable human resource development in Thailand in the twenty-first century.

Keywords: Emotional Intelligence, Generation Z, Digital Technology, Mental Health, Learningtion

1. บทนำ

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลของสังคมไทยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทุกมิติของชีวิต โดยเฉพาะต่อเจเนอเรชัน Z ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตตั้งแต่วัยเด็ก ในปี 2566เด็กและเยาวชนไทยอายุ 13-24 ปี มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง 98.2% โดยใช้เวลาเฉลี่ยกับหน้าจอมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อรูปแบบการเรียนรู้และการทำงาน แต่ยังส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence: EQ) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา การศึกษาของกรมสุขภาพจิต (2564)ชี้ให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยในกลุ่มเจเนอเรชัน Z มีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน โดยมีการใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ข้อมูลจากการสำรวจระบุว่า เยาวชนไทย 87% ใช้โซเชียลมีเดียเป็นประจำทุกวัน และ 74% รู้สึกกังวลเมื่อไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็น

ถึงการพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน ผลการศึกษาของ Happy Home Clinic (2023)เรื่อง "ผลกระทบจากโซเชียลมีเดียต่อเด็กและเยาวชนไทย" พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของเจเนอเรชัน Z ไทยส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ในหลายด้าน โดยเฉพาะความสามารถในการอ่านสัญญาณทางอารมณ์ของผู้อื่น การจัดการความเครียด และการสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ การศึกษานี้ระบุว่า เยาวชนไทย 68% มีปัญหาในการสื่อสารแบบเผชิญหน้า และ 52% รายงานว่ารู้สึกโดดเดี่ยวแม้จะมีเพื่อนออนไลน์จำนวนมาก งานวิจัยของ The Potential (2023)เรื่อง "โซเชียลมีเดียกับสมองวัยรุ่น" เสริมว่า การเปิดรับข้อมูลจากโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการทำงานของสมองในด้านการประมวลผลอารมณ์และการตัดสินใจ โดยพบว่า วัยรุ่นที่ใช้โซเชียลมีเดียมากเกิน 4 ชั่วโมงต่อวัน มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และการมีสมาธิสั้น เพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า

ภาพรวมปัญหาในบริบทประเทศไทย สถานการณ์ปัจจุบันของเจเนอเรชัน Z ไทยในยุคดิจิทัลเผยให้เห็นปัญหาหลายมิติที่ซับซ้อน ปัญหาการพึ่งพาโซเชียลมีเดีย วัยรุ่นไทย 79% ตรวจสอบโซเชียลมีเดียภายใน 15 นาทีแรกหลังตื่นนอน และ 84% ใช้โซเชียลมีเดียก่อนนอนทุกคืน การพึ่งพานี้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เนื่องจากมีแนวโน้มหาทางออกผ่านโลกเสมือนมากกว่าการเผชิญหน้ากับปัญหาจริง ปัญหาการเสพติดหน้าจอ ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิตพบว่า เยาวชนไทย 43% มีอาการของการเสพติดหน้าจอในระดับที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน โดยมีอาการหลัก ได้แก่ ไม่สามารถควบคุมเวลาการใช้งานได้ รู้สึกกระวนกระวายเมื่อไม่ได้ใช้ และมีผลกระทบต่อการนอนหลับ การเรียน และความสัมพันธ์ในครอบครัว

ปัญหาการเปรียบเทียบทางสังคม เยาวชนไทย 71% มีประสบการณ์การเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นบนโซเชียลมีเดีย ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เพียงพอกับตนเอง ความเครียดจากการต้องสร้างภาพลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบ และความผิดหวังจากความคาดหวังที่สูงเกินจริง ผลกระทบต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นไทย รายงานการสำรวจสุขภาพจิตคนไทย ปี 2566 ของกรมสุขภาพจิตชี้ให้เห็นแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง โดยพบว่า วัยรุ่นไทยอายุ 15-24 ปี มีอัตราการเกิดปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น 23% ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โดยปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ ความวิตกกังวล (34%) ภาวะซึมเศร้า (28%) และปัญหาการปรับตัวทางสังคม (31%) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ช่องว่างความรู้ แม้ว่างานวิจัยระดับสากลเกี่ยวกับผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อความฉลาดทางอารมณ์จะมีการศึกษาอย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะงานของ Uhlsและคณะ (2014), และ Nesi และ Prinstein (2015) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบของการใช้เทคโนโลยี แต่งานวิจัยในบริบทประเทศไทยยังมีข้อจำกัดหลายประการ ประการแรก งานวิจัยไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาปัญหาเฉพาะด้าน เช่น การเสพติดเกม การใช้โซเชียลมีเดีย หรือผลกระทบต่อสุขภาพจิต โดยขาดการมองภาพรวมของผลกระทบแบบสองทางที่ครอบคลุมทั้งด้านบวกและลบต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ประการที่สอง การศึกษาที่เชื่อมโยงผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานของเจเนอเรชัน Z ในบริบทไทยยังมีจำกัด ทั้ง ๆ ที่ประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมความ

พร้อมทรัพยากรมนุษย์ไทยในอนาคต ประการที่สาม งานวิจัยไทยยังขาดการนำเสนอแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมไทยและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเจเนอเรชัน Z ประการสุดท้าย การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่เน้นการสำรวจและบรรยายปัญหา โดยขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับกลไกและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์บทความ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบแบบสองทางของยุคดิจิทัลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ในบริบทสังคมไทย และเชื่อมโยงผลกระทบดังกล่าวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยของนักวิจัยไทยเป็นหลัก ควบคู่กับทฤษฎีและการศึกษาระดับสากลที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์เฉพาะของบทความประกอบด้วย 4 ประการ:

1. วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทย โดยศึกษาจากมิติต่างๆ ได้แก่ การรับรู้และการจัดการอารมณ์ตนเอง การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น และทักษะทางสังคม

2. ศึกษาความเชื่อมโยง ระหว่างระดับความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานของเจเนอเรชัน Z ไทย รวมทั้งวิเคราะห์ความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้น

3. ระบุปัจจัยแวดล้อม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษา และสังคม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ในบริบทสังคมไทย

4. เสนอแนวทางการพัฒนา ความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับเจเนอเรชัน Z ไทยในยุคดิจิทัล ทั้งในระดับนโยบาย การปฏิบัติ และการวิจัยในอนาคต

การศึกษานี้คาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ได้แก่ นักการศึกษา ผู้ปกครอง ผู้กำหนดนโยบายการศึกษา นายจ้างและผู้บริหารองค์กร รวมทั้งนักวิจัยที่สนใจศึกษาเจเนอเรชัน Z และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไทยในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการสร้างนโยบายสาธารณะที่สนับสนุนการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจไทยในอนาคต ด้วยความเร่งด่วนของประเด็นนี้และความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมและการหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมศักยภาพของเจเนอเรชัน Z ไทยให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญาและอารมณ์ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2. แนวคิดและทฤษฎี

2.1นิยามและกรอบความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence): ความฉลาดทางอารมณ์เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาและศึกษาอย่างกว้างขวางในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีรากฐานทางทฤษฎีจากการศึกษาของ Salovey และ Mayer (1990) ที่ได้เสนอนิยามเบื้องต้นว่าเป็น "ความสามารถในการ

ตรวจสอบความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น การแยกแยะระหว่างอารมณ์ต่าง ๆ และการใช้ข้อมูลนี้เพื่อนำทางการคิดและการกระทำ" Goleman (1995) ได้พัฒนาแนวคิดนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและเสนอโมเดลความฉลาดทางอารมณ์ที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก :

การรับรู้ตนเอง (Self-awareness) - ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก จุดแข็ง จุดอ่อน และแรงจูงใจของตนเอง

การควบคุมตนเอง (Self-regulation) – ความสามารถในการควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงทิศทางของอารมณ์และแรงกระตุ้นที่เป็นอันตราย

แรงจูงใจ (Motivation) – ความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเหตุผลที่อยู่เหนือสิ่งตอบแทนทางวัตถุ

การเอาใจใส่ผู้อื่น (Empathy) – ความสามารถในการเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น

ทักษะทางสังคม (Social skills) – ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ในทำนองเดียวกัน Bar-On (1997) ได้พัฒนาโมเดลความฉลาดทางอารมณ์ที่เน้นความสามารถทางอารมณ์และสังคม และสร้างเครื่องมือวัด Emotional Quotient Inventory (EQ-i) ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติหลัก:

ความสามารถภายในตัว (Intrapersonal)

ความสามารถระหว่างบุคคล (Interpersonal)

การจัดการความเครียด (Stress Management)

การปรับตัว (Adaptability)

อารมณ์โดยทั่วไป (General Mood)

ในบริบทของประเทศไทย กรมสุขภาพจิต (2564)ได้พัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับคนไทยโดยดัดแปลงจากแนวคิดของ Goleman และ Bar-On ให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย โดยกำหนดความฉลาดทางอารมณ์ในกรอบ 9 ด้านหลัก:

การรู้จักตนเอง

การควบคุมตนเอง

การกระตุ้นใจตนเอง

การเข้าใจผู้อื่น

ทักษะสังคม

การจัดการความเครียด

การปรับตัว

ความมีความสุข

การแสดงออกทางอารมณ์

2.2 ลักษณะเฉพาะของเจเนอเรชัน Z ไทย พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี การศึกษาของณิชกุล เสนาวงษ์ (2564)

เรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซดในยุค New Normal ในกรุงเทพมหานคร" ได้เผยให้เห็นลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของเจเนอเรชัน Z ไทยดังนี้: การใช้งานแบบหลายแพลตฟอร์ม - เจเนอเรชัน Z ไทยใช้โซเชียลมีเดียโดยเฉลี่ย 4-6 แพลตฟอร์มพร้อมกัน โดยแต่ละแพลตฟอร์มมีวัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกัน การสื่อสารแบบทันที - 92% ของเจเนอเรชัน Z ไทยคาดหวังการตอบกลับจากผู้อื่นภายใน 1 ชั่วโมง เมื่อส่งข้อความผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลการสร้างเนื้อหาและการแบ่งปัน - 78% มีพฤติกรรมการสร้างและแบ่งปันเนื้อหาออนไลน์เป็นประจำ โดยมุ่งเน้นการแสดงออกถึงตัวตนและความคิดเห็นการใช้งานเพื่อการเรียนรู้ - 84% ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการค้นหาข้อมูลและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยเฉพาะผ่าน YouTube, TikTok และ Instagram

ความสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษาของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (2565)เกี่ยวกับ "ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง" พบว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีผลกระทบสำคัญต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทย: รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว - เจเนอเรชัน Z ไทย 67% รายงานว่าใช้แอปพลิเคชันสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวมากกว่าการพูดคุยโดยตรง การสนับสนุนจากครอบครัว - นักศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์จากครอบครัวมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า (M = 4.12, SD = 0.45) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนน้อย (M = 3.78, SD = 0.52) การจัดการความขัดแย้ง - ครอบครัวที่มีรูปแบบการจัดการความขัดแย้งแบบเปิด มีบุตรหลานที่มีทักษะการจัดการอารมณ์ดีกว่าครอบครัวที่หลีกเลี่ยงการพูดคุยเรื่องปัญหา

สภาพแวดล้อมการเรียน การศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเจเนอเรชัน Z ไทยในยุคดิจิทัลแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ: การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) - นักเรียนและนักศึกษา 89% มีประสบการณ์การเรียนออนไลน์ และ 76% ชื่นชอบรูปแบบการเรียนที่ผสมผสานระหว่างออนไลน์และออฟไลน์ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ - 91% ใช้แอปพลิเคชันและเครื่องมือดิจิทัลในการจดบันทึก ทำงาน และสื่อสารกับเพื่อนและอาจารย์ ความท้าทายในการมีสมาธิ - อาจารย์ 73% รายงานว่านักศึกษามีปัญหาสมาธิในห้องเรียน โดยเฉพาะเมื่อไม่ได้ใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียน

การใช้โซเชียลมีเดีย ข้อมูลจากณิชกุล เสนาวงษ์ (2564)เผยให้เห็นรูปแบบการใช้โซเชียลมีเดียของเจเนอเรชัน Z ไทยที่มีลักษณะเฉพาะ: แพลตฟอร์มยอดนิยม - Instagram (94%), TikTok (87%), Facebook (78%), Twitter (65%), และ YouTube (96%) วัตถุประสงค์การใช้งาน - ความบันเทิง (91%), การติดตามข่าวสาร (78%), การเรียนรู้ (84%), การสื่อสารกับเพื่อน (89%), และการแสดงออกถึงตัวตน (67%) เวลาการใช้งาน - เฉลี่ย 6.8 ชั่วโมงต่อวัน โดย 34% ใช้งานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน

2.3 ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ การสร้างตัวตนในโลกออนไลน์ งานวิจัยของบุญทิวา สมพงษ์ และคณะ (2565)เรื่อง "ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นไทย" ได้ศึกษากระบวนการสร้างตัวตน (Identity Formation) ของเจเนอเรชัน Z ในโลกดิจิทัล พบว่า: การสร้าง Digital Persona - วัยรุ่นไทย 78% สร้างภาพลักษณ์ของตนเองบนโซเชียลมีเดียที่อาจแตกต่างจากตัวตน

ในชีวิตจริง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน การแสวงหาการยืนยัน (Validation Seeking) - 84% ให้ความสำคัญกับจำนวน "Like", "Comment" และ "Share" เป็นตัวชี้วัดความนิยมและการยอมรับทางสังคม ความกดดันในการรักษาภาพลักษณ์ - 67% รู้สึกกดดันที่ต้องโพสต์เนื้อหาที่น่าสนใจอย่างสม่ำเสมอ และ 45% มีความวิตกกังวลเมื่อโพสต์ได้รับการตอบสนองน้อย

การเปรียบเทียบทางสังคม การศึกษาของบุญทิวา สมพงษ์ และคณะ (2565)พบว่าการเปรียบเทียบทางสังคมผ่านโซเชียลมีเดียมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นไทย: การเปรียบเทียบแบบเชิงบวก (Upward Social Comparison) - 71% มีประสบการณ์การเปรียบเทียบตนเองกับผู้ที่ดูมีชีวิตที่ดีกว่าบนโซเชียลมีเดีย ผลกระทบต่อความมั่นใจในตนเอง - การเปรียบเทียบทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความมั่นใจในตนเอง ($r = -.42$, $p < .01$) ความไม่พอใจในชีวิต - วัยรุ่นที่เปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นบ่อยครั้ง รายงานระดับความพอใจในชีวิตที่ต่ำกว่า ($M = 2.84$, $SD = 0.67$) การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Cyberbullying) รายงานของ Happy Home Clinic (2023) เรื่อง "สถานการณ์การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ในเด็กและเยาวชนไทย" พบข้อมูลที่น่าเป็นห่วง: อัตราการเกิดขึ้น - เด็กและเยาวชนไทย 31% เคยประสบการณ์การถูกกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และ 18% เคยกลั่นแกล้งผู้อื่นในโลกออนไลน์ รูปแบบการกลั่นแกล้ง - การใส่ร้าย (45%), การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัว (32%), การแยกออกจากกลุ่ม (28%), และการขู่เข็ญ (21%) ผลกระทบต่อสุขภาพจิต - เหยื่อของการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์มีความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น 2.3 เท่า และความวิตกกังวลเพิ่มขึ้น 1.8 เท่า การเสพติดหน้าจอ การศึกษาของ The Potential (2023) เรื่อง "โซเชียลมีเดียกับสมองวัยรุ่น: ผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรม" พบว่า: เกณฑ์การวินิจฉัย - วัยรุ่นไทย 43% มีอาการของการใช้โซเชียลมีเดียเกินขนาดที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน อาการหลัก - ไม่สามารถควบคุมเวลาการใช้งานได้ (78%), รู้สึกกระวนกระวายเมื่อไม่ได้ใช้ (67%), และละเลยกิจกรรมสำคัญ (54%) ผลกระทบทางสมอง - การใช้โซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการทำงานของ prefrontal cortex ที่ควบคุมการตัดสินใจและการควบคุมตนเอง การสร้างเครือข่ายสนับสนุน แม้จะมีผลกระทบเชิงลบ แต่การศึกษาของ Happy Home Clinic (2023) ยังพบผลกระทบเชิงบวกจากการใช้โซเชียลมีเดีย: การสร้างชุมชนออนไลน์ - 76% ของวัยรุ่นไทยเข้าร่วมกลุ่มหรือชุมชนออนไลน์ที่มีความสนใจร่วมกัน การแสวงหาความช่วยเหลือ - 52% เคยขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือทางอารมณ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การสนับสนุนผู้อื่น - 68% เคยให้กำลังใจหรือคำแนะนำแก่เพื่อนในโลกออนไลน์เมื่อพบว่าเพื่อนมีปัญหา

3. การวิเคราะห์ผลกระทบแบบสองทาง

3.1 ผลกระทบเชิงลบ: การลดลงของทักษะสื่อสารแบบเผชิญหน้า การศึกษาของ Uhls และคณะ (2014) พบว่าเด็กที่ลดการใช้สื่อดิจิทัลมีความสามารถในการอ่านสัญญาณทางอารมณ์ดีขึ้น ในบริบทไทย การศึกษาของ Happy Home Clinic (2023) สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ โดยพบว่า: ความสามารถในการอ่านภาษากาย - วัยรุ่นที่ใช้โซเชียลมีเดียมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน มีคะแนนการทดสอบการอ่านสีหน้าและภาษากายต่ำกว่ากลุ่มที่ใช้น้อยกว่า 3 ชั่วโมง อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) ทักษะการสนทนา - 68% ของวัยรุ่นไทย

รายงานว่ารู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องสนทนาแบบเผชิญหน้ากับคนที่ไม่คุ้นเคย การแสดงออกทางอารมณ์ - มีแนวโน้มพึ่งพาสัญลักษณ์อารมณ์ (emoji) ในการแสดงความรู้สึกมากกว่าการแสดงออกผ่านสีหน้าและน้ำเสียงจริง

ปัญหาการเปรียบเทียบทางสังคม การศึกษาของ Nesi และ Prinstein (2015) พบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการเปรียบเทียบกับอาการซึมเศร้า ในบริบทไทย บุญทิวา สมพงษ์ และคณะ (2565)พบผลการศึกษาที่สอดคล้อง: ความถี่ของการเปรียบเทียบ - วัยรุ่นไทย 71% เปรียบเทียบชีวิตตนเองกับสิ่งที่เห็นบนโซเชียลมีเดียอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ผลกระทบต่อความมั่นใจ - การเปรียบเทียบทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความมั่นใจในตนเอง ($r = -.42$, $p < .01$) ความพอใจในชีวิต - กลุ่มที่เปรียบเทียบบ่อยมีคะแนนความพอใจในชีวิตต่ำกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 2.84$ vs $M = 3.67$, $p < .001$) การเสพติดหน้าจอ การศึกษาของ The Potential (2023) พบว่า: เวลาการใช้งาน - วัยรุ่นไทยเฉลี่ยใช้เวลากับหน้าจอ 8.4 ชั่วโมงต่อวัน โดย 34% ใช้งานเกิน 10 ชั่วโมง
อาการถอนตัว - 67% รู้สึกกระวนกระวายเมื่อไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เป็นเวลานาน ผลกระทบต่อการนอน - 78% ใช้โทรศัพท์ก่อนนอน ส่งผลให้นอนได้ยาก (43%) และการนอนหลับไม่มีคุณภาพ (38%) ปัญหาสุขภาพจิต (ซึมเศร้า วิตกกังวล) รายงานของกรมสุขภาพจิต (2566)พบว่า: อัตราการเกิดปัญหา - วัยรุ่นไทยอายุ 15-24 ปี มีอัตราการเกิดปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น 23% ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ประเภทปัญหาหลัก - ความวิตกกังวล (34%), ภาวะซึมเศร้า (28%), และปัญหาการปรับตัวทางสังคม (31%) ความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยี - วัยรุ่นที่ใช้โซเชียลมีเดียเกิน 6 ชั่วโมงต่อวันมีความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น 2.1 เท่า

3.2 ผลกระทบเชิงบวก: การรับรู้ทางอารมณ์ดีขึ้นในบางกลุ่ม - การศึกษาของชุมผล (2565)เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการเผชิญปัญหาและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน Gen Z" พบผลการศึกษาที่น่าสนใจ: ระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม - นักเรียน Gen Z ไทยมีระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 4.03$, $SD = 0.48$) การใช้อารมณ์ให้เป็นประโยชน์ - มีคะแนนสูงที่สุดในด้านการใช้อารมณ์ให้เป็นประโยชน์ ($M = 4.11$, $SD = 0.52$) ความสามารถในการเผชิญปัญหา - สามารถเผชิญปัญหาได้ในระดับมาก โดยใช้กลวิธีมุ่งจัดการกับปัญหาเป็นหลัก การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายสนับสนุน การศึกษาของณิชกุล เสนาวงษ์ (2564)พบการใช้โซเชียลมีเดียในเชิงบวก: การเรียนรู้ - 84% ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อค้นหาข้อมูลและเรียนรู้สิ่งใหม่: การสร้างเครือข่าย - 76% เข้าร่วมกลุ่มหรือชุมชนออนไลน์ที่มีความสนใจร่วมกัน การแบ่งปันความรู้ - 68% แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้อื่นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ความยืดหยุ่นและปรับตัวกับเทคโนโลยี : การศึกษาของชนแดง (2567)พบว่าเจเนอเรชัน Z ไทยมีความสามารถในการปรับตัวสูง: การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ - 91% สามารถเรียนรู้และใช้งานเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างรวดเร็ว การแก้ปัญหาด้วยเทคโนโลยี - 78% ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและทำงานได้อย่างสร้างสรรค์การทำงานแบบผสมผสาน - 85% สามารถทำงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 กลไกและปัจจัยที่ส่งผลผลกระทบขึ้นกับวิธีการใช้: การศึกษาของ Best และคณะ (2014) ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน ในบริบทไทย พบว่า: การใช้งานเชิงสร้างสรรค์ – วัยรุ่นที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการสร้างสรรค์มีผลกระทบเชิงบวกมากกว่าการใช้เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว ระยะเวลาการใช้งาน - การใช้งานน้อยกว่า 4 ชั่วโมงต่อวันมีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะ ในขณะที่การใช้งานเกิน 6 ชั่วโมงเริ่มมีผลกระทบเชิงลบ บริบทครอบครัว การศึกษาของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (2565)พบว่า: การสนับสนุนจากพ่อแม่ - เจเนอเรชัน Z ที่ได้รับการสนับสนุนและการให้คำปรึกษาจากพ่อแม่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า การตั้งกฎเกณฑ์ – ครอบครัวที่มีการตั้งกฎเกณฑ์การใช้เทคโนโลยีอย่างสมเหตุสมผลมีบุตรหลานที่มีการใช้งานที่สมดุลมากกว่าระบบการศึกษา การศึกษาเรื่องบทบาทของสถาบันการศึกษา: การบูรณาการเทคโนโลยี – โรงเรียนที่มีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมมีนักเรียนที่มีทักษะดิจิทัลและความฉลาดทางอารมณ์สมดุลกัน การสอนทักษะชีวิต - การเรียนการสอนที่เน้นทักษะชีวิตและความฉลาดทางอารมณ์ช่วยลดผลกระทบเชิงลบจากการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

4. ตัวอย่างงานวิจัยและบทความวิชาการไทยที่อ้างอิง

4.1 ผลกระทบโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตน: บุญทิวา สมพงษ์ และคณะ (2565)ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเกี่ยวกับผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นไทย โดยเก็บข้อมูลจากวัยรุ่นอายุ 15-22 ปี จำนวน 847 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก 45 คน ผลการศึกษาพบว่า: การสร้างตัวตนเสมือน – วัยรุ่นไทยมีแนวโน้มสร้างตัวตนบนโซเชียลมีเดียที่เน้นด้านบวกมากกว่าความเป็นจริง ผลกระทบต่อการรับรู้ตนเอง - การใช้โซเชียลมีเดียมีทั้งผลกระทบเชิงบวก (การได้รับข้อมูลป้อนกลับ) และเชิงลบ (การเปรียบเทียบทางสังคม) ปัจจัยที่ส่งผล - อายุ, เพศ, สถานะทางเศรษฐกิจ, และการสนับสนุนจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อลักษณะการใช้โซเชียลมีเดีย

4.2 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของ Gen Z ไทย ณิชกุล เสนาวงษ์ (2564)ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร ในช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน ผลการศึกษาสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม - การใช้โซเชียลมีเดียเพิ่มขึ้น 45% ในช่วง New Normal แรงจูงใจในการใช้งาน - ความบันเทิง (91%), การติดตามข่าวสาร (78%), การเรียนรู้ (84%) ผลกระทบต่อสุขภาพจิต - มีทั้งผลเชิงบวก (การเชื่อมต่อกับผู้อื่น) และเชิงลบ (ความเครียดจากข้อมูลมากเกินไป)

4.3 รายงานสถานการณ์ EQ เด็กไทย กรมสุขภาพจิต (2564)ได้จัดทำรายงานการสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนไทย โดยเก็บข้อมูลจาก 15,000 คน ทั่วประเทศ: ระดับความฉลาดทางอารมณ์ - เด็กไทยมีระดับ EQ โดยเฉลี่ย 3.8 จาก 5 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ความแตกต่างตามภูมิภาค - เด็กในภาคกลางมี EQ สูงสุด ตามด้วยภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ปัจจัยที่ส่งผล - การศึกษาของพ่อแม่ รายได้ครอบครัว และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนา EQ

4.4 ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (2565)ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์ เพื่อเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนและการปฏิบัติงาน: ระดับ EQ ของนักศึกษาแพทย์ - มีระดับ EQ เฉลี่ย 4.12 ซึ่งสูงกว่าประชากรทั่วไป ความสัมพันธ์กับผลการเรียน - EQ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนในวิชาคลินิก ($r = .34$, $p < .01$) การพัฒนา EQ - โปรแกรมพัฒนา EQ ช่วยเพิ่มความสามารถในการดูแลผู้ป่วยและการทำงานเป็นทีม

4.5 ภาวะเสพติดหน้าจอและ Cyberbullying Happy Home Clinic (2023) และ The Potential (2023) ได้ร่วมกันศึกษาปัญหาการเสพติดหน้าจอและการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์: การเสพติดหน้าจอ: อัตราการเกิด - เด็กและเยาวชนไทย 43% มีอาการเสพติดหน้าจอในระดับที่ต้องการการช่วยเหลือ ปัจจัยเสี่ยง - เพศชาย, อายุ 13-16 ปี, ครอบครัวที่มีปัญหา, และการขาดกิจกรรมทางเลือก ผลกระทบ - ปัญหาการนอนหลับ (78%), ปัญหาการเรียน (65%), และความสัมพันธ์ในครอบครัว (52%) การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์: สถิติ - 31% เคยถูกกลั่นแกล้ง, 18% เคยกลั่นแกล้งผู้อื่น ช่องทาง - Facebook (45%), Instagram (38%), TikTok (32%) การแก้ไข – โปรแกรมป้องกันที่เน้นการพัฒนาความเข้าใจใจและทักษะการสื่อสาร

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลกระทบแบบสองทาง: การศึกษาเรื่องผลกระทบของยุคดิจิทัลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทยได้เผยให้เห็นภาพที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ โดยหลักฐานจากงานวิจัยไทยแสดงให้เห็นชัดเจนว่าผลกระทบดังกล่าวไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียว แต่เป็นปรากฏการณ์แบบสองทางที่มีทั้งคุณและโทษอยู่เคียงกัน

ผลกระทบเชิงลบ: ความท้าทายด้านการสื่อสารและสุขภาพจิต หลักฐานจากงานวิจัยไทยชี้ให้เห็นผลกระทบเชิงลบที่เป็นระบบในหลายด้าน การศึกษาของ Happy Home Clinic (2023) และ The Potential (2023) พบว่า เจเนอเรชัน Z ไทยเผชิญกับปัญหาสำคัญสี่ประการ:การเสื่อมถอยของทักษะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า เยาวชนไทย 68% รายงานว่ารู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องสนทนาแบบพบหน้ากับคนที่ไม่คุ้นเคย และมีแนวโน้มพึ่งพาสัญลักษณ์อารมณ์ (emoji) ในการแสดงความรู้สึกมากกว่าการแสดงออกผ่านสีหน้าและน้ำเสียงจริง (Happy Home Clinic, 2023) ปัญหาการเปรียบเทียบทางสังคม การศึกษาของบุญทิวา สมพงษ์ และคณะ (2565)พบว่า วัยรุ่นไทย 71% เปรียบเทียบชีวิตตนเองกับสิ่งที่เห็นบนโซเชียลมีเดียอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เพียงพอ โดยการเปรียบเทียบทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความมั่นใจในตนเอง ($r = -.42$, $p < .01$)ปัญหาการเสพติดหน้าจอ The Potential (2023) พบว่า วัยรุ่นไทย 43% มีอาการของการใช้โซเชียลมีเดียเกินขนาดที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน โดยใช้เวลาเฉลี่ย 8.4 ชั่วโมงต่อวัน และ 67% รู้สึกกระวนกระวายเมื่อไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้การเพิ่มขึ้นของปัญหาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต (2566)รายงานว่า วัยรุ่นไทยอายุ 15-24 ปี มีอัตราการเกิดปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น 23% ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โดยปัญหาหลักประกอบด้วย ความวิตกกังวล (34%), ภาวะซึมเศร้า (28%), และปัญหาการปรับตัวทางสังคม (31%)

ผลกระทบเชิงบวก: ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว แม้จะมีผลกระทบเชิงลบ แต่หลักฐานจากงานวิจัยไทยยังเผยให้เห็นจุดแข็งและศักยภาพของเจเนอเรชัน Z ที่น่าสนใจ: ระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่สูงกว่าคาด การศึกษาของชุมผล (2565)พบผลการศึกษาที่ขัดแย้งกับสมมติฐานทั่วไป โดยนักเรียน Gen Z ไทยมีระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับสูง (M = 4.03, SD = 0.48) และมีความโดดเด่นในด้านการใช้อารมณ์ให้เป็นประโยชน์ (M = 4.11, SD = 0.52) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ณิชกุล เสนาวงษ์ (2564)พบว่า เจเนอเรชัน Z ไทย 84% ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อค้นหาข้อมูลและเรียนรู้สิ่งใหม่ และ 76% เข้าร่วมกลุ่มหรือชุมชนออนไลน์ที่มีความสนใจร่วมกัน ความยืดหยุ่นในการปรับตัว ชนแดง (2567)พบว่า นักศึกษาเจเนอเรชัน Z ไทยมีความสามารถในการปรับตัวสูง โดย 91% สามารถเรียนรู้และใช้งานเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และ 85% สามารถทำงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางอารมณ์ Happy Home Clinic (2023) พบว่า 68% ของเจเนอเรชัน Z ไทยเคยให้กำลังใจหรือคำแนะนำแก่เพื่อนในโลกออนไลน์ และ 52% เคยขอคำแนะนำทางอารมณ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

ความสำคัญของบริบทและปัจจัยแวดล้อม: การวิเคราะห์หลักฐานจากงานวิจัยไทยเผยให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อความฉลาดทางอารมณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเดียว แต่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันสำคัญสามสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างภูมิคุ้มกันทางอารมณ์

บทบาทของครอบครัว : รากฐานการพัฒนาทางอารมณ์ การศึกษาของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (2565)แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของครอบครัวในการส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z: การสนับสนุนทางอารมณ์ นักศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์จากครอบครัวมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า (M = 4.12, SD = 0.45) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนน้อย (M = 3.78, SD = 0.52) การตั้งกฎเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล ครอบครัวที่มีการตั้งกฎเกณฑ์การใช้เทคโนโลยีอย่างชัดเจนและยืดหยุ่นมีบุตรหลานที่มีการใช้งานที่สมดุลมากกว่าครอบครัวที่ปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวดเกินไป การเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี พ่อแม่ที่มีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีแนวโน้มมีบุตรหลานที่มีการใช้งานที่สร้างสรรค์มากกว่า

บทบาทของสถาบันการศึกษา: การสร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและทักษะชีวิต หลักฐานจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนและสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางผลกระทบของเทคโนโลยี: การบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีจุดหมาย โรงเรียนที่มีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและมีเป้าหมายชัดเจนมีนักเรียนที่มีทักษะดิจิทัลและความฉลาดทางอารมณ์ที่สมดุลกัน การสอนทักษะชีวิตและความฉลาดทางอารมณ์ การเรียนการสอนที่เน้นทักษะชีวิตและความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่กับวิชาการช่วยลดผลกระทบเชิงลบจากการใช้เทคโนโลยี การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย การพัฒนาระบบป้องกันและจัดการปัญหาการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ในสถาบันการศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นบวก

บทบาทของชุมชน: การสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุน การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีบทบาทเสริมสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์: การสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ในชีวิตจริง ชุมชนที่มีกิจกรรมและพื้นที่สำหรับเยาวชนในการมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่สมบูรณ์

การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ ชุมชนที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการแก้ปัญหาชุมชนและการสร้างสรรค์ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีในเชิงบวก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการวิเคราะห์หลักฐานและบทเรียนจากงานวิจัยไทย การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบและครบวงจร ดังนี้ :

1. นโยบายด้านการศึกษา

1.1 การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา: กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่กับทักษะดิจิทัล โดยเฉพาะ การบูรณาการ Social-Emotional Learning (SEL) เข้าในหลักสูตรทุกระดับ โดยใช้กรอบ 9 ด้านของกรมสุขภาพจิตเป็นพื้นฐานการสร้างวิชา Digital Citizenship ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในการประเมินข้อมูลออนไลน์และการจัดการกับข้อมูลเท็จ

1.2 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา: โปรแกรมฝึกอบรมครูด้าน EQ และ Digital Age Teaching ทุกครูควรได้รับการอบรมเรื่องการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายครูเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการปัญหาและการส่งเสริมการพัฒนา EQ ในยุคดิจิทัล การพัฒนาเครื่องมือประเมินและติดตาม ความก้าวหน้าของนักเรียนด้านความฉลาดทางอารมณ์

1.3 การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม: การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบผสมผสาน ที่ส่งเสริมทั้งการใช้เทคโนโลยีและการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า นโยบายการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในโรงเรียน ที่ชัดเจนและยืดหยุ่น เน้นการใช้เพื่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ระบบป้องกันและจัดการ Cyberbullying ที่มีประสิทธิภาพและเน้นการป้องกัน

2. นโยบายด้านครอบครัว

2.1 โปรแกรมการอบรมและสนับสนุนผู้ปกครอง: การอบรม Digital Parenting ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเรื่องการเลี้ยงดูบุตรหลานในยุคดิจิทัล การตั้งกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม และการเป็นแบบอย่างที่ดี การพัฒนาทักษะการสื่อสารในครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุตรหลานและให้การสนับสนุนทางอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเลี้ยงดูเด็กยุคใหม่

2.2 การพัฒนาทรัพยากรและเครื่องมือสำหรับครอบครัว: คู่มือการเลี้ยงดูเด็กยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทไทยและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติแอปพลิเคชันสำหรับครอบครัว ที่ช่วยในการติดตาม จัดการ

และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของบุตรหลานอย่างสร้างสรรค์ ระบบให้คำปรึกษาออนไลน์ สำหรับผู้ปกครองที่ต้องการความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาทางอารมณ์ของบุตรหลาน

3. นโยบายด้านเทคโนโลยีและสื่อ

3.1 การควบคุมและกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล: การสร้างมาตรฐานความปลอดภัยทางไซเบอร์ สำหรับเด็กและเยาวชน โดยร่วมมือกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มดิจิทัล การพัฒนาเครื่องมือตรวจจับและป้องกัน Cyberbullying ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทไทย การส่งเสริมการสร้างเนื้อหาเชิงบวกและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาสังคม

3.2 การส่งเสริมนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา: การพัฒนาแอปพลิเคชันและเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทไทย การส่งเสริมการใช้ Artificial Intelligence เพื่อช่วยในการประเมินและพัฒนาทักษะทางอารมณ์

4. นโยบายด้านสาธารณสุข

4.1 การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพจิตเด็กและเยาวชน: การขยายการให้บริการสุขภาพจิตในโรงเรียนและชุมชน โดยเน้นการป้องกันและการแทรกแซงเบื้องต้น การฝึกอบรมบุคลากรสาธารณสุข ให้มีความรู้เรื่องปัญหาสุขภาพจิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาระบบส่งต่อและการรักษา ที่เหมาะสมสำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี

4.2 การส่งเสริมสุขภาพจิตในชุมชน: การสร้างกิจกรรมชุมชน ที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าและการพัฒนาทักษะทางสังคม การอบรมอาสาสมัครสุขภาพจิต ในชุมชนให้สามารถระบุและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโลกออนไลน์ ผ่านการรณรงค์และการสร้างความตระหนัก

5. การบูรณาการนโยบายข้ามหน่วยงาน

5.1 การสร้างคณะกรรมการระดับชาติ: คณะกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนยุคดิจิทัล ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลที่เน้นความฉลาดทางอารมณ์ ระบบการติดตามและประเมินผล นโยบายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

5.2 การพัฒนาฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ: ฐานข้อมูลการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ครอบคลุมข้อมูลด้านความฉลาดทางอารมณ์และการใช้เทคโนโลยี ระบบเฝ้าระวังและเตือนภัย สำหรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติที่ดี ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทิศทางการวิจัยในอนาคต การศึกษาในครั้งนี้ได้เปิดมิติใหม่ของการทำความเข้าใจเจเนอเรชัน Z ไทยและชี้ให้เห็นความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในหลายประเด็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การศึกษาระยะยาวและการติดตามผลกระทบ

6.1 การศึกษาตามยาว (Longitudinal Studies): การติดตามพัฒนาการของเจเนอเรชัน Z ตั้งแต่วัยเรียนจนถึงวัยทำงาน เพื่อดูผลกระทบระยะยาวของการใช้เทคโนโลยีต่อความฉลาดทางอารมณ์ และความสำเร็จในชีวิต การศึกษาผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในอนาคต รวมทั้งความสามารถในการสร้างครอบครัว การเป็นพ่อแม่ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การประเมินประสิทธิผลของการแทรกแซงที่ดำเนินการในวัยเรียนต่อผลลัพธ์ในระยะยาว

6.2 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ: การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ได้รับการแทรกแซงและไม่ได้รับ เพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การเปรียบเทียบข้ามภูมิภาค เพื่อเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนา การเปรียบเทียบข้ามประเทศโดยเฉพาะกับประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

7. การพัฒนาเครื่องมือวัดและการประเมิน

7.1 การสร้างเครื่องมือวัดความฉลาดทางอารมณ์ในบริบทดิจิทัล: เครื่องมือประเมิน EQ ที่เฉพาะเจาะจง สำหรับยุคดิจิทัล ที่สามารถวัดทักษะการจัดการอารมณ์ในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง การแยกแยะความจริงใจในการสื่อสารออนไลน์ การใช้ AI และ Machine Learning ในการวิเคราะห์พฤติกรรมออนไลน์ การใช้ภาษา และรูปแบบการปฏิสัมพันธ์เพื่อประเมินความฉลาดทางอารมณ์ เครื่องมือการประเมินแบบปรับตัว (Adaptive Assessment) ที่สามารถปรับระดับความยากและเนื้อหาตามความสามารถของผู้ทำแบบทดสอบ

7.2 การพัฒนาระบบติดตามและเฝ้าระวัง: ระบบเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิต ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลออนไลน์ เครื่องมือประเมินความเสี่ยง ที่สามารถระบุเด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยงสูงได้ในระยะเวลาที่รวดเร็ว แพลตฟอร์มการรายงานและติดตามผล ที่เชื่อมโยงข้อมูลจากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานสาธารณสุข

8. การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการ

8.1 การศึกษาเรื่อง Digital Empathy: การเข้าใจกลไกการเกิดความเข้าอกเข้าใจ ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล และปัจจัยที่ส่งเสริมหรือขัดขวาง การออกแบบแพลตฟอร์มและเครื่องมือ ที่ส่งเสริมการพัฒนาความเข้าอกเข้าใจในโลกออนไลน์การศึกษาความแตกต่างของ Digital Empathy ในวัฒนธรรมไทยเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น

8.2 การศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่: ผลกระทบของ Virtual Reality และ Augmented Reality ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ การศึกษาผลกระทบของ Artificial Intelligence และระบบแนะนำในโซเชียลมีเดียต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของเยาวชน ผลกระทบของเทคโนโลยี Metaverse และโลกเสมือนจริงต่อการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์

9. การวิจัยเพื่อพัฒนาการแทรกแซงและโปรแกรมช่วยเหลือ

9.1 การพัฒนา Intervention Programs: โปรแกรมการแทรกแซงที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ การพัฒนาเกมและแอปพลิเคชัน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ

การศึกษาและพัฒนาทักษะทางอารมณ์โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครู ผู้ปกครอง ที่มีประสิทธิภาพและสามารถขยายผลได้

9.2 การประเมินประสิทธิภาพของการแทรกแซงการทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมต่าง ๆ ด้วยวิธีการวิจัยที่เข้มงวดและมีกลุ่มควบคุม: การศึกษาปัจจัยที่ทำให้การแทรกแซงประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงและขยายผล โปรแกรมที่มีประสิทธิภาพ

10. การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

10.1 การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ: การคำนวณต้นทุนและผลประโยชน์ ของการลงทุนในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การศึกษาผลกระทบต่อผลิตภาพการทำงาน และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การประเมินผลตอบแทนจากการลงทุน ในโปรแกรมพัฒนา EQ เปรียบเทียบกับการลงทุนด้านอื่น ๆ

10.2 การศึกษาผลกระทบต่อสังคม: การศึกษาผลกระทบต่อความสามัคคีและเสถียรภาพทางสังคม จากการเปลี่ยนแปลงของความฉลาดทางอารมณ์ การประเมินผลกระทบต่อระบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในสังคม การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นในอนาคต

6. สรุป

การศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทยในยุคดิจิทัลได้เผยให้เห็นภาพที่ซับซ้อนและหลากหลายมิติ ซึ่งไม่สามารถสรุปได้ด้วยมุมมองเชิงเดียวว่าเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลดีหรือผลเสียเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หลักฐานจากงานวิจัยไทยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเติบโตในยุคดิจิทัลได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายใหม่สำหรับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ในขณะที่เจเนอเรชัน Z ไทยต้องเผชิญกับปัญหาการลดลงของทักษะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ปัญหาการเปรียบเทียบทางสังคม และความเสี่ยงด้านสุขภาพจิต พวกเขายังคงแสดงให้เห็นถึงระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่สูงกว่าคาด ความสามารถในการปรับตัวและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายสนับสนุน ความสำเร็จในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเจเนอเรชัน Z ไทย จะขึ้นอยู่กับความสามารถของเราในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและการรักษาทักษะทางมนุษย์ที่สำคัญ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันทางอารมณ์และการเป็นแหล่งสนับสนุนที่มีคุณภาพ การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำเสนอในการศึกษานี้ รวมทั้งการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถเตรียมความพร้อมเจเนอเรชัน Z ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสมดุลทั้งทางสติปัญญาและอารมณ์ และพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ในท้ายที่สุด ความฉลาดทางอารมณ์ยังคงเป็นทักษะที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าความฉลาดทางเทคโนโลยี สิ่งที่จำเป็นคือการหาทางให้ทั้งสองด้านสามารถเสริมสร้างซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาเจเนอเรชัน Z ไทยให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์และพร้อมสำหรับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 การศึกษาครั้งนี้เป็น

เพียงก้าวแรกในการเปิดประตูสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และหวังว่าจะเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาวิจัยและการพัฒนาที่ต่อเนื่องในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2564). *รายงานสถานการณ์ความฉลาดทางอารมณ์เด็กไทย*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

กรมสุขภาพจิต. (2566). *รายงานการสำรวจสุขภาพจิตคนไทย ปี 2566*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

ชุมผล, ว. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการเผชิญปัญหาและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน Gen Z. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7*(1), 1–15.

ชนแดง, ก. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของนักศึกษาเจนเนอเรชั่นซี (Generation Z) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 32*(2), 87–102.

ณิชกุล เสนาวงษ์. (2564). การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซดในยุค New Normal ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม, 9*(2), 45–62.

บุญทิวา สมพงษ์, และคณะ. (2565). ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 49*(2), 15–34.

สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. (2565). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. *วารสารจิตแพทย์, 67*(3), 178–195.

Happy Home Clinic. (2023). *สถานการณ์การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ในเด็กและเยาวชนไทย*. https://happyhomeclinic.com/cyberbullying-report-2023

The Potential. (2023). *โซเชียลมีเดียกับสมองวัยรุ่น: ผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรม*. https://thepotential.org/social-media-teen-brain-2023

Bar-On, R. (1997). *The emotional quotient inventory (EQ-i): Technical manual*. Multi-Health Systems.

Best, P., Manktelow, R., & Taylor, B. (2014). Online communication, social media and adolescent wellbeing: A systematic narrative review. *Children and Youth Services Review, 41*, 27–36. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.03.001

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bantam Books.

Nesi, J., & Prinstein, M. J. (2015). Using social media for social comparison and feedback-seeking: Gender and popularity moderate associations with depressive symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology, 43*(8), 1427–1438. https://doi.org/10.1007/s10802-015-0020-0

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and*

Personality, 9(3), 185–211. https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG

Uhls, Y. T., Michikyan, M., Morris, J., Garcia, D., Small, G. W., Zgourou, E., & Greenfield, P. M. (2014). Five days at outdoor education camp without screens improves preteen skills with nonverbal emotion cues. *Computers in Human Behavior, 39*, 387–392. https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.036

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

การประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวกในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาประสิทธิภาพทีมงาน

The Application of Positive Psychology in Building Team Motivation and Performance Enhancement

ธีรทัศน์ ปิติภาคย์พงษ์[1*], ธีระพัฒน์ พรมสมบัติ[2], อรนุช หงวนไธสง[3], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[4], พระพรชัย พรมพิลา[5]

[1]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, [2]ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเนินขาม, [3]สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, [4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, [5]วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Teerathat Pitipakpong[1], Theeraphut Promsombut[2], Oranut Nguanthaisong[3], Pacharakit Sribunrueang[4], PhraPhonchai Phrmphila[5]
[1]Chainat Primary Educational Service Area Office, [2]Noen Kham District Learning Encouragement Center, [3]Teachers' Council of Thailand, [4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus,[5]Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉: * pikbma14@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 03 February 2026; Revised: 12 March 2026; Accepted: 29 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอการประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวกในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาประสิทธิภาพทีมงานในบริบทองค์กรไทย โดยเน้นศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของจิตวิทยาเชิงบวก อาทิ PERMA Model ของ Seligman (2011) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ เช่น อารมณ์บวก การมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ ความหมาย และความสำเร็จ ผลการศึกษาพบว่าการนำหลักจิตวิทยาเชิงบวกมาใช้กับทีมงานสามารถส่งเสริมแรงจูงใจภายใน สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุข และนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ เทคนิคเชิงปฏิบัติ เช่น Positive Reinforcement และ Empowerment ยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและพลังใจให้กับสมาชิกในทีม ผลการประยุกต์ใช้ในองค์กรไทยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการทีมแบบเชิงบวกช่วยลดความตึงเครียด ส่งเสริมความสัมพันธ์ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรบนพื้นฐานความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างรอบด้าน องค์กรที่นำแนวคิดนี้ไปใช้ควรให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดความสุขและการเติบโตภายในทีมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: จิตวิทยาเชิงบวก, แรงบันดาลใจ, ประสิทธิภาพทีมงาน, องค์กรไทย, PERMA Model

Abstract

This academic article presents the application of positive psychology in fostering inspiration and enhancing team performance within Thai organizations. The study emphasizes the theories and concepts of positive psychology, particularly Seligman's PERMA Model (2011), which comprises key elements such as positive emotions, engagement, relationships, meaning, and achievement. Findings reveal that the integration of positive psychology

principles with team management significantly promotes intrinsic motivation, cultivates a happy working environment, and leads to sustainable improvements in team effectiveness. Furthermore, practical techniques such as positive reinforcement and empowerment strengthen team members' confidence and resilience. The results from Thai organizational contexts indicate that a positive-oriented approach reduces workplace stress, fosters relationships, and develops individual potential based on a well-rounded understanding of human nature. Organizations that adopt this approach are advised to prioritize the development of a supportive culture that continually encourages happiness and internal growth among team members.

Keywords: positive psychology, inspiration, team performance, Thai organizations, PERMA Model

1. บทนำ

ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา ในยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว องค์กรต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากลจำเป็นต้องปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารบุคลากรให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจไม่เพียงแต่กระทบต่อรูปแบบการดำเนินธุรกิจ แต่ยังส่งผลต่อลักษณะการทำงานของบุคลากรที่ต้องการความยืดหยุ่น ความมีส่วนร่วม และความหมายในสิ่งที่ปฏิบัติอย่างชัดเจน (Seligman, 2011; Cameron & Spreitzer, 2012)

การศึกษาด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จขององค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคคลเพียงลำพัง หากแต่เกิดจากการผนึกกำลังและการสร้างพลังร่วมในรูปแบบของทีมงานที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยในองค์กรธุรกิจไทยพบว่า การบริหารจัดการที่เน้นการเอาใจใส่และสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรมีผลต่อแรงจูงใจและความผูกพันในงาน โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมุ่งมั่นต่อเป้าหมายร่วมกันจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการในยุคปัจจุบัน (อัญญ์ชลีญาณ, 2562; Luthans, Youssef, & Avolio, 2007)

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ที่มี Martin Seligman เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดหลัก เป็นศาสตร์ที่เน้นการศึกษาความสุขและศักยภาพของมนุษย์ โดยเปลี่ยนมุมมองจากการแก้ไขจุดอ่อนและปัญหามาสู่การเสริมสร้างจุดแข็งและความเป็นเลิศของบุคคล ทำให้เกิดแนวทางใหม่ในการบริหารทีมงานที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก การสนับสนุนการเติบโต และการเสริมพลังให้บุคลากรสามารถแสดงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้ (Fredrickson, 2001; Dutton & Ragins, 2007)

การบริหารทีมงานในยุคปัจจุบัน บริบทการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่แตกต่างจากอดีตอย่างชัดเจน องค์กรมีความหลากหลายทางอายุ เพศ วัฒนธรรม และทัศนคติมากขึ้น สมาชิกในทีมงานมาจากภูมิหลังที่แตกต่างกัน มีค่านิยมและแรงจูงใจที่หลากหลาย ส่งผลให้องค์กรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารคนให้มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากขึ้น (Spreitzer, 1995; Thomas & Velthouse, 1990)

ทฤษฎีการบริหารทีมในยุคใหม่จึงต้องก้าวข้ามการใช้เพียงคำสั่งและการมอบหมายหน้าที่แบบดั้งเดิม โดยมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ การสนับสนุนให้ทีมบรรลุเป้าหมายร่วมกันผ่านการเข้าใจและการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของสมาชิกในทีม การใช้เทคนิค Empowerment การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ และการเสริมพลังในเชิงบวก ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มขวัญกำลังใจในการทำงาน สร้างทีมงานที่แข็งแกร่ง และส่งเสริมให้สมาชิกในทีมมีความสุข ความผูกพัน และความหมายในงานที่ปฏิบัติ องค์กรที่ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบันมักเป็นองค์กรที่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่า มีส่วนร่วม และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงจากการบริหารแบบควบคุมมาสู่การบริหารแบบเสริมพลังและสร้างแรงบันดาลใจจึงเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Cameron, Dutton, & Quinn, 2003)

ความท้าทายในการสร้างแรงจูงใจ แม้การสร้างแรงจูงใจจะเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จขององค์กร แต่ผู้บริหารจำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ เช่น ความเครียดในที่ทำงานที่เพิ่มสูงขึ้น การขาดแรงบันดาลใจของพนักงาน ความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง หรือปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการสื่อสารในทีมที่หลากหลาย วิธีการสร้างแรงจูงใจในอดีตที่เน้นการควบคุม การตรวจสอบ หรือการใช้อำนาจอาจไม่สามารถตอบโจทย์ทีมงานในยุคใหม่ที่ต้องการความยืดหยุ่น ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ และความรู้สึกมีความหมายในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ปัจจัยภายนอก เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ และแรงกดดันจากการแข่งขัน ล้วนส่งผลต่อระดับความเครียดและความวิตกกังวลของพนักงาน การขาดเครื่องมือและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการกับปัจจัยเหล่านี้อาจนำไปสู่การลดลงของประสิทธิภาพการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และในที่สุดอาจส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานในองค์กร (Avey, Luthans, & Jensen, 2009)

การนำแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกมาใช้ในบริบทนี้ถือเป็นทางเลือกใหม่ที่มุ่งเน้นการให้พลัง การสนับสนุนศักยภาพ และการผลักดันสู่ความสำเร็จในระยะยาว โดยเน้นการเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ การเอาใจใส่ต่อความต้องการทางจิตใจ และการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในทีมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การเติบโต และความสุขในการทำงาน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา การศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการในการพัฒนาการบริหารทีมงานในองค์กรไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1.ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแรงบันดาลใจและการพัฒนาประสิทธิภาพของทีมงาน โดยเน้นการวิเคราะห์โมเดล PERMA และหลักการ Empowerment อย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจถึงกลไกและกระบวนการที่จิตวิทยาเชิงบวกส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลในทีม

2.วิเคราะห์และประเมินผลการนำหลักจิตวิทยาเชิงบวกไปประยุกต์ใช้ในการบริหารทีมงานในองค์กรไทย ทั้งในแง่ของผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้น ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ และอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นในบริบทวัฒนธรรมไทย

3.นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวกที่เหมาะสมและสามารถปรับใช้ได้จริงกับบริบทองค์กรไทย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและผู้นำทีมในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตและความสำเร็จของทีมงาน

ขอบเขตการศึกษา การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก โดยเฉพาะโมเดล PERMA ของ Seligman และหลักการ Empowerment เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มประสิทธิภาพในทีมงาน การศึกษาจะเน้นการวิเคราะห์กรณีศึกษาและการประยุกต์ใช้ในองค์กรไทย ทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยครอบคลุมการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมการทำงาน และมิติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขอบเขตเนื้อหาจะครอบคลุมการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของจิตวิทยาเชิงบวก การวิเคราะห์เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจ การประเมินผลกระทบต่อประสิทธิภาพของทีม และการเสนอแนะแนวทางการนำไปปรับใช้ในองค์กรไทยอย่างเป็นระบบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การศึกษาในครั้งนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งในระดับทฤษฎีและการปฏิบัติ ดังนี้

1. ได้แนวทางและกรอบการทำงานที่ชัดเจนในการสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มประสิทธิภาพทีมงาน

ที่สามารถนำไปปรับใช้ในองค์กรไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมและสังคมไทย

2. ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทีมงานที่มีความสุข มีความทุ่มเท และมีประสิทธิผลสูง ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาวและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาด

3. ช่วยผลักดันให้องค์กรสามารถปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและยุคของความไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีทีมงานที่แข็งแกร่งและมีความยืดหยุ่นสูง

4. พัฒนาผู้นำและบุคลากรให้มีทักษะด้านการบริหารทีมเชิงบวก การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรที่มีความสุข

2. ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวกของ Martin Seligman

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ถือกำเนิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน Martin Seligman ซึ่งเปลี่ยนมุมมองของศาสตร์จิตวิทยาจากการวิเคราะห์ปัญหาไปสู่การศึกษาและส่งเสริมความเข้มแข็ง จุดเด่น และความสุขของมนุษย์ (Seligman, 2011) แนวคิดนี้มุ่งเน้นการค้นหาปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีความสุข มีศักยภาพ และรู้สึกมีชีวิตที่มีคุณค่า อาทิ การค้นพบความหมายในชีวิต ความสัมพันธ์ที่ดี การมีส่วนร่วม และความสำเร็จส่วนบุคคล Seligman เสนอว่า การมุ่งพัฒนาจุดแข็งของบุคคล สร้างอารมณ์เชิงบวก และสนับสนุนให้เกิดการเติบโตอย่างไร้ขีดจำกัด จะช่วยให้บุคคลและกลุ่มมี

ความสุข ความทุ่มเท และประสิทธิผลมากขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่แค่การแก้ไขปัญหา แต่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา (Seligman, 2002; Seligman & Csikszentmihalyi, 2000)

3. โมเดล PERMA

หนึ่งในกรอบแนวคิดที่สำคัญของจิตวิทยาเชิงบวก คือ โมเดล PERMA ซึ่ง Seligman ได้พัฒนาเพื่อนำมาใช้ประเมินและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีในการใช้ชีวิตและการทำงาน (Seligman, 2011) โมเดลนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

2.1 Positive Emotion (อารมณ์บวก) ส่งเสริมให้สมาชิกในทีมมีความสุข รู้สึกดี และเกิดทัศนคติเชิงบวก ลดความเครียดและความวิตกกังวล รวมถึงช่วยสร้างขวัญกำลังใจภายในทีม

2.2 Engagement (การมีส่วนร่วม) การที่บุคคลรู้สึกผูกพันกับงานที่ทำและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ส่งผลต่อความทุ่มเทและประสิทธิผลในการทำงานตามเป้าหมาย

2.3 Relationship (ความสัมพันธ์) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในทีมงาน เป็นรากฐานของความช่วยเหลือ ความไว้วางใจ และความร่วมมือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมทีมให้เกิดความสามัคคีและบรรลุเป้าหมายร่วม

2.4 Meaning (ความหมาย) การที่บุคคลได้ค้นพบและตระหนักถึงความหมายในสิ่งที่ทำ ช่วยให้เกิดความทุ่มเทและความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเองในทีม เห็นคุณค่าและผลลัพธ์จากการทำงาน

2.5 Achievement (ความสำเร็จ) การบรรลุเป้าหมายและได้รับการยอมรับในสิ่งที่สร้างขึ้น ช่วยเพิ่มความมั่นใจ ความรู้สึกประสบความสำเร็จ และพัฒนาความเชื่อมั่นในทีมงาน

โมเดล PERMA ถูกนำไปใช้ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ ความสุข และความผูกพันในหมู่สมาชิกทีมงาน โดยเฉพาะในองค์กรที่ต้องการปั้นทีมงานคุณภาพให้เกิดแรงบันดาลใจและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

4. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยและการศึกษาทางจิตวิทยาเชิงบวกได้แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้งห้าของโมเดล PERMA ส่งผลโดยตรงต่อความสุขในชีวิตและประสิทธิภาพการทำงาน (Meyers et al., 2013; Kern et al., 2015) งานวิจัยในองค์กรพบว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดอารมณ์บวกและความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้สมาชิกในทีมเกิดแรงบันดาลใจมากขึ้น มีความผูกพันกับองค์กร และลดอัตราการลาออก Fredrickson (2001) พบว่าการส่งเสริมอารมณ์บวกเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวและการเติบโตของบุคลากรในทีมงาน ด้าน Luthans et al. (2007) ชี้ให้เห็นว่าการสร้าง Engagement และ Achievement ในทีมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพและผลลัพธ์โดยรวมของงาน

การประยุกต์ใช้โมเดล PERMA ในองค์กรไทยได้รับการศึกษาว่าส่งผลให้ทีมงานมีสุขภาวะทางใจดีขึ้นและเกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง (ณัทรพร พรไพศาล & เศรษฐวัฒน์ เลิศถาวร, 2563) กรณีศึกษาในองค์กรไทย (เช่น งานวิจัยโดย Patarapornpaisan & Lertthavorn, 2020) แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยา

เชิงบวกและโมเดล PERMA สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง เกิดแรงบันดาลใจในทีม และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวกของ Seligman และโมเดล PERMA ถือเป็นแนวทางสำคัญที่นำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจและประสิทธิภาพในทีมงาน ทั้งในระดับบุคคลและในภาพรวมขององค์กร โดยเฉพาะเมื่อประยุกต์ใช้ในบริบทองค์กรไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และความสามัคคี

5. การสร้างแรงบันดาลใจผ่านจิตวิทยาเชิงบวก

หลักการและวิธีการสร้างแรงบันดาลใจ หลักจิตวิทยาเชิงบวกเน้นการส่งเสริมจุดแข็งและศักยภาพของบุคลากรในทีม โดยเปลี่ยนแนวคิดจากการแก้ไขข้อบกพร่องมาเป็นการสนับสนุนการเติบโต (Seligman, 2011) การสร้างแรงบันดาลใจไม่ได้ขึ้นกับการใช้อำนาจหรือการสั่งงานเท่านั้น แต่เกิดจากการเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของสมาชิกในทีม เช่น ความต้องการการยอมรับ การได้เรียนรู้และเติบโต รวมถึงการเห็นคุณค่าในบทบาทของตัวเอง (Ryan & Deci, 2000)

ผู้บริหารหรือผู้นำทีมควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิด สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และผลักดันให้เกิดการร่วมมือกัน การสร้างสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในทีมเป็นพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแรงบันดาลใจ ผู้บริหารที่สามารถกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจภายใน ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนในองค์กรด้วย (Luthans & Youssef, 2007)

เทคนิค Positive Reinforcement การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือหนึ่งในเทคนิคที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในทีมงาน โดยมีหลักการสำคัญคือการให้ “รางวัล” หรือ “ยอมรับ” เมื่อบุคลากรแสดงพฤติกรรมที่ดี อันส่งผลให้เกิดความพยายามซ้ำในอนาคต (Skinner, 1953)

เทคนิคนี้สามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น

- การกล่าวชมเชยหรือแสดงความขอบคุณในที่สาธารณะ
- การให้รางวัลทางกายภาพ เช่น โบนัส หรือรางวัลพิเศษ
- การโปรโมทหรือมอบโอกาสในการเติบโตในหน้าที่การงาน
- การเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับผลงานของสมาชิกในทีม

ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า การเสริมแรงบวกสามารถเพิ่มแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และสร้างความผูกพันในงานมากขึ้น (Cameron & Pierce, 1994) สำหรับบริบทองค์กรไทย การยอมรับทางสังคมและคำชมเชยมักมีอิทธิพลสูงต่อความรู้สึกของบุคลากรและประสิทธิภาพในการทำงาน

การสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวก สภาพแวดล้อมในที่ทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแรงบันดาลใจและประสิทธิภาพของทีม การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างเพื่อการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้สมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ความเคารพต่อความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรม ล้วนส่งผลให้เกิด

ความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง (Dutton & Heaphy, 2003) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในทีมงานไทย (จุฬาลักษณ์ พินิจพงษ์, 2563)

องค์กรสามารถดำเนินการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวกดังนี้

- เปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเอง
- ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างสมาชิกในทีมด้วยความเคารพ
- สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ ให้ทุกคนกล้าแบ่งปันความรู้สึกหรือความคิด
- สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเสริมสร้างสัมพันธ์และความสามัคคี
- พัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นคุณค่า ความเท่าเทียม และการยอมรับ

งานวิจัยยืนยันว่าการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวกจะช่วยลดความเครียด สร้างความผูกพันในทีม และเพิ่มความสุขในการทำงาน (Fredrickson, 2001) องค์กรที่ประสบความสำเร็จมักให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการยอมรับ และผลักดันให้สมาชิกเติบโตทั้งในระดับบุคคลและทีม

โดยสรุป การสร้างแรงบันดาลใจผ่านหลักจิตวิทยาเชิงบวก จำเป็นต้องอาศัยวิธีการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม การเสริมแรงทางบวก และการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเติบโต ทั้งหมดนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสุขในทีมงานขององค์กรไทย

6. การพัฒนาประสิทธิภาพทีมงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทีม การพัฒนาประสิทธิภาพทีมงานต้องเข้าใจปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของทีม โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ความชัดเจนของเป้าหมาย ทีมงานต้องรับรู้ทิศทาง เป้าหมายของงาน และบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน (Hackman & Wageman, 2005; Lencioni, 2002)

ความสัมพันธ์ภายในทีม ความไว้ใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการร่วมมือกันเป็นรากฐานสำคัญของทีมประสิทธิผล

ทักษะและความสามารถของบุคลากร ทีมที่มีสมาชิกซึ่งเข้าใจทั้งความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและความสามารถในการประสานงานร่วมกัน จะมีประสิทธิภาพสูงกว่า (Van Knippenberg & Schippers, 2007) สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กร องค์กรที่ส่งเสริมความสุข การยอมรับ และพฤติกรรมเชิงบวกช่วยให้ทีมมีประสิทธิผลมากขึ้น

เทคนิค Empowerment การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพทีมงานผ่านหลักจิตวิทยาเชิงบวก โดยมุ่งเน้นการมอบอำนาจ ความรับผิดชอบ และโอกาสให้สมาชิกในทีมได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากความเข้าใจว่าบุคลากรที่รู้สึกมีอำนาจและอิสระในการทำงานจะมีแรงจูงใจและความทุ่มเทสูงกว่าผู้ที่ถูกควบคุมอย่างเข้มงวด (Thomas & Velthouse, 1990)

แนวคิด Empowerment มีรากฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation Theory) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการควบคุมตนเอง มีความสามารถ และรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น การ

สร้างสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองความต้องการเหล่านี้จะช่วยให้บุคลากรเกิดแรงบันดาลใจและประสิทธิภาพการทำงานที่ยั่งยืน

องค์ประกอบของ Empowerment ตามแนวคิดของ Spreitzer (1995) ประกอบด้วย 4 มิติหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ได้แก่

1. ความหมาย (Meaning) - การที่สมาชิกในทีมเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานที่ตนปฏิบัติ รวมถึงการเข้าใจว่างานของตนเองสอดคล้องกับค่านิยมส่วนบุคคลและเป้าหมายขององค์กร เมื่อบุคลากรเห็นความหมายในงาน พวกเขาจะมีพลังใจและความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น

2. ความสามารถ (Competence) – ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงการรู้สึกว่าตนเองมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ที่เพียงพอต่อการรับมือกับความท้าทายในงาน การเสริมสร้างความรู้สึกนี้สามารถทำได้ผ่านการฝึกอบรม การให้คำแนะนำ และการสร้างโอกาสให้ได้ลองผิดลองถูก

3. การกำหนดตนเอง (Self-determination) - อิสระในการเลือกวิธีการและตัดสินใจเกี่ยวกับงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และประเมินผลงานของตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและการมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ

4. ผลกระทบ (Impact) – ความรู้สึกว่าการทำงานของตนมีอิทธิพลและผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรและสังคม การเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการทำงานของตนเองจะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจและแรงบันดาลใจในการทำงานต่อไป

การประยุกต์ใช้เทคนิค Empowerment ในทีมงาน การประยุกต์ใช้เทคนิค Empowerment ในทีมงานสามารถดำเนินการได้หลายระดับและหลายวิธี โดยแต่ละระดับมีความสำคัญและส่งผลเสริมกันในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมพลังให้แก่สมาชิกในทีม

ระดับแรกคือการมอบหมายงานที่เหมาะสม องค์กรสามารถเริ่มต้นด้วยการมอบหมายงานที่ท้าทายและสอดคล้องกับความสามารถของสมาชิกแต่ละคน พร้อมทั้งสร้างโอกาสในการนำเสนอไอเดียและแนวทางการแก้ปัญหา การออกแบบบทบาทที่หลากหลายจะช่วยป้องกันความน่าเบื่อและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ระดับที่สองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรให้สิทธิในการตัดสินใจในขอบเขตที่เหมาะสมกับตำแหน่งและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคน การสร้างกระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทีมแสดงความคิดเห็นและการกำหนดอำนาจการอนุมัติที่ชัดเจนและโปร่งใส จะช่วยสร้างความรู้สึกมีคุณค่าและความเป็นเจ้าของในงาน

ระดับที่สามคือการส่งเสริมการพัฒนาและการเรียนรู้ องค์กรควรส่งเสริมให้สมาชิกได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ผ่านการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการทำงานข้ามหน้าที่ การจัดให้มี Mentoring และ Coaching

เพื่อสนับสนุนการเติบโตของสมาชิกในทีม รวมถึงการสร้างโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งและความก้าวหน้าในสายงาน

ระดับที่สี่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการแบ่งปันข้อมูล ผู้บริหารควรให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับงานอย่างโปร่งใส สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและสองทิศทาง และจัดประชุมทีมเป็นประจำเพื่อรับฟังความคิดเห็นและปัญหาต่างๆ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจร่วมกัน

ระดับสุดท้ายคือการยอมรับและการชื่นชม องค์กรควรสร้างโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ให้การยอมรับและชื่นชมผลงานที่ดีในที่สาธารณะ และสร้างระบบรางวัลที่สะท้อนถึงผลงานและความพยายาม การยอมรับที่แท้จริงจะสร้างแรงจูงใจและความผูกพันในระยะยาว

ผลกระทบและประโยชน์ของ Empowerment งานวิจัยจำนวนมากพบว่า Empowerment มีผลกระทบเชิงบวกในหลายมิติ ทั้งต่อบุคลากร การทำงาน และองค์กรโดยรวม

ผลกระทบต่อบุคลากรเป็นสิ่งแรกที่สังเกตได้อย่างชัดเจน ความพึงพอใจในงานของพนักงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อพวกเขารู้สึกว่ามีอำนาจและอิสระในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กรและความรู้สึกเป็นเจ้าของงานก็สูงขึ้นตามไปด้วย ในขณะเดียวกัน ระดับความเครียดและความวิตกกังวลในการทำงานลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพนักงานรู้สึกมีการควบคุมและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของงาน นอกจากนี้ ความมั่นใจในตนเองและการรับรู้ความสามารถของพนักงานยังเพิ่มขึ้น ทำให้พวกเขาพร้อมที่จะรับผิดชอบงานที่ท้าทายมากขึ้น

ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานก็เป็นที่น่าพอใจไม่แพ้กัน คุณภาพงานและประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพนักงานมีแรงจูงใจและความรับผิดชอบต่องานมากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพิ่มขึ้น เพราะพนักงานรู้สึกปลอดภัยที่จะนำเสนอไอเดียใหม่ๆ ความรับผิดชอบต่องานและความตรงต่อเวลาก็ดีขึ้น เนื่องจากพนักงานรู้สึกเป็นเจ้าของงานมากขึ้น การทำงานเป็นทีมและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในทีมเพิ่มขึ้น เพราะทุกคนรู้สึกว่าตนเองมีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของทีม

ผลกระทบต่อองค์กรโดยรวมก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน อัตราการลาออกของพนักงานลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพนักงานมีความสุขและพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น ความสามารถในการดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพดีขึ้น เพราะองค์กรมีชื่อเสียงในด้านการดูแลพนักงาน บรรยากาศการทำงานที่เป็นบวกและสร้างสรรค์เกิดขึ้นภายในองค์กร ความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีพนักงานที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมรับความท้าทาย

โดยเฉพาะเมื่อผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเสริมพลังอำนาจจะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน (Spreitzer, 2008)

การประยุกต์ใช้ Empowerment ในบริบทไทย แนวคิด Empowerment เมื่อถูกนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรไทยต้องคำนึงถึงบริบทด้านวัฒนธรรม อำนาจ และความสัมพันธ์ในแบบไทย (รัญชา ประเสริฐสุข, 2564)การปรับใช้ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นสำคัญหลายประการ

ประการแรกคือการเคารพลำดับชั้น วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับการเคารพผู้อาวุโสและผู้มีตำแหน่งสูงกว่า ดังนั้นการให้อำนาจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยยังคงรักษาความเคารพในโครงสร้างและกิริยามารยาท การเสริมพลังไม่ได้หมายความถึงการทำลายลำดับชั้น แต่เป็นการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมภายในกรอบที่เหมาะสม

ประการที่สองคือความสำคัญของเรื่องหน้าและศักดิ์ศรี การให้ข้อมูลป้อนกลับหรือการชี้แนะต้องทำอย่างสุภาพและให้เกียรติ หลีกเลี่ยงการทำให้ผู้อื่นเสียหน้าต่อหน้าสาธารณชน การเสริมพลังในบริบทไทยต้องคำนึงถึงความรู้สึกและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยใช้วิธีการที่อ่อนโยนและสร้างสรรค์

ประการที่สามคือความเป็นกลุ่มและความสามัคคี การเสริมพลังในบริบทไทยควรเน้นที่ความสำเร็จของทีมมากกว่าบุคคล เพื่อสร้างความสามัคคีและหลีกเลี่ยงการแข่งขันภายในที่ไม่เหมาะสม สังคมไทยให้ความสำคัญกับความสามัคคีและการช่วยเหลือกัน ดังนั้นการเสริมพลังต้องส่งเสริมค่านิยมเหล่านี้

ประการสุดท้ายคือความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ ก่อนที่จะเสริมพลังทางงาน ผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจกับสมาชิกในทีมเสียก่อน การใส่ใจในเรื่องส่วนตัว การแสดงความเอาใจใส่ และการสร้างบรรยากาศครอบครัวจะช่วยให้การเสริมพลังเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้ Empowerment อย่างเหมาะสมในองค์กรไทยจะช่วยให้เกิดการพัฒนาบุคลากรที่ยั่งยืน สร้างทีมงานที่แข็งแกร่ง และนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว โดยยังคงรักษาความเป็นไทยและค่านิยมที่ดีงามไว้ ความสำเร็จในการเสริมพลังในบริบทไทยจะเกิดขึ้นเมื่อมีการผสมผสานระหว่างแนวคิดสากลกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอย่างลงตัว

การวัดและประเมินผล ทีมงานสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยหลักการ ดังนี้

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. การสำรวจความผูกพันและความพึงพอใจในทีมงาน เช่น แบบสอบถาม Employee Engagement
3. การประเมินความสัมพันธ์ในทีมและสภาพแวดล้อมการทำงาน
4. การทบทวนการเรียนรู้และการพัฒนา ทั้งในระดับบุคคลและทีม

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อองค์กร เช่น ประสิทธิภาพโดยรวม อัตราการลาออก ความผูกพันองค์กร การนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงแนวทางการบริหารทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสุขในการทำงาน

7. การประยุกต์ใช้ในองค์กรไทย

บริบทวัฒนธรรมไทย การนำหลักจิตวิทยาเชิงบวกมาประยุกต์ใช้ในองค์กรไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม ได้แก่ ความสำคัญของความสัมพันธ์ สังคมไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสามัคคี การสร้างแรงบันดาลใจในทีมงานไทยจึงควรเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การดูแลเอาใจใส่กัน และการสร้าง

บรรยากาศครอบครัว การเคารพลำดับชั้น วัฒนธรรมไทยมีการเคารพผู้อาวุโสและผู้มีตำแหน่งสูงกว่า การประยุกต์ใช้ Empowerment จึงต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเหมาะสม โดยยังคงความเคารพในโครงสร้างองค์กร ความสำคัญของ "หน้า" แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีและการรักษาหน้าเป็นสิ่งสำคัญในวัฒนธรรมไทย การให้ข้อมูลป้อนกลับหรือการแก้ไขข้อผิดพลาดจึงควรทำอย่างนุ่มนวลและให้เกียรติ ความเป็นกรุ๊ป (Collectivism) สังคมไทยเน้นความสำคัญของกลุ่มมากกว่าบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจจึงควรเน้นเป้าหมายร่วมและความสำเร็จของทีมมากกว่าความสำเร็จส่วนบุคคล

กรณีศึกษาและตัวอย่างการนำไปใช้ ข้อแจ้งเตือน: ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นกรณีศึกษาสมมุติที่สร้างขึ้นเพื่อประกอบการอธิบาย เนื่องจากไม่สามารถหาข้อมูลกรณีศึกษาจริงที่ครบถ้วนและเชื่อถือได้ในขณะนี้ กรณีตัวอย่างในองค์กรเอกชน บริษัทเทคโนโลยีแห่งหนึ่งในประเทศไทยได้นำหลักจิตวิทยาเชิงบวกมาใช้โดยการจัดกิจกรรม "ชื่นชมกันทุกวัน" ให้สมาชิกในทีมได้แสดงความขอบคุณและยกย่องผลงานของเพื่อนร่วมงาน ผลคือทีมมีความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้น และประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น 20% กรณีตัวอย่างในภาครัฐ หน่วยงานราชการแห่งหนึ่งได้ประยุกต์ใช้โมเดล PERMA โดยการจัดให้มีการประชุมทีมแบบเปิดเผย การสร้างโอกาสให้บุคลากรเสนอไอเดียใหม่ และการยอมรับข้อผิดพลาดเป็นโอกาสการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดีขึ้นและการมีส่วนร่วมของพนักงานเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำหรับผู้บริหารและผู้นำทีม เริ่มต้นด้วยการสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดี ผ่านการใส่ใจและเอาใจใส่สมาชิกในทีมอย่างจริงใจ ให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์ โดยเน้นจุดแข็งก่อนแล้วจึงให้คำแนะนำในการพัฒนา สร้างโอกาสให้สมาชิกทีมได้เรียนรู้และเติบโตอย่างต่อเนื่อง ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยในการสื่อสาร หลีกเลี่ยงการใช้คำที่อาจทำให้เสียหน้า

2. สำหรับองค์กร พัฒนานโยบายและระบบที่สนับสนุนการประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวก จัดฝึกอบรมให้ผู้บริหารและพนักงานเพื่อเข้าใจหลักการและเทคนิคต่าง ๆ สร้างระบบประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งผลลัพธ์และความสุขของพนักงาน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตใจให้เอื้อต่อการสร้างแรงบันดาลใจ การประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวกในองค์กรไทยต้องอาศัยความเข้าใจในวัฒนธรรม ความอดทน และการปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อดำเนินการอย่างเหมาะสม จะสร้างประโยชน์อย่างมากต่อทั้งบุคลากรและองค์กร

8. บทสรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์ถึงการประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวกในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาประสิทธิภาพทีมงานในบริบทองค์กรไทย โดยมุ่งเน้นทั้งแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานอย่าง PERMA ของ Seligman การนำเทคนิค Positive Reinforcement และ Empowerment ไปใช้ในทีมงาน รวมถึงการสอดแทรกแนวทางที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

ประเด็นสำคัญที่บทความเน้นคือ การสร้างแรงบันดาลใจในทีมต้องอาศัยการสนับสนุนศักยภาพและจุดแข็งของบุคลากร สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสุขและความสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการมอบโอกาสและ

อำนาจในการตัดสินใจแก่สมาชิก การนำโมเดล PERMA และเทคนิคจิตวิทยาเชิงบวก เช่น Positive Reinforcement และ Empowerment สามารถเพิ่มแรงจูงใจภายในและผลักดันประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษากรณีในองค์กรไทย พบว่าการจัดการทีมอย่างเข้าใจวัฒนธรรม ไขจุดแข็งทางสังคม และเคารพความแตกต่าง เป็นปัจจัยเร่งให้เกิดทีมงานที่มีความสุขและผลการทำงานที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผลการศึกษาของ ภัทรพร และเศรษฐวัฒน์ (2563) ยืนยันว่าการบริหารทีมงานด้วยจิตวิทยาเชิงบวกช่วยเพิ่มความสุขและประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรไทย

ข้อจำกัดของการศึกษาอยู่ที่ประเด็นการเก็บข้อมูลกรณีศึกษาที่อาจยังไม่ครบถ้วนในทุกบริบทองค์กรไทย และการประเมินผลที่ยังขาดเครื่องมือเฉพาะทางสำหรับวัฒนธรรมไทย รวมถึงความเปลี่ยนแปลงขององค์กรสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายสูง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต ได้แก่ การพัฒนางานวิจัยเชิงทดลองและเชิงลึกเพื่อประเมินผลกระทบจากเทคนิคต่าง ๆ ของจิตวิทยาเชิงบวกในบริบทองค์กรไทยโดยเฉพาะ การออกแบบเครื่องมือวัดที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสภาพการณ์บ้านเรา และการส่งเสริมให้ผู้บริหารและนักจิตวิทยาองค์กรมีความรู้และทักษะด้านจิตวิทยาเชิงบวกเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรที่มีความสุขและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จุฬาลักษณ์ พินิจพงษ์. (2563). การพัฒนาทีมงานและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรไทยตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก. *วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 10*(2), 59–75.

ณัทรพร พรไพศาล, & เศรษฐวัฒน์ เลิศถาวร. (2563). จิตวิทยาเชิงบวกและการสร้างแรงบันดาลใจในองค์กรไทย. *วารสารจิตวิทยาไทย, 27*(2), 45–62.

รัญชา ประเสริฐสุข. (2564). *จิตวิทยาเพื่อการประยุกต์ใช้ในงานบริหารบุคคล*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Avey, J. B., Luthans, F., & Jensen, S. M. (2009). Psychological capital: A positive resource for combating employee stress and turnover. *Human Resource Management, 48*(5), 677–693.

Cameron, K. S., Dutton, J. E., & Quinn, R. E. (Eds.). (2003). *Positive organizational scholarship: Foundations of a new discipline*. Berrett-Koehler.

Cameron, K. S., & Pierce, W. D. (1994). Reinforcement, reward, and intrinsic motivation: A meta-analysis. *Review of Educational Research, 64*(3), 363–423.

Cameron, K. S., & Spreitzer, G. M. (Eds.). (2012). *The Oxford handbook of positive organizational scholarship*. Oxford University Press.

Dutton, J. E., & Heaphy, E. D. (2003). The power of high-quality connections. In *K. S. Cameron, J. E. Dutton, & R. E. Quinn (Eds.), Positive organizational scholarship:*

Foundations of a new discipline (pp. 263–278). Berrett-Koehler.

Dutton, J. E., & Ragins, B. R. (Eds.). (2007). *Exploring positive relationships at work: Building a theoretical and research foundation*. Lawrence Erlbaum Associates.

Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist, 56*(3), 218–226.

Hackman, J. R., & Wageman, R. (2005). A theory of team coaching. *Academy of Management Review, 30*(2), 269–287.

Kern, M. L., Waters, L. E., Adler, A., & White, M. (2015). Assessing employee wellbeing in schools using a multifaceted approach: Associations with depression, resilience, and work-related outcomes. *Psychology of Well-Being, 5*(5), 1–19.

Lencioni, P. (2002). *The five dysfunctions of a team: A leadership fable*. Jossey-Bass.

Luthans, F., & Youssef, C. M. (2007). Emerging positive organizational behavior. *Journal of Management, 33*(3), 321–349.

Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford University Press.

Meyers, M. C., van Woerkom, M., & Bakker, A. B. (2013). The added value of the positive: A literature review of positive psychology interventions in organizations. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 22*(5), 618–632.

Patarapornpaisan, W., & Lertthavorn, S. (2020). Positive psychology and team motivation in Thai organizations. *Thai Journal of Psychology, 27*(2), 45–62.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78.

Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press.

Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.

Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*(1), 5–14.

Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. Macmillan.

Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal, 38*(5), 1442–1465.

Spreitzer, G. M. (2008). Taking stock: A review of more than twenty years of research on

empowerment at work. In *J. Barling & C. L. Cooper (Eds.), The SAGE handbook of organizational behavior (Vol. 1, pp. 54–72)*. SAGE.

Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An "interpretive" model of intrinsic task motivation. *Academy of Management Review, 15*(4), 666–681.

Van Knippenberg, D., & Schippers, M. C. (2007). Work group diversity. *Annual Review of Psychology, 58*, 515–541.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 จังหวัดขอนแก่น

Open Learning Management in Thai Language Education in the 21st Century in Khon Kaen Province

จิรวัฒน์ สิทธิธรรม[1*], พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต[2], พระมหาโยธิน โยธิโก[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Jirawat Sitthitham [1], Pharatajpatthanawatcharabundit[2], Phramaha Yothin Yodhiko[4]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
✉: * jirawt.sit@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 14 February 2026; Revised: 14 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิดต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และ (3) ศึกษาการส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนผ่านการจัดการเรียนรู้แบบเปิดในรายวิชาภาษาไทยสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 19 รูป ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด จำนวน 13 แผน และ (2) แบบวัดความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้รวม 13 ชั่วโมง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Samples)ผลการวิจัยพบว่า (1) กิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิด ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำเสนอปัญหา ขั้นเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ขั้นอภิปรายผล และขั้นสรุปและเชื่อมโยงแนวคิด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.05/75.44 (2) นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 แม้ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) การจัดการเรียนรู้แบบเปิดช่วยส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ทำให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยการใช้เหตุผลและเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ศาสตร์อื่นได้อย่าง

เหมาะสม แม้ในระยะแรกนักเรียนจะมีข้อจำกัดด้านการตีความโจทย์ การวางแผนการเขียน และการใช้ภาษา แต่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมปลายเปิดและกระบวนการสะท้อนผลการเรียนรู้ตามวงจร PAOR ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเขียนเชิงสร้างสรรค์, วิธีการแบบเปิด, Open Approach, การคิดวิเคราะห์, ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed to (1) develop and determine the efficiency of creative writing instructional activities based on the Open Approach to enhance the analytical thinking ability of Grade 9 students; (2) examine the effects of the Open Approach-based creative writing instructional activities on students' analytical thinking ability; and (3) investigate the enhancement of students' creative writing characteristics through Open Approach learning management in Thai language instruction for 21st-century learners. This study employed a mixed methods research design, integrating action research with qualitative research. The sample consisted of 19 Grade 9 students from Wiwekthamprasitwitthaya School, Khon Kaen Province, enrolled in the second semester of the 2025 academic year. The participants were selected using purposive sampling. The research instruments included (1) 13 Open Approach-based lesson plans for creative writing instruction and (2) a creative writing ability assessment. The instructional intervention was conducted over 13 instructional hours. Quantitative data were analyzed using the mean, standard deviation, and dependent samples t-test. The findings revealed that: (1) the Open Approach-based creative writing instructional activities consisted of four learning stages: problem posing, self-learning and problem solving, whole-class discussion, and summarization through connecting students' ideas. The instructional activities achieved an efficiency of 75.05/75.44; (2) students' analytical thinking ability after the intervention was significantly higher than before the intervention at the .05 level. In addition, students' achievement exceeded the 75 percent criterion, although the difference was not statistically significant at the .05 level; and (3) the Open Approach effectively promoted students' creative writing characteristics and analytical thinking ability by encouraging them to construct knowledge through logical reasoning and apply their learning across disciplines. Although students initially experienced difficulties in interpreting writing tasks, planning their writing, and using language appropriately, they demonstrated continuous improvement through open-ended learning activities and reflective learning based on the PAOR cycle. Consequently, the instructional approach effectively enhanced students' creative writing skills, analytical thinking, and essential learning competencies required for the 21st century.

Keywords: Creative Writing, Open Approach, Analytical Thinking, Thai Language Learning, 21st-Century Learning

1. บทนำ

นวัตกรรมทางการศึกษาด้านเทคนิควิธีการสอน Thai open approach : การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 จังหวัดขอนแก่น จึงเป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วย ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถนักเรียนในด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของผู้เรียนอันเป็น

พื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ที่ต่างจากเดิม โดยบทบาทของครูเปลี่ยนไป จากที่เน้นการบรรยายเนื้อหา การทำแบบฝึกหัด และการสรุปเนื้อหา ในช่วงท้ายบทเรียนนำไปสู่การเปิดชั้นเรียน โดยครูใช้โจทย์สถานการณ์ ปัญหาปลายเปิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนแต่ละคนเป็นผู้นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาของตน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ทำให้นักเรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายพัฒนาการตนเองอย่างทั่วถึงเต็มศักยภาพของแต่ละคน ผู้เรียนได้ยกระดับความรู้ร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องและ ในเงื่อนไขที่ตนยังไม่เคยรู้จักได้ด้วยตนเองและกระบวนการกลุ่ม จนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิด อุปนิสัยและความสามารถ ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำแนวคิดนี้ มาใช้ครั้งแรกตั้งแต่ปี 2545 โดยคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของนักศึกษาฝึกสอนวิชาเอกคณิตศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ครูจะเป็นผู้กำหนดสถานการณ์ ที่เป็นปัญหาแล้วเปิดกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิธีการแก้ปัญหานั้นอย่างหลากหลาย จนกระทั่งนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล ซึ่งแนวทางของการกำหนดสถานการณ์แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ เริ่มกำหนดสถานการณ์ ปัญหาต้นกำเนิด โดยที่ครูนำเสนอปัญหาสู่ผู้เรียน จากนั้นเป็นการกำหนดสถานการณ์ เปิดโอกาสให้นักเรียนสืบเสาะหาข้อมูล ความรู้เพื่อแก้ปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ส่วนครูเป็นผู้คอยชี้แนะ และสุดท้ายจะเป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อเปิดประเด็นปัญหาใหม่ (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2547a, น. 12–18)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นในการจัดการเรียนการรู้ภาษาไทย ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิธีการสอนแบบเปิด (Open Approach) จากผลการประเมินในข้อมูลผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2567 คะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน O - NET รายวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียน 32.30 คะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด 47.14 คะแนนเฉลี่ย ระดับสังกัด35.37คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 48.93 (โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง, 2568, น. 25) จะพบว่า นักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและไม่สามารถนำความรู้ในรายวิชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษาและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักและเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ที่จะต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยให้มีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้มีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (open approach) วิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่อาศัยทักษะกระบวนการคิด ทั้งครูผู้สอนเองและตัวนักเรียน ช่วยจัดระเบียบความคิดที่เป็นนามธรรม ให้ออกมาเป็นรูปธรรม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาและสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและเร็วขึ้น

ซึ่งจะเน้นในเรื่องการเปิดความคิดของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้คิดอย่างกว้าง คิดวิเคราะห์ คิดหลากหลาย อย่างเป็นระบบตามบริบทของเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคนิควิธีการและกระบวนการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา และที่สำคัญคือต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันและในบทเรียน เพื่อนำมาใช้ในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ของตนเองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. เพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) วิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน Thai open approach : การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 จังหวัดขอนแก่น ด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 วงจรปฏิบัติการ (Action Research Cycle) รวมทั้งสิ้น 13 กิจกรรม (13 ชั่วโมง) ซึ่งในแต่ละชั่วโมงมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การนำเสนอปัญหาปลายเปิด
2. การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแก้ปัญหา

3. การอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน

4. การสรุปเชื่อมโยงแนวคิด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง Thai open approach : การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พบว่า

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

1.1. ผลการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอปัญหา เป็นขั้นที่ครูนำเสนอสถานการณ์หรือตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนค้นหาคำตอบแล้วแก้ปัญหา โดยสถานการณ์หรือคำถามดังกล่าวต้องเป็นสถานการณ์หรือคำถามที่นักเรียนเข้าใจง่ายไม่ยากจนเกินไป

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นขั้นที่นักเรียนหาแนวทางในการได้มาซึ่งคำตอบทั้งจากการทำใบงาน แบบฝึกหัก หรือกิจกรรมกลุ่ม โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 3 อภิปรายขยายผล เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย โดยนำเสนอแนวคิดของตนเองและเปรียบเทียบแนวคิดของรูปอื่นๆ ตลอดจนสรุปเป็นองค์ความรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและเชื่อมโยงแนวคิด เป็นขั้นที่สรุปแนวคิดของนักเรียนโดยครูเชื่อมโยงแนวคิดของนักเรียนทั้งหมด กิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 13 กิจกรรม จำนวน 13 ชั่วโมง

1.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2.1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน มีความเห็นว่ากิจกรรมการ

เรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X}$=4.29, S.D.=0.11)

1.2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.59, S.D.=1.29) เมื่อพิจารณาด้านการเรียงลำดับตามความเหมาะสมจากมากไปน้อยได้ดังนี้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระสำคัญ

1.2.3 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขต การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 3 รูป พบว่า

กิจกรรมที่ 1 ใฝ่เรียนรู้ ควบคู่โฆษณา มีเนื้อหามากเกินไป การใช้ภาษาไม่ชัดเจน และระยะเวลาในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ปรับลดเนื้อหาบางส่วนและปรับปรุงการใช้ภาษาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 2 บัญญัติศัพท์ฉบับนวัตกร (การสร้างคำใหม่) มีข้อความบางส่วนไม่ถูกต้องและการใช้คำยังไม่เหมาะสม ผู้วิจัยได้แก้ไขข้อความและปรับปรุงการใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสม

กิจกรรมที่ 3 พลิกนิทาน ขานมุมกลับ พบข้อผิดพลาดด้านข้อความและลำดับคำสั่ง ผู้วิจัยได้ปรับแก้ข้อความให้ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 4 กวีร่วมสมัย เล่าชีวิตดิจิทัล มีการใช้ภาษาในคำชี้แจงไม่ชัดเจน ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรม ผู้วิจัยจึงปรับปรุงการใช้ภาษาและเพิ่มรายละเอียดของขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

กิจกรรมที่ 5 วาทศิลป์นักขายสิ่งไร้ค่า มีการใช้ภาษาในใบกิจกรรมไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงคำอธิบายและตัวอย่างประกอบกิจกรรมให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 6 พรรณนาภาพวาดสู่บทกวี มีเนื้อหาค่อนข้างมากและมีบางส่วนซ้ำซ้อน ผู้วิจัยได้ตัดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนออกและปรับปรุงการใช้ภาษาให้กระชับชัดเจน

กิจกรรมที่ 7 เขียนไดอารี่มุมกลับ พบว่าคำสั่งบางส่วนยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ปรับคำชี้แจงและยกตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจแนวทางการเขียนมากขึ้น

กิจกรรมที่ 8 ออกแบบสโลแกนเปลี่ยนโลก พบว่าเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอ ผู้วิจัยได้ปรับระยะเวลาและลดจำนวนภาระงานบางส่วนให้เหมาะสม

กิจกรรมที่ 9 แปลงข่าวเป็นบทกวี พบว่านักเรียนบางส่วนยังไม่เข้าใจการเชื่อมโยงเนื้อหาข่าวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงเพิ่มตัวอย่างและคำอธิบายประกอบกิจกรรม

กิจกรรมที่ 10 เกมต่อคำสร้างเรื่อง พบว่าคำชี้แจงกิจกรรมบางส่วนยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ปรับลำดับขั้นตอนและอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม

กิจกรรมที่ 11 สัมภาษณ์ตัวละคร พบว่านักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถตั้งคำถามเชิงสร้างสรรค์ได้ ผู้วิจัยจึงเพิ่มแนวทางและตัวอย่างการตั้งคำถาม

กิจกรรมที่ 12 ถอดรหัสโฆษณา พบว่าเนื้อหาในกิจกรรมมีความซับซ้อนบางประเด็น ผู้วิจัยได้ปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 13 เปลี่ยนตอนจบ พบว่าคำสั่งกิจกรรมบางส่วนยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงคำชี้แจงและเพิ่มตัวอย่างการเขียนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจของนักเรียน

1.2.4 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับนักเรียนโรงเรียนวัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขต การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 9 รูป พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.36/75.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75

1.2.5 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7 ปีการศึกษา 2568 จำนวนนักเรียน 19 รูป พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.05/75.44 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75

2. การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์กับเกณฑ์ร้อยละ 75 พบว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.63 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.43 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์

กับคะแนนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคุณลักษณะด้านการทำความเข้าใจปัญหาและมีความมานะบากบั่น พบว่า

1. นักเรียนตีความและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา โดยสามารถอธิบายความหมายของปัญหาด้วยตัวเอง ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับชำนาญ เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

2. นักเรียนวิเคราะห์สิ่งที่กำหนดให้จากปัญหา ข้อจำกัด และเป้าหมายได้ ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา ชำนาญ เชี่ยวชาญ เท่ากันเฉลี่ยร้อยละ 33.33 เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

3. นักเรียนทำความเข้าใจ หรือคาดการณ์ วางแผนการแก้ปัญหา โดยมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มก่อนลงมือทำ หรือการร่างแผนการคร่าว ๆ หรือการตั้งสมมุติฐานผ่านภาพประกอบ หรือแสดงท่าท่างประกอบ ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

4. นักเรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของแนวคิดและประเด็นที่เชื่อมโยงกันในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผ่านการอธิบายด้วยวาจา การอภิปราย หรือการใช้ภาพประกอบที่เป็นรูปธรรมในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 100 มีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 100 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

5. นักเรียนตรวจสอบคำตอบของปัญหาโดยใช้วิธีการอื่นได้อย่างหลากหลายด้วยความ รอบคอบระมัดระวัง ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับริเริ่ม พัฒนา ชำนาญ เท่ากันเฉลี่ยร้อยละ 33.33 เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

6. นักเรียนเข้าใจแนวทางการแก้ปัญหาของผู้อื่น โดยสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนแนวคิด โต้แย้ง หรือสนับสนุนแนวคิดของผู้อื่นได้ ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

สรุปได้ว่าวงจรปฏิบัติที่ 1 คุณลักษณะด้านการทำความเข้าใจปัญหาและมีความมานะบากบั่น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพัฒนา ร้อยละ 55.56 วงจรปฏิบัติที่ 4 คุณลักษณะด้านการทำความเข้าใจปัญหาและมีความ

มานะบากบั่น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ ร้อยละ 72.22 คุณลักษณะด้านการให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำ

1. นักเรียนสื่อสารกับผู้อื่น โดยใช้คำจำกัดความที่ชัดเจนในการสนทนากับผู้อื่นด้วยเหตุผล อธิบายซึ่งกันและกันอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยระบุความหมายของสัญลักษณ์ รวมทั้งใช้เครื่องหมายได้อย่างแม่นยำ มีความระมัดระวังเรื่องหน่วยของการวัด ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 100 มีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

2. นักเรียนสามารถเรียบเรียงและถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียนได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบททางภาษา ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับชำนาญเมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 100 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

สรุปได้ว่าวงจรปฏิบัติที่ 1 คุณลักษณะด้านการให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพัฒนา ร้อยละ 100 วงจรปฏิบัติที่ 4 คุณลักษณะด้านการให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ ร้อยละ 83.33

ผลการวิจัยจากแบบทดสอบคุณลักษณะการด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การทำความเข้าใจปัญหาและมีความมานะบากบั่น พบว่า

1. นักเรียนตีความและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา โดยสามารถอธิบายความหมายของปัญหาด้วยตัวเอง พบว่านักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา ชำนาญ เชี่ยวชาญ เท่ากันเฉลี่ยร้อยละ 33.33

2. นักเรียนวิเคราะห์สิ่งที่กำหนดให้จากปัญหา ข้อจำกัด และเป้าหมายได้ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับชำนาญ

3. นักเรียนทำความเข้าใจ หรือคาดการณ์ วางแผนการแก้ปัญหา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับชำนาญ

4. นักเรียนสามารถวิเคราะห์และอธิบายความสัมพันธ์ของแนวคิด สถานการณ์ หรือประเด็นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผ่านการสื่อสารด้วยวาจาหรือภาพประกอบที่เป็นรูปธรรม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญคุณลักษณะด้านการให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำ พบว่า

1. นักเรียนสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างชัดเจน โดยใช้ภาษา สำนวน และกลวิธีทางภาษาที่เหมาะสม พร้อมอธิบายความหมายของสารหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องรวมทั้งใช้

เครื่องหมายได้อย่างแม่นยำ พบว่า นักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับพัฒนา ชำนาญ เชี่ยวชาญ เท่ากันเฉลี่ยร้อยละ 33.33

2. นักเรียนสามารถสื่อสารและนำเสนอแนวคิดผ่านการเขียนได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบททางภาษาแม่นยำ เหมาะสมกับบริบท พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 50 มีความสามารถอยู่ในระดับเชี่ยวชาญ

สรุปได้ว่าผลจากแบบทดสอบคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ ด้านการทำความเข้าใจปัญหาและมีความมานะบากบั่น ส่วนใหญ่อยู่ระดับชำนาญและเชี่ยวชาญ ร้อยละ 41.67 ด้านการให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ ร้อยละ 50

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติที่ 4 และผลการประเมินคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะด้านการทำความเข้าใจปัญหาความมานะบากบั่น และการใช้ภาษาอย่างถูกต้องเหมาะสมอยู่ในระดับเชี่ยวชาญสูงกว่าผลการประเมินจากแบบทดสอบ โดยในการจัดการเรียนรู้วงจรปฏิบัติที่ 4 ไม่พบผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอยู่ในระดับพัฒนา ขณะที่ผลจากแบบทดสอบยังพบผู้เรียนบางส่วนอยู่ในระดับพัฒนา และพบว่าคุณลักษณะในระดับชำนาญปรากฏทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียนและผลจากแบบทดสอบ

5. อภิปรายผล

จากผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.59,S.D.=1.29) และเมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า กิจกรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 75.36/75.31 ทั้งนี้ เนื่องมาจากกระบวนการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงคำชี้แจงและเพิ่มตัวอย่างการเขียนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจของนักเรียน เมื่อนำมาหาประสิทธิภาพกับนักเรียน จำนวน 9 รูป พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1,2,3,4,5 และ 6 มีประสิทธิภาพของกระบวนการเปน 74.07, 74.07, 77.77, 74.04, 77.77 และ 75.77 ตามลำดับ และมีประสิทธิภาพของกระบวนการรวมเฉลี่ยเท่ากับ 75.36 และมีประสิทธิภาพผลลัพธ์เป็น 75.20 นั่นคือ กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.36/75.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 75/75 เมื่อนำมาหา

ประสิทธิภาพกับนักเรียน จำนวน 19 รูป พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1,2,3,4,5 และ 6 มีประสิทธิภาพของกระบวนการเป็น 74.07, 74.07, 77.77, 74.04, 77.77 และ 77.77 ตามลำดับและมีประสิทธิภาพของกระบวนการรวมเฉลี่ยเท่ากับ 75.36 และมีประสิทธิภาพผลลัพธ์เป็น 75.31 นั่นคือ กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.36/75.31 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 75/75 ทั้งนี้ กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

เนื่องจากผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปหาประสิทธิภาพตามแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523, น. 490–491) ที่ได้กล่าวถึงเหตุผลถึงความจำเป็นที่ต้องมีการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมว่า การทดสอบประสิทธิภาพตามลำดับขั้นจะช่วยให้เราได้ชุดกิจกรรมที่มีคุณค่าทางการสอนจริงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสำหรับผู้ผลิตชุดกิจกรรม การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมีความมั่นใจว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุในชุดกิจกรรม เหมาะสม ง่ายต่อการเข้าใจ อันจะทำให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงงาน เวลา และงบประมาณในการเตรียมต้นแบบ และทั้งนี้เนื่องจากในชุดกิจกรรมมีเนื้อหาการเรียนรู้ที่ไม่ยากจนเกิดไป และแต่ในในกิจกรรมมีการให้นักเรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม มีการอภิปรายและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้ง อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอนของการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้และได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญประกอบกับกิจกรรมการเรียนรู้การแบบเปิด (Open approach) เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เด็กคิดวิเคราะห์ด้วยการปฏิบัติ ได้ลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งเกิดจากความสนใจ ความต้องการที่จะค้นหาคำตอบ ดังที่ทิศนา แขมมณี (2544, น. 178–180)กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ครูต้องให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตัวของเราเองการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องมีการใช้ประบวนการคิด และเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ

2. การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะพัฒนาได้นั้น ครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนรู้จักคิด โดยได้ออกแบบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นด้วยกัน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 อภิปรายขยายผล และ

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและเชื่อมโยงแนวคิด สอดคล้องกับ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2547b, น. 1–9) ให้ความหมายว่า การสอนแบบเปิดเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ต่างๆที่มีลักษณะเป็นปัญหา เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิดซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดา ศิลาน้อย (2548, น. 30)ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบเปิดว่า การสอนแบบเปิดนี้จะช่วยส่งเสริมทักษะการคิดได้ดี เพราะมีกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการหรือความสงสัยที่เกิดจากตนเอง เพราะกระบวนการเปิดนั้นเรียนที่ปัญหา นักเรียนได้ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบและฝึกทักษะการคิด เพื่อความกระจ่างชัดเจนในคำตอบ

2.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์กับเกณฑ์ร้อยละ 75 พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open approach) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.63 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.43 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับคะแนนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จะเห็นได้ว่าเมื่อแยกประเด็นการพิจารณาในการคิดวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ ในด้านการวิเคราะห์ความสำคัญจะเห็นได้ว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากในขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบเปิดในขั้นตอนการนำเสนอปัญหา ซึ่งปัญหาหรือเหตุการณ์ที่นำมาเสนอเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถใช้ทักษะหรือความรู้พื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ความสำคัญโดยสามารถแยกแยะประเด็นสิ่งใดสำคัญ สิ่งใดไม่สำคัญหรือส่งที่แตกต่างได้อย่างถูกต้องทำให้นักเรียนรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียนและมีแรงจูงใจในการเรียนจึงทำให้นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

จะเห็นได้ว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในขั้นตอนการการเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนได้สืบเสาะ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดสร้างความคิดหรือองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งบางครั้งองค์ความรู้หรือข้อมูลที่นักเรียนได้จากการสืบเสาะ แสวงหาความรู้นั้นอาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ขาดความน่าเชื่อถือ และไม่มีแหล่งสืบเสาะหาความรู้ที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์สถานการณ์หรือปัญหาที่กำหนด อีกทั้งนักเรียนยังขาดประสบการณ์หรือขาดทักษะในการสืบค้นหรือใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการคิดวิเคราะห์หลักการ

จะเห็นได้ว่า คะแนนหลังเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากในขั้นตอนการอภิปรายและขยายผล นักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันลงข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน ในขั้นตอนนี้บางครั้งแนวความคิดที่นักเรียนเคยได้นำเสนอและอภิปรายมานั้น ไม่ได้ถูกนำมารวมอยู่ในข้อสรุปที่ใช้เป็นแนวทางเดียวกัน อาจทำให้นักเรียนเกิดข้อสงสัยในความแตกต่างทางแนวคิด ประกอบกับการขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์อาจส่งผลให้นักเรียนเกิดการตีความหรือการให้เหตุผลที่ผิด

3. การส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) วิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. นักเรียนตีความและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา โดยสามารถอธิบายความหมายของปัญหาด้วยตัวเองได้ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ นักเรียนแสดงให้เห็นถึงการอธิบาย ความเข้าใจเกี่ยวกระบวนการหรือขั้นตอนในแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เพื่อไปสู่เป้าหมายได้ เนื่องจากขั้น การนำเสนอปัญหาปลายเปิด ครูให้นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่เป้าหมายของสถานการณ์ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้าน ในมุมมองหรือในมิติต่าง ๆ ด้วยความมานะพยายาม ครูกระตุ้นนักเรียนด้วยคำถามปลายเปิด เช่น “นักเรียนค้นพบวิธีการ ความสัมพันธ์ คุณสมบัติ องค์ประกอบ หรือแนวทางในแก้ปัญหาอะไรบ้าง” สอดคล้องกับ ปาริฉัตร ทับทิมหิน และน้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์ (2566, น. 1563–1576)กล่าวว่า การทำความเข้าใจปัญหาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างรอบด้าน อันนำไปสู่การวางแผนและการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะด้านภาษาไทยและการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ในขั้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูได้ใช้ตัวอย่างประกอบเพื่อส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ ที่กล่าวว่า การยกตัวอย่างควรเป็นตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถสร้างแนวคิดได้อย่างหลากหลายและไม่จำกัดกรอบความคิดของผู้เรียน

2. นักเรียนวิเคราะห์สิ่งที่กำหนดให้จากปัญหา ข้อจำกัด และเป้าหมายได้ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ นักเรียนแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์สิ่งที่กำหนดให้จากปัญหา เงื่อนไข ข้อจำกัด และเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากขั้นการนำเสนอปัญหาปลายเปิด ครูให้นักเรียนร่วมกันอ่านอย่างละเอียด โดยพยายามสืบเสาะและวิเคราะห์สิ่งที่กำหนดให้จากปัญหา เงื่อนไข ข้อจำกัด และเป้าหมาย โดยตั้งคำถามกับนักเรียนว่า “การแก้ปัญหานี้ นักเรียนต้องรู้อะไร” และขั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ครูให้นักเรียนได้เป็นผู้คิดผู้ค้นพบด้วยตนเอง โดยมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน สอดคล้องกับ วีรยุทธ ด้วงใย (2566, น. 119–135) กล่าวว่า การได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active) โดยมีการอธิบายวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน จะทำให้สามารถแก้ปัญหาร่วมกันได้ และสะท้อนความคิดร่วมกันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ได้

3. นักเรียนสามารถทำความเข้าใจ คาดการณ์ และวางแผนการเขียนได้ โดยมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติ รวมทั้งมีการร่างแนวคิดเบื้องต้นผ่านภาพร่าง แผนผังความคิด หรือการสื่อสารผ่านท่าทางประกอบ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับเชี่ยวชาญ นักเรียนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการวางแผนและอธิบายลำดับขั้นตอนของการเขียนได้อย่างถูกต้อง โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มถ่ายทอดแนวคิดผ่านการสนทนา ตัวอย่างแนวคิด ภาพร่าง หรือภาพประกอบต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานเขียนและกำหนดกรอบแนวคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง Thai open approach : การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ในการคิดวิเคราะห์โดยแยกออกเป็นทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่

1. การคิดวิเคราะห์ความสำคัญ การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์หลักการ พบว่า ผลการทดสอบคะแนนในด้านการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์และวิเคราะห์หลักการมีคะแนนเฉลี่ยไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด อาจเป็นเพราะในการคิดวิเคราะห์จากประเด็นต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันนั้น นักเรียนอาจจะต้องใช้ความรู้จากเนื้อหาสาระที่เรียนมาหรือมีประสบการณ์เดิมไว้บ้างแล้ว เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาในการคิดวิเคราะห์หลักการ ดังนั้น ผู้สอนควรเพิ่มการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้นักเรียน มีการส่งเสริมการเชื่อมโยงเหตุและผล เพื่อให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์ที่เพิ่มขึ้น

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา ครูควรตั้งคำถามกระตุ้นนักเรียนที่ตรงประเด็นกับคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด ในวงจรปฏิบัติการแรกๆ ควรกำหนดระยะเวลาให้เพียงพอสำหรับขั้นการนำเสนอปัญหาปลายเปิดและขั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณลักษณะด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนมีการปฏิบัติจนเกิดเป็นจิตนิสัยแล้ว จึงบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน รูปแบบกิจกรรม และครูผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ควรมีการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัยที่แสดงถึงการเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตจริงเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดน่าจะส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในกลุ่มการให้เหตุผลและการอธิบายให้ตนเองรวมถึงผู้อื่นเข้าใจได้

7.สรุป

งานวิจัยเรื่อง Thai open approach: การจัดการเรียนรู้แบบเปิดวิชาภาษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑ จังหวัดขอนแก่น มีระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research methodology) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informant interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และอาศัยการสังเกตการณ์ (observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กัน การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหาจากการตีความสังเคราะห์ เชื่อมโยงแล้วหาข้อสรุป เพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง และเสนอแนะทางเชิงวิชาการและการวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2523). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการสอน*. ไทยวัฒนาพานิช.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. เดอะ มาสเตอร์ กรุ๊ป แมเนจเมนท์.

ปาริฉัตร ทับทิมหิน, & น้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์. (2566). การพัฒนาตัวชี้วัดจิตนิสัยทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8*(3), 1563–1576. https://so06.tci-thaijo.org/

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2547a). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปลายเปิด (Open Approach)*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2547b). การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของญี่ปุ่น. *KKU Journal of Mathematics Education, 1*(1), 1–17.

โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ พระอารามหลวง. (2568). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2567*. สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.

ลัดดา ศิลาน้อย. (2548). *สรุปโครงการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี Lesson Study Approach*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีรยุทธ ด้วงใย. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 8*(1), 119–135. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Education

การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษา

Design and Development of an Internal Control Competency Development Program for Educational Administration

อรนุช หงวนไธสง[1*], ธีระพัฒน์ พรมสมบัติ[2], ธีรทัศน์ ปิติภาคย์พงษ์[3], ปัณณธรณัฐ อาปะโม[4], ธัญทิพย์ ธัญกร[5]

[1]สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, [2]ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเนินขาม, [3]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, [4]มหาวิทยาลัยนครพนม, [5]วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Oranut Nguanthaisong[1], Theerapat Phromsombat[2], Teerathat Pitipakpong[3], Pannathornrat Apamo[4], Thantip Thankon[5]
[1]The Teachers' Council of Thailand, [2]Noen Kham District Learning Encouragement Center, [3]Chainat Primary Educational Service Area Office, [4]Nakhon Phanom University, [5]Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉: * pikbma14@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 10 February 2026; Revised: 10 March 2026; Accepted: 10 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษา โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการบริหารจัดการระบบการควบคุมภายในที่สอดคล้องกับบริบทของระบบการบริหารการศึกษาในประเทศไทย ปัญหาที่พบในระบบการบริหารการศึกษาปัจจุบัน ได้แก่ ผู้บริหารขาดความรู้และความเข้าใจในแนวทางการควบคุมภายใน การประเมินความเสี่ยงและการจัดการกิจกรรมควบคุมยังขาดประสิทธิภาพ ขาดระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาโปรแกรมนี้ใช้แนวทางการออกแบบเชิงระบบ โดยวิเคราะห์ความต้องการกำหนดกรอบสมรรถนะหลัก ออกแบบกิจกรรมและเครื่องมือการพัฒนา รวมทั้งกำหนดแนวทางการประเมินผล โปรแกรมที่นำเสนอประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มระดับสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับผู้บริหารในระบบการศึกษา และสามารถนำไปปรับใช้ในหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ ข้อเสนอแนะคือควรขยายการพัฒนาไปสู่บุคลากรสายสนับสนุนและเสริมสร้างระบบประเมินผลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการควบคุมภายในอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การควบคุมภายใน, สมรรถนะ, การบริหารการศึกษา, การพัฒนาโปรแกรม, ระบบการศึกษา

Abstract

This article presents the design and development of an internal control competency development program for educational administration, focusing on enhancing knowledge,

understanding, and management skills relevant to internal control systems tailored to the educational administration context in Thailand. Current issues include administrators' limited knowledge and understanding of internal control approaches, inefficiencies in risk assessment and control activities, and a lack of sustainable information systems to support ongoing operations. The program development employs a systematic design approach through needs analysis, identification of core competency frameworks, design of development activities and tools, and establishment of evaluation guidelines. The proposed program consists of essential components that improve internal control competencies for administrators within the educational system and can be applied across relevant organizations. Recommendations include expanding development to support personnel and strengthening evaluation systems and information technology to sustain internal control practices.

Keywords: Internal Control, Competency, Educational Administration, Program Development, Education System

1. บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันของระบบการบริหารการศึกษาไทย การดำเนินงานและการบริหารจัดการมีความซับซ้อนและต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านนโยบาย เทคโนโลยี และความต้องการของสังคมที่สูงขึ้น โดยเฉพาะความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบการควบคุมภายในจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงานและองค์กรในระบบการศึกษาสามารถดำเนินงานอย่างมีระบบ ป้องกันความเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดความเสียหาย และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างมีประสิทธิผล (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission [COSO], 2013)

การควบคุมภายใน (Internal Control) หมายถึงกระบวนการที่ผู้นำและบุคลากรในระบบการศึกษาร่วมกันออกแบบ ดำเนินการ และติดตามผล เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ทั้งในด้านการดำเนินงาน การรายงาน และการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ และมาตรฐานทางการศึกษา (Suny Plattsburgh, 2024; Janse van Vuuren, 2023) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในระบบการบริหารการศึกษาปัจจุบันคือ ขาดความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการบริหารระบบการควบคุมภายใน เช่น การประเมินความเสี่ยง การวางแผนควบคุม และเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุน ทำให้การดำเนินการควบคุมภายในยังไม่ประสบผลสำเร็จและไม่สอดคล้องกับมาตรฐานที่วางไว้ (Pannuek, 2020)

การพัฒนาสมรรถนะ (Competency Development) จึงเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับความสามารถของผู้บริหารในระบบการศึกษา ให้สามารถจัดการระบบการควบคุมภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น งานวิจัยสากลและแนวปฏิบัติเชิงระบบได้เน้นย้ำการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะที่ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อสนับสนุนการบริหารการศึกษาที่โปร่งใสและยั่งยืน (Janse van Vuuren, 2023; Montri, 2015)

บทความนี้จึงมุ่งเน้นนำเสนอแนวคิด หลักการ และกระบวนการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับระบบการบริหารการศึกษาในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้

ผู้บริหารในทุกระดับสามารถบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลที่เหมาะสม

2. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในระบบการบริหารการศึกษาไทยและทั่วโลก กลไก “การควบคุมภายใน” ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นแนวทางเชิงระบบที่ช่วยให้การบริหารองค์กรเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ ปัจจัยสำคัญคือความสามารถของหน่วยงานในการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลง กระจายอำนาจอย่างเป็นระบบ และวางรากฐานการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการส่งมอบผลประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ องค์กรดีที่มีการควบคุมภายในที่รัดกุมจึงมีความโดดเด่นในด้านความน่าเชื่อถือและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง

2.1 ทฤษฎีและโมเดลการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษา กรอบแนวคิด COSO Internal Control – Integrated Framework (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission [COSO], 2013) ถือเป็นมาตรฐานอ้างอิงระดับสากลที่ถูกนำมาใช้กำกับดูแลและประเมินการจัดการองค์กร ทั้งภาครัฐ เอกชน รวมถึงหน่วยงานด้านการศึกษา โดยกรอบ COSO กำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment) 2) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 3) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) 4) สารสนเทศและการสื่อสาร (Information & Communication) และ 5) การติดตามและประเมินผล (Monitoring Activities) โดยหลักการสำคัญอย่าง Principle 8 ของ COSO ฉบับปี 2013 ยังเน้นประเมินความเสี่ยงเชิงฉ้อโกง (Fraud Risk Assessment) เพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อระบบการตรวจสอบขององค์กรด้วย (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission [COSO], 2013; KPMG, 2016)

สำหรับระบบการบริหารการศึกษา การนำกรอบนี้มาประยุกต์ใช้หมายถึงการสร้างพื้นฐานวัฒนธรรมองค์กรด้านจริยธรรมและธรรมาภิบาลในหน่วยงาน/โรงเรียน การกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ เช่น การเงิน งบประมาณ การจัดสรรบุคลากร การเรียนการสอน การปฏิบัติตามนโยบายรัฐและกฎหมาย การสร้างระบบสารสนเทศและการสื่อสารที่มีศักยภาพ รวมถึงการติดตามและประเมินผลกระบวนการอย่างเป็นระบบ เช่น ตัวอย่างงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรีและราชบุรี (2566) พบว่าประเด็นควบคุมภายในทั้งห้าส่วนนี้ได้รับการปฏิบัติในหน่วยงานระดับพื้นฐานในระดับมาก ซึ่งสะท้อนผลเชิงบวกต่อการยกระดับมาตรฐานการบริหารการศึกษาในพื้นที่ บ่งชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง COSO สามารถนำมาสร้างมาตรฐานกระบวนการตรวจสอบและป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงานขององค์กรการศึกษาไทยได้อย่างชัดเจน (Office of Secondary Educational Area Kanchanaburi & Ratchaburi, 2023)

2.2 สมรรถนะสำหรับการบริหารการศึกษา แนวคิดสมรรถนะ (Competency) สำหรับผู้บริหารในระบบการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่งานวิจัยทั้งของไทยและสากลต่างเน้นย้ำในการสร้าง “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ที่สามารถขับเคลื่อนเป้าหมายองค์กรสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน งานของ Janse van Vuuren (2023) ใน

ระดับนานาชาติ ได้นำเสนอกรอบสมรรถนะเชิงพฤติกรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในแอฟริกาใต้ ซึ่งประกอบไปด้วยสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาทีมงานและบุคลากร การบริหารทรัพยากรโรงเรียน การเป็นผู้นำและสร้างแรงบันดาลใจ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การจัดการตนเองและการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นธรรมาภิบาล ตลอดจนเจตคติและพฤติกรรมการทำงานเชิงบวกต่อความเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าผู้บริหารที่มีความโดดเด่นด้านสมรรถนะทั้งสามด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ) จะนำไปสู่ประสิทธิผลของการควบคุมภายในและการยกระดับคุณภาพองค์กรในวันข้างหน้า (Janse van Vuuren, 2023)

งานวิจัยของ มานะ (2023) พบว่าสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารยุคการศึกษา 4.0 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ บุคลิกภาพ การวางแผน การรู้จักตนเอง การบริหารเชิงกลยุทธ์ และความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการรู้จักตนเองและการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจและสร้างระบบควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ รองรับความท้าทายใหม่ๆ ของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ศุภพร (2564) เสริมว่า ผู้บริหารการศึกษาทั่วประเทศมีความต้องการสูงในการพัฒนาสมรรถนะในด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง และการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบดังกล่าวเกี่ยวโยงโดยตรงกับแนวคิดควบคุมภายใน เพราะแสดงถึงความสามารถของหัวหน้าหน่วยงานในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมุ่งเน้นคุณภาพที่ยั่งยืน

2.3. งานวิจัยฯ การควบคุมภายในในบริบทการศึกษาของไทย งานของพันนึก (2563) ได้สร้างโปรแกรมสำหรับการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในโดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และแบบฝึกหัดที่เชื่อมโยงกับปัญหาและบริบทของการบริหารสถานศึกษาไทย ผลวิจัยพบว่าการพัฒนาความรู้และทักษะควบคู่กับการสร้างเจตคติที่ดีของผู้บริหารจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในการดำเนินงานควบคุมภายในองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของ COSO และ KPMG ที่เน้นว่าการบูรณาการระบบควบคุมภายในเข้ากับวัฒนธรรมการบริหารและโครงสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรจะสร้างมาตรฐานการ จัดการที่มีความยั่งยืนและตรวจสอบได้

จากผลการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรีและราชบุรี (2566) แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้บริหารและระบบการควบคุมภายในที่ถูกออกแบบอย่างมีระบบจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง กระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างกลไกป้องกันความเสี่ยงที่รองรับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของระบบการศึกษาไทย ผลการดำเนินงานแสดงถึงความเข้มแข็งในกระบวนการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นหัวใจของกรอบควบคุมภายใน COSO สมัยใหม่

2.4 บทสังเคราะห์และช่องว่างงานวิจัย เมื่อวิเคราะห์จากงานวิจัยทั้งในระดับสากลและไทย จะพบว่า โดยพื้นฐานการควบคุมภายในที่ดีต้องมีการพัฒนาและปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น รวมทั้งสร้างสมดุลระหว่างแนวคิดสากลกับปัจจัยทางวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจในระบบราชการไทย แม้งานวิจัย ไทยและต่างประเทศจะเน้นเรื่องเดียวกันคือการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารด้านควบคุมภายใน แต่สิ่งที่ยังเป็น

ช่องว่างหลัก คือ การประเมินผลที่สะท้อนประสิทธิภาพของโปรแกรมในระยะยาว การปรับโปรแกรมให้ตอบโจทย์บริบทผู้บริหารนอกกรุงเทพฯ และการเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาใหม่ ๆ

ข้อค้นพบของงานวิจัยเหล่านี้เป็นหลักฐานสนับสนุนความสำคัญของการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในที่เฉพาะทางสำหรับการบริหารการศึกษา ซึ่งเน้นสร้างผู้นำที่มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ พร้อมรับมือความเปลี่ยนแปลงในอนาคต พร้อมทั้งยกระดับวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพของระบบการศึกษาไทยอย่างแท้จริง

3. การออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะ (Program Design and Development)

การออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของระบบการบริหารการศึกษาในประเทศไทย การออกแบบโปรแกรมนี้มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการบริหารและควบคุมภายในอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอิงจากหลักการและกรอบทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล รวมทั้งการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทย

3.1 การวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis Approach) การวิเคราะห์ความต้องการเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการออกแบบโปรแกรม โดยต้องพิจารณาทั้งในระดับระบบและระดับบุคคล ในระดับระบบ การวิเคราะห์จะเน้นการศึกษานโยบาย กฎหมาย ข้อกำหนด และปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการควบคุมภายใน รวมถึงการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในของหน่วยงานต่าง ๆ ในระบบการศึกษา

การวิเคราะห์ในระดับระบบ จะครอบคลุมการศึกษาโครงสร้างการบริหาร นโยบายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การประเมินความเสี่ยงองค์กร และการศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีจากหน่วยงานต้นแบบ การวิเคราะห์นี้จะช่วยให้เข้าใจปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการควบคุมภายใน เช่น ความซับซ้อนของระบบราชการ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และความหลากหลายของบริบทการศึกษาในแต่ละพื้นที่

ระดับบุคคล การวิเคราะห์เน้นไปที่การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของผู้บริหารและบุคลากร รวมถึงการวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้และข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือที่ใช้บ่อย เพื่อหาช่องว่างสมรรถนะ (Competency Gap) ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา

เครื่องมือการวิเคราะห์ความต้องการ ประกอบด้วยแบบสำรวจออนไลน์สำหรับผู้บริหารและบุคลากรทั่วประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารในระดับต่างๆ การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในพื้นที่ต่าง ๆ และการศึกษาเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการวิเคราะห์จะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และการออกแบบเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการจริง

3.2 การระบุสมรรถนะหลัก (Identification of Key Competencies) หลังจากวิเคราะห์ความต้องการแล้ว ขั้นตอนถัดมาคือการกำหนดสมรรถนะหลักที่เป็นเป้าหมายของโปรแกรม สมรรถนะสำหรับการ

บริหารการศึกษาในบริบทของการควบคุมภายในสมรรถนะเหล่านี้ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ COSO Framework และงานวิจัยของ Janse van Vuuren (2023) เกี่ยวกับสมรรถนะเชิงพฤติกรรมสำหรับผู้บริหาร

สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge Competencies) ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับกรอบการควบคุมภายใน COSO ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในบริบทการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการศึกษา และความรู้เกี่ยวกับหลักการธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบขององค์กรสาธารณะ

สมรรถนะด้านทักษะ (Skill Competencies) ครอบคลุมทักษะการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยง ทักษะการวางแผนกลยุทธ์และการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ทักษะการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการสร้างทีมงาน ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการติดตามและประเมินผล

สมรรถนะด้านเจตคติ (Attitude Competencies) เน้นเจตคติที่ส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในองค์กร จริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ความมุ่งมั่นในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม และการมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง

นอกจากนี้ยังมีสมรรถนะเสริมที่เกี่ยวข้อง เช่น ทักษะการสื่อสาร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน รวมทั้งสมรรถนะในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้โปรแกรมครอบคลุมทุกมิติที่จำเป็นสำหรับการบริหารการศึกษาอย่างครบถ้วน

3.3 โครงสร้างและองค์ประกอบของโปรแกรม (Structure and Components of the Program) โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนี้ถูกออกแบบให้มีโครงสร้างแบบโมดูล ซึ่งแต่ละโมดูลมุ่งเน้นพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้านภายในกรอบเวลาที่กำหนด โดยโครงสร้างโปรแกรมประกอบด้วย 5 โมดูลหลักที่สอดคล้องกับกรอบ COSO และสมรรถนะที่ระบุไว้

โมดูลที่ 1: รากฐานการควบคุมภายในและสภาพแวดล้อมการควบคุม เน้นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดการควบคุมภายใน กรอบ COSO และการประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการควบคุมภายใน

โมดูลที่ 2: การประเมินและบริหารความเสี่ยง ครอบคลุมทักษะการระบุ วิเคราะห์ ประเมิน และจัดการความเสี่ยงในสภาพแวดล้อมการศึกษา รวมทั้งการจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยงและการติดตามผล

โมดูลที่ 3: การออกแบบและดำเนินกิจกรรมควบคุม เน้นการพัฒนาทักษะในการออกแบบและนำกิจกรรมควบคุมไปปฏิบัติ การจัดการกระบวนการทำงาน และการสร้างระบบตรวจสอบภายใน

โมดูลที่ 4: การจัดการสารสนเทศและการสื่อสาร ครอบคลุมการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการควบคุมภายใน การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการสร้างความโปร่งใสในองค์กร

โมดูลที่ 5: การติดตามและประเมินผลการควบคุมภายใน เน้นการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การจัดทำรายงาน และการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง

โมดูลหลักจะประกอบด้วยเนื้อหาด้านทฤษฎีและแบบฝึกหัดปฏิบัติซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและประสบการณ์จริง โครงสร้างโปรแกรมมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของหน่วยงานที่แตกต่างกัน ระยะเวลาการดำเนินโปรแกรมแต่ละโมดูลประมาณ 2-3 วัน โดยมีช่วงห่างระหว่างโมดูลเพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปทดลองใช้ในงานจริง

การออกแบบโปรแกรมยังคำนึงถึงการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยใช้สื่อการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย กิจกรรมกลุ่ม กรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ และการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และสนับสนุนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3.4 การสร้างกิจกรรมและเครื่องมือประเมินผล (Development of Activities and Assessment Tools)

กิจกรรมการเรียนรู้ถูกออกแบบอย่างหลากหลายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะทั้งสามด้าน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ปฏิบัติงาน กิจกรรมหลักประกอบด้วยการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นจากปัญหาจริงในสถานศึกษา การอภิปรายกลุ่มและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์กรณีศึกษาจากสถานศึกษาต้นแบบ และการทำโครงการปฏิบัติ (Action Learning Project) ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในหน่วยงานของตนเอง

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นหลักสำคัญของโปรแกรม โดยผู้เรียนจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากผู้อื่น รวมถึงการมีเมนเทอร์หรือโค้ชที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมภายในและการบริหารการศึกษาให้คำแนะนำในกระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคนิค Peer Learning และ Collaborative Learning จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายการทำงาน

เครื่องมือประเมินผล ถูกออกแบบให้ครอบคลุมการวัดผลในทุกมิติของสมรรถนะ ประกอบด้วยแบบประเมินก่อนการเข้าโปรแกรม (Pre-assessment) เพื่อวัดระดับสมรรถนะเริ่มต้น แบบประเมินระหว่างการเรียนรู้ (Formative Assessment) เพื่อติดตามความก้าวหน้า และแบบประเมินหลังการเรียนรู้ (Summative Assessment) เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์

นอกจากนี้ยังมีการประเมินจากผู้สังเกตการณ์ (Observer Assessment) การประเมินผลงานโครงการ (Project Assessment) และการประเมินผลกระทบระยะยาว (Long-term Impact Assessment) ที่จะติดตามผลการประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานจริงหลังจากสิ้นสุดโปรแกรม

ระบบการติดตามและสนับสนุน หลังการอบรมประกอบด้วยการให้คำปรึกษาทางออนไลน์ การจัดกิจกรรมติดตามผล (Follow-up Session) และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ (Learning Community) ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และขอคำแนะนำอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมและเครื่องมือเหล่านี้ยังถูกออกแบบให้สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้โปรแกรมมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารและความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาและปรับปรุงโปรแกรม

จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อให้มั่นใจว่าโปรแกรมยังคงมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของระบบการบริหารการศึกษาไทยในอนาคต

4. การนำโปรแกรมไปทดลองใช้ (Program Implementation)

การนำโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษาไปทดลองใช้เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจถึงความเหมาะสม ประสิทธิภาพ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจริงในสภาพแวดล้อมการบริหารการศึกษา ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และระดับองค์กร การทดลองใช้โปรแกรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของการออกแบบ ปรับปรุงกิจกรรมและเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทไทย และสร้างฐานข้อมูลเพื่อการขยายผลในอนาคต

4.1 กระบวนการนำโปรแกรมไปใช้ (Program Implementation Process) การนำโปรแกรมไปใช้เริ่มต้นจากการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน โดยใช้หลักการของการนำนวัตกรรมไปใช้ในระบบราชการ ซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างองค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จ กระบวนการเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม การจัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็น และการสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ

ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วยการจัดเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการควบคุมภายในและการบริหารการศึกษา ผู้ประสานงานที่เข้าใจบริบทของแต่ละพื้นที่ และทีมสนับสนุนเทคนิคที่สามารถจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในโปรแกรม การคัดเลือกวิทยากรใช้เกณฑ์ที่เข้มงวด ทั้งคุณวุฒิ ประสบการณ์ และทักษะการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งความเข้าใจในบริบทการบริหารการศึกษาไทย

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโปรแกรม โดยเริ่มจากการจัดประชุมชี้แจงผู้บริหารระดับสูงเพื่อสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนอย่างเต็มที่ การสื่อสารประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การใช้เทคนิคการสื่อสารแบบหลายช่องทาง เช่น จดหมายราชการ เว็บไซต์ และการประชุมผ่านระบบออนไลน์ รวมทั้งการใช้กลยุทธ์สร้างแรงจูงใจ เช่น การมอบเกียรติบัตร การจัดอันดับผลงาน และการเชื่อมโยงกับการพัฒนาเส้นทางอาชีพ

การดำเนินโปรแกรมในพื้นที่จริง ใช้แนวทางการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่ประกอบด้วยการอบรมแบบเผชิญหน้า การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ และการปฏิบัติในสถานที่ทำงานจริง โปรแกรมถูกจัดตามโมดูลที่ออกแบบไว้ โดยมีช่วงเวลาระหว่างโมดูลเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ทดลองนำความรู้ไปใช้ในงานจริงและสะท้อนประสบการณ์ในโมดูลถัดไป

ระบบการติดตามและสนับสนุน ระหว่างการดำเนินโปรแกรมประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลาย เช่น เวิร์กชอปออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระบบ E-Coaching ที่ให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล การจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ที่ผู้เข้าร่วมสามารถสอบถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ตลอดเวลา และการจัดกิจกรรม Peer Mentoring ที่ให้ผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์มากกว่าช่วยเหลือผู้อื่น

การจัดการความท้าทายในการดำเนินงาน รวมถึงการรับมือกับความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่ การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับของผู้เข้าร่วม และการแก้ไขปัญหาเทคนิคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทีมงานได้จัดเตรียมแผนสำรองและกลไกการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อให้การดำเนินโปรแกรมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

4.2 วิธีการและเครื่องมือประเมินผล (Evaluation Methods and Instrumentation) การประเมินผลการทดลองใช้โปรแกรมใช้แนวทางการประเมินแบบหลายมิติ (Multi-dimensional Evaluation) ที่ครอบคลุมทั้งการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประสิทธิภาพของกระบวนการ และผลกระทบต่อระบบองค์กร โดยใช้หลักการประเมินตามแบบจำลอง Kirkpatrick's Four-Level Training Evaluation Model ที่ได้รับการดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทการบริหารการศึกษา

ระดับที่ 1: การประเมินปฏิกิริยา (Reaction Level) วัดความพึงพอใจและการตอบสนองของผู้เข้าร่วมต่อโปรแกรม ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่ครอบคลุมด้านเนื้อหา วิทยากร วิธีการสอน สื่อการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้

ระดับที่ 2: การประเมินการเรียนรู้ (Learning Level) วัดการเปลี่ยนแปลงของความรู้ ทักษะ และเจตคติ ใช้แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม แบบประเมินทักษะผ่านการปฏิบัติจริงและกรณีศึกษา และแบบวัดเจตคติผ่านแบบสอบถามที่ใช้มาตรวัด Likert Scale การประเมินระดับนี้จะดำเนินการทันทีหลังสิ้นสุดแต่ละโมดูลและเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมทั้งหมด

ระดับที่ 3: การประเมินพฤติกรรม (Behavior Level) วัดการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานจริง ใช้การสังเกตการณ์ในที่ทำงาน การสัมภาษณ์ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และการวิเคราะห์ผลงานหรือโครงการที่ผู้เข้าร่วมดำเนินการหลังจากเข้าร่วมโปรแกรม การประเมินระดับนี้จะดำเนินการหลังจากสิ้นสุดโปรแกรม 3 เดือน และ 6 เดือน

ระดับที่ 4: การประเมินผลลัพธ์ (Results Level) วัดผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กรและระบบการบริหารการศึกษา ใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น จำนวนข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน ระยะเวลาในการจัดทำรายงาน จำนวนข้อร้องเรียน และคะแนนการประเมินจากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น ความโปร่งใสในการดำเนินงาน การปรับปรุงระบบการทำงาน และความพึงพอใจของผู้รับบริการ

เครื่องมือประเมินผลเสริม ประกอบด้วยแบบประเมินตนเอง (Self-Assessment) ที่ผู้เข้าร่วมใช้ประเมินสมรรถนะของตนเองตามกรอบที่กำหนดไว้ แบบประเมิน 360 องศา ที่เก็บข้อมูลจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา และการประเมินผลกระทบต่อชุมชน ที่วัดความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงาน

4.3 ผลลัพธ์และประสิทธิผล (Results and Effectiveness) ผลการทดลองใช้โปรแกรมในกลุ่มตัวอย่าง 120 คน จากผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในระบบการบริหารการศึกษาจาก 5 เขตพื้นที่

การศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ในทุกมิติที่ประเมิน

ผลด้านความรู้และความเข้าใจ พบว่าผู้เข้าร่วมมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับหลักการและกรอบการควบคุมภายในเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 35% จากการทดสอบก่อนและหลังการอบรม ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในบริบทการศึกษาเพิ่มขึ้น 42% และความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการควบคุมภายในเพิ่มขึ้น 38%

ผลด้านทักษะการปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมสามารถแสดงทักษะการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงได้อย่างเป็นระบบ โดยมีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินผลงานอยู่ในระดับดี (4.2 จาก 5) ทักษะการออกแบบและดำเนินกิจกรรมควบคุมมีคะแนนเฉลี่ย 4.0 และทักษะการสื่อสารและการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการควบคุมภายในมีคะแนนเฉลี่ย 4.1

ผลด้านการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม การประเมินหลังการอบรม 3 เดือน พบว่าผู้เข้าร่วม 85% รายงานว่ามีความมุ่งมั่นในการสร้างวัฒนธรรมการบริหารที่โปร่งใสมากขึ้น มีการนำหลักการควบคุมภายในไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง 78% และมีการสร้างกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบควบคุมภายในในหน่วยงาน 62%

ผลกระทบต่อองค์กรและระบบ จากการติดตามผลหลังการอบรม 6 เดือน พบว่าหน่วยงานที่มีบุคลากรเข้าร่วมโปรแกรมมีการปรับปรุงระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภายใน มีการจัดทำคู่มือและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนขึ้น และมีการลดลงของข้อผิดพลาดในการดำเนินงานเฉลี่ย 23% เมื่อเทียบกับก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โปรแกรมสร้างเครือข่ายของผู้บริหารที่มีความสนใจและมุ่งมั่นในการพัฒนาระบบการควบคุมภายใน ช่วยลดการทำงานแบบแยกส่วน (Silos) และเพิ่มการประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่เดียวกัน มีการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีสมาชิก 95% ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ

ความพึงพอใจและการยอมรับ ผลการประเมินความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้าร่วมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.3 จาก 5) โดยมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหา (4.5) และความเหมาะสมของวิธีการเรียนรู้ (4.4) ส่วนด้านการจัดการเวลาและการประสานงานมีคะแนนต่ำสุด (4.0) ซึ่งเป็นจุดที่ต้องปรับปรุงในการขยายผลโปรแกรม

อุปสรรคและข้อจำกัด ที่พบในการทดลองใช้ประกอบด้วยความแตกต่างของบริบทและความพร้อมในแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้พื้นฐานของบุคลากร ความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงจากบุคลากรบางส่วนที่คุ้นเคยกับวิธีการทำงานเดิม ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมครบถ้วน และความท้าทายในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีระดับการพัฒนาและความพร้อมที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะและทิศทางการพัฒนา จากผลการทดลองใช้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้จริง อย่างไรก็ตาม การขยายผลจำเป็นต้องมีการปรับปรุงในด้านการเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน การจัดการความแตกต่างของบริบท และการสร้างระบบสนับสนุนระยะยาวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดยสรุป การทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับการบริหารการศึกษาได้พิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพในการยกระดับความสามารถของบุคลากรและปรับปรุงระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลลัพธ์เชิงบวกที่ได้รับเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการขยายผลโปรแกรมไปสู่ระบบการบริหารการศึกษาในวงกว้าง และสร้างประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อคุณภาพการศึกษาไทยในระยะยาว

5. การวิเคราะห์ผลและอภิปราย (Analysis and Discussion)

การวิเคราะห์ผลการศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งอ้างอิงที่ถูกต้องทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ เพื่อสร้างกรอบความเข้าใจและยืนยันผลลัพธ์ที่ได้รับ รวมถึงเพื่อสะท้อนบริบทของระบบการบริหารการศึกษาไทยในปัจจุบัน การวิเคราะห์นี้มีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่กว้างไกลของการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในต่อระบบการบริหารการศึกษา

5.1 ผลกระทบต่อคุณภาพการบริหารการศึกษาระดับระบบ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการในระบบการศึกษา ตามกรอบความคิดของ COSO Internal Control – Integrated Framework และการสรุปโดย KPMG (2016) ซึ่งเน้นความสำคัญขององค์ประกอบห้าด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม การสื่อสารและสารสนเทศ และการติดตามประเมินผล

การยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการ จากผลการศึกษาที่พบว่าสมรรถนะด้านการประเมินความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 45% นั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Thanthong and Sitthada (2023) ที่เน้นว่าการประเมินความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการควบคุมภายในในสถาบันการศึกษาการที่ผู้บริหารมีความสามารถในการระบุ วิเคราะห์ และจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบส่งผลให้การตัดสินใจมีฐานข้อมูลที่มั่นคงและสามารถป้องกันปัญหาได้อย่างเชิงรุกผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาการบริหารกิจกรรมควบคุมในสถานศึกษาเอกชนของ Tosapol (2022)

การพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารในโปรแกรมนี้สอดคล้องกับสมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่ Janse van Vuuren (2023) นำเสนอ ซึ่งเป็นผู้นำที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนกลยุทธ์ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส พร้อมทั้งสามารถบริหารความเสี่ยงและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิผล งานวิจัยล่าสุดของ Karvonen และคณะ (2023) ยังสนับสนุนแนวคิดนี้โดยพบว่าการพัฒนาสมรรถนะที่เชื่อมโยงกับระบบคิด (systems thinking) และจริยธรรม มีผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

การสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ผลการศึกษาที่แสดงการพัฒนาด้านเจตคติการบริหาร 40% สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในระดับลึกที่มีผลต่อวัฒนธรรมองค์กร การศึกษาล่าสุดในบริบทเอเชีย

โดย พบว่าสภาพแวดล้อมการควบคุมและการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาที่ต้องการความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

งานวิจัยในประเทศไทยของPannuek (2020) และ Mana (2023) สนับสนุนผลการศึกษานี้โดยชี้ว่า โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะที่ออกแบบอย่างเหมาะสม สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหารในบริบทไทยที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การศึกษาของ Suksawat (2023) เกี่ยวกับสมรรถนะใหม่สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง ยืนยันความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับความท้าทายในยุคปัจจุบัน

5.2 ความยั่งยืนของการพัฒนาสมรรถนะในระยะยาว การรักษาความยั่งยืนของสมรรถนะและการควบคุมภายในอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นความท้าทายที่พบได้ในหลายองค์กร งานวิจัยและแนวปฏิบัติระดับสากล เน้นย้ำว่าการพัฒนาต้องมีการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ การสร้างเครือข่ายของผู้บริหาร และการสนับสนุนจากผู้นำระดับสูง

การศึกษาของ Ingvarson และคณะ (2005) ที่ติดตามผลกระทบของโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพระยะยาว พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืน ประกอบด้วย การมีชุมชนวิชาชีพที่เข้มแข็ง (professional community) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (active learning) และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่พบว่าผู้เข้าร่วมที่ได้รับการสนับสนุนจากระบบ E-Coaching และชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์มีอัตราการนำความรู้ไปใช้สูงกว่า

ภายในบริบทของระบบการศึกษาของไทย ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับการศึกษาของ Supaporn (2021) และOffice of Secondary Educational Area Kanchanaburi & Ratchaburi (2023) ที่พบว่าการสนับสนุนจากผู้นำระดับสูงและนโยบายองค์กรที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา และการปรับโปรแกรมให้เหมาะสมกับบริบทสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการนำไปใช้จริง

ปัจจัยที่ส่งเสริมความยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าการสร้างกลไกการเรียนรู้องค์กร (Organizational Learning) เป็นผลพลอยได้ที่สำคัญ การศึกษาของ Levchyk และคณะ (2021) เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะเพื่อความยั่งยืน พบว่าการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติจริงและการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าผู้เข้าร่วมสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงานและสร้างการเรียนรู้แบบไวรัล (Viral Learning)

5.3 แนวทางการสร้างระบบการควบคุมภายในแบบบูรณาการ แนวทางการพัฒนาระบบการควบคุมภายในตามที่แสดงในงานศึกษานี้สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีที่ COSO (2013) และคำแนะนำจาก KPMG (2016) โดยเน้นการบูรณาการควบคุมภายในเข้าสู่ระบบบริหารจัดการโดยรวม ซึ่งรวมถึงการจัดการความเสี่ยง การบริหารทรัพยากร และการสื่อสารภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิผล

การศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบการบัญชีและการควบคุมภายในในสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษา พบว่าการใช้กรอบ COSO ร่วมกับเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการ

ดำเนินงานและลดความเสี่ยงจากการทุจริตได้อย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้เสนอให้มีการพัฒนาซอฟต์แวร์การบัญชีมาตรฐาน การฝึกอบรมนักบัญชี และการจัดตั้งหน่วยตรวจสอบภายในที่เป็นอิสระ

การสร้างระบบข้อมูลแบบบูรณาการ (Integrated Information Systems) เป็นอีกกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลา Janse van Vuuren (2023) ยังเน้นถึงความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่โปร่งใสและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งและสนับสนุนการควบคุมภายใน

การศึกษาใหม่ล่าสุดเกี่ยวกับผลกระทบของแนวทางเชิงสมรรถนะ (Competency-Based Approach) ในการศึกษาขั้นสูง พบว่าการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารและการแก้ปัญหา มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะแบบองค์รวม ข้อค้นพบด้านการพัฒนาสมรรถนะยังสอดคล้องกับ Fu et al. (2022)

ในบริบทของระบบการศึกษาของไทย ศุภพร (2564) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรีและราชบุรี (2566) ได้เสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การศึกษาของ (2025) ในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐของไทยยืนยันว่าการบูรณาการระหว่างกรอบ COSO กับ Balanced Scorecard สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพองค์กรได้ 49.1%

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการควบคุมภายใน ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายใน ทั้งเป็นการลดภาระงานของผู้บริหาร และเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการทำงาน การศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับผลกระทบของโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ (2025) พบว่าการใช้เทคโนโลยีในการติดตามและประเมินผลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เป็นหัวใจของการสร้างความยั่งยืน การศึกษาของ Fu และคณะ ระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัย รวมถึงความสนใจในกิจกรรมวิทยาศาสตร์ระดับการศึกษา และการสนับสนุนจากสถาบัน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในได้

โดยสรุป ผลการวิเคราะห์และอภิปรายสนับสนุนความสำคัญของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในที่มีการบูรณาการองค์ความรู้ในระดับบุคคลและระบบองค์กร และแสดงให้เห็นถึงแนวทางการสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส ยั่งยืน และมีประสิทธิภาพในระบบการศึกษาไทย การศึกษานี้มีนัยสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาและการสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะในยุคที่สังคมต้องการความโปร่งใสและความรับผิดชอบจากผู้บริหารการศึกษาอย่างเร่งด่วน

6. สรุป

โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการควบคุมภายในสำหรับผู้บริหารการศึกษาได้รับการออกแบบให้สอดประสานกับกรอบนโยบายระดับชาติ ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ไปจนถึงแผนการปฏิรูปการศึกษา ตัวโปรแกรมยกระดับ “Smart Governance” โดยผสานระบบ Digital Risk Management แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบออนไลน์ และชุดเครื่องมือ Business Intelligence ให้ผู้บริหารตัดสินใจบนฐานข้อมูลเรียลไทม์ ลดขั้นตอนราชการ และสร้างระบบตรวจสอบที่โปร่งใสเชื่อถือได้ การเชื่อมโยงกรอบ COSO เข้ากับโครงสร้างการบริหารตั้งแต่กระทรวง เขตพื้นที่ ไปถึงสถานศึกษา ทำให้การควบคุมภายในกลายเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งระบบและรองรับหลักธรรมาภิบาลที่รัฐบาลมุ่งเน้น

ผลการดำเนินงานแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งด้านความรู้ ทักษะการบริหารความเสี่ยง และเจตคติด้านความโปร่งใส การจัดสรรทรัพยากรจึงตรงความต้องการมากขึ้น ลดข้อผิดพลาดทางงบประมาณและเพิ่มคุณภาพบริการทางการศึกษา ส่งผลต่อคะแนนการทดสอบและอัตราอยู่รอดของนักเรียนในโรงเรียนที่นำกรอบนี้ไปใช้ นอกจากนี้การประเมินความต้องการและความเสี่ยงช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพราะทรัพยากรถูกส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายเปราะบางได้ทันท่วงที

ในมิติการพัฒนาประเทศ การมีระบบควบคุมภายในที่เข้มแข็งและใช้เทคโนโลยีสนับสนุน ยกระดับดัชนีความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ สร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน และสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแรงผลักดันของ Thailand 4.0 ที่ต้องการหน่วยงานรัฐที่ทันสมัยคล่องตัวและยึดถือข้อมูลเป็นศูนย์กลาง ระบบดังกล่าวยังรองรับเป้าหมายการสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ เนื่องจากโรงเรียนสามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสูง มีวินัย และพร้อมปรับตัวเข้ากับอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ

กล่าวโดยสรุป โปรแกรมนี้ไม่เพียงยกระดับสมรรถนะของผู้บริหารในเชิงลึก แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมต่อระหว่างวิสัยทัศน์เชิงนโยบายกับการปฏิบัติระดับพื้นที่และสถานศึกษา กระบวนการบริหารที่โปร่งใสใช้ข้อมูล และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงกลายเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาและพาประเทศไทยสู่เป้าหมาย Thailand 4.0 อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2013). *Internal control—Integrated framework*. COSO.

Fu, H., Zhang, Y., & Song, L. (2022). Factors affecting the competency of applying research-based practice among teachers in higher education. *International Journal of Instruction, 15*(4), 857–875. https://doi.org/10.29333/iji.2022.15446a

Ingvarson, L., Meiers, M., & Beavis, A. (2005). *Factors affecting the impact of professional development programs on teachers' knowledge, practice, student outcomes & efficacy (Research Report No. 1)*. Australian Council for Educational Research.

Janse van Vuuren, L., van der Westhuizen, C., & Terblanche, C. (2023). The development of a

behavioural competency framework for school principals. *South African Journal of Industrial Psychology, 49*(1), 1–11. https://doi.org/10.4102/sajip.v49i1.2050

Karvonen, A., Kähkönen, E., & Lehtonen, O. (2023). Promoting sustainability competency and self-efficacy in teacher education. *Frontiers in Sustainability, 4*, Article 1205680. https://doi.org/10.3389/frsus.2023.1205680

KPMG. (2016). *New COSO 2013 framework: Aligning your operations with the updated guidelines* [White paper]. KPMG International.

Levchyk, O., Vozniuk, A., & Semerikov, S. (2021). Formation of sustainable development competencies in higher-education students: A systematic review. *Journal of Education, Culture and Society, 12*(2), 341–351. https://doi.org/10.15503/jecs2021.2.341.351

Mana, K. (2023). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0* [Strategies for developing school administrators' competencies in the Education 4.0 era] [Doctoral dissertation, Dhurakij Pundit University].

Montri, P. (2015). *แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านการควบคุมภายในของผู้บริหารสถานศึกษา* [Guidelines for strengthening internal-control leadership among school administrators] [Master's thesis, Chulalongkorn University].

Office of Secondary Educational Area Kanchanaburi & Ratchaburi. (2023). *รายงานการดำเนินงานการควบคุมภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา* [Internal-control implementation report for secondary schools].

Pannuek, P. (2020). *การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* [R&D of a competency-development program for basic-education administrators] [Master's thesis, Khon Kaen University].

Suksawat, S. (2023). New competencies for school administrators under the jurisdiction of the Office of the Basic Education Commission. *Rajabhat Journal of Public Administration, 9*(1), 12–29. https://doi.org/10.14456/rjpa.2023.02

Suny Plattsburgh. (2024). *Internal control program guidance*. https://www.plattsburgh.edu/finance/internal-control.html

Supaporn, T. (2021). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษา [Needs and guidelines for developing outcome-oriented competencies of school administrators]. *วารสารการบริหารการศึกษา, 17*(2), 45–59.

Thanthong, P., & Sitthada, S. (2023). Risk management and internal-control elements of municipal schools. In *Proceedings of the 2023 International Conference on Business, Tourism and Applied Sciences* (pp. 135–144). Siam University.

Tosapol, D. (2022). การบริหารกิจกรรมควบคุมในสถานศึกษาเอกชนระดับพื้นฐาน [Control-activity management in private basic-education schools]. *Journal of Educational Review, 19*(3), 85–100.

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

แนวคิดเรื่องมะ กับการจัดระเบียบพื้นที่และการรับรู้เชิงสุนทรียะในสถาปัตยกรรมเรือนชาญี่ปุ่น

The Concept of Ma in Spatial Organization and Aesthetic Perception within Japanese Tea House Architecture

ศุภานัน นรารัตน์วงศ์[1*], ชัยยศ อิษฎ์วรพันธุ์[2]
[1,2]มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Supanun Nararatwong[1], Chaiyosh Isavorapant[2]
[1,2] Silpakorn University, Thailand
✉: * nararatwong.supanun@gmail.com

Received: 29 May 2026; Revised: 06 June 2026; Accepted: 24 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บทบาทของแนวคิดมะในฐานะกลไกหลักของการจัดระเบียบพื้นที่ภายในเรือนชา 2) ศึกษาการสอดประสานขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดระยะและจังหวะเชิงประสบการณ์ และ 3) อธิบายกระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะที่ก่อตัวขึ้นจากความว่างเชิงความสัมพันธ์ภายในสถาปัตยกรรมเรือนชา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร สังเคราะห์องค์ความรู้จากประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมญี่ปุ่น สุนทรียศาสตร์ และพลวัตทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดมะทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติการในการจัดระเบียบและควบคุมระยะห่างของร่างกายรวมถึงพิกัดวัตถุวัฒนธรรมภายในเรือนชาให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ที่มีพลวัต 2) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสอดประสานกันเป็นองคาพยพเพื่อควบคุมผัสสะเชิงจลนศาสตร์ โดยช่องทางเข้านิจิริกุจิทำหน้าที่ลดระดับสายตาและจำกัดการรับรู้ภาพรวมเชิงทัศนวิสัยของผู้ใช้งาน และโครงสร้างตารางของเสื่อทะทะมิกำหนดพิกัดระยะก้าวและทิศทางการนั่งของผู้เข้าร่วมในระยะประชิด 3) กระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะก่อตัวขึ้นจากการควบคุมแสงสว่างและร่มเงาผ่านหน้าต่างโชจิที่บีบให้ผัสสะทางสายตารับรู้สภาพแวดล้อมช้าลงตามลำดับเวลา โดยมีพื้นที่โทะโคะโนะมะแผ่ขยายพลังงานเชิงสุนทรียะร่วมกับวิถีแห่งดอกไม้และวิถีแห่งชาเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายมนุษย์ตระหนักรู้ถึงสภาวะความว่างเชิงความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงขณะเวลา

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์วิทยาทางสถาปัตยกรรม, พื้นที่รับรู้ผ่านร่างกาย, มะ, การจัดระเบียบพื้นที่, การรับรู้เชิงสุนทรียะ, เรือนชาญี่ปุ่น

Abstract

This research article aims to: 1) analyze the role of the concept of *ma* as the primary mechanism for spatial organization within the Japanese tea house; 2) examine the integration of architectural elements in determining experiential distance and rhythm; and 3) explain the aesthetic perception process emerging from the relational void within tea house architecture.

Utilizing a documentary research methodology, this study synthesizes architectural history, aesthetics, and cultural dynamics. The findings reveal that: 1) the concept of *ma* functions as an operational mechanism that regulates physical bodily distances and coordinates cultural objects, thereby establishing a dynamic spatial relationship system; 2) architectural elements integrate as a unified system to govern kinesthetic perception, whereby the *nijiriguchi* entrance lowers the user's line of sight and restricts structural visualization, while the grid layout of *tatami* mats defines precise stepping coordinates and seating orientations in close proximity; and 3) the aesthetic perception process is formed through the chronological moderation of visual perception via light and shadow control at the *shoji* windows, while the *tokonoma* space extends aesthetic energy alongside the traditions of flower arrangement (*kado*) and tea ceremony (*sado*) to prompt bodily awareness of the relational void at each specific moment.

Keywords: Architectural Phenomenology, Embodied Space, Ma, Spatial Organization, Aesthetic Perception, Japanese Tea House

1. บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมญี่ปุ่นมักอธิบายเรือนชาผ่านกรอบแนวคิดเชิงรูปแบบและหลักสุนทรียะอย่าง วะบิ สะบิ และมะ เพื่อจัดประเภทลักษณะเฉพาะทางกายภาพ (Koren, 1994; Okakura, 1906) วัฒนธรรมญี่ปุ่นดั้งเดิมกำหนดให้การดื่มชาและวิถีแห่งชา (สะโด) เป็นระบบปฏิบัติการที่มีมิติทางสุนทรียะ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งเอื้อให้ผู้เข้าร่วมตระหนักรู้ถึงสายสัมพันธ์ระหว่างตัวตน วัตถุ และสภาพแวดล้อมผ่านจังหวะเวลา (Okakura, 1906; Kumakura, 1990) เช่นเดียวกับวิถีแห่งดอกไม้ (คะโด) ที่ใช้การจัดวางพืชพรรณธรรมชาติเป็นระบบปฏิบัติการในการเข้าถึงพื้นที่ เวลา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (Ikenobo Sen'ei, 1981; Noguchi, 1998) กิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดและปรับเปลี่ยนคุณลักษณะของพื้นที่สถาปัตยกรรม ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาระบุว่ามนุษย์รับรู้สภาพแวดล้อมรอบตัวผ่านประสบการณ์ตรงของร่างกายที่ดำรงอยู่และเคลื่อนไหวในพื้นที่จริง (Merleau-Ponty, 2012) สุนทรียศาสตร์ของญี่ปุ่นขับเน้นคุณค่าความงามที่ซ่อนตัวอยู่ในความคลุมเครือของร่มเงาและมิติตามลำดับเวลา (Tanizaki, 1977) แนวคิดเรื่อง “มะ” ในฐานะความว่างเชิงความสัมพันธ์จึงทำงานเป็นตัวกลางเชิงรุกที่เชื่อมประสานระหว่างร่างกาย วัตถุ และสิ่งแวดล้อม (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979)

การวิเคราะห์เชิงรูปแบบในงานศึกษาสายสถาปัตยกรรมศาสตร์กระแสหลักมีแนวโน้มลดทอนฐานะของเรือนชาให้เป็นเพียงวัตถุทางกายภาพที่เป็นฉากหลังรองรับพฤติกรรม แนวคิดเรื่อง “มะ” มักถูกตีความอย่างผิวเผินผ่านมุมมองเชิงทัศนวิสัยให้เป็นเพียงช่องว่างทางกายภาพหรือระยะห่างเชิงพิกัดที่หลงเหลือจากการจัดวางองค์ประกอบหลัก แม้แนวคิด “มะ” จะถูกนำเสนอในฐานะกลไกเชิงพื้นที่อย่างแพร่หลาย ทว่ายังขาดการนิยามเชิงทฤษฎีที่เป็นระบบโดยสิ้นเชิง ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชี้ว่าระบบพื้นที่ของเรือนชาในสมัยเฮอัน สมัยคะมะคุระ และสมัยมุโระมะจิ ยังคงขาดเอกภาพเชิงโครงสร้างที่ชัดเจน (Gomi, 2025; Kumakura & Tanaka, 1989-1994) ปลายสมัยมุโระมะจิและยุคอะสุจิ-โมโมะยะมะ เส็น โนะ ริคิว ได้จัดระเบียบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติและสถาปัตยกรรมให้เป็นระบบเดียวกัน (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) งานศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่มักมองข้ามกระบวนการก่อรูปที่เป็นพลวัตนี้และแยกส่วน

ระบบการปฏิบัติออกจากตัวโครงสร้างพื้นที่ ข้อจำกัดทางวิชาการดังกล่าวส่งผลให้การรับรู้แนวคิดเรื่องมะถูกลดทอนลงเหลือเพียงความว่างเปล่าทางสายตา แทนที่จะเป็นกลไกเชิงความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยร่างกายและเวลาในการสัมผัสรับรู้ (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

องค์ประกอบเชิงกายภาพของเรือนชาประกอบด้วยขนาดห้องที่จำกัดอย่างสุดโต่ง ทางเข้าแบบนิจิริกุจิ พื้นที่โทะโคะโนะมะ และหน้าต่างโชจิ (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) การรับรู้พื้นที่ผ่านองค์ประกอบเหล่านี้ของกลุ่มผู้ใช้งานจำเป็นต้องอาศัยลำดับของการเคลื่อนไหวร่างกายและการมีส่วนร่วมในฐานะองค์รวม (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) ขนาดห้องที่แคบและการบังคับทิศทางสรีระผ่านทางเข้าแบบนิจิริกุจิเป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่กำหนดจังหวะการเคลื่อนไหวและการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของผู้ใช้งาน (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) ผู้ใช้งานไม่สามารถรับรู้พื้นที่ภายในเรือนชาได้ผ่านทัศนวิสัยการมองเห็นในคราวเดียว งานวิจัยในอดีตยังขาดการอธิบายกลไกที่ร่างกายของผู้ใช้งานเข้าไปสัมพันธ์กับเวลาในพื้นที่จริง มะในฐานะความว่างเชิงความสัมพันธ์ของพื้นที่เรือนชาทำงานโดยอาศัยร่างกายและเวลาของผู้ใช้งานในการสัมผัสรับรู้ (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

งานวิจัยชิ้นนี้เข้ามาเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้โดยการพิสูจน์ว่า กลไกการจัดระเบียบพื้นที่ในเรือนชาญี่ปุ่นผ่านแนวคิดเรื่อง “มะ” เป็นระบบเชิงพื้นที่ที่มีพลวัตซึ่งก่อรูปความหมายและสุนทรียภาพขึ้นผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติ การรับรู้ และสภาพแวดล้อมในกระบวนการใช้งานจริง การศึกษากระบวนการก่อรูปนี้ช่วยขยายกรอบการศึกษาสถาปัตยกรรมให้ก้าวพ้นการวิเคราะห์เชิงรูปแบบที่หยุดนิ่ง งานวิจัยนี้ทำให้เกิดความเข้าใจพื้นที่ในฐานะกระบวนการที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ของมนุษย์อย่างแท้จริง ประโยชน์ของการวิจัยนี้คือการเสนอแนวทางที่สามารถนำไปใช้ทำความเข้าใจสถาปัตยกรรมในบริบทอื่นที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้ง งานวิจัยในอนาคตควรเปรียบเทียบแนวคิดจากนักวิชาการหลายสำนักเพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่ชัดเจนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์บทบาทของแนวคิดมะในฐานะกลไกหลักของการจัดระเบียบพื้นที่ภายในเรือนชา

2. ศึกษาการสอดประสานขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดระยะและจังหวะเชิงประสบการณ์

3. อธิบายกระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะที่ก่อตัวขึ้นจากความว่างเชิงความสัมพันธ์ภายในสถาปัตยกรรมเรือนชา

3. วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ในการรวบรวม สังเคราะห์และตีความข้อมูลหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมร่วมกับสุนทรียศาสตร์ของญี่ปุ่น (Koren, 1994; Okakura, 1906) กระบวนการศึกษาเน้นการสำรวจความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างการปฏิบัติทางวัฒนธรรมและการประกอบสร้างพื้นที่ทางกายภาพโดยไม่ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลคัดเลือกจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ที่บันทึกคำสอนของปรมาจารย์ด้านชาในอดีต และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ผ่านระบบฐานข้อมูลวิชาการดิจิทัลระดับสากล ได้แก่ Scopus, Web of Science, Google Scholar และคลังทรัพยากรสารสนเทศของหอสมุดมหาวิทยาลัยด้านศิลปะและการออกแบบ ผู้วิจัยใช้คำสำคัญ (Keywords) ในการสืบค้นร่วมกัน ได้แก่ “Ma”, “Japanese Tea House Architecture”, “Chashitsu”, “Sado”, “Kado” และ “Spatial Perception” ซึ่งกระบวนการคัดเลือกและคัดกรองเอกสารดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำเพาะ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคัดเลือกข้อมูลชั้นต้นตรวจพบเอกสารประวัติศาสตร์ศตวรรษที่ 14–17 จำนวน 25 รายการ และคัดเลือกมาศึกษา 12 รายการ โดยคัดออก 13 รายการเนื่องจากเนื้อหาขาดรายละเอียดสัดส่วนพื้นที่ทางกายภาพของเรือนชา 2) การคัดเลือกข้อมูลชั้นรองรวบรวมเอกสารวิชาการร่วมสมัย ค.ศ. 1960–ปัจจุบัน จำนวน 85 รายการ และคัดเลือกมาศึกษา 28 รายการ โดยคัดออก 57 รายการเนื่องจากเนื้อหามุ่งเน้นมิติการบริหารจัดการเชิงธุรกิจและการท่องเที่ยวแทนการวิเคราะห์มิติเชิงพื้นที่ และ 3) สรุปมวลรวมเอกสารจากการสืบค้นทั้งหมดมีจำนวน 110 รายการ และถูกคัดเลือกเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาขั้นสุดท้ายจำนวน 40 รายการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักในการวิจัยคือกรอบแนวคิดหลักที่สร้างขึ้นบนฐานรากของความสัมพันธ์สามเส้า (Tripartite Relationship) อันประกอบด้วย การปฏิบัติ (Practice) การรับรู้ (Perception) และพื้นที่ (Space) ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดนี้เป็นแว่นตาเชิงทฤษฎีในการวิเคราะห์พัฒนาการและกลไกของเรือนชาร่วมกับการกำหนดให้เรือนชาทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงเชิงแนวคิด (Conceptual Reference) หรือพื้นที่เชิงแบบแผน (Typological Space) ในภาพรวมเพื่อเป็นเครื่องมือสกัดโครงอธิบายเชิงแนวคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจำแนกแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภทหลัก เพื่อให้ครอบคลุมมิติเชิงประวัติศาสตร์ พลวัตทางวัฒนธรรม และทฤษฎีพื้นที่เชิงสถาปัตยกรรม ดังนี้

1. ข้อมูลชั้นต้น (Primary Sources) ทำการสืบค้นและคัดเลือกเอกสารตัวเขียน บันทึกประวัติศาสตร์คัมภีร์ดั้งเดิม และตำราหลักที่บันทึกโดยปรมาจารย์ชาและผู้เชี่ยวชาญในยุคอดีต เช่น บันทึกจดหมายเหตุเกี่ยวกับวิถีแห่งชา (สะโด) ในยุคมุโระมะจิถึงยุคอะสุจิ-โมโมะยะมะ ตำราว่าด้วยการจัดดอกไม้ (คะโด) ยุคต้น รวมถึงแบบแปลนแผนผังลายเส้น (Drawing) และภาพลายเส้นโบราณของเรือนชาญี่ปุ่นที่แสดงสัดส่วนพื้นที่และการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพอย่างเป็นทางการ

2. ข้อมูลชั้นรอง (Secondary Sources) ทำการรวบรวมบทความวิจัย ตำราวิชาการ วารสารด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการตีความและวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

การวิจัยนี้มีขั้นตอนและขอบเขตในการดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสืบค้นและคัดเลือกข้อมูล (Data Searching and Selection) ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบฐานข้อมูลวิชาการดิจิทัลระดับสากล ได้แก่ Scopus, Web of Science, Google Scholar และคลังทรัพยากรสารสนเทศของหอสมุดมหาวิทยาลัยด้านศิลปะและการออกแบบ โดยใช้คำสำคัญ (Keywords) คือ “Ma”, “Japanese Tea House Architecture”, “Chashitsu”, “Sado”, “Kado” และ “Spatial Perception”

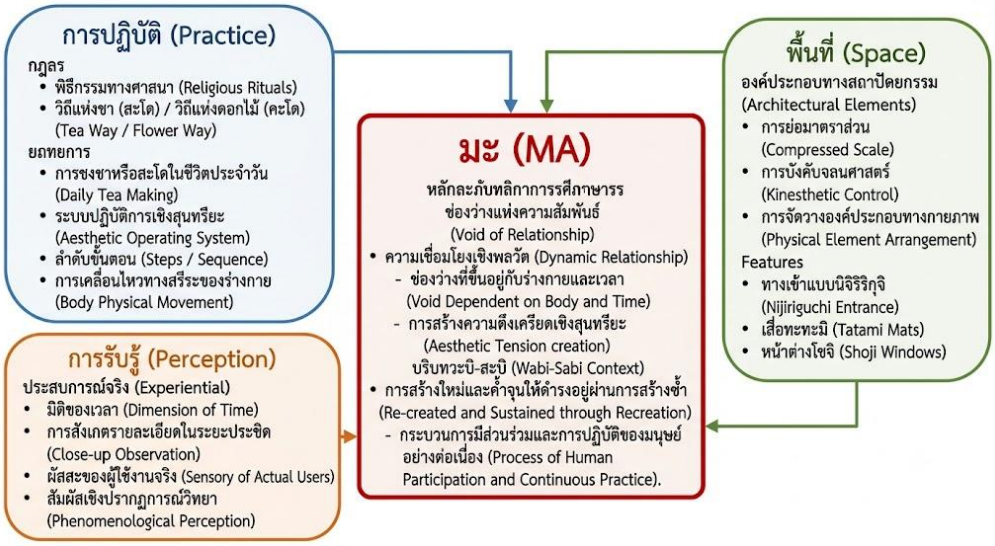
2. การจัดหมวดหมู่และคัดกรองเนื้อหา (Data Categorization) ข้อมูลที่สืบค้นได้จะถูกนำมาคัดกรองและจัดกลุ่มตามประเด็นโครงสร้างความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ (1) พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์และกายภาพของเรือนชา (2) โครงสร้างเชิงระบบปฏิบัติการของวิถีแห่งชาและวิถีแห่งดอกไม้ และ (3) แนวคิดสุนทรียศาสตร์และการรับรู้พื้นที่เชิงปรากฏการณ์วิทยา

3. ข้อตกลงเบื้องต้นในการคัดเลือกข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดให้จัดวางเรือนชาทำหน้าที่ในฐานะกรอบอ้างอิงเชิงแนวคิดหรือเป็นพื้นที่เชิงแบบแผนในภาพรวม มากกว่าการหยิบยกสถาปัตยกรรมแห่งใดแห่งหนึ่งมาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะ การวิจัยพิจารณาเรือนชาในฐานะตัวแทนของพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) ที่เปิดทางให้สายสัมพันธ์ระหว่างวิธีปฏิบัติและพื้นที่สามารถสำแดงตัวตนออกมาได้อย่างเด่นชัดและเป็นระบบที่สุด

4. เกณฑ์การคัดออกหรือละเว้นข้อมูล (Exclusion Criteria) การรวบรวมข้อมูลจะละเว้นการหยิบยกสถาปัตยกรรมแห่งใดแห่งหนึ่งมาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะ การวิจัยละเว้นการเจาะลึกรายละเอียดเชิงเทคนิคเฉพาะทางเกี่ยวกับการก่อสร้าง วัสดุศาสตร์ หรือขั้นตอนการบูรณะปฏิสังขรณ์เรือนชาเป็นรายสถานที่ ผู้วิจัยไม่มีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรังวัดหรือจัดเก็บข้อมูลสถิตทางกายภาพของอาคาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิวิธีการอ่านเชิงตีความ (Interpretative Reading) เป็นกลไกหลักในการเปรียบเทียบและสังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารอันหลากหลาย (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้แกนการวิเคราะห์ตามกรอบความสัมพันธ์สามเส้า (Practice–Space–Perception Triangle) เพื่อจัดระเบียบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและพื้นที่ว่างเชิงสถาปัตยกรรม (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979) ได้แก่ (1) แกนการปฏิบัติ (Practice) การกำหนดระเบียบวิธีวิเคราะห์ข้อความที่ผูกติดกับพฤติกรรมทางสรีระและขั้นตอนอันเข้มงวดของการปฏิบัติจริงในวิถีแห่งชาหรือสะโด (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) (2) แกนการรับรู้ (Perception) การวิเคราะห์มิติทางปรากฏการณ์วิทยาของร่างกายที่ตระหนักรู้ถึงระยะห่าง ความตึงเครียด และการเปลี่ยนพิกัดประสาทสัมผัสผ่านจลนศาสตร์ของการเคลื่อนไหว (Merleau-Ponty, 2012) และ (3) แกนพื้นที่ (Space) การวิเคราะห์โครงสร้างและสัดส่วนกายภาพของเรือนชาในฐานะผลลัพธ์อันเกิดจากระบบความสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์เชิงรุกระหว่างมนุษย์กับวัตถุวัฒนธรรม (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์บทบาทของแนวคิดมะในฐานะกลไกหลักของการจัดระเบียบพื้นที่ภายในเรือนชา

แนวคิดเรื่องมะทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงระบบที่มีพลวัตในการจัดระเบียบพื้นที่ภายในเรือนชาผ่านการบูรณาการมิติเชิงกายภาพและเวลาเข้าด้วยกัน (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979) โครงสร้างพื้นที่ในเรือนชาก่อรูปขึ้นจากปฏิสัมพันธ์เชิงรุกระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติของมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรม เส็น โนะ ริคิว ดำเนินการปฏิรูปพื้นที่โดยสถาปนาระบบความสัมพันธ์แบบบูรณาการที่ผูกโยงจลนศาสตร์ของร่างกายเข้ากับระเบียบเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาการขาดเอกภาพเชิงพื้นที่ของเรือนชาในยุคก่อนหน้า (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) การบีบอัดมาตราส่วนทางกายภาพของห้องชาให้แคบลงอย่างสุดโต่งทำหน้าที่ควบคุมพิกัดระยะห่างระหว่างผู้เข้าร่วมและวัตถุวัฒนธรรมให้อยู่ในสภาวะใกล้ชิดตลอดเวลา ระบบพื้นที่ว่างนี้จึงสถาปนาโครงสร้างเชิงพื้นที่ที่คอยยึดโยงผนังดินดิบ ตำแหน่งของเสื่อทะทะมิ และพฤติกรรมทางสรีระของผู้ใช้งานเข้าด้วยกันเป็นหน่วยเดียว (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971) กลไกของแนวคิดมะทำหน้าที่เปลี่ยนวัตถุทางกายภาพอันนิ่งสงบให้กลายเป็นสนามพลังเชิงความสัมพันธ์ที่ดำเนินไปพร้อมกับจังหวะเวลาและการดำรงอยู่จริงของมนุษย์ (Okakura, 1906; Kumakura, 1990) การทำความเข้าใจระเบียบพื้นที่ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องศึกษาผ่านประสบการณ์ตรงของร่างกายที่เคลื่อนไหวสอดรับกับขั้นตอนในวิถีแห่งชา เพื่อสถาปนาความงามของพื้นที่ว่างเชิงความสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม (Merleau-Ponty, 2012)

2. ผลการศึกษาการสอดประสานขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดระยะและจังหวะเชิงประสบการณ์

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนชามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเป็นองคาพยพเพื่อควบคุมจลนศาสตร์และระยะการรับรู้เชิงตำแหน่งของร่างกายมนุษย์อย่างเป็นระบบ (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) โครงสร้างทางกายภาพเหล่านี้ทำหน้าที่จัดระเบียบพื้นที่ผ่านกลไกควบคุมผัสสะดังนี้

2.1 ช่องทางเข้านิจิริกุจิ (Nijiriguchi) ช่องทางเข้านี้มีสัดส่วนแคบและต่ำเป็นพิเศษเพื่อทำหน้าที่สถาปนาจุดเปลี่ยนผ่านเชิงกายภาพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสรีระของร่างกายอย่างสิ้นเชิง (Into Japan Waraku, 2026) มาตราส่วนทางสถาปัตยกรรมที่จำกัดบังคับให้ผู้ใช้งานต้องเปลี่ยนลักษณะสรีระจากการเคลื่อนที่ในแนวตั้งไปสู่การก้มศีรษะ ย่อตัว และคุกเข่าเพื่อมุดผ่านช่องทางเข้า (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) การควบคุมท่าทางร่างกายอย่างเข้มงวดส่งผลให้ระดับสายตาของผู้ใช้งานลดลงราบขนานไปกับระนาบเสื่อทะทะมิโดยฉับพลัน ทัศนวิสัยของผู้ร่วมพิธีชงชาถูกจำกัดพิกัดลง ส่งผลให้ไม่สามารถรับรู้พื้นที่ภายในห้องแบบภาพรวมเชิงมหภาคได้ การปรับระดับสายตานี้ทำให้ระบบการมองเห็นถูกบังคับให้สังเกตและตอบรับต่อองค์ประกอบรอบตัวในระยะประชิด รอยต่อของเพดานกับผนังดินดิบและร่มเงาที่ซ่อนตัวตามมุมห้องจะปรากฏเด่นชัดขึ้นในมุมมองระดับต่ำ จังหวะเวลาของการเคลื่อนไหวร่างกายที่ช้าลงอย่างเห็นได้ชัดผ่านการลอดช่องทางนี้ทำหน้าที่หน่วงเวลาและสร้างสภาวะความว่างเชิงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับสิ่งแวดล้อมใหม่ (Merleau-Ponty, 2012)

ตารางที่ 1 มิติการรับรู้ภายนอกและภายในเรือนชา

มิติการรับรู้	โลกภายนอกเรือนชา	ภายในเรือนชา (ผ่านนิจิริกุจิ)
แกนการรับรู้หลัก	แนวแกนตั้ง (Vertical/Standing)	แนวแกนนอน (Horizontal/Kneeling)
ระดับสายตา (Eye Level)	ระดับความสูงมาตรฐานมนุษย์ยืน	ระดับต่ำใกล้ระนาบพื้นผิวเสื่อ
ขอบเขตพื้นที่ (Spatial Scope)	ภาพรวมเชิงมหภาค (Overview)	ลำดับผัสสะระยะประชิด (Proximity Sequence)
สภาวะความว่าง (Void Status)	เศษเหลือเชิงปริมาณ (Physical Void)	ตัวกลางเชิงความสัมพันธ์ที่มีพลวัต (Ma)

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ระบบพื้นที่ของเรือนชาญี่ปุ่นในสมัยเฮอัน สมัยคะมะคุระ และสมัยมุโระมะจิ พบว่าโครงสร้างสเปซในระยะแรกยังขาดเอกภาพและการจัดระเบียบเชิงระบบที่ชัดเจน (Gomi, 2025; Kumakura & Tanaka, 1989-1994) ต่อมาในช่วงปลายสมัยมุโระมะจิและยุคอะสุจิ-โมโมะยะมะ เส็น โนะ ริคิว ได้ปฏิรูปสถาปัตยกรรมเรือนชาโดยจัดระเบียบโครงสร้างพื้นที่กายภาพและระบบวิธีปฏิบัติให้หลอมรวมเป็นระบบเดียวกัน (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) การปฏิรูปดังกล่าวใช้กลไกการบีบมาตราส่วนของห้องชาให้แคบลงอย่างสุดโต่งเพื่อบังคับให้เกิดระยะประชิดระหว่างร่างกายมนุษย์กับวัตถุวัฒนธรรม (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) โครงสร้างพื้นที่ว่างภายในเรือนชาทำหน้าที่เป็นตัวกลางควบคุมและประสานตำแหน่งของร่างกายและพฤติกรรมทางสรีระของผู้เข้าร่วมให้อยู่ภายใต้ระบบปฏิบัติการชุดเดียวกัน (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) คุณลักษณะของสเปซว่างจึงปรากฏตัวในฐานะกลไกควบคุมมวลประสบการณ์ผัสสะของมนุษย์ที่แปรผันตามลำดับเวลา (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979)

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของเรือนชาทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมเชิงสรีระของผู้ใช้งานอย่างเบ็ดเสร็จผ่านเงื่อนไขทางกายภาพ ช่องทางเข้าแบบนิจิริกุจิที่มีสัดส่วนแคบเป็นพิเศษบังคับให้ผู้ร่วมพิธีทุกคนต้องก้มตัวและคุกเข่าเพื่อมุดผ่านพื้นที่เข้าสู่ภายในห้องชา (Into Japan Waraku, 2026) ท่าทางการเคลื่อนไหวทางสรีระนี้ส่งผลให้ระดับสายตาของผู้ใช้งานลดต่ำลงมาอยู่ราบขนานกับพื้นเสื่อทะทะมิโดยฉับพลัน (Into

Japan Waraku, 2026) การเปลี่ยนแปลงพิกัดระดับสายตาดังกล่าวส่งผลลบภาพรวมของห้องในระบบสายตาจากระยะไกลและกระตุ้นให้ร่างกายสังเกตรายละเอียดรอบตัวในระยะประชิด แผ่นเสื่อทะทะมิภายในห้องทำหน้าที่เป็นตารางพิกัดเรขาคณิตในการกำหนดตำแหน่งการวางเท้าและการเปลี่ยนตำแหน่งนั่งอย่างแม่นยำ (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) การรักษาระเบียบจังหวะก้าวและพิกัดการนั่งตามระบบทะทะมิก่อให้เกิดระเบียบเชิงพฤติกรรมและการสร้างความตึงเครียดเชิงสุนทรียภาพภายในพิธีชงชา (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) ร่างกายของมนุษย์ที่เคลื่อนไหวภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้กลายเป็นสื่อกลางหลักในการประเมินและตีความสัดส่วนของที่ว่าง (Merleau-Ponty, 2012)

กระบวนการเปิดรับผัสสะเชิงสุนทรียะภายในเรือนชาเกิดขึ้นจากการลดบทบาทของระบบประสาทสายตาและการจำกัดปริมาณแสงสว่าง หน้าต่างโชจิทำหน้าที่กรองแสงสว่างจากสภาพแวดล้อมภายนอกให้กลายเป็นมวลร่มเงาที่คลุมเครือและสร้างมิติความลึกเชิงผัสสะบนผนังดินดิบ สภาวะความสลัวรางภายในห้องส่งผลหน่วงจังหวะเวลาในการมองเห็นและกระตุ้นการทำงานของประสาทสัมผัสทางสรีระรอบกายให้ตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไป คูหาโทะโคะโนะมะแผ่พลังงานเชิงสัญลักษณ์ผ่านการจัดวางดอกไม้ธรรมชาติและม้วนอักษรเพื่อเหนี่ยวนำจิตสำนึกของผู้ใช้งานให้เกิดสภาวะตื่นรู้ (Ikenobo Sen'ei, 1981; Noguchi, 1998) สัจภาวะของความว่างหรือมะภายในเรือนชาขับเคลื่อนผ่านการควบคุมระดับเงาและเงามืดที่แปรผันตามลำดับเวลา (Tanizaki, 1977) ข้อค้นพบระบุว่าสเปซสุนทรียะนี้ต้องการพฤติกรรมและการปฏิบัติซ้ำเชิงพิธีกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อหล่อเลี้ยงการรับรู้พื้นที่เนื่องจากสถาปัตยกรรมขาดความคงทนถาวรทางวัตถุในตัวเอง (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

2.2 ระนาบและพิกัดเสื่อทะทะมิ การจัดวางเสื่อทะทะมิสถาปนาโครงสร้างพิกัดเชิงเรขาคณิตที่ทำหน้าที่ควบคุมตำแหน่งและสรีระร่างกายบนระนาบพื้นอย่างสัมบูรณ์ (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) การแบ่งพื้นที่โดยใช้แนวตะเข็บและขนาดของเสื่อทะทะมิกำหนดขอบเขตพื้นที่เฉพาะของเจ้าภาพ (Temae-za) และพื้นที่เฉพาะของผู้เข้าร่วม (Kyaku-za) อย่างชัดเจนโดยปราศจากการใช้ฉากกั้นทางกายภาพ เส้นแนวต่อของเสื่อทำหน้าที่เป็นแนวพิกัดในการวางเท้าและการเคลื่อนที่ของผู้เข้าร่วมในทุกระยะก้าว โครงสร้างตารางที่มองไม่เห็นนี้จำกัดการขยับร่างกายให้อยู่ในระนาบที่แน่นอน ส่งผลให้เกิดระยะห่างระหว่างบุคคลที่พอดีและรักษาความตึงเครียดเชิงสุนทรียะในระยะประชิดอย่างสม่ำเสมอ พิกัดของเสื่อทะทะมิจึงทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมทางกายภาพและจังหวะจลนศาสตร์ในระหว่างพิธีชงชาให้สอดรับกับสัดส่วนของห้องอย่างเป็นระบบ (Kumakura & Tanaka, 1989-1994)

2.3 การปรับมุมมองเชิงทัศนียภาพ มาตราส่วนของห้องชาที่แคบอย่างสุดโต่งและการปรับลดความสูงของเพดานสถาปนาการรับรู้พื้นที่ในระบบมุมมองระยะใกล้ที่ตัดขาดจากทัศนวิสัยแบบภาพรวม (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) การนั่งราบในท่าเซซา (Seiza) บนพื้นผิวเสื่อทะทะมิปรับเปลี่ยนการรับรู้ความสูงและระนาบผนังดินดิบให้ขยับเข้าใกล้ร่างกายในระยะประชิด การจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมลักษณะนี้ทำให้ผู้ใช้งานไม่สามารถประเมินขนาดพื้นที่ด้วยระบบสายตาจากระยะไกลได้ ผัสสะทางสรีระของผู้ใช้งานจึงต้องเปลี่ยนไปรับรู้มิติความลึกและความกว้างของห้องผ่านการสัมผัสทางกายภาพและการตระหนักรู้เชิงตำแหน่งของร่างกายที่ดำรงอยู่จริงในพื้นที่ (Merleau-Ponty, 2012) สถาปัตยกรรมเรือนชาแปรสภาพ

ความว่างเปล่าทางกายภาพให้กลายเป็นมวลพื้นที่ที่มีชีวิตซึ่งคอยกำกับประสาทสัมผัสและจังหวะของมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม

3. กระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะที่ก่อตัวขึ้นจากความว่างเชิงความสัมพันธ์ภายในสถาปัตยกรรมเรือนชา

กระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะภายในเรือนชาก่อตัวขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางผัสสะระหว่างแสงสว่างร่างกายมนุษย์ และวัตถุเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม หน้าต่างโชจิทำหน้าที่ควบคุมปริมาณแสงสว่างภายนอกเพื่อสร้างความสลัวและร่มเงาอย่างเป็นระบบ (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) สภาวะร่มเงาส่งผลลดทอนการพึ่งพิงประสาทสัมผัสทางสายตาเพื่อเปิดโอกาสให้ผัสสะด้านอื่นของร่างกายตื่นตัว (Tanizaki, 1977) ผู้อยู่ในห้องต้องปรับจังหวะการมองเห็นตามสภาพแสงที่จำกัด สังเกตรายละเอียดในความสลัว ทำให้เวลาเชิงประสบการณ์ดำเนินไปอย่างเชื่องช้าลง ร่มเงาบนพื้นผิวผนังดินดิบช่วยลบขอบเขตที่ชัดเจนของห้อง ส่งผลให้ความว่างเชิงกายภาพกลายสภาพเป็นพื้นที่ที่คลุมเครือและมีความลึกทางผัสสะมากขึ้น

พื้นที่โทะโคะโนะมะเป็นศูนย์กลางการรับรู้ทางสายตาและการตระหนักรู้ของจิตใจ มวลความว่างภายในช่องคูหานี้ทำงานร่วมกับม้วนอักษรและแจกันดอกไม้ในวิถีแห่งดอกไม้หรือคะโดเพื่อเหนี่ยวนำอารมณ์ความรู้สึก (Ikenobo Sen'ei, 1981; Noguchi, 1998) ดอกไม้ในโทะโคะโนะมะทำหน้าที่แสดงการแปรเปลี่ยนของเวลาตามธรรมชาติตามชั่วขณะปัจจุบัน มากกว่าการตอบสนองความงามเชิงรูปแบบที่นิ่งสงบ การกำหนดทิศทางของเสื่อทะทะมิและมุมมองสายตาสถาปนาความสัมพันธ์ระยะประชิดระหว่างร่างกายผู้เข้าร่วมกับภาพศิลปะและธรรมชาติ การรับรู้สภาวะมะต้องการร่างกายที่มีส่วนร่วมและเคลื่อนไหวอย่างมีสติผ่านจลนศาสตร์เชิงพฤติกรรมในวิถีแห่งชาหรือสะโด (Okakura, 1906; Kumakura, 1990) ขั้นตอนการขยับสรีระ เช่น การโค้งคำนับ การหยิบจับอุปกรณ์ และการส่งถ้วยชา กำหนดจังหวะเวลาของลมหายใจและระยะทางกายภาพระหว่างมนุษย์อย่างเป็นระบบ การปฏิบัติเชิงพฤติกรรมเปลี่ยนความว่างเปล่าทางกายภาพให้เป็นพื้นที่เชิงความสัมพันธ์ที่มีพลวัตสูง (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979) การรับรู้พื้นที่ภายในเรือนชาเกิดจากประสบการณ์ตรงของร่างกายที่ดำรงอยู่จริงและสอดประสานกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ (Merleau-Ponty, 2012) สภาวะมะจึงเป็นระบบเชิงพื้นที่เชิงสุนทรียศาสตร์ที่มนุษย์จำต้องสร้างซ้ำและค้ำจุนอย่างต่อเนื่องผ่านการปฏิบัติจริง (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

การสังเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าสัจภาวะของแนวคิดมะภายในเรือนชามิได้ดำรงอยู่เป็นเพียงวัตถุทางกายภาพหรือช่องว่างส่วนเกินที่หลงเหลือจากการจัดวางองค์ประกอบหลัก (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) ทว่าแปรสภาพเป็นระบบเชิงพื้นที่ที่มีพลวัตซึ่งก่อรูปความหมายและสุนทรียภาพขึ้นผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติและการรับรู้ทางสรีระ (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) กลไกของช่องเข้านิจิริกุจิและการจัดตารางพิกัดเสื่อทะทะมิทำหน้าที่จัดระเบียบและควบคุมพฤติกรรมเชิงสรีระอย่างเบ็ดเสร็จ (Into Japan Waraku, 2026) ท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายที่ต้องก้มและคุกเข่าปรับเปลี่ยนแกนการรับรู้ในระบบสายตาจากระยะไกลและกระตุ้นให้ร่างกายสังเกตรายละเอียดรอบตัวในระยะประชิด การสอดประสานกันระหว่างข้อจำกัดทางสถาปัตยกรรมกับประสบการณ์จลนศาสตร์ของผู้ใช้งานนี้ยืนยันว่าร่างกายมนุษย์ที่เคลื่อนไหวในพื้นที่จริงเป็นสื่อกลางหลักในการประเมินและตีความสัดส่วนของที่ว่าง (Merleau-Ponty, 2012) สุนทรียภาพในเรือนชาจึงไม่ได้เกิดขึ้นจากปริมาตรห้องที่นิ่งสงบ ทว่าเกิดจากการที่ร่างกายตระหนักรู้ (Lived Body) เข้าไป

สัมพันธ์กับลำดับเวลาและการแปรผันของร่มเงาที่สลัวรางภายในพื้นที่จริง (Tanizaki, 1977) โครงสร้างความว่างเชิงความสัมพันธ์นี้สรุปได้ว่าเป็นข้อค้นพบใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่าสเปซเชิงสุนทรียะแบบญี่ปุ่นขาดความคงทนถาวรทางวัตถุในตัวเอง แต่จำต้องได้รับการสร้างซ้ำและค้ำจุนให้ดำรงอยู่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติซ้ำอย่างเป็นพิธีการของมนุษย์อย่างต่อเนื่องตามลำดับเวลา (Ema, 1969; Hisamatsu, 1971)

5. อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์บทบาทของแนวคิดมะในฐานะกลไกหลักของการจัดระเบียบพื้นที่แสดงให้เห็นว่ามะเป็นระบบควบคุมการรับรู้เชิงพื้นที่ปฏิเสธสภาวะการหยุดนิ่งทางกายภาพ เส็น โนะ ริคิว ปฏิรูปสถาปัตยกรรมโดยบีบมาตราส่วนของห้องให้แคบลงอย่างสุดโต่งเพื่อบังคับให้เกิดระยะประชิดระหว่างมนุษย์กับวัตถุวัฒนธรรม ระบบพื้นที่ว่างทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานตำแหน่งของร่างกายและพฤติกรรมทางสรีระเข้าด้วยกันเป็นหน่วยเดียว โครงสร้างนี้สอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์เชิงกาล-พื้นที่ของ Isozaki & Cooper-Hewitt Museum (1979) ที่กำหนดให้ความว่างทำหน้าที่เป็นตัวควบคุมมวลประสบการณ์ของมนุษย์ ข้อค้นพบนี้สนับสนุนงานวิจัยของ Nakamura (1978) และ Furuta (1976) ที่ระบุว่าการชงชาหรือสะโดในชีวิตประจำวันถูกเชื่อมประสานเข้ากับพื้นที่ทางกายภาพเพื่อสถาปนาระบบปฏิบัติการชุดเดียวกัน การรับรู้พื้นที่ว่างลักษณะนี้ทำงานผ่านร่างกายที่ตระหนักรู้ (Lived Body) ของผู้ใช้งานในพื้นที่จริง (Merleau-Ponty, 2012) ร่างกายที่เคลื่อนไหวไม่ได้ตระหนักรู้ต่อพื้นที่ว่างในฐานะปริมาตรที่แยกขาดจากตัวตน แต่รับรู้ผ่านระยะห่างเชิงผัสสะที่สัมพันธ์กับขนาดอวัยวะและพิกัดการเคลื่อนไหว ระยะแคบสุดโต่งของห้องแปรสภาพที่ว่างทางกายภาพให้กลายเป็นสนามพลังเชิงความสัมพันธ์ที่บีบให้ร่างกายต้องปรับเปลี่ยนระบบประสาทสัมผัสโดยทันที มวลประสบการณ์ของผู้ใช้งานจึงเกิดขึ้นจากการที่ร่างกายสอดประสานกับจังหวะการทำกิจกรรมและวัตถุรอบกายอย่างเป็นองคาพยพเดียว

2. ผลการศึกษาการสอดประสานขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบกายภาพจัดระเบียบและควบคุมพฤติกรรมเชิงสรีระอย่างเบ็ดเสร็จ ช่องเข้านิจิริกุจิบังคับให้ผู้ใช้งานต้องก้มตัวและคุกเข่าเพื่อมุดผ่านทางเข้าที่มีสัดส่วนแคบเป็นพิเศษ (Into Japan Waraku, 2026) ท่าทางนี้ปรับลดระดับสายตาของผู้ร่วมพิธีให้ลงมาอยู่ราบขนานกับเสื่อทะทะมิโดยฉับพลัน การเปลี่ยนพิกัดระดับสายตาส่งผลลบภาพรวมของห้องในระบบสายตาจากระยะไกลและกระตุ้นให้ร่างกายสังเกตรายละเอียดรอบตัวในระยะประชิดแผ่นเสื่อทะทะมิทำหน้าที่ตั้งตารางพิกัดเรขาคณิตในการวางเท้าและการเปลี่ยนตำแหน่งนั่งอย่างเป็นระบบกลไกเชิงกายภาพนี้สอดคล้องกับปรากฏการณ์วิทยาการรับรู้ของ Merleau-Ponty (2012) ที่ระบุว่าร่างกายมนุษย์ที่เคลื่อนไหวในพื้นที่จริงเป็นสื่อกลางหลักในการประเมินและตีความสัดส่วนของพื้นที่ นอกจากนี้ ระบบพิกัดทะทะมิยังสนับสนุนข้อมูลของ Kumakura & Tanaka (1989-1994) ที่อภิปรายว่าการรักษาระเบียบจังหวะก้าวและตำแหน่งการนั่งมีบทบาทหลักในการสร้างความตึงเครียดเชิงสุนทรียภาพภายในพิธีชงชา พฤติกรรมเชิงสรีระเหล่านี้ยืนยันกลไกปรากฏการณ์วิทยาการรับรู้ที่ระบุว่าร่างกายมนุษย์ที่เคลื่อนไหวในพื้นที่จริงเป็นสื่อกลางหลักในการประเมินและตีความสัดส่วนของพื้นที่ (Merleau-Ponty, 2012) ประสบการณ์จลนศาสตร์ (Kinesthetic Sequence) จากการมุดผ่านทางเข้าและการก้าวเดินตามพิกัดเสื่อทะทะมิช่วย

เปลี่ยนแกนการรับรู้จากมิติทางสายตาไปสู่ผัสสะทางสรีระรอบกาย ร่างกายที่เคลื่อนไหวและปรับเปลี่ยนท่าทางภายใต้ข้อจำกัดทางสถาปัตยกรรมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือถอดรหัสระยะห่างและจังหวะของพื้นที่ว่าง ส่งผลให้มาตราส่วนทางกายภาพของเรือนชาบรรลุการรับรู้ในฐานะพื้นที่เชิงประสบการณ์ตรงอย่างสมบูรณ์

3. ผลการวิเคราะห์กระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะชี้ให้เห็นว่าสุนทรียภาพในเรือนชาก่อตัวจากการลดบทบาทของระบบประสาทสายตาลง กระดาษหน้าต่างโชจิช่วยกรองแสงสว่างภายนอกให้กลายเป็นร่มเงาที่คลุมเครือและสร้างมิติความลึกเชิงผัสสะบนผนังดินดิบ สภาวะสลัวรางนี้ส่งผลหน่วงจังหวะเวลาในการมองเห็นและกระตุ้นการทำงานของผัสสะทางสรีระรอบกายอย่างค่อยเป็นค่อยไป พื้นที่โทะโคะโนะมะแผ่พลังงานเชิงสัญลักษณ์ผ่านดอกไม้ธรรมชาติและม้วนอักษรเพื่อเหนี่ยวนำอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดสภาวะตื่นรู้ (Ikenobo Sen'ei, 1981; Noguchi, 1998) การสังเคราะห์ข้อมูลแสดงว่าสัจภาวะของมะภายในเรือนชาต้องการพฤติกรรมและการกระทำซ้ำอย่างเป็นพิธีการเพื่อหล่อเลี้ยงการรับรู้พื้นที่ตามลำดับเวลา กลไกนี้สอดคล้องกับแนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งร่มเงาของ Tanizaki (1977) ที่ชี้ว่าคุณค่าสุนทรียะซ่อนตัวอยู่ภายใต้ระดับเงาและเงามืดที่แปรผันตามเวลาแทนการปรากฏตัวในความสว่างจ้า ลำดับปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวสนับสนุนทัศนะของ Ema (1969) และ Hisamatsu (1971) ที่เสนอว่าพื้นที่สุนทรียะแบบญี่ปุ่นต้องการการสร้างซ้ำผ่านการปฏิบัติจริงของมนุษย์อย่างต่อเนื่องเนื่องจากขาดความคงทนถาวรทางวัตถุในตัวเอง การลดทอนความเข้มของแสงส่งผลให้ร่างกาย (Lived Body) ต้องใช้เวลาในการปรับทัศนวิสัยและเปลี่ยนไปพึ่งพาประสาทสัมผัสอื่นในการรับรู้พื้นที่รอบตัว (Merleau-Ponty, 2012) ร่างกายของผู้ใช้งานสัมพันธ์กับมิติของเวลาที่ดำเนินไปอย่างเชื่องช้าภายในห้องที่สลัวราง ความว่างเชิงความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างไม่ได้ทำงานผ่านมโนทัศน์นามธรรม แต่ทำงานโดยอาศัยผัสสะทางร่างกายและลำดับเวลาของผู้ใช้งานในการสัมผัสรับรู้สภาวะความเงียบสงบในแต่ละช่วงขณะอย่างเป็นรูปธรรม

6. สรุปผล

การวิจัยเรื่อง แนวคิดเรื่องมะ กับการจัดระเบียบพื้นที่และการรับรู้เชิงสุนทรียะในสถาปัตยกรรมเรือนชาญี่ปุ่น เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลชั้นต้นที่เป็นเอกสารตัวเขียน บันทึกประวัติศาสตร์ คัมภีร์ดั้งเดิม และแบบแปลนแผนผังลายเส้นโบราณของเรือนชาญี่ปุ่น ควบคู่กับข้อมูลชั้นรองที่เป็นบทความวิจัยและตำราวิชาการด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่า สถาปัตยกรรมเรือนชามิได้ดำรงสถานะเป็นเพียงวัตถุทางกายภาพหรือสิ่งปลูกสร้างสำเร็จรูป ทว่าแปรสภาพเป็นระบบเชิงพื้นที่ที่มีพลวัต (Dynamic Spatial System) ซึ่งมีกลไกสอดประสานและควบคุมระเบียบความสัมพันธ์ผ่านวัตถุทางกายภาพ วิถีปฏิบัติ และกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของแนวคิดมะในการจัดระเบียบพื้นที่ภายในเรือนชา ทำหน้าที่เป็นระบบเชิงพื้นที่ที่มีพลวัตในการจัดระเบียบพิกัดวัตถุและระยะห่างของร่างกายมนุษย์ การปฏิรูปสถาปัตยกรรมโดยเส็น โนะ ริคิว ส่งผลให้พื้นที่ลดทอนมาตราส่วนลงสู่ระยะประชิดอย่างสุดโต่ง ความว่างจึงกลายเป็นโครงสร้างเชิงความสัมพันธ์ที่ผูกโยงตำแหน่งองค์ประกอบทางกายภาพเข้ากับจังหวะเวลาและการดำรงอยู่ของมนุษย์ 2) การสอดประสานองค์ประกอบสถาปัตยกรรม ช่องทางเข้านิจิริกุจิทำหน้าที่ควบคุมผัสสะ

เชิงจลนศาสตร์โดยบังคับให้ผู้ใช้งานก้มศีรษะและคุกเข่าเพื่อปรับระดับสายตาลงขนานกับพื้น ขณะที่การจัดวางเสื่อทะทะมิทำหน้าที่เป็นโครงสร้างตารางกำกับพิกัดระยะก้าวและทิศทางการนั่ง ระนาบเพดาน ผนัง และเงามืดในระยะประชิด ส่งผลให้ผัสสะมนุษย์รับรู้สัดส่วนพื้นที่ตามระยะห่างสรีระจริง บีบคั้นให้เกิดความตึงเครียดเชิงสุนทรียะที่กำกับการเคลื่อนไหว และ 3) กระบวนการรับรู้เชิงสุนทรียะ ก่อตัวผ่านแสงสลัวจากหน้าต่างโชจิซึ่งลดทอนการทำงานของผัสสะทางสายตาและขยายระยะเวลาการรับรู้ พื้นที่โทะโคะโนะมะแผ่ขยายพลังงานเชิงสุนทรียะร่วมกับวัตถุวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของร่างกายผ่านวิถีปฏิบัติอันเข้มงวดของสะโดแปรเปลี่ยนผู้เข้าร่วมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเชิงพื้นที่ ความว่างจึงถักทอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วัตถุ และสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์ตามลำดับเวลา

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีวิจัยที่ดำเนินการผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก การศึกษาเน้นการตีความและการสังเคราะห์กรอบแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง (Kumakura & Tanaka, 1989-1994) งานวิจัยนี้ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลผ่านการศึกษาภาคสนาม (Fieldwork) ในสถาปัตยกรรมเรือนชาจริง ผู้วิจัยไม่ได้ทำการรังวัดสัดส่วนพื้นที่หรือบันทึกพฤติกรรมเชิงตัวเลขของผู้ใช้งานในพื้นที่เชิงประจักษ์ การวิเคราะห์กระบวนการรับรู้และจลนศาสตร์ของร่างกายจึงอ้างอิงจากแบบแปลนลายเส้นและบันทึกทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ (Nakamura, 1978; Furuta, 1976) งานวิจัยนี้ไม่ได้ครอบคลุมเงื่อนไขทางกายภาพที่ผันแปรตามบริบทที่ตั้งหรือวัสดุศาสตร์ของเรือนชาแต่ละแห่งในรายละเอียด ผลการศึกษาจึงเน้นหนักที่การสถาปนาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงระบบปฏิบัติการในมิติเชิงทฤษฎี (Isozaki & Cooper-Hewitt Museum, 1979)

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสถาปัตยกรรมศาสตร์บูรณาการมิติของเวลาและลำดับจลนศาสตร์ของการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นตัวแปรหลักในการออกแบบที่ว่าง กระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนถอดรหัสจังหวะการรับรู้และการเคลื่อนที่ของมนุษย์ในฐานะองค์ประกอบหลักตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกของการรังสรรค์กรรมเชิงสถาปัตยกรรม หลักสูตรควรบรรจุแบบฝึกหัดที่บังคับให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างระยะกายภาพและจิตสำนึกของมนุษย์ผ่านเงื่อนไขของเวลาจริง

2. สถาบันการศึกษาควรอ้างอิงหลักสูตรที่ลดทอนการพึ่งพิงการวิเคราะห์แปลนหรือรูปตัดในลักษณะวัตถุสถิตเพียงอย่างเดียว วิธีการสอนควรเพิ่มน้ำหนักให้กับการบันทึกและถอดรหัสแบบแผนพฤติกรรม ตลอดจนมวลประสบการณ์ผัสสะของผู้ใช้งานสถาปัตยกรรมจริง การประเมินผลงานออกแบบของจำลองจำต้องเปลี่ยนมุมมองจากทัศนวิสัยการมองเห็นในคราวเดียวไปสู่การประเมินลำดับประสบการณ์รับรู้ตามลำดับการเข้าถึงพื้นที่ว่าง

3. หน่วยงานด้านการศึกษาควรผลักดันการเรียนการสอนสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้หลุดพ้นจากกรอบคิดที่มองพื้นที่เป็นเพียงปริมาตรหรือรูปทรงเรขาคณิตที่หยุดนิ่ง หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ควรมุ่งเน้นการทำความเข้าใจพื้นที่ในฐานะกระบวนการหรือระบบเชิงความสัมพันธ์ที่มีพลวัตซึ่งก่อรูปความหมายขึ้นผ่านการใช้งานจริง

ของมนุษย์ การศึกษาทฤษฎีสเปซในศตวรรษหน้าจำต้องสถาปนากรอบอธิบายที่ถักทอโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเข้ากับประสบการณ์ตรงของร่างกายและจารึกพิธีกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรนำกรอบแนวคิดเรื่องการก่อรูปพื้นที่ผ่านระบบวิธีปฏิบัติ (Space Formed by Practice) ไปทดสอบและประยุกต์ใช้กับสถาปัตยกรรมประเภทอื่นที่มีระเบียบวิธีชีวิตหรือจารึกพิธีกรรมควบคุมอย่างเป็นระบบ เช่น พื้นที่ภายในศาสนสถาน ศาลาปฏิบัติธรรม หรือพื้นที่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในวัฒนธรรมอื่น เพื่อพิสูจน์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและที่ว่างในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น

2. การศึกษาวิจัยทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ในอนาคตควรลดทอนการพึ่งพิงการวิเคราะห์แปลนหรือรูปตัดในลักษณะวัตถุสถิตเพียงอย่างเดียว โดยเปลี่ยนมาให้น้ำหนักกับการบันทึก ถอดรหัส และวิเคราะห์แบบแผนพฤติกรรม ตลอดจนมวลประสบการณ์ผัสสะของผู้ใช้งานจริง เพื่อให้เห็นปฏิสัมพันธ์เชิงประจักษ์ระหว่างโครงสร้างกายภาพและจิตสำนึกของมนุษย์

3. ควรดำเนินงานวิจัยเปรียบเทียบในบริบทข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Studies) ระหว่างระเบียบพื้นที่ “มะ” ในเรือนชาญี่ปุ่น กับพื้นที่ในวัฒนธรรมอื่นที่มีการจัดระเบียบผ่านพิธีกรรมหรือลำดับขั้นตอนการกระทำที่เข้มงวด เช่น พื้นที่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของไทยหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสืบค้นจุดร่วมและจุดต่างในการสถาปนาความหมายของที่ว่างในฐานะระบบเชิงความสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

Architectural Institute of Japan. (1993). *Chashitsu kūkan nyūmon* [Introduction to teahouse spaces]. Shokokusha.

Conder, J. (1899). *The flowers of Japan and the art of floral arrangement* (2nd ed.). Hakubunsha.

Ema, T. (1969). *Cha: Watashi no mikata* [茶 私の見方] [Tea: My perspective]. Shunjusha.

Furuta, S. (1976). *Soan chashitsu no bigaku* [草庵茶室の美学] [Aesthetics of thatched tea rooms]. Tankosha.

Gomi, F. (2025). *Cha no bunkashi* [茶の文化史] [Cultural history of tea]. Bunkashuppankyoku.

Heidegger, M. (1971). *Poetry, language, thought* (A. Hofstadter, Trans.). Harper & Row.

Into Japan Waraku. (2026, January 15). *Why is the nijiriguchi entrance so small? Exploring its meaning in tea culture*. https://intojapanwaraku.com/culture/226206/

Isozaki, A., & Cooper-Hewitt Museum. (1979). *Ma: Space-time in Japan*. Cooper-Hewitt Museum.

Koren, L. (1994). *Wabi-sabi for artists, designers, poets & philosophers*. Stone Bridge Press.

Koryu. (2026). *About tokonoma*. https://koryuikebana.com/

Kumakura, I., & Tanaka, H. (Eds.). (1989–1994). *Sadogaku taikei* (Vols. 1–20) [茶道学大系] [Compendium of tea way studies]. Tankosha.

Liberty Times Net. (2026, March 10). *Reconstruction of Hideyoshi and Rikyu's golden tea room*. https://news.ltn.com.tw/news/world/breakingnews/2999009

Merleau-Ponty, M. (2012). *Phenomenology of perception* (D. A. Landes, Trans.). Routledge.

Nakamura, M. (1978). *Rikyu chashitsu no kenkyu* [利休茶室の研究] [A study of Rikyu's tea rooms]. Tankosha.

Okakura, K. (1906). *The book of tea*. G. P. Putnam's Sons.

Saito, Y. (2007). *Everyday aesthetics*. Oxford University Press.

Suzuki, D. T. (1959). *Zen and Japanese culture*. Princeton University Press.

Tanizaki, J. (1977). *In praise of shadows* (T. J. Harper & E. G. Seidensticker, Trans.). Leete's Island Books.

Yanagi, S. (1972). *The unknown craftsman: A Japanese insight into beauty*. Kodansha International.

Journal of Buddhist Education and Research
ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

Enhancing Operational Efficiency in Small Schools through Digital Technology

อรทัย จันทร์อยู่จริง[1], สมรักษ์ เพ็งน้ำคำ[2*], สมาน แก้วคำไสย์[3]

[1-2]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3]คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Orathai Janyoojing[1], Somruk Paengnamkam[2], Saman Kaewkhamsia[3]
[1-2]Master of Education Program, Roi Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
[3]Faculty of Education, Roi Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉: * soomrag4762@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 30 May 2026; Revised: 16 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

โรงเรียนขนาดเล็กเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกล อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กมักประสบปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และโครงสร้างการบริหารจัดการ ส่งผลให้ครูและผู้บริหารต้องรับภาระงานด้านธุรการและการจัดการในสัดส่วนที่สูง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Operational Efficiency) ในโรงเรียนขนาดเล็กผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารแบบลีน (Lean Management) ร่วมกับแนวคิดความคุ้มค่าของเทคโนโลยีดิจิทัล (Cost-Effectiveness of Digital Tools) การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Documentary Research and Conceptual Analysis) ครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) การจัดการงานธุรการและเอกสาร (2) การจัดการข้อมูลและการรายงานผล (3) การจัดการทรัพยากรและการเงิน และ (4) การสื่อสารและการประสานงานภายในและภายนอกองค์กร ผลการวิเคราะห์พบว่าเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยลดระยะเวลาการทำงาน ลดต้นทุนการใช้ทรัพยากร ลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการ และเพิ่มความถูกต้องของข้อมูลได้อย่างมีนัยสำคัญ บทความนี้จึงเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์สำหรับการเลือกใช้และบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้าถึงง่าย เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และสามารถลดภาระงานของครูได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: โรงเรียนขนาดเล็ก; ประสิทธิภาพการดำเนินงาน; เทคโนโลยีดิจิทัล; การบริหารแบบลีน; ภาระงานครู

Abstract

Small-sized schools play a crucial role in providing educational opportunities, particularly in rural and remote areas. However, these schools often face limitations in terms of personnel, budget, and administrative structures, resulting in teachers and administrators bearing a disproportionately high administrative workload. This scholarly article aims to analyze approaches for enhancing operational efficiency in small-sized schools through the application of digital technology. The study is based on Lean Management principles combined with the concept of cost-effectiveness of digital tools. A documentary research approach and conceptual analysis were employed, focusing on four key dimensions: (1) administrative and document management, (2) data management and reporting, (3) resource and financial management, and (4) internal and external communication. The analysis indicates that digital technology can significantly reduce working time, operational costs, process redundancy, and data errors, while improving the accuracy and accessibility of information. The article proposes strategic guidelines for selecting and integrating accessible digital technologies that are appropriate to the context of small-sized schools and effectively reduce teachers' administrative burden.

Keywords: small-sized schools; operational efficiency; digital technology; lean management; administrative burden

1. บทนำ

ระบบการศึกษาทั่วโลกต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยมีปัญหาเชิงโครงสร้างเรื้อรังด้านสถานภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ข้อมูลปี 2563 พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทยมีจำนวน 968,992 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมด โดยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48.2 (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) โรงเรียนขนาดเล็กเผชิญวิกฤตงบประมาณรายหัวที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และขาดแคลนครูจนทำให้สอนไม่ครบชั้นหรือสอนไม่ตรงวิชาเอก

ข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณทำให้ครูต้องรับภาระงานบริหารจัดการ 4 ฝ่าย ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ซึ่งเกินขีดความสามารถและทับซ้อนกับเวลาพัฒนาการเรียนการสอน (K.-N. Kim, 2019; Gavin & McGrath-Champ, 2024) ครูในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครสวรรค์ต้องรับภาระงานหลายด้านพร้อมกันทำให้ไม่สามารถมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการสอนได้อย่างเต็มที่ (ศุภวรรณ สุธัมมา และคณะ, 2564) โครงการ TALIS 2024 พบว่าภาระงานธุรการที่มากเกินไปเป็นแหล่งที่มาของความเครียดสำคัญของครู โดยสัดส่วนครูที่เผชิญปัญหานี้เพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2018 และมักเกิดกับครูที่มีประสบการณ์สูง (OECD, 2025) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นยุทธศาสตร์การลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจด้วยข้อมูล และยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาด้านดิจิทัล 5 ประการผ่านแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และปรับปรุงการจัดการสู่หน่วยงานดิจิทัล (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) การใช้ดิจิทัลไลเซชันในโรงเรียนชนบทช่วยสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Akter, 2024) การนำแนวคิดการบริหารแบบลีนมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลในสถาบันการศึกษาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและสนับสนุนความยั่งยืนขององค์กรได้ (Klein et al., 2022)

ประเทศไทยยังขาดการศึกษาที่บูรณาการแนวคิดการบริหารแบบลีนร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบ งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นสถาบันอุดมศึกษาหรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมือง และเน้นเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนมากกว่าการบริหารจัดการ งานวิจัยเดิมยังไม่ได้วิเคราะห์ความท้าทายเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรน้อยและต้องทำงานหลากหลาย ธนาคารโลกประเมินว่าโรงเรียนประถมของไทยร้อยละ 64 ขาดแคลนครูอย่างมาก โดยมีครูเฉลี่ยร้อยละน้อยกว่า 1 คนต่อห้องเรียน (World Bank, 2016) ผู้เขียนในฐานะผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กจึงศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริงภายใต้ข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทย

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) แนวคิดการบริหารแบบลีน (Lean Management Principles)

การบริหารแบบลีนพัฒนามาจากระบบการผลิตของบริษัทโตโยต้าในประเทศญี่ปุ่น วอแมก และโจนส์ (Womack & Jones, 2010) เสนอหลักการลีนที่มุ่งลดความสูญเปล่าในกระบวนการทำงานเพื่อสร้างคุณค่าให้ผู้รับบริการเป็นหลัก ความสูญเปล่าในบริบทการศึกษาประกอบด้วยการทำงานซ้ำซ้อน การใช้เอกสารปริมาณมาก การรออนุมัติ และการจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นระบบ (Wiegel, 2020) การนำแนวคิดลีนมาใช้ในสถานศึกษาได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก Douglas et al. (2015) ระบุว่าแนวคิดลีนสามารถจำกัดความสูญเปล่าในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็กสามารถใช้แนวคิดลีนวิเคราะห์กระบวนการทำงานเดิมเพื่อตัดขั้นตอนที่ไม่ก่อคุณค่าออกไป วิธีนี้ช่วยให้ออกแบบกระบวนการทำงานใหม่ที่กระชับและมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม Gento et al. (2021) เสนอตัวอย่างความสำเร็จของการใช้แนวคิดลีนในโรงเรียนผ่านความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม โดยการดำเนินงานดังกล่าวใช้เครื่องมือวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA) เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) แนวคิดความคุ้มค่าของเทคโนโลยีดิจิทัล (Cost-Effectiveness of Digital Tools)

การประเมินความคุ้มค่าของเทคโนโลยีดิจิทัลพิจารณาจากผลประโยชน์ที่ได้รับเปรียบเทียบกับต้นทุนและความพยายามในการดำเนินงาน (Brynjolfsson & McAfee, 2014) โรงเรียนขนาดเล็กที่มีงบประมาณและบุคลากรจำกัดต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่ราคาเหมาะสม เรียนรู้ง่าย และบูรณาการเข้ากับงานเดิมได้ (Lai & Bower,

2019) การวิเคราะห์ต้นทุนต้องครอบคลุมทั้งต้นทุนทางตรงด้านการจัดหาบำรุงรักษา และต้นทุนทางอ้อมด้านเวลาในการปรับตัวของบุคลากร ผลประโยชน์ของเทคโนโลยีดิจิทัลคือการประยุกต์ใช้เพื่อประหยัดเวลา เพิ่มความถูกต้องของข้อมูล และลดภาระงานที่ไม่ก่อคุณค่า การใช้แนวคิดลีนร่วมกับระบบดิจิทัลช่วยสนับสนุนความยั่งยืนและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถาบันศึกษา (Klein et al., 2021) การบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรดิจิทัลต้องเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาทักษะบุคลากร และบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการทำงาน

3. วิธีดำเนินการศึกษา

บทความฉบับนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) แหล่งข้อมูลคัดสรรจากบทความในวารสารระดับนานาชาติ 7 แหล่ง เช่น Education Sciences และ SAGE Open ควบคู่กับวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI 2 แหล่ง ได้แก่ วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management นอกจากนี้ยังบูรณาการรายงานช่วงปี ค.ศ. 2018-2024 ขององค์กรสากลอย่าง OECD (2025), UNESCO (2020), World Bank (2016) และสถิติของหน่วยงานทางการศึกษาไทยเพื่อรองรับความน่าเชื่อถือ หลักเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารเข้า (Inclusion Criteria) กำหนดให้เลือกบทความวิจัย บทความวิชาการ หรือรายงานสถิติช่วงปี ค.ศ. 2018–2024 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารแบบลีน (Lean Management) ในสถาบันการศึกษา หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพ มีข้อมูลข้อจำกัดหรือภาระงานของครู และศึกษาบริบทโรงเรียนชนบท โรงเรียนขนาดเล็ก หรือระบบการศึกษาไทย สำหรับเกณฑ์การตัดออก (Exclusion Criteria) กำหนดให้ตัดบทวิจารณ์หนังสือ เอกสารประชุมวิชาการที่ไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน (Non-peer-reviewed) รายงานวิจัยที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ เอกสารก่อนปี ค.ศ. 2018 (ยกเว้นวรรณกรรมคลาสสิกด้านลีน) ตลอดจนบทความที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในระดับอุดมศึกษาหรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองซึ่งไม่สอดคล้องกับกายภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก

กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อกลั่นกรองข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ดำเนินการผ่าน 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนที่ 1 การสกัดรหัสแนวคิด (Coding Process) โดยการอ่านเอกสารทั้งหมดอย่างละเอียดเพื่อลงรหัสข้อมูล (Open Coding) จำแนกคำสำคัญและสถิติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน ขั้นตอนที่ 2 การจัดกลุ่มและหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) โดยนำรหัสมาจัดกลุ่มสร้างหมวดหมู่หลัก (Axial Coding) ตามกรอบ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ แนวคิดลีนในสถานศึกษา การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพ ภาระงานธุรการของครู และความท้าทายในโรงเรียนชนบท และขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็น (Synthesis and Integration) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลร่วมกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็กในไทย พร้อมประเมินประสิทธิภาพผลลัพธ์ผ่านตัวชี้วัดมิติด้านเวลา ต้นทุน และความถูกต้องของข้อมูล

4. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

จากการวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ครูและผู้บริหารต้องแบกรับภาระงานธุรการและงานสนับสนุนในสัดส่วนที่สูง การแบกรับภาระงานจำนวนมากกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและบทบาทหลักด้านการพัฒนาผู้เรียน ภาระงานด้านธุรการของครูส่งผลเชิงลบต่อเวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนและการให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียน (K.-N. Kim, 2019) ครูที่มีภาระงานธุรการมากมักใช้เวลาน้อยลงในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยตรง

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบการบริหารแบบลีนสามารถลดความสูญเปล่าของกระบวนการทำงานและเพิ่มคุณค่าเชิงระบบให้แก่การบริหารจัดการสถานศึกษา สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับแนวคิดลีนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Khandan & Shannon, 2021) การเปลี่ยนผ่านจากกระบวนการทำงานแบบใช้เอกสารไปสู่ระบบอัตโนมัติช่วยลดขั้นตอนซ้ำซ้อน ลดระยะเวลาการปฏิบัติงาน และลดต้นทุนด้านทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ

เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กผ่านกระบวนการทำงาน 4 มิติหลัก มิติแรกคืองานธุรการและเอกสารผ่านระบบ Workflow ดิจิทัล มิติต่อมาคือการจัดการข้อมูลและการรายงานผลเพื่อลดข้อผิดพลาด มิติที่สามคือการติดตามและบริหารทรัพยากรด้านการเงินและพัสดุอย่างโปร่งใส มิติสุดท้ายคือระบบสื่อสารออนไลน์ที่สร้างความรวดเร็วและต่อเนื่อง ระบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาจำเป็นต้องประกอบด้วยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก และการสนับสนุนการเรียนการสอน (Nguyen et al., 2023)

การบรรลุประสิทธิภาพสูงสุดของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนชนบทและโรงเรียนขนาดเล็กยังคงมีข้อจำกัดสำคัญ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในสถานศึกษาชนบทเกิดจากโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม ทำเลที่ตั้ง และทักษะดิจิทัลของบุคลากร (Ahiaku et al., 2025) โรงเรียนชนบทยังประสบปัญหาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ (Kim & Wargo, 2025) การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทย (Janthapass et al., 2024)

อุปสรรคสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพคือความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการขาดการบูรณาการเชิงกลยุทธ์ การเพิ่มเครื่องมือเทคโนโลยีโดยไม่ปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือแนวคิดการบริหารจะไม่สามารถลดภาระงานได้จริง และจะก่อให้เกิดภาระงานใหม่ในระยะเริ่มต้น (Gavin & McGrath-Champ, 2024) ความสำเร็จของการเพิ่มประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับการวางแผนเชิงระบบ การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบท การพัฒนา

ศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา (Lai & Bower, 2019; Phakamach et al., 2025)

5. สรุป

การศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กสะท้อนบทบาทสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างการบริหารแบบลีนและมิติความคุ้มค่าของเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกหลักในการลดความสูญเปล่าขององค์กร การใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทสามารถลดภาระงานด้านธุรการและงานสนับสนุนของครูและผู้บริหารได้อย่างเป็นรูปธรรม ระบบการทำงานที่เป็นอัตโนมัติส่งผลโดยตรงต่อการลดระยะเวลาปฏิบัติงาน ปรับลดต้นทุนการบริหารจัดการ และยกระดับความถูกต้องแม่นยำของระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพของสถานศึกษาขนาดเล็กขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์หลายประการ โรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องได้รับการวางแผนเชิงระบบที่มีการเชื่อมโยงกระบวนการลีนเข้ากับซอฟต์แวร์ดิจิทัลอย่างสอดคล้อง การเลือกใช้เทคโนโลยีต้องพิจารณาเกณฑ์ความคุ้มค่าและความง่ายต่อการเรียนรู้ของบุคลากรเป็นสำคัญ สถานศึกษาต้องมุ่งพัฒนาทักษะดิจิทัลแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านระบบงาน การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในพื้นที่ชนบทยังคงเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์จากบทความวิชาการฉบับนี้จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการยกระดับโรงเรียนขนาดเล็กสู่องค์กรดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ องค์ความรู้ใหม่นี้ได้รับการนำเสนอผ่านแผนภาพ 3 ชุด ดังต่อไปนี้

1. กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

1.1 วัตถุประสงค์ของแผนภาพ

แผนภาพกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการนี้ออกแบบมาเพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างฐานทางทฤษฎี บริบทความเป็นจริง การดำเนินการ และผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แผนภาพนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารแนวคิดที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย ทั้งกับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติ และผู้กำหนดนโยบาย

1.2 โครงสร้างและองค์ประกอบ

แผนภาพประกอบด้วย 4 ชั้นหลัก เรียงลำดับจากบนลงล่างตามหลักตรรกะ ดังนี้

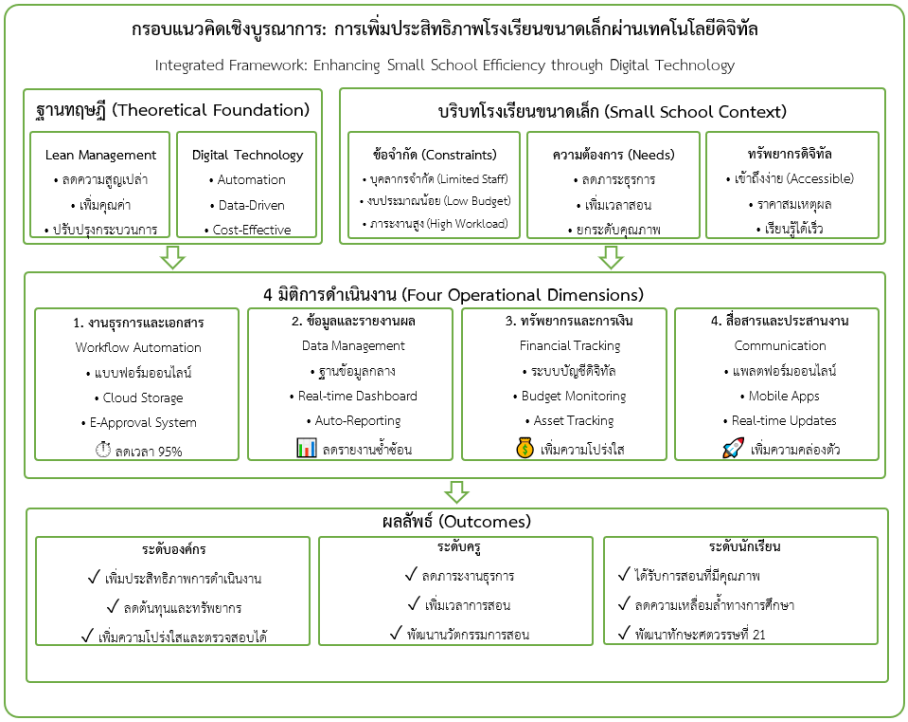
ชั้นที่ 1 ฐานทฤษฎีและบริบท การขับเคลื่อนตัวแบบเชิงบูรณาการตั้งอยู่บน 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) ฐานทางทฤษฎี ร่วมกันระหว่างการบริหารแบบลีน (Lean Management) ที่มุ่งระบุประเด็นเพื่อลดความสูญเปล่า ปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Womack & Jones, 2010; Douglas et al., 2015; Wiegel, 2020) กับแนวคิดเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนวิธีการดำเนินงานผ่านระบบอัตโนมัติและความคุ้มค่า (Brynjolfsson & McAfee, 2014) และ 2) บริบทโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบใน 3 มิติ โดยข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และภาระงานธุรการ เป็นตัวสร้างความต้องการในการลดภาระงานเพื่อเพิ่มเวลาสอน และใช้ทรัพยากรดิจิทัลที่เหมาะสม เข้าถึงง่าย ต้นทุนต่ำ เป็นเครื่องมือตอบสนองความต้องการนั้น

ชั้นที่ 2 มิติการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติที่ 1 การจัดการงานธุรการและเอกสาร (Workflow Automation) ใช้ระบบคลาวด์และอนุมัติอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดภาระงานครู ซึ่งสามารถลดเวลาทำงานลงร้อยละ 95 มิติที่ 2 การจัดการข้อมูลและการรายงานผล (Data Management and Reporting Speed) ใช้ฐานข้อมูลกลางและแดชบอร์ดเรียลไทม์เพื่อลดความซ้ำซ้อนและช่วยผู้บริหารระบุแนวโน้มและวางแผนทรัพยากรได้แม่นยำ มิติที่ 3 การจัดการทรัพยากรและการเงิน (Resource and Financial Tracking Transparency) เน้นระบบติดตามงบประมาณดิจิทัลขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อความโปร่งใสและเพิ่มประสิทธิภาพการวางแผนการเงิน โดยอาศัยการสนับสนุนจากผู้นำในการลดความต้านทานการเปลี่ยนแปลง และมิติที่ 4 การสื่อสารและการประสานงาน (Communication Streamlining) ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสร้างระบบนิเวศดิจิทัลในการตัดสินใจร่วมกันและตอบสนองข้อมูลแบบเรียลไทม์

ชั้นที่ 3 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น จำแนกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับองค์กร (เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ลดต้นทุนและทรัพยากร เพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้) 2) ระดับครู (ลดภาระงานธุรการ เพิ่มเวลาการสอน พัฒนานวัตกรรมการสอน) และ 3) ระดับนักเรียน (ได้รับการสอนที่มีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21) ความสัมพันธ์เชิงระบบ พบว่า ประสิทธิภาพขององค์กรส่งผลให้ครูมีเวลาสอนเพิ่มขึ้น ทำให้นักเรียนได้รับการสอนที่ดีและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.3 คุณค่าและการนำไปใช้ประโยชน์

ความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างทฤษฎี บริบท การปฏิบัติ และผลลัพธ์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวางแผนสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ชี้ให้เห็นจุดเชื่อมต่อสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ และช่วยสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำแผนภาพนี้ไปใช้ประโยชน์ในการนำเสนอแนวคิด การวางแผนดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ (Integrated Framework)

2. กระบวนการนำไปใช้ประโยชน์

2.1 วัตถุประสงค์ของแผนภาพ

แผนภาพกระบวนการนำไปใช้ประโยชน์ออกแบบมาเพื่อแสดงขั้นตอนการนำกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ การกำหนดลำดับความสำคัญ ระยะเวลา และทรัพยากรช่วยชี้ให้เห็นปัจจัยความสำเร็จและข้อควรระวัง แผนภาพนี้ทำหน้าที่เป็นแผนที่นำทาง (Roadmap) ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินสถานการณ์และความพร้อม (2–4 สัปดาห์) สถานศึกษาวิเคราะห์ภาระงานครูด้วยการบันทึกเวลาปฏิบัติงาน (Time Log) ร่วมกับการสำรวจความพร้อมของอุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) โดยใช้ตารางเมทริกซ์ผลกระทบและความเร่งด่วน (Impact-Urgency Matrix) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของงาน ผลลัพธ์คือรายงานประเมินสถานการณ์เชิงลึก ข้อมูลฐานราก (Baseline Data) และรายการภารกิจเร่งด่วนที่บรรลุผลสำเร็จได้เร็ว (Quick Wins)

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนและออกแบบระบบ (3–4 สัปดาห์) คณะทำงานกำหนดแผนงานและคัดเลือกเทคโนโลยีระบบคลาวด์ตามเกณฑ์ความคุ้มค่า ต้นทุน ความง่าย และความปลอดภัยของข้อมูล โดยวิเคราะห์แผนผังกระบวนการทำงาน (Process Map) เพื่อระบุความสูญเปล่า 7 ประการ (7 Wastes) ตามแนวคิดลีน นำมาออกแบบขั้นตอนงานใหม่ให้กระชับเป็นอัตโนมัติ และกำหนดดัชนีวัดความสำเร็จ (Success Metrics) ด้านเวลา ต้นทุน อัตราความผิดพลาด และความพึงพอใจของบุคลากร

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพบุคลากร (2–3 สัปดาห์) สถานศึกษาจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Hands-on Workshop) พร้อมผลิตคู่มือฉบับย่อ (Quick Start Guide) เอกสารคำถามที่พบบ่อย (FAQ) และสื่อวิดีโอสาธิตระบบ คณะทำงานคัดเลือกครูแกนนำเทคโนโลยี (Tech Champions) พัฒนาเป็นผู้ใช้ระดับสูง (Super Users) ทำหน้าที่เป็นศูนย์ช่วยเหลือ (Help Desk) หน้างาน ผลลัพธ์คือบุคลากรทุกคนผ่านเกณฑ์ทดสอบพื้นฐาน และมีทีมสนับสนุนภายในสถานศึกษา 2–3 คน

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองนำร่อง (6–8 สัปดาห์) สถานศึกษาทดสอบระบบงานใหม่ในกลุ่มนำร่องซึ่งเป็นบุคลากรครูร้อยละ 30 หรือครอบคลุม 1–2 ฝ่ายงาน เป็นเวลา 4–6 สัปดาห์ โดยเลือกกลุ่ม Quick Wins ในมิติงานธุรการและระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลกระทบสูง คณะทำงานจัดประชุมทบทวนประจำสัปดาห์ (Weekly Review Meeting) เพื่อปรับแต่งกระบวนการทำงานดิจิทัลให้ยืดหยุ่น พร้อมประเมินประสิทธิภาพเปรียบเทียบกับข้อมูลฐานรากและคำนวณผลตอบแทนการลงทุน

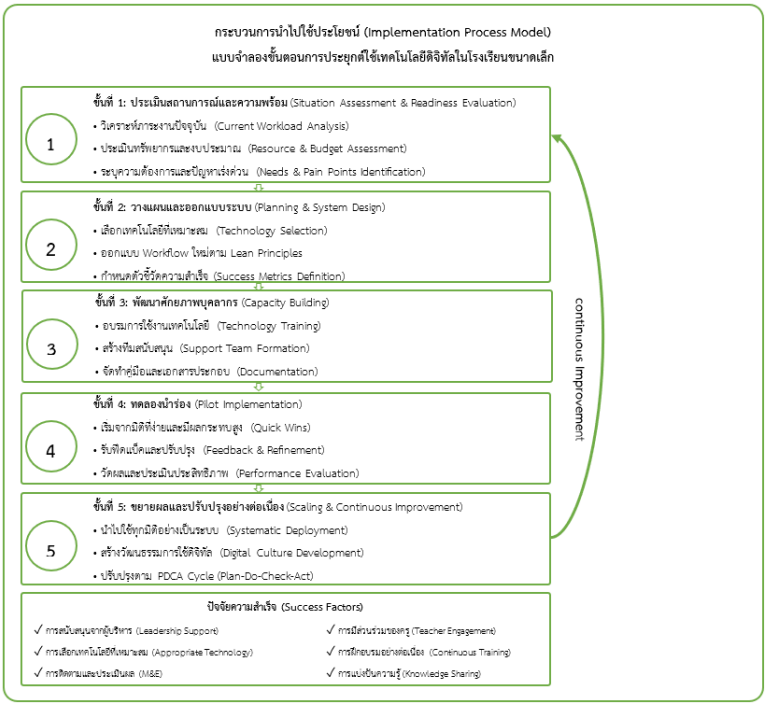
ขั้นตอนที่ 5 ขยายผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (ระยะยาว) โรงเรียนขยายระบบอัตโนมัติจากงานธุรการไปสู่มิติด้านข้อมูลการรายงานผล ทรัพยากร การเงิน และระบบสื่อสารออนไลน์ให้ครอบคลุมบุคลากรเต็มร้อยละ 100 สถานศึกษาส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Sharing) และจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Community of Practice) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA เป็นกลไกขับเคลื่อนการยกระดับประสิทธิภาพระบบในระยะยาว

2.3 ปัจจัยความสำเร็จ

ความสำเร็จของการใช้ตัวแบบเชิงบูรณาการนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 6 ประการ คือ (1) การสนับสนุนจากผู้บริหาร (Leadership Support) ด้านงบประมาณและเวลาปฏิบัติงาน (2) การมีส่วนร่วมของครู (Teacher Engagement) ในการสะท้อนปัญหาและออกแบบระบบ (3) การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ด้านความปลอดภัย ความง่าย และความคุ้มค่า (4) การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง (Continuous Training) ทั้งบุคลากรเดิมและใหม่ (5) การติดตามประเมินผล (Monitoring & Evaluation) ผ่านแผงควบคุมเรียลไทม์ร่วมกับการประชุมทบทวน และ (6) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) เพื่อสร้างเครือข่ายแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดภายในองค์กร

2.4 คุณค่าและการนำไปใช้ประโยชน์

ตัวแบบเชิงกระบวนการนี้ทำหน้าที่เป็นแผนที่นำทางเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Roadmap) ที่ช่วยลดความเสี่ยงด้านงบประมาณและบุคลากรผ่านระบบทดลองนำร่อง (Pilot Testing) ก่อนขยายผล โครงสร้างที่เน้นการมีส่วนร่วมช่วยลดความต้านทานการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนความยั่งยืนด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กสามารถใช้ตัวแบบนี้เป็นแนวทางหลักในการวางแผนกลยุทธ์ จัดสรรทรัพยากร และติดตามประเมินผล โดยปรับแต่ง (Customization) ให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดจำเพาะของแต่ละสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แสดงดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แผนภาพกระบวนการนำไปใช้ประโยชน์ (Implementation Process Model)

3. คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น

3.1 วัตถุประสงค์ของแผนภาพ

แผนภาพคุณค่าและประโยชน์ออกแบบมาเพื่อแสดงผลกระทบของการนำกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการไปใช้ในมิติเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โครงสร้างจำแนกเป็น 4 มิติของคุณค่าเชิงกลยุทธ์ และ 3 มิติของผลประโยชน์ที่วัดได้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นสถิติและดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมอย่างครอบคลุม

3.2 สี่มิติของคุณค่า

มิติที่ 1 คุณค่าเชิงทฤษฎี (Theoretical Value) ขยายขอบเขตทฤษฎีประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Operational Efficiency) มาสู่บริบทโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัด ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในสาขาการบริหารจัดการศึกษา (Educational Management) และเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับงานวิจัยในอนาคต

มิติที่ 2 คุณค่าเชิงปฏิบัติ (Practical Value) เสนอแนวทางและเครื่องมือดิจิทัลที่จำเพาะสำหรับปรับปรุงระบบงาน ช่วยผู้ปฏิบัติงานลดเวลาและต้นทุนในการทดลองผิดทดลองถูก โดยสามารถนำคู่มือ Workflow ไปใช้เพิ่มโอกาสความสำเร็จในการจัดการได้ทันที

มิติที่ 3 คุณค่าเชิงนโยบาย (Policy Value) ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์แก่กระทรวงศึกษาธิการในการขับเคลื่อนนโยบายการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง สามารถใช้เป็นกรอบประเมินผลโครงการระดับเขตพื้นที่ และเป็นแนวทางจัดสรรงบประมาณดิจิทัลให้ตรงความต้องการจริง

มิติที่ 4 คุณค่าเชิงสังคม (Social Value) ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่เมืองและชนบทอย่างเป็นรูปธรรม โดยการคืนเวลาให้ครูไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาแก่นักเรียนในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนและลดการย้ายถิ่นฐานของประชากรในระยะยาว

3.3 ผลประโยชน์ที่วัดได้

การประยุกต์ใช้ตัวแบบบูรณาการส่งผลให้เกิดดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพเชิงปริมาณและคุณภาพที่สามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรมใน 3 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านที่ 1 การประหยัดเวลา (Time Saving) ระบบงานอัตโนมัติสามารถลดระยะเวลาการดำเนินงานธุรการลงร้อยละ 95 จากเดิมเฉลี่ย 10 นาทีต่องาน เหลือเพียง 30 วินาทีต่องาน ซึ่งช่วยประหยัดเวลาปฏิบัติงานของครูได้ประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน โดยคำนวณจากฐานปริมาณงานธุรการและงานสนับสนุนเฉลี่ย 20 งานต่อวันต่อคน สอดคล้องกับรายงานประสิทธิภาพระบบงานดิจิทัลอัตโนมัติ เวลาที่ประหยัดได้ส่งผลให้ครูมีเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20–30 โดยปรับเพิ่มสัดส่วนเวลาสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยตรงจากเดิมร้อยละ 60 เป็นร้อยละ 75–80 ของเวลาทำงานทั้งหมดตามเกณฑ์มาตรฐาน ยิ่งไปกว่านั้น ระบบดึงข้อมูลส่วนกลางช่วยลดระยะเวลาจัดทำรายงานลงร้อยละ 60 เนื่องจากช่วยขจัดขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลที่ซ้ำซ้อน ส่งผลเชิงบวกให้ครูมีเวลาพัฒนาหลักสูตร นวัตกรรมการสอน และการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งช่วยลดความเครียดจากการทำงานธุรการสะสม (K.-N. Kim, 2019) (Kim, 2019; OECD, 2024)

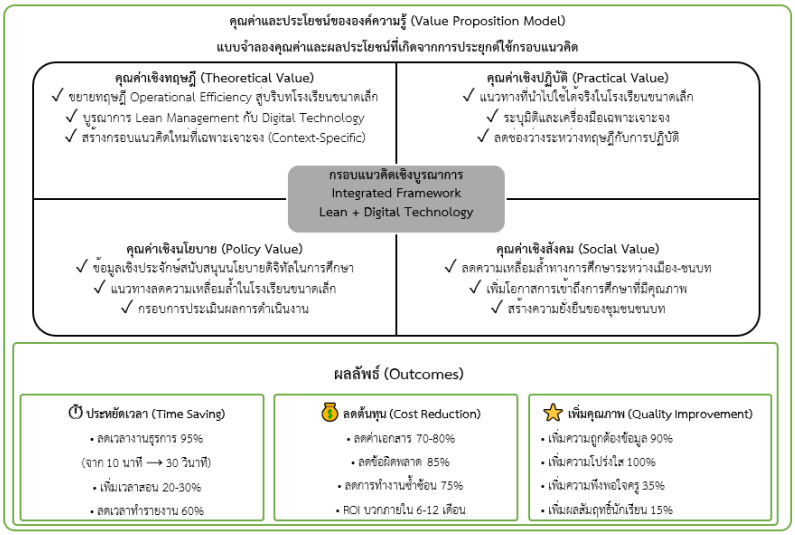
ด้านที่ 2 การลดต้นทุน (Cost Reduction) การดำเนินงานตามแนวคิดลีนมีแนวโน้มช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านวัสดุสำนักงานลงร้อยละ 70–80 จากการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ ซึ่งช่วยลดปริมาณการใช้กระดาษจากเดิม 50 รีมต่อปี เหลือ 10 รีมต่อปี ร่วมกับการลดค่าหมึกพิมพ์และค่าซ่อมบำรุงเครื่องถ่ายเอกสาร ระบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data Validation) บนคลาวด์ยังช่วยลดอัตราความผิดพลาดของข้อมูลลงร้อยละ 85 โดยวัดจากจำนวนเล่มรายงานพัสดุและการเงินที่ต้องตีกลับเพื่อแก้ไขลดลงจากเฉลี่ย 15 ครั้ง เหลือ 2 ครั้งต่อภาคเรียน ทำให้ช่วยลดต้นทุนการพิมพ์เอกสารซ้ำและขจัดปัญหาการส่งรายงานล่าช้าได้อย่างมีนัยสำคัญ (Wiegel, 2018) ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน 100 คน และครู 6 คน พบว่าระบบฐานข้อมูลกลางลดขั้นตอนการกรอกข้อมูลซ้ำซ้อนลงร้อยละ 75 และสร้างอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) เป็นบวกได้ภายใน 6–12 เดือน โครงสร้างทางการเงินประกอบด้วยต้นทุนปีแรก 30,000 บาท แบ่งเป็นค่าปรับปรุงฮาร์ดแวร์ 10,000 บาท ค่าอุปกรณ์เครือข่าย 10,000 บาท และค่าฝึกอบรมบุคลากร 10,000 บาท โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์เนื่องจากใช้สิทธิ์ขั้นพื้นฐาน (Free Tier) ของ Google Workspace และ Microsoft 365 ขณะที่ผลประโยชน์รวมคิดเป็น 3,650,000 บาทต่อปี คำนวณจากการแปลงมูลค่าเวลาของครูที่ประหยัดได้จากระบบอัตโนมัติ 1,800,000 บาทต่อปี บนสมมติฐานการลดเวลางานธุรการคนละ 3 ชั่วโมงต่อวัน (รวม 18 ชั่วโมงต่อวันของครูทั้งโรงเรียน) คิดตามอัตราค่าแรงเชิงวิชาการเฉลี่ย 500 บาทต่อชั่วโมง ตลอดปีการศึกษา 200 วันทำการ ร่วมกับการประหยัดค่าวัสดุสำนักงานร้อยละ 80 มูลค่าเวลาการบริหารของผู้บริหาร

และการลดต้นทุนโอกาสจากความผิดพลาดของข้อมูลอีก 1,850,000 บาทต่อปี เมื่อคำนวณตามสูตรมาตรฐานทางการเงินพบว่า สถานศึกษาได้รับอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) สูงถึงร้อยละ 12,066.66 ภายในปีแรก เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีคลาวด์ระบบเปิดช่วยให้ต้นทุนตัวเงินจ่ายจริงต่ำมาก โดยผลตอบแทนส่วนใหญ่สะท้อนผ่านมูลค่าเวลาปฏิบัติงานที่ครูได้รับคืนมาเพื่อทุ่มเทกับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 3 การเพิ่มคุณภาพ (Quality Improvement) ตัวแบบช่วยเพิ่มความถูกต้องแม่นยำของระบบข้อมูลสารสนเทศร้อยละ 90 จากการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะแหล่งข้อมูลเดี่ยวที่เป็นหนึ่งเดียว (Single Source of Truth) ระบบมีการบันทึกประวัติการเข้าถึงและการปรับปรุงข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Audit Trail) ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้เต็มร้อยละ 100 ผลสัมฤทธิ์เชิงพฤติกรรมพบว่าระดับความพึงพอใจต่อสภาพการทำงานของครูเพิ่มขึ้นร้อยละ 35 เนื่องจากภาระงานธุรการลดลง และส่งผลสะท้อนไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 จากการที่ครูมีเวลาและคุณภาพในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

3.4 คุณค่าและการนำไปใช้ประโยชน์

ตัวแบบการประเมินผลประโยชน์นี้มีคุณค่าในการแสดงผลกระทบเชิงการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดผลได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ โครงสร้างตัวชี้วัดช่วยสร้างความเชื่อมั่นเชิงประจักษ์แก่ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายในการอนุมัติจัดสรรงบประมาณดิจิทัลเพื่อการศึกษา และสามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmark) ในการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการในสถาบันที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำกรอบแนวคิดและตัวเลขฐานข้อมูลจากการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำข้อเสนอโครงการ (Project Proposal) การนำเสนอแผนงานต่อผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อขออนุมัติ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงานติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการบริหารจัดการศึกษาในระยะยาว แสดงดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนภาพคุณค่าและประโยชน์ (Value Proposition Model)

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

ตัวแบบเชิงกระบวนการผ่านแผนภาพ 3 ชุด มีลักษณะเด่นเชิงกลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ ความเป็นระบบ (Systematic) ความเฉพาะเจาะจงกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก (Context-Specific) ความเป็นรูปธรรมวัดผลได้ (Concrete) ความยั่งยืนคุ้มค่าระยะยาว (Sustainable) และความเป็นสากลที่ขยายผลได้ (Scalable) และการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จำแนกเป็น 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนาองค์กรดิจิทัลและขจัดขั้นตอนซ้ำซ้อน นักวิชาการใช้เป็นฐานการวิจัยเชิงลึกเพื่อประเมินผลกระทบระยะยาว และผู้กำหนดนโยบายใช้จัดทำกลยุทธ์การศึกษาดิจิทัลระดับชาติพร้อมจัดสรรงบประมาณโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติประกอบด้วย 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติทางเทคนิค (SOP) แยกตามระบบงาน 2) การพัฒนาระบบสารสนเทศกลางบนคลาวด์เพื่อติดตามผลร่วมกัน 3) การจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CoP) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด และ 4) การวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเกี่ยวกับอุปสรรคการเปิดรับเทคโนโลยีของบุคลากรเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของตัวแบบให้สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

ศุภวรรณ สุธัมมา, ศุภชัย ทวี, และ สาธร ทรัพย์รวงทอง. (2564). แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. *วารสารวิจยวิชาการ*, *4*(2), 153–166. https://doi.org/10.14456/jra.2021.39

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). *ETDA พาสำรวจ 5 ประเทศต้นแบบรัฐบาลดิจิทัล พัฒนา e-Government สร้างบริการสุดล้ำเพื่อประชาชน*. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/5e-Government.aspx

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *สถิติข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2563*. https://www.bopp.go.th/?page_id=860

Ahiaku, P. K. A., Uleanya, C., & Muyambi, G. C. (2025). Rural schools and tech use for sustainability: The challenge of disconnection. *Education and Information Technologies*, *30*(9), 12557–12571. https://doi.org/10.1007/s10639-024-13311-9

Akter, S. (2024). DIGITALIZATION OF EDUCATION IN RURAL SCHOOLS: A STUDY OF ACCESS, UTILIZATION, AND IMPACT TOWARD DIGITALIZATION IN BANGLADESH. *American International Journal of Multidisciplinary Scientific Research*, *15*(1), 1–9. https://doi.org/10.46281/aijmsr.v15i1.2205

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work Progress And Prosperity In A Time Of Brilliant Technologies*. W. W. Norton & Company.

Douglas, J., Antony, J., & Douglas, A. (2015). Waste identification and elimination in HEIs: The role of Lean thinking. *International Journal of Quality & Reliability Management*, *32*(9), 970–981. https://doi.org/10.1108/IJQRM-10-2014-0160

Gavin, M., & McGrath-Champ, S. (2024). Teacher workload and the organisation of work: A research agenda for a post-pandemic future. *Labour and Industry*, *34*(1), 88–99. https://doi.org/10.1080/10301763.2024.2357891

Gento, A. M., Pimentel, C., & Pascual, J. A. (2021). Lean school: An example of industry-university collaboration. *Production Planning & Control*, *32*(6), 473–488. https://doi.org/10.1080/09537287.2020.1742373

Janthapass, S., Chanthapassa, N., & Kenaphoom, S. (2024). THE EVOLUTION OF LIFELONG LEARNING: FROM TRADITIONAL CLASSROOMS TO ANYWHERE, ANYTIME EDUCATION. *Asian Education and Learning Review*, *2*(1), 42–54. https://doi.org/10.14456/aelr.2024.4

Khandan, R., & Shannon, L. (2021). The Effect of Teaching–Learning Environments on Student's Engagement with Lean Mindset. *Education Sciences*, *11*(9), 466. https://doi.org/10.3390/educsci11090466

Kim, J., & Wargo, E. (2025). Empowering educational leaders for AI integration in rural STEM education: Challenges and strategies. *Frontiers in Education*, *10*. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1567698

Kim, K.-N. (2019). Teachers' administrative workload crowding out instructional activities. *Asia Pacific Journal of Education*, *39*(1), 31–49. https://doi.org/10.1080/02188791.2019.1572592

Klein, L. L., Alves, A. C., Abreu, M. F., & Feltrin, T. S. (2022). Lean management and sustainable practices in Higher Education Institutions of Brazil and Portugal: A cross country perspective. *Journal of Cleaner Production*, *342*, 130868. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130868

Klein, L. L., De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Dorion, E. C. H., & Schirmer Feltrin, T. (2021). Lean practices toward a balanced sustainability in higher education institutions: A Brazilian experience. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *24*(2), 259–278. https://doi.org/10.1108/IJSHE-10-2020-0406

Lai, J. W. M., & Bower, M. (2019). How is the use of technology in education evaluated? A systematic review. *Computers & Education*, *133*, 27–42. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.01.010

Nguyen, L. T., Kanjug, I., Lowatcharin, G., Manakul, T., Poonpon, K., Sarakorn, W., Somabut, A., Srisawasdi, N., Traiyarach, S., & Tuamsuk, K. (2023). Digital Learning Ecosystem for Classroom Teaching in Thailand High Schools. *Sage Open*, *13*(1), 21582440231158303. https://doi.org/10.1177/21582440231158303

OECD. (2025). *The demands of teaching: Results from TALIS 2024*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/results-from-talis-2024_90df6235-en/full-report/the-demands-of-teaching_0e941e2f.html

Phakamach, P., Panjarattanakorn, D., & Seenonlee, A. (2025). Innovative Leadership for Professional Education Administrators in the Digital Age. *Journal of Education and Learning Reviews*, *2*(3), 153–170. https://doi.org/10.60027/jelr.2025.1765

UNESCO. (2020). *Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action* (น. 1–26). UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717

Wiegel, V. (2020). *Lean in the Classroom: The Powerful Strategy for Improving Student Performance and Developing Efficient Processes*. Routledge & CRC Press. https://www.routledge.com/Lean-in-the-Classroom-The-Powerful-Strategy-for-Improving-Student-Performance-and-Developing-Efficient-Processes/Wiegel/p/book/9781138323131

Womack, J. P., & Jones, D. T. (2010). *Lean Thinking: Banish Waste and Create Wealth in Your Corporation*. Simon and Schuster.

World Bank. (2016). *Thailand's small school challenge and options for quality education*. World Bank Blogs. https://blogs.worldbank.org/en/eastasiapacific/thailand-s-small-school-challenge-and-options-quality-education

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

The Volunteer Spirit and Social Responsibility Models of Youth in Khon Kaen Province

สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา[1*], สมควร นามสีฐาน[2], ปาณจิตร สุกุมาลย์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sutipong Sawatta[1], Somkhoun Namsithan[2], Panjitr Sukumal[3]
[1,2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
✉: * sutipong.saw@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 13 May 2025; Revised: 02 June 2025; Accepted: 27 June 2025
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนจังหวัดขอนแก่น 2) สร้างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น 3) นำเสนอรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจาก วัด สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ส่วนงานละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์โดยอุปนัย และเขียนนำเสนอรายงานในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ (1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ (3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยที่เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีได้แก่ ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน 2. ปิยวาจา 3. อัตถจริยา 4. สมานัตตตา 2) รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การช่วยเหลือผู้อื่น 2) การเสียสละ 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือด้านพฤติกรรม โดยด้านจิตใจต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 และด้านร่างกายต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 และได้รับการสนับสนุนจาก 1) การศึกษาและการเรียนรู้ 2) การสนับสนุนจิตอาสา 3) การเสียสละเวลาและทรัพยากร 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ 5) การสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม 6) สถานศึกษา และ 7) กลุ่มเพื่อน

คำสำคัญ : จิตอาสา, ความรับผิดชอบต่อสังคม, เยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This research aimed to: 1) to synthesize the characteristics of volunteer spirit and social responsibility of youth in Khon Kaen Province, 2) to establish models of volunteer spirit and social responsibility of exemplary youth in Khon Kaen Province, and 3) to present models of volunteer spirit and social responsibility of exemplary youth in Khon Kaen Province. The study employed a Research and Development (R&D) methodology. Key informants consisted of representatives from temples, educational institutions, government agencies, and private organizations, with five participants from each sector, totaling 20 informants. In addition, a focus group discussion was conducted with 12 experts. Data were analyzed using descriptive content analysis, content analysis, inductive analysis, and were presented in the form of descriptive-analytical narratives. The findings revealed that: 1) The characteristics of volunteer spirit and social responsibility among exemplary youth comprised three major behavioral dimensions: (1) helping others without expecting rewards, (2) sacrificing personal interests for the common good, and (3) striving to improve the surrounding environment and society for positive change. Youth possessing volunteer spirit and social responsibility should demonstrate desirable qualities in both mental and behavioral aspects. Mentally, they should embody the principles of the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra IV), namely: (1) loving-kindness (Mettā), (2) compassion (Karuṇā), (3) sympathetic joy (Muditā), and (4) equanimity (Upekkhā). Behaviorally, they should practice the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu IV), namely: (1) generosity (Dāna), (2) kindly speech (Piyavācā), (3) beneficial conduct (Atthacariyā), and (4) impartial participation and consistency (Samānattatā). 2) The model of volunteer spirit and social responsibility for exemplary youth in Khon Kaen Province consisted of three dimensions: (1) helping others, (2) self-sacrifice, and (3) commitment to social development. Individuals should possess readiness in both mental and behavioral dimensions. The mental dimension should be guided by virtues based on the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra IV), while the behavioral dimension should reflect practices based on the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu IV). Furthermore, the development of volunteer spirit and social responsibility should be supported by seven key factors: (1) education and learning, (2) volunteer support systems, (3) the willingness to devote time and resources, (4) experiential learning, (5) support from family and society, (6) educational institutions, and (7) peer groups.

Keywords: Public-Mindedness, Social Responsibility, Role Model Youths in Khon Kaen Province, Brahmavihāra IV, Saṅgahavatthu IV

1. บทนำ

จิตอาสานับเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นคุณธรรม ที่กล่าวถึงสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์ ช่วยเหลือ ผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ปัจจุบันสังคม ไทยคาดหวังว่า จิตอาสาจะเป็นคุณธรรมที่สมาชิกยึดมั่น ไม่ว่าจะมีบทบาทอยู่ในส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์การต่าง ๆ ที่บุคคล เป็นสมาชิก กลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่สังคมให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เป็นผู้มีจิตอาสานั่นคือกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งเห็นได้จากการบัญญัติถึงคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ทั้งในนโยบาย พระราชบัญญัติ และมาตรฐานตัวชี้วัดทางด้านการศึกษาต่าง ๆ อาทิ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ซึ่งระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

ประเทศไทยในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาได้มีขบวนการของเยาวชนรุ่นใหม่ออกมาเสนอข้อเรียกร้องทางการเมืองและทางสังคม มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการส่งเสริมในเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางที่ถูกที่ควรจึงเป็นสิ่งจำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2564) โดยที่การสร้างเยาวชนให้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยต่อยอดให้เยาวชนเติบโตเป็นคนดีและมีคุณภาพ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสังคมที่ดี สงบร่มเย็น และพร้อมที่จะเผชิญสิ่งต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งถ้าเราทำได้สำเร็จ การพัฒนาชาติตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ก็จะบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ เพื่อให้สังคมไทยเข้มแข็งขึ้น และมีคนไทยที่มีคุณภาพ ทุกคนในสังคมมีจิตใจโอบอ้อมอารีย์ ทำความดีและทำประโยชน์ต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ก็จะทำให้สังคมมีการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จังหวัดขอนแก่นถูกกำหนดให้เป็นเมืองสำคัญและเป็นเมืองศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีการวางรากฐานการพัฒนาจังหวัดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้จังหวัดขอนแก่นปรากฏว่า ได้มีเยาวชนที่รวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มเยาวชนต้นแบบภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยรวมตัวกันขึ้นเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม เพื่อการช่วยเหลือสังคมในการลงไปพัฒนาเชิงพื้นที่ (จังหวัดขอนแก่น. 2567) รวมทั้งนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่นที่รวมตัวกันทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้การมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการใช้กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางดนตรีภายในชุมชน สะท้อนให้เห็นความต้องการรวมตัวกันของเยาวชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม หาไม่แล้วจากความเจริญรุ่งเรืองด้านวัตถุในปัจจุบัน จะเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคม มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญแก่การแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจบารมี มากกว่าที่จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ จะส่งผลให้เยาวชนมีความเห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว และด้วยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดขอนแก่นนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นหลักคำสอน หลักการปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดการมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ในฐานะที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่นได้ส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนาจึงวางโครงการวิจัยนี้ไว้ เพื่อเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปส่งเสริมความเป็นจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมแก่เยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น และเป็นปัญหาที่คณะผู้วิจัยจักได้หาคำตอบต่อไปว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างไร รูปแบบการพัฒนาเยาวชนให้เกิดมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจังหวัดขอนแก่นที่เหมาะสมเป็นอย่างไร และเพื่อต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้รูปแบบคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ

จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนจังหวัดขอนแก่นให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุขแก่ตัวเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนจังหวัดขอนแก่น
2) เพื่อสร้างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น
3) เพื่อนำเสนอรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นคุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 การศึกษาและถอดรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มที่เป็นต้นแบบภายในจังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 5 สรุปและสร้างร่างรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น และ

ระยะที่ 3 ยืนยันรูปแบบฯ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ มี 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 6 จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

4. ผลการวิจัย

4.1 คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางด้านจิตใจและด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4)

อุเบกขา ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน 2) ปียวาจา 3) อัตถจริยา 4) สมานัตตตา

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังนี้

1. การให้การศึกษาและการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ค่านิยมและจรรยาบรรณ 2) การพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต 3) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทในสังคม 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม

2. การสนับสนุนจิตอาสา ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมคุณลักษณะบุคลิกภาพ 2) การสร้างความเข้าใจและเอื้ออำนวยในชุมชน 3) การพัฒนาทักษะและความสามารถ 4) การสร้างความภูมิใจและความสัมพันธ์ 5) การส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบสังคม

3. การบริจาคเวลาและทรัพยากร ประกอบด้วย 1) การพัฒนาความเข้าใจและความสำคัญของการช่วยเหลือ 2) การส่งเสริมคุณลักษณะเช่นความเมตตาและความรับผิดชอบ 3) การสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชน 4) การพัฒนาทักษะและความสามารถ 5) การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า

4. การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 1) การช่วยเหลือผู้อื่น 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่น 3) การสร้างความเข้าใจ 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม

5. การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ประกอบด้วย 1) การเป็นตัวอย่าง 2) การสนับสนุนการศึกษา 3) การสร้างโอกาสให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสังคม 4) การสนับสนุนการพัฒนาทักษะสังคม 5) การสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากผลการศึกษาสามารถสังเคราะห์คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และคณะ

4.1.2 รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นโดยนำผลจากการศึกษาในระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบ ดังนี้

1. คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

2. เยาวชนที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีประกอบด้วย 1. ด้านจิตใจต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา 2. ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม ต้องมีหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน 2. ปียวาจา 3. อัตถจริยา 4. สมานัตตตา

3. ปัจจัยที่สนับสนุน ให้เยาวชนเป็นผู้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย 1) การให้การศึกษาและการเรียนรู้ 2) การสนับสนุนจิตอาสา 3) การบริจาคเวลาและทรัพยากร 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ 5) การให้ความสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม 6) สถานศึกษา 7) กลุ่มเพื่อน

จากผลการศึกษารูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นเป็นรูปแบบการพัฒนาที่บูรณาการองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ หลักการมีส่วนร่วม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนเอง ควบคู่กับการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพแสดงต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และคณะ

4.1.3 การนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนการนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยได้ประชุมกลุ่มย่อยแผนงานวิจัยเพื่อกำหนดพื้นที่การนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น โดยได้กำหนดเอาพื้นที่โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 3 โรงเรียนประกอบด้วย 1. โรงเรียนการกุศลวัดหนองแวงพระอารามหลวง 2. โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย และ 3 โรงเรียนกัลยาณวัตร กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยเลือกเอานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนละ 30 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาให้เป็นเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบจังหวัดขอนแก่นต่อไป

ภาพประกอบที่ 3 การนำเสนอองค์ความรู้รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น

5. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.1 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เป็นการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยหวังให้สิ่งรอบตัวหรือสังคมดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา

5.2 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น มีพื้นฐานมาจากการสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการมุ่งมั่นพัฒนาสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ซึ่งสะท้อนว่าจิตอาสาไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่หล่อหลอมให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม และสามารถแสดงออกผ่านการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงระดับสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม และทัศนคติของปัจเจกบุคคล เมื่อบุคคลจำนวนมากมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อส่วนรวม ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ดังนั้น การสร้างเยาวชนต้นแบบที่มีจิตอาสาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมของชุมชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ รูปแบบจิตอาสาของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ แต่ครอบคลุมการเป็นแบบอย่างที่ดี การมีภาวะผู้นำ การคิดสร้างสรรค์ การเสียสละ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งสะท้อนว่าจิตอาสาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนแบบองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นคุณลักษณะของพลเมืองที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation Theory) ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือเยาวชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมของชุมชน จะช่วยให้เกิดความเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) และเกิดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมและทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง อันเป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบมิได้เกิดจากการปลูกฝังด้านจิตสำนึกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการพัฒนาองค์ประกอบทั้งด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม โดยด้านจิตใจอาศัยหลัก พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ส่วนด้านพฤติกรรมอาศัยหลัก สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้อื่น จึงสะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาจิตอาสา

และความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน เพราะสามารถเชื่อมโยงจากการพัฒนาจิตใจไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ แสงอาทิตย์ เจ้งวัฒนพงศ์ และคณะ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสา ของนักเรียนสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสาของนักเรียน สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารประกอบไปด้วย องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านนโยบายการบริหารกิจกรรมจิตอาสา ด้านวัตถุประสงค์การบริหารกิจกรรมจิตอาสา ด้านลักษณะกิจกรรมจิตอาสา และด้านหลักการจัดการเรียนรู้กิจกรรมจิตอาสา

5.3 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่น เป็นรูปแบบการพัฒนาที่บูรณาการการพัฒนาด้านความคิด จิตใจ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยอาศัยความร่วมมือของครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน วัด และเครือข่ายภาคีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการจัดกิจกรรมจิตอาสา แต่เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างเป็นองค์รวม จนสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงของบุคคล ทั้งด้านค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรม เมื่อบุคคลจำนวนมากมีพฤติกรรมที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมในภาพรวม ดังนั้น การสร้างเยาวชนให้มีจิตอาสาจึงมิใช่เพียงการปลูกฝังคุณธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นการสร้างทุนมนุษย์ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมในระยะยาว ผลการศึกษายังพบว่า รูปแบบจิตอาสาประกอบด้วยพฤติกรรมสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (2) การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ (3) การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) ที่อธิบายว่า จิตอาสาเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นกระบวนการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และยังพบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนต้นแบบจังหวัดขอนแก่นมีรากฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 โดยพรหมวิหาร 4 ทำหน้าที่พัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ขณะที่สังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่กำกับการแสดงออกเชิงพฤติกรรมผ่านการให้ การพูดจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนอย่างเสมอภาค ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2562) ที่อธิบายว่า พรหมวิหารเป็นหลักธรรมที่พัฒนาจิตใจให้พร้อมอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ส่วนสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการยึดเหนี่ยวน้ำใจและสร้างความสามัคคีในสังคม อันเป็นรากฐานของการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนต้นแบบประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3. การมุ่งมั่นพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานพฤติกรรมหลักทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่เยาวชนและสถานศึกษา

2) การดำเนินงานด้านจิตอาสา เป็นการดำเนินงานที่มีละเอียดอ่อน เป็นงานที่อาศัยความสมัครใจของผู้ทำเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อมีการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ และมีการบังคับให้คนเข้าร่วมก็จะไม่เป็นงานจิตอาสาที่แท้จริง ดังนั้น การพัฒนางานด้านจิตอาสา ควรมีการดำเนินการโดยความสมัครใจของผู้ร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ สถานศึกษาควรนำกิจกรรมนั้นมาปฏิบัติ หรือนำกิจกรรมนั้นมากำหนดเป็นนโยบายในการปฏิบัติ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญที่ร้อยเรียงเข้าด้วยกัน เพื่อขับเคลื่อนให้เยาวชนก้าวสู่การเป็นเยาวชนต้นแบบที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

1. พฤติกรรมหลักของเยาวชนต้นแบบ เยาวชนผู้ที่จะเป็นต้นแบบด้านจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม จะต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน 1) การช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2) การเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 3) การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม หรือสิ่งรอบตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

2. คุณสมบัติและฐานคิดเชิงหลักธรรม การพัฒนาเยาวชนให้สมบูรณ์พร้อม ต้องขับเคลื่อนควบคู่กันทั้งมิติด้านจิตใจและพฤติกรรมทางกาย โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมเป็นฐานคิด มิติที่ 1 ด้านจิตใจ (หลักพรหมวิหาร 4) เพื่อเป็นเครื่องกำกับจิตใจให้มีความพร้อมในการเป็นผู้ให้ ประกอบด้วย เมตตา ความปรารถนาดี กรุณา อยากช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ อุเบกขา การวางใจเป็นกลางตามความเป็นจริง มิติที่ 2 ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม (หลักสังคหวัตถุ 4) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและเหนี่ยวรั้งใจคนในสังคม ประกอบด้วย ทาน การแบ่งปันเสียสละ ปิยวาจา การพูดจาสุภาพไพเราะและให้กำลังใจ อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ด้วยแรงกายแรงใจ และ สมานัตตตา การวางตัวเสมอต้นเสมอปลายและร่วมสุขร่วมทุกข์

3. ปัจจัยสนับสนุนและกลไกขับเคลื่อน เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมและกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตอาสาและพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน ระกอบด้วย 1) การศึกษาและการเรียนรู้ เช่น การปลูกฝังค่านิยม จรรยาบรรณ ทักษะชีวิต และการเข้าใจบทบาทหน้าที่ในสังคม 2) การสนับสนุนจิตอาสา การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมโครงการที่เป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ 3) การเสียสละเวลาและทรัพยากร การเรียนรู้ผ่านการบริจาคหรือสละแรงกายแรงใจ ซึ่งช่วยสร้างความผูกพันกับชุมชน 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือช่วยเหลือและทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้

เข้าใจมุมมองที่หลากหลายและยอมรับความแตกต่าง 5) การสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม การเป็นแบบอย่างที่ดีจากคนใกล้ตัวและการเลี้ยงดูที่สร้างค่านิยมการแบ่งปัน 6) สถานศึกษา กลไกสำคัญในการกำหนดกิจกรรม โครงการ และส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม 7) กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลอย่างมากในการชักชวน ร่วมมือ และกระตุ้นให้เยาวชนหันมาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาไปด้วยกัน

ดังนั้น การจะหล่อหลอมเยาวชนให้กลายเป็น เยาวชนจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคมต้นแบบ ไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวเยาวชนเพียงลำพัง แต่ต้องเกิดจากระบบคิดภายในที่ดี (พรหมวิหาร 4) การแสดงออกทางสังคมที่เหมาะสม (สังคหวัตถุ 4) และที่สำคัญคือต้องได้รับแรงหนุนรอบทิศทางจากทั้งครอบครัว เพื่อน สถานศึกษา และระบบการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม

ภาพประกอบที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และคณะ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570).* กระทรวงวัฒนธรรม.

จังหวัดขอนแก่น. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2566–2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.*

ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 116*(74 ก), 1–23.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2566). *การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา.* ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).

แสงอาทิตย์ เจ้งวัฒนพงศ์, ประสิทธิ์ รัตนกลาง, & วลัยพร สิริภานุพงศ์. (2564). รูปแบบการพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยด้านจิตอาสาของนักเรียนสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารธุรกิจศรีปทุม, 11*(2). https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/250058/170638

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2564). *แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2549). *มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549–2553)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุดทอง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *จิตอาสาและการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Bacter, C., & Marc, C. (2016). Students' involvement in social volunteering. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series VII: Social Sciences. Law, 9*(58), 69–78.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

รูปแบบการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยสำหรับคนพิการทางการเห็น

A Promotion Model for Thai Traditional Medicine Practice among People with Visual Impairment

วินัย อินเสมียน[1], สุนทร สายคำ[2*], ณัฏฐ์ อุตรวิเชียร[3], พราวภวินท์ พักตร์ธนาปกรณ์[4], กัลยา พิมพ์เพราะ[5]

[1,4,5]สมาคมผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยคนตาบอดในประเทศไทย

[2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

Vinai Insamian[1], Sunthon Saikham[2], Nat Utarawichian[3], Praowphawin Phakthanapakorn[4], Kanlaya Phimphroa[5]
[1,4,5] Association of Blind Tranditional Thai Medicine Practitioners of Thailand
[2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

✉: * sunthorn.sai@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 27 March 2026; Revised: 02 June 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ตรวจสอบอุปสรรคเชิงโครงสร้างทางกฎหมายและระบบหลักสูตร 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการยกระดับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และ 3) พัฒนาและรับรองรูปแบบการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยของคนพิการทางการเห็น ภายใต้แนวคิด UBEST ในฐานะกรอบยุทธศาสตร์การยกระดับความเป็นมืออาชีพด้านการแพทย์แผนไทยของคนพิการทางการเห็น ดำเนินการภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธีเชิงสำรวจตามลำดับขั้นร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน ระยะที่ 2 การสำรวจความต้องการจำเป็นในกลุ่มคนพิการทางการเห็นวัยแรงงาน 322 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยดัชนีจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นฉบับปรับปรุง (PNI modified}) และระยะที่ 3 การรับรองแนวคิดโดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูง 15 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) อุปสรรคเชิงโครงสร้างเกิดจากความลักลั่นทางกฎหมายระหว่างพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.2556 ประกอบกับหลักสูตรที่ยึดโยงกับการมองเห็นเป็นศูนย์กลาง 2) การประเมินความต้องการจำเป็นพบว่า มิติความยั่งยืนและการสนับสนุนเชิงระบบ (S) มีความวิกฤตสูงสุด (PNI $_{modified}$ = 0.7017) รองลงมาคืออุปสรรคทางกฎหมาย (B) (PNI $_{modified}$ = 0.6162) ซึ่ง เป็นการหักล้างสมมติฐานกระแสหลักที่มองว่าข้อจำกัดทางกฎหมายคืออุปสรรคเพียงประการเดียว 3) แนวคิด UBEST ประกอบด้วย 5 มิติเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การปรับฐานคติ (Understanding) กลไกสะพานเชื่อมทางกฎหมาย (Barriers & Bridges)

การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ความยั่งยืนผ่านวิสาหกิจเพื่อสังคม (Sustainability) และการบูรณาการเทคโนโลยี (Technology) โดยผลการรับรองมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.64) แนวคิด UBEST ถือเป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายที่สร้างการเปลี่ยนผ่านให้คนพิการทางการเห็นเข้าสู่เสรีภาพเชิงเนื้อแท้ มีศักดิ์ศรีทางวิชาชีพ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การแพทย์แผนไทย, คนพิการทางการเห็น, การยกระดับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ, แนวคิด UBEST, วิสาหกิจเพื่อสังคม, การออกแบบที่เป็นสากลเพื่อการเรียนรู้ (UDL)

Abstract

This research and development (R&D) study aimed to: 1) investigate structural and systemic impediments within legal frameworks and curricula; 2) assess priority needs for professional advancement; and 3) develop and validate the UBEST Approach as a strategic framework to elevate Thai Traditional Medicine (TTM) professionalism among visually impaired persons. The study employed an exploratory sequential mixed-methods design, integrated with the Design Thinking process. The research was conducted in three phases: Phase I involved qualitative inquiries with 20 key informants; Phase II consisted of a quantitative survey with 322 working-age visually impaired individuals, analyzed using the Modified Priority Needs Index (PNI modified}); and Phase III involved validation of the approach by 15 senior experts. The findings revealed that: 1) structural barriers are rooted in the legal incongruity between the Sanatorium Act and the Professional Acts, compounded by vision-centric TTM curricula; 2) the needs assessment indicated that Sustainability and Systemic Support (S) represented the highest priority gap (PNI $_{modified}$ = 0.7017), followed by Legal Barriers (B) (PNI $_{modified}$ = 0.6162), refuting the conventional premise that legal constraints are the sole primary obstacle; 3) the UBEST Approach integrates five critical dimensions: Understanding, Barriers & Bridges, Empowerment, Sustainability, and Technology. The approach was validated with the highest level of appropriateness and feasibility (\bar{X} = 4.64). The UBEST Approach serves as a transformative policy innovation, facilitating a transition for visually impaired persons toward substantive freedom, professional dignity, and sustainable autonomy.

Keywords: Thai Traditional Medicine, Visually Impaired Persons, Professional Advancement, The UBEST Approach, Social Enterprise, Universal Design for Learning (UDL)

1. บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในระดับสากลได้เปลี่ยนผ่านจากแบบจำลองทางการแพทย์ (Medical Model) ไปสู่แบบจำลองทางสังคม (Social Model of Disability) ซึ่งตระหนักว่าความพิการคืออุปสรรคเชิงโครงสร้าง (Structural Barriers) ที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อกีดกันบุคคลออกจากพื้นที่สาธารณะ (Oliver, 1990) ทิศทางดังกล่าวสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติ (CRPD) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างไรก็ตาม ในบริบทการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย (Thai Traditional

Medicine: TTM) ของประเทศไทย กลับพบปรากฏการณ์ย้อนแย้งเชิงโครงสร้างที่รุนแรง กล่าวคือ จากประชากรคนพิการทางการเห็น 167,864 คน มีเพียง 142 คน (ร้อยละ 0.08) ที่สามารถเข้าถึงใบประกอบวิชาชีพได้ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2569)

ตัวเลขร้อยละ 0.08 นี้เป็นหลักฐานที่สะท้อนถึง "ความเงียบของกฎหมาย (Legal Silence)" แม้คนพิการจะมีสมรรถนะจนสอบผ่านตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 แต่กลับไร้พื้นที่ประกอบอาชีพอย่างถูกกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ทำให้พวกเขาติดอยู่ใน "เพดานวิชาชีพ (Professional Glass Ceiling)" เป็นได้เพียงผู้ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ นอกจากนี้ ระบบการศึกษายังขาดการออกแบบที่เป็นสากลเพื่อการเรียนรู้ (UDL) และรูปแบบการจ้างงานยังไม่เอื้อต่อการสร้างความยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสำรวจอุปสรรคเชิงโครงสร้างทางกฎหมายและหลักสูตรในการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยของคนพิการทางการเห็น

2) เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยของคนพิการทางการเห็น

3) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยของคนพิการทางการเห็น

3. แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้สถาปนาระบบนิเวศเชิงทฤษฎีและสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อระบุช่องว่างทางวิชาการและใช้เป็นฐานในการประกอบสร้างนวัตกรรม โดยแบ่งสาระสำคัญดังนี้

3.1 แนวคิดและทฤษฎีหลัก (Theoretical Framework)

งานวิจัยปฏิเสธกระบวนทัศน์แบบจำลองทางการแพทย์ (Medical Model) ที่มองความพิการเป็นความบกพร่องส่วนบุคคล แต่ประยุกต์ใช้แบบจำลองทางสังคมของความพิการ (Social Model of Disability) ของ Oliver (1990) เพื่อชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคทางวิชาชีพคือสิ่งที่สังคมและโครงสร้างกฎหมายสร้างขึ้น การแก้ปัญหาจึงมุ่งไปที่การปรับสภาพแวดล้อมและกฎระเบียบ โดยบูรณาการแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะ (Capability Approach) ของ Sen (1999) มาเป็นกรอบเป้าหมายสูงสุดเพื่อประเมิน "เสรีภาพเชิงเนื้อแท้ (Substantive Freedom)" นอกจากนี้ ยังขับเคลื่อนกลไกการเรียนรู้ด้วยการออกแบบที่เป็นสากลเพื่อการเรียนรู้ (UDL) ร่วมกับทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) และทฤษฎีวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ประการสำคัญ งานวิจัยนี้ได้บูรณาการแนวคิด

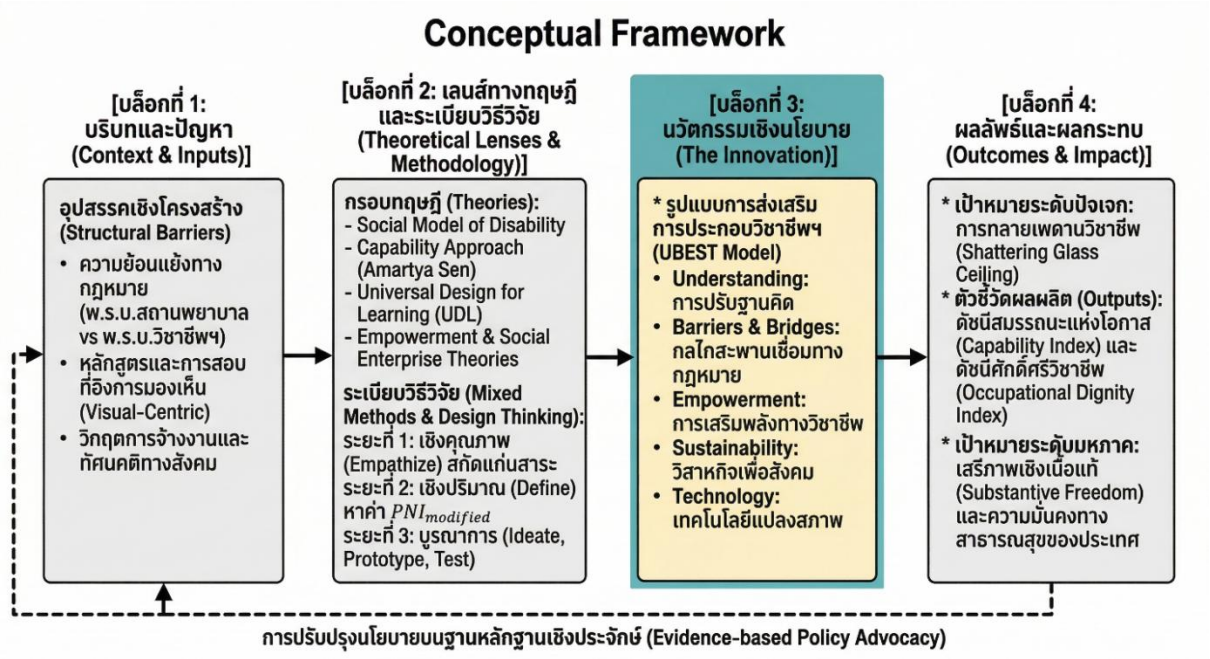
เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) และเทคโนโลยีในฐานะปัจจัยการแปลงสภาพ (Technology as Capability) เข้ามาเป็นกลไกหลัก เพื่อประยุกต์ใช้นวัตกรรมสื่อพหุผัสสะ ระบบเสียงสังเคราะห์ และปัญญาประดิษฐ์ ในการทลายข้อจำกัดทางการมองเห็น และยกระดับการเข้าถึงองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยของคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมเชิงวิพากษ์ พบประเด็นช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) 3 ประการหลัก ได้แก่ 1) ความย้อนแย้งทางนโยบายและสุญญากาศทางสาธารณสุข โดยพบว่าการบังคับใช้กฎกระทรวงภายใต้ พ.ร.บ.สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กลายเป็นเครื่องมือกีดกันคนพิการออกจากวิชาชีพ (ขวัญชัย อัตโณ, 2563) 2) นวัตกรรมการสื่อสารและการเรียนรู้แบบพหุผัสสะ วรรณกรรมกระแสหลักมักเสนอให้ลดทอนรายละเอียดของสื่อสัมผัสเพื่อป้องกันความสับสน แต่งานวิจัยนี้โต้แย้งว่าการลดรายละเอียดคือความเสี่ยงทางการแพทย์ จึงต้องพัฒนานวัตกรรมสื่อพหุผัสสะแทน 3) บาดแผลทางใจและข้อจำกัดของการมีงานทำ การมีรายได้ไม่ได้ทำให้คนตาบอดหลุดพ้นจาก "การซึมซับการตีตราตนเอง (Internalized Stigma)" เสมอไป (สโรชา กิตติสิริพันธุ์, 2563) การส่งเสริมวิชาชีพจึงต้องมีกลไกยกระดับศักดิ์ศรีวิชาชีพ

3.3 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากช่องว่างทางวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงสถาปนา "รูปแบบ UBEST" เป็นกรอบแนวคิดหลัก โดยมีกลไก 5 มิติ คือ การปรับฐานคิด (Understanding), การสร้างสะพานเชื่อมทางกฎหมาย (Barriers & Bridges), การเสริมพลัง (Empowerment), การสร้างวิสาหกิจเพื่อสังคม (Sustainability) และการใช้เทคโนโลยี (Technology) ทำงานร่วมกันเพื่อทลายข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและนำไปสู่การจ้างงาน 3 เส้นทางอาชีพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธีเชิงสำรวจตามลำดับขั้น (Sequential Exploratory Mixed Methods Design) ร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Empathize): สำรวจและสกัดแก่นสาระด้านกฎหมายและหลักสูตรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน (Purposive Sampling) ครอบคลุมสภาวิชาชีพ สถาบันอุดมศึกษา และผู้จ้างงาน ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และวิเคราะห์แก่นสาระ

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Define): ประเมินความต้องการจำเป็นจากกลุ่มตัวอย่างคนพิการทางการเห็นวัยแรงงาน 322 คน (Stratified Random Sampling) ด้วยแบบสอบถามประเมินความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และดัชนีจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นฉบับปรับปรุง (PNI $_{modified}$)

ระยะที่ 3 การพัฒนาและรับรองรูปแบบ (Ideate, Prototype, Test): นำดัชนี PNI modified} มาออกแบบร่างรูปแบบ UBEST และประเมินรับรองความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูง 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์อุปสรรคเชิงโครงสร้าง (ระยะที่ 1) พบว่าอุปสรรคหลักเกิดจากความย้อนแย้งทางกฎหมายระหว่าง พ.ร.บ.สถานพยาบาล และ พ.ร.บ.วิชาชีพฯ รวมถึงกระบวนการสอบและหลักสูตรที่อิง

การมองเห็นเป็นศูนย์กลาง (Visually-dependent) ซึ่งผลักภาระและกีดกันคนพิการออกจากโครงสร้างวิชาชีพชั้นสูง

5.2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็น (ระยะที่ 2) ผลการวิเคราะห์ PNI $_{modified}$ เผยให้เห็นลำดับความวิกฤตเชิงโครงสร้างที่ระบบปัจจุบันยังมีช่องว่าง โดยพบว่าภาพรวมของความต้องการจำเป็นมีค่าเท่ากับ 0.5357 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ UBEST (PNI $_{modified}$)

มิติการประเมินรูปแบบ (UBEST Dimensions)	**สภาพที่พึงประสงค์ ($\bar{I}$)**	**สภาพที่เป็นจริง ($\bar{D}$)**	PNI $_{modified}$	**ลำดับความวิกฤต**
มิติความยั่งยืนและการสนับสนุนเชิงระบบ (S)	4.47	2.63	0.7017	1
มิติอุปสรรคและสะพานเชื่อมเชิงโครงสร้าง (B)	4.49	2.78	0.6162	2
มิติการเสริมสร้างพลังอำนาจ (E)	4.50	2.90	0.5482	3
มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ (T)	4.51	3.13	0.4408	4
มิติการปรับฐานคิดและความเข้าใจ (U)	4.50	3.19	0.4109	5
ภาพรวมทั้งหมด (Overall)	**4.49**	**2.93**	**0.5357**	-

5.3 ผลการพัฒนาและรับรองรูปแบบ (ระยะที่ 3)

นำผลวิกฤตสูงสุดมาพัฒนาเป็น "รูปแบบ UBEST" ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติการขับเคลื่อน ดังภาพที่ 1 โดยได้รับการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิในระดับ "มากที่สุด" ภาพรวมเฉลี่ย (\bar{X} = 4.64, S.D. = 0.55)

ภาพที่ 1: แผนภาพรูปแบบ UBEST ฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 3 เส้นทางอาชีพ

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยนำมาสู่นัยยะเชิงวิพากษ์ที่สำคัญ กล่าวคือ มิติความยั่งยืนและการสนับสนุนเชิงระบบ (S) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด นำหน้ามิติอุปสรรคทางกฎหมาย (B) ข้อค้นพบนี้หักล้างสมมติฐานเดิมที่มักเชื่อว่า "กฎหมายคือปัญหาใหญ่ที่สุด" นัยยะทางสถิติชี้ชัดว่าระบบปัจจุบันส่งมอบกลไกความยั่งยืนทางธุรกิจให้แก่คนพิการทางการเห็นเพียงร้อยละ 58.84 (2.63/4.47×100) ของสิ่งที่ควรเป็น ซึ่งหมายความว่าต่อให้รัฐจะปลดล็อกกฎหมายได้สำเร็จ แต่หากปราศจากการสถาปนา "วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)" เพื่อรองรับทางเศรษฐกิจ คนพิการก็ไม่อาจอยู่รอดในระบบทุนนิยมได้ ความเหลื่อมล้ำนี้สอดรับกับแนวคิด Capability Approach ของ Sen (1999) นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้สร้างผลผลิตทางวิชาการใหม่ 2 รายการ ได้แก่ "ดัชนีสมรรถนะแห่งโอกาส (Capability Index)" และ "ดัชนีศักดิ์ศรีวิชาชีพ (Occupational Dignity Index)" ซึ่งเปิดเผยให้เห็นช่องว่างที่คนพิการมีความมั่นใจในทักษะทางคลินิกสูงแต่กลับถูกปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา ดัชนีเหล่านี้ได้ทำลายตัวชี้วัดความสำเร็จของภาครัฐที่มักใช้เพียง "อัตราการมีงานทำ" ซึ่งไม่สามารถสะท้อนความงอกงามทางศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) **ระยะสั้น:** สถาบันการศึกษาและสภาการแพทย์แผนไทย ควรบูรณาการหลักการออกแบบที่เป็นสากล (UDL) ในการจัดการเรียนการสอน และเพิ่มกระบวนการประเมินทางเลือก (Alternative Assessment)

2) **ระยะกลาง:** กระทรวงสาธารณสุขและสภาวิชาชีพควรตรากลไก "ใบอนุญาตแบบขั้นบันได (Tiered Licensing)" เพื่อเป็นสะพานเชื่อมต่อระบบผู้ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพสู่การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ

3) **ระยะยาว:** รัฐควรผลักดันรูปแบบ "วิสาหกิจเพื่อสังคมด้านการแพทย์แผนไทย" และใช้ "Shopping Model" เป็นแปลนมาตรฐานสากล เพื่อนำบุคลากรที่พิการทางการเห็นเข้าไปอุดช่องโหว่การขาดแคลนกำลังคนในระบบสาธารณสุขปฐมภูมิอย่างยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2569). *ระบบสารสนเทศสถานการณ์คนพิการ ณ 28 กุมภาพันธ์ 2569*. https://www.dep.go.th/

ขวัญชัย อัตโณ. (2563). การประกอบอาชีพนวดไทยของผู้พิการทางการเห็น: กรณีศึกษากฎกระทรวงการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2560. *วารสารการบริหารปกครอง*, 9(2), 212–243.

สโรชา กิตติสิริพันธุ์. (2563). *ประสบการณ์ภายในจิตใจของพนักงานตาบอดที่ทำงานในองค์กร* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. Macmillan.

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

การสมรสโดยปราศจากเจตนาเป็นคู่สมรสกับความเป็นธรรมในการเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอก

Marriage without the Intention of Being a Spouse and Fairness in Claiming Compensation from a Third Party.

ณัฏฐ์ อุตรวิเชียร[1*], อารดา ชัยเสนา[2], ทองพูล ศิริโท[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Nat Uttaravichien[1], Arada Chaisena[2], Thongpoon Siritho[3]
[1,2,3] Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khonkaen Campus, Thailand

✉: * mr.nat55@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 10 March 2026; Revised: 02 June 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารและการวิเคราะห์กรณีศึกษาจากคดีจริง ศึกษาจากตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรา บทความทางวิชาการ คำคู่ความ คำเบิกความ พยานหลักฐานในสำนวนคดี และคำพิพากษา ผลการวิจัยพบว่า ทะเบียนสมรสเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์สถานะทางทะเบียน แต่ไม่ใช่ข้อยุติเด็ดขาดเกี่ยวกับเจตนาแท้จริงของบุคคลทั้งสองในขณะจดทะเบียนสมรส เพราะมาตรา 1458 บัญญัติให้การสมรสทำได้ต่อเมื่อบุคคลสองคนยินยอมเป็นคู่สมรสกัน หากการสมรสขาดเจตนาดังกล่าว ย่อมอาจเป็นการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1458 และเป็นโมฆะตามมาตรา 1495 และในคดีเรียกค่าทดแทนตามมาตรา 1523 ศาลควรพิจารณาทั้งสถานะทางทะเบียน เจตนาการสมรส ความสุจริตของผู้เรียกร้อง ความสัมพันธ์สมรสในทางข้อเท็จจริง และความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงประกอบกัน

คำสำคัญ: การสมรส, คู่สมรส, ค่าทดแทน, ชู้, ความเป็นธรรม

Abstract

This study examined the legal principles governing marriage under the Civil and Commercial Code, with particular attention to marriages registered without a genuine intention to establish a spousal relationship and the fairness of claims for compensation against a third party. Documentary research and case analysis were conducted using statutory provisions, Supreme Court judgments, textbooks, academic articles, pleadings, witness testimony, evidence in case files, and judgments. The findings indicate that a marriage certificate is important evidence of registration but is not conclusive proof of the parties' genuine intention

to marry. Section 1458 requires the parties' mutual consent to enter into marriage; where such consent is absent, the marriage may violate Section 1458 and be void under Section 1495. In claims for compensation under Section 1523, courts should consider not only formal registration but also the parties' marital intent, the claimant's good faith, the existence of an actual marital relationship, and the actual damage suffered.

Keywords: marriage, spouse, compensation, adultery, fairness

1. บทนำ

กฎหมายครอบครัวมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส สถาบันครอบครัว และศักดิ์ศรีของบุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการที่บุคคลภายนอกเข้ามากระทบต่อความสัมพันธ์สมรสประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงบัญญัติให้คู่สมรสฝ่ายหนึ่ง มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกได้ในบางกรณี โดยเฉพาะกรณีที่บุคคลภายนอกล่วงเกินคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในทำนองชู้ หรือแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในทำนองชู้

อย่างไรก็ดี สิทธิเรียกค่าทดแทนดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นจากการมีชื่อในทะเบียนสมรสเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องตั้งอยู่บนฐานว่าผู้เรียกร้องเป็นคู่สมรสที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง และได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลภายนอกจริง ปัญหาจึงเกิดขึ้นในกรณีที่มีข้อโต้แย้งว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างคู่กรณีมิได้เกิดจากเจตนาเป็นคู่สมรสกันโดยแท้จริง แต่เป็นการจดทะเบียนสมรสเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น เพื่อใช้เอกสารสมรสประกอบการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ หรือเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทางเอกสารบางประการ

ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้อยคำเกี่ยวกับการสมรสได้เปลี่ยนจากระบบ “ชายหญิง” และ “สามีภริยา” เป็นระบบ “บุคคลสองคน” และ “คู่สมรส” แต่สาระสำคัญเกี่ยวกับเจตนาการสมรสยังคงเป็นประเด็นหลัก กล่าวคือ การสมรสต้องเกิดจากความยินยอมเป็นคู่สมรสกันโดยแท้จริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนาทางทะเบียนเพื่อประโยชน์อื่น

ในมิติทางสังคม การมีทะเบียนสมรสย่อมส่งผลต่อสถานะ ความสัมพันธ์ และความคาดหวังของบุคคลในครอบครัว แต่หากทะเบียนสมรสเกิดขึ้นโดยไม่มีเจตนาสร้างครอบครัวจริง การใช้ทะเบียนสมรสดังกล่าวเป็นฐานเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกย่อมเป็นปัญหาทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงความเป็นธรรม เพราะอาจทำให้กฎหมายที่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองครอบครัวถูกใช้เพื่อคุ้มครองเพียงรูปแบบทางทะเบียนโดยไม่คำนึงถึงความจริงของความสัมพันธ์

ดังนั้น ในคดีเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกตามมาตรา 1523 ศาลจึงควรพิจารณาให้ลึกกว่าการมีทะเบียนสมรส โดยต้องพิจารณาเจตนาแท้จริงของบุคคลทั้งสองในขณะจดทะเบียนสมรส พฤติการณ์ก่อนและหลังจดทะเบียน การดำเนินชีวิตร่วมกันในทางข้อเท็จจริง ความสุจริตของผู้ใช้สิทธิ และความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงประกอบกัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1458 และผลของการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1458 ตามมาตรา 1495

2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการใช้ทะเบียนสมรสเป็นฐานเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอก ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งว่าการสมรสมิได้เกิดจากเจตนาเป็นคู่สมรสกันโดยแท้จริง

4. เพื่อเสนอแนวทางการตีความและการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาฐานสิทธิและจำนวนค่าทดแทนให้เหมาะสมกับความเป็นธรรมในคดีครอบครัว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติศาสตร์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารและการวิเคราะห์กรณีศึกษาจากคดีจริง ศึกษาจากตัวบทกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรา บทความทางวิชาการ คำคู่ความคำเบิกความ พยานหลักฐานในสำนวนคดี และคำพิพากษา

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์เชิงนิติศาสตร์ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน ตัวบทกฎหมาย เจตนารมณ์ของกฎหมาย และแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเสนอแนวทางการใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมในคดีครอบครัว

4. ผลการวิจัย

4.1 เจตนาเป็นคู่สมรสเป็นสาระสำคัญของการสมรส

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหมวดครอบครัว ถ้อยคำเกี่ยวกับการสมรสได้เปลี่ยนจากการใช้คำว่า “ชายหญิง” และ “สามีภริยา” มาเป็น “บุคคลสองคน” และ “คู่สมรส” เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคและระบบกฎหมายสมรสปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1458 บัญญัติว่า

“การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลสองคนยินยอมเป็นคู่สมรสกัน และต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสมรสมิใช่เพียงการไปปรากฏตัวต่อหน้านายทะเบียนและลงชื่อในเอกสารทางทะเบียนเท่านั้น แต่สาระสำคัญของการสมรสอยู่ที่ “ความยินยอมเป็นคู่สมรสกัน” ของบุคคลทั้งสอง ความยินยอมดังกล่าวต้องเป็นความยินยอมที่แท้จริง มิใช่เพียงการแสดงเจตนาโดยรูปแบบเพื่อให้เกิดผลทางเอกสารหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1495 บัญญัติว่า

“การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 มาตรา 1452 และมาตรา 1458 เป็นโมฆะ”

เมื่อมาตรา 1495 บัญญัติให้การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1458 เป็นโมฆะ จึงเห็นได้ว่า ความยินยอมเป็นคู่สมรสกันตามมาตรา 1458 เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสมรส หากไม่มีเจตนาเป็นคู่สมรสกันโดยแท้จริง ย่อมกระทบต่อความสมบูรณ์ของการสมรสโดยตรง

4.2 ทะเบียนสมรสเป็นหลักฐานทางทะเบียน แต่ไม่ใช่ข้อยุติเกี่ยวกับเจตนา

ผลการวิจัยพบว่า ทะเบียนสมรสเป็นเอกสารสำคัญที่แสดงว่าบุคคลสองคนได้จดทะเบียนสมรสกันต่อหน้านายทะเบียน และโดยปกติย่อมเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นที่หนักแน่นในการพิสูจน์สถานะคู่สมรส อย่างไรก็ตาม ทะเบียนสมรสมิได้พิสูจน์โดยเด็ดขาดว่า บุคคลทั้งสองมีเจตนาแท้จริงที่จะเป็นคู่สมรสกันในทางเนื้อหาเสมอไป

ในคดีที่มีข้อโต้แย้งว่า การสมรสเป็นการจดทะเบียนโดยปราศจากเจตนาเป็นคู่สมรสกันจริง ศาลจำเป็นต้องพิจารณาพฤติการณ์แวดล้อมประกอบ เช่น บุคคลทั้งสองรู้จักกันอย่างไร มีความสัมพันธ์ก่อนสมรสเพียงใด หลังจดทะเบียนสมรสแล้วอยู่กินร่วมกันจริงหรือไม่ มีการช่วยเหลืออุปการะกันในฐานะคู่สมรสหรือไม่ มีทรัพย์สินหรือภาระครอบครัวร่วมกันหรือไม่ และมีพฤติการณ์ผิดปกติเกี่ยวกับการทำเอกสาร การเดินทาง หรือการจ่ายเงินตอบแทนหรือไม่

หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า หลังจดทะเบียนสมรสแล้วบุคคลทั้งสองมิได้อยู่กินเป็นครอบครัวร่วมกัน ไม่มีการดำเนินชีวิตสมรสอย่างแท้จริง และมีพฤติการณ์เกี่ยวกับการทำเอกสารเพื่อเดินทางไปทำงานต่างประเทศ หรือมีการจ่ายเงินที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสมรส ย่อมเป็นเหตุให้ต้องพิจารณาว่า การสมรสนั้นเกิดจากความยินยอมเป็นคู่สมรสกันตามมาตรา 1458 หรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1067/2545 วางหลักสำคัญว่า การสมรสที่มิได้เกิดจากเจตนาเป็นสามีภริยากันโดยแท้จริง แต่กระทำขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่น อาจเป็นการสมรสที่ขาดเจตนาอันเป็นสาระสำคัญและตกเป็นโมฆะได้ แม้คำพิพากษาดังกล่าวเกิดขึ้นก่อนการแก้ไขถ้อยคำกฎหมายเป็นระบบ “คู่สมรส” แต่หลักเรื่องเจตนาแท้จริงของการสมรสยังคงมีความสำคัญ และสามารถนำมาปรับใช้กับบทบัญญัติปัจจุบันได้

4.3 สิทธิเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกต้องพิจารณาความสุจริตและความเสียหายจริง

ผลการวิจัยพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523 เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิเรียกค่าทดแทนในกรณีความสัมพันธ์สมรสถูกกระทบจากการกระทำของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก โดยเฉพาะกรณีที่บุคคลภายนอกล่วงเกินคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในทำนองชู้ หรือแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในทำนองชู้

สาระสำคัญของมาตรานี้มิได้อยู่ที่การลงโทษบุคคลภายนอกในทางศีลธรรมเท่านั้น แต่เป็นการชดเชยความเสียหายแก่คู่สมรสฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการล่วงละเมิดต่อความสัมพันธ์สมรส ความเสียหายดังกล่าวอาจเป็นความเสียหายต่อความรู้สึก เกียรติยศ ชื่อเสียง ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือความมั่นคงของชีวิตสมรส

อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิตามมาตรา 1523 ต้องพิจารณาโดยตั้งอยู่บนฐานว่า ผู้เรียกร้องเป็นคู่สมรสผู้เสียหายโดยสุจริต และความสัมพันธ์สมรสที่อ้างนั้นมีอยู่จริงในทางเนื้อหา มิใช่มีอยู่เพียงรูปแบบทางทะเบียน

หากการสมรสมีข้อสงสัยว่าเกิดจากเจตนาแอบแฝงหรือเป็นการจดทะเบียนเพื่อประโยชน์อื่น ย่อมต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังว่า ผู้เรียกร้องได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลภายนอกจริงหรือไม่ และเสียหายเพียงใด

4.4 การสมรสเพื่อประโยชน์ทางเอกสารกระทบต่อฐานสิทธิและจำนวนค่าทดแทน

ผลการวิจัยพบว่า กรณีที่บุคคลสองคนจดทะเบียนสมรสกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ทะเบียนสมรสเป็นเอกสารประกอบการเดินทาง การทำงานต่างประเทศ หรือการขอประโยชน์ทางราชการบางประการ ย่อมแตกต่างจากการสมรสเพื่อสร้างครอบครัวโดยแท้จริง

หากผู้มีชื่อเป็นคู่สมรสตามทะเบียนทราบดีว่าการสมรสดังกล่าวมิได้เกิดจากเจตนาเป็นคู่สมรสกันจริง แต่ยังนำทะเบียนสมรสนั้นมาใช้เป็นฐานเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอก ย่อมมีประเด็นต้องพิจารณาว่าการใช้สิทธิดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตหรือไม่ เพราะกฎหมายมาตรา 1523 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองความสัมพันธ์สมรสที่ถูกละเมิด มิใช่เพื่อคุ้มครองการใช้ทะเบียนสมรสเป็นเครื่องมือแสวงหาค่าทดแทนโดยปราศจากความเสียหายทางครอบครัวที่แท้จริง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากไม่มีชีวิตสมรสที่แท้จริงให้ถูกทำลาย ความเสียหายตามมาตรา 1523 ย่อมต้องถูกพิจารณาอย่างจำกัด และควรระมัดระวังในการกำหนดค่าทดแทน มิให้การคุ้มครองสถาบันครอบครัวกลายเป็นการคุ้มครองเพียงรูปแบบทางทะเบียนโดยไม่คำนึงถึงความจริงแห่งความสัมพันธ์

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญในคดีเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกตามมาตรา 1523 คือการแยกระหว่าง “สถานะทางทะเบียน” กับ “ความสัมพันธ์สมรสในทางเนื้อหา” หากยึดทะเบียนสมรสเป็นข้อยุติเด็ดขาด อาจทำให้กฎหมายมาตรา 1523 ถูกใช้ในทางที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายครอบครัว

กฎหมายครอบครัวมิได้คุ้มครองเพียงกระดาษหรือรูปแบบทางทะเบียน แต่คุ้มครองความสัมพันธ์ครอบครัวที่มีอยู่จริง หากไม่มีความสัมพันธ์สมรสในทางเนื้อหา หรือหากการจดทะเบียนสมรสเกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อื่น การเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกย่อมต้องถูกพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

คำเบิกความของบุคคลผู้จดทะเบียนสมรสเองย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นบุคคลที่รู้เห็นเจตนาของตนเองและของคู่กรณีในขณะจดทะเบียนสมรสโดยตรง หากบุคคลผู้จดทะเบียนสมรสมาเบิกความว่า การจดทะเบียนสมรสมิได้มีเจตนาจะอยู่กินกันเป็นคู่สมรส แต่เป็นการจดทะเบียนเพื่อทำเอกสารเดินทางหรือทำงานต่างประเทศ ย่อมเป็นข้อมูลสำคัญที่ควรนำมาชั่งน้ำหนักประกอบกับพฤติการณ์อื่น

นอกจากนี้ พยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย ข้อความสนทนา คลิปวิดีโอ หรือโพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์ ต้องถูกตีความตามบริบท ไม่ควรรับฟังเพียงว่ามีภาพถ่ายร่วมกันหรือมีข้อความสนทนากันแล้วสรุปทันทีว่ามีชีวิตสมรสที่ถูกบุคคลภายนอกทำลาย ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งว่า การจดทะเบียนสมรสเกิดขึ้นเพื่อทำเอกสารเดินทางหรือทำงานต่างประเทศ ภาพถ่ายหรือข้อความสนทนาอาจเกี่ยวข้องกับการติดต่อเรื่องเอกสารการเดินทาง การนัดหมาย หรือการดำเนินการทางทะเบียน มิใช่พยานหลักฐานของชีวิตครอบครัวเสมอไป

การกำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 1523 ต้องพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี ความร้ายแรงของการกระทำ ฐานะของคู่กรณี ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การกล่าวอ้างว่า ผู้ฟ้องเป็นบุคคลที่รู้จักกว้างขวาง ถูกโจษจัน หรือได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องมีพยานหลักฐานสนับสนุน ไม่ควรสันนิษฐานจากสถานะทางสังคมเพียงอย่างเดียว

6. ข้อเสนอแนะ

1. ในคดีเรียกค่าทดแทนตามมาตรา 1523 ควรพิจารณาเจตนาแท้จริงในการสมรสตามมาตรา 1458 ประกอบกับทะเบียนสมรส ไม่ควรถือทะเบียนสมรสเป็นข้อยุติเด็ดขาดในทุกกรณี

2. หากมีพฤติการณ์ว่าการจดทะเบียนสมรสเกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางเอกสาร การเดินทาง หรือการทำงานต่างประเทศ ควรพิจารณาความสุจริตของผู้เรียกร้องค่าทดแทนอย่างเคร่งครัด

3. คำเบิกความของผู้จดทะเบียนสมรสเองเกี่ยวกับเจตนาการสมรสควรได้รับการชั่งน้ำหนักอย่างจริงจัง โดยพิจารณาประกอบกับพฤติการณ์ภายนอกอื่น ๆ เช่น การอยู่กินหลังสมรส การจ่ายเงิน การทำเอกสาร และข้อพิพาทเรื่องการหย่า

4. การกำหนดค่าทดแทนควรตั้งอยู่บนความเสียหายที่พิสูจน์ได้จริง ไม่ควรอาศัยเพียงข้อสันนิษฐานทั่วไปว่าผู้ฟ้องเสียชื่อเสียงหรือได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ

5. ในกรณีที่ความสัมพันธ์สมรสมีข้อสงสัยว่าเป็นเพียงรูปแบบทางทะเบียน ควรกำหนดค่าทดแทนอย่างระมัดระวัง หรืออาจยกฟ้องหากเห็นว่าผู้ฟ้องมิใช่คู่สมรสผู้เสียหายโดยสุจริตตามเจตนารมณ์ของมาตรา 1523

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567. (2567, 24 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 141*(58 ก). สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (2564). วิญญูชน.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (2566). วิญญูชน.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1067/2545. (2545). สืบค้นจากฐานข้อมูลคำพิพากษาศาลฎีกา.

หากเอกสารสามารถเข้าถึงออนไลน์ได้ ควรเพิ่ม URL เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1067/2545. (2545). ฐานข้อมูลคำพิพากษาศาลฎีกา. https://deka.in.th/

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21
Human Resource Management in the 21st Century

พระอร่าม ธมมธโร (โพธิญาณ)[1], พระครูสมุห์โกศล พทธสีโล (มากะพันธุ์)[2], สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์[3*]

[1,2,3]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Aram Thammatero (Bodhiñana)[1], PhrakhrusamuKosol Patthasilo (Makaphun)[2,]
Sanchai chaisakunwong[3]
[1]Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉: * Sanchai0636259936@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 26 May 2026; Revised: 11 June 2026; Accepted: 16 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต่อความสำเร็จขององค์กร 2) วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของบุคลากรในยุคดิจิทัลและ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม องค์กรจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคต เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิเคราะห์ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับการส่งเสริมความหลากหลาย ความยืดหยุ่นในการทำงาน และการสร้างความผูกพันของพนักงาน ผลการศึกษาพบว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันขององค์กร โดยองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า อีกทั้งการส่งเสริมความหลากหลายในที่ทำงาน การสร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน และการดูแลสมดุลชีวิตการทำงานของพนักงาน ยังช่วยเพิ่มความผูกพันและลดอัตราการลาออกของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรจึงควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหาร, ทรัพยากรมนุษย์, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aims to 1) study the role of 21st-century human resource management in organizational success, 2) analyze the essential skills required of personnel in the digital age, and 3) propose guidelines for developing human resource management in response to current changes. Human resource management in the 21st century plays a crucial role in organizational success amid rapid technological, economic, and social change. Organizations need to focus on developing the potential of their personnel in line with future

skills such as creativity, analytical thinking, and digital literacy, while also promoting diversity, work flexibility, and employee engagement. The study found that human resource management is directly linked to organizational efficiency and competitiveness. Organizations that prioritize the development of digital skills and creativity among their personnel are better able to adapt to change. Furthermore, promoting workplace diversity, flexible work arrangements, and work-life balance can effectively increase employee engagement and reduce turnover. Therefore, organizations should use information technology in human resource management to create a sustainable competitive advantage.

Keywords: Management, Human Resources, 21st Century

1.บทนำ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการจัดการบุคคลในองค์กรเพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพเข้าสู่องค์กรและเพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนให้อยู่กับองค์การได้ในระยะยาว (กุลชลี พวงเพ็ชร์, 2560) การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่จุดหมายองค์กรซึ่ง ความสำคัญของ ทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านแรงงาน เริ่มจากการสร้างกำลังคน ที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานสากลสู่แรงงานที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมทันสมัย มีความคิดสร้างสรรค์ และทักษะด้านการวิจัยและพัฒนา จนถึงยุคสังคมการทำงานแห่งปัญญาสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อองค์การให้มีความพึงพอใจไม่ว่าจะเป็นการจ่ายค่าตอบแทน ค่าจ้างและสวัสดิการต่างๆ เพื่อดึงดูดใจพนักงานไม่คิดลาออกไปและทุ่มเทความรู้ ความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ของตนเองให้กับองค์การให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด เพื่อทำให้การลงทุน เสียค่าใช้จ่าย เวลา และได้ประโยชน์สูงที่สุด ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจจึงมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลภายในองค์กรและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อรักษาพนักงาน หรือทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อองค์กรให้ดำรงอยู่ในองค์กรและปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ไม่คิดลาออกไป และมีความพร้อมที่จะก้าวไปพร้อมกับการเจริญเติบโตของธุรกิจหรือองค์กรตลอดไป (เกียรติ บุญยโพ, 2562)

การบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นความหมายที่แคบกว่า โดยมองการ บริหารบุคคลที่เกี่ยวกับกิจกรรมและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาและการรักษาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนถึงการให้พ้นจากงานจึงมีลักษณะเป็นงานบริการและงานธุรการ ต่อมาคำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากมีการให้ความสำคัญว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นปัจจัยสำคัญที่นำองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จ แตกต่างจากทรัพยากรอื่นๆ ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิตของบุคคลด้วย โดยเป้าหมายการจัดการจะเน้นที่ การสร้างคุณค่าเพิ่มขึ้นโดยการใช้ศักยภาพของมนุษย์ที่จะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรม โปรแกรม และนโยบายที่กว้างขวางมากขึ้นกว่าคำว่า “การบริหารงานบุคคล” (ไตรรัตน์ ยืนยง, 2563)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กร ตั้งแต่ระยะการได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ การกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ และการออกแบบงาน การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก ระยะการบำรุงรักษาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการ

ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาทรัพยากรมนุษย์การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน และอื่นๆ เพื่อธำรงรักษาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรและระยะการออกจากองค์กรเป็นขั้นตอนการออกจากงาน สิทธิและผลประโยชน์หลังออกจากงานเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันเมื่อบุคคลออกจากองค์กรไป (ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์ , 2563)

สรุปได้ว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการจัดการบุคคลในองค์กรเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่กับองค์กรในระยะยาว มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและประเทศ โดยมุ่งพัฒนากำลังคนให้มีมาตรฐานสากล มีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะด้านนวัตกรรม การสร้างแรงจูงใจ เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ช่วยให้พนักงานเกิดความพึงพอใจ ลดการลาออกแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจจึงมีความสำคัญต่อการรักษาบุคลากรที่มีคุณค่าให้อยู่กับองค์กร ทำงานอย่างเต็มศักยภาพการบริหารงานบุคคลในอดีตเน้นงานธุรการ กระบวนการพื้นฐาน แต่การจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์มากขึ้น โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความปลอดภัย คุณภาพชีวิตของบุคลากรควบคู่กับเป้าหมายองค์กรการบริหารทรัพยากรมนุษย์ครอบคลุมตั้งแต่การสรรหา การพัฒนา การประเมินผล การให้ค่าตอบแทน การรักษาบุคลากรรวมถึงกระบวนการออกจากงานและสิทธิประโยชน์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อทั้งบุคลากรและองค์กร

2. แนวความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันว่าได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและการปฏิบัติงานไปในด้านใดบ้าง Singapore Human Resources Institute (2002) ได้นำเสนอบทบาทของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ใน 3 ช่วงระยะเวลา คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจขอบเขตและบทบาทของงานฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

ในอดีตบทบาทและการทำงานของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้ถูกแยกออกจากการทำงานของฝ่ายบริหาร โดยต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในอดีตถูกเรียกว่า ฝ่ายบุคคล มีหน้าที่หลักในการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานในตำแหน่งที่องค์การต้องการ ดูแลค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ที่จำเป็น การปฏิบัติงานตามกฎระเบียบของพนักงาน ไม่ว่าจะเป็นการขาดงาน การลา การมาสาย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ขอบเขตงานของฝ่ายบุคคลในอดีตนั้นค่อนข้างจะแคบและเจาะจงไปในเรื่องของการบริหารงานบุคคลเพียงเท่านั้น ผู้บริหารขององค์การจึงมองฝ่ายบุคคลว่ามีหน้าที่ตอบสนองความต้องการด้านแรงงานและการควบคุมให้อยู่ในกฎระเบียบ โดยฝ่ายบุคคลนี้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การสั่งงานของผู้บริหารในสายงานหลักและยังไม่มีบทบาทในการเพิ่มคุณค่าในการดำเนินงานให้กับองค์การ

สำหรับขอบเขตงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันนั้น ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องเข้ามาดำเนินบทบาทการเป็นหุ้นส่วนทางกลยุทธ์ของธุรกิจ ผู้บริหารงานทรัพยากรมนุษย์ต้องมุ่งเน้นภาพรวมของการดำเนินงาน ต้องมีความเข้าใจในลักษณะของธุรกิจอย่างชัดเจน กลยุทธ์ที่ธุรกิจใช้สามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อการชี้นำให้กับผู้บริหารขององค์การ นอกจากนี้ยังต้องจัดหาทุนมนุษย์ให้เพียงพอต่อความ

ต้องการขององค์การ ด้วยเหตุนี้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเสมือนกาวและน้ำมันหล่อลื่นขององค์การในการที่จะประสานงานและขับเคลื่อนองค์การให้ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขัน และยังต้องทำหน้าที่ในการเพิ่มคุณค่าให้กับองค์การ ด้วยการกำหนดผลการปฏิบัติงานและผลิตภาพที่ต้องการจะบรรลุในมุมมองของพนักงานเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ แต่ในแง่ของการปฏิบัติงานแล้ว ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังคงทำงานแบบหุ้นส่วน คือ การเข้าไปรับรู้การวางแผนกลยุทธ์องค์การ รับรู้เป้าหมาย แล้วนำมาปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ยังมิใช่เป็นผู้กำหนดกลยุทธ์หรือทิศทางให้กับองค์การอย่างในยุคต่อไป

บทบาทของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต คือ การยกระดับจากงานที่เคยทำหน้าที่ประสานงานเฉพาะเรื่อง มาเป็นการมีส่วนร่วมกับผู้บริหารในระดับสูงขององค์การในการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ ทั้งนี้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จะต้องผันตัวเองจากผู้บริหารงานประจำด้านทรัพยากรมนุษย์มาเป็นนักกลยุทธ์ที่ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้บริหารระดับสูง เพราะนอกจากจะต้องเข้าร่วมประชุมแผนกลยุทธ์ เตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของธุรกิจแล้ว ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ยังต้องสามารถประเมินทิศทางของธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อนำมาชี้แนะกลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบให้กับผู้บริหาร ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทในอนาคตของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญกับประสิทธิภาพขององค์การอย่างชัดเจนและเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในองค์การได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังได้นำบทบาทของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละยุค มาเปรียบเทียบกับกระบวนการบริหารงานในแต่ละระดับขององค์การที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ มาสามารถให้การสนับสนุนด้วยบทบาทที่แตกต่างกันตามลำดับชั้นการบริหารจัดการ

บทบาทในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การทั้ง 3 ระดับ คือ บทบาทนักทรัพยากรมนุษย์บทบาทฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการสนับสนุนการดำเนินงาน และบทบาทการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ ทำหน้าที่แตกต่างกัน โดยที่นักทรัพยากรมนุษย์รับผิดชอบงานพื้นฐาน เช่น งานด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน แผนสวัสดิการ วันหยุด และการลาออก รวมไปถึงการให้การสนับสนุนผู้บริหารในสายงานหลักเพื่อการบรรจุพนักงานลงในตำแหน่งที่ว่างและการแก้ไขปัญหาประจำวันที่เกิดขึ้นกับแผนกต่างๆ ขององค์การ ซึ่งงานขั้นพื้นฐานของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์นั้นสามารถจ้างหน่วยงานภายนอกเข้ามารับผิดชอบดูแลแทนได้ บทบาทที่สอง คือ บทบาทฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการสนับสนุนการดำเนินงานนั้น ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีความรับผิดชอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการสนับสนุนการดำเนินงานของแผนกต่างๆ และ บทบาทที่สาม คือ บทบาทการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญต่อการเป็นผู้นำทางยุทธศาสตร์ในสนามธุรกิจที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเพื่อสร้างความได้เปรียบและการอยู่รอดให้กับองค์การ และเป็นบทบาทที่สำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต (ธงชัย สันติวงษ์, 2546)

สรุปได้ว่า บทบาทของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต โดยในอดีตมุ่งเน้นงานด้านธุรการและการควบคุมพนักงานเป็นหลัก ในยุคปัจจุบัน ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทเป็นหุ้นส่วนทางกลยุทธ์ขององค์กรโดยสนับสนุนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายและการแข่งขันทางธุรกิจ ขณะที่ในอนาคต บทบาทจะยกระดับสู่การเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ร่วมกับผู้บริหารระดับสูงเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและขับเคลื่อนองค์กร นอกจากนี้ บทบาทของทรัพยากรมนุษย์ยัง

แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ งานพื้นฐาน งานสนับสนุนการดำเนินงาน งานเชิงกลยุทธ์ซึ่งแต่ละบทบาทมีความสำคัญแตกต่างกัน แต่ล้วนมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร

3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

พิชิต เทพวรรณ์ (2554 : 158) กล่าวถึงรูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ไว้ว่า ทุกองค์กรต่างพยายามที่จะดำ เนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์กร ทั้งในด้านการเป็นผู้นำตลาด การขยายส่วนแบ่งการตลาด การมีสินค้าหรือบริการที่มีความแตกต่างจากคู่แข่งขัน การที่องค์กรจะบรรลุซึ่งเป้าหมายเหล่านั้นได้องค์กรจะต้องมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และการที่องค์กรจะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนั้น องค์กรจะต้องมีรูปแบบที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดแบบถาวร ที่มีผลต่อการปฏิบัติหรือประสบการณ์

2. การฝึกอบรม เป็นแผนการและระบบการปรับปรุงพฤติกรรมซึ่งผ่านการเรียนรู้ หรือเป็นโปรแกรมหรือรายการที่บุคคลสามารถพัฒนาไปในแต่ละระดับความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำ เป็นที่จะพัฒนาการทำ งานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3. การพัฒนา เป็นการเจริญเติบโตหรือการตระหนักถึงความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ของแต่ละบุคคลโดยผ่านการเรียนรู้และได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้

4. การศึกษา เป็นการพัฒนาการของการเรียนรู้ที่เป็นความนิยม และความเข้าใจที่เป็นความต้องการในการดำ เนินชีวิต ซึ่งจะต่างกับความรู้และทักษะที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับกิจกรรมในการดำ เนินชีวิตเพียงอย่างเดียว

ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี (2559 : 144-145) ได้ศึกษาตัวแบบ กรอบแนวคิด และขอบเขตเนื้อหาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากนักวิชาการหลายท่าน แล้วแสดงถึงรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับเป้าหมายหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรไว้ ดังนี้

1. การพัฒนางาน หมายถึง งานในปัจจุบันที่บุคลากรทำอยู่ การพัฒนางานถูกจัดไว้คู่กับกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความพร้อมในการทำ งานด้วยวิธีการฝึกอบรมภาคทฤษฎีในห้องบรรยาย การฝึกปฏิบัติจริงในที่ทำ งาน หรือด้วยการฝึกอบรมทางไกล ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และประสบการณ์ที่เอื้อต่อการทำ งานในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาปัจเจกบุคคล การศึกษา คือการสร้างการเรียนรู้เพื่องานในอนาคตที่เป็นไปตามเป้าหมายทางการเติบโตในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการไปทำ งานหรือดำ รงตำแหน่งในอนาคต

3. การพัฒนาองค์กร การพัฒนา หมายถึง การทำ ให้ดียิ่งขึ้น การทำ ให้เติบโตอย่างยั่งยืน การพัฒนาเน้นไปที่องค์กร เพื่อให้องค์กรปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ สำหรับขั้นตอนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น

สรุปได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้องค์กรบรรลุ

เป้าหมายโดยมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน รูปแบบการพัฒนาประกอบด้วย การเรียนรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาและการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของบุคลากร กิจกรรมการพัฒนาครอบคลุมทั้งการพัฒนางานในปัจจุบัน การพัฒนาบุคคลเพื่ออนาคต การพัฒนาองค์กรให้เติบโต กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เริ่มจากการกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน สำรวจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก จากนั้นจึงกำหนดกลยุทธ์ นำไปปฏิบัติ ประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์กร

4.ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21ควรมีทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 2) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ทักษะการสื่อสาร 4) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลล 5) ทักษะทำงานเป็นทีม 6) ทักษะการแก้ปัญหา โดยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน แต่ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สิ่งดังกล่าวไม่เป็นอุปสรรคต่อการมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 (สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน,2564)

ในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล้าคิด กล้าทำมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ วางกลยุทธ์การบริหารจัดการสู่เป้าหมายให้มีประสิทธิภาพ โดยมีเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนการบริหารสู่ความสำเร็จคือการจัดการความรู้ในองค์กร พัฒนาความรู้และสร้างนวัตกรรมอยู่ตลอดเวลา การทำงานที่มีความยืดหยุ่นทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปฏิบัติงานเป็นทีม การสร้างเครือข่ายในการทำงานที่เข้มแข็งและยั่งยืน (พิกุล นามฮุง, 2565)

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กลายเป็น “คำยอดฮิต” ทั้งในและนอกแวดวงการศึกษา มีสถาบันและหน่วยงานมากมายพยายามนำเสนอกรอบคิดเพื่อนิยามทักษะแห่งศตวรรษใหม่นี้ เช่น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา สมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ ศูนย์บริการทดสอบทางการศึกษา รวมถึงรัฐบาลต่างๆ อย่างสิงคโปร์หรือฮ่องกง แต่กรอบคิดที่โดดเด่นในการอธิบายทักษะแห่งศตวรรษใหม่นี้เป็นของภาคีเพื่อการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของผู้มีส่วนได้เสียอันหลากหลาย อาทิ ผู้นำด้านการศึกษา ผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ ภาคธุรกิจ คือ

1. ความรู้ด้านสารสนเทศ โลกดิจิทัลเป็นโลกที่ท่วมท้นด้วยสารสนเทศจำนวนมหาศาล จนบางทีเราไม่สามารถจัดการและอาจเผลอเชื่อข้อมูลบางอย่างโดยไม่พินิจพิจารณาให้รอบคอบ ความรู้ด้านสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีดังนี้

• ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทันท่วงที เข้าใจวิธีการเลือกใช้คำค้นหรือใช้กลยุทธ์การค้นหาอันหลากหลาย และรู้จักแหล่งข้อมูลที่ดี

• รู้เท่าทันว่าเนื้อหาที่พบในโลกออนไลน์ไม่สามารถเชื่อถือได้ทั้งหมดเพราะใครก็เผยแพร่เนื้อหาได้และสามารถประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เช่น รู้จักวิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ หรือเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งก่อนเชื่อและนำไปใช้

• จัดการกับข้อมูลได้อย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ

• สามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

• เข้าใจประเด็นทางจริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้ข้อมูล ตัวอย่างเช่น การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา หลักการใช้อย่างเป็นธรรม การอ้างอิงแหล่งข้อมูลในการทำวิจัยอย่างถูกต้อง

2. ความรู้ด้านสื่อ ทักษะและความรู้ด้านสื่อ มีความคล้ายคลึงกับการอ่านออกเขียนได้ นั่นคือ เราต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวอักษรก่อน จากนั้นก็รู้จักคำ เข้าใจว่าคำนั้นหมายถึงอะไร และเมื่อมาประกอบเป็นประโยค เป็น ย่อหน้า เป็นบทความ มันมีความหมายอย่างไร มีวิธีการเล่าเรื่องอย่างไร หลังจากอ่านออกเราก็จะเขียนได้ สร้างสรรค์เนื้อหาด้วยตัวเองได้ จนกระทั่งมีทักษะการอ่านออกเขียนได้ที่แข็งแรง ความรู้ด้านสื่อก็เช่นกัน มันคือชุดความรู้ความสามารถในการเข้าใจ ตีความ วิเคราะห์ ประเมิน สร้างสรรค์ เนื้อหาสื่อ ทุกวันนี้เราใช้ชีวิตอยู่ในโลกที่มีข้อมูลท่วมท้นจากสื่อมากมาย ไม่เพียงแต่สื่อเก่าที่คุ้นเคยกันดีอย่างโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แต่รวมถึงสื่อดิจิทัล ทั้งโซเชียลมีเดีย วิดีโอไวรัล โฆษณาในรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งถูกส่งต่อและแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ไม่ว่าสื่อเก่าหรือสื่อใหม่ สิ่งที่เหมือนกันคือ มีคนสร้างมันขึ้นมาและสร้างขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์บางอย่าง ชุดทักษะและความรู้ด้านสื่อจะช่วยให้เราตั้งคำถามว่า ใครเป็นคนสร้างเนื้อหาขึ้นมา วัตถุประสงค์ของเนื้อหานั้นคืออะไร และเนื้อหาดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรภาคีเพื่อการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 สรุปแก่นใจความสำคัญของความรู้ด้านสื่อไว้ดังนี้

• เข้าใจว่าเนื้อหาในสื่อถูกสร้างขึ้นด้วยวิธีการใดและเพื่อวัตถุประสงค์อะไร รวมถึงสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะการแยกข้อเท็จจริงออกจากความเห็น อคติ โฆษณา และวาระซ่อนเร้น

• ตรวจสอบได้ว่าคนเราตีความสื่อแตกต่างกันอย่างไร รู้ว่าอะไรคือคุณค่าและมุมมองที่ถูกเลือกใส่หรือไม่ใส่เข้ามาในการผลิตสร้างเนื้อหา รวมถึงเข้าใจผลกระทบของสื่อที่มีต่อความเชื่อและพฤติกรรมของสังคมโดยรวม

3. ความรู้ด้านไอซีที ทักษะและความรู้พื้นฐานด้านไอซีที มีความสำคัญต่อการเลือกและการใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบสนองเป้าหมายของเราในฐานะพลเมือง ความรู้สำคัญด้านเทคโนโลยีที่พลเมืองดิจิทัลควรรู้มีดังนี้

เข้าใจแนวคิดและการทำงานพื้นฐานของเครื่องมือดิจิทัล เช่น เข้าใจคำศัพท์สำคัญของระบบคอมพิวเตอร์ เข้าใจการทำงานของฮาร์ดแวร์และซอฟท์แวร์ คุ้นเคยกับสัญลักษณ์และอินเทอร์เฟซของเครื่องมือดิจิทัล รู้จักระบบปฏิบัติการที่หลากหลายและสามารถเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียได้

• ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ทำธุรกรรมออนไลน์ ติดต่อประสานงานร่วมกับผู้อื่น สร้างสรรค์ผลงานและถ่ายทอดความคิดของตน

• เลือกใช้เทคโนโลยีได้เหมาะกับวัตถุประสงค์ เข้าใจข้อดีข้อเสียของเทคโนโลยีที่มีอยู่ในตลาด เช่น เลือกใช้แอปพลิเคชั่นที่ช่วยให้การทำงานเกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุด หรือช่วยในการจัดการข้อมูลได้อย่างเหมาะสม เข้าใจประเด็นทางจริยธรรมและทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้สื่อ

4. ทักษะและความรู้อื่นๆ ในการเป็นพลเมืองดิจิทัล นอกเหนือจากชุดความรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ

และเทคโนโลยีไอซีที ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างพลเมืองดิจิทัลโดยตรง ทักษะการคิดขั้นสูงก็มีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จเช่นกัน อาทิเช่น

• ทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้ไอซีทีเพื่อการสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิผลและเหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น ใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดกับกลุ่มคนที่มาจากพื้นเพหลากหลาย รู้จักเครื่องมือที่เหมาะสมในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ใช้สื่อเครือข่ายสังคมเผยแพร่ผลงานของตนหรือกลุ่มได้ดี มีส่วนร่วมสร้างความรู้สาธารณะ

• ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม: การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สร้างองค์ความรู้ และพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น ใช้สื่อดิจิทัลในการแปลงแนวคิดให้ออกมาเป็นผลงานรูปธรรมผสมผสานสื่อดิจิทัลที่มีอยู่เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมา

5. ตัวอย่างโมเดลทักษะและความรู้ดิจิทัล นอกเหนือจากทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในยุคดิจิทัลที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว มีบุคคล สถาบันและองค์กรเป็นจำนวนมากที่นำเสนอรายการทักษะและความรู้ดิจิทัลไว้อย่างน่าสนใจหนึ่งในกรอบคิดที่น่าสนใจนั้นมาจากลีเรนีย์ จากสำนักวิจัยพิวและแบร์รีเวลล์แมน จากศูนย์วิจัยเน็ตแล็บในมหาวิทยาลัยโตรอนโต ได้เสนอทักษะและความรู้ชุดใหม่ในโลกเครือข่าย โดยเน้นย้ำถึงชุดความสามารถที่จำเป็นต่อการอาศัยอยู่ในโลกที่ทุนทางสังคมและความรู้นั้นฝังอยู่ในเครือข่ายดิจิทัล ดังนี้

• ความรู้ด้านกราฟิก ความสามารถในการตีความเนื้อหาที่เป็นภาพกราฟิก และมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนและสรรค์สร้างสิ่งใหม่ๆ ผ่านหน้าจอ

• ความรู้ในการนำทาง ความสามารถในการจัดการกับแหล่งข้อมูลจำนวนมากที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรง (ข้อมูลถูกส่งจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งเหมือนสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์) แต่มีลักษณะเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันจำนวนมาก

• ความรู้ในการเชื่อมต่อและเข้าใจบริบท ข้อมูลในโลกออนไลน์ไหลผ่านไปอย่างรวดเร็ว มีจำนวนมหาศาล และแยกขาดจากบริบทมากขึ้น เราต้องมีทักษะในการเชื่อมโยงข้อมูลและสร้างความหมายให้กับข้อมูลารณญาณรวมถึงสามารถค้นหาและประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา

สรุปทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ ใช้ความรู้ นวัตกรรมในการขับเคลื่อนองค์กร พร้อมทั้งทำงานอย่างยืดหยุ่น สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ความรู้ด้านสารสนเทศช่วยให้สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน ใช้ข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม ความรู้ด้านสื่อ ไอซีทีช่วยให้เข้าใจ ตีความ สร้างสรรค์เนื้อหา รวมถึงเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมกับเป้าหมาย นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงข้อมูลในโลกดิจิทัล ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

5.การบริหารในศตวรรษที่ 21

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 มีการแนวทาง ได้แก่ 1) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 คือ จะต้องปรับตัวและเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ด้วยตัวเองคนไทยต้องมีทักษะด้านภาษาและการสื่อสารสำหรับเข้าถึงข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน 2) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ใน

วัฒนธรรมของการเรียนรู้ชุดใหม่ สามารถปรับตัวเข้ากับกระแสวัฒนธรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้สถานการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม 3) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ 4) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารทรัพยากรบุคคลแบบใหม่ สรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กร 5) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาองค์การให้มีศักยภาพการทำงานสูง 6) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในบทบาทการนำองค์การแห่งการเรียนรู้ของนักทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ เน้นหลักที่สำคัญเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สร้างการเรียนรู้ในองค์การ และองค์การสู่ความเป็นองค์การอัจฉริยะที่จะสามารถดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 (ผกากาญจน์ ปฐมาญาดา, 2565)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการจัดการบุคลากรในเชิงปฏิบัติการเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับองค์กรในเชิงกลยุทธ์ องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล ซึ่งมีการแข่งขันสูง มีความไม่แน่นอน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เช่น ระบบฐานข้อมูลบุคลากร การวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจและการวางแผนกำลังคนได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันยังต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต ให้กับบุคลากร โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัล การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และความสามารถในการปรับตัว เนื่องจากลักษณะงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ออนไลน์ การฝึกอบรมภายในองค์กร และการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง เพื่อให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญ องค์กรควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สนับสนุนการทำงานเป็นทีม และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน และผู้ผลักดัน ในการสร้างสภาพแวดล้อมดังกล่าวในด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานองค์กรควรปรับเปลี่ยนจากการประเมินแบบเดิมที่เน้นผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว มาเป็นการประเมินที่คำนึงถึงกระบวนการทำงาน ทักษะ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมองค์กร รวมถึงการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้การออกแบบระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมและเป็นธรรม ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและรักษาพนักงานที่มีความสามารถให้อยู่กับองค์กรในระยะยาว การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ยังต้องให้ความสำคัญกับความหลากหลาย การยอมรับความแตกต่างในองค์กร เนื่องจากบุคลากรมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเพศ อายุ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม การบริหารจัดการความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และส่งเสริมให้เกิดมุมมองที่หลากหลายในการแก้ปัญหาและพัฒนาองค์กร นอกจากนี้ รูปแบบการทำงานในปัจจุบันมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น การทำงานแบบทางไกล หรือการทำงานแบบผสมผสาน ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับนโยบายและแนวทางการบริหารให้เหมาะสม เพื่อรักษาประสิทธิภาพในการทำงานและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

ของพนักงาน

สรุปว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล โดยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภาษา การสื่อสารองค์กรต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ พร้อมสรรหาพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถสูงการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ โดยนำเทคโนโลยี เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจควรส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต การเรียนรู้ตลอดชีวิต การทำงานเป็นทีม การสร้างนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ต้องให้ความสำคัญกับค่าตอบแทน ความหลากหลาย รูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น เพื่อสร้างความผูกพันและความสมดุลในการทำงานของพนักงาน

6. องค์ความรู้ใหม่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

HR ยุคดิจิทัล ใช้เทคโนโลยี เช่น AI และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อช่วยตัดสินใจเรื่องบุคลากรได้แม่นยำและรวดเร็วขึ้น

คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งพัฒนาศักยภาพคน ไม่ใช่แค่ควบคุมงาน แต่สร้างการเติบโต การเรียนรู้ และคุณภาพชีวิตที่ดี

ทักษะแห่งอนาคตสำคัญกว่าใบปริญญา เน้นทักษะคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และดิจิทัล

องค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้พนักงานพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

HR เชิงกลยุทธ์ HR ไม่ใช่แค่ฝ่ายสนับสนุน แต่เป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางองค์กรและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

ความยืดหยุ่นและความหลากหลายคือหัวใจองค์กรยุคใหม่ รองรับการทำงานแบบยืดหยุ่นและให้คุณค่ากับความแตกต่างของบุคลากร

ภาพที่ 1 โมเดล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

7.บทสรุป

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม โดยมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล องค์กรจึงต้องปรับบทบาทฝ่ายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จากงานเชิงธุรการไปสู่การเป็นหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงครอบคลุมการเรียนรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากร นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยี เช่น AI และการวิเคราะห์ข้อมูล มาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลให้แม่นยำยิ่งขึ้น องค์กรต้องให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม รวมถึงการจัดการความหลากหลาย ความยืดหยุ่นในการทำงาน เพื่อเพิ่มความผูกพันของพนักงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่จึงเน้นคนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการสร้างคุณค่าคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่บุคลากร ทั้งหมดนี้ส่งผลให้องค์กรสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเติบโตในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กุลชลี พวงเพ็ชร์. (2560). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ยูโอเพ่น.

เกียรติ บุญยโพ. (2562). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21*(1), 165–170.

ไตรรัตน์ ยืนยง. (2563). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management): การบริหาร*

ทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐและเอกชน. ศูนย์การพิมพ์นอร์ทเทิร์น.

ธงชัย สันติวงษ์. (2546). *การบริหารทุนมนุษย์.* บริษัท ประชุมช่าง จำกัด.

นิสดารก์ เวชยานนท์. (2559). *การบริหารทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่า* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เดอะ กราฟิโก ซิสเต็มส์.

ผกากาญจน์ ปฐมาญาดา. (2565). แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 10*(1), 1–14.

พิกุล นามฮุง. (2565). การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, 1*(2), 30–43.

พิชิต เทพวรรณ์. (2554). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์: แนวคิดและกลยุทธ์เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน.* ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์. (2563). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา.* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี. (2559). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 3, ฉบับปรับปรุง). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10*(3), 69–80.

Singapore Human Resources Institute. (2002). *HR 21: Managing human capital in the 21st century.* Singapore Human Resources Institute.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Guidelines for the Promotion of the Media and Information Technology of Teachers for Learning Management in Mae Katoun Educational Quality Development Network Center under the Mae Hong Son Primary Educational Area 2

สุธิตรา มะโนสีลา[1*], สุเนตร ทองคำพงษ์[2], อรุณศรี เงินเสือ[3]

[1,2,3] วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Sutitra Manosila[1], Sunate Tongkumpong[2], Arunsri Ngensue[3]
[1,2,3] Northern College, Tak, Thailand
✉:* katay.punyasit@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 13 May 2026; Revised: 02 June 2026; Accepted: 16 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ ปัญหา และหาแนวทางส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ประชากรและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหา พบว่า โรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอหรือเทคโนโลยีที่จำเป็น ส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รองลงมาคือ ครูผู้สอนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาซับซ้อนมากเกินไป เนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน แนวทางส่งเสริม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรมีการใช้เทคโนโลยีในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา 2) ครูผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) ครูผู้สอนควรมีการปรับประยุกต์วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็น Active learning 4) ครูผู้สอนควรมีการพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5) ครูผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีในการเลือกใช้การวัดและประเมินผลที่สะท้อนถึงพฤติกรรมความสามารถ และความคิดของผู้เรียน

คำสำคัญ: สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ; การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ; การจัดการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to study the conditions and problems and to propose guidelines for promoting the use of media and information technology by teachers for learning management in the Mae Katoun Educational Quality Development Network Center under Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2. The population and key informants consisted of school administrators, teachers, and experts in the 2025 academic year, totaling 103 participants. The research instruments were questionnaires and structured interviews. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that the overall and individual aspects of teachers' use of media and information technology for learning management in the Mae Katoun Educational Management Center were at a moderate level. The main problems were the insufficient availability of instructional equipment and necessary technology in schools, which hindered student learning, and the selection of overly complex learning approaches that did not match learners' needs. The proposed guidelines include: 1) administrators should use technology in defining the school's vision and mission; 2) teachers should use technology to design learning management aligned with learning standards, indicators, core competencies, and desirable characteristics; 3) teachers should adapt instructional methods by using electronic media and technology to support active learning; 4) teachers should develop instructional innovations in all learning areas; and 5) teachers should use technology to select assessment methods that reflect learners' behaviors, abilities, and thinking processes.

Keywords: Media and Information Technology; Using Information Technology; Learning Management

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ในหมวด 4 มาตรา 23 ข้อ 2 ความว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้เรียนที่จะต้องมีความรู้และทักษะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงได้กำหนดเป็นนโยบายในหมวดที่ 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในมาตรา 64 – 67 เพื่อให้รัฐกำหนดโยบายเร่งรัดส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำราและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพโดยผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อีกทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 13,37 – 38)

จากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร ได้มีการนำเข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและครูเท่านั้น การเรียนการ

สอนแบบเดิมจะลดน้อยลง จึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างระบบพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่โดยเฉพาะองค์กรการพัฒนาการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่ง ไสว ฝักขาว (2564 : 3) กล่าวว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 สาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชาควรเป็นการเรียนรู้จากการค้นคว้าของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สอดคล้องกับ โพยม จันทร์น้อย (2562 : 1-5) กล่าวว่า การศึกษาของประเทศควรจะพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในยุคประเทศไทย 4.0 เมื่อการเข้าถึงเนื้อหาความรู้ที่มีลักษณะเปิด เข้าถึงได้ง่าย การแสวงหาความรู้จึงทำได้เร็ว เด็กเยาวชนยุคใหม่มีลักษณะเป็นชนพื้นเมืองดิจิทัล (Digital Native)

การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นและถือเป็นความปกติใหม่ของการศึกษา (New Normal) จากการปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาแนวคิด TPACK Model (Technological Pedagogical Content Knowledge) เชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพโดยช่วยส่งเสริมครูผู้สอนให้ใช้ความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบของความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) ความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogical Knowledge) และความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge) จุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนที่มีการใช้แนวคิด TPACK Model ไม่เพียงแค่เน้นประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังครอบคลุมและคำนึงถึงคุณภาพการจัดเตรียมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน และการเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับวิธีสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอีกด้วย (ชัยวัฒน์ แก้วพันงาม, 2561 : 254) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK Model อาทิ กมลชนก แก้วศรีใส (2563 : 72) ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีตามกรอบ TPACK Model สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามกรอบ TPACK Model ส่งผลให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 70 และมีความพึงพอใจในระดับมาก นอกจากนี้แล้ว Jang & Chen (2010, pp. 553 – 564) ที่พัฒนาบทเรียนออนไลน์ตามแนวคิด TPACK Model พบว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการสอน ช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากเนื้อหาวิชาบางส่วนไม่สามารถสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเดิมได้ จะเห็นได้ว่า TPACK Model เป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีส่งผ่านความรู้และนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ผ่านวิธีการสอนรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยในการเพิ่มขีดความสามารถในการสอนสำหรับครูผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน มีทั้งหมด 9 โรงเรียน มีบริบทเฉพาะทางด้านภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่สูง อยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก มีผลทำให้การจัดการเรียนการสอน ยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพผู้บริหารและครูจึงต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน ประกอบกับรายงานการประเมิน

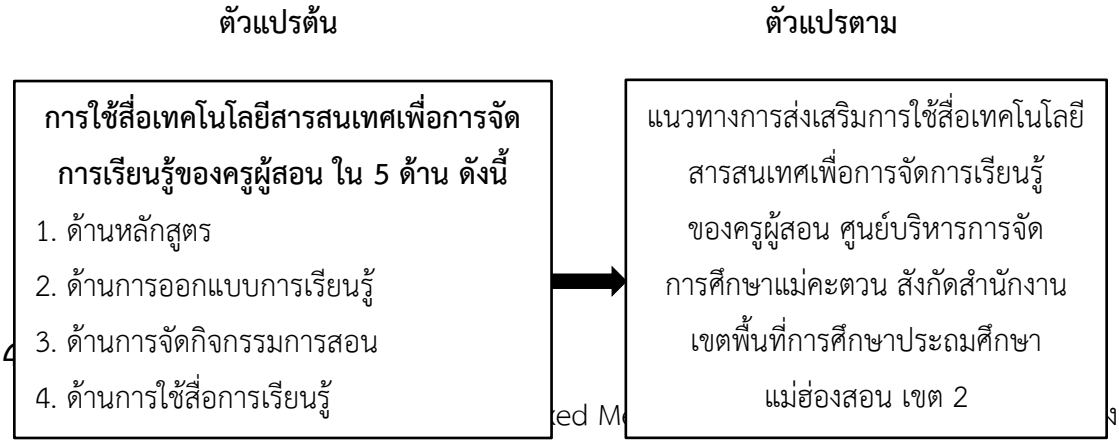
ตนเอง (SAR) ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบ้านแม่ออกเหนือ และโรงเรียนบ้านแม่ออก เป็นโรงเรียนที่มีบริบทอยู่บนพื้นที่สูง ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์มือถือ รายงานการประเมินตนเองพบปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการใช้งานสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และใช้แหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง ควรส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ควรนำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการหาแนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น ส่งผลถึงคุณภาพของครู นักเรียนอีกทั้งผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเกิดความพึงพอใจในการดำเนินงานของโรงเรียนและเกิดประโยชน์ทั้งทางนโยบาย และทางปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผู้ศึกษากำหนดกรอบแนวคิด ไว้ดังนี้

ed M งปริมาณ (Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน

เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 103 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูผู้สอน จำนวน 85 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร คือ สภาพและการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ดังนี้

1. แบบสอบถาม เพื่อการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) กับแหล่งข้อมูลที่เป็นประชากร แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นปรนัย กำหนดคำตอบให้เลือกเพียงคำตอบเดียว (Multiple Choice) ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท และตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ลักษณะเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple Response)

2. แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research method) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบเติมข้อความให้สมบูรณ์ และตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-end)

การจัดการข้อมูล

1. คุณภาพของแบบสอบถามหาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และผลการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค โดยแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .971

2. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 ด้วยแบบสอบถามตอนที่ 1 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตอนที่ 3 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ

3. ผลการหาแนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ด้วยแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องเนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดได้ ดังนี้

1. สภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านหลักสูตร สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ ตามลำดับ ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการสอน ต่ำที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 โดยรวม

ด้าน	รายการ	สภาพการปฏิบัติ		แปลผล
		μ	σ	
1	ด้านหลักสูตร	3.40	0.37	ปานกลาง
2	ด้านการออกแบบการเรียนรู้	3.34	0.30	ปานกลาง
3	ด้านการจัดกิจกรรมการสอน	3.13	0.57	ปานกลาง
4	ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้	3.19	0.74	ปานกลาง
5	ด้านการวัดและประเมินผล	3.22	0.45	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		**3.26**	**0.25**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (μ=3.26, σ=0.25) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านหลักสูตร สูงที่สุด (μ=3.40, σ=0.37) รองลงมาคือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ (μ=3.34, σ=0.30) ด้านการวัดและประเมินผล (μ=3.22, σ=0.45) และด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ (μ=3.19, σ=0.74) ตามลำดับ ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการสอน ต่ำที่สุด (μ=3.13, σ=0.57)

2. ปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน พบว่า โรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ หรือเทคโนโลยีที่จำเป็น ส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รองลงมาคือ ครูผู้สอนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาซับซ้อนมากเกินไป เนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน หรือไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน แนวทางส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 2) ครูผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) ครูผู้สอนควรมีการปรับประยุกต์วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการ

เรียนรู้ที่มีลักษณะเป็น Active learning 4) ครูผู้สอนควรมีการพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางการเรียนการสอน เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนและบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5) ครูผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเลือกใช้การวัดและประเมินผลที่สะท้อนถึงพฤติกรรมความสามารถ และความคิดของผู้เรียน

6. อภิปรายผล

1. สภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การกำหนดนโยบายในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร การจัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนมีจำกัด การนิเทศ กำกับ ติดตามไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ รวมถึงเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อมัลติมีเดียมีน้อยและไม่มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ คำแนะนำต่าง ๆ อีกทั้งสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน ยังมีความต้องการให้การสนับสนุนด้านวัสดุครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งขณะนี้มีใช้ครบทุกแห่งแต่ยังขาดความเสถียรหรือความมั่นคงในการใช้งาน รวมไปถึงความไม่พร้อมของอุปกรณ์และงบประมาณ โรงเรียนหลายแห่งขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาฮาร์ดแวร์ (คอมพิวเตอร์/แท็บเล็ต) ซอฟต์แวร์ที่ได้มาตรฐาน และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ขาดทักษะและความมั่นใจของครูผู้สอน และการออกแบบบทเรียนดิจิทัลต้องใช้เวลาเตรียมตัวสูงมากนอกเหนือจากงานสอนปกติ อีกทั้งนักเรียนแต่ละคนมีต้นทุนทางเศรษฐกิจไม่เท่ากัน การบังคับใช้เทคโนโลยีเต็มรูปแบบอาจสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับเด็กที่ไม่มีอุปกรณ์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่บ้าน ทำให้มีการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่คะตวน โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ เอกลักษณ์ แก้วปรารถนา (2563 : 81 – 82) ศึกษา สภาพและแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนจ่าอากาศ ผลการวิจัย ครูระดับนายทหารชั้นประทวนกับชั้นสัญญาบัตร มีการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องกัน และนักเรียนจ่าอากาศ ชั้น ปีที่ 1 กับชั้นปีที่ 2 มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ของครูใน ระดับปานกลาง มีความสอดคล้องกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศันสนีย์ เชาวนกุล (2566 : 112 – 114) ศึกษา การพัฒนาศักยภาพครูในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้โรงเรียนพิชัยรัตนาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพและความต้องการในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระพงษ์ แก้วฝ่าย (2563 : 143 – 146) ศึกษา การพัฒนาศักยภาพครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้โรงเรียนบ้านนาฮี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านนาฮี พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชระ โพธิเลิศ (2566 : 73 – 80) ศึกษา แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครู กลุ่มเครือข่ายพัฒนา

การศึกษาตำบลห้วยซ้อ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็น ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครูกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาตำบลห้วยซ้อ โดยภาพรวมมีค่า PNI = 0.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครูกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาตำบลห้วยซ้อ นำเสนอ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม 3) การด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอน และ 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพัฒนาตนเอง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปสู่นโยบายการขับเคลื่อนเป็นการพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อผลการปฏิบัติจะทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปสู่นโยบายการขับเคลื่อนการดำเนินการพัฒนาศักยภาพครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ ควรใช้วิธีการที่หลากหลายควบคู่กันและให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาได้ในระยะเวลาที่กำหนด

1.3 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดควรสนับสนุนและสงเสริมให้ครูและบุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาจัดการเรียนรูโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เป็นครูมีความสามารถจัดการเรียนรูโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

2.1 สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูในการผลิตและใช้สื่อมัลติมีเดียต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการกำกับนิเทศภายใน โดยจัดทำให้เป็นระบบและต่อเนื่อง

2.2 สถานศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของสถานศึกษาในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการจัดหา พัฒนา วัสดุ อุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องโทรทัศน์ โปรเจคเตอร์ เครื่องเสียง ระบบอินเทอร์เน็ตอย่างเพียงพอส่งเสริมครูผู้สอนให้ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการสอน

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนและมีการพัฒนาครูและบุคลากรมีองค์ความรู้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเพื่อการศึกษาแบบบูรณาการผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.4 ครูผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการ เรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการปรับประยุกต์วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามเนื้อหาวิชาอย่างเหมาะสม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาสื่อนวัตกรรมทางการเรียนการสอน เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนและบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลในลักษณะที่ปฏิบัติได้จริง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

8. เอกสารอ้างอิง

กมลชนก แก้วศรีใส. (2563). *กระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีตามกรอบ TPACK Model สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองดู่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ชัยวัฒน์ แก้วพันงาม. (2561). แนวทางในการผสมผสานดิจิทัลเทคโนโลยีเพื่อการสอนภาษา. *ภาษาปริทัศน์, 33*, 241–266.

ธีระพงษ์ แก้วฝ่าย. (2563). *การพัฒนาศักยภาพครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้โรงเรียนบ้านนาฮี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

พชระ โพธิเลิศ. (2566). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครูกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาตำบลห้วยซ้อ* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย].

โพยม จันทร์น้อย. (2562). *การศึกษา 4.0.* MGR Online. https://mgronline.com/qol/detail/9600000025195

ศันสนีย์ เชาวนกุล. (2566). *การพัฒนาศักยภาพครูในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้โรงเรียนพิชัยรัตนาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พังงา ภูเก็ต ระนอง* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี].

ไสว ฝักขาว. (2564). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21.* มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. http://web.chandra.ac.th/blog/wp-content/uploads/2015/10/ทักษะแห่งศตวรรษที่-21-พับ.pdf

เอกลักษณ์ แก้วปรารถนา. (2563). *การศึกษาสภาพและแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนจ่าอากาศ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต].

Jang, S. J., & Chen, K. C. (2010). From PCK to TPACK: Developing a transformative model for pre-service science teachers. *Journal of Science Education and Technology, 19*(6), 553–564.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน ตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

Strategic Management Influencing the Development of Students Good Citizenship in Accordance with the Educational Royal Policy of King Rama X under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1

กมลทิพย์ ประเสริฐสังข์[1*], อรรครา ธรรมาธิกุล [2], วีระยุทธ ชาตะกาญจน์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Kamoltip Prasertsung[1], Akara Thammathikul[2], Werayut Chatakan [3]
[1,2,3]Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
✉ : 675701028@nstru.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 24 May 2026; Revised: 06 June 2026; Accepted: 16 June 2026

© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 3) ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู 370 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ 8 คน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การกำหนดกลยุทธ์ รองลงมาคือ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ 2) ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง รองลงมาคือ มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม เป็นพลเมืองดี และมีงานทำ-มีอาชีพ 3) การบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ได้ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การควบคุมและประเมินกลยุทธ์และการกำหนดกลยุทธ์ ตามสมการ $\hat{Y}$ = .947 + .450(X1) + .252(X4) + .108(X2) 4) แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เน้นการเรียนรู้แบบโครงงานฐานชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การบริหารเชิงกลยุทธ์, ความเป็นพลเมืองดี, พระบรมราโชบายด้านการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the strategic management of school administrators; 2) study the good citizenship of learners according to the royal educational policies of King Rama X; 3) study the strategic management affecting the good citizenship of learners according to the royal educational policies of King Rama X; and 4) study guidelines for developing strategic management affecting the good citizenship of learners according to the royal educational policies of King Rama X. The sample group consisted of 370 school administrators and teachers selected through stratified random sampling. The qualitative data were obtained from 8 key informants, including educational administrators, educational supervisors, and school administrators. The research instruments were questionnaires and interviews. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, correlation coefficients, multiple regression analysis, and content analysis. The findings revealed that: 1) the overall strategic management of the schools was at the highest level, with strategy formulation showing the highest mean, followed by strategy implementation, environmental analysis, and strategic control and evaluation, respectively; 2) the overall good citizenship of learners according to the royal educational policies of King Rama X was at the highest level, with the highest mean in having the correct attitude toward the nation, followed by having a stable life foundation and morality, being a good citizen, and having work and a career, respectively; 3) strategic management had a very high positive correlation with learners' good citizenship at the .01 level of statistical significance, with environmental analysis, strategic control and evaluation, and strategy formulation as significant predictors, according to the equation $\hat{Y} = .947 + .450(X1) + .252(X4) + .108(X2)$; and 4) the key development approaches include systematic and continuous implementation with an emphasis on community-based project learning through the participation of all stakeholders.

Keywords: Strategic Management, Good Citizenship, Royal Educational Policy

1.บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่กำหนดนโยบาย แผน มาตรฐาน และกำกับดูแลการศึกษา โดยมีสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์และนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดหลักการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ การบริหารทั่วไป การบริหารบุคคล และการบริหารงบประมาณ ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง หลักการดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษา มีอิสระและเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ต้องบูรณาการทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร เพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บริหารในยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อช่วยในการวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการจัดสรรทรัพยากรผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการประเมินและควบคุม (สกุนตลา รัตนไพบูลย์วัฒนา, 2564) ดังนั้นสถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการจัด

การศึกษา จึงจำเป็นต้องนำการบริหารเชิงกลยุทธ์มาประยุกต์ใช้ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดรูปแบบการปกครองและประมุขแห่งรัฐ ไว้ว่า“ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ คือทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ได้ทรงตอบรับการขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 10 แห่งพระบรมราชวงศ์จักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 และมีพระราชดำรัสตอบรับการขึ้นครองราชย์ มีความว่า“ตามที่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภา ได้กล่าวในนามของปวงชนชาวไทย เชิญข้าพเจ้าขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ว่าเป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์กับรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทยนั้น ข้าพเจ้าขอตอบรับเพื่อสนองพระราชปณิธาน และเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทั้งปวง”กอปรกับพระราชปณิธานด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คือการสร้างคนดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรทรงมีพระบรมราโชบาย เพื่อสืบสานพระราชปณิธานแห่งองค์พระบรมชนกนาถในการสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง โดยทรงมุ่งให้การศึกษาต้องสร้างพื้นฐานแก่นักเรียน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม 3) มีงานทำ-มีอาชีพ และ 4) เป็นพลเมืองดี ประกอบกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ ไว้ว่า“ประเทศไทยมีความมั่นคงมั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพ พร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งคนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการเกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเองเนื่องจากปัจจุบันนี้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ทั้งวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนด้านอื่น ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างแพร่หลายอันส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงน้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณมหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 10) สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา 4 ด้าน คือ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐาน

ชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม 3) มีงานทำ - มีอาชีพ 4) เป็นพลเมืองดี ผ่านกระบวนการสร้างความตระหนัก การรับรู้ ความเข้าใจ การดำเนินงาน และสร้างความเข้มแข็ง การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การปรับปรุง/พัฒนา และเน้นการบูรณาการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ลงสู่สถานศึกษาเพื่อส่งต่อไปยังผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

2.2 เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาล ที่ 10

2.3 เพื่อศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา) จำนวน 107 คน ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,118 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,225 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 286 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Kreicie,R. V.& Morgan, 1970) โดยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน รวมจำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

3.2.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดกลยุทธ์ 3) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 4) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์

3.2.2 ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ประกอบด้วย 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง – มีคุณธรรม 3) มีงานทำ – มีอาชีพ และ 4) เป็นพลเมืองดี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แบบสอบถาม เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีจำนวน 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชการที่ 10 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 โดยมีข้อคำถามครอบคลุมตัวแปร 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดกลยุทธ์ 3) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 4) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถาม โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 จากแหล่งข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท สร้างแบบสอบถาม นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความครอบคลุมของเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มีค่า IOC เท่ากับ 0.912 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 เพื่อนำมากำหนดประเด็นคำถาม จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้

เครื่องมือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ติดต่อกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

3.5.2 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์แบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้

1) ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และให้ค่าน้ำหนักคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์

2) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามและการแปลความหมายของคะแนนกำหนด โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแปลความหมายรายข้อ รายด้าน และในภาพรวม$\overline{X}$

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product-Moment Correlation Coefficient) และแปลผลระดับความสัมพันธ์และวิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม และรายด้าน (N=370)

การบริหารเชิงกลยุทธ์	$\overline{X}$	S.D.	แปรผล
1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	4.66	.40	มากที่สุด
2. การกำหนดกลยุทธ์	4.75	.38	มากที่สุด
3. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ	4.70	.42	มากที่สุด
4. การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์	4.65	.50	มากที่สุด

โดยรวม	**4.69**	**.40**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.69) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การกำหนดกลยุทธ์ (M = 4.75) รองลงมา ได้แก่ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (M = 4.70) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (M = 4.66) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ (M = 4.65)$\overline{XXXXX}$

4.2 ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผล ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 โดยรวมและรายด้าน (N=370)

ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่10	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปรผล**
1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง	4.80	.37	มากที่สุด
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม	4.71	.43	มากที่สุด
3. มีงานทำ - มีอาชีพ	4.69	.42	มากที่สุด
4. เป็นพลเมืองดี	4.71	.40	มากที่สุด
โดยรวม	**4.73**	**.36**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.73) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (M = 4.80) รองลงมา ได้แก่ มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม และเป็นพลเมืองดี (M = 4.71) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การมีงานทำ-มีอาชีพ (M = 4.69)$\overline{XXXX}$

4.3 ผลการวิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สันของการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 (N=370)

การบริหารเชิงกลยุทธ์	**ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน ตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10**				
	มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (Y_1)	มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม (Y_2)	การมีงานทำ มีอาชีพ (Y_3)	เป็นพลเมืองดี (Y_4)	ประสิทธิผลด้านความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน (Y_{tot})

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (x_1)	.565**	.829**	.894**	.848**	**.897****
2. การกำหนดกลยุทธ์ (x_2)	.577**	.731**	.755**	.665**	**.779****
3. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (x_3)	.572**	.824**	.832**	.736**	**.848****
4. การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ (x_4)	.600**	.826**	.818**	.762**	**.859****
ปัจจัยคัดสรรทางการบริหารฯ (X_{tot})	**.623****	**.866****	**.888****	**.811****	**.911****

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก (r_{xy} =.911) มีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม (r_{xy} = .866**) การมีงานทำ-มีอาชีพ (r_{xy}=.888**) เป็นพลเมืองดี (r_{xy} = .811**) และมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (r_{xy}=.623**)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ของการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการ	b	Std.Error	**β**	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.947	.093		10.160	.000
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (x_1)	.450	.041	.508	11.097	.000
การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ (x_4)	.252	.026	.356	9.678	.000
การกำหนดกลยุทธ์ (x_2)	.108	.034	.113	3.198	.002
R = .922	R^2 = .850	F =689.460			
SE_{est} = .13914	R^2_{adj} = .850	a= .947			

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (x_1) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ (x_4) และการกำหนดกลยุทธ์ (x_2) จากผลการวิเคราะห์สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้ $\hat{Y}$ = .947 + .450(X_1) + .252(X_4) + .108(X_2) และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ $\hat{Z}$ = .508 (x_1) + .356 (x_4) +.113 (x_2)

แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ และการควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.4 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของ

ผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

ในภาพรวม พบว่า สถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบครบวงจรตามกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับพระบรมราโชบายทั้ง 4 ด้าน กำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายรายปีที่สามารถปฏิบัติได้จริง การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เน้นการบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยใช้กระบวนการ PDCA และ PLC เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน จัดสรรทรัพยากรและกำหนดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ต่อผู้เรียน ด้านการควบคุมและประเมินผลควรมีระบบนิเทศ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เครื่องมือที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เน้นการนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการจัดทำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ทั้งนี้ แนวทางสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการกำหนดพระบรมราโชบายเป็นแกนหลักของโครงสร้างเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา และการพัฒนาระบบประเมินผลเชิงพฤติกรรมของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานฐานชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงอันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

5.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านการกำหนดกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และด้านการควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับกระบวนการ การบริหารอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนและกำหนดทิศทางองค์กรอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากนโยบายทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ที่ส่งเสริมให้สถานศึกษาบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีเป้าหมายที่ชัดเจน จึงทำให้ผู้บริหารต้องใช้กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถกำหนดทิศทางของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ แม้จะอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน แต่สะท้อนให้เห็นว่ายังมีข้อจำกัดในด้านการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเกิดจากภาระงานที่หลากหลายของผู้บริหาร หรือขาดเครื่องมือและกลไกในการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ชุภิดา ไชยพิเดช (2568) ที่พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการประเมินกลยุทธ์ โดยเฉพาะด้านการประเมินกลยุทธ์ที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่ม อีกทั้งยังพบว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเป็นเลิศของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกุนตลา รัตนไพบูลย์วัฒนา (2564) ที่พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนเอกชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อประชาธิปไตยร่วมสมัย : ความท้าทายและช่องว่างใน 6 ประเทศยุโรป (Kalev et al., 2025) ซึ่งเป็นงานวิจัยร่วมสมัยที่สำรวจระบบการศึกษาพลเมืองใน 6 ประเทศ (เอสโตเนีย, ฟินแลนด์, ไอร์แลนด์,เยอรมนี, สเปน และโปแลนด์) งานวิจัยนี้พบว่าการสร้างพลเมืองไม่ใช่เพียงหน้าที่ของครูวิชาสังคมศึกษาเท่านั้นแต่คือเรื่องของ "นโยบายและการกำกับดูแล" ในระดับสถานศึกษา คณะผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะประชาธิปไตยที่มีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมอย่างเป็นปึกแผ่น 2) การโต้แย้งด้วยเหตุผลและรับฟังความเห็นที่แตกต่าง 3) การใช้วิจารณญาณที่เท่าทันข้อมูล และ 4)ความล้มลุกคลุกคลานทางประชาธิปไตยหรือความเข้มแข็งภายใต้วิกฤต จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่าปัญหาใหญ่ระดับโลกคือ "ช่องว่างในการนำนโยบายไปปฏิบัติ" ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรและการฝึกอบรมครูที่สม่ำเสมอ ประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น ฟินแลนด์ จะใช้แนวทางการบริหารแบบองค์รวมที่บูรณาการความเป็นพลเมืองเข้าสู่ทุกวิชาและทุกกิจกรรม ความสำเร็จของการสร้างพลเมืองดีในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับการที่ผู้บริหารสามารถสร้าง "ระบบกำกับดูแล" ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ครบวงจร ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การศึกษาพลเมืองไม่เป็นเพียงแผนงานที่สวยงามแค่บนกระดาษ และสอดคล้องกับรายงานของยุโรปการศึกษาความเป็นพลเมืองในโรงเรียนในยุโรป (Eurydice, 2017) ระบุว่าระบบการศึกษาในยุโรปส่วนใหญ่ยังคงติดหล่มกับการประเมิน "ความรู้เชิงข้อเท็จจริง" มากกว่าการวัด "สมรรถนะเชิงพฤติกรรม" ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหากสถานศึกษาไม่สามารถพัฒนาเครื่องมือประเมินตามสภาพจริงได้ การสร้างพลเมืองดีตามพระบรมราโชบายก็จะหยุดอยู่เพียงการจัดกิจกรรม แต่ไม่สามารถยืนยันผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนได้ กล่าวโดยสรุปการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 มีความเข้มแข็งในด้านการกำหนดทิศทางและแผนงาน แต่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการควบคุม ติดตาม และประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบวงจร และสามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีได้อย่างยั่งยืนต่อไป

5.2 ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับพระบรมราโชบายด้านการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการปลูกฝังคุณลักษณะ ค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการเป็นพลเมืองดีของสังคม

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม(HolisticDevelopment) ที่ไม่เพียงแต่เน้นด้านวิชาการ แต่ยังให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไป เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมถึงมีความรักและความผูกพันต่อชุมชนของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากสถานศึกษาได้บูรณาการเนื้อหาด้านหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม และวัฒนธรรมไทยเข้าไว้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองดีผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณฐมล วัตรุจีกฤต พระครูเขมธรรมโฆสิต และบุญเลิศ วีระพรการต์ (2567) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษารัชกาลที่ 10 สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองดี ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ซึ่งมีความโดดเด่นจากการจัดกิจกรรมและการบริหารงานวิชาการที่สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของผู้เรียนขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยยศ จินารัตน์ (2565) ที่พบว่า องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี เช่น ความรู้ การเคารพกฎหมาย การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาสังคม ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการที่ผู้เรียนมีระดับความเป็นพลเมืองดีอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น เป็นผลมาจากการปลูกฝังองค์ประกอบดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษา นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ González-Valencia (2022) เป็นงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ประเมินความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (อายุ 15-16 ปี) ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมผ่านมิติพลเมืองโลก คณะผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับการรู้เท่าทันสื่อพลเมืองแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับพรรณนา(Descriptive) คือบอกได้แค่ว่าเห็นปัญหาอะไรแต่ไม่เข้าใจสาเหตุ 2) ระดับตีความ (Interpretive) คือเริ่มเห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาท้องถิ่นและปัญหาโลก และ 3) ระดับวิพากษ์ (Critical) คือการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาทางโครงสร้างอำนาจและความยุติธรรม ผลการวิจัยที่น่าตกใจคือ มีนักเรียนเพียงร้อยละ 1.8เท่านั้นที่สามารถวิเคราะห์ไปถึงระดับวิพากษ์ได้ นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับมิติด้านสังคมและการเมืองแต่กลับ "เพิกเฉย" หรือละเลยมิติทางเศรษฐกิจและความยุติธรรมเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้มิติเศรษฐกิจพลเมือง มีคะแนนต่ำที่สุด สาเหตุเกิดจากการที่หลักสูตรและการบริหารจัดการสถานศึกษาไม่ได้ออกแบบให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพสุจริตกับการแก้ปัญหาสังคมโลก ผู้วิจัยเสนอว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมการสอนแบบ "ประเด็นขัดแย้ง" (Controversial Issues) และจริยธรรมทางสังคม เพื่อให้นักเรียนก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้รับข้อมูลไปสู่การเป็นผู้กระทำการทางสังคม การสร้างพลเมืองดีจึงต้องฝึกให้มี "หัวใจพลเมือง" ที่มุ่งหวังการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เพียงแค่ทำตามกฎระเบียบเท่านั้นความสำเร็จของแผนกลยุทธ์ในโรงเรียนยุคใหม่จึงต้องบรรจุมิติความยุติธรรมทางสังคมเข้าไปในทุกโครงการและทุกแผนพัฒนาครู เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่พร้อมเผชิญความท้าทายในโลกแห่งความจริง

5.3 ความสัมพันธ์การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมรา

โชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก อยู่ในระดับสูงมาก ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ และการกำหนดกลยุทธ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .922 แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ และการกำหนดกลยุทธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน ตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมช่วยให้สถานศึกษามองเห็นบริบท โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งผลให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม ขณะที่การกำหนดกลยุทธ์เป็นการวางเป้าหมายและแนวทางที่ชัดเจนในการปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี และการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน พร้อมทั้งสามารถปรับปรุงแก้ไขได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยชนก รสหอม (2567) ที่พบว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์มีความเชื่อมโยงกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษาในมิติต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล อุ่นเสียม (2561) ที่พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะด้านการกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติทางบวก และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทความของ James A. Banks (2017) นักวิชาการระดับโลกด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง"ภาวะพลเมืองล้มเหลว"(Failed Citizenship) ซึ่งเป็นประเด็นวิกฤตที่สถานศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญภาวะนี้เกิดขึ้นเมื่อเยาวชนรู้สึกว่าตนเองถูกกีดกันเชิงโครงสร้างจากรัฐไม่ได้รับการยอมรับในตัวตนหรือวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้พวกเขาไม่สามารถรับเอาค่านิยม สัญลักษณ์ หรือความจงรักภักดี ต่อชาติมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเองได้ โรงเรียนในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ ประสบปัญหาการบริหารจัดการที่เน้นการซึมซับ (Assimilation) ซึ่งยิ่งสร้างความแปลกแยกและนำไปสู่การต่อต้านนโยบายรัฐ "การศึกษาพลเมืองเพื่อการเปลี่ยนแปลง" เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน โดยอาศัย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การยอมรับและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อคานอำนาจกับเรื่องเล่ากระแสหลักที่ปิดกั้นความหลากหลาย 2) การให้ความสำคัญกับภาษาแม่หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะฐานคิดของพลเมือง 3) การใช้กิจกรรมเชิงจินตนาการเพื่อสร้างอนาคตที่เท่าเทียมร่วมกัน และ 4) การฝึกทักษะการกระทำการทางเมืองที่สร้างสรรค์ ซึ่งการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต้องเริ่มจากการ "วิเคราะห์สภาพแวดล้อม" ที่มองเห็นความแตกต่างของภูมิ

หลังผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะพลเมืองล้มเหลว และต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ส่งผ่านความรู้ดั้งเดิมสู่การสร้าง "เรื่องเล่ากระแสรอง" ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างชาติได้อย่างไร เป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพทางการเมือง และทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมืองบนฐานของเหตุผลและความเป็นธรรม ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ ไปจนถึงการควบคุมและประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษาโดยรวม

5.4 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า สถานศึกษาควรดำเนินการเป็นระบบครบวงจร เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องพระบรมราโชบาย นำสู่การปฏิบัติผ่านการเรียนรู้และกิจกรรมโดยใช้ PDCA และ PLC พร้อมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ความยั่งยืนเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การประเมินพฤติกรรมผู้เรียนผ่านการเรียนรู้แบบโครงงานฐานชุมชน ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการกำหนดแผนหรือทิศทางขององค์กรเท่านั้น แต่ต้องเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และสามารถพัฒนาผู้เรียนในมิติความเป็นพลเมืองดีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ที่เน้นผลลัพธ์เชิงคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยชนก รสหอม (2567) พบว่า มีความสอดคล้องกันในประเด็นการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางของสถานศึกษาอย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ และการดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการกำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผลการวิจัยได้ต่อยอดแนวคิดดังกล่าว โดยเน้นการนำกลยุทธ์ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชบายอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชุภิดา ไชยพิเดช (2568) ที่พบว่า การประเมินกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่เน้นการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับรายงานฉบับสมบูรณ์ของสหภาพยุโรป (Eurydice, 2017) ได้ทำการเปรียบเทียบเชิงนโยบายใน 42 ระบบการศึกษา เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการเรื่องการศึกษาพลเมืองของสถานศึกษา ผ่าน 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การจัดโครงสร้างหลักสูตร 2) การสอนและการเรียนรู้ 3) การประเมินผลผู้เรียน และ 4) การพัฒนาครู ผลการวิเคราะห์พบว่าความท้าทายที่เหมือนกันทั่วโลกคือ "ความล้มเหลวของการประเมินผล"ซึ่งสถานศึกษาส่วนใหญ่มักติดหล่มอยู่กับการวัด "ความรู้เชิงข้อเท็จจริง" ผ่านข้อสอบปรนัย แต่ไม่สามารถประเมิน"สมรรถนะเชิงพฤติกรรม" หรือทักษะการมีส่วนร่วมในชีวิตจริงได้ ดังนั้นแนวทางสู่ความสำเร็จคือการที่

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดนโยบายให้เกิด "วัฒนธรรมพลเมืองทั่วทั้งโรงเรียน" โดยส่งเสริมให้มีโครงการที่เชื่อมโยงกับชุมชนและภาคีเครือข่ายภายนอก สถานศึกษาที่บริหารงานอย่างมีประสิทธิผลจะจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนความเป็นครูมืออาชีพ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสืบค้นและสร้างนวัตกรรม ซึ่งต้องอาศัยแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและการสนับสนุนงบประมาณที่เป็นระบบ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ต้องบูรณาการความเป็นพลเมืองเข้าสู่ทุกส่วนขององค์กร จึงจะเกิดความยั่งยืนได้

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้อย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาบูรณาการพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 สู่แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษากำหนดพระบรมราโชบายด้านการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการสร้างพลเมืองดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่าน "โครงงานฐานชุมชนดิจิทัล" (Digital Community-Based Project Learning) เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรม โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบเดิมสู่การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน บูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล และสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาไปสู่การเป็น "นวัตกร" หรือ" ผู้ประกอบการรุ่นใหม่" ที่สามารถแก้ปัญหาในชุมชนของตนเองได้จริง ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวิชาชีพ (PLC) และระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) โดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาครูและบุคลากร ให้ปรับบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของพลเมืองดี โดยใช้กระบวนการ PLC เป็นกลไกหลักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสอดแทรกคุณธรรมในรายวิชาต่าง ๆ และจัดให้มีระบบพี่เลี้ยง พร้อมทั้งยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) อย่างต่อเนื่อง

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายเชิงรุกในการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองชุมชน และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน โดยใช้สถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการเป็นต้นแบบที่ดี และส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

ในการพัฒนาลูกหลานให้เป็นพลเมืองดีอย่างยั่งยืน

6.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงประยุกต์ใช้สำหรับสถานศึกษา เพื่อให้นำผลการวิจัยมาพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนตามพระบรมราโชบายของในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1) สถานศึกษาควรบูรณาการพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ในแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ และระบุโครงการและกิจกรรมไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อให้เกิดการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

2) สถานศึกษาควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่เพื่อระบุ "ปัจจัยเชิงกลยุทธ์" ใช้การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อหาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน

3) สถานศึกษาควรพัฒนาระบบประเมินผลตามสภาพจริงด้วยตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม (BehavioralKPIs) ที่สะท้อนการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนร่วมกับครอบครัวและชุมชนติดตามผลความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และนำผลมาปรับปรุงแผนกลยุทธ์ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

4) สถานศึกษาควรขับเคลื่อนผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการเป็นแบบอย่างของครู(Role Model) ใช้กระบวนการ PLC เป็นกลไกหลักให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารประพฤติตนเป็น "แบบอย่าง" ของพลเมืองดี และจัดให้มีระบบพี่เลี้ยง เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งเน้นการสร้างคนดี

5) การวิจัยครั้งนี้อาจจะมีข้อจำกัดด้านการสรุปอ้างอิงผลการวิจัย (Generalizability) เนื่องจากศึกษาเฉพาะสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เท่านั้น ซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยที่พบว่าตัวแปรด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลสูงสุดในพื้นที่นี้ จึงอาจไม่สามารถนำไปสรุปอ้างอิงหรือเป็นตัวแทนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่นที่มีปัจจัยทางภูมิหลังของผู้เรียนและชุมชนที่ต่างออกไปได้อย่างสมบูรณ์

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาระบบและเครื่องมือในการติดตาม และประเมินผลเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างครบวงจร โดยอาจกำหนดหัวข้อวิจัยในครั้งต่อไปว่า “รูปแบบการพัฒนาระบบการควบคุมและประเมินผลการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

6.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะอาชีพและการดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เรียนระดับประถมศึกษา โดยอาจกำหนดหัวข้อวิจัยในครั้งต่อไปว่า “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพของผู้เรียนระดับประถมศึกษาตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10”

6.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงสาเหตุหรือเชิงทดลอง เพื่อยืนยันอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยอาจกำหนดหัวข้อวิจัยในครั้งต่อไปว่า “รูปแบบความสัมพันธ์เชิง

สาเหตุของการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน”

6.2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวในสถานศึกษาจริงและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจกำหนดหัวข้อวิจัยในครั้งต่อไปว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์โดยใช้ PDCA และ PLC ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียน”

เอกสารอ้างอิง

ชัยยศ จินารัตน์. (2565). แนวทางการพัฒนาปัจจัยองค์ประกอบความเป็นพลเมืองดีให้มีผลต่อประชาสังคมแนวใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4*(3), 327–336.

ชุภิดา ไชยพิเดช, เอกลักษณ์ เพียสา, & วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2568). องค์ประกอบการบริหารเชิงกลยุทธ์และความเป็นเลิศของโรงเรียน. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (ควรตรวจสอบและเพิ่มปีที่ (Volume), ฉบับที่ (Issue) และเลขหน้า (Pages))*

ณฐมล วัตรุจีกฤต, พระครูเขมธรรมโฆสิต, & บุญเลิศ วีระพรการต์. (2567). การบริหารสถานศึกษาตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา รัชกาลที่ 10 ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 7 ฝั่งอันดามัน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 6*(4), 361–372.

บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล อุ่นเสียม. (2561). *ความสัมพันธ์ของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

สกุนตลา รัตนไพบูลย์วัฒนา. (2564). *การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดราชบุรี* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.* กระทรวงศึกษาธิการ.

หทัยชนก รสหอม, เบญจพร ชนะกุล, & สุภาพ เต็มรัตน์. (2567). การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9*(2), 833–846.

Banks, J. A. (2017). Failed citizenship and transformative civic education. *Educational Researcher, 46*(7), 366–377.

European Commission/EACEA/Eurydice. (2017). *Citizenship education at school in Europe 2017.* Publications Office of the European Union.

González-Valencia, G., Massip Sabater, M., & Santisteban Fernández, A. (2022). Critical global citizenship education: A study on secondary school students. *Frontiers in Education, 7*, Article 867113. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.867113

Kalev, L., Hytti, M., Hallik, M., & Sandström, N. (2025). Citizenship education for contemporary democracy: Challenges and gaps in six European countries. *Societies, 15*(12), 355. https://doi.org/10.3390/soc15120355

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Likert, R. (1967). The method of constructing an attitude scale. In M. Fishbein (Ed.), *Readings in attitude theory and measurement* (pp. 90–95). Wiley.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

Personnel Administration in the Digital Era Based on Pāpaṇika Dhamma III of School Administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 3

วัฒชีระพงษ์ วงษ์พาศกลาง[1*], พระครูปริยัติคุณรังษี[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์เลย, ประเทศไทย

Watcherapong Wongprasklang[1], Phrakhru Pariyattikhunrangsi[2]
[1,2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhis College, Thailand
✉: * Watcherapong070237@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 May 2026; Revised: 16 June 2026; Accepted: 18 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 2. ศึกษาวิธีการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 3. เสนอแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 31 คน และครูผู้สอน 205 คน รวม 236 คน และสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 7 รูป/คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมา ได้แก่ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และการพัฒนาบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การให้บุคลากรพ้นจากงาน 2. การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักนิสสยสัมปันโน รองลงมาคือ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักวิธูโร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักจักขุมา 3. แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนอัตรากำลังโดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการวิเคราะห์ ส่งเสริมการสรรหาและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะดิจิทัล สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา

รวมทั้งดำเนินการให้บุคลากรพ้นจากตำแหน่งอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และมีเหตุผล โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล, หลักปาปณิกธรรม 3, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the conditions of personnel administration in the digital era of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 3; 2) to study personnel administration methods in the digital era based on Pāpaṇika Dhamma III of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 3; and 3) to propose guidelines for developing personnel administration in the digital era based on Pāpaṇika Dhamma III of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 3. This study employed a mixed-methods research design. The sample group consisted of 31 school administrators and 205 teachers, totaling 236 participants. For the qualitative study, the researcher conducted interviews with 7 key informants. The research instruments included questionnaires and interview forms, and the data were analyzed using descriptive statistics. The research results were as follows: 1. The overall level of personnel administration in the digital era of school administrators was at a high level. The aspect with the highest mean score was workforce planning and position determination, followed by recruitment and appointment, and personnel development, while the aspect with the lowest mean score was personnel termination. 2. The overall level of personnel administration in the digital era based on Pāpaṇika Dhamma III of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 3 was at a high level. The aspect with the highest mean score was personnel administration based on Nissayasampanno, followed by personnel administration based on Vidhuro, while the aspect with the lowest mean score was personnel administration based on Cakkhumā. 3. The guidelines for developing personnel administration in the digital era based on Pāpaṇika Dhamma III indicated that administrators should plan workforce management by using data and technology for analysis, promote recruitment and personnel development to enhance digital skills, support competency development, knowledge exchange, and educational innovation, and implement personnel termination processes fairly, transparently, and reasonably through the use of data-based decision-making.

Keywords: Personnel Administration, Pāpaṇika Dhamma III, School Administrators

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบันสถานการณ์โลกที่การแข่งขันทางเศรษฐกิจเข้มข้นขึ้น สังคมโลกเชื่อมโยงกันมากขึ้นในสภาพไร้พรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด และไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีที่สนับสนุนการทำงานเช่นที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่ได้หลอมรวมเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต และปฏิวัติโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการ การทำงานของรัฐ และกระบวนการทางสังคมไปจากเดิม สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2560) จากสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นสภาพที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของการปรับตัวของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงสู้การเป็นสังคมแห่งยุค

ดิจิทัล (Digital Era) ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้า ทำให้มีความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร สุกัญญา แช่มช้อย (2561)

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับสู่คุณภาพการศึกษา Thailand 4.0 คือ การเติบโตของมนุษย์ถึงที่สุดของความสามารถ และความสามารถนั้นจะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างของบุคลากร ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านทรัพยากรมนุษย์ และผู้บริหารสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการวางแผนและประกอบการตัดสินใจได้อย่างครบถ้วนรอบด้านและเชื่อมโยงกันทุกมิติ ศุภเกียรติ วรสาร และ จิตตรา จันขอนแก่น (2668) ตั้งแต่กระบวนการจัดหาบุคลากรเข้าทำงาน การพัฒนาบุคลากร จนกระทั่งการออกจากงาน องค์กรจะต้องพัฒนาบุคลากรของตนให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ต้องพัฒนาคู่ขนานไปพร้อมกันทั้งบุคลากรและองค์กรผ่านกระบวนการเรียนรู้งาน ปราณี คาดการณ์ไกล (2566)

การนำหลักปาปณิกธรรม 3 มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้สถานศึกษามีการพัฒนา โดยมีภาวะความเป็นผู้นำ ส่งเสริมให้องค์กรหันมาสนใจเรื่องการพัฒนาศักยภาพในหลายระดับ สอดคล้องกับการฟื้นฟู และสร้างสรรค์สังคมที่ดีในปัจจุบัน โดยยึดหลักปาปณิกธรรมในการบริหารองค์กร ได้แก่ 1) จักขุมา ผู้บริหารต้องมีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธูโร ผู้บริหารสามารถจัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ 3) นิสสยสัมปันโน ผู้บริหารพึ่งต้องเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ ซึ่งความเป็นภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรมของผู้บริหารองค์กรในยุคชีวิตวิถีใหม่ สามารถนำมาซึ่งการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และสังคมที่ยั่งยืนต่อไป ทองดี ปาโส (2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่ ด่านซ้าย ภูเรือ และนาแห้ว รวม 105 โรงเรียน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน พบจุดอ่อนสำคัญด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร รวมถึงการให้บริการที่ยังไม่ครอบคลุมทุกภาระงาน โดยปัญหาหลัก ได้แก่ การมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากที่ครูไม่ครบทุกกลุ่มสาระ การโยกย้ายบุคลากรทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรไม่สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็น และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังไม่เป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและมาตรฐานในการบริหารงานบุคคลและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 (2568)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 3 เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 3 และนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ที่จะนำไปสู่การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ลักษณะที่แสดงถึงการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ที่สอดคล้องกัน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3. ด้านด้านการพัฒนาบุคลากร และ 4. ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 531 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Specific selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

1) สภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

2) วิธีการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

3) แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชากร มีวิธีดำเนินการดังนี้

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 531 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 3 โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3. ด้านด้านการพัฒนาบุคลากร 4. ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert's Rating Scale) ดังนี้

5 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นกับข้อความอยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นกับข้อความอยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นกับข้อความ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นกับข้อความอยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นกับข้อความอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

1.กำหนดกรอบข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามตอนที่1สำหรับการสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

2. ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดตัวแปรและประเด็นในการตั้งคำถาม

3. นำข้อมูลที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดขอบเขตของเนื้อหาสร้างคำนิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม ให้ครอบคุลมประเด็นที่ เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ประกอบด้วย 4 ด้าน

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนด ประเด็นให้ครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาจากกรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ ประกอบด้วย คำถามเป็นรายข้อ เป็นแบบแบบตรวจสอบรายการ (Multiple choices) และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณ ค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับคำแนะนำและทำการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้อง เหมาะกับขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. นำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยในข้อคำถามได้กำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ คือ

สอดคล้อง = +1 ไม่แน่ใจ = 0 และไม่เห็นด้วย = -1 โดยหาค่า IOC ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ และแก้ไขจำนวน 5 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและเนื้อหา ค่า IOC พบว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

7.ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับ ครู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 และ เขต 2 เพื่อพิจารณาหาค่าความเชื่อมั่นของ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค ที่กำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ที่ระดับ 0.80 ขึ้นไป ได้ค่า Reliability Statistics อยู่ที่ .990

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการค้นคว้าอิสระต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย โดยส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามไปยังสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 จำนวน 236 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนครบทั้ง 236 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางการวิจัยมาประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

แบบสอบถาม ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%) และนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายใต้ตาราง ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อ และนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert’s Rating Scale) และแปรผล และขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ระดับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งภาพรวมหลายด้านและหลายข้อ และนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert’s Rating Scale) และแปรผล

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 การหาแนวทางการส่งเสริมหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเป็นแหล่งข้อมูล จำนวน 7 คน

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ กับผู้ทรงคุณวุฒิ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติเบื้องต้นที่กำหนด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีความรู้และ ประสบการณ์ทางการบริหารงานบุคคลมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 6 คน และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 1 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการสัมภาษณ์ การสร้างคำถาม เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาตามที่กำหนด

2. สร้างคำถามในการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลจากแบบสอบถามระดับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 จากข้อการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมจากการศึกษา ในขั้นตอนที่ 1 แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้อง ความครอบคลุมเนื้อหา ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม จากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำเครื่องมือกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ ฉบับใหม่เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 1 รูป รวมทั้งสิ้น 7 รูป/คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบการอธิบายผลการวิจัยตามบริบทที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.45	0.65	มาก	1
2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.41	0.68	มาก	2
3. ด้านด้านการพัฒนาบุคลากร	4.39	0.73	มาก	3
4. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน	4.37	0.66	มาก	4
รวม	**4.41**	**0.68**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 รองลงมาคือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 ด้านด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66

2. ผลการวิเคราะห์ วิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียน	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. หลักจักขุมา	4.34	0.74	มาก	3
2. หลักวิธูโร	4.36	0.73	มาก	2
3. หลักนิสสยสัมปันโน	4.39	0.63	มาก	1
รวม	**4.36**	**0.70**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักหลักนิสสยสัมปันโน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 รองลงมา คือ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักวิธูโร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักจักขุมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารจำเป็นต้องมี การกำหนดจำนวนและตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสมกับภารกิจของโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลในการวิเคราะห์และคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อให้การจัดสรรกำลังคนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษา และนำไปสู่การพัฒนาองค์กร 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารต้องมี กระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านดิจิทัลเข้ามาปฏิบัติงาน โดยใช้ระบบดิจิทัลช่วยให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านการพัฒนาบุคลากรผู้บริหารต้องมี เป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัล ผ่านการอบรม การเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล และ 4) ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ผู้บริหารต้องมีการดำเนินการให้บุคลากรพ้นจากตำแหน่งตามหลักเกณฑ์และเหตุผลที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรู้สึกของบุคลากร ควบคู่กับการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

5. อภิปรายผล

จากการวิจัย การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า สภาพพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง เนื่องจาก การวางแผนจำนวนบุคลากรและการกำหนดตำแหน่งงาน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ คาดการณ์กำลังคนให้สอดคล้องกับเป้าหมายกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การทำงาน และความต้องการขององค์กรในยุคปัจจุบัน รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานบุคคลให้ทันสมัย คาดการณ์ล่วงหน้าด้วยข้อมูลสถิติกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรให้เหมาะสมกับงานผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้บุคลากร

สามารถปรับตัว และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนี ท้าวมา ธิดารัตน์ จันทะหิน และชวนคิด มะเสนะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีความตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานบุคคล เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรหลักในการขับเคลื่อนการศึกษา โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและสะดวก อีกทั้งการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานย่อมส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และช่วยให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิจัยพบว่า วิธีพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักนิสสยสัมปันโน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารและพัฒนาบุคลากรโดยอาศัยหลักแห่งการมีที่พึ่งพาอาศัยที่ดี มีการส่งเสริมความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายการทำงาน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษา สนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการทำงานเป็นทีมผ่านระบบดิจิทัล เพื่อให้การบริหารงานบุคคลเกิดความคล่องตัว โปร่งใส และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการอุทัย อตฺตมปญฺโญ (ศรชา) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และด้านการบรรจุแต่งตั้ง ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ด้านการสรรหาบุคลากร และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 พบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด มุ่งเน้นการบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการอุทัย อตฺตมปญฺโญ (ศรชา) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสงเสรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของ

ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 1) ด้านการสรรหาบุคลากร ควรกำหนดคุณลักษณะที่ตรงกับงาน คัดเลือกบุคลากรที่ดีที่สุดใน การปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จ ๒) ด้านการพัฒนาบุคลากรควรส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาตนเอง จัดให้มีสวัสดิการด้านต่าง ๆ 3) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ควรวางแผนอัตรากำลังให้เหมาะสมกับความสามารถและความถนัดของบุคลากร 4) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ควรมีการพิจารณาความดีความชอบโดยปราศจากอัคติ 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนสถานศึกษามีวิธีการประเมินคุณภาพบุคลากร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 เชิงนโยบาย ผู้บริหารโรงเรียนควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานบุคคลอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดระบบข้อมูลบุคลากรที่ปลอดภัย เพื่อรองรับการพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในยุคดิจิทัล

6.2 เชิงปฏิบัติการ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 มีจุดเด่นด้านการวางแผนอัตรากำลังโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ แต่ควรพัฒนาด้านการให้บุคลากรพ้นจากงานให้มีความเป็นธรรมและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับหลักปาปณิกธรรม 3 ในการวางแผน สรรหา และพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรการศึกษา

6.3 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่หรือสังกัดอื่น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาเอกชน เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและขยายองค์ความรู้ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทองดี ปาโส. (2566). *ภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรมของการบริหารองค์กรในยุคชีวิตวิถีใหม่. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6*(4), 145–157.

ปราณี คาดการณ์ไกล. (2556). *การใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

พระอธิการอุทัย อตฺตมปญฺโญ (ศรชา). (2565). *การบริหารงานบุคคลตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

รัชนี ท้าวมาชนี, ธิดารัตน์ จันทะหิน, & ชวนคิด มะเสนะ. (2568). การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 3*(6), 33–51.

ศุภเกียรติ วรสาร, & จิตตรา จันขอนแก่น. (2568). การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา. *วารสารมจร, 10*(1), 25–40.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568.* กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579).* กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

Guidelines for Developing Participatory Leadership Based on Brahmavihāra IV of School Administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2

พระธนาวุฒิ ธนวุฑฺโฒ (ดอกพอง)[1*], พระครูปริยัติคุณรังษี[2], พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ[3]

[1.,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Tanawut Thanawuttho (Dokphong Phrakhru)[1], Pariyattikhunrangsi[2], Phrakhrupalad Somchai Nissabho[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * dokpong345@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 22 May 2026; Revised: 19 June 2026; Accepted: 25 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำนวน 269 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ และสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ รวมจำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผลประโยชน์ รองลงมาคือด้านการให้คำปรึกษา ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผน และด้านปฏิบัติการตามลำดับ 2. การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านอุเบกขา รองลงมาคือด้านกรุณา ด้านเมตตา และด้านมุทิตา ตามลำดับ 3. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ควร

บูรณาการหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เข้ากับกระบวนการบริหารในทุกมิติ ทั้งด้านการตัดสินใจ การวางแผน การให้คำปรึกษา การปฏิบัติการ และการบริหารผลประโยชน์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ดังกล่าว จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม ควบคู่กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ อันนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และความเข้มแข็งภายในองค์กรสถานศึกษา ตลอดจนส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม, หลักพรหมวิหาร 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the conditions of participatory leadership of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2; 2) to study the development of participatory leadership based on Brahmavihāra IV of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2; and 3) to propose guidelines for developing participatory leadership based on Brahmavihāra IV of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2. This study employed a mixed-methods research design. The target group consisted of 269 educational personnel under Loei Primary Educational Service Area Office 2. The research instrument for quantitative data collection was a five-level rating scale questionnaire. For the qualitative study, the researcher conducted interviews with seven key informants, including educational scholars, school administrators with at least five years of administrative experience, and Buddhist administrative experts. The qualitative research instrument was an interview form. The research results were as follows: 1. The overall level of participatory leadership of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2 was at a high level. When considered by aspects, the aspect with the highest mean score was benefits, followed by consultation, decision-making, planning, and operational practice, respectively. 2. The overall level of participatory leadership development based on Brahmavihāra IV of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2 was at a high level. When considered by aspects, the aspect with the highest mean score was equanimity (Upekkhā), followed by compassion (Karuṇā), loving-kindness (Mettā), and sympathetic joy (Muditā), respectively. 3. The guidelines for developing participatory leadership based on Brahmavihāra IV of school administrators under Loei Primary Educational Service Area Office 2 indicated that the principles of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity should be integrated into all dimensions of administration, including decision-making, planning, consultation, operational practice, and benefit management. Emphasis should be placed on personnel participation, fairness, transparency, and positive motivation. The application of Brahmavihāra IV would enable administrators to develop ethical leadership alongside effective management, leading to cooperation, harmony, and organizational strength within educational institutions, as well as contributing to the sustainable improvement of educational quality.

Keyword: Participatory leadership, Brahmavihāra IV, School Administrators

1. บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (Leithwood, Harris, and Hopkins, 2020: 10) การบริหารสถานศึกษาจึงต้องการผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย สำหรับประเทศไทย งานวิจัยชี้ว่า “ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม” เหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์กรช่วยให้บุคลากรมี

ส่วนร่วมและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (กิตติศักดิ์ ละออ, 2566: 80) นอกจากนี้ การบูรณาการร่วมกับหลัก “พรหมวิหาร 4” (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) จะช่วยเสริมสร้างความจริยธรรม ความไว้วางใจ และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาไทยที่ยั่งยืน (พงศ์ศักดิ์ ชัยเสนา, 2567: 115)

การจัดการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความท้าทายเฉพาะตัว ทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำและขาดแคลนทรัพยากร (อนันต์ บุญยงค์, 2565: 50) โรงเรียนจึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแก่นของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมอีสานที่มีรากฐานทางศาสนาและความผูกพันแบบเครือญาติ ก็เอื้อต่อการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้บริหารงานเชิงคุณธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นธรรม (ธีระวัฒน์ จันทวงษ์, 2566: 88 – 102)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อการบริหารสถานศึกษาใน 4 ด้านหลัก คือ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานทั่วไป ผู้นำแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างทีมงานที่เข้มแข็งและผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ดี เมื่อบูรณาการร่วมกับกรอบจริยธรรมของหลักพรหมวิหาร 4 จะช่วยพัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการโรงเรียนมีคุณภาพสูงขึ้นอย่างชัดเจน (ศิริพร จันทบุรี, 2568: 1–15)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเผชิญกับความท้าทายตามบริบทภูมิภาคที่กล่าวมาข้างต้น และยังมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด จาก รายงานการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการศึกษาของ สพป.เลย เขต 2 ประจำปี 2567 พบว่า แม้ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดจะมีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กร แต่ยังคงมี ข้อจำกัดด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ในหลายมิติ ได้แก่ การสื่อสารสองทางระหว่างผู้บริหารกับครูยังไม่ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงพอ การขาดกลไกที่เป็นระบบในการสร้างแรงจูงใจร่วม การตัดสินใจที่บางครั้งยังขึ้นอยู่กับการพิจารณาของผู้บริหารเป็นหลัก และการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนงานของสถานศึกษาที่ยังไม่เป็นระบบ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเชิงประจักษ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.เลย เขต 2 จำเป็นต้องมี แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำ ที่ชัดเจน เป็นระบบ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เข้ากับหลักการทางจริยธรรมที่เข้มแข็งของ พรหมวิหาร 4 ได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในสังกัดได้อย่างยั่งยืน ด้วยเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง "แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2" เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริหารและการพัฒนาองค์กร พัฒนาโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

2. เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2” ผู้วิจัยได้เสนอวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มประชากรที่ได้กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – dept interview)

3.2 ระยะที่ 1 การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้บริหาร และ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 899 คน ซึ่งเป็น ผู้บริหาร จำนวน 121 คน และครูผู้สอน จำนวน 778 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง Krejcie and Morgan (1970) และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 269 คน ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 แสดงขนาดกลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามอำเภอที่ตั้งของโรงเรียน

ที่	อำเภอ	ประชากร(คน)			กลุ่มตัวอย่าง(คน)		
		ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม
1	อำเภอวังสะพุง	41	265	306	12	79	92
2	อำเภอหนองหิน	14	72	86	4	22	26
3	อำเภอภูกระดึง	19	120	139	6	36	42
4	อำเภอภูหลวง	13	92	105	4	28	31

ที่	อำเภอ	ประชากร(คน)			กลุ่มตัวอย่าง(คน)		
		ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม
5	อำเภอผาขาว	25	148	173	7	44	51
6	อำเภอเอราวัณ	9	81	90	3	24	27
	รวม	**121**	**778**	**899**	**36**	**233**	**269**

จากตารางที่ 3.1 ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยยึดตามพื้นที่ตั้งของสถานศึกษา เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ครอบคลุมทั่วพื้นที่ทำการวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling) ด้วยการจับสลาก เพื่อระบุผู้ให้ข้อมูล(จักรกฤษณ์ โพดาพล และคณะ, 2563: 150)

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหาร จากหนังสือ วารสาร ตำรา เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3. สร้างเครื่องมือ ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และนำเสนอร่างเครื่องมือวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ นำแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์และจัดทำฉบับที่แก้ไขนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) โดยหาค่า Index of Congruence (IOC.) ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก

- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ และพิจารณาตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไขใหม่หมด โดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อ มีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อเป็นตัวแทนการวัดโดยมีค่าระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

4. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม จำนวน 45 ข้อ และวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.970 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมาก และมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

5. นำแบบสอบไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ลักษณะของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นเอง จากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ทบทวนเอกสารแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหาร และดำเนินการสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ดำเนินการวิจัย และเครื่องมือที่ใช้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการให้คำปรึกษา 4) ด้านปฏิบัติการ 5) ด้านผลประโยชน์ จำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา จำนวน 20 ข้อ

โดยเกณฑ์การให้คะแนน ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert มี 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

5 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานขอหนังสือจากบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเอง โดยนำแบบสอบถาม จำนวน 269 ชุด ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามเพื่อเก็บรวมรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและได้รับความช่วยเหลือจากผู้บริหารและครูผู้สอนในการช่วยเก็บรวมรวมแบบสอบถาม

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่นิยมใช้ทางสังคมศาสตร์

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.)

3.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามเกี่ยวกับพื้นที่ตั้งของโรงเรียน และตำแหน่งในโรงเรียน โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ

3.2 ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทั้ง 5 ด้าน และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ยเพื่อหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

3.3 แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้ (วนิดา วาดีเจริญและคณะ, 2560: 345)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

3.3 ระยะที่ 2 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.3.1 กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2” ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกตามสัดส่วน ดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์	จำนวน 2 คน
2. ผู้บริหารโรงเรียน	จำนวน 4 คน
3. พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ	จำนวน 1 รูป

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2” ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นเอง เพื่อ

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานขอหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน 7 รูป/คน

2. ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย หนังสือขอความร่วมมือ แบบสัมภาษณ์ เนื้อหารายละเอียดวิจัย ก่อนหนึ่งอาทิตย์ พร้อมกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและขออนุญาตบันทึกเทป และถ่ายรูปเพื่อประกอบการสัมภาษณ์

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 รูป/คน มาจัดกลุ่มข้อมูล ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์

2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เป็นสถิติเชิงพรรณนาสถิติพื้นฐานเกี่ยวกับค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage)

4. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์และอักษรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	หมายถึง จำนวนคนในกลุ่มเป้าหมาย
$\overline{X}$	หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2.1 สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม

(n = 269)

ที่	ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการตัดสินใจ	4.42	0.72	มาก	3
2	ด้านการวางแผน	4.41	0.72	มาก	4
3	ด้านการให้คำปรึกษา	4.43	0.72	มาก	2
4	ด้านปฏิบัติการ	4.38	0.75	มาก	5
5	ด้านผลประโยชน์	4.44	0.71	มาก	1
	รวม	**4.42**	**0.72**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผลประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.71) รองลงมาคือด้านการให้คำปรึกษา ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.72) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.72) ด้านการวางแผน ($\bar{X}$= 4.41, S.D. = 0.72) และด้านปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.75) ตามลำดับ

4.2.2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม

(n = 269)

ที่	การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านเมตตา	4.41	0.74	มาก	3
2	ด้านกรุณา	4.45	0.71	มาก	2
3	ด้านมุทิตา	4.36	0.73	มาก	4

ที่	การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
4	ด้านอุเบกขา	4.48	0.73	มาก	1
	รวม	**4.43**	**0.73**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านอุเบกขา ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.73) รองลงมาคือด้านกรุณา ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.71) ด้านเมตตา ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.74) และด้านมุทิตา ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

4.2.3 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักพรหมวิหาร 4 ทั้ง 4 ด้าน เข้ามาบูรณาการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้ ดังนี้ 1) ด้านการตัดสินใจ ผู้บริหารควรยึดหลักเมตตาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของครูและผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่กับการใช้กรุณาในการพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้านและเข้าใจบริบทของบุคคล อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น อันสะท้อนถึงการใช้หลักอุเบกขา คือความเป็นกลางและไม่ลำเอียงในการตัดสินใจ พร้อมทั้งส่งเสริมมุทิตาโดยการยกย่องและสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานดี เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการยอมรับและความร่วมมือในองค์กร 2) ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการวางแผน โดยใช้เมตตาในการทำความเข้าใจความต้องการและบริบทของครูและผู้เรียนอย่างแท้จริง และใช้กรุณาในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดแผนงาน แสดงถึงการใช้หลักอุเบกขาในการบริหารอย่างเป็นธรรม ขณะเดียวกัน การใช้มุทิตาในการสนับสนุนแนวคิดสร้างสรรค์ จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือในการดำเนินงาน 3) ด้านการให้คำปรึกษา ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาโดยใช้เมตตาเป็นพื้นฐานในการรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างความไว้วางใจแก่บุคลากร ควบคู่กับการใช้กรุณาในการทำความเข้าใจปัญหาและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การใช้มุทิตาในการชื่นชมและเสริมแรงทางบวก จะช่วยส่งเสริมกำลังใจและความมั่นใจของผู้รับคำปรึกษา ขณะเดียวกัน การวางตนเป็นกลางตามหลักอุเบกขา จะช่วยให้การให้คำปรึกษามีความยุติธรรมและน่าเชื่อถือ 4) ด้านปฏิบัติการ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรอย่างใกล้ชิด โดยใช้เมตตาในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความเข้าใจในทีมงาน และใช้กรุณาในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานจริง ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ สะท้อนถึงการใช้หลักอุเบกขาในการบริหารอย่างเป็นธรรม และการใช้มุทิตาในการยกย่องผู้ปฏิบัติงานที่ดี จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือในองค์กร 5) ด้านผลประโยชน์ ผู้บริหารควรบริหารจัดการ

ผลประโยชน์โดยยึดหลักความเป็นธรรมและความโปร่งใส โดยใช้เมตตาในการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และใช้กรุณาในการสนับสนุนผู้ที่ขาดโอกาสให้ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร สะท้อนถึงการใช้หลักอุเบกขาในการบริหารอย่างไม่ลำเอียง ขณะเดียวกัน การใช้มุทิตาในการยินดีและชื่นชมผู้ที่ได้รับโอกาสอย่างเหมาะสม จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.1 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การให้คำปรึกษา การตัดสินใจ การวางแผน และการปฏิบัติการ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารงานโดยยึดหลักความเป็นธรรม การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และการดูแลเอาใจใส่บุคลากรอย่างทั่วถึง ส่งผลให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ จีระพุฒหอมโพธิ์ (2566 : 93-98) ที่พบว่าภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน และยึดหลักความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อโนมา หอวิเชียร (2564 : 143-144) ที่พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำควรบูรณาการหลักคุณธรรมเข้ากับกระบวนการบริหารงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กร ในระดับสากล ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Özdemir et al. (2023: 290–327) ที่พบว่าภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจและความร่วมมือของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ Choi (2023: 811–844) ยังพบว่าการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนาองค์กร สามารถส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของครูและยกระดับศักยภาพของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพจึงมิได้อาศัยเพียงความสามารถในการบริหารจัดการเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

5.2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านอุเบกขามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ กรุณา เมตตา และมุทิตา ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการวางตนอย่างเป็นกลาง มีความยุติธรรม และไม่ลำเอียงในการบริหารงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษาในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ พระสรศักดิ์ สมนฺตปาสาทิโก (ทองยวง) (2566 : 78 - 83) ที่พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ควรมุ่งเน้นการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม การสร้างแรงจูงใจ และการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Özdoğru

and Sarıer (2024: 1538) ซึ่งสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและพบว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักความยุติธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบทางจริยธรรม สามารถส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการทำงาน ทัศนคติ และความผูกพันต่อองค์กรของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับหลักอุเบกขาในพรหมวิหาร ๔ ที่มุ่งเน้นการวางตนเป็นกลางและการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าด้านมุทิตามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารควรส่งเสริมการยกย่อง ชื่นชม และสร้างแรงจูงใจเชิงบวกแก่บุคลากรมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กร อันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5.3 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร ๔ ควรมุ่งเน้นการบูรณาการหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เข้ากับกระบวนการบริหารทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การวางแผน การให้คำปรึกษา การปฏิบัติการ และการบริหารผลประโยชน์ โดยส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา และบริหารงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ จีระ พุฒหอมโพธิ์ (2566) พชรพล ผลเพียร (2566: 145-149) และ ภัสรพรรณ แสนหล้า (2564: 84-86) ที่ต่างชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ในระดับนานาชาติ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Galdames-Calderón (2023: 715) ที่พบว่าภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจช่วยส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ de Jong et al. (2023: 103977) ยังพบว่าการกระจายภาวะผู้นำก่อให้เกิด “จิตวิญญาณแห่งความร่วมมือ” ระหว่างครู ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน Choi (2023: 811–844) พบว่าการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานช่วยเสริมสร้างศักยภาพของครูและยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา ส่วน Özdoğru and Sarıer (2024: 1538) พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมส่งผลต่อความไว้วางใจ ความผูกพันต่อองค์กร และพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู ซึ่งสอดคล้องกับหลักเมตตา กรุณา และอุเบกขาในพรหมวิหาร ๔ ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นแนวทางที่สามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ควบคู่กับการยึดมั่นในหลักคุณธรรม ความยุติธรรม และการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และประสิทธิผลในการบริหารงาน อันนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาบูรณาการกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม ความร่วมมือ และประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ (Buddhist Participative Leadership) ให้เป็นสมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษา โดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับกระบวนการบริหารสถานศึกษาทั้งด้านการตัดสินใจ การวางแผน การให้คำปรึกษา การปฏิบัติการ และการบริหารผลประโยชน์

2. ควรจัดทำหลักสูตรและโครงการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) และภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) ควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ควรกำหนดแนวทางการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และการติดตามประเมินผล เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบร่วม และความเป็นเจ้าขององค์กร

4. ควรส่งเสริมระบบการบริหารทรัพยากรและผลประโยชน์ที่ยึดหลักธรรมาภิบาล ความเสมอภาค และความเป็นธรรม โดยใช้หลักอุเบกขาเป็นแนวทางในการกำกับการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรภายในสถานศึกษา

5. ควรสนับสนุนให้สถานศึกษานำ “รูปแบบภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธตามหลักพรหมวิหาร 4 (Buddhist Participative Leadership Model: BPL Model)” ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความเป็นธรรม และประสิทธิผลขององค์กรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธตามหลักพรหมวิหาร 4 (BPL Model) ในบริบทของสถานศึกษาที่มีขนาดและสังกัดแตกต่างกัน เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความสามารถในการนำไปใช้จริงในบริบทที่หลากหลาย

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 กับตัวแปรทางการบริหารการศึกษา เช่น ความไว้วางใจในองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ประสิทธิผลของสถานศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

3. ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างหลักสูตรหรือโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมดังกล่าวในสถานการณ์จริง

4. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักพรหมวิหาร 4 กับแนวคิดภาวะผู้นำสมัยใหม่ เช่น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาเชิงพุทธให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

5. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study) ในสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) และนำมาพัฒนาเป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับการบริหารสถานศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ละออ. (2566). ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและบรรยากาศการทำงานเชิงบวกในสถาบันการศึกษา. *วารสารภาวะผู้นำโรงเรียน, 5*(2), 77–92.

จักรกฤษณ์ โพดาพล และคณะ. (2563). *สถิติเพื่อการวิจัยและการใช้โปรแกรม SPSS ในการวิจัย.* สำรวย ก๊อปปี้บ้านใหม่.

จีระ พุฒหอมโพธิ์. (2566). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาศึกษาลำพญา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

ธีระวัฒน์ จันทวงษ์. (2566). พรหมวิหาร 4 และการจัดการความขัดแย้งในการบริหารโรงเรียน. *วารสารพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12*(4), 88–102.

พงศ์ศักดิ์ ชัยเสนา. (2567). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษาไทย. *วารสารการบริหารและการเป็นผู้นำทางการศึกษาแห่งเอเชีย, 10*(1), 112–128.

พชรพล ผลเพียร. (2566). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

พระสรศักดิ์ สมนฺตปาสาทิโก (ทองยวง). (2566). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

ภัสรพรรณ แสนหล้า. (2564). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

วนิดา วาดีเจริญ และคณะ. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัย: จากแนวคิดทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ.* บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

ศิริพร จันทบุรี. (2568). การบูรณาการพรหมวิหาร 4 ในภาวะผู้นำทางการศึกษาเพื่อการกำกับดูแลองค์กรที่

เพิ่มขึ้น. *วารสารวิจัยทางการศึกษานานาชาติและบทวิจารณ์, 14*(1), 1–15.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (2567). *รายงานการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา ปี 2566–2568* [เอกสารอัดสำเนา]. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2.

อโนมา หอวิเชียร. (2564). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารธนาคารออมสิน* [ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

อนันต์ บุญยงค์. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและข้อจำกัดด้านทรัพยากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารนโยบายและการจัดการการศึกษา, 8*(2), 45–60.

Choi, S. (2023). Distributed leadership promotes teacher self-efficacy in multicultural classrooms through school capacity building: A multilevel SEM approach using U.S. Teaching and Learning International Survey. *Educational and Psychological Measurement, 83*(4), 1–25.

de Jong, A., de Kleijn, R. A. M., Lockhorst, D., Brouwer, J., Noordegraaf, M., & van Tartwijk, J. (2023). Collaborative spirit: Understanding distributed leadership practices in and around teacher teams. *Teaching and Teacher Education, 123*, Article 103977. https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103977

Galdames-Calderón, M. (2023). Distributed leadership: School principals' practices to promote teachers' professional development for school improvement. *Education Sciences, 13*(7), 715. https://doi.org/10.3390/educsci13070715

Kim, H. M., & Lee, J. Y. (2022). School principals' compassionate leadership and teacher well-being: A moderated mediation model of trust and organizational climate. *Educational Administration Quarterly, 58*(1), 76–98.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management, 40*(1), 5–22. https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077

Özdemir, N., Kılınç, A. Ç., Polatcan, M., Turan, S., & Bellibaş, M. Ş. (2023). Exploring teachers' instructional practice profiles: Do distributed leadership and teacher collaboration make a difference? *Educational and Psychological Measurement, 83*(2), 1–27.

Özdoğru, M., & Sarıer, Y. (2024). The relationship of ethical leadership with teachers'

organizational behavior, attitudes, and perceptions: A meta-analysis study. *Humanities and Social Sciences Communications, 11*, 1538. https://doi.org/10.1057/s41599-024-04082-9

Sharma, R., & Jha, S. (2021). The impact of ethical leadership on employee engagement and organizational commitment: A study in the educational sector. *International Journal of Educational Management, 35*(1), 101–118.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ผลการใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำคลองยาง จังหวัดสุโขทัย

Effects of Using Phonics-Based Board Game to Enhance English Word Reading and Spelling Skills for Grade - 3 Students at Banlumklongyang School, Sukhothai Province

พรจณา ทับกรุง[1*], สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก, ประเทศไทย

Pawnchana Tubkrung[1*], Suphornthip Thanaphatchottiwat[2]
[1,2]Naresuan University, Phitsanulok, Thailand
✉:* pawnchanat67@nu.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 26 May 2026; Revised: 12 June 2026; Accepted: 17 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 70 2) เปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำคลองยาง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย1) การสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ 2) แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานร้อยละ สถิติ Paired Samples t-test และ One Sample t-test ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.89$, $p < .05$) 2) ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 25.76$, $p < .05$) 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.88$, $S.D. = 0.29$)

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์, การอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

บอร์ดเกม, ความพึงพอใจ

Abstract

This research aimed to: 1) compare the English word reading and spelling skills of Grade 3 students after implementing a phonics-based board game against a 70% criterion; 2) compare the students' reading and spelling skills before and after the intervention; and 3) investigate the students' satisfaction with learning through the phonics-based board game. The study purposively sampled 10 Grade 3 students at Banlumklongyang School, Sukhothai Province, in the second semester of the 2025 academic year. The research instruments comprised: 1) lesson plans incorporating the phonics-based board game, 2) pre-tests and post-tests measuring word reading and spelling skills, and 3) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, percentage, a dependent (paired-samples) t-test, and a one-sample t-test. The results revealed that: 1) the students' post-test English word reading and spelling scores significantly exceeded the 70% criterion at the .05 level ($t = 2.89$, $p < .05$); 2) the students' post-test English word reading and spelling skills were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level ($t = 25.76$, $p < .05$); and 3) the students' overall satisfaction with learning through the phonics-based board game was at the highest level ($M = 4.88$, $S.D. = 0.29$).

Keyword: reading and spelling skills, phonics instruction, board game, satisfaction

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร ศึกษาหาความรู้ ประกอบอาชีพ และสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมและมุมมองที่หลากหลายของสังคมโลก กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวถึง ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสากลเป็นทักษะจำเป็นที่ช่วยให้นักเรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในชีวิตจริงและโลกดิจิทัล รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทักษะภาษาอังกฤษยังส่งเสริม ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น พัฒนาทัศนคติที่เปิดกว้างต่อความแตกต่าง และสร้างความร่วมมือในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติโดยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนยังมีปัญหาด้านการอ่านสะกดคำศัพท์ การออกเสียง และการเข้าใจความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการสื่อสารและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยรวม โดยบำรุง โตรัตน์ (2544) กล่าวว่า ปัญหาสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย คือ นักเรียนไม่สามารถอ่านสะกดคำและออกเสียงภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Viador และคณะ (2025) ที่พบว่านักเรียนยังมีทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ต่ำและขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ

แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ตามหลักภาษา คือ การสอนแบบโฟนิกส์ (Phonics Instruction) ซึ่ง Adams (1990) อธิบายว่าเป็นการสอนให้นักเรียนเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรกับเสียง ฝึกการผสมเสียง และการอ่านสะกดคำอย่างเป็นระบบ ช่วยให้นักเรียนสามารถอ่านออกเสียงและถอดรหัสคำศัพท์ได้ด้วยตนเอง อีกทั้ง Ehri (2005) ยังกล่าวว่าการฝึกผสมเสียงอย่างต่อเนื่องช่วยให้นักเรียนจดจำรูปแบบการออกเสียงและพัฒนาทักษะการอ่านได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ International Literacy Association (2018) ระบุว่า โฟนิกส์เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้การอ่านสะกดคำในเด็กระดับเริ่มต้น ขณะเดียวกัน การนำบอร์ดเกม (Board Game)มาใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกมีแรงจูงใจ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น โดยทิศนา แขมมณี (2560) กล่าวว่า การใช้เกมในการเรียนการสอนช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ส่วน Qamariah และ Wahyuni (2018) พบว่า การใช้เกมช่วยให้นักเรียนระดับประถมศึกษาสนใจการเรียนอ่านสะกดคำศัพท์และมีแรงจูงใจในการเรียนสูงขึ้น

จากการศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนบ้านลำคลองยาง พบว่า จากผลการทดสอบภาษาอังกฤษของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งประเมินทั้งด้านการอ่านคำศัพท์และการเขียนตามคำบอก พบว่านักเรียนมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่สามารถจดจำคำศัพท์เป็นคำ ๆ จากบทเรียนได้ แต่ไม่สามารถอ่านสะกดคำเมื่อเจอคำศัพท์ใหม่ สะท้อนถึงปัญหาทักษะการอ่านสะกดคำตามรูปการสอนแบบโฟนิกส์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การอ่านสะกดคำตามรูปการสอนแบบโฟนิกส์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักการอ่านสะกดคำ แต่ยังขาดการฝึกซ้ำที่ทำให้นักเรียนได้ใช้ทักษะอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วม ขณะที่บอร์ดเกมช่วยสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านสะกดคำซ้ำ ๆ ผ่านการเล่นและการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของฉวีวรรณ วัฒนานุกิจ (2565) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงและการสะกดคำภาษาอังกฤษของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และกรุณา พิทักษ์ทนต์ (2561) ที่ยืนยันว่าการสอนด้วยโฟนิกส์ร่วมกับบอร์ดเกมสามารถยกระดับความสามารถด้านการอ่านสะกดคำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโฟนิกส์ร่วมกับบอร์ดเกม เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามหลักภาษา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำคลองยาง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 70

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ โดยใช้หลักการ Jolly Phonics กลุ่มเสียง 3 กลุ่มแรก ประกอบด้วย กลุ่มเสียงที่ 1 ได้แก่ s, a, t, i, p, n กลุ่มเสียงที่ 2 ได้แก่ c/k, e, h, r, m, d และกลุ่มเสียงที่ 3 ได้แก่ g, o, u, l, f, b ดำเนินการสอนจำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำคลองยาง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุโขทัย เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรต้น ได้แก่ การสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ ตัวแปรตาม คือ ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi – experimental Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบมีกลุ่มเป้าหมาย 1 กลุ่ม และมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One group Pretest–Posttest Design) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านสะกดคำศัพท์ การสอนแบบโฟนิกส์ บอร์ดเกม และความพึงพอใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1) บอร์ดเกมชนิดเกมวางแผนที่เน้นการอ่านสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษตามรูปแบบสอนแบบโฟนิกส์ ออกแบบโดยผู้วิจัยและสร้างโดย AI ใช้กระบวนการพัฒนาเชิงระบบตามรูปแบบ ADDIE Model (Kelvin Kruse,2002) โดยกำหนดเนื้อหาตามกลุ่มเสียงของ Jolly Phonics 3 กลุ่มแรก เพื่อให้นักเรียนฝึกถอดรหัสเสียงผ่านการทอยลูกเต๋าเพื่อจั่วการ์ดคำศัพท์ตามกลุ่มเสียงที่เรียน เน้นการอ่านสะกดคำซ้ำ ๆ ผ่านภารกิจระหว่างทางเพื่อมุ่งสู่เส้นชัย หากตอบถูกจะได้อยู่ที่เดิมหรือเดินหน้าโดยมีการใช้การ์ดพิเศษเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและกระตุ้นการเรียนรู้ นำไปสู่เส้นชัยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน ใช้เวลาในการเล่นประมาณ 20 – 30 นาที โดยบูรณาการบอร์ดเกมเข้ามาในขั้นตอนประยุกต์ใช้ในบอร์ดเกมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ภาพที่ 1 บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

2) แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง พัฒนาขึ้นตามแนวคิด Systematic Synthetic Phonics และกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ Letters and Sounds ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน Revisit and Review, Teach, Practise, Apply และ Assess (DfES, 2007) ซึ่งเน้นการสอนความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและตัวอักษรอย่างเป็นลำดับ และการถอดรหัสคำ (decoding) โดยปรับกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับบอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมการฝึกอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ทบทวนเสียงและตัวอักษร เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้ดึงความรู้เดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับเสียงพยัญชนะและสระที่เรียนไปแล้วออกมาใช้ นักเรียนจะได้ร่วมกันอภิปรายและระบุคำศัพท์ที่เห็นในภาพสถานการณ์ต่างๆ เช่น จากการ์ดคำศัพท์ หรือสถานการณ์จากนิทานภาพเพื่อตรวจสอบความรู้สระและพยัญชนะเดิมก่อนเพิ่มสระและพยัญชนะใหม่

ขั้นที่ 2 สอนเสียงใหม่ เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอหน่วยเสียงและรูปตัวอักษร ใหม่ให้แก่นักเรียนโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและตัวอักษร เพื่อให้นักเรียนจดจำเสียงและตัวอักษรผ่านท่าทางประกอบ ซึ่งเป็นการสร้างรากฐานในการประสมเสียงและอ่านได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 3 ฝึกการอ่าน เป็นขั้นตอนที่นักเรียนฝึกทักษะการประสมเสียงจากหน่วยเสียงย่อยไปสู่คำ วลีที่มีความหมายผ่านกิจกรรมกลุ่ม เช่น การจับคู่รูปภาพกับคำศัพท์ การเรียงต่อคำศัทพ์ที่มีสระเดียวกันการสร้างคำใหม่จากคำศัพท์เดิมที่เรียนมา เช่น red cat หรือ bad bat และ การฝึกอ่านนิทาน เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ประยุกต์ใช้ในบอร์ดเกม เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำความรู้ทั้งหมดที่ได้จากการทบทวนเสียงเดิม การเรียนรู้เสียงใหม่ การฝึกอ่านสะกดคำ มาประยุกต์ใช้ผ่านการเล่นบอร์ดเกม นักเรียนได้รับความสนุกจากการเล่นบอร์ดเกมและได้อ่านสะกดคำซ้ำๆ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 5 การประเมินผล เป็นขั้นตอนสรุปและตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน นักเรียนได้ประเมินตนเองจากการบันทึกคำศัพท์ระหว่างเล่นบอร์ดเกม การเขียนตามคำบอก การเล่าเรื่องจากนิทานเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 เครื่องมือ คือ

1) แบบทดสอบวัดทักษะในการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ จำนวน 2 ชุด ชุดละ 30 ข้อ โดยชุดที่ 1 ใช้ทดสอบนักเรียนก่อนการสอนโดยใช้บอร์ดเกม และชุดที่ 2 ใช้ทดสอบนักเรียนหลังการจัดการสอนโดยใช้บอร์ดเกม

2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ จำนวน 1 ชุด จำนวน 12 ข้อ แบ่งคำถามออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ ด้านความพึงพอใจต่อเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม ด้านความพึงพอใจต่อผู้สอนและเทคนิคการสอน ซึ่งวัดจากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำบอร์ดเกม แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์และแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบตรวจสอบความเหมาะสม

และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม ระหว่าง 4.33–5.00 แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก-มากที่สุด บอร์ดเกมได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม ระหว่าง 4.33–5.00 บอร์ดเกมความเหมาะสมมาก-มากที่สุด การประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบประเมินแบบทดสอบการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67–1.00 และผลการประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ จำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) พบว่าค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.54–0.69 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.67–0.83 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 เท่ากับ 0.92

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยเริ่มจากการขอหนังสืออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลำคลองยาง จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัยแก่กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง แล้วจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ จำนวน 12 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ 4 ชั่วโมง หลังสิ้นสุดการทดลอง นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น เปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติ One Sample t-test และเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ Dependent Samples t-test ส่วนข้อมูลความพึงพอใจวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนโดยใช้บอร์ดเกม กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ร้อยละ และ ค่าสถิติ one sample t-test

ตารางที่ 1 แสดงผลเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ กับเกณฑ์ร้อยละ 70

การอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์	นักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ร้อยละ	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	10	30	79.67	23.90	3.17	2.89	0.009

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์หลังเรียนด้วยการสอนโดยใช้บอร์ดเกมของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.90 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.17 คิดเป็นเกณฑ์ร้อยละ 79.67 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังกล่าวพบว่า ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์หลังได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนรหว่างก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกม ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ร้อยละ และ ค่า t-test และ ค่า p-value

ตารางที่ 2 แสดงผลเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t-test	p-value
Pre-test	30	15.80	4.05	25.76	0.005
Post-test	30	23.90	3.17		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการสอนโดยใช้บอร์ดเกม ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 15.80 คะแนน และ 23.90 คะแนนตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่า 4.05 และ 3.17 ตามลำดับ และเมื่อเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า ทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงผลของทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ จำแนกตามกลุ่มเสียงระหว่างการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

หน่วยการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ร้อยละ
กลุ่มเสียงที่ 1 (s, a, t, i, p, n)	10	8.90	0.88	89.00
กลุ่มเสียงที่ 2 (c, k, e, h, r, m, d)	10	7.80	1.03	78.00
กลุ่มเสียงที่ 3 (g, o, u, l, f, b)	10	7.20	1.14	72.00

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์สูงที่สุดในกลุ่มเสียงที่ 1 ได้แก่ s, a, t, i, p, n โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.88 คิดเป็นร้อยละ 89.00 รองลงมา คือ กลุ่มเสียงที่ 2 ได้แก่ c, k, e, h, r, m, d มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 7.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.03 คิดเป็นร้อยละ 78.00 และกลุ่มเสียงที่ 3 ได้แก่ g, o, u, l, f, b มีค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด เท่ากับ 7.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.14 คิดเป็นร้อยละ 72.00 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
ด้านเนื้อหา				
1	เนื้อหาการอ่านสะกดคำศัพท์มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนภาษาอังกฤษ	4.90	0.32	มากที่สุด
2	เนื้อหาการอ่านสะกดคำศัพท์มีความน่าสนใจและเข้าใจง่าย	4.80	0.42	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา				
3	การลำดับเนื้อหาในการเรียนการอ่านสะกดคำศัพท์	4.90	0.32	มากที่สุด

มีความเหมาะสม

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
4	ระยะเวลาในการเรียนการอ่านสะกดคำศัพท์มีความเหมาะสม	4.70	0.48	มากที่สุด
	รวม	**4.83**	0.38	**มากที่สุด**
ด้านการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้				
5	นักเรียนมีความสุขในการเรียนด้วยบอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์	5.00	0.00	มากที่สุด
6	บอร์ดเกมช่วยให้นักเรียนเข้าใจการอ่านสะกดคำศัพท์ได้ดีขึ้น	4.90	0.32	มากที่สุด
7	กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน	4.90	0.32	มากที่สุด
8	สื่อและบอร์ดเกมที่ใช้ในการเรียนมีความเหมาะสมและน่าสนใจ	4.90	0.32	มากที่สุด
9	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความเหมาะสมและยุติธรรม	4.80	0.42	มากที่สุด
	รวม	**4.90**	**0.28**	**มากที่สุด**
ด้านความพึงพอใจต่อเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม				
10	นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยบอร์ดเกมในภาพรวม	4.90	0.32	มากที่สุด
11	การเรียนด้วยบอร์ดเกมช่วยให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น	4.80	0.42	มากที่สุด
	รวม	**4.85**	**0.37**	**มากที่สุด**
ด้านความพึงพอใจต่อผู้สอนและเทคนิคการสอน				
12	ผู้สอนสอนเข้าใจง่าย มีเทคนิคการสอนที่สนุก และดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง	5.00	0.00	มากที่สุด
	รวม	**5.00**	**0.00**	**มากที่สุด**
	เฉลี่ยรวม	**4.88**	**0.29**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่าน

สะกดคำศัพท์ ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 4.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจต่อผู้สอนและเทคนิคการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และมีความพึงพอใจด้านการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 และในด้านความพึงพอใจต่อเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 และด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 รองลงมาตามลำดับ

5. อภิปรายผล

1. แผนการจัดการเรียนรู้และบอร์ดเกมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเนื่องจากผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมืออย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของนักเรียน การออกแบบกิจกรรม การพัฒนาสื่อ การนำไปใช้ และการประเมินผล อีกทั้งยังยึดแนวคิดการสอนแบบโฟนิกส์ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับตัวอักษรอย่างเป็นลำดับขั้น จึงทำให้การสอนโดยใช้บอร์ดเกมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษานอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ โดยแบ่งกระบวนการเรียนรู้เป็น 5 ขั้น ได้แก่ การทบทวนเสียงและตัวอักษรที่เคยเรียนรู้มาแล้ว การสอนเสียงใหม่ การฝึกการอ่านการประยุกต์ใช้ในบอร์ดเกม และการประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเอื้อต่อการฝึกซ้ำอย่างมีระบบ จึงช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 23.90 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การสอนโดยใช้บอร์ดเกม ตามรูปแบบโฟนิกส์สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนให้บรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาคะแนนจำแนกตามกลุ่มเสียง พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในกลุ่มเสียงที่ 1 ได้แก่ s, a, t, i, p, n รองลงมา คือ กลุ่มเสียงที่ 2 ได้แก่ c, k, e, h, r, m, d และกลุ่มเสียงที่ 3 ได้แก่ g, o, u, l, f, b ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเสียงที่ 1 เป็นกลุ่มเสียงพื้นฐานที่มีรูปแบบการออกเสียงที่ไม่ซับซ้อนและพบเห็นได้บ่อย นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเสียงกับตัวอักษรและฝึกผสมเสียงได้ง่ายกว่ากลุ่มเสียงอื่นทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยและจดจำรูปแบบการอ่านสะกดคำได้ดี ส่วนกลุ่มเสียงที่ 2 และกลุ่มเสียงที่ 3 มีลักษณะคำศัพท์ที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำเช่น cramp drum และ splendid คำที่มีรูปแบบการออกเสียงแตกต่างจากภาษาไทยที่มักออกเสียงสั้นๆ เช่น mud mum และ milk ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนยังเกิดความสับสนในการผสมเสียงและการอ่านสะกดคำศัพท์ในช่วงเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม นักเรียนสามารถทำคะแนนเฉลี่ยได้สูงกว่าร้อยละ 70 ทั้ง 3 กลุ่มเสียง อันเป็นผลจากที่นักเรียนได้ฝึกอ่านสะกดคำที่มีปัญหาซ้ำๆ ขณะที่อ่านสะกดคำผ่านการเล่นบอร์ดเกม แสดงให้เห็นว่า การใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ehri (2005) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้แบบโฟนิกส์ช่วยให้

นักเรียนเชื่อมโยงระหว่างเสียงกับตัวอักษร ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถอ่านสะกดคำและถอดรหัสคำศัพท์ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในผู้เรียนระดับเริ่มต้น รวมทั้งสอดคล้องกับ Adams (1990) ที่กล่าวว่า การสอนอ่านโดยใช้โฟนิกส์อย่างเป็นระบบช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการสะกดคำของผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับรายงานของ National Reading Panel (NICHD, 2000) ที่สรุปว่า การสอนแบบโฟนิกส์ช่วยพัฒนาทักษะด้านการอ่าน การสะกดคำ และความเข้าใจในการอ่านของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาตอนต้น

จากผลการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากช่วยส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างเสียงกับตัวอักษร การผสมเสียง และการถอดรหัสคำศัพท์อย่างเป็นลำดับขั้น ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน มีความมั่นใจในการอ่านสะกดคำศัพท์มากยิ่งขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนบรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. นักเรียนมีทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จำนวน 10 คน แสดงให้เห็นว่าการใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ได้เป็นเพราะการสอนแบบโฟนิกส์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียง (phoneme) กับตัวอักษร (grapheme) ฝึกการผสมเสียง (blending) และการถอดรหัสคำ (decoding) อย่างเป็นขั้นตอนตามกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นการทบทวนเสียงและตัวอักษร นักเรียนได้ทบทวนเสียงคำเดิมก่อนเริ่มเรียนเสียงใหม่เพื่อเป็นการตรวจสอบทักษะในการอ่านสะกดคำและเตรียมความพร้อมผ่านกิจกรรมที่สนุก เช่น การจับคู่คำกับความหมาย การเรียงการ์ดคำศัพท์ที่มีสระเดียวกัน ขั้นการสอนเสียงใหม่ นักเรียนได้เชื่อมโยงเสียงและตัวอักษรผ่านท่าทางประกอบที่จำง่าย ในช่วงแรกนักเรียนยังจำตัวอักษรไม่ได้จึงใช้ปุ่มกดบันทึกเสียงเพื่อให้นักเรียนกดปุ่มฟังเสียงและตัวอักษรด้วยตนเอง นักเรียนมีความมั่นใจมากขึ้นไม่จำเป็นต้องถามครูและเพื่อนร่วมชั้นเมื่อจำไม่ได้ ขั้นการฝึกการอ่าน นักเรียนไม่ได้เพียงฝึกอ่านสะกดคำเป็นคำเดี่ยว แต่ยังได้จับคู่คำศัพท์จนเกิดความหมายใหม่ เช่น sad cat (แมวเศร้า) bus stop (ป้ายรถเมล์) อีกทั้งยังได้ฝึกอ่านสะกดคำจากนิทาน ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจคำศัพท์ในเชิงบริบทและความหมาย โดยในช่วงแรกนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการอ่านสะกดคำเมื่อเจอกลุ่มคำ CCVC เช่น snap, span, snip นักเรียนไม่รู้จะเริ่มสะกดยังไง การ์ดคำศัพท์จากบอร์ดเกมที่มีการแยกสีพยัญชนะและสระช่วยให้นักเรียนรู้ว่าจะต้องเริ่มต้นอ่านสะกดคำจากส่วนไหนก่อน ลดความซับซ้อนของคำศัพท์ ขั้นการประยุกต์ใช้ในบอร์ดเกม บอร์ดเกมช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วม ได้ฝึกปฏิบัติซ้ำและเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่ท้าทายและสนุกสนาน ส่งผลให้นักเรียนสามารถจดจำและนำความรู้ไปใช้ได้ดียิ่งขึ้นเมื่อนักเรียนเจอคำศัพท์ประเภทคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ เช่น frog, plug, flag ที่อ่านสะกดคำยาก นักเรียนสามารถใช้การ์ดพิเศษขอความช่วยเหลือในการอ่านสะกดคำหรือการ์ด หากอ่านสะกดคำผิดลองอ่านใหม่ได้อีกครั้ง อีกทั้ง เมื่อนักเรียนกลุ่มอื่นสังเกตว่าเพื่อนอ่านสะกดคำไม่ได้สามารถใช้การ์ดผู้ช่วยเหลือช่วยเพื่อนกลุ่มอื่นในการอ่านสะกดคำได้มีรางวัลคือรับตาเดินเพิ่ม การ์ดพิเศษช่วยให้นักเรียนลดความกดดันในการอ่านสะกดคำสร้างบรรยากาศแห่งการช่วยเหลือ ในส่วนของความหมายของคำศัพท์นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนกลุ่มอื่นอย่างเต็มใจ ทั้งการใบ้ท่าทาง เช่น ทำท่าบ้วนน้ำลายในคำว่า spit spat หรือการบอก

ความหมายเพื่อนตรงๆ เพื่อให้ถึงตาเล่นของกลุ่มตัวเองเร็วๆ ขั้นการประเมินผล นักเรียนได้ประเมินตนเองจากแบบบันทึกคำศัพท์ที่อ่านสะกดคำได้และไม่ได้และการระบุความหมายของคำศัพท์ระหว่างเล่นบอร์ดเกม การเขียนตามคำบอก การเล่าเรื่องจากนิทานและการทดสอบการอ่านเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงคำศัพท์ที่ยังเป็นปัญหาในการอ่านสะกดคำของนักเรียนและนำมาวางแผนแก้ไขในคาบเรียนถัดไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบอร์ดเกมไม่ได้เป็นเพียงสื่อเพื่อสร้างความสนุก แต่เป็นกลไกที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการฝึกอ่านสะกดคำซ้ำอย่างมีความหมาย ส่งเสริมการช่วยเหลือกันระหว่างผู้เรียน และลดความวิตกกังวลในการอ่านออกเสียง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการถอดรหัสคำศัพท์

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา ทองสุขุม (2566) จากการศึกษาผลการใช้บอร์ดเกมที่มีต่อความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนจากการนำบอร์ดเกมที่เหมาะสมกับช่วงวัยผู้เรียนมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการท่องจำ ในระดับสากลผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Witzel และคณะ (2024) พบว่าเกมสามารถพัฒนาทักษะการสะกดคำและการเชื่อมโยงเสียงกับตัวอักษรได้อย่างมีนัยสำคัญ และ Patel และคณะ (2022) ที่พบว่าการสอนโฟนิกส์ผ่านเกมช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและสะกดคำของนักเรียนได้ดีกว่าวิธีปกติ

จากผลการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาผ่านการบูรณาการการสอนแบบโฟนิกส์ร่วมกับบอร์ดเกม โดยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การทบทวนเสียงและตัวอักษร การสอนเสียงใหม่ การฝึกการอ่าน การประยุกต์ใช้ในบอร์ดเกม และการประเมินผล ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับตัวอักษร ฝึกการผสมเสียงและถอดรหัสคำศัพท์อย่างเป็นลำดับขั้น ขณะเดียวกันบอร์ดเกมช่วยสร้างแรงจูงใจ ลดความกดดันในการอ่านสะกดคำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือกันนำไปสู่การพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์

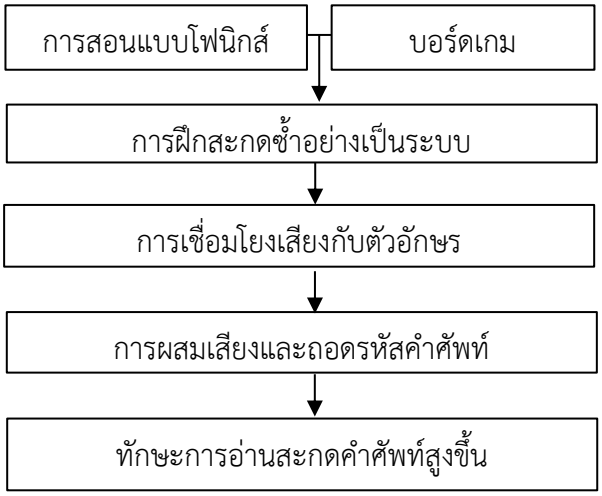
4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้บอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อบอร์ดเกมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบอร์ดเกมช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนจากการฝึกสะกดคำแบบเดิมไปสู่การเรียนรู้เชิงรุก นักเรียนได้เล่น ได้คิด ได้ร่วมมือกับเพื่อน และได้ใช้ความรู้ทางหลักภาษาในบริบทของเกม

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบเน้นนักเรียนเป็นสำคัญเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารและกิจกรรมที่มีความหมาย สอดคล้องกับ ปลายฟ้า ล้วนอำนวยโชค และน้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์ (2568) ที่พบว่าการใช้บอร์ดเกมร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง ในระดับสากลยังสอดคล้องกับ Witzel และคณะ (2024) และ Saban (2024) ที่พบว่าการใช้เกมในการเรียนรู้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การใช้บอร์ดเกมร่วมกับการสอนแบบโฟนิกส์ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์และช่วยส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกแก่นักเรียน

6. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้แสดงได้ดังตารางภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 โมเดลการพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำศัพท์ด้วยการสอนโดยใช้บอร์ดเกม

7. ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบ One-Group Pretest–Posttest Design ซึ่งไม่มีกลุ่มควบคุม และศึกษากับนักเรียนจำนวน 10 คน ในโรงเรียนแห่งเดียว ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้น และใช้รูปแบบการวิจัยที่มีกลุ่มควบคุมเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้

8. ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาบอร์ดเกมเกี่ยวกับการอ่านสะกดคำศัพท์ตามรูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนรู้สึกท้าทายเมื่อต้องอ่านสะกดคำเพียงลำพัง ครูผู้สอนควรให้เวลาและสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเน้นให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลดความกดดันและส่งเสริมการฝึกการอ่านสะกดซ้ำ ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจและความแม่นยำในการสะกดคำของนักเรียน

2. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลวิจัยที่มากขึ้นทำให้นักเรียนได้ฝึกการอ่านสะกดคำได้ดีขึ้นจดจำเสียงและตัวอักษร และสร้างความคุ้นเคยในการอ่านสะกดคำ เห็นความต่างของการอ่านสะกดคำของภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพราะบางคำ เช่น gum นักเรียนมักเทียบสระ /u/ เป็น สระ /อะ/ในภาษาไทยที่ต้องออกเสียงสั้นๆ แต่คำนี้ มีพยัญชนะ /m/ เป็นเสียงท้าย ซึ่งทำให้นักเรียนต้องลากเสียงท้ายให้ยาวขึ้นในการอ่านสะกดคำและคำอื่น ๆ อีกเช่น mud, flag, frog

3. ขณะทำกิจกรรมบอร์ดเกม ครูควรสังเกตนักเรียนหรือกลุ่มที่มีปัญหาในการออกเสียงคอยสนับสนุนเป็นกำลังใจ เมื่อนักเรียนเจอคำศัพท์ที่อ่านสะกดคำยาก ควรให้นักเรียนทั้งห้องได้ฝึกทบทวนเสียงที่เป็นปัญหาพร้อมกันซ้ำ ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษาพัฒนาการอ่านสะกดคำในกลุ่มคำศัพท์ที่ 4-7 ของ Jolly phonics เพื่อให้นักเรียนได้

เรียนอ่านสะกดคำครบทุกเสียงหลักของภาษาอังกฤษ นำกลุ่มคำเหล่านี้มาศึกษา เพราะเป็นกลุ่มเสียงที่มีระดับความยากมากว่าระดับเริ่มต้นต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กรุณา พิทักษ์ทนต์. (2561). *การศึกษาความสามารถอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กดของนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีโฟนิกส์ร่วมกับเกมกระดาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ฉวีวรรณ วัฒนานุกิจ. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบโฟนิกส์เพื่อส่งเสริมการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ หน่วยการเรียนรู้เรื่องสระเสียงสั้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 16*(3), 104–114.

ทิศนา แขมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นริศรา ทองสุขุม. (2566). *ผลการใช้บอร์ดเกมที่มีต่อความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

บำรุง โตรัตน์. (2544). *วิธีสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปลายฟ้า ล้วนอำนวยโชค, & น้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์. (2568). การพัฒนาการอ่านสะกดคำโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดออร์ตัน-กิลลิงแฮมร่วมกับบอร์ดเกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8*(2), 451–461.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)*. https://newonetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/Notice/FrBasicStat.aspx

Adams, M. J. (1990). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. MIT Press.

Department for Education and Skills. (2007). *Letters and sounds: Principles and practice of high quality phonics*. Primary National Strategy. https://www.gov.uk/government/publications/letters-and-sounds

Ehri, L. C. (2005). Learning to read words: Theory, findings, and issues. *Scientific Studies of Reading, 9*(2), 167–188. https://doi.org/10.1207/s1532799xssr0902_4

International Literacy Association. (2018). *Explaining phonics instruction: An educator's guide* (Literacy leadership brief). https://www.literacyworldwide.org/docs/default-source/where-we-stand/ila-explaining-phonics-instruction

Kruse, K. M. (2002). *Introduction to instructional design and the ADDIE model*.

National Institute of Child Health and Human Development. (2000). *Report of the National Reading Panel: Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction*. U.S. Government Printing Office.

Patel, P., Torppa, M., Aro, M., Richardson, U., & Lyytinen, H. (2022). Assessing the effectiveness of a game-based phonics intervention for first- and second-grade English language learners in India: A randomized controlled trial. *Journal of Computer Assisted Learning, 38*(1), 76–89. https://doi.org/10.1111/jcal.12592

Qamariah, H., & Wahyuni, S. (2018). Teaching spelling through games. *Visipena, 9*(1), 137–150. https://doi.org/10.46244/visipena.v9i1.447

Saban, M. (2024). Enhancing spelling competence for English as a foreign language learners: Digital game platform for phoneme–grapheme correspondence of closed syllables with short vowels. *Frontiers in Education, 9*, Article 1434336. https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1434336

Viador, M., Carel, C., Sabenorio, K., & Agumbay, Y. (2025). Improving spelling skill of elementary pupils through spelling game relay. *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies, 5*(2), 553–557. https://doi.org/10.47760/cognizance.2025.v05i02.038

Witzel, B., Görgen-Rein, R., Galuschka, K., Huemer, S., Corvacho del Toro, I., Schulte-Körne, G., & Moll, K. (2024). Digital game-based spelling intervention for children with spelling deficits: A randomized controlled trial. *Learning and Instruction, 89*, Article 101842. https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101842

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

The Development of an Instructional Supervision Model Emphasizing Analytical Thinking Skills for Grade 6 Science Teachers under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 3

ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร[1*]

[1]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

Saksit Seeluangpeth[1]
[1]Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 3, Thailand
✉: * saksit092515@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 20 May 2026; Revised: 03 June 2026; Accepted: 16 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศ และ 4) ศึกษาผลการประเมินรูปแบบการนิเทศ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การออกแบบรูปแบบการนิเทศ 3) การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ และ 4) การประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศ กลุ่มเป้าหมายเป็นครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระยะที่ 1 สภาพปัญหาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ระยะที่ 2 รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบคือ 1) หลักการของรูปแบบการนิเทศ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการนิเทศ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การประเมินผลรูปแบบการนิเทศ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการนิเทศ และมีกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจความต้องการ (Visioning Needs) 2) การวางแผนการนิเทศ (Planning Supervision) 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Activating Awareness) 4) การนิเทศการจัดการเรียนรู้ (Teaching Supervision) มี 3 ขั้นตอนย่อย คือ (4.1) การสร้างความคุ้นเคย (Trust Building) (4.2) การสังเกตการจัดการเรียนรู้ (Active Observing) (4.3) การร่วมกันสะท้อนผล (Reflecting) และ 5) การประเมินผลการนิเทศ (Holistic Evaluating) ซึ่งเรียกว่า VPATH Supervision Model ระยะที่ 3 ผลการใช้

รูปแบบการนิเทศอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศมากที่สุด ระยะที่ 4 ผลการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศ, การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, ทักษะการคิดวิเคราะห์

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the current problems and needs assessment in developing an instructional supervision model emphasizing analytical thinking skills; 2) develop the instructional supervision model emphasizing analytical thinking skills; 3) investigate the effects of implementing the instructional supervision model; and 4) examine the evaluation results of the instructional supervision model. This study employed a Research and Development (R&D) design conducted across four phases: 1) fundamental data study, 2) supervision model design, 3) implementation of the supervision model, and 4) evaluation and validation of the supervision model. The target group consisted of 40 Grade 6 science teachers. The research instruments comprised: 1) the instructional supervision model emphasizing analytical thinking skills, and 2) a manual for utilizing the instructional supervision model emphasizing analytical thinking skills. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, and t-test. The research findings revealed the following: In Phase 1, the overall current problems were high, whereas the overall needs assessment was the highest. In Phase 2, the developed instructional supervision model consisted of 5 components: 1) principles of the supervision model, 2) objectives of the supervision model, 3) the supervision process, 4) evaluation of the supervision model, and 5) conditions for success of the supervision model. The supervision process involved 5 steps: 1) Visioning Needs, 2) Planning Supervision, 3) Activating Awareness, 4) Teaching Supervision, which included 3 sub-steps: (4.1) Trust Building, (4.2) Active Observing, and (4.3) Reflecting, and 5) Holistic Evaluating. This framework is designated as the VPATH Supervision Model. In Phase 3, the results of implementing the supervision model were at the highest appropriate level, and the teachers expressed the highest satisfaction with it. In Phase 4, the overall evaluation and validation of the supervision model were at the highest level.

Keywords: Instructional Supervision Model, Science Learning Management, Analytical Thinking Skills.

1. บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่ผู้เรียนจะต้องมีและครูจะต้องพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนว่าเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าผู้เรียนจะต้องมีความรู้อันเป็นสากล มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาและกำหนดสมรรถนะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการคิด คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมี

วิจารณญาณและคิดเป็นระบบ เพื่อนำสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดสมรรถนะสำคัญกับผู้เรียนทุกระดับทั้งในทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพผู้เรียน ในประเด็นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนให้มีการประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหาของผู้เรียนด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

แม้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติและนโยบายต่างๆ จากส่วนกลางจะกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน แต่จากผลการประเมินของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 (สพป.มค.3) ในด้านผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลการทดสอบในปีการศึกษา 2564-2566 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัด สพป.มค.3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 33.11, 37.07 และ 39.60 ตามลำดับและเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของสพฐ. ในปีการศึกษา 2564-2566 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.68, 37.90 และ 39.69 จะพบว่าทั้ง 3 ปีการศึกษาคะแนนค่าเฉลี่ยในวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสพป.มค.3 มีค่าต่ำกว่าระดับสพฐ. ทุกปีการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2567) และเมื่อมีการทดสอบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนวิทยาศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบข้อสอบที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (Pre O-NET) โดยทำการทดสอบ 2 ครั้งก่อนการสอบ O-NET จริง ผลการทดสอบพบว่าผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 37.91 และ 40.13 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 50 เช่นกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2566) จากผลการประเมินที่กล่าวมาจะพบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินของสพป.มค.3 ทั้งผลการทดสอบ O-NET, Pre O-NET มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดทุกการประเมิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง สาเหตุหนึ่งมาจากครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นทักษะการคิดน้อย โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้ไม่สามารถวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการคิดวิเคราะห์จึงเป็นทักษะที่สำคัญที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญเพื่อจะช่วยให้รู้ข้อเท็จจริง รู้เหตุผล เข้าใจความเป็นมาของลำดับเหตุการณ์ต่างๆ รู้จักการจำแนกแยกแยะข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพและนอกจากนี้สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จคือการนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยการนิเทศจะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของครูให้บรรลุเป้าหมาย การนิเทศเป็นกระบวนการที่

พัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยการแนะนำช่วยเหลือจากผู้นิเทศไปสู่ผู้รับการนิเทศ การนิเทศการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการสอนของครู เนื่องจากเป็นการช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูได้จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าการนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูให้มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความก้าวหน้าทางความคิดให้กับผู้เรียน เป็นการพัฒนาวิชาชีพที่ยั่งยืนและประสบผลสำเร็จทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในโรงเรียนและครูผู้รับการนิเทศก็มีการพัฒนาตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ

จากสภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการนิเทศและใช้รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นในการส่งเสริมให้ครูวิทยาศาสตร์ได้จัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษารวมถึงให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเมื่อผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าวแล้วก็จะเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นด้วยซึ่งจะส่งผลดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.4 เพื่อศึกษาผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีขั้นตอนดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2 วงรอบ ตลอด 3 ปีการศึกษา (ปีการศึกษา 2566-2568)

3.2 การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ในระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จะมีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนย่อย คือ

3.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ โดยกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนและครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 166 คน ได้ทำการตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

3.2.3 ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

3.3 การวิจัยระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบการนิเทศ

ในระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบการนิเทศ จะมีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนย่อย คือ

3.3.1 ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการนิเทศ โดยในขั้นตอนนี้จะมีการสร้างเครื่องมือการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) รูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) คู่มือการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 4) แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 5) แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 6) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ 7) แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนและ 8) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566

3.3.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการนิเทศ โดยในขั้นตอนนี้จะมีการดำเนินการ 2 ขั้นตอนย่อย คือ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยแต่ละขั้นตอนย่อยจะมีการดำเนินการ ดังนี้

3.3.2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยในการสนทนากลุ่มจะดำเนินการเพื่อตรวจสอบและรับรองร่างรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้

โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน จะทำการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความมีประโยชน์และการนำไปใช้ของร่างรูปแบบการนิเทศและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

3.3.2.2 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยในขั้นนี้จะเป็นการทดสอบความชัดเจน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำร่างรูปแบบการนิเทศและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศไปใช้จริง รวมทั้งตรวจสอบขั้นตอน กิจกรรมและเครื่องมือวิจัย เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงร่างรูปแบบการนิเทศและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจริงต่อไป กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานำร่อง (Pilot Study) คือ ครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการทดลองจริงและผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 82 คน จากโรงเรียนที่สอนโดยครูกลุ่มเป้าหมายในการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

3.4 การวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ

ในระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ จะดำเนินการในภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2568 โดยวิจัยตามขั้นตอนของรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ (VPATH Supervision Model) ที่มีขั้นตอนการนิเทศ ดังนี้

3.4.1 การสำรวจความต้องการ (Visioning Needs : V) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยจากระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มาใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศและเครื่องมือวิจัยอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครูวิทยาศาสตร์ให้มากที่สุด

3.4.2 การวางแผนการนิเทศ (Planning Supervision : P) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสำรวจความต้องการมาวางแผน ออกแบบการวิจัย สร้างและพัฒนารูปแบบการนิเทศ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศและเครื่องมือวิจัยอื่นๆ เพื่อใช้ในการวิจัยรวมถึงกำหนดระยะเวลา กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการวิจัยและการประเมินผลโดยมีการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนการนิเทศตามรูปแบบการนิเทศอย่างชัดเจน

3.4.3 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Activating Awareness : A) โดยผู้วิจัยได้มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.4.3.1 ดำเนินการจัดฝึกอบรมตามคู่มือการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจริง (Field Study) รวม 2 วัน โดยมีลำดับขั้นตอนการอบรม คือ

1) ทำการทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนการฝึกอบรม จำนวน 30 ข้อกับครูวิทยาศาสตร์ที่เข้าอบรม

2) ดำเนินการฝึกอบรมตามกระบวนการและหน่วยการเรียนรู้ในคู่มือการฝึกอบรม พร้อมทั้งมีการประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยเครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ คู่มือการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแบบประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์

3) เมื่อดำเนินการอบรมเสร็จสิ้นแล้วให้ครูวิทยาศาสตร์ได้ทำการทดสอบหลังการฝึกอบรม (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 ข้อหลังการฝึกอบรม

3.4.4 การนิเทศการจัดการเรียนรู้ (Teaching Supervision : T) โดยหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ให้ครูวิทยาศาสตร์ที่ผ่านการฝึกอบรมไปดำเนินการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้น โดยในขั้นนี้มีการดำเนินการ ดังนี้

3.4.4.1 ครูทำการทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนก่อนเรียน จำนวน 40 ข้อ

3.4.4.2 ครูวิทยาศาสตร์จัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ

3.4.4.3 ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยวิจัยที่เป็นศึกษานิเทศก์ได้ออกนิเทศ ติดตามและประเมินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์กับครูกลุ่มเป้าหมาย (Field Group) โดยใช้ขั้นตอนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การสร้างความคุ้นเคย (Trust Building : T) 2) การสังเกตการจัดการเรียนรู้ (Active Observing : A) และ 3) การร่วมกันสะท้อนผล (Reflecting : R) โดยดำเนินการนิเทศครูวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 ครั้ง/คน ผู้นิเทศ จำนวน 4 คน รับผิดชอบนิเทศ ติดตาม คนละ 10 โรง ในภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2568 ณ โรงเรียนที่ครูกลุ่มเป้าหมายจริง (Field Study) ปฏิบัติงานอยู่

3.4.5 การประเมินผลการนิเทศ (Holistic Evaluating : A) ในขั้นตอนนี้จะดำเนินการต่อเนื่องกับขั้นการนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยในขณะที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการนิเทศครูกลุ่มเป้าหมายจริง (Field Study) จะมีการดำเนินการ ดังนี้

3.4.5.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย มีการนิเทศและประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ในการประเมินการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์

3.4.5.2 เมื่อครูดำเนินการจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้นทุกหน่วยการเรียนรู้แล้ว ครูวิทยาศาสตร์ได้ให้ผู้เรียนทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนหลังเรียน จำนวน 40 ข้อ

3.4.5.3 ผู้เรียนทำการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์

3.4.5.4 ครูกลุ่มเป้าหมายจริง (Field Study) ทำการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์

3.5 การวิจัยระยะที่ 4 การประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศ

ในระยะที่ 4 การประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากการทดลองใช้จริง มาสรุปผลการวิจัยโดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Session) เพื่อประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศ ซึ่งจะประเมินในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และการนำไปใช้ของรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังกล่าว

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

4.1.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า สภาพปัญหาในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (M = 3.54, S.D. = 0.51) ส่วนในด้านความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.52, S.D. = 0.49)

4.1.2 ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1.2.1 ผลการสร้างร่างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จะมี 5 องค์ประกอบคือ 1) หลักการของรูปแบบการนิเทศ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการนิเทศ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การประเมินผลรูปแบบการนิเทศ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการนิเทศและมี 5 ขั้นตอนคือ 1) การสำรวจความต้องการ (Visioning Needs : V) 2) การวางแผนการนิเทศ (Planning Supervision : P) 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Activating Awareness : A) 4) การนิเทศการจัดการเรียนรู้ (Teaching Supervision : T) มี 3 ขั้นตอนย่อย คือ (4.1) การสร้างความคุ้นเคย (Trust Building : T)

(4.2) การสังเกตการจัดการเรียนรู้ (Active Observing : A) (4.3) การร่วมกันสะท้อนผล (Reflecting : R) และ 5) การประเมินผลการนิเทศ (Holistic Evaluating : H)

4.1.2.2 ผลการสร้างร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 บทนำ ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจง ความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหาหลักและกรอบแนวคิดทฤษฎี ส่วนที่ 3 การดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย ขอบเขตและกลุ่มเป้าหมาย องค์ประกอบหรือโครงสร้างของคู่มือ ขั้นตอนการดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและส่วนที่ 4 การประเมินผล ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการประเมินผล เครื่องมือดำเนินงานและเงื่อนไขความสำเร็จ

4.1.2.3 ผลการสร้างคู่มือการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างคู่มือและเนื้อหาสาระ 4) การนำคู่มือการฝึกอบรมไปใช้ และ 5) การประเมินผลการฝึกอบรม

4.1.2.4 ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินและรับรองร่างรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศในด้านความเหมาะสมความเป็นไปได้ความมีประโยชน์และการนำไปใช้ซึ่งมีผลการประเมินร่างรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.71, S.D. = 0.52) ส่วนคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.69, S.D. = 0.53)

4.1.3 ผลการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1.3.1

ผลการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์กับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่าผลการเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้สถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรม (M = 23.78, S.D. = 1.29) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม (M = 18.45, S.D. = 1.48) และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t-test พบว่ามีค่า t = 19.46 ที่ชั้นความอิสระ (df = 39) และมีค่านัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ .05

แสดงว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

4.1.3.2 ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยพิจารณาจากหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ครูกลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ พบว่า ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 92.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.79 และเมื่อเทียบกับระดับการประเมินแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าเท่ากับ 4.61 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมมากที่สุด

4.1.3.3 ผลการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที 6 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่า โดยภาพรวมของการนิเทศทั้ง 3 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 91.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.18 และเมื่อเทียบกับระดับการประเมินแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับมีค่าเท่ากับ 4.57 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมครูวิทยาศาสตร์กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ได้เหมาะสมมากที่สุด

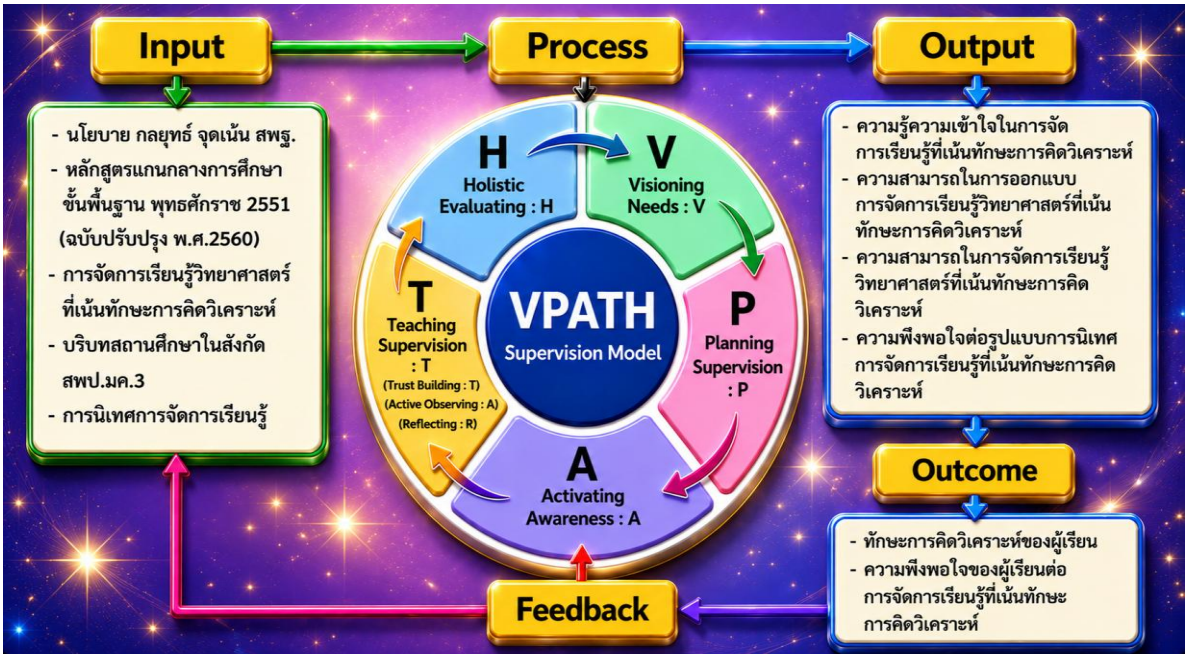
4.1.3.4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อน-หลังเรียนของผู้เรียนที่สอนโดยครูกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (M = 32.03, S.D. = 2.71) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (M = 20.74, S.D. = 1.49) และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t-test พบว่ามีค่า t = 57.20 ที่ชั้นความอิสระ (df = 236) และมีค่านัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ .05 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ

4.1.3.5 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนที่สอนโดยครูกลุ่มเป้าหมาย พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 114.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.16 และเมื่อเทียบกับระดับการประเมินแบบมาตราส่วน 5 ระดับ มีค่าเท่ากับ 4.58 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

4.1.3.6 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 187.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.50 และเมื่อเทียบกับระดับการประเมินแบบมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าเท่ากับ 4.68 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูวิทยาศาสตร์มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

4.1.4 ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีผลการวิจัย ดังนี้

4.1.4.1 ผลการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์และทำการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และการนำไปใช้ ซึ่งมีผลการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.89, S.D. = 0.30) ส่วนในด้านของคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.86, S.D. = 0.32) และหลังจากที่มีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงแก้ไขในประเด็นต่างๆ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ พร้อมทั้งปรับภาพรูปแบบการนิเทศให้มีความสวยงาม น่าสนใจเพื่อให้เป็นรูปแบบการนิเทศที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 หรือที่เรียกว่า VPATH Supervision Model ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (VPATH Supervision Model)

5. อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า สภาพปัญหาในการพัฒนารูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากส่วนในด้านความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูวิทยาศาสตร์ เป็นทักษะสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดกับครูเพื่อส่งผลไปยังผู้เรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการนิเทศที่สามารถนิเทศได้ตรงจุด ตรงประเด็น มีการศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้านทั้งการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นและมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียงลำดับตามความสำคัญจนได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการนิเทศอย่างแท้จริง ซึ่งข้อมูลนี้จะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการนิเทศ อย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับกัตติกา สกุลสวน (2565) ที่กล่าวว่าการนิเทศแนวใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีการศึกษาสภาพปัญหาและออกแบบการนิเทศให้เหมาะสมตรงตามสภาพจริงในปัจจุบันและวาสนา ศรีมาศ (2566) ที่กล่าวว่าการพัฒนารูปแบบการนิเทศต้องมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของการนิเทศก่อนจึงจะไปพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการนิเทศได้

5.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า รูปแบบการนิเทศประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1) หลักการของรูปแบบการนิเทศ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการนิเทศ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การประเมินผลรูปแบบการนิเทศและ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการนิเทศและมีกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอนคือ 1) การสำรวจความต้องการ (Visioning Needs : V) 2) การวางแผนการนิเทศ (Planning Supervision : P) 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Activating Awareness : A) 4) การนิเทศการจัดการเรียนรู้ (Teaching Supervision : T) มี 3 ขั้นตอนย่อย คือ (4.1) การสร้างความคุ้นเคย (Trust Building : T) (4.2) การสังเกตการจัดการเรียนรู้ (Active Observing : A) (4.3) การร่วมกันสะท้อนผล (Reflecting : R) และ 5) การประเมินผลการนิเทศ (Holistic Evaluating : H) ส่วนผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 บทนำ ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจง ความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหาหลักและกรอบแนวคิดทฤษฎี ส่วนที่ 3 การดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย ขอบเขตและกลุ่มเป้าหมาย องค์ประกอบหรือโครงสร้างของคู่มือ ขั้นตอนการ

ดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและส่วนที่ 4 การประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย แนวทางการประเมินผล เครื่องมือดำเนินงานและเงื่อนไขความสำเร็จซึ่งสอดคล้องกับสงัด อุทรานันท์ (2530) ที่กล่าวว่ารูปแบบกระบวนการนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่เรียกว่า PIDRE ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) การวางแผนการนิเทศ (Planning : P) 2) การให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ (Informing : I) 3) การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศ (Doing : D) 4) การสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติการนิเทศ (Reinforcing : R) 5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating : E) และสอดคล้องกับอนันต์ นามทองต้น (2564) ที่กล่าวว่ารูปแบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1) ความมุ่งหมายการนิเทศ 2) หลักการนิเทศ 3) กระบวนการนิเทศ 4) ขอบข่ายการนิเทศ 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Glickman (2017) ที่ได้สรุปถึงกระบวนการนิเทศว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) การประชุมก่อนการสังเกตการสอนร่วมกับครู (Preconference with teacher) 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observation of classroom) 3) การวิเคราะห์และติดตามผลการสังเกตการสอนและพิจารณาวางแผนการประชุมร่วมกับครู 4) การประชุมร่วมกับครูภายหลังการสังเกตการสอน (Post conference with teacher) และ 5) วิเคราะห์และพัฒนาเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ

5.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูกลุ่มเป้าหมายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญ 2) ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ พบว่าครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ได้เหมาะสมมากที่สุด 3) ผลการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ พบว่าครูมีสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ได้เหมาะสมมากที่สุด 4) ผลการทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ 5) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด และ 6) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่ารูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น การสร้างและพัฒนารูปแบบการนิเทศ การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศจนถึงการประเมินผลรูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาจนส่งผลให้การใช้รูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศมีผลการพัฒนาที่สูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับวาสนา ศรีมาศ (2566) ที่กล่าวว่ารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มีคุณภาพจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศด้วยและสมควร ศิลป์ประกอบ (2566) ที่กล่าวว่าการพัฒนารูปแบบการนิเทศด้วยการโค้ชแบบ GROWORE เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในโรงเรียนประถมศึกษาจะมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและสภาพพึงประสงค์ของการนิเทศด้วยการโค้ช มีการสร้างและทดลองใช้รูปแบบการนิเทศด้วยการโค้ช มีการจัดสนทนากลุ่ม มีการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบการนิเทศที่สมบูรณ์และตรงตามความเป็นจริง

5.4 วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาผลการประเมินรูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ผลการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และการนำไปใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่ากระบวนการประเมินและยืนยันรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศมีความรอบคอบรัดกุมและสอดคล้องกับแนวทางการประเมินรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศโดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ทำให้รูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศได้รับการวิพากษ์และปรับปรุงรายละเอียดจนทำให้มีความสมบูรณ์พร้อมใช้งานได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับบุญสุพร เพ็งทา (2565) ที่กล่าวว่าการยืนยันองค์ประกอบและรูปแบบการนิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจะทำให้รูปแบบการนิเทศมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีประโยชน์และมีคุณภาพมากขึ้นและนอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิยังแนะนำให้นำรูปแบบการนิเทศไปต่อยอดเพื่อให้เห็นผลการพัฒนาเชิงประจักษ์ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเต็มศักยภาพ มีความก้าวหน้าในวิชาชีพและยกระดับองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกัตติกา สกุลสวน (2565) ที่กล่าวว่าผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแนวใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการนิเทศมีความจำเป็นสำหรับสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดการพัฒนาตามความต้องการ ซึ่งการนิเทศถือเป็นหน้าที่หลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนที่สูงขึ้น

6.1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ลงสู่โรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

6.1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดให้การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในแผนงานโครงการของโรงเรียนพร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการกำกับ ติดตามและรายงานผลของโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

6.2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนควรนำเครื่องมือการวิจัยต่างๆ ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของครู เพื่อให้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

6.2.2 โรงเรียนควรนำรูปแบบการนิเทศไปใช้ตามลำดับขั้นตอนของการนิเทศให้ครบทุกขั้นตอน มีการกำหนดปฏิทินการนิเทศอย่างชัดเจน ต่อเนื่องและสามารถตรวจสอบได้เพื่อให้เกิดผลดีกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน

6.2.3 โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในเพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการนำรูปแบบการนิเทศและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศไปใช้ในโรงเรียนเพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ได้ตรงตามศักยภาพของตนเอง

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.3.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและระดับชั้นอื่นๆ

6.3.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาช่วยในการนิเทศ ติดตามและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบทันทีเพื่อลดภาระงานด้านเอกสารของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

6.3.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมทักษะการคิดในด้านอื่นๆ ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กัตติกา สกุลสวน. (2567). รูปแบบการนิเทศแนวใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 9*(1), 85–101.

บุญสุพร เพ็งทา. (2565). *รูปแบบการนิเทศงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

วาสนา ศรีมาศ. (2566). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา* [วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สงัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์มิตรสยาม.

สมควร ศิลป์ประกอบ. (2566). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศด้วยการโค้ชเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2566). *ผลการทดสอบผู้เรียนโดยใช้แบบทดสอบอิงมาตรฐานระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Pre O-NET) ปีการศึกษา 2565.* สารคามการพิมพ์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2567). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ประจำปีการศึกษา 2566.* สารคามการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561.* ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ. รัตนะ เทรดดิ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อนันต์ นามทองต้น. (2565). รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. *Education Journal, 5*(3), 37–48.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2017). *SuperVision and instructional leadership: A developmental approach* (10th ed.). Pearson.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

The Development of Critical Thinking Ability and Learning Achievement in the Literary Work Khun Chang Khun Phaen Through Learning Management Based on the Four Noble Truths for Twelfth-Grade Students

พระมหาไพฑูรย์ วิสุทฺธสาโร (อยู่คง)[1*], แสงอาทิตย์ ไทยมิตร[2], คชา ปราณีตพลกัง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Phramaha Paitoon Visuddhasaro (Yookong)[1], Saengathit Thaimit[2], Khacha Praneetpolkrung[3]
[1,2,3]Mahamakut Buddhist University, Isan Campus (MBU ISC)
✉: * paitoon.wis@student.mbu.ac.th
(* Author Corresponding Email)

Received: 19 May 2026; Revised: 26 May 2026; Accepted: 27 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยและจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียวหรือรายกรณี (One-shot Case Study) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/5 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเฉลี่ย 23.60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.67 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีคะแนนเฉลี่ย 24.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.33 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 สามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้งสองด้าน

คำสำคัญ: การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, อริยสัจ 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop critical thinking abilities, and 2) to improve learning achievement in the literature Khun Chang Khun Phaen among Grade 12 students using a learning management approach based on the Four Noble Truths, with a target of achieving average scores and a number of students passing the 75% criterion. The research design was a one-shot case study. The sample group consisted of 30 Grade 12/5 students. The research instruments included six learning management plans based on the Four Noble Truths (totaling 12 hours), a critical thinking ability test, and a learning achievement test for the literature Khun Chang Khun Phaen (Episode: Khun Chang Presents a Petition). Data analysis was performed using mean, standard deviation, and percentage. The results showed that the students achieved an average score of 23.60 for critical thinking (78.67% of the total score), with 23 students (76.67%) passing the criteria. Regarding learning achievement in Khun Chang Khun Phaen, the average score was 24.10 (80.33% of the total score), with 26 students (86.67%) passing the criteria. In conclusion, learning management based on the Four Noble Truths can effectively develop both critical thinking abilities and learning achievement in accordance with the specified criteria

Keywords: Critical Thinking, Academic Achievement, The Four Noble Truths

1. บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้โดยเน้นพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าผู้เรียนต้องสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ยังย้ำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนเน้นกระบวนการคิดมากกว่าการท่องจำ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) พร้อมทั้งกำหนดให้การเรียนภาษาไทยเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการคิด เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเป็นสื่อในการแสดงเหตุผลอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553) ดังนั้น รายวิชาภาษาไทยจึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างผู้เรียนที่มีความสามารถทางปัญญา สามารถคิดเป็น สื่อสารเป็น และมีทัศนคติที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ซึ่งในบริบทของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การเรียนรู้ “วรรณคดีและวรรณกรรม” ในกลุ่มสาระภาษาไทยได้รับการกำหนดให้เป็นสาระสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง โดยเฉพาะความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ วิจารณ์ และสังเคราะห์คุณค่าของวรรณศิลป์ตามมาตรฐาน ท5.1 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่เข้าใจเนื้อหาของวรรณคดีเท่านั้น แต่ต้องสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในเรื่อง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล การอ่านวรรณคดีจึงเป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะการคิดอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผู้เรียนต้องวิเคราะห์บริบท ตัวละคร ความขัดแย้ง และแง่มุมเชิงคุณค่าที่แตกต่างกันอย่างรอบด้าน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรจึงต้องออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาความหมายด้วยตนเอง ผ่าน

การตั้งคำถาม การอภิปราย การโต้แย้งเชิงเหตุผล และการเชื่อมโยงความรู้สู่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้การเรียนวรรณคดีเป็นพื้นที่ในการพัฒนาความคิดขั้นสูงอย่างเป็นรูปธรรม

วรรณคดีไทย โดยเฉพาะวรรณคดีเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าทั้งด้านวรรณศิลป์และด้านสังคมศึกษา เนื่องจากสะท้อนภาพชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และสภาพสังคมไทยโบราณไว้อย่างครบถ้วน โดยตอน “ขุนช้างถวายฎีกา” ได้รับการประกาศจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็น “ตอนแต่งดีเยี่ยม” มีความโดดเด่นด้านโวหารและการดำเนินเรื่องที่ซับซ้อน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการศึกษาแรงจูงใจของตัวละคร ความขัดแย้งทางสังคม และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนในเรื่อง (อารียา หุตินทะ, 2556) นอกจากนี้ วรรณคดีตอนดังกล่าวยังเป็นบทเรียนสำคัญในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์คุณค่าทางวรรณศิลป์และนำข้อคิดในเรื่องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) การจัดการเรียนรู้วรรณคดีตอนนี้จึงควรใช้กระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดอย่างรอบด้าน เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และตีความความหมายที่ซ่อนอยู่ในเรื่องได้อย่างมีวิจารณญาณ

ซึ่งทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนต้องมีในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินข้อมูล วิเคราะห์เหตุผล และตัดสินใจอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของหลักฐานที่เชื่อถือได้ (Ennis, 2011) Paul และ Elder (2014) อธิบายว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วยความสามารถในการตั้งคำถามที่มีคุณภาพ ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง มองเห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และสะท้อนคิดต่อผลลัพธ์ของการตัดสินใจ นอกจากนี้ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551) ยังชี้ว่าผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณต้องมีลักษณะสำคัญ เช่น ใจกว้าง เปลี่ยนแปลงความคิดได้เมื่อพบข้อมูลใหม่ มีความละเอียดรอบคอบ และมุ่งค้นหาความจริงอย่างมีเหตุผล การเรียนวรรณคดี เช่น ขุนช้างขุนแผน จึงเป็นสื่อสำคัญในการฝึกทักษะดังกล่าว เพราะผู้เรียนต้องพิจารณาเจตนาของตัวละคร สภาพสังคมที่หล่อหลอมพฤติกรรม รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุและผลของเหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ การตีความเชิงลึก และการเชื่อมโยงแนวคิดสู่การใช้เหตุผลในสถานการณ์จริง การบูรณาการทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับการเรียนวรรณคดีจึงเป็นแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แม้ว่าโรงเรียนทรายมูลวิทยาจะมีผลการประเมินภายในอยู่ในระดับที่ดี แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยยังสะท้อนปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีคะแนนการอ่านตีความ การวิเคราะห์ตัวละคร และการเชื่อมโยงแนวคิดในวรรณคดีกับชีวิตจริงต่ำกว่าที่สถานศึกษากำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ระบุว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ สาเหตุหนึ่งมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นการบอกเล่า การท่องจำ และการสรุปความหมายจากครูเป็นหลัก มากกว่าการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์

และแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างลุ่มลึก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสร้างความหมายจากวรรณคดีได้อย่างมีระบบ และไม่เกิดทักษะการคิดขั้นสูงตามที่หลักสูตรคาดหวัง ด้วยเหตุนี้ การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนของสถานศึกษา

เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยพิจารณาว่าการนำ “หลักอริยสัจ 4” มาใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้สามารถตอบโจทย์การพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากอริยสัจ 4 เป็นโครงสร้างการคิดแบบลำดับขั้นเริ่มจากการระบุปัญหา (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) แสวงหาวิธีการดับปัญหา (นิโรธ) และสร้างแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน (มรรค) (พระธรรมปิฎก , 2549) กระบวนการนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษา เช่น การเรียนรู้ด้วยปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทางสังคม (Social Constructivism) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านการคิด วิเคราะห์ ทดลอง และสรุปผลด้วยตนเอง การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการเรียนวรรณคดีจึงช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงอ่านเรื่อง แต่ “คิดกับเรื่อง” และ “คิดจากเรื่อง” จนเกิดเป็นความเข้าใจเชิงลึก

อีกทั้งผลการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศยังสนับสนุนอย่างชัดเจนว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการตามหลักอริยสัจ 4 มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของพระรุ่งโรจน์ ถิรปุญโญ และคณะ (2565) พบว่าผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังได้รับการเรียนรู้ด้วยหลักอริยสัจ 4 นอกจากนี้ งานวิจัยต่างประเทศที่ประยุกต์อริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการ Problem-Solving ของ Kolb (1984) ยังยืนยันว่าโครงสร้างการคิดเชิงลำดับขั้นตามอริยสัจ 4 ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกกว่าในเนื้อหา สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาได้อย่างเป็นระบบ และเกิดการเรียนรู้แบบถาวร (deep learning) ผลการวิจัยที่หลากหลายจึงสะท้อนว่าอริยสัจ 4 ไม่เพียงเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่เป็น “เครื่องมือการคิด” ที่สามารถนำมาประยุกต์ในสถานการณ์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิผล (Kodithuwakku,2024)

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยเฉพาะวรรณคดีเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง แรงจูงใจของตัวละคร และการตัดสินใจทางศีลธรรมในบริบทสังคมไทยโบราณ ลักษณะดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้กระบวนการอริยสัจ 4 ในการตั้งคำถามต่อปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ ทดลองค้นหาคำตอบ และสรุปหลักคิดจากเรื่องได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนจึงสามารถเข้าใจวรรณคดีในมิติต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งยังพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การสะท้อนคิด และการแก้ปัญหาซึ่งเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พร้อมนี้เมื่อการวิจัยแล้วเสร็จจะเกิดประโยชน์ทางด้านการศึกษา คือ พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ดังนั้น การ

เลือกใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาที่พบในโรงเรียนและมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.1. รูปแบบการวิจัย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-experimental Research) โดยใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ (One Group Posttest Design),

3.2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1. ประชากร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทรายมูลวิทยา จังหวัดยโสธร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 ห้อง รวม 176 คน

3.2.2. กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/5 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.3.1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง แผนการจัดการเรียนรู้วรรณคดี เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนช้างถวายฎีกา ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

3.3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวนฉบับละ 30 ข้อ

3.4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.4.1. แผนการจัดการเรียนรู้ สร้างขึ้นตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 และผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมาก

3.4.2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพรายข้อ พบว่า

แบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.37 – 0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20–0.73 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.92

3.4.3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพรายข้อ พบว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.30 – 0.57 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.23-0.73 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.92

3.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1. ปฐมนิเทศผู้เรียนเพื่อชี้แจงรายละเอียดการจัดการเรียนรู้

3.5.2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่สร้างขึ้นจำนวน 6 แผน รวม 12 คาบเรียน

3.5.3. เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย

4.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
30	30	23.60	2.06	78.67	23	76.67	7	23.33

จากตารางที่ 1 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.67 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอริยสัจ 4 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แยกเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ร้อยละ 75 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. การระบุประเด็นและทำความเข้าใจปัญหา	6	4.83	80.56	22	73.33
2. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล	6	4.60	76.67	18	60.00
3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลและแหล่งข้อมูล	6	4.60	76.67	18	60.00
4. การตั้งสมมติฐาน การสรุป และการตัดสินเชิงตรรกะ	6	4.90	81.67	23	76.67
5. การประเมินผลและการสะท้อนคิด	6	4.63	77.22	18	60.00

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ร้อยละ 75 แยกเป็นรายด้าน พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการตั้งสมมติฐาน การสรุป และการตัดสินเชิงตรรกะ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.90 คิดเป็นร้อยละ 81.67 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ด้านรองลงมาคือ ด้านการระบุประเด็นและทำความเข้าใจปัญหา มีคะแนนเฉลี่ย 4.83 คิดเป็นร้อยละ 80.56 โดยมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 ด้านการประเมินผลและการสะท้อนคิด มีคะแนนเฉลี่ย 4.63 คิดเป็นร้อยละ 77.22 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ด้านการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล และ ด้านการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลและแหล่งข้อมูล มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.60 คิดเป็นร้อยละ 76.67 โดยมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ด้านละ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบข้อสังเกตสำคัญว่าแม้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มในทุกด้านจะผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 แต่หากพิจารณาจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์รายบุคคล พบว่ามีเพียงด้านการตั้งสมมติฐาน การสรุป และการตัดสินเชิงตรรกะเพียงด้านเดียวเท่านั้นที่มีสัดส่วนนักเรียนสอบผ่านเกินกว่าร้อยละ 75 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ในขณะที่ด้านอื่น ๆ มีสัดส่วนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์รายบุคคลอยู่ในช่วงร้อยละ 60.00 ถึง 73.33

4.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยนร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
30	30	24.10	2.29	80.33	26	86.67	4	13.33

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.33 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 แยกเป็นรายด้านปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 แยกเป็นรายด้าน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่	ร้อยละ
1. วิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์เบื้องต้น	6	4.87	81.11	26	86.67
2. วิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณคดีเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ทาประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของสังคมในอดีต	6	4.83	80.56	26	86.67
3. วิเคราะห์และประเมินคุณค่า ด้านวรรณศิลป์ของวรรณคดีและวรรณกรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ	6	4.73	78.89	25	83.33
4. สังเคราะห์ข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	6	4.80	80.00	26	86.67
5. การประเมินผลและการสะท้อนคิด	6	4.53	75.56	18	60.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกด้านสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้ โดยด้านที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการวิเคราะห์และวิจารณ์

วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์เบื้องต้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 คิดเป็นร้อยละ 81.11 และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 สำหรับด้านอื่น ๆ มีผลการวิเคราะห์เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยดังนี้ ด้านการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณคดีที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต มีคะแนนเฉลี่ย 4.83 คิดเป็นร้อยละ 80.56 ด้านการสังเคราะห์ข้อคิดจากวรรณคดีเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีคะแนนเฉลี่ย 4.80 คิดเป็นร้อยละ 80.00 โดยทั้งสองด้านนี้มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์เท่ากันคือ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ขณะที่ด้านการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าด้านวรรณศิลป์ มีคะแนนเฉลี่ย 4.73 คิดเป็นร้อยละ 78.89 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 25 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และพบว่าด้านการประเมินผลและการสะท้อนคิด มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 4.53 คิดเป็นร้อยละ 75.56 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์รายบุคคลเพียง 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ซึ่งเป็นเพียงด้านเดียวที่มีสัดส่วนนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ถึงร้อยละ 75 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด จึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ช่วยส่งเสริมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดในเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะความสามารถในการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ความรู้จากวรรณคดี

5. อภิปรายผล

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 78.67 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการคิดเชิงระบบที่มีโครงสร้างเป็นลำดับขั้นและมีเหตุผล สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างชัดเจน โดยผลการวิจัยรายด้านพบว่านักเรียนมีพัฒนาการที่โดดเด่นใน ด้านการตั้งสมมติฐาน การสรุป และการตัดสินเชิงตรรกะ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 81.67 และ ด้านการระบุประเด็นและทำความเข้าใจปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.56 ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากิตติพงษ์ ภูมิรา (2554) ที่พบว่าการเรียนแบบอริยสัจสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ จำเนียร กิ่งแก้ว และคณะ (2556) ที่ยืนยันว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอริยสัจสี่มีความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรุ่งโรจน์ ถิรปุญฺโญ (รักราษฎร์) และคณะ (2565) ที่อธิบายว่าอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผ่านการกำหนดประเด็นปัญหา การรวบรวมข้อมูล และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล กระบวนการนี้ช่วยเปลี่ยนบทบาทนักเรียนให้กลายเป็น "ผู้วิเคราะห์" โดยใน ขั้นทุกข์ นักเรียนได้ฝึกระบุปัญหาจากความขัดแย้งใน

วรรณคดี ขั้นสมุทัย ฝึกวิเคราะห์หาสาเหตุและแรงจูงใจตัวละคร ขั้นนิโรธ ทดลองหาทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา และขั้นมรรค สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อสรุปแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักตรรกะ ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดที่เป็นระบบและมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.33 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ช่วยเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจาก "ผู้รับข้อมูล" มาเป็น "ผู้วิเคราะห์และผู้แก้ปัญหา" โดยผ่านขั้นตอนที่สอดคล้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีอย่างเป็นระบบ ในขั้นทุกข์ (กำหนดปัญหา) และ สมุทัย (หาสาเหตุ) นักเรียนได้ฝึกระบุความขัดแย้งของตัวละครและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งมากกว่าการท่องจำ ขั้น นิโรธ (ทดลองและเก็บข้อมูล) และ มรรค (วิเคราะห์และสรุปผล) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทดลองหาทางออกให้แก่สถานการณ์ในเรื่อง และสังเคราะห์ข้อคิดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง กระบวนการนี้ทำให้นักเรียน "คิดกับเรื่อง" และ "คิดจากเรื่อง" จนสามารถวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์และภาพสะท้อนทางสังคมในตอน "ขุนช้างถวายฎีกา" ได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการวิเคราะห์ลักษณะเด่นและความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์สูงถึงร้อยละ 80.56 การจัดการเรียนรู้เชิงรุกนี้จึงช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของผู้เรียนให้บรรลุตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของอัครเดช นีละโยธิน (2568) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการอริยสัจ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 88.68 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธศักดิ์ วังอาวุธเนิน (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอริยสัจ 4 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยนี้สะท้อนว่าหลักอริยสัจ 4 ไม่เพียงแต่เหมาะกับการเรียนรู้ด้านศาสนา แต่ยังสามารถบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระรุ่งโรจน์ ถิรปุญโญ (รักราษฎร์) และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3” พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศรสมเด็จ สจจฏฐายี (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4” พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยควรนำขั้นตอนของอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์วรรณคดี เนื่องจากโครงสร้างที่มีความเป็นเหตุเป็นผลช่วยเปลี่ยนบทบาทนักเรียนจากการท่องจำเนื้อเรื่องมาเป็นการ คิดกับเรื่อง และ แก้ปัญหาจากเรื่อง ซึ่งส่งผลดีต่อทักษะการคิดขั้นสูง

2. ครูควรเพิ่มกิจกรรมที่เน้นการไตร่ตรองผลของการกระทำของตัวละครในเชิงจริยธรรม และการเปรียบเทียบแนวคิดในวรรณคดีกับสถานการณ์จริงให้เข้มข้นขึ้น เพื่อฝึกให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าที่ลึกซึ้งกว่าเดิม

3. ควรส่งเสริมให้ครูใช้วรรณคดีเป็นฐานในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันของนักเรียน เพื่อให้วรรณคดีมีชีวิตและมีคุณค่าต่อการนำไปใช้จริง เช่น การบูรณาการกิจกรรม Active Learning และสื่อร่วมสมัย จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรม และการสื่อสารผ่านสื่อสร้างสรรค์

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับวรรณคดีประเภทอื่น ๆ หรือในระดับชั้นที่ต่างกัน เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนนี้ในการสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในวงกว้าง

2. ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการสอนตามหลักอริยสัจ 4 กับการสอนรูปแบบอื่นที่เน้นทักษะการคิด เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อหาจุดเด่นและแนวทางการบูรณาการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย

3. ควรมีการวิจัยติดตามผล (Longitudinal Study) เกี่ยวกับความคงทนของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทัศนคติต่อการเรียนวรรณคดีหลังจากผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการอริยสัจ 4 ไปแล้วในระยะยาว เพื่อยืนยันว่าการสอนในรูปแบบนี้ส่งผลต่อการพัฒนาปัญญาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จำเนียร กิ่งแก้ว, สิริวรรณ ศรีพหล, และ อมรา รอดดารา. (2555). *ผลของการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าข่า จังหวัดอุบลราชธานี* (เอกสารการประชุมวิชาการ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). *การพัฒนาการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 1) 9119*. กรุงเทพฯ: เทคนิคพริ้นติ้ง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *อริยสัจ 4: ความจริงอันประเสริฐ.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช.

พระพุธศักดิ์ แวงสูงเนิน. (2563). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พระมหากิตติพงษ์ ภูมิรา. (2554). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระมหาศรสมเด็จ สจฺจฏฺฐายี (อยู่เย็น). (2564). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยมหาจุฬา-ลงกรณราชวิทยาลัย

พระรุ่งโรจน์ ถิรปุญฺโญ (รักราษฎร์), สมชัย ศรีนอก, นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, และ อภิวัฒน์ พิมพวง. (2565). *ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 8(1), 123-140.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553).*แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลาง. การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 2, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์.

อารียา หุตินทะ. (2556). *เบิกทางวรรณคดีศึกษาไทย.* นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัครเดช นีละโยธิน. (2568). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น.* วารสารวิชาการแสงอีสาน, 22(1), 82-92.

Ebel, R. L., & Frisbie, D. A. (1991*). Essentials of educational measurement (5th ed.).* Prentice-Hall.

Ennis, R. H. (1985). *A logical basis for measuring critical thinking skills. Educational Leadership, 43*(2), 44–48.

Kodithuwakku, M., & Marikar, F. (2024). *Bridging experiential learning and spiritual wisdom: Integrating Kolb's cycle with the Four Noble Truths of Buddhism*. Educational Challenges. https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/294

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

Development of Analytical Reading and Creative Thinking Skills Based through the 7E Learning Model Integrated with Exercise for Mathayomseuksa 3 Students

กนกวรรณ จันทร์เพชร์[1*], น้ำทิพย์ องอาจวาณิชย์[2], ชญาตี เงารังษี[3]

[1,2,3] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Kanokwan Janpet[1], Namthip Ongardwanich[2], Chayatee Ngaorangsi[3]
[1,2,3] Faculty of Education, Naresuan University
✉: * kanokwan.chanp@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 28 May 2026; Revised: 30 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะให้เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ และ 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านปลักแรด จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบฝึกทักษะ 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ 3) แบบวัดทักษะการอ่านวิเคราะห์ และ 4) แบบวัดการคิดเชิงสร้างสรรค์ และสถิติที่ใช้/การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาประสิทธิภาพ (E1/E2) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าการทดสอบทีแบบ Paired t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพ 78.74/75.13 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 2) คะแนนทักษะการอ่านวิเคราะห์หลังเรียน (22.79, S.D.=3.33) สูงกว่าก่อนเรียน (17.08, S.D.=2.81) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) คะแนนทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน (12.00, S.D.=1.08) มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน (5.05, S.D.=1.34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น; การอ่านวิเคราะห์; การคิดเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research article aims to 1) to develop and determine the efficiency of learning management using the 7-step inquiry-based learning approach in conjunction with skill exercises to meet the 75/75 efficiency criterion 2) to compare the analytical reading skills of Grade 9 students before and after learning through the 7-step inquiry-based learning approach with skill exercises and 3) to compare the creative thinking skills of Grade 9 students before and after learning through the 7-step inquiry-based learning approach with skill exercises. This study employs quasi-experimental research. The sample group consisted of 39 Grade 9 students in the academic year 2025 from Ban Pluk Rad School, selected through cluster sampling using classrooms as the sampling units. The research instruments included 1) skill exercises, 2) lesson plans based on the 7-step inquiry-based learning approach combined with skill exercises, 3) an analytical reading skills test and 4) a creative thinking skills test. The statistics used for data analysis were efficiency (E1/E2), mean, standard deviation, and paired t-test. The research findings are as follows: 1) the efficiency of the learning management using the 7-step inquiry-based learning approach with skill exercises was 78.74/75.13, which met the specified criterion of 75/75, 2) The students' analytical reading skills after the learning management (22.79, S.D. = 3.33) were significantly higher than before the learning management (17.08, S.D. = 2.81) at the .05 level; and 3) the creative thinking skills after the learning management (12.00, S.D. = 1.08) were significantly higher than before the learning management (5.05, S.D. = 1.34) at the .05 level.

Keywords: 7-Step Inquiry-Based Learning; Analytical Reading; Creative Thinking

1. บทนำ

การอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้ในการคัดกรองและประเมินค่าข้อมูลท่ามกลางสภาวะข้อมูลล้นเกิน (Information Overload) ปรากฏการณ์ปัจจุบันสะท้อนผ่านผลการประเมิน PISA ปี 2022 ที่พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านเพียง 379 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ที่ 476 คะแนนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการอ่านวิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่าเนื้อหา (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2566) งานวิจัยที่ผ่านมา เช่น การศึกษาของ นวรัตน์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ (2560) และวรางคณา ชั่งโต (2559) ยืนยันว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) สามารถยกระดับความสามารถในการใช้ภาษาและการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้สูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีช่องว่างในด้านการบูรณาการเครื่องมือเสริมอย่างแบบฝึกทักษะที่อิงตามกรอบการประเมิน PISA เพื่อพัฒนาทั้งทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ควบคู่กันอย่างเป็นระบบในบริบทของวรรณคดีไทย

พื้นที่โรงเรียนบ้านปลักแรด อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยพบปัญหาเร่งด่วนจากการวิเคราะห์ผลการทดสอบคัดกรองการอ่านและการเขียน ปีการศึกษา 2567 ซึ่งระบุว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 47.36 อยู่ในระดับต้องปรับปรุงด้านการอ่านจับใจความและวิเคราะห์เนื้อหา สอดคล้องกับผลการสอบ O-NET มาตรฐาน ท 1.1 ของโรงเรียนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2564–2566 จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในพื้นที่พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะการวิเคราะห์ความหมายโดยนัยจากวรรณคดีและการเชื่อมโยงแนวคิดเข้ากับชีวิตจริง ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการนวัตกรรมทางการเรียนรู้ที่

เปลี่ยนจากการท่องจำเนื้อหามาสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงในกลุ่มเป้าหมายนี้อย่างจริงจัง (Mukurunge et al., 2021)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะตามเกณฑ์ 75/75 และเพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์รวมถึงการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน โดยดำเนินการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 39 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ผ่านระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน รวม 18 คาบเรียน บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอการพัฒนานวัตกรรมที่บูรณาการขั้นตอน 7E เข้ากับแบบฝึกทักษะที่ใช้สถานการณ์จำลองพฤติกรรมผู้บริโภค และกรอบการประเมิน PISA มาเป็นฐานในการฝึกฝน เพื่อเปลี่ยนการเรียนวรรณคดี "อิศรญาณภาษิต" จากการท่องจำไปสู่การสร้างทักษะชีวิต ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจะช่วยให้ครูผู้สอนภาษาไทยมีแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนให้เท่าทันต่อมาตรฐานระดับสากลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะให้เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ผ่านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน รวมถึงตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 7 จตุบูรพา อำเภอบางระกำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 76 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านปลักแรด จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในบริบทของโรงเรียนเพียงแห่งเดียวและมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 39 คน ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงข้อจำกัดในการอ้างอิงผลการวิจัย (Generalizability) ไปยัง

ประชากรนักเรียนในบริบทอื่นที่มีขนาดโรงเรียน พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นฐานทางการเรียนที่แตกต่างออกไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) จำนวน 8 แผน (รวม 16 คาบเรียน) ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดของไอเซนคราฟท์ (Eisenkraft) 2) แบบฝึกทักษะจำนวน 24 แบบฝึก ที่ออกแบบขึ้นเพื่อใช้กำกับการฝึกฝนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยใช้เนื้อหาวรรณคดีเรื่อง อิศรญาณภาษิต เป็นฐานในการสร้างสถานการณ์จำลองพฤติกรรมในชีวิตจริง ซึ่งมีการจัดโครงสร้างกิจกรรมแยกตามตัวแปรที่มุ่งพัฒนาออกเป็น 2 มิติหลัก ดังนี้ 1) มิติด้านการอ่านวิเคราะห์ เป็นแบบฝึกทักษะที่นำไปใช้ใน ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration Phase) ออกแบบโดยอิงกรอบแนวทางการประเมินสมรรถนะการอ่านของ PISA เพื่อฝึกทักษะย่อย 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืนสาระ (ฝึกระบุข้อมูลและคำสำคัญจากตัวบทประพันธ์), การบูรณาการและการตีความ (ฝึกเชื่อมโยงใจความ วิเคราะห์ความหมายคำยาก โวหารเปรียบเทียบเชิงอุปมา และสรุปข้อคิดแฝง) และ การสะท้อนและการประเมินค่า (ฝึกประเมินความน่าเชื่อถือของสารและวิพากษ์เนื้อหาอย่างมีเหตุผล) และ 2) มิติด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นแบบฝึกทักษะประเภทคำถามปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นสูง บูรณาการอยู่ใน ขั้นขยายความคิด (Expansion Phase) และ ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Extension Phase) มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนนำคติสอนใจจากวรรณคดีไปประยุกต์แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ (เช่น สถานการณ์จำลองพฤติกรรมผู้บริโภคหรือสื่อสังคมออนไลน์) เพื่อบ่มเพาะกระบวนการคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) 4 ด้านตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว (ฝึกคิดหาแนวทางแก้ปัญหาให้ได้ปริมาณมากและรวดเร็ว), ความคิดยืดหยุ่น (ฝึกปรับเปลี่ยนมุมมองและหมวดหมู่ความคิดไม่ให้ยึดติดกรอบเดิม), ความคิดริเริ่ม (ฝึกออกแบบแนวคิดหรือคำเปรียบเทียบใหม่ที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร) และ ความคิดละเอียดลออ (ฝึกขยายความแจกแจงรายละเอียดของความคิดหลักให้เห็นผลลัพธ์เป็นรูปธรรมชัดเจน) 3) แบบวัดทักษะการอ่านวิเคราะห์ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งพัฒนาตามกรอบแนวทางการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) ครอบคลุมด้านการเข้าถึงข้อมูล การตีความ และการสะท้อนคิด และ 4) แบบวัดการคิดเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 4 ข้อ ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) ครอบคลุมด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ทุกรายการ แสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแบบวัดทักษะการอ่านวิเคราะห์ไปวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ พบค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.35–0.78 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.30–0.65 สำหรับการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือด้วยสูตร KR-21 พบว่าแบบวัดทักษะการอ่านวิเคราะห์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 และแบบวัดการคิดเชิงสร้างสรรค์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวัดมีความสอดคล้องภายในและมีความเสถียรในระดับสูง โดยเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ทางสถิติและระเบียบวิธีวิจัยทั่วไป ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้สำหรับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หรือแบบวัดทักษะทางสติปัญญาและการคิดขั้นสูง (Cognitive Skills) ควรมีค่า

ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2019) ซึ่งแสดงถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือตามมาตรฐานสถิติในระดับสูง พร้อมสำหรับการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ณ โรงเรียนบ้านปลักแรด ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ. 2569 รวมระยะเวลา 5 สัปดาห์ กระบวนการเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จากนั้นดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น และทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการทดลอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมใช้สถิติอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยค่า t-test แบบ Dependent Samples เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน รวมถึงการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะตามเกณฑ์ E1/E2 (75/75) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) ด้วยสถิติ Cohen’s d เพิ่มเติม เพื่อประเมินและยืนยันระดับความแม่นยำรวมถึงขนาดอิทธิพลของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นว่าส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญในระดับใด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมและการบันทึกหลังการสอน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาผู้เรียน แล้วนำมาเรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ประกอบผลการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหา

4. ผลการวิจัย

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะให้เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75

จากการวิเคราะห์พบว่า ประสิทธิภาพของกลุ่มตัวอย่างของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพ (E1/E2) 79.76/75.13 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพตรงตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการผลการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะให้เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

คะแนน	คะแนนระหว่างเรียน (426 คะแนน) (E_1)	คะแนนหลังเรียน (30 คะแนน) (E_2)
รวม	13082	879
เฉลี่ย	337.70	22.73
ร้อยละ	78.74	75.13

E1/E2	78.74/75.13

2. เปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ

จากการผลการวิจัยพบว่า คะแนนทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ (22.79, S.D.=3.33) สูงกว่า คะแนนก่อนเรียน (17.08, S.D.=2.81) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	39	30	17.08	2.81	12.46	38	0.00*
หลังเรียน	39	30	22.79	3.33			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ

จากผลการวิจัยพบว่า คะแนนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ (12.00, S.D.=1.08) สูงกว่า คะแนนก่อนเรียน (5.05, S.D.=1.34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	39	16	5.05	1.34	28.21	38	0.00*
หลังเรียน	39	16	12.00	1.08			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกลุ่มตัวอย่างของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพ (E1/E2) 79.76/75.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 โดยสามารถอภิปรายผลได้ว่า การที่นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูง

กว่าเกณฑ์ที่กำหนด เป็นผลมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ 7E ตามแนวคิดของ Eisenkraft (2003) ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงความรู้เดิม (Elicitation) และการขยายความรู้ (Elaboration) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คงทนและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ ณิชกานต์ ไชยจักร์ (2567) ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การใช้แบบฝึกทักษะควบคู่ไปกับกระบวนการสืบเสาะ ยังช่วยส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ตามกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ที่ระบุว่าการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอผ่านกิจกรรมที่จัดลำดับจากง่ายไปยาก จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญในทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Thorndike, 1927) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวรัตน์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ (2560) และ Lawa et al. (2025) ที่พบว่ารูปแบบการสอน 7E ช่วยยกระดับความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูงกว่าการสอนแบบปกติ ด้านพฤติกรรม ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการแบบฝึกทักษะที่ใช้สถานการณ์จำลองสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง ช่วยปิดช่องว่างทางการเรียนรู้ (Knowledge Gap) ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวรรณคดีเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบันได้ โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงและการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดไตร่ตรอง ตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตจริงได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คะแนนทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ (22.79, S.D.=3.33) สูงกว่า คะแนนก่อนเรียน (17.08, S.D.=2.81) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดยสามารถอภิปรายผลได้ว่า ความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการอ่านวิเคราะห์นี้ เป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนของ 7E โดยเฉพาะในขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) และขั้นอธิบาย (Explanation) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการแยกแยะข้อมูลและหาความสัมพันธ์ของสารอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดของ นริศรา ชยธวัช (2563) ที่ระบุว่าการฝึกฝนการอ่านที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบของเรื่องจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ การใช้แบบฝึกทักษะที่ออกแบบตามแนวทางของโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) ส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการประเมินและการสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการอ่านวิเคราะห์ในระดับสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราดา เอี่ยมบุญญฤทธิ์ และคณะ (2563) และ ณิชาภาท์ กันขุนทศ และคณะ (2565) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการวิเคราะห์ร่วมกับสื่อที่เหมาะสมสามารถยกระดับความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้จริง ความเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาการวิจัย ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่าทักษะการอ่านวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในเนื้อหาวรรณคดีเท่านั้น แต่ส่งผลโดยตรงต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในบริบทวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงและการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดไตร่ตรอง ตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตจริงได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนสามารถจำแนกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นหรือสารชี้นำรูปแบบต่าง ๆ นำไปสู่ความรู้ใหม่ที่ว่าการสอนวรรณคดีผ่านกระบวนการ 7E และแบบ

ฝึกทักษะเชิงวิเคราะห์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการบ่มเพาะทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ รอบคอบ และเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า คะแนนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับแบบฝึกทักษะ (12.00, S.D.=1.08) สูงกว่า คะแนนก่อนเรียน (5.05, S.D.=1.34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอภิปรายผลได้ว่าความก้าวหน้าของทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ 7E ที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) โดยเฉพาะในขั้นขยายความรู้ (Elaboration) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Extension) ที่ครูทำหน้าที่กระตุ้นด้วยคำถามปลายเปิดและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบแนวคิดใหม่ ๆ จากบทเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Guilford (1984) ที่ระบุว่าความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ซึ่งกระบวนการสืบเสาะ 7 ขั้นได้เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนองค์ประกอบเหล่านี้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ การใช้แบบฝึกทักษะที่มีสถานการณ์จำลองหลากหลายยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดนอกกรอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม และคณะ (2567) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดร่วมกับการปฏิบัติผ่านชุดกิจกรรมส่งผลให้คะแนนการคิดเชิงสร้างสรรค์พัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ด้านความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมผู้บริโภค ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายและแปลกใหม่ในการแก้ปัญหาหรือเลือกซื้อสินค้าและบริการ ไม่ติดยึดอยู่กับโฆษณาชวนเชื่อเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงและการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดไตร่ตรอง ตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตจริงได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักนำความคิดยืดหยุ่น ในการค้นหาทางเลือกทดแทน และใช้ความคิดริเริ่ม ในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรหรือองค์ความรู้ที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่บทสรุปและความรู้ใหม่ว่าการฝึกการคิดเชิงสร้างสรรค์ผ่านวรรณคดีร่วมกับกระบวนการ 7E เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างลักษณะนิสัยของประชากรยุคใหม่ที่สามารถคิดค้นนวัตกรรม พัฒนาตนเอง และตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์และชาญฉลาดในสังคมปัจจุบัน

6. สรุปผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นี้ตามเกณฑ์ 75/75 พร้อมทั้งเปรียบเทียบทักษะการอ่านวิเคราะห์ และทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนและหลังเรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพสูงถึง 79.76/75.13 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งนักเรียนกลุ่มตัวอย่างยังมีคะแนนเฉลี่ยทั้งในด้านทักษะการอ่านวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนดังกล่าวสามารถยกระดับสมรรถนะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ครูผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหรือโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านสื่อ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) ไปใช้พัฒนาการคิดขั้นสูงของผู้เรียน โดยเน้นกระตุ้นในขั้นขยายความรู้ (Elaboration) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Extension) เพื่อให้นักเรียนสามารถนำทักษะการอ่านวิเคราะห์จากวรรณคดีไปปรับใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ในการจัดกิจกรรมเพื่อยกระดับทักษะการอ่านวิเคราะห์ระดับสากลและลดช่องว่างทางการเรียนรู้ (Knowledge Gap) ของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส ครูควรเลือกสรรบทอ่านที่มีความซับซ้อน เช่น วรรณคดีที่มีโวหารเปรียบเทียบเชิงอุปมา (เช่น อิศรญาณภาษิต) ควบคู่กับการใช้แบบฝึกทักษะจำลองสถานการณ์ตามแนวทาง PISA เพื่อฝึกกระบวนการแยกแยะข้อมูล ตลอดจนการประเมินความน่าเชื่อถือและการสะท้อนคิด (Reflection) ข้อมูลจากสื่อรอบตัวอย่างเป็นระบบ

1.3 การบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตในปัจจุบัน ครูควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเปิดกว้าง โดยเลือกใช้คำถามปลายเปิดและหลีกเลี่ยงการตัดสินถูกผิดตายตัว เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) ของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสที่มีภูมิหลังหลากหลาย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดนอกกรอบ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน (คิดริเริ่ม คิดคล่องแคล่ว คิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออ) ได้อย่างอิสระ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษา และวิจัยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบ 7 ขั้นตอน ร่วมกับแบบฝึกทักษะในสาระการเรียนรู้อื่น เช่น การเขียนเรียงความ และการเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.2 การศึกษา และพัฒนาแบบฝึกทักษะในรูปแบบของสื่อดิจิทัล เกมการศึกษา หรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. (2566). พลิกมุม PISA: ปัจจัยที่กระทบต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตของเด็กไทย. *กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 4*(4), 1–8. https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/06/2566_article_q4_004.pdf

ณิชกานต์ ไชยจักร์. (2567). การสร้างแรงบันดาลใจด้วยกระบวนการทางศิลปะเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดของเด็กปฐมวัย. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 9*(4), 158–182.

ณิชาภาท์ กันขุนทศ, สฤษดิ์ ศรีขาว, & นิราศ จันทรจิตร. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนอย่างมีวิจารณญาณวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(11), 99–113.

ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม, ทิพาพร สุจารี, ณัฏฐชัย จันทชุม, & ปวริศ สารมะโน. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. *วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 10*(3), 101–118.

ธีระเดช เจียรสุขสกุล. (2567). *กรอบการประเมินของ PISA 2025.* สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. https://opec.go.th/uploads/2024/pisa/20240508_173306_277_%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%99PISA_%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%9E%E0%B8%908%E0%B8%9E%E0%B8%84_update3May.pdf

นริศรา ชยธวัช. (2563). *การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

นวรัตน์ สุขวัฒนาสินิทธิ์. (2560). ผลของการใช้รูปแบบการสอน 7E ร่วมกับเทคนิคกลุ่มร่วมมือแข่งขัน วิชาหลักภาษาไทยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักภาษาไทยและทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 45*(4), 72–88.

ภัทราดา เอี่ยมบุญญฤทธิ์, ชลธิชา ภูริปาณิก, & ฐิติชัย รักบำรุง. (2563). *การสอนอ่านเชิงวิเคราะห์ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของเด็กไทยยุค Gen Z* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

วรางคณา ชั่งโต. (2559). *ผลของการใช้รูปแบบการสอน 7E ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย และความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

Eisenkraft, A. (2003). Expanding the 5E model. *The Science Teacher, 70*(6), 56–59.

Guilford, J. P. (1984). Varieties of divergent production. *The Journal of Creative Behavior, 18*(1), 1–10. https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1984.tb00984.x

Hair, J. F., Gabriel, M. L. D. S., da Silva, D., & Braga Junior, S. (2019). Development and validation of attitudes measurement scales: Fundamental and practical aspects.

RAUSP Management Journal, 54(4), 490–507. https://doi.org/10.1108/RAUSP-05-2019-0098

Lawa, J., Cali, H., Salic-Hairulla, M., & Madale, V. (2025). Developing 7E model lesson plan for Grade 9 students: Fostering science literacy and environmental awareness of climate change. *Journal of Innovation, Advancement, and Methodology in STEM Education, 2*(5), 348–360. https://so13.tci-thaijo.org/index.php/J_IAMSTEM/article/view/1160

Mukurunge, E., Reid, M., Fichardt, A., & Nel, M. (2021). Interactive workshops as a learning and teaching method for primary healthcare nurses. *Health SA Gesondheid, 26*, 1643. https://doi.org/10.4102/hsag.v26i0.1643

Thorndike, E. L. (1927). The law of effect. *The American Journal of Psychology, 39*(1/4), 212–222. https://doi.org/10.2307/1415413

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Development of Analytical Reading and Analytical Thinking Abilities Using Brain-Based Learning Integrated with Mind Mapping for Fifth-Grade Students

สุภลักษณ์ พรหมรับ[1*], แสงอาทิตย์ ไทยมิตร[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Supalak Promrub[1], Saengatit Thaimit[2]
[1,2]Mahamakut Buddhist University, Isan Campus (MBU ISC), Khon Kaen, Thailand
✉: * supalak.pro@student.mbu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 19 May 2026; Revised: 06 June 2026; Accepted: 16 June 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป 2) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไปรูปแบบการวิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความสามารถด้านความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.76 คิดเป็นร้อยละ 82.58 ของคะแนนเต็มและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.12 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดและมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.58 คิดเป็นร้อยละ85.29 ของคะแนนเต็มและมีจำนวน

นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 88.23 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ทุกประการ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐาน, แผนผังความคิด, การอ่านเชิงวิเคราะห์, การคิดวิเคราะห์

Abstract

The objectives of this research were: (1) to develop the analytical reading skills of fifth-grade students at Ban Phai Saengthong Prachasan School through brain-based learning integrated with mind mapping, with an expected posttest mean score of at least 75% and at least 75% of the students meeting the established criterion; and (2) to develop the analytical thinking skills of the same group of students using brain-based learning integrated with mind mapping, with an expected posttest mean score of at least 75% and at least 75% of the students achieving the criterion. This study employed a purposive sampling method. The target group consisted of 17 fifth-grade students from Ban Phai Saengthong Prachasan School. The research instruments included six brain-based learning lesson plans integrated with mind mapping, totaling 12 instructional hours, an analytical reading skills test, and an analytical thinking skills test. The data were analyzed using mean (M), standard deviation (SD), and percentage. The findings revealed that the students' analytical reading skills improved substantially. The mean posttest score was 24.76, representing 82.58% of the total score, with 16 students (94.12%) meeting the predetermined criterion. In terms of analytical thinking skills, the mean posttest score was 25.58, representing 85.29% of the total score, with 15 students (88.23%) meeting the criterion. Both results exceeded the predetermined benchmark and fully achieved the research objectives.

Keywords: Brain-Based Learning; Mind Mapping; Analytical Reading Skills; Analytical Thinking Skills; Fifth-Grade Students.

1. บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อคนไทยในหลายมิติ เริ่มตั้งแต่การวางรากฐานทางความคิดและคุณธรรมในวัยเด็ก เพื่อสร้างคนดีที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ ศ 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 6) ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ ทาง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม การขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ ชาตินี้ จึงมุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา และตลอดช่วงชีวิต เพื่อให้คนไทยสามารถพัฒนาตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา(สำนักงาน 2560) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ 2561 – 2580) ได้ตระหนักถึง บทบาทอันสำคัญยิ่งของการศึกษาในฐานะ กลไก ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย และสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับประเทศในระยะยาว นอกจากนี้ (วรรณี โสมประยูร 2553)ได้กล่าวไว้ว่าการอ่านเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยทักษะการอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สาเหตุของปัญหาการอ่านคิดวิเคราะห์ เช่น การไม่เข้าใจความหมายของ คำ หรือ เรื่องที่อ่านและขาดการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ในห้องเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสฝึกทักษะในการอ่านคิดวิเคราะห์

ปัญหาการอ่านคิดวิเคราะห์ ซึ่ง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถ ในการอ่านของนักเรียน ปัญหาหลักที่พบ คือวิธีการสอนที่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน ผู้สอนส่วนใหญ่มักใช้วิธีการบรรยายหรือให้นักเรียนอ่านตาม ซึ่งอาจจะ ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียนที่มาจากพื้นฐาน การอ่าน ไม่ออก และไม่สามารถวิเคราะห์ได้ ผู้สอนส่วนใหญ่มักใช้สื่อแบบเดิม อาจไม่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนในยุคดิจิทัล การขาดการประเมินที่ครอบคลุม และหลากหลายก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถทราบถึงพัฒนาการในการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา2554)แนวทางในการแก้ไขหรือพัฒนาการเรียนการอ่านเชิงวิเคราะห์ เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการอ่านวิเคราะห์มีความสำคัญ ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2564) ได้กล่าวว่าขั้นตอนการอ่านเชิงวิเคราะห์ว่าในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ผู้อ่านจะต้องจำแนกแยกแยะได้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนภาพความคิดภาษาไทยเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยดีขึ้นมีหลากหลายวิธี ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (Brain - Based Learning) เป็นแนวทางการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสอดคล้องกับสมองทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์การโต้ตอบ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนและมีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กล่าวว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ตั้งอยู่บนฐานของการพิจารณาว่าปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้สมองมีการเปลี่ยนแปลง สมองมีปฏิกิริยาตอบรับต่อการเรียนการสอนแบบใดและอย่างไร โดยเน้นว่าต้องทำให้ผู้เรียนสนใจเกิดการเรียนรู้และการจดจำนำไปสู่ความสามารถในการใช้เหตุผลเข้าใจความเชื่อมโยงสัมพันธ์ในทุกมิติของชีวิต จะช่วยให้กระบวนการทำงานของสมองได้เกิดการกระตุ้นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนโดยสมอง ร่วมกับความสำคัญของแผนภาพความคิดไว้ว่า แผนภาพความคิดส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ แผนภาพความคิดทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ทำให้ผู้เรียนสามารถจัดการความรู้ของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองแบบองค์รวมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสมองโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกายและอารมณ์ ส่งเสริมการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิม และกระตุ้นการเรียนรู้นั้นผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานของ สุธาทิพย์ ชัยแก้ว (2564) ประกอบด้วย 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1) ขั้นอุ่นเครื่อง Warm-up stage เป็นขั้นบริหารสมอง ยืดเส้นยืดสาย เคลื่อนไหวร่างกาย อาจจะใช้เพลง ใช้เกม ขั้นที่ 2) ขั้นเรียนรู้ Learning stage เป็นขั้นการกระตุ้นความสนใจด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายแปลกใหม่ เรื่องที่เรียนเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ความหมายใกล้ตัว โดยมีบรรยากาศตื่นตัว สนุกสนาน แล้วมีการสรุปด้วยแผนภาพ ตาราง กราฟ เพื่อช่วยในการจดจำ ขั้นที่ 3) ขั้นฝึก practice stage เป็นขั้นการฝึกซ้ำๆจนเกิดความชำนาญและมีการปรับปรุงพัฒนาตนเอง ขั้นที่ 4) ขั้นสรุป conclusion stage เป็นขั้นการสรุปยอดบทเรียนอีกครั้ง แล้วประเมินผลตามตัวชี้วัด ขั้นที่ 5) ขั้นนำไปใช้ Application stage เป็นขั้นประยุกต์ แผนผังความคิด (Mind Mapping) คือการนำทฤษฎีเกี่ยวกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในการคิดวิเคราะห์คำภาษาสัญลักษณ์ระบบลำดับคำนวณความเป็นเหตุเป็นผลความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ

โดยกระบวนการที่เชื่อมโยงกัน กระทรวงศึกษาธิการ (2546)จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของแผนผังความคิด ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของสำนักงานเลขานุการคณะสหเวชศาสตร์ (2548) ขั้นตอนของแผนผังความคิด (Mind Mapping)การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด จากการศึกษาพบว่ามีงานวิจัย หลายชิ้นที่สนับสนุนว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะต่างๆ ของนักเรียนได้จริงผลการวิจัยที่สนับสนุนกระบวนการการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับก่อนเรียน หรือสูงกว่าการสอนแบบปกติ ตัวอย่างงานวิจัยของ กฤตยากาญจน์ อินทร์พิทักษ์ (2562) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน เรื่อง การอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา มีความสามารถในการอ่านคำภาษาไทย โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 84.44 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน เรื่อง การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา มีความสามารถการเขียนคาภาษาไทย โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 83.95 ซึ่ง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้งานวิจัยของ นารี สันตินามชัย (2560) ได้วิจัยพบว่า สามารถพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนภาษาไทยของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 65 จากงานวิจัยสามารถนำการจัดการเรียนการสอนมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาการอ่านวิเคราะห์ได้

จากบริบทของโรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดของแก่น ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาในรายวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาการอ่านเชิงวิเคราะห์ ซึ่งวิเคราะห์จากผลการเรียนการจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัยเองพบสภาพปัญหาจริงของผู้เรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนลดลงและส่งผลต่อการเรียนในสาระอื่นๆ โดยใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดซึ่งได้รับการยืนยันว่าเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยเน้นกระบวนการที่เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมของนักเรียนและการจัดการการสอนกำกับด้วยตนเองจะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะนำแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทยของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีการพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น (Independent variable) คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด

ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ 1) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีองค์ประกอบประเมิน 6 ด้าน ดังนี้คือ 1. ประเภทของวรรณกรรม 2. แนวเรื่อง 3. แนวคิดหลัก 4. ข้อมูลเสริม

5. โวหารการเขียน 6. ท่วงทำนองการเขียน

2) ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ มีองค์ประกอบประเมิน 3 ด้านดังนี้ 1.ด้านความสำคัญ 2. ความสัมพันธ์ 3. ด้านหลักการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รูปแบบ One-shot Case Study โดยมีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวและทดสอบหลังเรียน

X	T_2

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)ร่วมกับแผนผังความคิดความคิด

T2 หมายถึง การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด

เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

3.2 กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 17 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ในปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากมีจำนวนนักเรียน 1 ห้องเรียน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 6 แผน (12 ชั่งโมง)

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ (ปรนัย 30 ข้อ) ประเมิน 6 ด้าน ดังนี้คือ 1. ประเภทของวรรณกรรม 2. แนวเรื่อง 3. แนวคิดหลัก 4. ข้อมูลเสริม 5. โวหารการเขียน 6. ท่วงทำนองการเขียน จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3.3 แบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิด Bloom (ปรนัย 30 ข้อ) ประเมิน 3 ด้านดังนี้ 1. ด้านความสำคัญ 2. ความสัมพันธ์ 3. ด้านหลักการ จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 แผนการจัดการเรียนรู้: สร้างตามขั้นตอนแบบสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการประเมินความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.43 (เหมาะสมมาก)

3.4.2 แบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์: ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.60 – 0.80, ค่าความยาก (P) 0 – 0.69, ค่าอำนาจจำแนก (r) สูงสุด 0.33 - 0.72 และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.93

3.4.3 แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์: มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 0.80, ค่าความยาก (P) 0.5 – 0.75, ค่าอำนาจจำแนก (r) 0.17 - 0.61 และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.94

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ปฐมนิเทศชี้แจงบทบาทและกระบวนการเรียนรู้ แบบสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด

3.5.2 ดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

3.5.3 ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาค

เรียนที่ 2 ปีการศึกษาที่2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนจำนวน 17 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 30 ข้อ

ตารางที่1 ผลการทดสอบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	*S.D.*	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
17	30	24.76	1.93	82.58	*16*	94.12	1	5.88

จากตารางที่4.2 ผลวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5จำนวนนักเรียน17คน มีคะแนนเต็ม30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.76 คิดเป็นร้อยละ 82.58 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน16 คิดเป็นร้อยละ 94.11ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แยกเป็นรายด้านปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1.ประเภทของวรรณกรรม	5	*4.23*	*84.60*	*15*	*88.24*
2. แนวเรื่อง	5	*4.41*	*88.20*	*15*	*88.24*
3. แนวคิดหลัก	5	*4.52*	*90.40*	*16*	*94.12*
4. ข้อมูลเสริม	5	*4.29*	*85.80*	*16*	*94.12*
5. โวหารการเขียน	5	*4.47*	*89.40*	*15*	*88.24*
6. ท่วงทำนองการเขียน	5	*4.35*	*87.00*	*15*	*88.24*
รวม	30	*24.76*	*82.58*		

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการทดสอบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด โดยแยกเป็นราย

ด้านแยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีคะแนนด้านประเภทของวรรณกรรม คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 คิดเป็นร้อยละ 84.60 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 88.23 ด้านแนวเรื่อง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 คิดเป็นร้อยละ 88.20 ของคะแนนเต็ม มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 88.24 ด้านแนวคิดหลักคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 คิดเป็นร้อยละ 90.40 ของคะแนนเต็ม มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.12 ด้านข้อมูลเสริมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 คิดเป็นร้อยละ 85.80 ของคะแนนเต็มมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.12 ด้านโวหารการเขียนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.47คิดเป็นร้อยละ 89.40ของคะแนนเต็มมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 88.24และด้านท่วงทำนองการเขียนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 คิดเป็นร้อยละ 87.00 ของคะแนนเต็ม มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 88.24

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดโดยใช้การจัดการเรียนรู้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2ปีการศึกษาที่ 2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนจำนวน 17 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์จำนวน 30 ข้อ

ตารางที่3 ผลการทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดกา เรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนภาพความคิด

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	*S.D.*	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
17	*30*	25.58	1.90	85.29	15	88.24	2	11.76

จากตารางที่3 ผลวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5จำนวนนักเรียน 17 คน มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.58 คิดเป็นร้อยละ 85.29 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คิดเป็นร้อยละ 88.24 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แยกเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 4.6

ตารางที่4 ผลการทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถการคิดวิเคราะห์ *(Bloom1956)*	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. การคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ	10	8.58	85.80	15	88.24
2. การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ	10	8.70	87.00	14	82.35
3.การคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ	10	8.82	88.20	16	94.12
รวม	*30*	*25.58*	*85.29*		

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีคะแนนด้านการคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.58 คิดเป็นร้อยละ 85.80 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15คน คิดเป็นร้อยละ 88.24 ด้านการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.70 คิดเป็นร้อยละ 87.00 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.82 คิดเป็นร้อยละ 88.20 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.12

5. อภิปรายผล

1.วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไปพบว่า ผลวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5จำนวนนักเรียน 17 คน มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.76คิดเป็นร้อยละ 82.58 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน16คน คิดเป็นร้อยละ94.12 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด มีกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน ขั้นแรกของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นที่ 1 ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm- up stage) ครูได้ใช้สื่อหรือกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจ ซึ่งยังอยู่ในวัยที่ต้องการแรงจูงใจ เกิดความตื่นตัว อยากรู้อยากเห็นและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เป็นขั้นการบริหารสมอง เคลื่อนไหวร่างกาย ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้ (Learning stage) นักเรียนได้สังเกต เป็นการกระตุ้นความสนใจ ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก (Practice stage) นักเรียนได้นำข้อมูลเนื้อหาที่ค้นพบมาฝึกซ้ำ ลงมือปฏิบัติร่วมกัน ขั้นนี้จะมีการนำแผนภาพความคิด (Mind Mapping) เข้ามาร่วมด้วยโดยมีครูคอยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยแนะนำจน

เกิดความชำนาญและมีการพัฒนาตนเอง ทำให้ความรู้ที่ผู้เรียนได้สำรวจมานั้นถูกจัดระบบให้มีความชัดเจนและได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ไขความเข้าใจที่อาจคลาดเคลื่อนได้อย่างตรงจุด ขั้นที่4 ขั้นสรุป (Conclusion stage) นักเรียนได้นำหลักการของการอ่านเชิงวิเคราะห์ ไปประยุกต์ใช้ในบริบทหรือสถานการณ์ใหม่ๆ ทำให้ทราบจุดบกพร่องด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของตนเอง ขั้นตอน 5 ขั้นนี้ สามารถเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่ชัดเจนจึงส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การมีทักษะความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่สูงขึ้น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นใจและมีความถูกต้อง ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยและจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์สูงกว่าร้อยละ 75 ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ญาณี ไชยวงศา (2556) ได้วิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีความคงทนในการอ่านและการเขียนภาษาไทย อีกทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤตยากาญจน์ อินทร์พิทักษ์ (2562) การวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน เรื่อง การอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา มีความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 84.44 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน เรื่อง การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา มีความสามารถการเขียนคำภาษาไทย โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 83.95 ซึ่ง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ และสอดคลองผลงานวิจัยของนารี สันตินามชัย(2560) ผลการวิจัยนี้สามารถพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนภาษาไทยของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 65 และคะแนนเฉลี่ย จากการวัดความสามารถการอ่านวิเคราะห์ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแนวคิดหลัก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.52 รองลงมาคือด้านโวหารการเขียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ด้านแนวเรื่อง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.41 ด้านท่วงทำนองการเขียน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.35 ด้านข้อมูลเสริม มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.29 และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประเภทของวรรณกรรม มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.23

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ให้มีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไปพบว่า ผลวัดแบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์ จำนวนนักเรียน17 คน มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.58 คิดเป็นร้อยละ 85.29 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 88.23 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงในการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ขั้นที่ 1 ขั้นอุ่น

เครื่อง (Warm- up stage) ครูได้ใช้สื่อเทคโนโลยีจาก Canva กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยและตั้งคำถามเกี่ยวกับลักษณะของเนื้อหา ขั้นที่ 2ขั้นเรียนรู้ (Learning stage) นักเรียนได้สังเกต และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก (Practice stage) นักเรียนได้นำข้อมูลเนื้อหาที่ค้นพบการอธิบาย (Explanation) รวมถึงได้นำขั้นตอนแผนภาพความคิด (Mind Mapping) ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป (Conclusion stage) นักเรียนได้นำหลักการของการคิดวิเคราะห์ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนนำทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ได้จากชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ ขั้นที่ 5ขั้นนำไปใช้ (Application stage) เป็นขั้นประยุกต์การทำใบงานรายบุคคลและการสรุปความรู้ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยและจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์สูงกว่าร้อยละ 75 ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับรัศมี ประทุมมา (2550) ได้ศึกษาการพบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.85 / 86.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80 ที่ตั้งไว้ และผลสัมฤทธิ์ในการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกทั้งสอดคล้องกับ มลิวรรณ อินทะนาม (2554) ผลการวิจัยพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อีกทั้งสอดคล้องกับประทีป ยอดเกตุ (2550) ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 85.04/81.33 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ย จากการวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้าน พบว่าด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 8.82 รองลงมาคือด้านการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 8.70 และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 8.58 ตามลำดับซึ่งสอดคล้อง กับปิยะพร พิมพิศาล (2563) ได้ศึกษาตามแนวคิดของมาร์ซาโน พบว่าการคิดวิเคราะห์มีความสำคัญต่อบุคคลในการใช้ชีวิตประจำวัน การคิดวิเคราะห์เป็นจะช่วยในการแก้ปัญหาทำให้รู้ข้อเท็จจริงความเป็นมาเป็นไปของสถานการณ์เหตุการณ์สามารถพิจารณาได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้น มีสาเหตุจากอะไรทำให้ให้การพิจารณาเรื่องราวเป็นลำดับขั้นตอนนำไปสู่การประเมินตัดสินใจและสรุปข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผล

6. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การจะพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ให้ได้ผลสัมฤทธิ์สูงนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการอ่านซ้ำๆ แต่ขึ้นอยู่กับการจัดระเบียบโครงข่ายประสาทผ่านเครื่องมือทางปัญญา โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนโครงสร้างภาษาเป็นโครงสร้างภาพ(Linguistic-to-Spatial Conversion)สมองของนักเรียนระดับประถมศึกษา (วัย 10-11 ปี) จะประมวลผลข้อมูลที่ซับซ้อนได้ดีขึ้นเมื่อข้อมูลที่เป็นข้อความ (Linear Text) ถูกเปลี่ยนเป็นภาพ (Spatial Map)ข้อค้นพบการใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) เป็นการบังคับให้สมองส่วนวิเคราะห์ทำการคัดกรอง(Filtering) ข้อมูลจากบทอ่านแล้วนำมาจัดลำดับชั้นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานของสมองที่จดจำข้อมูลเป็นกลุ่มก้อน (Chunking)

2. ลำดับขั้นความสำเร็จของการคิด (Hierarchy of Thinking Success)จากการวิจัยพบว่าทักษะการคิดมีลำดับความง่าย-ยากในการพัฒนาผ่านรูปแบบ BBL ดังนี้จุดที่พัฒนาได้เร็วที่สุดคือการคิดวิเคราะห์เชิงหลักการ และการจับแนวคิดหลัก (Core Idea) เนื่องจากสมองสามารถจับแพทเทิร์นหรือความเหมือนของข้อมูลได้ทันทีเมื่อเห็นภาพรวมจุดที่ต้องใช้เวลาพัฒนาการวิเคราะห์ประเภทวรรณกรรม และการวิเคราะห์ความสำคัญขั้นลึก เนื่องจากเป็นทักษะที่ต้องใช้สมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) ในการตัดสินใจและดึงประสบการณ์เดิมมาเปรียบเทียบในระดับที่ซับซ้อนกว่า

3. กลไกความตื่นตัวภายใต้ความผ่อนคลาย (The Relaxed Alertness Mechanism)องค์ความรู้ใหม่ยืนยันว่าอารมณ์คือประตูสู่การวิเคราะห์การใช้นวัตกรรมสื่อ (Canva/เพลง/เกม) ในขั้น Warm-up ไม่ใช่เพียงการนันทนาการ แต่เป็นการลดการทำงานของสมองส่วนสัญชาตญาณ (Amygdala) เพื่อให้สมองส่วนการคิดระดับสูงเปิดรับข้อมูลได้โดยไม่เกิดสภาวะสมองปิด (Downshifting) เมื่อเจอเนื้อหาที่ยาก

4. วงจรการเรียนรู้แบบสะท้อนกลับฉับพลัน (Immediate Feedback Loop)กระบวนการ 5 ขั้นตอน (BBL 5 Steps) สร้างวงจรที่แข็งแรงในการอ่านเชิงวิเคราะห์สำรวจ (Learning) ลงมือ (Practice) ตรวจสอบ (Application) การที่ผู้เรียนได้เห็นข้อผิดพลาดของตนเองผ่านการตรวจแผนผังความคิดร่วมกับเพื่อนและครู ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความเข้าใจ (Schema Restructuring) ได้ทันทีในชั่วโมงเรียนสรุปแก่นความรู้ (The Core Essence) การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด BBL ร่วมกับแผนผังความคิด คือการสร้างทางลัดทางปัญญาที่ช่วยให้สมองลดภาระการจำตัวอักษร แล้วไปเพิ่มพลังในการเชื่อมโยงเหตุผลส่งผลให้ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ไม่ใช่เรื่องของการเดาใจผู้เขียน แต่เป็นเรื่องของการเห็นโครงสร้างความจริงที่

เป็นระบบองค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาอื่นๆ ที่ต้องการทักษะการคิดระดับสูง (Higher-Order Thinking) ได้ ไม่จำกัดเฉพาะวิชาภาษาไทย

7.ข้อเสนอแนะ

7.1ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานครูผู้สอนควรทำความเข้าใจในกระบวนการของสมองเป็นฐานอย่างละเอียดก่อนนำไปจัดการเรียนรู้

2. ก่อนการจัดการเรียนรู้ควรชี้แจงแก่นักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดปัญหา

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างมากควรมีการปรับความยืดหยุ่นของเวลาในแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7.2ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน กับเนื้อหาภาษาไทยเรื่องอื่น ๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นเรียนอื่น ๆ

2. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิดอื่น ๆ เช่น สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการสอนแบบร่วมมือ กับเนื้อหาภาษาไทย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 4).* คุรุสภา.

กฤตยากาญจน์ อินทร์พิทักษ์. (2562). *การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์ซัคเซสมีเดีย.

ญาณี ไชยวงศา. (2556). *การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานและแนวคิดในการช่วยเหลือเด็กในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเขียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

นารี สันตินามชัย. (2560). *การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการเรียนรู้, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].

ปิยะพร พิมพิศาล. (2563). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

พวงทอง ไชยศร. (2554). *การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทยโดยใช้นิทานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเหล่า จังหวัดลำปาง* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

มลิวรรณ อินทะนาม. (2554). *การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการอ่านเชิงวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

รัศมี ประทุมมา. (2550). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

วราภรณ์ หันสา. (2562). *การพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์โดยใช้การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

วรรณี โสมประยูร. (2553). *กระบวนการอ่านและการตีความหมายภาษาไทย.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุธาทิพย์ ชัยแก้ว. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการอ่าน การเขียนสะกดคำ และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

เสวียง ผลละผล. (2559). *การศึกษาผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่เน้นการพัฒนาการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขานุการคณะสหเวชศาสตร์. (2548). *แผนที่ความคิด.* http://gotoknow.org/archive/2005/07/23/18/46/33/el1566

Goodman, H. E. (1998). *Developing critical thinking skills and improving expressive language through creative writing* (Master's practicum). Nova Southeastern University.

Rosman, R. M. (1996). *Forging an educative community.* McGraw-Hill.

Wang, L. (2004). *The instructional effects of prior knowledge and three concept mapping strategies in facilitating achievement of different educational objectives* (Doctoral dissertation). *Dissertation Abstracts International, 64*(10), 3675-A.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

Guidelines for Developing the Transformational Leadership of School Administrators under the Udon Thani Secondary Educational Service Area Office

กนกกร ทองมาศ[1*], พิมพ์พร จารุจิตร์[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Kanokkorn Thongmas[1], PimPorn Charuchit[2]
[1,2]Udon Thani Rajabhat University
✉: * pang.kanokkorn@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 19 March 2026; Revised: 24 March 2026; Accepted: 17 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) ศึกษาแนวทาง และ3) ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ดังนี้ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 4 องค์ประกอบ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูรวม 335 คน เครื่องมือคือแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของสภาพปัจจุบัน .89 และสภาพที่พึงประสงค์ .91 สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาโดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูล 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินยืนยันแนวทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาร้อยละ ระยะที่ 3 ประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาลำดับแรกคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ตามลำดับ 2. แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 4 วิธีการพัฒนาหลัก และ 32 แนวทางปฏิบัติ ซึ่งผ่านการยืนยันจากผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 100 3. ผลการประเมินแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารสถานศึกษา, แนวทางการพัฒนา, ความต้องการจำเป็น, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the current situation, desirable conditions, and necessary needs; 2) to investigate the development guidelines; and 3) to evaluate the development guidelines for transformational leadership of school administrators. The research was conducted in three phases. Phase 1 aimed to study the current situation, desirable conditions, and necessary needs across four components. The sample consisted of 335 school administrators and teachers. The instrument was a questionnaire. The reliability coefficients were 0.89 for the current situation and 0.91 for the desirable conditions. The statistics used included mean, standard deviation, and the priority needs index. Phase 2 aimed to develop the guidelines through semi-structured interviews with five key informants. The instruments included an interview form and a guideline validation form. Data were analyzed using percentage. Phase 3 aimed to evaluate the feasibility and appropriateness of the guidelines by five experts. Data were analyzed using mean and standard deviation. The research findings revealed that: 1. The overall current situation of transformational leadership was at a high level, while the desirable conditions were at the highest level. The highest priority need for development was intellectual stimulation, followed by inspirational motivation, individualized consideration, and idealized influence, respectively. 2. The development guidelines consisted of four main development methods and 32 practical guidelines, which were validated by the informants at 100 percent. 3. The evaluation of the development guidelines for transformational leadership of school administrators indicated that the overall appropriateness and feasibility were at the highest level.

Keywords: Transformational Leadership, School Administrators, Development Guidelines, Needs Assessment, Udon Thani Secondary Educational Service Area Office1.

1.บทนำ

โลกปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวน รวดเร็ว และไม่แน่นอน ทั้งด้านวิทยาการเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งแนวโน้มเหล่านี้ส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะปัญหาด้านภูมิอากาศและโรคอุบัติใหม่ ระบบสื่อสารออนไลน์ที่เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ ความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่กระทบต่อทักษะแรงงาน ตลอดจนโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้เรียนลดลง ส่งผลต่อขนาดและประเภทโรงเรียนในอนาคต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และมีสมรรถนะที่พร้อมรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีความสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2566) สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ (2561) ที่กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศ เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ โดยทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ขับเคลื่อนโดย ภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ ซึ่งคนไทยในอนาคต

จะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจสติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง

การศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน โดยต้องเริ่มจากหน่วยการจัดการศึกษาที่สำคัญที่สุดคือ สถานศึกษา โดยครูและผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์สำหรับการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) สอดคล้องกับศศิรดา แพงไทย (2559) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่า สถานศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสาระวิชาหลัก และทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศเทคโนโลยี ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นภาระที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยม ปรับเปลี่ยนองค์การให้ทันสมัย พัฒนาทีมงานให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนากระบวนทัศน์ใหม่ให้เกิดขึ้นในองค์การ ขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการใหม่ ๆ ส่งเสริมสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณสื่ออุปกรณ์อย่างเพียงพอ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์การ และนอกองค์การให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์การที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ปรับเปลี่ยนวิธีสอนของครูให้มีเทคนิคใหม่ ๆ พัฒนาหลักสูตรส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและการบูรณาการทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต รวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ท่ามกลางความท้าทายที่ซับซ้อนนี้ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Transformational Leadership) จึงมีความสำคัญและเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่เป้าหมาย เนื่องจากเป็นภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติ การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างความร่วมมืออย่างมีวิสัยทัศน์ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสามารถโน้มน้าวและจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานแบบเดิม ๆ เพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศและนวัตกรรมใหม่ ส่งผลให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และสามารถยกระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรัตติกรณ์ จงวิศาล (2559) ที่ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การ ผลการปฏิบัติงานทั้งของกลุ่มผู้บริหารและของผู้ใต้บังคับบัญชา เจตคติต่อการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในองค์การและตัวแปรในปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย สอดคล้องกับ สุพิศ ศรีบัว และจุฬาพรรภรณ์ ธนะแพทย์ (2564) ได้กล่าวถึงแนวโน้มในการบริหารสถานศึกษาในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงแปลงตลอดเวลาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความเข้าใจวัฒนธรรมองค์การ ปรับบุคลากรให้เข้ากับงาน พัฒนาแต่ละคนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ทักษะต่าง ๆ ให้ทันต่อความก้าวหน้า

ต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ คัดเลือกคนที่มีความเหมาะกับงานขององค์การ ปลูกจิตสำนึกบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงจะสำเร็จ องค์การจะต้องมีทีมงานที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของบุคลากร ผู้นำควรใช้การสื่อสารซึ่งจะช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานของบุคลากร ผู้นำไม่ควรติดยึดกับกฎระเบียบ อาจปรับเปลี่ยนได้จนมั่นใจ ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การมีประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์การ ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการบริหารสถานศึกษาที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายได้นั่นคือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำ มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้ที่จัดการธุระได้ดี มีความคล่องตัว และต้องเป็นผู้มีนิสัยสัมพันธ์ และเป็นผู้ที่รู้จักนำหลักธรรม มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์การ

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมและกำกับติดตามการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด จำนวน 63 โรงเรียน ตามแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 ได้กำหนดกลยุทธ์ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งหวังให้ผู้บริหารและครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ทันต่อเทคโนโลยี การจะขับเคลื่อนนโยบายนี้ให้ประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี (2566)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบเนื้อหาการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยมีขอบเขตเนื้อหาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 องค์ประกอบ คือ 1) การกระตุ้นทางปัญญา 2) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 3) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และ 4) การสร้างแรงบันดาลใจ โดยองค์ประกอบเหล่านี้ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 2,538 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 335 คน ซึ่งได้มาจากการเปรียบเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan บุญชม ศรีสะอาด (2545) อ้างถึงใน Krejcie and Morgan (1970) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 91 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 244 คน รวมทั้งสิ้น 335 คน

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ในระยะที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางการกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

2.1 ดำรงตำแหน่งผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี

2.2 มีวุฒิการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2.3 มีความรู้มีประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 5 ปีขึ้นไป

2.4 มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในระยะที่ 2 มาดำเนินการสร้างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้วยการประเมินความเหมาะสมของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 3 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

2.1 ดำรงตำแหน่งผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี

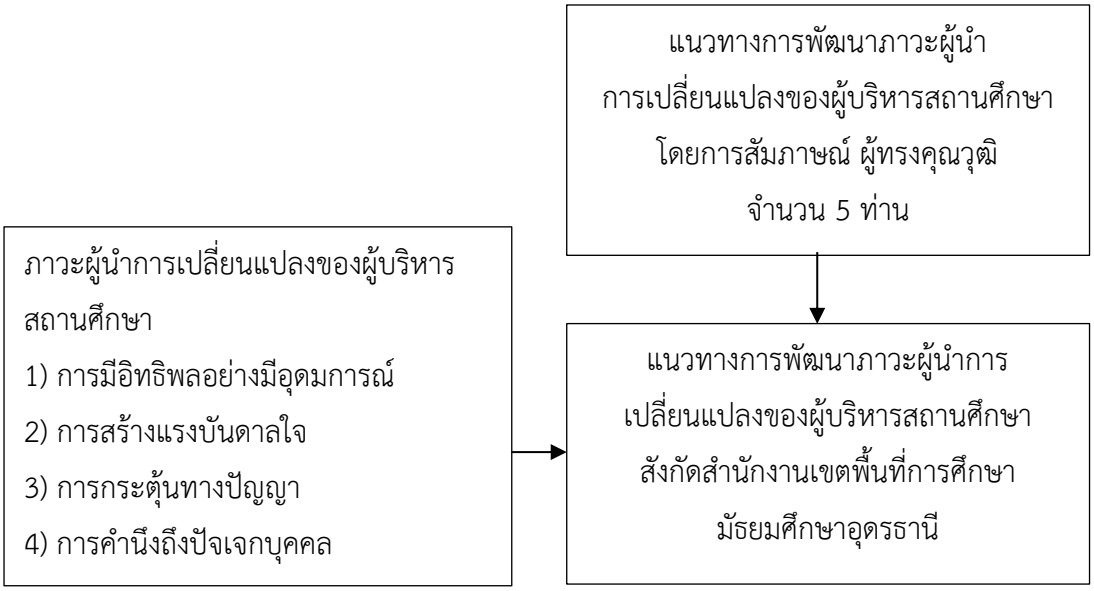
2.2 มีวุฒิการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2.3 มีความรู้มีประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 5 ปีขึ้นไป

2.4 มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี แสดงด้วยแผนภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 335 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.33 ดำรงตำแหน่งครูผู้สอน ร้อยละ 72.84 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 60.00 ประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 5 ปี ร้อยละ 37.01 และสังกัดโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (1,680 คนขึ้นไป) ร้อยละ 50.75

ผู้วิจัยได้ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 องค์ประกอบ โดยได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ในภาพรวม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน (D)		แปลผล	สภาพที่พึงประสงค์ (I)		แปลผล	ความต้องการจำเป็น (PNI)	
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.		(I-D)/D	ที่
ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.73	0.65	มาก	4.69	0.46	มากที่สุด	0.26	4
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3.56	0.69	มาก	4.62	0.50	มากที่สุด	0.30	2
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.46	0.72	ปานกลาง	4.60	0.49	มากที่สุด	0.33	1
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.64	0.65	มาก	4.69	0.46	มากที่สุด	0.29	3
โดยรวม	**3.60**	**0.68**	**มาก**	**4.65**	**0.48**	**มากที่สุด**	**0.29**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.68) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีสภาพปัจจุบันมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.73) รองลงมาคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}$ = 3.64) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}$ = 3.56) และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X}$ = 3.46) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. 0.48) และเมื่อพิจารณาเป็นราย

ด้าน พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69) รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}$ = 4.62) และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X}$ = 4.60) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.73) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษากระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.88) และผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.52) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนเป็นต้นแบบที่ดีหรือเป็นผู้ประพฤติตนให้เป็นผู้ที่ควรค่าแก่การเคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.76) และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถชี้นำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นตามวิสัยทัศน์หรือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์กร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.60) นอกจากนี้ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมเท่ากับ 0.26 ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้ (PNImodified = 0.32) ส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม (PNImodified = 0.22)

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.64) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.75) และผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างหลากหลายและมีอิสระ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.54) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารศึกษาให้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียม มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.75) และผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างหลากหลายและมีอิสระ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.61) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมเท่ากับ 0.29 ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการทำความรู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นรายบุคคล (PNImodified = 0.31) ส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา (PNImodified = 0.25)

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.56) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.68) และผู้บริหารสถานศึกษาจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุ่มเทความพยายามในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.45) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.62) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.71) และผู้บริหารสถานศึกษามีการชี้นำหรือจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.55) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมเท่ากับ 0.30 ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุ่มเทความพยายามในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ (PNImodified = 0.32) ส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันทำงานเป็นทีม (PNImodified = 0.27)

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.46) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.52) และผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหาวิธีการหรือนวัตกรรมที่หลากหลายแทนการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.38) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงออกถึงนวัตกรรมหรือวิธีการของตนเองอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.66) และผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหาวิธีการหรือนวัตกรรมที่หลากหลายแทนการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ =

4.52) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมเท่ากับ 0.33 ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหาวิธีการหรือนวัตกรรมที่หลากหลายแทนการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ (PNImodified = 0.34) ส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน (PNImodified = 0.31)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 5 คน โดยนำผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มาเป็นกรอบในการสัมภาษณ์

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในระยะที่ 1 ร่วมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนด แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยจำแนกตามองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 4 วิธีการพัฒนาหลัก และ 32 แนวทางปฏิบัติ สรุปได้ดังตารางที่ 12 ดังนี้

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ได้ 3 วิธี ดังนี้

1) การเรียนรู้จากต้นแบบ

1.1) ผู้บริหารควรศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อเป็นแบบอย่างด้านความซื่อสัตย์สุจริตและสร้างความศรัทธาแก่บุคลากร

1.2) ส่งเสริมการศึกษาวิธีคิดของผู้บริหารต้นแบบ เพื่อนำแนวทางการบริหารงานอย่างโปร่งใสมาประยุกต์ใช้ในการสร้างการยอมรับจากชุมชน

2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

2.1) ผู้บริหารควรบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นการเปิดเผยข้อมูลการบริหารงานงบประมาณและงานบุคคลอย่างโปร่งใส

2.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง ผ่านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

3) การเข้าร่วมอบรม

3.1) ผู้บริหารควรเข้ารับการพัฒนาทักษะการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกับบุคลากร

3.2) ส่งเสริมการอบรมหลักสูตรผู้นำยุคใหม่ เพื่อฝึกฝนการเป็นผู้นำที่มีอุดมการณ์และสามารถ

ถ่ายทอดเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ได้ 4 วิธี ดังนี้

1) การเรียนรู้จากต้นแบบ

1.1) ผู้บริหารควรศึกษาแนวทางการบริหารจากผู้นำต้นแบบ เพื่อพัฒนาทักษะการรับฟังและความเข้าใจในการเข้าถึงใจบุคลากร

1.2) ส่งเสริมการสังเกตการณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาวิธีการนิเทศเชิงโค้ชและการบริหารคนต่างรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.1) ผู้บริหารควรศึกษาแนวคิดสมรรถนะและความหลากหลายของช่วงวัย เพื่อการมอบหมายงานตามความถนัดและความสมัครใจของบุคลากร

2.2) ส่งเสริมการศึกษาหลักจิตวิทยาองค์กร เพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารความแตกต่างรายบุคคลอย่างเหมาะสม

3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

3.1) ผู้บริหารควรบริหารแบบเปิดกว้าง เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและรับฟังปัญหาของบุคลากรรายบุคคล

3.2) ส่งเสริมการนิเทศเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยเหลือบุคลากรทั้งด้านวิชาการและด้านจิตวิทยา

4) การเข้าร่วมอบรม

4.1) ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการโค้ช (Coaching Skills) เพื่อยกระดับความสามารถในการดึงศักยภาพของบุคลากรรายบุคคล

4.2) ส่งเสริมการอบรมการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย 4 วิธีพัฒนาหลัก และ 9 แนวทาง ดังนี้

1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.1) ผู้บริหารควรศึกษาจิตวิทยาการบริหารและเทคนิคการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และภาพความสำเร็จให้เข้าถึงบุคลากรทุกช่วงวัย

1.2) ผู้บริหารควรศึกษาแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมองค์กรยุคดิจิทัล เพื่อนำมาใช้ออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมพลังบวกและแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงาน

1.3) ส่งเสริมการแสวงหาความรู้จากสื่อดิจิทัลและตำราบริหาร เพื่อนำมาใช้ในการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีความสุข

2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

2.1) ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) เพื่อสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาผลงานทาง

วิชาการและวิทยฐานะ อันเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเติบโตในวิชาชีพ

2.2) ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจผ่านการปฏิบัติงาน: โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้บุคลากรบรรลุเป้าหมายที่ท้าทายได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) การเรียนรู้จากต้นแบบ

3.1) ผู้บริหารควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารต้นแบบ เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในด้านการสร้างขวัญกำลังใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากร

3.2) ส่งเสริมการศึกษาระบบการสร้างแรงจูงใจจากสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อนำมาพัฒนาระบบการเชิดชูเกียรติภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเห็นผลจริง

4) การเข้าร่วมอบรม

4.1) ผู้บริหารควรเข้ารับการพัฒนาทักษะการสื่อสารวิสัยทัศน์ เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการถ่ายทอดเป้าหมายของสถานศึกษาให้เป็นพลังบวกในการปฏิบัติงาน

4.2) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นเทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการทำงานของบุคลากร

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ประกอบด้วย 3 วิธีพัฒนาหลัก และ 9 แนวทาง ดังนี้

1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

1.1) ผู้บริหารควรขับเคลื่อนกระบวนการ PLC และ AAR เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากฐานข้อมูลจริงและร่วมกันสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา

1.2) ส่งเสริมให้จัดตั้งพื้นที่นวัตกรรม เพื่อสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการทดลองแก้ปัญหาหน้างานอย่างเป็นระบบ

1.3) ส่งเสริมการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

2) การเข้าร่วมอบรม

2.1) ผู้บริหารควรเข้ารับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

2.2) ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการใช้สารสนเทศ เพื่อใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจแทนการใช้ประสบการณ์ส่วนตัว

2.3) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ: เพื่อยกระดับการบริหารจัดการข้อมูลและการตัดสินใจทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

3) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.1) ผู้บริหารควรศึกษาค้นคว้านวัตกรรมระดับสากล เพื่อนำแนวคิดสมัยใหม่มาสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Sandbox) ในการทดลองปฏิบัติงาน

3.2) ผู้บริหารควรวิเคราะห์รายงานสถิติทางการศึกษา เพื่อใช้เปรียบเทียบข้อมูลระดับต่างๆ ในการ

กำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา

3.3) ส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความตระหนักในการเปลี่ยนแปลง โดยใช้ผลการวิจัยและข้อมูลสถิติเป็นฐานในการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

จากแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำแนกตามองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 4 วิธีการพัฒนาหลัก และ 32 แนวทางปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พบว่าความเหมาะสมของแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ

ความเป็นไปได้ของแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีข้อค้นพบที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในเรื่องของค่านิยม การมีวิสัยทัศน์ การมีศีลธรรมจริยธรรม สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ สอดคล้องกับ Bass & Avolio (1985) อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559) ที่กล่าวว่าการที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างหรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่องเคารพนับถือ ศรัทธา ไว้วางใจและทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงานกัน ผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือนกับผู้นำและต้องการเลียนแบบผู้นำของเขา สอดคล้องกับ วันชาติ ยอดสูงสุด (2566) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในสภาพปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาอาจยังเน้นการบริหารจัดการตามแนวทางปฏิบัติเดิมหรือมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ตามตัวชี้วัดมากกว่าการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกันยา ล่ำสัน (2565) กล่าวว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ทั้ง 51 โรงเรียน มีลักษณะของการปฏิบัติงานที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีการรับรู้ลักษณะองค์การ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเชิงระบบและบริบทแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมทางความคิดเท่าที่ควร สอดคล้องกับแนวคิดของ Leithwood and Jantzi (1996) อ้างถึงใน สุรชิน วิเศษลา (2549) ที่กล่าวถึงการกระตุ้นทางปัญญาว่าเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารในการสร้างความท้าทายให้แก่บุคคลากรในโรงเรียนในเรื่องของการทบทวนตรวจสอบการทำงานของตนเองในปัจจุบัน ว่ามีข้อผิดพลาดบกพร่องอย่างไรและหาวิธีการคิดแก้ปัญหาอย่างหลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม การกระตุ้นทางปัญญาเป็นการใช้แรงจูงใจโดยให้ข้อเท็จจริงความรู้หลักการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ร่วมทั้งกิจกรรม กลวิธี โครงการ ข้อเสนอแนะ โดยเสนอความคิดอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา มีการสนับสนุนและคัดค้านโต้แย้ง พยายามเน้นจุดอ่อนของวัฒนธรรมดั้งเดิมและเน้นจุดแข็งของวัฒนธรรมในองค์การ

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในเรื่องของค่านิยม การมีวิสัยทัศน์ การมีศีลธรรมจริยธรรม สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ สอดคล้องกับ Burns (1978) อ้างถึงใน ธวัชชัย หอมยามเย็น (2548) ที่กล่าวว่าความเสน่หาหรืออิทธิพลเชิงอุดมการณ์ คือ พฤติกรรมที่สามารถกระตุ้นความรู้สึกด้านอารมณ์ของผู้ตามให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการเลียนแบบและผูกพันต่อตัวผู้นำ ส่วนด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ให้ความสำคัญกับการดูแลและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาแต่ละคนอย่างเฉพาะเจาะจง โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะทำหน้าที่เป็นโค้ชและที่ปรึกษา เพื่อช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับ Leithwood and Jantzi (1996) อ้างถึงใน สุรชิน วิเศษลา (2549) กล่าวว่าการสนับสนุนเป็นรายบุคคล เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นการสนับสนุนเป็นรายบุคคล ชี้ให้เห็นถึงการเคารพต่อสมาชิกในโรงเรียน การให้ความสนใจในผลการปฏิบัติงาน ความรู้สึกและความต้องการส่วนตนของบุคลากรทุกคน มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทางและเป็นรายบุคคล มีการเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน สอนงานให้แก่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ตาม วิเคราะห์ความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล คอยเป็นพี่เลี้ยงในการทำงาน ส่งเสริมพัฒนาผู้ร่วมงานให้มีการพัฒนาตนเองในทุกด้าน

1.3 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมท่ากับ 0.29 เพื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี อาจมีความมุ่งเน้นในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามระเบียบวาระหรือภารกิจเร่งด่วนเป็นหลัก ส่งผลให้บทบาทในการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ หรือการแสวงหาวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ถูกลดทอนความสำคัญลง สอดคล้องกับข้อสังเกตในเชิงบริบทที่ว่า โครงสร้างการบริหารงานที่มีลักษณะความสัมพันธ์ตามลำดับชั้น มักส่งผลให้บุคลากรเกิดความเกรงใจและยึดถือการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก บรรยากาศการทำงานในลักษณะดังกล่าวจึงอาจยังไม่เอื้อต่อการท้าทายทางความคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะกระตุ้นให้บุคลากรกล้าที่จะตั้งคำถามกับความเชื่อเดิมหรือนำเสนอแนวคิดที่แตกต่างได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การที่ค่าเฉลี่ยในด้านนี้สูงกว่าด้านอื่น ๆ ยังสะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจที่ดี แต่ยังอาจขาดการใช้เทคนิคเชิงรุกในการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้ตาม เช่น การใช้กระบวนการโค้ช (Coaching) หรือการตั้งคำถามเชิงกลยุทธ์เพื่อกระตุ้นกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Avolio (1985) อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559) ที่ระบุว่า การกระตุ้นทางปัญญาเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นได้ยากที่สุดหากผู้นำและองค์กรยังยึดติดกับการทำงานเชิงรับและการควบคุมตามมาตรฐานเดิม

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารต้องชวนให้คิดและเปิดพื้นที่ให้นวัตกรรม โดยผู้บริหารต้องปรับจากการสั่งการเป็นการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรได้ฝึกแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ส่งเสริมการใช้พื้นที่ปลอดภัยในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาด้วยความคิดสร้างสรรค์โดยปราศจากการตัดสิน นอกจากนี้ต้องสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการทดลองนวัตกรรม และพัฒนาตนเองเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีและงานวิจัย เพื่อกระตุ้นให้ครูนำข้อมูลสารสนเทศและทักษะดิจิทัลมาใช้พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศที่บุคลากรสามารถเสนอความเห็นที่แตกต่างได้โดยไม่ถูกตำหนิ เน้นการใช้คำถามปลายเปิดแทนการบอกคำตอบ เพื่อให้บุคลากรได้ฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ควรมีการจัด กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดนอกกรอบอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Leithwood and Jantzi (1996) อ้างอิงในมัณฑนา อินทุสมิต (2548) ที่กล่าวว่า การกระตุ้นทางปัญญา หมายถึง การแสดงออกหรือการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนที่ใช้วิธีการต่าง ๆ ในการกระตุ้นคณะครู เพื่อให้เห็นวิธีการหรือแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา โดยให้เกิดความพอใจและมีความตั้งใจด้วยการใช้สื่อและภาษาที่เข้าใจง่าย ส่งเสริมให้คณะครูได้เข้าใจในบทบาทและยอมรับในบทบาท สร้างความมั่นใจและส่งเสริมคุณค่า ส่งผลให้มีความพยายามแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประชา

โสภัณนา (2563) ที่ศึกษาแนวการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ว่าการใช้กระบวนการกลุ่ม จะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์และการพัฒนาการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน โดยอาศัยความต้องการและความสนใจของทุกคน

2.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารต้องมีทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ โดยการฝึกทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อถ่ายทอดภาพความสำเร็จขององค์กรให้เห็นเป็นรูปธรรม การสื่อสารต้องมุ่งเน้นพลังบวกและการให้ความหวังมากกว่าการตำหนิ มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ท้าทายเพื่อกระตุ้นศักยภาพและลดความจำเจ พร้อมกับสร้างระบบการชื่นชมที่จริงใจและบริหารบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็น "Happy Workplace" เพื่อเป็นฐานรากในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรเข้ารับการอบรมหรือพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มากกว่าการสั่งการแต่เป็นการสื่อสารเพื่อสร้างภาพความสำเร็จร่วมกัน โดยการเปลี่ยนเป้าหมายหรือนโยบายที่เข้าใจยากให้กลายเป็นเรื่องราวที่จับต้องได้ เช่น การหยิบยกกรณีศึกษาความสำเร็จของครูหรือนักเรียนมาเล่าในที่ประชุม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเป็นแรงผลักดันให้ผู้อื่น หรือการสร้างระบบการชื่นชมและเสริมแรงเชิงบวก เช่น การกล่าวชมเชยในที่ประชุมด้วยความจริงใจ การมอบรางวัล "Teacher of the Month" ที่เน้นด้านความทุ่มเท หรือแม้แต่การส่งข้อความขอบคุณส่วนตัว เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มองเห็นคุณค่าของกันและกัน เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Kouzes and Posner (1987)อ้างถึงใน นนทลี แสนหิ่ง (2561) ที่กล่าวว่า การที่ผู้นำสร้างความคาดหวังในผลสำเร็จของงานและความสามารถของผู้ร่วมงาน กระตุ้น ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้ร่วมงานรับรู้และตระหนักในคุณค่าและคาดหวังในผลสำเร็จของงาน พร้อมที่จะ ยกย่อง ชมเชย ให้รางวัล หรือร่วมฉลองความสำเร็จของผู้ร่วมงานหรือทีม ส่งผลให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ เต็มใจทำงาน และสร้างสัมพันธภาพและบรรยากาศที่ดีในองค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของชุติกาญจน์ ทักโลวา (2563) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้าน การสร้างแรงบันดาลใจ พบว่าผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ให้ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันแก่บุคลากรทุกคน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยชี้ให้เห็นถึงภาพเป้าหมายและภาพความสำเร็จร่วมกัน เป็นแบบอย่างในการมุ่งมั่น ตั้งใจและทุ่มเทในการทำงาน ส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นทีม กระบวนการมีส่วนร่วม กระจายอำนาจ มอบอำนาจให้บุคคลตามความสามารถ ให้อิสระในการทำงาน ติดตามการทำงานและให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ยกย่องชมเชยอยู่เสมอ และมอบรางวัลในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

2.3 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรบริหารคนด้วยความใส่ใจและเข้าอกเข้าใจ ผ่านการฝึกทักษะการรับฟังเชิงลึก (Deep Listening) เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการจัดทำฐานข้อมูลศักยภาพและภาระงานส่วนบุคคลของครูเพื่อมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความถนัด (Right Person, Right Time) ผู้บริหารต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมเป็น "ผู้ชี้แนะ" (Coaching) แบบตัวต่อตัว และใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการ

ดูแลสวัสดิภาพควบคู่ไปกับการสนับสนุนแผนพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความใส่ใจและความเข้าอกเข้าใจบุคลากร ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนศักยภาพของบุคลากร เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก บริบทของสถานศึกษาเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้และความรู้สึก การที่ผู้บริหารฝึกทักษะการรับฟังเชิงลึก (Deep Listening) ไม่เพียงแต่ช่วยลดช่องว่างในการสื่อสาร แต่ยังเป็นการสร้างความรู้สึกปลอดภัยทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ครูสัมผัสได้ถึงการเห็นคุณค่าในตัวบุคคล ส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรและพร้อมที่จะทุ่มเทแรงกายแรงใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Leithwood and Jantzi (1996) อ้างอิงในมัณฑนา อินทุสมิต (2548) ที่กล่าวถึงการสนับสนุนเป็นรายบุคคล (Providing Individual Support) ว่าเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นการสนับสนุนเป็นรายบุคคล ชี้ให้เห็นถึงความเคารพต่อสมาชิกในโรงเรียน การให้ความสนใจในผลการปฏิบัติงาน ความรู้สึกและความต้องการส่วนตนของบุคลากรทุกคน การติดต่อสื่อสารแบบสองทางและเป็นรายบุคคล มีการเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน สอนงานให้แก่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ตาม วิเคราะห์ความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล คอยเป็นพี่เลี้ยงในการทำงานส่งเสริมพัฒนาผู้ร่วมงานให้มีการพัฒนาตนเองในทุกด้าน มีความชื่นชมและยินดีแก่ผู้ร่วมงานที่ประสบความสำเร็จ ให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงานที่ทำงานไม่ประสบความสำเร็จ คอยชี้แนะจุดบกพร่องต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Avolio (1985) อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559) ที่กล่าวถึง การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (individualized consideration : IC) ว่าผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำในการดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ

2.4 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีและบริหารอย่างโปร่งใส โดยผู้บริหารต้องเริ่มต้นจากการประเมินและพัฒนาวินัยตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่บุคลากรสัมผัสได้ ควบคู่ไปกับการบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใสเพื่อสร้างรากฐานความไว้วางใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ ของ Bass & Avolio (1985) อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559) ที่กล่าวว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (idealized influence or leadership : II or CL) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างหรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่องเคารพนับถือ ศรัทธา ไว้วางใจและทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงานกัน ผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือนกับผู้นำและต้องการเลียนแบบผู้นำของเขา สิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้ คือ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

จากการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำแนกตามองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 4 วิธีการพัฒนาหลัก และ 32 แนวทางปฏิบัติ พบว่า แนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีความ

เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ของแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ได้จริงทุกแนวทาง เนื่องจากแนวทางดังกล่าวผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่จะนำแนวทางไปใช้จริง จำนวน 5 ท่าน โดยประเมินแนวทางทั้งในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพ พรหมณะ (2567) ที่ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีความเหมาะสม มีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ ทุกรายการและสามารถนำไปใช้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกัลยกร สันประเภท (2567) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่าด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ในมุมมองของผู้ใช้แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

6.1.1 จากผลการวิจัย เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า จากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการกระตุ้นทางปัญญาให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยเฉพาะบัญหาด้านคุณภาพ การจัดการเรียนรู้และปัญหาอื่น ๆ ของสถานศึกษา โดยอาจใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อให้ทุกคนในสถานศึกษาเกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์

6.1.2 จากผลการวิจัย แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถ

นำสิ่งที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำข้อมูลหรือความคิดที่ทรงคุณค่าไปใช้เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายหรือแสวงหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสาหรับการพัฒนา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือสถานศึกษาได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

6.2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุดรธานี

6.2.3 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ โดยใช้วิธีการพัฒนาเสริมสร้างที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ชุติกาญจน์ ทักโลวา. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 15*(31), 310–325.

ธวัชชัย หอมยามเย็น. (2548). *การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

นนทลี แสนหิ่ง. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางละมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3* [งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา].

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7, ฉบับปรับปรุงใหม่). สุวีริยาสาส์น.

ประชา โสภัณนา. (2563). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

มัณฑนา อินทุสมิต. (2548). *การรับรู้และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย].

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2559). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันชาติ ยอดสูงสุด. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษา, 17*(2), 70–85.

ศศิรดา แพงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 6*(1), 7–11.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *ข้อเสนอระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตในปี 2040.* อีเลฟเล่น สตาร์ อินเตอร์เทรด.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุกันยา ล่ำสัน. (2565). วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. *วารสารการบริหารการศึกษา, 18*(2), 190–210.

Burns, J. M. (1978). *Leadership.* Harper & Row.

Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (1987). *The leadership challenge.* Jossey-Bass.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Leithwood, K., & Jantzi, D. (1996). Toward an explanation of variation in teachers' perceptions of transformational school leadership. *Educational Administration Quarterly, 32*(4), 512–534. https://doi.org/10.1177/0013161X9603200404

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

The Needs Assessment of Managing Financial Resource Mobilization for Education Using an Intelligent Donation System in Primary EducationService Area Office

ปิยภรณ์ บัวระบัติ[1], กันต์ฤทัย คลังพหล[2], และ ฐิติพร พิชญกุล[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปทุมธานี, ประเทศไทย

Piyaporn Buarabat[1], Kanreutai Klangphahol[2], Thitiporn Pichayakul[3]
[1,2,3]Valaya Alongkorn Rajabhat University, Pathum Thani, Thailand
✉:* piyaporn.bua@vru.ac.th, kanreutai@vru.ac.th, thitiporn@vru.ac.th
(* Author Corresponding Email)

Received: 5 May 2026; Revised: 25 May 2026; Accepted: 27 May 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 384 คน ประกอบด้วย ครู 348 คน ผู้บริหาร 36 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็น มีความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ $PNI_{modified}$ จากการศึกษาพบว่า 1.สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.39, SD = 0.66) และสภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.77, SD = 0.50) และความต้องการจำเป็นต่อการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมมีค่าดัชนี ($PNI_{modified}$ = 0.086) โดยข้อที่มีดัชนีอันดับความต้องการจำเป็นที่ต้องพัฒนามากที่สุด 3 ลำดับ คือ 1. ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ 2. ด้านการดำเนินการระดมทรัพยากร โดยการจัดทำระบบบริหารจัดการเงินและทรัพยากรด้วย AI 3. ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมด้วย AI

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, การบริหารจัดการ, การระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา, ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ

Abstract

This research aimed to: 1) study the current and desirable conditions of financial resource mobilization management for education through an intelligent donation system in Primary Educational Service Area Offices, and 2) examine the priority needs for financial resource mobilization management for education through an intelligent donation system in Primary Educational Service Area Offices. The sample group consisted of 384 participants, including 348 teachers and 36 school administrators. The research instrument was a needs assessment questionnaire with a reliability coefficient of 0.98. The statistics used for data analysis were percentage, frequency, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNImodified). The findings revealed that the current condition of financial resource mobilization management for education through an intelligent donation system in Primary Educational Service Area Offices was overall at a high level (M = 4.39, SD = 0.66), while the desirable condition was overall at the highest level (M = 4.77, SD = 0.50). In addition, the overall priority needs index was PNImodified = 0.086. The three aspects requiring the highest level of development were: 1) planning and strategic formulation for the intelligent donation system; 2) implementation of resource mobilization through AI-based financial and resource management systems; and 3) public relations and participation enhancement through AI.

Keywords: Needs assessment, Management, financial resource mobilization for education, smart donation system.

1. บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและมีความเสมอภาค โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 9 ที่สำคัญ ได้แก่ (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น โดยเน้นให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับที่ผ่านมา โดยเฉพาะฉบับปัจจุบันพุทธศักราช 2560 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 ว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้ เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดความเสมอภาค ยังคงเป็นประเด็นท้าทายของสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน แม้จะมีนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) แต่เด็กและเยาวชนไทยจำนวน

มากกว่า 3 ล้านคนยังคงขาดแคลนทุนทรัพย์และโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการไม่สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานจากปัญหาความยากจนและความด้อยโอกาสทางสังคม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา ซึ่งการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมจึงเป็นนโยบายสำคัญของการพัฒนาประเทศ (ทรงชัย ทองปาน, 2565) โดยสถานศึกษาหลายแห่ง โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และบุคลากร ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรและนโยบายของรัฐ

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในสถานศึกษาในอดีตจะดำเนินการในรูปแบบของการรับบริจาคเงินหรือสิ่งของจากภาคเอกชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะของ การบริจาคแบบดั้งเดิมที่ยังขาดระบบจัดเก็บข้อมูล การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และกลไกตรวจสอบความโปร่งใส ทำให้ผู้บริจาคขาดความมั่นใจในการมีส่วนร่วม อีกทั้งสถานศึกษายังไม่มีเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรให้เป็นระบบและมีความยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและปัญญาประดิษฐ์ มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารภาครัฐและภาคการศึกษา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา จึงถือเป็นแนวทางใหม่ที่ตอบสนองต่อความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน (UNESCO, 2023) โดยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สามารถจัดเก็บและแสดงข้อมูลการบริจาคแบบเรียลไทม์ มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ และรายงานสถิติการใช้จ่ายได้อย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ (World Bank, 2022)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาจำนวนมากยังประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) และส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบงบอุดหนุนนักเรียนรายหัวที่มีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ ส่งผลให้ไม่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรมหรือยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาแนวทางการระดมทรัพยากรทางการศึกษาจึงมีความจำเป็น โดยเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างรอบด้านและยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการระดมทรัพยากรทางการศึกษาในรูปแบบทั่วไป หรือศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการศึกษา แต่ยังขาดการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ผ่านระบบรับบริจาคอัจฉริยะในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการกำกับส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นของการ

บริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาระบบและแนวทางการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคดิจิทัลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู และผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 280,112 คน ประกอบด้วย ครู 254,416 คน ผู้บริหาร 25,696 คน ข้อมูล ณ วันที่ 8 ตุลาคม 2568 (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2568)

1.2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู และผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจำนวน 384 คน ประกอบด้วย ครู 348 คน ผู้บริหาร 36 คน โดยได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ เคสซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งชั้นภูมิ โดยพิจารณากำหนดให้ครูและผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นชั้นภูมิ โดยแบ่งตามภูมิภาคออกเป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ 1. ภาคกลาง 2. ภาคตะวันออก 3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4. ภาคเหนือ 5. ภาคตะวันตก 6. ภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก โดยจับสลากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 1 แห่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาค แล้วจึงเก็บข้อมูลจากสถานศึกษาจนได้ข้อมูลครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความต้องการจำเป็นแนวทางการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย การสังเคราะห์จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Check List) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดรูปแบบข้อคำถามโดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เบสต์ (Best, 1984)

5 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่างนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมคุณลักษณะที่ ต้องการวัด การใช้ภาษาที่ชัดเจนไม่คลุมเครือ แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญให้ ข้อเสนอแนะอีกครั้ง

4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ความสอดคล้องด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ท่าน ผู้บริหารหรือหัวหน้าการเงินและสินทรัพย์เขตพื้นที่ จำนวน 1 ท่าน อาจารย์ทางการประเมินผลทางการศึกษาจำนวน 1 ท่าน นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา โดยมีค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 0.50 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563)

5. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try - out) โดยหาค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้ต้องมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) โดยจำนวน 30 ท่าน (ครู และผู้บริหารที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้ต้องมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) (Cronbach, 1970) ตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) และ ผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม เท่ากับ 0.98 ซึ่งมากกว่า เกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 0.7 จึงสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ใน การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานบัณฑิตศึกษา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบประเมินในการวิจัยให้โรงเรียนที่สุ่มตัวอย่างมาได้โดยใช้แพลตฟอร์ม Google Forms โดยครูสามารถตอบแบบประเมินได้โดยการแสกน QR Code

3. ผู้วิจัยรวบรวม และติดตามแบบประเมินทางออนไลน์จนครบตามจำนวนที่กำหนด

4. นำแบบประเมินที่ได้รับการตอบกลับมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, SD) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย เบสต์ (Best, 1984)

ค่าเฉลี่ย	4.51 - 5.00	แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 - 4.50	แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.50	แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 - 2.50	แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.50	แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นน้อยที่สุด

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโดยกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ กับสภาพที่ต้องการให้เป็นตามขั้นตอนแล้วเรียงลำดับของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยโดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index (PNImodified) โดยการหาค่าผลต่างระหว่างสภาพที่ต้องการให้เป็น (I) และสภาพที่เป็นอยู่ (D) โดย (I – D) แล้วหารด้วยค่าสภาพที่เป็นอยู่ (D) เพื่อถ่วงน้ำหนักก่อนที่จะมีการจัดเรียงลำดับความสำคัญ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) สูตรการคำนวณดังนี้

$$PNI_{modified} = \frac{(I-D)}{D}$$

โดย PNImodified หมายถึง ดัชนีอันดับความต้องการจำเป็น
D (Degree of success) หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน
I (Importance) หมายถึง ระดับสภาพที่ต้องการให้เป็น

การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี PNImodified จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มี

ค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่าความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี PNImodified เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย PNImodified ของแต่ละด้านกำหนดลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 - 3 ซึ่งถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงตัวจากดัชนีมากไปหาน้อยความจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

4. ผลการวิจัย

1.กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 384 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 69.53 ขณะที่เพศชายมีจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 30.47 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 25–34 ปี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 36.72 ด้านตำแหน่งส่วนใหญ่เป็นครู จำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 90.62 ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.38 ด้านประสบการณ์ในการทำงานตามตำแหน่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงาน 11 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด 133 คน คิดเป็นร้อยละ 34.64 ด้านภูมิภาคของสถานศึกษาส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 40.36

2.ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ ภาพรวมและรายข้อ (n = 384)

การบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	M	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล	$PNI_{modified}$	ลำดับที่
1. ด้านวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรของสถานศึกษา	4.41	0.62	มาก	4.77	0.52	มากที่สุด	0.081	5
2. ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ	4.35	0.70	มาก	4.77	0.51	มากที่สุด	0.098	1
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมด้วย AI	4.39	0.71	มาก	4.77	0.52	มากที่สุด	0.087	3

4. ด้านการดำเนินการระดมทรัพยากร โดยการจัดทำระบบบริหารจัดการเงินและทรัพยากรด้วย AI	4.38	0.73	มาก	4.77	0.53	มากที่สุด	0.089	2
5. ด้านการติดตามผลรายงานและสรุปผลการบริจาค	4.44	0.70	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด	0.077	6
6. ด้านการประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.40	0.74	มาก	4.77	0.53	มากที่สุด	0.085	4
ภาพรวม	4.39	0.66	มาก	4.77	0.50	มากที่สุด	0.086	

จากตารางพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.39, SD = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดตามผลรายงานและสรุปผลการบริจาค(M = 4.44, SD = 0.70) รองลงมา คือ ด้านวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรของสถานศึกษา (M = 4.41, SD = 0.62) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ (M = 4.35, SD = 0.70)

สภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.77, SD = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดตามผล รายงานและสรุปผลการบริจาค (M = 4.78, SD = 0.50) รองลงมา คือ ด้านวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรของสถานศึกษา (M = 4.77, SD = 0.52), ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ (M = 4.77, SD = 0.51), ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วม(M = 4.77, SD = 0.52), ด้านการดำเนินการระดมทรัพยากร โดยการจัดทำระบบบริหารจัดการเงินและทรัพยากรด้วย AI (M = 4.77, SD = 0.53), ด้านประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (M = 4.77, SD = 0.53)

ความต้องการจำเป็นต่อการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมมีค่าดัชนี ($PNI_{modified}$ = 0.086) โดยข้อที่มีดัชนีอันดับความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 คือ ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ ($PNI_{modified}$ = 0.098) ลำดับที่ 2 คือ ด้านการดำเนินการระดมทรัพยากร โดยการจัดทำระบบบริหารจัดการเงินและทรัพยากรด้วย AI ($PNI_{modified}$ = 0.089) ลำดับที่ 3 คือ ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมด้วย AI ($PNI_{modified}$ = 0.087) ลำดับที่ 4 คือ ด้านประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($PNI_{modified}$ = 0.085)

ลำดับที่ 5 คือ ด้านวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรของสถานศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.081) และลำดับที่ 6 คือ ด้านการติดตามผล รายงานและสรุปผลการบริจาค ($PN_{Imodified}$ = 0.077)

5. อภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประการแรก ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความสะดวกในการดำเนินงานด้านการรับบริจาคและการระดมทรัพยากร ประกอบกับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการในยุคดิจิทัล ส่งผลให้ทุกด้านของการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการติดตามผล รายงาน และสรุปผลการบริจาค ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานมีระบบการติดตามและรายงานผลที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริจาคและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี สะท้อนให้เห็นถึงการยึดหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใส และความตรวจสอบได้ในการบริหารองค์กรภาครัฐ (United Nations Development Programme , 1997) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการตรวจสอบได้ (Osborne & Gaebler, 1992) ประการที่สอง ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการติดตามผล รายงานและสรุปผลการบริจาค รองลงมาด้านการวิเคราะห์ความต้องการ, การวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ด้วย AI, การดำเนินการระดมทรัพยากรด้วย AI, การประชาสัมพันธ์และการสร้างการมีส่วนร่วม และการประเมินและพัฒนา สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความคาดหวังให้มีการพัฒนาระบบรับบริจาคอัจฉริยะให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถตอบสนองต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเต็มรูปแบบ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส ความสะดวก รวดเร็ว และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้ศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ การมีระเบียบกฎหมายที่เอื้อต่อการระดม ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง การมีบุคคล องค์กร

และหน่วยงานสนับสนุน การบริหารจัดการที่ดีทั้งด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และ การประสานงานที่ดี ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล

2. จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษาด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) เท่ากับ 0.086 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นที่ต้องพัฒนา 3 ลำดับ คือ 1. ด้านวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ระบบรับบริจาคอัจฉริยะ ลำดับที่ 2 คือ ด้านการดำเนินการระดมทรัพยากรโดยการจัดทำระบบบริหารจัดการเงินและทรัพยากรด้วย AI ลำดับที่ 3 คือ ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมด้วย AI จากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากภาครัฐที่ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) งบประมาณหลักที่สถานศึกษาได้รับส่วนใหญ่เป็นงบประมาณอุดหนุนนักเรียนรายหัว ซึ่งต้องดำเนินการใช้จ่ายตามกรอบและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ส่งผลให้ขาดความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ และไม่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรมหรือปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) จึงต้องมีการวางแผนในการบริหารจักการงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินงานภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับสมคิด บางโม (2562) ที่กล่าวว่า การวางแผนเป็นหัวใจสำคัญของการบริหาร หากขาดการวางแผนที่ดีจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานในระยะยาว ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมชื่นชม ผลสำเร็จ หลักการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเป็นการพัฒนาแนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะ เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับนโยบาย “Digital Education Transformation” ของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2563) ที่กล่าวว่าการบริหารจัดการยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานด้านระบบรับบริจาคอัจฉริยะยังอยู่ในระยะเริ่มต้นในหลายหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงาน และระบบเทคโนโลยีที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำ AI และระบบดิจิทัลมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการฐานข้อมูลผู้บริจาค การวางแผนระดมทรัพยากร และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา ชาติบุตร และอ้อมธจิต แป้นศรี (2568) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุค Generative AI จำเป็นต้อง บูรณาการภาวะผู้นำ การสื่อสาร เทคโนโลยี และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้า

ด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียน อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล และสอดคล้องกับธัชชัย ศิรินุมาศและคณะ(2566) ได้ศึกษาสภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนาการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชน ด้านการวางแผนและมีเป้าหมายในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา และด้านการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะอย่างชัดเจน โดยกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน และตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบ AI และการบริหารจัดการระบบรับบริจาคอัจฉริยะ ผ่านการอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการศึกษาดูงาน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ความถูกต้อง และความโปร่งใสในการบริหารจัดการ

3. สถานศึกษาควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ภาคเอกชน และองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ โดยใช้ช่องทางดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร และผลการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการระดมทรัพยากรการเงินเพื่อการศึกษา ด้วยระบบรับบริจาคอัจฉริยะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำระบบรับบริจาคอัจฉริยะมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา ให้ครอบคลุมทุกด้าน

3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาระบบต้นแบบ (Prototype) ของระบบรับบริจาคอัจฉริยะที่ใช้ AI และเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเงินและทรัพยากรทางการศึกษา พร้อมทั้งทดลองใช้จริงในสถานศึกษาเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.* โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.* สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561).*สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 12). ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

ทรงชัย ทองปาน. (2565). การขับเคลื่อนองค์กรปกครองท้องถิ่นให้เป็นกลไกลดความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 20(1), 141–167.

ธัชชัย ศิรินุมาศและคณะ. (2566). สภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนาการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 8 (1), 617-632.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2563). *ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมคิด บางโม. (2562). *องค์การและการจัดการ.* ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สพฐ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รายงานผลการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ. (2568, 8 ตุลาคม). ข้อมูลทั่วไป. HRMS.OBEC. https://hrms.obec.go.th/info

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานการศึกษาวิจัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21.* สกศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของชาติประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2563). *การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาทิตยา ชาติบุตรและอ้อมธจิต แป้นศรี. (2568). แนวทางการพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษา ในยุค Generative AI ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 8(3), 30–43.

Best, J. W. (1984). *Research in Education.* Prentice Hall.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. Harper & Row.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. Addison-Wesley.

UNESCO. (2023). *Digital Transformation and Resource Mobilization in Education Sector*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development.* United Nations Development Programme.

World Bank. (2022). *Smart Finance and Transparent Donation Systems in Education*. World Bank Group.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

Guidelines for Enhancing the Efficiency of Annual Action Plan Management Based on Iddhipada IV for Schools in Suratthani Cluster 3 under the Secondary Educational Service Area Office Suratthani Chumphon

กานต์ชนก กรรณรงค์[1*], พระครูประโชติกิจจาภรณ์[2], ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่[3]

[1]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

[2-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Kanchanog Gannarong [1], Phrakru Prachotkitjapon[2], Teeraphong Somkhaoyai[3]
[1]Department of Buddhist Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
[2-3] Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉: * kanchanoggannarong@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 13 May 2025; Revised: 02 June 2025; Accepted: 29 June 2025
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ระยะที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน และระยะที่ 3 สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีขาดความชัดเจนในการวิเคราะห์ข้อมูลและการกำหนดเป้าหมายเนื่องจากมีโครงการจำนวนมากเกินไป บุคลากรและทรัพยากรมีจำกัดส่งผลให้บางโครงการขาดประสิทธิภาพ ระบบการติดตามและประเมินผลขาดเครื่องมือและเกณฑ์ที่ชัดเจน โดยมักประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการทำให้ไม่ได้นำผลไปปรับปรุงแผนงาน 2) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ที่บูรณาการการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะและความรู้ ด้านกระบวนการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาในทุกขั้นตอน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าแนวทางมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ เนื่องจากการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ช่วยเพิ่มความชัดเจนใน

การกำหนดเป้าหมาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ รวมถึงทำให้ระบบการติดตามและประเมินผลสามารถนำผลไปปรับปรุงแผนงานได้จริง

คำสำคัญ: การบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี, การพัฒนาประสิทธิภาพ, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the current conditions of annual action plan management in schools within Suratthani Cluster 3; 2) explore guidelines for enhancing the efficiency of annual action plan management based on Iddhipada IV; and 3) propose and evaluate these guidelines. This qualitative research was divided into three phases: Phase 1 involved in-depth interviews with 15 key informants; Phase 2 consisted of in-depth interviews with 5 experts; and Phase 3 used a focus group discussion with 7 specialists. Data were analyzed using inductive analysis. The research findings revealed that: 1) The current conditions of annual action plan management lacked clarity in data analysis and goal setting due to an excessive number of projects. Limited personnel and resources reduced the efficiency of certain projects. The monitoring and evaluation system lacked clear tools and criteria, with assessments mostly conducted at the end of projects, preventing the utilization of results for plan improvement. 2) The guidelines for enhancing management efficiency based on Iddhipada IV consisted of a four-step process integrating development in four dimensions: skills and knowledge, work processes, participation, and information technology. These dimensions were driven by the principles of Chanda, Viriya, Citta, and Vimamsa across all stages. 3) The experts unanimously evaluated the guidelines as appropriate, feasible, and beneficial. Applying Iddhipada IV enhanced clarity in goal setting, promoted participation and responsibility, and established a monitoring and evaluation system that allowed evaluation results to improve action plans effectively.

Keyword: Annual Action Plan Management, Efficiency Enhancement, Iddhipada IV

1. บทนำ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยมีกฎหมายหลักรองรับทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ที่บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวสู่การปฏิบัติผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน โครงการ และกิจกรรมเชิงระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) แผนปฏิบัติการประจำปีทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมและขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาในแต่ละปีงบประมาณให้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม (บุญศรี กุลดำรงวิวัฒน์, 2567) การบริหารแผนงานจึงเป็นภารกิจหลักที่สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำขึ้นเพื่อควบคุมทิศทางการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นแกนหลักในการพัฒนาและดึงศักยภาพสูงสุดของบุคลากรมาใช้ขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุประสิทธิผลตามเป้าหมาย (ธนภรณ์ พรรณราย, 2565) การเพิ่มประสิทธิภาพมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการทำงาน การบริหารจัดการทรัพยากร และการยกระดับศักยภาพบุคลากรเพื่อให้เกิดผล

ลัพธ์สูงสุดภายใต้ต้นทุนที่เหมาะสม (KSP AsiaFIN, 2568) แนวทางหนึ่งที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานคือหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (พระมหาบรรจง ติสรโณ, 2560) หลักธรรมดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ และการใช้ปัญญาพิจารณางานอย่างรอบด้าน ส่งผลให้การบริหารจัดการและการดำเนินงานของบุคลากรบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างยั่งยืน

โรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มีจำนวน 13 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่บริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โรงเรียนในเครือข่ายมีความแตกต่างกันด้านขนาดและทรัพยากรทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ส่งผลให้รูปแบบการบริหารจัดการและการดำเนินงานมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร, 2568) สถานศึกษาบางแห่งเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ปัญหาการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ข้อจำกัดและความหลากหลายเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในภาพรวม งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการหรืองานบริหารทั่วไปในภาพรวมของสถานศึกษาเดี่ยวที่มีบริบทพร้อม (จีรนุช ตันติ และคณะ, 2566; ชอบ อมตะธงไชย, 2568; นฤดล มะโนศรี, 2566) การศึกษาที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และระบบการติดตามผลในกลุ่มสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันเชิงขนาดและทรัพยากรทางกายภาพยังมีอยู่อย่างจำกัด การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้กรอบการพัฒนา 4 ด้านที่ตอบสนองต่อบริบทความขาดแคลนทรัพยากรของเครือข่ายสหวิทยาเขตอย่างเป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทที่หลากหลายของสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้ช่วยให้สถานศึกษามีคู่มือและกรอบแนวทางปฏิบัติชัดเจนในการควบคุมกระบวนการบริหารแผนงาน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือช่วยเพิ่มความคล่องตัวในกระบวนการทำงาน ลดความสูญเสียด้านเวลาและทรัพยากร ส่งเสริมให้บุคลากรมีแรงจูงใจและรับผิดชอบต่อภารกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4

ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการคัดเลือก

ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Selection Criteria) ด้านคุณลักษณะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแผนงานอย่างละเอียด เพื่อจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละระยะของการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้บริหารหรือครูผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายแผนงาน หรือครูผู้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มบริหารแผนงานและงบประมาณ ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดทำและบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผนของหน่วยงานทางการศึกษาจำนวน 1 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานการบริหารแผนงานดีเด่นทั้งในและนอกสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 จำนวน 3 คน และเป็นพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาที่มีผลงานวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษาจำนวน 1 รูป

3. ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร จำนวน 6 คน และพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาจำนวน 1 รูป ซึ่งทุกรูป/คนต้องไม่ได้เข้าร่วมในการประเมินในระยะที่ 2 เพื่อป้องกันความเอนเอียงและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการประเมินรูปแบบคู่มือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ ตามหลักอิทธิบาท 4 และเครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และแบบประเมินพร้อมประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มในระยะที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินทุกชุด โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ยึดเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อความตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพปฏิบัติงาน ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ๓ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านบุคคล (Person Triangulation) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากผู้บริหาร รองผู้อำนวยการ และครูหัวหน้าแผนงานว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ พร้อมทั้งใช้วิธีสะท้อนข้อมูลกลับ (Member Checking) โดยส่งผลสรุปการถอดเทปคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์

2. ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการพัฒนา ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี3 ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยจดบันทึกประเด็นสำคัญควบคู่กับการอัดเสียง และใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) ด้วยการเปรียบเทียบข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีจากพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่สมดุลทั้งหลักธรรมและทฤษฎีการบริหาร

3. ขั้นตอนการนำเสนอและประเมิน ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ซึ่งเกณฑ์การประเมินกำหนดค่าคะแนนตามลักษณะมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ควบคู่กับการจดบันทึกคำแนะนำเชิงวิพากษ์รายประเด็น ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลผ่านการตรวจสอบโดยเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Peer Debriefing) นำผลสรุปจากการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความถูกต้องร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพก่อนนำไปปรับปรุงตัวเล่มคู่มือปฏิบัติการให้สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Analytic Induction) โดยดำเนินกระบวนการวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อจำกัดในการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมีขั้นตอนละเอียดคือ (1) ถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำเพื่อรักษาความเที่ยงตรงของบริบท (2) ดำเนินการสร้างรหัสข้อมูล (Coding) ในประเด็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและภาระงานครู และ (3) จัดหมวดหมู่สารัตถะ (Thematic Analysis) เพื่อจำแนกเป็น 4 ขั้นตอนตามวงรอบการบริหาร

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยใช้ขั้นตอน (1) คัดแยกแนวคิดเชิงพุทธบริหารออกจากข้อเสนอแนะทั่วไป (2) ทำรหัสข้อมูลด้านการพัฒนาประสิทธิภาพ 4 ด้านควบคู่กับหลักธรรมอิทธิบาท 4 ยึดโยงตามแนวคิดการจัดการเชิงระบบ และ (3) จัดกลุ่มหมวดหมู่สารัตถะเพื่อสกัดโครงสร้างวิธีปฏิบัติเชิงกลไกสำหรับจัดทำรูปแบบคู่มือปฏิบัติการ

ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินรูปแบบคู่มือปฏิบัติการ นำข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้ขั้นตอน (1) คำนวณค่าคะแนนการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ตามเกณฑ์มาตรประมาณค่า 5 ระดับ (2) นำข้อคิดเห็นเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์รหัสคำเพื่อหาประเด็นแก้ไข และ (3) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลสรุปข้อมูลผ่านเทคนิคการตรวจสอบความถูกต้องร่วมกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Peer Debriefing) ก่อนนำไปปรับปรุงโครงสร้างของรูปแบบคู่มือปฏิบัติการให้สมบูรณ์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) สภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 พบว่า การบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 มีการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการ (2) การกำหนดเป้าหมายและจัดทำแผน (3) การดำเนินงานตามแผน และ (4) การติดตามและประเมินผล โดยส่วนใหญ่มีการใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัด ได้แก่ การกำหนดโครงการจำนวนมากเกินไปทำให้ขาดความชัดเจนเชิงประเด็นสำคัญ ข้อจำกัดด้านบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลยังไม่เป็นระบบหรือดำเนินการล่าช้า รวมทั้งขาดเครื่องมือประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2) รูปแบบคู่มือปฏิบัติการแนวทางการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า คู่มือปฏิบัติการกำหนดโครงสร้างการทำงาน 4 ขั้นตอน ที่ระบุวิธีปฏิบัติและตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน โดยบูรณาการการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาทักษะและความรู้ ด้านการพัฒนากระบวนการทำงาน ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาในทุกขั้นตอน ส่งผลให้สถานศึกษามีขั้นตอนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม บุคลากรมีแรงจูงใจ และสามารถพัฒนาการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผลการประเมินรูปแบบคู่มือปฏิบัติการการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร จากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า คู่มือปฏิบัติการมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด เนื่องจากคู่มือมีรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติตามภารกิจประจำปีที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงด้วยการผสานกระบวนการบริหาร การพัฒนาประสิทธิภาพและหลักอิทธิบาท 4 ไว้อย่างเป็นระบบ

5. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบคู่มือปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการ การกำหนดเป้าหมายและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การดำเนินงานตามแผน และการติดตามและประเมินผล ซึ่งบูรณาการการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะและความรู้ ด้านกระบวนการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับหลักอิทธิบาท 4 ทุกขั้นตอน ในเชิงกลไกปฏิบัติการระบุวิธีปฏิบัติและตัวชี้วัดความสำเร็จไว้ในคู่มือช่วยลดช่องว่างของสถานศึกษาที่มีขนาดและทรัพยากรแตกต่างกัน โดยใช้หลัก “ฉันทะ” สร้างบรรทัดฐานความรู้และการยอมรับเป้าหมายร่วมกันผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยใช้ข้อมูลเป็นฐานและการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงงานวิจัยของ นฤดล มะโนศรี (2566) ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริม

ความมุ่งมั่นและความรับผิดชอบของบุคลากรได้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ ไพผกา ผิวดำ (2564) ที่ระบุว่ากระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือยกระดับความสามารถของครูและส่งผลต่อคุณภาพสถานศึกษา

คู่มือปฏิบัติการยังทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมเชิงระบบ โดยใช้หลัก “วิริยะ” และ “จิตตะ” ควบคุมการดำเนินงานตามแผนและกำหนดปฏิทินกำกับติดตามที่แน่นอนผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การบริหารภาระงานและทรัพยากรที่มีจำกัดเกิดความต่อเนื่องและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดเป้าหมายตามแนวคิด SMART รวมถึงงานวิจัยของ จีรนุช ตันติ และคณะ (2566) ที่ระบุว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานเชิงพัฒนาระบบการศึกษาให้ตอบสนองต่อมาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นการตรวจสอบคุณภาพงาน คู่มือปฏิบัติการใช้หลัก “วิมังสา” เป็นกลไกการคิดไตร่ตรองและสะท้อนผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ เพื่อเปลี่ยนผ่านการตรวจสอบเอกสารแบบเดิมไปสู่การวิเคราะห์ข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานในวงรอบถัดไป สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) และงานวิจัยของ พัฒน์พรชัย เมฆวิลัย (2565) ที่กล่าวว่าการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบและการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องทำให้ระบบบริหารมีประสิทธิภาพสูง ผลการนำเสนอและประเมินรูปแบบคู่มือปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด ความเห็นสอดคล้องดังกล่าวเกิดจากกลไกของคู่มือปฏิบัติการที่ไม่ได้นำเสนอเพียงกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่กำหนดโครงสร้างวิธีปฏิบัติที่สอดรับกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรของสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางในเครือข่ายสหวิทยาเขตอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systems Approach) (Bertalanffy, 2015) ที่มองว่าองค์กรประกอบด้วยระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันผ่านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง

การผสานหลักธรรมเข้ากับคู่มือช่วยเปลี่ยนหลักจริยธรรมนามธรรมให้เป็นกลไกขับเคลื่อนพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร โดยขับเคลื่อนผ่านระบบกำกับติดตามและตัวชี้วัดที่ชัดเจนในคู่มือ ทำให้กระบวนการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีมีความเป็นระบบและวัดผลได้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชอบ อมตะธงไชย (2568) ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ทักษะ และปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการศึกษารูปแบบคู่มือปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายจำแนกตามกระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1) ขั้นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการ รูปแบบคู่มือปฏิบัติการกำหนดกลไกแก้ปัญหาความหลากหลายเชิงบริบทและระบบฐานข้อมูลที่กระจัดกระจายของสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ โดยใช้หลัก “ฉันทะ” และ “วิมังสา” เป็นกลไกกลั่นกรองพฤติกรรม การขับเคลื่อนผ่านกลไกนี้ช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูจากการเก็บข้อมูลตามภารกิจสั่งการ มาสู่ความต้องการพัฒนาสถานศึกษาตนเอง (ฉันทะ) ควบคู่กับการใช้สติปัญญาไตร่ตรองความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของข้อมูลสารสนเทศ (วิมังสา) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ตรงกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรจริง สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยใช้ข้อมูลเป็นฐานและการ

บริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงงานวิจัยของ นฤดล มะโนศรี (2566) ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ และการพัฒนางานของบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม

2.2) ขั้นการกำหนดเป้าหมายและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี รูปแบบคู่มือปฏิบัติการทำหน้าที่แก้ปัญหาการตั้งโครงการจำนวนมากเกินไปจนขาดจุดมุ่งเน้น (Focus) โดยใช้หลัก “วิมังสา” และ “ฉันทะ” เป็นกลไกควบคุมทิศทางเชิงกลยุทธ์ กลไกในคู่มือบังคับให้ผู้บริหารและครูร่วมกันใช้หลัก “วิมังสา” เพื่อคิดวิเคราะห์ บูรณาการ หรือควบรวมโครงการที่ซ้ำซ้อนตามแนวคิด SMART และตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) ซึ่งช่วยลดภาระงานและสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนร่วมกันต่อเป้าหมายของเครือข่าย (ฉันทะ) สอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงงานวิจัยของ จีรนุช ตันติ และคณะ (2566) ที่ระบุว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานเชิงพัฒนาระบบการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและมาตรฐานทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) ขั้นการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี รูปแบบคู่มือปฏิบัติการแก้ปัญหาความจำกัดด้านบุคลากรและภาวะภาระงานครูล้นระบบ โดยใช้หลัก “วิริยะ” และ “จิตตะ” ผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเทคโนโลยีสารสนเทศ คู่มือปฏิบัติการเปลี่ยนการทำงานแบบแยกส่วนมาเป็นการกระจายอำนาจและการทำงานร่วมกันเป็นกัลยาณมิตร โดยมีหลัก “จิตตะ” ควบคุมให้บุคลากรจดจ่อรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ และหลัก “วิริยะ” ขับเคลื่อนให้เกิดความเพียรพยายามแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาองค์การ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพผกา ผิวดำ (2564) ที่พบว่ากระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถของครู ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวม

2.4) ขั้นการติดตามและประเมินผล รูปแบบคู่มือปฏิบัติการแก้ระบบประเมินผลที่ล่าช้าและขาดมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้หลัก “จิตตะ” และ “วิมังสา” บูรณาการร่วมกับระบบรายงานผลดิจิทัล กลไกของคู่มือปรับเปลี่ยนการประเมินผลแบบย้อนหลัง (Post-evaluation) มาเป็นการกำกับดูแลที่จดจ่อและต่อเนื่องตามปฏิทินปฏิบัติงาน (จิตตะ) ทำให้สถานศึกษาสามารถคัดกรองข้อมูลสารสนเทศที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างดำเนินงาน และนำผลสัมฤทธิ์มาคิดวิเคราะห์วิพากษ์ (วิมังสา) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร (Executive Decision Making) ในการปรับปรุงแผนงานให้เท่าทันต่อสถานการณ์ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) และงานวิจัยของ พัฒน์พรชัย เมฆวิลัย (2565) ที่กล่าวว่าการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมความพึงพอใจ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ระบบการบริหารงานของสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูง

3. ผลการนำเสนอและประเมินรูปแบบคู่มือปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าคู่มือปฏิบัติการไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรและกำลังคนในเครือข่ายสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดองค์ประกอบ 4 ด้านร่วมกับกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน

สะท้อนแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systems Approach) (Bertalanffy, 2015) ที่มององค์กรเป็นระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันผ่านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง ในเชิงกลไก คู่มือปฏิบัติการนี้ทำหน้าที่เปลี่ยนหลักอิทธิบาท 4 จากหลักจริยธรรมนามธรรมให้กลายเป็นระบบควบคุมพฤติกรรมการทำงาน (Behavioral Control System) ของบุคลากรในสถานศึกษา โดยระบุขั้นตอนปฏิบัติและเครื่องมือวัดผลที่ชัดเจนในทุกวงรอบปีงบประมาณ กลไกดังกล่าวช่วยแก้ปัญหาการทำงานตามภาระสั่งการภายนอกที่มักทำให้ครูขาดความผูกพันในงาน โดยใช้หลัก “ฉันทะ” และ “จิตตะ” ปรับฐานความคิดให้บุคลากรเกิดความรับผิดชอบและจดจ่อต่อเป้าหมายภายในองค์กร ขณะเดียวกันคู่มือยังใช้หลัก “วิริยะ” และ “วิมังสา” เป็นกลไกขับเคลื่อนความเพียรพยายามและการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อตัดลดโครงการที่ซ้ำซ้อนในระบบ ยกระดับขีดความสามารถของบุคลากร และเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ยืดหยุ่นเท่าทันกับข้อจำกัดด้านงบประมาณจริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชอบ อมตะธงไชย (2568) ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรพัฒนาความรู้ ทักษะ และพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานีชุมพร ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารแผนงาน ดำเนินงานตามกระบวนการ 4 ขั้นตอนคือการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การจัดทำแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล สถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง ข้อจำกัดที่พบคือโรงเรียนกำหนดโครงการจำนวนมากเกินไปจนขาดประเด็นมุ่งเน้น บุคลากรมีจำกัด และระบบติดตามผลล่าช้าเนื่องจากไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน 2) รูปแบบคู่มือปฏิบัติการ ประกอบด้วยโครงสร้างการทำงาน 4 ขั้นตอนที่ระบุวิธีปฏิบัติและตัวชี้วัดความสำเร็จอย่างชัดเจน รูปแบบนี้บูรณาการการพัฒนา

ประสิทธิภาพ 4 ด้านคือด้านทักษะความรู้ ด้านกระบวนการทำงาน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับการใช้หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมในทุกขั้นตอน และ 3) ผลการประเมินรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าคู่มือปฏิบัติการมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด เนื่องจากมีรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติตามภารกิจประจำปีที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงาน องค์กรและผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางเพื่อประยุกต์ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย ดังนี้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษานำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการในการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ และการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในการวางแผน การติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมให้สถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูล การติดตามความก้าวหน้า และการตัดสินใจในการบริหารงาน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้ทราบปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบหรือโมเดลการบริหารแผนปฏิบัติการประจำปีตามหลักอิทธิบาท 4 ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยมีการทดลองใช้ในสถานศึกษา เพื่อประเมินประสิทธิผลและความเหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม

3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน รวมทั้งประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้เห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์และนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ ทัพบำรุง. (2558). การศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10*(3), 376–389.

จีรนุช ตันติ, สุนทร สายคำ, & ทวี สระน้ำคำ. (2566). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 2*(3), 25–35.

ชอบ อมตะธงไชย. (2568). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงาน*

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

ณัฐฏริญา ภัทร์วรชิราภรณ์. (2564). *องค์ประกอบการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].

นฤดล มะโนศรี. (2566). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 8*(2), 36–49.

บุญศรี กุลดำรงวิวัฒน์. (2567). *คู่มือการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี.* https://phuketarea.go.th

พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

พัฒน์พรชัย เมฆวิลัย. (2565). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในวิกฤติการณ์โควิด 19. *วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 3*(1), 41–55.

ไพผกา ผิวดำ. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 3*(1), 1–12.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา, 116*(74 ก), 1–23.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา, 134*(40 ก), 1–90.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. (2568). *เครือข่ายสถานศึกษา.* https://www.spmsnicpn.go.th/th/main.php?page=home

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. (2568). *แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* https://www.spmsnicpn.go.th/th/download/plan/plan_2568.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Bertalanffy, L. von. (2015). *General system theory: Foundations, development, applications.* George Braziller.

KSP AsiaFIN. (2568). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน.* https://www.kspasiafin.com

Research Paper
JBER Scope: Education

Effects of Generative AI-Assisted Instruction on Creativity and Multidimensional Design Skills in Advertising Design Education: A Quasi-Experimental Study

Yaling Zhang[1], LuZhu[2*]

[1,2]School of Business and Advanced Technology Management, Assumption University, Thailand
✉: * zhangyaling626@gmail.com
(* Author Corresponding Email)

Received: 20 May 2026; Revised:03 June 2026; Accepted: 16 June 2026
© The Author(s) 2026

Abstract

Generative artificial intelligence (GAI) is increasingly being integrated into higher education and has shown considerable potential for supporting creativity and design learning. Although a growing body of research has explored the educational applications of GAI, empirical evidence regarding its effectiveness in advertising design education remains limited, particularly in relation to students' multidimensional design performance. This study investigated the effects of GAI-assisted instruction on advertising design learning through a quasi-experimental pre-test–post-test design. A total of 85 digital media students participated in the study, with intact classes assigned to either a GAI-assisted instruction group or a traditional instruction group. Students' advertising design performance was evaluated across five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. Analysis of covariance (ANCOVA) was employed to compare post-test performance while controlling for pre-test scores. The results revealed that students receiving GAI-assisted instruction significantly outperformed those receiving traditional instruction in overall advertising design performance and across all five dimensions. Specifically, significant improvements were observed in theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. Among these dimensions, creativity demonstrated the largest effect. These findings suggest that GAI can serve as an effective pedagogical support tool when embedded within structured instructional guidance. Rather than replacing students' creative work, GAI appears to support multidimensional advertising design performance by facilitating exploration, refinement, and iterative design development. This study contributes empirical evidence to the growing literature on AI-supported design education and offers practical implications for developing creativity-oriented learning environments that integrate technological support with human judgment.

Keywords: Generative Artificial Intelligence; Creativity; Advertising Design Education; Design Skills; Quasi-Experimental Study

1. Introduction

In design education, recent work has begun to conceptualize generative AI not merely as

an auxiliary tool but as part of an emerging design-learning infrastructure that can reshape studio-based learning processes (Zhu et al., 2025). Generative AI differs from traditional AI applications that primarily classify, predict, or recognize patterns; it is characterized by its capacity to generate new textual, visual, and multimodal content in response to prompts (Bahroun et al., 2023; Kasneci et al., 2023). Its growing use in education reflects the increasing demand for adaptive, interactive, and scalable forms of learning support. Recent reviews suggest that ChatGPT and other generative AI tools are increasingly being adopted in higher education, influencing curriculum support, personalized learning, assessment, and lifelong upskilling (Asad and Ajaz, 2024; Mittal et al., 2024; Samala et al., 2025). For educators, GAI may also support instructional preparation, feedback provision, and learning-resource development, thereby creating opportunities for more differentiated and reflective teaching practices (Ruiz-Rojas et al., 2024).

Growing integration of generative AI (GAI) technologies into educational settings has drawn considerable attention from both researchers and practitioners due to their potential to improve instructional efficiency and enrich learning experiences. Against this backdrop, the application of GAI in higher education for art and design has gradually come into focus. In art and design education, generative AI tools have been increasingly explored as supports for prompt engineering, iterative image generation, and creative ideation (Hutson and Cotroneo, 2023).

In visual and digital art education, image-generation tools have been reported to support creative ideation, visual exploration, and iterative refinement when embedded within structured pedagogical activities (Hutson and Cotroneo, 2023; Kicklighter et al., 2024).Fleischmann (2024) further argues that generative AI should be introduced into design curricula through critical engagement, enabling students to understand both the creative affordances and limitations of AI-supported design practice.Recent empirical work has also reported that integrating GAI into design and art courses can improve student achievement, motivation, and self-efficacy, while studies in art education suggest that prompt-based and iterative GAI use may support creative engagement (Chen et al., 2025; Hutson and Cotroneo, 2023).

Although reviews have documented the rapid expansion of GAI research in education, they also indicate the need for more empirical studies situated in specific disciplinary and classroom contexts (Bahroun et al., 2023). Advertising design requires students to integrate conceptual thinking, visual expression, audience awareness, and persuasive copywriting into a coherent communicative artifact. It therefore provides a meaningful context for examining whether GAI-assisted instruction can support not only creativity but also broader design competence. Accordingly, this study examines the effects of GAI-assisted instruction on students' advertising design performance using a quasi-experimental pre-test–post-test design. Students' design performance is evaluated across five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting.

2. Literature Review

2. 1 Generative AI in Education

The integration of GAI into education is reshaping global pedagogical paradigms at an unprecedented pace, bringing about both profound impacts and inherent tensions. Existing literature systematically reveals the considerable potential of GAI in enhancing learning outcomes, empowering teaching practice, and advancing personalised education, while also highlighting the complex challenges triggered by GAI in terms of academic integrity, educational equity, cognitive development, and technological ethics.

Relevant studies suggest that GAI exerts a positive influence on students' learning experiences. AlGhamdi (2024), for example, found that ChatGPT-generated feedback could

support computing students' technical writing performance, suggesting the potential of GAI-based feedback in higher education.A meta-analysis of 49 studies reported positive effects of GAI on students' learning achievement and learning motivation, with effect sizes of 0.857 and 0.803, respectively (Liu et al., 2025). In a systematic review of 13 empirical studies, as many as 70% of the studies reported positive impacts of GAI on education (Wang et al., 2024). One important mechanism through which GAI may support learning is its capacity to enhance personalized feedback and intelligent tutoring systems (Reddig et al., 2025).Leveraging large language models (LLMs),ITS can dynamically generate learning content tailored to individual learners' needs, provide real-time feedback, and adapt learning pathways accordingly.

This enables scalable personalization in education, a goal that is difficult to achieve through traditional instructional approaches (Reddig et al., 2025).However, the widespread application of GAI is accompanied by risks and challenges that cannot be overlooked. First, students' over-reliance on GAI may weaken independent inquiry, critical evaluation, and higher-order thinking if AI-generated outputs are accepted uncritically (Kasneci et al., 2023).The tendency of generative models to produce plausible but factually incorrect information, commonly referred to as hallucination, poses a challenge for educational use, particularly in contexts where accuracy and evidence-based reasoning are essential (Ji et al., 2023). Academic integrity systems also face new pressures as students may use GAI to generate assignments or written work, blurring the boundary between assistance and authorship. This has led scholars and universities to call for assessment designs that emphasize process, authorship transparency, and higher-order thinking rather than only final products (Kasneci et al., 2023; Moorhouse et al., 2023).

Furthermore, unequal access to AI technologies and uneven levels of digital literacy may exacerbate existing educational inequalities, preventing the benefits of GAI from being distributed equitably across learners and institutions (UNESCO, 2023). In response to these challenges, many scholars have argued that GAI should be positioned as an augmentative tool rather than as a replacement for human instructors. Effective integration strategies therefore need to keep educators "in the loop," ensuring that AI tools are pedagogically governed rather than merely technologically adopted (Kasneci et al., 2023; UNESCO, 2023).

2.2 Generative AI in Art and Design Education

The application of GAI in art and design education has gradually shifted from tool-based experimentation toward more pedagogically structured forms of integration. Current research broadly agrees that GAI should not be regarded as a threat replacing human creativity, but positioned as a collaborative partner that enhances students' creative cognition, expands conceptual horizons, and restructures the relationship between teaching and learning (Shankar et al., 2025; Fleischmann, 2024).

Fleischmann (2024) argues that introducing GAI into design curricula should begin with critical engagement, enabling students to understand its affordances and limitations and to use it responsibly within creative processes.

A classroom-based report by Kicklighter et al. (2024) in digital art education suggested that image-generating GAI tools can improve creative efficiency and broaden conceptual exploration when embedded within structured pedagogical activities.Further research reveals GAI's potential to promote educational equity and personalized learning. Sáez-Velasco et al. (2024) further reported that art educators and students often perceive GAI as a motivating instructional strategy, particularly in contexts where visualization and prototyping resources are limited. Especially in resource constrained settings, it equips students with prototyping and visualization capabilities otherwise inaccessible, thereby democratizing the creative process. This finding aligns with broader trends in higher education, where students hold positive attitudes toward GAI and recognize its value in delivering personalized learning support and

improving learning efficiency (Chan and Hu, 2023). However, the depth of technological application is significantly influenced by teachers' belief systems.

Teachers' beliefs, digital competence, and pedagogical orientations are likely to influence how deeply GAI is integrated into classroom practice (Batista et al., 2024; Shankar et al., 2025).In the context of art and design education, students' attitudes toward GAI-image tools have also been examined through technology acceptance and self-determination perspectives, suggesting that perceived usefulness and motivational factors may shape students' willingness to use such tools (Shen et al., 2025). Studies of animation and digital media educators suggest growing interest in adopting GAI in creative disciplines, although more attention is still needed to how different AI modalities support distinct stages of design learning (Chen et al., 2024).

Recent research suggests that image-generation tools have received greater attention in art and design education than text-based large language models, although LLMs may also support conceptual framing, design brief development, and reflective critique (Chen et al., 2024).This gap is significant because the value of art and design lies not only in technical outputs but also in students' ability to critically engage with and negotiate the cultural, historical, and ethical contexts of their work (Garcia, 2025).

In this regard, the educational challenge is not merely to teach students how to generate images, but to help them critically curate, contextualize, and ethically evaluate AI-generated outputs within specific cultural and communicative contexts (Garcia, 2025; Moorhouse et al., 2023).Therefore, future research and practice must move beyond a tool-centered adoption model toward curriculum-integrated, theory-driven pedagogical models aligned with assessment systems (Moorhouse et al., 2023). This includes developing prompt engineering pedagogies tailored to art and design disciplines, designing novel evaluation criteria to assess human–AI collaborative creativity(Moorhouse et al., 2023), and exploring how GAI can strengthen students' metacognitive abilities and disciplinary literacy. In this way, GAI can be positioned not as a shortcut to visual production but as a pedagogical resource for cultivating designers who can think critically, innovate responsibly, and situate their work within broader cultural and communicative contexts.

2.3 Creativity and Design Skills in Art and Design Education

Creativity is widely recognized as a central competence in art and design education. In design contexts, creativity does not refer merely to novelty, but to the production of ideas and visual solutions that are both original and appropriate to a given communicative purpose (Runco and Jaeger, 2012). Advertising design is especially dependent on this dual requirement because students must create visually distinctive works while also communicating persuasive messages to specific audiences. Thus, creativity in advertising design should be understood as a situated and communicative capacity: it emerges through the interaction between conceptual thinking, visual expression, audience interpretation, and rhetorical intention.

Research in design education has shown that creativity can be cultivated through structured pedagogical environments rather than treated as an innate and fixed trait. Yang and Hsu (2020), for example, found that integrating design thinking into a packaging design curriculum improved students' creative self-efficacy and flow experience. Similarly, Qian et al. (2022) showed that interdisciplinary C-STEAM art and design courses enhanced students' creative interest and practical skills. These findings suggest that creativity develops through guided exploration, iterative refinement, and sustained engagement with design problems. From a philosophical perspective, design creativity is not creation from nothing; rather, it is the reconfiguration of existing signs, materials, cultural meanings, and technical possibilities into new forms of communication.This view is also consistent with the componential perspective of creativity, which regards creative performance as emerging from the interaction of domain-relevant skills, creativity-relevant processes, and task motivation (Amabile, 1996).

Creativity is also closely related to learners' psychological readiness to engage in uncertain and open-ended tasks. Bandura (1997) conceptualized self-efficacy as individuals' beliefs in their capacity to perform specific actions, and prior research has shown that creative self-efficacy is associated with creativity and design-related learning outcomes (Puozzo and Audrin, 2021; Chang et al., 2021).Although the present study does not directly measure self-efficacy, this literature is relevant because it indicates that students' creative performance is shaped not only by technical skill but also by the learning environment that supports exploration, risk-taking, and confidence in idea development.

In advertising design education, students are expected to demonstrate competence across multiple interrelated dimensions. Theme design reflects the ability to identify and communicate a central message. Creativity captures originality, conceptual innovation, and the capacity to move beyond conventional solutions. Audience relevance concerns the alignment between design expression and the expectations of target viewers. Visual effects reflect proficiency in composition, color, typography, and visual hierarchy. Copywriting evaluates the clarity, persuasiveness, and communicative effectiveness of verbal expression.

Generative AI offers new possibilities for supporting these dimensions of design learning. By providing visual references, alternative concepts, copywriting suggestions, and compositional possibilities, GAI tools may expand students' ideational resources and reduce the cost of early-stage exploration (Fleischmann, 2024; Hutson and Cotroneo, 2023; Kicklighter et al., 2024). However, the educational value of GAI depends on whether it is embedded within structured pedagogical guidance rather than used as a shortcut for final production (Moorhouse et al., 2023). It is therefore necessary to empirically examine whether GAI-assisted instruction can improve students' multidimensional advertising design performance, particularly their creative design performance.Together, these dimensions constitute a multidimensional framework for assessing advertising design performance, reflecting the fact that advertising design is simultaneously conceptual, visual, rhetorical, and audience-oriented.

2.4 Conceptual Framework

Although research on generative AI in education has grown rapidly, empirical studies focusing on its application in advertising design education remain limited. In particular, few studies have systematically examined whether GAI-assisted instruction improves students' multidimensional design performance in authentic classroom settings. To address this gap, this study adopts a quasi-experimental pre-test–post-test design to compare learning outcomes between students receiving GAI-assisted instruction and those receiving traditional classroom instruction (Shadish et al., 2002).

This study is theoretically informed by a constructivist perspective on learning, which emphasizes that knowledge and skills are developed through interaction with tools, tasks, and social guidance (Vygotsky, 1978). Within this framework, generative AI is conceptualized not as an autonomous creator but as a cognitive and semiotic mediating tool. It provides external representations—such as visual references, conceptual prompts, and textual suggestions—that students can interpret, evaluate, transform, and integrate into their own design work.From this perspective, learning with GAI is not a process of delegating creativity to a machine, but a process of reorganizing the conditions under which students perceive, compare, and transform possible design meanings.

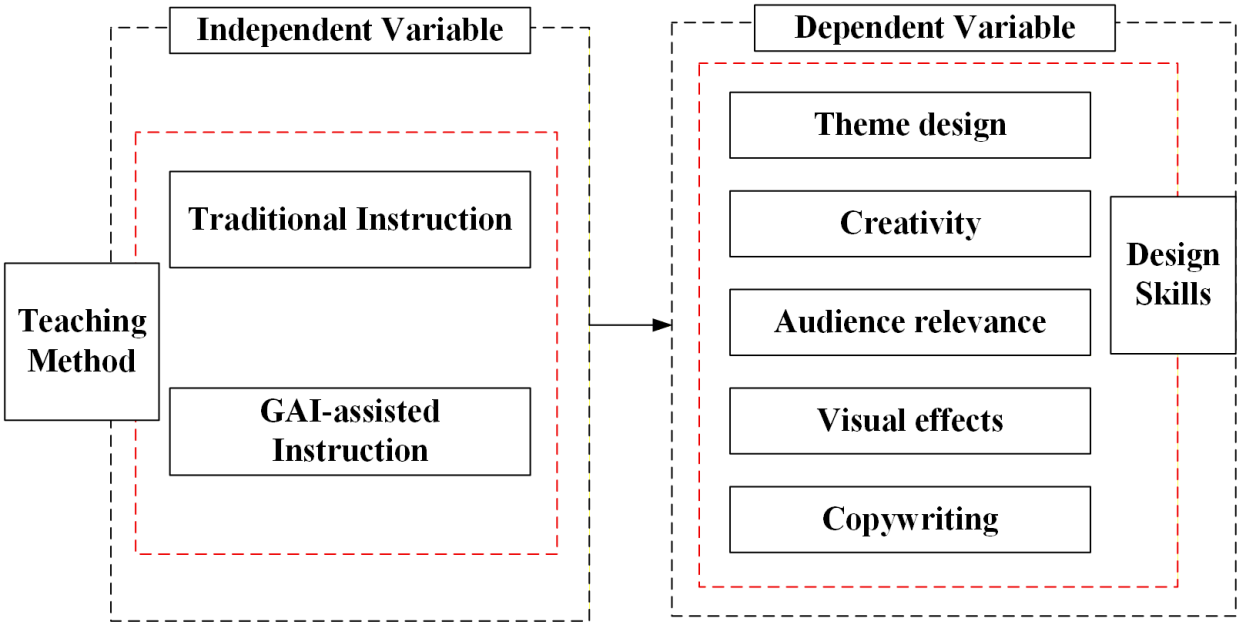

Figure 1: Conceptual framework of this study

In the conceptual framework, instructional method is treated as the independent variable, including traditional classroom instruction and GAI-assisted instruction. Students' advertising design performance is treated as the dependent variable and is measured across five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. The framework assumes that GAI-assisted instruction provides additional ideational, visual, and linguistic scaffolding during the design process, thereby improving students' performance in advertising design tasks.

Based on this framework, the following hypotheses are proposed:

H1: Students receiving GAI-assisted instruction will demonstrate significantly higher theme design performance than students receiving traditional instruction.

H2: Students receiving GAI-assisted instruction will demonstrate significantly higher creativity performance than students receiving traditional instruction.

H3: Students receiving GAI-assisted instruction will demonstrate significantly higher audience relevance performance than students receiving traditional instruction.

H4: Students receiving GAI-assisted instruction will demonstrate significantly higher visual effects performance than students receiving traditional instruction.

H5: Students receiving GAI-assisted instruction will demonstrate significantly higher copywriting performance than students receiving traditional instruction.

3. Research Methodology

3.1 Participants

This study was conducted at a college in China. The participants were 85 second-year college students majoring in Digital Media at the author's institution, aged 18 to 23. All participants had completed design theory courses in their first year and had acquired basic operational skills with relevant design software.

Due to constraints imposed by actual teaching arrangements, intact classes were used as experimental units without random assignment. Class A served as the control group, with 43 students, including 22 males and 21 females. Class B served as the experimental group, with 42 students, including 22 males and 20 females. The two groups were generally comparable in professional foundation and design skills, providing a suitable baseline for evaluating the

effects of the instructional intervention.

The study adhered to the principles of the Declaration of Helsinki (Goodyear et al., 2007). All participants volunteered to take part in the study and signed informed consent forms before the study began. They were informed that they could withdraw from the study at any stage. All research data were anonymized and stored securely.This study was approved by the Institutional Ethics Committee [Approval No. 50/2025; approval date: September 12, 2025].

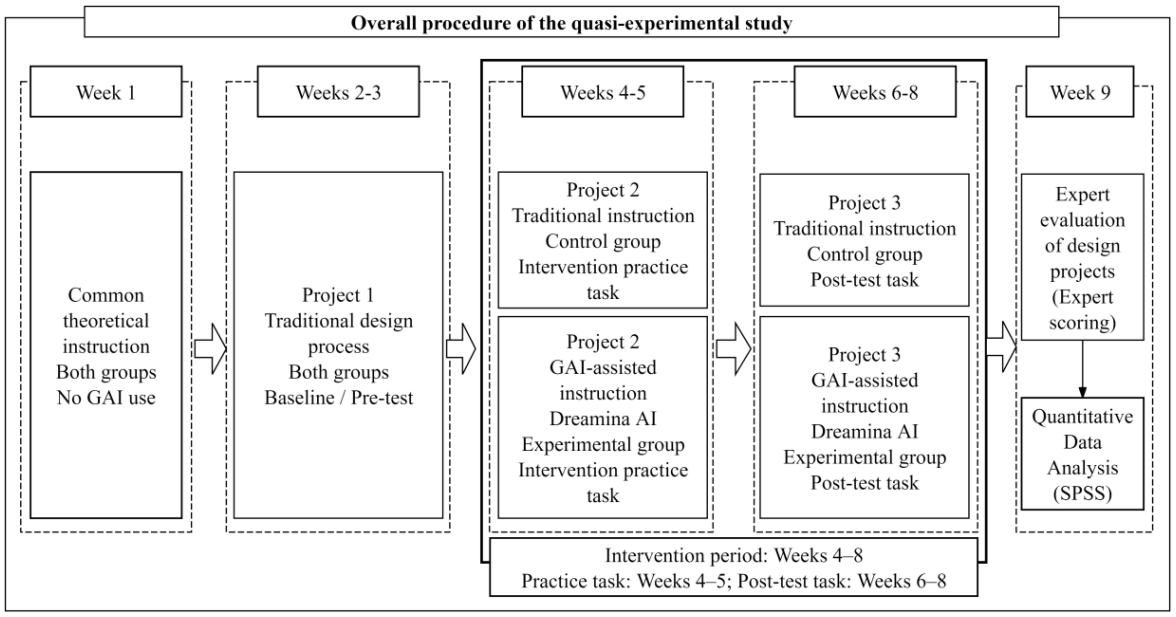

Figure 2: Overall procedure of the quasi-experimental study

3.2 Research Design

This study adopted a quantitative quasi-experimental pre-test–post-test design to examine the effects of generative AI-assisted instruction on students' advertising design skills. The instructional approach was treated as the independent variable, including two conditions: traditional classroom instruction and generative AI-assisted instruction. The dependent variable was students' advertising design performance, assessed through course-based design projects.

The control group received traditional classroom instruction, whereas the experimental group received instruction integrated with Dreamina AI, a generative AI platform that supports visual generation, concept exploration, and text-based ideation. In this study, Dreamina AI was used to support concept generation, copywriting ideation, and visual exploration during advertising design tasks. The scoring rubric was developed based on the learning objectives of the advertising design course and reflected the key competencies required in authentic advertising design tasks. Its reliability in the present study was examined through inter-rater agreement among three expert evaluators.Because individual random assignment was not feasible in the existing teaching context, the design should be interpreted as quasi-experimental rather than fully experimental.

3.3 Experimental Procedure

Before the instructional intervention, relevant background variables were collected to reduce potential confounding effects in the quasi-experimental design. These variables included gender, age, design software proficiency, and previous experience with GAI tools. Design software proficiency and previous GAI experience were treated as continuous variables and analyzed using independent-samples t-tests, whereas gender was treated as a categorical variable and analyzed using the chi-square test.

3.3. 1 Overall Instructional Framework

This study was implemented in strict accordance with the college's teaching plan for the advertising design course. The course lasted 8 weeks with a total of 64 credit hours, 8 hours per week, and each hour lasted 40 minutes. The experimental intervention was conducted from Week 4 to Week 8, lasting 5 weeks. No formal teaching was arranged in Week 9; instead, data collection and evaluation of design works were carried out, and this stage was not part of the established teaching plan.

The same instructor taught both groups in order to maintain consistency across the instructional process. Throughout the intervention, the instructor acted primarily as a learning guide and facilitator, supporting students through task instruction, demonstrations, and guided questioning. For the experimental group, the instructor demonstrated how to use GAI tools during the design ideation process to support creative exploration. The entire teaching process was implemented according to a predetermined instructional protocol. To ensure instructional fidelity, weekly teaching activities were checked against the course plan.

3.3.2 Basic Teaching

Week 1 served as the basic theoretical teaching stage, where students from both the experimental and control groups received identical lectures on advertising design theories. The core content included design principles, visual composition, layout design, typography, and colour theory. No artificial intelligence tools were introduced in this stage, and no distinctions were made in teaching methods, aiming to establish a unified theoretical foundation for all participants. Therefore, this stage did not form part of the experimental intervention.

From Week 2 to Week 3, all students completed Design Project 1 (Mid-Autumn Festival themed poster design). During this stage, neither group used any GAI tools, and both finished the task through a traditional design process. The scores of this project served as pre-test data to verify whether the design abilities of the two groups were at a statistically consistent baseline level before the experimental intervention.

3.3.3 Treatment Implementation

From Week 4 to Week 5, Design Project 2, an adolescent mental health-themed poster design task, was implemented as an intervention practice task. The results of this project were not included in the pre-test–post-test comparison or outcome measures. During this phase, Dreamina AI was introduced to the experimental group as a supportive tool for concept generation, copywriting ideation, and visual exploration. Students were instructed to critically evaluate AI-generated outputs, select appropriate design elements, and further refine their posters using professional design software. Direct submission of unmodified AI-generated images was not permitted. This requirement was intended to ensure that AI outputs functioned as design resources rather than as substitutes for students' own creative decisions.The instructor also provided guidance on prompt construction, evaluation of generated outputs, and ethical considerations related to AI-generated materials. In contrast, the control group completed the same task through a conventional design process, including instructor guidance, brainstorming, hand-drawn sketching, and digital production, without the use of GAI tools.

From Week 6 to Week 8, Design Project 3 (public welfare poster design on caring for empty-nest elderly) was implemented as the post-test task to assess changes in students' design abilities following the intervention. The experimental group continued to use Dreamina AI to support ideation and design exploration, whereas the control group completed the project using traditional design methods. Apart from the use of GAI tools, both groups received identical instructional guidance and classroom support. All other instructional conditions were kept consistent to ensure internal validity.

No formal teaching was conducted in Week 9. Instead, this stage was dedicated to the expert evaluation of students' design works and the organization of quantitative data. The

scores of the pre-test and post-test design projects were compiled for subsequent statistical analysis.

Table 1 : Overview of the Experimental Procedure

Weeks	Experimental Group (GAI-assisted learning)	Control Group (Traditional instruction)
Week 1 (Common Instructional Foundation)	Teacher provides theoretical instruction on the fundamentals of advertising design.	Same instructional content delivered by the teacher.
Weeks 2 – 3 (Project 1: Mid-Autumn Festival Poster – Pre-test)	Both groups follow the traditional design process, including brainstorming, sketching, and digital poster creation using Photoshop or Illustrator. Project 1 scores serve as the pre-test.	Same instructional activities as the experimental group.
Weeks 4 – 5 (Project 2: Teenage Mental Health Poster – Treatment Phase)	Introduction of the GAI intervention. Students use Dreamina AI to generate design concepts, slogans, and visual elements, which are later refined using traditional design software.	Traditional approach including teacher guidance, brainstorming, sketching, and digital rendering without the use of GAI tools.
Weeks 6 – 8 (Project 3: Public Welfare Poster – Caring for the Elderly – Post-test)	Students continue to use Dreamina AI to assist idea generation and visual exploration while refining the final design using digital software. Project 3 serves as the post-test assessment.	Students complete the project using traditional design methods without GAI tools.
Week 9 (Evaluation and Data Collection)	Evaluation of design projects.	Evaluation of design projects.

Note: This table presents the weekly instructional structure and task design for both the experimental and control groups, highlighting the differences in instructional approaches during the intervention period.

3.3.4 Instruments and Measures

Students' advertising design ability was evaluated through course-based design projects, an approach consistent with authentic and performance-based assessment principles (Wiggins, 1990). All design submissions were assessed using a standardized scoring rubric that has been implemented in the university's digital media design program for more than five consecutive years. The rubric assessed student performance across five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. The maximum total score was 100 points.

The five dimensions were weighted as follows: theme design, 20 points; creativity, 25 points; audience relevance, 15 points; visual effects, 20 points; and copywriting, 20 points. Theme design assessed the clarity and appropriateness of the central design concept. Creativity assessed originality, novelty, and conceptual innovation. Audience relevance assessed the degree to which the design addressed the intended audience. Visual effects assessed composition, color, typography, and overall visual presentation. Copywriting assessed the effectiveness, clarity, and persuasiveness of textual expression.

To ensure scoring objectivity and consistency, all student works were independently assessed by three professional evaluators with more than ten years of experience in design education and practice. The final score for each student was calculated as the mean of the three evaluators' ratings. Design Project 1 was used as the pre-test, while Design Project 3 was used as the post-test. Design Project 2 was used only as an intervention practice task and was not included in the pre-test–post-test comparison (Sadler, 2009; Wiggins, 1990).

Inter-rater reliability was examined using the intraclass correlation coefficient (ICC), based on a two-way random-effects model with average measures, in accordance with the guidelines proposed by Koo and Li (2016).The ICC values for the five dimensions ranged from

0.842 to 0.913, and the ICC for the total score was 0.927, indicating acceptable to excellent agreement among the three evaluators. These results suggest that the expert ratings were sufficiently consistent for subsequent statistical analysis.

3.3.5 Data Collection

Data collection was conducted over an eight-week instructional period from September 22 to November 14, 2025. During Weeks 2–3, students completed Design Project 1, a Mid-Autumn Festival-themed poster design task. The scores from this project were used as pre-test data to examine baseline equivalence between the experimental and control groups.

The instructional intervention was implemented from Week 4 to Week 8. During Weeks 6–8, students completed Design Project 3, a public welfare poster design task on caring for empty-nest elderly people. The scores from this project were used as post-test data. All design submissions were collected in Week 9 and independently assessed by three expert evaluators. The resulting scores were compiled and anonymized for statistical analysis.

3.3. 6 Statistical Analysis

SPSS 26.0 was used to analyze the quantitative data. Descriptive statistics, including means and standard deviations, were calculated for pre-test and post-test scores. Independent-samples t-tests were conducted to examine baseline equivalence between the experimental and control groups before the intervention.

The effects of GAI-assisted instruction were examined using analysis of covariance (ANCOVA), with post-test scores treated as the dependent variable, group as the fixed factor, and pre-test scores as the covariate. Separate ANCOVAs were conducted for overall design performance and for each of the five design dimensions. Assumptions of normality, homogeneity of variance, and homogeneity of regression slopes were assessed before the analysis.Effect sizes were reported using partial eta squared and interpreted according to Cohen's (1988) guidelines.

4. Results

4.1. Baseline Equivalence

Table 2 presents the results of the independent-samples t-tests conducted on the pre-test scores to assess baseline equivalence between the two groups. No significant between-group differences were found across the five design dimensions, namely theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting (all $p > .05$). The assumption of homogeneity of variance was satisfied for all comparisons. These results suggest that the two groups were statistically comparable before the intervention and therefore suitable for subsequent comparative analyses.

The results indicated that there were no statistically significant differences between the experimental and control groups in proficiency in design software ($M = 4.01$, $SD = 0.66$ vs. $M = 4.03$, $SD = 0.64$) or previous GAI experience ($M = 3.17$, $SD = 0.92$ vs. $M = 3.19$, $SD = 0.88$), with all p-values being greater than 0.05. In addition, no significant difference was found in age between the two groups ($p > 0.05$). These findings suggested that the two groups were equivalent at baseline, thereby mitigating potential bias of pre-existing differences on the experimental results.

4.2. Overall Effect of Intervention

Analysis of covariance (ANCOVA) was performed to examine the effect of instructional approach on students' overall advertising design performance. Preliminary assumption tests were conducted before the main analysis. The Shapiro–Wilk test indicated no significant deviation from normality ($p > .05$), and Levene's test for homogeneity of variance was non-significant ($p > .05$), suggesting that the basic assumptions for ANCOVA were satisfied.

Table 2： Baseline Equivalence Test for Pre-test Scores

Dimension	Group	N	Mean	SD	t	df	p
Theme design	Control	43	14.60	0.54	0.08	83	0.93
	Experimental	42	14.60	0.50			
Creativity	Control	43	17.98	0.64	-0.38	83	0.71
	Experimental	42	18.02	0.52			
Audience Relevance	Control	43	10.86	0.56	0.64	83	0.52
	Experimental	42	10.79	0.52			
Visual Effects	Control	43	14.47	0.59	0.51	83	0.61
	Experimental	42	14.40	0.50			
Copywriting	Control	43	14.23	0.61	-0.05	83	0.96
	Experimental	42	14.24	0.48			

Note: df = degrees of freedom (df = total sample size — number of groups). No significant differences were found between groups (all $p > 0.05$), indicating baseline equivalence.

ANCOVA was then conducted with pre-test scores as the covariate and post-test scores as the dependent variable (Table 3). After controlling for baseline ability, a significant difference was found between the experimental and control groups in post-test performance ($F(1, 82) = 156.48$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.66$). The adjusted mean score of the experimental group ($M = 86.85$, $SE = 0.70$) was significantly higher than that of the control group ($M = 74.62$, $SE = 0.69$). The raw means were 86.81 ($SD = 4.59$) and 74.65 ($SD = 5.07$) respectively. According to Cohen's (1988) criteria for effect size, $\eta^2 = 0.66$ represents a large effect, indicating that generative AI-assisted instruction exerted a significant and substantial positive effect on students' overall design ability.

Table 3： ANCOVA Results for Analysis of Design Skills

Group	N	Mean	SD	Adjusted mean	Std. error	F	η^2	p
Experimental group	42	86.81	4.59	86.85	0.70	156.48**	0.66	<.001
Control group	43	74.65	5.07	74.62	0.69			

Note. Adjusted means were estimated after controlling for pre-test scores. η^2 represents partial eta squared.

4.3. Differential Effects Across Dimensions

To provide a more rigorous examination of group differences, an analysis of covariance (ANCOVA) was conducted on the post-test scores across the five dimensions, with pre-test scores controlled as covariates. Assumptions required for ANCOVA, including normality, homogeneity of variance, and linear relationships between covariates and dependent variables, were examined and satisfied before the main analysis.

The results indicated that, after controlling for baseline ability, the experimental group demonstrated significantly higher adjusted mean scores than the control group across all five dimensions ($p < 0.001$). Specifically, the F-values were 118.81 for theme design ($\eta^2 = 0.59$), 191.85 for creativity ($\eta^2 = 0.70$), 101.89 for audience relevance ($\eta^2 = 0.55$), 115.97 for visual effects ($\eta^2 = 0.59$), and 130.21 for copywriting ($\eta^2 = 0.61$).

According to the effect size criteria proposed by Cohen (1988), where η^2 values greater than 0.14 are considered large, all observed effect sizes in this study exceeded 0.55, indicating substantial effects. Among these, the creativity dimension exhibited the largest effect size ($\eta^2 = 0.70$), suggesting that the instructional intervention had a particularly strong impact in this area.

These findings further indicate that, under the conditions of this study, the instructional approach integrating Dreamina AI was associated with significantly higher advertising design performance than traditional instruction across all measured dimensions.These results indicate that GAI-assisted instruction was associated with consistent improvements across all measured dimensions of advertising design performance, with the strongest effect observed in creativity.

Table 4： ANCOVA Results for Post-test Scores Across Five Design Dimensions (Controlling for Pre-test Scores)

Dimension	Group	N	Adjusted Mean	Std. Error	F	p	η^2
Theme Design	Control	43	15.18	0.15			
	Experimental	42	17.53	0.15	118.81	<0.001	0.59
Creativity	Control	43	18.54	0.15			
	Experimental	42	21.79	0.15	191.85	<0.001	0.70
Audience Relevance	Control	43	11.26	0.12			
	Experimental	42	12.98	0.12	101.89	<0.001	0.55
Visual Effects	Control	43	14.95	0.16			
	Experimental	42	17.39	0.16	115.97	<0.001	0.59
Copywriting	Control	43	14.70	0.15			
	Experimental	42	17.14	0.15	130.21	<0.001	0.61

Note: Adjusted means were estimated after controlling for pre-test scores. η^2 represents partial eta squared.

4.4. Descriptive Results

Table 5 presents the descriptive statistics for pre-test and post-test scores across the five design dimensions. Although students in both groups improved over time, the increases observed in the experimental group were considerably greater than those in the control group.

Table 5： Descriptive Statistics of Pre-test and Post-test Scores Across Five Dimensions

Dimension	Group	Pre-test Mean	SD	Post-test Mean	SD	Mean Difference
Theme Design	Control	14.60	0.54	15.19	1.05	0.59
	Experimental	14.60	0.50	17.52	0.99	2.92
Creativity	Control	17.98	0.64	18.53	1.20	0.55
	Experimental	18.02	0.52	21.81	1.09	3.79
Audience Relevance	Control	10.86	0.56	11.28	0.85	0.42
	Experimental	10.79	0.52	12.95	0.83	2.16
Visual Effects	Control	14.47	0.59	14.95	1.11	0.48
	Experimental	14.40	0.50	17.38	0.99	2.98
Copywriting	Control	14.23	0.61	14.70	1.12	0.47
	Experimental	14.24	0.48	17.14	0.93	2.90

Note: Mean Difference = Post-test Mean - Pre-test Mean. SD = Standard Deviation.

Specifically, the experimental group achieved substantial gains in theme design (+2.92), creativity (+3.79), audience relevance (+2.16), visual effects (+2.98), and copywriting (+2.90). By contrast, the control group showed only minor improvements, ranging from 0.42 to 0.59. In addition, the standard deviations of both groups increased in the post-test, suggesting that individual differences widened alongside overall improvement. These descriptive results are consistent with the ANCOVA findings and suggest greater improvement in the experimental group across all five dimensions.

4.5. Supplementary Analysis Based on Gain Scores

Additional independent-samples t-tests were conducted on gain scores (post-test minus pre-test) to further examine the stability of the findings (see Table 6). The results indicated significantly greater improvements in the experimental group than in the control group across all five design dimensions (all $p < .001$).

Table 6: Independent Samples t-Test Results for Students' Improvement Across Five Dimensions

Dimension	Group	N	Mean Gain	SD	t	df	Mean Difference	p
Theme Design	Control	43	0.58	0.98				
	Experimental	42	2.93	1.04	-10.68	83	-2.35	<0.001
Creativity	Control	43	0.56	0.98				
	Experimental	42	3.79	1.18	-13.71	83	-3.23	<0.001
Audience Relevance	Control	43	0.42	0.70				
	Experimental	42	2.17	0.91	-9.96	83	-1.75	<0.001
Visual Effects	Control	43	0.49	1.03				
	Experimental	42	2.98	1.18	-10.36	83	-2.49	<0.001
Copywriting	Control	43	0.47	0.98				
	Experimental	42	2.91	1.03	-11.16	83	-2.44	<0.001

Note. Mean Difference = gain score of the control group minus gain score of the experimental group. Negative values indicate greater improvement in the experimental group. All differences were significant at $p < 0.001$.

However, since gain score analysis fails to account for pre-test differences, these results serve mainly as supplementary evidence. The ANCOVA results (see Table 4) carry greater explanatory power and robustness in hypothesis testing. The mean difference is the mean gain score of the control group minus the mean gain score of the experimental group. Negative t-values indicate that the improvement in the experimental group was greater than that in the control group.

5. Discussion

This study examined whether generative AI-assisted instruction could improve students' advertising design performance in an authentic classroom context. After controlling for pre-test scores, the experimental group significantly outperformed the control group in overall design performance and across all five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. These findings provide quantitative evidence that GAI can function as an effective pedagogical support in advertising design education when it is embedded within structured instructional guidance rather than used as an autonomous production tool.

The strongest effect was observed in creativity. This finding is theoretically important because creativity in design is not merely the production of novelty, but the generation of ideas that are both original and appropriate to a communicative purpose (Runco and Jaeger, 2012). In advertising design, students must transform abstract themes into persuasive visual and textual forms. GAI may support this process by expanding the range of visual references, conceptual associations, and textual possibilities available during early ideation. In this sense, GAI does not create meaning on behalf of students; rather, it enlarges the field of possible meanings from which students can select, evaluate, and reconstruct design solutions. This interpretation is consistent with prior research showing that GAI can support ideation, prototyping, and creative exploration in art and design education when accompanied by pedagogical guidance (Fleischmann, 2024; Hutson and Cotroneo, 2023; Kicklighter et al., 2024).For novice designers, limited visual experience and early commitment to familiar solutions may lead to design fixation (Jansson and Smith, 1991). GAI may help reduce this fixation by exposing students to a wider range of conceptual and visual alternatives.

From a sociocultural perspective, Dreamina AI can be understood as a mediating artifact

in the design learning process. Vygotsky (1978) argued that human learning is mediated by cultural tools, and such tools reshape rather than simply transmit cognition. In the present study, AI-generated images, concepts, and slogans served as external representations that students could interpret, compare, revise, and integrate into their own work. This also aligns with distributed cognition theory, which views cognition as distributed across individuals, tools, representations, and environments (Hutchins, 1995). The design process in the experimental group therefore became a human–AI–artifact interaction, in which students' creative judgment remained central while AI outputs functioned as materials for reflection and transformation.

The significant improvements in theme design, audience relevance, visual effects, and copywriting indicate that the benefits of GAI-assisted instruction were not limited to ideation alone. Advertising design requires the integration of message, audience, image, and text into a coherent persuasive form. AI-generated prompts and visual or linguistic alternatives may have helped students organize these elements more effectively. This can be interpreted through cognitive load theory:novice designers often need to manage multiple demands simultaneously, including theme interpretation,visual composition, stylistic selection, and message construction (Sweller, 1988). By providing preliminary scaffolds, GAI may reduce unnecessary trial-and-error costs and allow students to devote more attention to higher-order design decisions.

Importantly, the effectiveness observed in this study should be attributed not only to the technological affordances of GAI but also to its pedagogical integration. Students in the experimental group used Dreamina AI for concept generation, slogan ideation, and visual exploration, but they were also required to evaluate and refine AI-generated outputs through professional design software. This structure resonates with Schön's (1983) view of design as a "reflective conversation with the situation," in which designers respond to emerging visual and conceptual possibilities. In this study, AI became part of that reflective conversation, but final design decisions remained dependent on students' interpretation,selection,and transformation.In this sense, the educational value of GAI lies not in replacing students' creative agency, but in expanding the conditions under which creative agency can be exercised.

These findings support a balanced view of GAI in design education. GAI can expand students' creative resources and improve multidimensional design performance, but its educational value depends on critical use, teacher guidance, and assessment standards that foreground human judgment.This finding shifts the focus of AI-supported design education from output generation to judgment formation: what matters pedagogically is not the mere availability of AI-generated materials, but students' capacity to interpret, question, and transform them. Previous research has warned that uncritical reliance on GAI may weaken independent inquiry, authorship transparency, and ethical awareness if students treat AI-generated outputs as finished products rather than materials for evaluation and transformation (Kasneci et al., 2023; Moorhouse et al., 2023).Therefore, the central pedagogical question is not whether AI can generate design materials, but whether students can learn to transform those materials into meaningful, audience-sensitive, and ethically responsible design outcomes.

Despite these positive findings, the educational application of GAI should be approached with caution. Excessive reliance on AI-generated suggestions may reduce opportunities for independent ideation, critical reflection, and sustained creative problem-solving. Students may become inclined to accept AI-generated outputs without sufficiently evaluating their appropriateness, originality, or communicative effectiveness. Therefore, the pedagogical value of GAI does not reside in automated content generation itself, but in its capacity to stimulate reflection, comparison, and informed decision-making.

6. Limitations & Future Research

This study has several limitations. First, participants were recruited from a single

institution and assigned through intact classes rather than random allocation. Although ANCOVA was employed to control baseline differences and the two groups demonstrated statistical equivalence before the intervention, the absence of random assignment may have introduced unobserved classroom-level influences. Consequently, the findings should be interpreted with caution when making causal claims. Future research should employ randomized controlled trials or multi-site quasi-experimental designs to strengthen internal validity and improve generalizability.

Second, the intervention lasted only five weeks within an eight-week course. The findings demonstrate short-term improvement in students' advertising design performance, but they do not show whether these gains can be sustained over time. Future longitudinal research should examine whether students continue to benefit from GAI-assisted instruction after the novelty of the tool decreases and whether repeated AI-supported practice contributes to more mature design judgment and greater independence in creative decision-making.

Third, this study assessed learning outcomes mainly through final design products. Although performance-based assessment is appropriate in design education because it captures authentic design competence (Sadler, 2009; Wiggins, 1990), it cannot fully reveal how students generate, select, revise, and negotiate meaning during the design process. Future research should incorporate process-level data, such as prompt histories, design logs, screen recordings, learning analytics, and think-aloud protocols, to better understand how students interact with GAI across different stages of design learning.

Fourth, this study did not directly measure psychological variables such as creative self-efficacy, learning motivation, design anxiety, or AI acceptance. Therefore, it cannot determine whether these variables explain or moderate the observed performance gains. Future studies should use validated quantitative instruments to examine the psychological mechanisms through which GAI-assisted instruction may influence design learning, particularly in relation to creative confidence, persistence, and motivation (Bandura, 1997; Chen et al., 2025).

Finally, this study focused on one GAI platform in one advertising design course. Different AI tools may support different aspects of design learning. Text-based models may be more useful for conceptual framing and copywriting, whereas image-generation tools may be more directly related to visual exploration and prototyping (Chen et al., 2024; Hutson and Cotroneo, 2023). Future research should compare different AI modalities and instructional models, such as teacher-guided AI use, autonomous student use, and collaborative human–AI workflows. Such work would help clarify not only whether GAI is effective, but under what conditions, for whom, and in what forms it best supports design education.

7. Conclusion

This study investigated the effects of generative AI-assisted instruction on students' advertising design skills through a quasi-experimental pre-test–post-test design. The results showed that the experimental group significantly outperformed the control group in overall design performance and across all five dimensions: theme design, creativity, audience relevance, visual effects, and copywriting. The largest effect was observed in creativity, indicating that generative AI-assisted instruction is particularly effective in supporting students' creative design performance.

These findings provide empirical evidence that generative AI can be meaningfully integrated into advertising design education to enhance students' multidimensional design competence. When embedded within structured pedagogical guidance, GAI can support idea generation, visual exploration, and advertising message development. However, its educational value depends on whether students are guided to critically evaluate, transform, and integrate AI-generated outputs rather than simply adopt them. In this sense, GAI should be understood not as a substitute for human creativity, but as a mediating tool that expands students'

opportunities for creative judgment.

Overall, this study contributes to the growing body of research on generative AI in design education and offers practical implications for educators seeking to develop AI-supported, creativity-oriented learning environments.

Ethics declarations

This study was conducted in accordance with the Declaration of Helsinki and was approved by the Research Ethics and Integrity Office of Assumption University (Approval No. 50/2025; approval date: September 12, 2025).

Author Contributions

Yaling Zhang contributed to methodology, software, validation, formal analysis, investigation, data curation, visualization, and writing—original draft. Lu Zhu contributed to conceptualization, supervision, and writing—review and editing. All authors have read and agreed to the published version of the manuscript.All authors have read and approved the final version of the manuscript.

Informed Consent

Written informed consent was obtained from all participants involved in the study.

Conflicts of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

Use of generative AI

Portions of the language editing in this manuscript were assisted by ChatGPT. The tool was used solely to improve clarity, grammar, and academic expression. All AI-assisted outputs were carefully reviewed, revised, and validated by the authors, who take full responsibility for the final content. The use of generative AI in this study complied with the Journal of Buddhist Education and Research's editorial policy regarding AI-assisted writing and disclosure.

Funding

This work was supported by the Digitization of Education and Lifelong Learning Research Center under Grant DELL2024YB-42 and the Sichuan Education Development Research Center under Grant CJF24044. The APC was funded by the authors.

Data Availability

The data supporting the findings of this study are not publicly available due to ethical and privacy restrictions. However, the data may be obtained from the corresponding author upon reasonable request and subject to institutional approval.

About the authors

Yaling Zhang is a Ph.D.candidate.Her research interests include educational technology and artificial intelligence.

Lu Zhu holds a Ph.D.Her research interests focus on the application of artificial intelligence in art management and arts education.

Acknowledgments

The authors would like to express their sincere gratitude to all students who voluntarily participated in this study. Their active engagement in the instructional activities was essential to the successful completion of this research. The authors also extend their appreciation to colleagues and experts who provided constructive suggestions during the research design and manuscript preparation process. Their insights greatly improved the clarity and rigor of this study. Finally, the authors would like to thank all individuals who contributed to this work in various ways but are not listed as co-authors.

References

Amabile, T. M. (1996). Creativity in context: Update to the social psychology of creativity. Westview Press.

AlGhamdi, R. (2024). Exploring the impact of ChatGPT-generated feedback on technical writing skills of computing students: A blinded study. Education and Information Technologies, 29, 18901–18926. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12594-2

Asad, M. M., & Ajaz, A. (2024). Impact of ChatGPT and generative AI on lifelong learning and upskilling learners in higher education: Unveiling the challenges and opportunities globally. The International Journal of Information and Learning Technology, 41, 507–523. https://doi.org/10.1108/IJILT-06-2024-0103

Bahroun, Z., Anane, C., Ahmed, V., & Zacca, A. (2023). Transforming education: A comprehensive review of generative artificial intelligence in educational settings. Sustainability, 15, 12983. https://doi.org/10.3390/su151712983

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. W.H. Freeman.

Batista, J., Mesquita, A., & Carnaz, G. (2024). Generative AI and higher education: Trends, challenges, and future directions from a systematic literature review. Information, 15, 676. https://doi.org/10.3390/info15110676

Chan, C. K. Y., & Hu, W. (2023). Students' voices on generative AI: Perceptions, benefits, and challenges in higher education. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 20, 43. https://doi.org/10.1186/s41239-023-00411-8

Chang, Y. S., Kao, J. Y., Wang, Y. Y., & Huang, S. C. (2021). Effects of cloud-based learning on students' engineering design creativity with different creative self-efficacy. Thinking Skills and Creativity, 40, 100813. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100813

Chen, J., Mokmin, N. A. M., & Su, H. (2025). Integrating generative artificial intelligence into design and art course: Effects on student achievement, motivation, and self-efficacy. Innovations in Education and Teaching International, 62, 1431–1446. https://doi.org/10.1080/14703297.2025.2503857

Chen, X., Yang, F., & Yu, W. (2024). The willingness of college educators in animation and digital media to embrace generative AI. In 2024 13th International Conference on Educational and Information Technology (ICEIT) (pp. 18–23). IEEE. https://doi.org/10.1109/ICEIT61397.2024.10540881

Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Fleischmann, K. (2024). Making the case for introducing generative artificial intelligence into design curricula. Art, Design & Communication in Higher Education, 23, 187–207. https://doi.org/10.1386/adch_00088_1

Garcia, M. B. (2025). The paradox of artificial creativity: Challenges and opportunities of generative AI artistry. Creativity Research Journal, 37, 755–768. https://doi.org/10.1080/10400419.2024.2354622

Goodyear, M. D. E., Krleza-Jeric, K., & Lemmens, T. (2007). The Declaration of Helsinki. BMJ, 335, 624–625. https://doi.org/10.1136/bmj.39339.610000.BE

Hutchins, E. (1995). Cognition in the wild. MIT Press.

Hutson, J., & Cotroneo, P. (2023). Generative AI tools in art education: Exploring prompt engineering and iterative processes for enhanced creativity. Metaverse, 4, 14. https://doi.org/10.54517/m.v4i1.2164

Jansson, D. G., & Smith, S. M. (1991). Design fixation. Design Studies, 12, 3–11. https://doi.org/10.1016/0142-694X(91)90003-F

Ji, Z., Lee, N., Frieske, R., Yu, T., Su, D., Xu, Y., Ishii, E., Bang, Y. J., Madotto, A., & Fung, P. (2023). Survey of hallucination in natural language generation. ACM Computing Surveys, 55, 1–38. https://doi.org/10.1145/3571730

Kasneci, E., Sessler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D., Fischer, F., Gasser,

U., Groh, G., Günnemann, S., Hüllermeier, E., Krusche, S., Kutyniok, G., Michaeli, T., Nerdel, C., Pfeffer, J., Poquet, O., Sailer, M., Schmidt, A., Seidel, T., Stadler, M., Weller, J., Kuhn, J., & Kasneci, G. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. Learning and Individual Differences, 103, 102274. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274

Kicklighter, C., Seo, J. H., Andreassen, M., & Bujnoch, E. (2024). Empowering creativity with generative AI in digital art education. In ACM SIGGRAPH 2024 Educator's Forum (pp. 1–2). https://doi.org/10.1145/3641235.3664438

Koo, T. K., & Li, M. Y. (2016). A guideline of selecting and reporting intraclass correlation coefficients for reliability research. Journal of Chiropractic Medicine, 15, 155–163. https://doi.org/10.1016/j.jcm.2016.02.012

Liu, X., Guo, B., He, W., & Hu, X. (2025). Effects of generative artificial intelligence on K–12 and higher education students' learning outcomes: A meta-analysis. Journal of Educational Computing Research, 63, 1249–1291.

Mittal, U., Sai, S., Chamola, V., & Sangwan, D. (2024). A comprehensive review on generative AI for education. IEEE Access, 12, 142733–142759. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3468368

Moorhouse, B. L., Yeo, M. A., & Wan, Y. (2023). Generative AI tools and assessment: Guidelines of the world's top-ranking universities. Computers and Education Open, 5, 100151. https://doi.org/10.1016/j.caeo.2023.100151

Puozzo, I. C., & Audrin, C. (2021). Improving self-efficacy and creative self-efficacy to foster creativity and learning in schools. Thinking Skills and Creativity, 42, 100966. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100966

Qian, C., Ye, J. H., & Lee, Y. S. (2022). The effects of art design courses in higher vocational colleges based on C-STEAM. Frontiers in Psychology, 13, 995113. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.995113

Reddig, J. M., Arora, A., & MacLellan, C. J. (2025). Generating in-context, personalized feedback for intelligent tutors with large language models. International Journal of Artificial Intelligence in Education, 1–42. https://doi.org/10.1007/s40593-025-00505-6

Ruiz-Rojas, L. I., Salvador-Ullauri, L., & Acosta-Vargas, P. (2024). Collaborative working and critical thinking: Adoption of generative artificial intelligence tools in higher education. Sustainability, 16(13), 5367. https://doi.org/10.3390/su16135367

Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. Creativity Research Journal, 24, 92–96. https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092

Sadler, T. D. (2009). Situated learning in science education: Socio-scientific issues as contexts for practice. Studies in Science Education, 45, 1–42. https://doi.org/10.1080/03057260802681839

Sáez-Velasco, S., Alaguero-Rodríguez, M., Delgado-Benito, V., & Rodríguez-Cano, S. (2024). Analysing the impact of generative AI in arts education: A cross-disciplinary perspective of educators and students in higher education. Informatics, 11, 37. https://doi.org/10.3390/informatics11020037

Samala, A. D., Rawas, S., Wang, T., et al. (2025). Unveiling the landscape of generative artificial intelligence in education: A comprehensive taxonomy of applications, challenges, and future prospects. Education and Information Technologies, 30, 3239–3278. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12936-0

Schön, D. A. (1983). The reflective practitioner: How professionals think in action. Basic Books.

Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T. (2002). Experimental and quasi-

experimental designs for generalized causal inference. Houghton Mifflin.
Shankar, S., Pothancheri, G., Sasi, D., et al. (2025). Bringing teachers in the loop: Exploring perspectives on integrating generative AI in technology-enhanced learning. International Journal of Artificial Intelligence in Education, 35, 155–180. https://doi.org/10.1007/s40593-024-00428-8
Shen, X., Mo, X., & Xia, T. (2025). Exploring the attitude and use of GAI-image among art and design college students based on TAM and SDT. Interactive Learning Environments, 33, 1198–1215. https://doi.org/10.1080/10494820.2024.2365959
Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: Effects on learning. Cognitive Science, 12, 257–285. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4
UNESCO. (2023). Guidance for generative AI in education and research. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693
Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.
Wang, X., Leng, C. H., & Zainuddi, Z. (2024). The effectiveness of generative AI in education: A systematic review of empirical study. The Asia Pacific Journal of Curriculum & Teaching.
Wiggins, G. (1990). The case for authentic assessment. Practical Assessment, Research, and Evaluation, 2. https://doi.org/10.7275/ffb1-mm19
Yang, C. M., & Hsu, T. F. (2020). Integrating design thinking into a packaging design course to improve students' creative self-efficacy and flow experience. Sustainability, 12, 5929. https://doi.org/10.3390/su12155929
Zhu, W., Guo, R., Zhu, G., Li, C., Li, H., & Song, Y. (2025). GAI4DE: Harnessing the design process to integrate GAI into design studios. International Journal of Human–Computer Interaction, 1–24. https://doi.org/10.1080/10447318.2025.2603662

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด และการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

The Development of Spelling Abilities in Final Consonant Classes and Analytical Thinking Using the 5-Step Inquiry-Based Learning Model (5Es) for Fourth-Grade Students

สุวรรณิดา ยุพานิช[1*], คชา ประณีตพลกรัง[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Suwannida Yupanit[1], Khacha Praneetpolkrung[2]
[1,2]Mahamakut Buddhist University, Isan Campus (MBU ISC)
✉: * suwannida.yup@student.mbu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 30 May 2026; Revised: 23 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป 2) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป รูปแบบการวิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด และแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 มีความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.80 คิดเป็นร้อยละ 86.00 ของคะแนนเต็มและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 84.44 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดและมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.98 คิดเป็นร้อยละ 86.59 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es), การเขียนสะกดคำ, มาตราตัวสะกด, การคิดวิเคราะห์

Abstract

This research aimed to: 1) develop the spelling ability in final consonant classes of Grade 4 students using the 5E Inquiry-Based Learning Model, with a criterion of an average score of not less than 75% and at least 75% of students meeting the passing criterion; and 2) develop the analytical thinking ability of Grade 4 students using the 5E Inquiry-Based Learning Model, with the same criterion.The research employed purposive sampling. The target group consisted of 45 students from Grade 4/2. The research instruments included six 5E inquiry-based lesson plans (totaling 12 hours), a spelling ability test on final consonant classes, and an analytical thinking test. Data were analyzed using mean, standard deviation (S.D.), and percentage. The results revealed that the Grade 4/2 students achieved an average spelling ability score of 25.80, accounting for 86.00% of the total score, with 38 students (84.44%) meeting the criterion. Regarding analytical thinking ability, the students obtained an average score of 25.98, accounting for 86.59% of the total score, with 40 students (88.89%) meeting the criterion.

Keywords: 5E Inquiry-Based Learning Model, Spelling Ability, Final Consonant Classes, Analytical Thinking

1. บทนำ

การศึกษาภาษาไทยถือเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเอกภาพของชาติ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนาทรัพยากรคนในชาติให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาไทยเพื่อนำมาพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 6) ระบุว่าการศึกษาคือ กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)ได้มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับความสามารถของประชาชนในการแข่งขันระดับโลก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ขณะเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

หลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน หลักการใช้ภาษา และวรรณคดี โดยเฉพาะทักษะการเขียนและการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งคนในสังคมจำเป็นต้องมีทักษะเหล่านี้เพื่อติดต่อสื่อสารกันให้เกิดประสิทธิภาพ การคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้วัฒนธรรม รวมถึงการปลูกฝังคุณลักษณะ รักความเป็นไทย ที่มุ่งเน้นให้มีการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับ ศิวะลักษณ์ มหาชัย และเอกราช โฆษิตพิมานเวช (2565) กล่าวว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้เอง ภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลาง ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน จึงจำเป็นที่เราจะต้องมีการเตรียมการให้พร้อม มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้นำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้

สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับ สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ต่อไป

การเรียนรู้ของผู้เรียนด้านทักษะการเขียน ถือเป็นทักษะสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะการเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิดเห็น ความรู้สึก ความเข้าใจของตนเองออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถเก็บไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ สอดคล้องกับ สุกัญญา สันติเจริญเลิศ (2562) กล่าวว่า ความหมายของการเขียนสะกดคำ หมายถึงส่วนประกอบพยัญชนะต้นผสมสระและบางคำมีตัวสะกด ตัวสะกดคือพยัญชนะที่ประสมอยู่ด้านหลังของคำ นอกจากนี้ สาลินี จินดาวงศ์ (2565) กล่าวว่า ความหมายของการเขียนสะกดคำ คือ วิธีการจำตัวอักษรได้ เกิดจากการใช้สื่อหรืออักษรเป็นตัว ๆ ไป และเชื่อมเข้ากันเป็นเสียง คำ ๆ หนึ่งเป็นศิลปะหรือเทคนิคในการเรียงตัวอักษรต่าง ๆ ให้เป็นคำ โดยเป็นคำที่ใช้ในภาษาเพื่อการสื่อสารซึ่งกันและกัน คำศัพท์เป็นองค์ประกอบที่มีรูปแบบและการใช้งานที่สามารถนำไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเขียนคำโดยนำพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกดและตัวการันต์มาประกอบรวมกันให้เป็นคำ ๆ หนึ่งที่มีความหมายถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษาหรือตามหลักพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 การเขียนสะกดคำที่ถูกต้องจึงไม่เพียงแค่เป็นการปฏิบัติตามหลักภาษา แต่ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่สะท้อนถึงคุณภาพและความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เขียน

การสอนการเขียนสะกดคำ ธีรารัตน์ ไกรสีขาว (2563) กล่าวว่า การสอนให้นักเรียนรู้จักคำที่นักเรียนใช้ในชีวิตประจำวันส่วนคำที่เลือกมาใช้สอนเขียนสะกดคำนั้น ต้องเป็นคำที่เหมาะสมกับประสบการณ์และวัยของนักเรียนด้วย ครูจึงควรมีวิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อดึงความสนใจในการเขียนสะกดคำของนักเรียน ทั้งนี้การเขียนสะกดคำควรฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเพื่อความแม่นยำในการเขียน อุทุมพร มาโยม (2565) กล่าวว่า การสอนเขียนสะกดคำให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเลือกใช้วิธีเหมาะสมให้กับนักเรียน ครูควรจะมีวิธีการสอนและสื่อที่หลากหลาย เช่น การใช้เกม แบบฝึก การจัดทำบัญชีคำพื้นฐาน รวมถึงสอนให้นักเรียนได้ฝึกอ่านและฝึกเขียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ

การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) นับว่าเป็นการคิดในระดับสูง เป็นกระบวนการที่มีระบบ ใช้เหตุผล หลักฐาน และตรรกะในการประเมินข้อมูลและความเห็นอย่างละเอียด ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2545) กล่าวว่า ความหมายของการคิดวิเคราะห์ เป็นการคิดที่ต้องใช้คำตอบแยกแยะข้อมูลและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่แยกแยะนั้น หรืออีกนัยหนึ่งคือการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนสามารถจับได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุ เหตุผล หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง และจากแนวคิดของ Marzano (2001) โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจับคู่ สามารถระบุความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลได้อย่างมีหลักเกณฑ์ 2) ด้านการจัดหมวดหมู่ สามารถจัดเรียงลำดับและจัดประเภทของข้อมูลได้อย่างมีหลักเกณฑ์ 3) ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด สามารถคิดในเชิงตรรกะ บอกความเป็นเหตุเป็นผลและระบุข้อบกพร่องของข้อมูลได้ 4) ด้านการ

สรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป สามารถสรุปข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลได้ 5) ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น และสรุปจากหลักการเดิมที่มีอยู่ได้

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้มาพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและฝึกปฏิบัติจริง ได้ลงมือทำด้วยตนเองจนเกิดทักษะในด้านนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รูปแบบการจัดกาเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริงดังที่ ทิศนา แขมมณี (2558) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ หมายถึง การดำเนินการเรียนการสอน โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ในด้านการสืบค้นหาแหล่งความรู้การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุป ข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น สอดคล้องกับ ธันย์ชนก ชูจันทร์ (2561) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนค้นหาคำตอบและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ โดยนักเรียนเป็นผู้สังเกต ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาความรู้ แปลความหมายข้อมูล และครูผู้สอนเป็นผู้เตรียมสภาพแวดล้อมในการจัดเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยจำนวนมาก จะมุ่งพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำหรือผลสัมฤทธิ์ทางด้านการเรียนภาษาไทยเป็นหลัก โดยใช้วิธีการสอนหรือสื่อที่หลากหลาย เช่น แบบฝึก เกม สื่อประสม แผนผังความคิด หรือเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขณะที่งานวิจัยบางส่วนมุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในรายวิชาต่าง ๆ แยกจากการพัฒนาทักษะภาษาไทยโดยตรง จึงยังพบช่องว่างของงานวิจัยในประเด็นการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดควบคู่กับการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังพัฒนาทั้งทักษะพื้นฐานด้านภาษาและกระบวนการคิด ประกอบกับเนื้อหาเรื่องมาตราตัวสะกดมีลักษณะที่เอื้อต่อการฝึกคิดวิเคราะห์ เนื่องจากผู้เรียนต้องสังเกต เปรียบเทียบ จำแนก จัดหมวดหมู่ และสรุปหลักเกณฑ์ของคำในมาตราต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีความเหมาะสม เพราะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียน นั้นเรียนรู้ผ่านการตั้งคำถาม การสำรวจและค้นหาคำ การอธิบายหลักเกณฑ์ การนำความรู้ไปใช้ และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองตามลำดับขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น การพัฒนาความสามารถด้านการเขียน ถือเป็นเรื่องสำคัญและการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง นำไปสู่การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดและการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก เพื่อพัฒนารูปแบบการสอน นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบ (Pre-experimental Research) แบบกลุ่มเดียวหรือรายกรณี (One shot case study

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จำนวน 45 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มนักเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนโดยตรง และมีความเหมาะสมกับเนื้อหาการวิจัย เรื่องการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดและการคิดวิเคราะห์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) เพื่อเป็นกรอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ 1) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 30 ข้อ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์เป็นแบบทดสอบปรนัย จำนวน 30 ข้อ

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการประเมินความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.60 คือ แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด

3.4.2 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.60 - 1.00, มีค่าความยาก - ง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.45 – 0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.23 – 0.45 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

3.4.3 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์: มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 – 1.00, ค่าความยาก - ง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.63 - 0.73 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.23 – 0.41 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ปฐมนิเทศชี้แจงบทบาทและกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es)

3.5.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

3.5.3 ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดและแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย

4.1ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2ปีการศึกษา 2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถของนักเรียนจำนวน 45 คนโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด จำนวน 30 ข้อผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es)

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*S.D.*	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
45	30	25.80	2.63	86.00	38	84.44	7	15.56

จากตารางที่ 1 ผลวัดความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนนักเรียน 45 คน มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.80 คิดเป็นร้อยละ

86.00 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 84.44 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน

ตารางที่ 2 ความสามารถการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน ดังนี้

องค์ประกอบของความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกด	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. การเขียนสะกดคำจากภาพ	7	5.89	84.13	35	77.78
2. การเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำ	8	6.40	80.00	37	82.22
3. การเขียนสะกดคำจากคำอ่าน	8	6.91	86.39	40	88.89
4. การเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่งประโยค	7	6.40	91.43	35	77.78
เฉลี่ยรวม	30	25.80	86.00		

จากตารางที่ 2 ความสามารถการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีคะแนนด้านการเขียนสะกดคำจากภาพ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.89 คิดเป็นร้อยละ 84.13 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 ด้านการเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.40 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 82.22 ด้านการเขียนสะกดคำจากคำอ่าน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.91 คิดเป็นร้อยละ 86.39 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 และการเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่งประโยค คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.40 คิดเป็นร้อยละ 91.43 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนจำนวน 45 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 ข้อ ผลปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es)

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	*S.D.*	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์(คน)			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
45	30	25.98	2.34	86.59	40	88.89	5	11.11

จากตารางที่ 3 ผลวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนนักเรียน 45 คน มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.98 คิดเป็นร้อยละ 86.59 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้านดังนี้

ตารางที่ 4 ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน ดังนี้

ความสามารถการคิดวิเคราะห์ Marzano (2001)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. ด้านการจับคู่	6	4.89	81.48	36	80.00
2. ด้านการจัดหมวดหมู่	8	6.04	75.56	35	77.78
3. ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด	6	5.62	93.70	40	88.89
4. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป	5	4.73	94.67	44	97.78
5. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ	5	4.69	93.78	44	97.78
เฉลี่ยรวม	30	25.98	86.59		

จากตารางที่ 4 ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนมีคะแนนด้านการจับคู่ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 คิดเป็นร้อยละ 81.48 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ด้านการจัดหมวดหมู่ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.04 คิดเป็นร้อยละ 75.56 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.62 คิดเป็นร้อยละ 93.70 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 คิดเป็นร้อยละ 94.67 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 97.78 และด้านการสรุป

เป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 คิดเป็นร้อยละ 93.78 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 44 คนคิดเป็นร้อยละ 97.78

5. อภิปรายผล

ความสามารถด้านการเขียนสะกดคำในมาตราตัวสะกดโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป พบว่า มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 84.44 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลการทดสอบแยกตามองค์ประกอบ พบว่า ด้านการเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่งประโยคมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงที่สุด คือ ร้อยละ 91.43 ทั้งนี้ เพราะการใช้ภาพเป็นสื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายของคำได้ชัดเจน และเมื่อนำคำไปแต่งประโยค นักเรียนได้ใช้คำในบริบทจริง จึงเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับรูปคำ ความหมาย และการใช้คำควบคู่กัน ส่งผลให้สามารถเขียนสะกดคำได้ถูกต้องมากขึ้น ส่วนด้านการเขียนสะกดคำจากคำอ่านมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์มากที่สุด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 อาจเนื่องจากนักเรียนได้ฝึกเชื่อมโยงเสียงอ่านกับรูปคำอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถระลึกถึงรูปสะกดของคำได้ดีขึ้น ด้านการเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าด้านอื่น คือ ร้อยละ 80.00 แม้จะยังสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่สะท้อนให้เห็นว่า การประสมคำเป็นทักษะที่ต้องอาศัยความเข้าใจองค์ประกอบของคำอย่างละเอียด ทั้งพยัญชนะต้น สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกดและรูปสระที่อาจเปลี่ยนแปลงเมื่อมีตัวสะกด นักเรียนจึงอาจเกิดความสับสนได้ง่ายกว่าการเขียนคำจากภาพ ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไปควรเพิ่มกิจกรรมฝึกประสมคำอย่างเป็นขั้นตอน และเน้นการเปรียบเทียบรูปคำที่ถูกต้องกับรูปคำที่มักเขียนผิด เพื่อเสริมความเข้าใจในการเขียนสะกดคำให้ดียิ่งขึ้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการสังเกต สำรวจ ค้นหา อธิบาย และนำความรู้ไปใช้ด้วยตนเองอย่างเป็นลำดับ ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องมาตราตัวสะกด เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวต้องอาศัยการสังเกตรูปคำ เสียงอ่าน พยัญชนะที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด และการจำแนกคำตามมาตราต่าง ๆ เมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย จึงทำให้นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ของมาตราตัวสะกดได้ชัดเจนขึ้น ไม่ใช่เพียงการท่องจำคำศัพท์ แต่เป็นการเรียนรู้โครงสร้างของคำและสามารถนำหลักการไปใช้ในการเขียนสะกดคำได้ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เฉลิม เพิ่มนาม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนสะกดคำและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGTร่วมกับแบบฝึกกล่าวว่า การเขียนเป็นพื้นฐานที่สำคัญแก่ผู้เรียน ครูผู้สอนควรสอนเขียนสะกดคำให้กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะและผู้เรียนจะสามารถเขียนสะกดคำ ประโยคและเป็นเรื่องราวได้ หรือแม้กระทั่งการสื่อสารอยู่ในชีวิตประจำวันในด้านการเขียน การเขียนสะกดคำผิด ทำให้ความหมายในการสื่อสารผิดด้วยและทำให้คุณค่าของงานเขียน การสื่อสารด้อยลง อีกทั้งสอดคล้องกับ บุญญฉัตร สังกัดกลาง (2565) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการ

เรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิคเกมมิฟิเคชันร่วมกับการใช้วรรณกรรมเป็นฐาน กล่าวว่า การเขียนสะกดคำให้ถูกต้อง จะต้องอาศัยหลักการโดยเริ่มจากการศึกษารูปและเสียงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์อย่างถี่ถ้วนแล้วจึงนำมาเขียนสะกดคำ

ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีคะแนนเฉลี่ย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลการทดสอบแยกตามองค์ประกอบพบว่า ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.67 และด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 97.78 เท่ากับด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างคำหลายคำ แล้วร่วมกันสรุปหลักเกณฑ์ของมาตราตัวสะกดด้วยตนเอง เมื่อนักเรียนสร้างข้อสรุปจากประสบการณ์ตรง จึงทำให้เข้าใจหลักเกณฑ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับคำใหม่ได้ดี นอกจากนี้การทำงานกลุ่มและการอภิปรายร่วมกันยังช่วยให้นักเรียนได้ฟังเหตุผลของเพื่อน ได้ร่วมกันเปรียบเทียบคำตอบ และปรับความเข้าใจของตนเอง ส่งผลให้สามารถสรุปหลักเกณฑ์ได้ดีขึ้น ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดมีคะแนนเฉลี่ยสูงเช่นเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 93.70 อาจเนื่องจากนักเรียนได้รับการฝึกตรวจสอบคำที่ถูกและผิดระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างข้อผิดพลาดและร่วมกันอธิบายเหตุผลว่าเหตุใดคำจึงถูกหรือผิด จึงช่วยพัฒนาความสามารถในการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ส่วนด้านการจับคู่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.48 ซึ่งสะท้อนว่านักเรียนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคำ เสียงอ่าน รวมถึงมาตราตัวสะกดได้ในระดับดี และด้านการจัดหมวดหมู่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ร้อยละ 75.56 แม้ยังผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่แสดงให้เห็นว่านักเรียนบางส่วนยังมีข้อจำกัดในการจำแนกคำเข้าสู่หมวดหมู่ของมาตราตัวสะกด โดยเฉพาะมาตราที่มีตัวสะกดหลายรูปหรือมาตราที่ไม่ตรงตามมาตรา เช่น มาตราแม่กน แม่กด หรือแม่กบ ซึ่งมีพยัญชนะสะกดได้หลายตัว ทำให้นักเรียนต้องใช้ความละเอียดรอบคอบมากกว่าการจับคู่หรือการสรุปหลักเกณฑ์จากตัวอย่างทั่วไป ควรเพิ่มกิจกรรมที่เน้นการจัดกลุ่มคำ การเปรียบเทียบตัวสะกดที่มีเสียงเหมือนกันแต่รูปต่างกัน และการใช้แผนผังหรือสื่อภาพเพื่อช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของคำในแต่ละมาตราได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ณเอก อึ้งเสือ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องการประยุกต์ใช้ สมการกำลังสองตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์จะช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของนักเรียนในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือประเมินสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ แล้วทำการตัดสินใจ สรุปผลและแก้ปัญหาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างถูกต้อง

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน(5Es) ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจในกระบวนการของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) อย่างละเอียดก่อนนำไปจัดการเรียนรู้

2.ก่อนการจัดการเรียนรู้ควรชี้แจงแก่นักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดปัญหา

3.การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก ควรมีการปรับความยืดหยุ่นของเวลาในแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) กับเนื้อหาภาษาไทยเรื่องอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ

2. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5Es) ร่วมกับเทคนิควิธีการสอนอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้5 ขั้นตอน (5Es) ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบร่วมมือกับเนื้อหาภาษาไทย ในระดับชั้นอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับเพิ่มเติม*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เฉลิม เพิ่มนาม. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนสะกดคำและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับแบบฝึก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

ณเอก อึ้งเสือ. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องการประยุกต์ใช้สมการกำลังสองตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.

ทิศนา แขมมณี (2545). *วิทยาการด้านการคิด.* กรุงเทพฯ : บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมเนจเม้นท์ จำกัด.

ทิศนา แขมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 19). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธันย์ชนก ชูจันทร์. (2561). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง แก๊ส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ].

ธีรารัตน์ ไกรสีขาว. (2563). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการเขียนสะกดคำและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

บุญญฉัตร สังกัดกลาง. (2565). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิคเกมมิฟิเคชันร่วมกับการใช้วรรณกรรมเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ศิวะลักษณ์ มหาชัย, และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.* วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี.

สาลินี จินดาวงศ์. (2565). *การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้สื่อประสมร่วมกับแผนผังความคิด (Mind Mapping)* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580).* กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.

สุกัญญา สันติเจริญเลิศ. (2562). *ภาษาไทย ป.3 เข้าใจง่าย เก่งได้ในเล่มเดียว*. อินส์พัล.

อุทุมพร มาโยม. (2565). *การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับชุดการสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [การค้นคว้าอิสระบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

Marzano, R. J. (2001). *Designing a new taxonomy of educational objectives*. Corwin Press.

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

Guidelines for Promoting Digital-Era Information Management in Educational Opportunity Expansion Schools in Phop Phra District, Tak Province

กัญญาภัทร นิลชัด[1*], ธนกฤต สิทธิราช[2], สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์[3]

[1, 2, 3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Kanyapat Nilchat [1], Thanakit Sittirach [2], Suphaporn Kittiratchadanon[3]
[1, 2, 3]Northern College, Tak, Thailand
✉: * Kanyapat.nilchat@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 29 May 2026; Revised: 25 June 2026; Accepted: 03 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล 2) หาแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล และ3) ประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมมี 3 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 224 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และผู้ประเมิน จำนวน 30 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบประเมินแนวทางด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์หาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า: สภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ ขั้นการประมวลผลข้อมูล สูงที่สุด รองลงมาคือ ขั้นการจัดเก็บหรือจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ ขั้นการตรวจสอบข้อมูล ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ต่ำที่สุดตามลำดับ ปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล คือ การสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยยังไม่เพียงพอ ครูไม่มีส่วนร่วมในการตรวจทานข้อมูล เผยแพร่ข้อมูลและการร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติการให้บริการสารสนเทศ แนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล ควรมีการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม มีปฏิทินเป็นเครื่องมือติดตามการปฏิบัติงาน มีกรรมการตรวจความถูกต้องข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน มีแผนการนำเสนอโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลครบทั้ง 4 งานและมีนโยบายพัฒนาศูนย์สารสนเทศดิจิทัลแบบครบวงจร ผลการประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล มีความเป็นไปได้ระดับมากและความเป็นประโยชน์ระดับมาก

คำสำคัญ : การจัดข้อมูลดิจิทัล, แนวทางการพัฒนา, การบริหารการศึกษา, การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

Abstract

This research aimed to examine 1) the current state and problems of digital information management, 2) as well as to develop and 3) evaluate approaches for promoting digital information management in educational opportunity expansion schools in Phop Phra district, Tak province, Thailand. A mixed-methods research design was employed in three phases. Participants included 224 school administrators and teachers, nine experts who validated the proposed approaches, and 30 evaluators who assessed their feasibility and utility. Research instruments consisted of questionnaires, structured interview forms, and evaluation forms. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings revealed that the overall level of digital information management was high. The components, ranked from highest to lowest mean scores, were data processing, information storage and organization, data verification, data collection, and information presentation and utilization. Major problems included inadequate support for modern digital technologies and insufficient teacher participation in reviewing, disseminating, and collaboratively determining information service practices. Key approaches for promoting digital information management included the provision of appropriate digital technologies, systematic monitoring through work-tracking calendars, establishment of information review committees to ensure data accuracy and timeliness, development of comprehensive information presentation plans covering all administrative functions, and formulation of policies for a digital information center. The evaluation results indicated that the proposed approaches demonstrated a very high level of feasibility and utility. These findings provide practical and evidence-based guidelines for strengthening digital information management and enhancing educational administration in the era of digital transformation.

Keywords: Digital Information Management; Development Approaches; Educational Administration; Digital Transformation

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย โดยปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ (NDLP : National Digital learning Platform) และการส่งเสริมทักษะดิจิทัลในชีวิตประจำวัน เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลและนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางผ่านระบบออนไลน์ และการนำฐานข้อมูลกลางทางการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและ จัดการศึกษา กำหนดจุดเน้นการพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการ 4.0 ด้วยนวัตกรรมและสนับสนุนส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็น กลไกหลักในการดำเนินงาน (Digitalize Process) การเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล (Share Data) ส่งเสริมความร่วมมือบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ปรับปรุงประสิทธิภาพเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถใช้เครือข่ายสื่อสารข้อมูลเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จึงได้กำหนดเป็นเป้าหมายไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566-2570 ด้านสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มีสมรรถนะ มีความรู้ ความสามารถ มีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566) การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ให้สามารถเลือกใช้ในการบริหารได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาให้คุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และจะต้องมีภาวะผู้นำแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้อิทธิพล พฤติกรรมและอำนาจที่มีในตนเอง กระตุ้นบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนบรรลุตามเป้าหมาย (กนกอร สมปราชญ์, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ขับเคลื่อนภารกิจโดยใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษาภายใต้กลยุทธ์การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ สร้างโอกาส ความเสมอภาคทางการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนทุกคน ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พบว่า มีปัจจัยการบริหารที่เป็นจุดอ่อน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนมีประสบการณ์การบริหารจัดการน้อย ขาดแคลนผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในพื้นที่ ปัจจัยอุปสรรคคือ มีภัยคุกคามทางไซเบอร์สูง สัญญาณอินเทอร์เน็ตยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล และอุปกรณ์ที่มีอยู่จำกัดไม่สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566) สถานศึกษาไม่มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ (วทัญญู การกล้า , 2564) การสำรวจความต้องการใช้ข้อมูลตามความจำเป็นของโรงเรียนก่อนดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบาย เครื่องมืออุปกรณ์สนับสนุนการตรวจสอบข้อมูลไม่เหมาะสม ระบบการประมวลผลข้อมูลไม่สะดวกต่อการนำไปใช้ โครงการจัดทำจัดหาสถานที่เพื่อเป็นศูนย์สารสนเทศโรงเรียนไม่ชัดเจน (วรรณิษา จักภิละ, 2565) รวมทั้งการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ มีการนำเสนอเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึงเพื่อส่งเสริมการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ยังมีการปฏิบัติต่ำที่สุด (นฤเบศร์ เพชรคง, 2567) ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรมีการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของสถานศึกษาให้ครบถ้วนเป็นระบบตามขั้นตอนให้มีประสิทธิภาพ

อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีบริบททางสังคม วัฒนธรรมและภูมิประเทศคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะปัญหาการสื่อสารที่โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในหุบเหวตามภูเขาในชุมชนพื้นเมือง เพื่อให้สะดวกต่อการเดินทางของนักเรียน แต่มีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร รวมทั้งอุปสรรคการให้บริการของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ สถานศึกษาหลายแห่งต้องอาศัยแผงแปลงพลังงานแสงอาทิตย์ที่ไม่สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา ความเป็นมาความสำคัญ และเป้าหมายการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ว่ามีสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานอย่างไร

บ้าง ตลอดจนจะมีวิธีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยคาดหวังว่า การวิจัยนี้จะได้แนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษาที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อครู ผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารการจัดการศึกษา การบริหารสถานศึกษาและการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประสิทธิผลบรรลุจุดมุ่งหมายตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3. เพื่อประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านแหล่งข้อมูล และด้านตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาสภาพ ปัญหาและหาแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ใช้การสังเคราะห์การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาจากรายงานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2565-2567 จำนวน 10 เรื่อง และแนวคิดของจิตติมา วรรณศรี (2564) ที่กำหนดกระบวนการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 5 ขั้นตอน คือ การประเมินสภาพปัจจุบัน การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การติดตามความก้าวหน้า และการประเมินความสำเร็จ ใช้ตารางการวิเคราะห์ความสอดคล้องของกระบวนการจัดระบบสารสนเทศ เพื่อกำหนดเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาได้จำนวน 5 ขั้น คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ และการจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ ตามลำดับ

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่

3.1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2568 จำนวน 544 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของ Krejcie & Morgan (1970) โดยการแบ่งชั้นภูมิแล้วเทียบสัดส่วนและใช้การสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 224 คน

3.1.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 คน คือ กลุ่มนักวิชาการทางการศึกษา กลุ่มผู้บริหารการศึกษา และกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.2.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้ประเมินเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศยุคดิจิทัลในการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1.3.1 สภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.1.3.2 ปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.1.3.3 แนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.1.3.4 ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ โดยการดำเนินการดังนี้

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน ดังนี้

3.2.1.1 แบบสอบถาม การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative research) กับกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple Response)

3.2.1.2 แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ แบบเติมข้อความให้สมบูรณ์ และตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นคำถามปลายเปิด (Open-end)

3.2.1.3 แบบประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของข้อเสนอแนะ เก็บข้อมูลด้วยแบบประเมินแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบประเมินความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล และตอนที่ 2 แบบประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท

3.2.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์เทิร์นเพื่อตรวจประเมินคุณภาพของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ทดลองใช้แบบสอบถามเพื่อหาความเชื่อมั่นกับแหล่งข้อมูลจำนวน 30 คน ขอเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 224 คน แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน แต่งตั้งกลุ่มเป้าหมายทำหน้าที่ผู้ประเมินแนวทาง จำนวน 30 คน

3.2.3 การจัดการข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

2.3.1 หาคุณภาพแบบสอบถามหาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item-Objective Congruence) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ

3.2.3.2 การทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .976

3.2.3.3 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยแบบสอบถาม ตอนที่ 1 หาความถี่และร้อยละ ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตอนที่ 3 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ

3.2.3.4 การหาแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็น ข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาถอดคำสำคัญ จัดลำดับความสำคัญ เสนอรายงานเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ

3.2.3.5 ประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวม

ที่	รายการ	สภาพการปฏิบัติ		แปลผล	อันดับ
		$\bar{X}$	$S.D.$		
1	ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล	4.17	0.46	มาก	4
2	ขั้นการตรวจสอบข้อมูล	4.19	0.50	มาก	3
3	ขั้นการประมวลผลข้อมูล	4.27	0.49	มาก	1
4	ขั้นการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ	4.05	0.58	มาก	5
5	ขั้นการจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ	4.19	0.45	มาก	2
	โดยรวมเฉลี่ย	**4.17**	**0.34**	**มาก**	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, $S.D.$ = 0.34) เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การประมวลผลข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.27, $S.D.$ = 0.49) สูงที่สุด รองลงมาคือ การจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 4.19, $S.D.$ = 0.45) การตรวจสอบข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.19, $S.D.$ = 0.50) และการเก็บรวบรวมข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.17, $S.D.$ = 0.46) ตามลำดับ ส่วนการนำเสนอ

หรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.05, $S.D.$ = 0.58) ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กำหนดรูปแบบการนำเสนอด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่น่าสนใจหลากหลายมีความเหมาะสม

2. ผลการศึกษาปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรวม

ขั้นที่	รายการ	ร้อยละ	อันดับ
1	การจัดสรรสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทันสมัย เหมาะสมกับแหล่งข้อมูลที่จะเก็บรวบรวม	20.98	4
2	การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือตรวจสอบข้อมูลเพียงพอเหมาะสมกับภาระงาน	21.88	3
3	การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจทานความถูกต้องข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการประมวลผล	20.53	5
4	การแต่งตั้งครูให้รับผิดชอบเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนสอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล	23.21	1
5	การประชุมสร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการเข้าใช้สืบค้นการยืม/ส่งคืนข้อมูลสารสนเทศ	22.33	2

ตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ (ร้อยละ 23.21) ปัญหาสูงที่สุด รองลงมาคือ ขั้นการจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ (ร้อยละ 22.33) และขั้นการตรวจสอบข้อมูล (ร้อยละ 21.88) ตามลำดับ ดังนั้น การแต่งตั้งครูให้รับผิดชอบเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนสอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและทักษะการใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอผลการปฏิบัติงานให้มีความหลากหลาย สามารถสื่อสารและสร้างความเข้าใจต่อผู้เกี่ยวข้องในทิศทางเดียวกันได้ดี เพื่อประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศให้มีคุณภาพมากขึ้น

3. ผลการหาแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีผลสรุปได้ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล สถานศึกษาควรมีการจัดสรร สนับสนุนสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ทันสมัย เหมาะสมกับแหล่งข้อมูล เพียงพอกับความต้องการทั้ง on line/on site สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจและมีแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรเกิดทักษะ มีความชำนาญ สามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาทักษะการสร้าง หาประสิทธิภาพและการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญแก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง ตามลำดับ

3.2 การตรวจสอบข้อมูล สถานศึกษาควรมีปฏิทินกำหนดระยะเวลา เป้าหมายการตรวจสอบข้อมูลเป็นเครื่องมือกำกับ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบแจ้งให้ทราบชัดเจน สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีการ

แต่งตั้งผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตรวจสอบข้อมูลเพียงพอเหมาะสมกับภาระงาน และมีการชี้แจงสร้างความเข้าใจแนวปฏิบัติ วิธีการตรวจสอบชัดเจนสอดคล้องกับจุดประสงค์การใช้ประโยชน์ข้อมูลในการปฏิบัติงานยุคดิจิทัล ตามลำดับ

3.3 การประมวลผลข้อมูล สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจความถูกต้องทันสมัยเป็นปัจจุบันของข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการประมวลผล มีการจำแนกประเภทข้อมูล จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ แจงนับและการแยกแยะตามลักษณะสารสนเทศเป็นระบบสะดวกต่อการใช้งาน สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีการพัฒนาระบบการประมวลผลข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลหรือระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา มีการกำหนดรูปแบบวิธีการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและสถิติที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้ถูกต้องมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

3.4 การนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ สถานศึกษาควรมีการวางแผนการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลครบทั้ง 4 งานที่หลากหลาย สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีการจัดทำรายงานสารสนเทศของสถานศึกษาด้วยดิจิทัลที่เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ตัดสินใจการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการนำข้อมูลสารสนเทศไปประเมินผลและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลครอบคลุมทั้ง 4 งาน ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามลำดับ

3.5 การจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ สถานศึกษาควรมีนโยบายพัฒนาศูนย์สารสนเทศดิจิทัลแบบครบวงจร (IDIC) เพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดเก็บ การจัดการและให้บริการข้อมูลสารสนเทศ สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีแผนการกำกับให้ผู้รับผิดชอบมีการตรวจแก้ไขและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศให้ถูกต้อง สมบูรณ์ทันสมัย เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และมีระบบฐานข้อมูลสารสนเทศดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายสะดวกรวดเร็วทั้ง On-line และ On-site ตามลำดับ

4. ผลการประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีผลดังนี้

4.1 ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวม

ข้อ	รายการ	ระดับความเป็นประโยชน์		แปลผล
		μ	σ	
1	ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล	4.21	0.27	มาก
2	ขั้นการตรวจสอบข้อมูล	4.21	0.34	มาก
3	ขั้นการประมวลผลข้อมูล	4.21	0.31	มาก
4	ขั้นการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ	4.20	0.30	มาก
5	ขั้นการจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ	4.21	0.33	มาก

รวมเฉลี่ย	**4.21**	**0.19**	**มาก**

ตารางที่ 3 พบว่า ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวมมีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สูงที่สุด รองลงมาคือ การประมวลผลข้อมูล การจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ และการตรวจสอบข้อมูล ตามลำดับ ส่วนการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ต่ำที่สุด แสดงให้เห็นได้ว่าการนำแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบครอบคลุมภารกิจการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

4.1 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวม

ข้อ	รายการ	ระดับความเป็นไปได้		แปลผล
		μ	σ	
1	ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล	4.39	0.17	มาก
2	ขั้นการตรวจสอบข้อมูล	4.49	0.16	มาก
3	ขั้นการประมวลผลข้อมูล	4.54	0.21	มากที่สุด
4	ขั้นการนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ	4.53	0.21	มากที่สุด
5	ขั้นการจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ	4.50	0.17	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.49**	**0.10**	**มาก**

ตารางที่ 4 พบว่า ความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดทุกขั้น เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การประมวลผลข้อมูล สูงที่สุด รองลงมาคือ การนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ การจัดเก็บหรือการจัดคลังข้อมูลสารสนเทศ และการตรวจสอบข้อมูล ตามลำดับ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลต่ำที่สุด แสดงให้เห็นได้ว่าแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีความสอดคล้องเหมาะสมและเป็นไปได้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้

5. อภิปรายผล

สภาพการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีกระบวนการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่ให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อส่งเสริม กระตุ้นและพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถแสวงหาความรู้ โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยุคดิจิทัลเป็นเครื่องมือพัฒนาตนเอง พัฒนาทีมและพัฒนาสถานศึกษาที่เป็นระบบมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สนับสนุนงบประมาณการส่งเสริมและประสานเครือข่ายจากชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน มีระบบกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานรวมทั้งรายงานผลอย่างต่อเนื่อง มีระบบงานข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย สะดวกรวดเร็วเพื่อนำไปใช้งาน เห็นได้จากสภาพการปฏิบัติตามขั้นตอนระบบสารสนเทศทั้ง 5 ขั้นที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามแนวคิดของจิติมา วรรณศรี (2564) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรมี 5 ขั้น คือ ขั้นการทบทวนสภาพปัจจุบัน (Review) เพื่อตรวจสอบ ทบทวนปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพการปฏิบัติพันธกิจให้บรรลุเป้าหมาย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดทิศทางกลยุทธ์และการวางแผน ขั้นการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและภาพในอนาคตที่ต้องการของสถานศึกษา ขั้นการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ (Practice) การดำเนินงานตามกลยุทธ์ผ่านการปฏิบัติตามโครงการกิจกรรมที่กำหนด การติดตามความก้าวหน้า (Tracking) เป็นการนิเทศ กำกับติดตามเพื่อประเมิน ตรวจสอบการดำเนินงาน และการประเมินความสำเร็จ (Evaluation) เพื่อประเมินค่าผลลัพธ์กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกาญจนาพร โชติอัครฐิติกุล (2568) เรื่อง แนวทางพัฒนา การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแม่ฮ่องสอน พบว่า สภาพของการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษามี 5 ด้าน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้และการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของธีระพงษ์ สายเครือสด (2567) เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่าโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังนั้นการบริหารการจัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษาให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับการวิจัยของ Richard Heeks (2010) เรื่อง ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานขององค์กรสาธารณะ พบว่า ระบบสารสนเทศเป็นระบบพื้นฐานขององค์กรที่จะช่วยให้เกิดการค้นคว้าและสนับสนุนการบริหารงาน เป็นเครื่องมือกำกับ ติดตาม ควบคุมและสนับสนุนเพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน

ปัญหาการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า สถานศึกษาแต่งตั้งครูรับผิดชอบเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนสอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารยุคดิจิทัล มีปัญหาสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีรูปแบบในการนำเสนอด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่น่าสนใจให้หลากหลายมีความเหมาะสมกับผู้รับสาร การจัดทำสรุปผลการใช้และการเผยแพร่ข้อมูล มีการรายงานข้อมูล

สารสนเทศผ่านระบบ On-Lines อย่างมีประสิทธิภาพ และการกำกับ ดูแลและติดตาม การส่งเสริมให้นำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ยังมีการปฏิบัติน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของนฤเบศร์ เพชรคง (2567) เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า การนำเสนอหรือการใช้ข้อมูลสารสนเทศ มีการนำเสนอเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึงเพื่อส่งเสริมการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ปฏิบัติต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการปรับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลให้มีการกระจายอำนาจแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการแบ่งปันประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบสารสนเทศเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้องทันสมัยมีความหลากหลาย สอดคล้องกับการวิจัยของ Jun He & King (2008) เรื่อง การปฏิวัติแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ พบว่า องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของคณะทำงานพัฒนาระบบสารสนเทศมี 2 ด้าน คือ การแบ่งปันความรู้ร่วมกัน และการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันให้เกิดการยอมรับในการใช้สารสนเทศเป็นเครื่องมือสื่อสารกลางที่จะช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศ

แนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอแนะว่า สถานศึกษาควรมีการจัดสรรสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ทันสมัยเหมาะสมกับแหล่งข้อมูลเพียงพอกับความต้องการทั้ง On line/On site โดยมีนโยบายพัฒนาศูนย์สารสนเทศดิจิทัลแบบครบวงจร (IDIC) เพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดเก็บ การจัดการและให้บริการข้อมูลสารสนเทศ สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความครอบคลุม ลดความซ้ำซ้อน ได้ข้อมูลตรงตามความต้องการ มีความถูกต้อง รวดเร็วและสะดวกทั้งต่อผู้ปฏิบัติงาน ผู้ใช้ข้อมูล และแหล่งข้อมูล นอกจากนี้หากสถานศึกษามีศักยภาพสามารถจัดระบบสารสนเทศให้มีการรวบรวมในสถานที่เดียวแบบศูนย์สารสนเทศของโรงเรียน (School Information Center) โดยมีการบริหารจัดการแบบครบวงจรศูนย์สารสนเทศดิจิทัลแบบครบวงจร (IDIC: Integrated Digital Information Center) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บ การให้บริการ การส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครู บุคลากรและผู้เรียน รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาที่เป็นระบบอย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของปาจรีย์ ทองน้อย (2567) เรื่อง การจัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการรวบรวมข้อมูล ผู้บริหารควรมีวิธีการกำหนดระบบเครือข่ายสารสนเทศที่ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ข้อมูลมีความถูกต้องชัดเจน กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมให้ง่ายต่อการปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก มีระบบ ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ดังนั้นการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระบบสารสนเทศ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวก มีการสนับสนุนอุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อการดำเนินการเหมาะสม ส่งเสริมการสำรวจความต้องการ แหล่งข้อมูล การออกแบบการเก็บข้อมูลโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้เกิดแนวคิด ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องการงานวิจัยของ Mukhtar, et. al. (2020) ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการในระดับอุดมศึกษา พบว่า การพัฒนาระบบควร

มีการวิเคราะห์ระบบผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดที่ริเริ่มสร้างสรรค์ การออกแบบระบบสารสนเทศการจัดการบนพื้นฐานของการวิเคราะห์ความต้องการ และการพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การประเมินแนวทางการส่งเสริมการจัดข้อมูลสารสนเทศยุคดิจิทัลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ โดยรวมมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบสารสนเทศมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้องทันสมัยในการตัดสินใจวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาตนเองและบุคลากร รวมทั้งผู้เรียนให้มีทักษะ สมรรถนะของพลเมืองในยุคดิจิทัลและทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตรทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและคุณภาพของบุคลากรในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวคิดของทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2563) กล่าวไว้ว่า ระบบสารสนเทศช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรเกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) ทำให้การปฏิบัติงานมีความถูกต้องรวดเร็ว ช่วยการจัดเก็บข้อมูลที่มีปริมาณมากให้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ช่วยลดต้นทุน เกิดความประหยัด ช่วยการประสานงาน การสร้างความเข้าใจเป็นไปได้ด้วยดี ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ระบบสารสนเทศทำให้เกิดคุณภาพผลผลิตในการตัดสินใจ ผู้บริหารมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ สามารถเลือกผลิตและบริการเหมาะสมกับความเชี่ยวชาญหรือทรัพยากรที่มีอยู่ ช่วยให้ปรับปรุงคุณภาพให้ตรงตามความต้องการ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) และคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life) ของบุคลากรมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของอนงนาฏ อินกองงาม (2566) เรื่อง รูปแบบการบริหารระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักทดสอบคุณภาพทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพการศึกษา มี 6 ขั้นคือ การเก็บรวบรวม การตรวจสอบ การประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ และการจัดคลังข้อมูล การประเมินรูปแบบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำสารสนเทศผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นข้อมูลบริบทของสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและสถานศึกษาอื่น ๆ ในสังกัด โดยมีการพัฒนาโครงข่ายเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารของสำนักงานให้เป็นแม่ข่ายเชื่อมโยงสัญญาณการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย สะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมอบหมายให้กลุ่มงานเทคโนโลยี สารสนเทศและการศึกษาทางไกลให้จัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนาบุคลากรสารสนเทศของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและสถานศึกษา

ในสังกัด โดยนำแนวทางข้อเสนอแนะมาเป็นกรอบเนื้อหาพัฒนาความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี ระบบการจัดข้อมูล การจัดเก็บและการให้บริการสืบค้นข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศให้เป็นระบบ มีการร่วมกันกำหนดระเบียบเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ถูกต้อง มีความสะดวกในการเข้าใช้บริการของผู้เกี่ยวข้อง และมีวิธีการจัดสรรหรือจัดหางบประมาณสนับสนุนให้มีอุปกรณ์ ครุภัณฑ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยอย่างเหมาะสมเพียงพอในการปฏิบัติงานของศูนย์สารสนเทศ

2. สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรสารสนเทศให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศ ทักษะความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลและมีความรู้พื้นฐานทางสถิติที่ใช้ในการประมวลผลให้สามารถนำมาใช้จัดเก็บข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้ถูกต้องทันสมัยสะดวกต่อการเรียกใช้ประโยชน์และการพัฒนาให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันมีความถูกต้องทันสมัยอยู่เสมอ

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอนเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการใช้สารสนเทศในการบริหาร การปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล โดยนำประเด็นปัญหาที่พบจากการปฏิบัติมาร่วมกันวิพากษ์ แสดงความคิดเห็นให้ได้แนวทางการปรับปรุงพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์สู่เป้าหมายของการสร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลร่วมกันให้เป็นภาพอนาคตที่มีประสิทธิภาพ

4. ครูผู้สอน บุคลากรอื่นและผู้ปฏิบัติงานสารสนเทศในสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อข้อมูลและสารสนเทศ โดยร่วมกันนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการปฏิบัติงานในสถานศึกษาให้ครอบคลุมขอบข่ายทั้ง 4 งาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการเก็บข้อมูลสารสนเทศเพื่อเตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีในการตรวจสอบข้อมูลทางการศึกษาตามกระบวนการบริหารด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการประมวลผลข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. ควรมีการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีนำเสนอและใช้ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลตามการบริหาร PDIER Model ที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ควรมีการวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์สารสนเทศของโรงเรียน (School Information Center) เพื่อการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราชญ์. (2562). *ภาวะผู้นำ: แนวคิดทฤษฎีและการพัฒนา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563–2565*. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

กาญจนาพร โชติอัครฐิติกุล. (2568). แนวทางพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแม่ฮ่องสอน. *Journal of Buddhist Education and Research, 11*(2), 78–90.

จิตติมา วรรณศรี. (2564). *การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล*. รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2563). *ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 7). แซทโฟร์ปริ้นติ้ง.

ธีระพงษ์ สายเครือสด. (2567). แนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(5), 185–197.

นฤเบศร์ เพชรคง. (2567). แนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. *วารสารนอร์ทเทิร์นวิจัย, 10*(1), 369–386.

ปาจรีย์ ทองน้อย. (2567). *การจัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

วทัญญู การกล้า. (2564). *แนวทางการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2* [การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น].

วรรณิษา จักภิละ. (2565). *การพัฒนาระบบสารสนเทศในสถานการณ์ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เพื่อการบริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตาก* [การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570*. กลุ่มนโยบายและแผน.

อนงนาฎ อินกองงาม. (2566). *รูปแบบการบริหารระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ].

He, J., & King, W. R. (2008). The role of user participation in information systems development: Implications from a meta-analysis. *Journal of Management Information Systems, 25*(1), 301–331. https://doi.org/10.2753/MIS0742-1222250111

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Kukhneri, M., et al. (2020). The information system development based on knowledge management in higher education institution. *International Journal of Higher Education, 9*(3), 98–108.

Heeks, R. (2010). Public sector management information systems. *Public Administration and Development, 30*(1), 52–63

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การศึกษาองค์ประกอบของจรณทักษะของครู
A Study of Teacher's Soft Skills Components

ธญรดา พาลแพน[1], วัลนิกา ฉลากบาง[2], ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร, ประเทศไทย

Thayarada Palapan[1], Wannika Chalakbang[2], Sabhirun Jantarak[3]
[1,2,3]Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon nakhon, Thailand
✉: * papassawan68@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 30 May 2026; Revised: 19 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของจรณทักษะของครู โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจรณทักษะของครู โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 แหล่งที่ได้รับการตีพิมพ์ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี (พ.ศ. 2559-2568) และผ่านเกณฑ์คัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจรณทักษะของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบจรณทักษะของครูประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) การทำงานเป็นทีม 3) การคิด 4) ภาวะผู้นำ และ 5) การมีจริยธรรม ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$=4.23, S.D. =1.01)

คำสำคัญ: จรณทักษะของครู; การสื่อสาร; การทำงานเป็นทีม

Abstract

The objective of this research was to study the components of teachers' soft skills. The study was conducted in two phases. The first phase involved synthesizing the components of teachers' soft skills through a review of 10 relevant documents and research articles published within the last decade (2016–2025), applying a component frequency threshold of at least 40%. A document synthesis form was utilized as the research instrument, and the data were analyzed using frequencies and percentages. The second phase evaluated the suitability of the synthesized soft skill components. This assessment was conducted by a panel of five experts using a 5-point rating scale questionnaire. The data from this phase were analyzed using means and standard deviations. The findings revealed that teachers' soft skills comprise five core elements: 1) Communication, 2) Teamwork, 3) Thinking Skills, 4) Leadership, and 5) Ethics. Furthermore, the expert evaluation indicated that the suitability of all components was at a high level ($\bar{x}$=4.23, S.D. =1.01)

Keywords: Teacher’s soft skills; Communication; Teamwork**.**

1. บทนำ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกอนาคต โดยมีครู เป็นบุคลากรสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562). ในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทมากขึ้น มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต จรณทักษะ (Soft Skills) หรือทักษะด้านอารมณ์ สังคม และพฤติกรรม เป็นทักษะที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และการมีจริยธรรม ทักษะเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของงาน (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579, 2560)

สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน (2557) ให้ความหมาย จรณทักษะ ว่าเป็นทักษะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ การเข้าสังคม และอุปนิสัย ซึ่งช่วยให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ แม้กระทรวงศึกษาธิการจะไม่ได้ระบุคำว่า จรณทักษะโดยตรง แต่มาตรฐานวิชาชีพครูและแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้ครูต้องมีความสามารถในการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าครูจำนวนมากแม้จะมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี แต่การตระหนักถึงจรณทักษะ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสถานศึกษานั้น ยังคงเป็นส่วนที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา,2560)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ครูยังไม่ได้รับการพัฒนาจรณทักษะ เนื่องมาจากการผลิตและพัฒนาครูที่เน้นวิชาการเป็นหลัก ภาระงานที่มากเกินไป และการฝึกอบรมที่ไม่ตรงความต้องการ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบของจรณทักษะของครู เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจอย่างถูกต้อง และการประเมินอย่างตรงประเด็น (ปิยพงษ์ คล้ายคลึง, 2564) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบของจรณทักษะของครู เพื่อยกระดับคุณภาพครูและจะส่งผลต่อไปยังคุณภาพผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของจรณทักษะของครู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

การดำเนินการวิจัย มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของจรณทักษะของครู

1.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบของจรณทักษะของครู จำนวน 10 แหล่ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารโดยมุ่งเน้นเอกสารและงานวิจัยที่

ตีพิมพ์ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี (พ.ศ. 2559-2568) ดังนี้ มนตรี อินทา (2562),อนวัช จิตรักษ์ (2562), ไหมไทย ไชยพันธุ์ (2565), จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์ (2566), ชลวิช นัทธี (2566), มนัสวาท ไชยแสง (2567), วิทยาลัยการศึกษาตลอดชีวิต มช. (2568), Rebrina (2019), Fernandes (2021) และ Al-Fayez (2024)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสังเคราะห์ ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบจรณทักษะของครู

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับจรณทักษะ จำนวน 10 แหล่ง แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเคราะห์เอกสารจรณทักษะของครู มาสรุปโดยใช้เกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป หรือตั้งแต่ร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบของจรณทักษะของครู

1.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจรณทักษะของครู

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจรณทักษะ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.1.1อาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ คุณวุฒิระดับปริญญาเอก สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

2.1.2 ผู้บริหารโรงเรียน วิทยฐานชำนาญการพิเศษ คุณวุมิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาวิชาเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

2.1.3 ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทสาขาวิชาเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาต จัดส่งแบบสอบถามล่วงหน้า 7 วัน และเก็บข้อมูลตามนัดหมาย

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และให้ความหมาย ของค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์ของ วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2568) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าองค์ประกอบของจรณทักษะมีความเหมาะสม

2.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของจรณทักษะของครูจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 4 หรือร้อยละ 40 ขึ้นไป ทำให้ได้องค์ประกอบจำนวน 5 องค์ประกอบ ดังภาพประกอบที่ 1

เนื่องจากบางองค์ประกอบมีความหมายทีเหมือนกัน ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์องค์ประกอบที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเข้าไว้ด้วยกัน รายละเอียดดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของจรณทักษะของครู

ที่	องค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู	ความถี่	ร้อยละ
1	การสื่อสาร	9	90
2	การทำงานเป็นทีม	9	90
3	การคิด	8	80
4	ภาวะผู้นำ	6	60
5	การมีจริยธรรม	4	40

จากตาราง 1 พบว่า องค์ประกอบของจรณทักษะของครูที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสื่อสาร (ร้อยละ 90) 2) การทำงานเป็นทีม (ร้อยละ 90) 3) การคิด (ร้อยละ 80) 4) ภาวะผู้นำ (ร้อยละ 60) และ5) การมีจริยธรรม (ร้อยละ 40) ทั้งนี้ แม้ว่าองค์ประกอบด้าน การมีจริยธรรมจะมีความถี่ร้อยละ 40 ซึ่งเท่ากับเกณฑ์ขั้นต่ำพอดี แต่ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้คงไว้เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ เนื่องจากจรรยาบรรณและจริยธรรมวิชาชีพครูเป็นข้อกำหนดเชิงบรรทัด ตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา ประกอบกับในบริบทปัจจุบันที่เทคโนโลยีและ AI เข้ามามีบทบาท จริยธรรมของครูในการคัดกรองข้อมูล การประเมินผลอย่างยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดี ถือเป็นจรณทักษะขั้นสูงสุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบนี้ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.28)"

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ผลการประเมินสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของจรณทักษะของครู

ที่	องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.	แปลผล
1	การสื่อสาร	4.27	0.74	มาก
2	การทำงานเป็นทีม	4.29	1.13	มาก
3	การคิด	4.00	1.03	มาก
4	ภาวะผู้นำ	4.30	1.10	มาก
5	การมีจริยธรรม	4.28	1.05	มาก
	ภาพรวม	4.23	1.01	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของจรณทักษะของครู พบว่า มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.23, S.D. = 1.01) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 4 ภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.30, S.D. = 1.10) รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 การทำงานเป็นทีม ($\bar{x}$ = 4.29, S.D. = 1.13) องค์ประกอบที่ 5 การมีจริยธรรม ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = 1.05) องค์ประกอบที่ 1 การสื่อสาร ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.74) และองค์ประกอบที่ 3 การคิด ($\bar{x}$ = 4.00, S.D. = 1.03) ตามลำดับ ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จึงถือว่าเหมาะสมและสามารถคงไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยได้

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ได้สังเคราะห์องค์ประกอบจรณทักษะของครูจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 แหล่ง และได้ข้อสรุปที่สำคัญยิ่งว่า จรณทักษะของครู มี 5 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การคิด ภาวะผู้นำ และการมีจริยธรรมซึ่งแต่ละองค์ประกอบเปรียบเสมือนฟันเฟืองที่ทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี อิน

ตา (2562) และ จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์ (2566) ที่พบองค์ประกอบทักษะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักที่จำเป็นสำหรับครูยุคใหม่...

การสื่อสาร (Communication) เป็นองค์ประกอบที่มีความถี่สูงสุดจากการสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kurniadi & Mahaputra (2021) และ Al-Fayez (2024) ที่ระบุว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการพื้นฐานที่ครอบคลุมพฤติกรรมมนุษย์ทุกมิติและเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความเข้าใจ โดยในบริบทวิชาชีพครู ทักษะการสื่อสารไม่ได้หมายถึงเพียงการพูดหรือเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและลดความขัดแย้งในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ มนตรี อินตา (2562) และ จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์ (2566) ที่กล่าวว่าทักษะการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การทำงานราบรื่นและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้รับสาร

การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ผลการวิจัยพบว่าเป็นทักษะสำคัญที่ครูต้องมีเพื่อขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McEwan et al. (2017) ที่กล่าวว่าการทำงานเป็นทีมช่วยเพิ่มผลผลิต ปรับปรุงความสัมพันธ์ และลดความขัดแย้งในองค์กร การที่ครูมีความสามารถในการทำงานเป็นทีม ย่อมหมายถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผน รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ร่วมกัน และสร้างความไว้วางใจในหมู่คณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนวัช จิตรักษ์ (2562) และ ไหมไทย ไชยพันธุ์ (2565) ที่ระบุว่าการทำงานเป็นทีมเป็นจรณทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในการสร้างพลังขับเคลื่อนทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพร่วมกับชุมชนและผู้ปกครอง

การคิด (Thinking) การพบว่าการคิดเป็นองค์ประกอบหลักนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Di Carlo et al. (2023) และ Oluwaseyi (2024) ที่มองว่าการคิดเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ช่วยให้มนุษย์เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ทักษะการคิดทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันในการคัดกรองความจริงออกจากความเท็จและการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ มนตรี อินตา (2562) ที่อธิบายว่าทักษะการคิดเป็นความสามารถทางสติปัญญาและอารมณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ แยกแยะ และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำ (Leadership) ผลการวิจัยยืนยันว่าครูจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ Fennell (2021) ที่มองภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของผู้ตามให้บรรลุเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ สำหรับวิชาชีพครู ภาวะผู้นำคือศิลปะในการ "ครองใจคน" และการโน้มน้าวชักจูงให้เกิดความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ดังที่ รพีพร ภูแล่นดี (2562) และ สุทธิกานต์ บริเอก (2564) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นพฤติกรรมที่ใช้อิทธิพลสร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการชั้นเรียนและการทำงานร่วมกับเพื่อนครู

การมีจริยธรรม (Ethical) ผลการวิจัยยืนยันว่าครูจำเป็นต้องมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ Singer , P. (2023) ว่าคือ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าความดี ความเลว และความถูก ความผิดทางศีลธรรม โดยมุ่งเน้นไปที่การตั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจในชีวิตจริง รวมถึงการหามาตรฐานสากลเพื่อใช้ประเมินว่าการกระทำของมนุษย์นั้นถูกต้องหรือไม่ ดังที่ อมรรัตน์ วงศ์ศรียา (2562) และ รัตนากร มะ

หัตกุล (2561) ได้กล่าวไว้ว่า ครูต้องแสดงออกและใช้การตัดสินใจอย่างยุติธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบ ปฏิบัติจนเป็นนิสัย ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งการจัดการเรียนรู้ที่หล่อหลอมความรู้คู่คุณธรรมแก่ศิษย์อย่างปราศจากอคติ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน พบว่าจรณทักษะเหล่านี้ไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่ทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการ โดยมี การมีจริยธรรม เป็นรากฐานสำคัญ ที่คอยกำกับทิศทางการใช้การคิด และ ภาวะผู้นำอย่างสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกัน การสื่อสาร และ การทำงานเป็นทีม ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติ ที่ช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดคุณค่าและทักษะดังกล่าวไปสู่ผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานได้อย่างเป็นรูปธรรม การบูรณาการทักษะทั้ง 5 ด้านนี้จึงไม่ใช่เพียงเพื่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ แต่เป็นการยกระดับศักยภาพของครูให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการนำองค์ประกอบจรณทักษะทั้ง 5 ด้านไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับครู เพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองใช้แนวทางการพัฒนาจรณทักษะที่สร้างขึ้น หรือศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาจรณทักษะของครู

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย.*

จิตราภรณ์ วงศ์คำจันทร์. (2566). *รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์: โครงการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาผสานการเรียนรู้แบบเชิงรุก เพื่อเสริมสร้าง soft skills ของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.*

ชลวิช นัทธี. (2566). *หลักสูตรการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นในยุคดิจิทัลเพื่อรองรับการพัฒนาแห่งอนาคต* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ปิยพงษ์ คล้ายคลึง. (2564). *การพัฒนาครูทั้งระบบ.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

มนตรี อินทา. (2562). Soft skills: ทักษะที่จำเป็นสู่ความเป็นมืออาชีพของครูยุคใหม่. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20*(1), 153–167.

มนัสวาท ไชยแสง. (2567). แนวทางการพัฒนา soft skills ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 10*(1), 687–702.

ไหมไทย ไชยพันธุ์. (2565). Soft skills: ทักษะสำคัญสำหรับครูในสังคมพหุวัฒนธรรม. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10*(1), 334–351.

รัตนากร มหัตกุล. (2561). *ประสิทธิผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนในเครืออัครสังฆมณฑลท่าแร่–หนองแสง* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

รพีพร ภูแล่นดี. (2562). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

สุทธิกานต์ บริเอก. (2564). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

อมรรัตน์ วงศ์ศรียา. (2562). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.: กรณีโรงเรียนบ้านนาแมด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

วิทยาลัยการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2568). *หลักสูตร Skills4Life.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. https://www.lifelong.cmu.ac.th/

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2560). *มาตรฐานวิชาชีพครู.* สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *นโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อนวัช จิตรักษ์. (2562). *ทักษะชีวิตและการทำงาน (soft skills) ของครูผู้ช่วยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

Alfayez, W. B., & Al-Omari, A. (2024). The degree of Jordanian science teachers' practice of soft skills in the classroom. *Pegem Journal of Education and Instruction, 14*(2), 192–204. https://doi.org/10.47750/pegegog.14.02.21

Di Carlo, E., et al. (2023). "I should do her finger here, on her cheek—Hmm, to play or to draw? That's how one thinks": What preschoolers tell us about thinking through drawing. *Education Sciences, 13*(12), 1225. https://doi.org/10.3390/educsci13121225

Fennell, K. (2021). Conceptualizations of leadership and relevance to health and human service workforce development: A scoping review. *Journal of Multidisciplinary Healthcare, 14*, 3035–3051. https://doi.org/10.2147/JMDH.S329628

Fernandes, P. R., Jardim, J., & Lopes, M. C. (2021). The soft skills of special education teachers: Evidence from the literature. *Education Sciences, 11*(3), 125. https://doi.org/10.3390/educsci11030125

Kurniadi, W., & Mahaputra, M. R. (2021). Determination of communication in the organization: Non-verbal, oral, and written (A literature review). *Journal of Law, Politic and Humanities, 1*(4), 164–172.

McEwan, D., Ruissen, G. R., Eys, M. A., Zumbo, B. D., & Beauchamp, M. R. (2017). The effectiveness of teamwork training on teamwork behaviors and team performance: A systematic review and meta-analysis of controlled interventions. *PLOS ONE, 12*(1), Article e0169604. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0169604

Oluwaseyi, J. (2024). *Cognitive psychology* [Unpublished manuscript]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/385884965_Cognitive_Psychology

Papandreou, M., & Kalouda, A. (2023). "I should do her finger here, on her cheek—Hmm, to play or to draw? That's how one thinks": What preschoolers tell us about thinking through drawing. *Education Sciences, 13*(12), 1225. https://doi.org/10.3390/educsci13121225

Rebrina, F. G., Khakimova, S. D., & Ishkinyaeva, A. R. (2019). Networking cooperation in forming soft skills of a new type of teacher. *Space and Culture, India, 7*(3), 168–177.

Singer, P. (2023). Ethics. In *Encyclopaedia Britannica*. https://www.britannica.com/topic/ethics-philosophy

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การศึกษาองค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู
A Study of the Components of Teachers' Work Motivation

กฤษฎา พาลแพน[1*], วัลนิกา ฉลากบาง[2], วันเพ็ญ นันทะศรี[3]
[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร, ประเทศไทย

Kitsada Palapan[1*], Wannika Chalakbang[2], Wanphen Nanthasri[3]
[1,2,3]Rajabhat Sakon Nakhon University, Sakon Nakhon, Thailand
✉:* kitsadapalapan8@gmail.com
(* Author Corresponding Email)

Received: 30 May 2026; Revised: 17 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น2ขั้นตอนได้แก่ขั้นตอนที่1การสังเคราะห์องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่และร้อยละ และขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คนเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสำเร็จของงาน 2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 3) ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน 4) การได้รับการยอมรับนับถือ 5) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และ 6) เงินเดือนและค่าตอบแทน และผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.63, $S.D.$ = 0.48)

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน, ความสำเร็จของงาน, การได้รับการยอมรับนับถือ

Abstract

This research aimed to study and evaluate the appropriateness of the components of teachers' work motivation. The study was conducted in two phases. In Phase 1, the components of teachers' work motivation were synthesized from ten relevant documents and research studies, using a document synthesis form as the research instrument; the data were analyzed using frequency and percentage. In Phase 2, the appropriateness of the identified components was evaluated by five experts using a five-point rating-scale questionnaire, and the data were analyzed using mean and standard deviation. The findings indicated that teachers' work

motivation comprises six components: (1) work achievement, (2) job characteristics, (3) interpersonal relationships within the organization, (4) recognition, (5) career advancement, and (6) salary and compensation. The overall appropriateness of the components was rated at the highest level ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.48).

Keywords: Work Motivation, Work Achievement, Recognition

1. บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน อันเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ซึ่งจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) โรงเรียนในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติให้มีคุณภาพสูงขึ้น จึงต้องจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดวิเคราะห์ การทำงาน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ โดยมีครูเป็นบุคลากรหลักที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

แรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยที่กำหนดทิศทางและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน (Ryan & Deci, 2000) แรงจูงใจในระดับสูงไม่เพียงส่งผลดีต่อตัวครูในการเพิ่มความพึงพอใจและลดภาวะหมดไฟ แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นของผู้เรียน (Goddard & Hoy, 2000) ด้วยเหตุนี้ แรงจูงใจในการทำงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากครูที่มีแรงจูงใจสูงย่อมเป็นผู้ที่กระตือรือร้น พร้อมพัฒนาตนเอง และพร้อมแบ่งปันความรู้กับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาวิชาชีพครู

ทั้งนี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไว้หลากหลาย โดย Robbins และ Judge (2019) อธิบายว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการที่แสดงถึงความเข้มข้น ทิศทาง และความพากเพียรพยายามของบุคคลในการมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ Dessler (2020) ที่ระบุว่า แรงจูงใจในการทำงานเป็นความเข้มข้นของความปรารถนาของบุคคลที่จะทำกิจกรรมหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากรางวัลหรือผลตอบแทนที่บุคคลคาดหวังจะได้รับจากการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู หมายถึง แรงผลักดันทั้งภายในและภายนอกที่กระตุ้นให้ครูมีความมุ่งมั่น ทุ่มเท และผูกพันต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานได้รับการอธิบายผ่านทฤษฎีที่สำคัญหลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943) ที่อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานจนถึงความต้องการความสำเร็จสูงสุด ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1959) ที่จำแนกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจออกเป็นปัจจัยจูงใจ (motivators) เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เช่น เงินเดือนและสภาพการ

ทำงาน ทฤษฎีความต้องการของ McClelland (1961) ที่เน้นความต้องการความสำเร็จ ความผูกพัน และอำนาจ ตลอดจนทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) ของ Ryan และ Deci (2000) ที่อธิบายแรงจูงใจภายในและภายนอก ทั้งนี้ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เช่น Shepherd-Jones และ Salisbury-Glennon (2018), Alfianita และคณะ (2022) และ Sabthazi และคณะ (2024) ซึ่งพบว่าทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกล้วนมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู

อย่างไรก็ตาม สภาพการปฏิบัติงานของครูในปัจจุบันยังพบปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจ เช่น ภาระงานที่มากเกินไป ความก้าวหน้าในวิชาชีพที่ไม่ชัดเจน ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ยังไม่สอดคล้องกับภาระงาน ตลอดจนการขาดการยอมรับนับถือจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ครูเกิดความเหนื่อยล้าและขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น การทำความเข้าใจองค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจึงมีความจำเป็น เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและส่งเสริมแรงจูงใจของครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำองค์ประกอบที่ได้ไปประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ถูกต้องและเหมาะสม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จำนวน 10 แหล่ง (กอบกุล ต๊ะปะแสง, 2563; จิราภรณ์ บุญสุนีย์, 2567; เฉลิมวงค์ สังข์สุวรรณ, 2565; ชญานิษฐ์ ทองมีศร, 2567; ณัฐธิดา สุระเสนา, 2564; มัณฑนา ชุมปัญญา, 2563; สุจิรา ถาปันแก้ว, 2565; Alfianita et al., 2022; Sabthazi et al., 2024; Shepherd-Jones & Salisbury-Glennon, 2018) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่และร้อยละ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป

ทั้งนี้การกำหนดเกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ร้อยละ50ขึ้นไปตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าองค์ประกอบที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลมากกว่ากึ่งหนึ่งของแหล่งที่ศึกษาย่อมสะท้อนถึงความสอดคล้องและการยอมรับร่วมกันในเชิง

วิชาการว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจึงมีความเหมาะสมที่จะคัดเลือกไว้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยในการสังเคราะห์องค์ประกอบผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ (1) ศึกษาและรวบรวมองค์ประกอบของแรงจูงใจที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยแต่ละแหล่ง (2) จำแนกและลงรหัสองค์ประกอบที่มีความหมายและขอบเขตเชิงเนื้อหาตรงกัน (3) รวมองค์ประกอบที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเหมือนกันเข้าเป็นองค์ประกอบเดียวกันโดยพิจารณาจากนิยามเชิงปฏิบัติการและ (4)นับความถี่และคำนวณค่าร้อยละขององค์ประกอบแต่ละรายการ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป ทำให้ได้องค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ เนื่องจากบางองค์ประกอบมีความหมายที่เหมือนกัน ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์องค์ประกอบที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเข้าไว้ด้วยกัน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

องค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู	1. กอบกุล ตีะปะแสง (2563)	2. มัณฑนา ชุมปัญญา (2563)	3. ณัฐิดา สุระเสนา (2564)	4. เฉลิมวงศ์ สังข์สุวรรณ (2565)	5. สุจิรา ถาปันแก้ว (2565)	6. จิราภรณ์ บุญสุนีย์ (2567)	7. ชญานิษฐ์ ทองมีศร (2567)	8. Shepherd et al. (2018)	9. Alfianita, et al. (2022)	10. Sabthazi et al. (2024)	รวม	ร้อยละ	องค์ประกอบที่คัดสรร
ความสำเร็จของ											7	70	√
-ความสำเร็จในก ทำงาน				√						√			
-ด้านความสำเร็จ งาน	√		√										
-ความสำเร็จของ ที่ปฏิบัติ		√			√								

-ด้านความสำเร็จ การ ทำงาน						√							
-ความสำเร็จ										√			
ลักษณะของงาน ปฏิบัติ											7	70	√
-ลักษณะงานที่ป				√									
-ลักษณะของงา ปฏิบัติ		√	√		√	√							
-ด้านลักษณะงา	√												
-ความเข้มข้นขอ										√			
ความก้าวหน้าใ หน้าที่ การงาน											6	60	√
-ความก้าวหน้าใ ตำแหน่ง				√									
-โอกาสที่ได้รับค ก้าวหน้าในอนาค				√									
-ความก้าวหน้าใ					√								
- ด้านความก้าว ในการปฏิบัติงาน	√												
-ด้านความก้าวห หน้าที่การงาน						√							
-ด้านความก้าวห ตำแหน่งหน้าที่			√										
-ความต้องการค เจริญก้าวหน้าห							√						

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของค	1. กอบกุล ต๊ะปะแสง (2563)	2. มัณฑนา ชุมปัญญา (2563)	3. ณัฐธิดา สุระเสนา (2564)	4. เฉลิมวงศ์ สังข์สุวรรณ (2565)	5. สุจิรา ถาปันแก้ว (2565)	6. จิราภรณ์ บุญสุนีย์ (2567)	7. ชญานิษฐ์ ทองมีศร (2567)	8. Shepherd et al. (2018)	9. Alfianita, et al. (2022)	10. Sabthazi et al. (2024)	รวม	ร้อยละ	องค์ประกอบที่คัดสรร
ความสัมพันธ์ใ หน่วยงาน											6	60	√
-ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ร่วมงา				√									
-สัมพันธภาพกับ บุคลากร					√								
-ความสัมพันธ์ใ หน่วยงาน		√											
-ด้านความสัมพั กับ เพื่อนร่วมงาน			√										
-ความต้องการ สัมพันธ์ ทางสังคม							√						
-ความสัมพันธ์								√					
การได้รับการย นับถือ											6	60	√
-การยอมรับนับ				√									
-การได้รับการ ยอมรับนับถือ					√								
-ด้านการยอมรั ถือ	√		√										
-ด้านการได้รับก ยอมรับ นับถือ						√							
-การได้รับการ ยอมรับ									√				

เงินเดือนและค่าตอบแทน											5	50	√
-เงินเดือน				√									
-เงินเดือนและค่าตอบแทน					√								
-ด้านค่าตอบแทและสวัสดิการ	√												
-เงินเดือนและผลตอบแทน		√											
-ด้านผลประโยชตอบแทน			√										
ความรับผิดชอ											4	40	
-ความรับผิดชอ				√	√								

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบแร่ในการปฏิบัติงานครู	1. กอบกุล ตี๊ะปะแสง (2563)	2. มัณฑนา ชุนปัญญา (2563)	3. ณัฐธิดา สุระเสนา (2564)	4. เฉลิมวงศ์ สังข์สุวรรณ (2565)	5. สุจิรา ถาปันแก้ว (2565)	6. จิรากรณ์ บุญสุนีย์ (2567)	7. ชญานิษฐ์ ทองมีศร (2567)	8. Shepherd et al. (2018)	9. Alfianita, et al. (2022)	10. Sabthazi et al. (2024)	รวม	ร้อยละ	องค์ประกอบที่ค้นคว้า
-ด้านความรับผิด			√			√							
นโยบายและการบริหาร											3	30	
-นโยบายและการบริหาร				√	√								
-นโยบายและการบริหารงาน		√											
สภาพการทำงา											4	40	
-สภาพการทำงา				√									
-สภาพแวดล้อมการทำงาน					√								
-ด้านสภาพการทำงาน			√										

-ความสะดวกสบ									√				
ความรู้สึกมั่นคง งาน ที่ปฏิบัติ											3	30	
-ความรู้สึกมั่นคง งาน ที่ปฏิบัติ		√			√								
-ความมั่นคงในง				√									
สถานภาพของอ				√							1	10	
วิธีปกครองบังคั บัญชา				√							1	10	
ความเป็นอยู่ส่ว				√							1	10	
ความเป็นอิสระ								√			1	10	
ความสามารถ								√			1	10	
การมีอิทธิพลต่อ									√		1	10	
ความต้องการส่ บุคคล									√		1	10	
ความต้องการ ดำรงชีวิต							√				1	10	
ความภาคภูมิใจ									√		1	10	
ความโดดเดี่ยว								√			1	10	
การมีส่วนร่วมใ										√	1	10	
รวม	5	6	8	14	10	5	3	4	5	3			

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสำเร็จของงาน (ร้อยละ 70) 2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (ร้อยละ 70) 3) ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน (ร้อยละ 60) 4) การได้รับการยอมรับนับถือ (ร้อยละ 60) 5) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (ร้อยละ 60) และ 6) เงินเดือนและค่าตอบแทน (ร้อยละ 50)

เนื่องจากบางองค์ประกอบมีความหมายที่เหมือนกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสังเคราะห์องค์ประกอบที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเข้าไว้ด้วยกัน ดังนี้

1) ความสำเร็จของงาน แทนข้อความ ดังนี้ ความสำเร็จในการทำงาน ด้านความสำเร็จของงาน ความสำเร็จของงานที่ปฏิบัติ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ความสำเร็จ รวมความถี่ได้ 7 หรือร้อยละ70

2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ แทนข้อความ ดังนี้ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านลักษณะงาน ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความเข้มข้นของงานรวมความถี่ได้ 7 หรือร้อยละ70

3) ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน แทนข้อความ ดังนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานสัมพันธภาพกับบุคลากร ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ด้านความสัมพันธ์กับ เพื่อนร่วมงานความต้องการสัมพันธ์ ทางสังคม ความสัมพันธ์ รวมความถี่ได้ 6 หรือร้อยละ60

4) การได้รับการยอมรับนับถือ แทนข้อความ ดังนี้ การยอมรับนับถือ การได้รับการยอมรับนับถือ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ การได้รับการยอมรับรวมความถี่ได้ 6 หรือร้อยละ60

5) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แทนข้อความ ดังนี้ ความก้าวหน้าในตำแหน่งโอกาสที่ได้รับความก้าวหน้าในอนาคต ความก้าวหน้าในงาน ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ความต้องการความจริญก้าวหน้าหน้า รวมความถี่ได้ 6 หรือร้อยละ60

6) เงินเดือนและค่าตอบแทน แทนข้อความ ดังนี้ เงินเดือน เงินเดือนและค่าตอบแทน ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ เงินเดือนและผลตอบแทน ด้านผลประโยชน์ตอบแทน รวมความถี่ได้ 5 หรือร้อยละ50

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ผลการประเมินสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	$S.D.$	แปลผล
1	ความสำเร็จของงาน	4.64	0.49	มากที่สุด
2	ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.63	0.49	มากที่สุด
3	ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน	4.75	0.44	มากที่สุด
4	การได้รับการยอมรับนับถือ	4.80	0.41	มากที่สุด
5	ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	4.60	0.50	มากที่สุด
6	เงินเดือนและค่าตอบแทน	4.44	0.51	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.63**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตาราง 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.63, SD = 0.48) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 4 การได้รับการยอมรับนับถือ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.80, SD = 0.41) รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบที่ 3 ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน (M = 4.75, SD = 0.44) องค์ประกอบที่ 1 ความสำเร็จของงาน (M = 4.64, SD = 0.49) องค์ประกอบที่ 2 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (M = 4.63, SD = 0.49) องค์ประกอบที่ 5 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (M = 4.60, SD = 0.50) และองค์ประกอบที่ 6

เงินเดือนและค่าตอบแทน (M = 4.44, SD = 0.51) ตามลำดับ ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่าเหมาะสมและสามารถคงไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยได้

5. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาองค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสำเร็จของงาน 2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 3) ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน 4) การได้รับการยอมรับนับถือ 5) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และ 6) เงินเดือนและค่าตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ryan และ Deci (2000) ที่ระบุว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่กำหนดทิศทางและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน โดยแรงจูงใจที่เกิดจากทั้งปัจจัยภายใน เช่น ความสำเร็จของงานและการได้รับการยอมรับนับถือ และปัจจัยภายนอก เช่น เงินเดือนและค่าตอบแทน ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมุ่งมั่นในการทำงานของครู

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ตามทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1959) สามารถจำแนกได้เป็นปัจจัยจูงใจ (motivators) ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ในหน่วยงาน และเงินเดือนและค่าตอบแทน แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างแรงจูงใจของครูจำเป็นต้องดำเนินการทั้งสองปัจจัยควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943) และทฤษฎีความต้องการของ McClelland (1961) ที่ชี้ว่าความต้องการความสำเร็จและการยอมรับเป็นแรงขับสำคัญของพฤติกรรมการทำงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alfianita และคณะ (2022) และ Sabthazi และคณะ (2024) ที่พบว่าปัจจัยภายในและภายนอกส่งผลต่อแรงจูงใจและผลการปฏิบัติงานของครู และงานวิจัยของ Shepherd-Jones และ Salisbury-Glennon (2018) ที่พบว่าการรับรู้และภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของครู

ทั้งนี้ องค์ประกอบที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่ ความสำเร็จของงานและลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (ร้อยละ 70) สะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับความสำเร็จในงานและลักษณะงานที่ตนปฏิบัติเป็นลำดับต้น ซึ่งเป็นปัจจัยจูงใจที่เกี่ยวข้องกับเนื้องานโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Goddard และ Hoy (2000) ที่พบว่าแรงจูงใจในระดับสูงส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นของผู้เรียน

นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน การได้รับการยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (ร้อยละ 60) แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมในการทำงานและการเห็นคุณค่าในตัวครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมแรงจูงใจ ขณะที่เงินเดือนและค่าตอบแทน (ร้อยละ 50) แม้จะเป็นปัจจัยค้ำจุน แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการธำรงรักษาแรงจูงใจของครู ผลการวิจัยนี้จึงยืนยันว่าการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูต้องดำเนินการอย่างครอบคลุมทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำองค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูทั้ง 6 องค์ประกอบไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจของครูโดยเฉพาะการส่งเสริมความสำเร็จของงาน การออกแบบลักษณะงานที่เหมาะสมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานการยกย่องและยอมรับผลงานของครู การเปิดโอกาสความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตลอดจนการจัดค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูตามองค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้และนำไปทดลองใช้กับครูในบริบทที่หลากหลายเพื่อยืนยันประสิทธิผลขององค์ประกอบและขยายองค์ความรู้ในการพัฒนาแรงจูงใจของครูต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กอบกุล ต๊ะปะแสง. (2563). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

จิราภรณ์ บุญสุนีย์. (2567). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

เฉลิมวงค์ สังข์สุวรรณ. (2565). *แรงจูงใจในการทำงานของครูโรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์].

ชญานิษฐ์ ทองมีศร. (2567). *แรงจูงใจในการทำงานของครูโรงเรียนในอำเภอบ้านหมี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี].

ณัฐธิดา สุระเสนา. (2564). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

มัณฑนา ชุมปัญญา. (2563). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2568). *วิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา.* สมศักดิ์การพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564).* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุจิรา ถาปันแก้ว. (2565). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

Alfianita, R., Karnati, N., Supadi, S., & Ifnuari, M. R. (2022). The influence of professional education and work motivation on the performance of state elementary school teachers. *Journal of Education Research and Evaluation, 6*(1), 98–107. https://doi.org/10.23887/jere.v6i1.41558

Dessler, G. (2020). *Human resource management* (16th ed.). Pearson.

Goddard, R. D., & Hoy, W. K. (2000). Collective teacher efficacy: Its meaning, measure, and impact on student achievement. *American Educational Research Journal, 37*(2), 479–507. https://doi.org/10.3102/00028312037002479

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work* (2nd ed.). John Wiley & Sons.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review, 50*(4), 370–396. https://doi.org/10.1037/h0054346

McClelland, D. C. (1961). *The achieving society.* Van Nostrand.

Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2019). *Organizational behavior* (18th ed.). Pearson.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68

Sabthazi, A., Megawaty, E. F., Saleh, M. R., & Norman, E. (2024). Analysis of the influence of intrinsic and extrinsic factors on teachers' work motivation in improving educational performance in elementary schools. *MES Management Journal, 3*(3), 677–684.

Shepherd-Jones, A. R., & Salisbury-Glennon, J. D. (2018). Perceptions matter: The correlation between teacher motivation and principal leadership styles. *Journal of Research in Education, 28*(2), 93–131.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Guidelines for Developing Participatory School Administration for Knowledge Management in the 21st Century among Teachers in the Phop Phra–Valey Ruam Thai School Group under the Tak Primary Educational Service Area Office 2

ฐิติชญาณ์ ธิติจิระพงศ์[1]*, สุรพงษ์ แสงสีมุข[2], ธนกฤต สิทธิราช[3]

[1, 2, 3] วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Thitichaya Thitijiraphong [1], Suraphong Saengseemuk[2], Thanakrit Sittirach [3]
Northern College, Tak, Thailand
✉: * piyawan.piapin@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 31 May 2026; Revised: 27 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 และ2) หาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิจัยแบบผสมมี 2 ขั้นตอน ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 306 คนและผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์หาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า: สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การมีส่วนร่วมประเมินผล สูงที่สุดและการพัฒนาการจัดการความรู้ ต่ำที่สุดตามลำดับ ปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอน คือ ครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ คัดกรองและวางแผนจัดการความรู้ การใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้ไม่ยืดหยุ่นไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ แผนกำกับ ติดตามและประเมินผลไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดกิจกรรมไม่วิเคราะห์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ควรเปิดโอกาสให้ครูร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดการความรู้ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีจัดการความรู้ จัดทำแผนการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่ชัดเจน การร่วมกันวิเคราะห์ผลเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพ

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
676

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการความรู้, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed 1) to investigate the conditions and problems of participatory school administration among teachers for place-based knowledge management in the 21st century and 2) to propose guidelines for its development within the Phop Phra Valley–Ruam Thai school group under the Tak primary educational service area office 2. A mixed-methods research design was employed in two phases. The participants consisted of 306 school administrators and teachers, together with 9 experts who provided qualitative data. Data were collected through questionnaires and structured interviews. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis. The results indicated that the overall level of participatory school administration for place-based knowledge management was high. The dimensions ranked from highest to lowest were evaluation, planning, implementation, and knowledge management development. The major problems included limited teacher participation in knowledge analysis and planning, insufficient and inconsistent use of technology for knowledge acquisition, unclear monitoring and evaluation procedures, and inadequate integration of local wisdom into the school curriculum. The guidelines development suggested that schools should encourage teachers to participate in setting goals, objectives, and strategies for knowledge management. Educational institutions should also promote the effective use of knowledge management technologies, establish systematic monitoring and evaluation processes, and collaboratively analyze outcomes to enhance the effectiveness and sustainability of knowledge management practices.

Keywords: participation, knowledge management, 21st century

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการดำเนินภารกิจหลักตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) ที่เกี่ยวข้องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) รวมทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) มุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ จึงกำหนดเป็นนโยบายและจุดเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้สู่สมรรถนะอย่างเต็มรูปแบบ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพหุปัญญาที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับวัยและบริบทของพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) ผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการจัดการเรียนรู้ พบปัญหาด้านทรัพยากรของโรงเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ครูผู้สอนยังมีปัญหาสมรรถนะและคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนผ่านสื่อดิจิทัล ไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียน ขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ขาดความเข้าใจความหลากหลายทางพหุปัญญาของเด็ก ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่สะท้อนผลลัพธ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน จึงควรเร่งดำเนินการสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนและผู้สอน ให้สามารถใช้เครื่องมือการเรียนรู้ทางออนไลน์ผ่านรูปแบบการจัดการที่หลากหลายเหมาะสมกับทุกช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ดังนั้น การเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีรูปแบบและวิธีการที่

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
677

เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะสถานการณ์โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รูปแบบด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้ทักษะความต้องในการดำรงชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันจึงเป็นรูปแบบที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ โดยเป็นการเรียนที่เน้นความร่วมมือและเรียนกันเป็นทีมมากกว่าจะเรียนเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์เฉพาะตนเอง การเรียนรู้จะเริ่มจากการกระทำและความนึกคิดของผู้เรียน ครูมีหน้าที่อำนวยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการออกแบบบทเรียน สร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการสอน รูปแบบการทำงานของครูจึงต้องเปลี่ยนจากการทำงานคนเดียวเป็นการทำงานเป็นทีมโดยกำหนดเป้าหมายร่วมกัน นั่นคือ การจัดการหรือรวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ทั้งในตัวบุคคล เอกสารและสภาพแวดล้อมในธรรมชาติมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึง เกิดการพัฒนาตนเอง รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาสุภัค วิรโช (จันทร์โอ), 2566) ด้วยเหตุนี้ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในองค์กร จึงต้องมีวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่องค์กรต้องใส่ใจ เพราะเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มศักยภาพการทำงานและการตัดสินใจ ซึ่งทำให้มั่นใจได้ว่าทุกคนจะสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะความรู้ความเชี่ยวชาญที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่น ฉะนั้น การสะสม การจัดเก็บหรือการแบ่งปันความรู้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรเกิดวัฒนธรรมที่มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ (ประทีป โสดา, 2566)

ภารกิจที่เป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาทั้ง 4 งาน การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักเพราะเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวปฏิบัติ การประเมินการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบมีความต่อเนื่อง (อักษรวดี มณีพรหม, 2566) การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะโดยในทางตรงหรือทางอ้อมจนเกิดผลสำเร็จ มีการมอบอำนาจสร้างความไว้วางใจ ย่อมสร้างความพึงพอใจให้ครูผู้สอนจนมีความรู้สึกสบายใจ เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถจนงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหารสถานศึกษา (วิสนีย์ นุราช, 2566) จากรายงานการวิจัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ทำให้ความสามารถแก้ปัญหาสูงขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติทางบวกของนักเรียนดีขึ้น และทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานสูงขึ้น (ณัฐพงษ์ คำเขิน, 2566) และการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ยังมีผลต่อการบริหารความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและความมั่นคงก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู เห็นได้จากการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับสูงร้อยละ 85 พยากรณ์ว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะส่งผลให้เกิดความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้น .928 หน่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (วิระ บุตรฤทธิ์, 2566) ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญต่อการนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมา

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
678

ใช้บริหารงานวิชาการโดยให้ร่วมตัดสินใจวางแผนบริหารงานจะส่งผลให้ครูนำแผนไปปฏิบัติเกิดการประเมินผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ (วาฤทัย ภูรินิรันดร์, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 (2566) ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่แบบพหุวัฒนธรรม การขับเคลื่อนภารกิจโดยใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน ยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ทั้งนี้โดยมีปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนเป็นโอกาสในการจัดการศึกษาให้บรรลุผล สังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลายทั้งด้านภาษาและอาชีพสนับสนุนช่วยเหลือการศึกษา องค์กรเอกชนได้สนับสนุนช่วยเหลือการศึกษาให้เด็กที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งการมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่มีความร่มรื่น มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง จุดแข็งภายในและโอกาสที่ส่งเสริมภายนอก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดตาก เพื่อให้มีการพัฒนาการบริหารจัดการและระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเชิงพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ที่มีเขตบริการทางการศึกษาในปกครองของอำเภอพบพระ จังหวัดตาก พื้นที่ตั้งของโรงเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ในหุบเหวตามภูเขาในชุมชนชาวพื้นเมือง ลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมแบบพหุวัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบกับบุคลากรครูส่วนใหญ่จะเป็นคนจากต่างจังหวัด ด้วยเหตุนี้จึงพบปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่มีความแตกต่างทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้แบบองค์รวมโดยการใช้พื้นที่เป็นฐานการจัด การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 และแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัดตาก โดยมุ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 ว่ามีสภาพปัจจุบันและปัญหาเป็นอย่างไร มีประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้นได้อย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น สถานศึกษารวมถึงหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบริบททางการศึกษาคล้ายคลึงกันได้นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลบรรลุจุดมุ่งหมายตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาของชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
679

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านแหล่งข้อมูล และด้านตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

3.1.1 มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการจัดการความรู้ ใช้การสังเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมการบริหารสถานศึกษาและการจัดการความรู้ แล้วบูรณาการเป็นเนื้อหาการวิจัย 4 ด้านคือ การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้ และการมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้ ตามลำดับ

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 แหล่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

3.1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 306 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 19 คน ครูผู้สอน จำนวน 287 คน

3.1.2.2 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ประสบการณ์การบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1.3.1 สภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.1.3.2 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เป็นแบบผสม (Mixed-method research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
680

ตาก เขต 2 ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เก็บข้อมูลกับประชากรด้วยแบบสอบถาม มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 รวม 306 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบ เป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน กำหนดความหมายของระดับสภาพการบริหาร ไว้ดังนี้

5 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบกำหนดคำตอบให้สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple response) มีขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน

3. การสร้างและทดลองเครื่องมือ มีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 และการบริหารแบบมีส่วนร่วม สังเคราะห์หาความสอดคล้องกำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างนิยามปฏิบัติการและตัวชี้วัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

3.2 สร้างข้อคำถามตามกรอบที่กำหนด ได้ข้อคำถามสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 40 ข้อ และปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 20 ข้อ

3.3 เสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ตรวจความถูกต้องการใช้ภาษา ความสอดคล้องกับเนื้อหาและความเหมาะสม ให้ข้อแนะนำเพื่อปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.4 นำร่างแบบสอบถามมาปรับปรุง เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คนประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ

3.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .980

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
681

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น เพื่อขออนุเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยการส่งมอบหนังสือต่อผู้บริหารสถานศึกษา แจกแบบสอบถาม ชี้แจงทำความเข้าใจและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืน และเดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบ จำนวน 306 ฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูปตามประเภทของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติกำหนดคือ

1.1 กลุ่มนักวิชาการทางการศึกษา ได้แก่ นักวิชาการที่เป็นอาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไม่ต่ำกว่าวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับบัณฑิตศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่หรือผู้อำนวยการกลุ่มงานและผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา คุณวุฒิไม่ต่ำกว่ามหาบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และปฏิบัติงานในตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีงบประมาณ จำนวน 3 คน

1.3 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญามหาบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีวิธีการสร้างและทดลองเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำผลขั้นตอนที่ 1 สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อ และปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ข้อที่ค่าร้อยละสูงที่สุดแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อ นำข้อมาสรุปอุปนัย เพื่อยกร่างเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตทั้ง 4 ด้าน

2.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจความถูกต้องการใช้ภาษา ความครอบคลุมและความสอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง

2.3 จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่ เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานขออนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการส่วนตัว เสนอชื่อและขอหนังสือแต่งตั้งจากบัณฑิตวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ส่งหนังสือ แบบสัมภาษณ์ นัดหมายและดำเนินการตามกำหนด

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
682

นำบันทึกผลการสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์มาพิมพ์สรุปรวมรายด้านเรียงเป็นรายบุคคลแล้วสรุปอุปนัย วิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็นด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจง จัดลำดับตามความถี่ เสนอในรูปตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ อภิปรายใต้ตารางด้วยความเรียง

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 โดยรวม

ด้าน	รายการ	สภาพการปฏิบัติ			อันดับ
		μ	σ	แปลผล	
1	การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการความรู้	4.09	0.42	มาก	2
2	การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้	4.08	0.43	มาก	3
3	การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้	4.15	0.44	มาก	1
4	การมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้	4.00	0.50	มาก	4
	รวมเฉลี่ย	**4.08**	**0.40**	**มาก**	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้ สูงที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้ ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมนำผลการประเมินมาร่วมกันใช้ปรับปรุงระบบการบริการเพื่อการเข้าถึงความรู้ของบุคลากรและผู้เรียน และร่วมกันจัดทำรายงานผล ระบุผลสำเร็จ ปัญหาและแนวทางพัฒนาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างเป็นระบบ ร่วมติดตามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการนำความรู้ไปปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการความรู้ โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการดำเนินการจัดการความรู้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผน สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมกำหนดวิธีการสืบค้น แสวงหาความรู้ตามลักษณะและประเภทของแหล่งความรู้ และครูมีส่วนร่วมกำหนดวิธีนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ครูมีส่วนร่วมพัฒนาโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อการเข้าถึงความรู้ยุคดิจิทัลของบุคลากรและผู้เรียน สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วน

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
683

ร่วมส่งเสริมบุคลากรนำความรู้ในบุคคลและประสบการณ์มาสร้างเป็นความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง และครูมีส่วนร่วมจัดทำฐานข้อมูลคลังความรู้ สืบค้นใช้ประโยชน์โดยใช้เทคโนโลยีทันสมัยสะดวกต่อการเข้าถึง ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้ โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ครูมีส่วนร่วมจัดทำแผนกำกับ ติดตามปฏิบัติงานจัดการความรู้เป็นระบบทุกขั้นตอนและเผยแพร่ให้ทุกฝ่ายทราบ สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมแต่งตั้งกรรมการให้ทำหน้าที่ปรับปรุงคัดกรองความรู้เดิมที่ไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์ออกจากการจัดเก็บ และครูมีส่วนร่วมรับผิดชอบประเมินผลการดำเนินการจัดการความรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึง ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้ โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนในการจัดการเรียนการสอน สูงที่สุด รองลงมา คือ ครูมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและกระบวนการนำความรู้ไปปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาชัดเจน และครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการใช้ความรู้พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามลำดับ

2. ปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละสูงสุดปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21

ด้าน	ปัญหารายข้อที่มีค่าร้อยละสูงสุด	สภาพของปัญหา	
		ร้อยละ	ลำดับ
1	ครูมีส่วนร่วมสะสมและนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมาร่วมกันวิเคราะห์ วางแผนการนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึง	12.10	3
2	สถานศึกษามีรูปแบบวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ อย่างยืดหยุ่น และบูรณาการตรงตามสถานการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม	19.95	1
3	ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกำกับ ติดตามการปฏิบัติการจัดการความรู้ที่เป็นระบบครบทุกขั้นตอนและมีการเผยแพร่ให้ทุกฝ่ายรับทราบอย่างทั่วถึง	9.81	4
4	ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา	19.68	2

ตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
684

ในศตวรรษที่ 21 มีปัญหาการมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ที่สถานศึกษายังมีรูปแบบวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ อย่างยืดหยุ่น และบูรณาการตรงตามสถานการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนได้ไม่เหมาะสมสูงที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาต้องให้มีการร่วมกันระดมความคิด เสนอทางเลือก สร้างรูปแบบวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเสาะหาความรู้ในตัวบุคคลและในท้องถิ่นอย่างหลากหลาย ยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการบูรณาให้สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหารายด้านมีดังนี้

การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการความรู้ ครูมีส่วนร่วมสะสมและนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมาร่วมกันวิเคราะห์วางแผนการนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึง สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมรับผิดชอบการเก็บรวบรวมสะสมความรู้ที่เป็นประสบการณ์ความสำเร็จของบุคคล วัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติอย่างเป็นระบบ และครูมีส่วนร่วมกำหนดแหล่งความรู้ในตัวบุคคลจากครูต้นแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนตรงการใช้ความรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ รูปแบบวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้มีความยืดหยุ่น บูรณาการตรงตามสถานการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในสถานศึกษาเพื่อการเข้าถึงแหล่ง ความรู้ในยุคดิจิทัล และบุคลากรและครูต้นแบบให้ความร่วมมือแบ่งปันองค์ความรู้ในกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเปิดเผยด้วยความเต็มใจ ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้ การจัดทำแผนกำกับ ติดตามการปฏิบัติการจัดการความรู้เป็นระบบครบทุกขั้นตอนและมีการเผยแพร่ให้ทุกฝ่ายรับทราบอย่างทั่วถึง สูงที่สุด รองลงมาคือ มีการนำผลการประเมินร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและอุปสรรคการจัดการความรู้ใช้เป็นข้อมูลการพัฒนาของสถานศึกษา และ ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมคัดกรองความรู้จากการเก็บรวบรวมให้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงและให้เป็นปัจจุบันทันสมัยอยู่เสมอ ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้ ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและกระบวนการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างชัดเจน และ ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

3. ผลการหาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงความถี่แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 สูงที่สุดรายด้าน

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
685

ด้าน	ข้อเสนอแนะรายด้านที่มีความถี่สูงสุด	ระดับความคิดเห็น	
		ความถี่	ลำดับ
1	สถานศึกษาควรจัดเวทีให้ครูร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และแนวทางการจัดการความรู้ พร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน	6	4
2	สถานศึกษาควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเข้าถึงพื้นที่ความรู้ของครูอย่างง่าย สะดวกและรวดเร็ว	7	2
3	สถานศึกษาควรมีการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโดยจัดทำแผนการกำกับ การจัดการความรู้ที่ชัดเจน ทุกขั้นตอนและสื่อสารให้ครูทุกคนทราบอย่างทั่วถึง	9	1
4	สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผล กำหนดนโยบาย แนวทาง การนำความรู้ไปใช้บริหารและจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม	7	2

ตารางที่ 3 พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรมีการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโดยจัดทำแผนการกำกับการจัดการความรู้ที่ชัดเจน ทุกขั้นตอนและสื่อสารให้ครูทุกคนทราบอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมเป็นระบบทุกขั้นตอนมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะแต่ละด้าน ดังนี้

การมีส่วนร่วมวางแผนจัดการความรู้ สถานศึกษาควรจัดเวทีให้ครูร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และแนวทางการจัดการความรู้ พร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรสนับสนุนให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ PLC นำความรู้เดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง และควรมีการจัดทำระบบแหล่งความรู้และฐานข้อมูลให้ชัดเจน ให้เข้าถึงใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวก รวดเร็วอย่างทั่วถึง ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเข้าถึงพื้นที่ความรู้ของครูอย่างง่าย สะดวกและรวดเร็ว สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรจัดสรรเวลาการจัดการความรู้ กำหนดตารางงานให้ครูร่วมกันใช้เทคโนโลยีวางแผน รวบรวมและแลกเปลี่ยนความรู้กันเป็นรูปธรรม และควรสนับสนุนการนำความรู้จากปราชญ์ชุมชนมาจัดเก็บในฐานข้อมูลดิจิทัลและใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการความรู้ สถานศึกษาควรมีการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินโดยจัดทำแผนการกำกับการจัด การความรู้ที่ชัดเจนทุกขั้นและสื่อสารให้ครูทุกคนทราบ สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรมีการใช้เทคโนโลยีพัฒนาระบบคัดกรองและการจัดเก็บองค์ความรู้ของสถานศึกษาร่วมกัน และควรเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงและการพัฒนาการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
686

การมีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการความรู้ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผล กำหนดนโยบาย แนวทางการนำความรู้ไปใช้บริหารและจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม สูงที่สุด รองลงมาคือ ควรสนับสนุนให้ครูนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและบริบทของผู้เรียน และมีการพัฒนาระบบการรายงานผลและติดตามผลการใช้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะการบริหารเพื่อใช้จุดประกายให้ทุกภาคส่วนเกิดการยอมรับ รับรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนที่ต้องทำงานควบคู่กับผู้บริหารด้วยความทุ่มเทความเต็มใจอย่างเต็มกำลังความสามารถ เป็นการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมให้มีความต่อเนื่องตั้งอยู่บนพื้นฐานการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในวิถีแห่งประชาธิปไตย ครูมีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลการดำเนินการจัดการความรู้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผนพัฒนาโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อการเข้าถึงความรู้ในยุคดิจิทัลของบุคลากรและผู้เรียน ร่วมจัดทำแผนกำกับ ติดตามการปฏิบัติการจัดการความรู้เป็นระบบครบทุกขั้นตอนและเผยแพร่ให้ทุกฝ่ายทราบได้ทั่วถึง วิเคราะห์ผลการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) กล่าวว่า องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม มี 4 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารงานที่มีรูปแบบวิธีการเดียวกัน การวางแผนปฏิบัติงานด้วยกัน สมาชิกมีส่วนร่วมวางแผนตัดสินใจรับผิดชอบผลที่จะเกิดขึ้นในองค์กร และสอดคล้องกับการวิจัยของชนกานต์ พันธุ์ศรี (2567) เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็กในอำเภอเมืองตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อยคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ตามลำดับ และวาฤทัย ภูรินิรันดร์ (2567) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสหวิทยาเขตพรานลานไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อยคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตามลำดับ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ สร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมให้เป็นค่านิยมของสถานศึกษาที่ชัดเจน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมแบบร่วมคิด ร่วมทำและให้ความสำคัญต่อส่วนรวม สอดคล้อง

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
687

กับผลการวิจัยของ Osman Atikah S. (2020) พบว่า การบริหารสู่ความเป็นเลิศแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่มีการพัฒนาวิสัยทัศน์และกำหนดค่านิยมได้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ให้ความสำคัญในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของนักเรียนเป็นสำคัญ

ปัญหาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ พบว่า รูปแบบวิธีการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้มีความยืดหยุ่นบูรณาการตรงตามสถานการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาความรู้ในตัวบุคคลทั้งในสถานศึกษาและในท้องชุมชนท้องถิ่น มีสภาพต่ำที่สุด ทำให้การบูรณาการความรู้อย่างยืดหยุ่นไม่สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับการวิจัยของนริศรา ประศาสตร์ศิลป์ (2565) เรื่อง การจัดการความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า ปัญหาการส่งเสริมการเรียนรู้รวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายหรือแฝงอยู่ในที่ต่าง ๆ ต่ำที่สุดเช่นกัน ดังนั้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิด เสนอรูปแบบวิธีการใช้เทคโนโลยีจัดการความรู้ที่ยืดหยุ่นรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อการปฏิบัติงานร่วมกันให้สำเร็จอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการวิจัยของ Nichols (2020) วิจัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน พบว่า การมีส่วนร่วมรับรู้มีผลเชิงบวกต่อความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในงาน

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนเพื่อจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเลย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการความรู้ สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเข้าถึงพื้นที่ความรู้ของครูอย่างง่าย สะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เชื่อมโยงโอกาสการเข้าถึงองค์ความรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่ไม่ซับซ้อน สะดวก รวดเร็วและมีความถูกต้อง ช่วยทำให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของดุสิตา เลาหพันธุ์ (2566) เรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ยุคใหม่สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด พบว่า สถานศึกษาควรมีการบริหารโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ทันการเปลี่ยนแปลง โปร่งใส สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ครูร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมควบคุมและร่วมประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของครูด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยการสนับสนุนให้เข้าฝึกอบรมพัฒนาทักษะให้เกิดสมรรถนะเทคโนโลยีที่ทันสมัยอยู่เสมอ สอดคล้องกับการวิจัยของ Adiyono, et al. (2024) ศึกษาการมีส่วนร่วมเรียนรู้ในยุคดิจิทัล นวัตกรรมทางเทคโนโลยีและกลยุทธ์ทางการศึกษาเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
688

ของนักเรียน พบว่า การได้รับการพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่มีประสิทธิภาพเพื่อการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของนักเรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานและร่วมจัดการความรู้โดยมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนให้มีการแสดงความคิดเห็น สร้างวิสัยทัศน์ ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลตามเป้าหมาย

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีโครงการพัฒนาสมรรถนะด้านศาสตร์การสอนเพื่อพัฒนาการกำกับ ติดตามและประเมินผลการจัดการความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้สามารถวางแผนจัดทำปฏิทินกำกับ ติดตาม นิเทศและให้ความช่วยเหลือครูผู้สอนในการนำความรู้ที่ได้จากการคัดสรร แสวงหาและการแลกเปลี่ยนแบ่งปันไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์จนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดควรมีการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้กำหนดเป็นนโยบายให้การสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในกำกับให้ประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการเป็นองค์กรการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาและความต้องการของผู้รับบริการทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. กลุ่มโรงเรียนควรมีกิจกรรมร่วมกันให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้โอกาสครู ได้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์จากการจัดการความรู้ในสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการถ่ายโอนแนวคิด วิธีการให้นำไปประยุกต์พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายครู ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน เพื่อใช้เป็นสื่อกลางการติดต่อ ประชาสัมพันธ์ให้มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในชุมชน เปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ มีการร่วมกันประยุกต์ใช้กระบวนการสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์การจัดการความรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้โอกาสครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลในการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการจัดการความรู้ที่ได้จากการสืบค้นแสวงหาจากชุมชนตามบริบทสถานศึกษาให้มีการถ่ายโอน แบ่งปันและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
689

4. ครูผู้สอนควรมีความตระหนัก ให้ความสำคัญกับการวางแผนจัดการความรู้ ร่วมแสวงหา สืบค้น และคัดกรอง เก็บรวบรวมความรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาให้เป็นระบบ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือจัดเก็บและให้บริการเพื่อสืบค้นนำกลับไปใช้ใหม่ที่สะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนจัดการความรู้ยุคดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรทางการศึกษาอื่น

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการความรู้ด้วยกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรทางการศึกษาอื่น

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการประเมินผลการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรทางการศึกษาอื่น

4. ควรมีการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการใช้วงจรการบริหารคุณภาพ PDCA ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *นโยบายและจุดเน้นปีงบประมาณ 2567.* https://www.moe.go.th/360

ชนกานต์ พันธุ์ศรี. (2567). แนวทางการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็กในอำเภอเมืองตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(6), 72–81.

ณัฐพงษ์ คำเขิน. (2566). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษในเครือข่ายการส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษ เขต 3* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

ดุสิตา เลาหพันธ์. (2566). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ , 3*(5), 811–834.

นริศรา ประศาสตร์ศิลป์. (2565). *การเปรียบเทียบการจัดการความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม].

ประทีป โสดา. (2566). *แนวทางการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาธุรกิจคั่วกาแฟของบริษัทเอสเพรสโซ่* [สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ].

พระมหาสุภัค วิรโช (จันทร์โอ). (2566). *รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท 4* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)
690

วาฤทัย ภูรินิรันดร์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการและการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสหวิทยาเขตพรานลานไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(6), 144–154.

วิระ บุตรฤทธิ์. (2566). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในยุควิถีชีวิตใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

วิสนีย์ นุราช. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10*(7), 275–285.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570.* กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570.* กระทรวงศึกษาธิการ.

อักษรวดี มณีพรหม. (2566). *การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในจังหวัดพังงา* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี].

Adiyono, A., et al. (2024). Learning interaction in the digital era: Technology innovation and education management strategies to enhance students' engagement. *Journal of Research in Instructional, 1*(4), 206–208. https://journal.unipa.ac.id

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity.* World Development.

Nichols, H. (2020). *The effect of participative management on workplace belonging* [Master's thesis, Pepperdine University].

Osman Atikah, S. (2020). *Leading for excellence* [Doctoral dissertation, Brandman University].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Experiences in Applying Artificial Intelligence for Designing Learning Management among Student Teachers during Teaching Practicum: A Case Study of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

กุลชาติ พันธุวรกุล[1], เมษา นวลศรี[2*]

[1,2] มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Kullachat Pantuworakul[1], Mesa Nuansri[2]
[1,2] Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Patronage, Pathum Thani Province, Thailand
✉:* mesa@vru.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 03 June 2026; Revised: 16 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และ 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่มสำหรับนักศึกษา และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษามีประสบการณ์มีการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดทำรายงาน และเอกสารทางการศึกษา โดยมีลักษณะการใช้ AI ในฐานะเครื่องมือช่วยสนับสนุนการคิดการร่างงาน และการจัดระบบงาน ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและความเป็นระบบในการทำงาน แต่ยังคงต้องอาศัยการปรับแก้และการตัดสินเชิงวิชาชีพของครูเป็นสำคัญ และ 2) แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์ได้จำนวน 16 แนวทาง โดย AI มีบทบาทเป็นเครื่องมือสนับสนุนการออกแบบการเรียนรู้ การสร้างสื่อ การพัฒนากิจกรรม การวัดและประเมินผล และการจัดทำเอกสารทางการศึกษา ทั้งนี้ การใช้ AI

จำเป็นต้องคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมกับผู้เรียน และประเด็นด้านจริยธรรมทางการศึกษาอย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู, การออกแบบการจัดการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) investigate the experiences of applying artificial intelligence (AI) in designing learning management among student teachers during their teaching practicum, and 2) examine guidelines for applying AI in designing learning management among student teachers. The key informants consisted of 10 student teachers and 7 educational experts, selected through purposive sampling. The research instruments included a focus group discussion guide for student teachers and a semi-structured interview protocol for educational experts. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that 1) student teachers had experiences of applying AI in learning management across four aspects: instructional design, instructional media and learning activity design, learning assessment, and preparation of academic reports and educational documents. AI was mainly used as a supportive tool for idea generation, drafting, and structuring work, which enhanced efficiency and organizational quality in task completion. However, its use still required revision and professional judgment by teachers to ensure appropriateness in real classroom contexts. In addition, 2) sixteen guidelines for applying AI in learning management were synthesized. AI played a supportive role in instructional design, media creation, activity development, assessment, and educational documentation. Nevertheless, its application must consider data accuracy, learner appropriateness, and ethical issues in education in a comprehensive manner.

Keywords: Artificial Intelligence, Student Teachers, Learning Management Design

1. บทนำ

ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลให้การเรียนการสอนต้องปรับรูปแบบไปสู่การใช้สื่อ เทคโนโลยี และแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างกว้างขวาง การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดการแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2023) ในบริบทดังกล่าว สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีการศึกษาได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการเลือกใช้สื่อ การออกแบบกิจกรรม และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบการเรียนการสอน ที่เน้นการวางแผนอย่างเป็นระบบและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการยกระดับการออกแบบการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้น (Holmes, Bialik & Fadel, 2019)

ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้หลากหลายมิติ เช่น การสร้างเนื้อหาอัตโนมัติ การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การสร้างสื่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และการให้ข้อเสนอแนะเฉพาะบุคคล (Personalized feedback) ซึ่งช่วยให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ

ศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2021) นอกจากนี้ เครื่องมือ AI เช่น ระบบสร้างข้อความ (Generative AI) ยังช่วยสนับสนุนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของครูและผู้เรียน รวมถึงช่วยลดภาระงานด้านเอกสารและการเตรียมการสอน (Luckin, Holmes, Griffiths & Forcier, 2022) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า AI จะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ แต่การนำไปใช้จริงยังคงมีข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีของผู้สอน ความไม่มั่นใจในการใช้ AI อย่างเหมาะสม ความเสี่ยงด้านความถูกต้องของข้อมูล และประเด็นด้านจริยธรรม เช่น การลอกเลียนผลงาน ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และการพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป (Holmes Bialik & Fadel, 2019; OECD, 2023) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของครูและนักศึกษาครูในการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณและมีความรับผิดชอบจึงเป็นประเด็นสำคัญในระบบการศึกษา

ในบริบทของการผลิตครูในประเทศไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมีพันธกิจสำคัญในการผลิตบัณฑิตครูที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพ เนื่องจากเป็นช่วงที่นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา การประยุกต์ใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาครูในยุคปัจจุบัน จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในบริบทการศึกษา พบว่า แม้ผู้เรียนและผู้สอนจะมีการนำ AI มาใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้นในระดับอุดมศึกษา แต่ลักษณะการใช้งานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับพื้นฐานหรือการใช้งานทั่วไป เช่น การค้นหาข้อมูล การช่วยเขียนเนื้อหา การสรุปสาระสำคัญ หรือการสนับสนุนงานด้านเอกสาร มากกว่าการนำไปใช้เชิงลึกในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีระบบและสอดคล้องกับหลักการทางการสอน (Holmes, Bialik & Fadel, 2019; Zawacki-Richter et al., 2019) ในบริบทของครูและนักศึกษาครู ซึ่งเป็นกลุ่มสำคัญในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในห้องเรียนจริง พบว่า ความสามารถในการใช้ AI ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะความฉลาดรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งครอบคลุมถึงความเข้าใจการทำงานของ AI การเลือกใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสม และการประเมินความถูกต้องของข้อมูล งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า AI literacy เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการนำ AI ไปใช้ในการเรียนการสอน (Ng, Leung, Chu & Qiao 2021)

นอกจากความฉลาดรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) แล้ว การอธิบายการประยุกต์ใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูยังสามารถพิจารณาผ่านกรอบแนวคิด Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) ของ Mishra and Koehler (2006) ซึ่งอธิบายว่าประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนมิได้ขึ้นอยู่กับความสามารถด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge: CK) ความรู้ด้านวิธีสอน (Pedagogical Knowledge: PK) และความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge: TK) เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ในบริบทของการใช้ AI นักศึกษาครูจึงจำเป็นต้องสามารถเลือกใช้เครื่องมือ AI ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรม และบริบทของผู้เรียน เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้มากกว่าการทดแทนบทบาทของครู (Mishra & Koehler, 2006)

ขณะเดียวกัน แนวคิดความฉลาดรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ได้รับการเสนอให้เป็นสมรรถนะสำคัญของพลเมืองและครูในศตวรรษที่ 21 โดยครอบคลุมทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติในการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ ตระหนักถึงข้อจำกัดของระบบ AI รวมถึงสามารถใช้ AI ได้อย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม (Ng et al., 2021; Long & Magerko, 2020) การมี AI Literacy จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิผลของการนำ AI ไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ การนำ AI มาใช้ในการศึกษาควรตั้งอยู่บนแนวคิด Human-Centered AI ซึ่งให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะผู้ตัดสินใจหลัก โดยมองว่า AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานและการเรียนรู้ของมนุษย์ ไม่ใช่ผู้แทนที่การตัดสินใจทางวิชาชีพของครู แนวคิดดังกล่าวเน้นการใช้ AI อย่างโปร่งใส คำนึงถึงจริยธรรม ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบ และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Shneiderman, 2022; UNESCO, 2021) ในบริบทของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การประยุกต์ใช้ AI อย่างเหมาะสมจึงควรเกิดจากการผสมผสานระหว่างความรู้ทางวิชาชีพครู ความฉลาดรู้ด้าน AI และการตระหนักถึงบทบาทของมนุษย์ในการออกแบบการเรียนรู้

ดังนั้น การศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม การใช้ AI มุมมอง การรับรู้ ปัญหา และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจริงในบริบทของการฝึกสอน รวมทั้งสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ AI อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู การออกแบบการเรียนรู้ และการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศในระยะยาว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาครูที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา 2) มีประสบการณ์ในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ และ 3) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 1 คือ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม โดยพัฒนาขึ้นเพื่อศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) การจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มโดยออกแบบคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายประสบการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง จากนั้นตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษาและเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหารายข้อ (Content validity index: I-CVI) ของทุกข้อคำถามมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหารวมทั้งฉบับ (Scale-level content validity index: S-CVI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ I-CVI ควรมีค่าตั้งแต่ 0.78 ขึ้นไป และ ค่า S-CVI ควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป จึงจะถือว่าอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก (Polit & Beck, 2006)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยมีกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ผู้วิจัยประสานงานกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขอความยินยอมในการบันทึกเสียง

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 10 คน

3.4 การสนทนากลุ่มดำเนินการตามแนวคำถามที่กำหนด โดยครอบคลุมประเด็นการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา

3.5 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) และการบันทึกเสียงตลอดกระบวนการสนทนา

3.6 ภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนถัดไป

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim) จากนั้นอ่านและทบทวนข้อมูลหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ก่อนดำเนินการกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorizing) โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของการวิจัยที่ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา แล้วจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญ (Themes) ที่สะท้อนประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยรายละเอียดวิธีดำนินการวิจัย ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 7 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ จำนวน 3 คน ครูพี่เลี้ยง จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา 2 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา 2) มีประสบการณ์ หรือผลงานที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ และ 3) มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 2 คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview guide) ซึ่งเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 ซึ่งสะท้อนประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ โดยออกแบบคำถามปลายเปิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านหลักการ วิธีการ และข้อควรระวัง จากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (กลุ่มเดิม) พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหารายข้อ (Item-level content validity index: I-CVI) ของทุกข้อคำถามมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหารวมทั้งฉบับ (Scale-level content validity Index: S-CVI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในระดับดีมากและผ่านเกณฑ์ทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์ของ Polit and Beck (2006)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยมีกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด และประสานงานเพื่อขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขอความยินยอมในการบันทึกเสียง

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน

3.4 การสัมภาษณ์ดำเนินการตามแนวคำถามที่พัฒนาไว้

3.5 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกภาคสนามตลอดกระบวนการสัมภาษณ์

3.6 ภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ในระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการอ่านทบทวนข้อมูลหลายรอบ เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลโดยรวมและบริบทของผู้ให้ข้อมูล ก่อนดำเนินการให้รหัสข้อมูลแบบเปิด (Open Coding) เพื่อระบุประเด็นสำคัญจากข้อความและกำหนดรหัสเบื้องต้น (Initial Codes) ที่สะท้อนประสบการณ์ มุมมอง และการรับรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ภายหลังการให้รหัสเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันอย่างต่อเนื่อง (Constant Comparative Analysis) และจัดกลุ่มรหัสที่มีความสัมพันธ์กันเข้าสู่หมวดหมู่ย่อย (Subcategories) จากนั้นดำเนินการให้รหัสแบบแกน (Axial Coding) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ต่าง ๆ ทั้งในด้านสาเหตุ เงื่อนไข กระบวนการ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ต่อมาผู้วิจัยได้คัดเลือกและสังเคราะห์หมวดหมู่หลักที่มีความสำคัญ (Selective Coding) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเด็นหลัก (Theme Development) โดยพิจารณาแบบแผนความสอดคล้อง และความสัมพันธ์ของหมวดหมู่ต่าง ๆ เพื่อสะท้อนประสบการณ์ร่วมของผู้ให้ข้อมูล

ตัวอย่างเช่น ข้อมูลดิบที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “AI ช่วยคิดกิจกรรมการเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น” “ช่วยสร้างใบงานและสื่อการสอนได้ทันเวลา” และ “ลดเวลาในการเตรียมการสอน” ถูกกำหนดเป็นรหัสเบื้องต้น ได้แก่ การประหยัดเวลา การช่วยสร้างสื่อ และการสนับสนุนการวางแผนการสอน ก่อนจัดรวมเป็นหมวดหมู่ย่อยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครู และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักเรื่อง “AI ในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการออกแบบการจัดการเรียนรู้”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงผล การวิเคราะห์ในระยะที่ 2 กับผลการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อสังเคราะห์แนวทางที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยระยะที่ 1 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการตรวจสอบความสอดคล้องของการให้รหัสข้อมูลร่วมกับผู้วิจัยร่วม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและลดอคติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้านหลัก โดยลักษณะการใช้สะท้อนถึงระยะเปลี่ยนผ่านของการใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ ผู้ใช้สามารถใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างชัดเจน แต่ยังคงต้องอาศัยการตัดสินเชิงวิชาชีพของตนเองในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทจริงของห้องเรียน ทั้งนี้สามารถอธิบายเป็นรายด้าน ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้

นักศึกษาครูใช้ AI อย่างแพร่หลายในการช่วยออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผน เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดลำดับเนื้อหา และการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เบื้องต้น ซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการเตรียมการสอนและเพิ่มความหลากหลายของแนวคิดในการออกแบบ อย่างไรก็ตาม แม้ AI จะสามารถสร้างโครงสร้างแผนได้อย่างเป็นระบบ แต่ยังไม่สามารถสะท้อนความแตกต่างของผู้เรียนในบริบทจริงได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้นักศึกษาครูต้องนำผลลัพธ์ที่ได้ไปปรับแก้ให้เหมาะสม

“เวลาออกแบบแผน หนูจะเริ่มจากให้ AI ช่วยร่างมาก่อน มันช่วยให้เห็นภาพรวมเร็วขึ้น แต่พอเอาไปใช้จริง หนูต้องกลับมาปรับให้เข้ากับนักเรียน เพราะเด็กแต่ละห้องไม่เหมือนกัน” (นักศึกษา 2)

“AI ให้แผนมาค่อนข้างดีในเชิงโครงสร้าง แต่บางครั้งเนื้อหามันยากเกินสำหรับเด็กของเรา เลยต้องลดระดับลง และเพิ่มตัวอย่างที่ใกล้ตัวมากขึ้น” (นักศึกษา 5)

“มันช่วยคิดในภาพกว้างได้ แต่ยังไม่สามารถแทนการวิเคราะห์ผู้เรียนจริง ๆ ได้ เพราะเรารู้จักเด็กมากกว่า AI” (นักศึกษา 6)

2) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้

AI มีบทบาทสำคัญในการช่วยนักศึกษาครูสร้างสื่อและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการสร้างภาพประกอบ สื่อดิจิทัล และใบงาน ซึ่งส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจมากขึ้น และช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสื่อจะมีความทันสมัยและหลากหลาย แต่รูปแบบของกิจกรรมยังคงอิงอยู่กับแนวทางเดิม และยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

“หนูใช้ AI ช่วยทำภาพประกอบกับใบงาน ทำให้สื่อดูน่าสนใจขึ้น เด็กก็สนใจมากขึ้นกว่าการใช้สื่อแบบเดิม” (นักศึกษา 4)

“AI ช่วยให้คิดกิจกรรมได้หลากหลายขึ้น แต่สุดท้ายก็ยังเป็นกิจกรรมแบบเดิม เช่น ถาม-ตอบ หรือทำใบงาน เพียงแค่เปลี่ยนรูปแบบให้ดูดีขึ้น” (นักศึกษา 6)

“ยังไม่ได้ใช้ AI ปรับกิจกรรมให้เหมาะกับเด็กแต่ละคนจริง ๆ เพราะยังไม่รู้ว่าจะใช้ยังไงให้ลึกขนาดนั้น” (นักศึกษา 7)

3) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

นักศึกษาครูใช้ AI อย่างแพร่หลายในการสร้างข้อสอบ แบบทดสอบ และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งช่วยลดภาระงานและเพิ่มความสะดวกในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญในด้านความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ทำให้ผู้ใช้ต้องมีการตรวจสอบและปรับแก้ก่อนนำไปใช้จริง กล่าวคือ AI มีบทบาทในการสนับสนุนเชิงเทคนิค แต่ยังไม่สามารถแทนที่การตัดสินเชิงวิชาชีพของครูได้

“การใช้ AI ช่วยออกข้อสอบทำให้ประหยัดเวลาไปเยอะมาก เพราะไม่ต้องเริ่มคิดจากศูนย์” (นักศึกษา 6)

“บางข้อที่ AI ให้มาไม่ตรงกับจุดประสงค์ที่เราต้องการวัด ต้องกลับมาแก้ไขเองทั้งหมดก่อนใช้จริง” (นักศึกษา 8)

“ยังไม่กล้าใช้แบบไม่ตรวจ เพราะไม่มั่นใจว่ามันจะถูกต้องหรือเหมาะกับเด็กหรือเปล่า” (นักศึกษา 10)

4) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา

นักศึกษาครูส่วนใหญ่ใช้ AI ในการช่วยจัดทำรายงาน แผนการจัดการเรียนรู้ และเอกสารทางการศึกษา โดยระบุว่ามีการนำไปใช้กับงานวิจัยในชั้นเรียน เอกสารบันทึกหลังการสอน ใบงานหรือแบบสะท้อนคิดที่ส่งคณะครุศาสตร์ รวมถึงเอกสารประกอบการประเมินและพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งนี้ นักศึกษายังใช้ AI ในลักษณะช่วยคิดเชิงไอเดีย หรือเป็นแนวทาง (guideline) ในการกำหนดประเด็นและโครงสร้างเนื้อหา ก่อนนำไปพัฒนาต่อด้วยตนเอง ทำให้สามารถดำเนินงานได้รวดเร็วขึ้นและมีความเป็นระบบมากขึ้น

“เวลาทำรายงานหรือแผนการสอน หนูจะใช้ AI ช่วยเรียบเรียง ทำให้เสร็จเร็วขึ้นมาก และดูเป็นทางการขึ้น” (นักศึกษา 3)

“เวลาทำเอกสารส่งคณะ เช่น ใบงานหรือ reflection sheet หนูจะให้ AI ช่วยเสนอประเด็นก่อน แล้วหนูค่อยเลือกและพัฒนาให้ตรงกับบริบทการสอนของตัวเอง” (นักศึกษา 5)

“AI ช่วยได้จริง แต่ต้องตรวจทุกครั้ง เพราะบางเนื้อหายังไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับสิ่งที่เราต้องการสื่อ” (นักศึกษา 7)

4.2 ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และข้อมูลการสนทนากลุ่มนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูมีลักษณะการใช้ที่หลากหลายและครอบคลุมกระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลายมิติ ทั้งด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการ

เรียนรู้ และการจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา โดยสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ AI ได้จำนวนทั้งสิ้น 16 แนวทาง

ทั้งนี้ แนวทางที่สังเคราะห์ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทของ AI ในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการคิดที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ ลดภาระงานเชิงเทคนิค และส่งเสริมความเป็นระบบของงานทางวิชาชีพครู อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ดังกล่าวยังต้องตั้งอยู่บนฐานของการตัดสินใจเชิงวิชาชีพของครูผู้สอน รวมถึงการคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรม เช่น ความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมของเนื้อหา และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แนวทาง โดยจัดกลุ่มตามประเด็นหลัก 4 ด้าน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ประเด็นหลัก	แนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้
1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้	1) ใช้ AI ช่วยร่างโครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เป็นกรอบตั้งต้นในการจัดระบบองค์ประกอบของแผน เช่น จุดประสงค์ สาระสำคัญ กิจกรรม และการประเมินผล ทั้งนี้ช่วยในเชิงการเสนอไอเดีย และส่งเสริมความเป็นระบบในการวางแผน
	2) ใช้ AI สนับสนุนการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยช่วยเสนอระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning behavior) เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรและบริบทผู้เรียน
	3) ใช้ AI ช่วยจัดลำดับเนื้อหาและขั้นตอนการสอน โดยช่วยวิเคราะห์ความต่อเนื่องของเนื้อหาเพื่อให้การเรียนรู้เป็นลำดับขั้นมากขึ้น
	4) ใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยระดมแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างทางเลือกที่หลากหลาย
	ข้อควรระวัง ผู้ใช้ต้องตระหนักถึงความถูกต้องของเนื้อหาที่ AI สร้างขึ้น โดยหลีกเลี่ยงการยอมรับข้อมูลโดยไม่ตรวจสอบ และต้องรักษาความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพของครูในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย
2. การออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้	1) ใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยสร้างไอเดียกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) โดยช่วยให้ผู้สอนได้แนวทางกิจกรรมใหม่ ๆ ก่อนนำไปคัดเลือกและปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ประเด็นหลัก	แนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้
	2) ใช้ AI ช่วยสร้างสื่อเบื้องต้น เช่น ภาพประกอบ ใบงาน หรือสื่อดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นต้นแบบ (Prototype) ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่อยอดให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน
	3) ใช้ AI ช่วยเสนอรูปแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือหรือการแก้ปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิดและการลงมือปฏิบัติ
	4) ใช้ข้อมูลจาก AI นำมาปรับให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน โดยคำนึงถึงระดับความสามารถ ความสนใจ และบริบทของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเฉพาะบุคคล (Differentiated learning) และมีประสิทธิภาพมากขึ้น
	ข้อควรระวัง ควรระวังการละเมิดลิขสิทธิ์ของสื่อที่ AI สร้างขึ้น และต้องตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหาเพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนหรืออคติ (Bias) ที่อาจส่งผลต่อผู้เรียน
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	1) ใช้ AI ช่วยสร้างข้อสอบและแบบทดสอบเบื้องต้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวัดผล ลดเวลาในการออกแบบ และเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบคำถาม ก่อนนำไปปรับแก้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
	2) ใช้ AI สนับสนุนการออกแบบเครื่องมือประเมิน เช่น Rubrics และแบบสังเกตพฤติกรรม โดยช่วยกำหนดระดับคุณภาพและตัวชี้วัดเบื้องต้น เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาเครื่องมือให้เป็นระบบมากขึ้น
	3) ใช้ AI ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อสอบกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Alignment) เพื่อช่วยปรับข้อสอบให้ครอบคลุมเนื้อหาและระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัดก่อนการนำไปใช้จริง
	4) ใช้ AI ช่วยตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือวัดผล เช่น ความชัดเจนของภาษาระดับความยาก และความเหมาะสมของข้อคำถาม เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพและเหมาะสมต่อการใช้งานจริง
	ข้อควรระวัง ควรคำนึงถึงความเป็นธรรมในการประเมินผล (Fairness) และหลีกเลี่ยงการใช้ AI สร้างข้อสอบโดยไม่ตรวจสอบ ซึ่งอาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนหรือความไม่ยุติธรรมต่อผู้เรียน

ประเด็นหลัก	แนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้
4. การจัดทำรายงานและเอกสารทางการศึกษา	1) ใช้ AI ช่วยร่างรายงานและเอกสารทางวิชาชีพ เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ รายงานการจัดการเรียนรู้ และเอกสารทางวิชาการ โดยช่วยจัดระบบเนื้อหาเบื้องต้นให้มีความเป็นลำดับและเป็นทางการมากขึ้น
	2) ใช้ AI ช่วยจัดระบบงานวิจัยในชั้นเรียน โดยเสนอแนวทางการเรียบเรียง เช่น การเรียงลำดับหัวข้อ องค์ประกอบ และกรอบการเขียนรายงาน เพื่อช่วยให้การจัดทำงานวิจัยมีความเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น
	3) ใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยคิดประเด็นสำหรับบันทึกหลังการสอนและแบบสะท้อนคิด โดยเสนอประเด็นหรือคำถามนำ เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการทบทวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน
	4) ใช้ AI สนับสนุนการจัดทำเอกสารประกอบการประเมินและพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและความเป็นระบบ โดยช่วยลดภาระในการจัดทำเอกสาร และช่วยจัดโครงสร้างและเสนอแนวทางการจัดเรียงข้อมูล ทำให้เอกสารมีความเป็นระบบและจัดทำได้รวดเร็วขึ้น
	ข้อควรระวัง ควรหลีกเลี่ยงการใช้ AI แทนการเขียนเชิงวิชาชีพทั้งหมด และต้องให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ทางวิชาการ (Academic integrity) โดยระบุการใช้งานอย่างเหมาะสมและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเสมอ

5. อภิปรายผล

5.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ การออกแบบสื่อและกิจกรรม การวัดและประเมินผล และการจัดทำเอกสารทางการศึกษา โดยลักษณะการใช้ส่วนใหญ่เป็นการใช้ AI เพื่อช่วยคิด ช่วยร่าง และช่วยจัดระบบงาน มากกว่าการใช้เพื่อแทนที่การตัดสินใจของนักศึกษาเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักศึกษาครูยังอยู่ในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จึงยังต้องอาศัยประสบการณ์จริงในห้องเรียน คำแนะนำจากครูพี่เลี้ยง และการปรับตามบริบทของผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียน ทำให้ AI ถูกใช้ในฐานะเครื่องมือช่วยทำงานมากกว่าผู้ตัดสินใจแทนครู กล่าวคือ AI มีบทบาทช่วยลดภาระงานในขั้นเตรียมการสอน เช่น การร่างแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบข้อสอบ การสร้างสื่อ หรือการเสนอแนวคิดเบื้องต้น แต่เมื่อนำไปใช้จริง นักศึกษาครูจะต้องเป็นผู้ตรวจสอบ ปรับแก้ และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบท เพราะข้อมูลที่ AI สร้างขึ้นยังไม่สามารถสะท้อนความแตกต่างของผู้เรียนในห้องเรียนจริงได้ครบถ้วน เช่น ระดับความสามารถ ความสนใจ หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามแนวคิด TPACK ของ Mishra and Koehler (2006) ที่อธิบายว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากการใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่

ต้องเกิดจากการบูรณาการระหว่างความรู้เนื้อหา (Content knowledge) ความรู้ด้านการสอน (Pedagogical knowledge) และความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological knowledge) กล่าวคือ แม้ AI จะช่วยสนับสนุนด้านเทคโนโลยีได้ดี แต่หากขาดการเชื่อมโยงกับความรู้ด้านการสอนและบริบทผู้เรียน ก็ยังไม่สามารถทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ แนวคิดของ Vygotsky (1978) ยังช่วยอธิบายได้ว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนและการทำงานของครูเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในบริบทจริง ไม่สามารถพึ่งพาระบบหรือเครื่องมืออัตโนมัติได้ทั้งหมด ดังนั้น AI จึงไม่สามารถเข้าใจบริบทในห้องเรียนได้เท่ากับครูผู้สอนที่อยู่ในสถานการณ์จริง ส่งผลให้ครูยังจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจในการปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสม ในทำนองเดียวกัน Holmes, Bialik and Fadel (2019) ได้ชี้ให้เห็นว่า AI ในการศึกษามีบทบาทช่วยสนับสนุนงานของครู เช่น การลดภาระงานเอกสาร การช่วยออกแบบสื่อ หรือการสร้างข้อสอบ แต่ยังไม่สามารถแทนที่การตัดสินใจเชิงวิชาชีพของครูได้ เนื่องจากการสอนต้องอาศัยการเข้าใจผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง AI ยังมีข้อจำกัดในประเด็นเหล่านี้ สำหรับบริบทประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2568) ได้เสนอแนวทางในการนำ AI มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยมีบทบาทสำคัญในลักษณะของการเป็นเครื่องมือช่วยเรียนรู้และช่วยสอนมากกว่าการแทนที่ครูโดยตรง อาทิ ใช้เป็นระบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized learning) ซึ่ง AI สามารถปรับเนื้อหา วิธีการสอน และระดับความยากง่ายให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนได้ ทำให้ผู้เรียนที่มีความสามารถหรือความเร็วในการเรียนแตกต่างกันสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเองอย่างเหมาะสมมากขึ้น หรือ ใช้ในฐานะเป็นผู้ช่วยสอนออนไลน์ (Virtual tutors) ซึ่ง AI ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการตอบคำถาม อธิบายเนื้อหา และให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่ผู้เรียน เช่น ChatGPT, Gemini หรือ Duolingo ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และมีแหล่งช่วยทบทวนความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน นอกจากนี้สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ โดย AI สามารถนำข้อมูลผลการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาวิเคราะห์ เพื่อระบุจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการปรับปรุงการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งช่วยให้ครูสามารถติดตามและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบและตรงจุดมากยิ่งขึ้น โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า AI ในบริบทของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือสนับสนุนการทำงาน” มากกว่าการเป็น “ตัวแทนการตัดสินใจทางการสอน” ซึ่งแสดงให้เห็นความจำเป็นของบทบาทครูในการเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับบริบทจริงของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

5.2 จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถ สรุปได้จำนวน 16 แนวทาง ซึ่งครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการจัดทำเอกสารทางวิชาชีพ โดยแนวทางดังกล่าวสะท้อนมุมมองของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นว่า AI สามารถสนับสนุนการทำงานของครูได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะงานที่มีลักษณะเป็นขั้นตอน มีโครงสร้างชัดเจน และสามารถทำซ้ำได้ ในภาพรวม AI มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดภาระงานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบการเรียนรู้ เช่น การช่วยร่างแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างสื่อการสอน และการพัฒนาข้อสอบ

เบื้องต้น ซึ่งช่วยให้ครูมีแนวทางเริ่มต้นในการทำงานได้รวดเร็วขึ้น และสามารถนำเวลาไปเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น สอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2021) ที่ระบุว่า AI สามารถสนับสนุนการศึกษาผ่าน 3 บทบาทสำคัญ ได้แก่ การสร้างเนื้อหา (Content creation) การออกแบบการเรียนรู้ (Learning design) และการสนับสนุนการประเมินผล (Assessment support) อย่างไรก็ตาม แม้ AI จะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ แต่ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าทุกแนวทางยังคงต้องอาศัยการตัดสินใจเชิงวิชาชีพของครูเป็นหลัก เนื่องจาก AI อาจให้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน หรืออาจมีความคลาดเคลื่อนในบางกรณี ดังนั้น ครูจึงยังคงเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบ ปรับปรุง และตัดสินใจขั้นสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2021) ที่เน้นการใช้ AI ภายใต้กรอบ “Human-centered AI” หรือการให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Shulman (1986) ที่เสนอแนวคิด Pedagogical content knowledge (PCK) ซึ่งอธิบายว่าครูจำเป็นต้องบูรณาการความรู้เนื้อหา ความรู้ด้านวิธีการสอน และความเข้าใจผู้เรียนเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ยังไม่สามารถทดแทนได้อย่างสมบูรณ์ แม้จะสามารถสนับสนุนในบางกระบวนการได้ก็ตาม นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ AI มีแนวทางและข้อควรคำนึงดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2568) ได้เสนอแนะไว้ว่า AI เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ช่วยครูออกแบบการเรียนการสอน สร้างสื่อ และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม AI ไม่สามารถแทนครูได้ แต่เป็นเพียงเครื่องมือเสริมที่ช่วยลดภาระงานและเพิ่มคุณภาพการสอน ดังนั้น AI จะเกิดประโยชน์สูงสุดเมื่อถูกใช้ร่วมกับการกำกับดูแลของครูและการใช้อย่างเหมาะสมของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยมีลักษณะการใช้ในฐานะเครื่องมือช่วยสนับสนุนการคิดและการจัดระบบงานมากกว่าการใช้แทนการตัดสินใจของครู และยังพบข้อจำกัดด้านความสอดคล้องกับบริบทผู้เรียน ความถูกต้องของข้อมูล และความมั่นใจในการใช้งานเชิงวิชาชีพ ดังนั้น หน่วยผลิตครูและสถานศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านความฉลาดรู้ปัญญาประดิษฐ์ ให้กับนักศึกษาครูอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการเลือกใช้เครื่องมือ AI อย่างเหมาะสม การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการประยุกต์ใช้ AI ร่วมกับหลักการออกแบบการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อให้สามารถใช้ AI ได้อย่างมีวิจารณญาณและไม่พึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ AI สามารถสังเคราะห์ได้ 16 แนวทาง ครอบคลุมทั้งการออกแบบการเรียนรู้ สื่อและกิจกรรม การวัดและประเมินผล และการจัดทำเอกสารทางการศึกษา โดยยังคงต้องอาศัยการตัดสินใจของครูเป็นสำคัญ จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการ AI กับศาสตร์การสอน เพื่อให้นักศึกษาครูสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการออกแบบ

การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการรักษาบทบาทความเป็นครูในฐานะผู้ตัดสินใจหลักทางวิชาชีพ รวมทั้งควรเน้นย้ำประเด็นจริยธรรมทางการศึกษา เช่น ความถูกต้องของข้อมูล ความเป็นธรรมในการวัดผล และความซื่อสัตย์ทางวิชาการในการใช้ AI

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังอยู่ในลักษณะการใช้เชิงสนับสนุน และยังมีข้อจำกัดด้านความลึกของการประยุกต์ใช้ในบริบทการออกแบบการเรียนรู้จริง รวมถึงข้อจำกัดด้านความสามารถในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังครูประจำการในระดับการศึกษาที่หลากหลาย หรือเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาครูกับครูที่มีประสบการณ์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของการใช้ AI ในมิติของประสบการณ์วิชาชีพที่แตกต่างกัน

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า การใช้ AI ยังมีประเด็นด้านความถูกต้องของข้อมูลความเหมาะสมกับผู้เรียน และความเสี่ยงด้านจริยธรรม จึงควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ AI ต่อกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) การตัดสินใจทางวิชาชีพของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว รวมทั้งควรพัฒนาโมเดลหรือแนวทางการใช้ AI ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเป็นระบบ และสอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *คู่มือการใช้ AI สำหรับครู นักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครองในประเทศไทย พ.ศ. 2568*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning. Center for Curriculum Redesign. Retrieved from https://curriculumredesign.org/our-work/artificial-intelligence-in-education/

Long, D., & Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. Retrieved from https://dl.acm.org/doi/epdf/10.1145/3313831.3376727

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2022). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education*. Pearson.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017–1054.

Ng, D. T. K., Leung, J. K. L., Chu, S. K. W., & Qiao, M. S. (2021). AI literacy: Definition, teaching, evaluation and ethical issues. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, *2*(100041), 1-11.

OECD. (2023). *AI in education: Challenges and opportunities for sustainable development*. Paris: OECD Publishing.

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, *29*(5), 489–497.

Shneiderman, B. (2022). *Human-centered AI*. Oxford University Press.

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher, 15*(2), 4–14.

UNESCO. (2021). *AI and education: Guidance for policy-makers*. UNESCO. Retrieved February 3, 2026, from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Massachusetts: Harvard University Press.

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, *16*(39), 1-27.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในพื้นที่ภาคตะวันออก

The Current Conditions, Desired Conditions, and Priority Needs for Internal Supervision Promoting Active Learning in Schools under the Provincial Administrative Organizations in the Eastern Region

ณัฐพร อุดง[1], เมษา นวลศรี[2*] , สุวิทย์ ฝ่ายสงค์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ประเทศไทย

Nataporn Udong[1], Mesa Nuansri[2], Suwit Faisong[3]

[1,2,3]Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province, Thailand

✉: * mesa@vru.ac.th

(*Author Corresponding Email)

Received: 26 June 2026; Revised: 07 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 320 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index Modified: $PNI_{modified}$) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 3.683, SD = 0.491) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.827, SD = 0.390) เมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.319) รองลงมา คือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ($PNI_{modified}$ = 0.312) การสร้างความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.311) การวางแผนการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.307) และการดำเนินการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.305) ตามลำดับ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการประเมินผลและการนำผลการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การนิเทศภายใน, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

This research aimed to investigate the current state, desirable state, and priority needs of internal supervision promoting active learning in schools under the Provincial Administrative Organizations in the Eastern Region. The sample consisted of 320 school administrators and teachers selected through stratified random sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with a content validity index (IOC) ranging from 0.80 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.99. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index Modified ($PNI_{modified}$). The findings revealed that the overall current state of internal supervision promoting active learning was at a high level (M = 3.683, SD = 0.491), whereas the overall desirable state was at the highest level (M = 4.827, SD = 0.390). Regarding the priority needs, the highest-ranked aspect was evaluation and reporting of internal supervision ($PNI_{modified}$ = 0.319), followed by problem and needs analysis ($PNI_{modified}$ = 0.312), enhancing understanding of internal supervision ($PNI_{modified}$ = 0.311), planning for internal supervision ($PNI_{modified}$ = 0.307), and implementation of internal supervision ($PNI_{modified}$ = 0.305), respectively. The findings indicate that schools should emphasize the systematic development of internal supervision, particularly strengthening evaluation and the utilization of supervision results to improve active learning management, thereby continuously enhancing the quality of educational management.

Keywords: Internal Supervision, Active Learning, Provincial Administrative Organizations

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในชีวิตจริง นโยบายการศึกษาของประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน (อดิศักดิ์ สุดเสน่หา, 2567) โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (พวงอ้อย ไชยดี, 2564) ทั้งนี้ ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกขึ้นอยู่กับศักยภาพของครูและการสนับสนุนจากสถานศึกษา โดยเฉพาะการนิเทศภายในซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา กำกับติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและนโยบายทางการศึกษา (โกวิทย์ สีวัง, 2566; กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว, 2562)

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (จักรกฤษณ์ กังหัน, 2565; สายวินิตย์ ดวงสนาม, 2561) ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยกระบวนการนิเทศช่วยให้

สถานศึกษาได้รับสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง (พวงอ้อย ไชยดี, 2564) สถานศึกษาจึงควรบริหารจัดการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควบคู่กับการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำผลการนิเทศมาใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครู (โกวิทย์ สีวัง, 2566) อันจะนำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การนิเทศภายในจึงมิได้มีบทบาทเพียงการกำกับหรือตรวจสอบการปฏิบัติงานของครูเท่านั้น หากยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน โดย ณัฐพร เดชทะสอน (2568) พบว่า การนิเทศภายในมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะด้านการวางแผน การดำเนินการนิเทศ การประเมินผล และการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับ ภีชาวิชญ์ ยางงาม (2564) ที่ระบุว่า การนิเทศภายในช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู พร้อมทั้งส่งเสริมการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานและเป้าหมายของสถานศึกษา อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิผล

สถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ แม้ว่าจะมีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามนโยบายของภาครัฐ แต่ยังพบว่าการนิเทศภายในเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกขาดข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานและความต้องการจำเป็นที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สะท้อนช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก จำนวน 1,419 คน (สำนักงานศึกษาธิการภาค 8, 2567; สำนักงานศึกษาธิการภาค 9, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้จำนวน 302 คน แต่เพื่อชดเชยแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไปผู้วิจัยจึงปรับเป็นจำนวน 320 คน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครอบคลุม 5 ด้าน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดคะแนนตั้งแต่ 5 = มากที่สุด ถึง 1 = น้อยที่สุด

การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างแบบสอบถาม

2) กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกัน

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา และรูปแบบของแบบสอบถาม

4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความสอดคล้องด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ ค่า IOC มากกว่า 0.5 (พิสิษฐ ตัณฑวณิช, 2561) จึงสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งจากการคำนวณพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

5) นำข้อคำถามไปปรับปรุงตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ และจัดทำเป็นแบบสอบถาม

6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try - out) กับครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ต้องการให้เป็นของการนิเทศภายในของสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา โดยค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้ต้องมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) (Cronbach, 1970) ตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (ปราณี มีหาญพงษ์, 2561) จึงจะสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งผลการหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .99

7) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามในการวิจัยให้โรงเรียนที่สุ่มตัวอย่างมาได้เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการส่งหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ พร้อมกันนี้ได้แนบแบบประเมินออนไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แพลตฟอร์ม Google Forms โดยครูสามารถตอบแบบประเมินได้โดยการแสกน QR Code

2) ผู้วิจัยรวบรวม และติดตามแบบสอบถามทางออนไลน์จนครบตามจำนวนที่กำหนด

3) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป

4) ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งสิทธิของผู้ตอบแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ตอบแบบสอบถามเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ และสามารถปฏิเสธหรือยุติการตอบแบบสอบถามได้ทุกเมื่อโดยไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ข้อมูลที่ได้รับถูกเก็บรักษาเป็นความลับ ไม่นำเสนอข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ และใช้เพื่อประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น นอกจากนี้ แบบสอบถามออนไลน์ได้รับการกำหนดให้ผู้ตอบสามารถตอบได้เพียงหนึ่งครั้ง และผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความซ้ำซ้อนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของการตอบข้อคำถาม และวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลผลค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามเกณฑ์ของ Best (1977) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แปลว่า สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แปลว่า มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แปลว่า สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แปลว่า สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แปลว่า สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) การประเมินความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในของสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา โดยกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ มาเรียงลำดับโดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็นหรือ Modified Priority Needs Index : $PNI_{modified}$ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) สูตรการคำนวณดังนี้

$$PNI_{modified} = \frac{(I-D)}{D}$$

โดย $PNI_{modified}$ หมายถึง ดัชนีอันดับความต้องการจำเป็น
D (Degree of success) หมายถึง ค่าเฉลี่ยสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน
I (Importance) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์

แปลผล PNI โดยข้อดัชนี $PNI_{modified}$ สูง แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นระดับสูง มากกว่าข้อรายการที่มีค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ต่ำ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบตอบสนองคู่ (Dual response)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลและจัดลำดับความต้องการจำเป็นของแต่ละด้าน จึงเลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้มิได้มุ่งทดสอบสมมติฐานหรือเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง จึงไม่ใช้สถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก ปรากฏผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก (n = 320)

การนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	M	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล	$PNI_{modified}$	ลำดับ
1. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ	3.660	0.530	มาก	4.802	0.412	มากที่สุด	0.312	2
2. การสร้างความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน	3.688	0.495	มาก	4.835	0.382	มากที่สุด	0.311	3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	M	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล	$PNI_{modified}$	ลำดับ
3. การวางแผนการนิเทศภายใน	3.702	0.474	มาก	4.837	0.382	มากที่สุด	0.307	4

4. การดำเนินการนิเทศภายใน	3.714	0.467	มาก	4.846	0.372	มากที่สุด	0.305	5
5. การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน	3.650	0.488	มาก	4.815	0.404	มากที่สุด	0.319	1
เฉลี่ยรวม	**3.683**	**0.491**	**มาก**	**4.827**	**0.390**	**มากที่สุด**	**0.311**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 3.683, SD = 0.491) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินการนิเทศภายใน (M = 3.714, SD = 0.467) รองลงมา คือ การวางแผนการนิเทศภายใน (M = 3.702, SD = 0.474) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน (M = 3.650, SD = 0.488)

ระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.827, SD = 0.390) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินการนิเทศภายใน (M = 4.846, SD = 0.372) รองลงมาคือ การวางแผนการนิเทศภายใน (M = 4.837, SD = 0.382) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ (M = 4.802, SD = 0.412)

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับคือ การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.319) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ($PNI_{modified}$ = 0.312) การสร้างความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.311) การวางแผนการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.307) และการดำเนินการนิเทศภายใน ($PNI_{modified}$ = 0.305)

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก มีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนผ่านกระบวนการนิเทศภายในที่เป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทาง และติดตามผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการนิเทศภายในมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผนการนิเทศภายใน ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจใน

การนิเทศภายใน ด้านการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ และด้านการประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการนำนโยบายและแผนการนิเทศไปสู่การปฏิบัติ การกำกับติดตาม และการให้คำปรึกษาแก่ครูอย่างต่อเนื่อง เป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของธิดารัตน์ หัตถมา (2566) ซึ่งรายงานว่า สภาพการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมาก โดยด้านการติดตามมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนบทบาทของการกำกับและสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของจักรกฤษณ์ กังหัน (2565) ที่พบว่า การดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเอกชนจังหวัดแพร่มีการดำเนินงานในระดับมาก เนื่องจากมีการวางแผน เตรียมความพร้อม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การนิเทศภายในสามารถสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผล

2) ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการดำเนินการนิเทศภายในมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผนการนิเทศภายใน ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน ด้านการประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน และด้านการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับการนิเทศภายในในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยคาดหวังให้การนิเทศเป็นกระบวนการที่มีการวางแผน การกำกับติดตาม การให้คำปรึกษา และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ด้านการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังคาดหวังให้มีการพัฒนาระบบการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์บริบท และการสำรวจความต้องการของครูอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินการนิเทศตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้สอนได้อย่างตรงประเด็น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธัญพิชชา อุ่นรัมย์ (2564) ธีรวุฒิ หอมอินทร์ (2563) สุพัตรา ปาระจูม (2563) และพวงอ้อย ไชยดี (2564) ซึ่งรายงานในทิศทางเดียวกันว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และชี้ให้เห็นว่าการนิเทศที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยการวางแผน การให้คำปรึกษา การติดตามและสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

3) จากการศึกษาพบว่า ความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน รองลงมาคือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ การสร้างความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน การวางแผนการนิเทศภายใน และการดำเนินการนิเทศภายใน ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานศึกษา

จะมีการดำเนินงานนิเทศภายในอยู่แล้วในระดับมาก แต่ยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานศึกษาจะมีการดำเนินงานนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินงานในบางด้านยังไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริหารและครูได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ทำให้สถานศึกษาต้องปรับบทบาทการนิเทศจากการติดตามการปฏิบัติงานไปสู่การเป็นกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับข้อจำกัดด้านระบบการติดตาม ประเมินผล และการนำผลการนิเทศมาใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่พึงประสงค์ในหลายด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการประเมินผลการนิเทศเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาสามารถตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และผลลัพธ์ของการพัฒนาครูได้อย่างชัดเจน รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกวิทย์ สีวัง (2566) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนอยู่ในด้านการวางแผน การประเมินผล และการสรุปรายงานผลการนิเทศเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา ปาระจูม (2563) ที่พบว่า การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนจำเป็นต้องเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของครู ควบคู่กับการประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การนิเทศตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้รับการนิเทศได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทองคำ อำไพ (2564) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก มีลำดับความสำคัญสูงในด้านการวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการสรุปประเมินผลการนิเทศ ซึ่งสะท้อนว่าการประเมินผลและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนางานเป็นประเด็นที่สถานศึกษายังคงต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ ธีรวุฒิ หอมอินทร์ (2563) ที่ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายใน และพบว่าการวางแผน การวิเคราะห์ผลการสอน และการให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายใน อันนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ วราลักษณ์ อาจวิชัย (2565) ที่พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และพบว่ากระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การติดตามผล และการนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความต้องการจำเป็นที่ปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการประเมินผล การรายงานผล และการนำผลการนิเทศไปใช้ประโยชน์เชิงพัฒนาให้มีความชัดเจนและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การนิเทศภายในสามารถขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออก มีความต้องการพัฒนาในด้านการประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายในมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ รวมทั้งนำผลการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

6.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา และศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อสมรรถนะครูและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเปรียบเทียบกับสถานศึกษาในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางการนิเทศให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว. (2562). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคประเทศไทย 4.0 ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต].

โกวิทย์ สีวัง. (2566). *แนวทางในการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี].

จักรกฤษณ์ กังหัน. (2565). *สภาพและแนวทางการดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเอกชน จังหวัดแพร่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ณัฐพร เดชทะสอน. (2568). การนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา, 16*(1), 18–37. https://so20.tci-thaijo.org/index.php/JAD/article/view/550

ทองคำ อำไพ. (2564). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ธัญพิชชา อุ่นรัมย์. (2564). *การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบสอนแนะโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ธิดารัตน์ หัตถมา. (2566). *แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ธีรวุฒิ หอมอินทร์. (2563). *การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ปราณี มีหาญพงษ์. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก, 19*(1), 9–15. https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/121885

พวงอ้อย ไชยดี. (2564). *การพัฒนาแนวทางการนิเทศแบบสอนแนะ (Coaching) สำหรับสถานศึกษาสังกัดเทศบาล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

พิสิษฐ ตัณฑวณิช. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24*(2), 3–12. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/174521

ภีชาวิชญ์ ยางงาม. (2564). *กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

วราลักษณ์ อาจวิชัย. (2565). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

สายวินิตย์ ดวงสนาม. (2561). *การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].

สุพัตรา ปาระจุม. (2563). *การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานศึกษาธิการภาค 8. (2567). *สารสนเทศด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานศึกษาธิการภาค 9. (2567). *สารสนเทศด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* กระทรวงศึกษาธิการ.

อดิศักดิ์ สุดเสน่หา. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกระบวนการทางคณิตศาสตร์ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารบัณฑิตวิจัย, 11*(2), 123–136. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/banditvijai/article/view/241132

Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). Harper & Row.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Journal of Buddhist Education and Research
ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

Guidelines for Promoting Student Support System Operations Using Collaborative Network Mechanisms in Schools under Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office

เพชรรัตน์ อมรพลัง[1], เมษา นวลศรี[2*], สุวิทย์ ฝ่ายสงค์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ประเทศไทย

Petcharat Amonparang[1], Mesa Nuansri[2], Suwit Faisong[3]
[1,2,3]Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province, Thailand
✉: *mesa@vru.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 27 June 2026; Revised: 11 July 2026; Accepted: 20 July 2026
©The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าว การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (*M*) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบประเมินรับรองคุณภาพแนวทางปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ (IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M*=2.52, *SD*=0.83) สำหรับสภาพการดำเนินงานระบบกลไกเครือข่ายความร่วมมือ6 ขั้นตอน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M*=3.13, *SD*=1.06) 2) แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น มี 30 แนวทาง โดยผสานกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลัก 5 ด้าน เข้ากับกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ซึ่งผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ยืนยันสอดคล้องกันว่า แนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการทั้งหมดมีความเหมาะสมและความความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, กลไกเครือข่ายความร่วมมือ, แนวทางการส่งเสริม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current problems and operational states of student support systems utilizing collaborative network mechanisms in schools under the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, and 2) to explore guidelines for promoting the operation of these student support systems. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved studying the problems and operational states of the student support systems among a sample of 337 school administrators and teachers responsible for the system. The research instrument was a questionnaire with an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.80 to 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.94. Data were analyzed using frequency, percentage, mean (M), and standard deviation (*SD*). Phase 2 focused on developing, verifying, and validating the guidelines by 9 experts. The evaluation instrument assessed suitability, feasibility, and utility, with an IOC ranging from 0.60 to 1.00. Data were analyzed using mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) overall, the problems in student support were at a moderate level (M = 2.52, SD = 0.83), while the overall operational state of the 6-step collaborative network mechanism was also at a moderate level (M = 3.13, SD = 1.06); 2) the developed guidelines for promoting the student support system comprised 30 approaches, which integrated the 5 core student support processes with the 6-step collaborative network mechanism. The quality validation by the 9 experts consistently confirmed that all integrated practical guidelines possessed suitability and feasibility for actual school implementation at a high level, while utility was at the highest level.

Keywords: Student Support System, Collaborative Network Mechanism, Guidelines for Promotion

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลและกระแสโลกาภิวัตน์ ได้สร้างผลกระทบและสิ่งท้าทายอย่างกว้างขวางต่อโครงสร้างทางสังคมและการบริหารจัดการศึกษา ส่งผลให้ภาคการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวรับมือกับความผันผวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้วางรากฐานสำคัญในการเน้นย้ำเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม สอดรับกับนโยบายเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ (2564) ที่มุ่งเน้นสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เรียนเชิงรุก ตลอดจนการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างทั่วถึงผ่านรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกลไกการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีระบบและแบบแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาถือเป็นกระบวนการบริหารจัดการและปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามระบบที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนการป้องกัน

และแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) และกรมสุขภาพจิต (2551) อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับภัยคุกคามรอบด้านและปัญหาทางสังคมที่มีความซับซ้อนหลากมิติ เช่น ปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ การติดเกม ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยเรียน ตลอดจนปัญหายาเสพติด สภาพปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงมากขึ้น และส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

จากข้อมูลสารสนเทศและบริบทเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ติดแนวชายแดน ยิ่งส่งผลให้สถานศึกษาเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อน แม้สถานศึกษาจะมีการขับเคลื่อนกระบวนการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอยู่แล้ว แต่ผลการดำเนินงานในภาพรวมยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดสำคัญหลายประการ เช่น การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ระบบการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอกยังไม่ทั่วถึง และที่สำคัญคือขาดการบริหารจัดการและการประสานทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นระบบ การขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชายแดนจึงไม่สามารถอาศัยเพียงกลไกหรือศักยภาพภายในสถานศึกษาเพียงลำพังได้ แต่จำเป็นต้องจัดวางรูปแบบการบริหารจัดการเชิงรุกที่อาศัยพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามาหนุนเสริม การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (Cooperative Network) เป็นยุทธศาสตร์เชิงการบริหารแนวราบที่ตั้งอยู่บนหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) การนำกลไกเครือข่ายความร่วมมือมาสนับสนุนกระบวนการทำงานผ่านขั้นตอนเชิงระบบ ทั้งการวางแผน การประสานงาน การมอบหมายหน้าที่ การดำเนินการ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา จะช่วยหนุนเสริมกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเข้มแข็งและยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้เครือข่ายภายใน (เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และสภานักเรียน) และเครือข่ายภายนอก (เช่น อปท., รพ.สต., สถานีตำรวจ, และนักสังคมสงเคราะห์) ได้ร่วมกันระดมสรรพกำลังและแบ่งปันทรัพยากร (Resource Sharing) ในการปกป้องดูแล และส่งเสริมผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและทันท่วงที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อหนุนเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของ ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565)

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยการผสานกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลักทั้ง 5 ด้าน เข้ากับกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ในลักษณะโครงสร้างเชิงปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้กลไกเครือข่ายความร่วมมือทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนเชิงระบบและแก้ข้อจำกัดในแต่ละมิติของสภาพปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เชิงลึกและกรอบแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา รวมถึงบริบทที่อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 2,718 คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือครูที่ปรึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำนวน 337 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, P. 608) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว แบบสอบถามแบ่งเป็น 1) สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครอบคลุม 5 กระบวนการ และ 2) สภาพการดำเนินงาน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ โดยวิธีหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence .IOC) โดยเกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า 0.50 ขึ้นไป ซึ่งจากผลการคำนวณพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 – 1.00

จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนบ้านมหาเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผลการคำนวนหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 จากนั้นจัดทำแบบสอบถามให้สมบูรณ์ในรูปแบบ Google Forms เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้รับหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อนำไปประสานงานและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวทางไปรษณีย์ พร้อมแนบลิงก์และรหัสคิวอาร์ (QR Code) สำหรับเข้าถึงแบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms สำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล (Declaration of Helsinki) และเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองและอนุมัติโครงร่างการวิจัยรวมถึงเครื่องมือวิจัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งนี้ ก่อนการเริ่มตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลสิทธิ์การปกป้องและพิทักษ์สิทธิ์ ตลอดจนกระบวนการขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจ (Informed Consent) ไว้ในหน้าแรกของแบบสอบถามออนไลน์อย่างชัดเจน โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถยุติการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลาหากไม่ประสงค์จะเข้าร่วมการวิจัย และข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับขั้นสูงสุด นำเสนอในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น โดยไม่มีการระบุตัวตนหรือส่งผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น

3.2 ผู้วิจัยรวบรวม และติดตามแบบสอบถามทางออนไลน์จนครบตามจำนวนที่กำหนด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป โดยผลการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ได้แบบสอบถามจำนวน 337 ฉบับ คิดเป็นอัตราตอบกลับร้อยละ 100

ทั้งนี้ ในส่วนของการจัดการคลังข้อมูลสารสนเทศที่จัดเก็บผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms ผู้วิจัยได้กำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น และไม่มีการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนของผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรง เช่น ชื่อ นามสกุล หรือหน่วยงานที่สังกัดอย่างเจาะจง ข้อมูลดิบทั้งหมดจะถูกประมวลผลและนำเสนอในภาพรวมทางสถิติเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการฉบับนี้เท่านั้น โดยผู้วิจัยจะทำการลบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวออกจากระบบคลังข้อมูลดิจิทัลอย่างถาวรหลังจากการเผยแพร่บทความวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวปฏิบัติการรักษาความลับและการพิทักษ์สิทธิ์ในมนุษย์อย่างเคร่งครัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดของโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.60 และเพศชายคิดเป็นร้อยละ 40.40 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 52.20 รองลงมาคือผู้มีประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.80 และผู้มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.20 สำหรับขนาดของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.30 รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 46.60 และโรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.10 ตามลำดับ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับมากที่สุด/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับมาก/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับน้อย/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับน้อยที่สุด/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานน้อยที่สุด

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบรับรองแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว

การพัฒนาและตรวจสอบรับรองแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและสร้างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 3 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) เป็นสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินและได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือได้รับรางวัลระดับเหรียญทองในกิจกรรมการประกวดผลงานของกระทรวงศึกษาธิการในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2566–2568)

2) เป็นสถานศึกษาที่มีบริบทเชิงพื้นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดน ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตและสภาพปัญหาที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยนี้

3) เป็นสถานศึกษาที่มีความยินยอมและพร้อมให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลการถอดบทเรียนเพื่อการพัฒนา สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในสถานศึกษาที่คัดเลือก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ปีขึ้นไป โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามในระยะที่ 1 ในส่วนขั้นตอนของกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน และกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ซึ่งนำมาพัฒนาบนแนวคิดโครงสร้างตารางเมทริกซ์ที่ให้กลไกเครือข่ายความร่วมมือทำหน้าที่เป็นกระบวนการจัดการเพื่อปิดช่องว่างและแก้ไขสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละมิติ โดยคัดเลือกประเด็นที่มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดด้านละ 3 ข้อ ที่ได้จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 และนำกรอบแนวคิดวิจัยมาใช้ในการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยประสานงานกับสถานศึกษาต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ทั้ง 3 โรงเรียน พร้อมทั้งเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเองเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขอบเขตประเด็นการสัมภาษณ์ สำหรับการดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล (Declaration of Helsinki) และเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองและอนุมัติโครงร่างการวิจัยรวมถึงเครื่องมือวิจัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายสิทธิ์การปกป้องและพิทักษ์สิทธิ์ในมนุษย์เพื่อขอลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ (Informed Consent) ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับขั้นสูงสุด นำเสนอในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น และไม่มีการระบุตัวตนหรือส่งผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านทั้งสิ้น

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามกำหนดนัดหมาย พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

ทั้งนี้ ในกระบวนการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ยึดมั่นในหลักการรักษาความลับทางวิชาการและการคุ้มครองสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกแปลงรหัสเพื่อไม่ให้สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลหลักได้ และจะถูกทำลายทิ้งทันทีหลังสิ้นสุดการเผยแพร่งานวิจัย กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) ดำเนินการโดยการส่งผลสรุปการถอดบทเรียนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบยืนยันอีกครั้ง เพื่อรับประกันความเที่ยงตรงทางวิชาการและเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สูงสุด

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา มีขั้นตอนเริ่มจากการถอดเทปบันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์แบบคำต่อคำ โดยทำความเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง การกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) เพื่อคัดแยกและจัดหมวดหมู่ข้อความที่มีประเด็นความหมายสอดคล้องกัน (Categorization) จากนั้นจึงทำการสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปความเชื่อมโยง เพื่อให้ได้ร่างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) แหล่งข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารและการสัมภาษณ์ที่ได้จากผลการวิจัยในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาจัดทำแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบบันทึกการสังเคราะห์ข้อมูลของแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้รับหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อนำไปประสานงานและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวและเอกสารประกอบการวิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสัมภาษณ์ รวมถึงกระบวนการขอความยินยอมในการให้สิทธิ์สัมภาษณ์และการรักษาความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัดตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ก่อนดำเนินการนัดหมายวัน เวลา ในการเข้าทำการสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน

4) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และประมวลสรุปผลข้อมูลตามแบบสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ร่างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ของสถานศึกษาที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและประเมินรับรองคุณภาพแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาจำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือ โดยการเลือกแบบเจาะจง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้

มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อและกำหนดเกณฑ์ ค่า IOC มากกว่า 0.5 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) การคำนวนพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยในขั้นตอนการเข้าพบเพื่อส่งมอบและรับคืนแบบประเมินฉบับร่างนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ ตลอดจนกระบวนการขอความยินยอมในการให้ข้อมูลและสิทธิ์ในการพิทักษ์ข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านพิจารณาและลงนามยินยอมเข้าร่วมการประเมินด้วยความสมัครใจ

3.2 ผู้วิจัยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแนวทางฉบับร่างไปยังผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและรับคืนเมื่อได้ข้อสรุป จึงจะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (*M*) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยเพื่อตัดสินระดับคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Best (1977) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน (n = 337)

รายด้านกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	*M*	*SD*	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	2.62	0.94	ปานกลาง
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	2.53	0.90	ปานกลาง
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	2.49	0.87	น้อย
4. ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน	2.48	0.98	น้อย
5. ด้านการส่งต่อ	2.45	0.93	น้อย
ภาพรวม	**2.52**	**0.83**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (*M* = 2.52, *SD*= 0.83) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (*M*= 2.62, *SD* = 0.94) รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน (*M*= 2.53, *SD* = 0.90) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน (*M* = 2.49, *SD* = 0.87) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน (*M* = 2.48, *SD* = 0.98) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งต่อ (*M*= 2.45, *SD* = 0.93) ตามลำดับ

2) ผลการศึกษาสภาพดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา 6 ขั้นตอน (n = 337)

ขั้นตอนกลไกเครือข่ายความร่วมมือ	*M*	*SD*	แปลผล
1. การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ	3.51	1.13	มาก
2. การประสานเครือข่ายความร่วมมือ	3.53	1.05	มาก
3. การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ	3.39	1.09	ปานกลาง
4. การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ	3.48	1.02	ปานกลาง

5. การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ	2.45	0.93	น้อย
6. การปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายฯ	3.44	1.11	ปานกลาง
ภาพรวม	**3.13**	**1.06**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M* = 3.13, *SD* = 1.06) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ขั้นตอนการประสานเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 3.53, *SD* = 1.05) รองลงมาคือ ขั้นตอนการวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 3.51, *SD* = 1.13) และด้านที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 2.45, *SD* = 0.93)

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) การสร้างแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพที่ได้จากการถอดบทเรียนสถานศึกษาต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โดยนำกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน มาเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนเพื่อมุ่งแก้ไขสภาพปัญหาและหนุนเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ตามบริบทเชิงพื้นที่ โดยสามารถสกัดออกมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มุ่งเน้นการใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาฐานข้อมูลนักเรียนไม่เป็นปัจจุบัน และข้อจำกัดในการเยี่ยมบ้านเชิงพื้นที่ โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ โรงเรียนประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อกำหนดปฏิทินการดำเนินงาน บูรณาการเป้าหมาย และวางกรอบการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนร่วมกัน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ดำเนินการสร้างความเข้าใจและประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและหนุนเสริมครูที่ปรึกษาในการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเชิงลึก

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบภารกิจให้ภาคีเครือข่ายภายในและภายนอกร่วมกันจัดเก็บและบันทึกข้อมูลคัดกรองระเบียนสะสม (PDR) อย่างเป็นระบบตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ และจัดทำเวทีประชาคมย่อยระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียน เพื่อให้สถานศึกษามีคลังข้อมูลเชิงลึกที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ติดตาม ตรวจสอบความถูกต้อง และประเมินความพึงพอใจของภาคีเครือข่ายต่อระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศและการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมคลังข้อมูลดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และมีความปลอดภัยของข้อมูลสูงสุด

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน มุ่งใช้กลไกเครือข่ายเข้ามาช่วยเพิ่มความแม่นยำในการจำแนกกลุ่มเป้าหมาย (กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา) โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดทิศทาง เกณฑ์การประเมิน และวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขในการจำแนกกลุ่มผู้เรียนให้ชัดเจน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ เชื่อมโยงความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก ได้แก่ นักจิตวิทยาโรงพยาบาลชุมชน และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบภารกิจให้ภาคีเครือข่ายชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสังเกต พฤติกรรม และเฝ้าระวังผู้เรียนในมิติต่าง ๆ นอกเหนือจากเวลาเรียนในสถานศึกษา

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ จัดประชุมภาคีเครือข่ายร่วมกันระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียนเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ตีความแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) และร่วมรับรองผลการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นเอกฉันท์

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ประเมินความเที่ยงตรง ความสอดคล้องของเครื่องมือและกลไกการจำแนกกลุ่มนักเรียนว่าสามารถสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงได้เพียงใด

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ปรับปรุงเกณฑ์และพัฒนาเครื่องมือคัดกรองของเครือข่ายให้มีความยืดหยุ่น เท่าทันต่อสถานการณ์ และสอดคล้องกับพฤติกรรมเสี่ยงรูปแบบใหม่ ๆ ของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มุ่งยกระดับกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) ให้มีประสิทธิภาพเชิงรุก โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ วางแผน ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างโรงเรียน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง และเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ประสานงานดึงศักยภาพและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาผู้เรียน

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบหมายบทบาทให้เครือข่ายภายนอกที่มีองค์ความรู้เฉพาะทางเข้ามาทำหน้าที่เป็นวิทยากร หรือผู้ร่วมจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมโฮมรูมเชิงรุก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความสนใจ และร่วมกันระดมทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณหนุนเสริมศักยภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ จัดระบบการประเมินผลความพึงพอใจเชิงสถิติและติดตามการเติบโตทางพฤติกรรมเชิงบวกของทักษะชีวิตผู้เรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำผลสะท้อนกลับมาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมพัฒนา

ขีดความสามารถของเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องเป็นเนื้อเดียวกันและยั่งยืน

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีจุดมุ่งหมายเพื่อปิดรอยต่ออุปสรรคกรณีครูขาดทักษะการให้คำปรึกษาเชิงลึกและปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ ประชุมวางแผนจัดระบบการคุ้มครอง ความปลอดภัยและช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับหน่วยงานด้านความมั่นคง ฝ่ายปกครอง และฝ่ายสาธารณสุขในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ สร้างช่องทางการประสานงานและบูรณาการการทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับสถานีตำรวจภูธรในท้องที่ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระแก้ว (พมจ.)

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ จัดตั้งและมอบภารกิจให้กลุ่มเครือข่ายแกนนำเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยใช้กลไกสภานักเรียน เครือข่ายสารวัตรนักเรียน และกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนจัดกระบวนการให้คำปรึกษาเชิงลึก (Counseling) โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ติดตามและประเมินผลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยวัดจากอัตราการลดลงของปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำข้อมูลมาถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุง ระบบเฝ้าระวังและสร้างกลไกเผชิญเหตุหรือระงับเหตุฉุกเฉินของเครือข่ายให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และทันท่วงที

5. ด้านการส่งต่อ มุ่งสร้างระบบส่งต่อที่ไร้รอยต่อ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดทางกฎหมายและทักษะเฉพาะทาง โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ ประชุมร่วมระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานปลายทางเพื่อร่วมกันจัดทำกรอบแนวทาง (Flowchart) และขั้นตอนการส่งต่อทั้งภายในและภายนอกให้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ประสานงานสร้างภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดที่รองรับการดูแลเฉพาะทาง ได้แก่ โรงพยาบาลสระแก้ว (กลุ่มงานจิตเวช/จิตแพทย์เด็ก) และบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสระแก้ว

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ กำหนดบทบาทผู้รับผิดชอบหลักและจัดให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารสายตรงเฉพาะกิจ (Hotline/Fast Track) สำหรับจัดการกรณีวิกฤตหรือเคสเร่งด่วน

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการส่งตัวนักเรียนเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูเฉพาะทางตามระบบ พร้อมทั้งร่วมกันระดมทรัพยากรช่วยเหลือเยียวยาทั้งด้านร่างกายและจิตใจในระหว่างกระบวนการ

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ตรวจสอบ ติดตามความก้าวหน้า และติดตามผลการฟื้นฟูเยียวยาของนักเรียนหลังจากการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ทบทวนข้อจำกัดและปัญหาในกระบวนการส่งต่อเพื่อ

นำมาปรับปรุงลดขั้นตอนทางธุรการที่ซับซ้อน ทำให้เกิดกระบวนการช่วยเหลือที่รวดเร็ว ปลอดภัย และเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อตัวนักเรียน

2) ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลฯ (n = 337)

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ	**ความเหมาะสม**			**ความเป็นไปได้**			**ความเป็นประโยชน์**		
	M	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.37	.61	มาก	4.15	.46	มาก	4.46	.49	มาก
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.39	.65	มาก	4.20	.59	มาก	4.48	.54	มาก
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	4.61	.48	มากที่สุด	4.31	.51	มาก	4.69	.43	มากที่สุด
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.41	.58	มาก	4.24	.51	มาก	4.52	.50	มากที่สุด
5. ด้านการส่งต่อ	4.47	.59	มาก	4.25	.55	มาก	4.55	.51	มากที่สุด
รวม	**4.45**	**.58**	**มาก**	**4.23**	**.52**	มาก	**4.54**	**.49**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา ในภาพรวมพบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก (*M* = 4.45, *SD* = 0.58) ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก (*M* = 4.23, *SD* = 0.52*)* และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (*M* = 4.54, *SD* = 0.49)

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผลลัพธ์เพื่อนำมาอภิปรายและสะท้อนภาพความสอดคล้องเชิงทฤษฎีและบริบทการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามกรอบอ้างอิงเชิงวิชาการ ดังนี้

1. สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาสูงที่สุดคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (*M* = 2.62, *SD* = 0.94) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า

สถานศึกษายังคงเผชิญความท้าทายสำคัญในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการขาดฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและข้อจำกัดในการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลผู้เรียนเชิงลึกอย่างทั่วถึงในบริบทพื้นที่ชายแดน สอดคล้องกับแบบแผนขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ที่เน้นย้ำว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นประตูด่านแรกและเป็นหัวใจสำคัญที่สุด ที่จะช่วยให้ครูมีข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเฝ้าติดตามจำแนกเด็กได้อย่างถูกต้อง

ในขณะที่สภาพปัญหาใน ด้านการส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (*M* = 2.45, *SD* = 0.93) สะท้อนว่าสถานศึกษามีสภาพปัญหาในการปฏิบัติงานด้านนี้น้อยที่สุด เนื่องจากมีระบบการประสานงานภายในและช่องทางการส่งต่อสู่ภายนอกที่เป็นระบบอยู่เดิม อย่างไรก็ตาม ในมิติของกระบวนการดูแลช่วยเหลือสถานศึกษายังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการหนุนเสริมศักยภาพครูและภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครบวงจร สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชไมพร จันทร์ลี (2560) ที่ระบุว่าการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว จำเป็นต้องได้รับแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นระบบในทุกมิติ เพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนงานในภาพรวมเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเอื้อประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. สภาพการดำเนินงานระบบกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ผลการวิจัยชี้ว่า ระดับสภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยขั้นตอนที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ขั้นตอนการประสานเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 3.53, *SD* = 1.05) สอดคล้องตามทฤษฎีการบริหารของ จีระศักดิ์ สร้อยคำ (2561) ที่กล่าวว่าหัวใจสำคัญสูงสุดของการบริหารเครือข่ายไม่ได้อยู่ที่การสั่งการตามสายบังคับบัญชา แต่อยู่ที่กระบวนการประสานงานเชิงรุกและการสร้างพันธสัญญาใจร่วมกันบนฐานความไว้วางใจ ในทางกลับกัน ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนที่มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 2.45, *SD* = 0.93) จุดนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดสำคัญที่สถานศึกษาหลายแห่งยังขาดความต่อเนื่องในการกำกับติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม สอดรับกับทัศนะของษณอนงค์ ชูรา (2566) และสุมิตร เหพูลอย (2566) ที่ระบุว่าการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคปัจจุบันจะสัมฤทธิ์ผลได้ จำเป็นต้องขับเคลื่อนกลไกเครือข่ายความร่วมมือเชิงรุกที่ผสานพลังร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผล เพื่อลบรอยต่อและทลายช่องว่างในการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องเชิงแนวคิดและบริบทเชิงพื้นที่กับรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของ ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565) ใน 3 มิติสำคัญ คือ 1) ความสอดคล้องเชิงบริบท ที่มุ่งทลายข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลชายแดนซึ่งเผชิญปัญหาขาดแคลนทรัพยากรและงบประมาณคล้ายคลึงกัน 2) ความสอดคล้องเชิงแนวคิด ผ่านการใช้ขั้นตอนเชิงระบบทั้ง 6 ขั้นตอนทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อน และ 3) ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ในด้านการระดมสรรพกำลังและการแบ่งปันทรัพยากร (Resource Sharing) ระหว่างภาคีเครือข่ายภายในและ

หน่วยงานภายนอก อาทิ อปท., รพ.สต., และสถานีตำรวจ เพื่อปิดช่องว่างการดำเนินงานและหนุนเสริมศักยภาพการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและทันท่วงที

3. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรูปแบบเมทริกซ์ จากการที่ผู้วิจัยได้พัฒนา "แนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการร่วมกันทั้ง 30 แนวทาง" ในรูปแบบเมทริกซ์ โดยถักทอเอาภารกิจของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน มาเป็นแกนหลักในแนวตั้ง และขับเคลื่อนตัดผ่านด้วยกลไกเครือข่ายความร่วมมือทั้ง 6 ขั้นตอนในแนวนอน ซึ่งได้รับความเห็นชอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์สูงสุด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น รูปแบบเมทริกซ์นี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวทางการบริหารจัดการของ ประภาวรินทร์ วิเชียรสรรค์ (2563) ที่สรุปว่า การส่งเสริมงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้านให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาพึงวางแผนเชิงกลยุทธ์ ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม ตลอดจนการป้องกันปัญหายาเสพติดและความรุนแรง รวมถึงการส่งต่อ ซึ่งการนำโครงสร้างเมทริกซ์เชิงระบบเข้ามาจับ จะช่วยให้ผู้บริหาร ครู และภาคีเครือข่าย เห็นจุดตัดของภารกิจและขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างชัดเจน ลดความสับสนในการปฏิบัติงานจริง

การบูรณาการตามแนวทางปฏิบัติ 30 แนวทางร่วมกับภาคีเครือข่าย ในมิติของการขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการทั้ง 30 แนวทาง ผู้วิจัยได้กำหนดการกระจายความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกไว้อย่างเป็นระบบ อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.), โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.), และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการเชื่อมโยงกลไกเครือข่ายในรูปแบบเมทริกซ์นี้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกล (2559) ที่ระบุว่า ในด้านการป้องกันและการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนพึงประสานงานสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งร่วมกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขและชุมชน เพื่อร่วมกันพิจารณาข้อมูลของนักเรียนเป็นรายกรณี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังสอดรับกับผลงานวิจัยของ กฤษฎิ์ณิชา พุทจิระ (2564) และ อมรรัตน์ ใจไธสง (2565) ที่ยืนยันสอดคล้องกันว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบความสำเร็จสูงสุดและขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติที่ซับซ้อนได้จริง ก็ต่อเมื่อได้รับการหนุนเสริมและการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่ายภายนอก ซึ่งกลไกความร่วมมือเชิงรุกนี้จะเข้ามาช่วยทลายข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทรัพยากร และลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนของครูผู้สอน ส่งผลให้สอดรับกับการแก้ไขข้อเปราะบางในขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือที่เคยเป็นปัญหาต่ำที่สุด ให้ได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในสถานศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ตาม การนำข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้ไปประยุกต์ใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากกระบวนการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศในครั้งนี้ มุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีบริบทเชิงพื้นที่เฉพาะและตั้งอยู่ติดบริเวณแนวชายแดน สภาพปัญหาตลอดจนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พบ จึงมีความสอดคล้องสอดรับกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง สิ่งท้าทายทางสังคม และมิติทางภูมิศาสตร์ในเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นหลัก ส่งผลให้อาจมีข้อจำกัดในการนำผล

การวิจัยรวมถึงแนวทางปฏิบัติบางประการไปตัดสินหรือประยุกต์ใช้โดยตรง (Direct Generalization) กับสถานศึกษาในภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีบริบทแวดล้อมและสภาพสังคมที่แตกต่างกันออกไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านสภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน

1. จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษายังคงมีสภาพปัญหาในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาสูงที่สุดสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาจึงควรจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านเชิงรุกและการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความไว้วางใจและจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศคลังข้อมูลดิจิทัลของผู้เรียนให้เป็นปัจจุบัน

2. สำหรับด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน และด้านการส่งต่อซึ่งมีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อย สะท้อนว่าสถานศึกษามีการบริหารจัดการและมีสภาพปัญหาน้อยในด้านเหล่านี้ ซึ่งสถานศึกษาควรมุ่งรักษามาตรฐานและพัฒนาต่อยอดเชิงรุกด้วยการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอกอย่างเป็นระบบ อาทิ การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาได้รับการอบรมเพิ่มพูนทักษะการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเบื้องต้นอย่างต่อเนื่อง การนำระบบแจ้งเหตุฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพและการประสานเครือข่ายความปลอดภัยร่วมกับสถานีตำรวจและผู้นำชุมชนมาปฏิบัติจริงในพื้นที่ ควบคู่กับการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Support) ภายในชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสวัสดิภาพ เฝ้าระวัง และปกป้องดูแลผู้เรียนทุกกลุ่มไม่ให้กลับไปเผชิญความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที

2) ด้านสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน

1. จากผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดซึ่งถือเป็นจุดเปราะบางที่ต้องรีบปรับปรุงพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรนำแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการในรูปแบบตารางเมทริกซ์ไปใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเน้นการจัดระบบร่วมคิดร่วมทำ และสร้างเครื่องมือติดตามประเมินผลการทำงานร่วมกับเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม

2. ในส่วนของขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานในระดับปานกลาง ควรได้รับการหนุนเสริมผ่านการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เชิงรุกร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในพื้นที่ เพื่อร่วมกันถอดบทเรียน จัดสรรงบประมาณ และระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่ายให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนไม่เป็นเพียงเครือข่ายตามโครงสร้างเอกสารเท่านั้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) หรือการวิจัยเชิงติดตามผลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า ผลกระทบ และอุปสรรคเชิงลึกภายหลังการนำแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการทั้ง 30 แนวทางปฏิบัติไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นศึกษาเปรียบเทียบในบริบทสถานศึกษาที่มีขนาดและสภาพเชิงพื้นที่ชายแดนที่แตกต่างกัน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) จากข้อค้นพบที่พบว่ากระบวนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือยังมีข้อจำกัด จึงควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อออกแบบแพลตฟอร์มดิจิทัลส่วนกลาง (Digital Platform Sharing) สำหรับบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายภายนอกระดับจังหวัด ครอบคลุมระบบคัดกรองและการส่งต่อนักเรียนผ่านช่องทางด่วน (Fast Track) เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว แม่นยำ และรักษาความลับของข้อมูลผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565: นโยบายเร่งด่วนด้านความปลอดภัยของผู้เรียน*. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กรมสุขภาพจิต. (2551). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กระทรวงสาธารณสุข.

กฤษฎิ์ณิชา พุทจิระ. (2564). *การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนวัดจันทาราม (ตั้งตรงจิตร 5) เน้นสมรรถนะประจำสายงานของครูประจำชั้น* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยคริสเตียน].

จีระศักดิ์ สร้อยคำ. (2561). *กระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายทางวิชาการและการสร้างพันธสัญญาความร่วมมือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี].

ชไมพร จันทร์ลี. (2560). *ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในศูนย์ภัทรบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกล. (2559). *แนวทางการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการร่วมกับชุมชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10, ฉบับปรับปรุงใหม่). สุวีริยาสาส์น.

ประภาวรินทร์ วิเชียรสรรค์. (2563). *แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์].

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 136*(57 ก), 49–53. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0049.PDF

ษณอนงค์ ชูรา. (2566). *กลไกเครือข่ายความร่วมมือ (Cooperative Network Mechanism) เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ศักรินทร์ สมพิศนภา. (2565). *การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุมิตร เหพูลอย. (2566). *การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

อมรรัตน์ ใจไธสง. (2565). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระแก้ว* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].

Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

Guidelines for Developing Educational Institution Administration into a Professional Learning Community in the Digital Era for Quality Subdistrict Schools in Pua District under the Nan Primary Educational Service Area Office 2

พนิดา กุญชร[1*], สุรพงษ์ แสงสีมุข[2], ธนกฤต สิทธิราช[3]

[1, 2, 3] วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Panida Kunchorn [1*], Suraphong Saengseemuk[2], Thanakrit Sittirach [3]
[1, 2, 3]Northern College, Tak, Thailand
✉:* panidagumchon@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 10 May 2026; Revised: 27 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบล และ 2) หาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมมี 2 ขั้นตอน ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 จำนวน 211 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า: สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร สูงที่สุดรองลงมาคือ การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน การทำงานเป็นทีม การมีภาวะผู้นำร่วม การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ และการมีวิสัยทัศน์ร่วม ตามลำดับ ปัญหาคือ การกำหนดให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นวิสัยทัศน์ร่วม การให้รับผิดชอบงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถ การปรับโครงสร้างการบริหาร การสร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ดิจิทัล การสร้างความเข้าใจให้ปฏิบัติงานแบบเพื่อนพึ่งพา และการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล แนวทางการพัฒนา ควรส่งเสริมให้ร่วมกันวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย และสื่อสารวิสัยทัศน์ด้วยกลไก PLC การมอบหมายงานตรงกับความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ สร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลทำงานร่วมให้เป็นวัฒนธรรมแบบรวมพลัง สำรวจความ

สนใจและความต้องการทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อวางแผนพัฒนาวิชาชีพ สร้างข้อตกลงการสื่อสารและการพัฒนาระบบสารสนเทศการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, โรงเรียนคุณภาพ, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) examine the current state and problems of school administration in fostering professional learning communities (PLCs) in the digital era, and 2) propose development guidelines for such administration in Pua District under the Nan Primary Educational Service Area Office 2. A two-phase mixed-methods design was employed. The sample consisted of 211 school administrators and teachers from subdistrict quality schools, along with 9 experts selected through purposive sampling. Data were collected using questionnaires and structured interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings indicated that the overall state of school administration in fostering PLCs in the digital era was at a high level. The aspects, ranked from highest to lowest mean scores, were collaborative community, supportive community structure, teamwork, shared leadership, professional learning and development, and shared vision. Key problems included an unclear shared vision regarding digital technology use, misalignment between task assignments and personnel competencies, limitations in the administrative structure, insufficient digital learning interactions, a weak collaborative work culture, and limited stakeholder participation in policy formulation. The study recommends promoting PLC processes to support collaborative analysis, goal setting, and vision communication. Task assignments should align with personnel competencies to strengthen a shared digital vision and organizational culture. Additionally, teachers' needs for digital technology should be assessed to guide professional development planning, alongside establishing effective communication practices and robust digital information systems.

Keywords: professional learning communities, quality schools, digital era

1. บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาโดยตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ มุ่งพัฒนาคนไทยในอนาคตให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม เป็นพลเมืองดีของชาติ และเป็นพลโลกที่ดี มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ภาษาที่สามและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูให้เป็นผู้เรียนรู้ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) แนวทางการพัฒนาครูให้มีความรู้ทักษะ ประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มสมรรถภาพในการทำงาน เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมการสอน การเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการฝึกอบรมระยะสั้นมาเป็นลักษณะการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ที่สามารถดำเนินการภายในโรงเรียน สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่สถานศึกษา (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) การนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) มาใช้ในสถานศึกษา เป็นเครื่องมือการ

เปลี่ยนชีวิตครูเปลี่ยนจากผู้สอนเป็นนักเรียน ทำงานร่วมกับเพื่อนและการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือเครือข่ายปรึกษาหารือและช่วยเหลือกัน สถานศึกษาจะเปลี่ยนไปเป็นสถานที่ที่ซึ่งทุกคนอยู่รวมกันอย่างมีความสุข เปลี่ยนแปลงการทำงานของครูและเปลี่ยนวัฒนธรรมสถานศึกษา มีการสะท้อนความคิดและพฤติกรรมของครูที่ได้รับอิทธิพลจากการสนทนา เพื่อช่วยเหลือกันพัฒนาวิชาชีพระหว่างครู ดังนั้น การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา จึงสามารถส่งเสริมให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับนักเรียนและคุณภาพให้คนในชุมชนให้ทันโลกทันเหตุการณ์ สามารถปรับตัวได้ดีสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาสังคมไทย สังคมโลกในปัจจุบันและในอนาคต (ไอริน ปั่นพุด, 2563) ประโยชน์ของการนำกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ เป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมในพันธกิจ วิสัยทัศน์และเป้าหมาย มีการสืบค้นร่วมกัน ร่วมกันปรับเปลี่ยนทิศทางและลงมือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการเรียนรู้คู่ขนานกับการเสริมแรงซึ่งกันและกัน มีการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกทางภาษา การสะท้อนแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ผ่านการแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญ ความรู้สึกมั่นคงในวิชาชีพและค้นพบแนวทางพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (ปานหทัย ธรรมรัตน์, 2564) การเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนจะเกิดได้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบท การพัฒนาระบบการสื่อสาร การวางแผนและจัดการทรัพยากร การสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพ การตรวจสอบความก้าวหน้า และการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง (โศศิษฐา ศรีสมบัติ, 2565)

การบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้านภาวะผู้นำร่วมกับด้านทีมร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ มีปัญหามากที่สุด ผู้บริหารและครูยังมีภาวะผู้นำร่วมกันมีปัญหาสูงที่สุด การร่วมมือกันจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้เต็มความสามารถ ผู้บริหารขาดการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ไม่กระตุ้นให้ครูร่วมวางแผนดำเนินงาน ไม่จัดกิจกรรมการปรึกษาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน (ขวัญจิรา แตงทอง, 2565) สถานศึกษาจึงควรสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเชิงอุดมการณ์ทางวิชาชีพให้ชัดเจน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา สนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อการสร้างชุมชนกัลยาณมิตร และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (สุพิชชา คณาโจด, 2566) แสดงว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้นำองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อการปฏิรูปการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจะส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและลดความโดดเดี่ยวในการทำงานของครู (ภัทราวรรณ ปริมิตร, 2566) การนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ผู้สอนเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองในชั้นเรียนน้อยกว่ากระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (ธนะรัตน์ ทองสุก, 2565) เพราะขั้นตอนการดำเนินการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการทำงานอย่างเป็นระบบ (ภัคกัญญา นิ่มจงจิตร์, 2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 (2566) ได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคแก่ประชากรวัยเรียน กำหนดแนวทางพัฒนาโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลทั้ง 41 โรงเรียน และโรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) ให้สามารถจัดการศึกษาได้มีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับความสำคัญของนโยบายการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพในท้องถิ่นชนบทของกระทรวงศึกษาธิการที่มีความพร้อมที่จะเป็นต้นแบบการให้บริการทางการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าข้อง เชื่อมั่นและศรัทธาการปฏิบัติงานของโรงเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ให้บริการและสานสัมพันธ์ต่อเนื่อง มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง พัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและเพิ่มศักยภาพการทำงานร่วมกันเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมสรรค์สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 จำนวน 38 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 12 โรงเรียน มีการบริหารครบองค์ประกอบ 3 ด้านคือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมการศึกษา และด้านการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ลักษณะการบริหารจะมีความสอดคล้องกับบริบทของกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่มุ่งเน้นการมีโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรทางวิชาชีพในบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตรวิชาการ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อให้ร่วมเรียนรู้และพัฒนาตนเองแบบทีมร่วมใจ มีภาวะผู้นำที่จะร่วมกันขับเคลื่อนการศึกษาสู่เป้าหมายร่วมที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของปัญหาและประสิทธิผลที่การบริหารสถานศึกษาด้วยกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลโดยใช้โรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในอำเภอปัวเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันว่ามีการบริหารอย่างไร มีปัญหาการดำเนินการตามขั้นตอนมากน้อยเพียงใด แล้วใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางประยุกต์ใช้ปรับปรุงการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การพัฒนาครูโดยใช้กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาการดำเนินงานที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา กำหนดเนื้อหาโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา แล้ววิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยการสรุปอุปนัยโดยบูรณาการแนวคิดการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของจิตติมา วรรณศรี (2564) ที่มี 5 ขั้นในขอบเขตเนื้อหาแต่ละด้านคือ การทบทวนสภาพปัจจุบัน กำหนดกลยุทธ์ นำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การติดตามความก้าวหน้า และการประเมินความสำเร็จ ได้ขอบเขตเนื้อหา 6 ด้านคือ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การมีภาวะผู้นำร่วม การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ประกอบด้วยประชากรและผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

3.1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนคุณภาพตำบลอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 211 คนแบ่งออกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 16 คน และครูผู้สอนจำนวน 195 คน

3.1.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คนจาก 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 คนเท่า ๆ กันคือ 1) กลุ่มนักวิชาการเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา คือ มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับบัณฑิตศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา และมีตำแหน่งทางวิชาการไม่น้อยกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป 2) กลุ่มผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่ามหาบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ และปฏิบัติงานในตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีงบประมาณ และ3) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญามหาบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1.3.1 สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

3.1.3.2 ปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

3.1.3.3 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

3.2 การดำเนินการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.2.1.1 แบบสอบถาม เพื่อการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) กับประชากร แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพ เป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบให้เลือกเพียงคำตอบเดียว (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท จำนวน 60 ข้อ ด้านละ 10 ข้อ

และตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว เป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple Response) จำนวน 30 ข้อด้านละ 5 ข้อ

3.2.1.2 แบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบเติมข้อความให้สมบูรณ์ และตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ปลายเปิด (Open-end)

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์เทิร์นเพื่อดำเนินการตามลำดับ ได้แก่ หนังสือเพื่อตรวจประเมินคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หนังสือทดลองใช้แบบสอบถามโดยหาความเชื่อมั่นกับแหล่งข้อมูลจำนวน 30 คน หนังสือเพื่อเก็บข้อมูลกับประชากร จำนวน 211 คน และหนังสือขอแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน

3.2.3 การจัดการข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามลำดับคือ ข้อมูลคุณภาพแบบสอบถามโดยหาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ ข้อมูลการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .984 ข้อมูลสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบล แบบสอบถามตอนที่ 1 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตอนที่ 3 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ และข้อมูลแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบล ด้วยแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องเนื้อหา ด้วยตารางวิเคราะห์ความถี่

4. ผลการวิจัย

สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 โดยรวม

ด้าน	องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	สภาพการปฏิบัติ		แปลผล	อันดับ
		μ	σ		
1	การมีวิสัยทัศน์ร่วม	4.33	0.49	มาก	6
2	การมีภาวะผู้นำร่วม	4.35	0.52	มาก	4
3	การทำงานเป็นทีม	4.41	0.52	มาก	3
4	การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ	4.34	0.54	มาก	5

5	การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร	4.46	0.51	มาก	1
6	การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน	4.43	0.52	มาก	2
	โดยรวมเฉลี่ย	**4.38**	**0.43**	**มาก**	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว โดยรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก (μ= 4.38, σ= 0.43) เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร (μ= 4.46, σ= 0.51) สูงที่สุด ส่วนการมีวิสัยทัศน์ร่วม (μ= 4.33, σ= 0.49) ต่ำที่สุด ตามลำดับ ดังนั้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้มีการประชุมร่วมกันวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาเพื่อใช้กำหนดเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับเป้าหมายวิสัยทัศน์ร่วมในยุคดิจิทัล โดยให้ร่วมกันเสนอความคิด ร่วมวิเคราะห์ SWOT หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค สร้างข้อตกลงเพื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อน มีการทบทวนเพื่อปรับปรุงวิสัยทัศน์ร่วมให้ทันสมัย มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่เสมอ

ปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความถี่และร้อยละปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 สูงสุดรายด้าน

ด้านที่	**ร้อยละปัญหาข้อที่สูงสุดรายด้าน**	**สภาพของปัญหา**		
		ความถี่	**ร้อยละ**	**ลำดับ**
1	การกำหนดให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเป้าหมายที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องนำไปใช้ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจน	24	12.56	5
2	การมอบหมายให้ครูร่วมรับผิดชอบงานตรงตามความรู้ทักษะและความสมัครใจ	47	24.61	1
3	การกำหนดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้มีคุณภาพอย่างชัดเจน	29	15.18	4
4	การกำหนดเป้าหมายสร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาตนเองร่วมกันของครูปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอน	44	23.04	3
5	การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูเพื่อปฏิบัติงานแบบทีมเพื่อนพึ่งพาวิชาชีพก่อนมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติร่วมกัน	19	9.95	6

6	การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน	46	24.08	2

ตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบล คือ ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม การมอบหมายให้ครูร่วมรับผิดชอบงานตรงตามความรู้ ทักษะและความสมัครใจ (ร้อยละ 24.61) มีปัญหาสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน มีการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน (ร้อยละ 24.08) และด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ มีการกำหนดเป้าหมายสร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาตนเองร่วมกันของครูปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 23.04) ตามลำดับ ดังนั้น สถานศึกษาควรมีข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถ ทักษะและความสนใจเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบการทำงาน ให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำกลุ่มแบบกัลยาณมิตรทางวิชาการและวิชาชีพในยุคดิจิทัล เพื่อสร้างการยอมรับให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปปัญหาแต่ละด้านรายข้อที่มีค่าร้อยละสูงสุด 3 อันดับได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมคือ การกำหนดให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเป้าหมายที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนจะต้องนำไปใช้ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจน สูงที่สุด รองลงมาคือ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจแนวทางการนำวิสัยทัศน์ร่วมยุคดิจิทัลสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายเป็นรูปธรรม และจัดประชุมสะท้อนผลการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อวิเคราะห์นำไปใช้ปรับปรุงการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลต่อเนื่อง ตามลำดับ ด้านการมีภาวะผู้นำร่วมคือ การแต่งตั้งมอบหมายงานให้ครูร่วมรับผิดชอบตรงตามความรู้ ทักษะและความสมัครใจ สูงที่สุดรองลงมาคือ การจัดกิจกรรมพัฒนาครูให้มีความรู้ ทักษะ มีความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และการส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ประสบการณ์ทางเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำร่วมแก่เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ตามลำดับ ด้านการทำงานเป็นทีม คือ การกำหนดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งเสริมพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีคุณภาพอย่างชัดเจน สูงที่สุด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีทีมร่วมกันวางแผนปฏิบัติ ประเมินผลและพัฒนางานอย่างมีระบบเป็นรูปธรรม และสมาชิกมีความตระหนักในการหลอมรวมเป้าหมายส่วนตัวมาสร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลร่วมของทีมเป็นเอกภาพไปในทิศทางเดียวกัน ตามลำดับ ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ คือ การกำหนดเป้าหมาย สร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาตนเองร่วมกันของครูปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอน สูงที่สุดรองลงมาคือ การสำรวจความสนใจและความต้องการของครูทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ และการประสานวิทยากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นพี่เลี้ยงสอนงานครูเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพให้ก้าวหน้าอย่างเหมาะสม ตามลำดับ ด้านการเป็นชุมชนกัลยาณมิตร คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ครูเพื่อปฏิบัติงานแบบทีมเพื่อนพึ่งพาวิชาชีพก่อนมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติร่วมกัน สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันระดมความคิดออกแบบและร่วมมือกันพัฒนาสภาพแวดล้อมดิจิทัลภายในสถานศึกษา ตามลำดับ และด้านการมีโครงสร้าง

สนับสนุนชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน สูงที่สุด รองลงมาคือ การสำรวจความต้องการให้ครูและผู้เรียนร่วมเสนอแนะการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างจริงจัง ตามลำดับ

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงความถี่แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 สูงสุดรายด้าน

ด้าน	แนวทางการพัฒนาที่มีความถี่สูงสุดรายด้าน	ระดับความคิดเห็น	
		ความถี่	อันดับ
1	ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย สร้างความเข้าใจและสื่อสารวิสัยทัศน์ร่วมด้วยกลไก PLC ให้เกิดความคิดเห็นที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน	8	2
2	ผู้บริหารควรมีการวางแผน มอบหมายงานตามศักยภาพให้ตรงตามความสมัครใจ ความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญของครู	8	2
3	ผู้บริหารและครูควรมีการสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ดิจิทัลการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้เป็นวัฒนธรรมแบบรวมพลังร่วมคิดร่วมทำในสถานศึกษา	8	2
4	ผู้บริหารควรมีการสำรวจความสนใจและความต้องการของครูทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาวิชาชีพอย่างเหมาะสม	8	2
5	ผู้บริหารและครูควรมีการร่วมกันสร้างข้อตกลงในการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัลที่เป็นมิตร ลดความขัดแย้งและสนับสนุนบรรยากาศในการทำงานร่วมกัน	8	2
6	ผู้บริหารควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศและเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการเข้าถึงของครูและผู้เรียนให้ง่ายมีความสะดวกรวดเร็ว	9	1

ตารางที่ 3 พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบล ด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ผู้บริหารควรพัฒนาระบบสารสนเทศและเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการเข้าถึงของครูและผู้เรียนให้ง่ายมีความสะดวกรวดเร็ว สูงที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนคุณภาพตำบล

ให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา สนับสนุนให้ใช้ในการปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเข้าใช้ประโยชน์ที่สะดวก รวดเร็วและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การมีวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย สร้างความเข้าใจและสื่อสารวิสัยทัศน์ร่วมด้วยกลไก PLC ให้เกิดความคิดเห็นที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน สูงที่สุดรองลงมาคือ ครูควรร่วมกันทบทวนวิสัยทัศน์ร่วมและสะท้อนผลที่เป็นระบบต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายตามความรู้ ความสามารถและความถนัดอย่างทั่วถึง และผู้บริหารและครูควรร่วมกันขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมด้วยกิจกรรมที่ปฏิบัติได้จริงในแผนงานโครงการให้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ตามลำดับ

การมีภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารควรมีการวางแผน มอบหมายงานตามศักยภาพให้ตรงตามความสมัครใจ ความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญของครู สูงที่สุดรองลงมาคือ ผู้บริหารควรสนับสนุนการแบ่งปันความรู้ผ่านระบบดิจิทัล สร้างเป็นคลังการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อให้มีการพัฒนาศักยภาพครูด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำของครูให้เป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการแบบเพื่อนคู่คิด โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการสื่อสารที่เข้าถึงง่ายและสะดวก ตามลำดับ

การทำงานเป็นทีม ผู้บริหารและครูควรมีการสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ดิจิทัลการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้เป็นวัฒนธรรมแบบรวมพลังร่วมคิดร่วมทำในสถานศึกษา สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบให้หัวหน้ากลุ่มงานและครูที่สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถอย่างเหมาะสมทั่วถึง และผู้บริหารควรมีการปรับโครงสร้างการบริหารแบบแนวระนาบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่แบบปรับตัวอย่างยืดหยุ่นให้มีความเสมอภาคที่เท่าเทียม ตามลำดับ

การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารควรสำรวจความสนใจและความต้องการของครูทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาวิชาชีพอย่างเหมาะสม สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารควรมีการกำหนดวิธีการพัฒนาบุคลากรให้มีโอกาสเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้และประสบการณ์ร่วมกันเป็นประจำสม่ำเสมอ และผู้บริหารควรมีการสนับสนุนให้ครูกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพร่วมกันอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ

การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร ผู้บริหารและครูควรมีการร่วมกันสร้างข้อตกลงการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัลที่เป็นมิตร ลดความขัดแย้งและสนับสนุนบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อสร้างความเข้าใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันของครูตามรูปแบบเพื่อนพึ่งพาทางวิชาชีพ และผู้บริหารควรมีแผนติดตามและให้ครูมีการสะท้อนผลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ตามลำดับ

การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ผู้บริหารควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศและเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพตรงตามกับความต้องการเข้าถึงของครูและผู้เรียนให้ง่ายมีความสะดวกรวดเร็ว สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารควรมีระบบการติดตามประเมินผลและการสะท้อนผลการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนและแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมเพื่อเป็นศูนย์กลางการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ชุมชนจึงให้ความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างการบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน เป็นทีมที่มีความเป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในสถานศึกษาและกับบุคคล องค์กรในชุมชน เห็นได้จากสภาพของการปฏิบัติด้านการเป็นชุมชนกัลยาณมิตร สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ เป็นไปตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่กล่าวถึงจุดเน้นโรงเรียนคุณภาพตำบลไว้ว่ามีกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาในด้านภาวะผู้นำ ภาษาและการสื่อสาร การบริหารสถานศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมคือ ครูครบชั้นตรงสาขาวิชาเอก มีบุคลากรฝ่ายสนับสนุน เจ้าหน้าที่ธุรการ นักการภารโรง และครูมีทักษะวิชาชีพ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนภาษาและการสื่อสาร (อย่างน้อย 2 ภาษา ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ) การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยครูที่มีศักยภาพในการแยกความสามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคล การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาตนเองแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ ครูสามารถใช้เทคโนโลยี ICT ในการจัดการเรียนการสอนและการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และ3) นักเรียน ได้รับการพัฒนาความพร้อมด้านความเป็นพลเมืองดีตามค่านิยม 12 ประการ ทักษะชีวิตผ่านกระบวนการลูกเสือ พัฒนาการทางสติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ทัศนคติ พัฒนาการด้านร่างกายสมวัย จบการศึกษามีงานทำสามารถประกอบอาชีพได้ ภาษาและการสื่อสารอย่างน้อย 3 ภาษาคือไทย อังกฤษ และจีน/ญี่ปุ่น/เกาหลี/ฝรั่งเศส เด็กเก่ง ICT มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รักการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการวิจัยของอานัตทกร ต้อนไล่ (2567) เรื่อง แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อบริหารโรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนบ้านตลิ่งชันและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า โดยรวมสภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนคุณภาพของชุมชนอยู่ในระดับมาก และการวิจัยของชิดณรงค์ วงษ์ปางมูล (2567) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก พบว่าโดยรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนคุณภาพตำบล ช่วยให้เกิดการบริหารคุณภาพแบบองค์รวมที่มีเป้าหมายเดียวกันคือคุณภาพของผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา สอดคล้องกับ Hipp & Huffman (2003) วิจัยเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ พบว่า โรงเรียนที่มีการบริหารเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจะประสบความสำเร็จในการทำให้ครูผู้สอนและผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ความเชื่อและค่านิยมร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันคือ

การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนมีความพยายามอย่างสอดคล้องในการแสดงออกซึ่งความไว้วางใจระหว่างกัน มีการประสานสร้างความร่วมมือ และมีการสื่อสารแบบให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 พบว่า การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน เป็นปัญหาสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมกำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตรงความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้ครูสร้างกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งภายในและภายนอกด้วยวิธีที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาระบบสารสนเทศการให้บริการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการ มีสภาพการปฏิบัติต่ำที่สุด ทำให้การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาไม่ได้รับการสนับสนุนจากครูและผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ปัญหาจึงสูงที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของเวณิกา พรมคำ (2567) เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพกลุ่มโรงเรียนสิงหวัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า การสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างเปิดเผยและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเป็นรายบุคคลอย่างจริงใจ ต่ำที่สุด เช่นกัน แสดงให้เห็นได้ว่าโครงสร้างการบริหารที่สนับสนุนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนคุณภาพตำบล จะต้องมีลักษณะการสร้างโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Real, et. al. (2023) ศึกษาการมีส่วนร่วมในสถาบันอุดมศึกษาในการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติไปสู่การปฏิบัติ พบว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการเพิ่มโอกาสความร่วมมือทั้งภายในและระหว่างมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการร่วมขับเคลื่อนการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลของโรงเรียนคุณภาพตำบลในอำเภอปัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 พบว่า การมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศและเครือข่ายในการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการเข้าถึงง่ายของครูและผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลยังไม่ทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่สำรวจความต้องการให้ครูและผู้เรียนร่วมเสนอแนะการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา ไม่มีการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องนำผลไปใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอย่างจริงจัง ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการสื่อสารภายในให้มีเสถียรภาพ จัดการสารสนเทศเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงให้มีความสะดวก รวดเร็วในการใช้ประโยชน์ต่อการบริหาร การปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร ครูและนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอุดมศักดิ์ สันสมบัติ (2567) เรื่อง การบริหารงานโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีทักษะทางวิชาการ มีเครือข่ายทางเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสาร พัฒนาสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและอุปกรณ์รองรับระบบที่มีความพร้อมในการใช้งาน และปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบให้มีความปลอดภัยเหมาะสมให้เพียงพอ

มีความพร้อมต่อการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีความทันสมัยช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนคุณภาพตำบลในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ Suklun & Bengu (2024) ศึกษาการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเป้าหมายที่ยั่งยืน พบว่า สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ให้ข้อมูลสารสนเทศและกระตุ้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยการสร้างแพลตฟอร์มความร่วมมือกับองค์กรเอกชนและองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และ Real, et. al. (2024) ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการดำเนินการพัฒนาตามเป้าหมายอย่างยั่งยืนในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับความมุ่งมั่นของสถาบันอุดมศึกษา และกระบวนการดำเนินงานมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดเป็นนโยบายไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนให้มีการบริหารจัดการสถานศึกษาเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาให้มีเป้าหมายที่เป็นภาพของความสำเร็จในอนาคตที่ชัดเจน มีการสร้างบรรยากาศปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันที่มุ่งให้เกิดความเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแบบองค์รวมเป็นสำคัญ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีโครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการความรู้เชิงบริหารสถานศึกษา เป็นการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีช่องทางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ที่ประสบความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) แก่กันและกัน ช่วยให้เกิดเครือข่ายที่จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ควรนำแนวปฏิบัติของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลมาส่งเสริมการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนตามกระบวนการบริหารทั้ง 4 ด้านอย่างมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีการสื่อสาร การพัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครูและนักเรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับจุดเน้นในการพัฒนาของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สนองความต้องการและการยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SWOT Analysis) เพื่อใช้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีทิศทางชัดเจน สร้างความรู้ความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติ และร่วมกันให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการทบทวนวิสัยทัศน์ร่วมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ร่วมกันกำหนดแนวทาง นโยบาย เป้าหมายและสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เพื่อขับเคลื่อนให้มีการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรทางวิชาชีพ มีวัฒนธรรมของการทำงานแบบเพื่อนพึ่งพาร่วมคิด ร่วมทำ ดูแลเกื้อกูลส่งเสริมกันและกัน สร้างสรรค์บรรยากาศขององค์กรแห่งความสุขและนำความสำเร็จสู่องค์กรอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม

4. ครูผู้สอนควรมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาพร้อมให้ความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนครูอื่นด้วยความเต็มใจจริงใจไม่ปิดบัง พร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้เกียรติและยอมรับความสามารถของเพื่อนครู

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนา ภาวะผู้นำร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง (ID Plan) เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครูด้วยกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ขวัญจิรา แตงทอง. (2565). *ปัญหาการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จิตติมา วรรณศรี. (2564). *การบริหารการศึกษายุคดิจิทัล*. รัตนการพิมพ์ 3.

ชิดณรงค์ วงษ์ปางมูล. (2567). แนวทางการส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 11(6), 246–256.

ธนะรัตน์ ทองสุก. (2565). *การพัฒนาครูในการศึกษาชั้นเรียนโดยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนห้วยจริงวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ปานหทัย ธรรมรัตน์. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ภัคกัญญา นิ่มจงจิตร์. (2566). *ความต้องการจำเป็นการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ภัทราวรรณ ปริมิตร. (2566). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ*

ในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตสุดถิ่นไทย. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

เวณิกา พรมคำ. (2567). *แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มโรงเรียนสิงหวัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1*. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.

โศศิษฐา ศรีสมบัติ. (2565). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

สุพิชา คณาโจด. (2566). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566–2570).* กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2563.* โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *โรงเรียนคุณภาพของชุมชน.* งานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *คู่มือประกอบการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) "ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ" สู่สถานศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อานัตทกร ต้อนไล่. (2567). แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อบริหารโรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนบ้านตลิ่งชันและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์นาครทรรศน์*, 11(5), 10–21.

อุดมศักดิ์ สันสมบัติ. (2567). *การบริหารงานโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

ไอริน ปั่นพุด. (2563). *แนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Hipp, K. & Huffman, J. (2003). Professional Learning Community: Assessment-Development-Effects. *Paper Presented at the meeting of the International Congress for School Effectiveness and Improvement.* Sydney: Australia.

Leal, F. W., Salvia, A. L. & Eustachio, J. H. P. P. (2023). An Overview of the engagement of higher education institutions in the implementation of the UN Sustainable Development Goals. *Journal of Cleaner Production,* 386.

Leal, F. W., et. al. (2024). Fostering students' participation in the implementation of sustainable development goals at higher education institutions. *Discover Sustainability,* 5(22).

Suklun, H., Bengu, E. (2024). Raising Awareness of sustainable development goal in higher education institutions. *Research in Educational Administration & Leadership.* 9(1), 39-72.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไป ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

The Relationship Between Participatory Management and General Administration in Schools under the Saraburi Primary Educational Service Area Office 1

ประภาศรี เที่ยงธรรม[1], ปัญณวีย์ รามสูต[2], จิราภรณ์ โรจน์พันธ์[3], กนกพร พละสาร[4], ภคพล รักสละ[5], พงศธร มีแสง[6], ธนกร สุขสะบาย[7], กันต์ฤทัย คลังพหล[8], วัสสพร จิโรจพันธ์[9], ชาญชัย วงศ์สิรสวัสดิ์[10] สุวิทย์ ฝ่ายสงฆ์[11]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ปทุมธานี, ประเทศไทย

Prapasree Thiengtham[1], Punnawee Rammasoot [2] , Jiraporn Rodpan[3], Kanokporn Palasan[4], Phakhaphon Ragsala[5], Pongsatorn Meesaeng[6], Thanakorn Sooksabuy[7] ,Kanreutai Klangphahol[8], Wassaporn Jirojphan[9] , Chanchai Wongsirasawas[10], Suwit Faisong[11]

[1,2,3]Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Patronage Pathum Thani Province, Pathum Thani, Thailand

✉:* jiraporn.rod@vru.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 16 June 2026; Revised: 01 July 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 การวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 285 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ้าของครอนบาคของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก (M = 4.12, SD = 0.57) และระดับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (M = 4.11, SD = 0.63) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก

ได้แก่ ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการดำเนินงานธุรการ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก (r = .956) และรายด้านมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับการบริหารทั่วไป ด้านการดำเนินงานธุรการซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .733) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์กับการบริหารทั่วไปด้านการดำเนินงานธุรการ ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .730)

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การบริหารงานทั่วไป, การบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This study aimed to examine the relationship between participatory management and general administration in schools under Saraburi Primary Educational Service Area Office 1. The objectives of the study were: (1) to investigate the levels of participatory management and general administration in schools under Saraburi Primary Educational Service Area Office 1, and (2) to examine the relationship between participatory management and general administration in these schools. The sample consisted of 285 teachers from schools under Saraburi Primary Educational Service Area Office 1, selected by simple random sampling. The research instrument was a questionnaire validated for content validity, with IOC values ranging from 0.60 to 1.00. The reliability of the questionnaire, determined using Cronbach's alpha coefficient, was 0.98. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation analysis. The findings revealed that: 1. The overall and individual aspect levels of participatory management in schools under Saraburi Primary Educational Service Area Office 1 were at a high level (M = 4.12, SD = 0.57). Similarly, the overall and individual aspect levels of general administration were also at a high level (M = 4.11, SD = 0.63). The three aspects with the highest mean scores were internal control system management, educational technology management, and administrative operations. 2. Participatory management was positively correlated with overall general administration at a very high level (r = .956), and with each aspect at a very high level, with statistical significance at the .01 level. However, the relationships between participation in operational performance and administrative operations (r = .733) and between participation in benefit sharing and administrative operations (r = .730) were high.

Keywords: Participatory Management, General Administration, School Administration

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 การศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลายประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และนานาชาติ โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของ

ตนเองไว้ สำหรับประเทศไทย การศึกษาถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของประชาชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน ท่ามกลางความท้าทายจากปัญหาภายในประเทศ การพัฒนาคุณภาพของคนไทยจึงมุ่งให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลางไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว พร้อมทั้งสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้และความสามารถตามศักยภาพของตนเอง ตลอดจนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพคนไทยและสังคมให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่

การบริหารงานทั่วไปถือเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนและประสานการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมการจัดการศึกษา และสนับสนุนการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม ภายใต้หลักการบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์ ความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานของสถานศึกษา (พระครูวิธานวรานุกูล, 2565)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาและแบ่งขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามมาตรา 39 ที่ส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของสังคม อีกทั้งมาตรา 40 ยังมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาเป็นภารกิจร่วมกันของทุกภาคส่วน ไม่ใช่หน้าที่ของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว

การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการดำเนินงานและตัดสินใจด้านการบริหารภายใต้หลักการกระจายอำนาจและการรับผิดชอบร่วมกัน มุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น ใช้ความรู้ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของ

สถานศึกษา (นัชมูดิน สาแม, 2566) นอกจากนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ ลดความขัดแย้งภายในองค์กร เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดียิ่งขึ้น ในมุมมองของผู้บริหาร การได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากหลายฝ่ายช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและเหมาะสมมากขึ้น ขณะที่ครูและบุคลากรเกิดความไว้วางใจและความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อองค์กร ดังนั้น การบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เพื่อสร้างความโปร่งใส ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (ชัยอานนท์ แก้วเงิน, 2563)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารงานทั่วไป ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายขององค์กร และส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 1,073 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 116 โรงเรียน เป็นข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2568 (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 285 คน ที่ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ใช้การประมาณค่าโดยกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended Questionnaire)

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทั่วไปและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อนิยามศัพท์เชิงทฤษฎีและนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ ใช้สำหรับเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เสนอแบบสอบถามฉบับร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและถ้อยคำที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency: IOC) โดยให้คะแนน +1 คะแนน 0 และคะแนน -1

โดยค่าดัชนีความสอดคล้องจะต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563) ซึ่งผลการคำนวณค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่า ข้อคำถามที่สามารถใช้ได้มีจำนวน 28 ข้อ และมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ 0.80 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) จึง

จะถือว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่น ซึ่งผลการวิเคราะห์ว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ้าของครอนบาคของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

7. จัดทำแบบสอบถามฉบับจริงเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปแบบแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้ Google Forms

2. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พร้อมทั้งแนบลิงค์แบบสอบถามและ QR code

3. ตรวจสอบผลการตอบแบบสอบถามออนไลน์ในเรื่องของความถูกต้อง และจำนวน ผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไป ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยมีเกณฑ์ในการแปลผลดังนี้ (พรรณี ลีกิจวัฒนะ, 2557)

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.80-0.99 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันสูงมาก

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.60-0.79 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันสูง

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.40-0.59 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.20-0.39 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันต่ำ

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.01-0.19 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.00 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

การแปลความหมายทิศทางของความสัมพันธ์ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีเครื่องหมาย + แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีเครื่องหมาย – แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในทางลบ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน เพื่อให้สามารถอธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดของสถิติที่ใช้ดังนี้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งช่วยให้เข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ได้ใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละประเด็น รวมถึงความแปรปรวนของข้อมูล เพื่อสะท้อนถึงแนวโน้มและความแตกต่างของความคิดเห็นภายในกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน ผู้วิจัยใช้ การทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยการใช้สถิตินี้ช่วยให้สามารถระบุได้ว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในทิศทางใดและระดับใด ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยเรียงลำดับหัวข้อ เป็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำคะแนนเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้และจัดระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด 285 คน สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามเป็นข้าราชการครู จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 72.60 มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 35.10 รองลงมามีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 5 - 10 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20 มีระดับ

การศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อย 74.70 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มาจากสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 47.40

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	n = 285		ระดับ	อันดับ
	M	*SD*		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.03	0.58	มาก	4
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	4.19	0.55	มาก	1
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	4.16	0.56	มาก	2
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.10	0.59	มาก	3
รวม	**4.12**	**0.57**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การบริหารงานทั่วไป	n = 285		ระดับ	อันดับ
	M	*SD*		
1. ด้านการดำเนินงานธุรการ	4.11	0.61	มาก	3
2. ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.12	0.64	มาก	2
3. ด้านการดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม	4.10	0.70	มาก	4
4. ด้านงานกิจการนักเรียน	4.07	0.62	มาก	5
5. ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา	4.06	0.61	มาก	6
6. ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน	4.17	0.61	มาก	1

การบริหารงานทั่วไป	n = 285		ระดับ	อันดับ
	M	*SD*		
รวม	**4.11**	**0.63**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการดำเนินงานธุรการ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยการทดสอบความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การบริหารแบบมีส่วนร่วม&การบริหารงานทั่วไป	1. ด้านการดำเนินงานธุรการ	2. ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3. ด้านการดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม	4. ด้านงานกิจการนักเรียน	5. ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา	6. ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน	1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
1. ด้านการดำเนินงานธุรการ	1.000									
2. ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	0.621**	1.000								
3. ด้านการดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม	0.570**	0.675**	1.000							
4. ด้านงานกิจการนักเรียน	0.619**	0.759**	0.846**	1.000						
5. ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา	0.570**	0.689**	0.622**	0.881**	1.000					
6. ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน	0.617**	0.838**	0.715**	0.867**	0.828**	1.000				
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.760**	0.826**	0.794**	0.903**	0.877**	0.889**	1.000			
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	0.701**	0.841**	0.798**	0.904**	0.856**	0.908**	0.872**	1.000		
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	0.730**	0.828**	0.826**	0.922**	0.803**	0.873**	0.851**	0.942**	1.000	
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.740**	0.851**	0.836**	0.938**	0.835**	0.908**	0.938**	0.901**	0.912**	1.000
เฉลี่ยรวม	**0.693****	**0.812****	**0.805****	**0.916****	**0.867****	**0.916****	**0.915****	**0.948****	**0.956****	**1.000**

จากตารางที่ 3 พบว่า ในภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหาร

งานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูงมาก (r = .956) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไป แต่ละคู่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

ตารางที่ 4 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	การบริหารงานทั่วไป						
	1. ด้านการดำเนินงานธุรการ	2. ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3. ด้านการดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม	4. ด้านงานกิจการนักเรียน	5. ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา	6. ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน	**เฉลี่ยรวม**
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.760**	0.826**	0.794**	0.903**	0.877**	0.889**	**0.842****
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	0.701**	0.841**	0.798**	0.904**	0.856**	0.908**	**0.835****
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	0.730**	0.828**	0.826**	0.922**	0.803**	0.873**	**0.830****
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.740**	0.851**	0.836**	0.938**	0.835**	0.908**	**0.851****
เฉลี่ยรวม	**0.733****	**0.837****	**0.813****	**0.917****	**0.843****	**0.895****	**0.839****

จากตารางที่ 4 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 รายด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยรวมของความสัมพันธ์รายด้านเท่ากับ .839 ยกเว้น ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับการบริหารทั่วไปด้านการดำเนินงานธุรการมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .733) ความสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์กับการบริหารทั่วไปด้านการดำเนินงานธุรการมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .730) และ ความสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับการบริหารทั่วไป ด้านการดำเนินงานธุรการมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .701) สามารถเรียงลำดับจากระดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับการบริหารทั่วไป ด้านงานกิจการนักเรียน (r = .938) ด้านการมีส่วนร่วมในการผลประโยชน์กับการบริหารทั่วไปด้านงานกิจการนักเรียน (r = .922) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับการบริหารทั่วไปด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน (r = .908) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (*M* = 4.12, *SD* = 0.57) โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ นัชมูดิน สาแม (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบจังหวัดปัตตานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบจังหวัดปัตตานี จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบ จังหวัดปัตตานี ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมรายงานผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งที่ดีที่สุดเพื่อแก้ปัญหา และควรมีส่วนร่วมในการใช้วิธีการต่าง ๆ จูงใจให้คนอื่นยอมรับความคิดเห็นโดยใช้วิธีการตามความคิดของตนเอง อีกทั้งควรมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2) ระดับการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (*M* = 4.11, *SD* = 0.63) โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการดำเนินงานธุรการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนในพื้นที่มีการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารอย่างเหมาะสม ทั้งด้านการจัดระบบควบคุมภายใน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และงานธุรการ การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพ และความโปร่งใสของการบริหารสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ฉัตรชัย ตันตรานนท์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนางานบริหารทั่วไปโรงเรียนวชิรวิทย์เชียงใหม่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานทั่วไปโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก 2. สภาพการบริหารงานทั่วไปที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนขาดบุคลากรที่รับผิดชอบที่มีการระบุหน้าที่หรือภาระงานที่ชัดเจน ขาดการพัฒนาบุคลากร และบุคลากรมีภาระหน้าที่หลายหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่องไม่เป็นปัจจุบัน 3. แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยมในการปฏิบัติงาน จัดอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมต่อการให้บริการ โดยควรได้รับการสนับสนุนด้านนโยบาย และงบประมาณจากโรงเรียนอย่างเพียงพอ มีการจัดทำระบบ การเก็บเอกสารและระบบการค้นหาที่ทันสมัยรวดเร็ว มีการสื่อสารในองค์กรที่เป็นระบบและรวดเร็ว เป็นต้น สอดคล้องกับ อนุเดช บ้านสระ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานทั่วไป ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันในการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2.แนว ทางการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ได้แก่1) การพัฒนาระบบและเครือข่าย

ข้อมูลสารสนเทศ มี การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ 2) การดำเนินงานธุรการ มีการทำคู่มือ การปฏิบัติงาน 3) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการศึกษาดูแล ควบคุมอาคารให้พร้อมใช้ งานปลอดภัยและสะดวกสบาย 4) งานกิจการนักเรียน มีการควบคุม ดูแล แก้ไขความประพฤติและวินัย ของนักเรียน และ 5) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร

2. นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานทั่วไปในระดับสูงมาก (r=.956) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับงานกิจการนักเรียน (r=.938) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์กับงานกิจการนักเรียน (r=.922) ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Panprom & Rawang (2015) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทำให้การพัฒนาการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และยังสอดคล้องกับ เกษตรเวทิน (2560) ที่พบว่าการสร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมช่วยเสริมแรงจูงใจและความทุ่มเทของบุคลากรทางการศึกษา สอดคล้องกับ ยุทธนา ล้ำเลิศ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ด้านการดำเนินงานธุรการ ควรมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานด้านธุรการ จัดเก็บข้อมูลเป็นสารสนเทศ มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานโดยมอบหมายงานให้กับบุคลากรที่รับผิดชอบงานอย่างเหมาะสม มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) ด้านการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ควรมีการศึกษาขอบข่ายของงานให้อยู่ภายใต้ระเบียบของทางราชการ แต่งตั้งคณะทำงาน มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 4) ด้านงานกิจการนักเรียน ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงาน กำหนดเป้าหมายของการพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติราชการประจำปี มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) ด้านการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการผ่านช่องทางเพจของโรงเรียน มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 6) ด้านการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานสร้างความตระหนักโดยปฏิบัติงานภายใต้ข้อกฎหมาย มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่พบในครั้งนี้มีค่าอยู่ในระดับสูงมาก (r=.956) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม หรือการประเมินผล จึงทำให้ตัวแปรทั้งสองมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดในเชิงแนวคิดและการปฏิบัติ ส่งผลให้ระดับความสัมพันธ์มีค่าสูงกว่าตัวแปรที่มีลักษณะแตกต่างกันอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความสัมพันธ์ที่พบจะสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่การตีความผลควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพียงประเภทเดียว และเก็บข้อมูลจากผู้ตอบกลุ่มเดียวกัน คือ ข้าราชการครู ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอคติจากวิธีการเก็บข้อมูล (Common Method Bias) ที่อาจทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกว่าความเป็นจริงได้ นอกจากนี้ ลักษณะของตัวแปรทั้งสองยังมีความเกี่ยวข้องกันโดยธรรมชาติ กล่าวคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนให้การบริหารงานทั่วไปดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีแนวโน้มที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะประเมินทั้งสองตัวแปรไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้ค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้ ผลการวิจัยจึงควรตีความในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มิใช่การสรุปความเป็นเหตุและผลโดยตรง

ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสนับสนุนแนวคิด Transformational Leadership (เนติธนกุล, 2562) ที่ผู้นำจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมและการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพขององค์กร เนื่องจากการมีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของงานบริหารทั่วไป โดยเฉพาะการจัดระบบการควบคุมภายในและการบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมิได้เป็นเพียงรูปแบบการบริหารเท่านั้น แต่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากครูผู้สอนเพียงกลุ่มเดียว จึงสะท้อนความคิดเห็นจากมุมมองของผู้ตอบประเภทเดียว และอาจไม่ครอบคลุมมุมมองของผู้บริหารหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น

การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่าเพียงเครื่องมือเดียว และเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเดียวกัน จึงอาจได้รับอิทธิพลจาก Common Method Bias ซึ่งอาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสูงกว่าความเป็นจริง

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) จึงสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ แต่ไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุและผลได้โดยตรง

ผลการวิจัยครอบคลุมเฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ดังนั้น การนำผลไปอ้างอิงกับบริบทของพื้นที่อื่นควรพิจารณาความแตกต่างด้านบริบทและการบริหารจัดการของแต่ละพื้นที่ร่วมด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในทุกขั้นตอนของการบริหาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการทำงาน

2. ควรจัดให้มีคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองในการติดตามและประเมินผล

การดำเนินงานกิจการนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำไปเปรียบเทียบและหาความแตกต่างของปัจจัยด้านบริบทที่มีผลต่อการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม

2.ควรศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พณพร เกษตรเวทิน. (2562). การปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเอกชนจังหวัดสระบุรี จังหวัดประเทศไทย: แผนพัฒนา. *วารสารการบริหารและการจัดการ, 9*(2), 41–66.

ฉัตรชัย ตันตรานนท์. (2562). *การศึกษาแนวทางการพัฒนางานบริหารทั่วไปโรงเรียนวชิรวิทย์เชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชัยอานนท์ แก้วเงิน. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์]. grad.vru. https://grad.vru.ac.th/VRU_Thesis/thesis/file_pdf/full_58B54650202.pdf

นัชมูดิน สาแม. (2566). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบจังหวัดปัตตานี* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 10. สุวีริยาสาส์น.

พรรณี ลีกิจวัฒนะ. (2557). *การวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. มีนเซอร์วิสซัพพลาย.

พระครูวิธานวรานุกูล (ศักดิ์สิทธิ์ ถาวรคุโณ). (2565). *รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปตามหลักพละ ๕ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๑* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (1 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49-53.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (19 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 116, ตอนที่ 74 ก, หน้า 1-23.

ยุทธนา ล้ำเลิศ. (2565). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 134 ตอน

ที่ 40 ก หน้า 1–193.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2563). *ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ. (2568, 8 สิงหาคม). *ข้อมูลทั่วไป.* HRMS.OBEC. https://hrms.obec.go.th/info

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579* (พิมพ์ครั้งที่ 1). https://www.moe.go.th/แผนการศึกษาแห่งชาติ-พ-ศ-2560/

อนุเดช บ้านสระ. (2564). *แนวทางการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Panprom, T., & Rawang, W. (2015)**.** *A strategy of environmental education for participatory management in Tham Phet-Tham Thong Forest Park, Nakhon Sawan province.* https://www.thaiscience.info/journals/Article/TKJS/10978265.pdf

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities*. Educational and Psychological Measurement, *30*(3), 607-610.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

Teacher Factors Affecting Success in School Administrators Under the Office of the Private Education Commission Nakhon Si Thammarat Province

สรรเพชร สันตจิตร[1*], นพรัตน์ ชัยเรือง[2], อโนทัย ประสาน[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Sanphet Santajits[1], Nopparat Chairueng[2], Anotai Prasan[3]
[1,2,3]Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
✉: * 6455701027@nstru.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 13 June 2026; Revised: 19 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยทางการบริหาร 2) ศึกษาความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา 3) ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาและ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 346 คน ปีการศึกษา 2568 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยทางการบริหาร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การบริหารทรัพยากรบุคคลและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน 2. ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การบริหารวิชาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การบริหารงบประมาณ 3. ปัจจัยทางการบริหารด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และด้านการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช 4. แนวทางการพัฒนาปัจจัยความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

จำเป็นต้องรักษามาตรฐานการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการวางตัวของบุคลากร โดยเน้นการประสานงานวิชาการที่ทั่วถึงและชัดเจน

คำสำคัญ : ปัจจัยทางการบริหาร, ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study administrative factors, 2) examine success in school administration, 3) investigate the administrative factors affecting school administration success, and 4) propose development guidelines for those factors in schools under the Office of the Private Education Commission, Nakhon Si Thammarat Province. The sample consisted of 346 teachers in private schools during the 2025 academic year. The research instruments were a five-point rating-scale questionnaire and an in-depth interview form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, multiple regression analysis, and content analysis. The findings revealed that: 1) overall administrative factors and each individual aspect were at a high level, with human resource management ranking highest and work motivation lowest; 2) overall school administration success and each aspect were at a high level, with academic administration ranking highest and budget administration lowest; 3) school climate and culture, administrators' leadership, and the reinforcement of the teaching and learning atmosphere significantly affected school administration success; and 4) successful schools should maintain strong professional role modeling, support clear and inclusive academic coordination, and continuously improve the administrative conditions that sustain school quality.

Keywords: Administrative factors, Success in school management, morale, Educational Institution Management

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวที โลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการดำรงรักษาอลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ ความสามารถ และสมรรถะที่สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศ ที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรมและประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อการศึกษาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการ (2564)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาต่างต้องการบริหารงานสถานศึกษาให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ของ

สถานศึกษาตลอดจนพยายามที่จะพัฒนาปัจจัยหลายๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษาจะมีทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษาหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารการศึกษาในการบริหารงานไปสู่ความสำเร็จประกอบด้วยปัจจัยแรกปัจจัย ผู้บริหารซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและวิสัยทัศน์ในการบริหารงานของผู้บริหารปัจจัยที่สองปัจจัยทางการบริหารซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพการสอนความพึงพอใจในการทำงานของครูและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครูปัจจัยสุดท้ายปัจจัยสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและวัฒนธรรมในการบริหารสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ โสพิศ ภาชนะ (2561)

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี จึงมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนสถานศึกษาที่มีปัจจัยการบริหารที่ดี กล่าวคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีกระบวนการที่ผู้นำแสดงความสามารถทางการบริหารการใช้กระบวนการ บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้มีความสะอาดเรียบร้อย ปลอดภัย ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานการบริหารทรัพยากรบุคคล ให้บุคลากรนั้น ๆ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารแบบมีส่วนร่วมกระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผู้บริหารผู้ใต้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน เรื่องที่สำคัญแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การสร้างจุดมุ่งหมาย การสร้างเสริมขวัญกำลังใจ การยกย่องชมเชย การส่งเสริมความก้าวหน้าและโอกาสในการพัฒนาตนเอง เทคโนโลยีทางการศึกษา วิธีการและเทคโนโลยีทุกรูปแบบที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดเก็บประมวลผลและถ่ายโอนข้อมูล ระบบสื่อสารโทรคมนาคม และอุปกรณ์สนับสนุนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทันสมัยมีสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเห็นคุณค่าของการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สุนิสา ภู่เงิน (2566)

จากรายงานรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปีการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการบริหารและการจัดการมีจุดที่ควรพัฒนา เช่น สถานศึกษาขาดการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ การใช้ข้อมูลการประเมินผลหรือการวิจัยเป็นฐานทางความคิดทางวิชาการ ขาดแผนการพัฒนาครูที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม สถานศึกษาขาดการจัดการระบบข้อมูลสารสนทศแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายังไม่เอื้อต่อการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก เป็นต้น เพื่อความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษาและควรส่งเสริมให้มี การวิจัย การพัฒนาบุคลากร ข้อมูลสารสนเทศ ปลูกฝังทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทุกมิติ เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ และการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช (2565)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษา การเสริมแรงในการทำงานของครู

และบุคลากรทางการศึกษา และการปรับปรุงพัฒนาองค์การให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลต่อสถานศึกษา และจะเป็นประโยชน์ในการบริหารบุคลากรซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เพื่อนำองค์การไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็นกรอบแนวคิดองค์ประกอบของปัจจัยทางการบริหาร 6 ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา 3) การบริหารทรัพยากรบุคคล 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และ 6) เทคโนโลยีทางการศึกษา โครงสร้างการบริหารงานสถานศึกษา 4 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบด้วย1) การบริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไป

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 346 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารในสถานศึกษาของเอกชน จำนวน 346 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีการศึกษา 2568 ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นภูมิ (Stage Find Random) และสุ่มอย่างง่ายจำนวนดามตารางเครซซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970)

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

1) ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.) ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

4) แนวทางการพัฒนาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ตามองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา 3) การบริหารทรัพยากรบุคคล 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน 6) เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ Likert (1967) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก
3 คะแนน หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อย
1 คะแนน หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถาม ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราชตามองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงบประมาณ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารวิชาการ 4) การบริหารทั่วไปประกอบด้วยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ Likert (1967) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก
3 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อย
1 คะแนน หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในหัวข้อแนวทางปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือ

2. สร้างเครื่องมือนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะและแก้ไขปรับปรุงนำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไข นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและหาค่า IOC ทุกข้อ โดยเลือกข้อคำถามที่ค่าตั้งแต่ 67 ขึ้นไป ในการสร้างแบบสอบถาม

3. นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูของโรงเรียนรัตนศึกษาชนปรีดา โรงเรียนโคกคราม พิชากร และโรงเรียนจรัสพิชากร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ชุด

4. นำข้อมูลจากแบบทดสอบมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับจำนวน 30 ชุด โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (AIpha Coefficient) ตามวิธีครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่าได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (1) อยู่ระหว่าง .835 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .963

5. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

6. ปรับปรุง แก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

7. แบบสัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์ใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อทำหนังสือนำส่งแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ของอนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนในสถานศึกษา ส่งไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ Google form จากสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 346 ชุด ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ประเด็นที่ต้อง สัมภาษณ์ ใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. ข้อมูลที่ได้จากากรตอบแบบสอบถามตอนที่ 1 ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

3. วิเคราะห์ ข้อมูลระดับปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยจัดระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อย

100 - 1.50 หมายถึง ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยจัดระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

5. นำผลการวิเคราะห์ ทางสถิติมาจัดตาราง แปลความหมาย ตีความจากตารางอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

6. การหาค่าความสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation) โดยการวิเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งใช้เกณฑ์การแปลผลความสัมพันธ์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .80 ขึ้นไป หมายถึง มีความสัมพันธ์สูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .60 -.79 หมายถึง มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .40 -.59 หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .20 -.39 หมายถึง มีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ต่ำกว่า .20 หมายถึง มีความสัมพันธ์ต่ำ

7. การวิเคราะห์การถดถอย ตัวแปรปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพิจารณาตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และ

ใช้เทคนิคการเลือกตัวแปรต้น ด้วยวิธีถดถอยพหุคูณ แบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อพิจารณารูปแบบที่ดีที่สุดในการนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์

8. การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นคำถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการเตรียมแนวคำถามการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า สามารถ เจาะลึกการตั้งแนวคำถามหลักไว้ก่อนล่วงหน้าเป็นแบบกว้างๆ เพื่อให้มีจุดยืนและประเด็นที่ต้อง สัมภาษณ์ ใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของปัจจัยทางการบริหารที่สถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ที่	ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา	($\bar{x}$)	S.D.	ระดับ
1.	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	3.86	.82	มาก
2.	บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา	3.80	.87	มาก
3.	การบริหารทรัพยากรบุคคล	3.88	.81	มาก
4.	กระบวนการบริหารและการบริหารแบบมีส่วนร่วม	3.84	.83	มาก
5.	แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	3.77	.86	มาก
6	เทคโนโลยีทางการศึกษา	3.79	.84	มาก
	โดยรวม	**3.82**	**.84**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับ ปัจจัยทางการบริหารสถานศึกษา โดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{x}$=3.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การบริหารทรัพยากรบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$=3.88) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($\bar{x}$=3.86) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ($\bar{x}$=3.77)

2. ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

การศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้าน รายข้อ และ โดยรวมทุกข้อ

ที่	ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา	($\bar{x}$)	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการบริหารงบประมาณ	3.79	.92	มาก
2.	ด้านการบริหารงานบุคคล	3.81	.90	มาก
3.	ด้านการบริหารวิชาการ	3.86	.82	มาก
4.	ด้านการบริหารทั่วไป	3.80	.87	มาก
	โดยรวม	**3.81**	**.88**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับ ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{x}$=3.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$=3.86) รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{x}$=3.81) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ ($\bar{x}$=3.79)

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวแปร	ความสำเร็จการบริหารสถานศึกษา				รวม
ปัจจัยทางการบริหาร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	(Y)
1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารX_1	.541**	.445**	.556**	.441**	.665**
2. บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษาX_2	.591**	.506**	.620**	.568**	.709**
3. การบริหารทรัพยากรบุคคลX_3	.407**	.475**	.652**	.530**	.637**
4. การบริหารแบบมีส่วนร่วมX_4	.350**	.476**	.552**	.491**	.585**
5. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานX_5	.631**	.447**	.528**	.581**	.646**
6. เทคโนโลยีทางการศึกษาX_6	.624**	.432**	.532**	.573**	.635**
ภาพรวม (X)	**.612****	**.532****	**.559****	**.652****	**.748****

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r_{X,Y}$ = .748) อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ .01 พบว่า บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา(X_2) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาสูงที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{x2,Y}$ = .709) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร(X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{x1,Y}$ = .665) และการบริหารแบบมีส่วนร่วม (X_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด ($r_{x4,Y}$ = .585)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวแปรต้น	R	R^2	$Adjusted\ R^2$	$S.E.$	F	Sig
X_2, X_1, X_5	.726	.545	.535	.28447	56.805**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณมีค่า .726 และกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณมีค่า .545 แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์ผลต่อ ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ร้อยละ 53.5 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์มีค่า .28447

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำกลุ่มตัวแปรเหล่านี้มาสร้างสมการถดถอยพหุคูณ โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 5 รายงานค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวแปรพยากรณ์	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	Sig.
	B	S.E.	β		
ค่าคงที่ (Constant)	1.925	.203		9.450	.000
บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา(X_2)	.246	.084	.345	2.906**	.006
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (X_1)	.193	.068	.274	2.839**	.004
การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน (X_5)	.150	.072	.198	2.086*	.039
R = .726, R^2 = .545, Adjusted R^2 = .535, S.E.b = .28447, F = 56.805					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

***** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช 3 ตัวแปร โดยตัวแปรพยากรณ์ดีที่สุด คือ บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษา รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

เมื่อนำตัวแปรทั้งหมดไปสร้างสมการพยากรณ์ ได้สมการในรูปของคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.925 + .246\ (X_2) + .193\ (X_1) + .150\ (X_5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{z}_y = .345\ (X_2) + .274\ (X_1) + .198\ (X_5)$$

สามารถพยากรณ์ผลความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 54.5

4. แนวทางปัจจัยความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประโยชน์ปลายเปิด

สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องรักษามาตรฐานการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการวางตัวของบุคลากร โดยเน้นการประสานงานวิชาการที่ทั่วถึงและชัดเจน ควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้ร่มรื่น สวยงาม และเอื้อต่อการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ตั้งอยู่บนความไว้วางใจ การรับฟังความคิดเห็น และมีปฏิสัมพันธ์ที่จริงใจต่อกัน เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาและนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสนับสนุนทรัพยากรและเอกสารที่เพียงพอ สำหรับแนวทางการพัฒนาในอนาคต สถานศึกษาควรยกระดับการผลิตสื่อการสอนและดึงทรัพยากรบุคคลจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลและจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ต้องเร่งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลงานและเพิ่มความถูกต้องแม่นยำในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสร้างระบบบริหารงานบุคคลที่มีธรรมาภิบาล โดยการจัดทำแผนการดำรงตำแหน่งที่ระบุคุณสมบัติชัดเจน มีกระบวนการรับเรื่องร้องทุกข์ที่ยุติธรรม และมีระเบียบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษหรือการจ้างงานที่เป็นสากล เพื่อสร้างความมั่นคงและขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราชอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดจากภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ร่วมกับการมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนผ่านนวัตกรรมและการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ ปัจจัยสำคัญในการบริหารด้านทักษะการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างโปร่งใส ควบคู่ไปกับมนุษยสัมพันธ์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน นอกจากนี้ต้องมีสมรรถนะด้านดิจิทัลเพื่อการตัดสินใจบนฐานข้อมูล และเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมที่สร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรทำงาน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับของปรมพร ทิพย์พรม (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิดาภา จันปุ่ม (2564) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชิต แสงสว่าง (2565) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดจากภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ร่วมกับการมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนผ่านนวัตกรรมและการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ ปัจจัยสำคัญด้านทักษะการบริหารงานวิชาการ บริหารงานงบประมาณบริหารงานทั่วไป และบริหารงานบุคคลอย่างโปร่งใส ควบคู่ไปกับมนุษยสัมพันธ์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน ที่สร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ผสานกันจะส่งผลให้สถานศึกษามีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นและพัฒนาได้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับของสุเมธ งามกนก (2565) ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 7 ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนฏกร ปั้นพุ่มโพธิ์ (2566) ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บรรยากาศและวัฒนธรรมของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาสูงที่สุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารมี และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาเอกชนมีโครงสร้างการบริหารที่เน้นความคล่องตัวและอิสระในการจัดการหลักสูตรมากกว่าสถานศึกษาของรัฐ ความสำเร็จจึงไม่ได้ถูกวัดเพียงแค่คะแนนสอบของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการ หรือ "ผู้ปกครอง" ที่คาดหวังจะได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและคุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย การที่สถานศึกษาสามารถบูรณาการปัจจัยด้านภาวะผู้นำ บุคลากร และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จึงเป็นคำตอบสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาสามารถยืนหยัดและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษายุคปัจจุบันได้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับของ Hoy Miskel (2013) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้สถานศึกษามัธยมศึกษามีคุณภาพเกิดความสำเร็จ ผลการวิจัย พบว่าสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้หญิงขนาดใหญ่ สอดคล้องกับของ Sheive and Schoenheit (2003) ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในองค์การ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสื่อสาร อย่างมีประสิทธิภาพและการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกและต้องอาศัยบุคลากรมีส่วนร่วมในการสร้างพลังความร่วมมือสร้างข้อตกลงร่วมกัน สอดคล้องกับของRobbins (2018) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงานคุณภาพทั้งองค์การบรรยากาศสถานศึกษา วัฒนธรรมสถานศึกษา และพลังอำนาจของครู ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเชิงรวมมีความสัมพันธ์มากกับบรรยากาศสถานศึกษา และพลังอำนาจของกรูมีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบรร ยากาศสถานศึกษา

4. แนวทางการพัฒนาปัจจัยความสำเร็จในผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องรักษามาตรฐานการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการวางตัวของบุคลากร โดยเน้นการประสานงานวิชาการที่ทั่วถึงและชัดเจน ควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้ร่มรื่น สวยงาม และเอื้อต่อการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ตั้งอยู่บนความไว้วางใจ การรับฟังความคิดเห็น และมีปฏิสัมพันธ์ที่จริงใจต่อกัน เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาและนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสนับสนุนทรัพยากรและเอกสารที่เพียงพอ สำหรับแนวทางการพัฒนาในอนาคต สถานศึกษาควรยกระดับการผลิตสื่อการสอนและดึงทรัพยากรบุคคลจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลและจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ต้องเร่งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลงานและเพิ่มความถูกต้องแม่นยำในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสร้างระบบบริหารงานบุคคลที่มีธรรมาภิบาล โดยการจัดทำแผนการดำรงตำแหน่งที่ระบุคุณสมบัติชัดเจน มีกระบวนการรับเรื่องร้องทุกข์ที่ยุติธรรม และมีระเบียบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษหรือการจ้างงานที่เป็นสากล เพื่อสร้างความมั่นคงและขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

ส่งเสริมการศึกษาเอกชน ให้ความสำคัญต่อการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และความผูกพันต่อองค์กร อีกทั้งผู้บริหารยังมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับของ Hoy Miskel (2013) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้สถานศึกษามัธยมศึกษามีคุณภาพ เกิดความสำเร็จ ผลการวิจัย พบว่าสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้หญิงขนาดใหญ่ ที่มีกิจปฏิวัติภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งเสริมการรับรู้เชิงบวกของบุคลากร ครูต่อองค์การ การเรียนรู้ของนักเรียน เจตติ และการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาจากการวิเคราะห์เส้นทาง เพื่อทดสอบรูปแบบความสำเร็จ และประสิทธิผลสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ภาค ประเภท ขนาด ทักษะของครูที่มีผลต่อภาวะผู้นำ ผลของสถานศึกษาและผลของนักเรียน สอดคล้องกับของ Sheive and Schoenheit (2003) ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในองค์การ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสื่อสาร อย่างมีประสิทธิ์ภาพและการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกและต้องอาศัยบุคลากรมีส่วนร่วมในการสร้างพลังความร่วมมือสร้างข้อตกลงร่วมกัน สามารถสร้างภาพแห่งอนาคตที่บริหารผลักดันให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จ และสอดคล้องกับของ Robbins (2018) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงานคุณภาพทั้งองค์การ บรรยากาศสถานศึกษา วัฒนธรรมสถานศึกษา และพลังอำนาจของครู ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเชิงรวมมีความสัมพันธ์มากกับบรรยากาศสถานศึกษา และพลังอำนาจของกรูมีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบรรยากาศสถานศึกษา และสามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักการบริหารคุณภาพเชิงระบบ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปและอภิปรายมานั้น ผู้วิจัยมีแนวคิดเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้และทำการวิจัยในครั้งต่อไป

1. สถานศึกษามีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติงานและการวางตน สามารถประสานงานด้านวิชาการและงานอื่น ๆ ภายในสถานศึกษาได้อย่างทั่วถึงและชัดเจน ความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดจากการมีภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ควบคู่กับการมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านนวัตกรรมและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ

2. สถานศึกษามีการจัดบรรยากาศภายในให้ร่มรื่น สวยงาม และเอื้อต่อการปฏิบัติงานรวมถึงการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังมีการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ทุกคนในองค์กรเข้าใจตรงกันและยึดถือเป็นแนวทางเดียวกัน โดยผู้บริหารให้ความไว้วางใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้สอนและผู้เรียนอย่างเปิดกว้าง ส่งเสริมให้ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างจริงใจและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

3. สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการประสานงานและสนับสนุนครูในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดหาเอกสารหลักสูตร คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอต่อความต้องการของครู พร้อมทั้งมีการประชุมชี้แจงและให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตร และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาอย่างถูกต้องและเป็นระบบ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาบรรยากาศ เพื่อยกคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 (ฉบับที่ 4).* คุรุสภา.

ฐิดาภา จันปุ่ม. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

นฏกร ปั้นพุ่มโพธิ์. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

ปรมพร ทิพย์พรม. (2563). *ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).

วิชิต แสงสว่าง. (2565). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเตรียมคนไทย 4.0 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

โสพิศ ภาชนะ. (2561). *ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). *ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ.* พิมพ์ดี.

สุนิสา ภู่เงิน. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

สุเมธ งามกนก. (2565). *การพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice* (9th ed.). McGraw-Hill Education.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Likert, R. (1967). The method of constructing and attitude scale. In M. Fishbein (Ed.), *Readings in attitude theory and measurement* (pp. 90–95). Wiley.

Robbins, S. P. (2018). *Leadership and effective management*. Scott Foresman and Company.

Sheive, L. T., & Schoenheit, M. B. (2003). *Organizational effectiveness: A behavioral view*. Good Year.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนคำควบกล้ำโดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย

The Development of Ability in Reading Aloud and Writing Consonant Cluster Words Using Brain-Based Learning Integrated with Gamification for First-Year Students of the Thai Studies Program, Vietnam National University, Hanoi

Thi Thuy Nguyen[1*], แสงอาทิตย์ ไทยมิตร[2], คชา ปราณีตพลกรัง[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Thi Thuy Nguyen[1], Saengatit Thaimit[2], Khacha Praneetpolkrung[3]
[1,2,3]Mahamakut Buddhist University Isan Campus
✉: * thithuy.ngu@student.mbu.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 28 June 2026; Revised: 07 July 2026; Accepted: 10 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป และ 2) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป รูปแบบการวิจัยใช้การทดลองประเภทกลุ่มเดียว โดยใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา คณะตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง ใช้เวลาสอน 12 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ และแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ ผลวิจัยพบว่า 1. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาไทยศึกษา ความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.85 คิดเป็นร้อยละ 79.25 ของคะแนนเต็มและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2. ด้านความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย

เท่ากับ 15.70 คิดเป็นร้อยละ 78.50 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน, การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ, การเขียนคำควบกล้ำ

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to develop the pronunciation ability of Thai consonant cluster words using Brain-Based Learning with Gamification for first-year Thai Studies students at Vietnam National University, Hanoi, with a target of at least a 75 percent average score and at least 75 percent of students meeting the criterion; and 2) to develop the writing ability of Thai consonant cluster words for the same group using the same instructional approach and performance criteria. The research employed a one-group posttest-only design. The target group consisted of 20 first-year students in the Thai Studies program, Faculty of Oriental Studies, University of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Hanoi, selected through purposive sampling. The research instruments included four Brain-Based Learning with Gamification lesson plans, each lasting 3 hours for a total of 12 instructional hours, a pronunciation test for Thai consonant cluster words, and a writing test for Thai consonant cluster words. The results revealed that: 1) for pronunciation, the students achieved a mean score of 15.85, representing 79.25 percent of the total score, and 16 students (80.00 percent) passed the criterion, which exceeded the predetermined benchmark; and 2) for writing, the students achieved a mean score of 15.70, representing 78.50 percent of the total score, and 16 students (80.00 percent) met the criterion. These results indicate that the students' performance exceeded the established benchmarks and fully satisfied the research objectives.

Keywords: Brain-Based Learning with Gamification, Pronouncing Thai cluster words; Writing Thai cluster words

1. บทนำ

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ภาษาต่างประเทศทวีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือหลักสำหรับการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการสร้างความร่วมมือในระดับสากล การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะความเชี่ยวชาญด้านภาษาต่างประเทศอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นภารกิจเร่งด่วนของนานาประเทศเพื่อขับเคลื่อนการบูรณาการในระดับนานาชาติ และเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนการปรับตัวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 สอดคล้องกับมติที่ 29-NQ/TW ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม สมัยที่ 8 ชุดที่ 11 ที่มุ่งเน้น “การปฏิรูปการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างถึงรากถึงโคนและครอบคลุม” เพื่อยกระดับระบบการศึกษาให้เป็นมาตรฐาน มีความทันสมัย และบูรณาการร่วมกับนานาชาติโดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของชาติไว้ (The Central Committee of the Communist Party of Vietnam, 2013) นอกจากนี้ มติคณะรัฐมนตรีที่ 1400/2008/QD-TTg เกี่ยวกับโครงการ “การสอนและการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในระบบการศึกษาระดับชาติ พ.ศ. 2551–2563” ยังมุ่งหวังให้เยาวชนเวียดนามมีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างอิสระและมั่นใจในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม (THE PRIME MINISTER, 2008) ควบคู่ไปกับมติที่ 208/QD-TTg ที่เน้นย้ำการส่งเสริมการทูตวัฒนธรรมกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อสร้างความร่วมมือที่มั่นคงและยั่งยืน (THE PRIME MINISTER, 2011)

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและราชอาณาจักรไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2519 และได้พัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ทั้งสองประเทศได้ยกระดับความสัมพันธ์สู่การเป็น "หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุม" (Comprehensive Strategic Partnership) อันเป็นหมุดหมายสำคัญในการขยายความร่วมมือในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการฝึกอบรม (Ha Van, 2025) การเติบโตของความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้ภาษาและวัฒนธรรมไทยได้รับความสนใจจากชาวเวียดนามเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากสถิติในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่มีนักศึกษาชาวเวียดนามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมากเป็นอันดับ 5 ของกลุ่มนักศึกษาต่างชาติ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567) ด้วยความสำคัญนี้ กระทรวงศึกษาธิการและการฝึกอบรมแห่งเวียดนามจึงได้ออกแถลงมติเลขที่ 1596/QD-BGDDT อนุมัติหลักสูตรภาษาไทยเป็นหนึ่งในหลักสูตรนำร่องในระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่งในเวียดนามที่เปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยและไทยศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยมหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ได้กำหนดให้รายวิชา ภาษาไทยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 (FLH1166) เป็นวิชาบังคับพื้นฐานในหลักสูตรไทยศึกษา คณะตะวันออกศึกษา เพื่อมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีองค์ความรู้และทักษะการใช้ภาษาเฉพาะทางในสายวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (VNU-University of Social Sciences and Humanities Hanoi, 2023)

รายวิชาภาษาไทยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 (FLH1166) เป็นรายวิชาขนาด 3 หน่วยกิต จัดการเรียนการสอนรวม 15 สัปดาห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐานความรู้ด้านสัทวิทยา ตัวอักษรไทย การประสมคำ หลักการออกเสียงวรรณยุกต์ และโครงสร้างประโยคพื้นฐานสำหรับการสื่อสาร (VNU-University of Social Sciences and Humanities Hanoi, 2023) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความสามารถทางภาษาต่างประเทศ 6 ระดับของประเทศเวียดนาม (หนังสือเวียน 01/2014/TT-BGDDT) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะการออกเสียงและการเขียนอย่างถูกต้องตั้งแต่ระดับเริ่มต้น (A1) จนถึงระดับสูง (C2) (The Ministry of Education and Training, 2014) สอดคล้องกับแนวคิดของ Nation I. S. P, Newton J. (2009) และ Martin (2004) ที่ระบุว่าการออกเสียงและการสะกดคำที่ถูกต้องเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเชื่อมโยงรูปแบบคำเขียนและคำพูด ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการฟังและการพูด ตลอดจนลดความผิดพลาดในการตีความหมาย อีกทั้ง Perret และ Olive (2019) รวมถึง กมลทิพย์ ศรีนุ่ม (2558) ยังเน้นย้ำว่าการฝึกฝนทักษะการสะกดคำอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความคิดในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาบริบทการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน พบว่านักศึกษาเวียดนามที่เรียนวิชาเอกภาษาไทยยังคงประสบปัญหาอย่างมีนัยสำคัญในการอ่านออกเสียงและการเขียนคำควบกล้ำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างระบบสัทศาสตร์ภาษาไทยและภาษาเวียดนาม โดยภาษาไทยมีอักษรควบกล้ำจำนวนมากที่มีค่าทางสัทศาสตร์อย่างอิสระ (พยัญชนะตัวหลังเป็น ร [r], ล [l], หรือ ว [w]) ในขณะที่ระบบเสียงของภาษาเวียดนามสมัยใหม่ไม่มีโครงสร้างอักษรควบกล้ำในลักษณะดังกล่าวแล้ว (Lai, 2018) ส่งผลให้นักศึกษามักออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำไม่ชัดเจนหรือเลือกออกเสียงเฉพาะพยัญชนะต้นตัวหน้า นอกจากนี้ ปัญหาดังกล่าวยังมีปัจจัยเสริมมาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ที่ยังคงเน้นการบรรยายภาคทฤษฎีโดยมีผู้สอนเป็น

ศูนย์กลางและให้ผู้เรียนศึกษาเอกสารด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนและเกิดความเบื่อหน่ายในการพัฒนาทักษะ

เพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับสมรรถนะทางภาษาของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning: BBL) ซึ่งเป็นสหวิทยาการที่ผสมผสานความรู้ทางประสาทวิทยาและจิตวิทยาเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานของสมองที่สอดค้องกับแนวคิดของ Jensen (2000) และ จริยา สุขแก้ว (2565) บูรณาการร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ซึ่งเป็นการนำกลไกและองค์ประกอบของเกมมาใช้เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ที่สอดค้องกับแนวคิดของ วรางคณา แสงธิป (2564) และ ณัชชาภรณ์ สาโรจน์ (2565) โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparation) 2) ขั้นนำเสนอข้อมูลความรู้ (Present) 3) ขั้นฝึกฝนร่วมกับเกมมิฟิเคชัน (Practice) 4) ขั้นสรุปความรู้ (Summary) และ 5) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ (Apply) ทั้งนี้ มีหลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของ มาเต็ม พิศศรี (2567) และ นงลักษณ์ ไชยวิชู (2567) ที่ยืนยันว่าการผสมผสานแนวคิดดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะทางภาษา ความรู้ด้านคำศัพท์ และทักษะการอ่านเขียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน จึงได้ดำเนินงานวิจัยในหัวข้อ “การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะภาษาไทยของผู้เรียนให้ถูกต้อง แม่นยำ และเป็นรากฐานอันมั่นคงสำหรับการศึกษาขั้นสูงและการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การทดลองประเภทกลุ่มเดียว (Pre-experimental Research) One-group Posttest Design เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้แล้วจะทดสอบหลังเรียน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา คณะตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัย

แห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568-2569 จำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เรื่อง คำควบกล้ำ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ และ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1) ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เรื่อง คำควบกล้ำ ดังนี้

1.1) ศึกษาหนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

1.2) ศึกษาหนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

1.3) ศึกษาหลักสูตรตะวันออกศึกษา คณะตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัสมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาและผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLO) ของรายวิชาภาษาไทยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 (FLH1166)

1.4) กำหนดโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำ ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 4 แผน ใช้เวลาสอนทั้งหมด 12 ชั่วโมง ดังตาราง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง คำควบกล้ำ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)
1	คำควบกล้ำแท้ ที่มี ร เป็นตัวควบ	3
2	คำควบกล้ำแท้ ที่มี ล เป็นตัวควบ	3
3	คำควบกล้ำแท้ ที่มี ว เป็นตัวควบ	3
4	คำควบกล้ำไม่แท้	3
รวม		12

1.5) ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจพิจารณาความถูกต้องของขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความสอดคล้อง และความเหมาะสมของเนื้อหากับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้

1.6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อตรวจพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น การวัดและประมินผลเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 -2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

1.8) นำผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ถ้าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 4 แผน รวมทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 4.74 คือ แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด

1.9) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันให้เป็นฉบับที่ถูกต้องสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มเป้าหมาย

2) ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ

2.1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชนิดและลักษณะของข้อสอบจากหนังสือการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา และทำการกำหนดลักษณะของแบบทดสอบ

2.2) ศึกษาหลักสูตรตะวันออกศึกษา คณะตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย และผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLO) ของรายวิชาภาษาไทยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 (FLH1166)

2.3) วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย และผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLO) ของรายวิชา จากนั้นกำหนดน้ำหนักคะแนนและจำนวนข้อสอบ ซึ่งเป็นแบบทดสอบด้วยวาจา (Oral Test) จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน (ผู้วิจัยสร้างข้อสอบโครงสร้าง 30 ข้อ) ดังตารางนี้

ตารางที่ 2 องค์ประกอบแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ

องค์ประกอบของความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ	**จำนวนข้อ**	**คะแนน**
1. ความถูกต้องของการออกเสียงพยัญชนะควบ	7	7
2. ความถูกต้องและชัดเจนของเสียงอ่าน	7	7
3. ความคล่องแคล่วของการอ่านออกเสียง	6	6
รวม	**20**	**20**

2.4) นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของเนื้อหาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.5) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ความถูกต้องของการใช้ภาษา และความเหมาะสมของข้อคำถาม 5 ท่าน หากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกับความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ และสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ทั้งนี้ ในการหาคุณภาพเครื่องมือ พบว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

2.6) นำนำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำที่ได้แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (รหัสจริยธรรมการวิจัย SCPHYLIRB-2568/1017) ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 30 คน ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งผ่านการเรียนเนื้อหา เรื่อง คำควบกล้ำในภาษาไทยมาแล้ว เพื่อวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อคำนวณ หาค่าความยากง่าย (P) และ ค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบ

2.7) นำคะแนนของนักศึกษาที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำไปวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป คำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำจำนวน 20 ข้อที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.35-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (B) อยู่ระหว่าง 0.28-0.85 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.76

2.8) นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำฉบับสมบูรณ์ที่ได้ จำนวน 20 ข้อ ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการออกเสียงคำควบกล้ำประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน มีรายละเอียดการให้คะแนนตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการออกเสียงคำควบกล้ำแยกประกอบ

รายการประเมิน	**ระดับคะแนน**	
	1 คะแนน	**0 คะแนน**
ด้านที่ 1 ความถูกต้องของการออกเสียงพยัญชนะควบ (7 คำ 7 คะแนน)	1. กรณีคำควบแท้นักศึกษาสามารถออกเสียงพยัญชนะต้นสองตัวได้ครบถ้วน 2. กรณีคำควบไม่แท้นักศึกษาสามารถออกเสียงได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย	1. กรณีคำควบแท้นักศึกษาไม่สามารถออกเสียงพยัญชนะต้นสองตัวได้ครบถ้วน 2. กรณีคำควบไม่แท้นักศึกษาไม่สามารถออกเสียงได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย
ด้านที่ 2 ความถูกต้องของการออกเสียงพยัญชนะควบ (7 คำ 7 คะแนน)	นักศึกษาสามารถออกเสียงชัดและถูกต้องทั้งพยัญชนะ สระ และตัวสะกด	นักศึกษาไม่สามารถออกเสียงชัดและถูกต้องทั้งพยัญชนะ สระ และตัวสะกด

ด้านที่ 3 ความคล่องแคล่วของการอ่านออกเสียง (6 ประโยค 6 คะแนน)	นักศึกษาสามารถอ่านได้ต่อเนื่อง ราบรื่น และรักษาจังหวะที่เหมาะสม	นักศึกษาไม่สามารถอ่านได้ต่อเนื่อง ราบรื่น และรักษาจังหวะที่เหมาะสม

3. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพตอนการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ

3.1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชนิดและลักษณะของข้อสอบจากหนังสือการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา และทำการกำหนดลักษณะของแบบทดสอบ

3.2) ศึกษาหลักสูตรตะวันออกศึกษา คณะตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย และผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLO) ของรายวิชาภาษาไทยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1 (FLH1166)

3.3) วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย และผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLO) ของรายวิชาจากนั้นกำหนดน้ำหนักคะแนนและจำนวนข้อสอบ ซึ่งเป็นแบบทดสอบอัตนัยเรียงตัวอักษรเป็นคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน (ผู้วิจัยสร้างข้อสอบโครงสร้าง 30 ข้อ)

ตารางที่ 4 องค์ประกอบแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ

องค์ประกอบของความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ	**จำนวนข้อ**	**คะแนน**
1. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของคำควบกล้ำ	7	7
2. ความถูกต้องของรูปคำตามหลักภาษาไทย	6	6
3. ความเข้าใจหลักอักขรวิธีภาษาไทย	7	7
รวม	**20**	**20**

3.4) นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของเนื้อหาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

3.5) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ความถูกต้องของการใช้ภาษา และความเหมาะสมของข้อคำถาม 5 ท่าน หากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกับความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ และสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ทั้งนี้ ในการหาคุณภาพเครื่องมือ พบว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

3.6) นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำที่ได้แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (รหัสจริยธรรมการวิจัย SCPHYLIRB-2568/1017) ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 30 คน ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งผ่านการเรียนเนื้อหา เรื่อง คำควบกล้ำในภาษาไทยมาแล้ว เพื่อวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ

คำนวณหาค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (B) และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบทดสอบ

3.7) นำคะแนนของนักศึกษาที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำไปวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ คำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.43-0.71 และค่าอำนาจจำแนก (B) อยู่ระหว่าง 0.28- 1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83

3.8) นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำฉบับสมบูรณ์ที่ได้ จำนวน 20 ข้อ ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดการให้คะแนนตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 5 เกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำแยกตามประกอบ

รายการประเมิน	**ระดับคะแนน**	
	1 คะแนน	**0 คะแนน**
ด้านที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของคำควบกล้ำ (7 ข้อ 7 คะแนน)	นักศึกษาสามารถเขียนพยัญชนะต้นสองตัวเรียงกันในพยางค์เดียวโดยพยัญชนะตัวที่สองเป็น ร ล หรือ ว ได้ถูกต้อง	นักศึกษาไม่สามารถเขียนพยัญชนะต้นสองตัวเรียงกันในพยางค์เดียวโดยพยัญชนะตัวที่สองเป็น ร ล หรือ ว ได้ถูกต้อง
ด้านที่ 2 ความถูกต้องของรูปคำตามหลักภาษาไทย (6 ข้อ 6 คะแนน)	นักศึกษาสามารถเขียนจำแนกคำควบกล้ำแท้และคำควบกล้ำไม่แท้ได้ถูกต้อง	นักศึกษาไม่สามารถเขียนจำแนกคำควบกล้ำแท้และคำควบกล้ำไม่แท้ได้ถูกต้อง
ด้านที่ 3 ความเข้าใจหลักอักขรวิธีภาษาไทย (7 ข้อ 7 คะแนน)	นักศึกษาสามารถเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด ร่วมกับคำควบกล้ำได้ถูกต้อง	นักศึกษาไม่สามารถเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด ร่วมกับคำควบกล้ำได้ถูกต้อง

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ

ผลการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมีฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาไทยศึกษา ปรากฏดังนี้ ตารางที่ 1

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

จำนวนนักศึกษา (คน)	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	% of Mean	จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์	% *of Mean*
20	20	15.85	2.08	79.25	16	80.00

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาไทยศึกษา จำนวน 20 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ เท่ากับ 15.85 และ *S.D.* = 2.08 คิดเป็นร้อยละ 79.25 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน แยกตามองค์ประกอบทั้งสามด้าน ดังนี้

องค์ประกอบของความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. ความถูกต้องของการออกเสียงพยัญชนะควบ	7	5.60	79.29	16	80.00
2. ความถูกต้องและชัดเจนของเสียงอ่าน	7	5.45	77.50	17	85.00
3. ความคล่องแคล่วของการอ่านออกเสียง	6	4.80	78.57	16	80.00
เฉลี่ยรวม	**20**	**15.85**	**79.25**	**16**	**80.00**

จากตารางที่ 7 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักศึกษามีคะแนนด้านความถูกต้องของการออกเสียงพยัญชนะควบ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.60 คิดเป็นร้อยละ 79.29 ของคะแนนเต็ม และมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ด้านความถูกต้องและชัดเจนของเสียงอ่าน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.45 คิดเป็นร้อยละ 77.50 ของคะแนนเต็ม และมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ด้านความคล่องแคล่วของการอ่านออกเสียง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 คิดเป็นร้อยละ 78.57 ของคะแนนเต็มและมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00

4.2 ผลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ

ผลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาไทยศึกษา ปรากฏดังนี้ ตารางที่ 3

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

จำนวนนักศึกษา (คน)	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	% of Mean	จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์	% *of Mean*
20	20	15.70	1.17	78.50	16	80.00

จากตารางที่ 8 ผลวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาไทยศึกษา จำนวน 20 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ เท่ากับ 15.70 และ *S.D.* = 1.17 คิดเป็นร้อยละ 78.50 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน แยกตามองค์ประกอบทั้งสามด้าน ดังนี้

องค์ประกอบของความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของคำควบกล้ำ	7	5.55	79.29	16	80.00
2. ความถูกต้องของรูปคำตามหลักภาษาไทย	6	4.65	77.50	17	85.00
3. ความเข้าใจหลักอักขรวิธีภาษาไทย	7	5.50	78.57	16	80.00
เฉลี่ยรวม	**20**	**15.70**	**78.50**	**16**	**80.00**

จากตารางที่ 9 ผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน แยกตามองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า นักศึกษามีคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับลักษณะของคำควบกล้ำ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.55 คิดเป็นร้อยละ 79.29 ของคะแนนเต็ม และมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คนคิดเป็นร้อยละ 80.00 ด้านความถูกต้องของรูปคำตามหลักภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 คิดเป็นร้อยละ 77.50 ของคะแนนเต็ม และมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ด้านความเข้าใจหลักอักขรวิธีภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.50 คิดเป็นร้อยละ 78.57 ของคะแนนเต็มและมีนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00

5. อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป พบว่า ผลวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน จำนวนนักศึกษา 20 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.85 คิดเป็นร้อยละ 79.25 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษากลุ่มป้าหมายทุกคนได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชัดเจน กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการทำงานของสมองตามธรรมชาต โดยไม่ยึดติดกับอายุหรือระดับชั้น ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ให้ครูผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำตามกระบวนตามแผนการจัดการเรียนรู้และให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยเริ่มจาก ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparation) เป็นการกระตุ้นสมองเพื่อเตรียมความพร้อมนำเข้าสู่บทเรียน ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะให้นักศึกษาฟังเพลงหรือฝึกอ่านบทกวีที่มีคำควบกล้ำแล้วตั้งคำถาม เพื่อช่วยให้สมองตื่นตัว ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอข้อมูลความรู้ (Present) เป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งอาจารย์ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่ ๆ ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะแนะนำความรู้เกี่ยวกับคำควบกล้ำและหลักการอ่านคำควบกล้ำให้นักศึกษาฟังโดยใช้สื่อ Powerpoint แล้วตั้งคำถามให้นักศึกษาตอบเพื่อกรตุ้นให้นักศึกษาได้คิดเอง ขั้นตอนที่ 3 ขั้นฝึกฝน (Practice) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้สอนจะให้นักศึกษานำความรู้ที่เรียนมาใช้ในกิจกรรมหลากหลายรูปแบบร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ การแข่งขัน การสะสมแต้มหรือคะแนน และรางวัล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และผลป้อนกลับในลักษณะกระดานจัดอันดับ การฝึกฝนความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำผ่านการเล่นเกมและกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัตรจริง อีกทั้งนักศึกษายังได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้และการฝึกอ่านออกเสียงคำควบกล้ำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในรูปแบบคู่ แบบกลุ่ม และแบบรวมทั้งชั้นเรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ร่วมกับการสะสมแต้มหรือคะแนน ของรางวัล และผลป้อนกลับในลักษณะกระดานจัดอันดับ เป็นสิ่งจูงใจเมื่อบรรลุผลสำเร็จในการทำกิจกรรม ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปความรู้ (Summary) เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้จากสิ่งที่ได้เรียน ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะให้นักศึกษาฝึกอ่านออกเสียงคำควบกล้ำจากบัตรคำ และนำใบงานการเขียนคำควบกล้ำ เช่น เขียนจากคำอ่าน เขียนคำควบกล้ำที่สอดคล้องกับภาพ เป็นต้น ที่เพิ่งทำมาเสนออ่านหน้าชั้นเรียน ขั้นที่ 5 ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ (Apply) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้กับหลากหลายบริบทของภาษาไทย โดยผู้สอนจะให้นักศึกษาทำกิจกรรมการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำต่างๆ เช่น หาคำควบกล้ำจากบทอ่านแล้วฝึกอ่านออกเสียง ฝึกแต่งประโยค์ที่ใช้คำควบกล้ำแล้วเสนออ่านหน้าชั้นเรียน เป็นต้น การฝึกฝนความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำด้วยวิธีจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว นักศึกษาได้มีโอกาสลง

มือปฏิบัติจริง ฝึกการอ่านออกเสียง ฝึกสะกดคำควบกล้ำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างห้องเรียน พร้อมทั้งเรียนรู้ความหมายของคำผ่านสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ช่วยฝึก ย้ำ ซ้ำ และทบทวนบ่อย ๆ เช่น บัตรภาพ บัตรคำศัพท์ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการฝึกทำแบบฝึกหัดที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพของสมอง นอกจากนี้การประยุกต์ใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชันที่ประกบด้วยทั้งหมด 5 องค์ประกอบยังช่วยส่งผลให้ห้องเรียนมีชีวิตชีวา สนุกสนาน ลดบรรยากาศตึงเครียดและสร้างบรรยากาศเพลิดเพลินให้ห้องเรียน สามารถกระตุ้นเร้าความสนใจให้กับนักศึกษาและสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา และสามารถประยุกต์ใช้เข้ากับการเรียนการสอนทุกระดับและทุกสาขาวิชา ทั้งหมดนี้ช่วยให้การฝึกอ่านออกเสียงคำควบกล้ำซึ่งเป็นเรื่องยากสำหรับนักศึกษาเวียดนาม เนื่องจากโครงสร้างพยางค์ภาษาเวียดนามไม่มีเสียงควบกล้ำในลักษณะเดียวกับภาษาไทย กลายเป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถอ่านออกเสียงได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาเต็ม พิศศรี (2567) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาไทยโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3" นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมส่งเสริมทกัษะการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจดัการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีทักษะการอ่านภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ อีกทั้งสอดคล้องกับ ณัชชาภรณ์ สาโรจน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอุทัยวิทยาคมจังหวัดอุทัยธานี" ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพอยู่ที่ 79.06/75.16 2) ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชันสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงลักษณ์ ไชยวิชู (2567) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์และทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ด้านคำศัพท์ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์และทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย ให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป พบว่า ผลวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน จำนวนนักศึกษา 20 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ เท่ากับ 15.70 และ *S.D.* = 1.17 คิดเป็นร้อยละ 78.50 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คิดเป็นร้อย

ละ 80.00 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากนักศึกษากลุ่มเป้าหมายทุกคนได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชัดเจน กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการทำงานของสมองตามธรรมชาติ โดยไม่ยึดติดกับอายุหรือระดับชั้น ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเน้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ให้ครูผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำตามกระบวนตามแผนการจัดการเรียนรู้และให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยเริ่มจาก ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparation) เป็นการกระตุ้นสมองเพื่อเตรียมความพร้อมนำเข้าสู่บทเรียน ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะให้นักศึกษาฟังเพลงหรือฝึกอ่านบทกวีที่มีคำควบกล้ำแล้วตั้งคำถาม เพื่อช่วยให้สมองตื่นตัว ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอข้อมูลความรู้ (Present) เป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งครูเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่ ๆ ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะแนะนำความรู้เกี่ยวกับคำควบกล้ำให้นักศึกษาฟังโดยใช้สื่อ Powerpoint แลตั้งคำถามให้นักศึกษาตอบเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดเอง ขั้นตอนที่ 3 ขั้นฝึกฝน (Practice) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้สอนจะให้นักศึกษานำความรู้ที่เรียนมาใช้ในกิจกรรมหลากหลายรูปแบบร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 5 ประการได้แก่ การแข่งขัน การสะสมแต้มหรือคะแนน และรางวัล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และผลป้อนกลับในลักษณะกระดานจัดอันดับ การฝึกฝนความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำผ่านการเล่นเกมและกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งนักเรียนยังได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้และการฝึกเขียนคำควบกล้ำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในรูปแบบคู่ แบบกลุ่มและแบบรวมทั้งชั้นเรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ร่วมกับการสะสมแต้มหรือคะแนน ของรางวัล และผลป้อนกลับในลักษณะกระดานจัดอันดับ เป็นสิ่งจูงใจเมื่อบรรลุผลสำเร็จในการทำกิจกรรม ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปความรู้ (Summary) เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้จากสิ่งที่ได้เรียน ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนจะให้นักศึกษาทำใบงานการเขียนคำควบกล้ำ เช่น เขียนจากคำอ่านเขียนคำควบกล้ำที่สอดคล้องกับภาพ เป็นต้น ขั้นที่ 5 ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ (Apply) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้กับหลากหลายบริบทของภาษาไทย โดยผู้สอนจะให้นักศึกษาทำกิจกรรมการเขียนคำควบกล้ำต่างๆ เช่น หาคำควบกล้ำจากบทอ่าน แต่งประโยค์ที่ใช้คำควบกล้ำ เป็นต้น การฝึกฝนความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำจากการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมดับเกมมิฟิเคชันที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้ ส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ฝึกฝนการเขียนคำควบกล้ำผ่านกิจกรรมที่หลากหลายที่ช่วยฝึก ย้ำ ซ้ำ และทบทวนบ่อย ๆ ในบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา สนุกสนาน ด้วยกิจกรรมที่ชัดเจนท้าทาย เพื่อให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวและผ่อนคลาย เทคนิคแนวคิดโดยอาศัยพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองเป็นการส่งเสริมระดับพัฒนาการสมองของนักศึกษาทุกระดับให้มีพัฒนาการการเรียนรู้ที่ดีขึ้น และสามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล อีกทั้งการนำเอากลไกของเกมมิฟิเคชันมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานตื่นเต้นในกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ จริยา สุขแก้ว (2565) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาความสามารถการอ่านคำโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับการใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1" ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบความสามารถด้านการอ่าน

คำ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน ร่วมกับการใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งสอดคล้องกับ วรางคณา แสงธิป (2564) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและแรงจูงใจในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" พบว่า ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงานเท่ากับร้อยละ 75.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.3) แรงจูงใจในการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ นงลักษณ์ ไชยวิชู (2567) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์และทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ด้านคำศัพท์ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์และทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจในกระบวนการของวิธีการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันอย่างละเอียดก่อนนำไปจัดการเรียนรู้

2) ก่อนการจัดการเรียนรู้ควรชี้แจงแก่นักศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดปัญหา

3) การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างหลายขั้นตอน ควรมีการปรับความยืดหยุ่นของเวลาในแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเนื้อหาภาษาไทยเรื่องอื่น ๆ และระดับชั้นปีอื่น ๆ

2) ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันร่วมกับเทคนิควิธีการสอนอื่น ๆ เช่น ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบปัญหาเป็นฐานเป็น กับเนื้อหาภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ *1* และนักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ศรีนุ่ม. (2558). *การพัฒนาความสามารถการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแบบฝึก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จริยา สุขแก้ว. (2565). *การพัฒนาความสามารถการอ่านคำโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐานร่วมกับการใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.* (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณัชชาภรณ์ สาโรจน์. (2565). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอุทัยวิทยาคม จังหวัดอุทัยธานี.* (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นงลักษณ์ ไชยวิชู. (2567). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์และทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาส์น.

มาเต็ม พิศศรี. (2567). *การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาไทยโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วรางคณา แสงธิป. (2564). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันร่วมกับวิธีการสอนแบบเน้นภาระงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). *รายงานสถิติตัวชี้วัดด้านการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566: สถิตินักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. ศูนย์สารสนเทศอุดมศึกษา.

Ha Van. (2025). *Vietnam and Thailand officially upgrade their relationship to a 'Comprehensive Strategic Partnership'*. Government Electronic Newspaper. https://baochinhphu.vn/viet-nam-thai-lan-chinh-thuc-nang-cap-quan-he-len-doi-tac-chien-luoc-toan-dien-102250516141418697.htm

Jensen. (2000). Brain – based learning. San Diego, CA : The Brain Store Publishing

Lai, T. N. (2018). Thai phonetics in comparison with Vietnamese. *Scientific Journal of Tan Trao University, 2*(5), 15-20. https://doi.org/10.51453/2354-1431/2018/251

Martin, H. (2004). *Pronunciation practice activities*. Cambridge University Press.

Nation, I. S. P., & Newton, J. (2009). *Teaching ESL/EFL reading and writing*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003613756

Perret, C., & Olive, T. (2019). *Spelling words: From double to single-letter words*. Frontiers Media SA. Volume: 39. DOI: 10.1163/9789004394988

The Central Committee of the Communist Party of Vietnam. (2013). *Resolution No. 29-NQ/TW of November 04, 2013, on "Fundamental and comprehensive innovation in education, serving industrialization and modernization in a socialist-oriented market economy during international integration" ratified in the 8th session*. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Thuong-mai/Nghi-quyet-29-NQ-TW-nam-2013-doi-moi-can-ban-toan-dien-giao-duc-dao-tao-hoi-nhap-quoc-te-212441.aspx

The Ministry of Education and Training. (2014). *Circular on promulgating the six-level foreign language proficiency framework for Vietnam* (Circular No. 01/2014/TT-BGDDT). https://apolatlegal.com/wp-content/uploads/2025/05/Circular-01-2014-TT-BGDDT.pdf

The Prime Minister. (2008). *Decision No. 1400/QD-TTg approving the scheme on foreign language teaching and learning in the national education system in the 2008-2020 period*. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Giao-duc/Quyet-dinh-1400-QD-TTg-phe-duyet-de-an-day-va-hoc-ngoai-ngu-trong-he-thong-giao-duc-quoc-dan-giai-doan-2008-2020-71152.aspx

The Prime Minister. (2011). *Decision No. 208/QD-TTg approving the strategy on cultural diplomacy through 2020*. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/EN/Van-hoa-Xa-hoi/Decision-No-208-QD-TTg-approving-the-strategy-on-cultural-diplomacy/122676/tieng-anh.aspx

VNU-University of Social Sciences and Humanities, Hanoi. (2023). *Oriental Studies Curriculum program - Thai studies Program*. https://ussh.vnu.edu.vn/eng/dao-tao/nganh-dong-phuong-hoc/nganh-dong-phuong-hoc-23031.html

ภาคผนวก หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

AF 04-03

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
เลขที่ 91 ถนนเทศบาล 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทรศัพท์ 0 7321 2863 ต่อ 131
E-mail: scphyl.irb@yala.ac.th Website: http://www.yala.ac.th/IRB-SCPHYL/

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรไทยศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม ฮานอย		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	SCPHYLIRB-2568/1017		
ผู้วิจัยหลัก	Nguyen Thi Thuy		
สังกัด	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	29 ธันวาคม 2568	**วันที่พิจารณา**	16 มกราคม 2569
วันที่รับรอง	29 มกราคม 2569	**วันหมดอายุ**	29 มกราคม 2570

เอกสารที่รับรอง

1. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงข้อมูลอาสาสมัครวิจัย
4. เอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว
5. ประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว ตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทางและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ:

1. กำหนดส่งรายงานความก้าวหน้า	29 กรกฎาคม 2569	แบบฟอร์ม AF 03-19
2. กำหนดส่งรายงานสิ้นสุดโครงการ	29 กุมภาพันธ์ 2570	แบบฟอร์ม AF 03-20
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยหลังได้รับการรับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติปรับรายละเอียด		แบบฟอร์ม AF 07-01 และ AF 07-02
4. หากดำเนินการวิจัยไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลารับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติขยายระยะเวลา		แบบฟอร์ม AF 03-18

(ผศ.ดร.อัญชลี พงศ์เกษตร)
รองประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(ผศ.ดร.ภัคณัฐ วีรขจร)
ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(หนังสือรับรองมีปั๊มนูนตราสัญลักษณ์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา)

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย

Development of Kids Create BKK City Activity Package through Collaborative Action Practices to Enhance Preschool Children's Collaborative Skills

ณัฐพงศ์ รักการษ์[1*]

[1]โรงเรียนสามเสนนอก(ประชาราษฎร์อนุกูล) สำนักงานเขตดินแดง สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

Nattapong Rukkan [1]
[1] Samsennok (Pracharat Anukul) School DinDaeng District Department of Education Bangkok Metropolitan Administration, Bangkok, Thailand
✉: * nattapong.rukkan@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 06 July 2026; Revised: 11 July 2026; Accepted: 11 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย และเพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เด็กปฐมวัยในระดับชั้นอนุบาลศึกษาชั้นปีที่ 1 อายุ 3 – 4 ปี โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 20 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางพัฒนาชุดกิจกรรม ระยะที่ 2 ออกแบบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้ชุดกิจกรรม ระยะที่ 3 ศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จของชุดกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย 2) แบบประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน จากการพัฒนาขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน องค์ประกอบของความเป็นเมือง การเรียนรู้ผ่านการเล่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย ผสานกับการเล่นสร้างด้วยวัสดุปลายเปิด โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทักษะร่วมมือรวมพลัง 4 ด้าน ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การทำตามข้อตกลง การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย และการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น โดยมีสื่อประกอบชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย (หนังสือนิทาน, แผนที่ชุมชนจำลอง, แผนที่ BKK จำลอง, แผ่นวางแผน, กล่องสร้างรู้, ภาพจุดประกาย, ป้ายนำทาง) 2) ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมจากชุดกิจกรรมนี้มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะร่วมมือรวมพลังสูงกว่าก่อนการทดลองโดยรวม และรายด้านประกอบด้วย การเจรจาต่อรอง การทำ

ตามข้อตกลง การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย และการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม, ทักษะร่วมมือรวมพลัง, เด็กปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research were to: 1) develop the “Kids Create BKK City” Activity Package through collaborative action practices to promote collaborative skills among preschool children; and 2) examine the effects of implementing the activity package. The sample consisted of 20 preschool children aged 3–4 years in Kindergarten Year 1, Room 2, at Samsennok (Pracharat Anukul) School, during the second semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research was conducted in three phases: studying guidelines for activity package development, designing learning activities to support its implementation, and examining the success conditions of the activity package. The research instruments included the developed activity package and an assessment form for preschool children’s collaborative skills. The findings revealed that the activity package was designed based on phenomenon-based learning, urban elements, play-based learning, the use of artificial intelligence for early childhood learning, and constructive play with open-ended materials. It aimed to promote four dimensions of collaborative skills: negotiation, adherence to agreements, goal-oriented collaboration, and collaborative learning with consideration for others. The package consisted of seven supporting components including a storybook series, a simulated community map, a simulated Bangkok city map, a learning planning sheet, a super construction play box, spark-curiosity pictures, and learning guide signs. After implementation, preschool children’s overall collaborative skills and each individual dimension were significantly higher than before the experiment at the .05 level. In conclusion, the “Kids Create BKK City” Activity Package through collaborative action practices effectively promoted preschool children’s collaborative skills by encouraging them to explore questions, solve problems, and learn collaboratively with consideration for others.

Keywords: Set of Activities, Collaborative Skills, Preschool Children

1. บทนำ

กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และต่อเนื่อง อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้การจัดการศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑–๒๕๘๐ ที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568)

การจัดการศึกษาปฐมวัยของกรุงเทพมหานครมีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐–๒๕๗๙ และแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๖๔–๒๕๖๙ ที่ให้

ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนตามอัตลักษณ์แห่งกรุงเทพมหานคร ได้แก่ รู้หน้าที่ มีจิตสาธารณะ รักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นนวัตกรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่มุ่งส่งเสริมให้ “เด็ก กทม. ก้าวทันโลกทุกการเปลี่ยนแปลง” ผ่านแนวคิด “เอ๊ะ อ๋อ โอเค พลัส” ซึ่งเน้นให้เด็กตั้งคำถาม เข้าใจสิ่งที่เรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง เพื่อก้าวสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ (Bangkok Learning City) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้านในฐานะพื้นฐานของพลเมืองคุณภาพ

กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองใหญ่ที่มีความหลากหลายทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต จึงเป็นบริบทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของความเป็นเมือง ปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวัน และสถานการณ์ใกล้ตัว เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หลุมยุบ การใช้พื้นที่สาธารณะ และการอยู่ร่วมกันในสังคมเมือง การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทเมืองช่วยให้เด็กเข้าใจชุมชนของตนเองและมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกของสังคม นอกจากนี้ เมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเอื้อต่อการเล่นยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการ สุขภาวะ และการเติบโตอย่างยั่งยืนของเด็กในพื้นที่เมือง (Katsavounidou, 2020; Beck และ Kaune, 2025)

จากข้อมูลสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยและผลการประเมินตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พบว่าเด็กปฐมวัยบางส่วนยังมีพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคมอยู่ในระดับที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม สอดคล้องกับผลการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 อายุ 3-4 ปี ของผู้วิจัย ซึ่งพบว่าแม้เด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย แต่ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กบางส่วนที่มักเล่นเป็นรายบุคคลมากกว่าการเล่นร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้โอกาสในการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาร่วมกันยังมีข้อจำกัด

ทักษะร่วมมือรวมพลังจึงเป็นทักษะสำคัญที่ควรส่งเสริมตั้งแต่ระดับปฐมวัย เนื่องจากเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านสังคม การช่วยเหลือตนเอง การสื่อสาร การแบ่งปัน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย การเล่นร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเปิดโอกาสให้เด็กเกิดปฏิสัมพันธ์ เรียนรู้บทบาททางสังคม แบ่งปันความคิดเห็น และร่วมกันแก้ปัญหาภายใต้กฎ กติกา หรือข้อตกลงร่วมกัน (Luong, 2024) ทั้งนี้ กิจกรรมการเล่นที่ครูออกแบบอย่างมีเป้าหมายสามารถส่งเสริมให้เด็กวางแผน ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงาน และเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเองกับโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีความหมาย (Mawson, 2016; Arnerich, 2021)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กสร้างองค์ความรู้จากการเผชิญสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน โดยกระตุ้นให้เด็กเกิดความสงสัย ตั้งคำถาม วางแผน สำรวจ ทดลอง และลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อผสานกับการเรียนรู้ผ่านการเล่น การใช้ประสาทสัมผัส และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยให้เด็กยอมรับประสบการณ์ใหม่และพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (Damnjanovic, Dedaj, และ Cvjeticanin, 2024) นอกจากนี้ การเล่นสร้างด้วยวัสดุปลายเปิดหรือ Loose Parts Play เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เด็กใช้วัสดุ

อุปกรณ์ และชิ้นส่วนที่เคลื่อนย้ายได้มาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการและความสนใจของตนเอง การเล่นลักษณะนี้ช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบ การแก้ปัญหา และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Nicholson, 1971; Letsplaymore, 2019; กันต์ณพัชญ์ อยู่อำไพ, 2567) อีกทั้งการเล่นแบบก่อสร้างยังช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านการลงมือปฏิบัติ การสำรวจ และการสร้างทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูทำหน้าที่สนับสนุนและเสริมต่อประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเหมาะสม (Amin, 2021)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดกิจกรรม “Kids สร้างเมือง BKK : ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย” เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยผสานการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน การเรียนรู้ผ่านการเล่น การเล่นสร้างด้วยวัสดุปลายเปิด และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสมกับวัย ชุดกิจกรรมดังกล่าวมุ่งส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลัง ๔ ด้าน ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การทำตามข้อตกลง การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย และการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ตั้งคำถาม แก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการด้านสังคมที่เหมาะสม พร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมเมืองกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน (Luong, ๒๐๒๔)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรม “Kids สร้างเมือง BKK : ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม “Kids สร้างเมือง BKK : ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยที่มีต่อทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลอง One-group pretest-posttest design ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางพัฒนาสื่อนวัตกรรม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการออกแบบ และพัฒนาชุดกิจกรรมจากการใช้กระบวนการออกแบบที่มุ่งเน้นการนำสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเด็กปฐมวัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำ โดยนำมาออกแบบ และเลือกใช้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ภายใต้นโยบายทางการศึกษาของสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ร่วมกับการวิเคราะห์มาตรฐานคุณลักษณะ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่มีสัมพันธ์กับการพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้าของเด็กปฐมวัย (EF) ซึ่งเป็นการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการวิเคราะห์สภาพของปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในบริบทที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปฏิบัติการสอนอยู่ ซึ่งชุดกิจกรรมที่ดีจำเป็นต้องมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา วิธีการใช้ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

โดยเฉพาะความปลอดภัย โดยพัฒนาจากกระบวนการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๖๐)

2. ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้นวัตกรรม ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ หลักการของนวัตกรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนการใช้ และออกแบบชุดกิจกรรม มีวิธีการดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.1 สังเคราะห์จากกระบวนการออกแบบขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานการเรียนรู้ของ Daehler & Folsom (2016) Islakhiyah et al. (2017) และหัสวนัส เพ็งสันเทียะ และคณะ (2564) องค์ประกอบของความเป็นเมืองของ Urban Design Lab. (2023) และ Mona (2024) การเรียนรู้โดยใช้การเล่นเป็นฐาน Caven (2022) ร่วมกับ การส่งเสริมทักษะการใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัยของ UNESCO (2024) และ Wang & Proctor (2025) ประเภทของวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการเล่นลูสพาร์ทของ Suzanna (2015) และ Duncan (2018) Casey & Robertson (2017) และRonnie's Preschool (2021) และแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเล่นสร้างของ Arnerich (2021) และ McIlroy (2024) ซึ่งนำไปสู่การออกแบบองค์ประกอบของสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ทักษะร่วมมือรวมพลังจาก Mawson (2016), Kate et al. (2018) และ Scott and Cogburn (2026) เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นกรอบในการพัฒนาชุดกิจกรรมจำนวน 1 ชุดกิจกรรม

2.2 พัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยจำนวน 1 ชุดกิจกรรม ซึ่งชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบเชิงโครงสร้างของชุดกิจกรรม คือ ชื่อชุดกิจกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง ขอบเขต เนื้อหา สื่อและอุปกรณ์ ขั้นตอนการใช้ และการประเมินผล

2.3 นำชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนปฐมวัยศึกษา 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อนวัตกรรมการศึกษา 2 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องความเหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ได้แก่ ปรับปรุงขนาดของสื่อให้มีความเหมาะสมต่อการเล่นทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ปรับปรุงเนื้อหาของนิทานในแต่ละเรื่องให้มีเนื้อหาที่เชื่อมโยงต่อกัน ปรับรายละเอียดของกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของเด็กให้มากขึ้น ออกแบบวัสดุ อุปกรณ์ในกล่องสร้างรู้ให้มีความหลากหลาย ไม่ซ้ำกันเพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถสร้างสรรค์ผลงาน ชิ้นงานหรือสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนถึงกระบวนการคิดมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เชี่ยวชาญได้ดำเนินการประเมิน และมีคะแนนผลการประเมินคุณภาพของชุดกกิจกรรมฯ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 อยู่ในช่วงคะแนน 4.01 – 5.00 หมายถึง คุณภาพดีมาก สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ปรับปรุงคู่มือการใช้ชุดกิจกรรมด้วยการเพิ่มคำอธิบายสำหรับการใช้ชุดกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรม รวมไปถึงการอธิบายขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมที่สะท้อนการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ของชุดกิจกรรมให้ชัดเจน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ด้วยตนเองได้

2.4 แบบประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย อายุ 3 – 4 ปี โดยที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวบ่งชี้พฤติกรรมจากแนวคิดของ Mawson (2016) และ Scott & Cogburn (2026) เพื่อกำหนดกรอบการประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังสำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ทักษะ และ 12 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การเจรจาต่อรอง ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การเสนอเงื่อนไขการเรียนรู้ การตกลงการเรียนรู้ร่วมกัน และการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ 2) การทำตามข้อตกลง ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันได้อย่างสม่ำเสมอ การยับยั้งตนเองและแสดงความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงแม้มีสิ่งเร้าที่ดึงดูดความสนใจ และการแสดงความเข้าใจถึงผลกระทบจากการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง 3) การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การพูดคุยกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ในการเรียนรู้ร่วมกัน และการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันจนสำเร็จ และ 4) การเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การแบ่งปันการผลัดกันการเรียนรู้ และการประนีประนอม ซึ่งดำเนินการออกแบบในลักษณะของแบบประเมินเชิงปฏิบัติ โดยการกำหนดสถานการณ์และข้อคำถามผ่านปรากฏการณ์ โดยนำแบบประเมินเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ผลการวิเคราะห์พบว่าเครื่องมือมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ทุกรายการ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try-out) กับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.84 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์และมีคุณภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายได้

3. ระยะที่ 3 การศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จของนวัตกรรม ด้วยการศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัยชาย - หญิง อายุระหว่าง 3 – 4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) ทั้งหมด 3 ห้อง จำนวน 90 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัยชาย - หญิง ในระดับชั้นอนุบาลศึกษาชั้นปีที่ 1/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) จำนวน 20 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกห้องเรียนเป้าหมายเพื่อเป็นกลุ่มทดลอง เนื่องจากเป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยปฏิบัติการสอนประจำชั้น ทำให้สะดวกต่อการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน จัดเตรียมสภาพแวดล้อม และเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรม อีกทั้งจากการประเมินพัฒนาการก่อนการทดลองพบว่าเด็กปฐมวัยในห้องเรียนดังกล่าวมีข้อสังเกตเชิงพฤติกรรมที่มักเล่นเป็นรายบุคคลมากกว่าการเล่นร่วมกับผู้อื่น จึงมีความเหมาะสมและจำเป็นเร่งด่วนในการเข้ารับการส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย จำนวน 1 ชุด ประกอบไปด้วย 1) หนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย 2) แผนที่ชุมชนจำลอง 3) แผนที่เมืองกรุงเทพมหานครจำลอง 4) แผ่นวางแผนการเรียนรู้ 5) กล่องสร้างรู้ Super Construction Play 6) ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย และ 7) ป้ายนำทางการเรียนรู้

2. แบบประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ทักษะ และ 12 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การเจรจาต่อรอง ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การเสนอเงื่อนไขการเรียนรู้ การตกลงการเรียนรู้ร่วมกัน และการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ 2) การทำตามข้อตกลง ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันได้อย่างสม่ำเสมอ การยับยั้งตนเองและแสดงความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงแม้มีสิ่งเร้าที่ดึงดูดความสนใจ และการแสดงความเข้าใจถึงผลกระทบจากการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง 3) การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การพูดคุยกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ในการเรียนรู้ร่วมกัน และการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันจนสำเร็จ และ 4) การเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น ตัวบ่งชี้ประกอบไปด้วย การแบ่งปัน การผลัดกันการเรียนรู้ และการประนีประนอม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่ 1) การประเมินก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อทำการประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยกลุ่มเป้าหมายก่อนได้รับจัดประสบการณ์ เพื่อใช้เป็นคะแนนฐานในการวิเคราะห์พัฒนาการ 2) การดำเนินการทดลอง ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมจากชุดกิจกรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยที่สังเคราะห์ขึ้นจำนวน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเลือกปรากฏการณ์ความเป็นเมืองที่สนใจ 2) การตั้งคำถามร่วมกับการระดมความคิดเพื่อสืบเสาะแก้ปัญหาร่วมกัน 3) เล่นสร้างรู้เพื่อค้นหาคำตอบการเรียนรู้ร่วมกัน 4) นำเสนอผลการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ครอบคลุม 2 ปรากฏการณ์ความเป็นเมือง ควบคู่กับการจดบันทึกพฤติกรรมเชิงลึก และ 3) การประเมินหลังเรียน (Post-test) โดยที่ดำเนินการประเมินทักษะร่วมมือรวมพลัง หลังเสร็จสิ้นกระบวนการจัดประสบการณ์เสร็จสิ้นด้วยแบบประเมินชุดเดิมเพื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบความก้าวหน้า

การวิเคราะห์ข้อมูล

คะแนนประเมินทักษะร่วมมือรวมพลังได้รับการนำมาจัดการเพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยที่มีการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ใช้การทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Samples) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติพารามิเตอร์ โดยทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลด้วยสถิติ Shapiro-Wilk Test ผลการวิเคราะห์พบว่า คะแนนดิบของทักษะร่วมมือรวมพลังทั้งก่อนและหลังการทดลองมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบสถิติอ้างอิงทุกประการ และวิเคราะห์ขนาดของผลการทดลอง (Effect Size) โดยการคำนวณค่าดัชนี Cohen's d

เพื่อแสดงระดับความมีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมที่มีต่อการพัฒนาทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลพฤติกรรมจากการจดบันทึกพฤติกรรมระหว่างการทำกิจกรรมของเด็กปฐมวัย ได้รับการนำมาจัดระเบียบและจำแนกตามกรอบองค์ประกอบทักษะการร่วมมือรวมพลัง 4 ด้าน ผ่านวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีกระบวนการลงรหัสข้อมูล (Coding Process) ที่เป็นระบบ เริ่มจากการอ่านทำความเข้าใจข้อมูลทั้งหมดอย่างละเอียดรอบด้านเพื่อกำหนดรหัสขั้นต้น (Initial Coding) จากนั้นจึงทำการจัดกลุ่มรหัสที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันหรือสะท้อนพฤติกรรมในทิศทางเดียวกันเข้าด้วยกันเพื่อพัฒนาเป็นหมวดหมู่ย่อย (Sub-categories) แล้วจึงสรุปเชื่อมโยงเข้าสู่หมวดหมู่หลัก (Main Categories) ซึ่งสอดคล้องตามมิติของทักษะร่วมมือรวมพลังทั้ง 4 ด้าน เพื่อจำแนกประเด็นสำคัญ

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้ได้รับการตรวจสอบเกณฑ์จริยธรรมขั้นต้นและอนุมัติให้ดำเนินงานวิจัยพร้อมเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาอย่างเป็นทางการจากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาชุดกิจกรรม “Kids สร้างเมือง BKK : ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย นำไปสู่การได้รับชุดกิจกรรมที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาขึ้นเป็นชุดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในลักษณะของการมีส่วนร่วมจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในลักษณะของการเรียนรู้รายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มย่อย ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 4 ปี โดยเปิดโอกาสให้โอกาสให้เด็ก “เป็นเจ้าของการเรียนรู้ร่วมกัน” จากการเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมตั้งแต่การเลือกปรากฏการณ์ความเป็นเมืองที่สนใจร่วมกันเพื่อตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน หลังจากนั้นจึงใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในชุดกิจกรรมมาเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบการเรียนรู้ร่วมกันจนสำเร็จ ซึ่งการเรียนรู้จากการชุดกิจกรรมนี้ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันจากการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกรุงเทพมหานคร ด้วยการกระตุ้นให้เด็กสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมกับการลงความเห็นจากปัญหาการเรียนรู้หรือคำถามการเรียนรู้ร่วมกัน ผสานกับการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการใช้ปลายเปิดต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ผลงาน ชิ้นงาน หรือสิ่งประดิษฐ์ ที่เป็นผลมาจากการวางแผน แบ่งหน้าที่ในการค้นหาคำตอบการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย

ชุดกิจกรรมฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม และสื่อ วัสดุอุปกรณ์ในชุดกิจกรรม โดยที่คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมดำเนินการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำชุดกิจกรรม

นำไปใช้สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีลักษณะขององค์ประกอบที่สำคัญภายในคู่มือ ความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตของการใช้ชุดกิจกรรม หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎี องค์ประกอบของทักษะร่วมมือรวมพลัง ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ภาพสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และการประเมินผล

ชุดกิจกรรมที่ดำเนินการพัฒนาขึ้นมีจำนวน 1 ชุด ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) หนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย 2) แผนที่ชุมชนจำลอง 3) แผนที่เมืองกรุงเทพมหานครจำลอง 4) แผ่นวางแผนการเรียนรู้ 5) กล่องสร้างรู้ Super Construction Play 6) ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย และ 7) ป้ายนำทางการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบได้นำไปบูรณาการกับขั้นตอนการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การเลือกปรากฏการณ์ความเป็นเมืองที่สนใจ จากการใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ได้แก่ ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย 2) การตั้งคำถามร่วมกับการระดมความคิดเพื่อสืบเสาะแก้ปัญหาร่วมกัน จากการใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อหนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย กล่องสร้างรู้ Super Construction Play และป้ายนำทางการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยได้แก่ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความเป็นเมือง และเสริมต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นเมือง 3) เล่นสร้างรู้เพื่อค้นหาคำตอบการเรียนรู้ร่วมกัน จากการใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย แผนที่ชุมชนจำลอง แผ่นวางแผนการเรียนรู้ กล่องสร้างรู้ Super Construction Play และภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยได้แก่ เล่นสร้างรู้ร่วมกันอย่างอิสระ และเล่นสร้างรู้ด้วยการชี้แนะ 4) นำเสนอผลการเรียนรู้ร่วมกัน จากการใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ ได้แก่หนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย แผนที่ชุมชนจำลอง แผนที่เมืองกรุงเทพมหานครจำลอง แผ่นวางแผนการเรียนรู้ กล่องสร้างรู้ Super Construction Play ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย และป้ายนำทางการเรียนรู้ โดยที่ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุดกิจกรรมฯ นี้ มีจุดเน้นในการส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีความแตกต่างกันตามรายละของขั้นตอนการจัดกิจกรรม โดยที่แต่ละขั้นตอนนั้นได้ดำเนินการออกแบบส่งเสริมให้เกิดทักษะร่วมมือรวมพลังครบทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากใช้ชุดกิจกรรมตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมรู้ทั้ง 4 ขั้นตอนก็จะยิ่งส่งเสริมให้เกิดทักษะร่วมมือรวมพลังได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น การเจรจาต่อรอง การทำตามข้อตกลง การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย และ 4) การเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยที่ชุดกิจกรรมนี้ได้ถูกพัฒนา และออกแบบให้มีความหลากหลายให้มีสีสัน เรื่องราว พร้อมกับออกแบบวิธีการที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก โดยมีขนาด และจำนวนที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในลักษณะรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ รวมไปถึงสามารถหยิบ จับ สัมผัส เคลื่อนย้าย และสะดวกต่อการจัดเก็บด้วยตนเองได้ พร้อมทั้งออกแบบให้มีความคงทน สามารถเล่นซ้ำด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายได้ บนพื้นฐานของความปลอดภัยของเด็กระหว่างใช้ชุดกิจกรรม ดังภาพที่ 1-5 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

ภาพที่ 1 หนังสือนิทานชุด Super Power ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย

(ก) (ข) (ค)

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนจำลอง (ก) แผนที่เมืองกรุงเทพมหานครจำลอง (ข) และแผ่นวางแผนการเรียนรู้ (ค)

ภาพที่ 3 กล่องสร้างรู้ Super Construction Play

ภาพที่ 4 ภาพสร้างรู้ จุดประกายความสงสัย

ภาพที่ 5 ป้ายนำทางการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการใช้ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย

1. คะแนนเฉลี่ยทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยในภาพร่วมก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม

พบว่า เด็กปฐมวัยที่ใช้ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย มีทักษะร่วมมือรวมพลังหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ด้านการทำตามข้อตกลงคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 5.10 (S.D. = 0.45) เป็น 7.20 (S.D. = 0.95) ด้านการเจรจาต่อรองคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 5.00 (S.D. = 0.79) เป็น 7.00 (S.D. = 0.86) ด้านทักษะการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 5.30 (S.D. = 0.66) เป็น 6.95 (S.D. = 0.89) และด้านทักษะการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่นคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 5.35 (S.D. = 0.67) เป็น 6.85 (S.D. = 0.75)

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยรายด้านก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย ก่อนใช้ชุดกิจกรรรม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยเท่ากับ 20.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 1.57 หลังใช้ชุดกิจกรรรม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะร่วมมือรวมพลังเท่ากับ 28.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเท่ากับ 1.89 กล่าวได้ว่าเด็กปฐมวัยที่ใช้ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยมีคะแนนโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 1) และเมื่อพิจารณาขนาดของผลการทดลองในภาพรวม พบว่ามีค่าดัชนี Cohen's d เท่ากับ 3.52 ซึ่งแสดงว่าผลการทดลองมีขนาดอิทธิพล (Effect Size) อยู่ในระดับใหญ่มาก (Huge Effect Size) สะท้อนให้เห็นว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่อทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนของทักษะร่วมมือรวมพลังของเด็กปฐมวัยรายด้านก่อนและหลังใช้ชุดกิจกรรรม

ทักษะร่วมมือรวมพลัง	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p	Effect Size
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1. ทักษะการเจรจาต่อรอง	5.00	0.79	7.00	0.86	8.31	0.000*	1.86
2. ทักษะการทำตามข้อตกลง	5.10	0.45	7.20	0.95	9.70	0.000*	2.17
3. ทักษะการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย	5.30	0.66	6.95	0.89	7.10	0.000*	1.59
4. ทักษะการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น	5.35	0.67	6.85	0.75	6.71	0.000*	1.50
รวม	**20.55**	**1.57**	**28.00**	**1.89**	**15.76**	**0.000**	**3.52**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมทักษะร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็น ดังนี้

1. ชุดกิจกรรรม Kids สร้างเมือง BKK ปฏิบัติการร่วมมือรวมพลังเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 7

องค์ประกอบย่อย ที่บูรณาการผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญจากการค้นพบดังนี้

ประการที่หนึ่ง การพัฒนาชุดกิจกรรมมีความเหมาะสมเนื่องจากใช้ปรากฏการณ์จริงในชีวิตประจำวันและบริบทความเป็นเมือง ผสานการตั้งคำถาม การเล่น และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ให้เด็กสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน สอดคล้องกับ กมลทิพย์ ทองเทพ และคณะ (2565) และ Ekeh (2023) ที่พบว่าการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้ง Luong (2024) ยังชี้ว่าทักษะร่วมมือรวมพลังช่วยในการปรับตัวในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง

ประการที่สอง ชุดกิจกรรมนำบริบทความเป็นเมือง เช่น อาคาร พื้นที่สาธารณะ และโครงสร้างพื้นฐานมากระตุ้นการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Katsavounidou (2020) ที่อธิบายว่าเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กควรเปิดโอกาสให้เด็กใช้พื้นที่เล่นอย่างมีส่วนร่วมและปลอดภัย การนำบริบทเมืองมาออกแบบจึงช่วยให้เด็กเข้าใจบทบาทตนเองและพัฒนาทักษะร่วมมือรวมพลังอย่างมีความหมาย

ประการที่สาม ขั้นตอนการจัดประสบการณ์บูรณาการการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานและการเล่น สอดคล้องกับ หัสวนัส เพ็งสันเทียะ และคณะ (2564) ในการส่งเสริมการคิดและการทำงานกลุ่ม และกันต์ฌพัชญ์ อยู่อำไพ (2567) ที่ระบุว่าการเล่นสร้างด้วยวัสดุปลายเปิดกระตุ้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Johnson (2018) ที่พบว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นส่งเสริมทักษะสังคม การสื่อสาร และการพึ่งพาอาศัยกัน

ประการที่สี่ การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ช่วยขยายการเรียนรู้ไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านสื่อจำลอง เด็กได้อธิบายผลงานและคิดแก้ปัญหาร่วมกัน สอดคล้องกับ Bakır (2024) และ Dong (2025) ที่พบว่าปัญญาประดิษฐ์ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการร่วมมือ ในบริบทนี้ปัญญาประดิษฐ์จึงทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้และขยายความคิดโดยไม่ทดแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก

2. ทักษะร่วมมือรวมพลัง

ผลการประเมินพบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านทักษะร่วมมือรวมพลังสูงขึ้นอย่างเป็นลำดับในทุกด้าน เนื่องจากชุดกิจกรรมเปิดโอกาสให้เรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม การเล่นสร้าง และการแก้ปัญหาร่วมกัน โดย ด้านการเจรจาต่อรอง พัฒนาจากการยอมรับเสียงส่วนใหญ่ไปสู่การอภิปรายและตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุผล ด้านการทำตามข้อตกลง พัฒนาจากการปฏิบัติตามกฎพื้นฐานไปสู่การทำงานกลุ่มที่เป็นระบบและควบคุมตนเองเพื่อลดความขัดแย้ง ด้านการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เด็กสามารถร่วมกันวางแผนวัตถุประสงค์ และปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนจนสำเร็จ และ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการคำนึงถึงผู้อื่น พัฒนาจากการแบ่งปันไปสู่ความเห็นอกเห็นใจและการตัดสินใจเพื่อประโยชน์และความปลอดภัยของส่วนรวมในสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับ Alalade & Olusola (2025) ที่พบว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังส่งเสริมการมีส่วนร่วม แรงจูงใจภายใน และการสร้างประสบการณ์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Luong (2024) ที่ชี้ว่าทักษะนี้เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของเด็กอายุ 3–4 ปี โดยเฉพาะเมื่อเรียนรู้ผ่านการเล่นสร้างที่เปิดโอกาสให้วางแผนและแบ่งบทบาทหน้าที่ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Ekeh

(2023) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มและฐานการเล่นช่วยพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือ การสื่อสาร การต่อรอง และการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย สรุปได้ว่า พัฒนาการที่เป็นรูปธรรมนี้เกิดจากการออกแบบกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติจริงร่วมกับผู้อื่นผ่านการเล่น การสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา โดยมีครูช่วยเสริมต่อการเรียนรู้และกระตุ้นปฏิสัมพันธ์เชิงบวก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานครควรขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรากฏการณ์ความเป็นเมืองร่วมกับการเล่นอย่างมีความหมาย และเชื่อมโยงโลกจริงกับโลกเสมือน เพื่อพัฒนาทักษะเด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับเมืองแห่งการเรียนรู้ (Bangkok Learning City) พร้อมทั้งส่งเสริมครูปฐมวัยในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับอัตลักษณ์ผู้เรียนให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานครและโรงเรียนในสังกัดที่จัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ควรนำชุดกิจกรรมนี้ไปทดลองใช้ร่วมกันเพื่อประเมินประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาต่อนวัตกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้ครอบคลุมทุกช่วงวัยตั้งแต่อายุ 3–6 ปี ต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายผลการใช้ชุดกิจกรรมไปสู่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย โดยการจัดทำคู่มือการใช้ หรือวิธีการใช้ที่สะดวก ทำความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว เพื่อสามารถนำชุดกิจกรรมนี้ไปใช้ได้ทันที เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะร่วมมือรวมพลังทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุดกิจกรรมนี้เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ทองเทพ, อรพรรณ บุตรกตัญญู, ปัทมาวดี เล่ห์มงคล, & พงศธร มหาวิจิตร. (2565). การศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบโครงการโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันของเด็กปฐมวัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 33*(3), 151–167. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/249024

กันต์ฌพัชญ์ อยู่อำไพ. (2567). ลูสพาร์ทส์เพลย์กับการศึกษาปฐมวัย: จากยุค 1970 สู่ความนิยมในศตวรรษที่ 21. *วารสารการจัดการทางการศึกษาปฐมวัย, 3*(2), 55–64. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ECEM/article/view/254819

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่*

13 พ.ศ. 2566–2570. https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-thirteenth-plan-2023-2027/

หัสวนัส เพ็งสันเทียะ, มนตา ตุลย์เมธาการ, & อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 13*(2), 240–257. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/251771

Alalade, O., & Olusola, E. (2025). Effect of collaborative learning strategies on junior students' environmental knowledge and attitude towards social studies. *Twist, 20*, 488–496. https://doi.org/10.5281/zenodo.10049652

Amin, R. (2021). *The benefits of construction play.* RARE Early Childhood Support Services. https://rare.support/wp-content/uploads/2022/04/construction-play.pdf

Arnerich, M. (2021). *Constructive play: What is it and how do I encourage it?* https://www.famly.co/blog/encouraging-constructive-play

Bakır, V. (2024). Artificial intelligence-assisted early childhood development: Effectiveness, challenges, and ethical issues. *Journal of Psychology and Technology, 1*(1), 1–15. https://jpsytech.com/index.php/jpsytech/article/view/1

Beck, K., & Kaune, M. (2025). *Early childhood development and cities.* Urban95 Academy Working Paper. LSE Cities & Van Leer Foundation. https://urban95academy.org

Casey, T., & Robertson, J. (2017). *Resources for playing: Providing loose parts to support children's play.* Play Australia. https://www.playaustralia.org.au/sites/default/files/LibraryDownloads/loose-parts-toolkit.pdf

Caven, M. (2022). *Prioritizing play: The importance of play-based learning in early education.* Institute of Education Sciences. https://ies.ed.gov/learn/blog/prioritizing-play-importance-play-based-learning-early-education

Daehler, K., & Folsom, J. (2016). *Making sense of science: Phenomena-based learning.* WestEd. https://mss.wested.org/wp-content/uploads/2021/01/mss_pbl.pdf

Dong, C. (2025). Artificial intelligence in early childhood education: Opportunities and challenges. *Global Journal of Human-Social Science: Linguistics & Education, 25*(2), 53–59. https://doi.org/10.55737/qjss.135537445

Duncan, S., Martin, J., & Haughey, S. (2018). *Through a child's eyes: How classroom design inspires learning and wonder.* Gryphon House.

Ekeh, M. C. (2023). Developing early graders' collaborative skills through group-work, play-based pedagogy. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 22*(4). https://doi.org/10.26803/ijlter.22.4.10

Hedges, H., Robertson, J., & Hedges, C. (2019). Developing negotiation capital: Influence and imagination in three- and four-year-old triadic collaborative play in nursery. *European Early Childhood Education Research Journal, 27*(1), 15–27. https://doi.org/10.1080/1350293X.2019.1539432

Islakhiyah, K., Sutopo, S., & Yulianti, L. (2018). Scientific explanation of light through phenomenon-based learning for junior high school students. In *Proceedings of the 1st Annual International Conference on Mathematics, Science, and Education (ICoMSE 2017)* (pp. 141–153). https://doi.org/10.2991/icomse-17.2018.31

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2018). Cooperative learning: The foundation for active learning. In *Active learning* (pp. 1–12). IntechOpen. https://doi.org/10.5772/intechopen.80854

Katsavounidou, G. (2021). Child, play, and urban space: A historical overview and a holistic paradigm for child-centered urbanism. *Journal of Urbanism.* https://doi.org/10.1080/17549175.2021.2005120

Luong, D. (2024). Educating collaborative skills for 3–4-year-olds through construction play in some preschools in Yen Son District, Tuyen Quang Province. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation, 5*, 49–53. https://doi.org/10.54660/IJMRGE.2024.5.3.49-53

Mawson, B. (2010). Environmental influences on independent collaborative play. *International Research in Early Childhood Education, 1*(2), 2–12.

McIlroy, T. (2024). *Everything you need to know about symbolic play and why it matters.* Empowered Parents. https://empoweredparents.co/symbolic-play/

Mona, M. (2024). *Urban elements design: Shaping modern cities.* INJ Architects. https://injarch.com/urban-elements-design/

Nicholson, S. (1971). How not to cheat children: The theory of loose parts. *Landscape Architecture, 62*, 30–35. https://creativestarlearning.co.uk/early-years-outdoors/simon-nicholson-and-the-theory-of-loose-parts-1-million-thanks/

Ronnie's Preschool. (2021). *A guide and inventory of loose parts.* https://www.childdev.com/Media/Edmonton/Documents/Loose_Parts_Guide_ebook-

1.pdf

Scott, H. K., & Cogburn, M. (2026). *Peer play.* In *StatPearls*. StatPearls Publishing. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK513223/

Suzanna, L., & Morgan, L. S. (2015). *Loose parts manual.* Alberta Council for Environmental Education. https://www.popupadventureplay.org/wp-content/uploads/2019/08/Loose-Parts-Manual.pdf

UNESCO. (2024). *AI competency framework for teachers.* https://doi.org/10.54675/ZJTE2084

Wang, X. C., Proctor, C., Cai, Z., & Bhatt, V. (2025). *AI literacies for young children: A conceptual framework.* University at Buffalo, State University of New York. https://www.nsf.gov/awardsearch/showAward?AWD_ID=2334829

Research Paper
JBER Scope: Education

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

Policy Recommendations to Promote Active Learning Management in the VUCA World Era for School in the Special Area of Phob Pra district, Tak province

กาญจนา อินวงค์[1*], สุเนตร ทองคำพงษ์[2], อรุณศรี เงินเสือ[3]

[1, 2, 3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Karnjana Inwong [1*], Sunate Thongkampong [2], Arunsri Ngernsua [3]
[1, 2, 3] Northern College, Tak, Thailand
✉: * karnjananoy55@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 06 June 2026; Revised: 14 July 2026; Accepted: 20 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ และ 2) หาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก จำนวน 269 คนและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า: สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยี การวางแผน การดำเนินการและการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน คือ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของผู้เกี่ยวข้องยังไม่ทั่วถึง การมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีน้อย นโยบายการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีกับวิสัยทัศน์งานวิชาการไม่สอดคล้องกัน และครูยังมีส่วนร่วมวางแผนการกำกับ ติดตามและประเมินผลยังมีน้อย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่พิเศษ จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูเพื่อจัดกิจกรรมที่ยึดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และสนับสนุนการวิเคราะห์ผลการประเมินหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา

คำสำคัญ : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, โรงเรียนเขตพื้นที่พิเศษ

Abstract

This study aimed to: 1) investigate the current state and challenges of active learning management in the VUCA world era among schools located in the special development area

of Phop Phra District, Tak Province, Thailand; and 2) propose policy recommendations for enhancing active learning management in these schools. A sequential explanatory mixed-methods design was employed. The quantitative phase involved 269 school administrators and teachers, while the qualitative phase included structured interviews with 9 educational experts. Data were collected using questionnaires and structured interview protocols. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, whereas qualitative data were analyzed through content analysis. The findings indicated that the overall level of active learning management was high. The highest-rated aspect was the use and development of technological media, followed by planning, implementation, and assessment and evaluation of active learning. Key challenges included limited stakeholder participation in policy formulation, insufficient student engagement, inconsistencies between technology integration policies and institutional academic visions, and limited teacher involvement in planning, monitoring, and evaluation processes. Policy recommendations include establishing context-responsive policies for schools in special areas, providing professional development programs on participatory learning activities, implementing systematic monitoring and evaluation of technology-enhanced learning resources, and promoting data-driven analysis of evaluation outcomes for continuous improvement.

Keywords: Policy recommendations, Active learning, Schools in special areas

1. บทนำ

ช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมานับตั้งแต่โลกได้ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและผันแปรอย่างรวดเร็วของโลก เกิดจากการขับเคลื่อนของ 3 กระแสหลักได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) รวมสังคมทั้งโลกให้เป็นสังคมเดียวเชื่อมโยงโลกทั้งใบเข้าด้วยกัน ผู้คนสามารถติดต่อเดินทางถึงกันทั่วโลกด้วยเวลาอันรวดเร็ว กระแสการพัฒนาเทคโนโลยี (Big Bang of Technology) ที่มีอย่างก้าวกระโดดเกิดนวัตกรรมทางเทคโนโลยีขึ้นในโลกมากมาย และทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น กระแสความเป็นใหญ่ของเงินทุน (Financialization) ที่เงินมีบทบาทมากขึ้นในโลกยุคใหม่ โลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีทางการเงิน ทำให้เงินทำหน้าที่ขับเคลื่อนโลกในแทบทุกด้านพร้อมการพัฒนารูปแบบเป็นดิจิทัล สร้างปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงพลิกผันอย่างรวดเร็ว (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2563) ปีงบประมาณ 2566กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นนโยบายและจุดเน้นด้านการจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย โดยเร่งสร้างสถานศึกษาปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของสังคม เร่งปลูกฝังทัศนคติ พฤติกรรมและองค์ความรู้โดยบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษามีการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษานำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างสมรรถนะที่สำคัญให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนค้นพบพรสวรรค์ ความสนใจ ความถนัดตนผ่านการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำไปกำหนดเป็นจุดเน้นส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างหลากหลาย (Active Learning) มีการวัดและประเมินผลพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) เพื่อให้เกิดสมรรถนะกับผู้เรียนทุกระดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566)

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นแนวทางที่ใช้จัดการเรียนการสอนมีชื่อที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การเรียนรู้แบบกระตือรือร้น การเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับการเรียนแบบร่วมมือ ลักษณะที่สำคัญคือเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองร่วมกันในห้องเรียนจากประสบการณ์เดิม การสังเกต การทดลอง การอภิปรายและการสรุปทบทวนบทเรียน (บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร, 2567) รูปแบบและลักษณะการจัดกิจกรรมจะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องใช้การคิด การลงมือทำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ผู้เรียนจึงไม่ใช่ผู้มีบทบาทเป็นผู้รับความรู้เท่านั้น แต่มีบทบาทและมีส่วนร่วมออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตื่นตัว (Active Participation) ทุกขั้นตอนอยู่ตลอดเวลา (ณัจฉรียา ภาธรธนฤต, 2566) ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจะบรรลุประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจการบริหารหลักสูตร การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมให้ใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนรู้ การนิเทศการเรียนรู้และการวัด ประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ภารกิจความรับผิดชอบของสถานศึกษา งานวิชาการถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุด เป็นงานหลักที่เปรียบได้กับหัวใจของการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษา แม้ว่าการศึกษาจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีปัญหาหลายด้านที่สะท้อนให้เห็นภาพวิกฤติต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่ที่ใช้การสอนแบบเดิม (Passive Learning) ที่เน้นการสอนแบบบรรยาย ท่องจำ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ลงมือทำด้วยตนเอง (Active Learning) ของผู้เรียน ทำให้คุณภาพไม่เป็นไปตามต้องการ การจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว, 2562) ทำให้มีช่องว่างด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่เพิ่มขึ้น ความแตกต่างทรัพยากรตั้งต้นของแต่ละสถานศึกษา การมีบัณฑิตที่เกินความต้องการตลาด การสอนคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ และที่สำคัญที่สุดคือการสอนทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ที่ยังไม่มีคุณภาพ การเรียนการสอนที่ยังมุ่งสอนให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ผู้สอนป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ ๆ ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลด้านอื่น ๆ รวมถึงการพัฒนาทักษะเชิงอารมณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยด้านสมรรถนะเกือบทุกด้านที่มีความเกี่ยวข้องกับทั้งผู้เรียนและครูผู้สอน ผู้เรียนยังขาดทักษะในศตรวรรษที่ 21 ในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขาดการเรียนรู้ การทำงาน การแก้ปัญหาและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (ประหยัด พิมพา, 2561) และปัญหาการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีประสิทธิภาพสูงขึ้น การใช้เทคโนโลยี โปรแกรม อินเทอร์เน็ตเพื่อช่วยในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และการมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และชุมชนในการนิเทศติดตาม นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังมีปัญหามากที่สุด (ภูมิ ประยูรโภคราช, 2566)

ความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตระหนักและให้ความสำคัญการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ เพื่อสร้างโอกาส ความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียน แต่ที่ผ่านมาการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อย

โอกาสทางการศึกษามีความยุ่งยาก การคมนาคมที่ยากลำบาก นักเรียนมีบ้านพักไกลจากโรงเรียนมาก ไม่สามารถเดินทางไป-กลับได้ภายในวันเดียว การเข้าถึงบริการการศึกษาทำได้ยากลำบาก ส่วนใหญ่อยู่ในภูเขาสูง ในถิ่นทุรกันดารพื้นที่ห่างไกลในเกาะหรือตามตะเข็บชายแดน ความแตกต่างทางภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและสภาพเศรษฐกิจ การจัดโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในลักษณะพิเศษ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางพัฒนาผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ให้ความสำคัญการจัดการศึกษาในพื้นที่แบบพหุวัฒนธรรม มีการขับเคลื่อนภารกิจโดยใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษา โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ สร้างโอกาสความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาเขตพื้นที่พิเศษ สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีระบบการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่นตอบสนองความถนัด ความสนใจส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning) โดยกำหนดเป้าหมายให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและเกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และสถานศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีระบบการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนา การเรียนรู้ผู้เรียน (Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่นตอบสนองต่อความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล มีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนารูปแบบ วิธีการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566)

อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 สภาพพื้นที่ตั้งอยู่ในเนินเขา ภูเขาสูงและตามหุบเขา ประชากรวัยเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ มีปัญหาการสื่อสาร ลักษณะชุมชนดั้งเดิมแบบพหุวัฒนธรรม เป็นโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษระดับประถมศึกษา 23 โรงเรียนและมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน มีเขตติดต่อกับประเทศเมียร์มา นักเรียนมีความหลากหลายทั้งชนชาวไทยพื้นราบและกลุ่มชาติพันธุ์ ต้องอยู่ในสภาวการณ์ความไม่มั่นคงการสู้รบของกองกำลังในประเทศเพื่อนบ้าน การศึกษาความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา เป้าหมายการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งสภาวการณ์ของยุคโลกพลิกผันที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาการบริหารงานวิชาการเพื่อจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษอำเภอพบพระ จังหวัดตาก เป็นแหล่งการวิจัยว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีสภาพเช่นไร มีสภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นสารสนเทศการศึกษาหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันให้มีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษให้มีผลการบริหารตามเป้าหมายที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด รวมทั้งจะเกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาอื่น ๆ และหน่วยงานทางการศึกษา ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาที่สนใจ ให้

สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

2. เพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน กำหนดเนื้อหาจากการสังเคราะห์รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกปี พ.ศ. 2564-2567 แล้วนำกระบวนการบริหารในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World) คือ ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) เพื่อหาความสัมพันธ์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน ได้ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย 4 ด้านคือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ประกอบด้วยประชากรและผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

3.1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2568 จำนวน 863 คน

3.1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบกับตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) โดยการแบ่งชั้นภูมิ เทียบสัดส่วนและใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 24 คน และครูผู้สอน จำนวน 245 คน รวม 269 คน

3.1.2.3 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ประสบการณ์การบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 คน รวมจำนวน 9 คน

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1.3.1 สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.1.3.2 ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.1.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.2.1.1 แบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) กับแหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบให้เลือกเพียงคำตอบเดียว (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท และตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ เป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple Response)

3.2.1.2 แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเป็นแบบเติมข้อความให้สมบูรณ์ และตอนที่ 2 คำถามการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นคำถามปลายเปิด (Open-end) โดยนำผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดด้านละ 3 ข้อ และปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีค่าร้อยละสูงสุดด้านละ 3 ข้อ มากำหนดเป็นโครงสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ เสนอโครงร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจความถูกต้องของไวยกรณ์ ความชัดเจนและความสมบูรณ์ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไข ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์เทิร์นดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

3.2.2.1 หนังสือเพื่อตรวจประเมินคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3.2.2.2 หนังสือขอทดลองใช้แบบสอบถามกับแหล่งข้อมูล จำนวน 30 คน

3.2.2.3 หนังสือขออนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 269 คน

3.2.2.4 หนังสือขอแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน

3.2.3 การจัดการข้อมูล มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.2.3.1 คุณภาพของแบบสอบถามหาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าความตรงระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ

3.2.3.2 ผลการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .949

3.2.3.3 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ ด้วยแบบสอบถาม ตอนที่ 1 หาความถี่และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตอนที่ 3 หาความถี่และค่าร้อยละ

3.2.3.4 การหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ ด้วยแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องเนื้อหา

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยรวม

ด้าน	รายการ	สภาพการปฏิบัติ		แปลผล	อันดับ
		$\overline{X}$	$S.D.$		
1	การวางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.30	0.58	มาก	2
2	การดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.29	0.53	มาก	3
3	การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.31	0.56	มาก	1
4	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.26	0.57	มาก	4
	โดยรวมเฉลี่ย	**4.29**	**0.40**	**มาก**	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ โดยรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, $S.D.$ = 0.40) สภาพการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\overline{X}$ = 4.31, $S.D.$ = 0.56) สูงที่สุด ส่วนการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\overline{X}$ = 4.26, $S.D.$ = 0.57) ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรกำกับให้มีการประเมินผลการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

2. ผลการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาสูงสุดแต่ละด้านแสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละสูงสุดรายด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ด้าน	ปัญหารายข้อสูงสุด	สภาพปัญหา		
		ความถี่	ร้อยละ	ลำดับ

1	การกำหนดนโยบายจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาให้ชัดเจนโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างทั่วถึงยังมีน้อย	109	40.53	3
2	การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้หลากหลายมีน้อย	146	54.28	1
3	การกำหนดนโยบายให้มีการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันยังมีความสอดคล้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์งานวิชาการน้อย	93	34.57	4
4	ครูร่วมจัดทำแผนและปฏิทินการกำกับ ติดตาม นิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษายังไม่ทั่วถึง	123	45.90	2

ตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน รายข้อแต่ละด้านสูงสุดคือ ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้หลากหลายมีน้อย ร้อยละ 54.28 สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูร่วมจัดทำแผนและปฏิทินการกำกับ ติดตาม นิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษายังไม่ทั่วถึง ร้อยละ 45.90 และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การกำหนดนโยบายจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาให้ชัดเจนโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างทั่วถึงยังมีน้อย ร้อยละ 40.53 ตามลำดับ ส่วนด้านการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุก การกำหนดนโยบายให้มีการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันยังมีความสอดคล้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์งานวิชาการน้อย ร้อยละ 34.57 ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาต้องมีการกำกับติดตามให้ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าถึงความรู้และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ให้ผู้เรียนร่วมวางแผนออกแบบการสืบค้นความรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนมุมมองการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายได้ด้วยตนเอง

สรุปปัญหาสูงที่สุดรายด้านคือ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนยังไม่ทั่วถึง การนำแผนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในยุคโลกพลิกผันผู้เรียนมีส่วนร่วมยังไม่หลากหลาย นโยบายการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์งานวิชาการน้อย และครูร่วมจัดทำแผนและปฏิทินการกำกับ ติดตาม การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาไม่ทั่วถึง ตามลำดับ

3. ผลการหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก สรุปผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงความถี่ข้อเสนอแนะรายด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก สูงที่สุดรายด้าน

ด้านที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่

1	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ	8
2	ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ยึดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญต่อเนื่องสม่ำเสมอ	8
3	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตาม ประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุกและรายงานผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ	8
4	ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูร่วมวิเคราะห์ผลประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	9

ตารางที่ 3 พบว่า ข้อเสนอแนะรายด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูร่วมวิเคราะห์ผลประเมิน เพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สูงที่สุด ดังนั้น การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคโลกพลิกผันที่มีความผันผวนแปรเปลี่ยนตลอดเวลาให้มีระบบเกิดประสิทธิภาพ ต้องมีการวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มีการนำผลไปปรับปรุงนโยบายให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะรายด้านที่สำคัญต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร กำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมครูเพื่อการสร้างสื่อ นวัตกรรมผ่านทางเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่หลากหลายสะดวกต่อการเข้าถึง และผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้มีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกันอย่างชัดเจน ตามลำดับ

3.2 ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ยึดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญต่อเนื่องสม่ำเสมอ สูงที่สุด รองลงมาคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนิเทศ กำกับ ติดตามช่วยเหลือครูให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้บรรลุผลตามเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลในสถานการณ์จริงมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ตามลำดับ

3.3 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้เชิงรุกและรายงานผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ สูงที่สุด รองลงมาคือ ครูผู้สอนควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การใช้ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้จัดการเรียนรู้ และผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเป็นภาพความสำเร็จจากการระดมความคิดของครูทุกคนอย่างทั่วถึง ให้มีการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกับสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม ตามลำดับ

3.4 ด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูร่วมวิเคราะห์ผลประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูร่วมกันจัดทำแผนและปฏิทินการกำกับติดตามการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกันอย่างชัดเจนเป็นระบบ และมีการพัฒนาศักยภาพครูในการใช้เทคโนโลยีสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ควรกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่พิเศษ มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ยึดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการติดตามประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกรวมทั้งรายงานผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และการสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

5. อภิปรายผล

สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผัน สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักต่อสภาวการณ์ในโลกพลิกผันที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งตนเอง วัฒนธรรมองค์กร การกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาให้เกิดการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน คลุมเครือไม่ชัดเจน มีความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติงาน โดยการสร้างวิสัยทัศน์เปิดกว้างรองรับการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างรู้เท่าทัน เห็นได้จากสถานศึกษามีนโยบายและวิสัยทัศน์งานวิชาการที่ชัดเจน ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น วางแผนและกำหนดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานและจัดการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วถูกต้องแม่นยำ รวมทั้งมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้มีการสะท้อนข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ร่วมแก้ปัญหาข้อผิดพลาดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของอลิสา มะริด (2567) ที่กล่าวว่า ยุคโลกพลิกผันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ๆ ใน 4 ด้านคือ การมีมุมมองใหม่ (A new perspective) รู้จักเปิดโอกาส เปิดใจยอมรับร่วมกันจะนำสถานศึกษาไปสู่มิติการทำงานรูปแบบใหม่ที่เปิดกว้าง เป็นการทำงานที่เร็วขึ้น (Fast working) ซึ่งส่งผลให้พบข้อผิดพลาดได้เร็วมีประสบการณ์มากขึ้น เกิดการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด (Mistakes learning) ทำให้มีการวางแผนพัฒนานิเทศติดตามเพื่อให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ นำไปสู่การมีทัศนคติที่อยากเรียนรู้ (Attitude to learn) แสวงหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม สร้างระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีการต่อยอดสู่ความสำเร็จกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร สอดคล้องกับการวิจัยของ ภูมิ ประยูรโภคราช (2566) เรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนโรงเรียนตากพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และการวิจัยของณัจฉรียา ภาธรธนฤต (2566) เรื่อง การ

บริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู การปรับมุมมอง (Vision) ต่อสภาวการณ์ที่ผันผวน ให้เกิดความเข้าใจ (Understanding) ในความไม่แน่นอน สร้างความชัดเจน (Clarity) ที่มีต่อความซับซ้อนอย่างฉับไว (Agility) ต่อความคลุมเครือนั้น เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของครูกับผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nelson & Bramwell-Lalor (2023) เรื่อง การนำวิธีการสอนที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า การใช้วิธีการสอนที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้นักเรียนเกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ กิจกรรมช่วยกระตุ้นความคิดและ สร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย เกิดมุมมองการสร้างความคิดอย่างเป็นระบบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก พบว่า การดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้หลากหลาย สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงความรู้และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการวางแผนออกแบบการสืบค้นความรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้ได้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมองการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายด้วยตนเอง มีการปฏิบัติต่ำที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัจฉรียา ภาธรธนฤต (2566) เรื่อง การบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกำหนดแนวคิด วางแผนและประเมินผลการนำเสนอผลงาน ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาต้องมีการกำกับ ติดตามให้ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้าถึงความรู้และเกิดการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้ร่วมวางแผนออกแบบการสืบค้นความรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น การร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนมุมมองการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahmet Aykan & Fevzi Dursun (2022) ศึกษาเทคนิคการเรียนรู้เชิงรุกต่อผลการเรียนและการเรียนรู้ในบทเรียนวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงรุกกับกลุ่มทดลอง และการสอนแบบปกติกับกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองมีผลการเรียนและการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้นักเรียนมีบทบาทในการสอนและการเรียนรู้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก พบว่า การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูร่วมวิเคราะห์ผลประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีส่วนร่วมจัดทำแผนและปฏิทินกำกับ ติดตาม นิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษายังไม่ทั่วถึง ผู้เรียนร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียนไม่หลากหลาย ดังนั้น การสร้างความชัดเจนกระจ่าง (Clarify) โดยมีการสร้างเสริมความชัดเจนในนโยบายและ

กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงเป็นแนวทางที่สำคัญให้การตัดสินใจทันต่อเหตุการณ์ เกิดการคิดเชิงระบบ (System Thinking) เพื่อให้ได้มุมมองแบบองค์รวม แล้วแยกย่อยออกมาเป็นส่วนต่าง ๆ ช่วยให้เห็นภาพชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐวงศ์ วังแก้ว (2567) เรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านน้อยห้วยรินวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรมีการดำเนินการนิเทศอย่างต่อเนื่อง แจ้งให้ครูทราบทุกครั้งและมีการนำผลการประเมินมาสะท้อนเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนั้น ภายใต้สภาวการณ์ของการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผัน นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดจึงต้องมีความชัดเจนด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อใช้เป็นเข็มทิศให้เกิดการปฏิบัติตรงกัน สร้างความรู้ความเข้าใจให้มีความกระจ่างชัด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนในการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมในการปฏิบัติงานสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dema & Tshering (2020) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในการจัด การเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในปูซาน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสร้างมุมมองเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบายให้มีการศึกษา ทบทวน หรืออบรมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษให้มีความรู้ ความเข้าใจการบูรณาการนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างกลมกลืน ยืดหยุ่นและมีการปรับตัวอย่างชัดเจน รวดเร็วทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

2. กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาควรจัดเป็นโครงการ “ศน.สัญจร”เพื่อจัดกิจกรรมประยุกต์ชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่โรงเรียนเป็นฐาน (School base as Learning Community) โดยเป็นการนำประเด็นการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคโลกพลิกผันของครูผู้สอนในโรงเรียนสำหรับเขตพื้นที่พิเศษที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานมาใช้เป็นหัวข้อการสนทนาแลกเปลี่ยนให้เป็นระบบ ทั้งนี้ถือเป็นการสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็น หาแนวทางเพื่อให้เกิดการปรับปรุงการประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษควรกำหนดเป็นนโยบายแบบรวมกลุ่มระดมความคิดโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area Base) เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบททางพื้นที่ วัฒนธรรมและสังคมที่คล้ายคลึงกันเพื่อให้ร่วมมือกันทางวิชาการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นกระบวนการ เป็นระบบอย่างมีส่วนร่วม มีการคัดสรรโรงเรียนที่มีความพร้อมสูงให้เป็นแกนนำต้นแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อใช้สำหรับการศึกษา ทดลองและเป็นพี่เลี้ยงในการสอนงาน

2. สถานศึกษาอื่น ๆ ควรมีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถตอบสนองความสนใจ พัฒนาการและความต้องการของผู้เรียน ให้สามารถต่อยอดความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง

3. ศึกษานิเทศก์ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในสังกัด ตรวจสอบวิเคราะห์สภาพที่เป็นปัญหา ศึกษาหาแนวทางและจัดทำเป็นข้อเสนอแนะให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทที่ใช้พื้นที่เป็นฐาน (Data based as Active Learning) โดยใช้กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือกำกับให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการทบทวนกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตั้งแต่การวางแผนการออกแบบจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีประกอบการสอน การวัดผลและประเมินผล รูปแบบการสะท้อนผลของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ร่วมกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เสนอแนะแนวทางให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

5. ครูผู้สอนควรร่วมกันทบทวนความรู้ ความเข้าใจกระบวนการวัดผลตามสภาพจริงและจุดประสงค์การประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถปรับปรุงพัฒนาและใช้เครื่องมือการวัดผลได้อย่างหลากหลาย สามารถจัดกิจกรรมประเมินตนเองเองของผู้เรียนและเพื่อนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในสถานการณ์การเปลี่ยนฉับพลัน (Disruption) โรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. ควรมีการวิจัย กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคดิจิทัลของครูผู้สอนเพื่อเตรียมรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก โรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ควรมีการวิจัย การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนในเขตพื้นที่พิเศษ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. ควรมีการวิจัย รูปแบบการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามสภาพจริงในยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว. (2562). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคประเทศไทย 4.0 ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต].

ณัจฉรียา ภาธรธนฤต. (2566). *การบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา* [การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา].

บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร. (2567). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 36*(129), 3–11.

ประหยัด พิมพา. (2561). การศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน (Current Thai Studies). *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 7*(1), 242–249.

ภูมิ ประยูรโภคราช. (2566). *แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนโรงเรียนตากพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น].

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *ครุสภาวิทยาจารย์, 1*(1), 8–18.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570.* กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *คู่มือเกณฑ์การคัดกรองโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ.* สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อลิสา มะริด. (2567). *แนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในสถานการณ์การเปลี่ยนฉับพลัน (Disruption) ของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2* [การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร].

Ahmet Aykan, & Dursun, F. (2022). The effect of active learning techniques on academic performance and learning retention in science lessons: An experimental study. *Journal of STEM Teacher Institutes, 2*(1), 42–48.

Dema, K., & Tshering. (2020). The effects of active learning approach of teaching and learning science: A case of one primary school in Bhutan. *International Research Journal for Quality in Education, 7*(1), 1–6.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Nelson, N., & Bramwell-Lalor, S. (2023). Implementing student-centered, active-learning instructional strategies in a Grade 10 biology classroom. *International Journal of Research in Teacher Education, 14*(4), 17–36.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

The Influence of School Administrators' Digital Technology Ethics on Teachers' Digital Competence in Schools under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2

วิชชุภาส อำไพลาภสุข[1*], จรีพร นาคสัมฤทธิ์[2]

[1,2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Vichupat Ampailapsuk[1], Jareeporn Naksamrit[2]
[1,2]Faculty of Education, Srinakharinwirot University
✉: * vichupat.ampailapsuk@g.swu.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 19 June 2026; Revised: 10 July 2026; Accepted: 14 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 (2) ศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 และ (4) ศึกษาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 316 คน ได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นและทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.80 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความเป็นส่วนตัว ($\bar{X}$ = 4.17, SD = 0.34) (2) ระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การสอนด้วยเทคโนโลยี ($\bar{X}$ = 4.24, SD = 0.32) (3) ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก (r = .982) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (4) จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาโดยร่วมกันส่งผลต่อ

สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้ร้อยละ 98.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 จึงแสดงให้เห็นว่าจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์และสามารถร่วมพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร, สมรรถนะดิจิทัลของครู

Abstract

The purposes of this research were to: (1) investigate the level of digital technology ethics of school administrators under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2; (2) examine the level of teachers' digital competence in schools under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2; (3) study the relationship between school administrators' digital technology ethics and teachers' digital competence; and (4) determine the influence of school administrators' digital technology ethics on teachers' digital competence. The sample consisted of 316 teachers working in schools under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2 during the 2025 academic year. The participants were selected through stratified random sampling based on school size, followed by simple random sampling. The research instrument was a five-point rating-scale questionnaire. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranged from 0.60 to 1.00, and the overall reliability coefficient, determined by Cronbach's alpha, was 0.80. The statistical techniques used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis (Enter Method). The findings revealed that: (1) the overall level of school administrators' digital technology ethics was high, with privacy receiving the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.17, SD = 0.34); (2) the overall level of teachers' digital competence was high, with technology-integrated teaching receiving the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.24, SD = 0.32); (3) there was a very high positive relationship between school administrators' digital technology ethics and teachers' digital competence (r = .982), which was statistically significant at the .01 level; and (4) school administrators' digital technology ethics significantly predicted teachers' digital competence, accounting for 98.40 percent of the variance at the .001 level of statistical significance. These findings indicate that school administrators' digital technology ethics are significantly related to and can predict teachers' digital competence.

Keywords: School Administrators' Digital Technology Ethics, Teachers' Digital Competence

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยและสังคมโลกได้เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ อันเป็นผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (The Fourth Industrial Revolution) ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล กายภาพ และชีวภาพเข้าด้วยกัน (Schwab, 2016) ผ่านเทคโนโลยีสำคัญเช่น ระบบไซเบอร์-ฟิสิกส์ (Cyber-Physical Systems) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) การประมวลผลแบบคลาวด์ และเทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านการผลิต การบริการ การบริหารจัดการ และวิถีชีวิตของประชาชน (World Economic Forum, 2023) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้เรียนและครูจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (สำนักงานสภา

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช.], 2565) รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมุ่งปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ผ่านการพัฒนาทักษะดิจิทัล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาครู และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานในการจัดการศึกษา (สศช., 2565) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนและครูให้มีสมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [สกศ.], 2560) รวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ ทั้งด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การเคารพลิขสิทธิ์ การป้องกันภัยไซเบอร์ และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, 2562) ขณะที่สมรรถนะดิจิทัลของครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากครูต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างสื่อดิจิทัล ประเมินผล และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [สกศ.], 2563) ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารที่มีจริยธรรมทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แต่ยังเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการสร้างสื่อดิจิทัล การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ความปลอดภัยทางไซเบอร์และความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีของครูและผู้เรียน (กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการ จัดการศึกษา สพป.นนทบุรี เขต 2, 2566)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครู และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนานโยบายด้านการบริหารจัดการ เทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนยกระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

4. เพื่อศึกษาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยดำเนินตาม 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2568 ทั้งหมด 63 โรงเรียน จำนวนครูทั้งสิ้น 1,639 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 [สพป.นนทบุรี เขต 2], 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จากกลุ่มตัวอย่าง 316 คน ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเทียบกลุ่มตัวอย่างของยามาเน (Yamane, 1967) ของความเชื่อมั่นที่ 95% และที่ระดับนัยสำคัญ .05 จากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา

2.2. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะและสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบบลิเคิรทสเกล (Likert Scale) ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา

2.3. นำแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์เพื่อตรวจสอบการใช้สำนวนภาษา ความถูกต้อง ความครอบคลุมตามขอบเขต และนิยามศัพท์

2.4. นำแบบสอบถามที่ปรับตามคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80

2.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์และมีความเหมาะสมไปทดลอง (Try Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990, p.124)

2.6 ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 316 คน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในการออกหนังสือถึงผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามและการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 316 คน

3.2 ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สิทธิของผู้ตอบแบบสอบถาม การรักษาความลับของข้อมูล และการใช้ข้อมูลเพื่อการวิจัยเท่านั้น โดยผู้ตอบแบบสอบถามให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ และติดตามการส่งแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 100

3.3 ผู้วิจัยได้รับการตอบกลับแบบสอบถามคืนร้อยละ 100 ซึ่งตรวจสอบความถูกต้องและข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปคำนวณ ค่าสถิติพื้นฐาน และสถิติอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ขั้นตอนที่ 5 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน
2. ค่าร้อยละ (Percentage)
3. ค่าเฉลี่ย (Mean)
4. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1. สถิติวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product-Moment Correlation Coefficient)
2. สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis- Enter Method)

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.13, SD = 0.25) เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความเป็นส่วนตัว ($\bar{X}$ = 4.17, SD = 0.34) รองลงมา ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ($\bar{X}$ = 4.15, SD = 0.32) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.14, SD = 0.34) ด้านความปลอดภัย ($\bar{X}$ = 4.11, SD = 0.32) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความเป็นธรรม ($\bar{X}$ = 4.10, SD = 0.35) และด้านความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 4.10, SD = 0.35) ตามลำดับ

2. ระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.14, SD = 0.25) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การสอนด้วยเทคโนโลยี ($\bar{X}$= 4.24, SD = 0.32) รองลงมา ได้แก่ การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ($\bar{X}$= 4.24, SD = 0.34) พื้นฐานด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$= 4.16, SD = 0.30) การประเมินและใช้ข้อมูล ($\bar{X}$= 4.12, SD = 0.32) การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ($\bar{X}$= 4.11, SD = 0.33) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรับผิดชอบและจริยธรรมดิจิทัล ($\bar{X}$= 4.10, SD = 0.30) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 โดยภาพรวมในระดับสูงมาก (r = .982) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารมีจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลสูงขึ้น สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน

4. จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 พบว่า ด้านที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ด้านความเป็นส่วนตัว (X_6) (β = .291) ด้านความถูกต้อง (X_5) (β = .269) ด้านความโปร่งใส (X_4) (β = .259) ด้านความรับผิดชอบ (X_3) (β = .228) ด้านความเป็นธรรม (X_2) (β = .222) และด้านความปลอดภัย (X_1) (β = .027) ตามลำดับ โดยรวมกันส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้ร้อยละ 98.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครู. ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ได้แก่ ความเป็นเส้นตรง ความเป็นปกติของค่าคลาดเคลื่อน ความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน และ Multicollinearity ผลการตรวจสอบพบว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	p-value	Tolerance	VIF
1. ด้านความปลอดภัย (X_1)	0.02	0.008	0.027	2.666	0.008	0.508	1.969
2. ด้านความเป็นธรรม (X_2)	0.15	0.006	0.222	28.145	0.000*	0.857	1.167
3. ด้านความ	0.17	0.007	0.228	23.620	0.000*	0.570	1.755

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	p-value	Tolerance	VIF
รับผิดชอบ (X_3)							
4. ด้านความโปร่งใส (X_4)	0.18	0.008	0.259	24.532	0.000*	0.478	2.094
5. ด้านความถูกต้อง (X_5)	0.21	0.009	0.269	24.548	0.000*	0.442	2.264
6. ด้านความเป็นส่วนตัว (X_6)	0.21	0.008	0.291	26.285	0.000*	0.435	2.300
R = .992, R^2 = .984, Adjusted R^2 = .983, SEest = 0.033, F Change = 3086.56, p < .001							

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวม

เมื่อพิจารณาพบว่าจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารทุกด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .992 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้ร้อยละ 98.40 (R^2 = .984, Adjusted R^2 = .983) ค่า R^2 ดังกล่าวสะท้อนว่าตัวแปรพยากรณ์มีอำนาจในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรเกณฑ์ในระดับสูงมาก จึงถือว่าตัวแปรพยากรณ์เป็นปัจจัย (Effect Size) ที่ส่งผลอยู่ในระดับสูงและมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEest) เท่ากับ 0.033 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย พบว่า ตัวแปรทุกด้านมีปัจจัยทางบวกต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านที่มีปัจจัยมากที่สุด คือ ด้านความเป็นส่วนตัว (β = .291, p < .001) รองลงมา ได้แก่ ด้านความถูกต้อง (β = .269, p < .001) ด้านความโปร่งใส (β = .259, p < .001) ด้านความรับผิดชอบ (β = .228, p < .001) ด้านความเป็นธรรม (β = .222, p < .001) และด้านความปลอดภัย (β = .027, p = .008) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าสถิติ Collinearity พบว่า ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .435 ถึง .857 ซึ่งมีค่ามากกว่า .10 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.167 ถึง 2.300 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 10 แสดงว่าไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระโดยสามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

1. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.022X_1 + 0.159X_2 + 0.171X_3 + 0.188X_4 + 0.210X_5 + 0.215X_6$$

2. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.027Z_1 + 0.222Z_2 + 0.228Z_3 + 0.259Z_4 + 0.269Z_5 + 0.291Z_6$$

5. อภิปรายผล

1.ระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2

ระดับจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นส่วนตัว รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง ด้านความรับผิดชอบ ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรม และด้านความโปร่งใส ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะด้านความเป็นส่วนตัว เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยมุ่งเน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักความจำเป็นความได้สัดส่วน และการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของเจ้าของข้อมูลตามรัฐธรรมนูญและมาตรฐานสากล

นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดนโยบายและมาตรการด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้ข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิในการควบคุมข้อมูล การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนการใช้คุกกี้และการปรับปรุงนโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอ ย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานจังหวัดนนทบุรี (2566) ได้ประกาศนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจังหวัดนนทบุรี ที่ให้ความสำคัญกับการรักษา ความปลอดภัยของข้อมูลและสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ส่งผลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ได้ดำเนินการจัดอบรมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นไปในทิศทางเดียวกันผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ อรอนงค์ แจ้งพงศ์พันธ์ (2568) ที่กล่าวว่า บริบทดิจิทัลได้เปลี่ยนบทบาทและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญ ผู้บริหารยุคใหม่จึงไม่เพียงต้องมีทักษะด้านเทคนิคและการบริหารองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องมีสมรรถนะด้านจริยธรรม โดยเฉพาะด้านความเป็นส่วนตัว ซึ่งหมายถึงการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของบุคคล ไม่ใช้เทคโนโลยีในลักษณะที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น การสอดส่องหรือเข้าถึงข้อมูลโดยไม่มีเหตุอันสมควร อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สมใจ มณีวงษ์ (2567) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับประเด็นจริยธรรมและความปลอดภัยในโลกดิจิทัล ทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของบุคลากร รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมดิจิทัล และสามารถบูรณาการเข้ากับการบริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ปลอดภัยและเหมาะสมสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ริปเบอร์ และปาร์ค (Ribble & Park, 2019) ที่กล่าวว่า จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลโดยเฉพาะด้านความเป็นส่วนตัว เป็นองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำทางดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและยกระดับ

คุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต ในขณะที่จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารด้านความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เป็นอันดับสอง อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานภายใต้หลักคุณธรรม ความถูกต้องเหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยยึดหลักความประพฤติที่ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพตลอดจนตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ข้อมูลและสื่อดิจิทัล ส่งผลให้การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศภายในสถานศึกษาเป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดประโยชน์ต่อองค์กรและผู้เรียนอย่างเหมาะสม ทั้งนี้สอดคล้องกับ เกิดศักดิ์ ศิริมาตยาพันธุ์ และ รุจิราพรรณ คงช่วย (2565) ที่กล่าวถึงความถูกต้องของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้เทคโนโลยีว่า ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง ระมัดระวัง และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งในด้านกฎหมาย จริยธรรม และผลกระทบทางสังคมจากการใช้เทคโนโลยี อีกทั้งยังสอดคล้องกับ อิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช (2560) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีจะสามารถส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง ปลอดภัย และเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องตามกฎหมายและหลักจริยธรรม ดังนั้น จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร ทั้งด้านความเป็นส่วนตัว ความถูกต้อง ความรับผิดชอบ ความปลอดภัย ความเป็นธรรม และความโปร่งใส จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน

2.ระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

ระดับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การสอนด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน พื้นฐานด้านเทคโนโลยี การประเมินและการใช้ข้อมูล การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความรับผิดชอบและจริยธรรมดิจิทัล ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การสอนด้วยเทคโนโลยีมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามนโยบายการบริหารจัดการด้านการศึกษา โดยนโยบายด้านที่ 3 พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีตัวชี้วัดในการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะด้าน Digital Literacy, Digital Pedagogy และทักษะสื่อสารภาษาที่ 3 ทั้งยังส่งเสริมการใช้ Digital Technology มาใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพมีศักยภาพ และมีคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [สพฐ.], 2561) ส่งผลถึงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ที่ได้สนองนโยบายและให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเพื่อให้สอดคล้องต่อการพัฒนาการเรียนรู้ให้เท่าทันศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นให้ครู

และนักเรียนมีการจัดการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การจัดทำสื่อการสอน และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างผู้เรียน อีกทั้งยังสนับสนุนให้ครูใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและสื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและรูปแบบออนไลน์ ส่งผลให้ครูมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ทักษะการสอนด้วยเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 (สพป.นนทบุรี เขต 2, 2566) ได้กำหนดกลยุทธ์การเพิ่มนโยบายและจุดเน้นมุ่งสู่คุณภาพการบริหารการจัดการศึกษาด้วยค่าเป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จ “นนท์ 2 เป็นหนึ่ง 1 ใจ. 2 ใหม่ 3 ดี 4 เป้าหมาย” ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมครูนำสมรรถนะเทคโนโลยีที่ทันสมัยไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ ภัทราพร เยาวรัตน์ (2565) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการผสมผสานระหว่าง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการบูรณาการจัดการเรียนการสอนได้ตามจุดประสงค์ เป็นพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2563 โดยกล่าวว่า การจัดการเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้สอนใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างหลากหลายตามบริบทสภาพแวดล้อมเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา พัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เทคนิควิธีการใหม่ๆในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนการเรียนรู้ดิจิทัลจะมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบการเรียนรู้ (technology –based learning design) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการสะท้อนผลการประเมินไปสู่การพัฒนาผู้เรียนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนับว่าเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของผู้สอนที่จะเชื่อมต่อโลกออนไลน์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพริณ สุระเสียง (2567) ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษากลุ่มดอกคำใต้ 1 ด้านการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการนำเทคโนโลยีไปใช้เป็นตัวกลางในการนำส่งหรือถ่ายทอดความรู้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อพัฒนาและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนและศึกษาสิ่งใหม่ที่อยู่นอกกรอบห้องเรียน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาบทเรียนทั้งในรูปแบบของข้อความ รูปภาพ วีดีโอ สื่อมัลติมีเดีย และฝึกทักษะจากสื่อบทเรียน CAI, E-book และสื่อบันทึกข้อมูลอื่น ๆ รวมทั้งระบบสารสนเทศช่วยในการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบการสรุปบทเรียน การสอนซ่อมเสริม การฝึกทักษะการคิดคำนวณ การทำแบบทดสอบใช้ในการสรุปบทเรียน ใช้ประกอบการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ การใช้สอนแทนครูในบางครั้งและสามารถเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ 2 อาจเนื่องมาจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้

และปฏิบัติงานร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสถานศึกษายังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการทำงาน เป็นทีม การประชุม การจัดการเรียนรู้ และการประสานงานผ่านระบบดิจิทัล ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสารภายในองค์กร ตลอดจนสนับสนุนให้ครูสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งผลให้ครูมีทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกันผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับ กิติพงษ์ จันทร์ศักดิ์ (2566) อธิบายเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่ประกอบไปด้วย ด้านความรู้พื้นฐานด้านทักษะ และด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและสร้างสรรค์ในการทำงาน เพื่อส่งผลให้การปฏิบัติงานและการแก้ปัญหาจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบรวมไปถึงสร้างเนื้อหาที่เป็นนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ปิยพร ต่ายตระกูล (2566) ได้อธิบายถึงในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงใช้ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกันหรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานหรือระบบงานในองค์การให้มีความทันสมัยพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยีและมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง นัทธีรัตน์ พีระพันธ์ และ อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล (2561) ได้ประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของครู ผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูโดยรวมในทุกภูมิภาค ได้แก่ 1) ด้านความรู้ ครูมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ในเรื่องของการมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผน ทำให้การสอนและการเรียนรู้มีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) ด้านทักษะ ครูมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ในเรื่องของสามารถประยุกต์ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูงและมีความคิดสร้างสรรค์ 3) ด้านเจตคติครูมีความต้องการจำเป็นในเรื่องของการเผยแพร่ประสบการณ์ ทักษะความรู้ และมีการร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน เพื่อเป็นการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษามากที่สุด

3.ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2

จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r = .982) แม้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะพบว่าจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะดิจิทัลของครูในระดับสูงมาก (r = .982) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างตัวแปรทั้งสอง แต่การตีความผลดังกล่าวควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากข้อมูลของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเก็บรวบรวมจากผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเดียวกัน และใช้เครื่องมือวัดในลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า (Likert Scale) ภายในช่วงเวลาเดียวกัน จึงอาจมีความเป็นไปได้ที่วิธีการเก็บข้อมูลจะส่งผลให้ค่าสหสัมพันธ์สูงกว่าความเป็นจริงในบางส่วน ผลการวิจัยยังคงสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ชัดเจนว่า เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล

ในระดับสูง ครูก็มีแนวโน้มที่จะมีสมรรถนะดิจิทัลในระดับสูงตามไปด้วย ดังนั้น ผลการวิจัยจึงควรตีความร่วมกับบริบทของสถานศึกษา ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และข้อจำกัดของการวิจัย เพื่อให้การอธิบายผลมีความรอบคอบและเหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 อยู่ในระดับสูงมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล จะเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ คำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูล การเคารพสิทธิส่วนบุคคล และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้ครูเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้บริหารยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างบรรยากาศในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูทั้งด้านการสื่อสาร การจัดการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ครูมีสมรรถนะดิจิทัลสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีประภา ฮองต้น และ นงลักษณ์ ใจฉลาด (2566) ได้สรุปผลความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด คือการวางแผนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับด้านการเข้าถึงข้อมูล (r = .454**) เช่นเดียวกันกันกับ ฟราแกนซ์ (Flanagan & Jacobsen, 2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“Technology leadership for the twenty-first-century principal” ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีที่รวมถึงความเข้าใจด้านเทคนิค วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีที่ดีจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับครู ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูอย่างมีประสิทธิภาพ จริยธรรมทางเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารสามารถสร้างความไว้วางใจและนำพาการเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิสมาอิล และคณะ (Ismail et al., 2021) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) จะส่งผลต่อระดับการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา โดยผู้บริหารที่สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี จะช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหารและการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลของครูในสถานศึกษา

4.จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นส่วนตัว ด้านความถูกต้อง ด้านความรับผิดชอบ ด้านความ

ปลอดภัย ด้านความเป็นธรรม และด้านความโปร่งใส ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของครูได้ร้อยละ 98.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในบริบทของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีภายในองค์กร หากผู้บริหารมีจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล มีความตระหนักในเรื่องความถูกต้อง ความปลอดภัย ความรับผิดชอบ ความเป็นส่วนตัว ความเป็นธรรม และความโปร่งใสในการใช้เทคโนโลยี ย่อมส่งผลให้ครูเกิดความเชื่อมั่นและตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตามไปด้วย อีกทั้งผู้บริหารที่มีคุณธรรมในการใช้เทคโนโลยี ยังสามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ดิจิทัล และสนับสนุนให้ครูพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ. นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารมีจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัล ยังช่วยให้เกิดการบริหารจัดการเทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม มีการกำหนดแนวทางการใช้สื่อและข้อมูลดิจิทัลที่ปลอดภัย ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล และพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของตนเองได้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในระดับสูงมาก ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ โทนเดอว์ และคณะ (Tondeur et al., 2017) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านการสอนของครูกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา โดยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง จะช่วยให้ครูมีความมั่นใจและมีทักษะในการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการสอนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของครู นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ คอสม่า (Kozma, 2003) ที่ศึกษานโยบายการปฏิรูปการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร National policies that connect ICT-based education reform to economic and social development. โดยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติกับการปฏิบัติในสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีจริยธรรมทางเทคโนโลยีจะสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูเกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ แวนเดอร์ลินด์ และแวนบราก (Vanderlinde & van Braak, 2010) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพด้านเทคโนโลยี ของโรงเรียนประถมศึกษา (e-capacity) โดยพบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีของโรงเรียนและครูได้รับอิทธิพลอย่างมากจากภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยเฉพาะด้านการสร้างวิสัยทัศน์ การวางแผนกลยุทธ์ และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารที่มีจริยธรรมทางเทคโนโลยีจะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและศักยภาพด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรานุช อุบัวบล (2567) ที่ศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม

เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะครูได้ร้อยละ 67 โดยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำและจริยธรรมทางเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะสามารถส่งเสริมให้ครูพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ ทรงศักดิ์ศรี และ ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2567) ที่ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูเอกชน กลุ่มอนุบาล และประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการสอน และด้านจริยธรรมและความปลอดภัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย อันเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ผู้บริหาร ที่มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี มีความรับผิดชอบ โปร่งใส คำนึงถึงความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ตลอดจนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา และการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 จากผลการวิจัยพบว่าจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร ด้านความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ควรส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านความโปร่งใสในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างเหมาะสม การตรวจสอบการใช้ข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษา และการบริหารจัดการข้อมูลดิจิทัลอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งควรมีการจัดอบรมหรือพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมดิจิทัล กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และแนวปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม โปร่งใส และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน

6.1.2. จากผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ด้านความรับผิดชอบและจริยธรรมดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ควรส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบและจริยธรรมดิจิทัล เช่น การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การเคารพลิขสิทธิ์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และการตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้ ควรมีการจัดอบรมพัฒนาวิชาชีพ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมดิจิทัลและความปลอดภัยทางไซเบอร์ให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพปลอดภัย และสอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมในยุคดิจิทัลอีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต

6.1.3. จากผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต2 ดังนั้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ควรใช้เป็นแนวทางความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความเป็นส่วนตัว ความถูกต้อง ความรับผิดชอบ ความปลอดภัย ความเป็นธรรม และความโปร่งใส เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและมีคุณธรรม อีกทั้งควรสนับสนุนให้ผู้บริหารมีบทบาทในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านดิจิทัล ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผ่านการอบรม การนิเทศ การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและการศึกษาในศตวรรษที่ 21

6.1.4. จากผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยด้านที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นส่วนตัว รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง ด้านความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเป็นธรรม และด้านความปลอดภัย ตามลำดับ ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านความเป็นส่วนตัวและด้านความถูกต้อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครู ควบคู่กับการส่งเสริมด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นธรรม และความปลอดภัย เพื่อให้การบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักจริยธรรม ทั้งนี้ สถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรการในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม โปร่งใส และปลอดภัย พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผ่านการอบรม การนิเทศติดตาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบ เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การ

ยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การตีความผลการวิจัยควรพิจารณาร่วมกับข้อจำกัดของการศึกษา เนื่องจากการวิจัย ครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพียงวิธีเดียว ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากการรับรู้และความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และดำเนินการศึกษาเฉพาะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ดังนั้น การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นควรพิจารณาความเหมาะสมของบริบท และควรมีการศึกษาซ้ำในพื้นที่หรือกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย รวมทั้งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความครอบคลุมของผลการวิจัย

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านการบริหารและบริบททางการศึกษาที่อาจส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัล วัฒนธรรมองค์การดิจิทัล หรือการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการพัฒนาศักยภาพครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและรองรับการบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.2 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเชิงลึก เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ แนวปฏิบัติ และรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะดิจิทัลของครู การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการสร้างคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565: นโยบายเร่งด่วนด้านความปลอดภัยของผู้เรียน.* สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. (2566). *รายงานการนิเทศภายใน: ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครู ขาดแรงจูงใจและการสนับสนุนจากผู้บริหาร.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2.

กิติพงษ์ จันทร์ศักดิ์. (2566). *การส่งผ่านของตัวแปรที่เป็นปัจจัยต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในศตวรรษที่ 21* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เกิดศักดิ์ ศิริมาตยาพันธุ์, & รุจิราพรรณ คงช่วย. (2565). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 จังหวัดตรัง. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 6*(1), 137–152.

จารุวรรณ ทรงศักดิ์ศรี, & ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2567). บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูโรงเรียนเอกชนกลุ่มอนุบาลและประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 11*(1), 70–80.

จิรานุช อุบัวบล. (2567). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1*. *วารสารรัชต์ภาคย์, 18*(57), 237–252.

นัทธีรัตน์ พีระพันธ์, & อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 13*(1), 97–116.

ปิยพร ต่ายตระกูล. (2566). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี* [ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. (2562, 27 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 136*(69 ก), 52–95.

ไพริณ สุระเสียง. (2567). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในสถานศึกษากลุ่มดอกคำใต้ 1* [การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยพะเยา.

ภัทราพร เยาวรัตน์. (2565). *การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

วิชัย วงษ์ใหญ่, & มารุต พัฒผล. (2563). *จากการเรียนรู้ออนไลน์สู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม*. ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

ศรีประภา ฮองต้น, & นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 13*(2), 82–93.

สมใจ มณีวงษ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. *Journal of Integration Social Sciences and Development, 4*(1), 13–22.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562*. https://office2021.ksed.go.th/wp-content/uploads/2021/06/OBECPolicy62.pdf

สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. (2566). *นโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สำนักงานจังหวัดนนทบุรี*.

https://ww2.nonthaburi.go.th/content/cate/9

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *กรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครู (Digital Competency Framework for Teachers).* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 (ฉบับปรับปรุง).* สำนักนายกรัฐมนตรี.

อรอนงค์ แจ้งพงศ์พันธ์. (2568). จริยธรรมของผู้บริหารในยุคดิจิทัล. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 8*(3), 250–263.

อิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสระบุรี* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row.

Flanagan, L., & Jacobsen, M. (2003). Technology leadership for the twenty-first century principal. *Journal of Educational Administration, 41*(2), 124–142. https://doi.org/10.1108/09578230310464648

Ismail, S. N., Omar, M. N., & Raman, A. (2021). The authority of principals' technology leadership in empowering teachers' self-efficacy toward ICT use. *International Journal of Evaluation and Research in Education, 10*(3), 878–885. https://doi.org/10.11591/ijere.v10i3.21816

Kozma, R. B. (Ed.). (2003). *Technology, innovation, and educational change: A global perspective.* International Society for Technology in Education.

Ribble, M., & Park, M. (2019). *The digital citizenship handbook for school leaders: Fostering positive interactions online.* International Society for Technology in Education.

Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution.* Crown Business.

Tondeur, J., Van Braak, J., Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2017). Understanding the relationship between teachers' pedagogical beliefs and technology use in education: A systematic review. *Educational Technology Research and Development, 65*(3), 555–575. https://doi.org/10.1007/s11423-016-9481-2

Vanderlinde, R., & Van Braak, J. (2010). The e-capacity of primary schools: Development of a conceptual model and scale construction from a school improvement perspective. *Computers & Education, 55*(2), 541–553. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.02.016

World Economic Forum. (2023). *Top 10 emerging technologies of 2023.* World Economic Forum.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 3

Guidelines for Developing Digital Era Academic Leadership Based on the Three Principles of Papanikadhamma III of School Administrators in the Noparat School Cluster under the Office of Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area 3

จันทร์ทรา ทองเนื้อดี[1*], ณัชชา อมราภรณ์[2], ระวิง เรืองสังข์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

Jantra Tongnuedee[1], Natcha Amaraporn[2], Rawing Ruangsanka[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand
✉: 6701202602@mcu.ac.th
(*Corresponding Author Email)

Received: 30 June 2026; Revised: 08 July 2026; Accepted: 17 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น ศึกษาแนวทางพัฒนา และเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 112 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนี $PN_{Imodified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาครอบคลุม 6 ด้าน โดยด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ แนวทางพัฒนาเน้นการเปิดพื้นที่ให้ครูทดลองแนวคิดใหม่ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม การสนับสนุนโครงการสร้างสรรค์ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การกำหนดมาตรการบริหารความเสี่ยง และการกำหนดวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน โดยบูรณาการหลักจักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน เพื่อเสริมสร้างวิสัยทัศน์ ความรอบรู้ ความสามารถในการบริหาร และเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัล, ปาปณิกธรรม 3

Abstract

This study aimed to examine priority needs, investigate development guidelines, and propose guidelines for developing digital-era academic leadership based on the Three Principles of Papanikadhamma among school administrators in the Noparat School Cluster under the Office of Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area 3. The participants and key informants consisted of 112 school administrators and teachers, and seven experts. The research instruments were a questionnaire and a semi-structured interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, the PNImodified index, and content analysis. The results showed that the priority needs for developing digital-era academic leadership covered six dimensions. The highest priority was creating an innovative organizational climate, followed by teamwork and participation, creative thinking, information and communication technology utilization, risk management, and visionary leadership, respectively. The development guidelines emphasized providing opportunities for teachers to try new ideas, establishing mechanisms for participation, supporting creative projects, promoting digital technology utilization, setting risk-control measures, and formulating a vision aligned with the school and community context. Overall, the guidelines should integrate Cakkhuma, Vidhuro, and Nissayasampanno to strengthen administrators' vision, knowledge, managerial capability, and sustainable collaborative networks.

Keywords: Development guidelines, digital-era academic leadership, Papanikadhamma III

1. บทนำ

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การทางการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดทิศทาง สร้างแรงจูงใจ และสนับสนุนการทำงานร่วมกันของครูและบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย (กนกอร สมปราชญ์, 2560)

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการที่สามารถกำหนดเป้าหมาย พัฒนาหลักสูตร นิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง แนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการยังชี้ให้เห็นว่าการกำหนดพันธกิจโรงเรียน การบริหารจัดการการเรียนการสอน และการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เป็นกลไกสำคัญต่อผลสำเร็จของสถานศึกษา (Hallinger & Murphy, 1985)

ในยุคดิจิทัล การบริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สังคม และความคาดหวังของผู้เรียน ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในการบริหารงานวิชาการ ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การบริหารความเสี่ยง และการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล และแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำการศึกษาในบริบท Thailand 4.0 ที่เน้นการปรับตัวเชิงนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ (ชัดสกร พิกุลทอง, 2565; ฐิตินันท์ นันทะศรี, 2563; ปวีณา กันถิ่น, 2561; สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2564)

นอกจากแนวคิดการบริหารสมัยใหม่แล้ว หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์เป็นฐานคิดในการพัฒนาภาวะผู้นำได้ โดยเฉพาะหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์และมองการณ์ไกล วิธูโร คือ ความสามารถและความรอบรู้ในการบริหารจัดการ และนิสสยสัมปันโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์และเครือข่ายสนับสนุน ซึ่งสามารถนำมาเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลให้มีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากบริบทของกลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังต้องได้รับการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยี การบริหารทรัพยากร การริเริ่มนวัตกรรม และการสร้างความร่วมมือในองค์การ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารงานวิชาการได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา แหล่งข้อมูล และตัวแปรในการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 3) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการบริหารความเสี่ยง 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 6) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม โดยบูรณาการกับหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 8 โรงเรียน รวม 112 คน ใช้เป็นประชากรในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษาและด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 7 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ จำนวน 112 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัล จำนวน 6 ด้าน มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert, 1932) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.925

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยขอหนังสือจากหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษา จากนั้นแจกแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ โดยใช้สูตร (I - D) / D เมื่อ I หมายถึงค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ และ D หมายถึงค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนา หรือด้านการวิจัยทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานหรือบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้นนำประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงมาจัดทำเป็นกรอบคำถามสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยถอดความคำสัมภาษณ์ อ่านทวนเพื่อกำหนดรหัสเบื้องต้น (coding) จัดกลุ่มรหัสเป็นหมวดหมู่ตาม 6 ด้านและหลักปาปณิกธรรม 3 ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลข้ามผู้ให้ข้อมูล และสรุปอุปนัยเพื่อนำเสนอผลเป็นความเรียงประกอบตารางสรุปแนวทาง

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 มีผลโดยรวมดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัล โดยภาพรวม

รายการ	**สภาพปัจจุบัน** μ/**σ**	**แปลผล**	**สภาพที่พึงประสงค์** μ/**σ**	**แปลผล**	$PNI_{modified}$ **(ลำดับ)**
ด้านการมีวิสัยทัศน์	2.20 / 0.55	น้อย	4.45 / 0.49	มาก	1.023 (6)
ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	2.00 / 0.47	น้อย	4.33 / 0.42	มาก	1.165 (2)
ด้านการคิดสร้างสรรค์	2.04 / 0.45	น้อย	4.34 / 0.31	มาก	1.127 (3)
ด้านการบริหารความเสี่ยง	2.04 / 0.38	น้อย	4.21 / 0.38	มาก	1.064 (5)
ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	2.01 / 0.40	น้อย	4.22 / 0.34	มาก	1.100 (4)
ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	1.90 / 0.39	น้อย	4.45 / 0.48	มาก	1.342 (1)
เฉลี่ยรวม	2.03 / 0.26	น้อย	4.33 / 0.19	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (μ = 2.03, **σ** = 0.26) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.33, **σ** = 0.19) เมื่อพิจารณาค่าดัชนี $PNI_{modified}$ พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ($PNI_{modified}$ = 1.342) รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ($PNI_{modified}$ = 1.165) ด้านการคิดสร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$ = 1.127) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($PNI_{modified}$ = 1.100) ด้านการบริหารความเสี่ยง ($PNI_{modified}$ = 1.064) และด้านการมีวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified}$ = 1.023) ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักการบริหารที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ สร้างความไว้วางใจในองค์กร เป็นแบบอย่างด้านวินัยการทำงานและการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้บุคลากรกล้าริเริ่มนวัตกรรมโดยไม่กลัวความผิดพลาด และพร้อมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ควรดำเนินการผ่านการเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนโครงการทดลองหรือโครงการนำร่อง และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางานวิชาการอย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 สามารถสรุปเป็นแนวทางรายด้านได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3

ด้าน	แนวทางพัฒนา
ด้านการมีวิสัยทัศน์	กำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชน ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรมองเห็นเป้าหมายร่วม และนำแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษามาปรับใช้ในการบริหารงานวิชาการ
ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	สร้างกลไกการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบต่อผลการพัฒนา ใช้การสื่อสารเชิงบวกและการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ
ด้านการคิดสร้างสรรค์	ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ การทดลองแนวทางใหม่ การพัฒนาโครงการสร้างสรรค์ และการเรียนรู้จากความผิดพลาดโดยไม่ตำหนิ เพื่อให้ครูและบุคลากรกล้าพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
ด้านการบริหารความเสี่ยง	กำหนดมาตรการควบคุมความเสี่ยงที่ชัดเจน วางระบบติดตามประเมินผล และมอบหมายผู้รับผิดชอบในการป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการใช้นวัตกรรม
ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	สนับสนุนให้บุคลากรใช้ ICT ในการบริหาร การจัดการข้อมูล การสื่อสารกับผู้เรียนและผู้ปกครอง จัดสรรอุปกรณ์และระบบเครือข่ายที่เพียงพอ พร้อมพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง
ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ไว้วางใจ เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็น สนับสนุนการคิดค้น ทดลอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ยกย่องผลงานนวัตกรรม และเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป แนวทางดังกล่าวสะท้อนการบูรณาการหลักปาปณิกธรรม 3 กับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล กล่าวคือ จักขุมาเน้นการมองการณ์ไกลและกำหนดทิศทาง วิธูโรเน้นความรอบรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ส่วนนิสสยสัมปันโนเน้นมนุษยสัมพันธ์ การประสานความร่วมมือ และการสร้างเครือข่าย เพื่อให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนงานวิชาการและนวัตกรรมของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษายังมีช่องว่างในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานวิชาการในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างนวัตกรรม และการทำงานร่วมกันมากขึ้น จึงทำให้ผู้บริหารต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินความ

ต้องการจำเป็นที่มุ่งชี้ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นเพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาอย่างตรงประเด็น (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

2. ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษาไม่สามารถเกิดจากการสั่งการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยบรรยากาศที่เปิดกว้าง ปลอดภัย และเอื้อต่อการทดลองสิ่งใหม่ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าผู้บริหารในบริบทกลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ยังต้องได้รับการสนับสนุนให้สร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน ลดความกังวลต่อความผิดพลาดจากการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี และพัฒนาวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง เมื่อบรรยากาศองค์กรเอื้อต่อการคิดและการทดลอง ครูย่อมกล้าเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ มากขึ้น ผู้บริหารจึงควรส่งเสริมให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็น รับฟังซึ่งกันและกัน และเรียนรู้จากความผิดพลาดโดยไม่ถูกตำหนิ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (ฐิตินันท์ นันทะศรี, 2563; ชัดสกร พิกุลทอง, 2565; ปวีณา กันถิ่น, 2561)

3. ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมมีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่สอง แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของครู บุคลากร ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผู้บริหารจึงควรจัดระบบการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมตัดสินใจ และสร้างเป้าหมายร่วมของสถานศึกษา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ลดแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลง และช่วยให้การดำเนินงานวิชาการบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการคิดสร้างสรรค์และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความต้องการจำเป็นในลำดับต้น ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพด้านการคิดนอกกรอบ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการสนับสนุนครูให้ใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะเทคโนโลยีมิใช่เพียงเครื่องมืออำนวยความสะดวก แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการข้อมูล การสื่อสาร การนิเทศติดตาม และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

5. การบูรณาการหลักปาปณิกธรรม 3 กับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลช่วยให้แนวทางพัฒนามีทั้งมิติความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม กล่าวคือ จักขุมาเชื่อมโยงกับการมีวิสัยทัศน์และการมองการณ์ไกล วิธูโรเชื่อมโยงกับความสามารถในการบริหารงานอย่างรอบรู้และเป็นระบบ ส่วนนิสสยสัมปันโนเชื่อมโยงกับการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ดังนั้น ผู้บริหารที่พัฒนาตนตามหลักธรรมดังกล่าวจะสามารถขับเคลื่อนงานวิชาการยุคดิจิทัลได้อย่างมีทิศทาง รอบคอบ และได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการนำหลักปาปณิกธรรม 3 มาใช้ในการบริหารงานวิชาการช่วยเสริมคุณธรรมและประสิทธิภาพการบริหารส ถานศึกษา (ปัทมาพร ทรัพย์วโรบล, 2566)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และด้านการคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงเสนอให้สถานศึกษานำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารและบุคลากร โดยเน้นการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทดลองนวัตกรรมในงานวิชาการ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยบูรณาการหลักปาปณิกธรรม 3 เข้ากับแผนพัฒนาผู้บริหารอย่างเป็นระบบ

2. ควรส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภายนอก และองค์กรทางการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและขยายผลนวัตกรรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

6.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนนพรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 จำนวน 8 โรงเรียน และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน จึงอาจมีข้อจำกัดในการอ้างอิงผลไปยังสถานศึกษาในบริบทอื่นที่มีขนาดโรงเรียน ทรัพยากร ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรแตกต่างกัน นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงปริมาณมาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงควรใช้ผลการวิจัยควบคู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ของสถานศึกษาเมื่อนำไปประยุกต์ใช้

6.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ หรือโรงเรียนในเขตเมืองและเขตชนบท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปกำหนดนโยบายพัฒนาผู้บริหารได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบหรือเครื่องมือการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 ที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ โดยครอบคลุมทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความสามารถเชิงบริหาร และการสร้างเครือข่าย เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ประเมินและติดตามพัฒนาการของผู้บริหารได้อย่างเป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในระดับที่กว้างขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราชญ์. (2560). *ภาวะผู้นำกับคุณภาพการศึกษา*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชัดสกร พิกุลทอง. (2565). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, *7*(1), 178–192.

ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, *17*(79), 13. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/203191

ปัทมาพร ทรัพย์วโรบล. (2566). *แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามปาปณิกธรรม 3 ของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปวีณา กันถิ่น. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2564). *การพัฒนาภาวะผู้นำการศึกษา Thailand 4.0*. ตักสิลา การพิมพ์.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, *16*(3), 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, *86*(2), 217–247. https://doi.org/10.1086/461445

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, *22*(140), 1–55. https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

Digital Cultural Heritage Platforms and Offline Cultural Participation Intention: An Integrative Review of User Experience, Technology Acceptance, and Cultural Identity

Teng Wang[1], Zijin Li[2], Shaowen Wang[3]

[1,2,3] International Chinese College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand
✉: * 1194665622@qq.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 27 May 2026; Revised: 17 June 2026; Accepted: 03 July 2026
© The Author(s) 2026

Abstract

Digital cultural heritage platforms have expanded public access to heritage resources and experiences, yet the translation of online engagement into offline visits, participation in cultural activities, and heritage-related consumption remains theoretically fragmented. Using an integrative review process, this study searched Web of Science Core Collection, Scopus, Google Scholar, and CNKI, applied staged screening and thematic synthesis, and retained 38 publications in the final corpus. This integrative review synthesizes interdisciplinary evidence on how digital cultural heritage platforms shape users' offline cultural participation intention. Conceptually, the review treats heritage platforms as platformized public-service environments that organize heritage resources through curation, interpretation, and interactive experience, and it positions offline cultural participation intention as a proximal outcome connecting online experience to offline behavior. Theoretically, the review adopts a stimulus–organism–response scaffold to align platform features, user psychological processing, and intention outcomes, while specifying two complementary organism-level mechanisms: cognitive evaluation grounded in technology acceptance, and meaning-making grounded in cultural identity. The synthesis indicates that platform-level stimuli converge on three actionable experience dimensions: interaction quality, aesthetic quality, and digital narrative. User responses are organized into two parallel pathways, one centered on perceived usefulness and perceived ease of use, and the other centered on cultural identity as a translation mechanism that connects digital experience to offline action tendencies. Offline cultural participation intention is commonly structured into intentions for on-site visits, offline cultural activities, and cultural consumption. The review also highlights benefit–risk trade-offs as a boundary condition that shapes conversion strength in hybrid and AI-mediated heritage contexts. Based on these findings, an integrated analytical framework is proposed—platform experience features - user psychological responses - offline cultural participation intention—to support cumulative research, cross-platform comparison, and design strategies that embed actionability into digital heritage experiences.

Keywords: Digital cultural heritage platforms; Offline cultural participation intention; User experience; Technology acceptance; Cultural identity

1. Introduction

Digital technologies are reshaping how cultural heritage is preserved, represented, and understood. Earlier research largely treated digital cultural heritage as a technical system for preservation and management, while more recent work highlights platform-based experience and communication, emphasizing that digital heritage is not merely representation but also the organization, interpretation, and reuse of cultural knowledge (Portalés et al., 2018). Within this shift, digital cultural heritage platforms have become key interfaces linking institutions and publics, and linking online experience with offline practice. Their openness, interactivity, and sharing logic are increasingly framed as the mechanism that turns fragmented resources into an evolving public cultural service environment (Luo et al., 2021; Ou & Liu, 2025; Liew et al., 2022).

A pressing question follows: whether online experience can convert into offline cultural participation. Many platforms attract large-scale online traffic, yet users often stop at browsing, information acquisition, or momentary entertainment, and online visibility does not necessarily translate into on-site visits, offline activities, or cultural consumption. Although research repeatedly reports positive associations between digital experience and offline intention, it also shows that conversion is typically mediated and conditional rather than automatic (Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025; Lai et al., 2025). With generative AI, intelligent guiding, and hybrid services increasingly embedded, issues of explanation, trust, and risk trade-offs become more consequential for whether "seen" becomes "visited" (He & Qin, 2024; Kiourexidou & Stamou, 2025).

This review synthesizes interdisciplinary findings on how digital cultural heritage platforms shape offline cultural participation intention. It focuses on platform-side experiential cues, user-side cognitive and cultural-psychological mechanisms, and the conversion process under benefit–risk trade-offs. Building on these strands, an integrated framework is proposed to provide a shared analytical language for cumulative research and actionable implications for platform design.

2. Review Method

2.1 Search Sources and Databases

An integrative literature review design was adopted. Searches covered international and Chinese scholarly ecosystems. Web of Science Core Collection and Scopus were used for peer-reviewed journal articles; Google Scholar supplemented interdisciplinary and newly published work; CNKI captured Chinese-language studies and locally grounded discussions. Records were exported to a reference manager for deduplication and cleaning.

2.2 Query Design and Keyword Logic

Search queries were built around three clusters: object terms, outcome terms, and mechanism/theory terms. Object terms targeted digital cultural heritage and platform forms; outcome terms targeted offline cultural participation, offline/on-site visit intention, and online-to-offline transformation; mechanism/theory terms targeted interaction, aesthetics, narrative, immersion, perceived usefulness, perceived ease of use, cultural identity, and SOR/TAM. Keywords were cross-combined and adapted to database-specific syntax. The main focus was on studies from the past decade, with selected foundational theoretical works included for conceptual clarity.

2.3 Eligibility Criteria

Included studies were situated in cultural heritage contexts, examined digital heritage platforms or closely related forms, addressed offline participation intentions or behaviors, and provided interpretable constructs or pathways linking platform experience to user responses and offline outcomes. Exclusions removed studies without heritage context, purely technical reports without behavioral mechanisms, and studies too weakly connected to online–offline

linkage.

2.4 Screening and Corpus Construction

Screening proceeded in four steps. First, duplicate records were removed. Second, titles and abstracts were screened for relevance to cultural heritage, digital platform experience, and online–offline participation linkage. Third, full texts were assessed according to the eligibility criteria, with studies excluded when they lacked a heritage context, behavioral mechanism, or interpretable online–offline pathway. Fourth, snowballing through reference tracing and citation chasing was used to capture additional directly relevant publications.

The final corpus comprised 38 publications. These included empirical studies on digital museums, participatory heritage platforms, VR/AR and metaverse experiences, AI-supported heritage systems, and offline participation intention, together with foundational theoretical works on SOR, TAM, cultural identity, and behavioral intention. Because the purpose of the review was conceptual integration rather than exhaustive meta-analysis, selection emphasized theoretical relevance, construct clarity, and evidence of platform experience–user response–offline intention linkage.

2.5 Extraction and Thematic Synthesis

A structured extraction template captured context, platform type, constructs and measures, pathways, findings, and boundary conditions. Coding combined deductive organization under a "stimuli–organism–response" scaffold with inductive refinement via open and axial coding. The synthesis consolidated platform factors into actionable experience dimensions, user responses into cognitive evaluation and meaning-making mechanisms, and outcomes into offline cultural participation intention. Table 1 summarizes the core reviewed evidence and its contribution to the synthesis.

Table 1 Summary Matrix of Core Reviewed Studies

Synthesis strand	Representative studies	Contribution to the integrative synthesis
Digitization and virtual representation	Dragoni et al. (2017); Styliani et al. (2009); Carrozzino & Bergamasco (2010); Jung et al. (2016)	Clarifies the shift from preservation infrastructure and virtual display toward immersive, experience-oriented digital heritage environments.
Participatory and platformized heritage	Portalés et al. (2018); Koukopoulos & Koukopoulos (2019); Liew et al. (2022); Silva et al. (2022); Luo et al. (2021); Liu & Li (2024)	Supports the definition of digital heritage platforms as public-service and participatory spaces organized around interaction, sharing, interpretation, and value co-creation.
Technology acceptance and cognitive evaluation	Davis (1989); Davis et al. (1989); Venkatesh & Davis (2000); Venkatesh & Bala (2008); Liu et al. (2023); Qiu et al. (2024)	Provides the TAM-based pathway through perceived usefulness, perceived ease of use, adoption intention, continuance intention, and platform evaluation.
Cultural identity and offline participation	Deng et al. (2023); Meng & Dolah (2025); Prayag et al. (2017); Richards (2020); Li et al. (2020)	Explains how digital experience is translated into offline visit, activity, and cultural consumption intention through identity, perceived value, and meaning connection.
AI, hybrid	He & Qin (2024); Lai et al.	Positions benefit–risk trade-off,

experience, and governance risks	(2025); Kiourexidou & Stamou (2025); Colace et al. (2025); Sánchez-Martín et al. (2025)	credibility, transparency, and authenticity as boundary conditions in AI-mediated and hybrid heritage contexts.

3. Conceptual and Theoretical Background

3.1 Conceptual Definitions and Construct Boundaries

Digital cultural heritage includes not only digitized preservation but also knowledge organization, interpretation, and reuse through digital media (Portalés et al., 2018). In Chinese scholarship, the concept is often aligned with public cultural service and institutionalized transmission under national digital culture strategies (Liu & Li, 2024; Xu, 2024).

A digital cultural heritage platform represents a platformized form that enables sharing, interactive access, and knowledge re-production, transforming fragmented resources into an evolving service environment (Luo et al., 2021; Liu et al., 2023). International work frames platforms as shared spaces for participatory cultural production and collaborative interpretation, and highlights hybrid online–offline innovations that embed heritage into everyday life (Liew et al., 2022; Pesce & Franzè, 2025). More generally, platforms are understood as integrated information environments grounded in digital technologies, centered on heritage content, oriented toward public service and knowledge dissemination, and enabling participation and value co-creation (Koukopoulos & Koukopoulos, 2019; Silva et al., 2022).

Offline cultural participation foregrounds embodied, multi-sensory engagement in real-world settings, including on-site visits, offline activities, and cultural consumption (Richards, 2020). It is strongly experiential and context-dependent, shaped by atmospheres and affective states (De Rojas & Camarero, 2008). In heritage contexts, on-site experience can reinforce meaning connection and identification, while social interaction in public cultural spaces generates shared meanings (Li et al., 2020; Jancovich & Stevenson, 2023).

Offline cultural participation intention is commonly used as a proximal outcome because offline behavior is lagged and situationally constrained. Behavioral intention is treated as a near-term predictor of future action (Conner, 2020) and is operationalized through visit, revisit, and recommendation intentions in heritage and tourism research (Prayag et al., 2017). In digital heritage contexts, online experience shapes offline intention through cognitive evaluation and cultural-psychological mechanisms (Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025).

3.2 Theoretical Lenses and Integrative Logic

SOR provides the overarching causal scaffold linking platform stimuli, user psychological states, and intention outcomes. TAM specifies the cognitive-evaluation mechanism in the organism stage through perceived usefulness and perceived ease of use (Davis, 1989; Davis et al., 1989), with later refinements and extensions clarifying the formation and role of these core constructs (Davis & Venkatesh, 1996; Venkatesh & Davis, 2000; Venkatesh & Bala, 2008). Cultural identity theory complements this by capturing meaning-making and belonging mechanisms that are particularly salient in heritage contexts, where cultural engagement depends on whether heritage meaning resonates with the self (Hou, 2022; Verkuyten, 2013). Together, these lenses support an integrated explanation of how platform experience becomes offline participation intention.

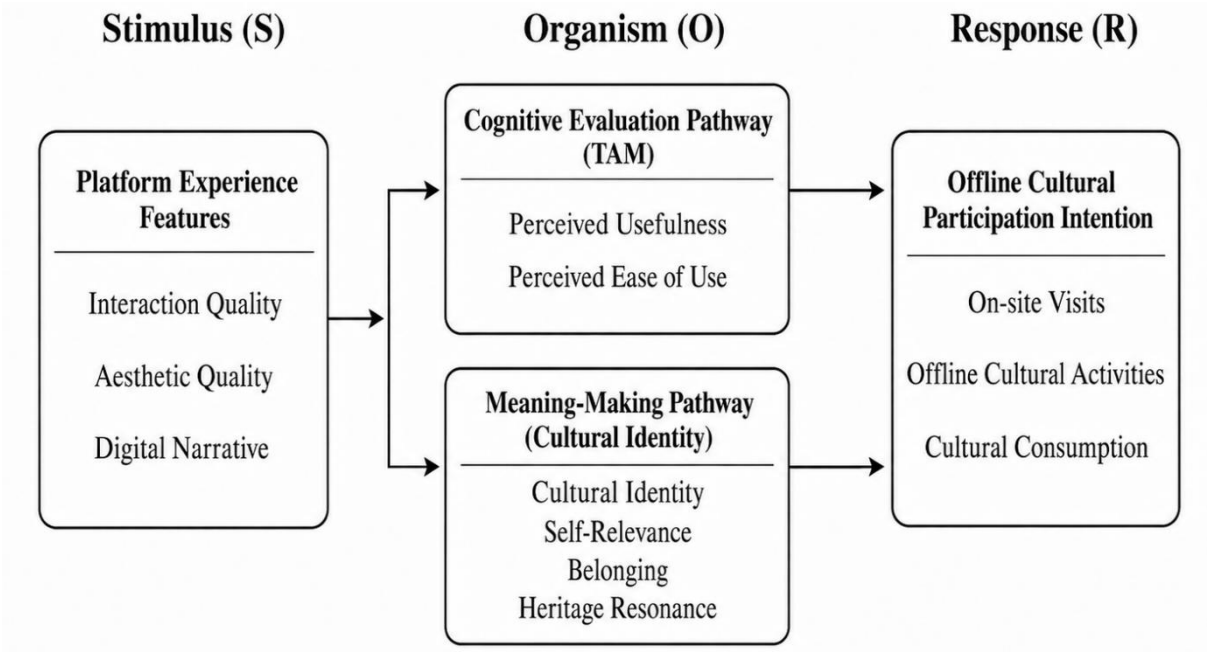

Figure 1. Integrative Theoretical Logic of SOR, TAM, and Cultural Identity

4. Key Themes in Existing Research

4.1 From High-Fidelity Representation to Experience Organization

Earlier work emphasized digitization infrastructures and knowledge management in digital cultural heritage research (Dragoni et al., 2017). Later research focused on virtual museums and panoramic rendering, examining how digital environments shape spatial cognition and viewing practices (Carrozzino & Bergamasco, 2010; Styliani et al., 2009). With VR/AR maturation, immersion and affective engagement became central to explaining intentions (Jung et al., 2016). Recent studies highlight AI-enabled "intelligent activation," framing AI as an interactive intermediary through dialogue, explanation, and recommendation (Kiourexidou & Stamou, 2025; Kamel et al., 2023).

4.2 Converging Experience Dimensions: Interaction, Aesthetics, and Narrative

Platform features converge toward interaction quality, aesthetic quality, and digital narrative. Interaction quality reflects users' ability to access, explore, respond to, and participate in digital heritage environments, which is central to the usability and social acceptance of participatory heritage platforms (Koukopoulos & Koukopoulos, 2019; Liew et al., 2022). Aesthetic quality shapes affect and satisfaction (De Rojas & Camarero, 2008). Narrative structures organize attention and continuity in mobile museum experiences and multi-platform storytelling (Roussou & Katifori, 2018; Vert et al., 2021). This convergence supports a more stable stimulus-side conceptualization.

4.3 Beyond Adoption: Value–Affect–Cultural Identity Mechanisms

While TAM-related cognitive mechanisms remain robust (Davis, 1989), heritage contexts require meaning conversion. Evidence suggests that cultural identity plays a key mediating role between digital experience and offline intention (Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025).

4.4 Accumulating Evidence Across Digital Contexts

Research has accumulated across virtual tourism, immersive heritage experiences, and metaverse-related heritage contexts. SOR-based modeling is widely used to explain how experiential cues translate into intentions, including continuance-related outcomes (Qiu et al., 2024).

4.5 AI Era Issues: Credible Explanation, Risk Trade-Offs, and Governance

AI-mediated platforms introduce new concerns about credibility, bias, and governance, reshaping trust and conversion strength (Colace et al., 2025; Sánchez-Martín et al., 2025). Benefit–risk trade-offs increasingly appear as key boundary conditions, especially in metaverse and AI-driven platform studies (He & Qin, 2024; Lai et al., 2025).

5. Integrated Analytical Framework

The integrated framework follows SOR as a macro scaffold, specifies cognitive evaluation through TAM, and captures meaning-making through cultural identity. At the stimulus level, platform experience is represented by interaction quality, aesthetic quality, and digital narrative (Koukopoulos & Koukopoulos, 2019; Roussou & Katifori, 2018; Vert et al., 2021). At the organism level, perceived usefulness, perceived ease of use, and cultural identity explain how users evaluate and internalize digital heritage experience (Davis, 1989; Davis et al., 1989; Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025). At the response level, offline cultural participation intention is reflected in on-site visits, offline cultural activities, and cultural consumption. Benefit–risk trade-off is positioned as a boundary condition that may strengthen or weaken this conversion process (He & Qin, 2024; Lai et al., 2025).

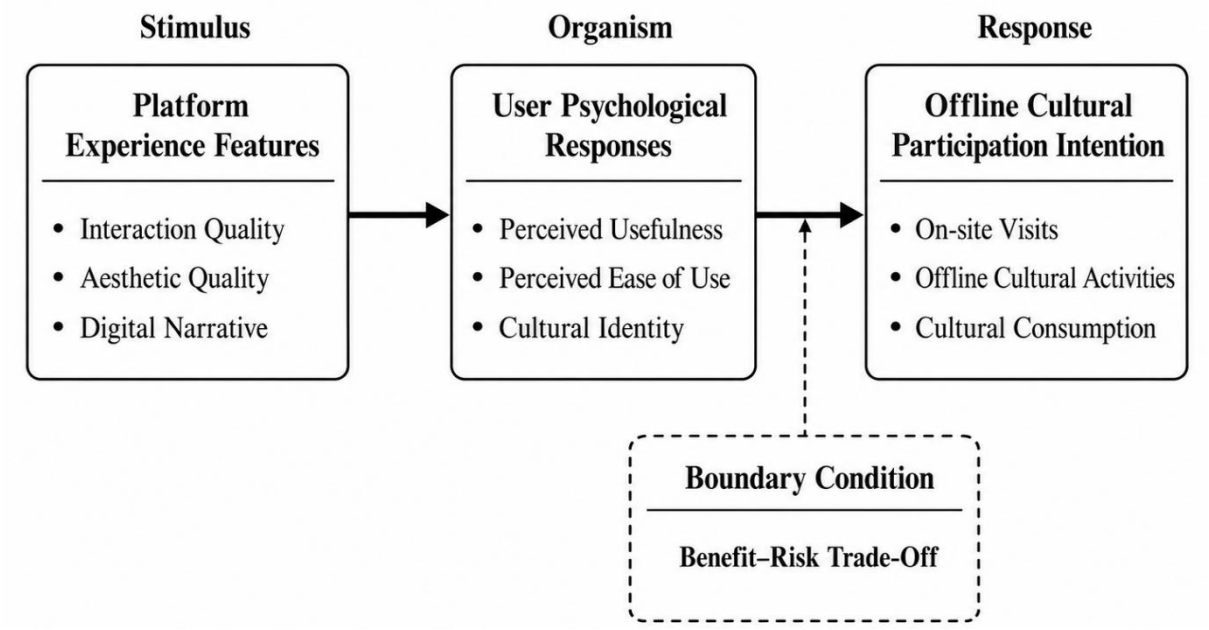

Figure 2. Integrated Analytical Framework of Digital Heritage Platform Experience and Offline Cultural Participation Intention

6. Discussion and Future Research

The findings suggest that the conversion from online heritage experience to offline cultural participation is not automatic. Digital cultural heritage platforms may attract users through immersive display, interactive functions, and visual design, but online attention alone does not necessarily lead to on-site visits, offline activities, or cultural consumption. This is consistent with previous studies showing that digital heritage experience influences offline visit intention through mediating mechanisms such as perceived value and cultural identity (Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025). Therefore, the key issue is not only whether a platform is attractive, but whether it provides actionable cues that help users understand cultural value, reduce uncertainty, and form practical intentions for offline participation.

The proposed framework also shows that cognitive evaluation and cultural identity

should be treated as two complementary pathways. The TAM-based pathway explains how users judge the usefulness and ease of use of a platform, which remains important for intention formation (Davis, 1989; Davis et al., 1989). However, in heritage contexts, technology acceptance alone is insufficient. Users may also need to feel cultural resonance, belonging, and symbolic connection before they are willing to move from online browsing to offline participation. This supports the role of cultural identity as a meaning-making mechanism in digital heritage experience (Deng et al., 2023; Meng & Dolah, 2025).

In addition, interaction quality, aesthetic quality, and digital narrative should not be understood merely as technical or visual features. Their value lies in whether they can activate user judgment, emotional engagement, and cultural interpretation. Previous research has shown that aesthetic atmosphere may influence visitors' mood and satisfaction (De Rojas & Camarero, 2008), while narrative design can organize attention and meaning in digital museum experiences (Roussou & Katifori, 2018; Vert et al., 2021). Thus, effective digital heritage platforms need to combine usability, interpretation, and cultural meaning rather than focusing only on technological display.

The review further indicates that benefit–risk trade-offs are especially important in AI-mediated and hybrid heritage contexts. AI-generated interpretation, intelligent recommendation, and virtual guiding may improve accessibility and personalization, but they also raise concerns about credibility, authenticity, bias, and cultural accuracy (Colace et al., 2025; Sánchez-Martín et al., 2025). For this reason, platforms should make cultural sources traceable, explanations transparent, and offline participation pathways clear. Online-to-offline conversion should be treated as a platform capability rather than a simple promotional outcome.

Future research can be developed in four directions. First, future studies should move beyond intention-based models and include behavioral evidence such as platform logs, reservations, visitation records, activity participation, and cultural consumption data. Second, future research should compare different platform types, including museum platforms, intangible cultural heritage platforms, tourism-oriented platforms, social media-based heritage communication, and AI-supported hybrid platforms. Third, cultural identity should be further divided into cognitive recognition, emotional attachment, value identification, and community belonging. Fourth, future studies should pay closer attention to platform governance, especially authenticity, transparency, cultural sensitivity, data ethics, and user trust in AI-mediated heritage interpretation.

7. Conclusion

Digital cultural heritage platforms are evolving into integrated interfaces that organize cultural experience and shape action tendencies. The literature suggests that conversion from online experience to offline cultural participation intention is mediated and conditional rather than automatic. Interaction quality, aesthetic quality, and digital narrative provide core stimulus cues; perceived usefulness, perceived ease of use, and cultural identity constitute key psychological mechanisms; offline cultural participation intention is reflected in on-site visits, offline cultural activities, and cultural consumption; and benefit–risk trade-offs condition conversion strength, especially under AI-mediated explanation and recommendation. The integrated framework provides a shared analytical language and clearer construct boundaries for cumulative research, cross-platform comparison, and actionable platform design.

References

Carrozzino, M., & Bergamasco, M. (2010). Beyond virtual museums: Experiencing immersive virtual reality in real museums. *Journal of Cultural Heritage, 11*(4), 452–

458.
Colace, F., Gaeta, R., Lorusso, A., Pellegrino, M., & Santaniello, D. (2025). New AI challenges for cultural heritage protection: A general overview. *Journal of Cultural Heritage, 75*, 168–193.
Conner, M. (2020). Theory of planned behavior. *Handbook of Sport Psychology*, 1–18.
Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.
Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science, 35*(8), 982–1003.
Davis, F. D., & Venkatesh, V. (1996). A critical assessment of potential measurement biases in the technology acceptance model: Three experiments. *International Journal of Human–Computer Studies, 45*(1), 19–45.
De Rojas, C., & Camarero, C. (2008). Visitors' experience, mood and satisfaction in a heritage context: Evidence from an interpretation center. *Tourism Management, 29*(3), 525–537.
Deng, Y., Zhang, X., Zhang, B., Zhang, B., & Qin, J. (2023). From digital museuming to on-site visiting: The mediation of cultural identity and perceived value. *Frontiers in Psychology, 14*, 1111917.
Dragoni, M., Tonelli, S., & Moretti, G. (2017). A knowledge management architecture for digital cultural heritage. *Journal on Computing and Cultural Heritage, 10*(3), Article 15.
He, T. L., & Qin, F. (2024). Exploring how the metaverse of cultural heritage (MCH) influences users' intentions to experience offline: A two-stage SEM-ANN analysis. *Heritage Science, 12*(1), Article 193.
Hou, X. (2022). The belief core and logical structure of identity issues [in Chinese]. *Ningxia Social Sciences*, (04), 44–54.
Jancovich, L., & Stevenson, D. (2023). *Failures in cultural participation*. Springer.
Jung, T., tom Dieck, M. C., Lee, H., & Chung, N. (2016). Effects of virtual reality and augmented reality on visitor experiences in museum. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2016*.
Kamel, M. M., Gil-Solla, A., Guerrero-Vásquez, L. F., Blanco-Fernández, Y., Pazos-Arias, J. J., & López-Nores, M. (2023). A crowdsourcing recommendation model for image annotations in cultural heritage platforms. *Applied Sciences, 13*(19), 10623.
Kiourexidou, M., & Stamou, S. (2025). Interactive heritage: The role of artificial intelligence in digital museums. *Electronics, 14*(9), 1884.
Koukopoulos, Z., & Koukopoulos, D. (2019). Evaluating the usability and the personal and social acceptance of a participatory digital platform for cultural heritage. *Heritage, 2*(1), 1–26.
Lai, S. W., Tian, Y. H., & Zhang, Q. F. (2025). The impact of AI-generated technologies-driven digital cultural heritage platforms on users' offline cultural participation intentions. *npj Heritage Science, 13*(1), Article 574.
Li, J., Krishnamurthy, S., Roders, A. P., & Van Wesemael, P. (2020). Community participation in cultural heritage management: A systematic literature review comparing Chinese and international practices. *Cities, 96*, 102476.
Liew, C. L., Goulding, A., & Nichol, M. (2022). From shoeboxes to shared spaces: Participatory cultural heritage via digital platforms. *Information, Communication & Society, 25*(9), 1293–1310.
Liu, L.-W., Wang, C.-C., Pahrudin, P., Royanow, A. F., Lu, C., & Rahadi, I. (2023). Does virtual tourism influence tourist visit intention on actual attraction? A study from

tourist behavior in Indonesia. *Cogent Social Sciences, 9*(1), 2240052.
Liu, M., & Li, Y. (2024). Digital transmission of cultural heritage under the national digital culture strategy: Mechanisms, challenges, and pathways [in Chinese]. *Dang'anxue Yanjiu [Archives Studies]*, (05), 107–116.
Luo, F., Dai, X., & Huang, Y. (2021). Characteristics and communication of digital cultural heritage under the "Internet+" mindset [in Chinese]. *Jiaju yu Shinei Zhuangshi [Furniture & Interior Design]*, (08), 20–23.
Meng, W., & Dolah, J. (2025). From virtual museum experience quality to offline visit intention: A cultural identity mediation model for sustainable heritage engagement. *Sustainability, 17*(23), 10664.
Ou, Y., & Liu, J. (2025). Practices and reflections on integrating digital archival resources of intangible cultural heritage: Evidence from the "Chinese Traditional Music Recording Archives" digital platform [in Chinese]. *Zhejiang Dangan [Zhejiang Archives]*, (04), 37–41.
Pesce, D., & Franzè, C. (2025). When digital platforms meet tradition: Phygital innovation in the cultural heritage. *Journal of Engineering and Technology Management, 77*, 101896.
Portalés, C., Rodrigues, J. M. F., Rodrigues Gonçalves, A., Alba, E., & Sebastián, J. (2018). Digital cultural heritage. *Multimodal Technologies and Interaction, 2*(3), 58.
Prayag, G., Hosany, S., Muskat, B., & Del Chiappa, G. (2017). Understanding the relationships between tourists' emotional experiences, perceived overall image, satisfaction, and intention to recommend. *Journal of Travel Research, 56*(1), 41–54.
Qiu, T., Li, H., Chen, Y., Zeng, H., & Qian, S. (2024). Continuance intention toward VR games of intangible cultural heritage: A stimulus–organism–response perspective. *Virtual Reality, 28*(3), 149.
Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of Tourism Research, 85*, 102922.
Roussou, M., & Katifori, A. (2018). Flow, staging, wayfinding, personalization: Evaluating user experience with mobile museum narratives. *Multimodal Technologies and Interaction, 2*(2), 32.
Sánchez-Martín, J.-M., Guillén-Peñafiel, R., & Hernández-Carretero, A.-M. (2025). Artificial intelligence in heritage tourism: Innovation, accessibility, and sustainability in the digital age. *Heritage, 8*(10), 428.
Silva, G. M. d., Glória, A. C., Salgueiro, Â. S., Almeida, B., Monteiro, D., Freitas, M. R. d., & Freire, N. (2022). ROSSIO infrastructure: A digital humanities platform to explore the Portuguese cultural heritage. *Information, 13*(2), 50.
Styliani, S., Fotis, L., Kostas, K., & Petros, P. (2009). Virtual museums, a survey and some issues for consideration. *Journal of Cultural Heritage, 10*(4), 520–528.
Venkatesh, V., & Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision Sciences, 39*(2), 273–315.
Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science, 46*(2), 186–204.
Verkuyten, M. (2013). *Identity and cultural diversity: What social psychology can teach us*. Routledge.
Vert, S., Andone, D., Ternauciuc, A., Mihaescu, V., Rotaru, O., Mocofan, M., Orhei, C., & Vasiu, R. (2021). User evaluation of a multi-platform digital storytelling concept for cultural heritage. *Mathematics, 9*(21), 2678.
Xu, D. (2024). Research evolution and prospects of cultural heritage digital preservation in China: A CiteSpace-based bibliometric analysis [in Chinese]. *Quanqiu Chuanmei Xuekan [Global Media Journal]*, 11(05), 153–167.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

Technological Leadership of School Administrators AffectingTechnological Leadership of School Administrators Affecting Teachers' Competency in Using Technology for Instructional Management under Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office

กิตติกานต์ เชิญทอง[1*], พณกฤษ บุญพบ[2], [3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Kittikan Chernthong[1], Phanagrid Boonpob[2], Werayut Chatakan[3]
[1,2,3]Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
✉: * mo_yakuza@hotmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 22 June 2026; Revised: 20 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน และครูระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยีอยู่ในระดับมากที่สุด 2. สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้น ด้านการวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี และด้านการออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก 3. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 1.425 + .282(X_5) + .144(X_3) + .150(X_4) + .114(X_1)$ และสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{z} = .403(X_5) + .203(X_3) + .220(X_4) + .164(X_1)$ สามารถพยากรณ์สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ได้ร้อยละ 56.7 4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 5 ด้าน 25 ข้อ ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ด้านการควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี, สมรรถนะการใช้เทคโนโลยี, การจัดการเรียนการสอน, ผู้บริหารสถานศึกษา, ครูผู้สอน

Abstract

This research aimed to: (1) examine the technological leadership of school administrators; (2) investigate teachers' competency in using technology for instructional management; (3) analyze the influence of administrators' technological leadership on teachers' competency in using technology for instructional management; and (4) propose guidelines for developing technological leadership of school administrators to enhance teachers' competency in technology-based instructional management. The sample consisted of 337 teachers. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. In addition, a focus group discussion was conducted with nine experts selected through purposive sampling, including three school administrators, three university lecturers, and three expert-level teachers. The focus group data were analyzed using content analysis. Research findings: 1. The technological leadership of school administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office was at a high level overall and in each aspect, except for technological vision, which was at the highest level. 2. Teachers' competency in using technology for instructional management was at the highest level overall and in most aspects, except for technology-based assessment and evaluation and instructional design with technology, which were at a high level. 3. The technological leadership of school administrators significantly influenced teachers' competency in using technology for instructional management at the .01 level. The predictive equation in raw scores was: $\hat{Y} = 1.425 + .282(X5) + .144(X3) + .150(X4) + .114(X1)$, and the predictive equation in standardized scores was: $\hat{Z} = .403(X5) + .203(X3) + .220(X4) + .164(X1)$. These variables could predict 56.7 percent of the variance in teachers' competency in using technology for instructional management. 4. The guidelines for developing technological leadership of school administrators consisted of five dimensions with 25 indicators. These included: (1) technological vision, (2) technology for management, (3) legal and ethical control in technology use, (4) technology integration in teaching and learning, and (5) technology use in

measurement and evaluation. Each dimension provides practical directions for systematic development and implementation to enhance teachers' competency in technology-based instructional management.

Keywords: Technological Leadership, Technology Competency, Instructional Management, School Administrators, Teachers

1. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์นวัตกรรม การสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (ภัคปภัท ธนเรืองสุวรรณ, 2566)

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนของครูและผู้เรียน ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา สามารถกำหนดทิศทางและสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรม ภัคปภัท ธนเรืองสุวรรณ (2566) เน้นว่าวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยีต้องสะท้อนการเชื่อมโยงการใช้เทคโนโลยีกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จับต้องได้ และนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลขององค์กร ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดการเรียนรู้สู่ผู้เรียนก็จำเป็นต้องมีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมรรถนะดังกล่าวครอบคลุมการบูรณาการเทคโนโลยีกับหลักสูตร การออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อดิจิทัลและนวัตกรรม การวัดและประเมินผล ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2563; UNESCO, 2018; Redecker, 2017; วิสูตร คำนวณศักดิ์, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในด้านเทคโนโลยี โดยจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเพื่อการศึกษาเพื่อบูรณาการงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566-2567 ของโรงเรียนในสังกัดยังคงมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละในวิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ลดลงอย่างเห็นได้ชัดในปีการศึกษา 2567 เมื่อเทียบกับปีการศึกษา 2566 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อ

การพัฒนาสมรรถนะของครูในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในที่สุด ผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาครูในสังกัด เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลร่วมสมัย และเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารและสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของครูอย่างเป็นระบบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,727 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใชในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2567 จำนวน 337 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิโดยใช้ขนาดของโรงเรียน และทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเฉพาะเจาะจงในการให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูผู้สอน จำนวน 3 คน ได้มาโดยวิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งหมด 9 คน

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

3.2.1 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2.1.1 การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี

3.2.1.2 การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

3.2.1.3 การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล

3.2.1.4 การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ

3.2.1.5 การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

3.2.2 สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

3.2.2.1 การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี

3.2.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี

3.2.2.3 การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม

3.2.2.4 การวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี

3.2.2.5 การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1932)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู จำนวน 50 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1932)

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยมีข้อคำถามครอบคลุมตัวแปร 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี 2) การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน 3) การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล 4) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ และ 5) การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถาม โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู จากนั้นสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน และความครอบคลุมของเนื้อหา ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-

Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และทุกข้อมีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.50 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.990 จึงถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม จากนั้นจัดทำร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ก่อนนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ (Trustworthiness) โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้ให้ข้อมูล การสรุปประเด็นกลับให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง (Member Checking) และการตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นโดยผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ผลการสังเคราะห์แนวทางมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ได้จริง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ข้อมูลแบบสอบถาม

1. ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แก่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผ่านระบบ My Office ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช และขอความกรุณาส่งกลับคืนมาภายในวันที่กำหนด

3. หลังจากที่ได้แบบสอบถามมาครบตามจำนวนแล้ว ทำการตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เมื่อเรียบร้อยแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และนำไปสรุปเพื่อศึกษาต่อไป

3.5.2 ข้อมูลแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งแนบแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อแจ้งความประสงค์ในการจัดทำการสนทนากลุ่ม

2. นัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน เพื่อดำเนินการสนทนากลุ่มตามวันเวลาที่กำหนด

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มไปวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสาระสำคัญ อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะตามลำดับ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์แบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้

3.6.1.1 ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกชุดที่ได้เก็บ

รวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง ให้ค่าน้ำหนักคะแนน ตามเกณฑ์ที่กำหนดบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์

3.6.1.2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามและการแปลความหมายของคะแนนกำหนด โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

ตอนที่ 2 นำข้อมูลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายข้อรายด้าน และความหมายในภาพรวม โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูล ตามแนวคิดของ Likert scale (Likert, 1932)

ตอนที่ 3 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product – Moment Correlation Coefficient) และแปลผลระดับความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของ พรรณี ลีกิจวัฒนะ (2554) จากนั้นวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise Method

ก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ ได้แก่ ความเป็นปกติของค่าคลาดเคลื่อน ความเป็นเส้นตรง ความแปรปรวนคงที่ ความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน และภาวะพหุสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปรอิสระ โดยพิจารณาจากกราฟการกระจายของค่าคลาดเคลื่อน ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .618 ถึง .896 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.116 ถึง 1.618 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จึงสามารถใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยได้

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์ประเด็น เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า การตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับจากผู้ให้ข้อมูล และการทบทวนประเด็นสรุปโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยภาพรวม (n=337)

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล

1. การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี	4.51	0.34	มากที่สุด
2. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน	4.49	0.28	มาก
3. การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล	4.44	0.33	มาก
4. การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ	4.43	0.35	มาก
5. การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี	4.45	0.34	มาก
เฉลี่ยรวม	**4.46**	**0.33**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.46, S. D.= 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ($\overline{X}$= 4.51, S. D.= 0.34) รองลงมา คือ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ($\overline{X}$= 4.49, S. D.= 0.28) การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี $\overline{X}$= 4.45, S. D.= 0.34) การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.44, S. D.= 0.33) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ($\overline{X}$= 4.43, S. D.= 0.35) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีผลแสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลของสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยภาพรวม (n=337)

สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู	$\overline{X}$	***S. D.***	**แปลผล**
1. การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี	4.46	0.32	มาก
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี	4.54	0.28	มากที่สุด
3. การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม	4.51	0.29	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี	4.50	0.33	มาก
5. การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม	4.55	0.33	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**4.51**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.51, S. D.= 0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม ($\overline{X}$= 4.55, S. D.= 0.33) รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี ($\overline{X}$= 4.54, S. D.= 0.28) การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม ($\overline{X}$= 4.51, S. D.= 0.29) การวัด

และประเมินผลด้วยเทคโนโลยี ($\overline{X}$= 4.50, S. D.= 0.33) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี $\overline{X}$= 4.46, S. D.= 0.32) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีผลแสดงดังตารางที่ 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สันของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน (n=337)

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา (X)	สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู (Y)					
	การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี (Y_1)	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี (Y_2)	การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม (Y_3)	การวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี (Y_4)	การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม (Y_5)	รวม (Y)
การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี (X_1)	.203**	.287**	.204**	.364**	.378**	.377**
การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (X_2)	.152**	.243**	.164**	.258**	.252**	.283**
การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล (X_3)	.449**	.378**	.410**	.432**	.365**	.541**
การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ (X_4)	.465**	.463**	.436**	.501**	.354**	.585**
การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (X_5)	.533**	.499**	.483**	.538**	.415**	.661**
เฉลี่ยรวม (x)	.542**	.559**	.507**	.625**	.523**	.730**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r_{xy}= .730**) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เป็นรายด้าน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูง ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี (r_{y4}= .625**) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี (r_{y2}= .559**) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี (r_{y1}= .542**) ด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม (r_{y5}= .523**) และด้านการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม (r_{y3}= .507**)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

ตัวแปร	b	Std. Error	β	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.425	.156		9.135	.001
การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (X_5)	.282	.032	.403	8.918	.001
การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล (X_3)	.144	.031	.203	4.693	.001
การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ (X_4)	.150	.031	.220	4.789	.001
การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี (X_1)	.114	.027	.164	4.299	.001
R = .753		R^2 = .567	F = 108.609		
SE_{est} = .15623		R^2_{adj} = .562	b = 1.425		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 จำนวน 4 ด้าน คือ การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (X_5) การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล (X_3) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ (X_4) และการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี (X_1) สมการพยากรณ์สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y} = 1.425 + .282(X_5) + .144(X_3) + .150(X_4) + .114(X_1)$$

สมการพยากรณ์สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{z} = .403(X_5) + .203(X_3) + .220(X_4) + .164(X_1)$$

สามารถพยากรณ์ผลความสำเร็จสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครูได้ร้อยละ 56.7

4. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำนวน 5 ด้าน 25 ข้อ ดังนี้

ด้านที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี โดยอิงกรอบมาตรฐานสากลอย่างชัดเจน

1.2 การสื่อสารวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจในการใช้เทคโนโลยี

1.3 การจัดทำแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.4 การพัฒนาศักยภาพตนเองและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี

1.5 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและระบบติดตามประเมินผลด้านเทคโนโลยี

ด้านที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

2.1 การพัฒนาระบบการวางแผนและบริหารงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.2 การใช้ฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2.3 การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้

2.4 การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและการสื่อสารดิจิทัลภายในองค์กร

2.5 การสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานด้วยเทคโนโลยี

ด้านที่ 3 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

3.1 การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีตามกฎหมายโดยเฉพาะนโยบายการคุ้มครองเกี่ยวกับสถานศึกษาและจริยธรรมอย่างชัดเจน

3.2 การพัฒนาความรู้และจิตสำนึกด้านกฎหมายและจริยธรรมดิจิทัลพร้อมทั้งส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัล

3.3 การเป็นแบบอย่างและสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านจริยธรรมเทคโนโลยี

3.4 การกำกับ ติดตาม และควบคุมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและเหมาะสม

3.5 การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการประเมินผล

ด้านที่ 4 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

4.1 การส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลด้วยเทคโนโลยี

4.2 การให้คำแนะนำและพัฒนาครูในการเลือกใช้สื่อและเครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสม

4.3 การสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน PLC เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ชุมชนและการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทางการศึกษา

4.4 การสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ

4.5 การกำกับ ติดตาม และสร้างแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 5 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู

5.1 การกำหนดนโยบายและแนวทางการประเมินผลด้วยเทคโนโลยีอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

5.2 การส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ในอนาคต

5.3 การพัฒนาศักยภาพครูด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการประเมินและออกแบบการเรียนรู้

5.4 การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและพัฒนาการจัดการเรียนรู้

5.5 การส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและนวัตกรรมในการประเมิน

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน รองลงมา คือ การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยเทคโนโลยี โดยเฉพาะการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายและวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ชวนะไพศาล (2563) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ มณีรัตน์ สุดเต้ (2563) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีภาวะผู้นำทางวิชาการและภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ วสันต์ชัย สดคมขำ (2563) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อ

การใช้เทคโนโลยีของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจ และวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมให้ครูเกิดการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรรณนภา จำเนียรพืช (2564) ที่พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อทักษะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงการศึกษาของ เสกสิทธิ์ สนสมบัติ (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อบทบาทครูยุคดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยี และการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครู ตลอดจนสอดคล้องกับการศึกษาของ ภัคปภัท ธนเรืองสุวรรณ (2566) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี

2. สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อและนวัตกรรม และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การออกแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากครูในปัจจุบันมีความตระหนักและมีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตามหลักจริยธรรมและกฎหมายเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิรา ชูศรีทอง (2563) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของครูทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และมีองค์ประกอบสำคัญด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าด้านจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2008) ที่เสนอว่ามาตรฐานสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของครูควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการสอน การวัดและประเมินผล และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ศุภโชค เข่งแก้ว (2565) ได้ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีการเรียนการสอนของครู พบว่า ครูมีบทบาทในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนรู้ สร้างสื่อ และประเมินผลผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการสร้างสื่อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ วิสูตร คำนวณศักดิ์ (2567) ได้ศึกษาสมรรถนะดิจิทัล การจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูควรมีสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าครูมีสมรรถนะด้านจริยธรรมในระดับสูง

3. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีความสัมพันธ์

เชิงบวกใน 4 ด้าน ได้แก่ การควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ และการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงเทคโนโลยีมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาสมรรถนะของครู โดยเฉพาะการกำหนดนโยบาย การสร้างระบบสนับสนุน และการเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤเบศ ไชยภักดี (2567) พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ในด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวัลวิทย์ พิณเขียว และสุธิดา ช่วยทุกข์เพื่อน (2568) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ การวัดและประเมินผล และการกำกับดูแลด้านกฎหมายและจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีของครู ในทำนองเดียวกัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ International Society for Technology in Education (2009) และ Kozloski (2006) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารควรครอบคลุมด้านวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และจริยธรรม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาสมรรถนะของครู ดังนั้น การที่ผลการวิจัยครั้งนี้พบความสัมพันธ์เชิงบวกใน 4 ด้าน จึงสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การประเมินผล และการกำกับดูแลด้านจริยธรรม จะสามารถส่งผลให้ครูมีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำนวน 5 ด้าน 25 ข้อ ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี โดยอิงกรอบมาตรฐานสากลอย่างชัดเจน 2) การสื่อสารวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจในการใช้เทคโนโลยี 3) การจัดทำแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 4) การพัฒนาศักยภาพตนเองและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี และ 5 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและระบบติดตามประเมินผลด้านเทคโนโลยี

ด้านที่ 2 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบการวางแผนและบริหารงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) การใช้ฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย 3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและการสื่อสารดิจิทัลภายในองค์กร และ 5) การสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานด้วยเทคโนโลยี

ด้านที่ 3 ด้านการควบคุมกฎหมายและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีตามกฎหมายโดยเฉพาะนโยบายการคุ้มครองเกี่ยวกับสถานศึกษาและจริยธรรมอย่างชัดเจน 2) การพัฒนาความรู้และจิตสำนึกด้านกฎหมายและจริยธรรมดิจิทัลพร้อมทั้งส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัล 3) การเป็นแบบอย่างและสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านจริยธรรมเทคโนโลยี 4) การกำกับ ติดตาม และควบคุมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและเหมาะสม และ 5) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการประเมินผล

ด้านที่ 4 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลด้วยเทคโนโลยี 2) การให้คำแนะนำและพัฒนาครูในการเลือกใช้สื่อและเครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสม 3) การสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน PLC เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ชุมชนและการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ และ 5) การกำกับ ติดตาม และสร้างแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 5 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายและแนวทางการประเมินผลด้วยเทคโนโลยีอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม 2) การส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ในอนาคต 3) การพัฒนาศักยภาพครูด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการประเมินและออกแบบการเรียนรู้ 4) การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และ 5) การส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและนวัตกรรมในการประเมิน

ทั้งนี้อาจเนื่องจากแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 ด้าน 25 ข้อ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ชวนะไพศาล (2563) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า ผู้บริหารควรจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี กำหนดนโยบายให้ครูใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาและกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีที่ปลอดภัย จึงสอดคล้องโดยตรงกับแนวทางทั้ง 5 ด้านของการวิจัยครั้งนี้ ในด้านการพัฒนาครู แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิรา ชูศรีทอง (2563) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาครู ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐานด้าน ICT การใช้ ICT ในการติดต่อสื่อสาร การรู้ทัน ICT การบูรณาการ ICT ในการเรียนการสอน และคุณธรรมจรรยาบรรณการใช้ ICT สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่เน้นให้ผู้บริหารส่งเสริมครูในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีคุณธรรมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2008) ที่กำหนดมาตรฐานสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับครู ครอบคลุมด้านนโยบายการศึกษา หลักสูตรและการวัดผลประเมินผล กระบวนการสอน ความรู้ด้าน ICT การบริหารจัดการ และการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวทางด้านการวัดและประเมินผล

ด้วยเทคโนโลยี การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพครู นอกจากนี้ แนวทางทั้ง 5 ด้านยังสอดคล้องกับ Kozloski (2006) และ International Society for Technology in Education: ISTE (2009) ที่สรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ได้แก่ วิสัยทัศน์ การเรียนการสอน การสนับสนุนและการบริหารจัดการ การวัดและประเมินผล และประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบเดียวกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในด้านวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การวัดและประเมินผล และจริยธรรมดิจิทัล เพื่อยกระดับสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

6.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลที่เข้มแข็ง

6.1.3 สถานศึกษาควรจัดให้มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและนวัตกรรมดิจิทัล รวมถึงการวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี เพื่อให้ครูสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

6.1.4 ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพ (PLC) และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและผู้บริหาร เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู เช่น วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ได้แบบจำลองที่ครอบคลุมและอธิบายปรากฏการณ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6.2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ เพื่อศึกษาความแตกต่างของบริบทและตรวจสอบความสอดคล้องของผลการวิจัย อันจะนำไปสู่การพัฒนานโยบายในระดับที่กว้างขึ้น

6.2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สามารถอธิบายกลไกการส่งผลของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีต่อสมรรถนะครูได้อย่างลึกซึ้ง

6.2.4 ควรพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบหรือโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา แล้วศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสมรรถนะครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อยืนยันประสิทธิผลของแนวทางเชิงปฏิบัติในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

เจษฎา ชวนะไพศาล. (2563). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี* [การค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

ชวัลวิทย์ พิณเขียว, และสุธิดา ช่วยทุกข์เพื่อน. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5*(1), 1–15.

นฤเบศ ไชยภักดี. (2567). การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. *Journal of Buddhist Philosophy Evolved, 8*(2), 394–409.

พรรณี ลีกิจวัฒนะ. (2554). *วิธีการวิจัยทางการศึกษา.* คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ภัคปภัท ธนเรืองสุวรรณ. (2566). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย สหวิทยาเขตเวียงกาหลง* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา].

วสันต์ชัย สดคมขำ. (2563). *ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1* [ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

วิสูตร คำนวณศักดิ์. (2567). สมรรถนะดิจิทัลการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยการศึกษา, 29*(1), 25–38.

ศุภโชค เข่งแก้ว. (2565). *สมรรถนะด้านเทคโนโลยีการเรียนการสอนของครู.* เอกสารประกอบการวิจัย.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). *กรอบสมรรถนะวิชาชีพครูและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21.* สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *ผลสำรวจทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skill) ของคนไทยช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อินทิรา ชูศรีทอง. (2563). รูปแบบการพัฒนาครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 10*(2), 98–112.

International Society for Technology in Education. (2009). *National educational technology standards for administrators.* International Society for Technology in Education.

Kozloski, K. C. (2006). *Principal leadership for technology integration: A study of principal technology leadership* [Doctoral dissertation, Drexel University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology, 22*(140), 1–55.

Redecker, C. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu.* Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2760/159770

UNESCO. (2008). *ICT competency standards for teachers: Policy framework.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

UNESCO. (2018). *ICT competency framework for teachers, version 3.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

Guidelines for the Management and Development of Digital Competencies among Teachers and Educational Personnel in the Khonthi School Cluster under the Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1

วิทวัส พูลทองคำ[1*], สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์[2], สุรพงษ์ แสงสีมุข[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Witthawas Poolthongkum[1*], Supaporn Kittiratchadanon[2], Suraphong Saengseemuk[3]
[1,2,3]Northern College, Tak, Thailand
✉: p.vitthawas@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 23 June 2026; Revised: 14 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา และหาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 74 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการรู้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และด้านการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดในแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของด้านนั้น ๆ กล่าวคือ ด้านการรู้ดิจิทัล ครูยังพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปมากกว่าการผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัลของตนเอง ด้านการใช้ดิจิทัล ข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ส่งผลให้ครูไม่สามารถติดตามการเข้าเรียนและการส่งงานของนักเรียนผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่อง ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล ครูยังแก้ปัญหาด้วยการปรับวิธีสอนมากกว่าการกำหนดและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับปัญหา และด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การขาดแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลขั้นสูงที่เป็นระบบส่งผลให้ครูขาดความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในชั้นเรียน สำหรับแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง กำหนดนโยบายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ส่งเสริมการสร้าง

นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, สมรรถนะดิจิทัล, ครูและบุคลากรทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to examine the digital competencies of teachers and educational personnel, investigate related problems, and propose administrative guidelines for their development in the Khonthi School Cluster under the Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1. A mixed-method design was employed in two phases, with a population of 74 school administrators, teachers, and educational personnel, along with 9 experts. Data were collected via questionnaires and structured interviews, and analyzed using descriptive statistics and content analysis. The findings revealed that overall digital competencies were at a high level, with digital literacy ranking highest, followed by digital adaptability, digital problem-solving, and digital usage. The most prevalent problem in each aspect corresponded with its lowest-scoring competency item. Teachers relied on ready-made materials rather than producing their own digital content, faced equipment limitations that hindered online monitoring of students, preferred adjusting teaching methods over selecting appropriate digital tools, and lacked a systematic plan for advanced digital skill development, resulting in limited confidence in adopting new technologies. The administrative guidelines indicated that school administrators should provide continuous digital training, establish clear policies and indicators, improve technological infrastructure, promote instructional innovation, and foster professional learning communities (PLC) to ensure systematic and sustainable digital competency development.

Keywords: Management Guidelines, Digital Competency, Teachers and Educational Personnel

1. บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580 มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึง ใช้ประโยชน์ และพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทัน พร้อมทั้งยกระดับสมรรถนะด้านดิจิทัลของบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยกำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลและการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การ

เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการรู้ดิจิทัล การใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567 : 2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “องค์กรคุณภาพ สร้างคนดี มีความสุข” โดยมีพันธกิจที่มุ่งพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญตามมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานตำแหน่ง และก้าวทันเทคโนโลยี ควบคู่กับการกำหนดเป้าประสงค์ให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ และจิตวิญญาณความเป็นครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลยุทธ์ที่ 3 มุ่งพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานตำแหน่ง และมีทักษะด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-creation) ให้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้น ตลอดจนการสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีจรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2568 : 64)

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่สามารถสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ครูสามารถนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน การจัดการข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มีความสามารถทางดิจิทัลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายการพัฒนาประเทศสู่รัฐบาลดิจิทัลได้อย่างแท้จริง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต1

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 โดยผู้วิจัยนำกรอบแนวทางมาจากหนังสือ สมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2564) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลของประเทศไทยไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการรู้ดิจิทัล 2. ด้านการใช้ดิจิทัล 3. ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล 4. ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 โรงเรียน จำนวน 74 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการทางการศึกษา กลุ่มผู้บริหารการศึกษา กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Specific selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

1) สมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2) แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชากร มีวิธีดำเนินการดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 โรงเรียน จำนวน 74 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Multiple Choice) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการรู้ดิจิทัล 2. ด้านการใช้ดิจิทัล 3. ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล 4. ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท

(Likert's Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-135) ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยกำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1.ด้านการรู้ดิจิทัล 2. ด้านการใช้ดิจิทัล 3. ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล 4. ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล โดยใช้คำถามแบบกำหนด ข้อคำตอบให้เลือก (Multiple Response) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำการตอบแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจัดทำเครื่องมือ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลในการหาแนวทาง การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

1. กำหนดกรอบข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามตอนที่ 1 สำหรับการสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

2. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดตัวแปร และประเด็นในการตั้งคำถาม

3. นำข้อมูลที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดขอบเขตของเนื้อหาสร้างคำ นิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม ให้ครอบคุลมประเด็นที่เกี่ยวกับสมรรถนะสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ประกอบด้วย 4 ด้าน

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนด ประเด็นให้ครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาจากกรอบแนวทางมาจากหนังสือ สมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2564) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลของประเทศไทยไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการรู้ดิจิทัล 2. ด้านการใช้ดิจิทัล 3. ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล 4. ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ประกอบด้วย คำถามเป็นรายข้อ เป็นแบบแบบตรวจสอบรายการ (Multiple choices) และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับคำแนะนำและทำการปรับปรุง แก้ไขให้สอดคล้อง เหมาะกับขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. นำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้วไปให้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาดัชนีความ

สอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยในข้อคำถามได้กำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ คือ สอดคล้อง = +1 ไม่แน่ใจ = 0 และไม่เห็นด้วย = -1 โดยหาค่า IOC ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ และแก้ไข จำนวน 5 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและเนื้อหา ค่า IOC พบว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

7. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มโรงเรียนเทพนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาหาค่าความเชื่อมั่นของ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค ที่กำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ที่ระดับ 0.800 ขึ้นไป สรุปได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.970

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการ ค้นคว้าอิสระต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ถึงผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนคณฑี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยการส่งมอบหนังสือต่อผู้บริหารสถานศึกษา แจกแบบสอบถาม ชี้แจงทำความเข้าใจและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืน และเดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 74 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสถิติตามประเภทของแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของแบบสอบถามในแต่ละด้านและแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและแปลผลตามเกณฑ์กำหนด ((Likert’s Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-135)) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่ม

โรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

การหาแนวทางการส่งเสริมหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเป็นแหล่งข้อมูล จำนวน 9 คน จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติเบื้องต้นที่กำหนด คือ ผู้บริหารการศึกษา หรือหัวหน้าส่วนการศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อกำหนดเป็นขอบข่ายการศึกษารายด้านตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2. นำผลการศึกษาในแบบสอบถามตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนั้น และแบบสอบถามตอนที่ 3 สมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ที่มีค่าร้อยละสูงในแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาแต่ละด้าน

3. นำเครื่องมือเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา และความครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา พร้อมให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูล ประสานขออนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการส่วนตัว เสนอชื่อและขอหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากบัณฑิตวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ส่งหนังสือและแบบสัมภาษณ์ นัดหมายและดำเนินการตามกำหนด นำบันทึกผลการสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์มาพิมพ์สรุปรวมรายด้านเรียงเป็นรายบุคคลแล้วสรุปอุปนัยวิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็นด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ จัดลำดับตามความถี่จากสูงไปหา

ต่ำ เสนอในรูปตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ อภิปรายใต้ตารางด้วยความเรียง

ข้อพิจารณาทางจริยธรรม การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นอย่างยิ่งโดยได้กำหนด การป้องกันผลกระทบด้านจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. การป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้ตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยยึดหลักเกณฑ์ดังนี้

1.1 ทุกคนสมัครใจตอบแบบสอบถามด้วยความอิสระโดยไม่มีการบังคับ

1.2 ได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

1.3 ทุกคนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

2. การรักษาความลับของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.1 นำเสนอผลการวิจัยโดยภาพรวมโดยไม่มีการระบุความคิดเห็นเป็นรายบุคคล

2.2 แบบสอบถามได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับ เมื่อสิ้นสุดการวิจัยแล้ว จะทำการทำลายทั้งหมด

2.3 การป้องกันผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คำตอบที่ได้รับจะนำไปวิเคราะห์สถิติและแปลผล และนำเสนอโดยไม่มีการอ้างอิงถึงตัวบุคคลหน่วยงานทางการศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามสังกัดอยู่ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติการ		แปลผล
		μ	σ	
1	ด้านการรู้ดิจิทัล	4.25	0.50	มาก
2	ด้านการใช้ดิจิทัล	4.01	0.52	มาก
3	ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล	4.06	0.51	มาก
4	ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล	4.10	0.55	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.11**	**0.48**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.11, σ = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ด้านการรู้ดิจิทัล อยู่ในระดับสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.25, σ = 0.50) รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล มี

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.10, σ = 0.55) ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.06, σ = 0.51) และด้านการใช้ดิจิทัล (μ = 4.01, σ = 0.52) อยู่ในระดับต่ำที่สุด

2. ปัญหาเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการรู้ดิจิทัล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีแนวโน้มเลือกใช้สื่อที่เข้าถึงได้ง่ายอย่าง Google หรือ YouTube มากกว่าแหล่งเรียนรู้เฉพาะทางอย่าง OBEC Content Center รองลงมา คือ การพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปในการเตรียมการสอนมากกว่าการผลิตสื่อดิจิทัลใหม่ด้วยตนเอง และการเลือกใช้สื่อจากความคุ้นเคยมากกว่าการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัลของตนเอง อันเป็นสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนี้ด้วย

2.2 ด้านการใช้ดิจิทัล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ระหว่างการสอนครูและบุคลากรทางการศึกษาบางครั้งหยุดชะงักจากปัญหาอุปกรณ์ที่ไม่ทันสมัยหรือมีจำนวนจำกัด รองลงมา คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่ค่อยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลแบบโต้ตอบ เช่น Kahoot, Quizizz หรือ Padlet และการใช้โปรแกรมบันทึกหน้าจอหรือตัดต่อวิดีโอเพื่อผลิตสื่อการสอนยังไม่สะดวก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ส่งผลโดยตรงต่อสมรรถนะการติดตามการเข้าเรียนและการส่งงานของนักเรียนผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนี้ด้วย

2.3 ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ เมื่อเกิดปัญหาการเรียนรู้ครูและบุคลากรทางการศึกษามักแก้ไขด้วยการปรับวิธีการสอนมากกว่าการสร้างหรือพัฒนาสื่อดิจิทัลใหม่ รองลงมา คือ ในการประเมินผลผู้เรียนยังไม่ค่อยใช้แบบทดสอบออนไลน์หรือเครื่องมือดิจิทัลในการเก็บข้อมูล และเมื่อนักเรียนมีปัญหาการเรียนรู้ยังไม่ค่อยเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลเฉพาะทางเพื่อแก้ไขได้ตรงจุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการกำหนดวิธีแก้ปัญหาโดยอาศัยเครื่องมือดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ อันเป็นสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนี้ด้วย

2.4 ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่ค่อยกล้าใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น AR/VR หรือ Gamification ในชั้นเรียน รองลงมา คือ การเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรดิจิทัลทำให้การนำเทคโนโลยีไปใช้จริงไม่ราบรื่น และการไม่ค่อยทดลองใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลใหม่ ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการขาดความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับสมรรถนะการวางแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลใหม่ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนี้ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลขั้นสูงที่เป็นระบบก็ส่งผลให้ขาดความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้จริงตามมา

3. แนวทางพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต1 สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการรู้ดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดอบรมพัฒนาความรู้และทักษะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัลของตนเองผ่าน

แพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างถูกต้องและตรวจสอบได้ เพื่อแก้ปัญหาการพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปและแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายมากกว่าการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รองลงมา คือ ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายและตัวชี้วัดด้านดิจิทัลให้ชัดเจน ส่งเสริมให้ครูผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัล และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

3.2 ด้านการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดอบรมการใช้เครื่องมือดิจิทัลและระบบจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (LMS) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการติดตามการเข้าเรียนและการส่งงานของนักเรียนผ่านระบบออนไลน์ เพื่อแก้ปัญหาที่ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่สามารถใช้ระบบดิจิทัลในการจัดการชั้นเรียนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ผู้บริหารควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้มีความพร้อมและเพียงพอเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ และควรจัดให้มีระบบนิเทศ ติดตาม และพี่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้จัดการเรียนการสอนได้จริงอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ และควรจัดอบรมพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการกำหนดและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพตรงกับลักษณะของปัญหา เพื่อแก้ปัญหาที่ครูและบุคลากรทางการศึกษายังคงแก้ปัญหาด้วยการปรับวิธีสอนทั่วไปมากกว่าการพัฒนาสื่อดิจิทัลใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเฉพาะราย รองลงมา คือ ผู้บริหารควรสำรวจปัญหาอย่างเป็นระบบและแก้ไขให้ตรงจุด รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป

3.4 ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และทิศทางด้านดิจิทัลของสถานศึกษาให้ชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษากล้าทดลองนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาที่ครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลขั้นสูงที่เป็นระบบอันส่งผลให้ขาดความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้จริง รองลงมา คือ ผู้บริหารควรจัดอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ควรสร้างแรงจูงใจและจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทักษะดิจิทัลใหม่ ๆ รวมถึงเทคโนโลยีในอนาคต และควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพ

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต1 สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ

รู้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และด้านการใช้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูและบุคลากรทางการศึกษามีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ออนไลน์อย่างหลากหลาย รวมทั้งได้รับการส่งเสริมจากนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน ส่งผลให้มีความสามารถในการสืบค้น วิเคราะห์ และเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ด้านการใช้ดิจิทัลและด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งอาจสะท้อนว่าครูยังขาดความเชี่ยวชาญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้ดิจิทัลอยู่ในระดับมาก โดยครูให้ความสำคัญกับการเคารพลิขสิทธิ์ การปฏิบัติตามมาตรการด้านความปลอดภัยไซเบอร์ และการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สะท้อนถึงการตระหนักรู้ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี ด้านการใช้ดิจิทัล ครูสามารถปฏิบัติตามนโยบายการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษา ใช้ระบบดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนอย่างโปร่งใส และรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่ ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการแก้ปัญหาผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) รวมทั้งรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี ขณะที่ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ครูมีการพัฒนาทักษะใหม่ผ่านการอบรมออนไลน์ ยอมรับนโยบายด้านดิจิทัล และเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราพร เยาวรัตน์ (2565 : 83-87) นวพัฒน์ เก็มกาแมน (2563 :126-127) กรณิศ พวงลูกอิน (2566 : 70-74) และสไบทิพย์ แสงอรุณ (2566 : 40-41) ที่พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยครูมีความโดดเด่นด้านการรู้ดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม การทำงานร่วมกันผ่านเครื่องมือดิจิทัล และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ยังควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ปัญหาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า ในแต่ละด้านยังมีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน ด้านการรู้ดิจิทัล พบว่า ครูมีแนวโน้มเลือกใช้สื่อที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น Google และ YouTube มากกว่าแหล่งเรียนรู้เฉพาะทาง เช่น OBEC Content Center รวมทั้งยังพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปและเลือกใช้ข้อมูลจากความคุ้นเคยมากกว่าการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านการผลิตสื่อดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อ และการประเมินคุณภาพข้อมูลเชิงลึก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาระงานและข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้ครูเลือกใช้แหล่งข้อมูลที่สะดวกและคุ้นเคยมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราพร เยาวรัตน์ (2565 : 83-87) ที่พบว่าครูยังมีข้อจำกัดในการประเมินความน่าเชื่อถือและการเลือกใช้แหล่งข้อมูลอย่างเหมาะสม ด้านการใช้ดิจิทัล พบว่า ครูประสบปัญหาด้านอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ รวมถึงยังไม่ค่อยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือดิจิทัลเชิงโต้ตอบ และยังขาดความชำนาญในการผลิตสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง ส่งผลต่อการใช้ระบบดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวพัฒน์ เก็มกาแมน (2563 :126-127) ที่พบว่า

ครูยังมีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยีเชิงลึกและทรัพยากรดิจิทัล ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล พบว่า ครูยังนิยมปรับวิธีการสอนมากกว่าการพัฒนาสื่อดิจิทัลใหม่ อีกทั้งยังไม่ค่อยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวัดและประเมินผล รวมถึงการเลือกใช้เครื่องมือเฉพาะทางเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนยังมีไม่มากนัก สะท้อนถึงข้อจำกัดในการออกแบบและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพร มั่งประเสริฐ (2565 : 78–88) ที่พบว่าครูยังขาดความรู้ในการเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทการจัดการเรียนรู้ ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล พบว่า ครูยังไม่มั่นใจในการนำเทคโนโลยีใหม่ เช่น AR/VR หรือ Gamification มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรดิจิทัลและไม่ค่อยทดลองใช้แพลตฟอร์มใหม่ ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลขั้นสูงอย่างเป็นระบบ ประกอบกับข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ งบประมาณ และความคุ้นเคยกับรูปแบบการสอนเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สไบทิพย์ แสงอรุณ (2566 : 40-41) ที่พบว่าครูยังมีข้อจำกัดด้านความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีใหม่และการเข้าถึงทรัพยากรดิจิทัล 3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคณฑี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ด้านการรู้ดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ส่งเสริมให้ครูสามารถผลิตและเผยแพร่สื่อดิจิทัลของตนเองได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งกำหนดนโยบายและตัวชี้วัดด้านดิจิทัลที่ชัดเจน และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะร่วมกัน เนื่องจากครูยังมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเชิงลึก รวมถึงยังพึ่งพาสื่อสำเร็จรูปและแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายเป็นหลัก ด้านการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมการอบรมการใช้เครื่องมือดิจิทัลและระบบจัดการเรียนรู้ (LMS) อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้เพียงพอ จัดระบบนิเทศ ติดตาม และพี่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีไปใช้จริง รวมทั้งส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ผลการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากครูยังประสบปัญหาด้านอุปกรณ์และขาดความชำนาญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการผลิตสื่อดิจิทัล ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ จัดอบรมการเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับปัญหา และสนับสนุนการสำรวจปัญหาและพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากครูยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิมมากกว่าการพัฒนาสื่อหรือเครื่องมือดิจิทัลใหม่ และยังไม่คุ้นเคยกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวัดและประเมินผล ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางด้านดิจิทัลของสถานศึกษาให้ชัดเจน จัดอบรมและสร้างแรงจูงใจให้ครูกล้าทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้นตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เนื่องจากครูยังขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณิศ พวงลูกอิน (2566 : 70-74) พิทักษ์ กันทา (2567 : 70-74) ฐิตินาฏ ปันโงน (2568 : 76–89) อุกฤษฎ์ ดอนบรรเทา (2567 : 529-545) รวมถึง ณัฐพล วัฒนาชัยมงคล (2565 : 105-109) ที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหาร การ

กำหนดนโยบายที่ชัดเจน การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างชัดเจนและเป็นระบบ ครอบคลุมด้านการรู้ดิจิทัล การใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีให้เพียงพอ รวมถึงส่งเสริมการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

สถานศึกษาควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความพร้อมและเพียงพอทั้งด้านอุปกรณ์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ควบคู่กับการจัดระบบนิเทศติดตาม และพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายและจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นรายบุคคล โดยสำรวจจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาในด้านการรู้ดิจิทัล การใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจและระบบพี่เลี้ยงดิจิทัล (Digital Mentor) เพื่อสนับสนุนให้ครูกล้าประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของครูแต่ละคน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อและการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนแบบโต้ตอบสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลและนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและตรงจุด

4. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กชพร มั่งประเสริฐ. (2565). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูยุค Thailand 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 7*(1), 78–88.

กรณิศ พวงลูกอิน. (2566). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง* [การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

ฐิตินาฏ ปันโงน. (2568). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8*(1), 76–89.

ณัฐพล วัฒนาชัยมงคล. (2565). *ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา].

นวพัฒน์ เก็มกาแมน. (2563). *แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

พิทักษ์ กันทา. (2567). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางดิจิทัลของครูในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3* [การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].

ภัทราพร เยาวรัตน์. (2565). *การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1* [การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

วิชัย วงษ์ใหญ่, & มารุต พัฒผล. (2564). *สมรรถนะดิจิทัล: Digital competency.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สไบทิพย์ แสงอรุณ. (2566). *สมรรถนะด้านดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร* [การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1.*

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *คู่มือการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*

อุกฤษฎ์ ดอนบรรเทา. (2567). การบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7*(2), 529–545.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์กลุ่มภาคเหนือ

Factors Affecting 21st Century Problem-Solving Skills of Upper Secondary School Students in Rajaprajanugroh Schools, Northern Region Group

กรรณิกา ไตรพรมมา[1*], ปัณณวิชญ์ ใบกุหลาบ[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก, ประเทศไทย

Kannika Thripromma[1], Punnawit Baikularb[2]
[1,2] Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand
✉: * kan.food23@gmail.com
(*Corresponding Author Email)

Received: 15 June 2026; Revised: 02 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์–คณิตศาสตร์ ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่มภาคเหนือ สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 525 คน เป็นการศึกษางานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 3.93, S.D. = 0.88) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ พฤติกรรมการสอนของครู (M = 4.00) รองลงมา ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (M = 3.99) เจตคติต่อการเรียน (M = 3.95) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (M = 3.94) บรรยากาศในชั้นเรียน (M = 3.90) และความสามารถด้านเหตุผล (M = 3.85) ตามลำดับ ส่วนระดับคุณลักษณะการคิดแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 3.81, S.D. = 0.88) โดยนักเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ เปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง วิเคราะห์และวางแผนก่อนการปฏิบัติงาน รวมทั้งสามารถปรับตัวและใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการ

เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความสามารถด้านเหตุผล บรรยากาศในชั้นเรียน และพฤติกรรมการสอนของครู ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ดีที่สุด พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ความสามารถด้านเหตุผล บรรยากาศในชั้นเรียน และพฤติกรรมการสอนของครู ตามลำดับ

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้, ทักษะการคิดแก้ปัญหา, โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to examine the factors affecting 21st century learning skills in critical thinking and problem-solving among upper secondary students in welfare schools in Northern Thailand, and 2) to identify the best predictive factors influencing these skills. The sample consisted of 525 upper secondary students enrolled in the Science–Mathematics program at Rajaprajanugroh Schools under the Special Education Bureau in the northern region. This study employed a quantitative research design, using a questionnaire as the data collection instrument. Data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis. The Enter method was used to examine the multiple correlations between the factors and students' critical thinking and problem-solving skills, while the Stepwise method was applied to identify the best predictors and to construct prediction equations in both raw and standardized score forms. The findings revealed that the overall level of factors influencing critical thinking and problem-solving skills was at a high level (M = 3.93, S.D. = 0.88). The highest mean score was teacher instructional behavior (M = 4.00), followed by self-efficacy (M = 3.99), attitude toward learning (M = 3.95), achievement motivation (M = 3.94), classroom climate (M = 3.90), and reasoning ability (M = 3.85), respectively. The overall level of students' critical thinking and problem-solving skills was also at a high level (M = 3.81, S.D. = 0.88). Most students demonstrated the ability to use reasoning in decision-making, accept diverse perspectives, analyze and plan before performing tasks, and adapt and apply information appropriately to solve problems. Hypothesis testing indicated that achievement motivation, reasoning ability, classroom climate, and teacher instructional behavior significantly affected students' 21st century learning skills in critical thinking and problem-solving at the .05 level. Among these, achievement motivation was the strongest predictor, followed by reasoning ability, classroom climate, and teacher instructional behavior, respectively.

Keywords: Learning Skills, Problem-Solving Skills, Rajaprajanugroh Schools, Northern Region

1. บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกัน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้

การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชากรให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สามารถศึกษาต่อและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การปฏิรูปการศึกษาในยุคปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิด การเรียนรู้ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567)

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ถือเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินสถานการณ์ ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต นอกจากนี้ สุหลง ดวงแก้ว และเลิศฤทธิ์ สุพินดา (2567) กล่าวว่าการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์จริง ขณะที่ Kay & Greenhill (2011) ระบุว่าผู้เรียนที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์องค์ความรู้ และพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาใหม่ ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิผล

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์เป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อมอบโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรู้ ทักษะอาชีพ และสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม นักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์จำนวนมากมีข้อจำกัดด้านสภาพครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้น การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาจึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันทางความคิดให้แก่ผู้เรียนกลุ่มดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาของ เจริญพงษ์ ชมภูนุช (2564) พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถด้านเหตุผล เจตคติต่อการเรียน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาของนักเรียน ขณะที่ ชายแดน บุญลือ และชนาธิป พรกุล (2566) พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สามารถร่วมกันพยากรณ์ทักษะดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ เพื่อใช้เป็นสารสนเทศสำหรับกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์–คณิตศาสตร์ ในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวนทั้งสิ้น 1,115 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ซึ่งกำหนดว่าประชากรจำนวน 1,115 คน ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 285 คน อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ลดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง และเพิ่มประสิทธิภาพของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากนักเรียนจำนวน 525 คน สำหรับการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยกำหนดให้โรงเรียน เป็นหน่วยของการสุ่ม (Cluster) เนื่องจากนักเรียนมีการจัดกลุ่มตามโรงเรียนในเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ จากนั้นดำเนินการสุ่มเลือกโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 55 จังหวัดตาก และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 57 จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์–คณิตศาสตร์ที่อยู่ในโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มทั้ง 3 แห่ง รวมทั้งสิ้น 525 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 8 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ทักษะการคิดแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน ความสามารถด้านเหตุผล การรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศในชั้นเรียน และพฤติกรรมการสอนของครู รวมจำนวน 93 ข้อ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67–1.00 และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 50 คน พบว่ามีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .575–.811 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ระหว่าง .904–.924

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยผ่านแบบสอบถามออนไลน์ ภายหลังได้รับความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation)

4. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและสร้างสมการพยากรณ์ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคเหนือ

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนราชประชานุเคราะห์กลุ่มภาคเหนือ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับของปัจจัย ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย และการสร้างสมการพยากรณ์ โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอนหลัก ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสถิติของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 525 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 336 คน (ร้อยละ 64.00) และเป็นเพศชาย จำนวน 189 คน (ร้อยละ 36.00) เมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 200 คน (ร้อยละ 38.10) รองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 173 คน (ร้อยละ 32.95) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 152 คน (ร้อยละ 28.95) ตามลำดับ และเมื่อจำแนกตามสถานศึกษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 250 คน (ร้อยละ 47.62) รองลงมาคือโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 57 จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 174 คน (ร้อยละ 33.14) และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 55 จังหวัดตาก จำนวน 101 คน (ร้อยละ 19.24) ตามลำดับ

2. ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ฯ และระดับคุณลักษณะการคิดแก้ปัญหา

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา อธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา โดยภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	SD.	การแปลผล
ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	3.94	0.89	มาก
ด้านเจตคติต่อการเรียน	3.95	0.88	มาก
ด้านความสามารถด้านเหตุผล	3.85	0.89	มาก
ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง	3.99	0.89	มาก
ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	3.90	0.90	มาก
ด้านพฤติกรรมการสอนของครู	4.00	0.87	มาก

ภาพรวม	**3.93**	**0.88**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.93 (*SD* = 0.88) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ข้อ คือ ด้านพฤติกรรมการสอนของครู มีค่าเฉลี่ย 4.00 (*SD* = 0.87) รองลงมาได้แก่ ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.99 (*SD* = 0.89) ด้านเจตคติต่อการเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.95 (*SD* = 0.88) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ย 3.94 (*SD* = 0.89) ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.90 (*SD* = 0.90) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านความสามารถด้านเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 3.85 (*SD* = 0.89) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหา ด้านเจตคติต่อการเรียน

คุณลักษณะการคิดแก้ปัญหา	$\bar{X}$	SD.	การแปลผล
1. ข้าพเจ้าวิเคราะห์เหตุผลในการเสนอข้อโต้แย้งของผู้อื่นอยู่เสมอ	3.71	0.97	มาก
2. ในการปฏิบัติงานทุกครั้ง ข้าพเจ้าจะ วิเคราะห์ และวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้ง	3.87	0.82	มาก
3. ข้าพเจ้าสามารถแยกแยะข้อมูลที่มีหลักฐานกับข้อมูลที่เป็นเพียงความคิดเห็นได้	3.80	0.84	มาก
4. ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการอธิบายความคิด หรือความคิดเห็นของตนเอง	3.82	0.87	มาก
5. ข้าพเจ้าสามารถวิเคราะห์ผลลัพธ์จากสิ่งที่เรียนหรือกิจกรรมที่ทำอย่างรอบคอบ	3.74	0.86	มาก
6. เมื่อมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้น และข้าพเจ้าไม่รู้จัก ข้าพเจ้าจะรีบหาคำตอบเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและถูกต้อง	3.77	0.85	มาก
7. การใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจของข้าพเจ้า	3.94	0.84	มาก
8. ข้าพเจ้ายอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดถือต่อความคิดเห็นของตนเอง	3.90	0.89	มาก
9. เมื่อข้าพเจ้าไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง ข้าพเจ้าเคยขอให้ผู้ที่มีความสามารถมากกว่าตนเองช่วยแก้ปัญหานั้น ๆ ได้	3.69	0.95	มาก
10.ข้าพเจ้าสามารถเปิดใจรับความคิดใหม่ เพื่อใช้ในการทำงานที่ยุ่งยากและมีความซับซ้อน	3.87	0.87	มาก

คุณลักษณะการคิดแก้ปัญหา	$\bar{X}$	SD.	การแปลผล
11.ข้าพเจ้าสามารถใช้ประสบการณ์ที่มีเป็นผู้นำในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้	3.80	0.85	มาก
12.ข้าพเจ้ามีความกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และกล้าเผชิญความจริงหรือปัญหาทีเกิดขึ้นในขณะนั้น	3.77	0.92	มาก
13.ข้าพเจ้ามีความคิดหลากหลายจากประสบการณ์และมีความคิดยืดหยุ่นในการรับฟังและเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับสถานการณ์	3.78	0.88	มาก
14.ข้าพเจ้ามีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงหน้า	3.87	0.89	มาก
15.ข้าพเจ้าจะใช้ข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่มาช่วยในการแก้ปัญหา	3.84	0.91	มาก
16.ข้าพเจ้ามองปัญหาเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง	3.86	0.90	มาก
ภาพรวม	**3.81**	**0.88**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับคุณลักษณะการคิดแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.81 (*SD* = 0.88) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ข้อ คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจของข้าพเจ้า มีค่าเฉลี่ย 3.94 (*SD* = 0.84) รองลงมาได้แก่ ข้าพเจ้ายอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดถือต่อความคิดเห็นของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.90 (*SD* = 0.89) และในการปฏิบัติงานทุกครั้ง ข้าพเจ้าจะ วิเคราะห์ และวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.87 (*SD* = 0.82) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับทักษะการเรียนรู้ด้านการคิดแก้ปัญหา

ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ (ตัวแปรอิสระ) และตัวแปรเกณฑ์ (ตัวแปรตาม) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า ตัวแปรอิสระทุกคู่มีความสัมพันธ์กันเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .640 ถึง .791 ซึ่งไม่เกินเกณฑ์ .80 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรพยากรณ์มีความเป็นอิสระต่อกันเพียงพอและไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ในระดับที่จะส่งผลกระทบ จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไปได้ ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับทักษะการเรียนรู้ด้านการคิดแก้ปัญหา (Y) สูงที่สุดคือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (X_1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .791 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ความเป็นอิสระต่อกันของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	Y
X_1	1.000						
X_2	.721**	1.000					

X_3	.715**	.692**	1.000				
X_4	.711**	.710**	.724**	1.000			
X_5	.729**	.724**	.747**	.776**	1.000		
X_6	.705**	.718**	.640**	.760**	.706**	1.000	
Y	.791**	.717**	.737**	.716**	.715**	.672**	1.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างตัวแปรทั้งหมด เพื่อตรวจสอบความเป็นอิสระต่อกันของตัวแปรพยากรณ์ก่อนการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาว่าหากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์มีค่าไม่เกิน .80 แสดงว่าไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์พหุคูณ (Multicollinearity) ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทุกคู่มีค่าอยู่ระหว่าง .640 – .791 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ .80 ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์กันในระดับที่ยอมรับได้ (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2554)

4. การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเพื่อสร้างสมการพยากรณ์

สมมติฐานการวิจัยที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้สถิติสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter (นำเข้าทั้งหมด) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคุณ

ตัวแปรพยากรณ์	b	Std. Error	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	.332	.104		3.185	.002*		
1. ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	.436	.049	.434	8.938	.000**	.247	4.044
2. ด้านเจตคติต่อการเรียน	.052	.047	.054	1.116	.265	.253	3.954
3. ด้านความสามารถด้านเหตุผล	.248	.036	.274	6.862	.000**	.364	2.745
4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง	.026	.050	.026	.510	.610	.224	4.458
5. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	.096	.045	.103	2.104	.036*	.243	4.114
6. ด้านพฤติกรรมการสอนของครู	.083	.041	.089	2.013	.045*	.295	3.388

R= .836, R^2= .698, Adjusted R^2= .695, SE_{est} = .320

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย โดยวิธีการนำเข้าทั้งหมด แบบ Enter ปรากฏว่า ตัวแปรที่ถูกนำเข้าสมการทำนายและปรากฏนัยสำคัญทางสถิติ (Sig < .05) มีทั้งสิ้น 4 ตัวแปร โดยตัวแปรที่ส่งผล

ต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (**b** = 0.436) ด้านความสามารถด้านเหตุผล (**b** = 0.248) และด้านพฤติกรรมการสอนของครู (**b** = 0.083) ตามลำดับ สามารถทำนายทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้ร้อยละ 69.5 โดยสามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ได้ ดังต่อไปนี้

$$Y = a + bx$$

$$Y = 0.332 + 0.434X_1 + 0.054X_2 + 0.274X_3 + 0.026X_4 + 0.103X_5 + 0.089X_6$$

5. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่มภาคเหนือ สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านความสามารถด้านเหตุผล ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน และด้านพฤติกรรมการสอนของครู ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทักษะการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะระดับสูงที่ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในตัวผู้เรียนและปัจจัยจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นแรงผลักดันภายในที่ทำให้นักเรียนเกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจเรียนรู้ กล้าคิด วิเคราะห์ และไม่ย่อท้อต่อปัญหาหรือสถานการณ์ที่ท้าทาย นักเรียนที่มีแรงจูงใจสูงมักพยายามค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ใช้เหตุผลไตร่ตรองข้อมูลอย่างรอบคอบ ส่งผลให้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาได้ดีกว่านักเรียนที่ขาดแรงจูงใจ ในขณะเดียวกัน ความสามารถด้านเหตุผลเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นักเรียนที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูล วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และอธิบายเหตุและผลได้อย่างเป็นระบบ ย่อมสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นนอกจากนี้ บรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การยอมรับความแตกต่างทางความคิด และความรู้สึกปลอดภัยในการแสดงออก จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าถาม และกล้าแก้ปัญหา ขณะที่พฤติกรรมการสอนของครู เช่น การใช้คำถามกระตุ้นการคิด การจัดกิจกรรมที่เน้นการคิดวิเคราะห์ และการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ ล้วนมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาของผู้เรียนเช่นกัน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี เซ็ม (2561) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจและความตั้งใจเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยแรงจูงใจมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยภายในที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระเดช กุลสาร และคณะ (2566) ที่พบว่า เชาวน์ปัญญาหรือความสามารถด้านเหตุผลมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถด้านเหตุผลเป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ขณะเดียวกันงานวิจัยของ อภิชาต

วิชัยโย และคณะ (2566) พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถด้านเหตุผล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และเจตคติต่อการเรียน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าปัจจัยทั้งด้านแรงจูงใจและความสามารถด้านเหตุผลมีบทบาทสำคัญต่อทักษะดังกล่าว

2. ปัจจัยที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ด้านการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นด้านที่ดีที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสามารถด้านเหตุผล ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน และด้านพฤติกรรมการสอนของครู ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นปัจจัยภายในที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการใช้กระบวนการคิดขั้นสูง นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมักมีความมุ่งมั่น ตั้งใจเรียนรู้เชิงลึก แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง กล้าตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล และพยายามแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายจะไม่ย่อท้อ แต่ใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง โดยสำหรับนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ ซึ่งมีบริบททางสังคมและครอบครัวที่หลากหลาย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จึงเป็นแรงผลักดันภายในที่ช่วยให้นักเรียนก้าวข้ามข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ รองลงมาคือ ความสามารถด้านเหตุผล ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริง และประเมินความสมเหตุสมผลของแนวทางแก้ปัญหา ช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลและเหมาะสมกับสถานการณ์ ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียน และ พฤติกรรมการสอนของครู แม้จะเป็นปัจจัยภายนอก แต่มีบทบาทในการสนับสนุนการใช้กระบวนการคิดขั้นสูง โดยบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นและการยอมรับความแตกต่าง ช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงความคิด ขณะที่การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้กิจกรรมกระตุ้นการคิด จะเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลได้อย่างเต็มที่เมื่อผู้เรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นพื้นฐานสำคัญ ตามแนวคิดของ David McClelland แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทำหน้าที่เป็นแรงขับภายใน (intrinsic drive) ที่กระตุ้นให้บุคคลทุ่มเทความพยายาม ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่ซับซ้อน และคงความพยายามเมื่อเผชิญปัญหา ส่งผลให้เกิดการประมวลผลข้อมูลเชิงลึก (deep processing) การกำกับการเรียนรู้ของตนเอง (self-regulated learning) และการคิดเชิงอภิปัญญา (metacognition) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี เซ็ม (2561) ซึ่งพบว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน และเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพลิน กืนพันธ์ (2564) ที่พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ร่วมกับความสามารถด้านเหตุผล สามารถทำนายความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะความสามารถด้านเหตุผลซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายได้มากที่สุด ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิราวรรณ พุทธมาตย์ และคณะ (2568) ซึ่งพบว่า ความสามารถด้านเหตุผลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา และสามารถพยากรณ์ทักษะ

ดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะเดียวกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชายแดน บุญลือ และชนาธิป พรกุล (2566) พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และปัจจัยด้านผู้เรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาและครูควรส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ และเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง

1.2 ครูควรพัฒนาความสามารถด้านเหตุผลของนักเรียนผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการตัดสินใจจากสถานการณ์จริง

1.3 สถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

1.4 ครูควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาและการคิดขั้นสูง พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทักษะการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2.2 ควรสนับสนุนการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21

2.3 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นเพิ่มเติม เช่น ปัจจัยด้านครอบครัว สังคม และการใช้เทคโนโลยี ที่อาจส่งผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียน

3.2 ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสานร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* กระทรวงศึกษาธิการ.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). *1 โรงเรียน 3 รูปแบบ: การศึกษายืดหยุ่น ทำได้ ตอบโจทย์ชีวิตจริง มีรัฐธรรมนูญและกฎหมายรองรับ.* https://www.eef.or.th/infographic-1school3formats-181224/

เจริญพงษ์ ชมภูนุช. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์–คณิตศาสตร์. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 6*(11), 39–55.

ชายแดน บุญลือ, & ชนาธิป พรกุล. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาตามมาตรฐานวิชาชีพของนักเรียนโรงเรียนช่างฝีมือทหาร* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยปทุมธานี].

ธีระเดช กุลสาร, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข, & วัลนิกา ฉลากบาง. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 20*(1), 1–17.

ไพลิน กึนพันธ์. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 15*(3), 111–121.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิราวรรณ พุทธมาตย์, สุภาพร ถีสูงเนิน, สนุกจิต สิทธิวงศ์, & วราวุฒิ มหามิตร. (2568). การพัฒนาสมรรถนะของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็กโดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ศตวรรษที่ 21 อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 7*(1), 123–137.

สุมาลี เซ็ม. (2561). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก* [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

สุหลง ดวงแก้ว, & เลิศฤทธิ์ สุพินดา. (2567). Active learning: การจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมเด็กไทยสู่ศตวรรษที่ 21 หลังวิกฤตการณ์โควิด-19. *ศึกษาศาสตร์ มมร, 12*(1), 299–314.

อภิชาต วิชัยโย, สนิท ตีเมืองซ้าย, & อุบลวรรณ จันทรเสนา. (2566). การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนดู่. *Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3*(4), 751–766.

Kay, K., & Greenhill, V. (2011). Twenty-first century students need 21st century skills. In G. Wan & D. M. Gut (Eds.), *Bringing schools into the 21st century* (pp. 41–65). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0268-4_3

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

McClelland, D. C. (1987). *Human motivation.* Cambridge University Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Guidelines for the Development of School Administration toward International Standard Level of Health-Promoting Schools, Phop Phra Valley Ruam Thai School Group, under Tak Primary Educational Service Area Office 2

กัลยกร หทัยผ่องเพ็ญ[1*], สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์[2], สุรพงษ์ แสงสีมุข[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Kanyakorn Hathaiphongphen[1], Supaporn Kittirachadanon[2], Suraphong Saengseemuk[3]
[1,2,3]Northern College, Tak, Thailand
✉: * give.taq@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 24 June 2026; Revised: 14 July 2026; Accepted 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา หาแนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 186 คน และผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลแนวทางพัฒนา 9 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.16 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดโรค และด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี ตามลำดับ ปัญหาการบริหารงานพบครอบคลุมทั้ง 10 องค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล โดยปัญหาที่โดดเด่น ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนยังรับทราบนโยบายด้านสุขภาพไม่ทั่วถึง นักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ที่สะท้อนการแก้ปัญหาเชิงระบบ และสถานศึกษายังขาดกลไกการเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แนวทางพัฒนาสถานศึกษาควรใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมวิเคราะห์ปัญหาและวางแผน พัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงรุกผ่านกระบวนการ PLC และการนิเทศติดตามผล

อย่างต่อเนื่อง บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการข้อมูลและสื่อการเรียนรู้สุขภาพ รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนทรัพยากรและการดำเนินงาน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล, วงจรคุณภาพ PDCA

Abstract

This research aimed to investigate the current conditions, problems, and development guidelines for the administration of World-Class Standard Health Promoting Schools in the Phop Phra Valley Ruam Thai School Cluster under the Tak Primary Educational Service Area Office 2. The sample consisted of 186 school administrators and teachers. In addition, nine experts were interviewed to provide recommendations for development. The research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview form. Data were analyzed using percentage, frequency, mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that the overall level of school administration was at a high level ($\bar{x} = 4.16$). The aspect with the highest mean score was Good Nutrition, Safe Food, and Healthy Thai Children, followed by Safe Environment and Disease-Free Schools, and School Health Services for Healthy Students, respectively. Administrative problems were found across all 10 components of the World-Class Standard Health-Promoting School criteria, with the most prominent issues being as follows: parents and community members had limited awareness of school health policies; students had insufficient opportunities to participate in designing creative health promotion activities that addressed health issues through a systematic approach; and schools lacked effective mechanisms for collaborating with local agencies to provide continuous support for health promotion activities. The proposed development guidelines suggest that schools should adopt participatory management, enabling all stakeholders to jointly analyze problems and formulate development plans. Schools should also strengthen personnel capacity through Professional Learning Community (PLC) processes and continuous supervision and monitoring. In addition, digital technologies should be integrated into health information management and health learning resources. Finally, schools should establish collaborative networks with external organizations to enhance resource support and ensure the sustainable implementation of health-promoting school programs.

Keywords: Development Guidelines, Health-Promoting Schools at International Standard Level, PDCA Quality Cycle

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายด้านที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน ทั้งโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป การเข้าสู่สังคมเมือง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้เด็กเผชิญค่านิยมวัตถุนิยมมากขึ้น การพัฒนาเด็กจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาศักยภาพคน และแผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขที่มุ่งให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถเข้าถึงและใช้ข้อมูลเพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัวได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุขที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนทุกด้าน ทั้งสติปัญญา คุณธรรม และสุขภาพกายใจ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานภายนอก

โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทใกล้ชิดกับนักเรียนไม่ต่างจากผู้ปกครองเมื่ออยู่ที่โรงเรียน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 122 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ห่างไกล ส่งผลให้โรงเรียนมีความหลากหลายทั้งด้านบริบทพื้นที่ ภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของผู้เรียน การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของผู้เรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนและพัฒนาโรงเรียนในสังกัดสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย

กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ส่งผลให้สถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการจัดการศึกษาและการดูแลสุขภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขอนามัย และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างรอบด้าน โดยอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2566) จากการดำเนินงานด้านโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย พบว่าโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายยังมีความแตกต่างด้านศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานตามเกณฑ์โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน ดังนั้น การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการสนับสนุนการวางแผนพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน สามารถยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการด้านสุขภาพของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ชายแดน

จากสภาพและปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางพัฒนา การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เพื่อทราบสภาพและปัญหา การบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล และเพื่อหาแนวทางพัฒนา การบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ให้กับครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้สำหรับวางแผน ปรับปรุง และพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความต้องการให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล โดยมีองค์ประกอบมาตรฐานด้านกระบวนการ 10 องค์ประกอบ ดังนี้ (คู่มือโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล การดำเนินงานกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

1) นโยบายและทรัพยากร

2) การขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21

3) การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชน และภาคประชาสังคม

4) โรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข

5) สิ่งแวดล้อมปลอดภัย โรงเรียนปลอดโรค

6) อนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี

7) กระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้าน สุขภาพ

8) โภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี

9) กิจกรรมทางกายเพียงพอและนอนหลับดี

10) บุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการบริหารงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย Plan (P) การวางแผน Do (D) การดำเนินการ Check (C) การติดตาม ตรวจสอบ Act (A) การปรับปรุง มาบูรณาการในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 186 คน รวมทั้งสิ้น จาก 11 โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608-609; อ้างถึงใน ปิยณัฐ กุสุมาลย์, 2562 : 6) โดยกำหนดสัดส่วน

กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนบุคลากรของแต่ละโรงเรียนทั้ง 11 แห่ง แล้วจึงสุ่มอย่างง่าย เพื่อคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามให้ครบตามสัดส่วนที่กำหนดในแต่ละโรงเรียน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการสาธารณสุข ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Specific selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

1) สภาพการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2) ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 11 แห่ง จำนวน 186 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ประกอบด้วย ตำแหน่ง เพศ และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121-135) ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามปัญหาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ประกอบด้วย มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPS) ด้านกระบวนการ 10 องค์ประกอบมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล โดยใช้คำถามแบบกำหนดข้อคำตอบให้เลือก (Multiple Response) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำการตอบแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจัดทำเครื่องมือ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลในการหาแนวการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

1. กำหนดกรอบข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามตอนที่ 1 สำหรับการสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

2. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เพื่อกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ขอบเขตที่จะศึกษาด้านกระบวนการ จำนวน 10 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 นโยบายและทรัพยากร องคประกอบที่ 2 การขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบที่ 3 การมีสวนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชน และภาคประชาสังคม องค์ประกอบที่ 4 โรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข องค์ประกอบที่ 5 สิ่งแวดล้อมปลอดภัย โรงเรียนปลอดโรค องค์ประกอบที่ 6 อนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี องค์ประกอบที่ 7 กระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ องค์ประกอบที่ 8 โภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี องค์ประกอบที่ 9 กิจกรรมทางกายเพียงพอและนอนหลับดี องค์ประกอบที่ 10 บุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียน

3. สร้างแบบสอบถามตามกรอบเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ได้ข้อคำถามเพื่อสอบถามสภาพการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกด้านกระบวนการ 10 องค์ประกอบ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยในข้อคำถามได้กำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ คือ สอดคล้อง = +1 ไม่แน่ใจ = 0 และไม่เห็นด้วย = -1 โดยหาค่า IOC ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ และแก้ไข จำนวน 5 คน

6. นำเสนอแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 ของข้อคำถามรายด้าน และไม่มีข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.60 ลงมา ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้

7. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มโรงเรียนช่องแคบ – คีรีราษฎร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาหาค่าความเชื่อมั่นของ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202-204 อ้างถึงในสุวิมล ติรกานันท์, 2557 : 161) ที่กำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ที่ระดับ 0.80 ขึ้นไป ผลการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ .961

8. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ขอรับความเห็นชอบจากอาจารย์ ที่ปรึกษา

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ถึงผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยการส่งมอบหนังสือต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แจกแบบสอบถาม ชี้แจงทำความเข้าใจและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืน และเดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 186 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสถิติตามประเภทของแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบสอบถามในแต่ละด้านและแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและแปลผลตามเกณฑ์กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-135) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ของกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ของกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

การหาแนวทางการส่งเสริมหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเป็นแหล่งข้อมูล จำนวน 9 คน จากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ กลุ่มนักวิชาการทางการศึกษา ได้แก่ นักวิชาการที่เป็นอาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่ หรือผู้อำนวยการกลุ่มและผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มนักวิชาการสาธารณสุข ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการสาธารณสุขอำเภอ หรือนักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ของกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล เพื่อกำหนดเป็นขอบข่ายการศึกษารายด้านตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2. นำผลการศึกษาในแบบสอบถามตอนที่ 2 การศึกษาสภาพพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนั้น และแบบสอบถามตอนที่ 3 การศึกษาปัญหาพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ที่มีค่าร้อยละสูงในแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาแต่ละด้าน

3. นำเครื่องมือเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา และความครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา พร้อมให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูล ประสานขอความอนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการส่วนตัว เสนอชื่อและขอหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากบัณฑิตวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ส่งหนังสือและแบบสัมภาษณ์ นัดหมายและดำเนินการตามกำหนด นำบันทึกผลการสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์มาพิมพ์สรุปรวมรายด้านเรียงเป็นรายบุคคลแล้วสรุปอุปนัย จากนั้นจัดกลุ่มคำตอบตามประเด็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบมาตรฐานทั้ง 10 ด้าน วิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็นด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ จัดลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ เสนอในรูปตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ อภิปรายใต้ตารางด้วยความเรียง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้วยการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 4 กลุ่มที่มีบทบาทและมุมมองแตกต่างกัน (นักวิชาการทางการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และนักวิชาการสาธารณสุข) โดยใช้ข้อคำถามชุดเดียวกัน แล้วเปรียบเทียบความสอดคล้องของคำตอบระหว่างกลุ่ม เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลก่อนนำไปสรุปเป็นแนวทางพัฒนา

ข้อพิจารณาทางจริยธรรม

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นอย่างยิ่งโดยได้กำหนดการป้องกันผลกระทบด้านจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. การป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้ตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยยึดหลักเกณฑ์ดังนี้

1.1 ทุกคนสมัครใจตอบแบบสอบถามด้วยความอิสระโดยไม่มีการบังคับ

1.2 ได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

1.3 ทุกคนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

2. การรักษาความลับของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.1 นำเสนอผลการวิจัยโดยภาพรวมโดยไม่มีการระบุความคิดเห็นเป็นรายบุคคล

2.2 แบบสอบถามได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับ เมื่อสิ้นสุดการวิจัยแล้ว จะทำการทำลายทั้งหมด

2.3 การป้องกันผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คำตอบที่ได้รับจะนำไปวิเคราะห์สถิติและแปลผล และนำเสนอโดยไม่มีการอ้างอิงถึงตัวบุคคลหน่วยงานทางการศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามสังกัดอยู่ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

4. ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล
		$\bar{X}$	$S.D.$	
1	นโยบายและทรัพยากร	4.09	0.48	มาก
2	การขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพใน ศตวรรษที่ 21	4.13	0.47	มาก
3	การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคประชาสังคม	4.03	0.60	มาก
4	โรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข	4.19	0.45	มาก
5	สิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดโรค	4.32	0.43	มาก
6	อนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี	4.27	0.43	มาก
7	กระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ	4.01	0.55	มาก
8	โภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี	4.36	0.39	มาก
9	กิจกรรมทางกายเพียงพอนอนหลับดี	4.07	0.50	มาก
10	บุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียน	4.16	0.49	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.16**	**0.39**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.39) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุด คือ ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.39) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดโรค ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.43) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.43) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านโรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านบุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.49) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านการขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพใน ศตวรรษที่ 21 ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.47) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านนโยบายและทรัพยากร ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.48) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและด้านกิจกรรมทางกายเพียงพอนอนหลับดี ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.50) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก, ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคประชาสังคม ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนด้านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ ต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.55) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากลกลุ่มโรงเรียน พบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แต่ละด้านมีผลการวิจัยที่สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและทรัพยากร พบว่า ปัญหาที่พบสูงที่สุด คือ ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังมีโอกาสในการรับรู้ รับทราบนโยบายด้านสุขภาพไม่ทั่วถึง และสถานศึกษาดำเนินการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนนโยบายและทรัพยากรด้านสุขภาพได้ยังไม่ต่อเนื่อง รองลงมาคือ ครูและบุคลากร

ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านสุขภาพที่ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน และสถานศึกษาจัดสรรงบประมาณด้านสุขภาพได้ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโครงการอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านการขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21 พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ นักเรียนมีการมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงระบบได้ไม่เด่นชัด รองลงมาคือ สถานศึกษาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการจัดการด้าน สุขภาพได้ไม่ทั่วถึงทุกระดับชั้น และชุมชน มีบทบาทในการสนับสนุนและร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาโครงการสุขภาพเชิงนวัตกรรมไม่ชัดเจน

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคประชาสังคม พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษาสร้างกลไกการเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพได้ไม่ต่อเนื่อง รองลงมาคือ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนทั้งในและนอกสถานศึกษาได้ไม่เป็นระบบ และสถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากิจกรรมสุขภาพเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

2.4 ด้านโรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษาจัดระบบสนับสนุนสุขภาวะของครูและบุคลากรเพื่อสร้างความสุขในการทำงานไม่ทั่วถึง รองลงมาคือ สถานศึกษาสร้างบรรยากาศการทำงานและการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและลดความเครียดได้ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มในโรงเรียน และสถานศึกษามีการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความสุขทางอารมณ์และสังคมแก่นักเรียนไม่ต่อเนื่อง

2.5 ด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดโรค พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษาส่งเสริมระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยและสุขอนามัยในโรงเรียนได้ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่เสี่ยง รองลงมาคือ สถานศึกษาจัดพื้นที่และอุปกรณ์เพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสุขภาพและความปลอดภัยได้ยังไม่พร้อมเพียงพอ และผู้ปกครอง ร่วมมือกับสถานศึกษาในการสร้างพฤติกรรมสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนไม่สม่ำเสมอ

2.6 ด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษา บูรณาการข้อมูลสุขภาพนักเรียนเข้ากับระบบสารสนเทศดิจิทัลได้ยังไม่ครบถ้วนและต่อเนื่อง รองลงมาคือ สถานศึกษาพัฒนานวัตกรรมหรือสื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนยังไม่ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน และสถานศึกษาสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขในการติดตามสุขภาพนักเรียนเชิงระบบไม่ต่อเนื่อง

2.7 ด้านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษาสนับสนุนทรัพยากรและนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้านสุขภาพเชิงรุกไม่ต่อเนื่อง รองลงมาคือ นักเรียนมีโอกาสออกแบบหรือสร้างสื่อสุขภาพด้วยตนเองเพื่อถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนๆ ได้ไม่แพร่หลาย และครูและบุคลากร ใช้เทคนิคการสอนแบบ Active Learning เพื่อพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักเรียนไม่หลากหลาย

2.8 ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษาประสานงานกับผู้จัดจำหน่ายอาหารเพื่อให้แน่ใจว่าอาหารว่างและเครื่องดื่มที่จำหน่ายมีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดภัยไม่เคร่งครัด รองลงมาคือ นักเรียน มีโอกาสมีส่วนร่วมในการออกแบบเมนูหรือกิจกรรมส่งเสริมโภชนาการ

และอาหารปลอดภัยได้ไม่แพร่หลาย และสถานศึกษาสนับสนุนการจัดทำเมนูอาหารกลางวันที่หลากหลาย ครอบคลุมสารอาหาร และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง

2.9 ด้านกิจกรรมทางกายเพียงพอนอนหลับดี พบว่า ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษา จัดทำแนวทางและคู่มือการส่งเสริมกิจกรรมทางกายและการนอนหลับเพียงพอสำหรับครูและนักเรียนได้ยังไม่ครบถ้วนทุกระดับชั้น รองลงมาคือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมทางกายที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรและกิจกรรมเสริมยังไม่ครอบคลุม และสถานศึกษา บูรณาการเทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลในการติดตามกิจกรรมทางกายและคุณภาพการนอนหลับของนักเรียนได้ยังไม่ทั่วถึง

2.10 ปัญหาที่พบสูงสุด คือ สถานศึกษามีแนวทางส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมสุขภาพของโรงเรียนยังไม่ทั่วถึง รองลงมาคือ ครูและบุคลากร นำแนวปฏิบัติด้านสุขภาพตนเองมาเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม และนักเรียน มีโอกาสเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมสุขภาพจากครู บุคลากร หรือเพื่อนต้นแบบได้ยังไม่ชัดเจน

3. แนวทางการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากลกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แต่ละด้านมีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านนโยบายและทรัพยากร สถานศึกษาควรบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมวิเคราะห์ปัญหาและวางแผน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงรุกและขอรับการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีนโยบายและทรัพยากรที่เพียงพอเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ที่สำคัญตามแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งหากบริหารจัดการปัจจัยเหล่านี้ได้ดีจะส่งผลต่อกระบวนการและผลผลิตที่มีคุณภาพ

3.2 ด้านการขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21 ควรนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยใช้กระบวนการ PLC และบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลหรือปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการจัดการข้อมูลและเป็นสื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การนิเทศและติดตามผลคือขั้นตอน ตรวจสอบ (Check) และปรับปรุง (Act) ในวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคประชาสังคม ควรแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายร่วมวางแผน จัดเวทีประชาคมสื่อสารสองทาง และประสานงานกับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์ประกอบที่อยู่นอกระบบ เช่น ความคาดหวังของชุมชน และ สภาพแวดล้อมทางสังคม มีผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนตามแนวคิดเชิงระบบ

3.4 ด้านโรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข ควรพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อสุขภาวะ จัดพื้นที่สีเขียว และมุมให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตที่เข้าถึงง่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งหากสถานศึกษาเป็นพื้นที่ปลอดภัยจะช่วยลดความเครียดและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

3.5 ด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัย โรงเรียนปลอดโรค ควรกำหนดนโยบายและแผนเผชิญเหตุเพื่อรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินและโรคระบาด พร้อมประสานหน่วยงานสาธารณสุขร่วมประเมินความปลอดภัยสม่ำเสมอ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่า การวางแผน (Plan) มาตรการป้องกันล่วงหน้าตามวงจร PDCA จะช่วยลดความเสี่ยงและอุปสรรคในการดำเนินงาน

3.6 ด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี ควรจัดทำแผนการตรวจร่างกายพื้นฐาน 10 ท่าอย่างเป็นระบบและพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลสุขภาพดิจิทัลรายบุคคลเพื่อความต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผลการตรวจสุขภาพช่วยให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและสามารถหาแนวทางแก้ไขใน กระบวนการ (Process) ได้ทันท่วงทีตามแนวคิดเชิงระบบ

3.7 ด้านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ ควรเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง และเปิดพื้นที่ให้นักเรียนผลิตสื่อสุขภาพเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ (KAP)

3.8 ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี ควรกำหนดนโยบายควบคุมร้านค้าและสหกรณ์อย่างเคร่งครัด ห้ามจำหน่ายอาหารที่ไม่มีประโยชน์ และยกระดับมาตรฐานโรงอาหารสู่เกณฑ์ความปลอดภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การควบคุมคุณภาพ ปัจจัยนำเข้า(Input) เช่น วัตถุดิบและอาหาร เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างผลผลิต (Output) คือนักเรียนที่มีสุขภาพดีตามแนวคิดเชิงระบบ

3.9 ด้านกิจกรรมทางกายเพียงพอนอนหลับดี ควรส่งเสริมการเคลื่อนไหวที่หลากหลายผ่านกิจวัตรประจำวัน สร้างวินัยการนอนที่เหมาะสม และสื่อสารแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การปฏิบัติ (Do) ตามโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพที่วางแผนไว้ในวงจร PDCA จะช่วยสร้างนิสัยและสุขภาพที่แข็งแรง

3.10 ด้านบุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียนควรจัดทำโครงการมอบรางวัลครูต้นแบบด้านสุขภาวะ และส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูปฏิบัติตนเป็น Role Model ที่ชัดเจนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่สุด การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะและเป็นแบบอย่างจะช่วยกระตุ้นพฤติกรรมที่ดีในองค์กรตามแนวคิดเชิงระบบ

5. อภิปรายผล

1. สภาพสภาพการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียน พบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เฉลี่ยรวมและรายด้านมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้านจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุดคือ ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดีสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดโรค มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามมาตรฐานกระบวนการ 10 องค์ประกอบของกรมอนามัยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในด้านพื้นฐานที่ส่งผลต่อสุขภาพกายของนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การได้รับนมรสจืดทุกวันและการจัดอาหารกลางวันตามมาตรฐานประกอบกับการนำกระบวนการบริหารงานตามวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) มาบูรณาการใน

การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทำให้การปฏิบัติงานในด้านต่างๆ มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัลดา กุลาสา และคณะ (2563) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร พบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากโรงเรียนมีการวางแผนและแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุต และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 1พบว่าการบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการระบุองค์ประกอบสำคัญและมาตรฐานให้โรงเรียนได้ดำเนินงานตามที่กรมอนามัยกำหนดไว้ชัดเจนและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิศ ไชยปิน และคณะ (2563) พบว่าการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์แข็งแรงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญครอบคลุมทั้งด้านนโยบาย การมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมสุขภาพในทุกมิติ โดยเฉพาะการสื่อสารนโยบายสุขภาพไปยังผู้ปกครองและชุมชนที่ยังไม่ทั่วถึง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่อง และการจัดสรรทรัพยากรด้านสุขภาพยังไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุต และคณะ (2562) ที่พบว่าโรงเรียนยังมีข้อจำกัดด้านโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพที่ชัดเจนก็ตาม นอกจากนี้ การขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21 ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีด้านสุขภาพได้ไม่เต็มศักยภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโครงการสุขภาพยังไม่ชัดเจน สอดคล้องกับ อัลดา กุลาสา และคณะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและขับเคลื่อนกิจกรรมสุขภาพร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคประชาสังคม พบว่าการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและผู้ปกครองยังขาดความต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ สุรัชยา น้อยสกุล (2563) ที่พบว่าการพัฒนาสุขภาวะของนักเรียนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกัน การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งความสุขยังประสบปัญหาด้านการดูแลสุขภาวะครูและบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานและการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสุขอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิธิศ ไชยปิน และคณะ (2563) ที่ระบุว่าภาระงานและข้อจำกัดด้านงบประมาณเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาวะในโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมปลอดภัย โรงเรียนปลอดโรค และด้านอนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี พบว่ายังมีข้อจำกัดในการจัดระบบเฝ้าระวังความปลอดภัย การจัดการข้อมูลสุขภาพ และการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วารุณี ขันช้าย (2562) และสุรัชยา น้อยสกุล (2563) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาระบบข้อมูลสุขภาพ และการยกระดับมาตรฐานด้าน

สิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับด้านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ ด้านโภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี และด้านกิจกรรมทางกายเพียงพอ นอนหลับดี พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างสื่อสุขภาพ การกำกับดูแลมาตรฐานอาหาร และการจัดกิจกรรมทางกายอย่างครอบคลุมยังดำเนินการได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิธิศ ไชยปิน และคณะ (2563) ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุต และคณะ (2562) และสุรัชฎา โยคะสัยและคณะ (2563) ที่เสนอว่าการพัฒนาทักษะครู การมีส่วนร่วมของนักเรียน และการจัดกิจกรรมสุขภาพที่หลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาวะของผู้เรียน นอกจากนี้ ด้านบุคลากรสุขภาพดีและเป็นแบบอย่าง พบว่าครูและบุคลากรยังมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมสุขภาพไม่ทั่วถึง รวมถึงการเป็นต้นแบบด้านสุขภาพยังไม่ชัดเจน สอดคล้องกับ อัลดา กุลาสา และคณะ (2563) ที่ระบุว่าผู้บริหารและครูควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนพบพระวาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า การพัฒนาที่สำคัญควรเริ่มจากการบริหารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุต และคณะ (2562) ที่เน้นความสำคัญของนโยบายที่ชัดเจน และการสนับสนุนจากชุมชน นอกจากนี้ ควรขับเคลื่อนงานผ่านกระบวนการ PLC การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ ตามแนวคิดของ อัลดา กุลาสา และคณะ (2563) ด้านการมีส่วนร่วมควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรัชยา น้อยสกุล (2563) ขณะที่การสร้างโรงเรียนแห่งความสุขควรพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะและสุขภาพจิต รวมทั้งยกระดับมาตรการด้านความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม และระบบข้อมูลสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก การบริโภคอาหารที่ปลอดภัย การมีกิจกรรมทางกายอย่างเพียงพอ และการสร้างบุคลากรต้นแบบด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ นิธิศ ไชยปิน และคณะ (2563) ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุต และคณะ (2562) สุรัชฎา โยคะสัยและคณะ และอัลดา กุลาสา และคณะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือของทุกภาคส่วนและการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารและครูเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

อย่างไรก็ตามงานวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา กล่าวคือ การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะกลุ่มโรงเรียนพบพระ วาเล่ย์ รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีบริบทเฉพาะด้านภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของผู้เรียนและชุมชน ผลการวิจัยและแนวทางพัฒนาที่ได้จึงสะท้อนบริบทเฉพาะของพื้นที่ดังกล่าว การนำผลการวิจัยไปใช้หรืออ้างอิงกับโรงเรียนในบริบทพื้นที่อื่นที่มีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกัน จึงควรพิจารณาความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ก่อนนำไปปรับใช้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนงบประมาณด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการข้อมูลสุขภาพ รวมทั้งสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนนวัตกรรมและยกระดับมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

สถานศึกษาควรบริหารงานแบบมีส่วนร่วม จัดทำแผนงานด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ พัฒนาสภาพแวดล้อมและสุขาภิบาลให้ปลอดภัย พร้อมทั้งนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาสุขภาวะของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

ผู้บริหารและครูควรเป็นแบบอย่างด้านสุขภาพและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ส่วนนักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นแกนนำสุขภาพ ขณะที่บุคลากรสาธารณสุขและผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการวางแผน สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานด้านสุขภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนแก่ผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการระดมทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืนของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อสร้างกลไกการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบ

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะนักเรียนอย่างยั่งยืนผ่านภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม

3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถออกแบบสื่อและนวัตกรรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ด้วยตนเอง

4. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้แอปพลิเคชันเพื่อติดตามและส่งเสริมกิจกรรมทางกายและคุณภาพการนอนหลับของนักเรียน เพื่อสร้างวินัยและพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องตามช่วงวัยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2565). *คู่มือครูระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.* กระทรวงสาธารณสุข.
https://www.dmh.go.th

กรมอนามัย. (2566). *คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School: GSHPS).* กระทรวงสาธารณสุข

นิธิศ ไชยปิน, จักรกฤษณ์ ควรหาเวช, และพจนารถ สุวรรณปิณฑะ. (2563). *การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนชุมชนบ้านป่าแฝกสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1*. สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. สุวีริยาสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *สถิติสำหรับการวิจัย*. สุวีริยาสาส์น.

ปัทมัฏฐ์ ยานะวิมุติ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2562). *การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปิยณัฐ กุสุมาลย์. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง*. วิทยาลัยนอร์เทิร์น.

วารุณี ขันซ้าย. (2562). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสู่มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุรัชยา น้อยสกุล. (2563). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 จังหวัดแม่ฮ่องสอน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

สุรัชฎา โยคะสัย, วาริณี เอี่ยมสวัสดิกุล, และมุกดา หนุ่ยศรี. (2563). *เปรียบเทียบการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองตามการรับรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด*. สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

สุวิมล ติรกานันท์. (2557). *การสร้างเครื่องมือในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัลดา กุลาสา และธัชชัย จิตรนันท์. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7*(6), 145–155.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Academic Articles
JBER Scope: Social Sciences

ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยกับบทบาทของศาลภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2

The Thai Criminal Justice System and Role of the Court : Post-Amendment of Section 165/2 of the Criminal Procedure Code

จิรัสยาพร ธนพลศาสตร์[1*]

[1] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพ, ประเทศไทย

Jirassayaporn Thanapholsart[1]
[1]Faculty of Law Thammasat University, Bangkok, Thailand
✉: * jirassayaporn.tha@dome.tu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 24 June 2026; Revised: 14 July 2026; Accepted 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 33) โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 165/2 ซึ่งมาตราดังกล่าวนั้นเป็นการบัญญัติให้สิทธิกับผู้ถูกกล่าวหาในการแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมถึงพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจึงทำให้ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเรียกพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาแถลงได้ ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 นั้น ทำให้บทบาทของศาลและผู้ถูกกล่าวหาเปลี่ยนแปลงไป โดยบทความนี้จะทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยทั้งช่วงก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 ว่าในแต่ละช่วงนั้นระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบการดำเนินคดีในรูปแบบใด ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน หรือระบบผสม ซึ่งเมื่อทราบถึงระบบในการดำเนินคดีแล้วจะทำให้ศาลและคู่ความเข้าใจบทบาทของตนเพิ่มมากขึ้นอันจะทำให้กระบวนการกลั่นกรองคดีของศาลเป็นไปอย่างประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ความทุกฝ่าย

คำสำคัญ : ระบบการดำเนินคดีอาญา, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, การไต่สวนมูลฟ้อง

Abstract

This academic article aims to examine the Thai criminal procedure system before and after the amendment to the Criminal Procedure Code (No. 33), which introduced Section 165/2. This section grants the accused the right to submit statements of facts and legal arguments, as well as evidence beneficial to the court's consideration, during the preliminary examination

stage. Consequently, the court is vested with the discretionary power to summon such evidence as requested by the accused. The amendment to Section 165/2 of the Criminal Procedure Code significantly alters the traditional roles of both the court and the accused. Therefore, this article analyzes the Thai criminal procedure system prior to and following this amendment to determine its underlying procedural model, whether it functions as an adversarial, inquisitorial, or mixed system. A clear understanding of this procedural framework enables the court and the litigants to better comprehend their respective roles, thereby enhancing the efficiency of the court's case-screening process and ultimately benefiting all parties involved.

Keywords: criminal litigation system, Criminal Procedure Code, Preliminary Hearing

1. บทนำ

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 33) พ.ศ. 2562 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ จากเดิมที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนดให้อำนาจจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไว้อย่างจำกัด โดยกระบวนพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องถูกมองว่าเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เท่านั้น การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในครั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้จำเลยมีสิทธิเพิ่มมากขึ้นโดยจำเลยสามารถแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมถึงพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาได้ ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานที่จำเลยแถลงได้ ในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้ระบบการดำเนินคดีอาญา รวมไปถึงบทบาทของศาลและจำเลยในการไต่สวนมูลฟ้องก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 นั้น เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเข้าใจถึงระบบการดำเนินคดีอาญาจะทำให้ศาลและคู่ความเข้าใจบทบาทของตนเอง โดยผู้เขียนจะได้นำเสนอหลักการสำคัญของระบบการดำเนินคดีอาญาแต่ละระบบ และระบบการดำเนินคดีอาญาของศาลที่ใช้ในการไต่สวนมูลฟ้องก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 อันจะนำไปสู่กระบวนการกลั่นกรองคดีอาญาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาคดีล้นศาล

2. ระบบการดำเนินคดีอาญา

หากกล่าวถึงระบบการดำเนินคดีอาญานั้น แต่เดิมระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ คือระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ซึ่งทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน โดยเห็นได้จากแนวคิดโครงสร้างขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา และวิธีการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกัน ดังนี้

ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบแรกที่จะกล่าวถึง คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งเป็นระบบที่แก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีในระบบไต่สวน โดยมีแนวคิดในการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและองค์กรที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันและทั้งสององค์กรมีอิสระจากกัน ในระบบนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับหลักประกันที่ว่า จะถูกลงโทษต่อเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและศาลพิพากษาลงโทษ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงและการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา โดย

ผู้ถูกกล่าวหามีลักษณะเป็นประธาน (Subject) ในคดี กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาจะมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา และผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสามารถเลือกได้ว่าจะวางตัวอย่างไร ใช้สิทธิประการใด อย่างไร หรือจะเลือกใช้สิทธิบางประการหรือจะวางเฉยก็ย่อมได้ทั้งสิ้น ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบกล่าวหานั้นเป็นระบบที่ใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

ประการแรก ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่คู่ความมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดี ซึ่งศาลจะเป็นเพียงผู้ชี้ขาด โดยศาลจะวางตัวอย่างเป็นกลางไม่แทรกแซงการดำเนินคดีหรือการสืบพยานของคู่ความ คู่ความจะต้องทำงานในเชิงรุกเพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานของตน โดยการแสดงหลักฐานของฝ่ายตนเองเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดี ดังนั้น ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของคู่ความ โดยมีศาลเป็นผู้มีหน้าที่เสมือนกรรมการเพื่อรักษากติกาในการต่อสู้คดีของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้เกิดความเสมอภาค (อุทัย อาทิเวช, 2559) ในระบบกล่าวหาศาลจึงมีบทบาทเพียงการพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อหน้าศาลและวินิจฉัยคดีจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ศาลไม่สามารถเรียกพยานมาให้ข้อเท็จจริงหรือทำการไต่สวนหรือทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมเองได้ เพราะอาจเกิดข้อครหาในเรื่องการแทรกแซงการดำเนินคดีเพื่อเอื้อประโยชน์ให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในระบบกล่าวหาคู่ความทั้งสองฝ่ายจึงเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินคดีอาญา โดยศาลทำหน้าที่เป็นกรรมการที่เป็นกลาง (Passive Umpire) ควบคุมกระบวนพิจารณา และรับฟังพยานหลักฐานจากการนำเสนอของคู่ความ (Langer, 2016)

ประการที่ 2 ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ใช้วิธีพิจารณาคดีที่เป็นปริปักษ์ (Cross – examination) เป็นการต่อสู้คดีกันระหว่างคู่พิพาท โดยคู่ความสองฝ่ายจะต้องต่อสู้กันโดยนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้ความจริงปรากฏ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีต่อทุกฝ่าย ในระบบกล่าวหากำหนดให้ผู้ที่กล่าวหามีภาระในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ส่วนฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้นจะได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือพยานหลักฐานของฝ่ายผู้กล่าวหาที่ได้นำเข้าสืบ โดยใช้วิธีการถามค้าน (Cross – examination) เพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของพยานฝ่ายตนว่าเป็นความจริงและมีน้ำหนักเพียงพอ (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ประการที่ 3 ระบบกล่าวหาเป็นระบบวิธีพิจารณาที่ต่อสู้กันด้วยวาจา (Oral) โดยถือว่า พยานหลักฐานที่ได้มาจากการพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเท่านั้นจึงจะสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิพากษาคดีได้ และมีผลผูกพันคู่ความ การต่อสู้ด้วยวาจาเป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยที่ศาลไม่อาจรู้ข้อเท็จจริงมาก่อนการสืบพยานในศาล ซึ่งระบบกล่าวหานั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะไม่ให้การดำเนินการชั้นพิจารณาคดีตกอยู่ใต้อิทธิพลของพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวน (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ประการสุดท้าย การพิจารณาในระบบกล่าวหาต้องกระทำโดยเปิดเผย (Public) ในการพิจารณาคดีของระบบกล่าวหามีสิ่งที่บ่งบอกลักษณะการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยอย่างชัดเจน เช่น การมีคณะลูกขุนในการพิจารณาสำหรับบางประเทศซึ่งจะพิจารณาคดีโดยเปิดเผย อันเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งในการ

คุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นานาประเทศให้การยอมรับและรับรอง รวมทั้งเป็นหลักการที่รัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองจำเลยในการพิสูจน์ความจริง นอกจากนี้ การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยยังเป็นหลักประกันให้กับจำเลยในการที่จะไม่ถูกข่มขู่ กลั่นแกล้ง หรือการพิจารณาตามอำเภอใจ ในการที่จะพิสูจน์ความจริง เพราะคดีอาญาเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในชีวิตร่างกายและเสรีภาพ ซึ่งมีโทษที่ส่งผลกระทบต่อตัวจำเลยมากกว่าในคดีแพ่ง (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบต่อไปที่จะกล่าวถึง คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ระบบไต่สวนนั้นเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาในยุโรปดั้งเดิม ซึ่งในระบบไต่สวนศาลมีบทบาทหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้องและพิพากษาคดี ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกไต่สวนจากศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นกรรม (Object) ในคดี ในระบบไต่สวนผู้ถูกกล่าวหาจึงมีบทบาทในการดำเนินคดีน้อยและแทบจะไม่มีโอกาสในการที่จะได้แสดงความบริสุทธิ์ของตน การดำเนินคดีในระบบไต่สวนจะมีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น อย่างไรก็ตามระบบนี้จะให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบและคานอำนาจหน้าที่กัน (ณรงค์ ใจหาญ, 2563) จากการศึกษาพบว่าการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

ประการแรก ศาลเป็นผู้มีบทบาทนำในการดำเนินคดี (The Important Role Judges) โดยเริ่มตั้งแต่การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนซึ่งกำหนดให้มีผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่แสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานที่เห็นว่าต้องใช้ในกระบวนพิจารณาซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากศาลในระบบกล่าวหาที่คู่ความมีบทบาทนำในคดี ซึ่งในระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในลักษณะเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน โดยในประเทศฝรั่งเศสและประเทศภาคพื้นยุโรปในหลายประเทศนั้น เรียกผู้พิพากษาที่มีอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ว่า ผู้พิพากษาไต่สวน (Judge d'instruction) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กล่าวหาหรือไม่ ด้วยลักษณะที่มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและแสวงหาข้อเท็จจริง บางครั้งจึงถูกเรียกว่า ผู้พิพากษาสอบสวน (Le judge d'investigation หรือ Investigating Judge) (อุทัย อาทิเวช, 2559) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในระบบไต่สวนศาลเป็นผู้มีบทบาทนำในการดำเนินคดี ซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุก (Active Tribunals) ในการควบคุมกระบวนการ สอบสวน และแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง (Langer, 2016) อันเปรียบเสมือนผู้ที่มีอำนาจในการบังคับบัญชาในกระบวนพิจารณา มุมมอง วิธีคิด ตรรกะวิทยา และความเป็นกลางของศาลจึงมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาของระบบไต่สวน

ประการที่ 2 ระบบไต่สวนมีวิธีพิจารณาคดีที่เป็นปรปักษ์กันเพียงเล็กน้อย โดยศาลหรือคณะลูกขุนจะเป็นผู้ทำการซักถามพยาน เมื่อศาลซักถามเสร็จแล้วจึงจะให้พนักงานอัยการ ทนายของคู่ความฝ่ายแพ่ง หรือทนายความของผู้เสียหาย และทนายของจำเลย ซักถามพยานได้ ดังนั้น จึงมีคำถามเพียงไม่มากที่จะต้องซักถามอีก แม้การซักถามพยานของพนักงานอัยการ ทนายของคู่ความฝ่ายแพ่ง และทนายของจำเลยจะมี

ลักษณะที่เป็นปรปักษ์กัน แต่ก็ไม่ถึงขนาดการต่อสู้คดีในระบบกล่าวหาที่เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องต่อสู้กันตั้งแต่เริ่มการสืบพยานที่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างชัดเจน (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ประการที่ 3 ระบบไต่สวนมีวิธีพิจารณาที่เป็นลายลักษณ์อักษร ในระบบไต่สวนมีการบันทึกพยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นไต่สวนไว้ในสำนวนการไต่สวน และสำนวนการไต่สวนดังกล่าวจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานของการสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาล ดังนั้น ศาลในระบบไต่สวนจะทราบถึงความเป็นมาของการดำเนินคดีในชั้นไต่สวน จากแนวคิดของระบบไต่สวนนั้นจะเห็นว่าการพิจารณาคดีในชั้นพิจารณานั้นเป็นการค้นหาความจริงซึ่งต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ชั้นไต่สวนตามหลักการค้นหาความจริงโดยรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ก่อนการตัดสินคดี (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ประการที่ 4 ในระบบไต่สวนนั้นการไต่สวนเป็นความลับ เนื่องจากการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการไต่สวนจะกระทบเทือนต่อหลักข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และอาจทำให้ผู้ต้องหาเสียหาย ซึ่งไม่เพียงเฉพาะการส่งตัวไปเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นพิจารณาของศาลเท่านั้น คำสั่งไม่ฟ้องคดีหรือคดีไม่มีมูลก็อาจสร้างความเสียหายแก่ผู้ต้องหาได้เช่นกัน โดยเห็นได้จากการที่ผู้ต้องหาร้องขอมิให้นำข้อเท็จจริงในคดีที่ตนต้องหาไปเผยแพร่ (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ประการที่ 5 ระบบไต่สวนใช้วิธีการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย (trial in absentia) ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมของระบบไต่สวน แต่บางประเทศในระบบกล่าวหาก็มิได้ปฏิเสธแนวคิดนี้อย่างสิ้นเชิง โดยเป็นกรณีที่ศาลพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดีแล้วเห็นว่าจำเลยหลบหนีการพิจารณาคดี (อุทัย อาทิเวช, 2559) และในประเทศไทยเองก็ได้นำหลักการนี้มาใช้ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาแล้วเช่นกัน โดยกฎหมายไทยให้อำนาจศาลในการสืบพยานลับหลังได้ เช่น กรณีจำเลยขัดขวางการพิจารณา เป็นต้น

ประการที่ 6 ภาระการพิสูจน์ในระบบไต่สวน ระบบไต่สวนศาลเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดการซักถามพยาน การไต่สวนพยานเป็นไปในลักษณะการค้นหาความจริงที่ไม่มีรูปแบบของการใช้เทคนิคการถามค้าน เพื่อจับผิดหรือทำลายน้ำหนักของพยานหลักฐานฝ่ายตรงข้ามเหมือนระบบกล่าวหา จึงทำให้ระบบไต่สวนไม่มีหลักการเรื่องภาระการพิสูจน์ รวมถึงหลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด และหลักการเกี่ยวกับบทตัดพยาน ดังเช่น ในระบบกล่าวหาซึ่งจะเห็นได้ว่าในระบบกล่าวหานั้นภาระการพิสูจน์จะเป็นของผู้ถูกกล่าวหาหรือโจทก์ (อุทัย อาทิเวช, 2559) ดังนั้น ในระบบไต่สวนศาลจึงเป็นผู้พิเคราะห์ถึงคุณค่าและการชั่งน้ำหนักในพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมา

ประการสุดท้ายซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบไต่สวน คือ การกำหนดให้การอุทธรณ์ฎีกาจำเลยต้องแสดงตนต่อหน้าศาลเพื่อยื่นอุทธรณ์ เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของระบบไต่สวนที่ต้องการลงโทษหรือตัดสิทธิของจำเลยที่หลบหนีไม่ให้มีสิทธิในการอุทธรณ์ ซึ่งในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ได้มีการบัญญัติในเรื่องการที่จำเลยจะอุทธรณ์แล้วต้องแสดงตนต่อหน้าศาลเพื่อยื่นอุทธรณ์เพิ่มเติมขึ้น อันเป็นการสะท้อนเห็นว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยมีการนำระบบไต่สวนมาใช้เพิ่มมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันประเทศฝรั่งเศสก็มีนำหลักการคุ้มครองสิทธิของระบบกล่าวหามาใช้เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน (อุทัย อาทิเวช, 2559)

จากที่กล่าวถึงลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในข้างต้นมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน (อุดม รัฐอมฤต, 2562) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ ประการแรก การค้นหาความจริง จะเห็นได้ว่า ระบบกล่าวหาศาลเป็นคนกลางคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกระทำตามกฎเกณฑ์ในการนำเสนอพยานหลักฐาน ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่รับฟังและใช้ดุลพินิจวินิจฉัยจากพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำสืบโดยโจทก์และจำเลยซึ่งเป็นปรปักษ์กันต่างนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล โดยศาลไม่มีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากระบบไต่สวน ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนแสวงหาข้อเท็จจริงและไม่ผูกพันที่จะรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ดังนั้น การตัดสินคดีเพื่อให้ได้ข้อยุติตามระบบไต่สวนเป็นการตัดสินคดีความเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมิใช่เฉพาะคู่กรณี ประการต่อมาหากพิจารณาถึงกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยาน ในระบบกล่าวหามีการกำหนดกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานอย่างเคร่งครัด ซึ่งศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีได้อย่างจำกัด และหากไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อาจส่งผลถึงขนาดทำให้การแพ้ชนะคดีกัน แต่สำหรับระบบไต่สวนนั้นหลักสำคัญอยู่ที่การแสวงหาความจริงของศาล ดังนั้น ศาลจึงใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางไม่มีกฎเกณฑ์พิจารณาที่เป็นแบบพิธีให้ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดเพียงแต่กำหนดถึงเฉพาะวิธีปฏิบัติที่สำคัญ ประการสุดท้ายที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน คือ จุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา โดยในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาหรือฝ่ายจำเลยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในระดับเดียวกันกฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองจำเลยในฐานะที่จำเลยเป็นบุคคลที่เป็นประธานแห่งสิทธิมิใช่วัตถุที่ถูกกระทำจำเลยจึงมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยมีสิทธิรับรู้ข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานทั้งปวงที่กล่าวหาตน มีโอกาสที่จะนำพยานหลักฐานมาต่อสู้หักล้างข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ พยานหลักฐานที่สำคัญที่จะได้จากการสืบพยานหลักฐานตามระบบกล่าวหา คือ พยานหลักฐานที่ได้จากการถามค้านพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้าม พยานหลักฐานใดที่ไม่ผ่านกระบวนการนี้ โดยปกติแล้วจะรับไว้ในสำนวนไม่ได้ ซึ่งแตกต่างกับระบบไต่สวนซึ่งการดำเนินคดีในศาลของระบบไต่สวนไม่ได้ยึดถือหลักการที่ว่าคู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน การแสวงหาความจริงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพิสูจน์ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามที่จะได้มาซึ่งเบาะแสหรือสิ่งที่น่าเชื่อถือแม้จะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาก็สามารถนำมาใช้ได้ แต่ศาลจะต้องใช้ไหวพริบและวิจารณญาณไตร่ตรองเองโดยพิเคราะห์ถึงประโยชน์สาธารณะว่าพยานหลักฐานใดสมควรรับฟังหรือไม่ เพียงใด

เมื่อพิจารณาถึงความเหมือนและความแตกต่างของการพิจารณาคดีทั้งสองระบบแล้ว เห็นได้ว่าทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนต่างก็มีข้อดีข้อเสีย ซึ่งในปัจจุบันมีการข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้จนเกิดเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาเพิ่มขึ้น คือ “ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบผสม” โดยระบบการดำเนินคดีอาญาของแต่ละประเทศจะมีลักษณะของวิธีพิจารณารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นหลัก ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าได้รับอิทธิพลจากแนวคิดในระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน จึงมีการแบ่งกลุ่มระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แอฟริกาใต้ และประเทศในกลุ่มเครือจักรภพอื่น ๆ

(2) กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบไต่สวน จะอยู่ในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ เบลเยี่ยม สเปน และ ประเทศที่ได้รับอิทธิพล เช่น ประเทศในแถบทวีปเอเชียและอเมริกาใต้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาในแต่ละประเทศจะมีปัจจัยมาจากการเมืองการปกครองหรือความจำเป็นในการปรับปรุง โครงสร้างหรือกลไกในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การที่ประเทศฝรั่งเศสนำเอาระบบลูกขุนแบบประเทศอังกฤษมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลลูกขุน หรือบางประเทศได้รับอิทธิพลจากจารีตประเพณีโดยตรง เช่น ประเทศแอฟริกาใต้ที่ยกเลิกระบบลูกขุน และให้ผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแทน เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการเหยียดสีผิวและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและอิตาลี ยังได้มีการนำมาตรการต่อรองคำรับสารภาพในระบบกล่าวหามาใช้ ทั้งนี้ เพื่อเน้นประสิทธิภาพในการดำเนินคดีลดขั้นตอนยุ่งยากของกระบวนพิจารณาและลดปริมาณการดำเนินคดีในศาล (อุทัย อาทิเวช, 2559)

ดังนั้น ระบบผสม (Mixed System or Hybrid System) คือ การนำข้อดีของทั้งสองระบบมาผสมผสานกัน เช่น การให้ผู้พิพากษามีอำนาจซักถามพยานมากขึ้นในระบบกล่าวหา หรือการนำมาตรการคุ้มครองสิทธิจำเลยที่เข้มงวดมาใช้ในระบบไต่สวน อีกทั้ง ได้มีการเสนอแนวคิดในการนำข้อเสนอของระบบไต่สวนของประเทศภาคพื้นยุโรปมาปรับใช้กับระบบกล่าวหาของสหรัฐอเมริกา โดยนำเอาจุดแข็งของทั้งสองระบบเพื่อเสริมสร้างความถูกต้องและแม่นยำในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยยังคงหลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญไว้ โดยมีข้อเสนอที่สำคัญประการหนึ่งคือการเพิ่มบทบาทของผู้พิพากษาในการคัดเลือกและเริ่มซักถามพยานก่อนทนายความจะดำเนินการต่อ (Slobogin, 2025)

สำหรับระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้น จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความเห็น คือ ความเห็นนักกฎหมายซึ่งสำเร็จการศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษ หรือรับราชการเป็นผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะมีความคิดในทำนองเดียวกันว่า ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบกล่าวหา แต่อย่างไรก็ตามก็มีนักกฎหมายบางกลุ่มเห็นว่า ระบบของไทยมีลักษณะเป็นระบบไต่สวน เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้ให้อำนาจศาลเกี่ยวกับการสืบพยานไว้ เช่น มาตรา 229 และมาตรา 228 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในระยะหลังมีความเห็นว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยานของไทยมีลักษณะที่ใกล้เคียงทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน เนื่องจากในคดีอาญาการพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินคดี คือ คู่ความ ผู้พิพากษาเป็นเพียงแต่ผู้คอยควบคุมกติกาให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเรียบร้อย ส่วนที่เห็นว่าใกล้เคียงกับระบบไต่สวนนั้น เนื่องจากกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของไทยเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง จึงมีความเห็นว่า ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของไทยเป็นระบบผสม เพราะได้นำหลักการจากระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาผสมผสานกันอยู่แต่ก็ยังคงยึดหลักของระบบกล่าวหาอยู่เป็นส่วนใหญ่ (อุทัย อาทิเวช, 2559) นอกจากนี้ ในคดีบางประเภทกฎหมายกำหนดให้ใช้ดำเนินกระบวนพิจารณาโดยเฉพาะ เช่น การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีค้ามนุษย์ คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้กำหนดไว้ชัดเจนว่าให้นำระบบไต่สวนมาใช้กับการดำเนินคดี

ดังกล่าว ซึ่งหากระบบที่ใช้อยู่ของประเทศไทยเป็นระบบไต่สวนหรือระบบผสมที่ค่อนข้างไปในทางไต่สวนแล้วก็ไม่มีความจำเป็นอันใดที่กฎหมายพิเศษเหล่านี้จะต้องเขียนกฎหมายระบุไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายของแต่ละประเทศมีวิวัฒนาการไปตามยุคสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แต่ละประเทศประสบอยู่ในขณะนั้น และต้องหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่ามาตรการที่นำมาใช้จะอยู่ในระบบและแนวคิดที่แตกต่างจากระบบดั้งเดิมของตน ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นแนวโน้มในการปรับเข้าหากันของแต่ละระบบอันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (อุทัย อาทิเวช, 2559) ดังนั้น การศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญานั้น ทำให้เข้าใจถึงบทบาทในการดำเนินคดีของคู่ความ และศาล ในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลไม่ว่าจะเป็นบทบาทในเชิงรุกของคู่ความในการค้นหาพยานหลักฐาน โดยโจทก์มีบทบาทที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำความผิดของจำเลย ส่วนจำเลยก็ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของตนในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา หรือบทบาทในเชิงรุกของศาลในระบบไต่สวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่พิสูจน์ทั้งความผิด และความผิดของจำเลย

จากที่ได้นำเสนอระบบการดำเนินคดีอาญาในข้างต้น ต่อไปจะกล่าวถึงระบบการดำเนินคดีของศาลที่ใช้ในการไต่สวนมูลฟ้องก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายกำหนดให้จำเลยมีสิทธิเพิ่มมากขึ้น โดยให้จำเลยสามารถแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมถึงพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาได้ โดยให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานที่จำเลยแถลงได้ จะเห็นได้ว่า การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้บทบาทของศาลและจำเลยในการไต่สวนมูลฟ้องก่อนและหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 นั้น เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผู้เขียนขอแบ่งการวิเคราะห์ระบบของศาลที่ใช้ในการไต่สวนมูลฟ้องได้เป็น 2 ช่วง คือ ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 และหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 ดังนี้

3. ระบบการดำเนินคดีอาญาก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2

ในการพิจารณาถึงระบบการดำเนินคดีอาญาของศาลในการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น จากการศึกษาพบว่า จุดสำคัญที่ทำให้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนแตกต่างกันมี 3 ประการ

ประการที่ 1 การค้นหาความจริง

การค้นหาความจริง กล่าวคือ การค้นหาความจริงของศาล โดยพิจารณาจากบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงและการพิจารณาแสวงหาพยานหลักฐานของศาล ซึ่งก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 นั้น การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาระหว่างศาลกับโจทก์ ซึ่งศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอ โดยศาลวางตัวเป็นคนกลางเป็นผู้ควบคุม

กฎเกณฑ์และพิจารณาหลักฐาน เสมือนกับการเป็นกรรมการ ซึ่งศาลจะไม่มีหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ฉะนั้น บทบาทของศาลและโจทก์ จึงเป็นไปในลักษณะที่โจทก์จะดำเนินการในเชิงรุก ส่วนศาลจะเป็นเพียงผู้รับข้อมูล จากนั้นจึงจะพิจารณาวินิจฉัยจากข้อมูลอันเป็นพยานหลักฐานที่ศาลได้รับไว้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่ศาลไม่มีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐาน ในส่วนนี้ศาลจึงมีความเป็นระบบกล่าวหามากกว่าระบบไต่สวน

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องโจทก์จะมีบทบาทในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เพียงฝ่ายเดียวที่จะให้ศาลเชื่อว่าคดีของโจทก์นั้นมีมูลที่ศาลจะรับคดีของโจทก์ไว้พิจารณา จึงเป็นที่มาของวาทะกรรมที่ว่า ชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้นเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ เท่านั้น อันเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทในเชิงรุกของโจทก์ และในทางกลับกันนั้นจำเลยจึงมีบทบาทในชั้นไต่สวนมูลฟ้องน้อยมาก เนื่องจากกฎหมายกำหนดห้ามมิให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ เพียงแต่มีอำนาจในการซักค้านพยานโจทก์เท่านั้น จำเลยจึงไม่มีบทบาทในเชิงรุกที่จะเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้เลย

ประการที่ 2 กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยาน

หลักเกณฑ์นี้ พิจารณาจากการกำหนดกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานอย่างเคร่งครัด โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีได้อย่างจำกัด กล่าวคือ ตามมาตรา 165 วรรคสอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานอย่างเคร่งครัด อันอาจส่งผลถึงขนาดทำให้การแพ้ชนะคดีกันได้ ส่งผลให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีได้อย่างจำกัด เนื่องจากข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังได้จะมาจากคู่ความฝ่ายโจทก์เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการนำเสนอพยานหลักฐานโดยคู่ความฝ่ายเดียว ส่วนจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาที่ได้รับผลกระทบโดยตรงกลับทำได้เพียงการแต่งตั้งทนายเพื่อมาช่วยเหลือในคดีซึ่งเพื่อป้องกันสิทธิบางประการที่ผู้ถูกกล่าวหาอาจจะถูกลิดรอนจากกระบวนการไต่สวนในลักษณะนี้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการกำหนดกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยศาลต้องถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัดนั้น ผู้เขียนเห็นว่า กรณียิ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาจากความเคร่งครัดของกฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานบทบาทของศาลในส่วนนี้ยังคงเป็นระบบกล่าวหาประกอบกับการบัญญัติเรื่องกฎเกณฑ์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไว้อย่างชัดแจ้งในการที่จำเลยห้ามนำพยานเข้าสืบ ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นได้เพียงผู้ตั้งรับในการที่จะซักค้านพยานโจทก์เพียงเท่านั้น มีเพียงโจทก์เท่านั้นที่กฎหมายให้อำนาจไว้

ประการสุดท้าย จุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

ประการสุดท้ายนี้จะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา หากกล่าวถึง ความเป็นระบบกล่าวหานั้น ผู้ถูกกล่าวหาหรือฝ่ายจำเลยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในระดับเดียวกัน โดยหลักเกณฑ์ของกฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองจำเลยในฐานะที่จำเลยเป็นบุคคลที่เป็นประธานแห่งสิทธิมิใช่วัตถุที่ถูกกระทำ จำเลยจึงมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยมีสิทธิรับรู้ข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานทั้งปวงที่กล่าวหาตน มีโอกาสที่จะนำพยานหลักฐานมาต่อสู้หักล้างข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ ซึ่งจากที่กล่าวไปแล้วใน

ข้างต้นกฎหมายไม่อนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหานำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่สามารถที่จะตั้งทนายเพื่อซักค้านพยานโจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165แม้การซักค้านนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสืบพยานที่เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของระบบกล่าวหาก็ตาม แต่สิทธิในการต่อสู้คดีทั้งปวงที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไปนั้น อาจกล่าวได้ว่า จะเริ่มต้นอย่างแท้จริงเมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลแล้วเท่านั้น

ในทางกลับกันหากพิจารณาถึงจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในระบบไต่สวน ศาลไม่ได้ยึดถือหลักที่ให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน การแสวงหาความจริงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพิสูจน์ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามที่จะได้มาซึ่งเบาะแสหรือสิ่งที่น่าเชื่อถือแม้จะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาก็สามารถนำมาใช้ได้ ดังนั้น เห็นได้ว่า ในช่วงก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ยังคงสามารถที่จะถามค้านพยานโจทก์ได้ ซึ่งจากจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้เขียนพบว่า ลักษณะในการดำเนินกระบวนพิจารณาดังกล่าวยังคงมีความเป็นระบบกล่าวหามากกว่า

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ก่อนแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างโจทก์และศาล ซึ่งจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เห็นว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ โดยเทียบเคียงจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6092/2559 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2151/2548 เป็นต้น โดยผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิเพียงการแต่งทนายเพื่อถามค้านพยานหลักฐานของโจทก์เท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิในการนำพยานเข้าสืบ เนื่องจากยังไม่อยู่ในฐานะคู่ความ โดยศาลยังคงวางตัวในลักษณะการทำหน้าที่เป็นกรรมการ ไม่มีบทบาทในการเรียกพยานมาให้ข้อเท็จจริงโดยศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอและในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอเท่านั้น ซึ่งแม้กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะตั้งทนายในการถามค้านพยานโจทก์ได้อันเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือพยานหลักฐานของฝ่ายตรงข้าม แต่หากพิจารณาในแง่ของบทบาทของศาลแล้วนั้น ศาลไม่ได้มีบทบาทนำในการดำเนินคดี และไม่ได้มีอำนาจในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีได้อย่างจำกัด ดังนั้นจากการศึกษาค้นคว้า จึงพบว่าก่อนการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น บทบาทของศาลเป็นการดำเนินการกระบวนพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในลักษณะของระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งผู้บทบาทสำคัญในการนำเสนอพยานหลักฐานหรืออาจเรียกได้ว่าผู้มีบทบาทนำคือ โจทก์ หรืออีกนัยยะหนึ่งคือโจทก์เป็นผู้มีบทบาทในเชิงรุกในการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก่อนการแก้ไข ในขณะที่ศาลเพียงพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์เพื่อวินิจฉัยว่าคดีของโจทก์มีมูลหรือไม่ เท่านั้น

4. ระบบการดำเนินคดีอาญาภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2

แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วนั้น โดยพิเคราะห์จากหลักเกณฑ์เดียวกันกับก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งสามารถแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การค้นหาความจริง

หากกล่าวถึงบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนั้น แต่เดิมก่อนการแก้ไข มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่า ศาลไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการที่จะแสวงหาพยานหลักฐาน ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นำมาซึ่งการเพิ่มบทบาทของศาลในการที่จะเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ ที่จำเลยแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่จะทำให้ศาลเห็นควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล มาประกอบการพิจารณาในการสั่งคดีได้ กรณีนี้ศาลจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงการรับฟังและใช้ดุลพินิจวินิจฉัยจากพยานหลักฐานที่โจทก์ได้นำสืบเพียงเท่านั้น แต่ศาลยังมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำประกอบการวินิจฉัยในการสั่งคดีตามที่จำเป็นและสมควร ซึ่งพยานที่ศาลเรียกมานั้นกฎหมายถือว่าเป็นพยานศาล ทำให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการซักถามพยานซึ่งจากเดิมที่ศาลจะวางตัวเสมือนเป็นกรรมการ ศาลจึงมีบทบาทเพิ่มขึ้น อีกทั้งโจทก์และผู้ถูกกล่าวหาอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงทำให้บทบาทของศาลเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดแจ้ง นอกจากบทบาทของศาลที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนั้น บทบาทของผู้ถูกกล่าวหาก็เปลี่ยนแปลงเช่นกัน แม้จะไม่ถึงขนาดที่จะมีบทบาทในเชิงรุกถึงขนาดที่จะนำเสนอพยานหลักฐานได้ แต่ก็ถือได้ว่าผู้ถูกกล่าวหามีบทบาทในเชิงรุกเพิ่มมากขึ้นจากเดิมจากการที่มีการกำหนดให้แถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สำคัญอันจะทำให้ศาลเรียกพยานดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบาทของศาลมีความโน้มเอียงไปในทางระบบไต่สวนมากกว่าความเป็นระบบกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาก็เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเช่นกัน

ประการที่ 2 กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยาน

การที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น โดยการที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการที่จะเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ ที่จำเลยแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล มาประกอบการพิจารณาสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควรนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้เพิ่มมากขึ้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้น เป็นกรณีที่กฎหมายให้ความสำคัญกับการแสวงหาความจริงของศาลจึงเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้เพิ่มมากขึ้น แต่ไม่ถึงขนาดที่จะใช้ได้อย่าง

กว้างขวางหรือไร้ขอบเขตเพราะบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ในทำนองว่า ศาลจะเรียกมาได้เท่าที่จำเป็นและสมควร

ซึ่งในการที่ศาลจะเรียกมาเท่าที่จำเป็นและสมควรนั้น คือ การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการที่จะเรียกพยานมานั้นจะต้องถึงขนาดที่พยานนั้นจะทำให้การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเปลี่ยนแปลงไป โดยศาลไม่สามารถเห็นได้จากพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอต่อศาลจึงต้องเรียกพยานดังกล่าวมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดี ในส่วนบทบาทของโจทก์และผู้ถูกกล่าวหาภายหลังการแก้ไขนั้น ในประการนี้ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับที่ได้วินิจฉัยไว้แล้วในประเด็นแรก กล่าวคือ บทบาทของโจทก์ในเชิงรุกที่จะนำเสนอพยานหลักฐานเฉกเช่นเดิม ส่วนผู้ถูกกล่าวหานั้นอาจจะกล่าวว่ามีบทบาทในเชิงรุกเพิ่มขึ้นในการที่จะชี้ให้ศาลเห็นถึงพยานที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน แต่ก็ยังไม่ถึงขนาดที่นำพยานเข้าสืบได้ ในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นน่าจะเป็นการสะท้อนบทบาทในเชิงรุกของศาลมากกว่าโจทก์และผู้ถูกกล่าวหา

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลสามารถที่จะใช้ดุลพินิจได้นั้นยังคงมีกรอบแห่งการใช้ดุลพินิจไว้ ซึ่งยังคงมีความเป็นระบบกล่าวหามากกว่า แต่เพียงเพิ่มอำนาจให้ศาลในการค้นหาความจริง

ประการที่ 3 จุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

ในระบบไต่สวนนั้นการแสวงหาความจริงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพิสูจน์ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตามที่จะได้มาซึ่งเบาะแสหรือสิ่งที่น่าเชื่อถือแม้จะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาก็สามารถนำมาใช้ได้ แต่ศาลจะต้องใช้ไหวพริบและวิจารณญาณไตร่ตรองเองโดยพิเคราะห์ถึงประโยชน์สาธารณะว่าพยานหลักฐานใดสมควรรับฟัง

อย่างไรก็ตามการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากการเพิ่มบทบาทของศาลในการเรียกพยานหลักฐานแล้ว กฎหมายยังบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาเพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่จำเลยเพียงมีอำนาจในการแต่งทนายเพื่อซักค้านพยานโจทก์ได้นั้นกฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอันสำคัญในการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องเพื่อที่ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างถึงมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ซึ่งหากพิจารณาในความเป็นระบบไต่สวนแล้วผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการไต่สวนจะไม่ทราบถึงกระบวนพิจารณาของผู้ไต่สวนโดยพยานจะไม่ทราบว่าไต่สวนคดีอะไร ใครเป็นผู้ต้องหา เช่นเดียวกันผู้ถูกกล่าวหาก็ไม่ทราบถึงข้อหาที่ทำการไต่สวน เนื่องจากเป็นวิธีพิจารณาโดยลับ (ปกป้อง ศรีสนิท, 2552) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับบทบัญญัติและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้ว การไต่สวนมูลฟ้องนั้น ศาลจะต้องส่งคำฟ้องให้ผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งการออกหมายเรียกหรือหมายนัดใด ๆ ของศาล ไม่ว่าจะเป็นคู่ความหรือพยานจะทราบถึงว่าเป็นการไต่สวนคดีใด ใครเป็นคู่ความ ตนถูกเรียกหรือนัดมาเพื่อดำเนินการอย่างไร ซึ่งทำให้เห็นว่าหากพิจารณาหลักเกณฑ์ในประการนี้แล้ว การแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ดังกล่าวเป็นการบัญญัติเพื่อจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิใน

การต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ ซึ่งการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ฉะนั้นหากพิจารณาในประการนี้จะเห็นว่ามีแนวคิดในทางของระบบกล่าวหามากกว่า

ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของผู้ถูกกล่าวหาด้วยได้เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการที่ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและเห็นสมควร ซึ่งหากโจทก์และผู้ถูกกล่าวหาประสงค์จะถามพยานศาลนั้นจะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น ซึ่งเป็นการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนพิจารณาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลัก “สิทธิของจำเลยในคดีอาญา” ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญและยังทำให้เห็นว่ากฎหมายอาญาเป็นผู้คุ้มครอง (protector) ผู้ถูกกล่าวหาด้วย มิใช่เพียงแต่จะลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอาวุธที่เท่าเทียม (equality of arm) ในการที่จำเลยจะต่อสู้ได้อย่างเป็นธรรม โดยหลักการอาวุธที่เท่าเทียม (equality of arm) นั้น เป็นหลักการสำคัญโดยกฎหมายจะต้องให้สิทธิคู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563) ซึ่งเป็นหลักประกันการที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมซึ่งสอดของกับหลักกฎหมายสากลอย่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่ประเทศไทยได้ให้การรับรองไว้ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคต่อหน้าศาลและได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมกำหนดไว้ในข้อ 14 ของกติการะหว่างประเทศดังกล่าว นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ประเทศในทวีปยุโรปนั้นมีการกำหนดหลักการสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to a Fair Trial) ไว้ในข้อ 6 แห่งอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของยุโรป (European Convention on Human Rights : ECHR) โดยมีหลักการประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ หลักการอาวุธที่เท่าเทียมซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้มุ่งเน้นไปที่ความเท่าเทียมกันในเชิงเนื้อหาเป็นสำคัญ กล่าวคือ แต่ละฝ่ายจะต้องสามารถนำเสนอคดีภายใต้เงื่อนไขที่ไม่ทำให้ตนเองเสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างต้องรับรู้ถึงข้อต่อสู้และพยานหลักฐานของกันและกันและสามารถโต้แย้งตอบโต้สิ่งเหล่านั้นได้ โดยองค์คณะผู้พิพากษาต้องเริ่มต้นการพิจารณาคดีโดยปราศจากอคติ และการสืบพยานจะต้องเป็นไปในลักษณะที่เปิดโอกาสให้มีการซักถามโต้แย้งกัน อันเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นระบบกล่าวหา โดยหลักการนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในชั้นพิจารณาแต่หลักการอาวุธที่เท่าเทียมจะต้องได้รับการรับประกันตั้งแต่ช่วงเวลาที่จำเลยได้รับแจ้งข้อกล่าวหาทางอาญาจนถึงการสิ้นสุดการพิจารณาคดี (Ambos, K. 2018) การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเป็นเสมือนหลักประกันประการหนึ่งให้กับผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม อีกทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังกำหนดให้ การแถลงของผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะระบุถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ อันเป็นการเพิ่มบทบาทของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเรียก

บุคคล เอกสาร หรือวัตถุตามคำแถลงของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและเห็นสมควร ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่งผลให้ศาลมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยบทบาทของศาลไม่ได้เป็นเพียงกรรมการเหมือนเดิมอีกต่อไป แต่ศาลกลายเป็นผู้มีบทบาทนำในการพิจารณาคดี ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจศาลในการที่จะเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควร ซึ่งเป็นการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ และพยานดังกล่าวที่ศาลเรียกมานั้นจะถือว่าเป็นพยานศาล ซึ่งศาลจะเป็นผู้ทำการถามพยานเอง โจทก์และผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถถามพยานศาลได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนั้น การแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้กระบวนพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีความโน้มเอียงไปทางระบบไต่สวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งศาลในระบบไต่สวน (inquisitorial system) นั้น มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับบทบาทของศาลไต่สวนฝรั่งเศสซึ่งทำหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานหรือกรณีมีคำสั่งการให้เจ้าหน้าที่ไปรวบรวมพยานหลักฐาน (Commission rogatoire) ตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วนั้น (ปกป้อง ศรีสนิท, 2552) จะเห็นได้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส มาตรา 81 ศาลไต่สวนฝรั่งเศสจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่แสดงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย แต่ศาลไทยนั้นแม้จะมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่ได้มีการกำหนดอำนาจของศาลไทยในลักษณะเช่นเดียวกันกับศาลไต่สวนฝรั่งเศสที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานในลักษณะที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย แต่อย่างไรก็ตามศาลไต่สวนในทวีปยุโรปก็อยู่ภายใต้หลักการสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to a Fair Trial) ตามข้อ 6 แห่งอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของยุโรป (European Convention on Human Rights : ECHR) ซึ่งทำให้ศาลในระบบไต่สวนก็ต้องคำนึงถึงหลักการดังกล่าวด้วยเช่นกัน (Ambos, 2018)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของไทยซึ่งหากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้นำระบบไต่สวนมาใช้จะมีการกำหนดไว้อย่างชัดแจ้ง ซึ่งเห็นได้จากในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีค้ามนุษย์ ที่มีบทบัญญัติกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณา ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 และ มาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ฉะนั้น หากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้นำระบบไต่สวนมาใช้น่าจะเขียนไว้อย่างชัดแจ้งเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกฎหมายวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และกฎหมายวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ นั้น ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องไว้คล้ายคลึงกันโดยเห็นได้จาก มาตรา 17 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และมาตรา 24 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งบัญญัติในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อีกทั้ง ในการประชุมสภานิติบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการ

ชี้แจงให้เห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 165/2 นั้น ต้องการให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ โดยเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติในการที่จำเลยอาจแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยผู้เขียนได้ทำตารางแสดงการเปรียบเทียบไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติในการที่จำเลยอาจแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

มาตรา 17 วรรคสาม พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ	มาตรา 24 วรรคสอง พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์	มาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
“ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”	“ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”	“ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ ตามที่จำเป็นและสมควรโดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”

จะเห็นได้ว่า แม้การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 165/2 จะเพิ่มบทบาทของศาลในการที่จะแสวงหาพยานหลักฐาน แต่กรณีดังกล่าวนั้นเพียงทำให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ เป็นการที่กฎหมายให้อำนาจศาลเพิ่มเติมในการค้นหาความจริง แต่การดำเนินกระบวนพิจารณาของไทยนั้นอาจแสดงให้เห็นเพียงว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาที่มีความโน้มเอียงไปทางระบบไต่สวนเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น โดยมีลักษณะเป็นการนำข้อดีของระบบไต่สวนมาปรับใช้ ในลักษณะที่เป็นระบบผสม (Mixed System or Hybrid System) คล้ายกับแนวคิดของ Christopher Slobogin ที่ได้นำเสนอแนวคิดในการนำข้อดีของระบบไต่สวนมาปรับใช้กับสหรัฐอเมริกา (Slobogin, 2025) และเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการเทียบเคียงจากกฎหมายวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และกฎหมายวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ ที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีโดยเฉพาะซึ่งอาจเป็นนัยที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นระบบกล่าวหา ประกอบกับลักษณะของคดีค้ามนุษย์ และคดีทุจริตที่มีความซับซ้อนมากกว่าคดีอาญาทั่วไป อีกทั้งตามรายงานคณะกรรมการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังได้สะท้อนให้เห็นว่า เจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 165/2 นั้น แม้จะมีแนวคิดมาจากมาตรา 17 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และมาตรา 24 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ก็ตาม แต่ก็มิได้มีเจตนารมณ์ที่จะให้เป็นไปในลักษณะของระบบไต่สวนอย่างเต็มรูปแบบ

5. สรุป

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เมื่อพิเคราะห์ถึงหลักการ 3 ประการ ที่จะทำให้เห็นว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาทั้งระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน มีความแตกต่างกัน โดยพิจารณาจากบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยาน และจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา พบว่า การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 กำหนดให้ศาลมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่ศาลมีลักษณะเปรียบเสมือนกรรมการในกระบวนพิจารณาคดี แต่การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 กฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลในการที่จะเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่จำเป็นและสมควร ซึ่งเป็นการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ และพยานศาลที่ถูกศาลเรียกมานั้น ศาลจะเป็นผู้ทำการถามพยานเอง โจทก์และผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถถามพยานศาลได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทนำในการพิจารณาคดี ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 แม้จะได้รับแนวคิดมาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 แต่ก็มิได้มีเจตนารมณ์ที่จะให้เป็นไปในลักษณะของระบบไต่สวนอย่างเต็มรูปแบบสำหรับกระบวนพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไป การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165/2 จึงเป็นการทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีความโน้มเอียงไปทางระบบไต่สวนเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังคงใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบกล่าวหาในคดีอาญาทั่วไปที่มิได้มีลักษณะเฉพาะหรือซับซ้อน แต่กรณีนี้อาจเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้นมีลักษณะเป็นระบบผสมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันจะมีคำแนะนำประธานศาลเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง ตามมาตรา 165/2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็ยังไม่ปรากฏการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจหรือการดำเนินกระบวนพิจารณาในลักษณะดังเช่นการออกคำแนะนำประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการ

ดำเนินคดีไม่สุจริตในคดีอาญาที่กำหนดบทบาทของศาล ตามมาตรา 161/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ชัดเจนขึ้น ก็จะทำให้ศาลสามารถเข้าใจถึงบทบาทของตนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2559, 21 ตุลาคม). *รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1352-6/2559.*

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตในคดีอาญา พ.ศ. 2569. (2569, 29 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 143*(32 ก), 18–19. https://opsc.coj.go.th/th/content/page/index/id/201406

ณรงค์ ใจหาญ. (2563). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 13, เล่ม 1). วิญญูชน.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2552). ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา. ใน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (บ.ก.), *ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม: 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร* (น. 119–146). โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2561, 2 พฤศจิกายน). *การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 74/2561.* https://hdl.handle.net/20.500.14156/548916

สำนักประธานศาลฎีกา. (2562). *คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง พ.ศ. 2562.* https://library.coj.go.th/th/media/53684/media-53684.html

อุทัย อาทิเวช. (2559). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3, เล่ม 1). วี.เจ.พริ้นติ้ง.

Ambos, K. (2018). *European criminal law.* Cambridge University Press.

Langer, M. (2016). Strength, weakness, or both? On the endurance of the adversarial–inquisitorial systems in comparative criminal procedure. In J. E. Ross & S. C. Thaman (Eds.), *Comparative criminal procedure* (pp. 519–536). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781781007198.00028

Slobogin, C. (2025). *Rehabilitating criminal justice: Innovations in policing, adjudication, and sentencing.* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781009586931.010

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Science

การยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

Acceptance of Gender Diversity among Personnel of the Department of Juvenile Observation and Protection (Central Administration), Ministry of Justice

ธนนันท์ จริยะเลอพงษ์[1*], พรพรรณ เหมะพันธุ์[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

Thananun Jariyalerpong[1], Pornphan Hemaphan[2]
[1,2]Kasetsart University, Bangkok, Thailand
✉: * thananan.jlp@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 01 July 2026; Revised: 09 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม (2) เปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศและการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยข้าราชการและพนักงานราชการ จำนวน 160 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent Samples t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation) ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรส่วนกลางของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.04) ขณะที่ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศและการยอมรับความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.63 และ 4.72 ตามลำดับ) ไม่พบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศตามปัจจัยส่วนบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศและการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความหลากหลาย

ทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ในระดับสูง (r = .782) ขณะที่การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r = .405)

คำสำคัญ : ความหลากหลายทางเพศ, การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ, ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ, การยอมรับความหลากหลายทางเพศ

Abstract

This study aimed to (1) examine the levels of attitudes toward gender diversity, perceptions of gender diversity, and acceptance of gender diversity among personnel of the Department of Juvenile Observation and Protection (Central Administration), Ministry of Justice, (2) compare differences in the acceptance of gender diversity based on personal factors, and (3) analyze the relationships between attitudes toward gender diversity and perceptions of gender diversity, and acceptance of gender diversity. This study employed a quantitative research approach. The sample consisted of 160 civil servants and government employees selected through proportional stratified random sampling. Data were collected using a questionnaire and analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including the independent-samples t-test, one-way ANOVA, and Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient. The results indicated that central personnel of the Department of Juvenile Observation and Protection demonstrated a high level of perceptions of gender diversity ($\bar{x}$= 4.04), while attitudes toward gender diversity and acceptance of gender diversity were at the highest level ($\bar{x}$= 4.63 and 4.72, respectively). No statistically significant differences in the acceptance of gender diversity were found based on personal factors at the .05 level of statistical significance. Furthermore, attitudes toward gender diversity and perceptions of gender diversity were positively correlated with the acceptance of gender diversity at the .05 level of statistical significance. Attitudes toward gender diversity demonstrated a strong positive correlation with the acceptance of gender diversity (r = .782), whereas perceptions of gender diversity demonstrated a moderate positive correlation with the acceptance of gender diversity (r = .405).

Keywords: Gender Diversity, Perception toward Gender Diversity, Attitudes toward Gender Diversity, Acceptance of Gender Diversity

1. บทนำ

ปัจจุบันความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ได้รับความสนใจและการยอมรับในระดับสากลมากขึ้น หลายประเทศได้พัฒนากฎหมายและมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงประเทศไทยที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 หรือกฎหมายสมรสเท่าเทียม ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568 (ราชกิจจานุเบกษา, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้สังคมไทยจะมีความก้าวหน้าในเชิงนโยบายและกฎหมาย แต่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงเผชิญอคติและการเลือกปฏิบัติในหลายมิติ ทั้งในบริบทของครอบครัว สถานศึกษา และสถานที่ทำงาน สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความเสมอภาคทางเพศในทางปฏิบัติยังคงเป็นความท้าทายสำคัญของสังคมไทย

การส่งเสริมความเท่าเทียมและการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรไม่ได้เกิดขึ้นจากการกำหนดกฎหมายหรือนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้และทัศนคติของบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ Schiffman and Kanuk (2000) อธิบายว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการที่บุคคลเลือกรับ จัดระเบียบ และตีความข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมตามประสบการณ์ ความเชื่อ และกรอบความคิดของตน ขณะที่ทัศนคติ (Attitude) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้หรือความเข้าใจ (Cognitive Component) ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) และด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงออกและการปฏิบัติต่อผู้อื่น ดังนั้น หากบุคลากรมีการรับรู้ที่ถูกต้องและมีทัศนคติเชิงบวกต่อความหลากหลายทางเพศย่อมมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเท่าเทียมมากขึ้น

ระบบราชการไทยในฐานะกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ ควรเป็นแบบอย่างในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมความเสมอภาคของบุคลากรทุกกลุ่ม อย่างไรก็ตาม กฎ ระเบียบ และวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดโยงกับกรอบเพศแบบดั้งเดิม อาจเป็นข้อจำกัดต่อการแสดงออกทางอัตลักษณ์และการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสถานที่ทำงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในฐานะหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กและเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยได้กำหนดแนวปฏิบัติในการดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในมิติของบุคลากรภายในองค์กรยังไม่ปรากฏแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาในประเด็นดังกล่าวยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

จากช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม ซึ่งผลการศึกษาจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในบริบทของระบบราชการไทย และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพความแตกต่าง และการพัฒนาองค์กรภาครัฐให้มีความเสมอภาคและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ และการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการ และพนักงานราชการ ที่ปฏิบัติงานส่วนกลางในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม จำนวน 254 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2568)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 160 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามหน่วยงานส่วนกลาง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.2.1 การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

<u>ส่วนที่ 1</u> ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพบุคลากร ระดับตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์การอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา

<u>ส่วนที่ 2</u> ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ จำนวน 14 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้หรือความเข้าใจ ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

<u>ส่วนที่ 3</u> การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 14 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านการเลือกรับข้อมูล และด้านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ

<u>ส่วนที่ 4</u> การยอมรับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 12 ข้อ ครอบคลุม 2 ด้าน ได้แก่ การยอมรับในระดับความคิด และการยอมรับในภาคปฏิบัติ

<u>ส่วนที่ 5</u> ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

(1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมของการใช้ภาษา ก่อนนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

(2) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1951) โดยกำหนดให้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตั้งแต่ .70 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Hair et al., 2010) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .949 โดยด้านทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศมีค่าเท่ากับ .912 ด้านการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีค่าเท่ากับ .868 และด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศมีค่าเท่ากับ .974 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถาม

3.3.2 ดำเนินการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถามออนไลน์

3.3.3 ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติแบบพาราเมตริก โดยตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล (Normality) ด้วยกราฟแท่ง (Histogram) ความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) พบว่า อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ คือ อยู่ในช่วง -1 ถึง +1 และตรวจสอบความแปรปรวนเท่ากันของข้อมูล (Homogeneity of Variance) ด้วย Levene's Test สำหรับการวิเคราะห์ Independent Samples t-test และ One-Way Analysis of Variance (One-Way ANOVA) ซึ่งพบว่า มีค่า $p > .05$ ซึ่งถือว่าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน รวมทั้งตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปร (Linearity) ด้วยแผนภาพการกระจาย (Scatter Plot) สำหรับการวิเคราะห์ Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

(2) วิเคราะห์ระดับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

(3) เปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

(4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) (Pearson, 1895) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการวิจัย

4.1 ระดับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม มีการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.04) ขณะที่ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศและการยอมรับความหลากหลายทางเพศโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.63 และ 4.72 ตามลำดับ)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม

(*n*=160)

ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้หรือความเข้าใจ	4.47	0.54	มากที่สุด
2. ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก	4.71	0.46	มากที่สุด
3. ด้านพฤติกรรม	4.71	0.42	มากที่สุด
รวม	**4.63**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.63, S.D.=0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ($\bar{X}$= 4.71, S.D. = 0.46 และ 0.42 ตามลำดับ) รองลงมา คือ ด้านความรู้หรือความเข้าใจ ($\bar{X}$= 4.47, S.D. = 0.54)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม

(*n*=160)

การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
1. ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	4.26	0.67	มากที่สุด
2. ด้านการเลือกรับข้อมูล	4.11	0.64	มาก
3. ด้านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ	3.74	0.81	มาก
รวม	**4.04**	**0.59**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.04, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.26, S.D. = 0.67) รองลงมา คือ ด้านการเลือกรับข้อมูล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.11, S.D. = 0.64) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.74, S.D. = 0.81)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการยอมรับ
1. การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	4.71	0.45	มากที่สุด
2. การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	4.73	0.45	มากที่สุด
รวม	**4.72**	**0.44**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า การยอมรับความหลากหลายทางเพศของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.72, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับในทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ($\bar{X}$= 4.73, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ($\bar{X}$= 4.71, S.D. = 0.45)

4.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ

การศึกษา สถานภาพบุคลากร ระดับตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์อบรม/การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามเพศ

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.449	2	0.225	1.113	.331
	ภายในกลุ่ม	31.689	157	0.202		
	รวม	32.138	159			
การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.464	2	0.232	1.147	.320
	ภายในกลุ่ม	31.779	157	0.202		
	รวม	32.244	159			
การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	**ระหว่างกลุ่ม**	**0.451**	**2**	**0.226**	**1.163**	**.315**
	ภายในกลุ่ม	**30.473**	**157**	**0.194**		
	รวม	**30.924**	**159**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกันมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 1.163, Sig. = .315) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการยอมรับในระดับความคิด (F = 1.113, Sig. = .331) และการยอมรับในภาคปฏิบัติ (F = 1.147, Sig. = .320) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามอายุ

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	1.271	4	0.318	1.596	.178
	ภายในกลุ่ม	30.867	155	0.199		
	รวม	32.138	159			

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	1.398	4	0.350	1.757	.140
	ภายในกลุ่ม	30.846	155	0.199		
	รวม	32.244	159			
การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	**ระหว่างกลุ่ม**	**1.322**	**4**	**0.330**	**1.730**	**.146**
	ภายในกลุ่ม	**29.603**	**155**	**0.191**		
	รวม	**30.924**	**159**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกันมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 1.730, Sig. = .146) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการยอมรับในระดับความคิด (F = 1.596, Sig. = .178) และการยอมรับในภาคปฏิบัติ (F = 1.757, Sig. = .140) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.457	2	0.229	1.133	.325
	ภายในกลุ่ม	31.681	157	0.202		
	รวม	32.138	159			
การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.319	2	0.160	0.785	.458
	ภายในกลุ่ม	31.924	157	0.203		
	รวม	32.244	159			
การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	**ระหว่างกลุ่ม**	**0.382**	**2**	**0.191**	**0.982**	**.377**
	ภายในกลุ่ม	**30.542**	**157**	**0.195**		
	รวม	**30.924**	**159**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 0.982, Sig. = .377) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการยอมรับในระดับความคิด (F = 1.133, Sig. = .325) และการยอมรับในภาคปฏิบัติ (F = 0.785, Sig. = .458) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามสถานภาพบุคลากร

(*n*=160)

ประเภทบุคลากร	จำนวน (คน)	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ข้าราชการ	113	4.753	0.427	1.372	.172
พนักงานราชการ	47	4.648	0.469		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพบุคลากรแตกต่างกัน มีการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 1.372, Sig. = .172)

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามระดับตำแหน่งงาน

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.687	6	0.114	0.557	.764
	ภายในกลุ่ม	31.451	153	0.206		
	รวม	32.138	159			
การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	1.284	6	0.214	1.058	.390
	ภายในกลุ่ม	30.959	153	0.202		
	รวม	32.244	159			
การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	**ระหว่างกลุ่ม**	**0.913**	**6**	**0.152**	**0.776**	**.590**
	ภายในกลุ่ม	**30.011**	**153**	**0.196**		
	รวม	**30.924**	**159**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 8 พบว่า บุคลากรที่มีระดับตำแหน่งงานแตกต่างกันมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 0.776, Sig. = .590) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การยอมรับในระดับความคิด (F = 0.557, Sig. = .764) และการยอมรับในภาคปฏิบัติ (F = 1.058, Sig. = .390) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

(*n*=160)

การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การยอมรับในระดับความคิดต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	1.021	5	0.204	1.011	.413
	ภายในกลุ่ม	31.117	154	0.202		
	รวม	32.138	159			
การยอมรับในภาคปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	ระหว่างกลุ่ม	1.418	5	0.284	1.416	.221
	ภายในกลุ่ม	30.826	154	0.200		
	รวม	32.244	159			
การยอมรับความหลากหลายทางเพศ	**ระหว่างกลุ่ม**	**1.158**	**5**	**0.232**	**1.198**	**.313**
	ภายในกลุ่ม	**29.767**	**154**	**0.193**		
	รวม	**30.924**	**159**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 พบว่า บุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 1.198, Sig. = .313) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การยอมรับในระดับความคิด (F = 1.011, Sig. = .413) และการยอมรับในภาคปฏิบัติ (F = 1.416, Sig. = .221) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม จำแนกตามประสบการณ์การอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมา

(*n*=160)

ประสบการณ์การอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา	จำนวน (คน)	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
เคย	90	4.759	0.439	1.183	.238
ไม่เคย	70	4.676	0.443		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 พบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์การอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมาแตกต่างกัน มีการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 1.183, Sig. = .238)

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ และการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

(*n*=160)

ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ	การยอมรับความหลากหลายทางเพศ		ระดับความสัมพันธ์	ลำดับความสัมพันธ์
	r	Sig.		
1. ด้านความรู้/ความเข้าใจ	0.548	.000*	ปานกลาง	3
2. ด้านอารมณ์/ความรู้สึก	0.772	.000*	สูง	1
3. ด้านพฤติกรรม	0.756	.000*	สูง	2
รวม	**0.782**	**.000***	**สูง**	**-**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 พบว่า ทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.782, Sig. = .000*) โดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์หรือความรู้สึกมีความสัมพันธ์กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศในระดับสูงมากที่สุด (r = 0.772) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรม (r = 0.756) และด้านความรู้หรือความเข้าใจ (r = 0.548) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม

(*n*=160)

การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ	การยอมรับความหลากหลายทางเพศ		ระดับความสัมพันธ์	ลำดับความสัมพันธ์
	r	Sig.		
1. ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	0.433	.000*	ปานกลาง	1
2. ด้านการเลือกรับข้อมูล	0.366	.000*	ต่ำ	2
3. ด้านประสบการณ์เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ	0.243	.000*	ต่ำ	3
รวม	**0.405**	**.000***	**ปานกลาง**	**-**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.405, Sig. = .000*) โดยมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r = 0.433) ขณะที่ด้านการเลือกรับข้อมูล (r = 0.366) และด้านประสบการณ์เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ (r = 0.243) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

5. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า บุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ส่วนกลาง) กระทรวงยุติธรรม มีทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับสูง โดยทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยให้คุณค่าและยอมรับความสามารถของบุคคลโดยไม่คำนึงถึงเพศสภาพ เห็นว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมในการทำงานร่วมกัน และสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศภายในองค์กร ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากบริบททางสังคมในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค สิทธิมนุษยชน และการไม่เลือกปฏิบัติมากขึ้น รวมถึงการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ กีรติวรรณ กัลยาณมิตร และคณะ (2565) และ ชลธิชา อินปั๋น และคณะ (2566) ที่พบว่า ความรู้ความเข้าใจและการตระหนักถึงความเท่าเทียมทางเพศมีส่วนช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในด้านการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ พบว่า บุคลากรมีการรับรู้อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็นด้านนโยบาย กฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรมีความตระหนักเกี่ยวกับสิทธิ ความเสมอภาค และหลักการไม่เลือกปฏิบัติในระดับค่อนข้างสูง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากบทบาทของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในฐานะหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้หลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประกอบกับการส่งเสริมกฎหมายและนโยบายด้านความเท่าเทียมทางเพศของภาครัฐอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อสาธารณะหรือสื่อออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ ธนาศาน สุภาษี (2563) ธนายุทธ ฐากูรอรรถยา (2565) และ รติชา สุธรรมป๋า และคณะ (2567) ที่พบว่า การเปิดรับข้อมูลและการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ และความเท่าเทียมทางเพศ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและลดอคติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขณะที่การยอมรับความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรสามารถยอมรับและปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างเท่าเทียมทั้งในระดับความคิดและการปฏิบัติ โดยเห็นว่าความหลากหลายทางเพศไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ หรือการดำรงตำแหน่งในองค์กร อีกทั้งยังพร้อมสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เคารพความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับ รัตตรี ปรางมาศ (2562) ที่พบว่าบุคลากรภาครัฐมีการยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับสูง และเห็นว่าบุคคลดังกล่าวควรได้รับโอกาสในด้านการทำงานและความก้าวหน้าอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม การที่ระดับการรับรู้ต่ำกว่าทัศนคติและการยอมรับอาจสะท้อนว่าการยอมรับดังกล่าวไม่ได้เกิดจากองค์ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอิทธิพลจากบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมองค์กรร่วมด้วย กล่าวคือ บุคลากรอาจตระหนักว่าการเคารพความแตกต่างเป็นสิ่งที่เหมาะสมและควรปฏิบัติในบริบทของสังคมและองค์กร แม้ในบางประเด็นอาจยังไม่ได้มีความเข้าใจอย่างรอบ

ด้านเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ประสบการณ์ชีวิต และผลกระทบจากความไม่เท่าเทียมที่บุคคล LGBTQ+ ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน

ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพบุคลากร ระดับตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากร สะท้อนให้เห็นว่าการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล หากแต่ได้รับอิทธิพลจากบริบทขององค์กรและลักษณะการปฏิบัติงานร่วมกันมากกว่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีภารกิจในการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน รวมถึงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และสงเคราะห์เด็กและเยาวชน โดยบุคลากรทุกกลุ่มปฏิบัติงานภายใต้พันธกิจ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนอย่างเท่าเทียม จึงอาจส่งผลให้บุคลากรมีกรอบแนวคิดและมุมมองต่อการปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการไม่เลือกปฏิบัติในลักษณะใกล้เคียงกัน ส่งผลให้ไม่พบความแตกต่างของการยอมรับความหลากหลายทางเพศเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ พิมลพรรณ อิศรภักดี (2558) ที่พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับสูงและเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมากกว่า มีแนวโน้มยอมรับความหลากหลายทางเพศในระดับที่สูงกว่า เช่นเดียวกับ เสาวคนธ์ โทบุราณ และสุวรี ศิวะแพทย์ (2555) ที่พบว่า เพศและช่วงวัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ โดยคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มเปิดรับและยอมรับความแตกต่างทางเพศมากกว่าคนรุ่นก่อน และแตกต่างจาก จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์ และคณะ (2565) ที่พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ และประสบการณ์ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับบุคคล LGBTQ+ มีอิทธิพลต่อการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคคล อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของผลการศึกษาอาจเกิดจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและบริบทการศึกษาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ งานวิจัยข้างต้นศึกษากลุ่มนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ซึ่งมีความหลากหลายด้านประสบการณ์ชีวิต ค่านิยม และการเปิดรับประเด็นความหลากหลายทางเพศแตกต่างกันค่อนข้างมาก ขณะที่การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาบุคลากรภายในหน่วยงานราชการเดียวกัน ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างการบริหาร นโยบาย และวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน จึงอาจส่งผลให้ระดับการยอมรับความหลากหลายทางเพศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และไม่แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

นอกจากนี้ ยังพบว่าทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศและการรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่าการยอมรับความหลากหลายทางเพศไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่เป็นผลจากกระบวนการรับรู้ ตีความ และให้ความหมายต่อความแตกต่างของบุคคลผ่านความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยทัศนคติมีความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่ามุมมอง ความรู้สึก และประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อความหลากหลายทางเพศ มีความเกี่ยวข้องกับระดับการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคล

ที่มีทัศนคติเชิงบวกมักมองความแตกต่างทางเพศว่าเป็นความหลากหลายตามธรรมชาติของมนุษย์ มากกว่าการมองว่าเป็นสิ่งผิดปกติหรือเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม จึงมีแนวโน้มเปิดรับและปฏิบัติต่อบุคคล LGBTQ+ อย่างเท่าเทียมมากขึ้น โดยเฉพาะผลการศึกษาที่พบว่าทัศนคติด้านอารมณ์หรือความรู้สึกมีความสัมพันธ์กับการยอมรับสูงที่สุด ชี้ให้เห็นว่า ความเข้าใจในมิติของความรู้สึก ความเห็นอกเห็นใจ และการตระหนักถึงประสบการณ์ของผู้อื่น อาจมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับความหลากหลายทางเพศมากกว่าการรับรู้ข้อมูลเชิงข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ขณะที่การรับรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ ความเสมอภาค กฎหมาย และการไม่เลือกปฏิบัติ มีส่วนช่วยส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทางเพศเช่นกัน โดยเฉพาะการรับรู้ด้านนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการยอมรับสูงที่สุดเมื่อเทียบกับมิติอื่นของการรับรู้ สะท้อนให้เห็นว่าการตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และแนวทางการคุ้มครองสิทธิ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและลดอคติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อย่างไรก็ตาม การที่ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการยอมรับมากกว่าการรับรู้ บ่งชี้ว่าการมีข้อมูลหรือความรู้เพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอต่อการสร้างการยอมรับอย่างแท้จริง หากยังขาดความเข้าใจในมิติทางอารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ชีวิตของบุคคล LGBTQ+ กล่าวคือ บุคคลอาจรับรู้ถึงหลักสิทธิและความเสมอภาค แต่ยังไม่ตระหนักถึงผลกระทบจากการถูกตีตรา การเลือกปฏิบัติ หรือข้อจำกัดที่บุคคลกลุ่มนี้ต้องเผชิญในชีวิตจริง จึงอาจทำให้การยอมรับยังคงอยู่ในระดับของการรับรู้ตามหลักการ มากกว่าความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น การส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ หรือหลักการความเสมอภาคเท่านั้น แต่ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างความเข้าใจต่อประสบการณ์และข้อจำกัดที่บุคคล LGBTQ+ ต้องเผชิญ และนำไปสู่การยอมรับที่เกิดจากความเข้าใจมากกว่าการยอมรับตามบรรทัดฐานทางสังคม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ชลธิชา อินปั๋น และคณะ (2566) ที่พบว่าทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศ และสอดคล้องกับ ธนาศาน สุภาษี (2563) ที่พบว่าการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิ กฎหมาย และความเท่าเทียมทางเพศ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและการยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1.1 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาทบทวนระเบียบและสิทธิประโยชน์ของบุคลากรที่มีความหลากหลายทางเพศให้สอดคล้องกับกฎหมายสมรสเท่าเทียม เช่น สิทธิการลาผ่าตัดข้ามเพศ หรือลาเพื่อดูแลคู่สมรส

6.1.2 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรกำหนดนโยบายส่งเสริมความเสมอภาคและความหลากหลายทางเพศในองค์กร รวมทั้งพิจารณาปรับแนวปฏิบัติด้านการแต่งกายให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศของบุคลากร เพื่อส่งเสริมการเคารพความแตกต่างและการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม

6.1.3 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรผลักดันแนวทางการป้องกันและไม่ยอมรับการเลือกปฏิบัติทางเพศในทุกรูปแบบ (Zero Tolerance) ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร เพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เท่าเทียมสำหรับทุกคน

6.1.4 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรควรกำหนดตัวชี้วัด (KPIs) ด้านการบริหารความหลากหลายในองค์กร (Diversity Management) สำหรับผู้บริหาร เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับความหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรม

6.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นเพิ่มเติมที่อาจมีความสัมพันธ์กับการยอมรับความหลากหลายทางเพศ เช่น วัฒนธรรมองค์กร การรับรู้การสนับสนุนจากผู้บริหาร และค่านิยมส่วนบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับความหลากหลายทางเพศได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

6.2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังหน่วยงานในส่วนภูมิภาคของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ ทัศนคติ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศระหว่างบุคลากรส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนศึกษาความแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นจากบริบทของแต่ละพื้นที่

6.2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเพิ่มเติมการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อช่วยลดข้อจำกัดของการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายความคิดเห็น ประสบการณ์ และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดอคติจากการตอบแบบสอบถามตามความคาดหวังของสังคม (Social Desirability Bias) และทำให้การอธิบายผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7. ข้อจำกัดของการวิจัย

7.1 ข้อจำกัดด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งช่วยให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้อย่างสะดวกและรักษาความเป็นส่วนตัว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเด็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวในเชิงค่านิยมและทัศนคติ ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายอาจตอบคำถามในลักษณะที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคม (Social Desirability Bias) มากกว่าการสะท้อนความคิดเห็นที่แท้จริง ซึ่งอาจส่งผลให้ผลการวัดระดับทัศนคติและการยอมรับความหลากหลายทางเพศคลาดเคลื่อนจากความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้ตอบ และอาจมีส่วนทำให้ผลการตอบแบบสอบถามของบุคลากรแต่ละกลุ่มมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ยังทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถอธิบายข้อคำถามหรือซักถามเพิ่มเติมระหว่างการตอบแบบสอบถามได้ จึงอาจส่งผลต่อความเข้าใจของผู้ตอบในบางประเด็น

7.2 ข้อจำกัดด้านขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาบุคลากรส่วนกลางของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพียงแห่งเดียว ซึ่งมีลักษณะภารกิจ โครงสร้างการบริหาร และบริบทการปฏิบัติงานเฉพาะขององค์กร ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนระดับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของบุคลากรในบริบทของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหลัก และอาจมีข้อจำกัดในการอ้างอิงหรือสรุปผลไปยังหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีภารกิจ ลักษณะงาน วัฒนธรรมองค์กร หรือบริบทการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ดังนั้น การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ควรพิจารณาความเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

กีรติวรรณ กัลยาณมิตร, จักรวาล สุขไมตรี, และสืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์. (2565). กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศกับความไม่เท่าเทียมในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *8*(3), 351–360. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/257378/174821

จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์, สุนีย์ กันแจ่ม, และเผด็จการ กันแจ่ม. (2565). ประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติเนื่องจากอัตลักษณ์ทางเพศ และทัศนคติเกี่ยวกับเพศภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, *28*(3), 37 –51. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/254106/175842

ชลธิชา อินปั๋น, กฤติญา บุญสิงห์, โยธิกา ตาวงศ์, และชิสาพัชร์ ชูทอง. (2566). ทัศนคติและพฤติกรรมต่อความหลากหลายทางเพศของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, *10*(1), 67–79. https://he01.tci-thaijo.org/index.php/scnet/article/view/249318

ธนาศาน สุภาษี. (2563). *การตีตราและเลือกปฏิบัติต่อเพศวิถีในโลกแห่งการทำงาน กรณีศึกษาอาชีพข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร* (การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). https://doi.org/10.14457/TU.the.2020.1383

ธนายุทธ ฐากูรอรรถยา. (2565). *ทัศนคติด้านความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศของผู้ผลิตและผู้รับชมสื่อซีรีส์วาย เรื่อง คินน์พอร์ช เดอะ ซีรีส์ (KinnPorsche The Series)* (สารนิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). https://doi.org/10.58837/CHULA.IS.2022.238

พิมลพรรณ อิศรภักดี. (2558). ต่างวัยต่างทัศนะต่อความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย. *วารสารประชากรและสังคม*, *24*(2), 45–63.

รติชา สุธรรมป๋า, อัญมณี ภักดีมวลชน, และวราพจน์ จันมะโน. (2567). ลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับชมละครโทรทัศน์เพศทางเลือกที่ส่งผลต่อทัศนคติและการยอมรับเพศทางเลือกของประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการและการบัญชี*, *3*(2), 39–56. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMSA_FMS_URU/article/view/5404/3921

รัตตรี ปรางมาศ. (2562). *สิทธิความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศของผู้ที่มีอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ (LGBT) กรณีศึกษา: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม*. (การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). https://doi.org/10.14457/TU.the.2019.1369

ราชกิจจานุเบกษา. (2558). *พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558*. *ราชกิจจานุเบกษา, 132*(18 ก), 17–27. https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/A/018/17.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2567). *พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567*. *ราชกิจจานุเบกษา, 141*(58 ก), 1–21. https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/36482.pdf

เสาวคนธ์ โทบุราณ, และสุวรี ศิวะแพทย์. (2555). ทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นที่มีต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศ. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *6*(3), 155–165. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDGKKUJ/article/view/50733/41984

Cronbach, L. J. (1951). *Coefficient alpha and the internal structure of tests*. *Psychometrika, 16*(3), 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Sage.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage.

Pearson, K. (1895). Note on regression and inheritance in the case of two parents. *Proceedings of the Royal Society of London, 58*, 240–242.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer behavior* (7th ed.). Prentice Hall.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

The Relationship between Transformational Leadership of School Administrators and Teacher's Motivation in Schools under Satun Primary Educational Service Area Office

สิงหรัฐ กันหนองผือ[1*], วาสนา บุญญาพิทักษ์[2]

[1]ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา, ประเทศไทย

[2]คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา, ประเทศไทย

Singharat Kannongphue[1] and Wassana Bunyaphithak[2]
[1]Master of Education Degree in Educational Administration, Hatyai University, Thailand
[2]Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Thailand
✉: *singharat.kan002@hu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 14 July 2026; Revised: 21 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล 2) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล 3) หาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน 318 คน และผู้บริหารสถานศึกษา 6 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ปีการศึกษา 2568 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามแบบของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.39) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างบารมี 2) แรงจูงใจในการ

ปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบและด้านความสำเร็จในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านลักษณะของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านนโยบายและการบริหารองค์กร ด้านความก้าวหน้า ด้านการบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านความมั่นคงในงาน และด้านค่าตอบแทน ตามลำดับ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.869) 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา สร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับความแตกต่างของบุคลากรแต่ละคนผ่านการสนับสนุนและมอบหมายงานตามศักยภาพ ความสามารถ และความถนัด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้นำการเปลี่ยนแปลง, แรงจูงใจ, การปฏิบัติงาน

Abstract

The purposes of this research were to: (1) study the transformational leadership of school administrators under the Satun Primary Educational Service Area Office; (2) investigate teachers' work motivation in schools under the Satun Primary Educational Service Area Office, (3) examine the relationship between administrators' transformational leadership and teachers' work motivation; and (4) explore guidelines for developing transformational leadership and enhancing teachers' work motivation. The sample consisted of 318 teachers and 6 school administrators under the Satun Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. The research instruments included a five-point rating scale questionnaire and in-depth interviews. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The research findings revealed that: (1) the overall level of transformational leadership among school administrators was high ($\bar{X}$ = 4.39). When considering the mean of each aspect, intellectual stimulation had the highest mean score, followed by inspirational motivation and individualized consideration, while idealized influence had the lowest mean score. (2) Teachers' work motivation was overall at a high level ($\bar{X}$ = 4.38). Responsibility and achievement were rated at the highest level, whereas job characteristics, recognition, organizational policy and administration, advancement, supervision, interpersonal relationships, working conditions, job security, and compensation were rated at a high level in descending order. (3) Transformational leadership of school administrators was positively correlated with teachers' work motivation at a high level, with statistical significance at the .01 level (r = 0.869). (4) The development guidelines indicated that school administrators should encourage teachers' participation in analysis and decision-making processes, promote professional knowledge and educational innovation, strengthen morale and professional pride, serve as ethical role models, and recognize individual differences by

providing support and assigning responsibilities according to teachers' abilities, competencies, and aptitudes.

Keyword: Leadership, Transformational Leadership, Motivation, Works

1. บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างวิสัยทัศน์ บริหารทรัพยากร และนำพาองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ มีส่วนร่วม และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (เนตรนภา เจตน์จำนงค์, 2564)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยผู้บริหารต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านการมีวิสัยทัศน์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเคารพศักดิ์ศรีของบุคลากร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการมีความรู้ทั้งด้านการบริหาร การปฏิบัติงาน และการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรและยกระดับคุณภาพการศึกษา ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบุคลากรและคุณภาพของสถานศึกษาโดยรวม (ไชยา ภาวะบุตร, 2565)

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะครูซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและยกระดับการศึกษา แม้ว่าครูจะมีความรู้ความสามารถ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แต่หากไม่ได้รับการดูแล สนับสนุน และสร้างความพึงพอใจในการทำงานจากผู้บริหารสถานศึกษา ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ขององค์กร ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจึงเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารที่ช่วยส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (อุทุมพร มะโนคำ, 2562)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากผู้บริหารที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร และตอบสนองความต้องการของครูได้อย่างเหมาะสม จะช่วยส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการสร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสนับสนุนการพัฒนาความรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูและการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (อรรณพ ภักดีชน, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลกำกับดูแลสถานศึกษาจำนวน 159 โรงเรียน และดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แม้ว่าการ

ดำเนินงานจะมีจุดแข็งด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน การบริหารจัดการที่เป็นระบบ และการทำงานร่วมกันของบุคลากร แต่ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ การโอนย้ายผู้บริหารที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการบริหาร ผู้บริหารบรรจุใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ บุคลากรไม่เพียงพอตามอัตรากำลังทำให้ครูต้องรับผิดชอบหลายวิชา ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) แม้จะทราบว่าปัญหาอัตรากำลังส่งผลต่อแรงจูงใจของครู แต่ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ระบุว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านใดของผู้บริหารที่จะช่วยรักษาระดับแรงจูงใจของครูภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวได้ อีกทั้งยังไม่มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนบุคลากรในพื้นที่

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล อันจะส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน แบบแผนอธิบายแบบตามลำดับ (Explanatory Sequential Mixed-Methods Design) ประกอบด้วย การศึกษารวบรวมเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่ 1 และการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 2 โดยผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากแบบสอบถามในระยะที่ 1 จะถูกนำมาใช้กำหนดประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกในระยะที่ 2 เพื่ออธิบายสาเหตุและขยายความผลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จากนั้นนำผลการวิจัยทั้งสองระยะมารวมบูรณาการกันในส่วนการอภิปรายผล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการคัดเลือก

ประชากรในการวิจัยระยะที่ 1 คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสตูล จำนวน 159 โรงเรียน การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 2 ระยะ

1. ระยะที่ 1 เป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) เพื่อคำนวณสัดส่วนประชากรครูในแต่ละขนาดโรงเรียน จากนั้นใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียน จำนวน 318 คน มีเกณฑ์คัดเลือกคือเป็นข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในสังกัด และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 2 ปีการศึกษาหรือพ้นตำแหน่งครูผู้ช่วย

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ที่มีอายุ 35 - 55 ปี มีประสบการณ์ในการบริหารงานโรงเรียนไม่น้อยกว่า 2 ปี มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล แบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีรายการดังนี้ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ตำแหน่งวิทยฐานะ ขนาดของสถานศึกษาที่สังกัด ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวความคิดของลิเคอร์ท (Likert’s Scale) มีองค์ประกอบดังนี้ ด้านการสร้างบารมี ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยใช้รูปแบบของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวทางของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) มีองค์ประกอบดังนี้ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้า ด้านนโยบายและการบริหารองค์กร ด้านการบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านค่าตอบแทน และด้านความมั่นคงในงาน ส่วนระยะที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูที่

ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) รายองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระหว่าง 0.88–0.94 และรายองค์ประกอบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ระหว่าง 0.85–0.92 ซึ่งผ่านเกณฑ์ยอมรับได้ตามมาตรฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาในการเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนัดหมายการเก็บข้อมูล และจัดส่งแบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms พร้อม QR Code เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบ 10 วัน เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยติดตามและรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับครบทั้ง 318 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติและสรุปผลการวิจัย

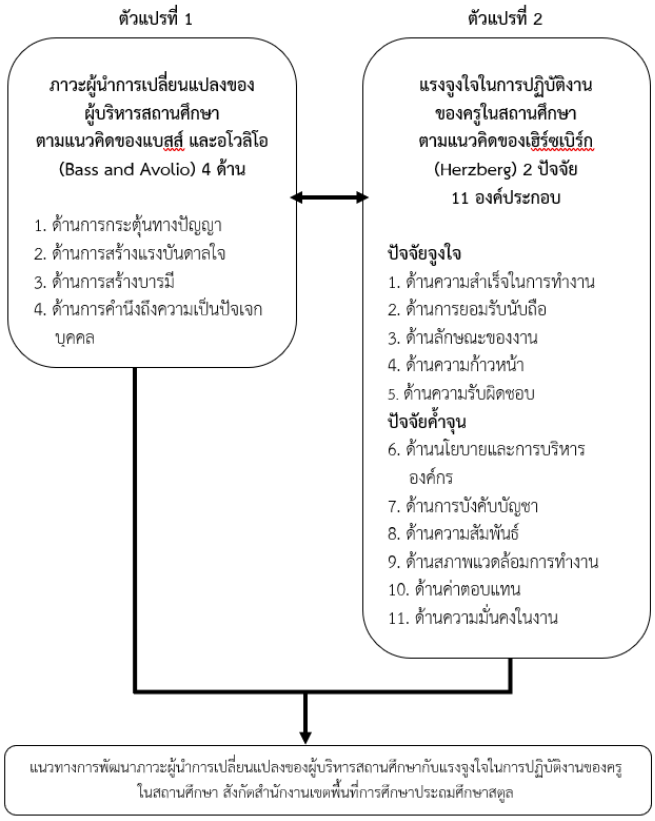
ระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล จำนวน 6 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผ่านหนังสือจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยบันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบการสัมภาษณ์ พร้อมดำเนินการเก็บข้อมูลจนเกิดความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) จากนั้นถอดความข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามใน ตอนที่ 1 เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ตอนที่ 3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์สถิติ พบว่า ข้อมูลมีการกระจายตัวเป็นโค้งปกติ (Normality) ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) และไม่พบค่าความผิดปกติรุนแรง (Outliers) การรายงานผลสหสัมพันธ์จึงแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความเอนเอียงที่เกิดจากวิธีการวัดร่วม (Common-Method Bias: CMB) เนื่องจากตัวแปรทั้งสองวิเคราะห์จากผู้ตอบชุดเดียวกัน จึงได้ทำการลดอคติด้วยการปกปิดข้อมูลของผู้ตอบและทดสอบความกลมกลืนเชิงปัจจัยเดี่ยวของฮาร์แมน (Harman's Single-Factor Test) พบว่าปัจจัยแรกอธิบายความแปรปรวนไม่เกินร้อยละ 50 จึงยืนยันได้ว่า CMB ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อผลการวิจัยครั้งนี้

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เริ่มจากการถอดความคำต่อคำ (Verbatim Transcription) กำหนดกรอบการลงรหัส (Coding Scheme) ตามองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จากนั้นทำการจัดกลุ่มรหัส (Codes) เพื่อสกัดเป็นแก่นสาระ (Themes) และสร้างตารางเชื่อมโยงผลการวิจัยเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ (Joint Display) เพื่ออธิบายขยายความและเสนอแนวทางการพัฒนา พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนาประกอบตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ (Verbatim Quotes)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารสามารถสร้างการกระตุ้นทางปัญญาแก่ครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี มีการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของครูผู้สอน ยิ่งไปกว่านั้นผู้บริหารสามารถมอบหมายงานโดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และผู้บริหารยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ครูในการสร้างสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ สะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารที่นำองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอนให้สำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา ครูเกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อผู้เรียนสูงสุด ครูได้รับมอบหมายภาระงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และความถนัดของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้นครูได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารสถานศึกษาและเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงาน ครูปฏิบัติงานตามนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีความชัดเจน อีกทั้งครูได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับความก้าวหน้าในวิชาชีพ ครูได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมจากผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ครูและเพื่อนร่วมงานให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติงาน ครูมีความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการทำงานภายใต้วัฒนธรรมของสถานศึกษาที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ครูมีความเชื่อมั่นว่าสามารถปฏิบัติงานในวิชาชีพครูได้อย่างต่อเนื่องจนถึงวัยเกษียณ และครูได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับภาระงานและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 การบูรณาการผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	แก่นสาระ	ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.52	0.64	มากที่สุด	ธีม 1 การส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการสร้างนวัตกรรม	“ผู้อำนวยการเปิดโอกาสให้ครูเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ สนับสนุนการนำนวัตกรรมมาใช้ในชั้นเรียน และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างมีระบบ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1)
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.42	0.69	มาก	ธีม 2 การสื่อสารวิสัยทัศน์เชิงบวกและการสร้างขวัญกำลังใจ	“ผู้บริหารมีการสื่อสารเป้าหมายและทิศทางของโรงเรียนอย่างชัดเจน คอยสร้างพลังบวกและความมั่นใจในการทำงาน พร้อมทั้งให้การยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อครูทำผลงานสำเร็จ ทำให้ทุกคนเกิดแรงบันดาลใจในการทุ่มเทเพื่อผู้เรียน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3)

ภาวะผู้นำ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	แก่นสาระ	ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์
ด้านการสร้างบารมี	4.31	0.67	มาก	ธีม 3 การเป็นแบบอย่างเชิงจริยธรรมและความน่าเชื่อถือ	“ผู้อำนวยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในและนอกเวลาทำงาน มีความโปร่งใส ยุติธรรม และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้ครูเกิดความศรัทธา เชื่อมั่น และยินดีร่วมมือในการขับเคลื่อนโรงเรียน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2)
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.33	0.66	มาก	ธีม 4 การสนับสนุนและการพัฒนาศักยภาพรายบุคคล	“ผู้บริหารรับฟังปัญหาและความต้องการของครูแต่ละคน ให้ความเป็นกันเอง เข้าใจบริบทภาระงาน และสนับสนุนให้ครูทุกคนได้รับการพัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างเต็มที่” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5)
ภาพรวม	**4.39**	**0.66**	**มาก**		

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา อยู่ในระดับสูง ($r = 0.869$, $p<0.05$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	0.628**
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	0.811**
ด้านการสร้างบารมี	0.762**
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	0.832**
ภาพรวม	**0.869****

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถในการกระตุ้นทางปัญญา สร้างแรงบันดาลใจ สร้างบารมี และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของครู โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา สร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับความแตกต่างของบุคลากรแต่ละคนผ่านการสนับสนุนและมอบหมายงานตามศักยภาพ ความสามารถ และความถนัด (ดังตารางที่ 1)

5. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข (2564) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการกระตุ้นทางปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงสนับสนุนให้ครูพัฒนาศักยภาพของตนเองและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของแบสส์ และอโวลิโอ (Bass & Avolio, 1994) กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามพยายามมากกว่าที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นและเต็มศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร

2. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ซาพูเราะห์ มีชัย (2568) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าครูมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน และการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน มีความผูกพันต่อองค์กร และปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเฮิรซเบิร์ก เมาส์เนอร์ และสไนเดอร์แมน (Herzberg Mausner &Snyderman, 1959) กล่าวว่า ปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ทัศนคติในทางบวก เพราะทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องของงานโดยตรง ขณะที่ปัจจัยค้ำจุนเป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจในงานปฏิบัติงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นภาวะแวดล้อมหรือเป็นส่วนประกอบของงาน ปัจจัยนี้อาจนำไปสู่ความไม่พอใจในการปฏิบัติงานได้

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตัวแปรทั้งสองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผลสหสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นการยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล เนื่องจากอาจมีตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจของครู เช่น ขนาดของสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่อาจมี

บริบทการบริหารที่ต่างกัน ภาระงานสอนและงานฝ่ายของครู รวมถึงระดับประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครูแต่ละบุคคล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ควรได้รับการนำมาพิจารณาหรือควบคุมในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ รัชพล สอนใหม่ (2563) และวรรณพร ทองอร่าม (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล มีรายละเอียด 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูเกิดการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้ใหม่ และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา โดยผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการศึกษาดูงาน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากครูได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และการตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทครูในการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา โดยผู้บริหารสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ยกย่องและให้การยอมรับในผลงานของครู รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากครูได้รับการยอมรับ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีโอกาสแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความผูกพันต่อองค์กร และร่วมกันขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

3) ด้านการสร้างบารมี ควรมุ่งเน้นให้ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และการบริหารงานด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม พร้อมทั้งให้เกียรติผู้ร่วมงาน สร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากครูเกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่นในผู้บริหาร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนสร้างความผูกพันต่อองค์กรและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและความสำเร็จขององค์กร

4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับความแตกต่างของครูแต่ละคนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความถนัด และความต้องการ โดยผู้บริหารศึกษาศักยภาพของครูเป็นรายบุคคล เพื่อนำมาใช้ในการมอบหมายงานให้เหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กระจายอำนาจในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากครูได้รับความไว้วางใจ ได้รับการสนับสนุนตามศักยภาพ

และความต้องการของตนเอง ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความผูกพันต่อองค์กร และทุ่มเทความรู้ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผ่านการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสร้างแรงบันดาลใจและการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ยกย่องเชิดชูเกียรติและให้การยอมรับในความสำเร็จของครู

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และความถนัดของครูแต่ละคน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู นอกเหนือจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่หรือกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน เช่น สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สถานศึกษาเอกชน หรือสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในบริบทที่แตกต่างกัน

3. ควรมีการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและประสิทธิผลของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ซาพูเราะห์ มีชัย. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูศูนย์เครือข่ายสันกาลาคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. *วารสารศิลปะการจัดการ*, 9(2), 112-129.

เนตรนภา เจตน์จำนงค์. (2564). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม.

รัชพล สอนใหม่. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนในกลุ่มบางละมุง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*

ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. สารนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566—2570).* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

วรรณพร ทองอร่าม. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. *วารสารวิชาการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา.* 3(1), 24–34.

อรรณพ ภักดีชน. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(1), 181-192.

อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข. (2564). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทุมพร มะโนคำ. (2562). *ปัจจัยลักษณะงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพัน ต่อองค์การของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Bass, B.M., and Avolio, B.J. (1994). *Transformational Leadership Development.* Consulting Psychologists.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work (2nd ed.).* John Wiley & Sons.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Guidelines for Developing the Management of Boy Scout Activities for the Phawao-Dan Mae Lamao School Cluster, under the Tak Primary Educational Service Area Office 2

พงศธร กฤติทเดช[1*], สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์[2], สุรพงษ์ แสงสีมุข[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Pongsatorn Krittithadet [1], Supaporn Kittirachadanon[2] , Suraphong Saengseemuk[3]
[1,2,3] Northern College, Tak, Thailand
✉: *Mos_bt_zaz@hotmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 23 June 2026; Revised: 08 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 116 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ การจัดกิจกรรม สูงที่สุด รองลงมาคือ การบริหารทรัพยากร, ปัญหาการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ คือ มีการวางแผนหลายกิจกรรมในช่วงเวลาใกล้กัน จนเกิดภาระงานเกินจำเป็นทั้งต่อนักเรียนและครู กิจกรรมควรปรับให้สอดคล้องกับความสนใจและศักยภาพของผู้เรียน ครูผู้รับผิดชอบต้องทำงานหลายหน้าที่ ส่งผลให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการเตรียมการจัดกิจกรรม ทรัพยากรที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความชำรุดและไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ สถานศึกษาควรมีการออกคำสั่งกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ควรให้การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมลูกเสือระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม เพื่อยกระดับมาตรฐานและความร่วมมือเชิงวิชาชีพ

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, พัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ, สภาพและปัญหา

Abstract

This research aims to study the problems and find ways to develop the administration of Boy Scout activities in the Phawao-Dan Mae Lamao school cluster under the Tak Primary Educational Service Area Office 2. A mixed-methods research approach was used, divided into two stages. The population consisted of school administrators and teachers from the Phawao - Dan Mae Lamao schools under the Tak Primary Educational Service Area Office 2 during the 2025 academic year (116 individuals) and 9 experts. Data collection tools were questionnaires and structured interviews. Data were analyzed using descriptive statistics to determine frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as content analysis. The research findings showed that the overall development of Boy Scout activity administration was at a high level, with a high mean score. The highest ranking, from highest to lowest, was activity organization, followed by resource management. Problems in developing Boy Scout activity administration included planning many activities in close proximity, resulting in excessive workload for both students and teachers; activities should be adapted to the interests and abilities of the learners; responsible teachers have to perform multiple duties, resulting in insufficient time for activity preparation; and existing resources are not properly maintained, leading to damage and inefficient use. Guidelines for developing the management of Boy Scout activities: Educational institutions should issue orders clearly defining the roles, responsibilities, and duties of those involved in each activity to ensure systematic and efficient operation. Promoting the exchange of best practices and experiences in organizing Boy Scout activities among schools within the group is also crucial to raising standards and fostering professional cooperation.

Keywords: Development Guidelines, Administration of Boy Scout Activities, Current Conditions and Problems

1. บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตสำนึกต่อสาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 4) ซึ่งกิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนทั้งด้านระเบียบวินัย ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาหลายแห่ง พบว่าการจัดกิจกรรมยังขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีรูปแบบที่จำเจและไม่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน ส่งผลให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมลูกเสือยังไม่เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมลูกเสือสามัญจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักเรียนในยุคปัจจุบัน สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ (2562 : 25)

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ (2566 : 7) การจัดกิจกรรมลูกเสือ–เนตรนารี เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ได้เน้นย้ำในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2562–2567

สพฐ. ได้ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและพัฒนากิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing) เช่น การเดินทางไกล การอยู่ค่ายพักแรม การบำเพ็ญประโยชน์ และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป้าหมายการศึกษาที่มุ่งเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21

ศุภกิจ บำรุงศรี และพฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล (2565 : 55–56) อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาหลายฉบับยังพบว่า การบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาหลายแห่งยังขาดประสิทธิภาพ มีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่ผ่านการอบรมลูกเสือไม่ครบตามเกณฑ์ รูปแบบกิจกรรมล้าสมัย ขาดนวัตกรรมการจัดกิจกรรม ไม่สามารถเชื่อมโยงกับทักษะชีวิตหรือการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นพลเมืองที่ดี โดยสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ (2565 : 12–15) ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือให้สถานศึกษาดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564 : 33–35) ได้อธิบายว่า พื้นที่ชายแดน เช่น อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีลักษณะเฉพาะที่มีความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านภาษา วัฒนธรรม และสถานะทางกฎหมาย อันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ ทำให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องใช้รูปแบบการบริหารที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ลักษณะที่แสดงถึงพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา ที่สอดคล้องกัน 5 ด้าน ดังนี้ 1. การวางแผนกิจกรรม 2. การจัดกิจกรรม 3. การบริหารบุคลากร 4. การบริหารทรัพยากร 5. การประเมินผลและพัฒนา

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 โรงเรียน จำนวน 116 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Specific selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

1) สภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2) ปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา การบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชากร มีวิธีดำเนินการดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 โรงเรียน จำนวน 116 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Multiple Choice) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนกิจกรรม 2) การจัดกิจกรรม 3) การบริหารบุคลากร 4) การบริหารทรัพยากร 5) การประเมินผลและพัฒนา โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-135) ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นแบบกำหนดคำตอบให้สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple response) ตามขอบเขตเนื้อหา 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนกิจกรรม 2) ด้านการจัดกิจกรรม 3) ด้านการบริหารบุคลากร 4) ด้านการบริหารทรัพยากร 5)

ด้านการประเมินผลและพัฒนา

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

1. กำหนดกรอบข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามตอนที่ 1 สำหรับการสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

2. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดตัวแปร และประเด็นในการตั้งคำถาม

3. นำข้อมูลที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดขอบเขตของเนื้อหาสร้างคำ นิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม ให้ครอบคุลมประเด็นที่ เกี่ยวกับการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ประกอบด้วย 5 ด้าน

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนด ประเด็นให้ครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาจากกรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ ประกอบด้วย คำถามเป็นรายข้อ เป็นแบบแบบตรวจสอบรายการ (Multiple choices) และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับคำแนะนำและทำการปรับปรุง แก้ไขให้สอดคล้อง เหมาะกับขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. นำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้วไปให้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยในข้อคำถามได้กำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ คือ สอดคล้อง = +1 ไม่แน่ใจ = 0 และไม่เห็นด้วย = -1 โดยหาค่า IOC ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ และแก้ไขจำนวน 5 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและเนื้อหา ค่า IOC พบว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

7. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนแม่ปะ ท่าสายลวด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาหาค่าความเชื่อมั่นของ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค ที่กำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ที่ระดับ 0.80 ขึ้นไป สรุปได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .978

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการ ค้นคว้าอิสระต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยการส่งมอบหนังสือต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แจกแบบสอบถาม ชี้แจงทำความเข้าใจและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืน และเดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 116 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสถิติตามประเภทของแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 หาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของแบบสอบถามในแต่ละด้านและแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและแปลผลตามเกณฑ์กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-135) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

การหาแนวทางการส่งเสริมหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเป็นแหล่งข้อมูล จำนวน 9 คน จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติเบื้องต้นที่กำหนด คือ ผู้บริหารการศึกษา หรือหัวหน้าส่วนการศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก

เขต 2 มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ แล้ววิเคราะห์เนื้อหา เพื่อกำหนดเป็นขอบข่ายการศึกษารายด้านตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2. นำผลการศึกษาในแบบสอบถามตอนที่ 2 การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนั้น และแบบสอบถามตอนที่ 3 การศึกษาปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ที่มีค่าร้อยละสูงในแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาแต่ละด้าน

3. นำเครื่องมือเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา และความครอบคลุมตามขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา พร้อมให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูล ประสานขออนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการส่วนตัว เสนอชื่อและขอหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากบัณฑิตวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ส่งหนังสือและแบบสัมภาษณ์ นัดหมายและดำเนินการตามกำหนด นำบันทึกผลการสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์มาพิมพ์สรุปรวมรายด้านเรียงเป็นรายบุคคลแล้วสรุปอุปนัยวิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็นด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ จัดลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ เสนอในรูปตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ อภิปรายใต้ตารางด้วยความเรียง

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวม

ที่	รายการ	ระดับปฏิบัติการ		แปลผล
		μ	σ	
1	ด้านการวางแผนกิจกรรม	4.13	0.44	มาก
2	ด้านการจัดกิจกรรม	4.26	0.44	มาก
3	ด้านการบริหารบุคลากร	4.16	0.47	มาก
4	ด้านการบริหารทรัพยากร	4.23	0.46	มาก
5	ด้านการประเมินผลและพัฒนา	4.12	0.29	มาก
รวมเฉลี่ย		**4.19**	**0.37**	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.19, σ = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.26, σ = 0.44) รองลงมา คือ ด้านการบริหารทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.23, σ = 0.46) ด้านการบริหารบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.16, σ = 0.47) และด้านการวางแผนกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.13, σ = 0.44) และด้านการประเมินผลและพัฒนา (μ = 4.12, σ = 0.29) อยู่ในระดับต่ำที่สุด ตามลำดับ

2. ปัญหาทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปัญหาแต่ละด้านมีดังนี้

2.1 ปัญหาการวางแผนกิจกรรม มีการวางแผนหลายกิจกรรมในช่วงเวลาใกล้กัน จนเกิดภาระงานเกินจำเป็นทั้งต่อนักเรียนและครู มีปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ แผนกิจกรรมมีความกำกวมเชิงเนื้อหาและไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ตามลำดับ มีการวางแผนกิจกรรมที่คลาดเคลื่อนจากบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน มีปัญหาน้อยที่สุด

2.2 ปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมควรปรับให้สอดคล้องความสอดคล้องกับความสนใจและศักยภาพของผู้เรียน มีปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ การมอบหมายงานและหน้าที่ยังไม่สมดุล ทำให้บุคลากรบางคนมีภาระงานมากเกินไป ผู้บริหารอาจให้ความสำคัญกับกิจกรรมลูกเสือรองจากวิชาหลัก ทำให้ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจัง มีปัญหาน้อยที่สุด

2.3 การบริหารบุคลากร ปัญหาที่พบสูงที่สุดคือ ครูผู้รับผิดชอบลูกเสือต้องทำงานหลายหน้าที่ ทั้งการสอน งานวิชาการ และงานอื่น ๆ ส่งผลให้ไม่มีเวลาพอในการเตรียมกิจกรรม รองลงมาคือ บุคลากรบางส่วนยังไม่มีแรงกระตุ้นที่เพียงพอ เช่น ไม่มีค่าตอบแทน หรือไม่ได้รับการยกย่องในการปฏิบัติงานด้านลูกเสือ ตามลำดับ การรักษาขวัญกำลังใจและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีมีข้อจำกัดส่งผลต่อความผูกพันและความพึงพอใจในการทำงาน มีปัญหาน้อยที่สุด

2.4 การบริหารทรัพยากร ปัญหาที่พบสูงที่สุดคือ ทรัพยากรที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความชำรุดและไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพรองลงมาคือ โรงเรียนมีอุปกรณ์กิจกรรมลูกเสือที่ไม่เพียงพอ เช่น เต็นท์, เชือก, เสื้อผ้า, อุปกรณ์เดินทางไกล ฯลฯ ตามลำดับ การจัดทำงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดซื้อและบำรุงรักษาทรัพยากรยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการ มีปัญหาน้อยที่สุด

2.5 การประเมินผลและพัฒนา ปัญหาที่พบสูงที่สุดคือ การวิเคราะห์ผลการประเมินขาดความละเอียดและความลึกซึ้ง ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาและปรับปรุงงานให้เหมาะสมรองลงมาคือ การประเมินผลและพัฒนายังไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนและประสิทธิภาพลดลง ตามลำดับ การประเมินผลยังไม่มีความต่อเนื่อง ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้ไม่สะท้อนผลการ

ดำเนินงานอย่างแท้จริงมี ปัญหาน้อยที่สุด

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แต่ละด้านมีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

3.1 การวางแผนกิจกรรม การที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากร เวลา และการตัดสินใจเพื่อให้กิจกรรมสำเร็จการที่สถานศึกษามีการวางแผนกิจกรรมโดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ครอบคลุมทุกขั้นตอน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กร และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม และมีการติดตามและรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและทันท่วงที อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ขณะที่การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศในการติดตาม ตรวจสอบ และสรุปผลการดำเนินกิจกรรม และการคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในการปรับปรุงกิจกรรม ก็อยู่ในระดับมากส่วนการสรุปผลการประเมินกิจกรรมในรูปแบบที่ชัดเจน การปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ การดำเนินกิจกรรมตามแผนอย่างต่อเนื่อง และการวิเคราะห์ผลเพื่อนำไปสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะ อยู่ในระดับมากเช่นกัน เช่นเดียวกับความยืดหยุ่นของแผนกิจกรรม การประสานงานและการสื่อสารของบุคลากร การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถอดบทเรียน ตามลำดับ การกำหนดตารางเวลา ลำดับขั้นตอน และความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมอย่างชัดเจน ต่ำที่สุด

3.2 ปัญหาการจัดกิจกรรม สถานศึกษาควรรักษาและต่อยอดจุดเด่นในด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการติดตามผลหลังการดำเนินกิจกรรม การนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมในครั้งต่อไป รวมทั้งควรส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทและผู้เข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถอดบทเรียนร่วมกันเพื่อยกระดับคุณภาพกิจกรรมให้เกิดความยั่งยืนนอกจากนี้ สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมการประสานงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมงานให้ชัดเจนและเป็นระบบ ควรพัฒนาการบริหารจัดการเวลาและลำดับกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์จริง รวมทั้งควรส่งเสริมการกำหนดตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ความสำเร็จของกิจกรรมให้มีความชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และควรสนับสนุนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสะท้อนผลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำไปใช้ในการประเมินและพัฒนาอย่างเป็นระบบในด้านการวางแผนและการเตรียมความพร้อม สถานศึกษาควรพัฒนาให้มีการจัดทำแผนงานที่ครอบคลุมทั้งระยะเวลา สถานที่ วิธีการ และลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากรอย่างเพียงพอ รวมทั้งควรพัฒนาศักยภาพครูในการวางแผนกิจกรรม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลา สถานที่ และทรัพยากร ตลอดจนควรกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างชัดเจน ตามลำดับ ต้องมีการสร้างบรรยากาศการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน ต่ำที่สุด

3.3 การบริหารบุคลากร สถานศึกษาควรรักษาและส่งเสริมจุดเด่นในการบริหารบุคลากร

โดยเฉพาะการมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้บุคลากรอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการจัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรพัฒนาระบบการสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในด้านการวางแผน สถานศึกษาควรพัฒนาและกำหนดเป้าหมายและนโยบายการบริหารบุคลากรให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร เช่น จำนวน คุณสมบัติ และความต้องการ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผน รวมทั้งควรพัฒนาระบบการสรรหา คัดเลือก และบรรจุแต่งตั้งบุคลากรให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และเป็นธรรม ตลอดจนควรกำหนดแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งในระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันในด้านการประเมินผล สถานศึกษาควรส่งเสริมการกำหนดตัวชี้วัดหรือเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีความชัดเจน เป็นธรรม และสามารถสะท้อนผลการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการทำงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมทั้งควรส่งเสริมการสรุปผลและแจ้งผลการประเมินให้บุคลากรทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานในด้านการพัฒนาและปรับปรุง สถานศึกษาควรนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารบุคลากรและพัฒนาศักยภาพในอนาคตอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมการติดตามผลจากการปรับปรุงเพื่อประเมินความก้าวหน้าและความสำเร็จของการดำเนินงาน รวมทั้งควรพัฒนาระบบการปรับปรุงระเบียบ แนวปฏิบัติหรือระบบการบริหารบุคลากรให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง ตามลำดับ มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนเพื่อพัฒนางานบุคลากรให้ดียิ่งขึ้น ต่ำที่สุด

3.4 การบริหารทรัพยากร สถานศึกษาควรรักษาและส่งเสริมจุดเด่นด้านการวางแผนที่มีการอ้างอิงข้อมูลสถิติและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการจัดทำแผนบริหารทรัพยากร ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่มีความเป็นระบบและมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการนำแผนบริหารทรัพยากรไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรพัฒนาการกำหนดแนวทางและวิธีการบริหารทรัพยากรให้มีความชัดเจน และคำนึงถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพสูงสุดในด้านการวางแผนและการกำหนดนโยบาย สถานศึกษาควรพัฒนาให้มีการกำหนดเป้าหมายการใช้ทรัพยากรที่ชัดเจน ครอบคลุมทุกด้านและสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการและแนวโน้มในอนาคต เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในด้านการดำเนินงาน สถานศึกษาควรส่งเสริมการควบคุมและบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่าสูงสุด ควรพัฒนาการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารทรัพยากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งควรส่งเสริมการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในด้านการตรวจสอบและประเมินผล สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง โดยควรมีการเปรียบเทียบผลการใช้ทรัพยากรกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรในด้านการปรับปรุงและพัฒนา

สถานศึกษาควรส่งเสริมการนำผลจากการตรวจสอบและประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแนวทางการบริหารทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดมาตรการหรือแนวทางใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบท และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาการใช้ทรัพยากร อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร ตามลำดับ การปรับปรุงการใช้ทรัพยากรคำนึงถึงการเพิ่มประสิทธิภาพและลดความสิ้นเปลืองที่ไม่จำเป็น ต่ำที่สุด

3.5 การประเมินผลและพัฒนา สถานศึกษาควรรักษาและส่งเสริมจุดเด่นในด้านการกำหนดเป้าหมาย การประเมินและพัฒนาให้มีความชัดเจน เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีทิศทางและสามารถติดตามผลได้อย่างเป็นระบบ ควรพัฒนาให้การกำหนดเป้าหมายดังกล่าวเชื่อมโยงกับแผนงานและการพัฒนากิจกรรมในทุกด้านอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการอบรมหรือกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการสนับสนุนของผู้บริหารในด้านการวางแผนและการดำเนินงาน ทั้งด้านทรัพยากร เวลา และการตัดสินใจ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและร่วมกำหนดแนวทางการประเมินและพัฒนา เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับสภาพจริงในด้านการดำเนินงานและการตรวจสอบ สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการติดตาม ตรวจสอบ และสรุปผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ รวมทั้งจัดทำรายงานผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างแม่นยำในด้านการนำผลไปใช้ สถานศึกษาควรส่งเสริมการนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลสะท้อนกลับในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ควรพัฒนาให้มีการบูรณาการผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนในรอบถัดไปอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามลำดับ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลการประเมินกับหน่วยงานภายในและภายนอกเพื่อนำมาปรับใช้ ต่ำที่สุด

5. อภิปรายผล

สภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการบริหารทรัพยากรและด้านการบริหารบุคลากร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดนโยบาย แผนงาน และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมลูกเสือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง พัฒนาทักษะชีวิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ขณะเดียวกันผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับการจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการพัฒนาศักยภาพครูผู้กำกับลูกเสืออย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ ภาระงานของ

ครู และความเพียงพอของทรัพยากรบางส่วน ซึ่งสถานศึกษาควรวางแผนพัฒนาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารตามวงจรคุณภาพ PDCA และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัสนี ปวงสันเทียะ และคณะ (2566) ที่พบว่าการบริหารทรัพยากรและการสนับสนุนบุคลากรอย่างเหมาะสมส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานลูกเสือ รวมทั้งสอดคล้องกับ ธีรพันธ์ วิทยาบำรุง (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมลูกเสืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จของการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในบริบทของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนไทย–เมียนมา พบว่าการดำเนินกิจกรรมลูกเสือมีข้อจำกัดเฉพาะพื้นที่ ทั้งด้านความหลากหลายของผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ความห่างไกลของสถานศึกษา การเดินทางที่ไม่สะดวก ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ส่งผลให้การวางแผนการจัดกิจกรรม และการบริหารทรัพยากรต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ปัจจัยดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมลูกเสือในบางด้านยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ แม้ว่าสถานศึกษาจะมีการบริหารงานตามหลักการบริหารที่เป็นระบบก็ตาม

ปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนกิจกรรมพบปัญหาการกำหนดกิจกรรมหลายรายการในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ส่งผลให้เกิดภาระงานต่อครูและนักเรียน รวมทั้งแผนกิจกรรมบางส่วนยังขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมพบว่ากิจกรรมบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับความสนใจและศักยภาพของผู้เรียน มีข้อจำกัดด้านเวลา บุคลากร สถานที่ และอุปกรณ์ รวมถึงการจัดสรรภาระงานที่ไม่สมดุล ส่งผลต่อคุณภาพและความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม ด้านการบริหารบุคลากรพบว่าครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือมีภาระงานหลายด้าน ทำให้มีเวลาเตรียมกิจกรรมไม่เพียงพอ ขณะที่การสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ และการรักษาขวัญกำลังใจยังมีข้อจำกัด ด้านการบริหารทรัพยากรพบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบำรุงรักษาทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรม ส่วนด้านการประเมินผลและพัฒนา พบว่าการวิเคราะห์ผลการประเมินยังขาดความเป็นระบบ การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานยังไม่ต่อเนื่อง รวมถึงการสื่อสารผลการประเมินและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องยังไม่ชัดเจน ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ สายฟ้า หาสีสุข (2563) อัสนี ปวงสันเทียะ และคณะ (2566) ศุภกิจ บำรุงศรี และพฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล (2565) และธีรพันธ์ วิทยาบำรุง (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการวางแผนที่ชัดเจน การจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตลอดจนการประเมินผลและนำผลไปใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา สาเหตุของปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ชายแดน ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการพัฒนาและแหล่งทรัพยากร ส่งผลต่อการเข้าถึงงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และโอกาสในการพัฒนาครูผู้กำกับลูกเสือ นอกจากนี้ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมักต้องรับผิดชอบหลายบทบาทพร้อมกัน จึงมีข้อจำกัดในการเตรียมและดำเนิน

กิจกรรมลูกเสืออย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งความหลากหลายของผู้เรียนในพื้นที่ชายแดนยังทำให้การออกแบบกิจกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อให้กิจกรรมสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า ด้านการวางแผนกิจกรรมควรกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน จัดประชุมชี้แจงและปรับแผนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ พร้อมจัดทำปฏิทินกิจกรรมและกำหนดผู้ประสานงานหลักเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ ด้านการจัดกิจกรรม ควรกำหนดรูปแบบและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ด้านการบริหารบุคลากร ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างครูและผู้กำกับลูกเสือ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สร้างแรงจูงใจ และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ ด้านการบริหารทรัพยากร ควรพัฒนาระบบการใช้และการจัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ส่วนด้านการประเมินผลและพัฒนา ควรกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน พัฒนาระบบฐานข้อมูลและการติดตามผล ใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนผลการดำเนินงาน ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ อาทิตย์ ธรรมแสน (2566) อัสนี ปวงสันเทียะ และคณะ (2566) ศุภกิจ บำรุงศรี และพฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล (2565) และธีรพันธ์ วิทยาบำรุง (2567) ที่มุ่งเน้นการบริหารงานอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลและพัฒนามีสภาพการปฏิบัติต่ำที่สุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงาน องค์กรและผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางเพื่อประยุกต์ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผลกิจกรรมลูกเสืออย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการกำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด และแนวทางการติดตามผลที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานได้อย่างมีทิศทางเดียวกัน

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดโครงการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูผู้

กำกับลูกเสือเกี่ยวกับการประเมินผลและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา เนื่องจากการมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมิน จะช่วยให้การพัฒนากิจกรรมลูกเสือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

2.1 กลุ่มโรงเรียนควรร่วมกันจัดทำระบบการประเมินผลกิจกรรมลูกเสือในรูปแบบเครือข่าย โดยกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในด้านการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล และการนำผลไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันและสามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานได้

2.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้กำกับลูกเสือ นักเรียน และผู้ปกครอง ในการสะท้อนผลการดำเนินงาน เนื่องจากการได้รับข้อมูลจากหลายมิติจะช่วยให้การประเมินมีความครอบคลุมและตรงกับสภาพจริงมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา โดยสนับสนุนให้ครูและผู้กำกับลูกเสือนำข้อมูลจากการประเมินมาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุง และกำหนดแนวทางพัฒนาที่เหมาะสม

3.2 ครูผู้สอนและผู้กำกับลูกเสือควรพัฒนาทักษะด้านการประเมินผล ทั้งการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประเมินผลการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและสะท้อนผลการจัดกิจกรรมได้อย่างแท้จริง

3.3 ผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัดควรกำหนดนโยบายและส่งเสริมการพัฒนาระบบการประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาครูผู้กำกับลูกเสือ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.4 ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ควรนำกิจการลูกเสือมาประกาศเป็นนโยบายหรือกลยุทธการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำมาปฏิบัติร่วมกันทั้งเขตพื้นที่

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของกลุ่มโรงเรียนพะวอ–ด่านแม่ละเมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 กำหนดขอบเขตการวิจัยโดยมุ่งศึกษาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือใน 5 ด้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ด้านการวางแผนกิจกรรม ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ด้านการจัดกิจกรรม ของโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ด้านการบริหารบุคลากร ของโรงเรียนขนาดกลาง

4. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ด้านการ

บริหารทรัพยากร ของโรงเรียนในพื้นที่ชนบท

5. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญ ด้านการประเมินผลและพัฒนา ของโรงเรียนในเขตเมือง

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ธีรพันธ์ วิทยาบำรุง. (2567). *รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียน* สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี,* 7(4), 141–142.

ศุภกิจ บำรุงศรี, และ พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล. (2565). *แนวทางพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือสามัญของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,* 1(2), 9–11.

สายฟ้า หาสีสุข. (2563). *การพัฒนาแนวทางการบริหารกิจกรรมลูกเสือ–เนตรนารีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด,* 1(10), 432–433.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *นโยบายและแนวทางการจัดการศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2562). *แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือ*. สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ.

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2565). *แนวทางการพัฒนากิจกรรมลูกเสือ*. สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ.

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2566). *การจัดกิจกรรมลูกเสือและเนตรนารี*. สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ.

อาทิตย์ ธรรมแสน. (2566). *การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสรรพวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,* 5(1), 46–48.

อัสนี ปวงสันเทียะ และคณะ. (2566). *สภาพปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. วารสารสันตยาภิวัฒน์ วัดหนองนกกด,* 3(1), 59–62.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Science

Global Meets Local: Blind Box Consumption as Cross-Cultural Ritual among Bangkok Youth

Jingru You[1*], Somsak Klaysung[2]

[1, 2]Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand
✉:*s66584946003@ssru.ac.th; somsak.kl@ssru.ac.th

Received: 09 July 2025; Revised: 25 July 2025; Accepted: 31 July 2025
© The Author(s) 2025

Abstract

This study adopts a theoretical perspective of cross-cultural communication to delve into the consumption practices of the Chinese brand Pop Mart's blind box products among the youth demographic in Bangkok, Thailand. Utilizing a mixed-methods research approach that combines questionnaire surveys (385 valid samples), in-depth interviews (30 core consumers), focus group discussions (2 groups of 6–8 people each), and a three-month digital ethnography observation, it systematically analyzes the consumption behaviors, cultural adaptation, and identity construction processes of Bangkok youth within the context of global cultural flows. The research finds that Bangkok youth are not passive recipients of global cultural products; instead, they transform blind box consumption into a communication ritual with local characteristics through creative cultural practices. Specifically, the study reveals three key findings: First, consumers creatively integrate global IP symbols with local Thai cultural elements through a "cultural translation" mechanism, forming unique cultural hybrids. Second, the behavioral sequence of "purchasing–waiting–unboxing–sharing" constitutes a complete ritual process, which not only satisfies individual emotional needs but also constructs a shared system of meaning at the community level. Finally, the core driver of consumption is the pursuit of symbolic value (including social capital, cultural identity, and emotional solace), a finding that deepens our understanding of contemporary youth consumption motivations. This study contributes at both theoretical and practical levels: theoretically, by proposing a "bottom-up glocalization" analytical framework, it enriches cross-cultural communication theory; practically, it provides actionable strategic recommendations for the international development of the cultural and creative industries.

Keywords: Blind Box Economy, Cross-Cultural Communication, Symbolic Consumption

1. Introduction

In the context of contemporary globalization, the transnational flow of cultural products has become a common phenomenon. China's creative industries, particularly trend toy brands represented by Pop Mart, have achieved significant global market expansion within just a few years through the innovative "blind box" business model. This phenomenon transcends traditional trade categories, becoming a cultural communication practice worthy of in-depth exploration. According to industry reports, the global trendy toy market has nearly tripled in size over the past decade, with the Southeast Asian market performing particularly well (NPD Group & The Toy Association, 2024). As an industry leader, Pop Mart's overseas revenue grew rapidly from less than 100 million RMB in 2019 to nearly 1 billion RMB in 2023, demonstrating strong growth momentum (Frost & Sullivan, 2023).

However, there is a noticeable theoretical gap in existing research. Most literature either analyzes the business model of blind boxes from a marketing perspective or explores the

consumption stimulus brought by “uncertainty” from a consumer psychology standpoint, yet rarely examines it systematically within the theoretical framework of cross-cultural communication. This research gap makes it difficult for us to understand: How are global cultural products received, interpreted, and reconstructed within specific local contexts? What active role do young consumers play in this process?

This study builds on James W. Carey's ritual view of communication and Jean Baudrillard's theory of symbolic consumption to construct an integrated analytical framework. Carey (2005) views communication as a ritual that sustains social existence, rather than merely a process of information transmission. This perspective provides important insights for understanding the community dimension of blind box consumption. Baudrillard's (1970) discussion of symbolic value helps us look beyond the use value of products and delve into their significance as identity symbols and cultural capital. Simultaneously, glocalization theory provides a conceptual tool for understanding the dynamic interaction between the global and the local.

Researching the blind box consumption practices of Bangkok youth holds multiple significances. On one hand, Thailand, as an important economy in Southeast Asia, reflects new trends in regional cultural development through the cultural practices of its youth. On the other hand, Bangkok's characteristic of multicultural convergence makes it an ideal field for observing cross-cultural communication. Through systematic investigation, this study will reveal how blind box consumption becomes a communication practice for youth to construct identity and build community, thereby deepening our understanding of the cultural adaptation process in the context of globalization.

2.Research Objectives

1. To characterize the consumption motivations and cultural interpretation patterns of blind box among young people in Bangkok
2. To identify the ritualistic nature of unboxing practices and their role in constructing collective identity within trendy toy communities
3. To examine the symbolic values consumers, seek through blind box purchases and their underlying social-psychological motivations

3.Scope of the Research

1. Population Scope: Focus consumer esiding permanently in Bangkok, requiring experience in purchasing Pop Mart blind box products and participation in related online or offline community activities. This group is selected based on their characteristics as digital natives and their active consumption participation.
2. Variable Scope: Core variables under investigation include consumption frequency and expenditure, purchase channel preferences, IP selection tendencies, degree of community participation, cultural identity expression, etc., while also paying attention to the internal relationships between these variables.
3. Time Scope: Focus on the development stage from 2016 to the present. This period corresponds to the key phase of Pop Mart's global expansion and is also an important stage for blind box culture in Thailand, from its introduction to its peak.

4. Literature Review

In contemporary society, global trend cultural products are consumed less for their material utility and more for their symbolic value (Baudrillard, 1970). Through a ritual view of communication, cultural products function as vital mechanisms for generating social integration and shared meaning within youth communities (Carey, 2005; Durkheim, 2006). Globally, the market for character-based intellectual property and surprise toys has expanded

dramatically, driven heavily by shifting youth consumer psychologies (Frost & Sullivan, 2023; NPD Group & The Toy Association, 2024). Recent systematic academic reviews on blind box commerce emphasize that this uncertainty-based marketing model successfully combines elements of surprise, gamification, and collectibility value to trigger consumer curiosity and emotional arousal, especially among younger demographics (Akhmad & Astuti, 2026). Furthermore, empirical research demonstrates that the algorithmic randomness and informational asymmetry inherent in 'blind box' mechanics act as potent psychological stimuli, where product uncertainty significantly enhances consumers' perceived value and continuous purchase intentions (Zhang & Zhang, 2022). However, while existing literature heavily contextualizes these psychological impulses at an individual or macro-market level, how such transnational uncertainty-driven consumption rituals interface with localized social spaces and collective identity construction among urban youth in Bangkok requires closer empirical investigation.

Expanding upon these market dynamics, recent academic literature has begun to systematically unpack consumer behavior within the blind box commerce sector through broader empirical and synthesis lenses. For instance, Akhmad and Astuti (2026) conducted a comprehensive systematic review that maps out the global evolution of blind box marketing strategies, demonstrating how elements of surprise, gamification, and collectibility synergistically trigger heightened consumer curiosity and emotional arousal. This commercial gamification relies on operational mechanics that transform purchasing uncertainty into continuous consumer engagement. Investigating these specific behavioral metrics under e-commerce frameworks, Amelia et al. (2025) empirically confirmed that product uncertainty and visual appeal do not merely drive isolated sales; rather, they operate through a distinct consumer gratification mechanism that directly fosters long-term repurchase intentions in the blind box toy segment. While these studies successfully illuminate the macro-level strategic configurations of blind box commerce and the universal psychological triggers of uncertainty-driven consumption, they primarily frame the consumer as an individual subject responding to market-centric stimuli. Consequently, a critical inquiry remains regarding how these transnational, uncertainty-laden commercial objects are actively reinterpreted, socially performed, and structurally integrated as communication rituals within localized, non-Western urban youth spaces like Bangkok.

This study is built upon three interrelated theoretical traditions. First, the theory of symbolic consumption provides the foundation for understanding the essential value of blind boxes, where modern consumption is essentially the consumption of symbols rather than mere utility (Baudrillard, 1970). Secondly, the ritual view of communication provides an important perspective for understanding the social function of blind box consumption, emphasizing that the essence of communication lies in the creation and maintenance of shared beliefs (Carey, 2005; Durkheim, 2006). Third, glocalization theory helps us grasp the complexity of global cultural flows, emphasizing the creative combination of global forces and local characteristics. Pop Mart's successful practice demonstrates a unique glocalization path — by maintaining the core business model and universal aesthetics, while actively integrating local cultural elements, achieving a balance between global recognition and local relevance. Although these studies provide important insights, there are still noticeable gaps: First, there is a lack of in-depth focus on the consumption practices of Southeast Asian youth; second, consumption behavior is seldom explicitly analyzed as cross-cultural communication practice; finally, the active role of consumers in the cultural adaptation process is underemphasized. To analytically integrate these theoretical perspectives, this study constructs a triadic conceptual mechanism: Baudrillard’s symbolic consumption theory serves as the micro-level foundation, Carey’s ritual view acts as the meso-level process, and glocalization theory provides the macro-level contextual wrapper (Baudrillard, 1970; Carey, 2005) .

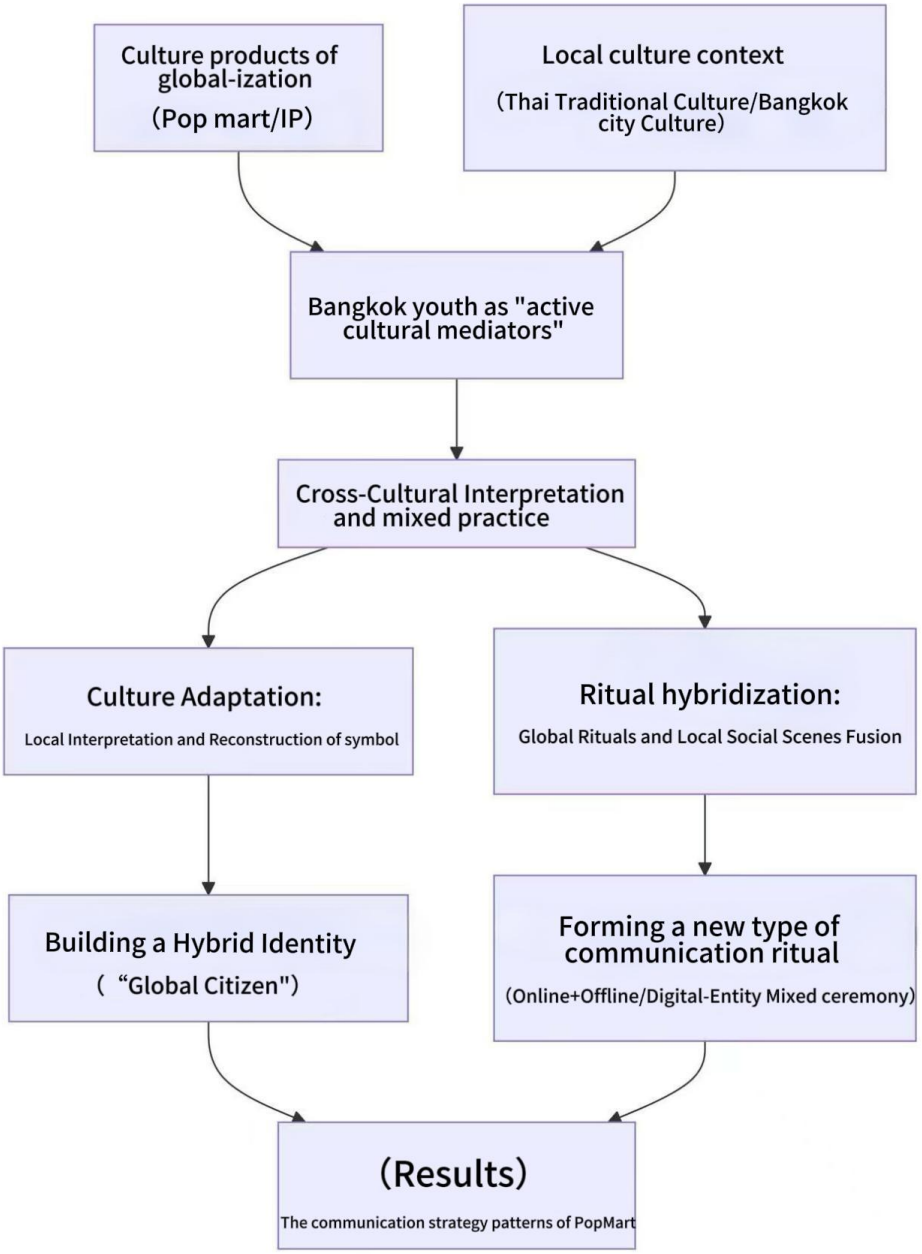

Figure 1. The Operational Mechanism of Blind Box Glocalization and Ritual Consumption.

As illustrated in Figure 1, the conceptual framework delineates the dynamic interaction between global IP products (Pop Mart) and the local Thai cultural context. Bangkok youth function as active cultural mediators who drive cross-cultural interpretation. This process bifurcates into two analytical dimensions: cultural adaptation at the micro-level (leading to a hybrid identity) and ritual hybridization at the meso-level (forming a new type of blended communication ritual). Ultimately, these twin mechanisms converge to produce the empirical results regarding Pop Mart's communication strategy patterns.

This study aims to fill these gaps and advance relevant theoretical discussions through empirical research.

5. Research Methodology

1. Research Approach

This study employs a mixed-methods approach, adopting a qualitative-dominant strategy with quantitative support. This design aims to uncover general patterns and correlations in consumption behaviors through quantitative data, while simultaneously using qualitative data to delve into the underlying cultural motivations, emotional experiences, and processes of meaning-making. The integration of both methods achieves complementary advantages: the breadth of quantitative research combines with the depth of qualitative inquiry to form a more comprehensive and multi-dimensional explanation of the research problem.

2. Research Procedure and Data Collection

A sequential design was implemented, proceeding as follows:

· **Phase 1**: Questionnaire Survey. To calculate the appropriate sample size, the Taro Yamane (1967) formula was applied: n = N / [1 + N(e)^2], where n represents the sample size, N is the target population size, and e is the allowable margin of error. Given that the precise population of active youth trend-toy consumers in Bangkok cannot be definitively quantified, the total youth population of Bangkok (aged 15–29, approximately 1,100,000 based on official municipal demographics) was utilized as the macro-level target population (N). With a 95% confidence level and a 5% margin of error ($e = 0.05$), the formula yields a required sample size of n ≈ 400. Ultimately, a final sample of 385 valid respondents was retained for data analysis, which satisfies the statistical power requirements for generalization within this specific demographic.

To assess the construct validity and reliability of the measurement instruments, a pilot study (n=30) was conducted. Validity was established via an expert panel review to compute the Item-Objective Congruence (IOC) index, yielding scores above 0.80 for all items. Construct validity was further verified through Exploratory Factor Analysis (EFA), where factor loadings for all retained items exceeded 0.60. Reliability was examined using Cronbach's alpha. Table 1 summarizes the operational definitions, item counts, validity evidence, and final reliability coefficients for the main survey scales.

Table 1. Operationalization, Validity, and Reliability of Measurement Scales.

Variable / Scale	Operational Definition	No. of Items	IOC Range	Factor Loadings	Cronbach's Alpha (α)
Consumption Patterns	Purchase frequency, channel preferences, and monthly expenditure on Pop Mart.	4	0.83–1.00	0.65–0.78	0.79
Symbolic Value Seek	Pursuit of social capital, community status, and emotional solace via blind boxes.	5	0.80–1.00	0.71–0.85	0.84
Community Engagement	Degree of interaction in online groups and participation in offline unboxing/trading meets.	5	0.85–1.00	0.68–0.82	0.81

Cultural Identity Expression	Appropriation of global IP symbols for localized self-expression and global citizenship.	6	0.80–1.00	0.70–0.89	0.86

·**Phase 2**: Qualitative Data Collection. This phase aimed to deepen and explain the preliminary quantitative findings.

· In-depth Interviews: 20-30 core consumers were purposively selected from the survey participants for semi-structured interviews, exploring in depth their consumption motivations, the ritualistic sense of unboxing, and processes of cultural interpretation.

· Focus Groups: Two focus group discussions (each with 6-8 participants) were conducted to observe consensus, differences, and meaning negotiation within the community through member interaction.

· Digital Ethnography: Participatory observation was carried out for 3-5 months in major online blind box communities (e.g., Facebook groups, Line chats) to document consumers' sharing behaviors, discursive patterns, and community interactions, obtaining first-hand data closest to the authentic context.

· Quantitative Data Analysis: Questionnaire data were primarily analyzed using descriptive statistics (e.g., frequency, percentage, mean, standard deviation) to depict the basic characteristics and behavioral patterns of the sample.

· Qualitative Data Analysis: Transcripts from interviews and focus groups, along with ethnographic notes, were analyzed using thematic analysis. This involved a three-step procedure of open coding, axial coding, and selective coding to identify, refine, and summarize core themes, allowing for a systematic interpretation of the data.

The thematic analysis of qualitative data followed the three-step coding procedure of Strauss and Corbin (1998). To ensure methodological rigor and transparency, Table 2 presents the established coding framework, illustrating how raw interview transcripts and ethnographic notes were synthesized into axial categories and selective core themes.

Table 2. Qualitative Coding Framework and Sample Excerpts.

Open Coding (Initial Conceptualization)	Axial Coding (Sub-themes)	Selective Coding (Core Themes)
• "Anxiously waiting for the parcel" • "The thrill of shaking the box before tearing" • "Uploading unboxing videos on TikTok"	• Structured behavioral sequence of unboxing • Shared communal thrill	The Evolution of Modern Communication Rituals
• "Buying Labubu to feel comforted after work" • "Displaying rare editions on my desk for identity" • "Trading duplicates to make friends in Line group"	• Psychological emotional solace • Accumulation of peer social capital	The Domestication and Reconstruction of Symbolic Value
• "Dressing Molly up in traditional Thai costumes"	• Localized cultural translation	Bottom-Up Glocalization and Agency

• "Treating characters like local 'Sacred Amulets'"	• Hybrid identity construction
• "Feeling connected to global youth trends"	

6. Results

The analysis reveals three significant patterns in Bangkok youth's blind box consumption. First, cultural reinterpretation emerges as participants actively localize global IPs by connecting characters like Molly and Labubu to Thai cultural references and personal experiences. Second, consumption demonstrates strong ritual characteristics, with the unboxing process evolving into a structured performance involving anticipation, revelation, and social sharing. Third, symbolic value drives consumption decisions, where hidden editions function as social capital and complete collections signify community status. The questionnaire data shows that 78% of participants prioritize emotional satisfaction over practical utility, while interview transcripts reveal that community recognition outweighs individual possession as the primary motivation for continued engagement.

Table 3. Descriptive Statistics of Core Consumption Motivations ($N=385$).

Motivation Dimension	Primary Indicators / Items	Frequency (N)	Percentage (%)	Mean	SD
Emotional & Symbolic Satisfaction	Seeking emotional solace, stress relief, and companionship through characters.	300	77.9%	4.35	0.62
Social Capital & Status	Accumulating community prestige, trading duplicates, and peer recognition.	62	16.1%	3.88	0.74
Practical & Functional Utility	Collecting for financial investment, resale value, or basic toy utility.	23	6.0%	2.12	0.85
Total		385	100.0%		

7.Discussion

Our findings provide a meaningful contrast to and extension of the existing body of research on blind boxes, which has predominantly been anchored in marketing and consumer psychology frameworks. Previous studies have effectively illuminated the potent role of "uncertainty" and the "gambling mechanics" in stimulating purchase impulses and fostering addictive consumption patterns (e.g., Zhang & Zhang, 2022). Others have analyzed the "collector's mindset" and the efficacy of "scarcity marketing" (e.g., limited editions) in driving sales. While these perspectives are valuable for understanding the immediate commercial success of the blind box model, they often implicitly frame the consumer as an individual subject to psychological stimuli—a problem-solver seeking novelty or a risk-taker pursuing a dopamine rush.

Our study, grounded in cross-cultural communication and ritual theory, reveals a fundamentally different picture. The "uncertainty" emphasized in marketing studies is transformed in the Bangkok context from a mere psychological stimulus into the very source

of ritual tension that binds the community together. The act of collecting is not merely an individual pursuit of completeness but a social process of "cultural bricolage," where global symbols are actively reassembled with local meanings. Therefore, what prior research categorized as marketing tactics (scarcity, randomness) are, from our participants' perspective, the essential raw materials for constructing shared rituals and producing cultural hybridity. This shift in perspective—from viewing blind box consumption as a commercial transaction driven by psychological triggers to understanding it as a cultural practice facilitating identity work and community building—constitutes the core theoretical contribution of our study. It suggests that the sustainability of cultural products like blind boxes in global markets may depend less on the refined application of psychological principles and more on their capacity to provide a flexible ritual framework and symbolic resources for localized meaning-making.

The results of this study deepen our understanding of contemporary consumption culture across multiple dimensions and advance the development of related theories.First, within the specific scope of this case study, the research findings tend to challenge the simplistic understanding of cultural globalization as a homogenizing process.While acknowledging that these insights are derived from a specific urban Southeast Asian context and require further comparative empirical validation, Bangkok youth in this study demonstrate notable agency. Instead of being passive recipients, they leverage active symbolic work to transform global products into resources for local identity expression. This finding resonates with and tentatively extends glocalization theory by illustrating a nuanced, bottom-up process of cultural adaptation. In this context, consumers do not completely reconfigure global power relations, but rather negotiate a flexible space for localized meaning production.

Second, the study deepens the application of the ritual view of communication in consumption research. The ritual nature of blind box consumption is reflected not only in the regularity and symbolism of its behaviors but also in its ability to create and sustain community. The shared experience of unboxing, online display and communication, and offline exchange gatherings constitute a complete ritual system that strengthens the collective consciousness of the community through regular performances. This finding extends the ritual view of communication from the traditional field of media studies to the field of consumption practices, expanding the explanatory scope of the theory.

Third, the study updates the contemporary connotations of symbolic consumption theory. In the context of digital communities and the experience economy, the mechanisms for creating and circulating symbolic value have undergone significant changes. This study finds that symbolic value is realized not only through possession but also through participation and sharing; it is transmitted not only through the object itself but also amplified through social interaction. This shift requires us to reconsider Baudrillard's classical theory and pay more attention to the interactive and processual characteristics of symbolic consumption.

It is worth noting that the theoretical contributions of the research are closely linked to its practical significance. For the cultural and creative industries, understanding the creative role of consumers is crucial—success no longer depends solely on the accuracy of cultural output but also on whether it can provide space and resources for localized meaning production.

8.Recommendations

Recommendations for the application of research results:

For cultural and creative industry stakeholders (such as Pop Mart and similar transnational intellectual property brands), international expansion must shift from mere "product exporting" to "ritual cultivating." Based on the empirical findings, three concrete strategic patterns are recommended:

- Design for Cultural Co-Creation: Brands should deliberately leave "semiotic blanks"

or flexible cultural spaces in their IP designs, allowing local consumers to perform "cultural translation" (such as integrating local Thai festival themes, traditional attire, or localized social symbols into the toy displays).

-Community-First Marketing Channels: Marketing budgets should be strategically reallocated from traditional advertising to supporting localized, consumer-driven community spaces. This includes providing official backing for local online swap groups and organizing offline unboxing fan meets, which cement the shared communication ritual and enhance social capital.

-Strategic Management of Scarcity and Semiotics: Brands must avoid over-relying on raw gambling mechanics or financial uncertainty. Instead, they should link the release of "hidden editions" or limited products to localized symbolic value and emotional solace, transforming material scarcity into a meaningful badge of community honor and shared identity.

Recommendations for future research:

Future studies should examine blind box consumption across different cultural contexts and explore longitudinal effects on identity formation.

9.Acknowledgement

This research has received support from several individuals andinstitutions. Special thanks are extended to all the Bangkok youth who participated in the study; their generously shared experiences and insights form the foundation of this research. Gratitude is also due to the supervisory team for their careful guidance during the research design and theoretical construction phases. Thanks are extended to Suan Sunandha Rajabhat University for providing research resources and an academic environment. Simultaneously, appreciation is expressed to the anonymous reviewers for their valuable comments on the initial draft of the research, which significantly improved its quality. All omissions in this study are the sole responsibility of the author.

References

Akhmad, U. S. M., & Astuti, B. (2026). Consumer behavior and marketing strategies in blind box commerce: A systematic literature review. *Equivalent: Journal of Economic, Accounting and Management, 4*(1), 431–446. https://doi.org/10.61994/equivalent.v4i1.1554

Amelia, R., Nasib, N., & Rahman, A. (2025). Driving repurchase intention in e-commerce: The synergistic role of uncertainty and product appeal on repurchase intention in blind box toys. *Cogent Business & Management, 12*(1), 1–17. https://doi.org/10.1080/23311975.2025.2506613

Baudrillard, J. (1970). *The consumer society: Myths and structures.* SAGE Publications.

Carey, J. W. (2005). *Communication as culture: Essays on media and society.* Routledge.

Durkheim, É. (2006). *The elementary forms of religious life* (J. Ward, Trans.). Oxford University Press. (Original work published 1912)

Frost & Sullivan. (2023). *Global trendy toy market analysis report.* Frost & Sullivan Global Research Center. https://www.frost.com

NPD Group, & The Toy Association. (2024). *Global toy market trends report.* The Toy Association Publications. https://www.toyassociation.org

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). SAGE Publications.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper & Row.

Zhang, R., & Zhang, Y. (2022). The effect of blind box product uncertainty on consumers'

purchase intention: The mediating role of perceived value and the moderating role of purchase intention. *Frontiers in Psychology, 13*, Article 946527. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.946527

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

The Development Ability in Reading and Writing Basic Thai Words Using the SQ3R Technique for Fourth-Grade Students

ดวงพร ศิลากุล[1*], แสงอาทิตย์ ไทยมิตร[2], คชา ปราณีตพลกรัง[3]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Duangporn Silakun,[1] Saengatit Thaimit [2], Khacha Praneetpolkrung[3]
[1,2]Mahamakut Buddhist University, Isan Campus
✉: * duangporn.sil@student.mbu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 27 June 2026; Revised: 13 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กเทคนิค SQ3R โดยกำหนดเกณฑ์เป้าหมายให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยและจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 รูปแบบการดำเนินงานเป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียว (One-shot case study) กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R จำนวน 6 แผน (12 ชั่วโมง) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.89 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.89 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งทั้งสองด้านมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ทั้งสองด้าน สรุปได้ว่าเทคนิค SQ3R เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทั้งการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนได้ตามเป้าหมาย

คำสำคัญ : การอ่านคำพื้นฐาน, การเขียนคำพื้นฐาน, การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R

Abstract

This research aimed to develop the Thai basic word reading and writing abilities of Grade 4 students through the SQ3R technique. The target criteria were set at a minimum average score of 70 percent and at least 70 percent of students passing the established standard.

The study employed a one-shot case study design with a target group of nine Grade 4 students. The research instruments consisted of six SQ3R-based lesson plans (12 instructional hours), a Thai basic word reading ability test, and a Thai basic word writing ability test. Data were analyzed using mean, standard deviation, and percentage. The results revealed that the students' Thai basic word reading ability had a mean score of 16.78 points, equivalent to 83.89 percent of the total score, with 8 students passing the criterion, representing 88.89 percent of all participants. Similarly, the students' Thai basic word writing ability had a mean score of 16.78 points, equivalent to 83.89 percent of the total score, with 8 students passing the criterion, representing 88.89 percent of all participants. In both reading and writing abilities, the percentage of students who passed exceeded the target criterion of 70 percent. In conclusion, the SQ3R technique was found to be an effective instructional approach for improving both the reading and writing of Thai basic words among Grade 4 students, achieving the established objectives.

Keywords: Thai Basic Word Reading, Thai Basic Word Writing, SQ3R Instructional Technique

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชาติไทย เพราะเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์แห่งเอกลักษณ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของประชาชนชาวไทย กำชัย ทองหล่อ (2543) การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องจึงเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด และคุณธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 6 และ 22) ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2542) การเรียนการสอนภาษาไทยจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถคิด วิเคราะห์ และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาภาษาไทยเป็นหัวใจสำคัญต่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการแสวงหาความรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการมีเจตคติที่ดีต่อภาษาไทยและตระหนักถึงคุณค่าของภาษาในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ทั้งนี้ ทักษะการอ่านและการเขียนถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดย กำชัย ทองหล่อ (2543) อธิบายว่าการเขียนสะกดคำเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ภาษา เพราะคำเป็นหน่วยพื้นฐานของการสื่อความหมาย ส่วนอาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า การสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถอ่านและเขียนคำพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ในระดับที่

สูงขึ้น ดังนั้น การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานจึงเป็นภารกิจสำคัญของครูในการส่งเสริมสมรรถนะทางภาษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

การอ่านและการเขียนเป็นทักษะสำคัญทางภาษาไทยที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่านช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูล ความคิด และประสบการณ์จากผู้อื่น ขณะที่การเขียนเป็นกระบวนการสื่อสารความคิด ความรู้ และความรู้สึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งทั้งสองทักษะนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผล และสร้างสรรค์ จุฑามาศ ศรีใจ (2564) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านไม่ใช่เพียงการออกเสียงตัวอักษรเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารความคิดจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะต้องแปลความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์โดยใช้ประสบการณ์เดิมให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์และใกล้เคียงกับความคิดของผู้เขียนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการอ่านต้องอาศัยกระบวนการคิดและการตีความ ไม่ใช่เพียงการรับสารโดยตรงเท่านั้น ขณะเดียวกัน สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2555) ได้กล่าวว่า การอ่านเป็นลำดับขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจความหมายของคำ กลุ่มคำ และข้อความในสาร ซึ่งผู้อ่านต้องสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้องและนำไปสื่อสารต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอ่านจึงไม่เพียงเป็นทักษะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานของการคิด วิเคราะห์ และการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น สำหรับทักษะการเขียน สมบัติ ศิริจันดา (2554) กล่าวว่า การเขียนคือการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์จากผู้เขียนไปยังผู้อ่าน เพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง การเขียนจึงเป็นกระบวนการสื่อสารที่ต้องอาศัยการคิดอย่างมีระบบและการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

ดังนั้น การอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยเป็นทักษะสำคัญของนักเรียนระดับประถมศึกษา เพราะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ หากนักเรียนอ่านไม่ออกหรือเขียนไม่ได้ ย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอื่น ๆ ด้วย จากรายงานการประเมินคุณภาพภายในของโรงเรียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่านักเรียนจำนวนมากยังมีปัญหาในการอ่านออกเสียง การสะกดคำ การเว้นวรรค และการเขียนคำพื้นฐานได้ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้เรียนบางส่วนแม้จะอ่านออกเสียงได้ แต่ยังไม่เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน จึงไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำและการคัดลอกมากกว่าการฝึกคิดวิเคราะห์และการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง รวมทั้งสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ยังไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านและเขียนอย่างมีความหมาย เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ภาษาไทยและพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จึงกล่าวได้ว่าการอ่านและการเขียนเป็นทักษะสำคัญพื้นฐานของการเรียนรู้ภาษาไทยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่า นักเรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความสามารถในการอ่านออกเสียงอย่างถูกต้อง การเข้าใจความหมายของคำ ตลอดจนการเขียนสะกดคำได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อ

การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2555) ได้เสนอว่า การพัฒนาทักษะการอ่านควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกอ่านอย่างมีความหมาย โดยให้เข้าใจเนื้อหาทั้งระดับคำ กลุ่มคำ และประโยค เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากกว่าการอ่านออกเสียงเพียงอย่างเดียว ส่วน สมบัติ ศิริจันดา (2554) ได้กล่าวถึงการสอนการเขียนว่า ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกเขียนจากประสบการณ์จริง โดยใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และการใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนให้เกิดความมั่นใจและคล่องแคล่วมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน พัชรี สิทธา (2561) เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและเขียนควรใช้เทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด เช่น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และการเรียนรู้แบบกระบวนการคิด (Thinking Process Approach) ซึ่งล้วนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปความรู้จากสิ่งที่เรียน จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิดและการทำความเข้าใจอย่างมีระบบ หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SQ3R เป็นแนวทางการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการคิด วิเคราะห์ และสรุปความเข้าใจด้วยตนเอง เทคนิค SQ3R มีที่มาจากแนวคิดของฟรานซิส พี.โรบินสัน (Francis P. Robinson 1946) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งได้พัฒนาไว้ตั้งแต่ปี 1946 โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถอ่านหนังสืออย่างมีระบบและเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้ง นลินี บำเรอราช (2545) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ว่า เป็นกระบวนการสอนอ่านที่มี 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ Survey (สำรวจ), Question (ตั้งคำถาม), Read (อ่าน), Recite (พูดตอบตัวเอง) และ Review (สร้างโครงเรื่องหรืออ่านทบทวน) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจและจดจำเนื้อหาที่อ่านได้อย่างเป็นระบบ ในทำนองเดียวกัน สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการส่งเสริมการอ่านที่ช่วยให้นักเรียนค้นหาข้อมูลสำคัญของเรื่อง เข้าใจสาระ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง ทั้งยังเป็นการฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นลำดับขั้น นอกจากนี้ มาดีฮะห์ สิเด๊ะ (2566) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค SQ3R เป็นการจัดกิจกรรมการอ่านที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหา จดจำข้อมูลได้ถูกต้อง และสามารถทบทวนความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้อย่างยั่งยืน การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SQ3R เป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านเชิงลึก เข้าใจสาระสำคัญของบทอ่าน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในปัจจุบัน

จากรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษา (SAR) ของโรงเรียนบ้านเหล่าตำแย (2567) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษายังอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ โดยเฉพาะทักษะการอ่านและเขียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนจำนวนมากยังไม่สามารถทำ

ความเข้าใจกระบวนการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยที่ถูกต้องและความซับซ้อนของกระบวนการเขียนที่มากขึ้นได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษาไทย ดังนั้น โรงเรียนและครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องแสวงหานวัตกรรมทางการเรียนการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และส่งเสริมการพัฒนาการอ่านและเขียนอย่างเป็นระบบ

แนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยและครูผู้สอนคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SQ3R เป็นวิธีสอนอ่านที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ผ่าน 5 ขั้นตอน ได้แก่ Survey, Question, Read, Recite และ Review โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ และสรุปความรู้ด้วยตนเอง นักวิชาการหลายท่านเห็นว่าเทคนิคนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่าน การจดจำสาระสำคัญ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ งานวิจัยของ รวิษฎา ศรีมงคล (2562) พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังเรียนด้วยเทคนิค SQ3R จารุณี พรหมอนุมัติ (2562) พบว่า การใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับแผนผังความคิดช่วยพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ ภัทรลดา วงษ์โยธา (2564) พบว่า เทคนิค SQ3R ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเทคนิค SQ3R เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยกับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยต้องการจะพัฒนาความสามารถในกานอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมกับช่วงวัยและเป็นทักษะสำคัญที่เด็กควรรู้รวมทั้งปฏิบัติได้ และจากการกล่าวถึงประสิทธิภาพของการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R จะเห็นได้ว่าสามารถเสริมสร้างทักษะความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐานได้เป็นอย่างดี เทคนิคการอ่านแบบ SQ3R (Survey, Question, Read, Recite, Review) เป็นแนวทางการอ่านที่ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ และจดจำเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ SQ3R มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและเจตคติที่ดีต่อการอ่าน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ของ ณัฐธยาน์ วรกาล (2562) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 Survey (S) สำรวจ
2. ขั้นตอนที่ 2 Question (Q) ตั้งคำถาม
3. ขั้นตอนที่ 3 Read (R1) อ่านคร่าว ๆ
4. ขั้นตอนที่ 4 Recite (R2) อาจมีการจดบันทึก
5. ขั้นตอนที่ 5 Review (R3) ทบทวนความรู้

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย แนวคิดของ สถาบันภาษาไทย (2559) มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ
    1) การอ่านแบบแจกลูก
    2) การอ่านแบบสะกดคำ
    3) อ่านด้วยการเดาคำจากภาพหรือการอ่านจากภาพ
    4) อ่านจากรูปร่างของคำ
    5) อ่านด้วยการเดาคำจากบริบทหรือคำที่อยู่แวดล้อม
2. ความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย แนวคิดของ วรารัตน์ ปฏิเวศ (2551) มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ
    1) การเขียนสะกดคำจากภาพ
    2) การเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำ
    3) การเขียนสะกดคำจากคำอ่าน
    3) การเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่งประโยค

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-experimental Research) โดยใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวหรือรายกรณี (One-shot Case Study) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3.2. กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน โรงเรียนบ้านเหล่าตำแย ตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

3.3.1. แผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 12 ชั่วโมง

3.3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบทดสอบความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ซึ่งเป็นแบบทดสอบด้วยวาจา จำนวน 20 ข้อ

2) แบบทดสอบความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ซึ่งเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ

3.4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.4.1. แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิด SQ3R และผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.11 อยู่ในระดับมาก

3.4.2. แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพรายข้อ พบว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.55 – 0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.28 – 0.34 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

3.4.3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพรายข้อ พบว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.53 – 0.62 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25 – 0.36 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

3.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.5.1. ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R และบทบาทของนักเรียนในการเรียนรู้แบบเทคนิค SQ3R

3.5.2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ตามแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้เทคนิค SQ3R จำนวน 6 แผน โดยใช้เวลา 12 ชั่วโมง

3.5.3. หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสร็จสิ้นครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย จำนวน 20 ข้อ

3.5.4. หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสร็จสิ้นครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย จำนวน 20 ข้อ

3.6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

4. ผลการวิจัย

4.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยนร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9	20	16.78	2.44	83.89	8	88.89	1	11.11

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัดความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนนักเรียน 9 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คิดเป็นร้อยละ 83.89 ของคะแนนเต็ม และมี จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสามารถการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ตามแนวคิดของสถาบันภาษาไทย (2559)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. การอ่านแบบแจกลูก	4	3.67	91.67	9	100
2. การอ่านแบบสะกดคำ	4	3.33	83.33	8	88.89
3. อ่านด้วยการเดาคำจากภาพหรือการอ่าน	4	3.22	83.33	8	88.89

ความสามารถในการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ตามแนวคิดของสถาบันภาษาไทย (2559)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
จากภาพ					
4. อ่านจากรูปร่างของคำ	4	3.22	80.56	8	88.89
5. อ่านด้วยการเดาคำจากบริบทหรือคำที่อยู่แวดล้อม	4	3.33	80.56	8	88.89

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้านพบว่า การอ่านแบบแจกลูก มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 91.67 ซึ่งสะท้อนว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความแม่นยำสูงมากในการแยกส่วนประกอบของพยัญชนะและสระเพื่อประสมคำ การอ่านแบบสะกดคำ และ การเดาคำจากบริบททั้งสองด้านนี้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.33 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.33 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถในการสะกดตามมาตราและใช้คำแวดล้อมช่วยในการอ่านได้ดีในระดับเท่าๆ กันการเดาคำจากภาพ และการอ่านจากรูปร่างของคำ ทั้งสองด้านนี้มีคะแนนเฉลี่ย 3.22 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.56 แม้จะเป็นด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในการทดสอบนี้ แต่ยังคงสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้

4.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสามารถการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยนร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9	20	16.78	2.44	83.89	8	88.89	1	11.11

ผลวัดความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนนักเรียน 9 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คิดเป็นร้อยละ 83.89 ของคะแนนเต็ม และมี จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ตามแนวคิดของวรารัตน์ ปฏิเวศ (2551)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1.การเขียนสะกดคำจากภาพ	5	4.44	88.89	9	100
2. การเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำ	5	4.33	86.67	8	88.89
3. การเขียนสะกดคำจากคำอ่าน	5	4.00	80.00	8	88.89
4. การเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่ง	5	3.67	73.33	8	88.89

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการทดสอบความสามารถการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่ 1 การเขียนสะกดคำจากภาพ มีคะแนนเฉลี่ย 4.44 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.89 เป็นด้านที่นักเรียนทำคะแนนได้ดีที่สุด โดยมีนักเรียนถึง 5 คน ที่ได้คะแนนเต็ม 5 และไม่มีนักเรียนคนใดได้คะแนนต่ำกว่า 3 คะแนน สะท้อนว่าการใช้สื่อภาพช่วยให้นักเรียนจดจำรูปคำและเขียนสะกดคำได้แม่นยำที่สุด ด้านที่ 2 การเขียนสะกดคำโดยการเขียนประสมคำ มีคะแนนเฉลี่ย 4.33 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 86.67 ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ได้คะแนนเต็ม 5 ในด้านนี้แสดงให้เห็นว่าเทคนิค SQ3R ช่วยให้นักเรียนเข้าใจโครงสร้างการประสมคำได้ดี อย่างไรก็ตาม นักเรียนเลขที่ 7 ทำคะแนนด้านนี้ได้น้อยที่สุดคือ 2 คะแนน ด้านที่ 3 การเขียนสะกดคำจากคำที่อ่าน มีคะแนนเฉลี่ย 4.00 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.00 นักเรียนมีความสามารถในการเปลี่ยนเสียงอ่านเป็นคำเขียนได้ดีในระดับมาก โดยมีนักเรียน 3 คน ได้คะแนนเต็ม 5 แต่อาจมีความท้าทายมากกว่าสองด้านแรกเล็กน้อย ด้านที่ 4 การเขียนสะกดคำจากภาพแล้วนำมาแต่งประโยค มีคะแนนเฉลี่ย 3.67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.33 เป็นด้านที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่ยังคงสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 มีนักเรียนเพียง 1 คน ที่ได้คะแนนเต็ม 5 ในขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้ 3-4 คะแนน ชี้ให้เห็นว่าทักษะการประยุกต์ใช้คำในการสื่อสารเป็นระดับที่ซับซ้อนกว่าการสะกดคำเพียงอย่างเดียว

5. อภิปรายผล

5.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คิดเป็นร้อยละ83.89 ของคะแนนเต็ม 20 คะแนน และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค *SQ3R* เป็นขั้นตอนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการอ่านอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการคิดและวิเคราะห์ด้วยตนเอง เริ่มจากขั้น Survey (สำรวจ) ที่ช่วยให้นักเรียนมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาและคำศัพท์ก่อนการอ่านจริง ทำให้เกิดความคุ้นเคยและลดความวิตกกังวล ตามด้วยขั้น Question (ตั้งคำถาม) ที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและสร้างเป้าหมายในการอ่าน ทำให้นักเรียนไม่ได้อ่านเพียงเพื่อผ่านไป แต่เป็นการอ่านเพื่อค้นหาคำตอบ ในขั้น Read (อ่าน) นักเรียนจะมีความตั้งใจและจดจ่อกับการอ่านอย่างละเอียดเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ ขั้น Recite (ทบทวน/สรุปความ) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนถ่ายทอดความเข้าใจออกมาเป็นภาษาของตนเอง ซึ่งช่วยยืนยันความเข้าใจและเสริมสร้างความจำให้แม่นยำยิ่งขึ้น และสุดท้ายขั้น Review (ทบทวนซ้ำ) ช่วยสรุปองค์ความรู้และเชื่อมโยงข้อมูลสู่ความจำระยะยาว วิธีการนี้เปลี่ยนบทบาทให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ทักษะการอ่านคำพื้นฐานพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนสามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องและเข้าใจความหมายของคำไปพร้อมกันซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ รวิษฎา ศรีมงคล (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถการอ่านโดยใช้เทคนิค SQ3R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่ามีนักเรียนผ่านเกณฑ์ถึงร้อยละ 89.47 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งสอดคล้องกับจารุณี พรหมอนุมัติ (2562) ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค SQ3R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องไพลิน โนนธิราช และขัณธ์ชัย อธิเกียรติ (2561) ที่ศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าความสามารถในการอ่านโดยวิธีสอนแบบ SQ3R มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543) ได้อธิบายว่าเทคนิค SQ3R เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างถาวร

5.2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ3R ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.78 คิดเป็นร้อยละ 83.89 ของคะแนนเต็ม และมี จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากเทคนิค SQ3R มีจุดเด่นสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทย โดยเฉพาะในด้านการเขียนซึ่งความเป็นระบบและขั้นตอนที่ชัดเจนเทคนิคนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (Survey, Question, Read, Recite, Review) ที่

ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและวิเคราะห์อย่างเป็นลำดับ กระบวนการนี้เปลี่ยนจากการเรียนแบบท่องจำมาเป็นการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความแม่นยำในการเขียนคำพื้นฐานมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมการสังเกตและวิเคราะห์โครงสร้างคำ ในขั้น Read (อ่าน) นักเรียนจะได้อ่านเนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อหาคำตอบจากคำถามที่ตั้งไว้ ทำให้เกิดการสังเกตรายละเอียดการสะกดคำ พยัญชนะ สระ และตัวสะกดอย่างถี่ถ้วนซึ่งส่งผลให้คะแนนด้านการเขียนสะกดคำโดยการประสมคำของนักเรียนอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 86.67 อีกทั้งยังพัฒนาทักษะการสรุปความด้วยภาษาของตนเอง ขั้น Recite (ทบทวน/บอกด้วยตนเอง) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สรุปความเข้าใจผ่านการพูดหรือ "การเขียนสรุป" ด้วยสำนวนภาษาของตนเอง ซึ่งถือเป็นการใช้กระบวนการคิดขั้นสูงที่ช่วยยืนยันความเข้าใจและเสริมสร้างความจำให้แม่นยำยิ่งขึ้น และสร้างความจำระยะยาวและลดข้อผิดพลาด ขั้น Review (ทบทวนซ้ำ) ช่วยให้นักเรียนได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและรูปแบบการเขียนที่ได้บันทึกไว้กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนจดจำรูปคำได้ในระยะยาวและลดปัญหาการเขียนสะกดคำผิด เชื่อมโยงทักษะการอ่านสู่การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยระบุว่าความสามารถในการอ่านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการเขียน การใช้ SQ3R ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของงานเขียน โดยเฉพาะในการเขียนที่มีความซับซ้อน เช่น การแต่งประโยคหรือการเขียนเรียงความ สอดคล้องกับรวิษฎา ศรีมงคล (2562) พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบ SQ3R ช่วยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ถึงร้อยละ 89.47 อีกทั้งยังสอดคล้องกับจารุณี พรหมอนุมัติ (2562) ศึกษาการใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับแผนผังความคิด พบว่าช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะได้สูงกว่าก่อนเรียนและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และสอดคล้องกับลิซาเบธ (2007) ชี้ให้เห็นว่ากลยุทธ์ SQ3R ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพและส่งผลบวกต่อความสามารถในงานเขียนของผู้เรียน และยังสอดคล้องกับสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2543) ที่ระบุว่าเทคนิค SQ3R เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทักษะอย่างเป็นลำดับขั้น ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างถาวร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนของเทคนิค SQ3R อย่างละเอียด เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มี 5 ขั้นตอน (Survey, Question, Read, Recite, Review) ครูจำเป็นต้องเข้าใจบทบาทของตนเองและนักเรียนในแต่ละขั้นเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

2. ครูควรทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับลำดับการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและลดปัญหาความสับสนขณะทำกิจกรรม

3. ครูควรปรับเวลาให้เหมาะสมกับความซับซ้อนของเนื้อหาเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากการสอนด้วยเทคนิค SQ3R ต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในแต่ละขั้นตอน

4. ควรมีการใช้สื่อภาพหรือใบงานที่เน้นการสังเกตรูปคำและเสียงร่วมด้วย เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อภาพช่วยให้นักเรียนจดจำรูปคำและเขียนสะกดคำได้แม่นยำสูงที่สุด

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค SQ3R กับเนื้อหาภาษาไทยเรื่องอื่น ๆ เช่น การอ่านจับใจความสำคัญ หรือการแต่งบทร้อยกรอง ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของเทคนิคนี้ในบริบทที่กว้างขึ้น

2. ควรมีการวิจัยโดยใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับวิธีการสอนอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) หรือแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning) เพื่อยกระดับความสามารถทางภาษาไทยให้สูงขึ้น

3. ควรเน้นที่การใช้ SQ3R เพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงคำสู่การสื่อสารในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อการพัฒนาทักษะระดับสูง เนื่องจากการแต่งประโยคเป็นทักษะที่ซับซ้อนและนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กำชัย ทองหล่อ. (2543). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมสาส์น.

จารุณี พรหมอนุมัติ. (2562). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วารสารการศึกษาออนไลน์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จุฑามาศ ศรีใจ. (2564). *การพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. [การค้นคว้าสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณัฐธยาน์ วรกาล. (2562). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษ เรื่อง Place and Location โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ3R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* ในการประชุมระดับชาติ ครุศาสตร์ศึกษา ครั้งที่ 2 วันที่ 21-22 มีนาคม 2562 ศูนย์วัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

นลินี บำเรอราช. (2545). *การสอนอ่าน.* ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสิน. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พัชรี สิทธา. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน.* [การค้นคว้าสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพลิน โนนธิราช และ ขัณธ์ชัย อธิเกียรติ. (2561). *การเปรียบเทียบความสามารถการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดกรทุ่มเสือปลา โดยวิธีสอนแบบ SQ3R กับวิธีสอนแบบปกติ*. วารสารออนไลน์บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภัทรลดา วงษ์โยธา. (2564). *ผลการใช้เทคนิค SQ3R เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์.

มาดีฮะห์ สิเด๊ะ. (2566). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิค SQ3R รายวิชาอัลหะดีษสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 2*. (สารนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).

รวิษฎา ศรีมงคล. (2562). *การพัฒนาความสามารถการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยโดยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ3R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์).

วรารัตน์ ปฏิเวศ. (2551). การใช้การวัดประเมินควบคู่การฝึกทักษะการเขียนในการส่งเสริมพัฒนาการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

สมบัติ ศิริจันดา. (2554). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สถาบันภาษาไทย. (2559). *แนวทางการสอนอ่านสำหรับครูภาษาไทยระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางส่งเสริมการอ่าน เพื่อแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน.* กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545).*พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). *การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2543). *หลักและวิธีสอนอ่าน (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2555). *ทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Lizabeth, A. G. (2007). *A Quasi-experimental Study of Adolescent Using the SQ3R Strategy Instruction with Web-based Learning Materials (Master's thesis)*. ProQuest LLC, Ph.D. Dissertation, Oakland University

Robinson, F. P. (1946). *Effective study*. Harper & Brothers.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Guidelines for the Development of Information Technology for Educational Administration in the 21st Century, Phop Phra-Valey-Ruam Thai School Group, under the Tak Primary Educational Service Area Office 2

ฤทธิพงษ์ จันทร์เงียบ[1*], สุรพงษ์ แสงสีมุข[2], อรุณศรี เงินเสือ[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Rittipong Janngiab[1], Suraphong Saengseemuk[2], Arunsri Ngernsua[3]
[1,2,3]Northern College, Tak, Thailand
✉: * Bixkerblueblood@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 21 June 2026; Revised: 13 July 2026; Accepted: 20 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ2) หาแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 รวม 306 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์หาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า: สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก การบริหารงานบุคคล สูงที่สุด รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณและการบริหาร งานทั่วไป ต่ำที่สุด ตามลำดับ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การกำหนดเป้าหมายงานวิชาการในแผน ปฏิบัติการประจำปี การใช้ข้อมูลทักษะ ความรู้ของบุคลากรมาพัฒนาโครงสร้างและมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ ส่งเสริมค้นคว้าวิจัยเพื่อแก้ปัญหานักเรียนและความก้าวหน้าในวิชาชีพ และรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้ปกครองทราบอย่างถูกต้องยังมีน้อย แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ด้วยการปฏิรูปหลักสูตรสู่ดิจิทัล นำระบบสารสนเทศมาใช้กำกับ ติดตาม รายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ผ่านสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ การสนับสนุนให้บุคลากรจัดทำแผนพัฒนาตนเองทางดิจิทัลเน้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารที่ทันสมัยเพื่อเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, เทคโนโลยีสารสนเทศ, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed to study 1) the current state and problems of using information technology for school administration in the 21st century, and 2) identify guidelines for developing of information technology for school administration in the 21st century in the Phop Phra-Vale-Ruam Thai school group under the Tak primary educational service area office 2. A mixed-methods research approach was used, divided into two stages. The population consisted of 306 school administrators and teachers in the Phop Phra-Vale-Ruam Thai school group and 9 experts. Data were collected using questionnaires and structured interviews. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The results showed that: The overall state of using information technology was at a high level, with a high mean score. Personnel administration had the highest level, followed by academic administration, budget administration, and general administration, which had the lowest levels. Problems in using information technology included setting academic goals in the annual operational plan, using personnel skills and knowledge to develop structures and assign duties and responsibilities, promoting research to solve student problems and professional advancement, and accurately reporting student learning outcomes to parents. The development of information technology should include a master plan for information technology for learning through curriculum reform towards digitalization, the use of information systems to monitor, track, and report budget expenditures with an emphasis on transparency and accountability through electronic media, support for personnel to develop digital self-development plans focusing on innovation to improve teaching and learning, and the use of modern communication platforms to connect and build relationships with parents and the community.

Keywords: Development guidelines, Information technology, 21st century

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน ปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม การเปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคสู่ความยั่งยืน และการเสริมสร้างประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) นำมากำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้เหมาะสมกับสภาพเป็นอยู่ในปัจจุบันและกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น การจัดการศึกษาของสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 จึงต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้ ความสามารถต่าง ๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ขวนขวายพัฒนาตนเอง ค้นหากลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาแนวใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการให้สอดคล้องกับยุคสมัย และต้องเข้ามารับบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัด

การเรียนการสอนของครู ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูผู้สอน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาคุณภาพ (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2562) แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2567 มีเป้าหมายให้นำระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบสารสนเทศในหน่วยงานทุกระดับให้มีระบบข้อมูลการจัดการรายงาน พัฒนาระบบพื้นฐานเทคโนโลยีให้ครอบคลุม เป็นการสนองตอบต่อนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ด้วยตุนี้ การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษา จึงควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

การดำเนินงานที่ผ่านมาพบปัญหาในขั้นตอนและกระบวนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ไม่ถูกต้อง บุคลากรมีทักษะความชำนาญในการใช้อุปกรณ์ปฏิบัติการน้อย การแต่งตั้งให้บุคลากรรับผิดชอบไม่ชัดเจน การจัดการโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลไม่มีความพร้อมในการใช้งาน (สุกัญญา แซ่มช้อย, 2561) รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีให้บริการทางการศึกษา รายงานผลงานต่อต้นสังกัด การลงทะเบียนครุภัณฑ์และควบคุมการเบิกจ่ายด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งมีน้อย (นาตาซา ด้ามทอง, 2566) รวมทั้งบุคลากรขาดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่มีการเสริมทักษะการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การบริหารวิชาการไม่เกิดประโยชน์ยังขาดการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่นำข้อเสนอแนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปพัฒนาการบริหารงานบุคลากรให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสถานศึกษาไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพียงพอต่อความต้องการในการใช้งาน (วุฒิพันธ์ ปรีชาธิวัฒน์กุล, 2567) สอดคล้องกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ยังมีจุดอ่อน สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีฝนตกชุก อากาศชื้น ความไม่เสถียรของระบบไฟฟ้า การจ่ายกระแสไฟฟ้ายังส่งผลกระทบต่ออุปกรณ์เทคโนโลยี เกิดการชำรุดเสียหายอายุการใช้งานสั้นลง สถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกลมีวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566)

กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีโรงเรียน 11 โรงเรียนใน 3 ตำบลคือ ตำบลพบพระ ตำบลวาเล่ย์และตำบลรวมไทย สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามภูเขา นักเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ สถานศึกษาประสบปัญหาการเดินทางและระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ระบบการสื่อสารโทรคมนาคมหรือระบบ Network ต่าง ๆ ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ความสามารถของผู้เกี่ยวข้องมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่เหมาะสม อุปกรณ์มีจำกัดไม่เพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมวิชาการน้อย ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาระบบสารสนเทศ การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศผ่านอินเทอร์เน็ตไม่สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2566) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รวมทั้งบริบทของกลุ่มโรงเรียนที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ว่าปัจจุบันมีสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างไร มีปัญหาการบริหารตามขอบข่ายงานทั้ง 4 งานอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดประเด็นสภาพและปัญหาสำหรับการหาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิให้ได้แนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สถานศึกษาอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน ช่วยให้มีประโยชน์ต่อหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านแหล่งข้อมูล และด้านตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

3.1.1 กำหนดขอบเขตเนื้อหาตามภารกิจการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) มี 4 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป และผลการศึกษาของสมเกียรติ ดาสา (2565) ศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 มี 4 ขั้น (POLC Model) คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) แล้วบูรณาการเป็นเนื้อหาเพื่อใช้ในการวิจัย 4 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 การบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 การบริหารบุคคลในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานบริหารทั่วไปในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับ

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 แหล่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

3.1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 306 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 19 คน ครูผู้สอน จำนวน 287 คน

3.1.2.2 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ประสบการณ์การบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน มีคุณสมบัติด้านคุณวุฒิ วิทยฐานะและประสบการณ์ตามที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

3.1.3.1 สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.1.3.2 แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เป็นแบบผสม (Mixed-method research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ เก็บ(Survey research) ข้อมูลกับประชากรด้วยแบบสอบถาม มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568 รวม 306 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบ เป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน กำหนดความหมายของระดับสภาพการบริหาร ไว้ดังนี้

5 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบกำหนดคำตอบให้สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple response) มีขอบเขต 4 ด้าน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ตอบมีความเป็นอิสระสามารถเลือกคำตอบที่ตรงกับสภาพที่แท้จริงมากที่สุด

3. การสร้างและทดลองเครื่องมือ มีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 สังเคราะห์หาความสอดคล้องกำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างนิยามปฏิบัติการและตัวชี้วัด

3.2 สร้างข้อคำถามตามกรอบที่กำหนด ได้ข้อคำถามสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 40 ข้อ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 20 ข้อ

3.3 เสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ตรวจความถูกต้องการใช้ภาษา ความสอดคล้องกับเนื้อหาและความเหมาะสม ให้ข้อแนะนำเพื่อปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.4 นำร่างแบบสอบถามมาปรับปรุง เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คนประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกข้อ

3.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .959

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น เพื่อขออนุเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยการส่งมอบหนังสือต่อผู้บริหารสถานศึกษา แจกแบบสอบถาม ชี้แจงทำความเข้าใจและนัดหมายเก็บแบบสอบถามคืน และเดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบ จำนวน 306 ฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูปตามประเภทของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เพื่อเก็บข้อมูลแบบสามเส้าของข้อมูล (Triangulation Data) ใช้การเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

3. การสร้างและทดลองเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3.2 นำผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อที่ค่าร้อยละสูงที่สุดแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อ นำข้อมาสรุปอุปนัย เพื่อยกร่างเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตทั้ง 4 ด้าน

3.3 นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารยที่ปรึกษาเพื่อตรวจความถูกต้องการใช้ภาษา ความครอบคลุมและความสอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง

3.4 จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่ เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานขออนุเคราะห์กับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการส่วนตัว เสนอชื่อและขอหนังสือแต่งตั้งจากบัณฑิตวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ส่งหนังสือ แบบสัมภาษณ์ นัดหมายและดำเนินการตามกำหนด นำบันทึกผลการสัมภาษณ์มาตรวจความสมบูรณ์ถูกต้องเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์มาพิมพ์สรุปรวมรายด้านเรียงเป็นรายบุคคลแล้วสรุปอุปนัย วิเคราะห์ความสอดคล้องความคิดเห็นด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจง จัดลำดับตามความถี่ เสนอในรูปตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ อภิปรายใต้ตารางด้วยความเรียง

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนยุคใหม่ โดยรวม

ด้านที่	รายการ	สภาพการปฏิบัติ		แปลผล	ลำดับที่
		μ	σ		
1	การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21	4.23	0.34	มาก	2
2	การบริหารงานงบประมาณในศตวรรษที่ 21	4.17	0.35	มาก	3
3	การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21	4.25	0.32	มาก	1
4	การบริหารงานทั่วไปในศตวรรษที่ 21	4.13	0.38	มาก	4
	โดยรวม	**4.19**	**0.24**	**มาก**	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย โดยรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (μ = 4.19) เรียงค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำคือ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 (μ= 4.25) สูงที่สุด ส่วนการบริหารงานทั่วไปในศตวรรษที่ 21 (μ= 4.13) ต่ำที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรนำข้อมูลผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตามที่แผนปฏิบัติการประจำปีกำหนดเพื่อรายงานและพัฒนาวางแผนการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้ครอบคลุมขอบข่ายทั้ง 4 งาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพทั้งสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมในการนำไปใช้พัฒนาการบริหารการปฏิบัติงานร่วมกัน และจัดการเรียนการสอนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ผลการศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เรียงร้อยละรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการบริหารงานงบประมาณ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะความรู้ของบุคลากรมาพัฒนาโครงสร้างและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ได้เหมาะสม ร้อยละ 19.94 สูงที่สุด ส่วนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการบริหารงานบุคคล การส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยแก้ปัญหานักเรียนและความก้าวหน้าในวิชาชีพโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สูงสุด

รายด้าน

ด้านที่	สภาพปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุด	ร้อยละ	ลำดับที่
1	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกำหนดเป้าหมายงานวิชาการในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	12.09	3
2	การใช้ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะ ความรู้ของบุคลากรมาพัฒนาโครงสร้างและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ได้เหมาะสม	19.94	1
3	การส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยแก้ปัญหานักเรียนและความก้าวหน้าในวิชาชีพโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.94	4
4	การส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้ปกครองทราบอย่างถูกต้องสม่ำเสมอเป็นปัจจุบัน	19.61	2

ตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายด้านที่เป็นปัญหาสูงสุด 3 อันดับมีผลดังนี้

2.1 การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ปัญหาที่พบคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกำหนดเป้าหมายงานวิชาการในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ร้อยละ 12.09 สูงที่สุด รองลงมาคือ การจัดสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงภายในสถานศึกษา ร้อยละ 7.19 และการกำหนดสาระการเรียนรู้เทคโนโลยีในหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้ครบถ้วนชัดเจน ร้อยละ 6.86 ตามลำดับ

2.2 การบริหารงานงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ปัญหาที่พบคือ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะ ความรู้ของบุคลากรมาพัฒนาโครงสร้างและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ได้เหมาะสม ร้อยละ 19.94 สูงที่สุด รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตรวจสอบวิเคราะห์รายงานการใช้จ่ายและนำผลไปปรับปรุงแผนการบริหารงบประมาณสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ร้อยละ 7.85 และการกระจายอำนาจมอบหมายให้บุคลากรร่วมรับผิดชอบพัฒนาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลในศตวรรษที่ 21อย่างทั่วถึงเสมอภาค ร้อยละ 7.19 ตามลำดับ

2.3 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ปัญหาที่พบคือ การส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยแก้ปัญหานักเรียนและความก้าวหน้าวิชาชีพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ร้อยละ 4.90 สูงที่สุด รองลงมาคือ การแต่งตั้งบุคลากรให้รับผิดชอบ ดูแลรักษา ปรับปรุงและให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เหมาะสมชัดเจน ร้อยละ 1.63 และ การกำหนดเป้าหมาย วิธีการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานในศตวรรษที่ 21 ในแผนปฏิบัติการประจำปีสถานศึกษาอย่างชัดเจน ร้อยละ 1.31 ตามลำดับ

2.4 การบริหารงานทั่วไปในศตวรรษที่ 21 ปัญหาที่พบคือ การส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้ปกครองถูกต้องสม่ำเสมอเป็นปัจจุบัน ร้อยละ 19.61 สูงที่สุด รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีของ

สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ร้อยละ 18.30 และการพัฒนาเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสถานศึกษากับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและสถาบันอื่นอย่างเป็นระบบ ร้อยละ 17.32 ตามลำดับ

3. ผลการหาแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความถี่แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สูงสุดรายด้าน

ด้านที่	ข้อเสนอแนะรายด้านที่มีค่าความถี่สูงสุด	ความถี่
1	สถานศึกษาควรจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ด้วยการปฏิรูปหลักสูตรสู่ดิจิทัล (Digital Curriculum Transformation)	8
2	สถานศึกษาควรนำระบบสารสนเทศมาใช้กำกับ ติดตาม และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เน้นความโปร่งใส (Transparency) ตรวจสอบได้ (Accountability) ต่อสาธารณชนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์	9
3	สถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรมีการจัดทำ Digital ID Plan ที่มุ่งเน้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน	9
4	สถานศึกษาควรใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารที่หลากหลายและทันสมัย (Multi-channel Communication) สร้างสายสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ	8

ตารางที่ 3 พบว่า แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ด้วยการปฏิรูปหลักสูตรสู่ดิจิทัล (Digital Curriculum Transformation) มีการนำระบบสารสนเทศมาใช้กำกับ ติดตาม และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เน้นความโปร่งใส (Transparency) ตรวจสอบได้ (Accountability) ต่อสาธารณชนผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สนับสนุนให้บุคลากรมีการจัดทำ Digital ID Plan ที่มุ่งเน้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน และควรใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารที่หลากหลายและทันสมัย (Multi-channel Communication) สร้างสายสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะรายด้านมีผลที่ค่าความถี่สูงสุด ดังนี้

3.1 การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มีการปฏิรูปหลักสูตรสู่ดิจิทัล (Digital Curriculum Transformation) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (High-speed Broadband) ครอบคลุมพื้นที่เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล (Smart Learning Environment) และส่งเสริมการใช้ Platform บริหาร

จัดการในชั้นเรียนด้วยระบบสารสนเทศ (Data-Driven Instruction) เพื่อจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายตามลำดับ

3.2 การบริหารงานงบประมาณในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรนำระบบสารสนเทศมาใช้กำกับติดตาม รายงานการใช้จ่ายงบประมาณที่เน้นความโปร่งใส (Transparency) ตรวจสอบได้ (Accountability) ต่อสาธารณชนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใช้ซอฟต์แวร์บริหารจัดการพัสดุแบบรวมศูนย์ เพื่อลดความซ้ำซ้อน ประหยัดคุ้มค่าและช่วยในการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่มีประสิทธิภาพ และมีวิสัยทัศน์เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จัดทำแผนการบริหารงบประมาณและสารสนเทศงานการเงิน-พัสดุตามลำดับ

3.3 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรจัดทำ Digital ID Plan ที่มุ่งเน้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียนรู้ โดยจัดระบบสารสนเทศข้อมูลศักยภาพความเชี่ยวชาญบุคลากรเป็นรายบุคคลเพื่อมอบหมายภาระงานและส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพได้อย่างทั่วถึงเสมอภาค และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นฐานสร้างเครือข่ายครูด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเสมือน (Virtual PLC) เพื่อส่งเสริมสถานการณ์การปฏิบัติจริง ตามลำดับ

3.4 การบริหารงานทั่วไปในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาควรใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารหลากหลายและทันสมัย (Multi-channel Communication) มีสายสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่เผยแพร่ผลการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนและระดมทรัพยากรจากเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน และควรสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมากำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้และการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง (Virtual Learning Resource Platform) อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนให้มีการกำหนดเป็นนโยบายการวางแผน กำหนดเป็นวิสัยทัศน์การบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายที่ชัดเจน การกระจายอำนาจมอบหมายความรับผิดชอบตามขอบข่ายงานครอบคลุม จัดเป็นแผนภูมิโครงสร้างที่แสดงขอบข่าย หน้าที่ความรับผิดชอบ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงพัฒนาระบบการเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการสื่อสารสร้างความรู้ความเข้าใจถึงเป้าหมาย แนวทางปฏิบัติและภาพความสำเร็จในอนาคตที่สถานศึกษาต้องการรวมทั้งร่วมกันจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน การติดตามตรวจสอบ นิเทศและประเมินผลอย่างเป็นระบบที่ทุกฝ่ายรับรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง ตลอดจนมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของสมเกียรติ ดาสา (2565) กล่าวไว้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการ

บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (POLC Model) คือ การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดเป้าหมายและการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการและงานบริหารโรงเรียนอื่น เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงานและวิธีปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่องค์กรกำหนดไว้ การจัดองค์กร (Organizing) การจัดโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับนโยบาย แผนยุทธ์ศาสตร์การบริหารงานทั้ง 4 งาน โดยการมีส่วนร่วมของคณะทำงานให้เกิดการปฏิบัติตามแผน การมอบหมายงาน การประสานงาน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรให้เหมาะสมเพียงพอ การนำ (Leading) การจูงใจและการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการ อำนวยการและการประสานในการทำงาน และการควบคุม (Controlling) เพื่อกำหนดมาตรฐานการทำงาน มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งการนำผลไปใช้ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาการตัดสินใจการวางแผนการดำเนินงาน สอดคล้องกับการวิจัยของวนิดา ละออจิตร (2567) เรื่อง แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนสิงหวัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และการวิจัยของเกื้อกูล วะชุม (2567) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับประสิทธิผลของการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า โดยรวมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 บุคคลที่มีความสำคัญให้มีการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหาร การปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนคือ ผู้บริหารที่ต้องมีภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 มีความคิดสร้างสรรค์ มีรูปแบบการบริหารความเสี่ยง การทดลองนำสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอยู่เสมอ โดยการสื่อสาร สร้างการรับรู้ในเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันให้ทั่วถึง สอดคล้องกับ Ester, et al. (2020) กล่าวว่า ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ความสำคัญการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ในวิสัยทัศน์การทำงานร่วมกัน ร่วมกันคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ อย่างท้าทายอยู่เสมอ

ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า การบริหารงานงบประมาณในศตวรรษที่ 21 การใช้ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะ ความรู้บุคลากรมาพัฒนาโครงสร้างและการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ได้เหมาะสม สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จัดทำแผนบริหารงบประมาณและสารสนเทศงานการเงินพัสดุของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำหนดวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงบประมาณที่เน้นความโปร่งใสถูกต้อง ตรวจสอบได้ชัดเจน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประเมินผลการจัดสรรการใช้จ่ายงบประมาณในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มีการปฏิบัติต่ำที่สุด ทำให้บุคลากรที่ได้แต่งตั้งให้ทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานงบประมาณไม่สอดคล้องกับทักษะ ความรู้ของบุคลากร สอดคล้องกับการวิจัยของวรัชญ์ ดุลย์สุข (2565) เรื่อง การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน

เขต 2 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 การใช้โปรแกรมประยุกต์สำเร็จรูปที่ใช้ในการดำเนินงานการเงินและพัสดุไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานจริง ปัญหาสูงที่สุด เช่นกัน ดังนั้น ในการมอบหมาย แต่งตั้งและกระจายความรับผิดชอบในการบริหารงานงบประมาณ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการมีความรู้ ทักษะและความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Manmart (2002) ที่พบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานเกิดจากโครงสร้างพื้นฐานไม่มีประสิทธิภาพ งบประมาณมีจำกัด ความรู้พื้นฐานและทักษะของบุคลากรในการปฏิบัติงานมีไม่เพียงพอ

แนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 สถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรมีการจัดทำ Digital ID Plan ที่มุ่งเน้นนวัตกรรมพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสนับสนุนให้บุคลากรมีการจัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเป็นรายบุคคลจะช่วยให้เกิดการประเมินศักยภาพของตนเองที่มีอิทธิพลต่อการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้กับบุคลากรอย่างเต็มใจ ช่วยทำให้ปัญหาการนำเทคโนโลยีมาส่งเสริมในสถานศึกษามีการต่อต้านน้อยลง รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้เกิดผู้นำในกลุ่มของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของปรัชญาภรณ์ ชูหนูขาว (2567) เรื่อง การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 พบว่า แนวทางการบริหารบุคคล สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลบุคลากรแบบออนไลน์ มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เข้าถึงง่ายต่อการสืบค้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีวิทยฐานะสูงขึ้น และส่งเสริมให้เข้าอบรมตามแผน ID Plan เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจุบัน ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เต็มตามศักยภาพ สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Karakose (2021) ที่กล่าวไว้ว่าผู้อำนวยการโรงเรียนควรสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและการพัฒนาวิชาชีพที่ใช้เทคโนโลยีในโรงเรียน สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ดังนั้น ผู้บริหารต้องแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางดิจิทัล เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในการพัฒนาตนเองและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีอยู่เสมอ

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดให้มีโครงการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการปฏิบัติงานการบริหารทั่วไปแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการสำนักงาน การส่งเสริมเทคโนโลยีการศึกษาและงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้มีความรู้ มีทักษะในการสร้างแพลตฟอร์มเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการให้บริการแบบ One stop service แก่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้สามารถวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ฐานสมรรถนะดิจิทัลของพลเมืองในยุคดิจิทัล มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างปรับตัวและยืดหยุ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. กลุ่มโรงเรียนควรสร้างความร่วมมือต่อกันในการจัดกิจกรรมการเป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC: School as Learning Community) เพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร การปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสร้างความร่วมมือกันสร้างสื่อ พัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่ใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมและกำหนดนโยบายการนำเทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างแพลตฟอร์มเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สนับสนุนให้สร้างเครือข่ายของครูและผู้ปกครองออนไลน์เพื่อการสื่อสารแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน รวมทั้งการร่วมเสนอแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้เป็นผู้รู้ดิจิทัล เข้าใจการใช้และสร้างดิจิทัลเพื่อพัฒนาการบริหารในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งการมีศักยภาพเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสอนงานให้กับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแบบอย่างของผู้รู้เท่าทันสู่การเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล

4. ครูผู้สอนควรมีความตระหนักให้ความสำคัญและเปิดกว้างเพื่อเปิดรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการนำมาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยให้ความร่วมมือสนับสนุนการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์อย่างหลากหลายสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมการรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกด้านคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. ควรมีการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานบริหารทั่วไปในศตวรรษที่ 21 ที่มีประสิทธิผลต่อการบริหารสถานศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

เกื้อกูล วะชุม. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, 12*(47), 100–110.

นาตาซา ด้ามทอง. (2566). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

ปรัชญาภรณ์ ชูหนูขาว. (2567). *การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1* [สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 139*(ตอนพิเศษ 258 ง), 1–149.

วนิดา ละออจิตร. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มโรงเรียนสิงหวัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. *วารสารนอร์ทเทิร์นวิจัย, 10*(1), 1434–1448.

วรัชญ์ ดุลย์สุข. (2565). *การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2* [การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น].

วุฒิพันธ์ ปรีชาธิวัฒน์กุล. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนพื้นที่สูง เครือข่ายพัฒนาคุณภาพบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11*(8), 67–77.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเกียรติ ดาสา. (2565). *รูปแบบการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ].

สมหมาย อ่ำดอนกลอย. (2562). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7*(1), 1–7.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570*. กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษารักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลและนิติการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. พริกหวานกราฟฟิค.

Ester, V. L., et al. (2020). Determinants of 21st-century digital skills and 21st-century digital skills for workers: A systematic literature review. *SAGE Open, 10*(1), 1–14.

Karakose, T. (2021). Examining teachers' perspectives on school principals' digital leadership roles and technology capabilities during the COVID-19 pandemic. *Sustainability, 13*(23), Article 13448.

Manmart, L. (2002). *The impact of the Internet on schools of library and information technology on teachers' work at high school level* [Thesis, Memorial University of Newfoundland].

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Development Guidelines for the Management of Learner Development Activities in the Mae Sot–Tha Sai Luat School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 2

สมศักดิ์ ทองนาค[1*], สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์[2], สุรพงษ์ แสงสีมุข[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Somsak Thongnak [1], Supaporn Kittiratchadanon [2], Suraphong Saengseemuk [3]
[1,2,3] Northern College, Tak, Thailand
✉: * Paranimmitavasavatti.1994@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 5 July 2026; Revised: 21 July 2026; Accepted: 5 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา หาแนวทางพัฒนา และการประเมินการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ประชากรได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 176 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด- ท่าสายลวด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่เฉลี่ยสูงคือ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้าน ที่พบมากค่าร้อยละสูง คือ ปัญหา ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว คือ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน และ การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง แนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมการทำบันทึกข้อตกลงกับภาคเอกชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้น เพื่อระดมทรัพยากรนอกงบประมาณ และผู้บริหารควรสนับสนุนแพลตฟอร์มคลังสื่อแนะแนวอิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมแบบทดสอบบุคลิกภาพและ

วิดีโอสัมภาษณ์อาชีพในท้องถิ่นผลการประเมินการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ความเป็นไปได้และความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, กลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด

Abstract

This research aimed to investigate the current status and problems, establish development guidelines for the management of learner development activities in the Mae Sot–Tha Sai Luat School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 2. The population comprised 176 school administrators and teachers from the Mae Sot–Tha Sai Luat School Group, together with 9 experts. data were collected using questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings revealed that the overall implementation of student development activity management within the school group was at the highest level. When considered by dimension, the Learner Development Activities dimension achieved the highest mean score. Regarding management problems, the most frequently reported issues were found in the guidance activities dimension, particularly in coordinating collaborative activities with external agencies and organizing activities that promote students' self-awareness and self-understanding. To address these issues, the proposed development guidelines recommend that school administrators establish Memorandums of Understanding (MOUs) with local private-sector organizations and local administrative organizations to mobilize additional non-budgetary resources. Furthermore, administrators should support the development of an electronic guidance media repository that integrates personality assessments and video interviews featuring local occupations. The evaluation of the proposed development guidelines indicated that both their feasibility and appropriateness were at a high level.

Keywords: Learner Development Activities Management, Learner Development Activities, Mae Sot - Tha Sai Luat School Group

1. บทนำ

การที่สังคมและประเทศชาติจะความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า มีความทันสมัยทัดเทียมนานาประเทศได้นั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญหลายๆ ปัจจัย หนึ่งในนั้นคือปัจจัยทางด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชาติให้มีคุณภาพได้นั้น จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ โดยเน้นไปที่การศึกษาเนื่องจากการศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพและส่งผลให้ประเทศชาติบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบไป

แผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 (2561) มุ่งพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นผู้มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย และมีจิตสาธารณะ พร้อมรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้าน ตั้งแต่วัยเด็กจนตลอดช่วงชีวิต เพื่อสร้างพลเมืองที่มีสุขภาวะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านการดำเนินกิจกรรม 3 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของประเทศ

โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีจิตสาธารณะ และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมจริง อันนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย 3 ลักษณะ 1) กิจกรรมแนะแนว คือกิจกรรมจะที่ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถที่จะคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา สามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและด้านการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยให้ครูได้รู้จักและเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น นับว่าเป็นกิจกรรมที่คอยช่วยเหลือและให้คำปรึกษาผู้ปกครองเพื่อการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน 2) กิจกรรมนักเรียน คือกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การรู้จักการแก้ปัญหาและตัดสินใจที่เหมาะสม มีเหตุผล รวมถึงช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ กิจกรรมนักเรียน ประกอบไปด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร กิจกรรมชุมนุม ชมรม 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ คือกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้บำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความถนัดและสนใจในลักษณะจิตอาสา เพื่อแสดงถึงการรับผิดชอบคุณงามความดีการเสียสละต่อสังคมและความมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

กลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม และมีลักษณะเฉพาะด้านภูมิศาสตร์และสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในเขตชายแดน การบริหารงาน และการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ความยากลำบากในการสื่อสารเนื่องจากอุปสรรคทางภาษา โดยในงานวิจัยนี้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด - ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 และนำข้อมูลมาใช้เพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนของสถานศึกษา ให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การเรียนการสอน มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนให้สูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. เพื่อประเมินแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา 4 ด้าน ดังนี้ 1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2. กิจกรรมแนะแนว 3. กิจกรรมนักเรียน และ 4. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูผู้สอน จำนวน 176 คน รวมทั้งสิ้น 185 คน ในกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นกำหนดคำตอบให้เลือก (Checklist) ประกอบด้วย สถานภาพ ตำแหน่ง เพศ คุณวุฒิและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert's Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นแบบกำหนดข้อคำตอบให้เลือก (Multiple response) ได้มากกว่า 1 คำตอบในแต่ละด้าน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาและนิยามปฏิบัติการ

2. ยกร่างโครงสร้างแบบสอบถามโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

2.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบปรนัยกำหนดคำตอบเดียว (Checklist)

2.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามขอบเขตด้านเนื้อหา จำนวน 4 ด้าน

2.3 ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นแบบกำหนดข้อคำตอบให้เลือก (Multiple response) ได้มากกว่า 1 คำตอบ ตามขอบเขตด้านเนื้อหา จำนวน 4 ด้าน

3. วิเคราะห์นิยามปฏิบัติการเพื่อกำหนดตัวชี้วัดรายด้าน กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามรายด้าน เพื่อใช้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ตามขอบเขตด้านเนื้อหา 4 ด้าน ดังนี้

3.1 แบบสอบถามการบริหารและปัญหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ได้ร่างข้อคำถามตามของเขต 4 ด้าน คือ 1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2. แนวการจัดกิจกรรมแนะแนว 3. แนวการจัดกิจกรรมนักเรียน และ 4. แนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

4. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความถูกต้อง ของการใช้ภาษา ความสอดคล้องของคำถามกับจุดประสงค์และให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับใหม่เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม ด้วยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน กำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 ระดับ คือ สอดคล้อง =+1 ไม่แน่ใจ =0 และไม่เห็นด้วย =-1 โดยหาค่า IOC ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

6. นำผลการตรวจประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยการคำนวณเครื่องมือหาค่าร้อยละ เลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้น

ไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ทั้งหมด 60 ข้อ ผลการประเมินใช้ได้ คิดเป็นร้อยละ 100 ของข้อคำถามรายด้าน ซึ่งบางส่วนผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะไว้

7. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปปรับปรุงและจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับใหม่เพื่อนำไปทดลองใช้หาค่าความเชื่อมั่น

8. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด - แม่กาษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .961

9. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการแก้ไขปรับปรุงแล้วเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด จำนวน 176 ฉบับ หลังจากนั้นผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืนมา 176 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมจากประชากรทั้งหมดด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยของประชากร (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (σ) เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวมและรายด้าน สำหรับการแปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การแปลผลตามแนวทางของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ระยะที่ 2 การหาแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยการเลือกซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1. ผู้บริหารการศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน 2. อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน และ 3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาสาขาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ตามขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นแบบปลายเปิด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

2. นำผลการวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในขั้นตอนที่ 1 ที่มีสภาพการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสุดและปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดของแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อมาสรุปอุปนัยแล้วสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์รายด้าน ๆ ละ 1 ข้อ

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องการใช้ภาษา และความครอบคลุมด้านเนื้อหา นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

2. ส่งหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิถึงผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมโครงร่างสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์และแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาล่วงหน้า และขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้สัมภาษณ์

3. นัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์เพื่อกำหนดวันเวลา/สถานที่ในการสัมภาษณ์

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนด บันทึกข้อมูลด้วยตัวเอง

5. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำไปเขียนรายงานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่ และจัดลำดับความสำคัญ

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูกลุ่มโรงเรียนแม่สอด – ท่าสายลวด จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน เพื่อสอบถามสถานภาพทั่วไปของแหล่งข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ แบบประเมินเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเป็นประโยชน์ของแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert's Five Rating scale อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย

2. นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมเพื่อสร้างเป็นข้อคำถามในแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน

3. นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษาและความสอดคล้องกับเนื้อหา พร้อมให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบประเมินความเป็นประโยชน์ให้มีคุณภาพ

4. นำแบบประเมินความเป็นประโยชน์มาปรับปรุงและจัดพิมพ์ใหม่ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำแบบประเมินความเป็นประโยชน์ไปใช้เก็บข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าเฉลี่ยของประชากร (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (σ) ทั้งโดยรวมและรายด้าน จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง พร้อมแปลผลตามเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์กำหนดของบุญชม ศรีสะอาด (2560) ทั้งนี้ แนวทางที่พัฒนาขึ้นจะถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินความเป็นประโยชน์ เมื่อมีค่าเฉลี่ย (μ) ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ไม่เกิน 1.00

4. ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียน แม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล
		μ	σ	
1	ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.86	0.48	มากที่สุด
2	ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว	4.69	0.67	มากที่สุด
3	ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน	4.51	0.71	มากที่สุด
4	ด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	4.37	0.91	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.61**	**0.69**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า พบว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.61, σ =0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.86, σ = 0.48) รองลงมา คือ ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.69, σ = 0.67) ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.51, σ = 0.71) และด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ =4.37, σ =0.91) อยู่ในระดับต่ำที่สุด ตามลำดับ

ผลการศึกษาปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าร้อยละสูงสุดปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายด้าน

ด้าน	ปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุด	ร้อยละ	ลำดับ
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	โรงเรียนเชิญชวนผู้นำชุมชนร่วมจัดกิจกรรมเพียงบางส่วน	65.91	3
กิจกรรมแนะแนว	การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง	65.34	2
กิจกรรมนักเรียน	การจัดสถานที่และอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมนักเรียน	71.02	1
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	กิจกรรมนักเรียนการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน	57.95	4

จากตารางที่ 2 พบว่าปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เรียงจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านกิจกรรมนักเรียนสูงที่สุดรองลงมาคือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ดังนี้

ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือการสนับสนุนจากผู้บริหารและความพร้อมของภาคีเครือข่าย ครูควรเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการในพื้นที่ร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ และออกแบบกิจกรรมในรูปแบบโครงงานที่แก้ปัญหาจริงของชุมชน พร้อมเชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นสู่กิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนควรพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทรัพยากรจากโรงเรียนและเครือข่ายในพื้นที่ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูร่วมรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งความสำเร็จควรประเมินจากจำนวนเครือข่ายที่เข้าร่วม จำนวนกิจกรรมที่ดำเนินการตามแผน ระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนและความพึงพอใจของชุมชนต่อการดำเนินงานร่วมกัน

ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว ผู้บริหารควรพัฒนาแพลตฟอร์มคลังสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมสื่ออาชีพในชุมชน และวิดีโอเกี่ยวกับอาชีพในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการแนะแนวอย่างทั่วถึง โดยมีเงื่อนไขคือโรงเรียนมีระบบอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ดิจิทัลที่เพียงพอ รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและสถานประกอบการในพื้นที่ ครูควรใช้สื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ TikTok และ Facebook Page ของโรงเรียน ตลอดจนข้อมูลจากเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และด่านศุลกากรแม่สอด เพื่อเปิดโลกทัศน์ด้านอาชีพ และสื่อสารข้อมูลผ่านกลุ่ม Line หมู่บ้านในภาษาที่ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจ รวมถึงภาษาชาติพันธุ์ในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรสร้างเครือข่ายศิษย์เก่า และมีแอปพลิเคชันในการสื่อสารข้อมูลความถนัดของผู้เรียนกับผู้ปกครองแบบต่อเนื่อง พร้อมจัดอบรมผู้ปกครองเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้านการศึกษาศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี บุคลากร และเครือข่ายในพื้นที่ ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย ทั้งนี้ ความสำเร็จควรประเมินจากการใช้สื่อแนะแนวของครูและผู้เรียน จำนวนผู้ปกครองและเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรม ระดับความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการศึกษาหรือเส้นทางอาชีพที่สอดคล้องกับความถนัดและบริบทเชิงพื้นที่

ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทครอบครัว โดยปรับช่วงเวลาให้ยืดหยุ่นและลดผลกระทบต่อภาระของผู้ปกครอง ควรสนับสนุนงบประมาณ

ด้านการเดินทาง อาหารว่าง และพัฒนาศูนย์ฝึกลูกเสือหรือกิจกรรมเยาวชนระดับกลุ่มโรงเรียนเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจด้วยการรับรองชั่วโมงกิจกรรม หรือมอบเกียรติบัตรแก่สภานักเรียนที่มีผลงานโดดเด่น ครูควรพัฒนาห้องสภานักเรียนให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีเทคโนโลยีสนับสนุนการคิดและออกแบบโครงการรวมทั้งประยุกต์ใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชันเพื่อเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน โดยมีเงื่อนไขคือการสนับสนุนจากผู้บริหาร งบประมาณ และความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน ครูที่ปรึกษา และเครือข่ายชุมชน ตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน จำนวนกิจกรรมที่ดำเนินการ และระดับความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครอง

ด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ครูควรปรับบทบาทให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลกิจกรรมมากขึ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาบริบทชุมชน เรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์จริงผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับชุมชนของผู้เรียนรวมทั้งส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินกิจกรรมผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ครูควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับบุคคลต่างช่วงวัย เพื่อสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยมีเงื่อนไขคือความร่วมมือจากผู้บริหาร ชุมชน และภาคีเครือข่าย รวมถึงความพร้อมด้านทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของนักเรียน จำนวนกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

3. ผลการประเมินแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ตารางที่ 3 แสดงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ที่	รายการ	ความเป็นไปได้			ความเหมาะสม		
		μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
1	ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.47	0.84	มาก	4.64	0.69	มากที่สุด
2	ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว	4.41	0.85	มาก	4.55	0.74	มากที่สุด
3	ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน	4.48	0.67	มาก	4.55	0.61	มากที่สุด

4	ด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	4.49	0.78	มาก	4.51	0.74	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.46	0.79	มาก	4.56	0.70	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.46, σ = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ พบว่า ด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ อยู่ในระดับสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.49, σ = 0.78) รองลงมา คือ ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.48, σ = 0.67) และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.47, σ = 0.84) และด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.41, σ = 0.84) อยู่ในระดับต่ำที่สุด ตามลำดับ

ส่วนความเหมาะสมของแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากสุด (μ = 4.56, σ = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.64, σ = 0.69) รองลงมา คือ ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.55, σ = 0.74) ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.55, σ = 0.61) และด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.51, σ =0.74) อยู่ในระดับต่ำที่สุด ตามลำดับ

5. อภิปรายผล

1. สภาพพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีสภาพการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รองลงมา ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน และด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาในกลุ่มแม่สอด-ท่าสายลวดมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในตัวผู้เรียน ครูและผู้บริหารสามารถนำกระบวนการแนะแนวมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดกรองและส่งเสริมศักยภาพเด็กรายบุคคล ในขณะที่กิจกรรมนักเรียน เช่น ลูกเสือ ยุวกาชาด ชมรมต่าง ๆ ถูกใช้เป็นกลไกหลักในการสร้างระเบียบวินัยและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองดีในพื้นที่ชายแดน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านบริบทของพื้นที่ชายแดน ซึ่ง

การดำเนินกิจกรรมนอกสถานศึกษาต้องคำนึงถึงมาตรการด้านความปลอดภัย ระเบียบปฏิบัติ และข้อจำกัดในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ สถานศึกษาอาจให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนภายในโรงเรียนเป็นหลัก ส่งผลให้โอกาสในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ร่วมกับชุมชนมีน้อยกว่ากิจกรรมด้านอื่น ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับการศึกษาของกรกช กำเลิศกล้า (2569) ได้วิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามกระบวนการโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนสายน้ำวัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามกระบวนการโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับสาวิตรี ศรีวิเศษ (2566) ได้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาสังกัดเทศบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่าสภาพปัจจุบันการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า ด้านกิจกรรมนักเรียน ปัญหาที่พบสูงสุดคือ การจัดสถานที่และอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมนักเรียน อาจจะเป็นเพราะสถานศึกษาหลายแห่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งในด้านงบประมาณ พื้นที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ทำให้ไม่สามารถจัดสภาพแวดล้อมหรือเตรียมอุปกรณ์ได้เหมาะสมกับกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของปฐมาวดี พัฒนสิงห์ (2560) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์ สุราษฎร์ธานี ชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และการสนับสนุนจากโรงเรียน เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ด้านกิจกรรมแนะแนว ปัญหาที่พบสูงสุดคือ การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สะท้อนว่าผู้เรียนในปัจจุบันต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ส่งผลให้การค้นหาอัตลักษณ์ ความถนัด และการวางเป้าหมายชีวิตมีความซับซ้อนมากขึ้น ขณะที่สถานศึกษาอาจยังไม่สามารถจัดกิจกรรมแนะแนวที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับการศึกษาของปิยะภรณ์ พันธุวิทย์ (2567) ที่พบว่ากิจกรรมแนะแนวที่มุ่งส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเองช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงศักยภาพและสามารถวางแนวทางการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาที่พบสูงสุดคือ โรงเรียนเชิญชวนผู้นำชุมชนร่วมจัดกิจกรรมเพียงบางส่วน แม้โรงเรียนจะมีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมที่ตอบโจทย์พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยได้ดี แต่ความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ยังคงเป็นโจทย์ท้าทาย เนื่องด้วยบริบทของแม่

สอด-ท่าสายลวดเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมและมีความเคลื่อนไหวของประชากรสูง ส่งผลให้การสร้างความร่วมมือกับผู้นำชุมชนและการรักษาความต่อเนื่องของปราชญ์ชาวบ้านทำจึงอาจขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งข้อจำกัดด้านเวลา ภารกิจ และความพร้อมของแต่ละภาคส่วน ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร สอดคล้องกับการศึกษาของสุภาพร อุ่นเจริญ (2569) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยชุมชนควรมีบทบาทตั้งแต่การวางแผน สนับสนุนทรัพยากร ร่วมจัดกิจกรรม และติดตามประเมินผล ซึ่งจะทำให้โรงเรียนสามารถตอบสนองต่อบริบทของท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ปัญหาที่พบสูงสุดคือ กิจกรรมนักเรียนการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนยังทำงานในลักษณะแยกส่วน จากชุมชนและองค์กรภายนอก การขาดการประชาสัมพันธ์ผลงานนักเรียนที่ทำเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบ ทำให้ขาดแรงจูงใจและการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ รอดสุด (2569) ซึ่งศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือเกิดจากการมีช่องทางสื่อสารที่ชัดเจน การสร้างความไว้วางใจ การเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม และการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการสนับสนุนทรัพยากรและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมากขึ้น

2. แนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียน แม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผู้พบว่า

ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในพื้นที่สะท้อนถึงการบริหารแบบระดมทรัพยากร เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านงบประมาณรัฐ การนำปราชญ์ชาวบ้านและผู้ประกอบการในพื้นที่ท่าสายลวดเข้ามามีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่ช่วยลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่ยังเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุทธพงษ์ คำจันทร์ (2569) ได้ศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาระบบสนับสนุนการเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการ Partnership School พบว่า ความร่วมมือกับภาคเอกชนช่วยเพิ่มทรัพยากรทางการศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้ และทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองบริบทของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการมีภาคีเครือข่ายหลายฝ่ายร่วมกันวางแผนและดำเนินงาน ส่งผลให้การพัฒนาการศึกษามีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้านแนวการจัดกิจกรรมแนะแนว คือ การปรับตัวสู่ยุคดิจิทัลและการสื่อสารเชิงรุกข้อเสนอแนะด้านแนะแนวชี้ให้เห็นถึงการนำ เทคโนโลยีอุบัติใหม่ มาใช้แก้ปัญหาเชิงบริบท พื้นที่แม่สอดซึ่งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีความหลากหลายทางอาชีพสูง การใช้ TikTok, Facebook หรือวิดีโอสัมภาษณ์อาชีพในท้องถิ่น เช่น ด่านศุลกากร เป็นการลดช่องว่างทางการเรียนรู้โดยไม่ต้องเดินทาง การใช้ Line กลุ่มหมู่บ้านและ

การปรับแนวคิดผู้ปกครองผ่านการเยี่ยมบ้าน แสดงถึงการบริหารแบบเข้าถึงฐานราก เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ครอบคลุมการพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับธนวัฒน์ เจริญษา (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางดิจิทัลกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ระบุว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัล ควบคู่กับทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้และการแนะแนวจึงควรใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงาน ด้านแนวการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ เป็นแนวทางที่มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจกรรมนักเรียนทั้งในมิติของการจัดสรรทรัพยากร ลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และการส่งเสริมแรงจูงใจภายในของผู้เรียนผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดกิจกรรม นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความทันสมัย และตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับการศึกษาของสุพรรณี คะหาวงศ์ (2566) ที่เสนอไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องบริหารทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียน และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ซึ่งสะท้อนว่าแนวทางการบริหารกิจกรรมนักเรียนควรให้ความสำคัญกับการกระจายทรัพยากรและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง

ด้านแนวการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้นำและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีผ่านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมให้นักเรียนเปลี่ยนบทบาทจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมสู่การเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เช่น การปฏิบัติหน้าที่เป็นพิธีกรเยาวชนหรือฝ่ายประชาสัมพันธ์ในงานประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ การเผยแพร่ผลงานและกิจกรรมของนักเรียนผ่านหอกระจายข่าวของชุมชนและสื่อสังคมออนไลน์ ยังเป็นกลยุทธ์การสื่อสารเชิงบวกที่ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน พร้อมทั้งเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียนและความเชื่อมั่นของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ผลการศึกษาสอดคล้องกับข้อเสนอของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่เห็นว่าการให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม จะช่วยพัฒนาจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบ และภาวะผู้นำควบคู่กัน

3. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียน แม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า ด้านความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อระดมทรัพยากรนอกงบประมาณ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าในมุมมองของผู้ประเมินและผู้ปฏิบัติงานการพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบันอีกต่อไป

โดยเฉพาะในอำเภอแม่สอดซึ่งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่มีความพร้อมของภาคเอกชนสูง แนวทางการบริหารนี้จึงมีความเป็นไปได้สูงและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดกิจกรรมให้มีคุณภาพและทันสมัย การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนมีคุณภาพและสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้แนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียน แม่สอด-ท่าสายลวดมีความน่าเชื่อถือและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ส่งผลให้แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสมในการนำไปสู่การพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลวิจัยของนภัสรา นัดดากุล (2568) เรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ลำปาง ลำพูน พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนานโยบายหรือมาตรการสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารจัดการภายใต้บริบทพหุวัฒนธรรมของพื้นที่ชายแดน

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

2.1 สถานศึกษา ควรกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนการระดมทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้จากภายนอกในการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2 สถานศึกษา ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและภาคีเครือข่าย เพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดแนวทาง และปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

3.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการประชุม วางแผน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ และภาคีเครือข่ายในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนากิจกรรม ตลอดจนสนับสนุนการใช้พื้นที่ของสถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

3.2 ควรศึกษาและพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และนำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรควรปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้หรือผู้สั่งการไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวก และผู้สนับสนุนการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง และ ควรประยุกต์ใช้แนวคิด Design Thinking ในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาปัญหาจากบริบทจริงของชุมชน ร่วมกันออกแบบแนวทางแก้ไขและพัฒนานวัตกรรมหรือประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการนำแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในสถานศึกษา และประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน

2. ควรขยายการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นหรือสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่าง เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของแนวทางและเพิ่มความครอบคลุมขององค์ความรู้

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรกช กำเลิศกล้า. (2569). แนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามกระบวนการโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนสายน้ำวัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *วารสาร มมร ล้านนาวิชาการ, 15*(1), 49–61. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/mbulncjournal/article/view/284580/183192

ปฐมาวดี พัฒนสิงห์. (2560). การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์ สุราษฎร์ธานี. *วารสารนวัตกรรมทางการศึกษา, 17*(1), 57–64. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/article/view/96226

ธนวัฒน์ เจริญษา. (2563). ความฉลาดทางดิจิทัลกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 3*(2), 21–29. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ivebjournal/article/view/245251/166618

นภัสรา นัดดากุล. (2568). การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. *วารสารปัญญา, 32*(2), 117–129. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/285165

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ปิยะภรณ์ พันธุวิทย์. (2567). การพัฒนากิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตที่ส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 14*(1), 247–261. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/var/article/view/269781

ยุทธพงษ์ คำจันทร์. (2569). ความร่วมมือของรัฐและเอกชนกับการจัดระบบสนับสนุนการเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนา: กรณีศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 6*(2), 1–16. https://doi.org/10.60027/iarj.2026.e290101

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 135*(82 ก), 1–71.

วิลาวัลย์ รอดสุด. (2569). ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเขาเฒ่า จังหวัดพังงา. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4*(2), 1419–1428. https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/article/view/6825/5221

สาวิตรี ศรีวิเศษ. (2566). *การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาสังกัดเทศบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.* บริษัท เซ็นจูรี่ จำกัด.

สุภาพร อุ่นเจริญ. (2569). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. *วารสารรัฐศาสตร์สาส์น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5*(1), 37–45.

สุพรรณี คะหาวงศ์. (2566). ความเหลื่อมล้ำของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 3*(2), 29–38. https://doi.org/10.14456/edubru.2023.14

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

การศึกษารูปแบบและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

A Study of Patterns and Strategic Logics of Community Development Initiatives by Private Business Organizations in Thailand

ภาณุพงษ์ ณาภูมิ[1*]

[1]ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

Bhanupong Nabhumi[1]
[1]Small and Medium Enterprise Development Bank of Thailand, Bangkok, Thailand
✉: * bhanupong.nab@smebank.co.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 5 July 2026; Revised: 22 July 2026; Accepted: 29 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและลักษณะร่วมสมัยของงานพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย 2) วิเคราะห์รูปแบบของงานพัฒนาชุมชนดังกล่าว และ 3) สังเคราะห์ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบงานพัฒนาชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เอกสารเป็นแหล่งข้อมูลหลัก คัดเลือกเอกสารแบบเจาะจงที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2561–2569 จำนวน 50 รายการ ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการภาษาไทย 15 รายการ บทความวิจัยและบทความวิชาการต่างประเทศ 10 รายการ รายงานองค์กรธุรกิจเอกชน 20 รายการ และเอกสารมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติ 5 รายการ ผู้วิจัยประเมินคุณภาพเอกสารด้านความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ความชัดเจนของวิธีได้มาซึ่งข้อมูล ความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับ และความเสี่ยงจากอคติของผู้จัดทำ พร้อมจำแนกระดับหลักฐานเพื่อแยกข้อมูลที่องค์กรรายงานเองออกจากผลลัพธ์ที่มีหลักฐานอิสระสนับสนุน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ การให้รหัส และการสังเคราะห์แก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า งานพัฒนาชุมชนปรากฏเป็นรูปแบบร่วมสมัยที่ซ้อนทับกัน มิใช่ลำดับพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ โดยจำแนกได้ 8 รูปแบบ ได้แก่ การให้และการสงเคราะห์ อาสาสมัครพนักงาน ชุมชนสัมพันธ์ การลดผลกระทบและจัดการความเสี่ยง การพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า การใช้ความสามารถหลักขององค์กร และหุ้นส่วนการพัฒนา รูปแบบดังกล่าวสัมพันธ์กับตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ 8 มิติ ได้แก่ ภาพลักษณ์ ความไว้วางใจ ความชอบธรรม การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน การลดความเสี่ยง การสร้างคุณค่าร่วม ความยั่งยืนและ

การเปิดเผยข้อมูล และการใช้ความสามารถหลักขององค์กร องค์ความรู้ใหม่ คือ โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบท ซึ่งเชื่อมโยงบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ โดยพิจารณาคุณภาพของหลักฐานร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษาจำกัดอยู่ที่เอกสารในช่วงเวลาดังกล่าว มีรายงานองค์กรที่ผู้จัดทำเลือกเปิดเผยข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของชุดข้อมูล และไม่ได้เก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชน ผลการวิจัยจึงอธิบายแบบแผนที่ปรากฏในเอกสารและไม่ยืนยันผลกระทบต่อชุมชนของทุกกรณีโดยตรง

คำสำคัญ : งานพัฒนาชุมชน, องค์กรธุรกิจเอกชน, ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์, ความรับผิดชอบต่อสังคม, ความยั่งยืน

Abstract

This study aimed to 1) examine the context and contemporary characteristics of community development initiatives undertaken by private business organizations in Thailand, 2) analyze the patterns of these initiatives, and 3) synthesize the strategic logics underlying those patterns. A qualitative documentary approach was employed. Fifty documents published between 2018 and 2026 were purposively selected, comprising 15 Thai academic and research articles, 10 international academic and research articles, 20 corporate reports, and 5 standards or guideline documents. Document quality was appraised in terms of source credibility, transparency of data generation, traceability, and risk of producer bias. Evidence levels were also classified to distinguish corporate self-reports from outcomes supported by independent evidence. Data were analyzed through qualitative content analysis, coding, and thematic synthesis. The findings showed that community development initiatives appeared as overlapping contemporary patterns rather than a linear historical progression. Eight patterns were identified: philanthropy and charitable support, employee volunteering, community relations, impact mitigation and risk management, livelihood and local economic development, value chain development, the use of core organizational competencies, and development partnerships. These patterns were associated with eight strategic logics: corporate image, trust, legitimacy, social license to operate, risk reduction, shared value creation, sustainability and disclosure, and the use of core organizational competencies. The study proposes the Pattern–Logic–Context Model, linking business context, activity patterns, and strategic logics while considering evidence quality. However, the study was limited to documents from the specified period, included corporate reports containing selectively disclosed information, and did not collect field data from communities. The findings therefore describe patterns evident in the selected documents and do not directly verify community impacts in every case.

Keywords: Community development, Private business organizations, Strategic logics, Corporate social responsibility, Sustainability

1. บทนำ

ภาคธุรกิจเอกชนในปัจจุบันมีบทบาทต่อสังคมมากกว่าการผลิตสินค้า การให้บริการ และการสร้างผลกำไรทางเศรษฐกิจ องค์กรธุรกิจต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน สิ่งแวดล้อม ผู้บริโภค พนักงาน คู่ค้า และผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้งานความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) พัฒนาไปจากการให้ความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว ไปสู่การดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ขององค์กร ความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสีย การจัดการความเสี่ยง และเป้าหมายด้านความยั่งยืนรวมถึงการ

ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (Environmental, Social and Governance: ESG) งานวิจัยร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงยุทธศาสตร์สามารถสร้างคุณค่าต่อองค์กรผ่านกลไกหลายด้าน ได้แก่ ชื่อเสียงขององค์กร การตอบสนองของผู้มีส่วนได้เสีย การลดความเสี่ยง และการเสริมสร้างความสามารถด้านนวัตกรรม (Vishwanathan et al., 2020) ขณะเดียวกัน การสร้างแบบจำลองธุรกิจเพื่อความยั่งยืนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในฐานะผู้ร่วมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มิใช่เป็นเพียงผู้รับผลจากการดำเนินธุรกิจเท่านั้น (Attanasio et al., 2022)

ในบริบทของประเทศไทยองค์กรธุรกิจเอกชนดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหลายรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนการศึกษา การส่งเสริมสุขภาวะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการทำงานกับชุมชนรอบพื้นที่ประกอบการ งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ความเข้าใจของชุมชนต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของชุมชนต่อกิจกรรมที่บริษัทดำเนินการ (Pakdeepinit et al., 2026) ขณะที่งานศึกษาในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัญหาสำคัญของการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัท ได้แก่ การขาดการประสานงานระหว่างบริษัทกับชุมชน การจัดกิจกรรมที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ (ทัศไนย์ ขอนสี และ นพวรรณ วิเศษสินธุ์, 2567) ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า งานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจเอกชนมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ แต่เป็นกระบวนการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ การรับฟัง และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจเอกชนไทยยังมีข้อจำกัดสำคัญ งานศึกษาจำนวนมากมักอธิบายว่าองค์กรดำเนินกิจกรรมด้านใด เช่น การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม หรืออาชีพ แต่ยังอธิบายไม่เพียงพอว่า เหตุใดองค์กรจึงเลือกดำเนินกิจกรรมในรูปแบบนั้น และรูปแบบดังกล่าวสัมพันธ์กับลักษณะของธุรกิจอย่างไร ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อพื้นที่อาจให้ความสำคัญกับการลดความขัดแย้ง การสร้างความไว้วางใจ และการได้รับการยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน (Lindman et al., 2020) ส่วนธุรกิจที่เชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานอาจให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ผลิต คู่ค้า หรือชุมชนฐานราก เพื่อสร้างคุณค่าร่วมระหว่างธุรกิจกับสังคม (Taghipour et al., 2022) นอกจากนี้ งานวิจัยในตลาดทุนไทยยังแสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบด้านชุมชนและสินค้าเกี่ยวข้องกับมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียน ซึ่งสะท้อนว่ามิติทางสังคมและชุมชนเริ่มมีความสำคัญต่อการประเมินคุณค่าของธุรกิจมากขึ้น (เจณิสตา มะละกา และคณะ, 2567) เมื่อสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกแนวทางการศึกษาได้ 3 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ 1) งานที่มุ่งจำแนกประเภทกิจกรรมเพื่อสังคม 2) งานที่ศึกษาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความชอบธรรม และการยอมรับระหว่างองค์กรกับชุมชน และ 3) งานที่เชื่อมโยงความรับผิดชอบต่อสังคมกับกลยุทธ์ ผู้มีส่วนได้เสีย ห่วงโซ่คุณค่า และความยั่งยืน (Attanasio et al., 2022; Lindman et al., 2020; Taghipour et al., 2022; Vishwanathan et al., 2020) อย่างไรก็ดี ยังขาดการสังเคราะห์ที่เชื่อมโยงบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ และคุณภาพของหลักฐานไว้ในกรอบการวิเคราะห์เดียวกัน อีกทั้งข้อมูลจากรายงานองค์กรส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลที่องค์กรเลือกเปิดเผยเอง จึงเหมาะสำหรับ

วิเคราะห์กิจกรรม เป้าหมาย และเหตุผลที่องค์กรสื่อสาร แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับยืนยันผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน โดยปราศจากหลักฐานอิสระ ด้วยเหตุนี้ การจัดหมวดงานพัฒนาชุมชนโดยพิจารณาเพียงประเภทกิจกรรมจึงอาจไม่เพียงพอต่อการอธิบายรูปแบบร่วมสมัย บริบท และเหตุผลเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนไทย

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งสังเคราะห์รูปแบบร่วมสมัยและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนไทยโดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ 4 มิติ ได้แก่ 1) บริบทธุรกิจ 2) รูปแบบของกิจกรรม 3) เหตุผลหรือตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังการดำเนินงาน และ 4) คุณภาพและที่มาของหลักฐาน การศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยให้เข้าใจว่า งานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจเอกชนไทยมิได้เกิดจากตรรกะเดียว หากแต่ประกอบด้วยตรรกะหลายแบบ เช่น การให้และการช่วยเหลือ การสร้างชื่อเสียง การรักษาความชอบธรรม การลดความเสี่ยง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การใช้ความสามารถหลักขององค์กร และการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม การสังเคราะห์ดังกล่าวจะช่วยยกระดับความเข้าใจจากการมองงานเพื่อสังคมในฐานะกิจกรรมรายครั้ง ไปสู่การมองงานพัฒนาชุมชนในฐานะกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงธุรกิจ ชุมชน และความยั่งยืนเข้าด้วยกัน คุณูปการสำคัญของการศึกษานี้ คือ การเสนอกรอบวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ ภายใต้เงื่อนไขด้านคุณภาพและที่มาของหลักฐาน โดยไม่ถือว่าข้อมูลที่องค์กรประกาศเป็นหลักฐานยืนยันผลกระทบต่อชุมชนโดยอัตโนมัติอันจะนำไปสู่การสร้างกรอบความรู้สำหรับอธิบายบทบาทขององค์กรธุรกิจเอกชนในงานพัฒนาชุมชนไทยได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและลักษณะร่วมสมัยของงานพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของงานพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

3. เพื่อสังเคราะห์ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบงานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เอกสารเป็นแหล่งข้อมูลหลัก มุ่งศึกษาบริบทและลักษณะร่วมสมัย รูปแบบ และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและการสังเคราะห์แก่นสาระ เพื่อจำแนกรูปแบบกิจกรรม วิเคราะห์เหตุผลที่ปรากฏในเอกสาร และเปรียบเทียบความเชื่อมโยงระหว่างบริบทธุรกิจ รูปแบบงานพัฒนาชุมชน และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ

หน่วยข้อมูลของการวิจัย คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ชุมชนสัมพันธ์ การสร้างคุณค่าร่วม และการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลขององค์กรธุรกิจ

เอกชนในประเทศไทย ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารแบบเจาะจงที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2561–2569 จำนวน 50 รายการ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงรายละเอียดการคัดเลือกเอกสารที่ใช้ศึกษา

กลุ่มเอกสาร	จำนวน	บทบาทในการวิเคราะห์
บทความวิจัยและบทความวิชาการภาษาไทย	15 รายการ	วิเคราะห์บริบทและรูปแบบงานพัฒนาชุมชนในประเทศไทย
บทความวิจัยและบทความวิชาการต่างประเทศ	10 รายการ	ใช้เป็นฐานแนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงยุทธศาสตร์ ผู้มีส่วนได้เสีย ความชอบธรรม การสร้างคุณค่าร่วม และความยั่งยืน
รายงานความยั่งยืน รายงานประจำปี หรือแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีขององค์กรธุรกิจเอกชน	20 รายการ	วิเคราะห์กิจกรรม เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่องค์กรเปิดเผยในแต่ละหมวดธุรกิจ
เอกสารมาตรฐาน แนวปฏิบัติ หรือคู่มือที่เกี่ยวข้อง	5 รายการ	ใช้ประกอบการตีความเชิงหลักการและบริบทสถาบัน

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก

ผู้วิจัยกำหนดรหัสเอกสารตามประเภทของแหล่งข้อมูล ได้แก่ TH-A01–TH-A15 สำหรับบทความวิจัยและบทความวิชาการภาษาไทย INT-A01–INT-A10 สำหรับบทความวิจัยและบทความวิชาการต่างประเทศ ORG-R01–ORG-R20 สำหรับรายงานองค์กรธุรกิจเอกชน และ STD-G01–STD-G05 สำหรับเอกสารมาตรฐาน แนวปฏิบัติ หรือคู่มือ รหัสดังกล่าวใช้ในการสกัดข้อมูล การให้รหัสเชิงเนื้อหา และการจัดทำเมทริกซ์เปรียบเทียบข้ามกรณี เพื่อให้สามารถติดตามความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลต้นทาง การจัดหมวดหมู่ และข้อค้นพบได้ โดยผู้วิจัยจัดเก็บตารางสกัดข้อมูล คู่มือรหัส และเมทริกซ์การวิเคราะห์ฉบับเต็มไว้เป็นร่องรอยของกระบวนการวิเคราะห์

การสืบค้นเอกสารดำเนินการจาก ThaiJO, ThaiLIS, Google Scholar, Scopus ฐานข้อมูลวารสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ทางการขององค์กรธุรกิจในส่วนของรายงานประจำปี รายงานความยั่งยืน และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี การสืบค้นครอบคลุมเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระหว่างวันที่ 4 เมษายน 2569 ถึง 30 มิถุนายน 2569 โดยใช้คำค้น เช่น ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ งานพัฒนาชุมชน ชุมชนสัมพันธ์ การสร้างคุณค่าร่วม ผู้มีส่วนได้เสีย ความยั่งยืน สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล รวมถึงคำภาษาอังกฤษ ได้แก่ corporate social responsibility, community development, community relations, stakeholder engagement, creating shared value, strategic corporate social responsibility, social license to operate, environmental, social and governance และ sustainability ทั้งในรูปคำเดี่ยวและคำผสมด้วยตัวเชื่อม AND และ OR

เกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ 1) เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2561–2569 2) เกี่ยวข้องกับองค์กรธุรกิจเอกชนที่ดำเนินงานในประเทศไทย 3) มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนสัมพันธ์ การสร้าง

คุณค่าร่วม หรือความยั่งยืน 4) มีรายละเอียดเพียงพอให้วิเคราะห์กิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย เป้าหมายหรือเหตุผล และความเชื่อมโยงกับบริบทธุรกิจ และ 5) สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ ส่วนเกณฑ์การคัดออก ได้แก่ ข่าวประชาสัมพันธ์ทั่วไป เอกสารที่มีข้อมูลเพียงผิวเผิน เอกสารซ้ำ เอกสารที่ไม่มีรายละเอียดเชิงกระบวนการ เอกสารที่ไม่สามารถเข้าถึงฉบับเต็ม และเอกสารที่ไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ กระบวนการคัดกรองเริ่มจากเอกสาร 128 รายการ คัดออกจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ และความซ้ำซ้อน 46 รายการ เหลืออ่านฉบับเต็ม 82 รายการ จากนั้นคัดออกอีก 32 รายการ จึงเหลือเอกสารที่ใช้วิเคราะห์ 50 รายการ

ผู้วิจัยประเมินคุณภาพและความเสี่ยงด้านอคติของเอกสารตามเกณฑ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำและแหล่งเผยแพร่ 2) ความชัดเจนของวิธีได้มาซึ่งข้อมูล 3) ความสมบูรณ์และความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับ และ 4) ความเสี่ยงจากผลประโยชน์หรือการเลือกนำเสนอข้อมูลเฉพาะด้าน เอกสารที่ไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอถูกคัดออก ส่วนเอกสารที่มีข้อจำกัดด้านความครบถ้วนหรือมีความเสี่ยงจากการเลือกนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการตีความตามระดับความน่าเชื่อถือของหลักฐาน รายงานองค์กรถูกพิจารณาเป็นวรรณกรรมสีเทาและใช้เพื่อวิเคราะห์กิจกรรม เป้าหมาย และตรรกะที่องค์กรประกาศหรือสื่อสาร แต่ข้อมูลดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน จึงต้องพิจารณาร่วมกับข้อมูลจากชุมชน บทความวิจัย หรือหลักฐานจากแหล่งข้อมูลอิสระ

เพื่อแยกสถานะของหลักฐาน ผู้วิจัยกำหนดรหัสประกอบ 3 ประเภท ได้แก่ E1 ข้อมูลกิจกรรม ผลผลิต หรือผลลัพธ์ที่องค์กรรายงานเอง E2 ข้อมูลผลลัพธ์ที่มีบทความวิจัย ข้อมูลจากชุมชน หรือแหล่งข้อมูลอิสระสนับสนุน และ E3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัด ความขัดแย้ง ข้อร้องเรียน ผลกระทบด้านลบ หรือผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การจำแนกดังกล่าวช่วยป้องกันการตีความว่าสิ่งที่องค์กรประกาศเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงโดยอัตโนมัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลเอกสารและตารางสกัดข้อมูล ซึ่งครอบคลุม 5 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปและรายละเอียดการสืบค้น 2) ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรและหมวดธุรกิจ 3) รูปแบบงานพัฒนาชุมชน กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่เอกสารระบุ 4) ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ และ 5) คุณภาพแหล่งข้อมูล ประเภทหลักฐาน E1–E3 ข้อจำกัด และข้อมูลที่ไม่ปรากฏ

กรอบการให้รหัสพัฒนาจากวัตถุประสงค์การวิจัยและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงยุทธศาสตร์ ผู้มีส่วนได้เสีย ความชอบธรรม การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน การสร้างคุณค่าร่วม และความยั่งยืน ร่วมกับการเปิดรับรหัสที่เกิดจากข้อมูล ผู้วิจัยทดลองใช้กรอบรหัสกับเอกสารตัวแทนจากทั้ง 4 กลุ่ม แล้วปรับนิยาม เกณฑ์การรวม–แยก และตัวอย่างข้อความก่อนใช้กับเอกสารทั้งหมด การให้รหัสแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) รหัสรูปแบบกิจกรรม 2) รหัสตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ และ 3) รหัสบริบทธุรกิจ จากนั้นจัดกลุ่มรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันและใช้เมทริกซ์เปรียบเทียบข้ามกรณีเพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบ

การให้รหัสพิจารณาจากเนื้อหาและบริบทของข้อความ มิใช่ชื่อโครงการหรือคำที่องค์กรใช้เพียงอย่างเดียว เช่น กิจกรรมที่พัฒนาทักษะเกษตรกร มาตรฐานการผลิต และเชื่อมผลิตผลเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทาน อาจได้รับรหัสการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า และการสร้างคุณค่าร่วม เมื่อปรากฏทั้งประโยชน์ต่อชุมชนและความเชื่อมโยงกับธุรกิจ ส่วนการมอบเงินหรือสิ่งของเฉพาะครั้งจะจัดเป็นการให้และการสงเคราะห์ ทั้งนี้ การตีความตรรกะเชิง

ยุทธศาสตร์กระทำเมื่อมีข้อความเกี่ยวกับเป้าหมาย เหตุผล ผู้มีส่วนได้เสีย หรือความเชื่อมโยงกับกลยุทธ์รองรับเท่านั้น

ผู้วิจัยเป็นผู้สืบค้น สกัดข้อมูล และให้รหัสหลักเพียงคนเดียว จึงไม่ได้คำนวณค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ให้รหัส แต่ลดความคลาดเคลื่อนด้วยการอ่านและให้รหัสซ้ำ ตรวจสอบกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ทบทวนกรณีที่จัดหมวดหมู่ไม่ชัดเจน และอภิปรายผลการจัดหมวดกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาชุมชน หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าเชิงเอกสาร โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากบทความวิชาการ รายงานองค์กร และเอกสารมาตรฐาน รวมทั้งตรวจสอบกรณีที่ไม่สอดคล้องกับแบบแผนหลัก เช่น การมีส่วนร่วมที่จำกัด ข้อร้องเรียน ความขัดแย้ง และกรณีที่ไม่ปรากฏผลลัพธ์ระยะยาว

กรณีเอกสารไม่ระบุเป้าหมาย ผลลัพธ์ ระยะเวลา วิธีประเมิน หรือข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยบันทึกว่า “ไม่ปรากฏข้อมูล” และไม่อนุมานข้อมูลเพิ่มเติม การวิจัยครั้งนี้ไม่ใช้สถิติอนุมาน ไม่ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ และไม่คำนวณขนาดผล เนื่องจากมุ่งจำแนกและสังเคราะห์แบบแผนเชิงคุณภาพ ส่วนความถี่ที่ปรากฏใช้ประกอบการอธิบายแนวโน้มเท่านั้น มิได้ใช้ยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

การวิจัยใช้เอกสารที่เผยแพร่ต่อสาธารณะและไม่เก็บข้อมูลจากบุคคลโดยตรง ผู้วิจัยจึงดำเนินการตามหลักจริยธรรมทางวิชาการ โดยอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างครบถ้วน ไม่บิดเบือนสาระจากเอกสารต้นทาง แยกข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารออกจากการตีความของผู้วิจัย และไม่นำข้อความเชิงประชาสัมพันธ์ขององค์กรไปยืนยันผลกระทบต่อชุมชนโดยไม่มีหลักฐานอิสระสนับสนุน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย” ใช้เอกสารที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน 50 รายการ ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการภาษาไทย บทความวิจัยและบทความวิชาการต่างประเทศ รายงานองค์กรธุรกิจเอกชน และเอกสารมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. บริบทและรูปแบบร่วมสมัยของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า งานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทยปรากฏเป็นรูปแบบร่วมสมัยหลายลักษณะที่ดำรงอยู่และซ้อนทับกัน มิได้เรียงลำดับเป็นขั้นหรือแทนที่กันตามช่วงเวลา รูปแบบที่ปรากฏครอบคลุมตั้งแต่การให้และการสงเคราะห์ งานชุมชนสัมพันธ์และการจัดการผลกระทบ การพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจฐานราก ไปจนถึงการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับความสามารถหลักกลยุทธ์องค์กร และเป้าหมายด้านความยั่งยืน องค์กรธุรกิจหนึ่งแห่งจึงอาจดำเนินงานหลายรูปแบบควบคู่กันตามประเด็นปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ

การเปรียบเทียบข้ามหมวดธุรกิจพบแบบแผนความเชื่อมโยงระหว่างบริบทธุรกิจกับลักษณะงานพัฒนาชุมชน ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน เช่น พลังงาน

อุตสาหกรรมการผลิต นิคมอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ และโครงสร้างพื้นฐาน มักให้ความสำคัญกับชุมชนสัมพันธ์ การรับฟังความคิดเห็น การลดผลกระทบ การจัดการข้อร้องเรียน และการสร้างความไว้วางใจ ขณะที่ธุรกิจที่มีความรู้ บริการ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น ธนาคาร โทรคมนาคม เทคโนโลยี สุขภาพ และค้าปลีก มักนำความรู้ บริการ เครือข่าย ช่องทางตลาด หรือความสามารถหลักขององค์กรมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาชุมชน ส่วนธุรกิจอาหาร เกษตร และค้าปลีกมักเชื่อมโยงงานพัฒนาชุมชนกับเกษตรกร ผู้ผลิตฐานราก คู่ค้า ตลาด และห่วงโซ่อุปทาน

อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงงานพัฒนาชุมชนกับกลยุทธ์หรือความยั่งยืนมิได้หมายความว่ารูปแบบการให้และการช่วยเหลือเฉพาะหน้ายุติลง องค์กรธุรกิจยังคงใช้รูปแบบดังกล่าวควบคู่กับงานระยะยาวตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ข้อค้นพบจึงสะท้อนความหลากหลายและการซ้อนทับของรูปแบบร่วมสมัยมากกว่าการแสดงพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนไทย

2. รูปแบบของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า งานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทยสามารถจำแนกได้เป็น 8 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การให้และการสงเคราะห์ 2) อาสาสมัครพนักงาน 3) ชุมชนสัมพันธ์ 4) การลดผลกระทบและจัดการความเสี่ยง 5) การพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน 6) การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า 7) การใช้ความสามารถหลักขององค์กร และ 8) หุ้นส่วนการพัฒนา รูปแบบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า งานพัฒนาชุมชนของภาคธุรกิจมิได้จำกัดอยู่เฉพาะกิจกรรมบริจาคหรือกิจกรรมเพื่อภาพลักษณ์ แต่ครอบคลุมตั้งแต่การสนับสนุนขั้นพื้นฐานไปจนถึงการสร้างระบบความร่วมมือเพื่อความยั่งยืน

ตารางที่ 2 นิยามเชิงปฏิบัติการและหลักฐานประกอบรูปแบบงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

รหัสและรูปแบบ	นิยามเชิงปฏิบัติการและเกณฑ์การจำแนก	ตัวอย่างรหัสเอกสาร
F1 การให้และการสงเคราะห์	การบริจาคหรือให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า โดยไม่ปรากฏกระบวนการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น เงิน สิ่งของ ทุนการศึกษา และการช่วยเหลือภัยพิบัติ	TH-A06, TH-A10, ORG-R01, ORG-R10, ORG-R13
F2 อาสาสมัครพนักงาน	กิจกรรมที่พนักงานมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ เช่น จิตอาสาปลูกป่า หรือพัฒนาสถานที่สาธารณะ มิใช่เพียงการสนับสนุนงบประมาณหรือสิ่งของ	ORG-R01–ORG-R06
F3 ชุมชนสัมพันธ์	กระบวนการสื่อสาร รับฟังความคิดเห็น หรือทำงานร่วมกับชุมชนรอบพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งสร้างหรือรักษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชน	TH-A01, TH-A04, TH-A05, ORG-R01–ORG-R06
F4 การลดผลกระทบและจัดการความเสี่ยง	กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการลดหรือจัดการผลกระทบจากธุรกิจ เช่น สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัย ข้อร้องเรียน และความเสี่ยงต่อชุมชน	TH-A01, TH-A04, TH-A05, ORG-R01–ORG-R06

รหัสและรูปแบบ	นิยามเชิงปฏิบัติการและเกณฑ์การจำแนก	ตัวอย่างรหัสเอกสาร
F5 การพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน	การพัฒนาทักษะ ผลิตภัณฑ์ การประกอบการ รายได้ หรือตลาด โดยไม่รวมการมอบอุปกรณ์ประกอบอาชีพเพียงครั้งเดียว	TH-A13–TH-A15, ORG-R07, ORG-R10–ORG-R14
F6 การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า	การเชื่อมเกษตรกร ผู้ผลิต คู่ค้า หรือผู้ประกอบการในชุมชนเข้ากับการผลิต การจัดซื้อ การตลาด หรือห่วงโซ่อุปทานขององค์กร	TH-A13–TH-A15, ORG-R07, ORG-R10–ORG-R14
F7 การใช้ความสามารถหลักขององค์กร	การนำความรู้ เทคโนโลยี บริการ เครือข่าย หรือทรัพยากรที่เป็นสมรรถนะเฉพาะขององค์กรมาใช้พัฒนาชุมชน มิใช่กิจกรรมทั่วไปที่องค์กรทุกประเภทดำเนินการได้เหมือนกัน	TH-A07–TH-A09, ORG-R07, ORG-R10–ORG-R14
F8 หุ้นส่วนการพัฒนา	การดำเนินงานร่วมกับชุมชน รัฐ สถาบันการศึกษา หรือภาคประชาสังคม โดยมีการแบ่งบทบาท ทรัพยากร ความรับผิดชอบ หรือการตัดสินใจร่วมกัน	TH-A07–TH-A09, ORG-R01–ORG-R20, STD-G01–STD-G05

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์

หมายเหตุ: รหัสเอกสารที่แสดงเป็นตัวอย่างร่องรอยประกอบการจัดหมวด มิใช่รายการเอกสารทั้งหมด โดย TH-A หมายถึงบทความวิจัยหรือบทความวิชาการภาษาไทย ORG-R หมายถึงรายงานองค์กร และ STD-G หมายถึงเอกสารมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติ รายงานองค์กรใช้แสดงกิจกรรมที่องค์กรประกาศหรือเปิดเผย แต่ข้อมูลดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน จึงต้องพิจารณาร่วมกับบทความวิจัย ข้อมูลจากชุมชน หรือหลักฐานจากแหล่งข้อมูลอิสระ

จากการตรวจสอบกรณีที่ไม่สอดคล้องกับแบบแผนหลัก พบข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การประสานงานที่ไม่ต่อเนื่อง การดำเนินกิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่จำกัด และการไม่ปรากฏหลักฐานผลลัพธ์ระยะยาวในเอกสารบางรายการ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การปรากฏของกิจกรรมหรือเป้าหมายในรายงานองค์กรยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่ากิจกรรมนั้นก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนจริง จึงควรพิจารณาร่วมกับบทความวิจัย ข้อมูลจากชุมชน หรือหลักฐานจากแหล่งข้อมูลอิสระ

การเปรียบเทียบข้ามหมวดธุรกิจพบแบบแผนความเชื่อมโยงระหว่างบริบทธุรกิจกับรูปแบบงานพัฒนาชุมชน โดยธุรกิจที่มีผลกระทบเชิงพื้นที่มักให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับชุมชนและการลดผลกระทบ ขณะที่ธุรกิจที่มีความสามารถเฉพาะมักออกแบบงานพัฒนาชุมชนบนฐานความรู้ ทรัพยากร และเครือข่ายขององค์กร ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างหมวดธุรกิจ รูปแบบงานพัฒนาชุมชน และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์

กลุ่มบริบทธุรกิจ	รูปแบบงานพัฒนาชุมชนที่พบเด่น	ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์และความหมายเชิงสังเคราะห์
1. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และผลกระทบต่อชุมชน เช่น พลังงาน อุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ และโครงสร้างพื้นฐาน	ชุมชนสัมพันธ์ การรับฟังความคิดเห็น การลดผลกระทบ การจัดการข้อร้องเรียน สุขภาพ ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิต	ความไว้วางใจ ความชอบธรรม การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน และการลดความเสี่ยง โดยมุ่งจัดการผลกระทบและรักษาความสัมพันธ์กับพื้นที่
2. ธุรกิจที่มีความรู้หรือบริการเฉพาะเช่น ธนาคาร โทรคมนาคม เทคโนโลยี และสุขภาพ	ความรู้ทางการเงิน การพัฒนาผู้ประกอบการ ทักษะดิจิทัล การเข้าถึงเทคโนโลยี สุขภาพ และการใช้ความเชี่ยวชาญขององค์กร	การใช้ความสามารถหลัก ความไว้วางใจ ภาพลักษณ์ และการสร้างคุณค่าร่วม โดยนำความรู้ บริการ และทรัพยากรเฉพาะขององค์กรมาใช้พัฒนาชุมชน
3. ธุรกิจที่เชื่อมโยงกับผู้ผลิต ตลาด และห่วงโซ่อุปทาน เช่น อาหาร เกษตร และค้าปลีก	การพัฒนาเกษตรกร ผู้ผลิตฐานราก ผู้ประกอบการรายย่อย ผลิตภัณฑ์ชุมชน ช่องทางตลาด และห่วงโซ่คุณค่า	การสร้างคุณค่าร่วม การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า ความยั่งยืน และการใช้ความสามารถหลัก โดยเชื่อมการพัฒนาชุมชนกับการผลิต การจัดซื้อ และการตลาดขององค์กร
4. ธุรกิจที่เชื่อมโยงงานชุมชนกับกรอบความยั่งยืน ซึ่งปรากฏได้ในหลายหมวดธุรกิจ	หุ้นส่วนการพัฒนา โครงการระยะยาว การจัดการผู้มีส่วนได้เสีย การเปิดเผยข้อมูล และการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล	ความยั่งยืน ความโปร่งใส ความชอบธรรม และการสร้างคุณค่าร่วม โดยจัดวางงานพัฒนาชุมชนไว้ในระบบบริหารและเป้าหมายระยะยาวขององค์กร

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์

หมายเหตุ: กลุ่มบริบทธุรกิจอาจซ้อนทับกันได้ เนื่องจากองค์กรหนึ่งอาจมีทั้งผลกระทบต่อพื้นที่ ความสามารถเฉพาะ ความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทาน และเป้าหมายด้านความยั่งยืน การจัดกลุ่มจึงใช้เพื่ออธิบายแบบแผนที่ปรากฏในเอกสาร มิใช่การแบ่งประเภทองค์กรแบบตายตัว

จากตารางที่ 3 พบว่า บริบทธุรกิจสัมพันธ์กับรูปแบบงานพัฒนาชุมชนที่องค์กรเลือกดำเนินการ โดยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่มักเน้นชุมชนสัมพันธ์ การลดผลกระทบ และการจัดการความเสี่ยง ขณะที่ธุรกิจที่มีความรู้ บริการ หรือตลาดเฉพาะมักใช้ความสามารถหลักและห่วงโซ่คุณค่าเป็นฐานในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้

แบบแผนดังกล่าวเป็นความเชื่อมโยงที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร มิใช่ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และนำไปสู่การวิเคราะห์ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ในหัวข้อถัดไป

3. ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบงานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจเอกชนไทย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า งานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนไทยสัมพันธ์กับตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ 8 ลักษณะ ได้แก่ ภาพลักษณ์ ความไว้วางใจ ความชอบธรรม การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน การลดความเสี่ยง การสร้างคุณค่าร่วม ความยั่งยืนและการเปิดเผยข้อมูล และการใช้ความสามารถหลักขององค์กร ตรรกะเหล่านี้อาจปรากฏร่วมกันในกิจกรรมเดียว โดยพิจารณาจากเป้าหมาย เหตุผล ผู้มีส่วนได้เสีย และความเชื่อมโยงกับกลยุทธ์ที่ระบุในเอกสาร มิใช่พิจารณาจากชื่อโครงการหรือคำที่องค์กรใช้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ ข้อมูลจากรายงานองค์กรได้รับการตีความเป็นตรรกะที่องค์กรประกาศหรือสื่อสาร ไม่ใช่ข้อยืนยันแรงจูงใจที่แท้จริงหรือผลกระทบต่อชุมชน

ตารางที่ 4 นิยามเชิงปฏิบัติการและหลักฐานประกอบตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

รหัสและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์	**นิยามเชิงปฏิบัติการและเกณฑ์การตีความ**	**ตัวอย่างรหัสเอกสาร**
L1 ภาพลักษณ์	จัดเข้ารหัสเมื่อเอกสารระบุเป้าหมายด้านชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือ หรือการรับรู้เชิงบวกต่อองค์กร การเผยแพร่กิจกรรมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการจัดเข้ารหัส	TH-A11, TH-A12
L2 ความไว้วางใจ	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมมุ่งสร้างความเชื่อมั่นหรือความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏกระบวนการรับฟัง การสื่อสาร การมีส่วนร่วม หรือการทำงานร่วมกับชุมชน	TH-A04, ORG-R02
L3 ความชอบธรรม	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมมุ่งตอบสนองความคาดหวัง ค่านิยม บรรทัดฐาน หรือมาตรฐานของสังคม รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อผลกระทบจากธุรกิจ	TH-A09, STD-G02
L4 การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมมุ่งรักษาการยอมรับจากพื้นที่ ลดแรงต้าน ความขัดแย้ง หรือข้อร้องเรียน เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการร่วมกับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง	INT-A03, TH-A13
L5 การลดความเสี่ยง	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมเชื่อมโยงกับการป้องกันหรือลดความเสี่ยงด้านสังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัย ชื่อเสียง ข้อร้องเรียน หรือความต่อเนื่องของธุรกิจ	ORG-R04, STD-G05
L6 การสร้างคุณค่าร่วม	จัดเข้ารหัสเมื่อปรากฏทั้งประโยชน์ที่มุ่งให้เกิดแก่ชุมชนและความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางธุรกิจ ตลาด ห่วงโซ่คุณค่า คู่ค้า หรือความสามารถในการแข่งขัน	INT-A04, TH-A13

รหัสและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์	นิยามเชิงปฏิบัติการและเกณฑ์การตีความ	ตัวอย่างรหัสเอกสาร
L7 ความยั่งยืนและการเปิดเผยข้อมูล	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมเชื่อมโยงกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เป้าหมายระยะยาว ตัวชี้วัด การรายงาน หรือความโปร่งใส การปรากฏในรายงานความยั่งยืนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ	TH-A07, STD-G01
L8 การใช้ความสามารถหลักขององค์กร	จัดเข้ารหัสเมื่อกิจกรรมใช้ความรู้ เทคโนโลยี บริการ เครือข่าย ทรัพยากร หรือความเชี่ยวชาญที่เป็นสมรรถนะเฉพาะขององค์กรมาใช้พัฒนาชุมชน	TH-A06, ORG-R17, ORG-R19

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากคู่มือรหัส ตารางสกัดข้อมูลเอกสาร และเมทริกซ์การวิเคราะห์

หมายเหตุ: รหัสเอกสารเป็นตัวอย่างร่องรอยประกอบการจัดหมวด มิใช่รายการเอกสารทั้งหมด โดย TH-A หมายถึงบทความวิจัยหรือบทความวิชาการภาษาไทย INT-A หมายถึงบทความวิจัยหรือบทความวิชาการต่างประเทศ ORG-R หมายถึงรายงานองค์กร และ STD-G หมายถึงเอกสารมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติ รายงานองค์กรใช้แสดงตรรกะที่องค์กรประกาศหรือสื่อสาร แต่ไม่ถือเป็นหลักฐานอิสระยืนยันแรงจูงใจหรือผลกระทบต่อชุมชน

จากตารางที่ 4 พบว่า รูปแบบงานพัฒนาชุมชนหนึ่งรูปแบบอาจสัมพันธ์กับตรรกะเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าหนึ่งลักษณะตามบริบทธุรกิจ ผลกระทบ ผู้มีส่วนได้เสีย และเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น การวิเคราะห์งานพัฒนาชุมชนจึงต้องพิจารณารูปแบบกิจกรรม ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ และบริบทธุรกิจร่วมกัน โดยคำนึงถึงคุณภาพและที่มาของหลักฐานประกอบการตีความ

เมื่อนำบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์มาสังเคราะห์ร่วมกัน ผู้วิจัยพัฒนา “โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบท” เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบดังกล่าว ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบทของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทย

กลุ่มสังเคราะห์	รูปแบบและตรรกะที่สัมพันธ์	บริบทและความหมายเชิงสังเคราะห์
1. งานเพื่อสังคมเชิงการให้และการมีส่วนร่วมของพนักงาน	F1–F2; L1–L2	การช่วยเหลือเฉพาะหน้าและกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์หรือความไว้วางใจเมื่อมีข้อความระบุเป้าหมายดังกล่าว
2. งานชุมชนสัมพันธ์และการจัดการผลกระทบ	F3–F4; L2–L5	พบเด่นในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยมุ่งรับฟังความคิดเห็น จัดการผลกระทบ ข้อร้องเรียน ความสัมพันธ์ และความเสี่ยง

กลุ่มสังเคราะห์	รูปแบบและตรรกะที่สัมพันธ์	บริบทและความหมายเชิงสังเคราะห์
3. งานพัฒนาศักยภาพและเศรษฐกิจชุมชน	F5; L2, L6–L7	มุ่งพัฒนาทักษะ อาชีพ รายได้ ผลิตภัณฑ์ และตลาด เพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน
4. งานพัฒนาบนฐานห่วงโซ่คุณค่าและความสามารถหลัก	F6–F7; L6, L8	เชื่อมงานพัฒนาชุมชนกับความรู้ เทคโนโลยี บริการ ตลาด ห่วงโซ่อุปทาน และสมรรถนะเฉพาะขององค์กร
5. งานหุ้นส่วนและการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับความยั่งยืน	F8; L3, L6–L7	ดำเนินงานร่วมกับภาคีและเชื่อมโยงกับเป้าหมายระยะยาว การจัดการผู้มีส่วนได้เสีย การเปิดเผยข้อมูล และความยั่งยืนขององค์กร

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์

หมายเหตุ: F1–F8 และ L1–L8 เป็นรหัสรูปแบบกิจกรรมและตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ตามนิยามในตารางที่ 2 และตารางที่ 4 กลุ่มสังเคราะห์อาจซ้อนทับกันและมิใช่ลำดับพัฒนาการของงานพัฒนาชุมชน

โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบทเสนอว่า การทำความเข้าใจงานพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจต้องพิจารณาบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน โดยใช้คุณภาพและที่มาของหลักฐานประกอบการตีความ โมเดลนี้เป็นกรอบเชิงสังเคราะห์จากเอกสาร มิใช่แบบจำลองเหตุและผล และไม่ถือว่าการสร้างคุณค่าร่วมเกิดขึ้นในทุกกิจกรรมโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้ ข้อมูลจากรายงานองค์กรสะท้อนกิจกรรมและเหตุผลที่องค์กรเปิดเผยเป็นหลัก จึงไม่เพียงพอสำหรับยืนยันแรงจูงใจหรือผลกระทบต่อชุมชนโดยปราศจากหลักฐานอิสระสนับสนุน

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า งานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนในประเทศไทยปรากฏเป็นรูปแบบร่วมสมัยหลายลักษณะที่ดำรงอยู่และซ้อนทับกัน ตั้งแต่การให้และการสงเคราะห์ อาสาสมัครพนักงาน ชุมชนสัมพันธ์ การลดผลกระทบและจัดการความเสี่ยง การพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า การใช้ความสามารถหลักขององค์กร ไปจนถึงหุ้นส่วนการพัฒนาและงานที่เชื่อมโยงกับความยั่งยืน ข้อค้นพบนี้มิได้หมายความว่ารูปแบบหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังและเข้ามาแทนที่อีกรูปแบบหนึ่งตามลำดับเวลา เนื่องจากเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครอบคลุมช่วง พ.ศ. 2561–2569 เท่านั้น แต่สะท้อนว่าองค์กรธุรกิจเอกชนร่วมสมัยอาจดำเนินกิจกรรมหลายรูปแบบควบคู่กันตามบริบทธุรกิจ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และเป้าหมายขององค์กร ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องในเชิงทิศทางกับการทบทวนของ Latapí Agudelo et al. (2019) ซึ่งอธิบายการขยายตัวของความรับผิดชอบต่อสังคมจากการช่วยเหลือสังคมไปสู่การเชื่อมโยงกับกลยุทธ์และความยั่งยืน และสอดคล้องกับ Vishwanathan et al. (2020) ที่เสนอว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงยุทธศาสตร์สามารถเชื่อมโยงกับชื่อเสียง การตอบสนองของผู้มีส่วนได้เสีย การลดความเสี่ยง และความสามารถด้านนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม คุณูปการของการวิจัยครั้งนี้มิใช่การยืนยันพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์

แต่เป็นการแสดงให้เห็นการดำรงอยู่ร่วมกันของรูปแบบและตรรกะหลายลักษณะในบริบทองค์กรธุรกิจเอกชนไทยร่วมสมัย

เมื่อพิจารณาตามบริบทธุรกิจ พบแบบแผนว่าองค์กรในกลุ่มพลังงาน อุตสาหกรรมการผลิต นิคมอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่และอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน มักให้ความสำคัญกับชุมชนสัมพันธ์ การลดผลกระทบ การจัดการข้อร้องเรียน และการสร้างความไว้วางใจ รูปแบบดังกล่าวสัมพันธ์กับตรรกะด้านความชอบธรรม การยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชน และการลดความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับ Lindman et al. (2020) ที่ชี้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมในกิจการที่มีผลกระทบต่อพื้นที่ต้องเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียและการยอมรับจากสังคม มิใช่จำกัดอยู่ที่การสื่อสารภาพลักษณ์ อย่างไรก็ดี การดำเนินกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์มิได้รับประกันว่าองค์กรจะได้รับความไว้วางใจหรือการยอมรับโดยอัตโนมัติ เนื่องจากการขาดการประสานงาน การจัดกิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังจำกัด อาจลดประสิทธิผลของการดำเนินงานได้ ดังที่ทัศไนย์ ขอนสี และ นพวรรณ วิเศษสินธุ์ (2567) พบในบริบทนิคมอุตสาหกรรมบางปู ข้อค้นพบนี้จึงแสดงว่า ความชอบธรรมและการยอมรับจากชุมชนขึ้นอยู่กับคุณภาพของกระบวนการรับฟัง การมีส่วนร่วม การตอบสนองต่อผลกระทบ และความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ มากกว่าจำนวนกิจกรรมที่องค์กรดำเนินการ

ในอีกด้านหนึ่ง องค์กรธุรกิจที่มีความสามารถเฉพาะ เช่น ธนาคาร โทรคมนาคม เทคโนโลยี สุขภาพ ค้าปลีก อาหาร และเกษตร มักออกแบบงานพัฒนาชุมชนโดยใช้ความรู้ บริการ เทคโนโลยี เครือข่าย ช่องทางตลาด หรือความเชี่ยวชาญของธุรกิจเป็นฐาน เช่น การให้ความรู้ทางการเงิน การพัฒนาผู้ประกอบการ การเพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยี การส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเชื่อมผู้ผลิตชุมชนเข้าสู่ตลาด ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Attanasio et al. (2022) ที่เสนอให้มองผู้มีส่วนได้เสียในฐานะผู้ร่วมสร้างคุณค่าในแบบจำลองธุรกิจเพื่อความยั่งยืน และสอดคล้องกับ Taghipour et al. (2022) ที่อธิบายการสร้างคุณค่าร่วมผ่านความสัมพันธ์ในห่วงโซ่อุปทาน อย่างไรก็ตาม การใช้ความสามารถหลักขององค์กรหรือการเชื่อมกิจกรรมกับห่วงโซ่คุณค่าไม่ควรถูกตีความว่าเป็นการสร้างคุณค่าร่วมโดยอัตโนมัติ การจัดอยู่ภายใต้ตรรกะการสร้างคุณค่าร่วมต้องปรากฏทั้งประโยชน์ที่มุ่งให้เกิดแก่ชุมชนและความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางธุรกิจ รวมทั้งควรมีหลักฐานแสดงผลลัพธ์ต่อชุมชนมากกว่าคำประกาศหรือคำอธิบายขององค์กรเพียงฝ่ายเดียว

ผลการวิจัยยังพบว่า งานพัฒนาชุมชนรูปแบบเดียวกันอาจสะท้อนตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนกิจกรรมชุมชนอาจเกิดจากตรรกะด้านภาพลักษณ์ ความไว้วางใจ ความชอบธรรม หรือการรักษาความสัมพันธ์กับพื้นที่ ขณะที่การพัฒนาอาชีพอาจมีทั้งตรรกะการช่วยเหลือ การสร้างคุณค่าร่วม การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า และการใช้ความสามารถหลักขององค์กร ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับพงศ์ปณต ใจยา และนุจรี ภาคาสัตย์ (2564) ซึ่งแสดงความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างคุณค่าร่วมกับภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชน และสอดคล้องกับอุไรรัตน์ อภิวัฒนกุล และ จินตวีร์ เกษมศุข (2565) ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบกิจกรรม ความสามารถด้านเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ การตีความตรรกะจากรายงานองค์กรในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงตรรกะที่องค์กรประกาศหรือสื่อสารผ่านเอกสาร มิใช่การยืนยันแรงจูงใจที่

แท้จริงขององค์กร เนื่องจากแรงจูงใจดังกล่าวอาจมีหลายระดับและต้องใช้ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตรวจสอบ

การขยายตัวของกรอบสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลยังทำให้งานพัฒนาชุมชนถูกจัดวางอยู่ในระบบการบริหารความยั่งยืน การจัดการผู้มีส่วนได้เสีย และการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น รายงานองค์กรจำนวนหนึ่งเชื่อมโยงงานชุมชนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นสำคัญด้านความยั่งยืน ตัวชี้วัด และเป้าหมายระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับ Fallah Shayan et al. (2022) ที่เสนอให้ใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบกำหนดทิศทางความรับผิดชอบต่อสังคม และสอดคล้องกับ Wong et al. (2023) ที่ชี้ถึงอิทธิพลของผู้มีส่วนได้เสียภายนอกต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ผลการศึกษาของเจณิสตา มะละกา และคณะ (2567) ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียน อย่างไรก็ตาม การปรากฏของกิจกรรมชุมชนในรายงานความยั่งยืนหรือการเชื่อมโยงกับเป้าหมายระดับองค์กรแสดงถึงการจัดวางและการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับยืนยันผลลัพธ์หรือผลกระทบต่อชุมชน หากไม่มีข้อมูลจากชุมชน การประเมินอิสระ หรือหลักฐานที่แสดงการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ “โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบท” ซึ่งเสนอให้วิเคราะห์งานพัฒนาชุมชนจากรูปแบบกิจกรรม ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ และบริบทธุรกิจร่วมกัน โดยใช้คุณภาพและที่มาของหลักฐานเป็นเงื่อนไขประกอบ โมเดลช่วยขยายการวิเคราะห์จากการจำแนกประเภทกิจกรรมไปสู่การตั้งคำถามว่า องค์กรดำเนินกิจกรรมใด ภายใต้บริบทและผลกระทบแบบใด เพื่อตอบสนองผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มใด และด้วยตรรกะลักษณะใด อย่างไรก็ตาม โมเดลนี้พัฒนาจากการสังเคราะห์เอกสาร มิใช่แบบจำลองเหตุและผลที่ผ่านการทดสอบทางสถิติ การวิจัยยังมีข้อจำกัดจากการคัดเลือกเอกสารแบบเจาะจงในช่วง พ.ศ. 2561–2569 การใช้รายงานองค์กรจำนวน 20 รายการซึ่งเป็นข้อมูลที่องค์กรเลือกเปิดเผย ความแตกต่างของรายละเอียดระหว่างเอกสาร การไม่มีข้อมูลโดยตรงจากชุมชนและผู้ปฏิบัติงาน และการให้รหัสโดยผู้วิจัยหลักเพียงคนเดียว ผลการวิจัยจึงอธิบายแบบแผนที่ปรากฏในชุดเอกสารที่ศึกษา ไม่สามารถใช้แทนองค์กรธุรกิจเอกชนทั้งหมดหรือยืนยันว่ากิจกรรมที่องค์กรรายงานก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนในทุกกรณี

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 องค์กรธุรกิจเอกชนควรใช้โมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบทเป็นกรอบประกอบการวิเคราะห์และออกแบบงานพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาลักษณะกิจการ ผลกระทบต่อพื้นที่ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน เพื่อให้งานพัฒนาชุมชนสอดคล้องกับบริบทขององค์กรและความต้องการของชุมชนมากกว่าการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมแบบทั่วไป ทั้งนี้ โมเดลดังกล่าวเป็นกรอบเชิงวิเคราะห์ มิใช่เครื่องมือยืนยันผลลัพธ์หรือผลกระทบของโครงการโดยอัตโนมัติ

1.2 องค์กรธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนควรให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการข้อร้องเรียน การลดผลกระทบ และการสื่อสาร

ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความไว้วางใจ ความชอบธรรม และการยอมรับให้ดำเนินกิจการจากชุมชนขึ้นอยู่กับคุณภาพของกระบวนการและการตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่จำนวนกิจกรรมที่องค์กรดำเนินการเพียงอย่างเดียว

1.3 องค์กรธุรกิจควรยกระดับงานพัฒนาชุมชนจากกิจกรรมระยะสั้นไปสู่การดำเนินงานระยะยาวที่มีเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลพื้นฐาน ตัวชี้วัด ผลผลิต ผลลัพธ์ และบทบาทของภาคีร่วมดำเนินงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะงานด้านการพัฒนาอาชีพ เศรษฐกิจฐานราก ห่วงโซ่คุณค่า และการใช้ความสามารถหลักขององค์กร ทั้งนี้ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดปัญหา การออกแบบกิจกรรม การติดตามผล และการประเมินผลลัพธ์

1.4 องค์กรธุรกิจ หน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานส่งเสริมภาคธุรกิจควรพัฒนาแนวทางการเปิดเผยผลการดำเนินงานที่แยกให้ชัดเจนระหว่างกิจกรรมหรือผลผลิตที่องค์กรรายงาน ผลลัพธ์ที่มีหลักฐานอิสระสนับสนุน และข้อจำกัด ข้อร้องเรียน ความขัดแย้ง หรือผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การรายงานไม่ควรเน้นเฉพาะจำนวนกิจกรรมหรือจำนวนผู้เข้าร่วม แต่ควรครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน พร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคีภายนอกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษางานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชนด้วยการวิจัยภาคสนามหรือวิธีวิจัยแบบผสม โดยเก็บข้อมูลจากชุมชน ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ภาคีร่วมดำเนินงาน และแหล่งข้อมูลอิสระ เพื่อเปรียบเทียบว่ากิจกรรม เหตุผล และผลลัพธ์ที่องค์กรเปิดเผยสอดคล้องกับประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนรับรู้หรือไม่

2.2 ควรศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างหมวดธุรกิจ เช่น พลังงาน อุตสาหกรรม ธนาคาร อาหารและเกษตร ค้าปลีก เทคโนโลยี สุขภาพ และอสังหาริมทรัพย์ เพื่อวิเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบริบทธุรกิจ รูปแบบกิจกรรม และตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้การดำเนินงานในแต่ละบริบทเกิดผลลัพธ์แตกต่างกัน

2.3 ควรพัฒนาตัวชี้วัดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของงานพัฒนาชุมชนโดยองค์กรธุรกิจเอกชน โดยครอบคลุมทั้งมิติของชุมชน เช่น การมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ ศักยภาพ รายได้ และคุณภาพชีวิต และมิติขององค์กร เช่น การจัดการข้อร้องเรียน การลดความเสี่ยง ความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสีย และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน พร้อมกำหนดแหล่งข้อมูลและวิธีตรวจสอบที่เป็นอิสระจากองค์กรผู้ดำเนินโครงการ

2.4 ควรทดสอบและพัฒนาโมเดลรูปแบบ–ตรรกะ–บริบทด้วยการศึกษาหลายกรณีและการวิจัยระยะยาว เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ความสัมพันธ์ระหว่างมิติ และเงื่อนไขการนำโมเดลไปใช้ รวมทั้งศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบงานพัฒนาชุมชนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจะช่วยให้สามารถอธิบายพัฒนาการเชิงเวลาได้บนหลักฐานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เจณิสตา มะละกา, จิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์, เดชอนันต์ บังกิโล, และ ธนภณ วิมูลอาจ. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและบรรษัทภิบาล (ESG) กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด-19. *วารสารการบัญชีและการจัดการ, 16*(2), 46–63. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/view/263037

ทัศไนย์ ขอนสี และ นพวรรณ วิเศษสินธุ์. (2567). แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมบางปู โดยมีวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์เป็นศูนย์กลาง. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11*(2), 161–178. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMDUBRU/article/view/280448

พงศ์ปณต ใจยา และ นุจรี ภาคาสัตย์. (2564). แนวทางในการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมขององค์กร (CSV) ที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และการยอมรับของชุมชนในเขตพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11*(2), 469–479. https://doi.org/10.14456/phdssj.2021.35

อุไรรัตน์ อภิวัฒนกุล และ จินตวีร์ เกษมศุข. (2565). รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมกับความยั่งยืนของธุรกิจ กรณีศึกษา บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น. *วารสารปัญญาภิวัฒน์, 14*(3), 293–306. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/260829

Attanasio, G., Preghenella, N., De Toni, A. F., & Battistella, C. (2022). Stakeholder engagement in business models for sustainability: The stakeholder value flow model for sustainable development. *Business Strategy and the Environment, 31*(3), 860–874. https://doi.org/10.1002/bse.2922

Fallah Shayan, N., Mohabbati-Kalejahi, N., Alavi, S., & Zahed, M. A. (2022). Sustainable Development Goals (SDGs) as a framework for corporate social responsibility (CSR). *Sustainability, 14*(3), Article 1222. https://doi.org/10.3390/su14031222

Latapí Agudelo, M. A., Jóhannsdóttir, L., & Davídsdóttir, B. (2019). A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *International Journal of Corporate Social Responsibility, 4*, Article 1. https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y

Lindman, Å., Ranängen, H., & Kauppila, O. (2020). Guiding corporate social responsibility practice for social license to operate: A Nordic mining perspective. *The Extractive Industries and Society, 7*(3), 892–907. https://doi.org/10.1016/j.exis.2020.07.013

Pakdeepinit, P., Limpanitgul, T., Lertthaitrakul, W., & Promchan, S. (2026). Dynamics of corporate social responsibility (CSR) amongst local communities in Thailand: Between 2019 and 2023. *Thammasat Review, 29*(1), 21–39. https://doi.org/10.70730/tureview.v29i1.241432

Taghipour, A., Khazaei, M., Azar, A., Rajabzadeh Ghatari, A., Hajiaghaei-Keshteli, M., & Ramezani, M. (2022). Creating shared value and strategic corporate social responsibility through outsourcing within supply chain management. *Sustainability, 14*(4), Article 1940. https://doi.org/10.3390/su14041940

Vishwanathan, P., van Oosterhout, H., Heugens, P. P. M. A. R., Duran, P., & van Essen, M. (2020). Strategic CSR: A concept building meta-analysis. *Journal of Management Studies, 57*(2), 314–350. https://doi.org/10.1111/joms.12514

Wong, W.-K., Teh, B.-H., & Tan, S.-H. (2023). The influence of external stakeholders on environmental, social, and governance (ESG) reporting: Toward a conceptual framework for ESG disclosure. *Foresight and STI Governance, 17*(2), 9–20. https://doi.org/10.17323/2500-2597.2023.2.9.20

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ และการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Development of Consonant Cluster Reading Ability and Analytical Thinking Using GPAS 5-Step Learning Management for Sixth-Grade Students

สกุณา วงบุราณ[1*], คชา ปราณีตพลกรัง[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ประเทศไทย

Sakuna Wongburan [1], Khacha Praneetpolkrung [2]
[1,2]Mahamakut Buddhist University, Isan Campus (MBU ISC), Thailand
✉:* sakuna.won@student.mbu.ac.th
(* Author Corresponding Email)

Received: 19 May 2026; Revised: 3 July 2026; Accepted: 20 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป 2) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ75 ขึ้นไป รูปแบบการวิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย: 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps จำนวน 12 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า: 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.74 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป จำนวน 21 คนคิดเป็นร้อยละ91.30 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้2)นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.87 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.35 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

คำสำคัญ : การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ, การคิดวิเคราะห์, GPAS 5 Steps

Abstract

This research aimed to: 1) develop the ability to pronounce Thai consonant clusters through GPAS 5 Steps learning management for Grade 6 students, with a post-learning average score of not less than 75 percent and at least 75 percent of the students passing the established criterion; and 2) develop analytical thinking ability through GPAS 5 Steps learning management for Grade 6 students, with an average score of not less than 75 percent and at least 75 percent of the students passing the established criterion. The research employed purposive sampling. The target group consisted of 23 Grade 6 students studying in the second semester of the 2025 academic year at Ban Phai Saengthong Prachasan School. The research instruments included: 1) twelve lesson plans on the pronunciation of Thai consonant clusters using GPAS 5 Steps learning management, totaling 12 hours; 2) a test measuring the ability to pronounce Thai consonant clusters; and 3) a test measuring analytical thinking ability. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and percentage. The findings revealed that: 1) the Grade 6 students achieved pronunciation ability in Thai consonant clusters with a mean score of 16.35 points, accounting for 81.74 percent, and 21 students, or 91.30 percent of the total number of students, passed the 75 percent criterion, which was higher than the predetermined criterion; and 2) the Grade 6 students demonstrated analytical thinking ability with a mean score of 15.87 points, accounting for 79.35 percent of the full score, and 18 students, or 78.26 percent of the total number of students, passed the established criterion.

Keywords: Consonant Cluster Pronunciation, Analytical Thinking, GPAS 5 Steps

1. บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อคนไทยในหลายมิติ เริ่มตั้งแต่การวางรากฐานทางความคิดและคุณธรรมในวัยเด็ก เพื่อสร้างคนดีที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 6) ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม การขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ชาตินี้จึงมุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา และตลอดช่วงชีวิต เพื่อให้คนไทยสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ได้ตระหนักถึงบทบาทอันสำคัญยิ่งของการศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยและสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับประเทศในระยะยาว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า แม้ในสังคมจะมีภาษาถิ่นที่หลากหลาย แต่ภาษาไทยกลางถูกใช้เป็นภาษามาตรฐานเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในวงราชการและการศึกษา อย่างไรก็ตาม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้อาศัยเพียงความเข้าใจภาษาตามธรรมชาติ แต่ต้องอาศัยทักษะ ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียนที่ถูกต้องด้วยเหตุนี้ ภาษาไทยจึงเป็นวิชาทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2552) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งเน้น

พัฒนาทักษะการสื่อสารให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบสำคัญที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ (การสื่อสาร, การคิด, การแก้ปัญหา, ทักษะชีวิต และเทคโนโลยี) และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ โดยเน้นการใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างถูกต้องชัดเจนเพื่อสะท้อนความรักความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)ในระดับปฏิบัติ โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ได้นำกรอบดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงเป้าหมายของกลุ่มสาระภาษาไทยเข้ากับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และก้าวทันเทคโนโลยี พร้อมทั้งดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความสุข ผ่านการบริหารจัดการที่มีระบบและการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 5 สาระหลัก ได้แก่ การอ่าน, การเขียน, การฟัง การดูและการพูด, หลักการใช้ภาษาไทย, และวรรณคดีและวรรณกรรม เพื่อมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร คิดวิเคราะห์ และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาทางภาษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยเฉพาะในสาระการอ่าน (มาตรฐาน ท 1.1) การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำอย่างถูกต้องและชัดเจน ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความรู้และความคิด หากนักเรียนขาดทักษะนี้จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งขัดกับเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; เจษฎากร คำพวง, 2565)

การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำอย่างถูกต้องเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญของภาษาไทยมาตรฐานที่ช่วยให้การสื่อสารชัดเจนและสะท้อนเอกลักษณ์ของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยคำควบกล้ำหมายถึงพยัญชนะสองตัวเรียงกันในตำแหน่งพยัญชนะต้น ซึ่งพยัญชนะตัวหลังต้องเป็น ร ล หรือ ว และออกเสียงกลืนกันในพยางค์เดียว (สุวรรณา แก้วสิริ, 2561)คำควบกล้ำแบ่งเป็น 2 ชนิดหลัก คือ คำควบแท้ ที่ออกเสียงพยัญชนะสองตัวกลมกลืนกันเป็นเสียงเดียว เช่น กล กร ขร (นันทวัน ชูขันทอง, 2559; อรุณรัตน์ วงศ์มณี, 2560) และ คำควบไม่แท้ ที่ออกเสียงเฉพาะพยัญชนะตัวหน้าหรือเปลี่ยนเสียงเป็นเสียงอื่น เช่น ทร ออกเสียงเป็น ซ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2547) ทั้งนี้ ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับการฝึกออกเสียงอย่างถูกต้อง เพราะหากออกเสียงผิดเพี้ยนจะส่งผลให้ความหมายของคำเปลี่ยนไปได้ (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2557)ปัญหาการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำเป็นความท้าทายสำคัญที่พบทั้งในกลุ่มนักเรียนและบุคคลทั่วไป ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากอิทธิพลของภาษาถิ่นที่ไม่มีเสียงควบกล้ำ ความไม่เข้าใจหลักการออกเสียง ร และ ล ที่ถูกต้อง รวมถึงการขาดการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอในชั้นเรียน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการสื่อสารลดลงและขาดความมั่นใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ความท้าทายสำคัญในการสอนอ่านคำควบกล้ำเกิดจากหลายปัจจัย ทั้งวิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายและขาดสื่อที่ดึงดูดใจ รวมถึงการประเมินผลที่ไม่ครอบคลุม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าปัญหาเกิดจากผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างถูกวิธี หรือครูผู้สอนละเลย

การแก้ไขเมื่อนักเรียนออกเสียงผิด นอกจากนี้ ปัญหายังมาจากตัวครูที่ออกเสียงไม่ชัดเจน ปัญหาตัวเด็กที่คุ้นชินกับภาษาถิ่นและใช้ภาษาไทยผิดวิธี รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ภาษาผิดเพี้ยน (คมขำ แสนกล้า, 2557) โดยเฉพาะในบริบทที่นักเรียนใช้ภาษาอีสานในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสับสนเมื่อต้องออกเสียงตามหลักภาษาไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาเทคนิคการสอนและเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อยกระดับความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนให้สูงขึ้น

GPAS 5 Steps หรือกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาโดยสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การสังเกตรวบรวมข้อมูล (G) การคิดวิเคราะห์และสรุปความรู้ (P) การปฏิบัติและสรุปความรู้หลังการปฏิบัติ (A1) การสื่อสารและนำเสนอ (A2) และการประเมินเพื่อเพิ่มคุณค่าบริการสังคมและจิตสาธารณะ (S) ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการกำกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2562) กระบวนการนี้ถือเป็นยุทธวิธีสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะการสืบเสาะอย่างมีวิจารณญาณ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการนำรูปแบบ GPAS 5 Steps มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและกระตุ้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสื่อสารและการใช้ภาษาไทยของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นกระบวนการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาทักษะรอบด้าน โดยผลการวิจัยระบุว่าช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับก่อนเรียนหรือการสอนปกติ (ธรรมนูญ แสงสว่าง และคณะ, 2566) ในด้านทักษะภาษา GPAS 5 Steps มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์และการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ (กาญจนา ฐานะวุฒิกุล 2566) รวมถึงส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ (สนันทฉัตร วัชรพัฒนกุล, 2567) นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสะท้อนว่ากระบวนการนี้สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีดังนั้นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนการอ่านคำควบกล้ำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและมั่นใจ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ใน ทุกกลุ่มสาระวิชาและความพร้อมในการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไป การพัฒนาการสอนอ่านคำควบกล้ำมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระและการดำเนินชีวิต ครูจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนโดยใช้เทคโนโลยีและสื่อที่หลากหลาย เช่น เกมและมัลติมีเดีย เพื่อกระตุ้นความสนใจและช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่คงทน (รวีวรรณ วงค์เดชานันทร์, 2564) นอกจากนี้ การสร้างแบบทดสอบวินิจฉัยจะช่วยระบุข้อผิดพลาดเพื่อการแก้ไขที่ตรงจุด (ปรารถนา บุญญะสุระ, 2555) โดยแนวทางสำคัญคือการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนและเน้นการมีส่วนร่วม เช่น GPAS 5 Steps ซึ่งช่วยพัฒนาทั้งทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และความมั่นใจในการสื่อสาร อันจะนำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ผลการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2567 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ พบว่าคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยต่ำกว่าระดับประเทศ โดยเฉพาะปัญหาด้านการอ่านคำควบกล้ำที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณะครูจึงได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุผ่านการประชุมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และพบปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยด้านผู้เรียนที่มีทักษะการออกเสียงต่ำ มีเจตคติเชิงลบต่อวิชาภาษาไทย และมองว่าหลักการอ่านออกเสียงเป็นเรื่องยาก 2) ปัจจัยด้านกระบวนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ขาดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และสื่อการสอนยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจได้ โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์จึงเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยเลือกใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสามารถด้านการอ่านและการคิดวิเคราะห์ ผ่านขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อยกระดับคุณภาพการสื่อสารและการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามมาตรฐานต่อไปดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะนำแนวทาง GPAS 5 Steps มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนในบริบทของโรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยและพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำด้วยการจัดการเรียนรู้GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

2.เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น (Independent variable) คือ การจัดการเรียนรู้ด้วย GPAS5 Steps

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ

3.2.1. ความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. อ่านได้ถูกต้องชัดเจน
2. อ่านด้วยความตั้งใจ
3. อ่านได้คล่องแคล่ว
4. อ่านเสียงดังฟังชัด

3.2.2 ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจับคู่

2. ด้านการจัดหมวดหมู่
3. ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด
4. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป
5. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย Pre-experimental Research หรือแบบกลุ่มเดียวหรือรายกรณี (One shot case study) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

X	T_2

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps

T2 หมายถึง การทดสอบหลังด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ GPAS 5 Steps

4.2 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไผ่แสงทองประชาสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 23 คน (1 ห้องเรียน) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำด้วย GPAS 5 Steps จำนวน 12 แผน (12 ชั่วโมง)

4.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านคำควบกล้ำ (อัตนัย 20 ข้อ) ประเมิน 4 ด้าน ความถูกต้องชัดเจน ความตั้งใจ ความคล่องแคล่ว และเสียงดังฟังชัด

4.3.3 แบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิด Marzano (ปรนัย 20 ข้อ) ประเมิน 5 ด้านดังนี้ ด้านการจับคู่ ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด ด้านการสรุปหลักเกณฑ์ทั่วไป และด้านการสรุปหลักเกณฑ์เฉพาะ

4.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.4.1 แผนการจัดการเรียนรู้: สร้างตามขั้นตอน GPAS 5 Steps ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการประเมินความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 4.77 (เหมาะสมมากที่สุด)

4.4.2 แบบทดสอบการอ่านออกเสียง: ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.60 - 1.00, ค่าความยาก (P) 0.23 - 0.80, ค่าอำนาจจำแนก (r) 0.67 - 1.00 ดูค่า r ข้อ 3.4.3 และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.90

4.4.3 แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์: มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00, ค่าความยาก (P) 0.50 - 0.77, ค่าอำนาจจำแนก (r) 0.20 - 0.73 และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.88

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.5.1 ปฐมนิเทศชี้แจงบทบาทและกระบวนการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps

4.5.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 12 แผน รวม 12 ชั่วโมง

4.5.3 ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงและแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ของนักเรียนจำนวน 23 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ จำนวน 1 ข้อ ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
23	20	15.96	2.18	79.78	20	86.96	3	13.04

จากตารางที่ 1 ผลการวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 23 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักเรียนมี

คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.96 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.78 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แยกเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แยกเป็นรายด้าน

ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียน ตามแนวคิดของ พัชรี บุตรน้ำเพ็ชร์, (2550)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. อ่านได้ถูกต้องชัดเจน	5	4.30	86.00	20	86.96
2. อ่านด้วยความตั้งใจ	5	4.04	80.80	20	86.96
3. อ่านได้คล่องแคล่ว	5	3.83	76.60	20	86.96
4. อ่านเสียงดังฟังชัด	5	3.78	75.60	20	86.96
รวม/เฉลี่ย	**20**	**15.95**	**79.75**	**20**	**86.96**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps เมื่อพิจารณาผลการทดสอบแยกตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความสามารถสูงสุดคือ อ่านได้ถูกต้องชัดเจน มีคะแนนเฉลี่ย 4.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.00 และมีผู้ผ่านเกณฑ์ถึงร้อยละ 86.96 รองลงมาคือ ด้านการอ่านด้วยความตั้งใจ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 4.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.80 และมีผู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 86.96 เช่นเดียวกันสำหรับด้านอ่านได้คล่องแคล่ว และ ด้านการอ่านเสียงดังฟังชัด มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80.83 และ 76.60 ตามลำดับ ในขณะที่ด้านการอ่านเสียงดังฟังชัด ปรากฏผลคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ที่ 3.78 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.60 โดยมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ในด้านนี้จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.34 ผลการวิเคราะห์นี้สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps ช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโดดเด่นที่สุดในด้าน ความถูกต้องชัดเจน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาต่อยอดคือ การเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้เสียง เพื่อยกระดับการอ่านให้ดังฟังชัดและคล่องแคล่วสอดคล้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ในลำดับที่สูงขึ้น

ในภาพรวมการวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 23 คน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.96 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.00 โดยมีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 79.78 ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนจำนวน 23 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 1 ข้อ ผลปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์			
					ผ่าน		ไม่ผ่าน	
					จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
23	20	16.35	1.64	82.38	20	86.96	3	13.04

จากตารางที่ 3 ผลการวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 23 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.74 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แยกเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตามแนวคิดของ Marzano (2001)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ
1. ด้านการจับคู่	4	3.52	88.10	21	91.30
2. ด้านการจัดหมวดหมู่	4	3.09	77.38	16	69.57

3. ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด	4	3.43	85.71	17	73.91
4. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป	4	3.35	82.14	19	82.61
5. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ	4	3.09	78.57	17	73.91
รวม/เฉลี่ย	**20**	**3.30**	**82.38**	**18**	**78.26**

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps เมื่อพิจารณาผลการทดสอบแยกตามรายด้าน 5 ด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความสามารถสูงสุดคือ ด้านการจับคู่ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 คะแนน จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.10 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 รองลงมาคือ ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป มีคะแนนเฉลี่ย 3.35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.70 โดยเป็นด้านที่มีสัดส่วนผู้ผ่านเกณฑ์สูงสุดถึง 19 คน คิดเป็นร้อยละ 82.61 รองลงมาคือด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด มีคะแนนเฉลี่ย 3.43 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.71 โดยเป็นด้านที่มีสัดส่วนผู้ผ่านเกณฑ์สูงสุดถึง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.91 สำหรับ ด้านการจัดหมวดหมู่ และด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะ มีคะแนนเฉลี่ย 3.09 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 77.71 และมีผู้ผ่านเกณฑ์ 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.97 และในด้านการจัดหมวดหมู่ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 69.57

ข้อมูลทางสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่นในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะความสามารถในการจับคู่และการตรวจพบข้อผิดพลาดและการสร้างข้อสรุปเชิงหลักการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการคิดระดับสูง และด้านการจัดหมวดหมู่เป็นจุดที่ควรเสริมเทคนิคการคัดแยกข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ภาพรวมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสมบูรณ์และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

5.3 อภิปรายผล

ความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนหลังเรียนด้วย GPAS 5 Steps มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.78 และมีผู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 86.96 ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ด้วยการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลวัดความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 23 คน มีคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.74 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำนั้น ขั้นตอนที่ 1 (Gathering) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสวงหาและรวบรวมคำควบกล้ำจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้เห็นตัวอย่างจริงในการสื่อสาร ขั้นตอนที่ 2 (Processing) ช่วยให้นักเรียนได้ฝึก

วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพยัญชนะต้นและเสียงควบกล้ำ ร ล ว ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงไม่ชัดเจนได้ตรงจุดขั้นตอนที่3(Planning)และ4(Applying and ccommunication) ส่งผลสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการอ่านออกเสียงซ้ำๆ ในรูปแบบที่สนุกสนานและมีการนำเสนอผลงานสู่สาธารณะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความพยายามในการแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจสื่อสารได้ถูกต้อง การจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากฐานการสังเกตไปสู่การลงมือปฏิบัติจริงและการสรุปหลักเกณฑ์ด้วยตนเองเช่นนี้ จึงส่งผลความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำสูงขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2561) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระทำข้อมูลและสรุปองค์ความรู้จะทำให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายและยั่งยืนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาริษา จันโสดา (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาไทยโดยใช้รูปแบบ GPAS 5 Steps พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน เนื่องจากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเกตและจำแนกเสียงได้ดีขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับ วิภาวดี มาประจง (2564) ที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านพยัญชนะควบกล้ำ พบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ให้เด็กได้ฝึกฝนผ่านกิจกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันช่วยลดความประหม่าและเพิ่มความถูกต้องในการออกเสียง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจากการวัดความสามารถด้านการอ่านแยกตามลักษณะคำ พบว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านคำควบกล้ำแท้ได้ดีกว่าคำควบกล้ำไม่แท้ทั้งนี้เป็นเพราะในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เน้นการใช้เทคนิคแผนภาพความคิด (Mind Mapping) ในขั้นที่ 2 (Processing) เพื่อให้นักเรียนจำแนกโครงสร้างของคำและการใช้บริบทของประโยค การฝึกให้เด็กได้ถกเถียงและให้เหตุผลว่าทำไมคำนั้นๆ ถึงต้องออกเสียงควบกล้ำ จะช่วยเปลี่ยนจากการท่องจำเป็นการเข้าใจในเชิงตรรกะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) (2562) ที่ระบุว่ากระบวนการ GPAS ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ถึงระดับสมรรถนะผ่านการปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและเน้นการปฏิบัติ รูปแบบ GPAS 5 Steps เริ่มต้นจากขั้น Gathering (G) ที่กระตุ้นให้นักเรียนสังเกตและรวบรวมคำควบกล้ำจากสื่อที่หลากหลาย เช่น เพลงและนิทาน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและจำแนกชนิดของคำควบแท้และไม่แท้ได้ตั้งแต่เริ่มต้น โดยสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2562) ที่ระบุว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการฝึกฝนผ่านขั้นปฏิบัติ(A1)ในขั้นที่ 3 (Applying 1) นักเรียนได้ลงมือฝึกออกเสียงจริงจากแถบประโยคและนิทานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การได้ฝึกซ้ำๆ ในบริบทที่สนุกสนานช่วยลดปัญหาอิทธิพลภาษาถิ่นที่ไม่มีเสียงควบกล้ำส่งผลให้ด้านอ่านได้ถูกต้องชัดเจน มีคะแนนสูงสุดถึงร้อยละ 86.00 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ฐานะวุฒิกุล (2566) ที่พบว่าการใช้ GPAS ร่วมกับสื่อที่น่าสนใจช่วยให้ความสามารถการอ่านวิเคราะห์และอ่านออกเสียงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และการแก้ไขข้อผิดพลาดทันที ในขั้นที่ 5 Self-Regulating (S) นักเรียนได้ประเมินตนเองและเพื่อน ทำให้เกิดการสะท้อนผลและแก้ไขการออกเสียงที่ผิดเพี้ยน เช่น การออกเสียง ร, ล ให้ชัดเจนทันที สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมนูญ แสงสว่าง และคณะ (2566) ที่ยืนยันว่า

กระบวนการ GPAS ช่วยให้ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างชัดเจน

6. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ทางภาษาไทย การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วย GPAS 5 Steps

1. แกนกลางความสำเร็จ รูปแบบ GPAS 5 Steps

ผลลัพธ์ภาพรวม เปลี่ยนจาก การท่องจำ เป็น การคิดขั้นสูงเชิงระบบ ความสำเร็จด้านการอ่าน คะแนนเฉลี่ย 81.74% (นักเรียน 91.30% ผ่านเกณฑ์) ความสำเร็จด้านการคิด คะแนนเฉลี่ย 79.35% (นักเรียน 78.26% ผ่านเกณฑ์)

2. เจาะลึกทักษะการอ่านออกเสียง (Cluster Pronunciation)

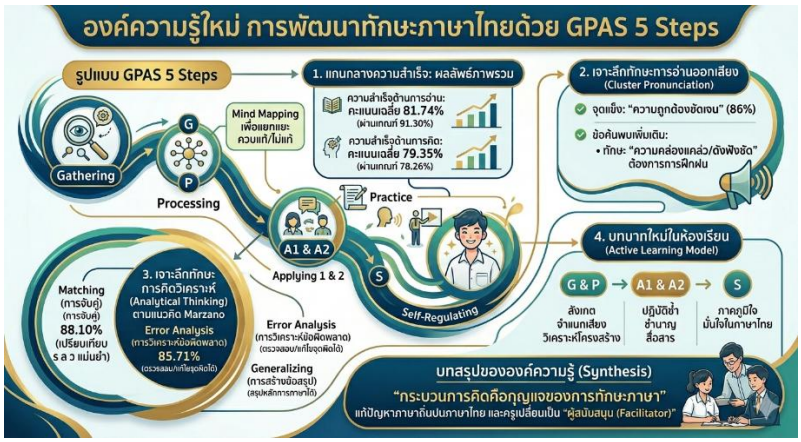
Key Success การใช้ Mind Mapping ในขั้น Processing ช่วยให้แยกแยะ คำควบกล้ำแท้/ไม่แท้ด้วยเหตุผล จุดแข็ง นักเรียนทำได้ดีที่สุดในด้าน ความถูกต้องชัดเจน (86%) ข้อค้นพบเพิ่มเติม ทักษะ ความคล่องแคล่ว/ดังฟังชัด เป็นจุดที่ต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อสร้างความมั่นใจเพิ่มเติม

3. เจาะลึกทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) ตามแนวคิดของ Marzano ที่ปรากฏเด่นชัดในงานวิจัย Matching (การจับคู่) โดดเด่นที่สุด (88.10%) นักเรียนเปรียบเทียบความต่างของ ร ล ว ได้แม่นยำ Error Analysis (การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด) (85.71%) นักเรียนสามารถตรวจสอบและแก้ไขจุดที่อ่านผิดได้ด้วยตนเองGeneralizing (การสร้างข้อสรุป) สามารถสรุปหลักการใช้ภาษาได้ด้วยตนเอง

4. บทบาทใหม่ในห้องเรียน (Active Learning Model)

ขั้นตอน GPASบทบาทต่อตัวผู้เรียนG (Gathering) & P (Processing)ฝึกการสังเกต จำแนกเสียง และวิเคราะห์โครงสร้างคำA1 & A2 (Applying)ฝึกปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์S (Self-Regulating)เกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องบทสรุปขององค์ความรู้ (Synthesis)

งานวิจัยนี้พิสูจน์ว่า กระบวนการคิดคือกุญแจของการทักษะภาษา การสอนอ่านคำควบกล้ำจะไม่ได้ผลยั่งยืนหากนักเรียนไม่ได้ คิดวิเคราะห์ โครงสร้างคำด้วยตนเอง และบทบาทของครูต้องเปลี่ยนจาก ผู้บรรยาย เป็น ผู้สนับสนุน (Facilitator) จึงจะสามารถแก้ปัญหาภาษาถิ่นปนภาษาไทยได้อย่างถาวร รายละเอียดดังนี้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.ครูผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้นหาคำควบกล้ำจากสื่อรอบตัวที่ไม่จำกัดเพียงในบทเรียน เช่น ข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์หรือนิทานพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกสังเกตและจำแนกคำควบกล้ำแท้และไม่แท้ด้วยตนเอง การเริ่มจากฐานข้อมูลที่หลากหลายจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนชั้น ป.6 เกิดความสนใจและมองเห็นความสำคัญของการสื่อสารที่ถูกต้องในชีวิตจริง

2.ครูควรใช้เทคนิคแผนภาพความคิดหรือ Mind Mapping เพื่อให้นักเรียนได้วิเคราะห์โครงสร้างของคำและการใช้บริบทของประโยค การฝึกให้เด็กได้ถกเถียงและให้เหตุผลว่าทำไมคำนั้น ๆ ถึงต้องออกเสียงควบกล้ำจะช่วยเปลี่ยนจากการท่องจำเป็นการเข้าใจในเชิงตรรกะ ซึ่งส่งผลดีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของระดับประถมศึกษาตอนปลาย

3.ควรส่งเสริมให้นักเรียนสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมจากการเรียนรู้ เช่น การแต่งบทร้อยกรองที่มีคำควบกล้ำ หรือการจัดทำคลิปวิดีโอสั้นสาธิตการออกเสียงที่ถูกต้อง เพื่อลงมือปฏิบัติจริง และเผยแพร่สู่สาธารณะ กระบวนการนี้จะช่วยสร้างความภาคภูมิใจและทำให้นักเรียนเห็นว่าความสามารถในการอ่านออกเสียงและการคิดวิเคราะห์สามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้

4.ครูผู้สอนควรออกแบบเกณฑ์การประเมินร่วมกับนักเรียน (Rubrics) เพื่อให้นักเรียนได้ตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองทั้งในด้านการออกเสียงและความคมชัดของการคิดวิเคราะห์ การเปิดโอกาสให้เพื่อนช่วยเพื่อนในการประเมิน (Peer Assessment) จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ทำให้นักเรียนกล้าที่จะฝึกฝนการออกเสียงคำที่ยากและแก้ไขข้อผิดพลาดของตนเองได้อย่างเป็นระบบ

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมพัทธ์ระหว่างการใช้กระบวนการ GPAS 5 Steps กับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน (Task-Based Learning) เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ในกลุ่มวิชาภาษาไทย

2.ควรมีการนำแนวคิด GPAS 5 Steps ไปประยุกต์ใช้กับทักษะภาษาไทยในด้านอื่น ๆ ที่ต้องใช้การคิดระดับสูง เช่น การอ่านจับใจความสำคัญและการตีความ หรือการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อดูความต่อเนื่องของการพัฒนาสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย

3.ควรเพิ่มการศึกษาตัวแปรด้านเจตคติหรือ ความมั่นใจในตนเองในการอ่านออกเสียงและการสื่อสาร เนื่องจากกระบวนการ GPAS 5 Steps เน้นการลงมือปฏิบัติและการนำเสนอผลงาน ซึ่งอาจส่งผลต่อทักษะทางสังคมและความกล้าแสดงออกของนักเรียนนอกเหนือจากทักษะทางวิชาการ

4.ควรมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันหรือเกมมิฟิเคชัน (Gamification) ที่ออกแบบตามขั้นตอน GPAS 5 Steps เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องคำควบกล้ำ ช่วยให้นักเรียนสามารถฝึกฝนการออกเสียงซ้ำได้นอกเวลาเรียนอย่างเป็นระบบ

5.ควรมีการติดตามผลความคงทนของทักษะการอ่านออกเสียงและการคิดวิเคราะห์หลังจากผ่านการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา เพื่อประเมินว่ากระบวนการ GPAS 5 Steps ช่วยสร้างนิสัยการเรียนรู้และการคิดที่เป็นระบบอย่างยั่งยืนเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา ฐานะวุฒิกุล. (2567). การพัฒนาความสามารถการอ่านวิเคราะห์วรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการ GPAS 5 Steps ร่วมกับอินโฟกราฟิก. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 14*(1), 50–63.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *การคิดเชิงสร้างสรรค์.* ซัคเซส มีเดีย.

คมขำ แสนกล้า. (2557). *การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2552). *การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา.* ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ปรารถนา บุญญะสุระ. (2555). *การพัฒนาแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับเด็กปฐมวัย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

ผะอบ โปษะกฤษณะ. (2557). *ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). รวมสาส์น.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มาริษา จันโสดา. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 33*(2), 45–58.

วิภาวดี มาประจง. (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน. *วารสารวิชาการครุศาสตร์, 12*(2), 85–98.

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.). (2562). *เอกสารประกอบการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่สมรรถนะด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ GPAS 5 Steps.* บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2547). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.* วัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ–วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Guidelines for Enhancing Student-Centered Learning Management in the Digital Era of the Phop Phra-Wale-RuamThai School group under Tak Primary Educational Service Area Office 2

นรีรัตน์ ยาเถิน[1*], สุเนตร ทองคำพงษ์[2] , อรุณศรี เงินเสือ[3]

[1,2,3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก, ประเทศไทย

Nareerat Yatuen[1], Sunate Tongkumpong [2] , Arunsri Ngoensuea [3]
[1,2,3]Northern College, Tak, Thailand
✉: * bubinaree@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 11 July 2026; Revised: 22 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและหาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่ม โรงเรียนพบพระ–วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาในโรงเรียนของกลุ่มพบพระ-รวมไทย-วาเล่ย์ จำนวน 347 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ=4.43, σ = 0.52) ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดและด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ปัญหาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลคือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร จำนวนผู้เรียนมาก ทำให้จัดกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง ภาระงานธุรการส่งผลให้เวลาพัฒนาตนเองมีจำกัด สำหรับแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ พบว่าครูควรใช้ AI เป็นผู้ช่วยครูในการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนนักเรียนรายบุคคล ผู้บริหารควรสร้าง

ระบบพี่เลี้ยงและกระบวนการ PLC ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อแบ่งปันเทคนิคการสอนเชิงรุกที่ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aimed to investigate the current conditions and problems and to develop guidelines for promoting learner-centered learning management in the digital era within the Phop Phra–Wale–Ruam Thai School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 2. A mixed methods research design was employed in two phases. The participants comprised 347 school administrators and teachers from schools in the Phop Phra–Wale–Ruam Thai School Group and 9 experts. Data were collected using questionnaires and structured interviews. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings indicated that the overall level of promoting learner-centered learning management in the digital era was high ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.52$). The highest-rated aspect was the promotion of active learning design, whereas the lowest-rated aspect was teachers' development in technology integration and instructional design based on the TPACK and Constructivism frameworks. The major problems included unstable internet connectivity, large class sizes that limited effective learning activities, and excessive administrative workloads that reduced teachers' opportunities for professional development. The proposed guidelines emphasized the use of artificial intelligence (AI) as a teaching assistant to support instructional management and analyze individual students' strengths and weaknesses. In addition, school administrators should establish mentoring systems and professional learning communities (PLCs) to facilitate knowledge sharing and the exchange of effective active learning practices.

Keywords: Student-Centered Learning, Learning Management, Digital Era

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ได้ให้หลักการและกรอบแนวคิด แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยจะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาใน 4 ด้าน คือ การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพ และบุคลากร กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปงานของกระทรวงให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยเน้นที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้คนไทยพัฒนาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักว่า "ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพการจัดการเรียนการสอน โดยจัดให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ครูจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนการ

สอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และตามที่กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยได้กำหนดนโยบาย “การเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21” โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต พร้อมทั้งผลักดันให้สถานศึกษาปรับกระบวนการเรียนการสอนให้เปลี่ยนจาก “การสอน” ไปสู่ “การจัดการเรียนรู้” โดยใช้ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากแนวทางของนักจิตวิทยาการศึกษา เช่น Piaget และ Vygotsky ซึ่งเห็นว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม (Vygotsky, 1978) แม้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับนโยบาย แต่จากการศึกษาพบว่าการนำแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล กลับพบอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยี ขาดทักษะของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียน และการพัฒนาวิชาชีพครูยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาหรือชายแดนของประเทศ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย กำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญจากกระแสความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลให้วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างมาก จากการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทของครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว กลายเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ ค้นคว้า และปฏิบัติจริง โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการเข้าถึงและจัดการความรู้ (Trilling & Fadel, 2009) เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถ และความต้องการของตนเอง ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐาน จากปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542) การสอนโดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญจะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ(ลักษณะนิสัย) และทั้งด้าน IQ (Intelligence Quotient) และด้าน EQ (Emotional Quotient) ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข” (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553)

กลุ่มโรงเรียน พบพระ–วาเล่ย์–รวมไทย ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทำการเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2567 มีจำนวนบุคลากรผู้บริหารทั้งสิ้น 19 คน ครูผู้สอน 328 คน ถือเป็นตัวอย่างของโรงเรียนชายแดนที่มีบริบทเฉพาะ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิศาสตร์ และสังคม โรงเรียนในกลุ่มนี้ประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ขาดแคลนครู ขาดทรัพยากรสื่อการสอน และขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านอินเทอร์เน็ตหรืออุปกรณ์ดิจิทัล ทำให้การจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, 2568) และครูในกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวยังมีความท้าทายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Active Learning) เนื่องจากยังขาด

แนวทางที่ชัดเจนและเครื่องมือสนับสนุนที่เหมาะสม บางโรงเรียนยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายเป็นหลัก และไม่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบางแห่งยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี

จากปัญหาและความท้าทายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนากระบวนการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 ทำให้เกิดความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาแนวทางที่สามารถใช้ส่งเสริมครูในกลุ่มโรงเรียน พบพระ – วาเล่ย์ - รวมไทย ให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในบริบทของยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวควรเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนชายแดน มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สามารถประยุกต์ใช้กับทรัพยากรที่มีอยู่และเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลสังกัดกลุ่มโรงเรียน พบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ - วาเล่ย์ - รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาสภาพและปัญหาของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย โดยพิจารณาองค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) การส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก 2) การส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และ 4) การพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism

2. กระบวนการบริหารในยุคดิจิทัล ได้แก่ 1) การวางแผนดิจิทัล (Digital Planning=P) 2) การจัดโครงสร้างและระบบดิจิทัล (Digital Organizing=O) 3) การนำหรือการขับเคลื่อนดิจิทัล (Digital Leading=L)

4) การควบคุมและประเมินผลดิจิทัล (Digital Controlling & Evaluation=E) และ 5) การพัฒนาและนวัตกรรมดิจิทัล (Digital Innovation & Improvement=I)

ขอบเขตของประชากร

ประชากรทั้งหมด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาในโรงเรียนของกลุ่มพบพระ-รวมไทย-วาเล่ย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 11 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 8 คน และครูผู้สอน จำนวน 328 คน รวมทั้งสิ้น 347 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก (Multiple choice) ประกอบด้วย ตำแหน่ง เพศ และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาตามองค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ (Multiple response)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย
2. กำหนดประเด็นและขอบเขตของข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ
3. สร้างแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน

4 นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงด้านเนื้อหา ภาษา และสำนวน

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และแปลผลตามเกณฑ์กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

6. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่าข้อคำถามทั้ง 40 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 จึงสามารถนำไปใช้ได้ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ–คีรีราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เพื่อหาค่า

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป อ้างถึงใน (สุวิมล ติรกานันท์, 2557) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .896

8. นำผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแบบสอบถาม พร้อมเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ความเห็นชอบก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 347 ฉบับ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียน พบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย ขอความร่วมมือผู้บริหารและคณะครูตอบแบบสอบถามในการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวยื่นต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนพบพระ–วาเล่ย์–รวมไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถาม ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการวิจัย ตลอดจนตอบข้อซักถามของผู้ตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวนทั้งสิ้น 347 ฉบับ

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามวันและเวลาที่กำหนด ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 347 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรทั้งหมด

4. ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของแบบสอบถามในแต่ละด้านและแต่ละข้อ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage)สรุปอุปนัยเป็นปัญหารายด้านตามขอบเขตด้านเนื้อหาและจัดอันดับ

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. ผู้อำนวยการสำนักงาตเขตพื้นที่การศึกษา หรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้อำนวยการกลุ่มงาน หรือผู้รับผิดชอบงานพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณสมบัติเบื้องต้นคือ คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการศึกษา และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน

2. อาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไม่ต่ำกว่าวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกทางการศึกษา และมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรองผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ที่นำนโยบายการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลไปใช้จนประสบผลสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับ ที่มีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบ่งเครื่องมือออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์รายด้าน เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์หาแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น ตามขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นแบบคำถามปลายเปิดที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาสภาพแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย ของครูผู้สอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยและปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูผู้สอนที่มีค่าร้อยละสูง มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

2. นำผลการวิจัยสภาพและปัญหาของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย ในระยะที่ 1 ที่มีสภาพการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสุดและปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดของแต่ละด้าน ๆ ละ 3 ข้อมาสรุปอุปนัยแล้วสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์รายด้าน ๆ ละ 1 ข้อ

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องการใช้ภาษา และความครอบคลุมด้านเนื้อหา นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

2. ส่งหนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิถึงผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมโครงร่างสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์และ แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาล่วงหน้า และขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้สัมภาษณ์

3. นัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์เพื่อกำหนดวันเวลา/สถานที่ในการสัมภาษณ์

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนด บันทึกข้อมูลด้วยตัวเอง

5. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำไปเขียนรายงานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่ และจัดลำดับแล้วสรุปอุปนัย

4. ผลการวิจัย

1. สภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล
		μ	σ	
1	ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก	4.65	0.55	มากที่สุด
2	ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล	4.52	0.61	มากที่สุด
3	ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม	4.35	0.78	มาก
4	ด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism	4.21	1.00	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.43**	**0.52**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ=4.43, σ = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ พบว่า ด้านการส่งเสริมการ

ส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.65, σ =0.55) รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (μ =4.52, σ =0.61) ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ =4.35 , σ =0.78) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 4.21, σ =1.00)

ผลการศึกษาปัญหาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าร้อยละสูงสุดปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายด้าน

ด้าน	ปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุด	ร้อยละ	ลำดับ
ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก	จำนวนผู้เรียนมาก ทำให้จัดกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง	23.63	2
ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล	สัญญาณอินเทอร์เน็ตขาดความเสถียร	28.24	1
ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม	ความไม่สมดุลระหว่างจำนวนผู้เรียนกับทรัพยากรที่มีอยู่	15.85	3
ด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดTPACK และ Constructivism	ภาระงานธุรการส่งผลให้เวลาพัฒนาตนเองมีจำกัด	5.45	4

จากตารางที่ 2 พบว่าปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดTPACK และ Constructivism ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ดังนี้

ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารควรสร้างระบบพี่เลี้ยงและกระบวนการ PLC ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อแบ่งปันเทคนิคการสอนเชิงรุกที่ประสบความสำเร็จ รองลงมา ครูควรเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้คำถามกระตุ้นการคิด มากกว่าการบรรยาย ครูควรจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นโจทย์หลัก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ครูควรใช้เทคนิคการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้จัดกลุ่มย่อยแบบคละความสามารถ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาระครูแล้วยังเป็นการฝึกทักษะทางสังคมและการสื่อสารให้กับนักเรียน ครูควรใช้สื่อรอบตัวและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเมื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีไม่เพียงพอให้เน้นการใช้สื่อจากธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นมาทำกิจกรรม รวมถึงการเปลี่ยนชุมชนให้เป็นห้องเรียน ครูควรมีช่องทางสื่อสารดิจิทัลที่เข้าถึงง่าย ใช้กลุ่มไลน์ หรือโซเชียลมีเดียส่งให้ผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรมกับบุตรหลาน เพื่อสร้างความรู้สึกว่าการมีส่วนร่วม และครูควรใช้โมเดลบ้านเป็นโรงเรียนครูเป็นที่ปรึกษา ในการสื่อสารกับผู้ปกครองให้เข้าใจว่าการเรียนรู้ไม่ได้จบที่โรงเรียน โดยขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองช่วยสังเกตและส่งเสริมทักษะชีวิตที่บ้าน

ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มการเรียนรู้ แอปพลิเคชั่นหรือแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ ครูควรใช้ AI เน้นใช้ AI เป็น ผู้ช่วยครูในการออกแบบแผนการสอน การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนนักเรียนรายบุคคล รองลงมา ผู้บริหารควรมีการใช้สื่อร่วมระดับเขต เนื่องจากงบประมาณจำกัด เขตพื้นที่ฯจะเป็นเจ้าภาพในการจัดซื้อหรือจัดทำคลังสื่อ ผู้บริหารควรจัดตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงและรับบริจาคอุปกรณ์ดิจิทัลที่ยังใช้งานได้เพื่อนำมาปรับปรุง และใช้งานในโรงเรียน ผู้บริหารควรประสานความร่วมมือกับผู้ให้บริการเครือข่าย เพื่อขอรับการสนับสนุนการติดตั้งจุดกระจายสัญญาณ Wi-Fi ในพื้นที่ชุมชนรอบโรงเรียน ครูควรใช้ AR/VR ใช้ในเนื้อหาที่ยากจะสัมผัสจริง เช่น ดาราศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ ร่วมกับแว่น VR ราคาประหยัดเพื่อลดต้นทุนอุปกรณ์ ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่สามารถทำงานได้โดยไม่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตตลอดเวลา เช่น การดาวน์โหลดเนื้อหาไว้ในเครื่องแม่ข่าย ครูควรใช้ระบบ Pre-Post Test และแบบวัดความพึงพอใจดิจิทัลเพื่อดูพัฒนาการของผู้เรียน และครูควรวิเคราะห์ข้อมูลจาก Learning Analytics ของแพลตฟอร์มว่านักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่กับเนื้อหาใดและสื่อนั้นช่วยแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้จริงหรือไม่

ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้บริหารควรจัดตั้งคลังนวัตกรรมดิจิทัลแพลตฟอร์มกลางเพื่อรวบรวมสื่อ ชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ต้นแบบที่ครูผลิตขึ้นมีการคัดกรองและประเมินคุณภาพเพื่อให้ครูท่านอื่นนำไปปรับใช้ ได้ทันที รองลงมา ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนสื่อ ชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้กันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย

พัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูวางแผนกิจกรรมโดยยึดตัวชี้วัดเป็นตัวตั้ง เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับสื่อที่ผลิตขึ้นอย่างแท้จริง ผู้บริหารการศึกษาควรมีระบบพี่เลี้ยงนวัตกรรม (R&D Coach) จัดทีมศึกษานิเทศก์และครูแกนนำที่มีความเชี่ยวชาญ เข้าไปช่วยครูในโรงเรียนพัฒนาชุดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การทดลองใช้ (Pilot) การเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ และการปรับปรุงจนเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์) และผู้บริหารควรมีการ PLC ปรับรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการประชุมที่เป็นทางการและใช้เวลานานเป็นการพูดคุยสั้นๆ ผ่านช่องทางออนไลน์หรือในช่วงเวลาสั้นๆ หลังเลิกเรียน โดยเน้นการแก้ปัญหาหน้างานจริงและใช้เทคโนโลยีช่วยบันทึกข้อมูลแทนการเขียนรายงานเล่มหนา

ด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism ผู้บริหารควรจัดให้ส่งเสริมให้มีการใช้และพัฒนาคลังบทเรียนสั้นๆ เกี่ยวกับทักษะดิจิทัลและการใช้ AI ในการสอน เพื่อให้ครูสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลาตามความสนใจ ลดข้อจำกัดเรื่องเวลาที่ต้องทิ้งห้องเรียนไปอบรม รองลงมา ผู้บริหารควรจัดตั้งทีมศึกษานิเทศก์และครูแกนนำด้านเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็น Coach ประจำโซนโรงเรียน โดยใช้การ Coaching แบบหน้างานจริง (On-the-job Coaching) เน้นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของครูแต่ละท่าน ผู้บริหารควรสร้างการบูรณาการภาระงานนโยบายระดับเขตจะเน้นให้การพัฒนา TPACK และการทำ PLC เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ ที่สามารถนำไปประเมินวิทยฐานะ (PA) ได้ทันทีเพื่อให้ครูรู้สึกว่าการพัฒนาการสอนคืองานหลัก ไม่ใช่งานเสริม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายข้ามโรงเรียนจัดตั้งกลุ่ม PLC ออนไลน์ระดับเขตตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อให้ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี (T) มาพบกับครูที่มีความแม่นยำด้านเนื้อหา (C) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามบริบท (ค่าความถี่ 5ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูสร้างชุดกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้ PLC เป็นเวทีวิพากษ์สื่อหรือนวัตกรรมที่ครูผลิตขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าสื่อนั้นช่วยให้เด็กสร้างความเข้าใจได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่แค่สื่อเพื่อการบรรยาย และผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ Model Class & Lesson Study (ห้องเรียนต้นแบบ) สนับสนุนให้เกิดกลุ่ม PLC ที่เน้นการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK (การบูรณาการความรู้เนื้อหาวิธีการสอน และเทคโนโลยี) โดยให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ว่าเนื้อหานี้ควรใช้วิธีสอนแบบสร้างสรรค์องค์ความรู้อย่างไรและใช้เครื่องมือดิจิทัลชิ้นไหนจึงจะดีที่สุด

5. อภิปรายผล

1. สภาพพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มโรงเรียนแม่สอด-ท่าสายลวด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีสภาพการปฏิบัติในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมา ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และด้านการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism

ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาในกลุ่มพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย มีความตระหนักและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ครูผู้สอนนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะและคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การพัฒนาทักษะของครูด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าครูยังเผชิญข้อจำกัดด้านการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ อันเนื่องมาจากภาระงานธุรการและงานตามนโยบายที่มีจำนวนมาก ส่งผลให้มีเวลาและโอกาสในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ลดลง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพการศึกษาโดยรวม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่หน่วยงานต้นสังกัดควรดำเนินมาตรการลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ ควบคู่กับการส่งเสริมระบบพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุกัญญา แช่มช้อย (2562) ว่าการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุนในทุกขั้นตอนของการบริหาร ทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ การควบคุม และการพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑามาศ กลิ่นขจร (2564) ได้ศึกษาการใช้การเรียนรู้แบบโครงงานกับนักเรียนชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดน พบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านการลงมือทำโครงงานจากบริบทท้องถิ่น เช่น การปลูกผัก การทำสบู่สมุนไพร หรือการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าและสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566 – 2570 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 (2568) ได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาในพื้นที่ชายแดนตาก เขต 2 มีความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อลดช่องว่างทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพครูเพื่อรองรับความเป็นพหุวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ผลการบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ปัญหาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ-วาเล่ย์-รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่า ด้านการส่งเสริมการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ปัญหาที่พบสูงสุดคือ จำนวนผู้เรียนมาก ทำให้จัดกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง เมื่อจำนวนนักเรียนในหนึ่งห้องเรียนมีมากเกินกำลังที่ครูจะดูแลได้อย่างทั่วถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงเกิดขึ้นได้ยากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนตามแนวชายแดนที่มีความหลากหลายของผู้เรียนสูง นักเรียนที่มี

พื้นฐานการเรียนรู้ต่างกันจึงอาจไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง และความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีและทรัพยากร สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้รายงานไว้ในแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่า อุปสรรคสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ คือ อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในห้องเรียนที่ไม่เหมาะสม ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจหรือระดับสติปัญญาที่แตกต่างกันของผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญหาที่พบสูงสุดคือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตขาดความเสถียร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนพบพระ–วาเล่ย์–รวมไทย ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลซึ่งมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้สัญญาณการเชื่อมต่อขาดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบกับสถานศึกษายังมีอุปกรณ์ดิจิทัลไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสเข้าถึงอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผุดผาด หงษ์ชุมแพ (2568) ที่ระบุว่า โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลของประเทศไทยยังประสบปัญหาความไม่พร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์การเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปัญหาที่พบสูงสุดคือ ความไม่สมดุลระหว่างจำนวนผู้เรียนกับทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าชั้นเรียนมีนักเรียนจำนวนมากส่งผลให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับข้อจำกัดด้านสื่อ อุปกรณ์ และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่ไม่เพียงพอ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2563) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องมีสื่อ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่เพียงพอ รวมทั้งจำนวนผู้เรียนที่เหมาะสม เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมและประเมินผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้านการส่งเสริมการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism ปัญหาที่พบสูงสุดคือ ภาระงานธุรการส่งผลให้เวลาพัฒนาตนเองมีจำกัด ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้ครูจะตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ แต่ภาระงานด้านธุรการและงานที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการสอนส่งผลให้มีข้อจำกัดด้านเวลาในการพัฒนาตนเองและศึกษาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดำเนินได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ที่พบว่าภาระงานด้านเอกสารและงานธุรการส่งผลให้ครูมีเวลาเตรียมการสอน พัฒนาสื่อ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกลดลง

2. แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนพบพระ- วาเล่ย์- รวมไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 พบว่า ด้านการส่งเสริมการ

ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาระบบพี่เลี้ยงและส่งเสริมกระบวนการ PLC เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน การเรียนรู้ร่วมกันผ่านการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี การสะท้อนผลการสอนและการแก้ปัญหาร่วมกัน จึงช่วยยกระดับศักยภาพครูในการออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันคุรุพัฒนา (2565) เสนอแนวทางว่าการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพควรใช้กระบวนการ Coaching, Mentoring และ PLC ควบคู่กัน เพื่อให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ด้านการส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นผู้ช่วยในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ AI ช่วยลดภาระงานด้านการเตรียมการสอนและการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ครูมีเวลามากขึ้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัลมากยิ่งขึ้น ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม พบว่า ผู้บริหารควรจัดตั้งคลังนวัตกรรมดิจิทัล หรือแพลตฟอร์มกลางเพื่อรวบรวมสื่อการเรียนรู้ ชุดกิจกรรม และแผนการจัดการเรียนรู้ต้นแบบที่ผ่านการคัดกรองและประเมินคุณภาพ ก่อนเผยแพร่ให้ครูนำไปประยุกต์ใช้ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของครูรายบุคคลเท่านั้น แต่ต้องอาศัยระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพิ่มโอกาสให้ครูสามารถนำสื่อไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใต้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของครูและการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาพวงทอง ศรีวิลัย (2568) ที่เสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐาน การที่มีระบบจัดเก็บและแบ่งปันทรัพยากรทางการเรียนรู้ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกพงษ์ พิเศษจาตุรงศ์ (2569) ที่พบว่า การพัฒนาครูผ่านกระบวนการ PLC และการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้เกิดการแบ่งปันสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ด้านการส่งเสริมการพัฒนาทักษะของครูในด้านการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด TPACK และ Constructivism พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้และพัฒนาคลังบทเรียนขนาดสั้น เกี่ยวกับทักษะดิจิทัลและการประยุกต์ใช้ AI ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลควรเปลี่ยนจากรูปแบบการอบรมแบบครั้งคราว

ไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่เปิดโอกาสให้ครูเลือกเรียนรู้ตามความต้องการและบริบทของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หากโรงเรียนมีคลังบทเรียนสั้นที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ครูจะสามารถพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียนตามกรอบแนวคิด TPACK ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของของธัชพนธ์ สรภูมิ (2568) ที่เสนอว่าการพัฒนาครูตามกรอบ TPACK จะช่วยให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวัชรินทร์ กองสุข (2569) ที่เสนอกรอบแนวคิด TPACK-AI โดยเน้นว่าผู้บริหารควรสนับสนุนระบบการเรียนรู้ดิจิทัลและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปสู่การบริหารจัดการภาระงานและนโยบายคืนครูสู่ห้องเรียน ควรพิจารณาลดหรือควบรวมภาระงานธุรการและงานโครงการนโยบายที่ซ้ำซ้อน โดยนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการรายงานผลเพื่อลดภาระด้านเอกสาร เพื่อให้ครูมีเวลาในการพัฒนาทักษะดิจิทัลและออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้อย่างเต็มที่

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปสู่เปลี่ยนจากการนิเทศติดตามแบบประเมินผล เป็นการจัดทีมศึกษานิเทศก์และครูแกนนำ เข้าไปทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในระดับโซนโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะระดับองค์กร

2.1 สถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

2.2 สถานศึกษา ควรนำผลการวิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สภาพและปัญหา การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในสถานศึกษาต่อไป

3. ข้อเสนอแนะระดับบุคคล

3.1 คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีบทบาทเชิงรุกในการประสานงานกับภาคเอกชนหรือศิษย์เก่าเพื่อระดมทรัพยากรหรืออุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้แล้วมาปรับปรุง (Refurbish) ให้พร้อมใช้งาน รวมถึงส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดเวลาที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

3.3 ครูผู้สอนควรปรับบทบาทจากผู้บรรยายเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยใช้คำถามกระตุ้นการคิดและพัฒนาศักยภาพผ่านคลังบทเรียนดิจิทัลพร้อมทั้งประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อสนับสนุนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ภายใต้การกำกับดูแลและการใช้ดุลยพินิจของครู ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การลดความลำเอียงของ AI และความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) บนฐานบริบทท้องถิ่นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ TPACK ของครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล

3. ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นผู้ช่วยครูในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนรายบุคคล ภายใต้เงื่อนไขด้านความถูกต้องของผลลัพธ์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความลำเอียงของระบบ AI การกำกับดูแลโดยครู และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้นหรือมีภาระงานสูง

4. ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบ "Low-cost High-tech" สำหรับโรงเรียนในพื้นที่จำกัด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* คุรุสภาลาดพร้าว.

จุฑามาศ กลิ่นขจร. (2564). *การพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน โรงเรียนบ้านแม่ตะละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก.* โรงเรียนบ้านแม่ตะละ.

ธัชพนธ์ สรภูมิ. (2568). TPACK: กรอบแนวคิดสำหรับครูยุคใหม่. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 8*(27), 7–18.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ผุดผาด หงส์ชุมแพ. (2568). บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบการศึกษาไทย: ความท้าทายและโอกาสของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารสังคมศาสตร์ไทย, 2*(1), 27–37. https://www.tci-thaijo.org/articles/social18-1089

พวงทอง ศรีวิลัย. (2568). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานรองรับการเรียนรู้ทุกที่ทุกเวลา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 15*(3–4), 4507–4521.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2563). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วัชรินทร์ กองสุข. (2569). กรอบแนวคิด TPACK-AI: แนวทางการพัฒนาทักษะครูไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์. *วารสารการบริหารและความเป็นผู้นำทางการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 3*(1), 1–28.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* เลิฟแอนด์เลิฟเพรส.

สถาบันคุรุพัฒนา. (2565). *แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามระบบการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง.* สถาบันคุรุพัฒนา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (2568). *แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษา: รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด–19.* กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). โอเดียนสโตร์.

เอกพงษ์ พิเศษจาตุรงศ์. (2569). การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์, 10*(2), 234–243. https://www.tci-thaijo.org/articles/social04-282662

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times.* Jossey-Bass.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Harvard University Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

Competencies of School Administrators in the Digital Era under the Municipal Education Office Mueang Roi Et Municipality Roi Ed Province

โชคชัย มงคลชู[1*], ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี[2]

[1,2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ตาก, ประเทศไทย

Chokchai Mongkonchu[1], Theeraphat Thinsandee[2]
[1,2]Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom, Thailand.
✉: * pureska24@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล และ 3) รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2567 จำนวน 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล และด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านวิสัยทัศน์ และด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่า $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.48 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ และด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ตามลำดับ ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายด้านดิจิทัล พัฒนาทักษะการใช้และสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล

สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ส่งเสริมจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านระบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ : สมรรถนะ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aimed to: (1) investigate the current and desirable conditions of digital-age competencies among school administrators under the Municipal Education Office of Roi Et Municipality, Roi Et Province; (2) examine the priority needs for developing such competencies; and (3) gather recommendations for enhancing digital-age competencies among school administrators. The sample consisted of 159 administrators and teachers under the Municipal Education Office of Roi Et Municipality during the 2024 academic year. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$). The research findings revealed that the overall current state of digital-era competency among school administrators was at a low level, while the overall desirable state was at a high level. When considering each aspect, the desirable state of digital media utilization, digital media creation, digital ethics and security, and digital communication and collaboration was at a high level, whereas digital vision and digital literacy and understanding were at a moderate level. The analysis of priority needs indicated an overall $PNI_{Modified}$ value of 0.48. The highest priority need was digital media creation, followed by digital communication and collaboration, digital media utilization, digital literacy and understanding, digital vision, and digital ethics and security, respectively. School administrators should continuously develop their digital competencies by promoting clear digital visions and policies, enhancing digital media utilization and creation skills, supporting technological infrastructure, strengthening digital ethics and security, and fostering digital collaboration networks to improve school management effectiveness in the digital era.

Keywords: competencies, school administrators, digital era

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลและความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านดิจิทัลและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา อีกทั้งแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อการศึกษายังมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกมิติของการบริหารจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านดิจิทัลทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ไอรดา นร

สาร, 2566) อย่างไรก็ตาม หลายสถานศึกษายังคงประสบปัญหาการขาดผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญด้านดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารยังจำกัดอยู่เพียงการติดต่อสื่อสารและการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน ขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูล การติดตามงาน และการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจยังดำเนินการได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารงานเกิดความล่าช้า ข้อมูลสารสนเทศขาดความถูกต้องและไม่เป็นปัจจุบัน รวมถึงไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผล

สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด แม้ว่าจะมีการนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการสื่อสารภายในองค์กรแล้วก็ตาม แต่ยังพบปัญหาเชิงประจักษ์หลายประการ ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลนักเรียนและข้อมูลบุคลากรยังแยกเป็นหลายระบบและขาดการเชื่อมโยงกัน การรายงานข้อมูลและติดตามงานยังอาศัยเอกสารและการดำเนินงานแบบกึ่งดิจิทัล ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการปฏิบัติงาน ระบบอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์เทคโนโลยีบางแห่งยังไม่เพียงพอและขาดความเสถียร ส่งผลให้การดำเนินงานผ่านระบบออนไลน์เกิดข้อขัดข้องอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ ผู้บริหารบางส่วนยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ เช่น การใช้ระบบฐานข้อมูล การสร้างสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ส่งผลให้การบริหารจัดการยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาผู้บริหารให้มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2567 จากสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จำนวน 8 แห่ง รวมประชากรทั้งสิ้น 264 คน (เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จำนวน 159 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 5 เมื่อประชากรมีจำนวน 264 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 159 คน

ภายหลังจากกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามสถานศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนที่สอดคล้องกับจำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียน และสามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเหมาะสม จากนั้นจึงดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้บริหารและครูจากแต่ละสถานศึกษาเข้าสู่การเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เครื่องมือมีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ วุฒิการศึกษา ขนาดของโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล 3) ด้านการใช้สื่อดิจิทัล 4) ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล 5) ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล และ 6) ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1967) ตั้งแต่ระดับมากที่สุดจนถึงระดับน้อยที่สุด และตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลในทั้ง 6 ด้าน โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างอิสระ

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.971 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำไปใช้ได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.914 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีมากและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากหลักสูตรบริหารการศึกษาเสนอต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ภายหลังได้รับอนุญาต ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 159 ฉบับ พร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามและส่งคืนภายใน 1 เดือน เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามกลับคืนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล พบว่าได้รับแบบสอบถามคืนครบทั้ง 159 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่แจกทั้งหมด จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ทำการลงรหัสข้อมูล (Coding) และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา ขนาดของโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน ใช้สถิติความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) การวิเคราะห์ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติการทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และ 4) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยใช้ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index Modified: $PNI_{Modified}$) ตามแนวคิดของสุวิมล ว่องวาณิช (2562) เพื่อเปรียบเทียบช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และใช้เป็นข้อมูลในการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนา

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบไปด้วย เพศ วุฒิการศึกษา ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยวิธีหาค่าร้อยละ และค่าความถี่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	57	35.80
หญิง	102	64.20
รวม	**159**	**100.00**
2. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	139	87.40
สูงกว่าปริญญาตรี	20	12.60
รวม	**159**	**100.00**
3. ขนาดสถานศึกษา		
ขนาดเล็ก (นักเรียนไม่เกิน 119 คน)	26	16.30
ขนาดกลาง (นักเรียนตั้งแต่ 120 – 719 คน)	103	64.70
ขนาดใหญ่ (นักเรียนตั้งแต่ 720 -1,679 คนขึ้นไป)	30	18.90
รวม	**159**	**100.00**
4.ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	10	6.30
5-10 ปี	126	79.20
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	23	14.50
รวม	**159**	**100.00**

จากตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 35.80 ตามลำดับ ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 87.40 รองลงมาได้แก่ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 12.60 ตามลำดับ ด้านขนาดสถานศึกษา ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง (นักเรียนตั้งแต่ 120 – 719 คน) จำนวน 103 คน คิด

เป็นร้อยละ 64.70 รองลงมาได้แก่ ขนาดใหญ่ (นักเรียนตั้งแต่ 720 -1,679 คนขึ้นไป) จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 18.90 และลำดับสุดท้าย คือ ขนาดเล็ก (นักเรียนไม่เกิน 119 คน) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30 ตามลำดับ และด้านประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 5-10 ปี จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 79.20 รองลงมาได้แก่ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 และลำดับสุดท้าย คือ ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	ค่า $PNI_{Modified}$	ลำดับ
1. ด้านวิสัยทัศน์	2.52	0.89	ปานกลาง	1	3.49	0.87	ปานกลาง	4	0.39	5
2.										
3. ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล	2.43	0.89	น้อย	3	3.44	0.93	ปานกลาง	6	0.42	4
4. ด้านการใช้สื่อดิจิทัล	2.38	0.93	น้อย	4	3.64	0.90	มาก	3	0.53	3
5. ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล	2.31	0.92	น้อย	6	3.70	0.90	มาก	2	0.60	1
6. ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล	2.52	0.92	น้อย	2	3.48	0.89	มาก	5	0.38	6
7. ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล	2.34	0.85	น้อย	5	3.70	0.80	มาก	1	0.58	2
ภาพรวม	**2.42**	**0.90**	**น้อย**	**-**	**3.58**	**0.88**	**มาก**	**-**	**0.48**	**-**

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านสภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.42, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{x}$ = 2.52, S.D. = 0.89) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 2.52, S.D. = 0.92) อยู่ในระดับน้อย ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ($\bar{x}$ = 2.43, S.D. = 0.89) อยู่ในระดับน้อย ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ($\bar{x}$ = 2.38, S.D. = 0.93) อยู่ในระดับน้อย ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 2.34, S.D. = 0.85) อยู่ในระดับน้อย และด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ($\bar{x}$ = 2.31, S.D. = 0.92) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดและอยู่ในระดับน้อย

ผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.58, S.D. = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.80) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.90) ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.64, S.D. = 0.90) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = 0.87) ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.48, S.D. = 0.89) และด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.44, S.D. = 0.93) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัลและด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า โดยภาพรวมมีค่า $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.48 แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.60) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.58) ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.53) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.42) ด้านวิสัยทัศน์ ($PNI_{Modified}$ = 0.39) และด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.38) ตามลำดับ

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ผู้วิจัยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ดังตารางที่ 3 – 6

ตารางที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ

เพศ	**n**	$\bar{X}$	**S.D.**	**t**	**Sig.**
ชาย	57	2.45	.63	.564	.574
หญิง	102	2.40	.56		

*Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 1.1

ตารางที่ 4 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามวุฒิการศึกษา

วุฒิการศึกษา	n	$\overline{x}$	S.D.	t	Sig.
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	139	2.41	.587	.307	.762
สูงกว่าปริญญาตรี	20	2.45	.60		

*Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 1.2

ตารางที่ 5 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ขนาดสถานศึกษา	n	$\overline{x}$	S.D.	F	Sig.
ขนาดเล็ก (นักเรียนไม่เกิน 119 คน)	26	2.50	.62	.724	.486
ขนาดกลาง (นักเรียนตั้งแต่ 120 – 719 คน)	103	2.43	.61		
ขนาดใหญ่ (นักเรียนตั้งแต่ 720 -1,679 คนขึ้นไป)	30	2.31	.44		

*Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 1.3

ตารางที่ 6 การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1.4 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ประสบการณ์การทำงาน	n	$\overline{x}$	S.D.	F	Sig.
ต่ำกว่า 5 ปี	10	2.59	.55	1.69	.187
5-10 ปี	126	2.44	.58		

ประสบการณ์การทำงาน	n	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	23	2.23	.57		

*Sig. $\leq$0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีสภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 1.4

3.ข้อเสนอแนะสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3.1 ด้านวิสัยทัศน์

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งควรวางแผนพัฒนาเทคโนโลยีและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลในอนาคต เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3.2 ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้มีการจัดอบรมและพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานได้อย่างเหมาะสม

3.3 ด้านการใช้สื่อดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะการใช้แพลตฟอร์มและสื่อดิจิทัลเพื่อการบริหารงานและการจัดการศึกษา รวมถึงสนับสนุนอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีและระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.4 ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้มีการจัดอบรมด้านการผลิตและพัฒนาสื่อดิจิทัลสำหรับผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการใช้โปรแกรมและเครื่องมือดิจิทัลที่ทันสมัยในการสร้างสื่อ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานสื่อดิจิทัลของครู เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการบริหารงานในสถานศึกษา

3.5 ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้ผู้บริหารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางไซเบอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัลให้ชัดเจน เพื่อสร้างความตระหนักและลดความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3.6 ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้ผู้บริหารพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกผ่านระบบดิจิทัล เพิ่มช่องทางการสื่อสารออนไลน์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

5. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนจากการบริหารจัดการแบบเดิมไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Leadership) ที่สามารถกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน การจัดการเรียนรู้ การสื่อสารภายในองค์กร และการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่งยังมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์เทคโนโลยี ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และบุคลากรที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านดิจิทัล ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคาดหวังว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีสมรรถนะด้านดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาและขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล และด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาความสามารถในการสร้างและประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการสื่อสารและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับ

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ผลการวิจัยมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ รัชฎาพร มีอาษา (2563) ที่ศึกษาการใช้ดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน อำเภอเมืองสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า การใช้ดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก รวมถึงงานวิจัยของ พิชญาณี กาหลง (2563) ที่ศึกษาการใช้ดิจิทัลเพื่อการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า การใช้ดิจิทัลเพื่อการบริหารงานในโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ วราวุฒิ มุขกระโทก (2566) ที่ศึกษาสมรรถนะทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา พบว่า สมรรถนะทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวอาจเนื่องมาจากบริบทของพื้นที่ศึกษา ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ระดับความพร้อมของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นตรงกันว่า สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sheninger (2025) ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี สามารถสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี และนำการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรได้อย่างเหมาะสม

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โดยภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) เท่ากับ 0.48 แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกำหนดนโยบาย การบริหารงาน การจัดการข้อมูลสารสนเทศ การสื่อสารภายในองค์กร และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้บริหารและสถานศึกษา ทั้งด้านทักษะดิจิทัล ประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านดิจิทัล จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษายังคงมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{Modified}$ = 0.60) รองลงมา ได้แก่ ด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.58) ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.53) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.42) ด้านวิสัยทัศน์ ($PNI_{Modified}$ = 0.39) และด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ($PNI_{Modified}$ = 0.38) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการผลิต ประยุกต์ใช้ และบริหารจัดการสื่อดิจิทัล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างช่อง

ทางการสื่อสารและความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากในปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารงานภายในองค์กร แต่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านระบบดิจิทัลมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุวิมล ว่องวาณิช (2562) ที่กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการที่ช่วยวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เพื่อนำไปใช้กำหนดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริเพ็ญ ทองดี (2561) ที่ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการประเมินตามสภาพจริงสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นสามารถสะท้อนความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง และสามารถนำไปใช้จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาได้ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุณฑริกา พงศ์ศิริวรรณ (2565) ที่พบว่าสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพที่เป็นจริง และทุกด้านมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ (2567) ที่พบว่าการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา รวมถึงงานวิจัยของ Nubun (2024) ที่พบว่าสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนในยุคดิจิทัลประกอบด้วยวิสัยทัศน์ดิจิทัล วัฒนธรรมดิจิทัล การพัฒนาวิชาชีพด้านดิจิทัล ความปลอดภัยด้านดิจิทัล และความยืดหยุ่นด้านดิจิทัล ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาและรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผลจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลในทุกด้าน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล โดยด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านดิจิทัลที่ชัดเจน รวมถึงวางแผนการพัฒนาเทคโนโลยีของสถานศึกษาให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรได้รับการอบรม พัฒนาความรู้ และติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถประเมินและเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ด้านการใช้สื่อดิจิทัล ควรพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารงาน รวมทั้งจัดสรรทรัพยากร อุปกรณ์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพเพื่อเอื้อต่อการดำเนินงาน โดยด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อดิจิทัล การใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถนำสื่อดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางไซเบอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และการกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้สื่อดิจิทัลภายในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ส่วนด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล ควรพัฒนาระบบการสื่อสารออนไลน์และสร้างเครือข่ายความ

ร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภายนอก รวมถึงส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาทั้งนี้ ข้อเสนอแนะดังกล่าวอาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันยังต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ การสร้างนวัตกรรม และการสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารจึงไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานภายในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Leadership) ที่สามารถกำหนดทิศทางและสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีภายในองค์กรได้อย่างเหมาะสม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Sheninger (2025) ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีภายในสถานศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Padolina (2023) ที่พบว่าความพร้อมด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา 4.0 โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และทักษะในการสร้างความร่วมมือผ่านระบบดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Kashaka (2025) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการใช้เครื่องมือดิจิทัล การสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการส่งเสริมวัฒนธรรมนวัตกรรมภายในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและนำพาสถานศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาล เมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสร้างข้อเสนอแนะได้ต่อไปนี้

1. สำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดควรส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการออกแบบ การผลิต และการประเมินคุณภาพสื่อดิจิทัล รวมถึงสนับสนุนเครื่องมือและโปรแกรมที่จำเป็นต่อการสร้างสื่อการเรียนรู้

2. ควรพัฒนาสมรรถนะด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือทางดิจิทัล โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษา

3. ควรส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอน โดยจัดให้มีการพัฒนาทักษะการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ

4. ควรพัฒนาความรู้และความเข้าใจด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจน สามารถกำหนดนโยบาย แผนงาน และทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและนโยบายการศึกษาของประเทศ

6. ควรส่งเสริมจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล โดยจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความปลอดภัยทางไซเบอร์ และแนวปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และลดความเสี่ยงจากการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา และนำผลการศึกษาไปใช้กำหนดแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

2. ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยใช้การวิจัยและพัฒนา หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร).* https://www.moe.go.th/

ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์, ธีระวัฒน์ มอนไธสง, & วิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ์. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 9*(11), 1490–1512.

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. (2567). *แผนพัฒนาบุคลากร 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567–2569.*

บุณฑริกา พงษ์ศิริวรรณ. (2565). *ความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].

พิชญาณี กาหลง. (2563). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. *วารสารบัณฑิตวิจัย, 11*(1), 149–162.

รัชฎาพร มีอาษา. (2563). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1* [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

วราวุฒิ มุขกระโทก. (2566). สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 6*(17), 68–79.

ศิริเพ็ญ ทองดี. (2561). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการประเมินตามสภาพจริงสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา* [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไอรดา นรสาร. (2566). *ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

Kashaka, N. D. (2025). Exploring the role of emotional intelligence in educational leadership. *Research Invention Journal of Current Issues in Arts and Management, 4*(2), 12–15.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*, 607–610.

Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value.* McGraw-Hill.

Nubun, C. C., Hassan, Z., & Hamidi, H. (2024). Teachers' insight on digital competencies and maturity among school administrators in Sarawak, Malaysian schools. *Asia Proceedings of Social Sciences, 12*, 45–48. https://doi.org/10.31580/APSS.V12I1.5226

Padolina-Alcantara, F. P. (2023). Digital era readiness and leadership and management competencies of school heads in the school's division of Marinduque. *International Journal for Research in Applied Science and Engineering Technology, 11*(5), 2886–2903.

Sheninger, E. (2025). *7 pillars of digital leadership.* International Center for Leadership in Education.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ผลการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

The Effect of Growth Mindset Program Based on Belief Change for Industrial Students

สินจัย ใยแก้ว[1], ชนิตา พิมพ์ศรี[2*]

[1,2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Sinjai Yaikaew[1], Chanita Phimsri[2*]
[1,2] Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand
✉: *chanita@kku.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 27 June 2026; Revised: 21 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโต เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักว่า ความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม และ 2) เปรียบเทียบผลของกรอบความคิดเติบโตก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1-3 จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม 2) แบบวัดกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม และ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Wilcoxon Signed Ranks Test และการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โครงการวิจัยเลขที่ HE693074 ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วย 17 กิจกรรม พัฒนากรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ทั้งหมด 7 ด้าน โดยมีค่าความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. = 0.36) เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้โปรแกรม พบว่า หลังการทดลองมีคะแนนกรอบความคิดเติบโตสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (z = -2.524, p = 0.006) โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดการตนเอง ด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว และ

ด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ ตามลำดับ ผลข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ช่วงแรกนักศึกษาค่อนข้างประหม่า ไม่กล้าตอบคำถามและเริ่มมีพฤติกรรม กล้าเผชิญอุปสรรค มุ่งมั่นฝึกฝนทักษะวิชาชีพ เปิดใจรับคำวิจารณ์ และมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาตนเองสู่วิชาชีพช่างอุตสาหกรรมภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม

คำสำคัญ : กรอบความคิดเติบโต, การปรับเปลี่ยนความเชื่อ, นักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

Abstract

Enhancing a growth mindset is an approach to developing learners' awareness that abilities can be improved through effort, practice, and learning from mistakes. This research aimed to: 1) develop a growth mindset enhancement program based on belief change for industrial students and 2) compare students' growth mindset scores before and after participating in the program. The sample consisted of eight first- to third-year Vocational Certificate (Voc. Cert.) students, selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) the growth mindset enhancement program based on belief change for industrial students, 2) the growth mindset scale for industrial students, and 3) the activity participation behavior observation form. Data were analyzed using means and standard deviations, the Wilcoxon signed-rank test, and content analysis of the behavioral observation data. This study was approved by the Khon Kaen University Ethics Committee for Human Research (Research Project No. HE693074). The research findings revealed that the developed growth mindset enhancement program, based on the concept of individual belief change for industrial students, comprised 17 activities designed to enhance seven dimensions of a growth mindset. The program's appropriateness was rated at a highest level ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.36). A comparison of growth mindset scores before and after participating in the program showed that post-intervention scores were significantly higher than pre-intervention scores at the .01 level (z = -2.524, p = 0.006). The highest mean scores were observed in the dimensions of Self-Management, Facing Obstacles and Failures, and Learning and Growing from Criticism. Furthermore, qualitative data revealed that the students transitioned from initial anxiety to positive behaviors, such as confronting obstacles, dedicating effort to practicing professional skills, being receptive to criticism, and maintaining self-confidence in their ongoing career development within the industrial trades.

Keywords: Growth Mindset, belief change, Industrial Students

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวย่างเข้าสู่อุตสาหกรรม 5.0 ซึ่งมุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงทำให้แรงงานมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Demir, Dövena & Sezenb, 2019; Breque, De Nul, & Petridis, 2021) สถาบันอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตบุคลากรสายวิชาชีพช่างอุตสาหกรรมให้มีทักษะเชี่ยวชาญควบคู่กับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อยกระดับสู่การเป็นอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง ที่พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) อย่างไรก็ตาม ตลาดแรงงานในประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานทักษะสูง (high-skill) และสถาบันอาชีวศึกษายังไม่สามารถผลิตนายช่างที่มีทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามความต้องการของตลาดแรงงานได้ (ณัฐสิฏ รักษ์เกียรติวงศ์, 2559; เรืองยศ วัชรเกตุ, 2562) ถึงแม้จะมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้

พบว่า ผู้เรียนยังคงขาดทักษะและความเชี่ยวชาญในระดับที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาทางการเรียนเกิดจากการที่นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมต้องเผชิญกับความกดดันจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ความซับซ้อนของทักษะวิชาชีพ ส่งผลให้เกิดความท้อแท้ ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (ณิชชากร เกียรติทนง และคณะ, 2567; ภรภัทร ถาวรชินโชติ และคณะ, 2566; สุพิชญา จันทร์ลอย และ ประภัสสร สมสถาน, 2566) นักศึกษาส่วนหนึ่งเชื่อว่า ความสามารถของตนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ภาวะดังกล่าวสะท้อนถึงกรอบความคิดแบบยึดติด (Fixed Mindset) ทำให้นักศึกษาขาดความมุ่งมั่น ความอดทน และย่อท้อต่ออุปสรรคได้ง่าย (ตรีนุช ไพชยนต์วิจิตร และ สรัลชนา ธิติสวรรค์, 2566; นันทยา คงประพันธ์ และคณะ, 2567) และขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะเรื่องพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและการขาดทักษะความรู้ทางวิชาชีพที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น ขาดแคลนทักษะความรู้ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ (นิพนธ์ หย่งกิจ และคณะ, 2568; Satimanon & Satimanon, 2018)

การพัฒนานักศึกษาวิชาชีพช่างอุตสาหกรรมในยุคดิจิทัลจึงไม่สามารถมุ่งเน้นเพียงทักษะด้านเทคนิค หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งเป็นความเชื่อว่า ความสามารถเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ โดยใช้ความมุ่งมั่นพยายามในการฝึกฝนทำสิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญกับกระบวนการการเรียนรู้มากกว่าผลสำเร็จ มองอุปสรรคและความล้มเหลวเป็นสิ่งที่ท้าทายในการเรียนรู้และเติบโต พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง (Dweck, 2006) การมีกรอบความคิดเติบโตจะช่วยให้บุคคลมีความยืดหยุ่นทางความคิด กล้าเผชิญหน้ากับความท้าทายโดยไม่กลัวความล้มเหลว มีมุมมองในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมีความมุ่งมั่นความพยายาม พร้อมที่จะยกระดับทักษะเดิม (Upskill) และเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ (Reskill) อยู่เสมอ อีกทั้งยังส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นมาแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งเหล่านี้คือคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานของช่างอุตสาหกรรมที่อยู่ภายใต้บริบทที่มีความผันผวนสูง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในปัจจุบันมีงานวิจัยจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ในหลากหลายบริบท ทั้งในด้านด้านการศึกษา การทำงานและธุรกิจ อย่างไรก็ตาม สำหรับบริบทอาชีวศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มช่างอุตสาหกรรม แม้จะมีการพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นไปที่ทักษะทางวิชาชีพ (Hard Skills) เป็นหลัก และยังขาดการศึกษาที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนากรอบความคิดเติบโต ทั้งนี้ นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมมีคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องเผชิญกับความกดดันจากการฝึกปฏิบัติงานที่มีความซับซ้อนทางเทคนิคสูง

กรอบความคิดเติบโตสามารถพัฒนาได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรม การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรม หรือการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโต ทั้งนี้ การออกแบบกิจกรรมหรือโปรแกรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สื่อแบบผสมผสานที่หลากหลาย เชื่อมโยงกับบริบทการทำงานจริง (นันทยา คงประพันธ์ และคณะ, 2567; สุพิน ใจแก้ว, 2563) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความเชื่อมั่นต่อการเปลี่ยนแปลงช่วยให้นักศึกษามีความพากเพียรและความยืดหยุ่นในการเผชิญปัญหาและความท้าทาย รวมทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาควบคู่ไปกับการมีสุขภาวะทางจิตที่ดีของผู้เรียน เพื่อให้พร้อมเติบโตเป็นแรงงานสมรรถนะสูงในอนาคต (Purwaningsih et al.,

2025)แม้ว่าการพัฒนากรอบความคิดเติบโตจะมีหลายแนวทาง อย่างไรก็ตาม พบว่า แนวทางของ Andersen (2006) มีจุดเด่นสำคัญในเรื่องการปรับเปลี่ยนความเชื่ออย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของนักศึกษาอาชีวะที่เน้นการปฏิบัติเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า แนวทางนี้สามารถเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดของผู้เรียนได้จริงโดยการศึกษาของ กอบแก้ว บุญบุตร (2566) พบว่า สามารถพัฒนากรอบความคิดเติบโตของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้จริง ซึ่งการมีกรอบความคิดเติบโตส่งผลต่อการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของความท้าทายทั้งในการเรียนและการทำงานรวมทั้งทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจและมีความกล้าที่จะเผชิญปัญหาและอุปสรรคด้วยความพยายามและความทุ่มเทในการเรียนอย่างต่อเนื่อง (ปวีณา อ่อนใจเอื้อ, 2562; มุทิตา อดทน, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลของแอนเดอร์เซน (Andersen, 2006) มาออกแบบกิจกรรมในโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม โดยใช้ 5 ขั้นตอนสำคัญ คือ 1) การรับรู้กรอบความคิดเดิมของตนเอง 2) การตั้งคำถามเกี่ยวกับกรอบความคิดใหม่ 3) เริ่มค้นหาวิธีการแนวทางใหม่ ๆ 4) การทดสอบแนวทางใหม่ และ 5) การตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของกรอบความคิด เพื่อพัฒนากรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบขึ้นใหม่ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว 2) การเปิดรับความท้าทาย 3) ความพยายาม 4) เรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ 5) การหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ 6) การพัฒนาศักยภาพของตนเอง และ7) การจัดการตนเอง อันจะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการในการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดยึดติด (Fixed Mindset) ให้พัฒนาไปสู่กรอบความคิดเติบโตอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านความคิดและทัศนคติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม เตรียมพร้อมเผชิญกับความท้าทาย มีความสามารถในการปรับตัว กระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอุตสาหกรรมซึ่งนำไปสู่การประสบความสำเร็จในสายอาชีพและส่งเสริมกำลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) เพื่อพัฒนาและเปรียบเทียบผลของการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อ

บุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มทดสอบก่อนและหลัง (One Group Pretest-Posttest Design)

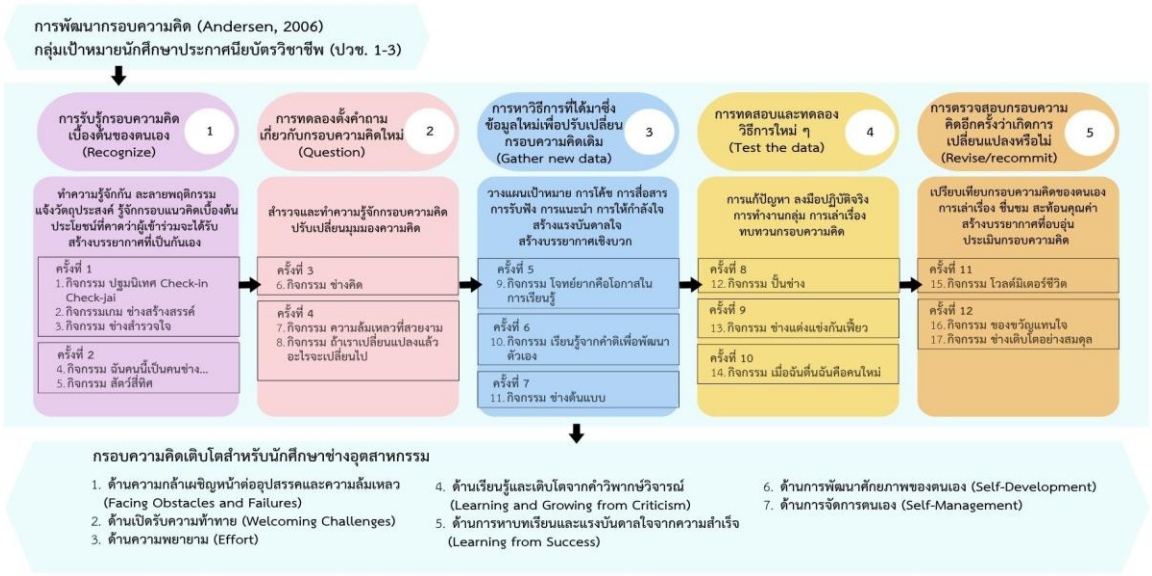
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับชั้นปีที่ 1-3 จำนวน 426 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น อ. เมือง จ. ขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม จำนวน 8 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ มีคะแนนกรอบความคิดเติบโตอยู่ในระดับ “น้อย” หรือ “น้อยที่สุด” (1.00 – 2.50) และได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คัดออก (Exclusion Criteria) สำหรับผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการพัฒนาตนเองที่มีลักษณะใกล้เคียงกันผู้ที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมหรือสุขภาพจิตที่ต้องบำบัดรายบุคคล หรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน ในครั้งนี้ สอดคล้องกับหลักการจัดกิจกรรมกลุ่มของ Johnson และ Johnson (2014) ที่อธิบายไว้ว่า การจัดกลุ่มขนาดเล็ก (ประมาณ 6-8 คน) เป็นขนาดที่เหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงประสบการณ์ เนื่องจากช่วยให้สมาชิกทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึง สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสามารถสังเกตกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในกลุ่มได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กำลังการทดสอบล่วงหน้า (a priori power analysis) ด้วยโปรแกรม G*Power 3.1 โดยเลือกการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองค่าที่สัมพันธ์กัน (difference between two dependent means: matched pairs) กำหนดสมมติฐานแบบทางเดียว ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05 อำนาจการทดสอบเท่ากับ .80 และใช้ค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยก่อนหน้าที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งรายงานขนาดอิทธิพลของความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังเท่ากับ d = 5.28 (กอบแก้ว บุญบุตร, 2566) ผลการวิเคราะห์ระบุว่า ต้องใช้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 3 คน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยเดิมอยู่ในระดับสูงมากและอาจมีความเฉพาะต่อกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และบริบทของการศึกษานั้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาผลการคำนวณดังกล่าวร่วมกับจำนวนประชากรที่เข้าถึงได้ และนำผู้ที่ผ่านเกณฑ์และยินยอมเข้าร่วมการวิจัยทั้งหมดจำนวน 8 คน เข้าสู่การศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อส่วนบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ออกแบบและพัฒนาโดยใช้แนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลของ Andersen (2006) ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ร่วมกับการสังเคราะห์องค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ทั้ง 7 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว (Facing Obstacles and Failures) 2) ด้านเปิดรับความท้าทาย (Welcoming Challenges) 3) ด้านความพยายาม (Effort) 4) ด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ (Learning and Growing from Criticism) 5) ด้านการหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ (Learning from Success) 6) ด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self-Development)

7) ด้านการจัดการตนเอง (Self-Management) ในโปรแกรมการพัฒนานี้มีชุดกิจกรรมทั้งหมด 12 ครั้ง (ทั้งหมด 17 กิจกรรม) ครั้งละ 50 นาที 2 ครั้งต่อสัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 6 สัปดาห์

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงโครงสร้างและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบวัดกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมขึ้น โดยศึกษาและทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมทั้งหมด 7 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว 2) ด้านเปิดรับความท้าทาย3) ด้านความพยายาม 4) ด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ 5) ด้านการหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ 6) ด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และ 7) ด้านการจัดการตนเอง เป็นแบบมาตรประมาณค่า5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 37 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาจำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินอัตราส่วนความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Ratio : CVR) (Lawshe, 1975)มีค่าเท่ากับ 1 และนำไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) ด้วยค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correletion) มีค่าอยู่ระหว่าง0.237 ถึง 0.715 และมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.927 อยู่ในระดับดีมาก

2. แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม ใช้สำหรับวัดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว 2) การเปิดรับความท้าทาย 3) ความพยายาม 4) เรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ 5) การหาบทเรียน

และแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ 6) การพัฒนาศักยภาพของตนเอง และ7) การจัดการตนเอง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมขณะทำกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.15)

3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มทดสอบก่อนและหลัง (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน 2569 โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมการ ผู้วิจัยทำการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อเชิญชวนอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัยโดยให้นักศึกษาที่สนใจทำแบบวัดกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม (Pre-test) เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด (Inclusion Criteria)

2. ระยะก่อนดำเนินการทดลอง หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย พร้อมทั้งนัดหมายเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มตัวอย่างทราบ และดำเนินการขอหนังสือขอความยินยอมจากนักศึกษาและผู้ปกครอง เพื่อยืนยันความสมัครใจและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนเริ่มต้นการทดลอง

3. ระยะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ครั้งละ 50 นาที 2 ครั้งต่อสัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง โดยในระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและชี้แจงขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างสอบถามข้อสงสัยได้ตลอดกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรม และในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งผ่านการสังเกตพฤติกรรม ทั้งในด้านการมีปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในขณะร่วมกิจกรรม

4. ระยะหลังทดลอง เมื่อดำเนินการตามโปรแกรมครบทั้ง 12 ครั้ง ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม (Post-test) โดยใช้แบบวัดกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมกับกลุ่มตัวอย่างจากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมก่อนและหลังการใช้โปรแกรม โดยการใช้สถิติ The Wilcoxon Signed Ranks Test แบบทางเดียว (One-tailed test) ตามสมมติฐานการวิจัยที่คาดว่า คะแนนกรอบความคิดเติบโตหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมโดยนำข้อมูลบันทึกการสังเกตพฤติกรรมมาทำความเข้าใจ จัดกลุ่มพฤติกรรมที่สะท้อนตามคำนิยามขององค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตทั้ง 7 ด้าน พร้อมทั้งตรวจสอบ

ความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับผู้ช่วยวิจัยหลังจบกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อนำมาเรียบเรียงอธิบายสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.6 การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้มีการขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยจากนักศึกษา ผู้ปกครอง พร้อมทั้งได้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และนักศึกษาสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น รับรอง ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2569 โครงการวิจัยเลขที่ : HE693074

4. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม โดยประยุกต์ใช้แนวทางการปรับเปลี่ยนความเชื่อส่วนบุคคลของแอนเดอร์เซน (Andersen, 2006) อย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้บูรณาการกิจกรรมทั้ง 12 ครั้ง (17 กิจกรรม) เข้ากับองค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตทั้ง 7 ด้าน ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้กรอบความคิดเบื้องต้นของตนเอง (Recognize) ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้นักศึกษาสำรวจความเชื่อเบื้องต้นของตนเอง การละลายพฤติกรรม และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 1) ปฐมนิเทศ Check-in Check-jai 2) เกมช่างสร้างสรรค์ 3) ช่างสำรวจใจ 4) ฉันคนนี้เป็นคนช่าง... และ 5) สัตว์สี่ทิศ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเองและการจัดการตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การตั้งคำถามเกี่ยวกับกรอบความคิด (Question) เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการสำรวจและทำความรู้จักกรอบความคิดในงานช่าง ผ่านกิจกรรม 6) ช่างคิด 7) ความล้มเหลวที่สวยงาม และ 8) ถ้าเราเปลี่ยนแปลงแล้วอะไรจะเปลี่ยนไป เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลวและเปิดรับความท้าทาย

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูลใหม่ (Gather new data) ผู้วิจัยได้นำกิจกรรม 9) โจทย์ยากคือโอกาสในการเรียนรู้ 10) เรียนรู้จากคำติเพื่อพัฒนาตัวเอง และ 11) ช่างต้นแบบ มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับใช้ในการวางแผนเป้าหมายเพื่อพัฒนาตนเอง การพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก การแนะนำให้กำลังใจและการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่กันซึ่งเป็นการส่งเสริมด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์และด้านการหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 4 การทดสอบวิธีการใหม่ ๆ (Test the data) ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรม 12) ปั้นช่าง 13) ช่างแต่งแข่งกันเฟี้ยว และ 14) เมื่อฉันตื่นฉันคือคนใหม่ เพื่อฝึกฝนคุณลักษณะด้านการเปิดรับความท้าทายและด้านความพยายามในการแก้ปัญหาในงานช่าง

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบกรอบความคิดอีกครั้งว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ (Revise/recommit) ผู้วิจัยใช้กิจกรรม 15) โวลต์มิเตอร์ชีวิต 16) ของขวัญแทนใจ และ 17) ช่างเติบโตอย่างสมดุล เพื่อให้นักศึกษาประเมินการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดที่เกิดขึ้น ซึ่งเชื่อมโยงกับคุณลักษณะด้านการจัดการตนเองและด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งนี้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาทั้ง 5 ท่าน พบว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. = 0.36) และนำไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมก่อนนำไปใช้จริง โดยมีผลประเมินความคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.38) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงเนื้อหาและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

2. ผลการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้ครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนกรอบความคิดเติบโตในระยะก่อนและหลังการทดลอง

จากการวิจัย นักศึกษากลุ่มตัวอย่างไม่มีการขาดหายไปจากการวิจัย และไม่มีการถอนตัวออกจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลการเปรียบเทียบผลการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตในระยะก่อนและหลังเข้าร่วมการทดลอง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์กรอบความคิดเติบโตของกลุ่มทดลองในระยะก่อนและหลังการทดลองโดยใช้ Wilcoxon Sign Rank Test (n = 8)

ตัวแปร	ระยะการทดลอง	$\overline{X}$	S.D.	Z	p-value (1-tailed)	effect size (r)
กรอบความคิดเติบโต	ก่อนทดลอง	2.31	0.16	-2.524	0.006	0.89
	หลังทดลอง	4.40	0.30			

**p < .01

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผลรวมเฉลี่ยคะแนนกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Z = -2.524, p = 0.006) และมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูง (r = 0.89)

2.2 ผลการวิเคราะห์คะแนนองค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนกรอบความคิดเติบโตก่อนและหลังการทดลองจำแนกรายด้าน

องค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม	ก่อนทดลอง		แปลผล	หลังทดลอง		แปลผล
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
1. ด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว	2.52	0.52	ปานกลาง	4.69	0.27	มากที่สุด
2. ด้านเปิดรับความท้าทาย	2.29	0.42	น้อย	4.21	0.43	มาก
3. ด้านความพยายาม	2.25	0.33	น้อย	4.28	0.40	มาก
4. ด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์	2.48	0.50	น้อย	4.53	0.44	มากที่สุด
5. ด้านการหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ	2.02	0.34	น้อย	4.15	0.69	มาก
6. ด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเอง	2.08	0.28	น้อย	4.35	0.56	มาก
7. ด้านการจัดการตนเอง	2.63	0.61	ปานกลาง	4.72	0.31	มากที่สุด
ผลรวมรายด้าน	**2.31**	**0.16**	**น้อย**	**4.40**	**0.30**	**มาก**

จากตารางที่ 2 แสดงผลองค์ประกอบกรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมทั้งก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมมีคะแนนเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D.= 0.30) ซึ่งสูงกว่าก่อนการทดลองที่อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.31, S.D.= 0.16) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า หลังการทดลองนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการตนเอง ($\overline{X}$ = 4.72, S.D.= 0.31) รองลงมาคือ ด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว ($\overline{X}$ = 4.69, S.D.= 0.27) และด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.44) ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมรายบุคคลในระยะก่อนทดลองและหลังการทดลอง (n = 8)

รหัสกลุ่มทดลอง	ก่อนทดลอง		แปลผล	หลังทดลอง		แปลผล
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
01	2.16	0.80	น้อย	4.51	0.65	มากที่สุด
02	2.49	0.77	น้อย	4.41	0.83	มาก
03	2.24	0.49	น้อย	4.14	0.42	มาก
04	2.03	0.50	น้อย	4.92	0.28	มากที่สุด
05	2.43	0.93	น้อย	3.97	0.73	มาก
06	2.38	0.95	น้อย	4.30	1.20	มาก
07	2.46	0.80	น้อย	4.30	0.66	มาก
08	2.30	0.70	น้อย	4.68	0.63	มากที่สุด
ผลรวม	**2.31**	**0.16**	**น้อย**	**4.40**	**0.30**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินของกลุ่มทดลองรายบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโตเพิ่มขึ้นทุกคนโดยในระยะก่อนการทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยของกรอบความคิดเติบโตอยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.31, S.D. = 0.16) และหลังการทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโต พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของกรอบความคิดเติบโตอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.30)

2.3 ผลการสังเกตพฤติกรรม

จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการจัดกิจกรรม 12 ครั้ง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งได้มีการประชุมเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลทุกครั้ง ซึ่งผู้วิจัยพบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับผลคะแนนทางสถิติ ดังนี้

ในช่วงเริ่มต้นของโปรแกรม นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมสงวนท่าทีและประหม่าในการเปิดเผยตัวตน เมื่อผ่านกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสำรวจใจและรับฟังโดยไม่ตัดสิน เช่น กิจกรรมสัตว์สี่ทิศ นักศึกษาเริ่มมีปฏิสัมพันธ์และกล้าเปิดเผยตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลคะแนนด้านการจัดการตนเองที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.31) จากนั้นนักศึกษาเริ่มเกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับกรอบความคิดมากขึ้น โดยพบพฤติกรรมการตั้งสมมติฐานและค้นหาหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความเชื่อเดิมในสายอาชีพช่าง เช่น การฝึกทักษะซ้ำ ๆ เพื่อตรวจสอบพัฒนาการฝีมือตนเอง พฤติกรรมนี้สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนมุมมองจากความวิตกกังวลต่อความล้มเหลวให้กลายเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาตนเองซึ่งสัมพันธ์กับคะแนนด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. = 0.27)

เมื่อนักศึกษามีทัศนคติที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น สังเกตพบพฤติกรรมการแสวงหาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาทางเทคนิคอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการยอมรับความผิดพลาดเป็นโอกาสในการเรียนรู้และรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากอาจารย์และเพื่อนร่วมวิชาชีพ สอดคล้องกับผลคะแนนด้านเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.44) และด้านการหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. = 0.69) และเมื่อนักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง นักศึกษาแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค แม้ผลการทดลองทางเทคนิคจะไม่ประสบความสำเร็จในทันที แต่นักศึกษากลับมองว่าปัญหาเหล่านั้นช่วยเพิ่มพูนทักษะ และมีความเพียรพยายามที่จะทดสอบวิธีการใหม่โดยการขอต่อเวลาเพิ่มเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งสะท้อนถึงพัฒนาการในด้านความพยายามอย่างเด่นชัด($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.40)

ในช่วงท้ายของโปรแกรม นักศึกษาสามารถเปรียบเทียบพัฒนาการของตนเองจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างชัดเจน มีพฤติกรรมการทำงานที่รับผิดชอบมากขึ้น ลดพฤติกรรมการผัดวันประกันพรุ่ง และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังพบการปรับทัศนคติเชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยมองว่าความมุ่งมั่นสม่ำเสมอเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในอนาคต จากการสังเกตตลอด 12 ครั้ง พบว่านักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุกด้าน โดยเปลี่ยนจากความวิตกกังวลไปสู่ความกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาและเปิดใจรับฟังข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

ผลจากการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม พบว่า นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับกรอบความคิดเติบโตในระยะหลังการทดลองสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลของแอนเดอร์เซน (Andersen, 2006) ทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรับรู้กรอบความคิดเดิม 2) การตั้งคำถาม 3) การรวบรวมข้อมูลใหม่ 4) การทดสอบวิธีการใหม่ และ 5) การตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อจากภายในอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เอื้อให้นักศึกษากล้าเผชิญหน้ากับอุปสรรคและมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ากระบวนการพัฒนากรอบความคิดในลักษณะนี้สามารถยกระดับคะแนนกรอบความคิดเติบโตให้สูงขึ้นและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ (กอบแก้ว บุญบุตร, 2566; ปวีณา อ่อนใจเอื้อ, 2562; มุทิตา อดทน, 2561)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับมาก คือการออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Active Learning) ที่บูรณาการแนวคิดทางจิตวิทยาเข้ากับบริบทวิชาชีพช่างอุตสาหกรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการลงมือปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการแก้ไขปัญหาและการสะท้อนคิดทั้งในขณะและหลังปฏิบัติงาน (Schön, 1983; Kolb, 1984) เพื่อเปลี่ยนทัศนคติต่อความล้มเหลวให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้และจุดเด่นของโปรแกรมยังส่งเสริมการเปลี่ยนแนวคิดนามธรรมสู่ประสบการณ์ตรงผ่านการทดลองวิธีการใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่เน้นทักษะฝีมือเป็นสำคัญ นอกจากนี้ การใช้สื่อที่หลากหลายและภาษาที่เข้าใจง่าย ยังช่วยให้นักศึกษาเชื่อมโยงแนวคิดทางจิตวิทยาเข้ากับการสร้างความเข้าใจตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมพัฒนาศักยภาพของตนเอง นำไปสู่การเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญที่พร้อมตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน (ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ และ พิทชยา ตั้งพรไพบูลย์, 2566; ปิยะภรณ์ และคณะ, 2567; Dweck, 2006) อีกทั้งพบว่า กิจกรรมที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนความคิด มีคะแนนความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เนื่องจากการบูรณาการเทคนิคการพูดเชิงบวกเพื่อสร้างความเชื่อมั่นร่วมกับการชื่นชมที่เน้นกระบวนการและความพยายาม ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจภายในและความยืดหยุ่นทางจิตใจ ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อคำวิจารณ์และพร้อมนำข้อเสนอแนะมาพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (จิตตินันท์ บุญสถิรกุล และ คาลอส บุญสุภา, 2567) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่า โปรแกรมนี้มีประโยชน์ในระดับสูงที่สุดเนื่องจากบรรยากาศกลุ่มที่ปลอดภัยช่วยลดความวิตกกังวลและเปลี่ยนทัศนคติเชิงนามธรรมให้กลายเป็นความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง การนำแนวทางของ Andersen (2006) มาออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทช่างอุตสาหกรรมด้วยรูปแบบที่กระชับและสื่อที่น่าสนใจ จึงส่งผลให้โปรแกรมมีความตรงเชิงเนื้อหาและมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปใช้จริง เพื่อพัฒนาศักยภาพและปรับเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาสายอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานในยุคปัจจุบัน

2. ผลการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม

นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลมีคะแนนเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโตหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Z = -2.524, p = 0.006)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนากรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่มีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในทุกองค์ประกอบ ทั้งด้านการเผชิญอุปสรรค การเปิดรับความท้าทายความพยายาม การเรียนรู้จากคำวิจารณ์ การสร้างแรงบันดาลใจจากความสำเร็จ การพัฒนาศักยภาพและการจัดการตนเองแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ Andersen (2006) ทั้ง 5 ขั้นตอน สามารถปรับเปลี่ยนความเชื่อจากกรอบความคิดแบบยึดติดไปสู่กรอบความคิดเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมั่นว่าสติปัญญาและความสามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายามและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความเชื่อนี้มีส่วนสำคัญต่อวิธีการที่บุคคลใช้รับมือกับความท้าทายและความล้มเหลวในบริบทวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม (ชนิตา รุ่งเรือง และ เสรี ชัดแช้ม, 2559; Blackwell et al., 2007; Dweck, 2010) ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนากรอบความคิดเติบโต คือ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดทั้งโปรแกรม โดยในช่วงเริ่มต้นผู้วิจัยได้สร้างพื้นที่ปลอดภัยที่เน้นการรับฟังโดยไม่ตัดสิน ช่วยลดความประหม่าและกระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างกล้าเปิดเผยตนเอง บรรยากาศการเรียนรู้เชิงรุกที่ไม่มีการตัดสินช่วยส่งเสริมให้เกิดการจัดการตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนการทดสอบวิธีการใหม่ เมื่อนักศึกษารู้สึกปลอดภัยและได้รับอิสระในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายใน มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา กล้าที่จะตั้งเป้าหมายและเผชิญกับความท้าทาย รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของตนเอง สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและการควบคุมตนเองในการฝึกฝนทักษะเฉพาะทางอย่างเป็นระบบ (ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ และ พิทชยา ตั้งพรไพบูลย์, 2566; Dweck, 2006; Kolb, 1984)

นอกจากนี้ การใช้กระบวนการสะท้อนคิดทั้งในขณะปฏิบัติงานและหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในด้านการเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นสูงสุด โดยเปลี่ยนจากระดับน้อยเป็นมากที่สุดสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการสะท้อนคิดทำให้นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมสามารถก้าวข้ามความรู้สึกถูกตำหนิและเปลี่ยนคำวิจารณ์มาเป็นข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อใช้ปรับปรุงทักษะฝีมือของตนเองได้อย่างเป็นระบบ (Schön, 1983) ทั้งนี้ การมุ่งเน้นที่กระบวนการมากกว่าเน้นผลลัพธ์ร่วมกับการชื่นชมในความมุ่งมั่นพยายามช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองให้นักศึกษาเห็นว่าความผิดพลาดคือส่วนหนึ่งของการเรียนรู้มากกว่าความล้มเหลว (ภาวศุทธิ อุ่นใจ, 2568; Mueller & Dweck, 1998) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นว่าทักษะและความสามารถพัฒนาได้ผ่านความเพียรพยายาม ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีความยืดหยุ่นทางจิตใจ มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเห็นคุณค่าของการเผชิญความท้าทาย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมในปัจจุบัน (ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ และ พิทชยา ตั้งพรไพบูลย์, 2566) ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวเนื่องมาจากการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง ทำให้นักศึกษามีทัศนคติที่เปิดรับต่อการเรียนรู้และเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์ โดยทำให้นักศึกษามองเห็นว่าความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องที่ได้รับคำแนะนำ

จากอาจารย์และเพื่อน คือ ข้อมูลป้อนกลับที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้นำไปสู่ความสำเร็จมากกว่าจะเป็นการลดทอนคุณค่าในตนเอง ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้คะแนนเฉลี่ยในด้านนี้พัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์นี้ยังเป็นทักษะสำคัญในสถานประกอบการ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมที่จะพัฒนาทักษะฝีมือของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในอนาคต รวมทั้งโปรแกรมยังได้มีการบูรณาการกลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลายร่วมกับกระบวนการกลุ่ม ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์และบรรยากาศแห่งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านการอภิปรายและบทบาทสมมติ ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ยืดหยุ่นและยอมรับว่าความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ (กอบแก้ว บุญบุตร, 2566; Dweck, 2006) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Johnson และ Johnson (2014) ที่อธิบายว่าการจัดกลุ่มขนาดเล็ก เป็นขนาดที่เหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงประสบการณ์ เนื่องจากเอื้อให้สมาชิกทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึง และช่วยกระตุ้นศักยภาพรวมถึงการเปิดใจรับสิ่งใหม่ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน การตั้งเป้าหมายและการโค้ชยังเป็นกลไกสำคัญที่เปลี่ยนความท้าทายในงานช่าง (มาลัย อ่อนละเอียด และคณะ, 2566; อิสสระ คำแถลง และศรัณย์ พิมพ์ทอง, 2567) โดยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำแนวคิดวิธีการใหม่ ๆ ที่น่าสนใจมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกระบวนการดังกล่าวจึงมีส่วนเปิดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งในด้านการยกระดับทักษะเดิม (Upskill) และสร้างเสริมทักษะใหม่ (Reskill/Newskill) (Rodthong, 2025) เพื่อให้เตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาโปรแกรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ Andersen (2006) ทั้ง 5 ขั้นตอน ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลร่วมกับการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่ปลอดภัยและสอดคล้องกับบริบทช่างอุตสาหกรรม ถือเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนช่วยให้นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมเกิดการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและพฤติกรรมอย่างชัดเจน กระบวนการดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่ช่วยปลูกฝังกรอบความคิดเติบโตให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเท่านั้น ทั้งยังส่งเสริมให้นักศึกษามีความเชื่อมั่นในศักยภาพ กล้าเผชิญอุปสรรค และสามารถเรียนรู้เพื่อเติบโตจากคำวิพากษ์วิจารณ์และความสำเร็จของผู้อื่น อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในวิชาชีพ

แม้ว่าค่าขนาดอิทธิพลที่พบจะอยู่ในระดับสูง ($r = 0.89$) ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของคะแนนกรอบความคิดเติบโตในระดับมาก อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง และมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นผู้สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมและมีคะแนนกรอบความคิดเติบโตในระดับน้อยหรือน้อยที่สุดก่อนการทดลอง ดังนั้น การแปลผลจึงควรพิจารณาในฐานะหลักฐานเบื้องต้นที่สะท้อนแนวโน้มความเป็นไปได้ของโปรแกรมมากกว่าการสรุปเชิงสาเหตุอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ การวิจัยในอนาคตควรเพิ่มกลุ่มควบคุม ขยายจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และติดตามผลระยะยาว เพื่อประเมินความคงทนของการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดเติบโตในบริบทการเรียนและการปฏิบัติงานจริง

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคลในนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม สามารถเพิ่มคะแนนกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่ดีขึ้น ดังนั้น อาจารย์ ครู บุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษา รวมทั้งผู้สนใจ สามารถนำโครงสร้างกิจกรรมทั้ง 17 กิจกรรมในโปรแกรมนี้ ไปปรับใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมโฮมรูมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของตนเองได้

2. เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านการจัดการตนเองและด้านความกล้าเผชิญหน้าต่ออุปสรรคและความล้มเหลว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลองผิดลองถูกและมีการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ มีส่วนสำคัญในการลดความกลัวต่อความล้มเหลว ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาและผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยเน้นการรับฟังโดยไม่ตัดสิน ร่วมกับการบูรณาการกลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อลดความวิตกกังวลและความประหม่าในการทำผิดพลาดช่วงเริ่มต้นฝึกทักษะช่าง วิธีการนี้จะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาเปิดใจรับฟังคำติชม มีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับความล้มเหลวระหว่างเรียนรู้งานเทคนิค และส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบในการควบคุมตนเองเพื่อฝึกฝนทักษะฝีมืออย่างต่อเนื่อง

3. การประเมินผลงานปฏิบัติ ควรมีการใช้กระบวนการสะท้อนคิดทั้งในขณะและหลังปฏิบัติงานควบคู่กับการให้คำแนะนำหรือคำชื่นชมที่มุ่งเน้นไปที่ความพยายามและกระบวนการทำงานมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาให้มองความผิดพลาดและคำติชมเป็นเครื่องมือพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งกระตุ้นให้นำทัศนคติแบบเติบโตไปใช้แก้ไขปัญหาในงานปฏิบัติที่มีความซับซ้อนในวิชาชีพ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดและพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อบุคคล ในระยะเวลา 3 เดือน หรือ 6 เดือน เพื่อตรวจสอบความคงทนของกรอบความคิดเติบโตที่เกิดขึ้น

2. ควรนำโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ครูผู้สอนสายอาชีพ นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมในสาขาวิชาอื่น ๆ หรือในบริบทของสถานประกอบการ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและสามารถนำไปพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโตที่เป็นมาตรฐานสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาในวงกว้างต่อไป

3. ควรมีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดของนักศึกษารายบุคคลและควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มเป้าหมายใน

ระดับชั้นอื่น เช่น ระดับ ปวส. ปริญญาตรี เพื่อให้ได้รูปแบบของการพัฒนากรอบความคิดเติบโตสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

4. ควรมีการเพิ่มกลุ่มควบคุม (Control Group) เพื่อเปรียบเทียบผลกับกลุ่มทดลอง ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบจากตัวแปรแทรกซ้อนและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการทดลอง

เอกสารอ้างอิง

กอบแก้ว บุญบุตร. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนากรอบความคิดเติบโตของนักเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 18*(1), 52–60.

จิตตินันท์ บุญสถิรกุล, & คาลอส บุญสุภา. (2567). การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจเมื่อเผชิญปัญหา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12*(3), 1230–1240.

ชนิตา รุ่งเรือง, & เสรี ชัดแช้ม. (2559). กรอบความคิดเติบโต: แนวทางใหม่แห่งการพัฒนาศักยภาพมนุษย์. *วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, 14*(1), 1–13.

ณัฐสิฏ รักษ์เกียรติวงศ์. (2559). *การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย.* สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/08/nuthasid-vocational-education-v02_2.pdf

ณิชชากร เกียรติทนง, ปวีณา อ่อนใจเอื้อ, & มนัสนันท์ หัตถศักดิ์. (2567). การศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญาโดยการใช้แนวคิดการฝึกพูดเชิงบวกที่ส่งผลต่อกรอบความคิดแบบเจริญเติบโตของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9*(3), 1403–1418.

ตรีนุช ไพชยนต์วิจิตร, & สรัลชนา ธิติสวรรค์. (2566). การศึกษาผลกระทบของโควิด-19 ต่อนักเรียนระดับอาชีวศึกษา การเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจด้านการเรียนและด้านการทำงานในอนาคตของนักเรียนอาชีวศึกษา. *Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development (JMARD), 5*(3), 66–84.

นันทยา คงประพันธ์, สุภาวดี เผือกฟัก, พรทิพย์ ช่วยเพล, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, & มนพัฒน์ บุญยะบูรณะ. (2567). รูปแบบการเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, 6*(3), 833–848.

นิพนธ์ หย่งกิจ, ภูเบศ พวงแก้ว, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, & ศิริมาศ โกศัลย์พิพัฒน์. (2568). กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9*(2), 149–164.

ปวีณา อ่อนใจเอื้อ. (2562). ทักษะการกำกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 34*(2), 91–99.

ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ, & พิทชยา ตั้งพรไพบูลย์. (2566). กรอบความคิดแบบเติบโต: ทักษะที่จำเป็นแห่งโลกยุคพลิกผัน. *Journal of Education Studies, 51*(1).

ปิยะภรณ์ พันธุวิทย์, สุวรรณา จุ้ยทอง, & สมบัติ คชสิทธิ์. (2567). การพัฒนากิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตที่ส่งเสริมการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 14*(1), 247–261.

ภรภัทร ถาวรชินโชติ, นฤมล พระใหญ่, & อัจศรา ประเสริฐสิน. (2566). ผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานที่มีผลต่อความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่ง. *วารสารการวัดผลการศึกษาสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, 40*(107), 297–311.

ภาวศุทธิ อุ่นใจ. (2568). อิทธิพลของบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบและกรอบแนวคิดแบบเติบโตที่มีต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 26*(1), 214–229.

มาลัย อ่อนละเอียด, นาตยา ปิลันธนานนท์, & ศิริรัตน์ ศรีสอาด. (2566). การพัฒนาครูด้วยระบบโค้ชโดย GROW Model. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8*(2), 1131–1142.

มุทิตา อดทน. (2561). *ผลของโปรแกรมการพัฒนากรอบความคิดเติบโตในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย* [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

เรืองยศ วัชรเกตุ. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน* [วิทยานิพนธ์การจัดการดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี].

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567.* https://bsq.vec.go.th/Portals/9/Course/20/2567/20000Principlesv2.pdf

สุพิชญา จันทร์ลอย, & ประภัสสร สมสถาน. (2566). การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเพื่อรองรับตลาดแรงงานศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาสาขาวิชาช่างก่อสร้างวิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 11*(2), 109–123.

สุพิน ใจแก้ว. (2563). การพัฒนาชุดฝึกอบรมเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโตนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5*(11), 348–360.

อิสสระ คำแถลง, & ศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2567). การศึกษาประสิทธิผลโปรแกรมโค้ชชิ่งเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโตของผู้จัดการร้านอาหารเพื่อสุขภาพ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 16*(2), 1–17.

Andersen, E. (2006). *Growing great employees: Turning ordinary people into extraordinary performers.* Penguin.

Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Implicit theories of intelligence predict achievement across an adolescent transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development, 78*, 246–263.

Breque, M., De Nul, L., & Petridis, A. (2021). *Industry 5.0: Towards a sustainable, human-centric and resilient European industry* [Policy brief]. Publications Office of the European Union.

Demir, K. A., Döven, G., & Sezen, B. (2019). Industry 5.0 and human-robot co-working. *Procedia Computer Science, 158*, 688–695.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success.* Random House Publishing Group.

Dweck, C. S. (2010). Mind-sets. *Principal Leadership, 10*(5), 26–29.

Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (2014). *Joining together: Group theory and group skills* (11th ed.). Pearson Education.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* Prentice Hall.

Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology, 28*(4), 563–575.

Mueller, C. M., & Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology, 75*(1), 33–52.

Purwaningsih, L., Isti'adah, F. N., & Sugara, G. S. (2025). The application of growth mindset training-based classical guidance to improve psychological well-being of high school students. *Quanta: Jurnal Kajian Bimbingan Dan Konseling Dalam Pendidikan, 9*(1), 91–98.

Rodthong, R. (2025). The guidelines to develop digital leadership of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 1. *Journal of Buddhist Education and Research (JBER), 11*(3), 520–535.

Satimanon, M., & Satimanon, T. (2018). Labor quality mismatching management in Thai industry. *Thammasat Economic Journal, 36*(1), 45–62.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action.* Basic Books.

Research Paper
JBER Scope: Education

Guidelines for Improving the English Reading Skills of Matthayom Suksa 1 Students at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School, Prachinburi Province

Toranin Sittidetkultavorn [1*], Kris Lietz[2], Kitpinit Usaho[3], Nittayanan Natee[4]

[1,2,3,4] North Bangkok University, Bangkok, Thailand
✉: * toranin2543@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

Abstract

The objectives of this research were: 1) to investigate the problems of English reading skill of students in Mattayom Suksa 1 and 2) to construct proposed guidelines for improving English reading skill. This research was conducted using a mixed-method research design. The research was conducted at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School in Prachinburi Province. The respondents in this research were divided into two groups; namely, 1) 25 students at Mattayom Suksa 1, 2) 10 English teachers. In this study, two research instruments were employed for the collection of data and information; namely, 1) a questionnaire for investigating problems of English reading skill and 2) a set of interview questions for gathering additional information and validating the proposed strategies. The information and data collected were analyzed through statistical analysis and content analysis methods and then presented in terms of frequency count, percentage, mean, and standard deviation. The findings indicated that: 1) the problems of English reading skill of students were found at a high level, particularly in vocabulary knowledge, reading comprehension, and lack of motivation; and 2) the proposed strategies for the enhancement of English reading skill were categorized into five chapters; namely, strategies for learners, strategies for instructors, strategies for classroom management, strategies for teaching-learning materials, and strategies for evaluation of teaching-learning English reading skill.

Keywords: Guidelines, Improving, English Reading Skill

1.Introduction

Language is an essential communication tool that allows people to share concepts, information, and cultural values with others in different societies. With its widespread usage in commerce, education, research, and technology, English has become the most important international language in the world. Over the past decades, English has become the global lingua franca, facilitating communication among people from different linguistic backgrounds (Crystal, 2003; Graddol, 2006). As a result, proficiency in English is no longer optional but essential for academic success and future career opportunities. English language proficiency consists of four major skills: listening, speaking, reading, and writing. However, reading plays a particularly important role in academic contexts, as it serves as the primary means of accessing knowledge and information. Reading allows students to understand textbooks,

academic articles, instructions, and digital content, which are necessary for learning across all subjects. According to Nunan (2003), reading is a cognitive and interactive process that involves decoding written symbols and constructing meaning from texts. Similarly, Johnson (2008) emphasizes that reading comprehension is the core of reading ability, as true reading comes up only when learners can understand and interpret the meaning of a text. Reading abilities are even more important in the situation of English as a Foreign Language (EFL) since students frequently rely mainly on written materials because spoken communication opportunities are scarce. Reading promotes the development of other language abilities including writing and speaking in addition to improving vocabulary acquisition (Grabe, 2009). Additionally, reading presents students with real-world language structures, which aid in their internalization of grammar and enhance their general language competency. According to previous studies, reading is considered a fundamental ability that supports both academic success and lifetime learning (Anderson, 1999). Despite its significance, a lot of students fail to acquire proficient English reading abilities. Common issues include low motivation, a lack of reading strategies, a restricted vocabulary, and an inability to recognize major themes. Because they are unable to identify important terminology or comprehend sentence structures, students frequently have difficulty understanding texts. Furthermore, rote memorization and grammar training are frequently prioritized above comprehension and critical thinking in traditional teaching techniques, which limits students' capacity to interact meaningfully with texts (Harmer, 2007). Moreover, affective factors such as lack of interest and low confidence significantly influence students' reading performance. This negative attitude towards English learning can hinder students' willingness to practice reading and ultimately affect their language development. Furthermore, reading comprehension requires the integration of several cognitive processes, such as vocabulary recognition, decoding, and inferencing abilities. Snow (2002) asserts that interaction between the reader, the text, and the context is essential to optimal reading comprehension. In order to improve their comprehension skills, students need to be taught effective reading strategies including skimming, scanning, and predicting. Given the importance of reading skills and the challenges faced by students, it is necessary to conduct a systematic investigation of reading problems and develop effective strategies to improve students' reading performance. This study aims to identify the problems of English reading skills among students in Mattayom Suksa 1 and to propose practical strategies for enhancing their reading abilities in academic contexts.

2.Literature Review

Reading is widely recognized as one of the most essential language skills in English language learning, particularly in English as a Foreign Language (EFL) contexts where exposure to authentic communication is limited. Reading is not merely the act of recognizing written symbols but involves a complex cognitive process in which learners actively construct meaning from texts through interaction between prior knowledge and textual information. According to David Nunan (2003), reading is an interactive process that requires learners to decode linguistic input and integrate it with their existing knowledge to achieve comprehension. Similarly, Andrew Johnson (2008) emphasizes that reading comprehension is the core of reading ability, asserting that without meaning construction, reading does not truly occur. This perspective aligns with the schema theory proposed by David Rumelhart (1980), which explains that comprehension is facilitated when readers connect new information with their existing mental frameworks or schemas. In addition, William Grabe (2009) describes reading as a strategic and purposeful activity that requires the coordination of multiple skills, including vocabulary knowledge, grammatical understanding, and inferencing ability. These theoretical perspectives indicate that reading is a multidimensional skill that integrates

linguistic, cognitive, and metacognitive processes.

From a linguistic perspective, reading proficiency depends heavily on vocabulary knowledge, grammatical competence, and discourse awareness. Vocabulary is considered one of the most critical components of reading comprehension because it directly influences the reader's ability to understand texts. Jeremy Harmer (2007) states that insufficient vocabulary knowledge is one of the main barriers to comprehension, as learners are unable to decode meaning effectively. Furthermore, grammatical competence enables learners to interpret sentence structures and relationships between ideas, which is essential for understanding complex texts. According to Stephen Krashen (1985), language acquisition is enhanced when learners are exposed to comprehensible input slightly above their current proficiency level, which can be effectively achieved through reading. In addition, discourse competence allows learners to understand how sentences are connected within a text to convey coherent meaning, as emphasized by Michael Halliday (1976), who highlights the importance of cohesion and coherence in language comprehension. Therefore, effective reading requires the integration of these linguistic components to enable learners to process and interpret texts accurately.

In conclusion, reading is a complex and multifaceted skill that involves the integration of linguistic, cognitive, and affective components. Theoretical frameworks and previous studies highlight the importance of vocabulary knowledge, grammatical competence, reading strategies, and motivation in developing reading proficiency. However, many students still face significant challenges in reading due to limited vocabulary, lack of strategies, and low motivation. These issues indicate the need for systematic and research-based approaches to enhance reading skills. Therefore, this study aims to investigate the problems of English reading skills and propose effective strategies to improve students' reading performance in the EFL context.

3. Research Objectives

The objectives of the research are:

1.To investigate problems of English reading skill of students in Mattayom Suksa 1

2.To construct proposed guidelines for improving English reading skill

4. Research Methodology

Population /Sample group

In this research project, Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School was employed as a case study. The population and sample groups in this research project were divided into 2 groups, namely, 1) 25 students studying in the Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School and , 2) 10 English teachers of Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School.

Research instrument

The two main research instruments were: 1) a questionnaire was employed for the investigation of English reading skill problems of students studying in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School. All questions/items in the questionnaire were approved by the three specialists in terms of correctness and suitability and were found in the range of IOC (index of congruence) 0.66-1.00 and 2) a set of questions for the 3 focus group discussion meetings for the evaluation and approval the guidelines for improving reading skill for students studying in the Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School.

Data Collection

For this research project, the researcher himself collected the data and information from the sample groups. The sample groups were informed the purposes of the data collection, then the appointment was made by the researcher and the sample groups. The researcher mailed or submitted a letter of permission to the school director in advance to ask a permission to collect the data.

Data Analysis

The data and information collected were analyzed and then interpreted and presented in terms of frequency count, percentage, mean, standard deviation (S.D.). In addition, the information and data from the 3 focus group discussion meetings were analyzed through the content analysis method then used for the evaluation and approval of the guidelines for improving reading skill of students studying in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School. The criteria and definition of the range of the mean scores (Wongwanich, 2005) are as follows:

4.21-5.00 = the highest level of problems
3.41-4.20 = the high level of problems
2.61-3.40 = the moderate level of problems
1.81-2.60 = the low level of problems
1.00-1.80 = the lowest level of problems

5. Findings

Part 1: General Information

5.1 Students

Table 5.1: General information of students

General information		Total(n)=25	
		Frequency	Percentage
Gender	Male	12	48
	Female	13	52
Total		25	100
Ages	13-14	25	100
Total		25	100
Hours of learning English	2-3 hours/day	25	100
Total		25	100

According to table 5.1, in the student's sample group, there are 12 male (48%) and 13 female (52%). It was found that the sample group are in the age between 13-14 (100%). It was also found that all of the 25 students (100%) were assigned to learn English 2-3 hours per day.

5.2 Teachers

Table 5.2: General information of teachers

General information		Total(n)=10	
		Frequency	percentage
Gender	Male	3	30
	Female	7	70

Total		10	100
Ages	30-35	3	30
	36-40	3	30
	41-45	2	20
	45-50	1	10
	51 or above	1	10
Total		10	100
Education	Bachelor Degree	7	70
	Master Degree	3	30
Total		10	100
Years of being a teacher	5-10	4	40
	10-15	3	30
	16-20	2	20
	21-25	1	10
	26-30	1	10
Total		10	100
Hours of teaching English	2-3hours/day	10	100
Total		10	100

According to table 5.2, in the teachers sample group, there are 3 male (30%) and 7 female (70%). For the age, the teachers at the age of 30-35 are 3 (30%), at the age of 36-40 are 3 (30%), at the age of 41-45 are 2 (20), at the age of of 45-50 are 1 (10%), at the age of 51 or above is 1 (10%). For the education background, it was found that 12 teachers (70%) hold a bachelor degree, and 3 teachers (30%) hold a master degree. In addition, it is found that 4 teachers (40%) possess the working time 5-10 years, 3 teachers (30%) possess the working time 10-15 years, 2 teachers (20%) possess the working time 16-20 years, 1 teachers (10%) possess the working time 21-25 years, and 1 teachers (10%) possess the working time 26-30 years . All teachers (100%) are assigned to teach English for 2-3 hours a day.

Part 2 Problems of English reading

Table 5.3 : Problems of English reading (Students)

Items	**n=25**		**Level of problems**
	$\bar{X}$	**S.D.**	
1) I do not understand many English words when reading.	4.40	0.15	Highest
2) I find it difficult to guess the meaning of words from context.	4.32	0.13	Highest
3) I cannot understand long or complex sentences.	4.22	0.12	Highest
4) I read slowly and cannot finish reading tasks on time.	4.25	0.20	Highest
5) I have difficulty finding the main idea of a passage.	4.31	0.12	Highest
6) I cannot understand details in reading	4.26	0.12	Highest

passages.			
7) I often forget what I have read.	4.20	0.15	Highest
8) I translate from Thai into English when reading.	4.25	0.21	Highest
9) I feel bored or lose concentration when reading English texts.	4.21	0.20	Highest
10) I do not have enough practice in English reading at school.	4.21	0.18	Highest
Total	**4.26**	**0.17**	**Highest**

According to table 4.3, it is indicated that the students rated the problems of reading skill at the highest level at the range of $\bar{X}$ 4.21 (SD=0.18) – $\bar{X}$ 4.40 (0.15).

Table 5.4 : Problems of English reading (Teachers)

Items	n=10		Level of problems
	$\bar{X}$	S.D.	
1) I do not understand many English words when reading.	4.51	0.16	Highest
2) I find it difficult to guess the meaning of words from context.	4.58	0.21	Highest
3) I cannot understand long or complex sentences.	4.40	0.15	Highest
4) I read slowly and cannot finish reading tasks on time.	4.65	0.19	Highest
5) I have difficulty finding the main idea of a passage.	4.32	0.13	Highest
6) I cannot understand details in reading passages.	4.26	0.14	Highest
7) I often forget what I have read.	4.45	0.19	Highest
8) I translate from Thai into English when reading.	4.46	0.19	Highest
9) I feel bored or lose concentration when reading English texts.	4.30	0.15	Highest
10) I do not have enough practice in English reading at school.	4.31	0.17	Highest
Total	**4.27**	**0.16**	**Highest**

According to table 4.4, it is indicated that the teachers rated the problems of reading skill

at the highest level at the range of $\overline{X}$ 4.26 (SD=0.14) – $\overline{X}$ 4.65 (0.19).

Part 3: Guidelines for improving of English reading skill

Guidelines for improving of English reading skill in the classroom were composed of 5 chapters namely, chapter 1: : For Learners of English Reading , chapter 2: For Instructors of English Reading, Chapter 3: For Classroom Management , chapter 4: : For Teaching – Learning Material English Reading, and chapter 5 For the evaluation of Teaching – Learning English Reading: All the 5 chapters were approved by the three specialists (One Thai professors and two English native speakers) in terms of correctness and suitability of the contents. The constructed guidelines for improving of English reading skill were accepted and approved by the 3 specialists, then it could be used as a guideline for improving of English reading skill.

6. Conclusion

The title of the research is "Guidelines for Improving English Reading Skill for students in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School in Prachinburi". The objectives of this research were: 1) to investigate the problems of English reading skill for students studying in Mattayom Suksa 1, and 2) to construct guidelines for improving English reading skill for students studying in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School.

In this research project, Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School was selected as a case study. The population consisted of 25 students and 10 English teachers in the academic year 2026, and the sample groups in this research project were divided into 2 groups, namely, 25 students studying in the Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School, and 10 English teachers of Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School. The main research instruments were a questionnaire and a set of questions for a focus group discussion meeting to approve the constructed guidelines for improving English reading skills for students studying in the Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School. In this research project, Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School was employed as a case study. The researcher selected Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School as a case study since the researcher has a connection with people there. This helped facilitate the data collection. For this research project, the researcher collected the data and information from the sample groups. The data and information collected were analyzed and then interpreted and presented in terms of frequency count, percentage, mean, and standard deviation (S.D.).

7.Discussion

It can be concluded that the students and teachers at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School rated the problems of English reading skill of students in Mattayom Suksa 1 at the highest level. The statistical results indicated that the mean scores of the problems ranged between 4.21 and 4.65, reflecting a serious level of difficulty in reading skills. The major problems include limited vocabulary knowledge, inability to understand complex sentences, difficulty in identifying the main idea, lack of comprehension skills, slow reading speed, and insufficient reading practice. These findings are consistent with Nation (2001), who states that vocabulary knowledge is a key factor in reading comprehension, and learners with limited vocabulary are unable to understand texts effectively. Similarly, Huang (2021) confirms that vocabulary size significantly affects reading performance. In addition, the difficulty in understanding sentence structures reflects students' lack of grammatical competence, which is essential for interpreting meaning in texts (Harmer, 2007). Moreover, the findings revealed that students lack reading strategies, such as skimming, scanning, and predicting, which are necessary for efficient reading. According to Grabe (2009), reading

comprehension requires the use of strategic processing, while Pressley (2006) emphasizes that skilled readers actively apply strategies to monitor their understanding. The absence of these strategies leads to slow reading and poor comprehension among students. Another important issue identified in this study is the lack of motivation and interest in reading English. Students reported feeling bored and losing concentration during reading activities, which negatively affects their engagement. This finding is consistent with Dörnyei (2001), who highlights that motivation is a crucial factor in language learning, and Alvermann and Moje (2019), who emphasize that student engagement is essential for improving reading comprehension. Therefore, it can be concluded that the problems of English reading skills are influenced not only by linguistic and cognitive factors but also by affective factors such as motivation and attitude.5.3.2 Guidelines for Improving English reading skill for students in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School. The constructed "Guidelines for Improving English Reading Skill for Students in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School" are composed of five chapters, namely: Chapter 1: For Learners of English Reading, Chapter 2: For Instructors of English Reading, Chapter 3: For Classroom Management, Chapter 4: For Teaching–Learning Materials, and Chapter 5: For the Evaluation of Teaching–Learning English Reading. These guidelines were evaluated and approved by three specialists, indicating that they are appropriate and applicable for improving students' reading skills. The guidelines for learners focus on developing vocabulary knowledge, reading comprehension skills, and the use of reading strategies. This is consistent with Nation (2001), who emphasizes the importance of vocabulary development, and Grellet (1981), who suggests that teaching reading strategies such as skimming and scanning can improve comprehension. In addition, the guidelines encourage students to practice reading regularly and engage in meaningful reading activities, which supports Krashen's (1985) concept of comprehensible input. The guidelines for instructors emphasize the role of teachers in supporting students' learning by providing clear explanations, guidance, and feedback. Teachers are encouraged to use student-centered approaches and interactive teaching methods to enhance students' engagement. This aligns with Richards (2006), who states that communicative and learner-centered approaches are more effective in language teaching. Furthermore, the guidelines for classroom management promote collaborative learning through group work and discussion activities, which help students share ideas and improve comprehension. This is supported by Nunan (2003), who emphasizes the importance of interaction in language learning. The guidelines for teaching–learning materials highlight the use of authentic and multimedia materials to increase students' interest and exposure to real-life language use, which is consistent with Grabe and Stoller (2011). Finally, the guidelines for evaluation focus on both formative and summative assessment to monitor students' progress and provide feedback. Continuous assessment helps teachers identify students' strengths and weaknesses and adjust instruction accordingly. These findings suggest that the constructed guidelines provide a comprehensive and effective framework for improving English reading skills among students.

8.Recommendations

8.1 A research on the investigation of problems of English reading skill of students in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School in Prachinburi is suggested to be conducted.

8.2 The guidelines for improving the English reading skills of students in Mattayom Suksa 1 at Tessaban 1 Kabinratsadornamroong School in Prachinburi are suggested to be applied and further developed.

References

Wongwanich, S. (2005). Need Assessment Research is Necessary.Bangkok: Publishing House
Alvermann, D. E., & Moje, E. B. (2019). Adolescent literacy instruction and reading engagement. *Journal of Adolescent & Adult Literacy, 62*(3), 271–280.
Anderson, N. J. (1999). *Exploring second language reading: Issues and strategies.* Heinle & Heinle.
Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
Dörnyei, Z. (2001). *Motivational strategies in the language classroom.* Cambridge University Press.
Grabe, W. (2009). *Reading in a second language: Moving from theory to practice.* Cambridge University Press.
Grabe, W., & Stoller, F. L. (2011). *Teaching and researching reading* (2nd ed.). Routledge.
Graddol, D. (2006). *English next: Why global English may mean the end of English as a foreign language.* British Council.
Grellet, F. (1981). *Developing reading skills: A practical guide to reading comprehension exercises.* Cambridge University Press.
Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English.* Longman.
Harmer, J. (2007). *How to teach English* (2nd ed.). Pearson Longman.
Huang, S. (2021). The role of vocabulary knowledge in reading comprehension. *Language Teaching Research, 25*(4), 567–585.
Johnson, A. P. (2008). *Teaching reading and writing: A guidebook for tutoring and remediating students.* Rowman & Littlefield.
Krashen, S. D. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications.* Longman.
Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language.* Cambridge University Press.
Nunan, D. (2003). *Practical English language teaching.* McGraw-Hill.
Pressley, M. (2006). *Reading instruction that works.* Guilford Press.
Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today.* Cambridge University Press.
Rumelhart, D. E. (1980). Schemata: The building blocks of cognition. In R. J. Spiro et al. (Eds.), *Theoretical issues in reading comprehension* (pp. 33–58). Lawrence Erlbaum.
Snow, C. E. (2002). *Reading for understanding: Toward an R&D program in reading comprehension.* RAND Corporation.
Wongwanich, S. (2005). *Need assessment research.* Chulalongkorn University Press.

Research Paper
JBER Scope: Education

English Listening and Speaking Difficulties and Self-Directed Enhancement Strategies among Undergraduate Aviation Business Students at North Bangkok University

Chanyapak Boonyakiat [1]*, Kris Lietz[2], Kitpinit Usaho[3]

[1,2,3] North Bangkok University, Bangkok, Thailand
✉: * 95chanyapak@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

Abstract

The objectives of this sequential mixed-methods research study were: 1) to examine the primary English listening and speaking difficulties experienced by undergraduate Aviation Business students at North Bangkok University (NBU) across linguistic, sociolinguistic, strategic, and affective dimensions; 2) to explore the self-directed enhancement strategies utilized by these students outside formal classroom boundaries; and 3) to propose an evidence-based, five-dimensional communicative enhancement framework tailored for their professional development. The target population comprised 400 undergraduate Aviation Business students within the Faculty of Arts. Criterion-based purposive sampling was employed, with inclusion criteria requiring Year 3 or Year 4 enrollment and completion of at least two Aviation English course units. All 200 students meeting these criteria constituted the study sample. Two primary research instruments were deployed: a 5-point difficulty rating questionnaire (n=200) to investigate core communicative difficulties across four theoretical constructs, and a semi-structured interview protocol (n=15) to explore autonomous learning practices. Quantitative data were analyzed using standard statistical procedures, yielding frequency counts, percentages, arithmetic means ($\bar{x}$), and standard deviations (S.D.). Qualitative data underwent verbatim transcription and thematic content analysis. Content validity was established via an Index of Item-Objective Congruence (IOC) evaluation by three specialists, yielding congruence scores between 0.66 and 1.00. The quantitative results indicated that Affective Factors presented the highest dimension-level difficulty ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.55), with spontaneous production anxiety ($\bar{x}$ = 4.62) and fear of grammatical evaluation ($\bar{x}$ = 4.58) as the most acute individual items. Linguistic Competence ranked second at a Very High level ($\bar{x}$ = 4.25), with decoding verbal instructions over background noise as the most demanding single item ($\bar{x}$ = 4.54). Strategic and Sociolinguistic Competence constraints were also prominent. Qualitatively, three self-directed behavioral themes emerged: independent audiovisual immersion for accent adaptation, low-stakes AI-assisted practice for anxiety reduction, and collaborative peer role-plays for register-shift training. Synthesizing these findings, a five-dimensional communicative enhancement framework is proposed, organized across learner strategies, instructor approaches, classroom management, instructional materials, and assessment practices.

Keywords: English Listening and Speaking Difficulties, Self-Directed Enhancement Strategies, Aviation Business, North Bangkok University

1. Introduction

In the contemporary landscape of globalized commerce and mobility, English has solidified its position as the primary lingua franca of international trade, technology, and transport (Crystal, 2003; Boonsuk & Ambele, 2021). For nations such as Thailand, which depend heavily on international tourism, cross-border logistics, and global hospitality, English communicative proficiency has long been integrated as an integral part of the national education system (Boonsuk & Ambele, 2021). Despite substantial institutional investment, many Thai students operating in English as a Foreign Language (EFL) contexts continue to display persistent gaps in active communicative skills—specifically listening and speaking—due to a structural lack of authentic language exposure and deep-seated foreign language anxiety (Lestari & Wahyuni, 2022; Malik et al., 2025).

The aviation industry represents a sector where English language proficiency carries particular safety significance. While the majority of aviation English research has historically focused on pilot–air traffic control (ATC) radiotelephony communication, this study is situated within the distinct communicative context of cabin crew and ground operations personnel, whose language demands—though equally safety-relevant—differ substantially in register, interactional unpredictability, and cultural complexity (Satvindar Singh et al., 2021). These frontline professionals serve as the primary interface between an airline's operational core and its international passengers. In non-routine or emergency scenarios, cabin crew members must process and execute verbal instructions while simultaneously communicating clearly with passengers across a range of accents and registers. Communication breakdowns in such contexts may carry significant safety consequences, as documented by aviation regulatory bodies (European Union Aviation Safety Agency [EASA], 2024; International Civil Aviation Organization [ICAO], 2024).

At North Bangkok University (NBU), the Aviation Business major within the Faculty of Arts focuses on developing this hybrid of customer service proficiency and operational safety readiness. However, undergraduate students routinely encounter linguistic and psychological barriers when transitioning from classroom English to the communicative demands of actual airline environments. Processing diverse international accents, decoding instructions amid background noise, and sustaining professional composure under pressure remain persistent challenges (Lestari & Wahyuni, 2022). Because formal classroom hours are limited, students increasingly look beyond instructional boundaries, adopting self-directed strategies and leveraging digital platforms to build communicative readiness. While general EFL difficulties have been widely studied, a gap remains regarding empirically grounded profiles specific to aviation business students in Thailand. This study therefore investigates the multidimensional listening and speaking difficulties experienced by NBU aviation business students, examines the structure of their autonomous learning practices, and proposes a contextually grounded five-dimensional enhancement framework.

2. Literature Review

From a cognitive perspective, listening comprehension is an active, multi-layered process requiring the simultaneous execution of distinct perceptual stages (Goh, 2017). Phonological processing involves sound discrimination and word recognition within a continuous speech stream, a task severely complicated in aviation by intense acoustic interference such as engine roar or terminal echo. This is heavily tied to bottom-up decoding, in which the listener constructs meaning from phonemes, syllables, and lexical units (Goh & Vandergrift, 2022). Conversely, top-down processing draws on the listener's prior knowledge, procedural schemata, and situational awareness to predict and interpret contextual meaning (Goh, 2017). Within the aviation context, failure at either processing level—such as an inability to recognize a technical term under time pressure—can disrupt the comprehension chain and

compromise subsequent operational output.

Understanding communicative competence requires a multi-component perspective. Linguistic competence forms the fundamental baseline, encompassing grammatical syntax, phonology, and specialized technical lexis. In aviation English for Specific Purposes (ESP), domain-specific vocabulary mastery is operationally critical, as lexical imprecision or phonological ambiguity in safety-critical contexts can compromise communication effectiveness (Basturkmen, 2018; Fitria, 2022). Sociolinguistic competence governs contextual appropriateness, register management, cross-cultural sensitivity, and the politeness-firmness continuum—the capacity to project a warm service persona during routine flight stages while shifting instantly to a firm, authoritative register during safety-critical moments (Satvindar Singh et al., 2021). Strategic competence functions as a linguistic safety net, enabling communication repair through circumlocution, paraphrasing, and clarification check-backs when breakdowns occur (Basturkmen, 2018).

The broader context of English language learning is shaped by the ESL–EFL distinction. In ESL environments, learners are embedded in English-dominant societies with continuous authentic exposure, whereas EFL learners encounter English predominantly within formal classroom settings that lack naturalistic socio-cultural interaction (Crystal, 2003; Boonsuk & Ambele, 2021). This artificiality produces well-documented challenges across Southeast Asian EFL contexts: strong first-language interference, teacher-centered instructional models, large class sizes, and an emphasis on passive reading and grammatical accuracy over oral fluency (Renandya & Farrell, 2018). These conditions activate what Krashen (1985) termed the affective filter—a psychological barrier driven by language anxiety, low self-efficacy, and fear of public error that impedes spontaneous speech generation. Within English for Specific Purposes (ESP) and aviation English specifically, instruction must move beyond formulaic scripts to equip students with adaptive plain English communication alongside standardized phraseology, preparing them to handle non-routine operational scenarios that scripted content cannot anticipate (Basturkmen, 2018; ICAO, 2024).

A synthesis of relevant empirical investigations confirms the persistence of these barriers. Locally, Kongsomboon et al. (2023) investigated aviation students' speaking development following COVID-19 online instruction, noting that restricted interactive models heightened communicative isolation and oral anxiety, while integrated digital tools showed promise in supporting individualized recovery. Thuratham (2022) found that task-centered group configurations produced more significant improvements in airline-focused EFL performance than individual approaches. Michael et al. (2025) identified real-time accent comprehension and pronunciation clarity as the primary English deficiencies among Thai airline call center personnel, reinforcing the necessity of targeted ESP intervention. Internationally, Sylvia et al. (2024) demonstrated oral fluency gains through industry-aligned digital E-modules, while Mahmood et al. (2023) documented aviation maintenance trainees' multifaceted experiences with English, finding that autonomous self-directed learning practices served as significant resources for sustaining language development despite reported difficulties. Hamzah et al. (2023) found that diverse accents, inadequate fundamental English proficiency, and non-standard phraseology use constitute significant communication challenges among pilots and air traffic controllers in non-native speaker contexts, recommending that aviation language training be designed to simulate real-life operational conditions as closely as possible.

Despite this growing body of evidence, empirically grounded studies specifically profiling the multidimensional listening and speaking difficulties of aviation business students in Thailand—and systematically examining their autonomous self-directed learning behaviors outside the classroom—remain limited. Most existing studies have focused either on general EFL difficulties or on pilot and ATC communication, leaving the distinct communicative

challenges of cabin crew and ground operations personnel underexplored. The present study therefore addresses this gap by providing a quantitative difficulty profile across four communicative competence dimensions, a qualitative examination of students' self-directed learning strategies, and an evidence-based five-dimensional enhancement framework tailored to the Aviation Business program at NBU.

3. Research Objectives

The objectives of this research are:

1. To examine the primary English listening and speaking difficulties experienced by undergraduate Aviation Business students at North Bangkok University across linguistic, sociolinguistic, strategic, and affective dimensions.
2. To explore the self-directed enhancement strategies and autonomous learning behaviors utilized by these students outside formal classroom boundaries.
3. To propose an evidence-based, five-dimensional communicative enhancement framework specifically tailored for the professional and operational development of the students.

4. Research Methodology

Population and Sample Group

This study employed a sequential explanatory mixed-methods design (Creswell & Plano Clark, 2018), in which quantitative data were collected and analyzed first, followed by qualitative data collection to explore and explain the quantitative findings in greater depth. The target population comprised 400 undergraduate students enrolled in the third and fourth years of the Aviation Business program within the Faculty of Arts at North Bangkok University (NBU) during the 2026 academic year. Criterion-based purposive sampling was employed. Inclusion criteria were: (1) current enrollment in Year 3 or Year 4; (2) documented completion of at least two core Aviation English course units; and (3) written informed consent. Upper-year students were selected because they had accumulated sufficient Aviation English coursework to provide informed self-assessments of their communicative difficulties, and because a substantial proportion had completed or were undertaking supervised industry internships with airline operators, providing direct first-hand exposure to the communication demands under investigation. Of the 210 Year-3 and 190 Year-4 students in the target population, 108 and 92 respectively met all criteria and enrolled, yielding a study sample of 200 participants representing the complete eligible subset of the target population.

Research Instrument

Two primary instruments were used. The first was a questionnaire with Part 1 capturing demographic profiles and Part 2 assessing listening and speaking difficulties across 20 items distributed evenly across four constructs—Linguistic Competence, Sociolinguistic Competence, Strategic Competence, and Affective Factors—on a 5-point difficulty rating scale (5 = Very High; 1 = Very Low). Content validity was established through an Index of Item-Objective Congruence (IOC) evaluation by three specialists in English language education and aviation English, with all 20 items achieving acceptable scores of 0.66–1.00. The second instrument was a semi-structured interview protocol designed to explore students' autonomous learning practices outside the classroom.

Data Collection

This study was conducted in accordance with the ethical guidelines of North Bangkok University, and ethical clearance was obtained from the relevant institutional committee prior to data collection. All participants provided written informed consent. The quantitative questionnaire was administered digitally to all 200 participants. Following initial quantitative analysis, a subgroup of 15 students was selected for semi-structured follow-up interviews

through maximum variation purposive sampling, ensuring representation across difficulty-score profiles, career tracks, and year groups. Each interview lasted 30–45 minutes and was conducted in Thai and English according to participant preference. Sessions were audio-recorded with written consent and transcribed verbatim. Thai-language responses were translated into English by the researcher and verified for accuracy against the original recordings.

Data Analysis

Quantitative data were analyzed using frequency counts, percentages, arithmetic means ($\bar{x}$), and standard deviations (S.D.), interpreted against a five-level equal-interval classification derived from the 5-point scale range: 4.21–5.00 (Very High), 3.41–4.20 (High), 2.61–3.40 (Moderate), 1.81–2.60 (Low), and 1.00–1.80 (Very Low). Qualitative data were analyzed through open coding, codebook development, and progressive consolidation into overarching themes, with thematic saturation assessed by the absence of new codes across the final three interviews. Mixed-method integration was achieved through data triangulation at the interpretation stage, with qualitative themes mapped against quantitative difficulty profiles to identify convergent and complementary patterns.

5. Findings

Part 1: Demographic Profiles

Table 1: Summary of Participant Demographic Profiles

Demographic Variables	Categories	Frequency (f)	Percentage (%)
Gender	Male	84	42.0
	Female	116	58.0
Year of Study	Year 3	108	54.0
	Year 4	92	46.0
Previous TOEIC Score Parameters	Below 400	24	12.0
	401–600	122	61.0
	601–750	44	22.0
	Above 750	10	5.0
Primary Career Objective	Cabin Crew Operations	134	67.0
	Ground Service Operations	66	33.0

According to Table 1, the sample comprised more female (58.0%, n=116) than male (42.0%, n=84) students, consistent with the gender profile of cabin crew-oriented aviation programs in Thailand. Third-year students accounted for 54.0% (n=108) and fourth-year students for 46.0% (n=92). A majority of 61.0% (n=122) reported prior TOEIC scores within the 401–600 range, reflecting a mid-level proficiency baseline. Regarding career trajectory, 67.0% (n=134) targeted Cabin Crew Operations and 33.0% (n=66) aimed for Ground Service Operations.

Part 2: Quantitative Strand – Listening and Speaking Difficulties (Research Objective 1)

Tables 2–5 present the dimension-level means and standard deviations for each construct, interpreted against the five-level classification described in Section 4.

Table 2: Statistical Analysis of Linguistic Competence Difficulties

Item No.	Statement (n=200)	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Interpretation
1	Understanding specialized technical aviation terminology during sudden listening tasks.	4.42	0.58	Very High
2	Pronouncing airline-specific technical terms accurately during emergency training drills.	4.18	0.62	High
3	Maintaining grammatical accuracy while formulating sentences during safety announcements.	3.86	0.71	High
4	Decoding verbal English instructions amid constant operational background noise (e.g., engine sounds).	4.54	0.51	Very High
5	Instantly processing spoken numerical coordinates, flight levels, or time schedules.	4.24	0.66	Very High
	Linguistic Dimension Total	**4.25**	**0.62**	**Very High**

Table 2 shows that Linguistic Competence difficulties were rated at a Very High cumulative level ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.62). The most acute item was decoding spoken instructions amid operational noise (Item 4: $\bar{x} = 4.54$), followed by understanding specialized technical terminology (Item 1: $\bar{x} = 4.42$) and processing numerical flight-level data (Item 5: $\bar{x} = 4.24$).

Table 3: Statistical Analysis of Sociolinguistic Competence Difficulties

Item No.	Statement (n=200)	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Interpretation
6	Transitioning smoothly from a polite service register to an authoritative safety command.	4.38	0.54	Very High
7	Selecting the correct level of formality based on passenger background and age.	3.64	0.68	High
8	Modifying tone and vocabulary to remain culturally respectful to diverse international travelers.	3.92	0.59	High
9	Interpreting unscripted plain English idioms or casual expressions used by native passengers.	4.26	0.61	Very High
10	Adapting airline Standard Operating Procedures (SOPs) to handle unique passenger conflicts.	4.12	0.63	High
	Sociolinguistic Dimension Total	**4.06**	**0.61**	**High**

Sociolinguistic Competence produced a High cumulative mean ($\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.61). The greatest difficulty was transitioning from a service register to an authoritative safety command (Item 6: $\bar{x} = 4.38$), followed by interpreting unscripted native passenger idioms (Item 9: $\bar{x} = 4.26$).

Table 4: Statistical Analysis of Strategic Competence Difficulties

Item No.	Statement (n=200)	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Interpretation
11	Paraphrasing or simplifying complex instructions immediately when a passenger looks confused.	4.31	0.56	Very High
12	Using alternative words or descriptions when a specific aviation term cannot be recalled.	4.15	0.60	High
13	Confidently requesting clarification or slower speech when encountering an unfamiliar international accent.	4.46	0.52	Very High

Item No.	Statement (n=200)	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Interpretation
14	Integrating physical gestures or visual aids smoothly to repair a communication breakdown.	3.48	0.74	High
15	Formulating precise confirmation checks or verbal read-backs under time pressure.	4.22	0.57	Very High
	Strategic Dimension Total	**4.12**	**0.60**	**High**

Strategic Competence generated a High cumulative mean ($\bar{x}$ = 4.12, S.D. = 0.60). The most demanding items were requesting clarification when encountering unfamiliar accents (Item 13: $\bar{x}$ = 4.46) and paraphrasing instructions for confused passengers (Item 11: $\bar{x}$ = 4.31). Integrating gestures or visual aids (Item 14: $\bar{x}$ = 3.48) presented the lowest difficulty in this dimension.

Table 5: Statistical Analysis of Affective/Psychological Difficulties

Item No.	Statement (n=200)	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Interpretation
16	Overcoming intense nervousness when required to speak English spontaneously.	4.62	0.49	Very High
17	Preventing a cognitive freeze caused by an overwhelming fear of making grammatical errors.	4.58	0.51	Very High
18	Maintaining focus and concentration when a passenger speaks at a rapid native rate.	4.28	0.55	Very High
19	Overcoming insecurity regarding personal accent characteristics when addressing fluent speakers.	4.14	0.67	High
20	Managing communication stress during high-stakes simulated emergency evaluations.	4.51	0.53	Very High
	Affective Dimension Total	**4.43**	**0.55**	**Very High**

Affective Factors produced the highest dimension-level cumulative mean across all four constructs ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.55). Spontaneous production anxiety (Item 16: $\bar{x}$ = 4.62) and cognitive freeze from fear of grammatical error (Item 17: $\bar{x}$ = 4.58) were the most acute items, followed by stress during high-stakes simulated emergency evaluations (Item 20: $\bar{x}$ = 4.51).

Part 3: Qualitative Strand – Self-Directed Enhancement Strategies (Research Objective 2)

Semi-structured interviews with 15 purposively selected students yielded three core behavioral themes. Where participants responded in Thai, quotations were translated into English by the researcher and verified for accuracy against the original recordings.

Theme A: Independent Audiovisual Immersion for Accent Adaptation. Participants consistently reported that classroom listening materials were too uniform and too quiet to reflect real operational conditions:

> *"The listening tracks in class are too clean. Real passengers do not talk like that. I watch airline vloggers and flight safety documentaries on YouTube every night. I turn off the subtitles to force my brain to decode the fast speech and different accents, like Indian or French English." (Participant 04, Year 4, Cabin Crew)*
>
> *"Airport announcements are full of echo and noise. I practice listening to unscripted travel vlogs with background noise on purpose to mimic the terminal environment." (Participant 11, Year 3, Ground Staff)*

This theme converges with the high difficulty ratings for acoustic decoding (Item 4: $\bar{x}$ = 4.54) and accent-related clarification (Item 13: $\bar{x}$ = 4.46), indicating that students intuitively target their most prominent receptive barriers through autonomous immersion.

Theme B: Low-Stakes Digital Practice for Anxiety Reduction. Students leveraged private digital tools to practice oral production without fear of peer or instructor evaluation:

> *"I am terrified of making grammar mistakes in front of my professor. To practice, I talk to an AI voice assistant on my smartphone. I pretend I am giving an in-flight passenger briefing. If the AI does not understand me, I know my pronunciation needs work. It does not judge me, so my anxiety drops." (Participant 09, Year 4, Cabin Crew)*
>
> *"I use smartphone voice recording tools to practice emergency evacuation commands like 'Unfasten seatbelts, evacuate this way!' I record myself, play it back, and adjust my tone until I sound authoritative instead of nervous." (Participant 15, Year 3, Cabin Crew)*

This theme maps directly onto the highest-rated affective items (Items 16–17: $\bar{x}$ = 4.62 and 4.58), confirming that low-stakes private practice is a key strategy for managing the evaluative anxiety that most severely limits oral output.

Theme C: Collaborative Peer Role-Plays for Register-Shift Practice. Upper-year students organized independent peer scenarios to rehearse the service-to-safety register shift:

> *"My friend and I practice the service-to-safety switch. One of us acts as an aggressive passenger refusing to turn off a phone at the boarding gate, and the other has to use polite but firm English to resolve it. This peer practice helps us handle unexpected interactions." (Participant 02, Year 4, Ground Staff)*

This theme directly addresses the highest-rated sociolinguistic item (Item 6: $\bar{x}$ = 4.38), showing that students are aware of the register-shift challenge and have developed peer-based routines to compensate for scripted classroom instruction.

Part 4: Proposed Five-Dimensional Communicative Enhancement Framework (Research Objective 3)

Synthesizing the quantitative findings from Part 2, the qualitative themes from Part 3, and the theoretical frameworks reviewed in Section 2, a five-dimensional communicative enhancement framework is proposed. Each dimension is grounded in the empirical findings and supported by established ESP and EFL literature.

Dimension 1 – Learner Strategies: Motivated by Qualitative Themes A and B, which demonstrated that students already engage in autonomous digital immersion and AI-assisted practice, this dimension proposes formally embedding these self-directed behaviors within the curriculum. Scaffolding existing autonomous practices reduces the affective filter (Krashen, 1985) and builds the acoustic processing skills most severely rated in this study (Item 4: $\bar{x}$ = 4.54).

Dimension 2 – Instructor Approaches: Motivated by the affective barrier ($\bar{x}$ = 4.43) and the register-shift difficulty (Item 6: $\bar{x}$ = 4.38), instructors should design explicit register-shift simulation tasks and provide feedback focused on communicative effectiveness rather than grammatical accuracy alone, consistent with ESP course design principles (Basturkmen, 2018).

Dimension 3 – Classroom Management: Motivated by the acoustic decoding difficulty (Item 4: $\bar{x}$ = 4.54) and Thuratham's (2022) evidence that group-based tasks outperform individual configurations, learning environments should incorporate realistic background noise and multi-accent audio input, and favour collaborative structures that reduce the public error exposure activating the affective filter.

Dimension 4 – Instructional Materials: Motivated by the convergence of all four dimensions at High-to-Very-High difficulty levels and by Qualitative Theme C's evidence that

students construct unscripted role-plays independently because scripted content is insufficient, course materials should integrate authentic aviation media, non-routine scenario modules, and tasks that expose students to naturalistic passenger language variation (Basturkmen, 2018; ICAO, 2024).

Dimension 5 – Assessment Practices: Motivated by the acute evaluative anxiety in Items 17 and 20 ($\bar{x}$ = 4.58 and 4.51), assessment should include regular low-stakes formative oral tasks alongside summative evaluations that simulate realistic operational contexts, with feedback addressing both linguistic accuracy and overall communicative effectiveness.

6. Conclusion

This study addressed three research objectives through a sequential explanatory mixed-methods design. Regarding Research Objective 1, the quantitative findings established that all four communicative competence dimensions presented at High-to-Very-High difficulty levels. Affective Factors produced the highest dimension-level mean ($\bar{x}$ = 4.43), with spontaneous production anxiety and fear of grammatical evaluation as the two most acute individual items. Linguistic Competence ranked second ($\bar{x}$ = 4.25), with acoustic decoding under operational noise as the most critical single item ($\bar{x}$ = 4.54). Strategic and Sociolinguistic Competence also presented significant barriers, particularly in accent-related clarification ($\bar{x}$ = 4.46) and register shifting ($\bar{x}$ = 4.38).

Regarding Research Objective 2, the qualitative strand revealed three autonomous behavioral themes: independent audiovisual immersion targeting acoustic and accent barriers, AI-assisted private practice targeting evaluative anxiety, and peer role-plays targeting the register-shift challenge. Each theme maps directly onto the quantitative difficulty dimensions, demonstrating convergent patterns between the two strands.

Regarding Research Objective 3, the integration of both strands with the communicative competence and affective filter theoretical frameworks yielded a five-dimensional communicative enhancement framework organized around learner strategies, instructor approaches, classroom management, instructional materials, and assessment practices, each grounded in the empirical findings of this study.

Several limitations should be acknowledged. First, purposive sampling from a single institution restricts external validity; findings should not be generalized to all Thai aviation business students without multi-site replication. Second, both instruments relied on self-report data, measuring perceived difficulties rather than directly observed communicative performance. Third, the cross-sectional design captures a snapshot at one point in time; longitudinal changes remain unexplored. Fourth, the qualitative subgroup (n=15) from a single institution may not capture the full diversity of autonomous strategy types across broader populations. Fifth, internal consistency reliability (Cronbach's alpha) was not assessed in the present study, and construct validity was not independently verified through confirmatory factor analysis. Future replication studies should address these through full reliability and validity reporting.

7. Discussion

The finding that decoding spoken commands amid operational noise (Item 4: $\bar{x}$ = 4.54) emerged as the most difficult single item is consistent with cognitive models of listening comprehension, which suggest that real-world processing requires active filtering of acoustic interference—a function rarely trained in studio-controlled classroom materials (Goh, 2017). When intense background noise disrupts phonological input signals, bottom-up lexical decoding may fail, preventing rapid terminology recall under operational time pressure. This is consistent with Michael et al. (2025), whose investigation of Thai airline call center personnel identified noise-disrupted speech and rapid native delivery as prominent operational

deficiencies, and with Limprasert and Witthawassamrankul (2016), who noted that acoustic training is systematically underrepresented in EFL aviation curricula.

The high difficulty rating for register shifting (Item 6: $\bar{x} = 4.38$) reflects the pragmatic challenge of frontline aviation communication. Research on EFL instructional contexts has documented a pattern in which teacher-centered, grammar-focused approaches primarily develop learners' proficiency in formulaic, deferential language patterns rather than assertive communicative registers (Renandya & Farrell, 2018), and this gap may interact with the demands of assertive safety communication in aviation contexts. Individual and contextual variation exists and caution is warranted in generalizing beyond this specific program; nevertheless, the data suggest that this cohort finds abrupt shifts from deferential service English to direct safety commands particularly demanding, consistent with Satvindar Singh et al. (2021) and Basturkmen (2018).

The prominence of Affective Factors as the highest-rated dimension ($\bar{x} = 4.43$) is consistent with Krashen's (1985) Affective Filter Hypothesis. It is important to note that this study measured perceived difficulty through self-report instruments; the findings therefore reflect students' subjective experiences rather than directly observed oral performance. Teacher-centered models that emphasize public error correction may exacerbate these barriers, consistent with findings by Nurdin and Subiyantoro (2023) and Irianti and Musthafa (2022).

The three qualitative themes demonstrate a coherent learner-driven response to the institutional gaps identified quantitatively. Students' use of unscripted audiovisual media targets acoustic and accent barriers most severely rated in the Linguistic dimension. AI voice assistant practice represents an anxiety-management strategy consistent with low-affective-filter learning environments (Krashen, 1985). Peer role-play practice for register shifts indicates metacognitive awareness of the politeness-firmness challenge. This finding has direct implications for Dimension 1 of the proposed framework, suggesting that formalizing these existing autonomous behaviors within the curriculum would be a practical institutional intervention.

8. Recommendations

Based on the empirical findings and the discussion presented above, the following recommendations are proposed for educational practice at NBU and for further research.

Recommendations for Educational Practice at NBU

Formalize Self-Directed Digital Practice within the Curriculum (Dimension 1): NBU should formally embed AI-assisted voice practice and audio self-recording tasks into the syllabus to provide private, low-stakes production opportunities that reduce evaluative anxiety (Items 16–17: $\bar{x} = 4.62$ and 4.58). Prior to institutional adoption, data privacy protocols, potential accent bias in AI speech-recognition systems, and the need for aviation specialist oversight of AI-generated feedback should be carefully considered, and a phased pilot evaluation is recommended.

Introduce Explicit Register-Shift Simulation Tasks (Dimension 2): Instructors should design role-play scenarios requiring timed transitions from polite service English to firm safety commands, providing feedback focused on pragmatic effectiveness rather than grammatical form alone, addressing the most demanding sociolinguistic item ($\bar{x} = 4.38$).

Integrate Operational Acoustic Conditions into ESP Listening Tracks (Dimension 3): Listening materials should incorporate realistic background noise—aircraft engine hum, cabin chatter, terminal echo—to train bottom-up auditory processing under conditions approximating actual operational environments, directly addressing the highest-rated linguistic item ($\bar{x} = 4.54$).

Develop Authentic and Industry-Aligned Instructional Materials (Dimension 4): Course resources should be supplemented with unscripted aviation media, scenario-based digital modules, and non-routine situation tasks that expose students to natural language variation

beyond standardized phraseology.

Design Low-Stakes Formative Oral Assessment (Dimension 5): Assessment should include regular formative oral tasks in low-pressure formats to reduce evaluative stress (Items 17 and 20: $\bar{x}$ = 4.58 and 4.51), with feedback addressing both linguistic accuracy and communicative effectiveness.

Recommendations for Further Studies

Longitudinal Follow-Up Designs: Future research should track students from their final year through initial professional employment to evaluate whether self-directed strategies identified here remain effective in operational settings.

Comparative Multi-Institutional Analysis: Replication across diverse aviation universities in Thailand would identify whether institutional factors moderate the sociolinguistic and affective barriers observed in this study.

Performance-Based Assessment Studies: Experimental designs incorporating objective oral performance measures would enable direct evaluation of whether the proposed framework dimensions produce measurable gains in aviation communicative performance.

References

Basturkmen, H. (2018). English for specific purposes. In J. Liontas (Ed.), *The TESOL encyclopedia of English language teaching* (pp. 1–6). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0545

Boonsuk, Y., & Ambele, E. A. (2021). Towards integrating lingua franca in Thai EFL: Insights from Thai tertiary learners. *International Journal of Instruction, 14*(3), 17–38. https://doi.org/10.29333/iji.2021.1432a

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.

Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.

European Union Aviation Safety Agency. (2024). *Cabin crew language expectations.* https://www.easa.europa.eu/en/faq/45819

Fitria, T. N. (2022). The implementation of English for specific purposes (ESP) in higher education. *ELT Echo: The Journal of English Language Teaching in Foreign Language Context, 7*(1), 88–99.

Goh, C. C. M. (2017). Cognition, metacognition, and L2 listening. In E. Hinkel (Ed.), *Handbook of research in second language teaching and learning* (Vol. 3, pp. 214–228). Routledge.

Goh, C. C. M., & Vandergrift, L. (2022). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action* (2nd ed.). Routledge.

Hamzah, H., Krish, P., & Hamat, A. (2023). Aviation communication challenges and language training development: Perspectives from pilots and air traffic controllers. *Training, Language and Culture, 7*(1), 86–100.

International Civil Aviation Organization. (2024). *Language proficiency requirements.* https://www.icao.int/safety/airnavigation/pages/peltrgfaq.aspx

Irianti, R. D., & Musthafa, B. (2022). EFL learners' speaking anxiety in online classrooms during the COVID-19 pandemic. *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra, 22*(1), 25–35.

Kongsomboon, S., Wongsothorn, A., & Kittidachanupap, N. (2023). English-speaking class's challenge in aviation students after COVID-19. *EAUH Journal of Social Sciences, 9*(2), 11–25.

Krashen, S. D. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications.* Longman.

Lestari, A., & Wahyuni, S. (2022). Students' difficulties in speaking English: A case study at EFL classroom. *JEES: Journal of English Education Studies, 3*(2), 149–160.

Limprasert, S., & Witthawassamrankul, K. (2016). English communication problems between

passengers and flight attendants: A review. In *Proceedings of the 8th International Conference on Humanities and Social Sciences* (pp. 1–10). Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

Mahmood, A. S., Saad, N. S. M., & Nur, N. M. (2023). The ups and downs of learning and using English: Aviation students' voices. *International Journal of Language Instruction, 2*(1), 1–15. https://doi.org/10.54855/ijli.23211

Malik, E., Rohmatillah, R., & Rahmawati, I. N. (2025). An analysis of English as a foreign language (EFL) learners' problems in speaking skills based on their perception at senior high school. *Edunesia: Jurnal Ilmiah Pendidikan, 6*(1), 190–206. https://doi.org/10.51276/edu.v6i1.1106

Michael, K. L., Lietz, G., Noicharoen, N., & Natee, N. (2025). English communication challenges and coping strategies of Thai call center staff in a European airline group. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism, 9*(2), 223–232. https://doi.org/10.14456/ijmmt.2025.15

Nurdin, N., & Subiyantoro, S. (2023). Factors affecting students' speaking skills in aviation English. *Dinasti International Journal of Education Management and Social Science, 4*(3), 578–586.

Renandya, W. A., & Farrell, T. S. C. (2018). *Teaching and learning second language listening.* Routledge.

Satvindar Singh, R. K., Cheong, C. Y. M., & Rahman, N. A. A. (2021). Spoken and written communication needs of aviation management trainees. *International Journal on Social and Education Sciences, 3*(3), 535–547. https://doi.org/10.46328/ijonses.235

Sylvia, N., Kusumawardhani, P., & Marlina, L. (2024). E-aviation speaking preparation test for aviation vocational school. In *Proceedings of the International Conference on Multidisciplinary Research* (pp. 140–146). Lembaga Penerbitan Universitas.

Thuratham, W. (2022). Individual, pair and group EFL activities for aviation students at a Thai university: A closer look at language achievement and attitudes. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 15*(2), 892–921.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

Digital Leadership of School Administrators under the Songkhla Primary Educational Service Area Office 1

ซิติญา รอดรวยรื่น[1*], วัน เดชพิชัย[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา, ประเทศไทย

Sitiya Rodruayruen[1], Wan Dechpicha [2]
[1,2] Hatyai University, Songkhla, Thailand
✉: * sitiya.rod114@hu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 06 July 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 12) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำ ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของ สถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 97คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา การสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .986 และแบบสัมภาษณ์ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละค่า คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ค่าที การทดสอบค่าเอฟ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 1ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2)ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลไม่แตกต่าง กัน 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล มุ่งเป็น แบบอย่าง ขับเคลื่อนด้วยแผนยืดหยุ่นและการแชร์ทรัพยากรเครือข่าย 2) ด้านการรู้ดิจิทัล เน้น

พัฒนาบน ฐานงานจริงผ่านระบบพี่เลี้ยงและพื้นที่ทดลองนวัตกรรม 3) ด้านการสื่อสารดิจิทัล จัดสรรช่องทางตาม ขนาดโรงเรียน สื่อสารสร้างสรรค์สองทาง และกำหนดธรรมาภิบาลข้อมูล และ 4) ด้านวัฒนธรรมดิจิทัล ปรับเจตคติด้วยผลสัมฤทธิ์เร่งด่วน เปิดพื้นที่นวัตกรรม และวางเกณฑ์มาตรฐานปฏิบัติงานร่วมกับระบบ แดชบอร์ดอัจฉริยะ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to: (1) examine the level of digital leadership among school administrators under the Songkhla Primary Educational Service Area Office 1; (2) compare their digital leadership based on gender, age, work experience, and school size; and (3) investigate guidelines for developing digital leadership among these school administrators. The population consisted of 134 school administrators. The sample comprised 97 participants, determined using Krejcie and Morgan's table and selected through proportionate stratified random sampling based on school size, followed by simple random sampling without replacement. The research instrument was a two-part questionnaire using a five-point Likert scale, with a reliability coefficient of 0.986. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test, one-way ANOVA (F-test), and content analysis. The findings revealed that: (1) the overall level of digital leadership, as well as each individual dimension, was at the highest level; (2) no statistically significant differences in digital leadership were found among school administrators when classified by gender, age, work experience, or school size; and (3) the guidelines for developing digital leadership consisted of four key dimensions: (1) Digital Vision, emphasizing role modeling, agile planning, and network resource sharing; (2) Digital Literacy, focusing on context-based professional development through mentoring systems and innovation sandboxes; (3) Digital Communication, promoting communication channels appropriate to school size, encouraging constructive two-way communication, and establishing effective data governance; and (4) Digital Culture, emphasizing mindset transformation through quick wins, creating spaces for innovation, and developing standard operating procedures (SOPs) integrated with an intelligent dashboard system.

Keywords: Digital Leadership, School Administrators

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้เปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการเรียนรู้จากการเข้าถึงข้อมูลสู่การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานและนวัตกรรม เพื่อการตัดสินใจและการสร้างคุณค่าใหม่ในระบบงาน (Fullan, 2019) การบริหารจัดการศึกษายุคใหม่จึงต้องอาศัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาครู และการนำพาโรงเรียนให้รับมือการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 ของ สพฐ. ที่มุ่งพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

(Change Leader) ด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ที่เร่งให้เกิดการเรียนรู้แบบผสมผสานและการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างกว้างขวาง (Sheninger, 2019)

ในเชิงทฤษฎี ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) มิได้หมายถึงเพียงการใช้เครื่องมือไอที แต่คือชุดสมรรถนะที่บูรณาการทั้งวิสัยทัศน์เชิงระบบ การใช้ข้อมูลขับเคลื่อนการตัดสินใจ (Data Literacy) การจัดการการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม จริยธรรมและความปลอดภัยไซเบอร์ ทักษะการสื่อสาร ตลอดจนความสามารถในการเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับคุณภาพผู้เรียน (Day & Sammons, 2018) การขาดสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่งอาจทำให้การลงทุนด้านเทคโนโลยีไม่ก่อผลสัมฤทธิ์ทางคุณภาพเท่าที่ควร (กฤษณะ, 2564)

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เมือง กึ่งเมือง และชนบทชายฝั่งที่หลากหลาย พบความท้าทายเชิงประจักษ์หลายด้าน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ความพร้อมด้านทักษะดิจิทัลเพื่อการสอนของครู และการบริหารข้อมูลสารสนเทศที่ยังกระจัดกระจายไม่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้การตัดสินใจเชิงหลักฐาน (Evidence-based Decision) ทำได้ไม่แม่นยำเท่าที่ควร (สุพจน์, 2568) นอกจากนี้ วัฒนธรรมองค์กรยังไม่เอื้อต่อการทดลองนวัตกรรมเนื่องจากภาระงานที่ตึงตัว ทำให้ขาดเวลาสำหรับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) และการนิเทศติดตามด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง (สายพิณ, 2560) ซึ่งยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงสภาพปัญหาเหล่านี้เข้ากับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่นี้อย่างเป็นระบบ

จากแนวคิดและสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การลงทุนด้านเทคโนโลยีแปลงเป็นผลลัพธ์คุณภาพจริง ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหาร และความไว้วางใจของสาธารณะ หากภาวะผู้นำด้านนี้แข็งแกร่ง โรงเรียนจะขับเคลื่อนไปสู่ "องค์กรการเรียนรู้เชิงดิจิทัล" ได้อย่างยั่งยืน (Yukl, 2010) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพรวมและระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยเชิงบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย/ปฏิบัติต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 134 คน (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1, 2568)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต1 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณตามตารางของ Krejcie และ Morgan (1970, p. 607–610) ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างจากประชากร 134 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม 97 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา ภายในแต่ละชั้นใช้การสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน

3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.2.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ได้แก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา จำนวน 4 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล 3) ด้านการสื่อสารดิจิทัล และ4) ด้านการรู้ดิจิทัล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล2) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล 3) ด้านการสื่อสารดิจิทัล และ4) ด้านการรู้ดิจิทัล

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงระดับคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน ด้วยการหาค่า Index of item-Objective Congruenceหรือ IOC

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดลองเก็บข้อมูลกับครูโรงเรียนที่มิใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยนำผลของข้อมูลเฉพาะที่มีการวัดมาตราส่วนประมาณค่ามาหา

ค่าความเชื่อมั่นตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.968

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms และส่งลิงก์แบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ผ่านระบบการสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่า คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และการวิเคราะห์เนื้อหา

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผ้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.50	0.51	มาก
2. ด้านการสร้างวัฒนธรรม	4.51	0.51	มากที่สุด
3. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.55	0.47	มากที่สุด
4. ด้านการรู้ดิจิทัล	4.49	0.49	มาก
รวม	**4.52**	0.47	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.47) รองลงมาคือ ด้านการสร้างวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.51) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = .51) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการรู้ดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามเพศ

	เพศ	t	P

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ชาย (n = 23)		หญิง (n = 74)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.58	.47	4.47	.52	.89	.37
ด้านการสร้างวัฒนธรรม	4.56	.46	4.50	.53	.43	.67
ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.57	.47	4.55	.48	.22	.82
ด้านการรู้ดิจิทัล	4.53	.48	4.48	.49	.38	.71
รวม	**4.56**	**.45**	**4.50**	**.48**	**.50**	**.61**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	อายุ				t	P
	น้อยกว่า 42 ปี (n = 69)		ตั้งแต่ 42 ปีขึ้นไป (n = 28)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.47	.52	4.58	.47	-.97	.33
ด้านการสร้างวัฒนธรรม	4.51	.52	4.53	.50	-.23	.81
ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.54	.47	4.59	.50	-.49	.63
ด้านการรู้ดิจิทัล	4.49	.49	4.49	.50	.01	.99
รวม	**4.50**	**.48**	**4.55**	**.47**	**-.44**	**.65**

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามอายุ พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา				t	P
	ขนาดเล็ก		ขนาดกลางและขนาดใหญ่			
	(n = 69)		(n = 28)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.57	.49	4.38	.52	1.77	.08
ด้านการสร้างวัฒนธรรม	4.55	.53	4.46	.48	.77	.44
ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.58	.47	4.51	.49	.70	.49
ด้านการรู้ดิจิทัล	4.51	.49	4.45	.50	.58	.56
รวม	**4.55**	**.48**	**4.45**	**.46**	**1.01**	**.32**

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งไม่เป็นไปสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน						F	P
	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		มากกว่า 10 ปี			
	(n = 39)		(n = 34)		(n = 24)			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.47	.49	4.51	.54	4.53	.52	.09	.91
ด้านการสร้างวัฒนธรรม	4.47	.49	4.54	.54	4.56	.52	.32	.73
ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.46	.47	4.63	.46	4.59	.49	1.22	.30
ด้านการรู้ดิจิทัล	4.45	.48	4.53	.49	4.51	.52	.28	.76
รวม	**4.46**	**.46**	**4.50**	**.45**	**4.55**	**.47**	**.42**	**.66**

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งไม่เป็นไปสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ **6** ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาประสบการณ์ในการทำงาน

	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1	ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	.05	2	.02	.09	.91
		ภายในกลุ่ม	24.73	94	.26		
		รวม	24.78	96			
2	ด้านการรู้ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	.17	2	.08	.32	.73
		ภายในกลุ่ม	24.96	94	.27		
		รวม	25.13	96			
3	ด้านการสื่อสารดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	.54	2	.27	1.22	.30
		ภายในกลุ่ม	21.04	94	.22		
		รวม	21.59	96			
4	ด้านการสร้างวัฒนธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.14	2	.07	.28	.76
		ภายในกลุ่ม	22.97	94	.24		
		รวม	23.11	96			
	ภาพรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.**19	2	**.**09	**.**42	**.**66
		ภายในกลุ่ม	21**.**36	94	**.**23		
		รวม	21**.**55	96			

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการรู้ดิจิทัล ด้านการสื่อสารดิจิทัล และด้านการสร้างวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี พร้อมสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยาให้ครูทดลองนวัตกรรมโดยไม่ผูกกับการประเมิน จัดทำแผนยืดหยุ่น แบบ "จุดเล็ก ผลกระทบสูง" สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้การบริหารที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลผ่าน Dashboard พร้อมสร้างเครือข่ายกับสถาบันอุดมศึกษาและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อแก้ปัญหางบประมาณ

ด้านการรู้ดิจิทัล ปรับจากการอบรมเชิงทฤษฎีสู่การเรียนรู้บนฐานงานจริง (Context-Based Learning) พร้อมออกแบบหลักสูตรเฉพาะบุคคล ใช้ระบบพี่เลี้ยงร่วมกับ PLC จับคู่ครูรุ่นใหม่กับครูอาวุโส และสร้างพื้นที่ทดลองนวัตกรรม ที่ไม่ผูกกับการประเมิน ควบคู่กับคลังความรู้ออนไลน์แบบยืดหยุ่น

ด้านการสื่อสารดิจิทัล โรงเรียนขนาดเล็กเน้นสื่อสารเชิงรุกที่กระชับผ่านแอปพลิเคชันในชีวิตประจำวัน โรงเรียนขนาดใหญ่ใช้ระบบคลาวด์และ Dashboard ส่วนกลาง ปรับจากการสั่งการทางเดียวสู่การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ กำหนดขอบเขตเวลางาน-เวลาส่วนตัว ผู้บริหารดูแลสุขอนามัยไซเบอร์ และร่วมเฝ้าระวังข่าวปลอม

ด้านวัฒนธรรมดิจิทัล สร้างบรรยากาศครอบครัวดิจิทัล เน้นเทคโนโลยีที่เห็นผลเร็ว (Quick Wins) เปิดพื้นที่ให้ทดลองผิดพลาดได้ภายใต้ระบบพี่เลี้ยง ยกย่องผลงานครูผ่านการยอมรับทางสังคม วางระบบความปลอดภัยไซเบอร์และ Dashboard สะท้อนความโปร่งใส พร้อมจัดเวทีแสดงนวัตกรรม เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามสายงาน

5. อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

จากการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนการปรับตัวจากผู้นำแบบดั้งเดิมสู่ผู้นำที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานขับเคลื่อนองค์กร สอดคล้องกับ Eric C. Sheninger (2014) ที่เน้นว่าภาวะผู้นำดิจิทัลคือการเปลี่ยนกระบวนทัศน์มิใช่เพียงการจัดหาอุปกรณ์ และสอดคล้องกับสุกัญญา แช่มช้อย (2561) ที่ระบุว่าผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องมีทักษะในการนำนวัตกรรมมาปรับใช้เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการสื่อสารดิจิทัลและด้านการสร้างวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงที่สุด โดยผู้บริหารใช้แพลตฟอร์มยอดนิยมสื่อสารเชิงรุก และสร้าง "พื้นที่ปลอดภัยทางนวัตกรรม" ควบคู่กับ "ครอบครัวแห่งการเรียนรู้ดิจิทัล" ที่เอื้อให้บุคลากรทดลองใช้เทคโนโลยีได้อย่างอิสระ ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสวมบทบาทผู้นำต้นแบบดิจิทัลแต่การร่วมกำหนดกลยุทธ์กับชุมชนยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม สอดคล้องกับดาวรุวรรณ ถวิลการ (2564) ที่พบว่าวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเป็นแรงขับเคลื่อนเชิงนโยบายสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล ส่วนด้านการรู้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก พบข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมและงบประมาณของสถานศึกษาขนาดเล็ก

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านเพศ อธิบายได้ว่าเพศสภาพไม่ใช่ตัวบ่งชี้ความแตกต่างของสมรรถนะดิจิทัล เนื่องจากมีมาตรฐานวิชาชีพเดียวกัน สอดคล้องกับสุกัญญา แช่มช้อย (2561) ที่มองว่าภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นสมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและการทำงาน มิใช่

ปัจจัยทางชีวภาพ ในด้านอายุ อธิบายได้ด้วยทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ของ Everett Rogers ที่ระบุว่าเมื่อเทคโนโลยีแพร่กระจายถึงจุดวิกฤต (Critical Mass) จะถูกยอมรับและนำไปใช้โดยไม่จำกัดช่วงวัย ผู้บริหารสูงวัยสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ผ่านกระบวนการ Re-skilling และ Up-skilling ได้เช่นเดียวกับผู้บริหารรุ่นใหม่ ในด้านขนาดสถานศึกษา อธิบายได้ว่า สพป.สงขลา เขต 1 มีการจัดวางระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Ecosystem) ที่เข้มแข็งและสนับสนุนทุกสถานศึกษาอย่างทั่วถึง โรงเรียนขนาดเล็กเน้นความคล่องตัวตามหลัก "Small Steps, High Impact" ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ใช้ระบบ Dashboard ที่ซับซ้อนขึ้น แต่มีเป้าหมายด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมเป็นมาตรฐานเดียวกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1

แนวทางการพัฒนาด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องก้าวข้ามการบริหารแบบรวมศูนย์ไปสู่การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน สอดคล้องกับสุกัญญา แช่มช้อย (2561) ที่ระบุว่าวิสัยทัศน์ดิจิทัลต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับทิศทางองค์กรและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโรงเรียน ด้านการรู้ดิจิทัลเน้นการพัฒนาบุคลากรโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อลดช่องว่างทักษะระหว่างวัย สอดคล้องกับสุรศักดิ์ ปาเฮ (2566) ในเรื่อง "โรงเรียนฐานเทคโนโลยี" ที่เน้นการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลให้ครูฝึกปฏิบัติจริงภายใต้การให้คำปรึกษาแบบกัลยาณมิตร และ สอดคล้องกับวิภาพรรณ พินลา (2562) ที่ระบุว่าผู้นำต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมงานมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่ยอมรับความผิดพลาดจากการทดลองสิ่งใหม่ได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าด้านการรู้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบด้าน แม้อยู่ในระดับมากที่สุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผ่านระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ควบคู่กับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ทั้งนี้ควรกำหนดตัวชี้วัด เช่น ร้อยละของผู้บริหารที่เข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ และคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้ดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นในการประเมินครั้งถัดไป

2. เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงานไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีขนาดผลอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยมาก จึงควรกำหนดนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลที่ครอบคลุมผู้บริหารทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม พร้อมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน PLC และการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ระหว่างสถานศึกษา โดยติดตามผลผ่านจำนวนกิจกรรม PLC และระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ควรพัฒนาระบบสนับสนุนผู้บริหารให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงดิจิทัล ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร และ Dashboard สำหรับติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งนี้ควรกำหนดแผนดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว พร้อมติดตามผลจากจำนวนสถานศึกษาที่นำระบบไปใช้และร้อยละของสถานศึกษาที่สามารถเชื่อมต่อระบบสารสนเทศกลางได้สำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ เชียงแรง. (2564). *การศึกษาสมรรถนะหลักผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.

ดาวรุวรรณ ถวิลการ. (2564). *ภาวะผู้นำดิจิทัล Digital Leadership*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิภาพรรณ พินลา. (2562). การเรียนรู้เชิงรุกของครูสังคมศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 20(1), 1–12.

สายพิณ กิจเจริญ. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. (2568). *รายงานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา*. สงขลา: สพป. สงขลา เขต 1.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 12(1), 88–97.

สุพจน์ แก้วสุข. (2568). การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลของโรงเรียน. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 13(1), 55–69.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2566). กระบวนทัศน์เทคโนโลยีการศึกษายุคดิจิทัล. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลำปาง: โรงพิมพ์คานา.

Day, C., & Sammons, P. (2018). *Successful school leadership*. Reading, UK: Education Development Trust.

Fullan, M. (2019). *Nuance: Why some leaders succeed and others fail*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607–610.

Sheninger, E. (2014). *Digital leadership: Changing paradigms for changing times*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Sheninger, E. (2019). *Digital leadership: Changing paradigms for changing times* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Yukl, G. (2010). *Leadership in organizations* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรังเขต 2

Guidelines for Management to Prevent Students from Dropping Out of the Education System Based on the Four Brahmavihāra Principles at Watmaifad School under the Trang Primary Educational Service Area Office 2

อรสิริ พาทีทิน[1*]

[1] มหาจุฬาลงราชวิทยาลัย, นครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Aonsiri Phateetin[1]
[1] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
✉: * rodmay.aonsiri@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 12 July 2026; Revised: 21 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ แนวทาง และนำเสนอแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัด สพป.ตรัง เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (15 คน และ 5 รูป/คน) และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่น ได้แก่ ขาดแคลนบุคลากรด้านจิตวิทยา ครูมีภาระงานมาก ผู้ปกครองบางส่วนขาดการมีส่วนร่วม งบประมาณและอุปกรณ์เทคโนโลยีไม่เพียงพอ รวมถึงระบบฐานข้อมูลกลางยังไม่สมบูรณ์ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการติดตาม ดูแล และบันทึกข้อมูลนักเรียน จึงต้องเร่งพัฒนาการบริหารจัดการและสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน 2) แนวทางการบริหารจัดการเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่น ผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหาและติดตามนักเรียน 2) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 4) การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ 5) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ 6) การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก บนพื้นฐานหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เพื่อการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและเป็นธรรม และ 3) แนวทางการบริหารจัดการตามกระบวนการ 6 ขั้นตอนที่

ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจผู้เรียน เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และป้องกันปัญหานักเรียนตกหล่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การบริหารงาน, นักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษา, พรหมวิหาร 4

Abstract

The objectives of this research were to study the conditions, guidelines, and present management guidelines to prevent students from dropping out of the educational system based on the IV Brahmavihara states of school administrators at Watmaifad School under Trang Primary Educational Service Area Office 2. This qualitative study collected data through in-depth interviews with key informants (15 individuals and 5 monks/persons) and a focus group discussion with 7 experts/monks, followed by inductive data analysis. The results revealed that: 1) the administrative conditions faced several issues, including a lack of psychology specialists, heavy teacher workloads, limited parental involvement, budget and technology constraints, and an incomplete central database, which affected tracking and monitoring efficiency ; thus, management development and stakeholder cooperation are urgently required. 2) Management guidelines should follow a six-step process: student identification and monitoring, student care and support, building collaborative networks, providing economic aid, developing learning innovations, and continuous monitoring and evaluation. This involves collaboration among administrators, teachers, parents, communities, and external agencies, grounded in the IV Brahmavihara principles (Metta, Karuna, Mudita, and Upekkha) for fair and appropriate support. 3) The proposed guidelines based on the six-step process and IV Brahmavihara were evaluated as appropriate, feasible, and practical, promoting student understanding, respecting individual differences, and effectively preventing student dropouts.

Keywords: educational administration, school dropout prevention, Brahmavihara IV

1. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยมีการศึกษาเป็นเครื่องมือหลัก ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (มาตรา 54) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับปรับปรุง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ได้กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และเท่าเทียมโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และลดความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564, 2566) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ขับเคลื่อนโครงการ “พาน้องกลับมาเรียน” เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง และช่วยเหลือไม่ให้ผู้เรียนตกหล่นหรือหลุดออกจากระบบการศึกษา (อัมพร พินะสา และคณะ, 2565; สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

แม้จะมีทิศทางเชิงนโยบายและกรอบกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิทางการศึกษาอย่างครอบคลุม แต่สภาพความเป็นจริงกลับพบว่าปัญหานักเรียนตกหล่นและออกกลางคันยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลของ สพฐ. ในปีการศึกษา 2564 พบเด็กตกหล่นและออกกลางคันมากถึง 28,134 คน และแม้จะมีการติดตามค้นหา

แต่ยังมีผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่สามารถกลับเข้าระบบได้ (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่าปัญหานักเรียนตกหล่นและออกกลางคันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สภาพครอบครัว และระบบการดูแลช่วยเหลือที่ยังไม่ครอบคลุม (ภริณ ธนะโชติภน และ เพ็ญณี แนรอท, 2564; สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ, 2561) สถานการณ์ดังกล่าวยืนยันว่าการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังประสบปัญหาและมีช่องว่างในการดำเนินงานที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

จากการวิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินงาน (Gap Analysis) พบว่า โรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีช่องว่างสำคัญระหว่าง “สภาพที่ควรจะเป็น (Expected State)” ตามกรอบนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน (การรู้จักนักเรียนรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกันแก้ไข และการส่งต่อ) กับ “สภาพที่เป็นจริง (Actual State)” กล่าวคือ โรงเรียนยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละด้านขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ บริบทเชิงพื้นที่ ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ และความพร้อมของผู้ปกครองส่งผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานของครูที่ปรึกษา ทำให้ไม่สามารถเฝ้าระวังและป้องกันนักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษาได้อย่างทันท่วงที (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2, 2567)

ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาและพัฒนา “แนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2” โดยนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มาเป็นหลักธรรมในการบริหารจัดการ เพื่อปิดช่องว่างการดำเนินงาน เพิ่มประสิทธิภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษา โรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 15 คน/รูป จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ปฏิบัติงานหลักภายในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอนที่รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก คือ ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือเคยตกหล่นจากระบบการศึกษา จำนวน 5 คน และผู้นำชุมชนหรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ส่งเสริมการศึกษาและคุณธรรม คือ พระสงฆ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีบทบาทส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กในชุมชน จำนวน 2 รูป/คน โดยการกำหนดจำนวนตัวอย่างรวม 15 คน/รูป นี้อ้างอิงตามเกณฑ์การอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนสภาพปัญหา บริบท และความต้องการอย่างครอบคลุมโดยไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มเติม ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ตอบสัมภาษณ์มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบริบทความคุ้นเคยกับสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงดำเนินการควบคุมและลดอคติทางการวิจัย (Mitigation of Bias) โดยการสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และเน้นย้ำเรื่องการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล (Confidentiality & Anonymity) พร้อมทั้งควบคุมคุณภาพการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างครบถ้วน ได้แก่ การพัฒนาแนวคำถามตามกรอบการวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (IOC = 0.80–1.00) การบันทึกเสียงและถอดความแบบคำต่อคำจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 15 ชุด การลงรหัสเปิดและสังเคราะห์แก่นสาระหลักร่วมกับผู้ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบไตรภาคและให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันบทสรุป รวมถึงพบหลักฐานการอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ตั้งแต่ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12–15 และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปสภาพการบริหารงานและปัญหาการดำเนินงานป้องกันนักเรียนตกหล่นอย่างเป็นรูปธรรม

ระยะที่ 2 การสร้างและยกร่างแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งสังเคราะห์และยกร่างแนวทาง โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 3 คน/รูป ซึ่งมีคุณสมบัติและเกณฑ์คัดเข้าเฉพาะ (Inclusion Criteria) ได้แก่ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธบริหารการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พระสังฆาธิการ และ/หรือผู้บริหารและครูที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยเหตุผลในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน/รูป เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็นเชิงลึกต่อร่างแนวทาง เป็นไปตามหลักเกณฑ์ขั้นต่ำของการประเมินคุณภาพและสร้างความแม่นยำเชิงเนื้อหา (Content Validity) ในงานวิจัยเชิงคุณภาพก่อนนำไปสู่ขั้นตอนประเมินในระยะถัดไป ทั้งนี้ เพื่อลดอคติทางการวิจัย (Mitigation of Bias) และสร้างความเป็นอิสระในการให้ความคิดเห็น

ผู้วิจัยได้จัดส่งยกร่างแนวทางร่วมกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview Questionnaire) ล่วงหน้า ชี้แจงวัตถุประสงค์โดยเน้นย้ำเรื่องการรักษาความลับทางการวิจัย (Confidentiality & Anonymity) และเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะได้อย่างเสรีโดยไม่มีการชี้นำ นำข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงลึกที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงบริบท (Data Synthesis) เพื่อปรับปรุง ยกร่าง และจัดทำเป็น “ร่างแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4” ที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนวัดไม้ฝาด และพร้อมสำหรับนำไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระยะที่ 3 ต่อไป

ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งประเมินยืนยันคุณภาพของแนวทาง โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการประเมิน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์คัดเข้าเฉพาะ (Inclusion Criteria) คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธบริหารการศึกษา การบริหารการศึกษา การวิจัยทางการศึกษา หรือเป็นผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยตรง ซึ่งการกำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 7 รูป/คน เป็นจำนวนที่เหมาะสมตามมาตรฐานงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความหลากหลายของมุมมองทั้งเชิงวิชาการ พุทธธรรม และเชิงปฏิบัติในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อลดอคติทางการวิจัยอันเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบริบทความคุ้นเคย (Role & Power Dynamics & Bias Mitigation) ผู้วิจัยได้จัดส่งร่างแนวทางและประเด็นประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาล่วงหน้า ใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ และอภิปรายได้อย่างเป็นอิสระและเท่าเทียมกันทุกรูป/คน โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ แล้วนำข้อมูลอภิปรายและข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลการประเมินและปรับปรุงแนวทางการบริหารงานฯ ให้มีความสมบูรณ์ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่า สามารถจำแนกผลการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบัน (Current Practice) สถานศึกษามีการดำเนินงานตามกรอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครอบคลุมการรู้จักนักเรียนรายบุคคลผ่านการเยี่ยมบ้าน การคัดกรองนักเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน

แก้ไขปัญหาเบื้องต้น และการส่งต่อภายในสถานศึกษา ดังคำให้สัมภาษณ์ *“โรงเรียนกำหนดนโยบายให้ครูประจำชั้นออกเยี่ยมบ้านเพื่อคัดกรองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงทุกภาคเรียน มีการจัดทำทะเบียนรายบุคคลเพื่อรายงานข้อมูลความเสี่ยงเบื้องต้น”* (K1) 2) สภาพปัญหาและข้อจำกัด (Gaps & Challenges) พบข้อจำกัดทางการบริหารจัดการหลายด้าน โดยมีคำให้สัมภาษณ์สนับสนุน เช่น *“ผู้ปกครองบางส่วนต้องไปทำงานประมงหรือรับจ้างนอกพื้นที่ตามฤดูกาล ทำให้การติดต่อเพื่อติดตามนักเรียนกลุ่มเสี่ยงทำได้ยากและไม่ต่อเนื่อง”* (K4) และ *“ครูประจำชั้นมีภาระงานเอกสารและงานสอนมาก ทำให้การลงพื้นที่ติดตามหรือช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเป็นรายบุคคลทำได้ไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร”* (K3) และ 3) แนวทางแก้ไขที่เสนอ (Proposed Directions) สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความยืดหยุ่น สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงรุกร่วมกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศาสนสถาน และหน่วยงานภายนอก ดังคำให้สัมภาษณ์ *“การแก้ปัญหาเด็กตกหล่นจะพึ่งพาครูอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดึงผู้นำชุมชน อบต. และวัด เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายเฝ้าระวัง”* (K9) พร้อมทั้งนำหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) มาเป็นหลักธรรมบูรณาการในการขับเคลื่อนกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สรุปแก่นสาระหลัก แก่นสาระย่อย และแหล่งข้อมูล สภาพปัญหาและข้อจำกัดการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษา โรงเรียนวัดไม้ฝาด

แก่นสาระหลัก	แก่นสาระย่อย	แหล่งข้อมูล
1. ข้อจำกัดด้านบุคลากรและภาระงาน	- ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาโดยตรง - ครูผู้สอนมีภาระงานภายนอกชั้นเรียนมาก ส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการติดตาม	ผู้บริหาร (K1) ครูผู้สอน (K2, K3, K5)
2. อุปสรรคด้านบริบทครอบครัวและพื้นที่	- ผู้ปกครองย้ายถิ่นฐานตามฤดูกาลประมง/รับจ้าง - โครงสร้างครอบครัวซับซ้อนและประสบปัญหาเศรษฐกิจ	ครูผู้สอน (K4, K5) ผู้ปกครอง/ชุมชน (K6, K8, K10)
3. ทรัพยากรและระบบฐานข้อมูล	- งบประมาณสนับสนุนเฉพาะทางไม่เพียงพอ - ระบบข้อมูลกลางไม่เชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก	ผู้บริหาร (K1) ครูผู้สอน (K2, K4) ผู้นำชุมชน (K9)

2) แนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่าผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำเป็นร่างแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยจำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งบูรณาการร่วมกับหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) (ตาราง 2) และสรุปรายละเอียดแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4

ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้ว่า 1) การนำหลักเมตตามาใช้ในการค้นหาและติดตามนักเรียน ผู้บริหารและครูปฏิบัติต่อผู้เรียนและผู้ปกครองด้วยความรัก ความหวังดี และมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองเปิดเผยข้อมูลสภาพปัญหาที่แท้จริง 2) การนำหลักกรุณามาใช้ในการดูแลช่วยเหลือและบรรเทาอุปสรรค: ดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนกลุ่มเสี่ยงทันทีที่พบปัญหา ทั้งการให้คำปรึกษา การจัดหาทุนการศึกษาและปัจจัยพื้นฐาน ตลอดจนประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนเพื่อขจัดอุปสรรคทางการศึกษา 3) การนำหลักมุทิตามาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้: สนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียน และเสริมแรงทางบวกด้วยความภาคภูมิใจในความก้าวหน้าของผู้เรียนทุกกลุ่ม และ 4) การนำหลักอุเบกขามาใช้ในการติดตามและประเมินผล: ใช้ในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยความเที่ยงธรรม วางใจเป็นกลาง รับฟังปัญหาตามความเป็นจริง และนำข้อมูลมาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยั่งยืน

ตารางที่ 2 สรุปแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4

ขั้นตอนการดำเนินงา	หลักพรหมวิหาร 4	แนวทางการปฏิบัติงานเชิงรูปธรรม	แหล่งข้อมูล
1. การค้นหาและติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ	เมตตา / กรุณา	— จัดตั้งคณะทำงานเชิงรุกเพื่อสำรวจประชากรวัยเรียนในเขตบริการ — ใช้แบบสำรวจข้อมูลรายบุคคลและเยี่ยมบ้านด้วยความตระหนักและปรารถนาดี — ดำเนินการคัดกรองความเสี่ยงโดยไม่ตีตรานักเรียน	E1, E2, E4
2. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	กรุณา	— ให้คำปรึกษาและจัดทำแผนช่วยเหลือเฉพาะรายบุคคล (Individual Plan) — ขวนขวายช่วยเหลือผู้เรียนที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากหรือสภาวะยากลำบาก	E1, E3, E5
3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	เมตตา / กรุณา	— ประสานความร่วมมือกับ อบต. ผู้นำชุมชน รพ.สต. และศาสนสถาน — สร้างระบบเฝ้าระวังและแจ้งเตือนร่วมกันในระดับชุมชน	E2, E3, E5
4. การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ	กรุณา	— จัดสรรทุนการศึกษา ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน และทุนสงเคราะห์ฉุกเฉิน — ประสานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และหน่วยงานภายนอก	E1, E4
5. การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย	มุทิตา	— จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นและการส่งเสริมทักษะอาชีพตามความถนัด — ส่งเสริมและแสดงความยินดีเมื่อผู้เรียนเกิดความก้าวหน้าและแสดงศักยภาพ	E2, E3

6. การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	อุเบกขา	— กำหนดระบบนิเทศ กำกับ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ — วางใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ พิจารณาแก้ปัญหาตามข้อเท็จจริงและหลักธรรม	E1, E2, E5

3) การเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่า ผู้วิจัยได้นำร่างแนวทางที่ปรับปรุงข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ในระยะที่ 2 เข้าสู่การประเมินและลงมติในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้ปฏิบัติงาน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และพระสังฆาธิการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า แนวทางการบริหารจัดการดังกล่าวผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุดทุกรายการ ทั้งในด้านความเหมาะสม (μ = 4.71, σ = 0.38) ด้านความเป็นไปได้ (μ = 4.57, σ = 0.49) และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ (μ = 4.86, σ = 0.28) ซึ่งแนวทางนี้ประกอบด้วยกระบวนการบริหารจัดการ 6 ขั้นตอนที่นำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาบูรณาการ ได้แก่ 1) การค้นหาและติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ ผ่านการคัดกรอง สำรวจ เยี่ยมบ้าน และวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึกด้วยหลักเมตตา กรุณา และอุเบกขา 2) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดทำแผนช่วยเหลือรายบุคคล (ISP) และติดตามความก้าวหน้าตามตัวชี้วัดจริงด้วยหลักกรุณาและอุเบกขา 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ บูรณาการการทำงานร่วมกับ อบต. ชุมชน รพ.สต. และศาสนสถานด้วยหลักเมตตาและกรุณา 4) การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ จัดสรรทุนและระดมทรัพยากรอย่างเป็นระบบ เสมอภาค และตรวจสอบได้ด้วยหลักกรุณาและอุเบกขา 5) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) บูรณาการทักษะอาชีพ และเน้นความยืดหยุ่นด้วยหลักมุทิตาและกรุณา และ 6) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการ PLC สรุปรายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองอย่างโปร่งใสด้วยหลักอุเบกขา ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรจัดทำแนวทางนี้เป็นคู่มือต้นแบบของโรงเรียนเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษาอื่น นำกระบวนการ PLC และตัวชี้วัดเชิงประจักษ์มาสะท้อนผลเป็นระยะ รวมถึงประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเพื่อยกระดับมาตรฐานการป้องกันนักเรียนตกหล่นอย่างยั่งยืนต่อไป (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 จำแนกตามรายด้านและรายขั้นตอน

ประเด็นการประเมิน / องค์ประกอบ ขั้นตอน	ความเหมาะสม (μ,σ)	ความเป็นไปได้ (μ,σ)	การนำไปใช้ประโยชน์ (μ,σ)	ผลมติ
1. การค้นหาและติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ	4.71 (0.45)	4.57 (0.51)	4.86 (0.35)	ผ่านเกณฑ์
2. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.86 (0.35)	4.71 (0.45)	5.00 (0.00)	ผ่านเกณฑ์
3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	4.57 (0.51)	4.43 (0.51)	4.71 (0.45)	ผ่านเกณฑ์

4. การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ	4.71 (0.45)	4.57 (0.51)	4.86 (0.35)	ผ่านเกณฑ์
5. การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้	4.57 (0.51)	4.43 (0.51)	4.71 (0.45)	ผ่านเกณฑ์
6. การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	4.86 (0.35)	4.71 (0.45)	4.86 (0.35)	ผ่านเกณฑ์
ภาพรวม	**4.71 (0.38)**	**4.57 (0.49)**	**4.86 (0.28)**	**ผ่านเกณฑ์**

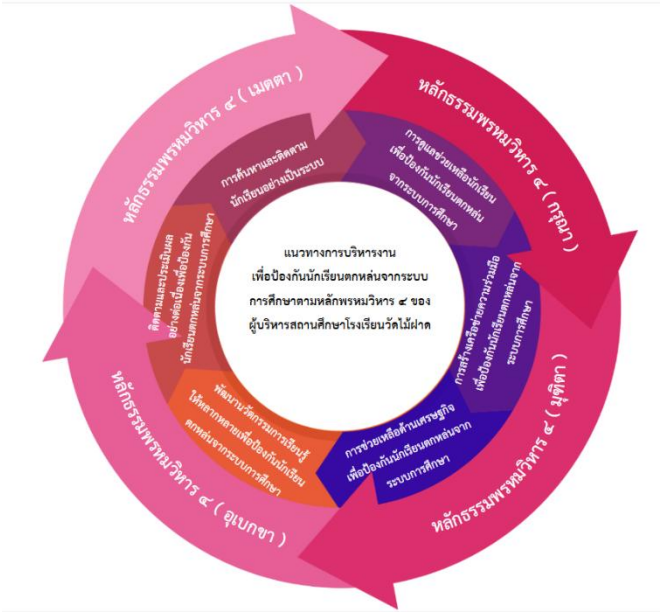
5. อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารงานและปัญหาการป้องกันนักเรียนตกหล่น ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาของโรงเรียนวัดไม้ฝาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานตามกรอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้านของ สพฐ. เป็นพื้นฐาน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนรายบุคคลผ่านการเยี่ยมบ้าน การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนาการป้องกันแก้ไข และการส่งต่อ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้สัมภาษณ์สำคัญพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ด้านบุคลากรที่ขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาโรงเรียนโดยตรงและครูมีภาระงานภายนอกชั้นเรียนมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ *"ครูประจำชั้นมีภาระงานสอนและเอกสารมาก ทำให้การลงพื้นที่ติดตามนักเรียนกลุ่มเสี่ยงทำได้ไม่ต่อเนื่อง"* (K3) ด้านผู้ปกครองและบริบทพื้นที่ที่ย้ายถิ่นฐานตามฤดูกาลประมงและมีฐานะยากจน ดังคำให้สัมภาษณ์ *"ผู้ปกครองทำประมงเคลื่อนย้ายตามฤดูกาล ทำให้การติดตามตัวเด็กทำได้ยาก"* (K4) รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและระบบฐานข้อมูลกลางที่ไม่เชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก (K1, K9) ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่ากระบวนการดูแลแบบเดิมในสถานศึกษายังขาดความยืดหยุ่นและขาดกลไกสนับสนุนที่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคชัย อาษาสนา (2555) ที่พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมักประสบข้อจำกัดด้านงบประมาณและภาระงานครู เช่นเดียวกับ ลักขณา ภูมาตนา (2559) และ ภริณ ธนะโชติภน และ เพ็ญณี แนรอท (2564) ที่ระบุว่าการย้ายถิ่นฐานของครอบครัวและข้อจำกัดทางการประสานงานเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา

2. แนวทางการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่า ควรดำเนินงานตามกระบวนการ 6 ขั้นตอนที่บูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 1) การค้นหาและติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลัก เมตตา (ความปรารถนาดี ค้นหาผู้เรียนเพื่อช่วยเหลือโดยไม่ตีตรา) และ อุเบกขา (ใช้ข้อมูลจริงจัดระดับความเสี่ยงอย่างเที่ยงธรรม) 2) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดทำแผนช่วยเหลือรายบุคคล (ISP) ตามหลัก กรุณา (มุ่งบรรเทาทุกข์และเข้าใจข้อจำกัด) 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยประสาน อบต. ชุมชน รพ.สต. และวัด ด้วยหลัก เมตตา และ กรุณา 4) การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ โดยระดมทุนและสวัสดิการปัจจัยพื้นฐานด้วยหลัก กรุณา และ อุเบกขา (โปร่งใส ตรวจสอบได้) 5) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น Active Learning และทักษะอาชีพ ด้วยหลัก มุทิตา (ยินดีและส่งเสริมความก้าวหน้าตามศักยภาพ) และ 6) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการ PLC และ

การสะท้อนผลด้วยหลัก อุเบกขา (เป็นกลาง ไม่ใช้อคติ) ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นฐานคิดทางการบริหาร ช่วยสร้างความสมดุลระหว่าง "ประสิทธิภาพของระบบ" และ "คุณธรรมในการดูแลมนุษย์" ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2542) และ นิตย์ สัมมาพันธ์ (2529) ที่เสนอว่าการบริหารเชิงพุทธช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจในองค์กร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พัฒนรัตน์ มณฑลอนันต์ธร (2562) และ อัมพร พินะสา และคณะ (2565) ที่ยืนยันว่าการแก้ไขปัญหานักเรียนออกกลางคันอย่างยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการยืดหยุ่นและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหารงาน ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน (ประกอบด้วยผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครู ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และพระสงฆ์) โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และเกณฑ์ลงมติเอกฉันท์ พบว่าแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมเท่ากับ 4.71 ($\sigma = 0.38$), 4.57 ($\sigma = 0.49$) และ 4.86 ($\sigma = 0.28$) ตามลำดับ โดยรายขั้นตอนพบว่า ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้รับคะแนนประเมินสูงสุด ($\mu = 5.00, \sigma = 0.00$) และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ผลการประเมินดังกล่าวเป็นหลักฐานยืนยันเชิงประจักษ์ว่า แนวทางบริหารจัดการ 6 ขั้นตอนที่บูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 นี้ มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้โครงสร้างทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนารัตน์ พรหมสุวรรณ (2562) และ ประทีป เนตรพุกกณะ (2562) ที่พบว่ารูปแบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีกระบวนการชัดเจนและผ่านการประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน จะสามารถลดอัตราการออกกลางคัน และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิผล (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารงาน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สถานศึกษาควรนำกระบวนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอนไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจริง ได้แก่ การค้นหาและติดตามนักเรียนอย่างเป็นระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถดูแลและป้องกันนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผู้บริหารและครูควรนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงาน ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อส่งเสริมความเข้าใจผู้เรียน เห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

3) สถานศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการติดตาม ดูแล และสนับสนุนนักเรียนทั้งด้านการเรียนรู้และด้านเศรษฐกิจ เพื่อร่วมกันป้องกันปัญหานักเรียนตกหล่นจากระบบการศึกษา

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) ของคู่มือแนวทางการบริหารงานเพื่อป้องกันนักเรียนตกหล่นตามหลักพรหมวิหาร 4 ในเชิงปฏิบัติจริงในสถานศึกษาขนาดเล็กอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา

2) ควรศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการนำหลักธรรมพุทธบริหารการศึกษา หรือหลักพุทธธรรมอื่น ๆ มาบูรณาการกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่มีบริบทขนาดแตกต่างกัน (เช่น สถานศึกษาขนาดใหญ่หรือโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา)

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ฉบับปรับปรุง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *ประกาศ เรื่อง นโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564–2565.*

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *ประกาศ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.*

โชคชัย อาษาสนา. (2555). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทุ่งเหียงพิทยาคม จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18* [งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

ธนารัตน์ พรหมสุวรรณ. (2562). *การประเมินโครงการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส เด็กออกกลางคัน และเด็กตกหล่นในรูปแบบที่เหมาะสม.* สำนักงานศึกษาธิการภาค 6 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

นิตย์ สัมมาพันธ์. (2529). *การบริหารเชิงพุทธ.* โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.

ประทีป เนตรพุกกณะ. (2562). *การพัฒนาการดำเนินงานการแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียน โรงเรียนเกาะพะงันศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี].

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). เอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์.

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา, 135*(33 ก), 1.

พัฒนรัตน์ มณฑลอนันต์ธร. (2562). *การแก้ไขปัญหานักเรียนออกกลางคันและเสี่ยงออกกลางคันในสถานศึกษาของกลุ่มเครือข่ายการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

ภริณ ธนะโชติภน, & เพ็ญณี แนรอท. (2564). สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development, 6*(3), 58–68.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลักขณา ภูมาตนา. (2559). *สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ].

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. (2567). *สารสนเทศทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2567.* กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการดำเนินงานติดตามค้นหาเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชัด ทะสา, & พระมหาสัจจารักษ์ ไร่สงวน. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมปลายโรงเรียนขามแก่นนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ, 4*(2), 92–101.

อัมพร พินะสา, และคณะ. (2565). *การวิจัยออกแบบแนวทางการดำเนินงานป้องกัน เฝ้าระวัง ติดตามและช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันตามโครงการ “พาน้องกลับมาเรียน” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [รายงานวิจัย]. กลุ่มวิจัยและพัฒนานโยบาย สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Buddhism

บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา
The Role of Monks in Ecological Management

พระวชิรสุตสุนทร[1*]

[1]นักวิชาการอิสระ

Phra Wachirasut Sunthorn[1]
[1]Independent scholar
✉: * Sanchai0636259936@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 07 July 2026; Revised: 25 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา 2) วิเคราะห์แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและปรัชญาที่เชื่อมโยงสรรพชีวิต และ 3) ศึกษาบทบาทเชิงปฏิบัติของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา มิได้เป็นเพียงผู้นำทางศาสนา แต่ยังเป็นผู้นำทางจริยธรรม สังคมที่ช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน ผ่านการเผยแผ่หลักธรรม การอบรมศีลธรรม การเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง แนวคิดเชิงพุทธสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติบนพื้นฐานของหลักเมตตากรุณาและการไม่เบียดเบียน โดยชี้ให้เห็นว่าสรรพชีวิตต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การทำลายธรรมชาติย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นทั้งหน้าที่ทางสังคม การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทเชิงปฏิบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์ป่าชุมชน การฟื้นฟูแหล่งน้ำ การปลูกป่า การรณรงค์ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการบริหารจัดการระบบนิเวศ

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์ , การบริหารจัดการ, ระบบนิเวศวิทยา

Abstract

This academic article aims to 1) study the relationship between the role of Buddhist monks and ecosystem management, 2) analyze Buddhist concepts regarding the relationship between humans and nature and the philosophy that connects all life, and 3) examine the practical role of Buddhist monks in the conservation and management of natural resources. The study found that

Buddhist monks play a significant role in ecosystem management, not only as religious leaders but also as ethical and social leaders who help create awareness of natural resource and environmental conservation among the public. This is achieved through the dissemination of Buddhist teachings, moral training, and setting an example in living according to the principles of sufficiency economy. Buddhist concepts reflect the relationship between humans and nature based on the principles of compassion and non-violence, highlighting that all living things depend on each other. The destruction of nature affects the quality of human life. Therefore, the conservation of natural resources is both a social duty and a practice based on Buddhist principles. Furthermore, Buddhist monks play a practical role in environmental conservation through various activities such as forest ordination, community forest conservation, water source restoration, reforestation, campaigns to reduce wasteful resource consumption, and building collaborative networks between temples, communities, the government, and civil society. These activities promote public participation in the care and maintenance of natural resources and strengthen communities in ecosystem management.

Keywords: The Role of Monks, management, Ecological Systems

1.บทนำ

มนุษย์ถือว่าธรรมชาติ “เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (ธนู แก้วโอภาส, 2549) มนุษย์จึงต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้โดยตรงและโดยอ้อมกับชีวิตมนุษย์ในการที่จะกำหนดให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพลดลง (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, 2530) ในระบบนิเวศจะเห็นได้ว่า ป่า แม้น้ำ ลำธาร ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เพราะป่าเป็นแหล่งของต้นน้ำลำธารเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ รวมไปถึงต้นไม้นานาพันธุ์ ซึ่งเป็นที่อาศัยสัตว์ ภายใต้ระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ได้มีการพัฒนาขึ้นมาด้วยความล้ำยุคโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ วงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็พัฒนาอย่างก้าวกระโดด มนุษย์ก็ต้องดิ้นรนไปกับสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างหาที่สุดไม่ได้ ความต้องการและความปรารถนาของมนุษย์จึงไม่มีที่สิ้นสุด ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ แล้วความโลภก็เข้าครอบงำจิตของมนุษย์ เช่น ความดิ้นรนในการหาทรัพย์มาเลี้ยงชีวิต เลี้ยงครอบครัว ต้องการอยากจะร่ำรวย ต้องการมีอำนาจ ต้องการความยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ความต้องการเหล่านี้เกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ที่เรียกว่า “ตัณหา” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2551) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มนุษย์หลงใหลคลั่งไคล้ในแนวคิด ลัทธิ ศาสนา และอุดมการณ์ต่าง ๆ จนทำให้เกิดความเห็น ความเข้าใจหรือความเชื่อถือขึ้นในจิตใจของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวร้ายที่สุดที่ทำให้มนุษย์เกิดปัญหาขึ้นมากมายที่เหนี่ยวรั้งและแก้ไขยากที่เรียกว่า “ทิฏฐิ”ปัญหาที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติทำให้เกิดการขาดความสมดุลของระบบนิเวศนี้เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต แต่ใช้ทรัพยากรไป

ในเชิงธุรกิจมากกว่าจึงทำให้ธรรมชาติถูกทำลายไปอย่างมากมาย ความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ จึงส่งผลย้อนกลับมาที่ตัวมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศวิทยาในปัจจุบันเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ภาวะโลกร้อน การใช้ทรัพยากรอย่างเกินขีดความสามารถของธรรมชาติ จึงทำให้การบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาไม่ได้เป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอหิงสา เมตตา กรุณา และปฏิจจสมุปบาท มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้ เป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดความสมดุล บทบาทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์มิได้ทำหน้าที่เพียงเผยแผ่พระธรรมคำสอน แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาที่ตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรมและการมีส่วนร่วมของสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคมและจิตใจของมนุษย์

จะเห็นว่าระบบนิเวศวิทยาเป็นโครงสร้างสำคัญต่อความยั่งยืนของโลกที่ส่งเสริมแนวคิดว่าธรรมชาติและมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างลึกซึ้งพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรมและปัญญานั้น สามารถทำหน้าที่กระตุ้นจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ให้สาธุชนตระหนักรู้ถึงการพึ่งพากันของทุกชีวิตและสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ ในฐานะพระสงฆ์จึงควรแสดงบทบาทในแง่นิเวศวิทยาไม่ได้จำกัดเฉพาะการกล่าวธรรมเกี่ยวกับธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็น ผู้นำชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไปได้

2. พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม

ป่า วัด และพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งวัดแรกในพุทธศาสนาคือวัดเวฬุวนาราม (มาจาคำว่า เวฬุ แปลว่า ไม้ไผ่ + วน แปลว่า ป่า + อาราม แปลว่า สถานที่รื่นรมย์) มีพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธถวายแก่พระพุทธเจ้านอกจากนั้นมีวัดป่าเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น เชตวนาราม บุพพาราม นิโครธาราม และอัมพวนาราม ซึ่งเป็นเหตุบอกให้พวกทราบว่า ป่ากับพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกัน วัดในพุทธศาสนาล้วนมีความสัมพันธ์กับป่าหรือต้นไม้อย่างมาก วัดส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนหรือชนบทห่างไกลจะมีต้นไม้ใหญ่ๆ มีความร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ซึ่งมีหลักการถือธุดงค์ที่มุ่งให้พระภิกษุสงฆ์อยู่โคนต้นไม้ เป็นวัตรในการประพฤติปฏิบัติธรรมชำระกิเลสภายในใจ ดังนั้น พระสงฆ์กับป่าไม้จึงถือเป็นสิ่งคู่กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้ตามคติความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย ถึงแม้จะไม่มีการกล่าวไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ในใจของประชาชนต่างก็ทราบว่าพุทธศาสนาคือศาสนาประจำชาติ มีบทบาทที่สำคัญตั้งแต่บรรพบุรุษมาแล้ว ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล และศาสนธรรม

ป่าไม้ของประเทศไทยถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจระบบทุนนิยม บางครั้งก็เกิดจากกระทำของเจ้าบ้านเมือง ทั้งโดยวิธีที่ผิดกฎหมาย และการอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เจ้าหน้าที่บางคนพยายามดูแลรักษาป่าอย่างเคร่งครัด กลับต้องแพ้ภัยต่างๆ อันเกิดจากนายทุนอิทธิพล (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชพันธุ์แห่งประเทศไทยฯ, 2536) อย่างไรก็ตามยังคงมีป่าไม้บางส่วนเหลืออยู่ได้ด้วยการดูแลรักษาของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และดวงวิญญาณที่อาศัยอยู่ในป่านั้นๆ สุวิทย์ ธีรศาศวัต และคนอื่นๆ (2535) รายงานว่ามีปัจจัยสามอย่างที่เกี่ยวกับพระสงฆ์และความเชื่อของชาวบ้านที่ช่วยให้รักษาป่าไม้บางส่วนไว้ได้ปัจจัยเหล่านั้นคือพระเป็นผู้รับผิดชอบและดูแลรักษาป่าไม้ความร่วมมือขององค์กรเอกชนและเจ้าอาวาสของวัดร่วมมือกันรักษาป่าไม้ความเชื่อเรื่องดวงวิญญาณของบรรพบุรุษชาวบ้านเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะโกรธและสาปแช่ง ถ้าพวกเขาเข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์ในป่า ดอนปู่ตา ตามความเชื่อชาวบ้านจะสร้างศาลเล็กๆ ไว้ในป่าแห่งนี้ เพื่อให้เป็นที่สิ่งสถิตของดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งผีบรรพบุรุษจะช่วยปกป้องรักษา และบันดาลให้เกิดสิ่งดีๆกับพวกเขา ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าประเภทนี้ในรูปอาหารจำพวก เห็ด พืชผัก และผลไม้ มาหลายชั่วอายุคนแล้วชาวบ้านจะสร้าง กฎ ระเบียบในการดูแลรักษาป่าขึ้นเอง (วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ และคนอื่นๆ, (ม.ป.ป.) เนื่องจากรู้ว่าชาวบ้านมีความเชื่อดังกล่าวข้างต้น องค์กรเอกชนและพระสงฆ์ จึงนำมาใช้เป็นยุทธวิธีในการดูแลรักษาป่าไม้ เช่น การประยุกต์มาใช้ในเรื่อง “การบวชต้นไม้” (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540) ทำให้เกิดโครงการบวชต้นไม้เพื่อรักษาต้นไม้ขนาดใหญ่ไว้เป็นแม่ไม้ในป่าต้นน้ำลำธาร โครงการดังกล่าวกำลังแพร่หลายไปในหลายภาคของประเทศ ช่วยให้เราสามารถรักษาป่าไม้ของชาติไว้ได้ส่วนหนึ่งธรรมะ ช่วยสร้างการพัฒนาแบบยั่งยืนให้กับประเทศไทยได้ ธรรมะจะช่วยชี้นำวิถีชีวิตของเกษตรกร ธรรมะจะช่วยให้เขารู้จักใช้ รู้จักจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาจิตวิญญาณ และส่งเสริมความสำนึกรับผิดชอบที่มีต่อขนบธรรมเนียนประเพณีของท้องถิ่น เขาจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของสังคม เกิดการรวมกลุ่ม และเกิดความเมตตาต่อผู้อื่น พวกเขาจะรักชุมชนและไม่เคลื่อนย้ายไปหางานทำในเมืองใหญ่ (ยุกติ สาริกภูติ, 2540) ในทางพุทธศาสนา “จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว” ถ้ามีการฝึกจิตให้ดีจะมองเห็นความจริงและเกิดปัญญา ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะแก้ได้โดย การปฏิบัติ ศีลห้า มรรคแปด และการแสดงความรักความเมตตา ตลอดจนทำดีกับทุกสิ่งทุกอย่าง การนึกถึงผู้อื่นเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ ถ้าคนสามารถเผื่อแผ่ความรักของตนให้กับคนอื่นได้มากกว่าการใฝ่หามันมาเพื่อตนเองและครอบครัว เขาจะกลายเป็นคนที่ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความเมตตาและความไม่เห็นแก่ตัว เป็นสมบัติที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกับในสังคมอย่างสงบสุข (Payutto, P.A. 1994)

3. สิกขาบทว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) คุณค่าและประโยชน์ของพระวินัย พระวินัยเป็นพุทธบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แก่พระสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติสำหรับฝึกกายและวาจาของตน อันจะเป็นพื้นฐานในการบรรลุคุณธรรม ชั้นสูงสุดต่อไป และเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคมมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วิ.มหา. (บาลี) 1/39/26) พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยให้เกื้อกูลต่อธรรมชาติ เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ไม่เบียดเบียนสรรพสัตว์ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่ง ความว่า สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากภูเขาคิชฌกูฏพร้อมด้วยหมู่ภิกษุสงฆ์ ทอดพระเนตรเห็นกุฏีอันงดงามที่พระธนิยะกุมภการบุตร ก่อสร้างขึ้นเพื่ออยู่จำพรรษาสำหรับตน พระองค์ตรัสถามว่า “นั่นอะไร น่าดูน่าชม สีเหมือนแมลงค่อมทอง” ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบพระพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษนั้น ไม่สมควร ไม่คล้อยตามไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนโมฆบุรุษจึงขยำโคลนก่อกุฏีดินล้วนเล่า โมฆบุรุษนั้นชื่อว่าไม่มีความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ ความไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย พวกเธอจงไปทำลายกุฏีนั้นเสีย อย่าให้เพื่อนพรหมจารีในภายหลังเบียดเบียนหมู่สัตว์เลย ภิกษุไม่พึง ทำกุฏีดินล้วน ภิกษุใดทำต้องอาบัติทุกกฎ” (วิ.มหา. (บาลี) 1/85/56) จะเห็นได้ว่าพระวินัยข้อนี้มีความมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์ดิน และป้องกันไม่ให้ภิกษุฆ่าสัตว์ นอกจากนี้แล้วยังช่วย ป้องกันมลพิษทางอากาศด้วย เพราะการทำกุฏีจะต้องทำการเผาดินให้แข็งตัว ดินนั้นจึงจะคงทน ไม่แตกง่าย นับว่าพระพุทธเจ้าทรงมองเห็นการณ์ไกลจริงๆ

2) การประยุกต์พระวินัยเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้นั้น นอกจากจะช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย ภูมิประเทศ และสังคม แต่ละท้องถิ่นได้ โดยอาศัยหลักมหาปเทส 4 (ข้ออ้างใหญ่ หรือหลักสำหรับปรับปรุงประยุกต์ใช้พระวินัย) 4 ประการ คือ

ก) สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควรแต่เข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

ข) สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควรแต่เข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

ค) สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตว่าควรแต่เข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

ง) สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควรแต่เข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

(วิ.ม. (บาลี) 5/305/90) หลักมหาปเทสนี้พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ที่เมืองสาวัตถี เพราะว่าภิกษุชาวเมืองสาวัตถีไม่กล้าฉันผลไม้ โดยสงสัยว่าพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตหรือไม่ เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบ จึงให้หลักมหาปเทสนี้ไว้ (ที.ม.(บาลี) 10/216/135)

สรุปได้ว่าพระวินัยเป็นพุทธบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดเพื่อฝึกกาย วาจา และจิตของพระสงฆ์ พร้อมทั้งส่งเสริมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เบียดเบียนสรรพชีวิต สะท้อนแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พระวินัยจึงมีคุณค่าทั้งด้านการพัฒนาคุณธรรมของพระสงฆ์และการคุ้มครองระบบนิเวศ พระวินัยสามารถปรับให้เหมาะสมกับยุคสมัยและบริบทของสังคม โดยยึดหลัก มหาปเทส 4 เป็นเกณฑ์พิจารณาว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ หลักมหาปเทส 4 ช่วยให้การตีความและการใช้พระวินัยมีความยืดหยุ่น แต่ยังคงสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าในการอนุรักษ์ธรรมชาติและประโยชน์ส่วนรวม

4. แนวคิดที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยา

มนุษย์เป็นสัตว์ที่เต็มไปด้วยความสงสัยและไม่มีที่สิ้นสุด ความสงสัยในตัวตนเท่านั้นหากแต่ยังแผ่กว้างออกไปตลอดถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความสงสัยในสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวความสงสัยต่าง ๆ

เหล่านี้ก่อให้เกิดเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า “นิเวศวิทยา” ดังที่ชาวกรีกโบราณสนใจในธรรมชาติวิทยา เช่น Hippocrates, 466-390 B.C. ซึ่งเป็นบิดาแห่งวงการแพทย์ และให้ความสนใจการศึกษาพฤติกรรมของสัตว์และจำแนกสัตว์ออกตามที่อยู่อาศัยเป็นผู้ที่ศึกษาการแพร่กระจายของพืช ในศตวรรษที่ 13 ในเรื่องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 1 ประเภท ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ความรู้ความสามารถสร้างขึ้นมาซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุอาคารบ้านเรือน เครื่องจักรกลถนน รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน ศิลปกรรม เป็นต้น และ 1) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นด้านนามธรรม หรือมนุษย์ไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสจับต้องได้ ได้แก่ระบบสังคม เช่น ศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม สังคม การเมือง ความเชื่อ พิธีกรรม เจตคติ เป็นต้น ระบบเหล่านี้เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ มีอิทธิพลสำคัญต่อการดำรงชีวิต ดังที่นักมนุษย์วิทยาได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวิวัฒนาการของโลกกับแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทราบว่า เพราะการดำรงชีพของมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคมีความสัมพันธ์กับยุคสมัยแหล่งอารยธรรมของโลก เช่น ลักษณะของการผลิตและการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ วิธีการผลิตอาหารและเครื่องบริโภคตลอดจนสถานที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวเรามีทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ในเรื่องมนุษย์กับธรรมชาติ ได้แก่ 1) ธรรมชาติ คือทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ อากาศ ดิน หิน แร่ สัตว์ ป่า ป่าไม้ จุลินทรีย์ มนุษย์ มอเนรา โพรทิสตา เห็ดรา พืช สัตว์ เป็นต้น และ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ธรรมชาติสร้างขึ้น หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งบางครั้งไม่ได้มีอยู่ในถิ่นที่ตนเอง อาศัยอยู่ต้องนำมาจากที่อื่น ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืช แร่ แสงแดด บรรยากาศ มนุษย์ น้ำมัน ถ่านหิน เป็นต้น ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มี 1 ประเภท คือ 1.1) ทรัพยากรที่สูญสิ้น คือ ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป ไม่มีใช้อีกเพราะเกิดใหม่ไม่ทัน ได้แก่ แร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน โลหะ พื้นดิน และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพเดิมของธรรมชาติเมื่อมนุษย์ใช้ไป เท่าไหร่ก็หมดไปเท่านั้น กว่าจะสร้างขึ้นมาทดแทนใหม่ต้องใช้เวลานาน และ 1.1) ทรัพยากรหมุนเวียน คือ ทรัพยากรที่ใช้แล้วยังสามารถใช้ต่อไปได้อีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ ถ้ามนุษย์รู้จักใช้อย่าง ฉลาดก็จะไม่มีวันหมดสิ้นไป เพราะเป็นทรัพยากรที่ตายแล้วเกิดทดแทนกันได้ไม่นาน ได้แก่ พืช สัตว์ น้ำ สิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติและมนุษย์ (เสรีวัฒน์ สมินทร์ปัญญา, 2539)

สรปได้ว่า นิเวศวิทยาเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดเริ่มต้นจากความสนใจของมนุษย์ในการทำความเข้าใจธรรมชาติและการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุล สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร ถนน และระบบสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ พืช และสัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรธรรมชาติแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดสิ้น เช่น น้ำมัน แร่ และถ่านหิน และทรัพยากรหมุนเวียน เช่น น้ำ ป่าไม้ พืช และสัตว์ ซึ่งสามารถทดแทนได้หากใช้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การใช้

ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์และธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้

เพราะฉะนั้น การบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาของกรอบพระพุทธศาสนานั้นได้เสนอผ่านตามหลักของ ไตรลักษณ์ปฏิจจสมุปบาทและมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นรากฐานเชิงปรัชญาที่สอดคล้องกับแนวคิดระบบนิเวศสมัยใหม่ ที่มีการเชื่อมโยงจริยธรรม ศาสนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

5. บทบาทพระสงฆ์กับการจัดการระบบนิเวศ

สำหรับในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางปรากฏชัดในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2561) ชี้ให้เห็นว่า การบวชป่าไม่เพียงเป็นพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ แต่เป็น “กลไกทางสังคม” ที่ทำให้ชุมชนเกิดฉันทามติในการคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้ศรัทธาทางศาสนาเป็นฐานของการควบคุมทางสังคมในขณะที่ (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2560) วิเคราะห์ว่าการจัดการทรัพยากรโดยพระสงฆ์ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เพราะพระสงฆ์มีสถานะทางศีลธรรมที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ทำให้การจัดการทรัพยากรมีลักษณะ “อำนาจอ่อน”มากกว่าการบังคับใช้กฎหมายในระดับสากล

จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยยึดพระสงฆ์เป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้ในหลายพื้นที่ของไทย ที่ทำให้ชุมชนเกิดฉันทามติในการคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ เป็นฐานของการควบคุมทางสังคมได้มากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ระบบนิเวศยังคงเป็นธรรมชาติอยู่ควบคู่กับสังคมและชุมชนได้

6. ขอบเขตบทบาทตามพระธรรมวินัย ความร่วมมือกับรัฐ ชุมชน นักวิชาการ และศาสนาอื่น รวมทั้งความเสี่ยงจากอำนาจและผลประโยชน์ในพื้นที่ ดังนี้

1. ด้านขอบเขตบทบาทตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์มีหน้าที่หลักคือศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระธรรมวินัย มิใช่เป็นผู้บริหารทรัพยากรโดยตรง แต่สามารถทำหน้าที่เป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณ ในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน การดำเนินงานทุกประการต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และไม่ทำให้ละเลยกิจของสงฆ์ ได้แก่ การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมวินัยหลายข้อสะท้อนแนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การห้ามตัดต้นไม้ การทำลายพืช การฆ่าสัตว์ และการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ซึ่งล้วนส่งเสริมการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ดังนั้น บทบาทด้านสิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ควรอยู่บนฐานของการเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมมากกว่าการเป็นผู้ดำเนินโครงการเชิงธุรกิจหรือการเมือง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560)

2.ด้านความร่วมมือกับภาครัฐ พระสงฆ์ควรทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในฐานะ "หุ้นส่วนทางสังคม" มิใช่ผู้ใช้อำนาจแทนรัฐ โดยร่วมดำเนินกิจกรรม เช่น ส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูป่าชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งน้ำ รณรงค์ลดขยะการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ถ่ายทอดหลักธรรมควบคู่กับนโยบาย

สิ่งแวดล้อมของภาครัฐ ความร่วมมือลักษณะนี้ช่วยให้รัฐได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ขณะที่พระสงฆ์ยังคงรักษาความเป็นกลางและไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองหรือผลประโยชน์ของหน่วยงานรัฐ (พระชลญาณมุนี, 2558)

3.ด้านความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนเป็นฐานสำคัญของการอนุรักษ์ระบบนิเวศ พระสงฆ์ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการสร้างความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน ผ่านกิจกรรม เช่น การอบรมคุณธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การจัดป่าชุมชนหรือป่าพุทธธรรม การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครอนุรักษ์ธรรมชาติ บทบาทดังกล่าวทำให้เกิด "ทุนทางสังคม" ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและความรับผิดชอบร่วมต่อทรัพยากรธรรมชาติ

4.ด้านความร่วมมือกับนักวิชาการ การบริหารจัดการระบบนิเวศในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้สหวิทยาการ พระสงฆ์ควรร่วมมือกับนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา สังคมศาสตร์ การจัดการทรัพยากร เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมด้านสิ่งแวดล้อม ทำวิจัยเชิงพื้นที่ร่วมกับชุมชน ประเมินผลการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ นำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความร่วมมือดังกล่าวทำให้การดำเนินงานมีความน่าเชื่อถือ สามารถอธิบายผลลัพธ์ได้ทั้งเชิงวิชาการและเชิงพุทธ

5. ด้านความร่วมมือกับศาสนาอื่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสากลที่ทุกศาสนาสามารถร่วมกันแก้ไขได้ พระสงฆ์ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างศาสนา โดยเน้นคุณค่าร่วม ได้แก่ ความเมตตาต่อสรรพชีวิต ความรับผิดชอบต่อโลก การใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ การสร้างสันติภาพกับธรรมชาติ ความร่วมมือในลักษณะนี้ช่วยลดความขัดแย้งทางศาสนา และสร้างพลังทางสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง

6.ด้านความเสี่ยงจากอำนาจและผลประโยชน์ในพื้นที่ แม้ว่าพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ แต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงหลายประการ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านอำนาจ ถูกดึงเข้าสู่ความขัดแย้งทางการเมือง ถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สูญเสียความเป็นกลางของคณะสงฆ์ ความเสี่ยงด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งเรื่องที่ดินและป่าไม้ ผลประโยชน์จากงบประมาณหรือโครงการอนุรักษ์ การบริจาคที่มีเงื่อนไขแอบแฝง ความเสี่ยงด้านความน่าเชื่อถือ หากพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หรือขาดความโปร่งใส อาจทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวม

ดังนั้น พระสงฆ์ควรยึดหลัก ความโปร่งใส ความเป็นกลาง ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ โดยใช้หลักศีล สมาธิ ปัญญา อปริหานิยธรรมเป็นกรอบในการดำเนินงาน พร้อมเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและติดตามผล บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาควรตั้งอยู่บนฐานของพระธรรมวินัย โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้สร้างจิตสำนึก ผู้ประสานความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน นักวิชาการ ศาสนาอื่น มากกว่าการเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพยากรโดยตรง ทั้งนี้ การดำเนินงานต้องยึดหลักความโปร่งใส ความเป็นกลาง หลีกเลี่ยงผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อรักษาศรัทธาของสังคมและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ระบบนิเวศบนพื้นฐานของพุทธธรรม

7. กรอบสังเคราะห์บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาได้ดังต่อไปนี้

การสังเคราะห์บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาสามารถอธิบายเป็น กรอบความสัมพันธ์เชิงระบบ ที่เชื่อมโยงตั้งแต่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บทบาทของพระสงฆ์ กลไกการมีส่วนร่วม กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ เงื่อนไขของความยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธมิใช่เพียงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่เป็นการพัฒนาคน ชุมชน สิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นฐานของการปฏิบัติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560)

1. หลักธรรม หลักธรรมเป็นฐานคิดสำคัญของการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา โดยประกอบด้วย อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท แสดงให้เห็นว่าทุกสรรพสิ่งอาศัยซึ่งกันและกัน การทำลายธรรมชาติย่อมส่งผลย้อนกลับต่อมนุษย์ พรหมวิหาร 4 ส่งเสริมความเมตตา กรุณา การเคารพต่อสรรพชีวิต อิทธิบาท 4 เป็นหลักแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ สัปปุริสธรรม 7 สนับสนุนภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม มัชฌิมาปฏิปทา ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณและสมดุล ศีลพระธรรมวินัย กำหนดกรอบพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ หลักธรรมเหล่านี้เป็นฐานของจริยธรรมสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มากกว่าการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว

2. บทบาทพระสงฆ์ เมื่อประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติ พระสงฆ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หลายมิติ ได้แก่ ผู้นำทางจิตวิญญาณ สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ผู้เผยแผ่หลักธรรม เชื่อมโยงธรรมะกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ผู้ประสานเครือข่าย ระหว่างวัด ชุมชน ภาครัฐ และภาควิชาการ ต้นแบบการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ตามหลักพระธรรมวินัย ที่ปรึกษาชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณธรรม บทบาทดังกล่าวเป็นการใช้ "อำนาจทางศีลธรรม" มากกว่าอำนาจทางการบริหาร ทำให้พระสงฆ์สามารถสร้างความร่วมมือของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระชลญาณมุนี, 2558)

3. กลไกการมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ระบบนิเวศต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ดังนี้ ความร่วมมือระหว่าง วัด–บ้าน–โรงเรียน (บวร) ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและนักวิชาการ การจัดเวทีประชาคมเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ร่วมกัน การสร้างเครือข่ายจิตอาสา เยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม การบูรณาการกับองค์กรศาสนาอื่นในประเด็นสิ่งแวดล้อม กลไกดังกล่าวช่วยสร้างการเรียนรู้ร่วม การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรเกิดความโปร่งใสและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

4. กิจกรรม ภายใต้กลไกดังกล่าว พระสงฆ์สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมคุณธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การบรรพชาป่า การบวชต้นไม้ การปลูกป่าฟื้นฟูแหล่งน้ำ การจัดการขยะภายในวัด ชุมชน การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก การจัดค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรชุมชนร่วมกับนักวิชาการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมเหล่านี้เป็นการแปลงหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และสร้างการเรียนรู้ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง

5. ผลผลิต เมื่อดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะเกิดผลผลิต ได้แก่ ประชาชนมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เกิดเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านนิเวศวิทยา มีพื้นที่สีเขียว ป่า

ชุมชนเพิ่มขึ้น มีหลักสูตร มีการสื่อการเรียนรู้ด้านพุทธนิเวศ เกิดฐานข้อมูล ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ผลผลิตเหล่านี้เป็นผลลัพธ์ระยะสั้นที่สามารถวัดและประเมินได้อย่างเป็นรูปธรรม

6. ผลลัพธ์ ในระยะยาวจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ ได้แก่ ระบบนิเวศมีความสมดุลมากขึ้น ความหลากหลายทางชีวภาพได้รับการฟื้นฟู ชุมชนมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และรัฐมีความเข้มแข็ง ลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงของชุมชน เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม จิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและจริยธรรมสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

7. เงื่อนไขความยั่งยืน การดำเนินงานจะเกิดความยั่งยืนได้เมื่อมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การยึดพระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำเนินงาน ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น การบูรณาการองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ ระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน การพัฒนาเยาวชน ผู้นำรุ่นใหม่ด้านสิ่งแวดล้อม เงื่อนไขเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาไม่เป็นเพียงกิจกรรมชั่วคราว แต่สามารถพัฒนาเป็นวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้

8. พระสงฆ์กับการจัดการระบบนิเวศเชิงนโยบาย

ในยุคการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทบาทของพระสงฆ์ควรถูกยกระดับจากระดับกิจกรรมชุมชนสู่ระดับนโยบาย โดยเฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2558) เสนอว่า รัฐควรมองพระสงฆ์เป็น “หุ้นส่วนทางสังคม” ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มากกว่ามองเป็นเพียงกลุ่มศาสนาแยกส่วนจากระบบนโยบาย ข้อเสนอนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ (Schumacher, 1973) ที่มองการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจาก “เศรษฐศาสตร์ที่มีมนุษยธรรม” นอกจากนี้ งานของ Joanna (Macy, 2007) ชี้ให้เห็นว่า การฝึกสติและความตระหนักรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ซึ่งเป็นจุดแข็งของพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์โดยตรง

เพราะฉะนั้น บทบาทระบบนิเวศเชิงนโยบายนั้นสะท้อนได้ว่า การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่อาจอาศัยเพียงเทคโนโลยีหรือกฎหมายได้ แต่ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยอาศัยพระสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนั้นให้เกิดความสมดุลระหว่างระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความอย่างยั่งยืนในระยะยาว

9. องค์ความรู้ใหม่บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา ดังนี้

พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาด้วยหลักพุทธธรรม โดยบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1. ฐานคิดและหลักการ การบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาอาศัยหลักคิดสำคัญ ได้แก่

- พุทธธรรมกับระบบนิเวศ เช่น อิทัปปัจจยตา ความไม่เที่ยง เมตตา และกรุณา
- ความรับผิดชอบร่วมกันของสรรพชีวิต
- หลักทางสายกลางและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับวัฒนธรรมชุมชน

2. บทบาทของพระสงฆ์ 5 ด้าน พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการระบบนิเวศ ดังนี้
- เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและจริยธรรม
- เป็นผู้ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม
- เป็นผู้นำการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน
- เป็นผู้ประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่าย
- เป็นผู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

3. กระบวนการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาโดยพระสงฆ์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ
- สำรวจและทำความเข้าใจปัญหา ศึกษาสภาพพื้นที่และวิเคราะห์ปัญหา
- สร้างจิตสำนึก ถ่ายทอดหลักธรรมเพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- วางแผนร่วมกัน ระหว่างวัด ชุมชน ภาครัฐ และภาคีเครือข่าย
- ลงมือปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล
- ติดตามและประเมินผล เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

4. ตัวอย่างการดำเนินงาน พระสงฆ์สามารถดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้ เช่น
- การอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งน้ำ
- การจัดการขยะและลดมลพิษในชุมชน
- การเผยแผ่ธรรมะควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านระบบนิเวศ
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรต่าง ๆ

5. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อพระสงฆ์มีบทบาทในการบริหารจัดการระบบนิเวศ จะก่อให้เกิด
- ระบบนิเวศได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู
- ประชาชนมีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ชุมชนเกิดความร่วมมือและความเข้มแข็ง
- คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นอย่างสมดุลและยั่งยืน
- สังคมดำรงอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จเมื่อมี
- ศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อพระสงฆ์
- ความรู้และปัญญาในการจัดการทรัพยากร

- การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- ภาวะผู้นำเชิงเมตตาของพระสงฆ์

- การสนับสนุนด้านทรัพยากรและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

พระสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้สร้างการเรียนรู้ ผู้ประสานความร่วมมือผู้ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผ่านกระบวนการสำรวจปัญหา สร้างจิตสำนึก วางแผน ลงมือปฏิบัติ ติดตามประเมินผล จนก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาชุมชน การสร้างสังคมที่สมดุลตามหลักพุทธธรรมและเป้าหมายในการพัฒนา

ภาพที่ 1 บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยา

10.บทสรุป

บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาถือเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญระหว่างจิตวิญญาณ จริยธรรมสิ่งแวดล้อม เดิมทีมนุษย์ดำรงชีวิตผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด แต่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการเติบโตทางเศรษฐกิจทุนนิยม กลับขับเคลื่อนด้วยกิเลส ตัณหาและทิฏฐิ จนเกิดการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถ ส่งผลให้เกิดวิกฤตความเสื่อมโทรมของนิเวศ พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมาตั้งแต่วันเริ่มแรก ดังเห็นได้จากการตั้งวัดในป่า พระวินัยที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ ซึ่งสามารถปรับใช้ผ่านหลักมหาปเทส 4 โดยมีฐานคิดเชิงปรัชญาอย่างอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และมัชฌิมาปฏิปทาเป็น

รากฐาน พระสงฆ์จึงทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการฟื้นฟูธรรมชาติ ผ่านกลไกทางสังคมและกุศโลบายเชิงวัฒนธรรม เช่น พิธีบวชต้นไม้ รวมถึงการสร้างความร่วมมือในระบบ "บวร" (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ร่วมกับภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชน องค์กรศาสนา กระบวนการทำงานเริ่มตั้งแต่การสำรวจปัญหา ปลูกฝังจิตสำนึก วางแผน ร่วมมือปฏิบัติ ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ต้องระมัดระวังความเสี่ยงด้านอำนาจ ผลประโยชน์ทับซ้อน รักษาความเป็นกลางตามหลักพระธรรมวินัย การยกระดับบทบาทพระสงฆ์สู่ระดับนโยบายในฐานะหุ้นส่วนทางสังคม จะช่วยขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม การผสานพุทธธรรมเข้ากับการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงช่วยฟื้นฟูทั้งระบบนิเวศ ยกระดับจิตใจ และสร้างความยั่งยืนแก่สังคมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ธนู แก้วโอภาส. (2549). *ศาสนาโลก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโภโช). (2558). พระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามพระธรรมวินัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 4*(2), 123–138.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อม.* มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2540). *การบวชป่าชุมชน* [รายการโทรทัศน์]. สถานีโทรทัศน์ อสมท ช่อง 9.

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชพันธุ์แห่งประเทศไทย. (2536). *พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ธรรมชาติ.* อมรินทร์.

ยุกติ สาริกภูติ. (2540, 24 เมษายน). สัมภาษณ์พิเศษ. *ไทยรัฐ*.

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2560). *สิทธิชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ.* สถาบันชุมชนท้องถิ่น.

วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *โครงการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยองค์กรชุมชน: กรณีศึกษา ศาลปู่ตาของบ้านหว่าน ตำบลหว่านคำ อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ.* โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2558). *ศาสนากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน.* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม. (2530). *ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท เอสโซ่ สแตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด.

สุรพงษ์ ชัยนาม. (2561). พระสงฆ์กับการจัดการป่าชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์*.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต และคณะ. (2535). *รายงานการวิจัยป่าชุมชนอีสาน.*

เสรีวัฒน์ สมินทร์ปัญญา. (2539). *นิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์.* สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Macy, J. (2007). *World as lover, world as self.* Parallax Press.

Payutto, P. A. (1994). *Buddhist economics: A middle way for the marketplace.* Buddhadhamma Foundation.

Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: Economics as if people mattered.* Harper & Row.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Buddhism

กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่
Modern Buddhist Training Process

สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์[1], พระครูวินัยธรบุญธรรม ปุณฺญธมฺโม (ชุ่มเย็น)[2]

[1,2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Sanchai Chaisakunwong[1], Phrakhu Vinaidhorn Boontham Punyadhammo (Choomyen)[2]
[1,2]Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
✉: * Sanchai0636259936@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 07 July 2026; Revised: 25 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การเขียนบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกอบรม 2) เพื่อวิเคราะห์บริบทของสังคมยุคดิจิทัลและ 3) เพื่อเสนอแนวทางกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรได้ บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพุทธบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ควรเน้นการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม โดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 2) การเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม 3) สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้องค์กรเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: กระบวนการ, ฝึกอบรม, เชิงพุทธยุคใหม่

Abstract

This academic article aims to 1) study Buddhist principles related to the training process, 2) analyze the context of the digital age, and 3) propose a modern Buddhist training process that can be applied to develop the potential of personnel in organizations. This article is a documentary study, examining information from the Tripitaka, academic documents, and related research. The content is then analyzed and synthesized, integrating Buddhist principles with human resource development concepts. The findings indicate that: 1) Modern Buddhist training processes should emphasize the development of knowledge, skills, and virtues, based on the Four Bases of Success (Iddhipada 4); 2) Learning through digital technology enhances the potential of personnel by equipping them with knowledge, skills, and moral character; and 3) enables effective adaptation to the changes in the digital age, leading to long-term organizational sustainability.

Keywords: Process, training, New Buddhist approach.

1.บทนำ

ความหมายของการฝึกอบรม

ในการพัฒนาบุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญ ในการฝึกอบรมส่งผล และเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับองค์การหรือหน่วยงานได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทัศนคติที่มีต่องานของบุคลากร ผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเป็นสำคัญ หากจะให้สามารถ ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการ ฝึกอบรม และหลักการบริหารงานฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ และ พฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่น สังคมวิทยา จิตวิ ทยา และศาสตร์การจัดการ ซึ่งจะช่วยเอื้ออำนวยให้สามารถกำหนดหลักสูตร และโครงการฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรม มีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจน เข้าใจถึงหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์อยู่บ้างพอที่จะสามารถทำการสำรวจ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็น ในการบริหารงาน ฝึกอบรมได้ นอกจากนั้น ผู้ดำเนินการฝึกอบรมยังจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งด้านการเขียนและการพูดในที่ชุมนุมชน ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ดีเพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผู้เข้าอบรม และประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วย นอกจากการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ทัศนคติของผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรม ยังเป็นสิ่งสำคัญที่มีผล กระทบต่อการ ดำเนินงานฝึกอบรมอีกด้วย กล่าวคือ ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมเองจะต้องเป็นผู้ที่เห็น ความสำคัญของการฝึกอบรม ต่อการพัฒนาบุคลากร มีความเห็นสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม รวมทั้งควรจะต้องมีความเชื่อว่า การฝึกอบรมนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาบุคลากร และนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารได้ ทัศนคติเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อเขามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการบริหารงาน ฝึกอบรม ตลอดจนเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมควรรู้ดังกล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง ดังนั้น เพื่อปูพื้นฐานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานด้านการฝึกอบรม จึงจะขอเริ่มต้นคู่มือการจัดโครงการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากร ด้วยการกล่าวถึงแนวคิดและหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรเสียก่อน มีผู้ให้คำนิยามความหมายของการฝึกอบรมไว้อย่างมากมายขึ้นอยู่กับว่ามองการฝึกอบรมจากแนวคิดใด เช่นเมื่อมองการฝึกอบรม ในฐานะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาข้าราชการตามนโยบายของรัฐ การฝึกอบรม หมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อช่วยให้ข้าราชการมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่และเพื่อให้เกิด ความร่วมมือกันระหว่างข้าราชการในการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์การ หรือการฝึกอบรม คือการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในทางที่ถูกที่ควร เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ..ไม่ว่าการฝึกอบรม จะมีขึ้นที่ใดก็ตามวัตถุประสงค์ก็คือ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานหรือเพิ่มขีดความสามารถในการจัดรูปขององค์การ (สมคิด บางโม, 2545)

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติที่เหมาะสมต่อ

การปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างเป็นระบบ อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ การฝึกอบรมจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานภายในองค์การ

2. ประเภทของการฝึกอบรม

ในการฝึกอบรมบุคลากรมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท และสามารถจำแนกตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2523)

1. แหล่งของการฝึกอบรม เกณฑ์ประเภทนี้บ่งถึงแหล่งของผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม ซึ่งแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ

1.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร การฝึกอบรมแบบนี้เป็นสิ่งที่องค์การจัดการขึ้นภายในสถานที่ทำงาน โดยหน่วยฝึกอบรมขององค์การจะเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กำหนดตารางเวลา และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายในและภายนอกองค์การมาเป็นวิทยากร การฝึกอบรมประเภทนี้มีข้อดีตรงที่ว่าองค์การสามารถกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานขององค์การได้อย่างเต็มที่ แต่ข้อเสียก็คือ องค์การอาจจะต้องทุ่มเททรัพยากรทั้งในด้านกำลังคน และเงินทองให้แก่การฝึกอบรมประเภทนี้มีมากพอสมควร เนื่องจากจำเป็นต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการทั้งหมด ตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การจัดหาวิทยากร การจัดการด้านต่าง ๆ รวมทั้งการประเมินผล

1.2 การซื้อการอบรมจากภายนอก การฝึกอบรมประเภทนี้มิได้เป็นสิ่งที่องค์การจัดขึ้นเอง แต่เป็นการจ้างองค์การฝึกอบรมภายนอกให้เป็นผู้จัดการฝึกอบรมแทน หรืออาจส่งเป็นพนักงานเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์การภายนอก องค์การที่รับจัดการฝึกอบรมให้แก่ผู้อื่นมีอยู่ด้วยกันหลายองค์การ ตัวอย่างเช่น สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย (PMAT) ศูนย์เพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย สามคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย สมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย สามคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย – ญี่ปุ่น) และกองฝึกอบรม กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอก มักจะเป็นที่นิยมขององค์การที่มีขนาดเล็กมีพนักงานไม่มาก และไม่มีหน่วยฝึกอบรมเป็นของตนเอง

2. การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม เกณฑ์ข้อนี้บ่งบอกว่าการฝึกอบรมได้รับการจัดขึ้นในขณะที่ผู้รับการอบรมกำลังปฏิบัติงานอยู่ด้วย หรือหยุดพักการปฏิบัติงานไว้ชั่วคราว เพื่อรับการอบรมในห้องเรียน

2.1. การฝึกอบรมในงาน การฝึกอบรมประเภทนี้จะกระทำโดย การให้ผู้รับการฝึกอบรมลงมือปฏิบัติงานจริง ๆ ในสถานที่ทำงานจริง ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ของพนักงานซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง โดยการแสดงวิธีการปฏิบัติงานพร้อมทั้งอธิบายประกอบ จากนั้นจึงให้ผู้รับการอบรมปฏิบัติตาม พี่เลี้ยงจะคอยดูแลให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากมีปัญหาเกิดขึ้น

2.2 การฝึกอบรมนอกงาน ผู้รับการฝึกอบรมประเภทนี้จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ใสสถานที่ฝึกอบรม

โดยเฉพาะ และต้องหยุดพักการปฏิบัติงานภายในองค์การไว้เป็นเวลาชั่วคราวจนกว่าการฝึกอบรมจะเสร็จสิ้น

3. ทักษะที่ต้องการฝึก หมายถึง สิ่งที่การฝึกอบรมต้องการเพิ่มพูนหรือสร้างขึ้นในตัวผู้รับการอบรม

3.1 การฝึกอบรมทักษะด้านเทคนิค คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเทคนิค เช่น การบำรุงรักษาเครื่องจักร การวิเคราะห์สินเชื่อ การซ่อมแซมรถยนต์ เป็นต้น

3.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ คือ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านการจัดการและบริหารงานโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้รับการฝึกอบรมมักจะมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการหรือหัวหน้างานขององค์การ

3.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์ การฝึกอบรมประเภทนี้มุ่งเน้นให้ผู้รับการฝึกอบรม มีการพัฒนาทักษะในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

จะเห็นได้ว่าประเภทของการฝึกอบรมบุคลากรสามารถจำแนกได้ตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งของการฝึกอบรม ซึ่งแบ่งเป็นการฝึกอบรมภายในองค์กรและการฝึกอบรมจากภายนอกองค์กร การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม ได้แก่ การฝึกอบรมในงานและการฝึกอบรมนอกงาน ทักษะที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านการจัดการ และทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์ และระดับของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ ระดับพนักงานปฏิบัติการ ระดับหัวหน้างาน ระดับผู้จัดการ และระดับผู้บริหารระดับสูง ซึ่งการฝึกอบรมแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

3. กระบวนการของการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม การวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนแรกของการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ดังกล่าววจะช่วยให้ทราบข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมสอดคล้องกับความต้องการขององค์การและเกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง นักจัดการฝึกอบรมบางส่วนมุ่งสนใจแต่จะจัดการฝึกอบรมโดยละเลยการวิเคราะห์ความต้องการขององค์การ ดังนั้นการฝึกอบรมหลาย ๆ โครงการจึงมิได้สร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่องค์การแต่ประการใด การละเลยดังกล่าวมีสาเหตุหลาย ๆ ประการด้วยกัน ประการแรกคือ การเห่อตามแฟชั่นหรือความนิยมซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นต้นว่า ขณะนั้นในวงการการบริหารธุรกิจและจัดการทรัพยากรมนุษย์ อาจจะมีความสนใจเกี่ยวกับกลุ่มควบคุมคุณภาพ เป็นอย่างมาก ทำให้มีการจัดการฝึกอบรมเช่นนั้นขึ้นมาบ้าง โดยมิได้คำนึงว่าองค์การมีความต้องการเช่นนั้น และจะนำวิธีการทำงานแบบนั้นมาใช้ จริงหรือไม่ ประการที่สองนักจัดการการฝึกอบรมคิดว่าการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น และเสียเวลาทำไปโดยใช่เหตุ ทั้งนี้เพราะคิดว่าตนเองมีข้อมูลทุกอย่างอยู่หัวของตนอยู่แล้ว ประการที่สาม การจัดการฝึกอบรมขององค์การบางแห่ง มีลักษณะของการกระทำไปตามประเพณีหรือดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนที่เคยเป็นมาการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมประกอบด้วยการวิเคราะห์ 3 ประการคือ (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548) การวิเคราะห์องค์การ การวิเคราะห์ภารกิจและคุณสมบัติ

และการวิเคราะห์บุคคล

1.1 การวิเคราะห์องค์การ เป็นการวิเคราะห์ที่เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาวขององค์การรวมทั้งแนวโน้มต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเป้าหมายเหล่านี้ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์การจะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางและการวางแผนการอบรม การวิเคราะห์องค์การยังเป็นการตรวจสอบบรรยากาศการทำงานภายในองค์การ การฝึกอบรมไม่อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ได้ หากผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุนให้ผู้รับการอบรมนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในการทำงานจริง นอกจากนี้การวิเคราะห์องค์การยังเป็นการสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ภายในองค์การซึ่งจำเป็นต่อการจัดโครงการฝึกอบรมให้บรรลุผลสำเร็จ

1.2 การวิเคราะห์ภารกิจและคุณสมบัติ ขั้นตอนที่สองของการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมคือการวิเคราะห์ภารกิจซึ่งผู้รับการฝึกอบรมจะต้องปฏิบัติภายหลังการฝึกอบรม การวิเคราะห์นี้จะบ่งบอกว่าผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำอะไร อย่างไร และเพราะเหตุใด นอกจากนั้นยังบ่งบอกอีกด้วยว่าผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ จะต้องมีความรู้ ทักษะ และความสามารถอะไรบ้างสำหรับการปฏิบัติงานนั้น ๆ ข้อมูลจากการวิเคราะห์นี้จะช่วยให้นักจัดการฝึกอบรมทราบว่า หลักสูตรและเนื้อหาของการฝึกอบรมควรจะประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง (เสนาะ ติเยาว์, 2546)

1.3 การวิเคราะห์บุคคล วิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ จะช่วยให้ทราบว่าผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นสำหรับการทำงานอยู่ในระดับใด การวิเคราะห์บุคคลจึงมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่การวิเคราะห์บุคคลจะมุ่งเน้นไปที่ระดับความดีเลวของการปฏิบัติงานของพนักงานแต่ละคน เพื่อพิจารณาว่าพนักงานคนนั้น ๆ จำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการในขั้นตอนแรก จะเป็นสิ่งที่จะนำมาใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ซึ่งเป็นเสมือนเข็มทิศสำหรับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมต่อไปและยังเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการประเมินผลโครงการฝึกอบรมอีกด้วยวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ดีนั้น ควรจะเป็นแบบที่เรียกว่า วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงอย่างละเอียดในบทต่อ ๆ ไป

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกและออกแบบการฝึกอบรม เมื่อทราบแล้วว่าวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมคืออะไร ขั้นตอนที่สามนี้ก็จะเป็นการคัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการในขั้นตอนนี้นับได้ว่ามีความละเอียดอ่อนและต้องอาศัยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเป็นอย่างมาก นักจัดการฝึกอบรมจะต้องมีความรู้ทั้งในด้านหลักการเรียนรู้ และการเลือกสรรสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้รับการอบรม เพื่อให้พวกเขามีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นในด้านความรู้ ทักษะ หรือความสามารถตามที่ได้มุ่งหวังไว้ ดังนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่นักจัดการการฝึกอบรมจะต้องรู้ว่า ภารกิจและความรู้ทักษะ และความสามารถสำหรับภารกิจนั้นคืออะไร และการฝึกอบรมแบบใดที่จะช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ และพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรมจึง

จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นหัวข้อวิชา เนื้อหา รูปแบบและวิธีการอบรม สื่อการสอน วิทยากร และเวลาสำหรับการฝึกอบรม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล การสร้างเกณฑ์ สำหรับการประเมินผล ควรที่จะได้ กระทำควบคู่ไปกับการคัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรมโดยเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจะต้องอิงหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากเกณฑ์สำหรับการประเมินผลคือมาตรฐานที่ใช้วัดพฤติกรรม ดังนั้นเกณฑ์จึงควรจะระบุว่า พฤติกรรมอะไรที่ผู้รับการอบรมจะต้องมีการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นความรู้ หรือทักษะ หรือความสามารถระดับต่ำสุดของพฤติกรรมที่จัดว่าผ่านเกณฑ์อยู่ที่ตรงไหน และพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาภายใต้สภาวการณ์อย่างไร สำหรับประเภทของเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการประเมินผลจะได้กล่าวถึงในบทต่อ ๆ ไป

ขั้นตอนที่ 5 จัดการฝึกอบรม หลังจากการวางแผนและเตรียมการฝึกอบรมเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็คือ การดำเนินการฝึกอบรมตามแผนที่ได้กำหนดไว้ นักจัดการการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับสถานที่ของการฝึกอบรมฝึกอบรมให้เรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นในด้านของโต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์และสื่อการสอนต่าง ๆ แสงสว่าง อุณหภูมิ อาหารหรือที่พักสำหรับผู้รับการอบรม นอกจากนั้นยังต้องคอยดูแลและประสานงานกับวิทยากรของการฝึกอบรมด้วย ในระหว่างการฝึก นักจัดการการฝึกอบรมอาจจะต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการตระเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไว้ด้วยเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการฝึกอบรม กระบวนการของการประเมินผลการฝึกอบรม ประกอบด้วยกระบวนการสองชนิดด้วยกันคือ การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล (ขั้นตอนที่ 4) และการวัดผลโดยใช้วิธีการทดลอง หรือวิธีการที่ไม่ใช่การทดลอง เพื่อตรวจสอบว่ามีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นหรือไม่ภายหลังการฝึกอบรมการประเมินจะบ่งชี้ว่าผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมนั้นมีความตรงมากน้อยเพียงไร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลที่ได้รับนั้นตรงกับความต้องการและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมหรือไม่ การฝึกอบรมที่จัดว่าประสบความสำเร็จนั้น จะต้องให้ประโยชน์และคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หากผลที่ได้รับไม่ตรงและต่ำกว่าความคาดหวังขององค์การ นักจัดการฝึกอบรมจะต้องนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากการประเมินผล ไปใช้ประกอบการวิเคราะห์และการวางแผนการฝึกอบรมในอนาคตต่อไป ผลของการประเมินจึงเป็นเสมือนข้อมูลย้อนกลับซึ่งจะไปปรับเปลี่ยนการลงทุนเพื่อการฝึกอบรม ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้นการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระเน้นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องภายในระบบ ขั้นตอนของการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบมีทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วยการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การคัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล การจัดการฝึกอบรม และการประเมินผลโครงการฝึกอบรม ผลที่ได้รับจากการประเมินผล จะเป็นข้อมูลย้อนกลับสำหรับการปรับปรุงแก้ไขโครงการฝึกอบรมต่อไปในอนาคต

4. การฝึกอบรมออนไลน์

Clark. G (1996) ให้ความหมายของ การฝึกอบรมออนไลน์ไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนรายบุคคลที่อาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งส่วนบุคคลหรือสาธารณะผ่านทางโปรแกรมค้นหาข้อมูล โดยลักษณะเป็นการเข้าไปในเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาเนื้อหาความรู้ผู้สอนได้บรรจุไว้ในเซิร์ฟเวอร์ โดยผู้สอนสามารถปรับปรุง พัฒนาเนื้อหาให้ทันสมัยมีความรวดเร็ว Hannum (1998) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมออนไลน์ว่าเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ตบนพื้นฐานของหลักและวิธีการออกแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบ กระบวนการออกแบบการเรียนการสอน (ซึ่งก่อให้เกิดโอกาสที่ชัดเจนในการน้าการศึกษาไปสู่ที่ด้อยโอกาส เป็นการจัดหาเครื่องมือใหม่ๆสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มเครื่องมืออ้านวยความสะดวกที่ช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่และเวลา ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2545) ได้ให้ความหมายของ การฝึกอบรมออนไลน์ ว่าเป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีปัจจุบันกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจ้ากัดทางด้านสถานที่และเวลาโดยการสอนบนเว็บไซต์จะประยุกต์ใช้คุณสมบัติและทรัพยากรของเวิลด์ไวด์เว็บในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนการสอนที่จัดขึ้นออนไลน์นี้อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดของกระบวนการเรียนการสอนก็ได้ พิมพิไร สุพัตร (2560) การฝึกอบรมออนไลน์ เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบโดย อาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และกำลังเป็นที่นิยมสามารถเข้าถึงได้ง่ายอย่างเช่น เวิลด์ไวด์เว็บ มาเป็น สื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจ้ากัดทางด้านสถานที่และเวลา ซึ่งสามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนทั้งกระบวนการ หรือน้ามาประยุกต์ใช้เพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมดและยังช่วยขจัดปัญหาอุปสรรคด้านการเรียนการสอน ทางด้านสถานที่โดยไม่จ้ากัดสถานที่เรียนเพียงมีอุปกรณ์ที่สามารถเข้าถึงอินเตอร์เน็ตได้และทางด้านเวลาโดยไม่จ้ากัดเวลาในการเรียนรู้อีกด้วย

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมออนไลน์ คือ การจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบโดยผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีปัจจุบันกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และลดข้อจ้ากัดในด้านสถานที่และเวลาในการเข้าเรียน โดยมีการน้าสื่อการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แอพพลิเคชั่น สื่อมัลติมีเดีย เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนได้เป็นอย่างดี

5. ลักษณะของการฝึกอบรมออนไลน์

เยาวลักษณ์ ศรีกล่ำ (2547) การฝึกอบรมด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะมีสื่อประสม และกำหนดให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ มีการเรียนเสริมเพิ่มเติมตามความต้องการของผู้เรียน จะเป็นผู้บริหารจัดการตนเองตามลักษณะเนื้อหาวิชาของหลักสูตรนั้น ๆ เรียนได้ทุกเวลา ทุกที่ เมื่อไรเราอยากจะเรียนก็จะเปิดเข้าไปสามารถที่จะเรียนรู้ตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำาหนดเอาไว้ วรัญญา เฮงเจริญ (2557) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการฝึกอบรมออนไลน์ (E-Training) ว่าเป็นกระบวนการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เน้น

ให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้ด้วยตนเอง มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา มีการควบคุมกระบวนการฝึกอบรมโดยเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ซึ่งท้าหน้าที่ควบคุมดูแลเครือข่าย ดูแลระบบ และเป็นครูผู้สอน นอกจากนี้ผู้เข้าอบรมยังสามารถสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอนและผู้เข้าอบรมอื่นได้ สามารถ สิงห์มา (2562) ได้กล่าวถึง ข้อดีของการฝึกอบรมออนไลน์ คือ องค์กรสามารถนำมาใช้ได้กับบุคลากร เพื่อลดค่าใช้จ่าย อบรมได้ทุกสถานที่ทุกเวลา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเรียนได้ตามความต้องการของตน ควบคุมการเรียนได้ด้วยตนเอง ลดขั้นตอนพิธีการฝึกอบรม ส่วนข้อจ้ากัดก็คือ ประสบการณ์ของผู้ให้การฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปัญหาการออกแบบบทเรียน และการมีปฏิสัมพันธ์ในบทเรียน

6. ขั้นตอนการจัดการฝึกอบรมออนไลน์

เรวดี จุลรอด (2556) ได้กล่าวถึงกระบวนการฝึกอบรมมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ซึ่งผู้รับผิดชอบจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรแต่ละโครงการควรจะต้องดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วน เพื่อให้เป็นการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบมีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับ วรวุฒิ มั่นสุขผล (2557) ที่กล่าวว่า สิ่งสำคัญลักษณะของอีเทรนนิง คือ ขั้นตอนของการสร้างหลักสูตรว่าจะมีในลักษณะของการสร้างตนนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตรงนั้นมากน้อยแค่ไหนเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้ที่จะดำเนินการหรือบริหารจัดการในลักษณะของการจัดท้าหลักสูตรแบบอีเทรนนิง (e-Training) สิ่งสำคัญคือ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนเป็นกระบวนการของการสร้างหลักสูตรอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบของการฝึกอบรมมีการวางแผนการใช้สื่อประกอบการฝึกอบรมสำหรับการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งขั้นตอนของการสร้างหลักสูตรอีเทรนนิง (e-Training) แบ่งเป็น 5 ขั้นหลัก ๆ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ชัดเจน วางเป้าหมายว่าหลักสูตรนี้สร้างให้ใครเป็นผู้เรียน เรียนแล้วได้อะไรมีวิธีการเรียน เรียนอย่างไร มีสื่อเสริมประกอบตรงไหนอย่างไรบ้าง ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบเนื้อหาหลักสูตร มีรายละเอียดต่าง ๆ อย่างไรเป็นการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรทั้งหมดเพื่อให้เห็นหน้าตาของหลักสูตรทั้งหมดว่าจะมีวิธีการในลักษณะของการเรียนอย่างไร มีรายละเอียดเนื้อหาตรงไหนที่จะต้องนั้นยังมีสื่อเสริมที่จะใช้ในการให้ประสบการณ์ การเรียนรู้ผู้เรียน ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนพัฒนา คือการจัดท้าเนื้อหาหลักสูตรให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 4 คือการดำเนินการ เมื่อได้หลักสูตรมาแล้วก็ลองน้ามาใช้ดูว่าจะต้อง มีการปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้างลักษณะเนื้อหาที่อ่อนไป หรือเพิ่มเติมปรับปรุงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการที่จะทำหลักสูตรให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นลักษณะของขั้นตอนดำเนินการ คือ ต้องเอาไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 5 คือการตรวจสอบผลการดำเนินการ ซึ่งเป็นขั้นตอนหลังจากได้ลองใช้หลักสูตรแล้ว ลองตรวจสอบว่าผลเป็นอย่างไร น้ามาพัฒนาปรับปรุงและหาข้อสรุปสำหรับแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น Hirumi and Bermúdez (1996) ได้เสนอขั้นตอนการฝึกอบรมออนไลน์ ไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่1) การวิเคราะห์ทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ออกแบบบทเรียน 3) การสร้างสื่อออนไลน์สำหรับการฝึกอบรม 4) การใช้สื่อออนไลน์สำหรับการฝึกอบรมไปใช้ 5) การประเมินผล

สรุปได้ว่าขั้นตอนในการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการตามล้าดับ 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ เนื้อหาหลักสูตร การออกแบบเนื้อหาหลักสูตร ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการฝึกอบรม ประเมินและติดตามผลการฝึกอบรม จากแนวทางดังกล่าวผู้วิจัยได้น้ามาเป็นกรอกในการจัดกิจกรรมฝึกอบรม

7. ประโยชน์ของการฝึกอบรมออนไลน์

วรัญญา เฮงเจริญ (2557) ได้กล่าวถึงประโยชน์ และข้อดีของ (E-Training) ไว้ว่า 1. ผู้รับการอบรมสามารถเข้าเรียนรู้ได้โดยไม่จ้ากัดเวลา และสถานที่ 2. สามารถควบคุมล้าดับของการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. สามารถประเมินผลได้อย่างตรงไปตรงมา 4. ประหยัดเวลา และงบประมาณ 5. สามารถทบทวนบทเรียน และเนื้อหาได้ตลอดเวลา 6. สามารถซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าอบรมกับครูผู้สอนได้ วรวุฒิ มั่นสุขผล (2557) ได้กล่าวว่า ข้อดีของการฝึกอบรมอีเทรนนิ่ง ดังนี้ (1) ประหยัดงบประมาณและประหยัดเวลา และผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางมาเข้ารับการอบรม หรือเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (2) ประหยัดค่าวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เพราะผู้เรียนสามารถเรียนได้จากเครื่องคอมพิวเตอร์ของตนเองทั้งที่บ้านและที่ท้างานด้วยนึกอยากจะไปเรียนตอนไหนเราเปิด ว่างจากภารกิจก็ไปเรียนต่อไม่เสียงาน นั่นคือในส่วนของการประหยัดหลายส่วนทั้งงบประมาณทั้งวัสดุครุภัณฑ์ (3)ผู้สอนสามารถสอนได้จากที่ไหนก็ได้ถ้าเรามีอาจารย์หรือครูถ่ายทอดความรู้เช่นเดียวกันผู้เรียนสามารถเรียนได้จากที่ไหนก็ได้ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ (4) เนื้อหาต่าง ๆ มีการปรับปรุงทันสมัยได้ตลอดเวลา เพิ่มคุณค่าให้แก่หลักสูตร เช่น ถ้าอีเทรนนิงที่ใช้กระดานสนทนา ผู้เรียนที่มีคำถามก็ตั้งค้าถามไว้ในกระดานสนทนาและผู้รู้จะเข้ามาตอบค้าถามให้หรือผู้เรียนมีข้อมูลความคิดเห็นดี ๆ ได้จากการน้าไปประยุกต์ใช้ในการท้างานแล้วมา เขียนเอาไว้ให้ ก็ช่วยให้ผู้เรียนคนอื่นได้รับทราบและก็เรียนรู้และน้าไปใช้บ้าง เป็นต้น นี่คือการที่จะมี เนื้อหาปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา (5) สามารถตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ช่วยให้ผู้สอนสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนลงทะเบียนเรียนวิชาอะไรมาแล้ว เข้ามาเรียนเมื่อไร วันไหน กี่ครั้งและสอบไม่ผ่านกี่ครั้ง ท้าแบบทดสอบได้คะแนนเท่าไหร่ และท้าให้เกิดคุณภาพการเรียนรู้เท่าเทียมกัน

8. การเชื่อมโยงหลักอิทธิบาท 4 กับกระบวนการฝึกอบรมได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการและการออกแบบ หลักธรรมที่ใช้คือ ฉันทะ สร้างแรงบันดาลใจและความต้องการเรียนรู้ที่แท้จริง ในขั้นตอนที่นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กำลังวิเคราะห์ความต้องการและออกแบบหลักสูตร เราจะใช้ "ฉันทะ" เป็นตัวนำ

1.1.การประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ แทนที่จะสำรวจแค่ว่าองค์กรอยากให้พนักงานเรียนอะไร ให้เปลี่ยนเป็นการสำรวจ ความต้องการและปัญหาร่วม ของพนักงานด้วย เพื่อให้หลักสูตรตอบโจทย์ชีวิตเขา

1.2. การประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ออกแบบเครื่องมือสื่อสารและหัวข้อวิชาให้ดึงดูดใจ มีการทำคลิปสั้น, ตั้งคำถามชวนคิดก่อนเข้าอบรม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่า หลักสูตรนี้มีประโยชน์ต่อตัวเขาไม่ใช่แค่หน้าที่ที่ต้องมาเรียน

2. ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการฝึกอบรม หลักธรรมที่ใช้ วิริยะ ความเพียรพยายาม และ จิตตะ ความจดจ่อใส่ใจ ขั้นตอนนี้คือตอนที่ผู้เรียนอยู่ในห้องอบรมหรือห้องเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นช่วงที่เกิด "การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน" โดยตรง

2.1.วิริยะ ความพากเพียร ใช้ในขั้นตอน การลงมือปฏิบัติ วิทยากรออกแบบกิจกรรมให้ท้าทายความสามารถ ยากเกินไปจนท้อและไม่ง่ายเกินไปจนเบื่อ มีการสะท้อนเชิงบวกเพื่อประคับประคองให้ผู้เรียนมีความเพียรพยายามที่จะฝึกฝนทักษะใหม่ๆ แม้จะทำผิดพลาดในห้องเรียน

2.2 จิตตะ ความเอาใจใส่ ใช้ในขั้นตอน การควบคุมบรรยากาศการเรียนรู้ การใช้กิจกรรมเจริญสติสั้นๆ ดึงความสนใจของผู้เรียนกลับมาอยู่กับปัจจุบัน ออกแบบกิจกรรมให้เป็นแบบการมีส่วนร่วม ให้ขยับร่างกาย, ระดมสมอง, สื่อสารกันเพื่อตรึงให้จิต ของผู้เรียนอยู่กับเนื้อหา ไม่วอกแวกไปกับสิ่งเร้าภายนอกหรือสมาร์ทโฟน

3. ขั้นตอนการประเมินผลและการติดตาม หลักธรรมที่ใช้วิมังสา การทบทวน ใคร่ครวญและสะท้อนคิด) ขั้นตอนนี้ตรงกับระบบการประเมินผลโดยเฉพาะการประเมินผลในระดับที่ 2 เรียนรู้อะไรและระดับที่ 3 พฤติกรรมเปลี่ยนไหม

*3.1.*การประเมินผลในห้องเรียน ใช้กระบวนการ AAR (After Action Review) หรือการบันทึกอนุทินท้ายคาบ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ วิมังสา ในการใคร่ครวญว่าทักษะที่ได้เรียนไป มีจุดไหนที่ยังขาด และจะเอาไปปรับปรุงงานของตัวเองอย่างไร

3.2.การติดตามผลหลังการอบรม กระบวนการโค้ชหรือการติดตามผลหลังจากผ่านไป 1-3 เดือน เพื่อชวนผู้เรียนมาทบทวนร่วมกับหัวหน้างานว่า สิ่งที่นำไปปฏิบัติจริงเจอปัญหาอะไร มีอะไรที่ต้องปรับปรุงแก้ไข (PDCA) ซึ่งเป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรองในชีวิตจริง

9. กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่

บทความนี้ขอยกเรื่องอิทธิบาท 4 มาประกอบการอธิบาย ดังนี้ ที.ปา. (ไทย) 11/306/277) อิทธิบาท คือ เครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่ นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย (3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปอุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ (4) วิมังสา ความไตร่ตรอง คือ ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงการพัฒนามนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านใดก็ตามทุกคนต้องศึกษาหาความรู้จนวาระสุดท้ายของชีวิต เพื่อเพิ่มพูนข้อมูลความรู้และความสามารถไว้ในความจำของตนเอง สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ การศึกษาวิชาการทางโลก มักจะมุ่งเน้นในเรื่องการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางวิชาการ (ทางโลก) ในความจำและใช้ข้อมูลดังกล่าวในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย 4 และอื่น ๆ

สำหรับดับความทุกข์ทางร่างกายเป็นหลัก การศึกษาวิชาการทางธรรม มุ่งเน้นในเรื่องการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ และใช้ข้อมูลดังกล่าวในการพัฒนาจิตของตนเอง โดยการรู้เห็นความคิดและควบคุมความคิดรวมทั้งการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้พ้นความทุกข์ ทางจิตใจ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น และพัฒนาจิตใจให้เป็นบุคคลที่ประเสริฐ การศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งฝึกปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันไปด้วย จะทำให้ท่านมีประสบการณ์ มีความชำนาญ จนสามารถศึกษาปฏิบัติงาน และดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นชีวิตที่ประเสริฐของท่าน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

เนื่องจากการการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่มักจะมุ่งตรงไปที่การใช้ข้อมูลสติปัญญาทางโลกในความจำเป็นหลัก และมีการใช้ข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมน้อยลง จึงอาจเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตมีกิเลสเจือปนเข้ามาในความคิดและการกระทำ เป็นผลให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ ผลงานไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรมและไม่มีคุณค่า ขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตก็มักจะไม่บริสุทธิ์และอาจมีความทุกข์ทางจิตใจอยู่เสมอ เนื้อหาส่วนมากในที่นี้เกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวพุทธจะเป็นการแนะนำวิธีปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตโดยใช้ข้อมูลด้านสติปัญญาทางโลกและสติปัญญาทางธรรมควบคู่กันไปในชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้มีกิเลสเจือปนเข้ามาในความคิดและการกระทำต่าง ๆ จึงทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีคุณค่า ไม่มีความทุกข์ทางจิตใจ ซึ่งเป็นความสำเร็จของชีวิตทั้งทางโลกและทางทางธรรมได้ดังนี้

9.1 การพัฒนาด้านการปฏิบัติงาน เป็นการฝึกสติอย่างสม่ำเสมอช่วยเพิ่มสมาธิ ความตั้งใจ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา ลดความฟุ้งซ่าน ความผิดพลาดในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรมในการทำงานด้วยการคิดดี ทำดี และปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบ

9.2 การพัฒนาด้านการดำเนินชีวิต ในการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิต ป้องกันลดความทุกข์ทางใจ รวมทั้งฟื้นฟูสภาพจิตใจเมื่อเผชิญปัญหาหรือความสูญเสีย โดยอาศัยการฝึกสติ ศรัทธา ความเพียร การยึดหลักกุศลในการคิดและการกระทำ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีเหตุผลและมีความสุข

9.3 การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาจิตใจเป็นการฝึกให้มีศรัทธา เจตนาที่ถูกต้อง สติ ความเพียร เพื่อควบคุมความคิด พฤติกรรมให้สอดคล้องกับหลักธรรม โดยตระหนักว่าความคิดเป็นรากฐานของการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ การฝึกอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก ลดอกุศลกรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต

10. กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่แตกต่างจากกระบวนการฝึกอบรมทั่วไป

กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ จะมีความแตกต่างจากกระบวนการฝึกอบรมอย่างสิ้นเชิง ในเรื่องของ *"เป้าหมายสูงสุด"* และ *"เครื่องมือที่ใช้"* ในขณะที่การอบรมทั่วไปมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภายนอกเพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่จะมุ่งเน้นการพัฒนาจาก *"ภายในสู่ภายนอก"* โดยการผสานหลักธรรมคำสอนเข้ากับจิตวิทยาและเทคโนโลยียุคใหม่ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความสมดุลทั้งในแง่การทำงานและการใช้ชีวิต

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่กับกระบวนการฝึกอบรมทั่วไป

หัวข้อเปรียบเทียบ	กระบวนการฝึกอบรมทั่วไป	กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่
1. เป้าหมายสูงสุด	มุ่งพัฒนาทักษะ,ความรู้และเพิ่มผลผลิต เพื่อตอบสนององค์กร	มุ่งพัฒนาจิตใจ สร้างปัญญา รู้เท่าทันตนเอง และสร้างความสุขในการทำงาน
2. แกนหลักในการขับเคลื่อน	ใช้หลักการจัดการ, จิตวิทยาองค์กรและKPIs เป็นตัวตั้ง	ใช้หลักธรรม เช่น สติ, สมาธิ, ปัญญา, อริยสัจ 4 ผสานกับจิตวิทยายุคใหม่
3. รูปแบบกิจกรรม	บรรยาย,ทำกิจกรรม, ละลายพฤติกรรม	การเจริญสติแบบประยุกต์ การฟังอย่างลึกซึ้ง, การสะท้อนความคิด
4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ได้คนเก่ง ทักษะดี ทำงานตอบโจทย์เป้าหมายธุรกิจ	ได้คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง, เครียดน้อยลง, มีคุณธรรมในการทำงาน พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง

การฝึกอบรมทั่วไปเน้นสร้าง *"คนเก่ง"* ที่ขับเคลื่อนด้วยสมองและทักษะ ส่วนกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่เน้นสร้าง *"คนตื่นรู้"* ที่ทำงานด้วยปัญญา มีความสุขและมีจริยธรรมควบคู่กัน

11. สรุปโมเดลกรอบแนวคิดความเชื่อมโยงระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ ดังภาพ

ภาพที่ 1 โมเดลกรอบแนวคิดความเชื่อมโยงระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่

1. หลักอิทธิบาท 4 พลังแห่งความสำเร็จ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้การเรียนรู้และการทำงานประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1.1 ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) คือ การมีความรัก ความสนใจ เห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังเรียนหรือปฏิบัติ เมื่อเกิดความพอใจแล้ว จะเกิดแรงจูงใจจากภายใน ทำให้เรียนรู้อย่างเต็มใจ ไม่ใช่เพราะถูกบังคับ หัวใจสำคัญ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ มีแรงบันดาลใจ อยากพัฒนาตนเอง

1.2. วิริยะ (ความเพียร) เมื่อเกิดความสนใจแล้ว จะต้องมีความพยายามอย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคพร้อมเรียนรู้และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ หัวใจสำคัญ ขยัน อดทน ไม่ล้มเลิกง่าย

1.3 จิตตะ (ความตั้งใจ) คือ การมีสมาธิ เอาใจใส่ รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หัวใจสำคัญ มีสมาธิ ใส่ใจรายละเอียด ตั้งใจทำงาน

1.4 วิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) คือ การคิด วิเคราะห์ ตรวจสอบปรับปรุงสิ่งที่ทำอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง หัวใจสำคัญ วิเคราะห์ ประเมินผล ปรับปรุงพัฒนา

2. กระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ (5 ขั้นตอน)

ขั้นที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ เป็นการจุดประกายให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า เชื่อมโยงเป้าหมายชีวิตกับหลักธรรม และเข้าใจว่าการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อชีวิต สิ่งที่เกิดขึ้น ได้แก่ สร้างความเข้าใจ ปลูกศรัทธาและแรงบันดาลใจ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 เรียนรู้และเข้าใจ เมื่อเกิดแรงบันดาลใจแล้ว ผู้เรียนจะศึกษาหลักธรรมอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำความเข้าใจจนสามารถประยุกต์ใช้ได้ ศึกษาอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง

ขั้นที่ 3 ฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้จะสมบูรณ์เมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกสติ สมาธิ ปัญญา จนเกิดทักษะและวินัยในการดำเนินชีวิต ฝึกปฏิบัติจริง ฝึกสติ สมาธิ ปัญญา สร้างวินัยอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 สะท้อนและแลกเปลี่ยน หลังจากปฏิบัติแล้ว ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถอดบทเรียน เพื่อเรียนรู้จากตนเอง ผู้อื่น สะท้อนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนร่วมกัน

ขั้นที่ 5 บูรณาการและนำไปใช้ ขั้นสุดท้ายคือการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตและการทำงาน จนเกิดการเปลี่ยนแปลง เป้าหมายคือ นำไปใช้จริง สร้างคุณค่าแก่ตนเองและองค์กร พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อดำเนินการครบทั้ง 5 ขั้น โดยมีอิทธิบาท 4 เป็นแรงขับเคลื่อน จะเกิดผลลัพธ์ใน 4 ระดับ คือ 1.ระดับบุคคล เป็นผู้มีปัญญา มีคุณธรรม มีวินัยในการดำเนินชีวิต 2.ระดับองค์กร องค์กรเข้มแข็ง บุคลากรมีสติและปัญญา เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ 3.ระดับสังคม สังคมสงบสุข เกิดการเกื้อกูลกัน ส่งเสริมคุณธรรมร่วมกัน 4.ระดับการพัฒนา เกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนาต่อเนื่องทั้งคน องค์กรและสังคม

4. ฐานสำคัญของโมเดล การฝึกอบรมทั้งหมดตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล เป็นพื้นฐานของความประพฤติ สติ เป็นพื้นฐานของการรู้ตัว สมาธิ เป็นพื้นฐานของความมั่นคงของจิต ปัญญา เป็นพื้นฐานของการเข้าใจความจริง เมตตา เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ปัญญาเชิงระบบ ช่วยเชื่อมโยงความรู้กับการแก้ปัญหาในโลกปัจจุบัน

สรุปโมเดลได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นพลังภายในที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดทุกขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจ (ฉันทะ) ต่อด้วยความเพียรในการเรียนรู้ (วิริยะ) ความตั้งใจในการฝึกปฏิบัติ (จิตตะ) การคิดวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงตนเอง (วิมังสา) เมื่อทั้งสี่หลักธรรมทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีทั้งต่อตนเอง องค์กร สังคมบนพื้นฐานของศีล สติ สมาธิ ปัญญา เมตตาและปัญญา

12. การประยุกต์ใช้โมเดลในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา ได้ดังนี้

โมเดลนี้มีความเชื่อมโยงระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับกระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรทุกประเภท ไม่ว่าในภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการฝึกอบรมสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างทั้งสมรรถนะในการปฏิบัติงาน คุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีแนวทางการประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐ องค์กรภาครัฐสามารถนำโมเดลไปใช้ในการพัฒนาข้าราชการบุคลากรภาครัฐ โดยออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับกระบวนการทั้ง 5 ขั้น ได้แก่ (1)การสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อปลูกฝังความตระหนักในคุณค่าของการบริการประชาชน (2)การเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย ระเบียบ จริยธรรม (3) การฝึกปฏิบัติ ผ่านสถานการณ์จำลอง การปฏิบัติงานจริง (4)การสะท้อนผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปรับปรุงการปฏิบัติงาน (5)การบูรณาการนำไปใช้เพื่อประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบ คิดวิเคราะห์ พัฒนางานอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยึดหลักธรรมาภิบาล

2. การประยุกต์ใช้ในองค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคเอกชนสามารถใช้โมเดลนี้ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ผู้นำองค์กร โดยเริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรเห็นคุณค่าขององค์กร เป้าหมายร่วม จากนั้นส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะในยุคดิจิทัล การฝึกปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภายในองค์กร การประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนานวัตกรรม การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งนี้ หลักอิทธิบาท 4 จะช่วยสร้างแรงจูงใจภายใน ความเพียร ความใส่ใจในงาน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์กรสามารถเพิ่มผลิตภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากร และสร้างความสามารถในการแข่งขันได้

3. การประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาสามารถนำโมเดลไปใช้ในการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกปฏิบัติผ่านโครงงานหรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน การนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาจริง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้โมเดลนี้ คือ บุคลากรมีปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมในการปฏิบัติงาน องค์กรมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สามารถบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติจริงจนเกิดนวัตกรรมในการทำงาน องค์กรมีความเข้มแข็ง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี

สรุปว่าโมเดลนี้เป็นกรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เชื่อมโยงหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับกระบวนการฝึกอบรมสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างแรงจูงใจ การเรียนรู้ การปฏิบัติ การสะท้อนผล การประยุกต์ใช้จริง จึงสามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมทั้งในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะของบุคลากรควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 และแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

13.บทสรุป

สรุปได้ว่ากระบวนการฝึกอบรมเชิงพุทธยุคใหม่นั้นจะต้องบูรณาการแนวคิดการจัดการสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมควบคู่กันไป ในการฝึกอบรมถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์กร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดต้นทุน เตรียมความพร้อมของบุคลากรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยีในอนาคตได้ การฝึกอบรมอย่างเป็นระบบขั้นตอนสำคัญในการวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การออกแบบ การดำเนินการฝึกอบรม ตลอดจนการประเมินผล เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ขณะเดียวกันการพัฒนาตามหลักพุทธเน้นการพัฒนาทั้งความรู้ทางโลกสติปัญญา เพื่อให้บุคคลสามารถควบคุมความคิดการกระทำของตนเองได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาจิตตามแนวพุทธช่วยให้บุคคลมีสติ สมาธิ มีปัญญา สามารถลดความฟุ้งซ่าน ความเครียด ความทุกข์ทางจิตใจ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมีผลดีต่อองค์กรโดยรวม ทำให้องค์กรและบุคลากรสามารถดำเนินงาน ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและยั่งยืนในสังคมยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

ชูชัย สมิทธิไกร. (2548). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2545). *Designing e-Learning: หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน.* อรุณการพิมพ์.

พระไตรปิฎกภาษาไทย. (2539). *พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค* (เล่ม 11, ข้อ 306, หน้า 277). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2540). *พุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม.* มูลนิธิพุทธธรรม.

พิไร สุพัตร. (2560). *การพัฒนาการฝึกอบรมออนไลน์ด้วยระบบการจัดการเรียนรู้ระบบเปิดสำหรับมหาชน เรื่อง การออกแบบสื่ออินโฟกราฟิก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

เยาวลักษณ์ ศรีกล่ำ. (2547). *การศึกษาผลการเรียนแบบร่วมมือโดยกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นพลวัตรที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

เรวดี จุลรอด. (2556). *กระบวนการฝึกอบรมและการบริหารงานฝึกอบรม.* https://www.gotoknow.org/posts/189628

วรัญญา เฮงเจริญ. (2557). *การเรียนรู้ผ่านระบบการฝึกอบรมออนไลน์ (E-Training).* http://mochinoc.blogspot.com/2014/04/e-training.html

วรวุฒิ มั่นสุขผล. (2557). *การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบอีเลิร์นนิงเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา* [วิทยานิพนธ์

ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

สามารถ สิงห์มา. (2562). *การพัฒนากลยุทธ์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพัฒนาคอร์สแวร์ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีมหาวิทยาลัยขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สมคิด บางโม. (2545). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม.* วิทยาพัฒน์.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2523). *นิด้า 23.* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนาะ ติเยาว์. (2546). *หลักการบริหาร.* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Clark, G. (1996). *Glossary of CBT/WBT terms.* http://www.clark.net/pub/nractive/alt5.htm

Hannum, W. (1998). *Web based instruction lessons.* http://www.soe.unc.edu/edci111/8-98/index_wbi2.htm

Hirumi, A., & Bermúdez, A. (1996). Interactivity, distance education, and instructional systems design converge on the information superhighway. *Journal of Research on Computing in Education, 29*, 1–16.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

The Development of a Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning in Endocrine Physiology to Enhance Analytical Thinking Skills among Preclinical Medical Students

Atchariya Suwanich[1], Chawanida Suwanich[2]

[1] Faculty of Medicine, Bangkok Thonburi University
[2] Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University
✉: * atchariya.suw@bkkthon.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

Abstract

This study aimed to: 1) develop a peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology to enhance analytical thinking skills among preclinical medical students; 2) examine the effects of the developed learning process on students' analytical thinking skills by comparing pretest and posttest scores; and 3) evaluate students' satisfaction with the developed learning process. The sample consisted of 17 second-year preclinical medical students enrolled in the first semester at the Faculty of Medicine, Bangkokthonburi University, selected through purposive sampling. The study employed a research and development design combined with a one-group pretest-posttest design. The research instruments included the developed learning process, expert evaluation forms for appropriateness and quality, an academic achievement test, an analytical thinking skills test, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, the Index of Item-Objective Congruence, and a dependent samples t-test. The findings revealed that the developed learning process consisted of 11 systematic steps and showed a high level of appropriateness (IOC = 0.94) and the highest level of overall quality (M = 4.75, SD = 0.44). Students' posttest academic achievement and analytical thinking scores were significantly higher than their pretest scores at the .001 level. Their overall satisfaction with the learning process was also at the highest level (M = 4.74, SD = 0.44). These findings indicate that integrating peer-assisted learning with AI-driven learning can effectively support endocrine physiology learning and enhance analytical thinking skills among preclinical medical students.

Keywords: peer-assisted learning, AI-driven learning, endocrine physiology, analytical thinking skills, preclinical medical students

1. Introduction

Medical education in the twenty-first century is undergoing a profound transformation from a knowledge-transmission paradigm toward a digitally mediated learning ecosystem that prepares learners to think, analyze, use data, and make reasoned decisions within increasingly complex healthcare systems. Future physicians are expected not only to possess accurate biomedical knowledge but also to demonstrate digital competence, ethical awareness in the use of artificial intelligence (AI), an understanding of the limitations of information, and a strong sense of responsibility toward human life. Therefore, medical education in the AI era should not merely aim to produce students who "know more," but should cultivate learners who can "think more deeply, analyze more systematically, and use technology with informed judgment."

This direction is consistent with the global standards for basic medical education proposed by the World Federation for Medical Education, which emphasize that learning outcomes should encompass knowledge, skills, behaviors, values, and professional readiness. These outcomes should serve as the foundation for curriculum design, learning management, and learner assessment (World Federation for Medical Education [WFME], 2020, pp. 13–15). From the perspective of digital technology for education, this principle suggests that developing medical students requires more than completing prescribed content coverage. It requires a systematic learning design that aligns learning outcomes, instructional activities, digital media, interaction, feedback, and assessment in order to support the development of competencies that can be transferred into professional medical practice.

At the global health policy level, the World Health Organization has emphasized that digital health should be used to improve the quality, efficiency, equity, and sustainability of health systems (World Health Organization [WHO], 2021, pp. 8–10). This policy direction is directly relevant to medical education in Thailand because future physicians will work in healthcare environments increasingly shaped by large-scale health data, clinical decision-support systems, digital platforms, and AI-based tools. Consequently, Thai medical education must develop learners who possess biomedical competence, digital competence, and analytical thinking skills strong enough to use technology as a tool for learning and decision support, rather than allowing technology to substitute for human reasoning.

The course MD 25604, Head and Correlative Organs of Special Senses and Endocrine System, offered by the Faculty of Medicine, Bangkokthonburi University, clearly reflects the need for digitally enhanced learning design. The course content is complex, interconnected, and requires integration across anatomy, physiology, pathophysiology, and medical reasoning. Students must be able to connect the structures of the head, the organs associated with special senses, mechanisms of perception, and the endocrine system with health-related outcomes in a

systematic way. Learning through memorization or passive lectures alone is therefore insufficient for developing systems understanding and analytical thinking skills, both of which are essential foundations for clinical learning.

Nevertheless, basic medical science courses often encounter several instructional limitations, including dense content, limited instructional time, specialized terminology, diverse student backgrounds, and insufficient opportunities for deep analytical practice in class. If learning management continues to rely primarily on lecture-based instruction, students may be able to remember content but may not be able to explain mechanisms, analyze relationships, or apply knowledge to medical situations with confidence. This challenge is central to digital technology for education, which does not simply focus on selecting modern tools, but on designing learning systems that reduce content complexity, increase interaction, provide timely feedback, and support learners in regulating their own learning with quality and evidence.

Artificial intelligence has significant potential to support medical learning, particularly through adaptive learning, intelligent tutoring, generative feedback, simulation-based learning, and learning analytics. Simoni et al. (2025) reported that AI has been used in undergraduate medical education in various roles, including tutoring, self-assessment, simulation, examination generation, assessment support, and learning analytics. However, their review also indicated that evidence regarding the effects of AI on ethics, empathy, critical thinking, and clinical reasoning remains limited. This gap suggests that research on AI in medical education should move beyond the question of whether AI can be used for teaching and instead ask how AI should be pedagogically designed to enhance the thinking processes of medical students.

This concern is supported by Li et al. (2026), who systematically reviewed the use of AI-generated content in medical education and found that AIGC can support learning, scenario generation, knowledge access, and higher-order thinking. However, when AI is used without sound instructional design or teacher supervision, it may lead learners to depend on ready-made answers, reduce cognitive effort, and affect academic integrity. Similarly, Izquierdo-Condoy et al. (2025) argued that generative AI can function as a tool for promoting critical thinking, but it may also threaten the cognitive autonomy of medical learners if students use AI without questioning or verifying the reasoning behind its responses. Therefore, AI in basic medical science courses should be designed as cognitive scaffolding that helps students think, verify, analyze, and reflect, rather than as an answer-generating system.

At the same time, peer-assisted learning (PAL) provides an important social dimension for medical education. Learning does not occur only between the learner and content; it also emerges through explanation, discussion, questioning, feedback, and collaborative reflection. Li et al. (2025) found that PAL was more effective than traditional teaching methods in medical education in terms of theoretical knowledge, practical skills, learner satisfaction, and student

acceptance. A key strength of PAL is that it requires learners to organize their own thinking clearly enough to explain ideas to peers. Explaining concepts to peers is therefore simultaneously a learning process, a self-assessment process, and a process for developing analytical thinking.

However, PAL alone may have limitations regarding content accuracy, consistency of feedback, and differences in learner ability within small groups. Conversely, AI used alone may lack trust, human communication, and the professional community dimension of learning. Integrating PAL with AI-driven learning is therefore valuable from the perspective of digital technology for education. PAL serves as a social learning architecture, while AI functions as an intelligent learning support system. When both components operate together, learners can explain concepts to peers, receive feedback from AI, verify answers, analyze situations, and reflect on their understanding in a systematic learning process.

Based on the synthesis of related concepts and research, the researcher developed an 11-step peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning. The process includes: identifying learning objectives and content; presenting learning content; organizing student groups; conducting interactive learning activities; peer teaching; discussion and knowledge exchange; problem-solving and simulation-based activities; providing feedback through AI and peers; assessing learning outcomes; reflective thinking and lesson summarization; and monitoring learning behaviors. This process reflects a systematic digital learning design in which AI is used as cognitive scaffolding, peers serve as a collaborative learning mechanism, feedback functions as a learning improvement mechanism, and learning analytics supports continuous instructional development.

For these reasons, the present study on the development of a peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in MD 25604 for 17 second-year medical students is significant for medical education in Thailand. It offers a concrete model of digital learning innovation that connects medical education with educational technology. The study addresses the realities of Thai medical classrooms, where content is dense, instructional time is limited, and learner readiness varies. More importantly, it proposes a way to use AI not as a substitute for teachers or student thinking, but as a tool to enhance learning, feedback, analysis, and reflection within a process where peers remain an essential mechanism of collaborative learning.

Ultimately, this study is not merely an attempt to develop learning activities for a single course. It proposes an important conceptual direction for the future of Thai medical education: digital technology becomes truly valuable only when it is designed to develop physicians who possess knowledge, reasoning, judgment, collaboration, and responsibility toward human life. In an era when AI can generate answers rapidly, medical education must design learning

experiences that enable students to ask deeper questions, analyze more carefully, and use technology more responsibly.

2. Research Objectives

The objectives of this research were as follows:

1. To develop a peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology to enhance analytical thinking skills among preclinical medical students.

2. To examine the effects of the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology on the development of analytical thinking skills among preclinical medical students by comparing their pretest and posttest scores.

3. To evaluate preclinical medical students' satisfaction with the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology for enhancing analytical thinking skills.

3. Research Methodology

This study employed a research and development design combined with a one-group pretest-posttest experimental design. The research was conducted in three phases corresponding to the research objectives. Phase 1 focused on developing a peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology. Phase 2 examined the effects of the developed learning process on preclinical medical students' analytical thinking skills by comparing pretest and posttest scores. Phase 3 evaluated students' satisfaction with the developed learning process.

The target population consisted of preclinical medical students at the Faculty of Medicine, Bangkokthonburi University, who were enrolled in basic medical science courses. The sample consisted of 17 second-year preclinical medical students enrolled in the first semester in MD 25604: Head and Correlative Organs of Special Senses and Endocrine System. The participants were selected through purposive sampling because they were studying content related to endocrine physiology and were able to participate in the learning activities throughout the study period.

The research instruments consisted of five main instruments. The first instrument was the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology. The process consisted of 11 steps: 1) goal setting and content alignment, 2) content delivery, 3) learner grouping, 4) interactive learning activities, 5) peer teaching, 6) collaborative discussion, 7) problem-solving and simulation, 8) AI and peer feedback, 9) learning assessment, 10) reflection and debriefing, and 11) learning behavior tracking. The second instrument was an expert evaluation form for assessing the appropriateness of the learning process. The third instrument was an expert evaluation form for assessing the quality of the learning process. The fourth instrument was an analytical thinking skills test in endocrine physiology. The fifth instrument was a satisfaction questionnaire for preclinical medical students after participating in the developed learning process.

The construction and validation of the research instruments were conducted systematically. The researcher reviewed relevant concepts, theories, and studies related to peer-assisted learning, AI-driven learning, analytical thinking skills, and endocrine physiology. The learning process was then synthesized and designed for an eight-week implementation period consisting of four learning topics, with each topic taught over two weeks. The draft learning process and instruments were reviewed by three experts to examine content validity, appropriateness, clarity, feasibility, and alignment with the research objectives. The Index of

Item-Objective Congruence was used to determine the consistency of the instruments. Suggestions from the experts were used to revise the learning process and instruments before implementation.

The experimental procedure was conducted in sequence. First, the researcher explained the research objectives, learning activities, roles of students, peer-group responsibilities, AI-supported learning procedures, and participation conditions to the sample group. Second, students completed the pretest to measure their baseline analytical thinking skills in endocrine physiology. Third, the learning process was implemented for eight weeks through peer-assisted activities, AI-supported questioning, simulation-based problem solving, feedback from peers and AI, discussion, and reflection. Fourth, students completed the posttest after the intervention. Finally, students completed the satisfaction questionnaire regarding the developed learning process.

Data were analyzed according to the research objectives. The appropriateness of the learning process was analyzed using the Index of Item-Objective Congruence. The quality of the learning process and students' satisfaction were analyzed using mean and standard deviation. The analytical thinking skills scores before and after the intervention were compared using a dependent samples t-test. Qualitative comments from experts and students' reflective responses were analyzed through content analysis to support the interpretation of the quantitative findings.

4. Research Results

The research results are presented according to the three research objectives: 1) the development of the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology, 2) the effects of the developed learning process on students' academic achievement and analytical thinking skills, and 3) students' satisfaction with the developed learning process.

4.1 Results of Developing the Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

The developed peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning consisted of 11 steps: 1) goal setting and content alignment, 2) content delivery, 3) learner grouping, 4) interactive learning activities, 5) peer teaching, 6) collaborative discussion, 7) problem-solving and simulation, 8) AI and peer feedback, 9) learning assessment, 10) reflection and debriefing, and 11) learning behavior tracking. The appropriateness of the learning process was evaluated by three experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), as shown in Table 1.

Table 1 Appropriateness of the Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

No.	Learning Process Step	IOC	Interpretation
1	Goal setting and content alignment	1.00	Appropriate
2	Content delivery	1.00	Appropriate

3	Learner grouping	1.00	Appropriate
4	Interactive learning activities	1.00	Appropriate
5	Peer teaching	1.00	Appropriate
6	Collaborative discussion	1.00	Appropriate
7	Problem-solving and simulation	1.00	Appropriate
8	AI and peer feedback	1.00	Appropriate
9	Learning assessment	1.00	Appropriate
10	Reflection and debriefing	0.67	Appropriate
11	Learning behavior tracking	0.67	Appropriate
	Overall mean	**0.94**	**Appropriate**

As shown in Table 1, the overall appropriateness of the developed learning process was 0.94, indicating that the process was appropriate for implementation. Most steps received an IOC value of 1.00, while reflection and debriefing and learning behavior tracking received an IOC value of 0.67, which still met the acceptable criterion.

Table 2 Quality Evaluation of the Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

No.	Evaluation Item	M	SD	Interpretation
1	Clarity of learning objectives and outcomes	4.80	0.41	Highest
2	Appropriateness of the learning sequence	4.80	0.41	Highest
3	Alignment with endocrine physiology content	4.73	0.46	Highest
4	Appropriateness of peer-assisted learning activities	4.67	0.49	High
5	Appropriateness of AI-supported learning	4.73	0.46	Highest
6	Promotion of analytical thinking skills	4.87	0.35	Highest
7	Provision of learning feedback	4.67	0.49	High
8	Feasibility for implementation in a medical classroom	4.60	0.51	Highest

9	Design of learner participation activities	4.80	0.41	Highest
10	Overall quality of the learning process	4.80	0.41	Highest
	Overall mean	**4.75**	**0.44**	**Highest**

As shown in Table 2, the overall quality of the developed learning process was rated at the highest level (M = 4.75, SD = 0.44). The highest-rated item was the promotion of analytical thinking skills (M = 4.87, SD = 0.35), indicating that the developed process was pedagogically appropriate and capable of supporting analytical thinking in endocrine physiology learning.

4.2 Effects of the Developed Learning Process on Students' Academic Achievement and Analytical Thinking Skills

The developed learning process was implemented with 17 second-year preclinical medical students enrolled in MD 25604: Head and Correlative Organs of Special Senses and Endocrine System at the Faculty of Medicine, Bangkokthonburi University. The intervention lasted eight weeks. The results of comparing students' academic achievement before and after the intervention are presented in Table 3.

Table 3 Comparison of Students' Academic Achievement Before and After the Intervention

Test	n	Full Score	M	SD	t	p
Pretest	17	30	16.12	2.62	12.36	< .001
Posttest	17	30	25.18	2.16		

As shown in Table 3, students' posttest academic achievement scores were significantly higher than their pretest scores at the .001 level. The pretest mean score was 16.12 (SD = 2.62), whereas the posttest mean score increased to 25.18 (SD = 2.16). This result indicates that the developed learning process enhanced students' academic achievement in endocrine physiology.

Table 4 *C*omparison of Students' Analytical Thinking Skills Before and After the Intervention

Test	n	Full Score	M	SD	t	p
Pretest	17	30	15.29	2.59	11.49	< .001
Posttest	17	30	24.06	2.28		

As shown in Table 4, students' posttest analytical thinking skills scores were significantly higher than their pretest scores at the .001 level. The pretest mean score was 15.29 (SD = 2.59), whereas the posttest mean score increased to 24.06 (SD = 2.28). These findings indicate that the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning effectively enhanced analytical thinking skills among preclinical medical students.

Table 5 Analytical Thinking Skills Classified by Component

Component of Analytical Thinking	Full Score	Pretest M	Pretest S.D.	Posttest M	Posttest S.D.	Change
Problem component identification	6	3.18	0.81	4.82	0.64	Increased
Explanation of data relationships	6	3.06	0.75	4.71	0.69	Increased
Physiological mechanism analysis	6	2.94	0.83	4.76	0.56	Increased
Causal reasoning	6	3.00	0.79	4.88	0.49	Increased
Logical conclusion	6	3.12	0.70	4.88	0.49	Increased
Total	**30**	**15.29**	**2.59**	**24.06**	**2.28**	**Increased**

As shown in Table 5, students' posttest scores were higher than their pretest scores in all components of analytical thinking. The highest posttest mean scores were found in causal reasoning and logical conclusion (M = 4.88, SD = 0.49), followed by problem component identification (M = 4.82, SD = 0.64), physiological mechanism analysis (M = 4.76, SD = 0.56), and explanation of data relationships (M = 4.71, SD = 0.69). These findings suggest that the developed learning process particularly supported students' ability to connect physiological mechanisms, analyze cause-and-effect relationships, and construct logical conclusions based on endocrine physiology knowledge.

4.3 Students' Satisfaction with the Developed Learning Process

After completing the eight-week learning activities, students completed a satisfaction questionnaire regarding the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning. The results are presented in Table 6.

Table 6 Students' Satisfaction with the Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

No.	Satisfaction Item	M	S.D.	Interpretation

1	The learning activities were clear and systematically organized.	4.65	0.49	Highest
2	The activities helped students better understand endocrine physiology.	4.76	0.44	Highest
3	Peer-assisted learning encouraged explanation and discussion.	4.71	0.47	Highest
4	AI helped generate questions and stimulate analytical thinking.	4.82	0.39	Highest
5	Feedback from peers and AI helped improve understanding.	4.71	0.47	Highest
6	Simulation-based activities helped connect knowledge with medical reasoning.	4.76	0.44	Highest
7	The learning process supported the development of analytical thinking skills.	4.82	0.39	Highest
8	Reflection after learning helped students identify strengths and areas for improvement.	4.59	0.51	Highest
9	The use of AI was appropriate for the level of medical students.	4.65	0.49	Highest
10	Overall satisfaction with the developed learning process	4.88	0.33	Highest
	Overall mean	**4.74**	**0.44**	**Highest**

As shown in Table 6, students' overall satisfaction with the developed learning process was at the highest level (M = 4.74, SD = 0.44). The highest-rated item was overall satisfaction with the developed learning process (M = 4.88, SD = 0.33). This was followed by the use of AI to generate questions and stimulate analytical thinking and the learning process supporting analytical thinking skills (M = 4.82, SD = 0.39). These findings indicate that students perceived the integration of peer-assisted learning and AI-driven learning as engaging, supportive, and beneficial for understanding endocrine physiology and developing analytical thinking skills.

5. Discussion

The findings of this study are discussed according to the three research objectives: the development of the learning process, its effects on students' academic achievement and analytical thinking skills, and students' satisfaction with the developed process.

First, the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning in endocrine physiology was found to be appropriate and of high quality. The developed process consisted

of 11 systematic steps, including goal setting and content alignment, content delivery, learner grouping, interactive learning activities, peer teaching, collaborative discussion, problem-solving and simulation, AI and peer feedback, learning assessment, reflection and debriefing, and learning behavior tracking. The overall IOC value of 0.94 and the overall quality rating at the highest level (M = 4.75, SD = 0.44) indicate that the process was pedagogically sound and suitable for use in a preclinical medical education context.

This result may be explained by the systematic integration of peer-assisted learning and AI-driven learning. Peer-assisted learning provided a social learning structure in which students explained concepts, exchanged ideas, and verified their understanding with peers, while AI served as an intelligent learning support system for generating questions, providing feedback, stimulating reasoning, and supporting reflection. This aligns with the direction of outcome-based medical education, which emphasizes the development of knowledge, skills, values, and professional readiness (World Federation for Medical Education [WFME], 2020, pp. 13–15). Thus, the developed process was not merely a sequence of classroom activities but a structured instructional design that connected learning outcomes, interaction, feedback, assessment, and learner development.

The finding is also consistent with the current direction of AI use in undergraduate medical education. Simoni et al. (2025) reported that AI has been increasingly applied in medical education for tutoring, self-assessment, simulation, examination generation, assessment support, and learning analytics. However, evidence regarding the effects of AI on ethics, empathy, critical thinking, and clinical reasoning remains limited. The present study contributes to this gap by designing AI not as a replacement for teachers or learners' reasoning, but as cognitive scaffolding embedded within a peer-supported learning environment.

Second, students' academic achievement and analytical thinking skills after learning were significantly higher than before learning at the .001 level. This indicates that the developed process supported both content understanding and higher-order thinking in endocrine physiology. This subject requires students to understand hormones, endocrine glands, target organs, feedback mechanisms, and physiological regulation. Such content cannot be mastered through memorization alone; students must analyze relationships, explain mechanisms, connect cause and effect, and construct reasoned conclusions.

The improvement may have resulted from active engagement through peer teaching, group discussion, simulation-based problem-solving, AI-supported feedback, and reflection. Peer teaching required students to organize knowledge clearly enough to explain it to others, while discussion helped clarify misconceptions and construct shared understanding. Simulation-based activities encouraged the application of endocrine physiology concepts to meaningful medical situations, and AI-supported feedback helped students refine their

reasoning. These activities shifted students from passive receivers of information to active constructors of medical knowledge.

This finding is consistent with Li, Wang, and Wu (2025), who found that peer-assisted learning was more effective than traditional teaching methods in medical education in terms of theoretical knowledge, practical skills, learner satisfaction, and student acceptance. In this study, peer-assisted learning strengthened analytical thinking because students had to explain endocrine mechanisms, defend their reasoning, listen to alternative explanations, and revise their understanding through peer interaction. The results also align with Li et al. (2026), who indicated that AI-generated content can support medical students' learning, scenario construction, access to knowledge, and higher-order thinking when used appropriately.

Similarly, Izquierdo-Condoy et al. (2025) argued that generative AI can enhance critical thinking when it promotes questioning, verification, and reflective reasoning, but it may undermine cognitive autonomy if learners depend on AI without critical evaluation. The present study addressed this concern by positioning AI as a learning support tool under peer-assisted learning and teacher-guided activities. Therefore, AI was used to support reasoning rather than replace it.

The component-level results further support this interpretation. Students' posttest scores increased across all components of analytical thinking, particularly causal reasoning and logical conclusion. This suggests that the learning process helped students move beyond recalling endocrine physiology content toward connecting physiological mechanisms with cause-and-effect relationships. Such development is important in preclinical medical education because analytical thinking in basic medical science provides the foundation for future clinical reasoning.

Third, students' satisfaction with the developed learning process was at the highest level ($M = 4.74$, $SD = 0.44$). This indicates that preclinical medical students perceived the integration of peer-assisted learning and AI-driven learning as meaningful, engaging, and beneficial. The highest-rated item was overall satisfaction with the developed process, followed by the use of AI to generate questions and stimulate analytical thinking, and the perception that the process supported analytical thinking skills.

This high satisfaction may be explained by the active and interactive nature of the learning process. Students were not limited to receiving knowledge through lectures; they participated in explaining, questioning, analyzing, evaluating, and reflecting. AI increased the flexibility and responsiveness of learning by providing prompts, feedback, and learning support, while peer discussion and teacher guidance maintained the human-centered nature of the learning environment.

This result aligns with Li, Wang, and Wu (2025), who reported that peer-assisted learning positively influenced learner satisfaction and acceptance in medical education. It also corresponds with Simoni et al. (2025), who noted the potential of AI to support more personalized and interactive learning. Nevertheless, as Izquierdo-Condoy et al. (2025) emphasized, the use of generative AI in medical education must be carefully designed to prevent excessive dependence and preserve learners' cognitive autonomy. Therefore, the satisfaction results should not be interpreted as evidence that AI alone is sufficient, but rather that students valued AI when it was integrated into a structured, peer-supported, and pedagogically guided learning process.

Overall, the findings suggest that a peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning can serve as an effective digital learning innovation for preclinical medical education. The process was appropriate, high in quality, effective in improving academic achievement and analytical thinking skills, and highly accepted by students. Its key contribution lies in balancing human collaboration with intelligent technology. Peer-assisted learning strengthened explanation, discussion, and shared understanding, while AI supported questioning, feedback, simulation, and reflection. This combination is particularly valuable for endocrine physiology, where students must analyze complex mechanisms and develop reasoning skills that support later clinical learning.

For Thai medical education, this study offers a practical approach for basic medical science courses that are content-dense, time-limited, and cognitively demanding. Rather than using AI merely as a technological trend, medical educators should design AI-supported learning environments that promote analytical thinking, feedback, ethical use, and learner autonomy. In this sense, the developed learning process provides a promising model for using digital technology in medical education while preserving the essential human dimensions of learning, collaboration, and professional responsibility.

Knowledge Derived from the Study

The knowledge derived from this study is the development of an integrated learning process that combines the strengths of peer-assisted learning and AI-driven learning to support endocrine physiology learning among preclinical medical students. The process emphasizes the use of AI as an intelligent learning support system and peer-assisted learning as a collaborative learning mechanism. AI supports content preparation, adaptive questioning, feedback, simulation, assessment, reflection, and learning behavior tracking, whereas peer-assisted learning promotes explanation, discussion, collaborative reasoning, peer feedback, and reflective learning. The overall structure of the learning process is presented in Figure 1.

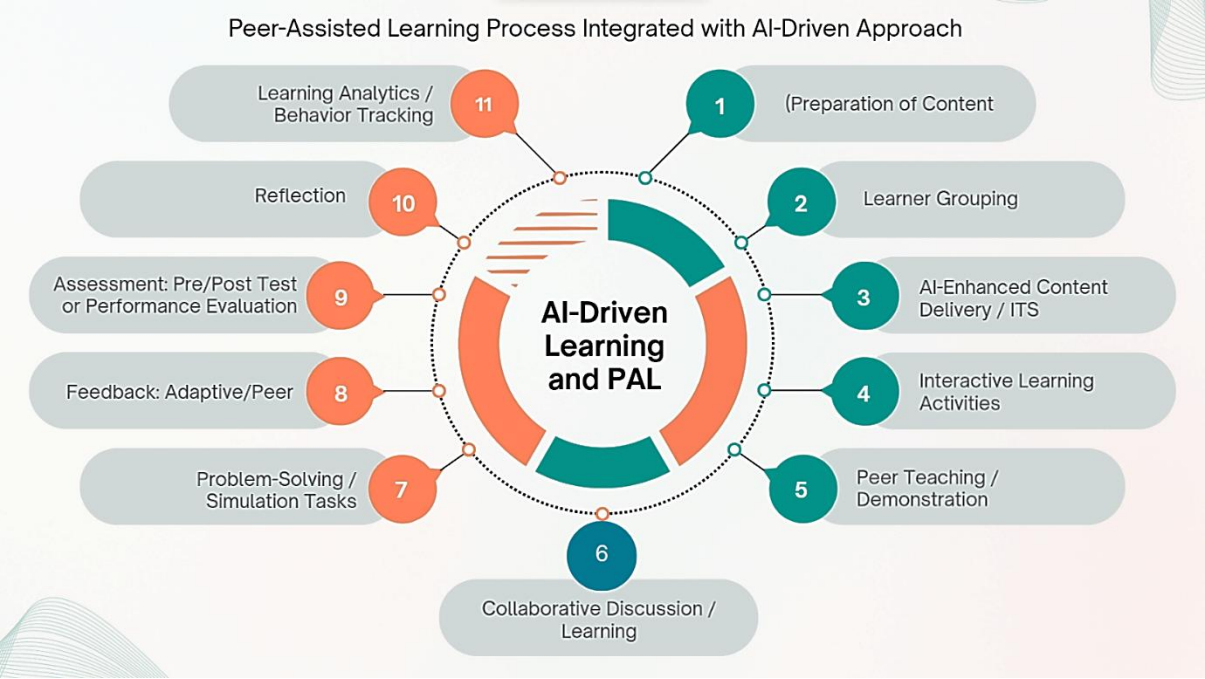

Figure 1. The Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

Figure 1 should be placed immediately after the introductory paragraph above and before Table 1. This position allows readers to understand the overall structure of the 11-step learning process before examining the detailed components in the table. The figure functions as a conceptual overview, while the table provides an analytical explanation of the role of AI, the role of peer-assisted learning, and the learning outcomes expected from each step.

Table 7 Knowledge Derived from the Peer-Assisted Learning Process Integrated with AI-Driven Learning

Step	Learning Process Component	Role of AI-Driven Learning	Role of Peer-Assisted Learning	Knowledge Derived / Learning Outcome
1	Preparation of Content	Supports content organization, summary generation, question preparation, and adjustment of content difficulty according to learner readiness.	Students study prepared materials and build shared foundational understanding before class activities.	Students enter the learning process with more comparable prior knowledge and readiness for analytical learning.

2	Learner Grouping	Assists in analyzing pre-learning data or initial learning profiles to support appropriate grouping.	Students work in small groups with assigned roles such as explainer, questioner, and summarizer.	Collaborative learning begins through structured roles and reduced differences in learning readiness.
3	AI-Enhanced Content Delivery / ITS	Functions as a virtual tutor by explaining, expanding, and adapting content to individual learning needs.	Students discuss and clarify their understanding of AI-supported content with peers.	Complex endocrine physiology concepts become more accessible and systematically understood.
4	Interactive Learning Activities	Generates guiding questions, simulation prompts, and Socratic questions to stimulate reasoning.	Students interact with content, peers, and AI through questioning, explanation, and discussion.	Students develop active engagement and begin practicing medical reasoning.
5	Peer Teaching / Demonstration	Helps verify explanations, generate concept maps, and provide supportive prompts for peer teaching.	Students take turns explaining physiological mechanisms or concepts to peers.	Students organize their knowledge more clearly and improve academic explanation skills.
6	Collaborative Discussion / Learning	Provides open-ended questions, counterarguments, and summaries of discussion points.	Students exchange ideas, compare reasoning, and examine different interpretations.	Students strengthen analytical thinking through argumentation, comparison, and shared understanding.
7	Problem-Solving /	Creates clinical or physiological scenarios,	Students collaboratively	Students connect endocrine

	Simulation Tasks	modifies conditions, and checks the logical consistency of responses.	analyze problems and propose solutions.	physiology knowledge with medical situations and causal reasoning.
8	Feedback: Adaptive and Peer	Provides immediate, personalized, and criterion-based feedback.	Students provide peer feedback based on rubrics and group discussion.	Students identify strengths and weaknesses and continuously improve their understanding.
9	Learning Assessment	Supports the creation of adaptive quizzes, scenario-based questions, and analysis of learner weaknesses.	Students compare individual and group progress through pretest and posttest activities.	Students recognize their learning development and areas requiring improvement.
10	Reflection and Debriefing	Generates reflective prompts, summarizes key issues, and analyzes patterns in students' reflections.	Students reflect individually and collaboratively on their learning experiences.	Students develop metacognition and self-regulated learning.
11	Learning Analytics / Behavior Tracking	Tracks learning behaviors, participation, task completion, and learning progress through data analytics.	Students use learning data to reflect on and adjust their learning strategies.	Teachers and students gain evidence-based information for continuous learning improvement.

The key knowledge contribution of this study is that AI should not be used as a substitute for teachers or learners' thinking. Instead, AI should function as a precise, adaptive, and data-informed learning support system. At the same time, peer-assisted learning preserves the human dimension of medical education through explanation, dialogue, collaboration, peer feedback, and reflection. When both components are systematically integrated, the learning process can support both individual precision learning and collaborative learning.

In summary, the knowledge derived from this study can be conceptualized as follows: AI enhances precision, personalization, adaptive feedback, simulation, and learning analytics, while peer-assisted learning enhances explanation, collaborative reasoning, peer support, and reflective thinking. The integration of these two mechanisms creates a learning process that supports endocrine physiology understanding and develops analytical thinking skills among preclinical medical students. This model can be applied to other basic medical science courses that contain complex physiological mechanisms and require students to develop systematic reasoning before entering clinical learning.

6. Recommendations

Recommendations for Applying the Research Findings

1. Instructors in basic medical science courses should apply the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning to complex topics that require systematic conceptual connections, such as physiology, anatomy, pathophysiology, and other body systems. Learning activities should encourage students to explain, analyze, discuss, and reflect continuously.

2. The use of AI in medical education should be guided by a clear instructional framework. AI should be used to support questioning, feedback, simulation, and reasoning verification, rather than serving as a source of ready-made answers or replacing students' own thinking.

3. Students and instructors should be prepared before implementing the learning process, particularly in terms of peer roles, feedback methods, ethical AI use, and post-learning reflection. This preparation can help ensure effective implementation and maximize the development of analytical thinking skills.

Recommendations for Future Research

1. Future studies should examine the peer-assisted learning process integrated with AI-driven learning with a larger sample size or with a control group in order to strengthen empirical evidence and enhance the generalizability of the findings.

2. Future research should apply the developed learning process to other basic medical science courses, such as neuroscience, cardiovascular physiology, respiratory physiology, or metabolic systems, to examine its suitability across different medical content areas.

3. Future studies should investigate the effects of the learning process on other competencies of medical students, such as clinical reasoning, self-regulated learning, digital competence, ethical AI use, and collaborative learning skills, in order to expand knowledge on the use of digital technology in medical education.

References

Izquierdo-Condoy, J. S., Arias-Intriago, M., Tello-De-la-Torre, A., Busch, F., & Ortiz-Prado, E. (2025). Generative artificial intelligence in medical education: Enhancing critical thinking or undermining cognitive autonomy? *Journal of Medical Internet Research, 27*, Article e76340. https://doi.org/10.2196/76340

Li, J., Ai, F., Wang, J., Cheng, B., Li, Y., & Chen, Z. (2026). Application of AI-generated content in medical education: Systematic review of the impact on critical thinking

abilities of medical students. *JMIR Medical Education, 12*, Article e79939. https://doi.org/10. 2196/79939

Li, Z., Wang, Q., & Wu, J. (2025). Effectiveness of peer-assisted learning in medical education: A meta-analysis study. *PLOS ONE, 20*(9), Article e0329605. https://doi.org/10.1371/ journal.pone. 0329605

Simoni, J., Urtubia-Fernandez, J., Mengual, E., Simoni, D. A., Royo, M., Egaña-Yin, D., Hertog, O. L. A., López-Ortiz, L., Muñoz-Tomás, A., Santiago-Martínez, P., Vahamaki, A., & Pereira, J. L. (2025). Artificial intelligence in undergraduate medical education: An updated scoping review. *BMC Medical Education, 25*, Article 1609. https://doi.org/ 10.1186/s12909-025-08188-2

World Federation for Medical Education. (2020). *Basic medical education: WFME global standards for quality improvement: The 2020 revision*. World Federation for Medical Education.

World Health Organization. (2021). *Global strategy on digital health 2020–2025*. World Health Organization.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of a PLEARN-Based Learning Management Model to Promote Thai Folk Dance Skills from the Four Regions among Grade 6 Students

ดุจรวี ปานแม้น[1*], กุลนาถ พุ่มอำภา[2], ชวนิดา สุวานิช[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Durawee Panmaen[1], Kullanad Pumampa[2], Chawanida Suwanich[3]
[1,2,3]Chandrakasem Rajabhat University
✉:* yingkhunging25@gmail.com
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 27 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น การวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดเทศบาลนครระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 90 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มทดลองใช้เครื่องมือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบประเมินคุณภาพเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่า E1/E2 และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ Prompt, Learn, Enjoy, Ask, Response, Notice และ Knowledge Sharing มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.50/90.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN สามารถส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน การมีส่วนร่วม และทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN; นาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค; ทักษะนาฏศิลป์; นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Abstract

This research aimed to: 1) develop a learning management model based on the PLEARN concept to enhance four-region folk dance skills among Grade 6 students according to the 80/80 efficiency criterion; 2) compare students' four-region folk dance skills before and after learning through the developed model; and 3) study students' satisfaction with the developed learning management model. This study employed a quasi-experimental research design. The sample consisted of 90 Grade 6 students at Tessaban Wat Khodtimtharam School under Rayong City Municipality, enrolled in the second semester of the 2025 academic year. The sample was obtained through cluster random sampling and divided into three groups: a tryout group, an experimental group, and a control group, with 30 students in each group. The research instruments included the PLEARN-based learning management model, lesson plans, a learning achievement test, a four-region folk dance skills assessment form, a student satisfaction questionnaire, and expert evaluation forms. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Index of Item-Objective Congruence, E1/E2 efficiency index, and t-test. The findings revealed that: 1) the developed learning management model consisted of seven steps: Prompt, Learn, Enjoy, Ask, Response, Notice, and Knowledge Sharing, with an efficiency of 87.50/90.00, which was higher than the established criterion; 2) the experimental group's four-region folk dance skills after learning were significantly higher than before learning at the .01 level; and 3) students' satisfaction with the learning management model was at the highest level. These findings indicate that the PLEARN-based learning management model effectively promoted joyful learning, active participation, and four-region folk dance skills.

Keyword: PLEARN-based learning management model; Four-region folk dance; Folk dance skills; Grade 6 students

1. บทนำ

นาฏศิลป์เป็นศาสตร์และศิลป์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ผ่านการเคลื่อนไหว จังหวะ ลีลา อารมณ์ และความงามของการแสดงออกทางร่างกาย โดยเฉพาะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อ และลักษณะเฉพาะของแต่ละภูมิภาค การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ในระดับประถมศึกษาจึงมิได้มุ่งเพียงให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า มีเจตคติที่ดี และสามารถสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยได้อย่างเหมาะสมอย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ในระดับประถมศึกษามักประสบปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียน ความเขินอายในการแสดงออก การขาดความมั่นใจในการปฏิบัติท่ารำ และการเรียนรู้ที่เน้นการเลียนแบบครูมากกว่าการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เรียนบางส่วนจึงไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางนาฏศิลป์กับประสบการณ์ของตนเองได้อย่างมีความหมาย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการเล่น การปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วม การตั้งคำถาม การรับข้อเสนอแนะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวคิด PLEARN เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ผสาน “Play” กับ “Learn” โดยมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างสนุกสนาน มีส่วนร่วม และได้รับประสบการณ์ตรงผ่านกิจกรรมที่ออกแบบอย่างมีเป้าหมาย งานวิจัยของ

พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ (2561) ได้พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ PLEARN ที่ประกอบด้วยขั้น Prompt, Learn, Enjoy, Ask, Response และ Notice และพบว่าสามารถส่งเสริมแรงจูงใจและความสามารถทางภาษาอังกฤษของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิผล ขณะที่งานของพรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ และคณะ (2563) พบว่า PLEARN สามารถส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนและผู้ฝึกสอนได้ นอกจากนี้ งานของพันทิพา อมรฤทธิ์ และพัทธนันท์ บุตรฉุย (2567) ได้พัฒนารูปแบบ PLEARN ผ่านพอดคาสต์ และพบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจสูงขึ้น

ในระดับนานาชาติ แนวคิดที่สอดคล้องกับ PLEARN ได้แก่ Play-based Learning และ Playful Learning ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุก มีความหมาย และเชื่อมโยงกับพัฒนาการของผู้เรียน โดย Taylor and Boyer (2020) ชี้ว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นช่วยพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก และ Li and Kangas (2024) พบว่าการเรียนรู้อย่างเพลิดเพลินในระดับประถมศึกษาต้องอาศัยบทบาทครูในการออกแบบกิจกรรม นำเข้าสู่การเรียนรู้ อำนวยความสะดวก และขยายผลการเรียนรู้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรับให้สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งต้องอาศัยการเคลื่อนไหว การฝึกปฏิบัติ ความกล้าแสดงออก การรับข้อเสนอแนะ และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคหลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มทดลอง และเปรียบเทียบผลกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนปกติ

2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดเทศบาลนครระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 ห้องเรียน รวม 222 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 90 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองใช้เครื่องมือ จำนวน 30 คน กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN
2. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง
3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบประเมินทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค
5. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน
6. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ
2. ทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มทดลองใช้เครื่องมือเพื่อหาประสิทธิภาพ E1/E2
3. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มทดลองโดยใช้รูปแบบ PLEARN และจัดการเรียนรู้แบบปกติกับกลุ่มควบคุม
5. ทดสอบหลังเรียน ประเมินทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค และประเมินความพึงพอใจของนักเรียน
6. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่เหมาะสม

5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่า E1/E2 และการทดสอบค่าที ได้แก่ dependent samples t-test และ independent samples t-test

4. ผลการวิจัย

1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ Prompt, Learn, Enjoy, Ask, Response, Notice และ Knowledge Sharing โดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน

คุณภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้พัฒนาทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2 ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.50/90.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 แสดงว่ารูปแบบสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างเรียนและผลลัพธ์หลังเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.83 และหลังเรียนเท่ากับ 25.47 นอกจากนี้ กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4 ผลการเปรียบเทียบทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค

นักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.74 และหลังเรียนเท่ากับ 17.40 นอกจากนี้ กลุ่มทดลองมีทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5 ผลการศึกษาความพึงพอใจ

นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้สึกเชิงบวกต่อกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนชัดเจนและสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่ต้องอาศัยการเตรียมความพร้อม การสังเกต การฝึกซ้ำ การรับข้อเสนอแนะ และการแสดงออกอย่างมั่นใจ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของพรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ (2561) ที่พบว่ารูปแบบ PLEARN มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และช่วยส่งเสริมแรงจูงใจและความสามารถด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียน ผลการวิจัยยังพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบ PLEARN ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่เน้นการบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สังเกต ตอบคำถาม ฝึกปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของสุทิวัส ธรรมศิริ (2566) ที่พบว่าการเรียนปนเล่นร่วมกับเกมมิฟิเคชันช่วยให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้สูงขึ้น และมีความสุขในการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ในด้านทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะหลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียน และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบ PLEARN เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในขั้น Response และได้รับข้อเสนอแนะในขั้น Notice ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงท่ารำ จังหวะ ลีลา และการแสดงออกของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Niyibizi et al. (2024) ที่พบว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่น เช่น บทบาทสมมติ เกม การเล่าเรื่อง และกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจของผู้เรียน

นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากกิจกรรมมีความสนุกสนาน หลากหลาย และช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับพันทิพา อมรฤทธิ์ และพัทธนันท์ บุตรฉุย (2567) ที่พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ PLEARN ผ่านพอดคาสต์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ Li and Kangas (2024) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้อย่างเพลิดเพลินในระดับประถมศึกษาต้องอาศัยกิจกรรมที่ครูออกแบบอย่างมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสานการเรียนรู้อย่างสนุกสนานกับการฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ โดยสามารถนำเสนอเป็นโมเดลได้ดังนี้

PLEARN–Folk Dance Learning Model

ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, เนื้อหานาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค, สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้, เพลงและจังหวะพื้นบ้าน, ครูผู้สอน, แผนการจัดการเรียนรู้

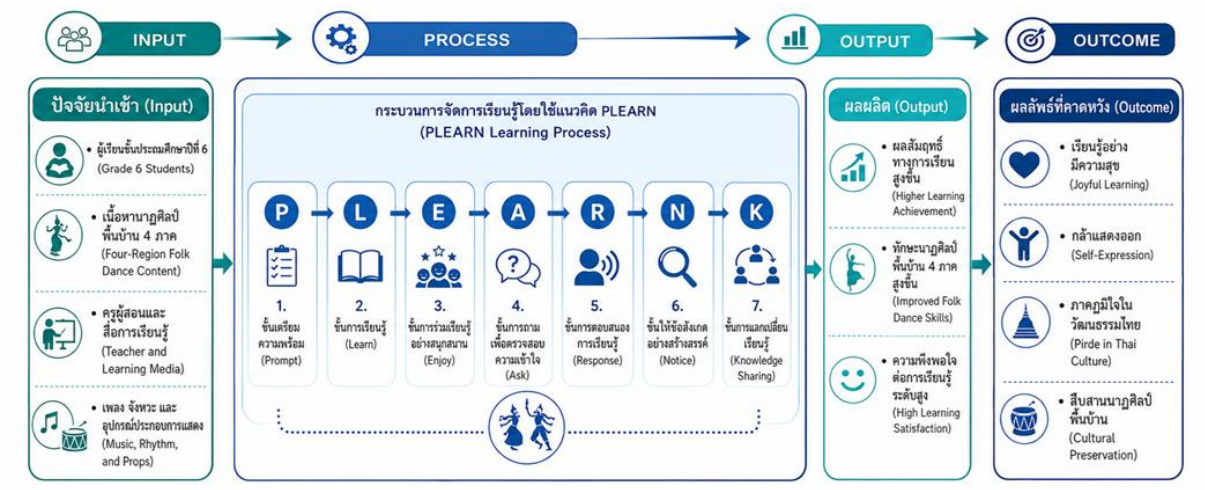
รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. P: Prompt — ขั้นเตรียมความพร้อมกระตุ้นความสนใจ เตรียมร่างกาย อารมณ์ และสมาธิของผู้เรียนก่อนเข้าสู่กิจกรรมนาฏศิลป์
2. L: Learn — ขั้นการเรียนรู้เรียนรู้ความหมาย ประวัติ ลักษณะเฉพาะ ท่ารำ จังหวะ ดนตรี เครื่องแต่งกาย และคุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค
3. E: Enjoy — ขั้นการร่วมเรียนรู้อย่างสนุกสนานเรียนรู้ผ่านเกม เพลง จังหวะ การเคลื่อนไหว กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมสร้างสรรค์
4. A: Ask — ขั้นการถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติ
5. R: Response — ขั้นการตอบสนองการเรียนรู้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติท่ารำ จังหวะ ลีลา การเคลื่อนไหว และการแสดงออกทางนาฏศิลป์

6. N: Notice — ขั้นให้ข้อสังเกตอย่างสร้างสรรค์ครูและเพื่อนให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงทักษะปฏิบัติอย่างเหมาะสม

7. Knowledge Sharing — ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้เรียนสะท้อนผล สรุปประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนคุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมกัน ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนสูงขึ้น, ทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาคสูงขึ้น, ความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนเกิดความกล้าแสดงออก ความสุขในการเรียนรู้ ความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และเจตคติที่ดีต่อการสืบสานนาฏศิลป์พื้นบ้าน

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN เพื่อส่งเสริมทักษะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค

ความกล้าแสดงออก + ความสุขในการเรียนรู้ + ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย + การสืบสานนาฏศิลป์พื้นบ้าน องค์ความรู้สำคัญของงานวิจัยนี้สะท้อนว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านในระดับประถมศึกษาไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการสาธิตและการฝึกตามแบบครูเท่านั้น แต่ควรออกแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม สนุกกับการเรียน กล้าปฏิบัติ ได้รับข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น รูปแบบ PLEARN จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติอย่างมีความหมาย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

6.1.1ครูผู้สอนนาฏศิลป์ควรศึกษาขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN ให้เข้าใจชัดเจนก่อนนำไปใช้ โดยเฉพาะขั้นการเตรียมความพร้อม การร่วมเรียนรู้อย่างสนุกสนาน การตอบสนองการเรียนรู้ และการให้ข้อสังเกตอย่างสร้างสรรค์

6.1.2 การนำรูปแบบไปใช้ควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย พื้นฐานทักษะ และบริบทของผู้เรียน โดยเลือกใช้เพลง จังหวะ เกม สื่อภาพ เครื่องแต่งกาย หรืออุปกรณ์ประกอบการแสดงให้สอดคล้องกับ

นาฏศิลป์พื้นบ้านแต่ละภาค

6.1.3 ครูควรจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการกล้าแสดงออก โดยใช้การให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังการฝึกปฏิบัติ

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นหรือบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน

6.2.2 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด PLEARN ไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหานาฏศิลป์ประเภทอื่น เช่น รำวงมาตรฐาน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ หรือการแสดงพื้นบ้านท้องถิ่น ข

6.2.3 ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น เจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ ความกล้าแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์ ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย หรือความสามารถในการทำงานร่วมกันของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์. (2561). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบเพลิน (PLEARN) ที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในประชาคมอาเซียนของเยาวชน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 13*(2), 82–94.

พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์, กัลยารัตน์ เศวตนันท์, สุภรพรรณ คนเฉียบ, และปณิสา กุระคาน. (2563). การส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์การสอนโดยใช้กลวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเพลิน (PLEARN). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22*(1), 134–146.

พันทิพา อมรฤทธิ์, และพัทธนันท์ บุตรฉุย. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ “PLEARN” ผ่านพอดคาสต์ในระบบการศึกษาทางไกล. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 19*(26), 105–120.

สุทิวัส ธรรมศิริ. (2566). *ผลการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนปนเล่นร่วมกับเกมมิฟิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำและความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* [ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

Li, X., & Kangas, M. (2024). A systematic literature review of playful learning in primary education: Teachers’ pedagogical activities. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 1–16. https://doi.org/10.1080/03004279.2024.2416954

Niyibizi, O., Kazinyirako, J. P., Gasigwa, J. B., Mukeshimana, A. M., Singirankabo, J. N., Bintunimana, C., & Mutarutinya, V. (2024). Teachers' understanding of play-based learning implementation on students' achievement. *Universal Journal of Educational Research, 3*(4), 374–385.

Taylor, M. E., & Boyer, W. (2020). Play-based learning: Evidence-based research to improve children's learning experiences in the kindergarten classroom. *Early Childhood Education Journal, 48*(2), 127–133. https://doi.org/10.1007/s10643-019-00989-7

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์ของเมืองอัจฉริยะเพื่อความเป็นเมืองที่ยั่งยืนของเทศบาลนครขอนแก่น

Development of Smart City Relationship Structure for Sustainable City of Khon Kaen Municipality

พระมหาวสันต์ วสนฺตเวที[1*]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Phramaha Wasan Wasanthaweathi[1]
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
✉:* Day.wasan@gmail.@gmail.com

Received: 25 June 2026; Revised: 24 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์ของเมืองอัจฉริยะเพื่อความเป็นเมืองที่ยั่งยืนของเทศบาลนครขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ การศึกษาศักยภาพพื้นฐานในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น ศึกษากลไก นโยบายการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น ระเบียบวิธีวิจัย ได้แก่ การวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและเกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาขอนแก่น Smart City ทั้งในเชิงของนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ๑) เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน ๒) มีการจัดงานกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงติด ๑ ใน ๓ ของประเทศไทยที่เป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง ๓) มีสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนระดับแนวหน้า ๔) เป็นศูนย์รวมบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ๕) มีสถานกงสุลที่เป็นเมืองแห่งมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ๔ แห่ง ๖) เป็นศูนย์กลางการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม มีความพร้อมในการรองรับการจัดประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ กลไกนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า กลไกนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ผ่านกลไกการขับเคลื่อน ๒ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การสร้างกลไกการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ๒) กลไกการขับเคลื่อนเชิงกระบวนการมีการสร้างแนวร่วมการดำเนินการวิจัย แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า แบ่งออกเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้าน Smart People ๒) Smart Living ๓) ด้าน Smart Education ๔) Smart Economy ๕) Smart Environment ๖) Smart Mobility และ ๗)

Smart Governance

คำสำคัญ : การพัฒนาโครงสร้าง; เมืองอัจฉริยะ

Abstract

The research article on “Development of Smart City Relationship Structure for Sustainable City of Khon Kaen Municipality” aims to study the basic potential of Khon Kaen Municipality to be a smart city, study the mechanisms and policies of participation in becoming a smart city of Khon Kaen Municipality, and study the guidelines for developing smart cities in each dimension of Khon Kaen Municipality. The research methodology is mixed research, namely documentary research and qualitative research. The main informants are groups of people who play important roles and are involved in the Khon Kaen Smart City development plan, both in terms of policy and policy implementation. Analysis of the basic potential of Khon Kaen Municipality to be a smart city found that 1) it is a center of trade and investment, 2) it organizes activities that are recognized and are ranked in the top 3 in Thailand as stimulants of the city's economy, 3) it has leading public and private educational institutions, 4) it is a center for medical and public health services, 5) it has 4 consulates that are friendly cities, 6) it is a center for meetings/conferences/training, and is ready to support international meetings and seminars. Policy mechanisms, participation mechanisms for Khon Kaen Municipality to be a smart city It was found that the policy mechanisms, participation mechanisms for Khon Kaen Municipality to be a smart city led to the development of space and activity usage patterns with participation from various groups of people in the area through 2 driving mechanisms: 1) creating a mechanism for cooperation with network partners, 2) a process driving mechanism that creates a collaborative approach for research. The development guidelines for smart cities in each dimension of Khon Kaen Municipality are divided into 7 areas: 1) Smart People, 2) Smart Living, 3) Smart Education, 4) Smart Economy, 5) Smart Environment, 6) Smart Mobility, and 7) Smart Governance.

Keyword: Infrastructure development; smart city

1. บทนำ

ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนความคล่องตัวของการเชื่อมต่อและศักยภาพในการเคลื่อนย้ายทุนหรือโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคเอกชน ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกเกิดการขยายตัวของความเป็นเมือง (urbanization) ขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เอง หน่วยงานภาครัฐทั้งหน่วยงานส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายประเทศจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและออกแบบเมือง ให้สอดรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระทั่งนำมาสู่การเกิดขึ้นของแนวคิด “เมืองอัจฉริยะ (smart city)” อันเป็นแนวคิดในการจัดการเมืองที่ได้รับผลกระทบมาจากการขยายตัวของความเป็นเมือง (urbanization) และกำลังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในหลายประเทศในช่วงศตวรรษที่ 21

นโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ถือเป็นวาระแห่งชาติ ที่รัฐบาลวาดหวังให้เป็นกลไกที่จะ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายความเจริญอย่างเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาคของประเทศ สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจ Thailand

4.0 และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่ผ่านมาประเทศไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเมืองให้เติบได้ มิติของการที่จะ เริ่มต้นพัฒนาเมืองให้เป็น Smart City ได้ควรต้องมีนโยบายกระตุ้นให้เมืองต่าง ๆ ตื่นตัวลุกขึ้นมา พัฒนาเมืองของตนให้กลายเป็น Smart City ซึ่งจะตอบโจทย์และเข้าถึงความต้องการของประชาชน เมืองต่าง ๆ ได้ดีกว่า โดยรัฐบาลจะมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการเป็นเมืองอัจฉริยะ ผ่านกลไกด้านการจัดทำแผนนโยบายและแผนการขับเคลื่อนนำร่อง รวมไปถึงการสร้างระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและประยุกต์ใช้งานเมืองอัจฉริยะทั้งในพื้นที่เมืองเดิม และเมืองใหม่ เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีจาก BOI, Sandbox, งบประมาณ หรือทุน เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่สามารถค้นพบในเมือง คือ โครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตความ เป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น Smart City จึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานชุดหนึ่งที่ต้องถูกออกแบบให้มีความ Smart โดยภาพใหญ่ของ Smart City องคาพยพของเมืองทั้งหมดประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐาน และผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้น รวมถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ต้นทุนของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ลดลง แต่ประสิทธิภาพและความสามารถเพิ่มมากขึ้น (พรรณี สวนเพลง, 2552; นรินทร์ พันธ์เขียว, 2552) ในยุคปัจจุบันที่ได้ Data เข้ามาช่วยให้การติดต่อสื่อและการเชื่อมต่อเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำขึ้น ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อม โอกาสทางธุรกิจ และสินค้าพื้นฐานใหม่ ๆ ที่จะยกระดับเมืองให้เป็น Smart City เมืองอัจฉริยะและเป็นเมืองน่าอยู่

เมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City เป็นรูปแบบการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัล หรือข้อมูล สารสนเทศและการสื่อสารในการเพิ่มประสิทธิและคุณภาพของบริการชุมชน เพื่อช่วยในการลดต้นทุน และลดการบริโภคของประชากร โดยยังคงเพิ่มประสิทธิภาพให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัยได้ ในคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น Smart City เป็นโครงการที่หลาย ๆ เมืองทั่วโลก พยายามพัฒนาให้เข้ากับยุค 4.0 โดยการเอาเทคโนโลยีมาผสานกับการใช้ชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะทั้งด้านการขนส่ง การใช้ พลังงาน หรือโครงสร้างพื้นฐาน ที่จะทำให้เมืองที่สะดวกสบายเหมือนในฝัน เกิดขึ้นได้จริง ทั้งยังทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขกันด้วย แนวคิด Smart City เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี Internet of Things ซึ่งเป็นรากฐานในการเชื่อมโยงอุปกรณ์หรือสิ่งของรอบ ๆ ตัวเข้ากับโครงข่ายการสื่อสารแบบอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงการวางผังเมืองที่ชาญฉลาด รองรับการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายรูปแบบการบริหารจัดการเมืองแบบ Smart City เป็นการสร้างเมืองที่จะมีการเติบโตอย่างยั่งยืน เน้นการจัดสมดุลของสิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และเลือกใช้พลังงานสะอาด จึงช่วยลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหามลภาวะทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ การระบายน้ำ ช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี คุณภาพอากาศที่ดี เพิ่มพื้นที่สีเขียว และลดปรากฏการณ์เกาะความร้อน (Heat Island Effect) รวมทั้งสนับสนุนการประยุกต์ระบบสารสนเทศด้านสุขภาพเพื่อยกระดับบริการเมือง (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2554) แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มี Smart City ที่สมบูรณ์เป็นรูปเป็นร่าง แต่ก็กำลังขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายที่คัดเลือกเป็นเมืองอัจฉริยะต้นแบบด้วยกัน 7 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต ขอนแก่น ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา โดยความร่วมมือของ 3 กระทรวง คือ กระทรวงพลังงาน กระทรวงคมนาคม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะซึ่งมีแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา “การพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์ของเมืองอัจฉริยะ เพื่อความเป็นเมืองที่ยั่งยืนของเทศบาลนครขอนแก่น” เพื่อรองรับยุทธศาสตร์เมืองอัจฉริยะโดยให้ความสำคัญกับประเด็นโครงสร้างพื้นฐานเป็นลำดับแรก โดยการพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของเทศบาลนครขอนแก่น โดยมองในเชิงระบบโครงสร้างพื้นฐาน คือ การจัดการการจราจรและขนส่งด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อลดการปล่อยมลพิษ การพัฒนาระบบตรวจจับมลภาวะทางอากาศพร้อมรายงานข้อมูลเพื่อให้ชุมชนและภาครัฐได้เข้าถึงชุดข้อมูลแบบ Realtime การสร้างมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลที่ตามมาจากปัจจัยลบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการสร้างพื้นที่กิจกรรมเมืองสำหรับคนทุกเพศวัย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองขอนแก่นเป็นเมืองอัจฉริยะ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 การศึกษาศักยภาพพื้นฐานในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น

2.2 กลไกนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น

2.3 แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ขอบเขตของการวิจัยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ โดยกำหนดแนวทางการวิจัยและการเก็บข้อมูลตามหลักระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, 2550; บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และให้ความสำคัญกับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย (ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ, 2549; ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2560)

1) ด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น รวมไปถึงปัญหาและความท้าทายอย่างไรบ้าง

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและเกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาขอนแก่น Smart City ทั้งในเชิงของนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารและข้าราชการในส่วนราชการระดับท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน 2) กลุ่มชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 4 คน 3) กลุ่มหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

3) ด้านพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดขอนแก่น

4) ด้านระยะเวลาการวิจัย ผู้วิจัยจะใช้เวลาในการศึกษาวิจัยในช่วงเวลาตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2567

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1) การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น ที่ปัจจัยเกื้อหนุนให้เป็นเมืองทันสมัย สรุปได้ดังนี้ 1) เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน 2) มีการจัดงานกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงติด 1 ใน 3 ของประเทศไทยที่เป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง 3) มีสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนระดับแนวหน้า 4) เป็นศูนย์รวมบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 5) มีสถานกงสุลที่เป็นเมืองแห่งมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน 4 แห่ง 6) เป็นศูนย์กลางการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม มีความพร้อมในการรองรับการจัดประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ

2) กลไกนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่านำไปสู่การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ผ่านกลไกการขับเคลื่อน 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) การสร้างกลไกการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายด้วยการจัดกิจกรรมเวทีประชุม ชี้แจงการดำเนินงานวิจัย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มย่อย เพื่อระดมสมองเลือกพื้นที่ สาธารณะที่มีศักยภาพมาพัฒนาพื้นที่กิจกรรมสาธารณะต้นแบบ และระบุรูปแบบการวางผังและรูปแบบกิจกรรม 2) กลไกการขับเคลื่อนเชิงกระบวนการมีการสร้างแนวร่วมการดำเนินการวิจัย โดยการใช้เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มย่อยระดมสมอง ระหว่างคณะนักวิจัย ภาคีเครือข่ายภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในทุกขั้นตอน เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่

3) **แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น**

แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) ด้าน Smart People (2) Smart Living (3) ด้าน Smart Education (4) Smart Economy (5) Smart Environment (6) Smart Mobility และ (7) Smart Governance ประเด็นการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการนำร่อง และเห็นเป็นรูปธรรมในระดับหนึ่งมาแล้ว เช่น Smart Mobility ที่มีการพัฒนา Smart Bus เข้ามาใช้ในระบบขนส่งสาธารณะ และ Smart Living ที่เน้นไปที่การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการดูแลสุขภาพ และการแพทย์ให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

5. อภิปรายผล

การวิเคราะห์ศักยภาพจังหวัดขอนแก่น ที่ปัจจัยเกื้อหนุนให้เป็นเมืองทันสมัย สรุปได้ดังนี้ 1) เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน 2) มีการจัดงานกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงติด 1 ใน 3 ของ ประเทศไทยที่เป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง 3) มีสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนระดับแนวหน้า 4) เป็นศูนย์รวมบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 5) มีสถานกงสุลที่เป็นเมืองแห่งมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน 4 แห่ง 6) เป็นศูนย์กลางการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม มีความพร้อมในการ รองรับการจัดประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ

ทั้งนี้ การพิจารณาศักยภาพด้านเศรษฐกิจควรอาศัยข้อมูลและกรอบการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (มิยากาวะ ทาดาโอะ, 2550)

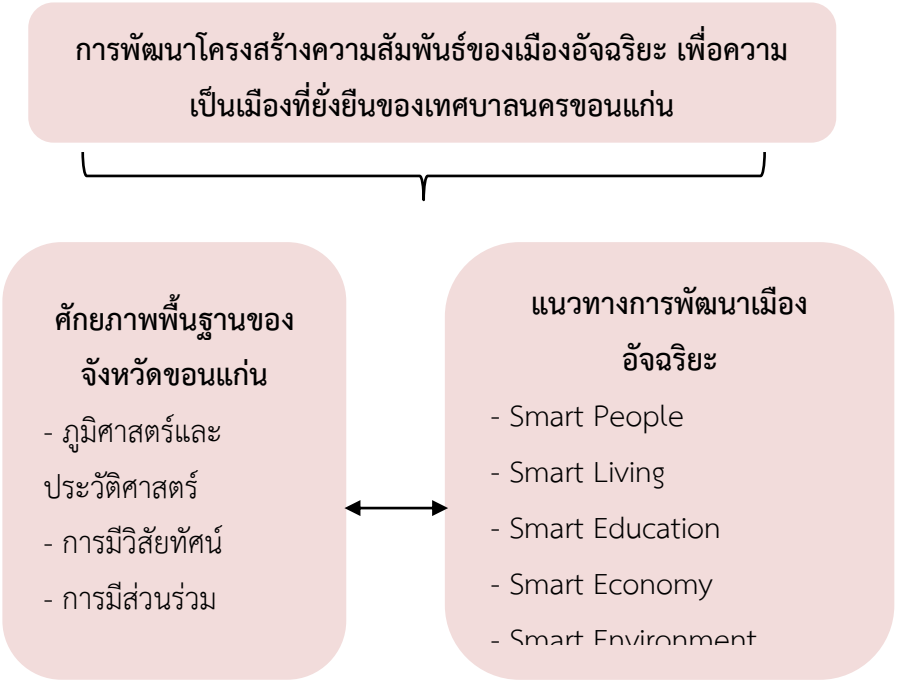
กลไกนโยบาย กลไกการมีส่วนร่วมในการเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ผ่านกลไกการขับเคลื่อน 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) การสร้างกลไกการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ด้วยการจัดกิจกรรมเวทีประชุม ชี้แจงการดำเนินงานวิจัย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มย่อย เพื่อระดมสมองเลือกพื้นที่ สาธารณะที่มีศักยภาพมาพัฒนาพื้นที่กิจกรรมสาธารณะต้นแบบ และระบุรูปแบบการวางผังและรูปแบบกิจกรรม 2) กลไกการขับเคลื่อนเชิงกระบวนการมีการสร้างแนวร่วมการดำเนินการวิจัย โดยการใช้เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มย่อยระดมสมอง ระหว่างคณะนักวิจัย ภาคีเครือข่ายภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในทุกขั้นตอน เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบของพนิต ภู่จินดา และยศพล บุญสม (2559)เป็นกระบวนการศึกษาและคัดเลือกหลักทฤษฎีการพัฒนาเมืองที่เหมาะสมและประสบความสำเร็จของต่างประเทศ อันประกอบด้วยการศึกษาข้อมูล เกณฑ์องค์ประกอบตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ปัจจัยหลักและปัจจัยเสริมที่สามารถประยุกต์ใช้กับการวางผังเมืองในพื้นที่ที่เหมาะสมตามลักษณะของเมืองประเภทนั้น ๆ และยังคงสอดคล้องกับองค์ประกอบและบริบทของสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงในอนาคต สามารถนำมาสู่การนำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองที่มีลักษณะแตกต่างกันตามศักยภาพ และบทบาทของเมือง 5 ประเภท ได้แก่ เมืองท่องเที่ยวด้านนันทนาการและบันเทิง เมืองอุตสาหกรรม เมืองศูนย์ราชการเมืองการศึกษา และเมืองศูนย์กลางคมนาคมชนส่งทางน้ำและโลจิสติกส์ โดยการพัฒนาเมืองทั้ง 5 ประเภทนี้จะเป็นกลไกที่จะขับเคลื่อนและรองรับการพัฒนาของประเทศในอนาคต อย่างเหมาะสมและยั่งยืน เนื่องจากการวางและการออกแบบทางผังเมืองต้องมีหลักเกณฑ์แนวคิดที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพและบทบาทของเมืองหรือพื้นที่นั้น ๆ และช่วยแก้ไขปัญหาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การขับเคลื่อนผ่านเครือข่ายและเวทีเรียนรู้ยังควรเชื่อมโยงการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของบุคลากร (สุมน อมรวิวัฒน์ , 2533; วีรพจน์ ลือประสิทธิ์ธิกุล, 2540; เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์, 2550)

แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) ด้าน Smart People (2) Smart Living (3) ด้าน Smart Education (4) Smart Economy (5) Smart Environment (6) Smart Mobility และ (7) Smart Governance ประเด็นการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการนำร่อง และเห็นเป็นรูปธรรมในระดับหนึ่งมาแล้ว เช่น Smart Mobility ที่มีการพัฒนา Smart Bus เข้ามาใช้ในระบบขนส่งสาธารณะ และ Smart Living ที่เน้นไปที่การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการดูแลสุขภาพ และการแพทย์ให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจารุวรรณ ประวันเน (2563) เรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น โดยการวิจัยนี่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ และ

ศึกษาการปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการเป็นพลเมืองอัจฉริยะผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2556 โดยการพัฒนาเน้น 7 ด้าน ได้แก่ 1) พลเมือง อัจฉริยะ 2) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ 3) การศึกษาอัจฉริยะ 4) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ 5) เศรษฐกิจอัจฉริยะ 6) การคมนาคมขนส่งอัจฉริยะ และ 7) การบริหารจัดการอัจฉริยะสำหรับผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยพบว่าหากโครงการดำเนินการได้สำเร็จจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ประชาชนมีโอกาสในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นประหยัดพลังงานทาให้ได้พลังงาน ที่สะอาดลดค่าใช้จ่าย และภูมิทัศน์เมืองที่สวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สาาหรับการปรับตัวของประชาชน ขณะนี้ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยกลางคน ได้มีการปรับตัวในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ให้เข้ากับยุคสมัยและเทคโนโลยีที่กำลังจะพัฒนาในด้านต่าง ๆ เตรียมความพร้อมที่จะเป็นพลเมืองอัจฉริยะในอนาคต

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละมิติของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) ด้าน Smart People (2) Smart Living (3) ด้าน Smart Education (4) Smart Economy (5) Smart Environment (6) Smart Mobility และ (7) Smart Governance ประเด็นการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการนำร่อง และเห็นเป็นรูปธรรมในระดับหนึ่งมาแล้ว เช่น Smart Mobility ที่มีการพัฒนา Smart Bus เข้ามาใช้ในระบบขนส่งสาธารณะ และ Smart Living ที่เน้นไปที่การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการดูแลสุขภาพ และการแพทย์ให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ข้อเสนอด้านนโยบายเทศบาลนครขอนแก่น ในฐานะหน่วยงานหลักที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ควรจะทบทวนภารกิจ ๗ ด้าน และนำมากำหนดเป็นจุดเน้นของนโยบายเพื่อแสดงให้ประชาชนได้เห็นว่า เทศบาลนครขอนแก่น จะมุ่งเน้นภารกิจด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันดับแรก และมีพื้นฐานจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่เสนอเข้ามาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

2) ข้อเสนอแนะด้านการนำไปสู่การปฏิบัติในขั้นตอนการแปลงนโยบายหรือแผนงานที่เกี่ยวข้อง กับ Smart City ทั้ง 7 ด้าน เห็นควรให้คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในฝ่ายปฏิบัติได้พบปะหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และเป็นการแก้ไขปัญหาในด้านการสื่อสารที่ไม่เข้าใจตรงกันในระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและสำรวจสภาพปัญหาในเชิงพื้นที่และประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลจากการดำเนินการ รวมถึงการทำวิจัยที่สะท้อนจากหลายสาขา เช่น สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการ สาขาทรัพยากรมนุษย์ และสาขาเศรษฐศาสตร์ฯลฯ เพื่อนำเอาผลการวิจัยเข้ามากำหนดเป็นนโยบายและแผนงานที่สอดคล้องกับหลักวิชาการและให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ประวันเน. (2563). กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 13*(3), 267–284.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 13). เทพเนรมิตการพิมพ์.

ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม.* โอเดียนสโตร์.

ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (2549). *เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา: การสร้างและพัฒนา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นรินทร์ พันธ์เขียว. (2552). *เกณฑ์การคัดเลือกเครื่องมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับการจัดการความรู้.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สุวีริยาสาส์น.

พนิต ภู่จินดา, & ยศพล บุญสม. (2559). แนวคิดการพัฒนาเมืองต้นแบบ. *เจ-ดี: วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม, 3*(1), 21–43.

พรรณี สวนเพลง. (2552). *เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้.* ซีเอ็ดยูเคชั่น.

มิยากาวะ ทาดาโอะ. (2550). *เศรษฐมิติเบื้องต้น.* รู้แจ้ง.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์. (2550). *ทฤษฎีกิจกรรม 5ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน.* สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วีรพจน์ ลือประสิทธิ์ธิกุล. (2540). *TQM living handbook: An executive summary* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บีพีอาร์แอนด์ทีคิวเอ็ม คอนซัลแทนท์.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2533). *การจัดการเรียนรู้แบบเผชิญสถานการณ์.* ห้างหุ้นส่วนจำกัด.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2554). *การสำรวจระบบสารสนเทศด้านสุขภาพของโลกสู่การพัฒนาระบบอัจฉริยะประเทศไทย พ.ศ. 2553.* โปรแกรมการวิจัยและพัฒนาระบบแพทย์อัจฉริยะ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Social Sciences

ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

An Analytical Study of the Cultural Values of the Bun Bang Fai Festival in Ban Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin

คชายุทธ พรรธนประเทศ[1*], พระครูวุฒิธรรมสาร[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Kachayut Phanthatanaprathet[1], PhrakhruWuddhidhammasara[2]
[1,2]Mahamakut Buddhist University Isan Campus
✉:* Day.san@gmail.@gmail.com

Received: 20 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์" มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี 2) เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสม ระหว่างการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 รูป/คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุผู้นำจิตวิญญาณ 5 รูป ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ 5 คน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในประเพณี 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย คือ คุณค่าของประเพณี 5 ด้าน (ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม) ในแต่ละด้านพิจารณาผ่านคุณค่า 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี ประเพณีเป็นแบบแผนความประพฤติที่กลุ่มชนในสังคมยึดถือและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนคุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์และสังคมเห็นว่าพึงปรารถนาและใช้เป็นเกณฑ์กำหนดพฤติกรรมและการดำเนินชีวิต ซึ่งจำแนกได้ 3 ระดับ ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล 2) ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน หรือที่รู้จักในนาม บุญบั้งไฟแพรวา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ซึ่งบูรณาการความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาอันเป็นหัวใจทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ประเพณีนี้มีพัฒนาการจากพิธีกรรมขอฝนตามความเชื่อเรื่องพญาแถน สู่การเป็นส่วนหนึ่งของบุญประเพณีทางพระพุทธศาสนา และยกระดับสู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ผ้าไหมแพรวาเป็นสื่อแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนในปัจจุบัน 3) คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ครอบคลุมคุณค่าทางประเพณีทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสร้างศรัทธาและขวัญกำลังใจและเสริม

ความรู้สึกผูกพันกับบรรพบุรุษและอัตลักษณ์ของชุมชน (2) ด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ภายในชุมชนและกระจายสู่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ บนฐานของความสัมพันธ์และน้ำใจ (3) ด้านสังคม เป็นกลไกสร้างความสามัคคี เชื่อมความสัมพันธ์ข้ามรุ่น และรักษาบรรทัดฐานของชุมชนโดยไม่ต้องอาศัยการบังคับ (4) ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น เป็นเวทีบ่มเพาะผู้นำและฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน และ(5) ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม เป็นแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญา ภาษา และลำผญาของชาวผู้ไทยจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันต่อคุณค่าของประเพณี อันสะท้อนว่าคุณค่าเหล่านี้ดำรงอยู่จริงและมีรากฐานมั่นคงในวิถีชีวิตของชุมชน

คำสำคัญ: คุณค่า, ประเพณีบุญบั้งไฟ, ชาวผู้ไทย, ตำบลบ้านโพน

Abstract

The objectives of this thesis were (1) to study the concepts and theories concerning values and traditions; (2) to investigate the Bun Bang Fai Festival in Ban Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin Province; and (3) to analyze the cultural values embedded in the Bun Bang Fai Festival of Ban Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin Province. This study employed a qualitative research approach integrating documentary research and field research. Field data were collected through in-depth interviews with fifteen key informants selected by purposive sampling. The informants were divided into three groups: five Buddhist monks serving as spiritual leaders, five community leaders and local entrepreneurs, and five local residents actively involved in the festival. Data were analyzed using descriptive and analytical methods based on a conceptual framework consisting of five dimensions of cultural values: psychological value, economic value, social value, local political and administrative value, and cultural transmission and preservation value. Each dimension was further interpreted through three levels of value: intrinsic value, social value, and universal value. The findings revealed the following 1) Concepts and Theories of Traditional Values: Tradition refers to a pattern of behavior, practices, and customs that are collectively accepted and transmitted from one generation to another, thereby becoming part of a society's cultural heritage. Value, on the other hand, refers to desirable qualities, principles, or standards that individuals and societies regard as meaningful and worthy, serving as guidelines for behavior and ways of life. Values can be categorized into three levels: intrinsic value, social value, and universal value. 2) The Bun Bang Fai Festival of Ban Phon Subdistrict: The Bun Bang Fai Festival, locally known as the Phraewa Rocket Festival, represents a distinctive cultural heritage of the Phu Thai ethnic community. The festival integrates indigenous beliefs with the traditional wisdom of Phraewa silk weaving, which constitutes a significant economic and social foundation of the community. Historically, the festival evolved from a rainmaking ritual associated with the belief in Phaya Thaen, the deity of rain and fertility, into a Buddhist merit-making tradition. In contemporary society, it has further developed into a form of creative cultural capital that utilizes Phraewa silk as a symbolic medium for expressing and promoting the cultural identity of the community. 3) The Cultural Values of the Bun Bang Fai Festival in Ban Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin Province: The festival embodies cultural values across five dimensions. (1) Psychological Value: It serves as a source of spiritual support, fostering faith, morale, and a sense of attachment to ancestors and community identity. (2) Economic Value: It stimulates local economic circulation and distributes income among various occupational groups through networks of social relationships, reciprocity, and community generosity. (3) Social Value: It functions as a mechanism for strengthening social cohesion, fostering intergenerational relationships, and maintaining communal norms without

reliance on formal coercion. (4) Local Political and Administrative Value: It provides a participatory arena for leadership development and community involvement in local decision-making processes. (5) Cultural Transmission and Preservation Value: It serves as a medium for transmitting indigenous knowledge, language, oral traditions, and the poetic expressions of the Phu Thai people from one generation to the next. The perspectives expressed by all three groups of key informants were highly consistent, indicating that these values genuinely exist and remain deeply rooted in the everyday life and cultural practices of the community.

Keyword: Value, Bun Bang Fai Festival, Phu Thai Ethnic Group, Ban Phon Subdistrict

1. บทนำ

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นหนึ่งในประเพณีที่สำคัญของชาวไทยอีสานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีที่มาจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเรื่องพญาคันคาก และ ผาแดงนางไอ่ ที่ได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่อพญาแถนว่าเป็นเทพเจ้าแห่งฝน มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล การจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้าเป็นวิธีการที่ชาวบ้านใช้แสดงความเคารพนับถือพญาแถนเพื่อขอบันดาลให้ฝนตกต้องลงมาตามฤดูกาล พญาแถน หรือ แถน คือ เทวดา เมื่อมีแถนก็จะถือว่า ฟ้า ฝน และลมเกิดขึ้นได้ด้วยอิทธิพลของแถน เชื่อกันว่าหากปีใดที่ชาวบ้านมิได้ร่วมกันจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น จะส่งผลให้ไม่มีฝนตกลงมายังโลกมนุษย์ เกิดภัยพิบัติและความแห้งแล้ง ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรได้ แต่ถ้าหากปีใดที่มีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ จะส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีน้ำเพียงพอสำหรับใช้ทำการเกษตร ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าหากสามารถทำให้แถนโปรดปรานได้ ก็จะทำให้ชาวบ้านประสบพบเจอกับความสงบสุขด้วยเช่นกัน ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านนิยมจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อแสดงความเคารพนับถือต่อพญาแถน (พิกุล มีมานะ, สัญญา เคณาภูมิ, และสนุก สิงห์มาตร, 2566) อีกทั้งสังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม น้ำ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก การจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นมานั้นนอกจากจะทำเพื่อบูชาพญาแถนแล้ว ในอีกแง่หนึ่งก็จัดขึ้นมาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านก่อนที่จะเริ่มต้นฤดูกาลทำนาตามความเชื่อที่ว่า หากปีใดที่มีการบูชาพญาแถนจะทำให้การทำนาในปีนั้น ๆ ได้รับผลตอบแทนที่ดีตามไปด้วย

ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากประเพณีบุญบั้งไฟในพื้นที่อื่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย (ภูไท) ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนผู้ไทยบ้านโพน (Museum Thailand, 2567) ผ้าไหมแพรวาของบ้านโพนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความประณีต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย อีกทั้งยังได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ของจังหวัดกาฬสินธุ์ อันเป็นการรับรองถึงคุณภาพและแหล่งกำเนิดที่มีลักษณะเฉพาะ ส่งผลให้ผ้าไหมแพรวากลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยบริบททางวัฒนธรรมดังกล่าว ประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านโพนจึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องพญาแถนและการขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรเท่านั้น หากแต่ยังเป็นพื้นที่แห่ง

การแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยผ่านการแต่งกาย การฟ้อนรำ การประดับตกแต่งขบวนแห่ และการนำผ้าไหมแพรวาเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญของกิจกรรมภายในงาน จนได้รับการเรียกขานว่า “บุญบั้งไฟแพรวา” ซึ่งสะท้อนการบูรณาการระหว่างความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟแพรวามิได้ทำหน้าที่เพียงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และเป็นช่องทางในการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชน อันนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มิได้เป็นเพียงพิธีกรรมขอฝนตามคติความเชื่อดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นประเพณีที่บูรณาการความเชื่อ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาของชาวผู้ไทยเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน จนก่อเกิดคุณค่าหลายด้าน ของความเชื่อ พิธีกรรม การเปลี่ยนแปลง และการท่องเที่ยวอยู่บ้างแล้ว แต่การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟอย่างเป็นระบบและครบทุกด้าน โดยเจาะจงบริบทเฉพาะของชุมชนผู้ไทยบ้านโพนซึ่งผูกโยงประเพณีเข้ากับภูมิปัญญาผ้าไหมแพรวานั้น ยังมีอยู่อย่างจำกัด อันเป็นช่องว่างทางวิชาการที่สมควรได้รับการเติมเต็ม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัย ทำการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีคุณค่าประเพณี ศึกษาลักษณะและพัฒนาการของประเพณีบุญบั้งไฟในพื้นที่ และวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและวงวิชาการ ในการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟให้คงคุณค่าดั้งเดิมควบคู่กับการปรับตัวเข้ากับบริบทสมัยใหม่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืนสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี

2.2 เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสม คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษารวบรวมข้อมูล ทำการศึกษาตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความวิชาการ บทความวิจัย งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป โดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญจากห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และข้อมูลจากเทศบาลตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และทำการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเครื่องมือและข้อคำถามผ่านการตรวจประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของขอคำถามในแบบสัมภาษณ์โดยมีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านผลการประเมิน IOC อยู่ที่ระดับ 1.00 และผู้วิจัยได้นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ไปขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ซึ่งได้หนังสือรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา รหัสจริยธรรมการวิจัยที่ SCPHYLIRB-2569/278

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารที่ทำการศึกษาจาก ตำรา หนังสือ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร บทความวิชาการ และบทความวิจัย งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท มาอธิบายให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

3) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย นำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย

4) ศึกษาข้อมูลที่ได้มาจากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย ที่เขียนลงในบทต่าง ๆ มาศึกษาศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมทั้งสรุปและเสนอแนวความคิดประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยสืบต่อไป

3.3 การนำเสนอผลงานการวิจัย ในศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระในบทต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอน และนำเสนอผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยเป็นลำดับต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี พบว่า คุณค่าและประเพณีสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ซึ่งคุณค่าประเพณีเป็นแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมยอมรับร่วมกันและสืบทอดต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม ประเพณีมิได้มีความสำคัญเพียงในฐานะกิจกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของชุมชนให้ดำรงอยู่สืบไป สำหรับประเพณี

บุญบั้งไฟซึ่งเป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสานนั้น มีพัฒนาการจากความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการขอฝนและการบูชาพญาแถน ก่อนที่จะผสมผสานเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาและกลายเป็นประเพณีสำคัญที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ ศาสนา และสังคมอย่างเป็นองค์รวม จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟสามารถพิจารณาได้ใน 3 ระดับ ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล และปรากฏผ่านคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

4.2 ผลการศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือที่ชุมชนเรียกว่า บุญบั้งไฟแพรวา เป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน และเป็นส่วนหนึ่งของฮีตสิบสองซึ่งเป็นระบบประเพณีประจำปีของชาวอีสาน ประเพณีดังกล่าวมีรากฐานมาจากความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับพญาแถนและการขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนที่จะมีการผสมผสานเข้ากับหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นประเพณีที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน ลักษณะเด่นของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน คือ การผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชาวผู้ไทยกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของตำบลโพน ทำให้การจัดงานบุญบั้งไฟมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ทั้งในด้านการแต่งกาย การจัดขบวนแห่ การแสดงศิลปวัฒนธรรม และการนำผ้าไหมแพรวามาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน จนได้รับการเรียกขานว่า “บุญบั้งไฟแพรวา” นอกจากนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟยังเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยตำบลโพน ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย ดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนรำ ลำผญา และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยสรุป ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา และได้รับการสืบทอดต่อเนื่องผ่านวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยจนกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน ทั้งยังเป็นกลไกในการธำรงรักษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้ดำรงอยู่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

4.3 ผลการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่มีคุณค่าครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม โดยในแต่ละด้านปรากฏคุณค่าทั้ง 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ด้านจิตใจ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองในฐานะที่เป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธา และขวัญกำลังใจของชุมชน ช่วยสร้างความผูกพันกับบรรพบุรุษและอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยบ้านโพน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีเป็นพื้นที่สร้างประสบการณ์ร่วม ความทรงจำร่วม และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

และความต้องการทางจิตวิญญาณที่ปรากฏร่วมกันในหลายสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ รายได้ และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มช่างทำบั้งไฟ ผู้ประกอบการ และผู้ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การแบ่งปันทรัพยากร และการกระจายรายได้ภายในชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีมีศักยภาพในการต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าจากทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้านสังคม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย ลดช่องว่างทางสังคม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในและภายนอกชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วม และการยอมรับความหลากหลายของผู้คนในสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นพื้นที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ฝึกทักษะการบริหารจัดการ และสร้างกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของประชาชน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ และการบริหารจัดการกิจกรรมส่วนรวม ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนบทบาทของชุมชนในการจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทยบ้านโพน ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย การฟ้อนรำ ลำผญา และการทำบั้งไฟ ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

5. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งพบว่าคุณค่าของประเพณีประกอบด้วย 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล และประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือบุญบั้งไฟแพรวา เป็นมรดกของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่บูรณาการความเชื่อเรื่องพญาแถนเข้ากับหลักพุทธศาสนาและภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ที่จำแนกคุณค่าออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสร้างและรักษาความเชื่อความศรัทธา และขวัญกำลังใจของชาวผู้ไทยบ้านโพน ทั้งยังช่วยบรรเทาความวิตกกังวลต่อความไม่แน่นอนของฟ้าฝนก่อนฤดูเพาะปลูก สอดคล้องกับ ดนัย ไชยโยธา (2538) ที่กล่าวไว้ว่าความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดเป็นมรดกของสังคม โดยการสืบทอดนั้นขึ้นอยู่กับการตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ และสอดคล้องกับ สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536) ที่ว่าพิธีกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ของประเพณี และการที่พระพุทธศาสนามิได้ปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมทำให้การผสมผสานความเชื่อเรื่องพญาแถนกับหลักพุทธธรรมดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ รัชชัย ขยันทำ (2561) ที่พบว่า แม้เข้าสู่ยุคสมัยใหม่และกระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนยังยึดถือบุญบั้งไฟเป็นศูนย์กลางความเชื่อที่เหนียวแน่น สะท้อนว่าคุณค่าด้านจิตใจของประเพณีมิได้ลดลงตามกาลเวลา หากแต่ทวีความสำคัญในยุคที่ผู้คนขาดแคลนพื้นที่ทางจิตวิญญาณและความผูกพันกับชุมชน

คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีก่อให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้ภายในชุมชนและกระจายสู่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ช่างทำบั้งไฟ ผู้ประกอบการอาหาร ผู้จำหน่ายผ้าไหมแพรวา จนถึงผู้ค้ารายย่อย บนฐานของความสัมพันธ์และน้ำใจมากกว่ากำไรส่วนบุคคล สอดคล้องกับอุดม บัวศรี (2546) ที่ว่าประเพณีในรอบปีของชาวอีสานเป็นกลไกผูกพันทางสังคมที่ส่วนรวมร่วมกันทำนุบำรุงประเพณี

คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีเป็นกลไกสร้างความสามัคคี เชื่อมความสัมพันธ์ข้ามรุ่น และรักษาพื้นที่พบปะแบบเผชิญหน้าของชุมชน สอดคล้องกับรัชชัย ขยันทำ (2561) ที่พบว่าพิธีกรรมจุดบั้งไฟแฝงค่านิยมเรื่องความสามัคคีและการร่วมแรงร่วมใจ และเป็นเวทีให้เยาวชนสืบสานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งตรงกับข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มประชาชนที่ระบุว่างานบุญบั้งไฟทำให้คนต่างวัยได้ทำงานร่วมกันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชน และสอดคล้องกับพระพีระพงษ์ พิชาลี และชุลีรัตน์ เจริญพร (2561) ที่พบว่าการจัดงานบุญบั้งไฟเป็นจุดศูนย์รวมความสามัคคี มีการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แม้สังคมและเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงไป ชุมชนก็ยังประยุกต์ให้เหมาะกับบริบทโดยรักษาคติเดิมไว้

คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีเป็นเวทีบ่มเพาะผู้นำ ฝึกทักษะการบริหารจัดการ และสร้างกระบวนการตัดสินใจร่วมของประชาชน สอดคล้องกับพระพีระพงษ์ พิชาลี และชุลีรัตน์ เจริญพร (2561) ที่พบว่าเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทร่วมสนับสนุนการจัดงาน ซึ่งตรงกับบริบทของบ้านโพนที่เทศบาลตำบลโพนยกระดับประเพณีให้เป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านที่ว่าแต่เดิมก่อนจัดงานต้องประชุมชาวบ้านทุกครัวเรือน ทุกคนมีสิทธิ์พูดและลงคะแนน สะท้อนว่าชุมชนได้ปฏิบัติหลักการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องส่วนรวมมาอย่างยาวนาน

คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ระบบการสืบทอดภูมิปัญญาการทำบั้งไฟและวัฒนธรรมผู้ไทยมีหลายช่องทางที่ทำงานควบคู่กัน ทั้งครอบครัว กลุ่มสตรี สถาบันการศึกษา และสื่อดิจิทัลของเยาวชน สอดคล้องกับ วิภาษณ์ เทศน์ธรรม และคณะ (2564) ที่เสนอให้ส่งเสริมคนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมสืบสานอย่างยั่งยืนและพัฒนาสื่อนวัตกรรมที่บูรณาการประวัติประเพณีกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งตรงกับการที่กลุ่มเยาวชนบ้านโพนบันทึกวีดิทัศน์และจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบความเปราะบางของการสืบทอด สอดคล้องกับ อาทิตย์ คำหงษ์ศา (2559) ที่พบว่าดนตรีผู้ไทยในงานบุญบั้งไฟกำลังประสบปัญหาการสืบทอด เนื่องจากเยาวชนเข้าสู่ระบบโรงเรียนและขาดการบูรณาการกับชุมชน ทำให้การส่งต่อภูมิปัญญาเริ่มขาดช่วง ซึ่งในบ้านโพนปรากฏลักษณะเดียวกัน คือช่างทำบั้งไฟรุ่น

เก่าเริ่มลดจำนวนลงโดยที่ยังถ่ายทอดความรู้เชิงปฏิบัติให้ลูกศิษย์ได้ไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับ ยศวดี ตนะดิลก (2558) ที่ชี้ว่าเมื่อประเพณีแปรรูปเป็นสินค้าและการท่องเที่ยว ความเป็นพื้นบ้านและความหมายดั้งเดิมอาจลดลง จึงเป็นประเด็นที่ชุมชนบ้านโพนต้องเร่งรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจกับการธำรงแก่นทางจิตวิญญาณของประเพณี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการยกระดับการรับรอง ผู้นำชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับประเพณีบุญบั้งไฟและผ้าไหมแพรวา เพื่อสร้างรายได้ที่เป็นแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่สืบทอด ควบคู่กับการผลักดันให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับชาติ และพิจารณาผลักดันสู่การรับรองในระดับนานาชาติตามแนวทางขององค์การยูเนสโกในลำดับต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) สำหรับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ชุมชนบ้านโพน เทศบาลตำบลโพน และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สามารถนำกรอบคุณค่า 5 ด้านที่ค้นพบไปใช้เป็นแนวทางวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีอย่างสมดุล กล่าวคือ ใช้คุณค่าด้านจิตใจ สังคม และการสืบทอดเป็นฐานในการรักษาแก่นความหมายของประเพณี ควบคู่กับการต่อยอดคุณค่าด้านเศรษฐกิจผ่านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ โดยระวังมิให้การพัฒนาเชิงพาณิชย์ลดทอนความหมายดั้งเดิมของพิธีกรรม

2) สำหรับสถาบันการศึกษาและงานวิชาการ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นสื่อและฐานข้อมูลการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้ไทยและประเพณีบุญบั้งไฟในหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนใช้เป็นต้นแบบเชิงระเบียบวิธีและกรอบแนวคิดในการศึกษาคุณค่าของประเพณีในชุมชนอื่น เพื่อขยายองค์ความรู้และเปรียบเทียบให้เห็นทั้งลักษณะร่วมและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

ดนัย ไชยโยธา. (2538). *ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น.* โอเดียนสโตร์.

พระพีระพงษ์ พิชาลี, & ชุลีรัตน์ เจริญพร. (2561). อัตลักษณ์ของประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ): กรณีศึกษาตำบลบ้านถ่อน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. ใน *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561* (น. 2294–2303). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.

พิกุล มีมานะ, สัญญา เคณาภูมิ, & สนุก สิงห์มาตร. (2566). การรับรู้เกี่ยวกับการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 8*(2), 12–23.

ยศวดี ตนะดิลก. (2558). *การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของ “บุญบั้งไฟ”: กรณีศึกษางานประเพณีบุญบั้งไฟอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].

รัชชัย ขยันทำ. (2561). วัฒนธรรมความเชื่อที่มีต่อประเพณีบั้งไฟของคนอีสาน. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 23*(2), 89–99.

วิภาษณ์ เทศน์ธรรม, พระมหาจิรายุทธ ปโยโค, & พีรพงษ์ แสนสิ่ง. (2564). การสร้างและพัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟ. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6*(12), 168–184.

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย.* โอเดียนสโตร์.

อาทิตย์ คำหงษ์ศา. (2559). *แนวโน้มของดนตรีผู้ไทยในประเพณีบุญบั้งไฟ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์* [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุดม บัวศรี. (2546). *วัฒนธรรมอีสาน.* คลังนานาวิทยา.

Museum Thailand. (2567). *ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน.* https://www.museumthailand.com/th/museum/Phu-Thai-Museum

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Academic Paper
JBER Scope: Social Sciences

กฎธรรมชาติในพุทธศาสนากับโลกแห่งมโนคติของพลาโต
Natural Law in Buddhism and Plato's World of Ideas

จักรพรรณ วงศ์พรพวัณ[1*], พระครูศรีปริยัติบัณฑิต[2], พระสมบัติ ฐิตญาโณ[3]

[1,2,3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนก่อน, ประเทศไทย

Chakkapan Wongpornpavan[1], Phrakhru Sripariyatbanthit[2], PhraSombat Thitayano[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
✉:*Chakkapan.wong@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 12 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง "กฎธรรมชาติ" ในพุทธศาสนา เปรียบเทียบกับแนวคิด "โลกแห่งมโนคติ" ของพลาโต (Plato) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างความจริงและหลักการพื้นฐานของสรรพสิ่งในทั้งสองระบบความคิด พุทธศาสนาอธิบายกฎธรรมชาติผ่านหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และไตรลักษณ์ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยและความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ขณะที่เพลโตเสนอว่าโลกแห่งมโนคติเป็นความจริงแท้ อันเป็นแบบอย่างนิรันดร์ของสรรพสิ่งในโลกประสบการณ์ ผลการศึกษาพบว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดร่วมในฐานะการแสวงหาความจริงสูงสุด แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ พุทธศาสนาเน้นความเป็นกระบวนการและการเกิดดับตามเหตุปัจจัย ส่วนเพลโตเน้นความคงที่และความเป็นนิรันดร์ของมโนคติ ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นมุมมองเชิงปรัชญาที่หลากหลายระหว่างตะวันออกและตะวันตก อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาปรัชญาเปรียบเทียบในเชิงลึกต่อไป

คำสำคัญ: กฎธรรมชาติ, พุทธศาสนา, มโนคติ, พลาโต

Abstracts

This article aims to analyze the concept of "natural law" in Buddhism in comparison with the concept of the "World of Forms" proposed by Plato. The objective is to understand the structure of reality and the fundamental principles underlying all phenomena in both systems of thought. Buddhism explains natural law through the principles of conditionality (idappaccayata), dependent origination, and the Three Marks of Existence, which illustrate causal relationships and the impermanent nature of all things. In contrast, Plato proposes that the World of Forms represents ultimate reality, serving as the eternal and unchanging archetype of all phenomena in the empirical world. The findings reveal that while both perspectives share a common aim in the pursuit of ultimate truth, they differ significantly in their methodologies and metaphysical

foundations. Buddhism emphasizes process, causality, and arising-and-ceasing phenomena, whereas Plato underscores permanence and the eternal nature of Forms. These findings highlight the diverse philosophical perspectives between Eastern and Western traditions and provide a significant foundation for further in-depth comparative philosophical studies.

Keywords: Natural Law, Buddhism, World of Ideas, Plato

1. บทนำ

แนวคิดเรื่อง “กฎธรรมชาติ” เป็นประเด็นสำคัญในทางปรัชญาที่นักคิดในแต่ละวัฒนธรรมพยายามอธิบายความเป็นไปของโลกและสรรพสิ่งอย่างมีระบบ ในทางพุทธศาสนามองว่า กฎธรรมชาติถูกอธิบายผ่านหลักธรรมสำคัญ เช่น อิทัปปัจจยตา (ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย) ปฏิจจสมุปบาท (การอาศัยกันเกิดขึ้น) และไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ซึ่งสะท้อนมุมมองว่าทุกสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปตามกระบวนการเหตุและผลโดยปราศจากผู้สร้างหรือสิ่งสัมบูรณ์ถาวร แนวคิดดังกล่าวเน้นความเป็นพลวัต (dynamic) และความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง อันนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับธรรมชาติของความจริงและการหลุดพ้นจากความทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, pp. 35–40) ในทางตรงกันข้าม แนวคิดเรื่อง “โลกแห่งมโนคติ” (World of Forms) ของ พลาโต (Plato) นักปรัชญากรีกโบราณ ได้เสนอว่าความเป็นจริงแท้ (ultimate reality) มิได้อยู่ในโลกทางประสาทสัมผัส หากแต่อยู่ในโลกของแบบ (Forms) ซึ่งมีลักษณะเป็นนิรันดร ไม่เปลี่ยนแปลง และสมบูรณ์แบบ สิ่งที่มนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสเป็นเพียงเงาหรือภาพสะท้อนของแบบเหล่านั้นเท่านั้น (Plato, 1894, p. 508) แนวคิดนี้ ชี้ให้เห็นว่าความจริงแท้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสซึ่งอาจคลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นความจริงเชิงนามธรรมที่มีความมั่นคงถาวรและสามารถเข้าถึงได้ด้วยปัญญาและเหตุผล โลกแห่งมโนคติจึงทำหน้าที่เป็นต้นแบบของสรรพสิ่งในโลกประสบการณ์ ซึ่งเป็นเพียงภาพเลียนแบบที่ไม่สมบูรณ์ การเข้าถึงความจริงระดับนี้จึงต้องอาศัยการไตร่ตรองเชิงปรัชญา มิใช่เพียงการสังเกตทางประสาทสัมผัสเท่านั้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนากับแนวคิดของเพลโต จะพบว่าทั้งสองต่างมุ่งอธิบาย “ความจริง” แต่ใช้กรอบแนวคิดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พุทธปรัชญามองความจริงในฐานะกระบวนการที่สัมพันธ์กันตามเหตุปัจจัย โดยไม่มีแก่นสารถาวร ขณะที่เพลโตมองความจริงในฐานะสิ่งที่มีอยู่โดยอิสระและคงที่เหนือการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความแตกต่างนี้สะท้อนถึงรากฐานทางญาณวิทยาและอภิปรัชญาที่แตกต่างกันระหว่างตะวันออกและตะวันตก (Copleston, 1998, p. 164) อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวคิดต่างก็มีจุดร่วมที่สำคัญ กล่าวคือการพยายามก้าวข้ามความเข้าใจเชิงผิวเผินของโลกแห่งประสบการณ์ เพื่อเข้าถึงความจริงที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พุทธศาสนาเสนอให้มนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาธรรมชาติของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2543, p. 58) ส่วนพลาโต มองว่ามนุษย์สามารถเข้าถึง “โลกแห่งแบบ” ได้ด้วยการใช้เหตุผลและการไตร่ตรองทางปรัชญา โดยเห็นว่าความรู้จากประสาทสัมผัสเป็นเพียงความเห็น (ทัศนะ) ที่ไม่มั่นคง จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ เพื่อยกระดับจิตไปสู่ความรู้แท้ที่เป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลง การเข้าถึงโลกแห่งแบบจึงเป็นการเข้าถึงความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือโลกแห่งประสบการณ์ และเป็นรากฐานของความรู้ที่

แท้จริง (สมภาร พรมทา, 2548, p. 158) การศึกษาทั้งสองแนวคิดควบคู่กันจึงช่วยให้เห็นมิติที่หลากหลายของการแสวงหาความจริงในประวัติศาสตร์ความคิดของมนุษยชาติ การศึกษากฎธรรมชาติในพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับโลกแห่งมโนคติของเพลโต จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจความแตกต่างทางปรัชญาเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เกิดการบูรณาการแนวคิดเพื่อพัฒนามุมมองใหม่เกี่ยวกับความจริง ความรู้ และธรรมชาติของการดำรงอยู่ในโลกปัจจุบัน

2. แนวคิดเรื่องกฎธรรมชาติในพุทธศาสนา

กฎธรรมชาติในพุทธศาสนาเป็นการอธิบายความเป็นไปของสรรพสิ่งตามเหตุและปัจจัย มิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักสำคัญสะท้อนผ่านแนวคิดเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยของปรากฏการณ์ทั้งปวง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับหลัก ไตรลักษณ์ อันประกอบด้วยความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน กฎธรรมชาติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกระแสของเหตุปัจจัยอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดนี้มุ่งเน้นให้มนุษย์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อลดความยึดมั่นถือมั่น อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีปัญญาและการหลุดพ้นจากทุกข์ตามหลักพุทธศาสนา

2.1 ความหมายของกฎธรรมชาติ

กฎธรรมชาติ หมายถึง หลักความจริงอันเป็นสากลที่อธิบายความเป็นไปของสรรพสิ่งตามเหตุและปัจจัย โดยไม่ขึ้นอยู่กับการบงการของเทพเจ้าหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ดำเนินไปตามความสัมพันธ์ของเหตุ (เหตุปัจจัย) และผล (วิบาก) อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ปฏิจจสมุปบาท ที่แสดงว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” อันเป็นแก่นของกฎธรรมชาติในพุทธศาสนา โดยในพระไตรปิฎกได้แสดงความหมายของกฎธรรมชาตินี้ไว้อย่างชัดเจน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ อิมสฺสุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ อิมสฺมึ อสติ อิทํ น โหติ อิมสฺสนิโรธา อิทํ นิโรธติ” แปลว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [มจร], 2539, สำ.น. 16/20/20) นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ไตรลักษณ์ ซึ่งอธิบายลักษณะทั่วไปของสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน ยืนยันว่ากฎธรรมชาติเป็นสิ่งที่ครอบคลุมทั้งการเกิดขึ้นและความเสื่อมสลายของสรรพสิ่ง (มจร, 2539, ขุ.ธ. 25/23/37) กฎธรรมชาติในพุทธศาสนาจึงหมายหลักความจริงเชิงเหตุปัจจัยที่เป็นสากล ซึ่งอธิบายความเป็นไปของโลกและชีวิตอย่างมีเหตุผล และเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจทุกข์และการดับทุกข์ตามแนวทางพุทธศาสนา

กฎธรรมชาติตามความหมายข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นหลักความจริงอันเป็นสากลที่อธิบายความเป็นไปของสรรพสิ่งตามเหตุและปัจจัยเป็นหลักการที่ไม่ขึ้นอยู่กับการบงการของเทพเจ้าหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามความสัมพันธ์ของเหตุและผลอย่างมีระบบ แนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเหตุเป็น

ผลของโลกและชีวิตอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ปฏิจจสมุปบาท อันเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ซึ่งหลักดังกล่าวอธิบายว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี และเมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ ดังพุทธพจน์ว่า “อิมสฺมึ สติ อิทำ โหติ...” จึงเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ของเหตุและผลอย่างลึกซึ้ง แสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกัน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยปราศจากเหตุหรือดำรงอยู่อย่างอิสระ ทุกสิ่งล้วนอยู่ภายใต้กฎเดียวกันของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป นอกจากนี้ ยังสัมพันธ์กับหลัก ไตรลักษณ์ ซึ่งอธิบายว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน ยืนยันว่ากฎธรรมชาติครอบคลุมทั้งการเกิดขึ้นและความเสื่อมสลายของสรรพสิ่ง ทำให้เข้าใจความจริงของโลกตามสภาพที่เป็นจริง เมื่อเข้าใจเช่นนี้ ย่อมช่วยลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งต่างๆ ก่อให้เกิดปัญญาในการมองชีวิตอย่างถูกต้อง และเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจทุกข์และการดับทุกข์ตามแนวทางพุทธศาสนา

2.2 ลักษณะของกฎธรรมชาติ

ลักษณะของกฎธรรมชาติในพุทธศาสนาปรากฏผ่านหลักอิทัปปัจจยตา ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท โดยอิทัปปัจจยตาแสดงความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” ทุกอย่างอาศัยกันเกิด หลักไตรลักษณ์ชี้ว่าสรรพสิ่งมีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนถาวร ทำให้เข้าใจว่าทุกปรากฏการณ์อยู่ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่วนปฏิจจสมุปบาทอธิบายกระบวนการเกิดขึ้นของทุกข์ตามลำดับเหตุปัจจัยเป็นวงจร แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของชีวิตและโลกอย่างเป็นระบบ ซึ่งทั้งสามหลักสะท้อนว่ากฎธรรมชาติไม่ขึ้นกับอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เป็นไปตามเหตุปัจจัย จึงเป็นหลักสากลที่อธิบายความจริงของชีวิตและจักรวาลอย่างมีเหตุผล ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนขอนำเสนอกฎธรรมชาติในพุทธศาสนาโดยสังเขปดังนี้

2.2.1 หลักอิทัปปัจจยตา

อิทัปปัจจยตา เป็นหลักธรรมที่แสดงกฎธรรมชาติ โดยอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผล กล่าวคือสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุปัจจัย มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือการดลบันดาลของอำนาจเหนือธรรมชาติ หลักการสำคัญคือ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี; เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด” และ “เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี; เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” ซึ่งสะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลอย่างชัดเจนในธรรมชาติ ในเชิงกฎธรรมชาติ อิทัปปัจจยตาอธิบายว่า ปรากฏการณ์ทั้งปวงดำเนินไปตามกระบวนการของเหตุและผลที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ เช่น การเกิดของชีวิตต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ หรือความทุกข์ในชีวิตย่อมมีเหตุจากตัณหาและอวิชชา เมื่อเหตุถูกกำจัด ผลก็ย่อมดับไปด้วย หลักนี้จึงมีความสมเหตุสมผล เพราะสามารถตรวจสอบได้จากประสบการณ์จริง และสอดคล้องกับกระบวนการคิดเชิงเหตุผล ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อิมสฺมึ สติ อิทำ โหติ; อิมสฺสุปฺปาทา อิทำ อุปฺปชฺชติ; อิมสฺมึ อสติ อิทำ น โหติ; อิมสฺส นิโรธา อิทำ นิรุชฺฌติ” ซึ่งเป็นสูตรของอิทัปปัจจยตา อันเป็นหัวใจของปฏิจจสมุปบาท (มจร, 2539, ที.ม. 12/20/17) อิทัปปัจจยตาชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่สัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายของเหตุและปัจจัยที่ต่อเนื่องกัน เมื่อเข้าใจความสัมพันธ์นี้ มนุษย์สามารถวิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ไม่ยึดติดเพียงผลลัพธ์ภายนอก การแก้ไขปัญหาจึงต้องมุ่ง

ปรับที่เหตุปัจจัย เช่น ความคิด การกระทำ และเงื่อนไขแวดล้อมที่เกื้อหนุนหรือขัดขวาง แนวคิดนี้ยังทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีปัญญา สอดคล้องกับความจริง และนำไปสู่การลดทุกข์ได้อย่างยั่งยืน

ความข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า อิทัปปัจจยตาเป็นกฎธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ที่ชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เกิดจากเงื่อนไขที่สัมพันธ์กัน ตามหลักที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” ซึ่งแสดงความเป็นเหตุเป็นผลที่ต่อเนื่องและตรวจสอบได้ แนวคิดนี้อธิบายความเป็นไปของโลกในลักษณะกระบวนการ ไม่ใช่สิ่งตายตัวหรือคงที่ การยกตัวอย่างเรื่องชีวิตและความทุกข์ ทำให้เห็นภาพเชิงประจักษ์ของกฎเหตุปัจจัย โดยเฉพาะการชี้ว่า “ตัณหาและอวิชชา” เป็นเหตุแห่งทุกข์ สะท้อนการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พุทธพจน์ดังกล่าวนี้ช่วยยืนยันความเป็นหลักดั้งเดิมทางพุทธปรัชญา ซึ่งมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาทในฐานะกลไกอธิบายเหตุแห่งการเกิดและดับ ในเชิงปรัชญา ถือเป็นแนวคิดที่สนับสนุนเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยมร่วมกัน อิทัปปัจจยตาจึงถือว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจโลกอย่างมีเหตุผล และชี้แนวทางแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างเป็นระบบ

2.2.2 หลักไตรลักษณ์

หลักไตรลักษณ์เมื่อพิจารณาในเชิงวิปัสสนากรรมฐาน คือการเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา มิใช่เพียงความเข้าใจเชิงทฤษฎี ผู้ปฏิบัติจะกำหนดพิจารณากายและใจตามหลักสติปัฏฐาน เห็นความเกิดดับของรูปนามอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณา “อนิจจัง” ย่อมเห็นว่าสภาวะทั้งหลายไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ไม่อาจยึดถือได้ (มจร, 2539, ที.ม. 10/299/348) การเห็นความไม่เที่ยงนี้ทำให้คลายความยึดมั่นในสิ่งที่เคยเข้าใจว่าเป็นของถาวร ต่อมาเมื่อพิจารณา “ทุกขัง” ย่อมเห็นว่าสิ่งที่ไม่เที่ยงนั้นย่อมทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เป็นภาระและกดดัน (มจร, 2539, ส.ข. 17/35/52) ความเป็นทุกข์นี้มิใช่เพียงความเจ็บปวด แต่หมายถึงสภาวะที่ถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา เมื่อเห็นเช่นนี้ จิตจะเริ่มเบื่อหน่าย (นิพพิทา) และคลายกำหนัดในรูปนาม จากนั้นพิจารณา “อนัตตา” ย่อมเห็นว่าไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นเพียงกระแสของเหตุปัจจัย (มจร, 2539, ส.ข. 17/59/94) ไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามความต้องการได้อย่างแท้จริง การเห็นอนัตตานี้ทำลายความเห็นผิดเรื่องตัวตน ทำให้จิตเป็นอิสระจากอุปาทาน เมื่อปัญญาเห็นไตรลักษณ์อย่างแจ่มแจ้ง ย่อมนำไปสู่ความดับทุกข์ตามลำดับแห่งวิปัสสนาญาณ ดังนั้น ไตรลักษณ์จึงเป็นแก่นของวิปัสสนากรรมฐานที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่มรรค ผล และนิพพาน (วิสุทฺธิ. 1/16/12) ในกระบวนการเจริญวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติจะค่อยๆ พัฒนาปัญญาจากความเห็นตามสัญญา ไปสู่ความเห็นตามความเป็นจริง (ยถาภูตญาณทัสสนะ) เมื่อสติและสมาธิมีกำลังยิ่งขึ้น จะเห็นรูปนามแยกออกจากกันอย่างชัดเจน และรู้เท่าทันความเกิดดับโดยไม่เข้าไปยึดถือ ประสบการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนัด และวางเฉยอย่างมีปัญญา(อุเบกขา) ต่อสรรพสภาวะ การเจริญไตรลักษณ์อย่างต่อเนื่องย่อมทำลายอวิชชาและตัณหา ซึ่งเป็นรากเหง้าของทุกข์ในวัฏสงสาร ท้ายที่สุด ปัญญาจะเจริญถึงขั้นมรรคญาณ ทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นอย่างแท้จริงตามแนวทางพุทธศาสนา

ความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หลักไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เป็นกฎธรรมชาติที่อธิบายสภาวะของสรรพสิ่งอย่างเป็นสากล โดยประการแรก อนิจจัง แสดงความไม่เที่ยงของสิ่งทั้งปวง ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยอย่างต่อเนื่อง ประการที่สอง ทุกขัง สะท้อนภาวะที่สิ่งทั้งหลายไม่อาจคงสภาพเดิมได้ จึงก่อให้เกิดความบีบคั้นหรือทนอยู่ไม่ได้ และประการที่สาม อนัตตา ชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งไม่มีตัวตนถาวร ไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปตามใจปรารถนา ซึ่งทั้งสามลักษณะนี้ทำงานร่วมกันในฐานะกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมปรากฏการณ์ทั้งปวง แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย มิใช่การเกิดขึ้นโดยอิสระหรือมีผู้สร้างกำหนด ไตรลักษณ์จึงเป็นหลักที่ยืนยันความเป็นธรรมดาของโลกตามความเป็นจริง (ยถาภูตญาณ) เมื่อพิจารณาเชิงวิเคราะห์ จะเห็นว่าเป็นกฎที่ไม่ขึ้นกับกาลเวลาและสถานที่ สามารถตรวจสอบได้จากประสบการณ์ตรงและการพิจารณาทางปัญญา หลักไตรลักษณ์จึงเป็นทั้งกรอบอธิบายความจริงและกฎธรรมชาติในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

2.2.3 หลักปฏิจจสมุปบาท

ปฏิจจสมุปบาทถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาที่ใช้อธิบายกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งในเชิงเหตุและปัจจัย กล่าวคือ ทุกปรากฏการณ์ย่อมเกิดขึ้นโดยอาศัยเงื่อนไข มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือการดลบันดาลของอำนาจเหนือธรรมชาติ หลักการสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงคือ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด” ซึ่งเป็นสูตรสากลของความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย อันสะท้อนถึงความเป็นระเบียบแบบแผนของธรรมชาติอย่างชัดเจน (มจร, 2539, ส.ส. 16/1/1) ในอีกด้านหนึ่ง พระองค์ยังทรงแสดงความดับว่า “เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติไม่ได้มีเพียงการเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีกระบวนการดับไปตามเหตุปัจจัยเช่นเดียวกัน จึงเป็นกฎที่ครอบคลุมทั้งการเกิดและการดับอย่างสมบูรณ์ (มจร, 2539, ส.ส. 16/1/2)

โครงสร้างของปฏิจจสมุปบาทประกอบด้วยองค์ธรรม 12 ประการ ได้แก่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ และชรา–มรณะ ซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “ชีวิต” มิใช่ตัวตนถาวร หากเป็นเพียงกระแสของเหตุและปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้น (มจร, 2539, ส.ส. 16/2/2) เมื่อพิจารณาในเชิงปรัชญา ปฏิจจสมุปบาทสะท้อนหลักอนัตตาอย่างลึกซึ้ง เพราะไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่โดยตัวของมันเอง ทุกสิ่งล้วนขึ้นต่อเงื่อนไข นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับหลักอนิจจัง เนื่องจากสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยย่อมแปรเปลี่ยน และสัมพันธ์กับทุกขัง เพราะสิ่งที่แปรเปลี่ยนย่อมไม่สามารถคงอยู่ในสภาพเดิมได้ (มจร, 2539, ส.ส. 16/3/5) นอกจากนี้ ยังมีการอธิบายในลักษณะ “ธรรมธาตุ” หรือความเป็นกฎสากล เช่น ข้อความว่า “ตถาคตจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ธรรมธาตุนั้นย่อมตั้งอยู่” ซึ่งยืนยันว่าปฏิจจสมุปบาทมิใช่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้น แต่เป็นความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (มจร, 2539, ส.ส. 16/20/20)

เมื่อพิจารณาเชิงญาณวิทยา ปฏิจจสมุปบาทแสดงให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับโลกต้องเข้าใจผ่านความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย มิใช่การมองแบบแยกส่วนหรือยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นแก่นแท้ถาวร ในเชิงอภิปรัชญา หลักนี้ปฏิเสธแนวคิดเรื่องอัตตานิยมและสภาวะคงที่ถาวร โดยยืนยันว่าความจริงเป็นเพียงกระบวนการของเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ส่วนในทางปฏิบัติ ปฏิจจสมุปบาทมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพราะผู้

ปฏิบัติจะเห็นการเกิด–ดับของสภาวธรรมตามเหตุปัจจัย จนเกิดปัญญาเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน อันนำไปสู่ความคลายกำหนัดและความหลุดพ้น ยิ่งไปกว่านั้น หลักปฏิจจสมุปบาทยังสามารถอธิบายปัญหาทางจริยศาสตร์ได้ เช่น การเกิดของทุกข์ในชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีรากเหง้ามาจากอวิชชาและตัณหา เมื่อเหตุเหล่านี้ดับ ทุกข์ก็ย่อมดับตาม เป็นกระบวนการที่มีเหตุผลและตรวจสอบได้ (มจร, 2539, สำ.ส. 16/5/7) กล่าวโดยสรุป ปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักที่อธิบาย “โครงสร้างของความจริง” ในพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ เป็นกฎธรรมชาติที่ไม่ขึ้นกับกาลเวลา บุคคล หรือความเชื่อใดๆ แต่เป็นความจริงสากลที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติ หลักปฏิจจสมุปบาทจึงมิใช่เพียงหลักธรรมเชิงทฤษฎี แต่เป็นคำอธิบายธรรมชาติของโลกและชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการดับไป โดยมีหลักฐานรองรับอย่างชัดเจนในพระไตรปิฎก ซึ่งยืนยันถึงสถานะของปฏิจจสมุปบาทในฐานะ “กฎธรรมชาติ” อันเป็นแก่นแท้ของพุทธปรัชญาอย่างแท้จริง

3. แนวคิดเรื่องโลกแห่งมโนคติของพลาโต

โลกแห่งมโนคติของ เพลโต(Plato) เป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาตะวันตกที่มุ่งอธิบายความจริงแท้เหนือโลกแห่งประสบการณ์ โดยเพลโตเสนอว่า ความเป็นจริงแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ โลกแห่งประสาทสัมผัสและโลกแห่งมโนคติ(แบบ) ซึ่งเป็นสัจจะนิรันดร์โลกแห่งมโนคติประกอบด้วย “แบบ”(Forms) ที่เป็นต้นแบบสมบูรณ์ของสิ่งทั้งหลาย เช่น ความดี ความงาม และความยุติธรรม สิ่งที่มนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสเป็นเพียงเงาหรือภาพเลียนแบบของแบบที่แท้จริงเท่านั้น แนวคิดนี้มุ่งชี้ให้เห็นว่าความรู้ที่แท้จริงต้องอาศัยเหตุผลและการเข้าถึงโลกแห่งมโนคติ มิใช่เพียงประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียดของโลกแห่งมโนคติยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอนำอธิบายในหัวข้อดังต่อไป

3.1 ความหมายของโลกแห่งมโนคติ

โลกแห่งมโนคติ หรือโลกแห่งความคิด (Ideas) หรือเรียกอย่างหนึ่งว่า โลกแห่งแบบ (Form) หมายถึง โลกอีกโลกหนึ่งที่เหนือประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นโลกที่มีความเป็นจริงมากกว่าโลกที่ประจักษ์ในชีวิตประจำวันของเรา โลกแห่งผัสสะทั้งหลายเลียนแบบมาจากโลกแห่งมโนคตินี้ อุปมาเหมือนดวงจันทร์จะมีแสงนวลใยมันได้ก็เพราะได้รับแสงสะท้อนมาจากดวงอาทิตย์ฉันใด โลกแห่งผัสสะก็ได้มาจากโลกที่อยู่เหนือประสารทสัมผัส ฉันนั้นเหมือนกัน (วิธาน สุชีวคุปต์, 2529, p. 69) แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ที่แท้จริงมิได้เกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยเหตุผลและปัญญาในการเข้าถึงความจริงอันเป็นสากล โลกแห่งมโนคติจึงเป็นแหล่งกำเนิดของความสมบูรณ์แบบ เช่น ความดี ความงาม และความยุติธรรม ซึ่งปรากฏในโลกแห่งผัสสะเพียงอย่างไม่สมบูรณ์

เนื้อความข้างต้น แสดงให้ให้เห็นว่าความรู้แท้จริงต้องอาศัยปัญญา ไม่ใช่เพียงประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ส่วนโลกแห่งแบบ เช่น ความดี ความยุติธรรม หรือความงาม มีอยู่โดยตัวของมันเองอย่างสมบูรณ์และไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนสิ่งที่ปรากฏในโลกผัสสะเป็นเพียงการมีส่วนร่วม หรือเลียนแบบแบบเหล่านั้นในระดับไม่สมบูรณ์

การแสวงหาความจริงจึงเป็นการยกระดับจิตจากโลกแห่งผัสสะไปสู่การเข้าใจโลกแห่งมโนคติ อุปมานี้ยังสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องถ้ำของเพลโต ที่มนุษย์มองเห็นเพียงเงา แต่ปรัชญาช่วยให้เข้าถึงความจริงที่แท้จริง

3.2 ความแตกต่างระหว่างโลกแห่งผัสสะกับโลกแห่งมโนคติ

ความแตกต่างระหว่างโลกแห่งผัสสะกับโลกแห่งมโนคติ เป็นการอธิบายโครงสร้างของความจริงที่แบ่งออกเป็นสองระดับอย่างลึกซึ้ง โดยโลกแห่งผัสสะเป็นโลกที่มนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ซึ่งเป็นโลกของวัตถุ รูปธรรม และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายในโลกนี้จึงมีลักษณะไม่คงที่ ไม่สมบูรณ์ และอาจก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ ความรู้ที่ได้จากโลกแห่งผัสสะจึงเป็นเพียงความเห็นหรือความเชื่อ(doxa) ที่ยังไม่ใช่ความจริงแท้ (Plato, 1894, p. 514) ส่วนโลกแห่งมโนคติหรือโลกแห่งแบบ เป็นโลกที่อยู่เหนือประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ด้วยร่างกาย แต่สามารถเข้าถึงได้ด้วยปัญญาและเหตุผล โลกนี้เป็นที่ตั้งของแบบหรือรูปอันเป็นต้นแบบของสรรพสิ่ง เช่น ความดี ความงาม และความยุติธรรม ซึ่งมีความสมบูรณ์ คงที่ และเป็นนิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ สิ่งที่ปรากฏในโลกแห่งผัสสะเป็นเพียงเงาหรือการลอกเลียนแบบของแบบในโลกแห่งมโนคติเท่านั้น อย่างเช่น โสคราตีสเป็นสิ่งเฉพาะที่เป็นสิ่งจำลองมาจากมโนคติของคน สิ่งจำลองมีความเป็นจริงน้อยกว่าโลกแห่งมโนคติ มโนคติมีความเป็นจริงแท้สูงสุด สิ่งเฉพาะไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง ขอยืมความเป็นจริงมาจากมโนคติ สิ่งเฉพาะเป็นจริงก็ต่อเมื่อมีส่วนเหมือนมโนคติ ถ้าต่างจากมโนคติสิ่งเฉพาะก็ไม่มีความเป็นจริง และสิ่งเฉพาะไม่สามารถเลียนแบบมโนคติได้สมบูรณ์ครบถ้วน มีความเป็นจริงได้เพียงบางส่วนเท่านั้น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550, p. 176) ความแตกต่างสำคัญระหว่างสองโลกนี้จึงอยู่ที่ระดับของความจริงและวิธีการเข้าถึง กล่าวคือ โลกแห่งผัสสะให้เพียงความรู้ที่ไม่มั่นคงและอาจผิดพลาดได้ ขณะที่โลกแห่งมโนคติเป็นแหล่งของความจริงแท้ที่แน่นอนและเป็นสากล มนุษย์จึงควรมุ่งพัฒนาปัญญาเพื่อก้าวข้ามการยึดติดกับสิ่งที่ปรากฏ และเข้าถึงความจริงในระดับที่สูงกว่า

แนวคิดเรื่องโลกแห่งผัสสะและโลกแห่งมโนคติของพลาโต เป็นการอธิบายโครงสร้างของความจริงที่แบ่งออกเป็นสองระดับอย่างมีนัยสำคัญ โดยโลกแห่งผัสสะเป็นโลกที่มนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส ซึ่งมีลักษณะไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลง และอาจหลอกลวงได้ ในขณะที่โลกแห่งมโนคติเป็นโลกของแบบหรืออุดมรูปที่มีความคงที่ เป็นสากล และเป็นความจริงแท้ที่ไม่แปรผัน ความแตกต่างนี้สะท้อนมุมมองเชิงญาณวิทยาที่ให้คุณค่ากับความรู้จากเหตุผลมากกว่าประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวถูกวิพากษ์ว่าเป็นการแบ่งแยกความจริงแบบสุดขั้วและลดทอนความสำคัญของโลกประสบการณ์ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของวิทยาศาสตร์และการดำรงชีวิตจริง อีกทั้งยังมีปัญหาในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโลกทั้งสองว่ามีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร นักปรัชญาอย่างอริสโตเติล จึงเสนอว่าแบบควรดำรงอยู่ในสิ่งเฉพาะ ไม่ใช่แยกออกเป็นอีกโลกหนึ่งโดยอิสระ แม้จะมีข้อโต้แย้ง แต่แนวคิดของเพลโตก็ยังมีคุณูปการในการชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างความจริงเชิงประสบการณ์กับความจริงเชิงเหตุผล ซึ่งยังคงเป็นประเด็นสำคัญในวงการปรัชญาจนถึงปัจจุบัน

4. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

กฎธรรมในพุทธศาสนาและแนวคิดโลกแห่งมโนคติของพลาโตเป็นกรอบความคิดสำคัญที่อธิบายความจริงของโลกในมิติที่ลึกซึ้งต่างกัน โดยพุทธศาสนาเน้นการอธิบายกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่งตามหลักธรรมชาติ เช่น อิทัปปัจจยตาและไตรลักษณ์ ขณะที่พลาโตเสนอว่าโลกที่แท้จริงคือโลกแห่งมโนคติ ซึ่งเป็นโลกของแบบอย่างอันสมบูรณ์และเป็นนิรันดร์ ทั้งสองแนวคิดต่างมุ่งแสวงหาความจริงสูงสุด แต่มีพื้นฐานทางอภิปรัชญาและวิธีการเข้าถึงความจริงที่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบทั้งสองระบบจึงช่วยให้เข้าใจโครงสร้างความจริงและมุมมองทางปรัชญาได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เขียนขอนำเสนอวิเคราะห์เชิงเปรียบความเหมือนและความต่างที่น่าสนใจดังต่อไป

4.1 ความเหมือน

กฎธรรมในพุทธศาสนากับแนวคิดโลกแห่งมโนคติของพลาโต แม้จะมีพื้นฐานทางปรัชญาต่างกัน แต่ต่างมุ่งค้นหาความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง ซึ่งทั้งสองต่างก็เห็นพ้องว่าความจริงแท้ไม่อาจเข้าถึงได้ด้วยประสาทสัมผัส หากต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญ และยังถือว่าความจริงมีลักษณะเป็นสากล มั่นคง และอยู่เหนือความเปลี่ยนแปลงของโลกปรากฏการณ์ ซึ่งแนวคิดที่น่าใจมีดังนี้

4.1.1 การแสวงหาความจริงสูงสุด

การแสวงหาความจริงเป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏร่วมกันทั้งในกฎธรรมชาติของพุทธศาสนาและแนวคิดโลกแห่งมโนคติของพลาโต โดยทั้งสองระบบต่างมุ่งค้นหาความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือโลกแห่งประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส พุทธศาสนาอธิบายว่าความจริงแท้คือสภาวธรรมที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ได้แก่ ไตรลักษณ์และอิทัปปัจจยตา ซึ่งมนุษย์สามารถเข้าถึงได้ผ่านการพัฒนาปัญญาและการปฏิบัติภาวนา ดังที่พุทธศาสนามองว่า ปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงย่อมนำไปสู่การหลุดพ้นจากอวิชชา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, pp. 103–105) ขณะที่พลาโตเสนอว่า ความจริงแท้อยู่ในโลกแห่งมโนคติซึ่งเป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลง การเข้าถึงโลกดังกล่าวต้องอาศัยเหตุผลและปัญญามิใช่การรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Plato, 1894, pp. 211–215)

เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบจะพบว่า ทั้งสองแนวคิดมีความสอดคล้องกันในแง่ที่ต่างเห็นว่าความจริงแท้เป็นสิ่งสากลและไม่ขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของโลกปรากฏการณ์ อีกทั้งยังเน้นบทบาทของปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงความจริงดังกล่าว นอกจากนี้ ทั้งพุทธศาสนาและพลาโตยังมองว่ามนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและสติปัญญาเพื่อก้าวข้ามความหลงผิด อย่างไรก็ตาม แม้วิธีการจะต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายร่วมคือการเข้าถึงความจริงสูงสุดอันเป็นแก่นแท้ของสรรพสิ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสากลของการแสวงหาความจริงในปรัชญาทั้งสองระบบอย่างชัดเจน

4.1.2 การมองโลกเชิงปรัชญาเหนือประสบการณ์ทั่วไป

การมองโลกเชิงปรัชญาเหนือประสบการณ์ทั่วไปปรากฏอย่างชัดเจนทั้งในกฎธรรมชาติของพุทธศาสนาและแนวคิดโลกแห่งมโนคติของพลาโต โดยทั้งสองระบบต่างเสนอว่าความจริงแท้ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส

เพียงอย่างเดียว พุทธศาสนาอธิบายว่าความจริงเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เช่น ไตรลักษณ์และอิทัปปัจจยตา ซึ่งต้องอาศัยปัญญาภายในในการหยั่งรู้ กล่าวคือการเข้าถึงสัจธรรมต้องอาศัยการพัฒนาปัญญาเหนือการรับรู้ทั่วไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, p. 103) ขณะที่พลาโตเสนอว่า ความจริงอยู่ในโลกแห่งมโนคติ ซึ่งเป็นโลกของแบบอย่างอันสมบูรณ์และไม่เปลี่ยนแปลง การเข้าถึงต้องอาศัยเหตุผลและการใคร่ครวญทางปัญญา มิใช่การรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Plato, 1894, pp. 211–215)

เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบจะเห็นว่าทั้งสองแนวคิดมีความเหมือนกันในแง่การยกระดับการมองโลกจากประสบการณ์ทั่วไปไปสู่การเข้าใจความจริงเชิงนามธรรมที่ลึกซึ้ง อีกทั้งยังเน้นว่ามนุษย์ต้องพัฒนาปัญญาเพื่อก้าวข้ามความหลงในโลกปรากฏการณ์ อย่างไรก็ตาม แม้แนวทางจะแตกต่างกัน แต่ทั้งพุทธศาสนาและพลาโตต่างสะท้อนการมองโลกเชิงปรัชญาที่มุ่งเข้าถึงสัจธรรมอันเป็นสากลและอยู่เหนือประสบการณ์ทั่วไปอย่างสอดคล้องกัน ยิ่งไปกว่านั้น พุทธศาสนายังเน้นการพิสูจน์ความจริงผ่านประสบการณ์ตรงภายในจิต ขณะที่พลาโต เน้นการใช้เหตุผลเชิงนามธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงความจริง ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย แต่ล้วนมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือความเข้าใจสัจธรรมสูงสุด การบูรณาการทั้งสองแนวคิดจึงช่วยเปิดมุมมองทางปรัชญาให้ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น

4.2 ความแตกต่าง

กฎธรรมชาติในพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องโลกแห่งมโนคติของพลาโต แม้จะมีจุดมุ่งหมายร่วมดังที่กล่าวมา แต่ก็มีความแตกต่างในพื้นฐานทางอภิปรัชญาอย่างชัดเจน ดังนี้

4.2.1 พุทธศาสนาเน้นความไม่เที่ยงและความไม่มีตัวตน

พุทธศาสนาเน้นหลักความไม่เที่ยง (อนิจจัง) และความไม่มีตัวตน (อนัตตา) เป็นแก่นสำคัญของการอธิบายความจริงของชีวิตและสรรพสิ่ง โดยมีรากฐานจากคำสอนในพระไตรปิฎกที่ชี้ให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัย ดังพุทธพจน์ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา” (มจร, 2539, สำ.นิ. 16/30/39) อันแสดงถึงหลักอนิจจังอย่างชัดเจน ความไม่เที่ยงนี้ทำให้สรรพสิ่งไม่อาจคงอยู่ในสภาพเดิมได้ จึงเป็นเหตุแห่งความทุกข์เมื่อมนุษย์เข้าไปยึดมั่นถือมั่น ขณะเดียวกัน หลักอนัตตาได้รับการอธิบายไว้อย่างเด่นชัดใน อนัตตลักขณสูตร ซึ่งแสดงว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ใช่ตัวตน” (มจร , 2539, วิ.มหา. 4/13/17)

แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าขันธ์ทั้งห้าเป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย มิใช่ตัวตนถาวร การเข้าใจหลักทั้งสองนี้อย่างลึกซึ้งจึงเป็นพื้นฐานของการเกิดปัญญาในการเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง อันนำไปสู่การคลายความยึดมั่นถือมั่น และเป็นหนทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ตามแนวทางแห่งพุทธธรรมอย่างแท้จริง นอกจากนี้การเจริญสติและสมาธิยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เห็นกระบวนการเกิดดับของขันธ์ทั้งห้าอย่างชัดเจน เมื่อจิตตั้งมั่นและมีปัญญาย่อมสามารถแยกแยะระหว่างความจริงตามธรรมชาติกับความยึดถือที่ปรุงแต่งขึ้น การเห็นเช่นนี้

นำไปสู่ความเบื่อหน่าย (นิพพิทา) และคลายกำหนัดในสภาวธรรมทั้งปวง จิตจึงค่อยๆ หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสและความยึดมั่นในอัตตา ท้ายที่สุดย่อมเข้าถึงความสงบอันประณีต คือภาวะแห่งความดับทุกข์อย่างแท้จริง

4.2.2 พลาโตเน้นความคงที่และความเป็นนิรันดร์ของแบบ

พลาโต เน้นความคงที่และความเป็นนิรันดร์ของแบบ (Forms) ซึ่งถือเป็นแก่นสำคัญของอภิปรัชญาในปรัชญากรีก โดยพลาโตเห็นว่าโลกที่เรารับรู้ผ่านประสาทสัมผัสเป็นเพียงโลกแห่งความเปลี่ยนแปลง ไม่มั่นคง และไม่ใช่ความจริงแท้ ในขณะที่โลกแห่งแบบเป็นโลกของความจริงอันสมบูรณ์ ไม่เปลี่ยนแปลง และดำรงอยู่อย่างนิรันดร์ แบบเหล่านี้ เช่น ความดี ความงาม และความยุติธรรม เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง มิได้ขึ้นอยู่กับโลกทางกายภาพ มนุษย์สามารถเข้าถึงความจริงระดับนี้ได้ด้วยปัญญาและเหตุผลผ่านการใคร่ครวญเชิงปรัชญา มิใช่ด้วยประสาทสัมผัส (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2554, pp. 85–86)

แนวคิดดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าพลาโตให้ความสำคัญกับความจริงเชิงนามธรรมที่มั่นคงและเป็นสากล ซึ่งแตกต่างจากโลกแห่งประสบการณ์หรือโลกแห่งผัสสะที่แปรผันอยู่ตลอดเวลา มโนคติของพลาโตมุ่งยืนยันความเป็นจริงแท้ที่ไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นนิรันดร์ อีกทั้งยังเน้นว่าการรู้แจ้งในแบบเหล่านี้เป็นเป้าหมายสูงสุดของการแสวงหาความรู้ในทางปรัชญาเท่านั้น พลาโตยังเห็นว่า จิตวิญญาณของมนุษย์มีศักยภาพในการระลึกถึงแบบ (Forms) ผ่านกระบวนการใช้เหตุผลและการศึกษาเชิงปรัชญา การเข้าถึงความจริงดังกล่าวจึงมิใช่เพียงการรับรู้ แต่เป็นการยกระดับจิตให้สอดคล้องกับความจริงอันสูงสุด

4.3 วิธีการเข้าถึงความจริง

การแสวงหาความจริงเป็นประเด็นสำคัญทั้งในพุทธศาสนาและพลาโต โดยทั้งสองต่างมุ่งอธิบายโครงสร้างของความจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส และชี้ให้เห็นเส้นทางสู่ความจริงที่ต้องก้าวพ้นโลกแห่งผัสสะไปสู่ความรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งมุมมองของทั้งสองที่น่าสนใจมีดังนี้

4.3.1 พุทธศาสนา

พุทธศาสนามีวิธีการเข้าถึงความจริงโดยเน้นการรู้แจ้งด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง มิใช่การเชื่อโดยปราศจากการพิจารณา ดังที่ปรากฏในหลักกาลามสูตรซึ่งส่งเสริมให้ใช้ปัญญาพิจารณา หลักสำคัญคือการใช้ปัญญาควบคู่กับศีลและสมาธิ เพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์และพร้อมต่อการเห็นความจริงตามที่เป็นจริง อันสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา (มจร, 2539, ที.ปา. 11/228/231) การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เมื่อจิตตั้งมั่นและมีสติ ย่อมสามารถเห็นความเกิดดับของรูปนามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสัมพันธ์กับหลักสติปัฏฐาน 4 (มจร, 2539, ที.ม. 10/290/340) ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในธรรมชาติของชีวิต พุทธศาสนายังเน้นหลักเหตุปัจจัยหรือปฏิจจสมุปบาท เพื่ออธิบายว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นจากเงื่อนไข มิได้มีตัวตนถาวร การเข้าถึงความจริงจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงการศึกษาเชิงทฤษฎี ดังปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ที่เน้นการปฏิบัติ เมื่อเกิดปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็น

จริง ย่อมนำไปสู่การคลายความยึดมั่นถือมั่น และหลุดพ้นจากความทุกข์ในที่สุด อันเป็นจุดหมายสูงสุดคือนิพพาน (มจร, 2539, ส.ข. 17/23/34)

เนื้อหานี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ “กระบวนการรู้ความจริง” มากกว่าการยึดถือความเชื่อโดยปราศจากเหตุผล โดยเน้นการพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ตรงของผู้ปฏิบัติ แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะเชิงประจักษ์และวิภาษวิธี คือเปิดโอกาสให้ตั้งคำถามและตรวจสอบความจริงด้วยปัญญา หลักไตรสิกขาเป็นโครงสร้างสำคัญที่เชื่อมโยงศีล สมาธิ และปัญญาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาจิตสู่ความรู้แจ้ง การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงปฏิบัติ ที่นำไปสู่การเห็นไตรลักษณ์ในระดับประสบการณ์จริง สติปัฏฐาน 4 เป็นกลไกที่ช่วยให้จิตมีความตั้งมั่นและรู้เท่าทันปรากฏการณ์ของรูปนามอย่างต่อเนื่อง หลักปฏิจจสมุปบาทแสดงมิติของความจริงเชิงเหตุปัจจัย ทำให้เข้าใจว่าสรรพสิ่งไม่มีตัวตนถาวร เมื่อพิจารณาโดยรวม จะเห็นว่าความจริงในพุทธศาสนาเป็น “ความจริงเชิงกระบวนการ” มิใช่สิ่งคงที่ตายตัว เป้าหมายสูงสุดจึงอยู่ที่การรู้แจ้งที่นำไปสู่การหลุดพ้น ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติและการเห็นจริงด้วยปัญญาของตนเอง

4.3.2 พลาโต

พลาโตมีวิธีการเข้าถึงความจริงผ่านแนวคิดเรื่องมโนคติ โดยเน้นการใช้เหตุผลและปัญญาเป็นหลักมากกว่าการอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส พลาโตเห็นว่าโลกแห่งผัสสะเป็นเพียงภาพสะท้อนที่ไม่มั่นคงของความจริงแท้ ซึ่งก็คือโลกแห่งแบบ (Forms) อันเป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลง การเข้าถึงความจริงจึงต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญา โดยเฉพาะวิภาษวิธี (dialectic) ที่ใช้การตั้งคำถาม โต้แย้ง และวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อค่อยๆ ยกระดับความเข้าใจจากความเห็นไปสู่ความรู้แท้ พลาโตยังเสนออุปมาเรื่องถ้ำ เพื่ออธิบายว่ามนุษย์ส่วนใหญ่อยู่ในภาวะหลงผิดจากเงาของความจริง และต้องอาศัยการศึกษาเพื่อหันกลับไปสู่แสงสว่างแห่งความจริงสูงสุด ซึ่งคือแบบของความดี (Form of the Good) การศึกษาทางปรัชญาจึงเป็นหนทางสำคัญที่ช่วยให้จิตหลุดพ้นจากความไม่รู้ และเข้าถึงความจริงแท้ที่เป็นสากลและนิรันดร์ในที่สุด ความรู้ในทัศนะของพลาโตจึงมิใช่การรับรู้จากภายนอก แต่เป็นการระลึกได้ของจิตวิญญาณต่อความจริงที่เคยมีอยู่แล้วโดยกำเนิด (Plato, 1894, p. 210) แนวคิดนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความจริงแท้ไม่ได้อยู่ในโลกแห่งประสาทสัมผัส แต่ดำรงอยู่ในโลกแห่งแบบที่เป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลงการเข้าถึงความจริงต้องอาศัยเหตุผลและวิภาษวิธี เพื่อยกระดับจากความเห็นไปสู่ความรู้แท้ อุปมาเรื่องถ้ำแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ต้องหลุดพ้นจากความหลงผิดด้วยการศึกษาและการใช้ปัญญา ความรู้จึงเป็นการระลึกได้ของจิตวิญญาณต่อความจริงเดิม อันนำไปสู่ความเข้าใจสูงสุดคือแบบของความดีหน้า

แนวคิดของพลาโตในเรื่องการเข้าถึงความจริง สะท้อนให้เห็นว่าความจริงแท้เป็นสิ่งเหนือโลกประสาทสัมผัส และดำรงอยู่ในโลกแห่งแบบที่นิรันดร์ พลาโตให้ความสำคัญกับเหตุผลและวิภาษวิธีในฐานะเครื่องมือหลักในการเข้าถึงความรู้แท้ กระบวนการรู้เป็นการยกระดับจากความเห็นไปสู่ความรู้ ผ่านการไตร่ตรองเชิงปรัชญาอย่างเป็นระบบ อุปมาเรื่องถ้ำชี้ให้เห็นภาวะหลงผิดของมนุษย์ และความจำเป็นของการศึกษาเพื่อเข้าถึงความจริง

แนวคิดเรื่องการระลึกได้แสดงว่า ความรู้เป็นสิ่งมีอยู่แล้วในจิตวิญญาณ มิใช่สิ่งที่รับมาจากภายนอก และเป็นความจริงเชิงนามธรรม ที่เข้าถึงได้ด้วยปัญญาและนำไปสู่ความดีสูงสุด

5. สรุป

บทความเรื่องกฎธรรมชาติในพุทธศาสนากับโลกแห่งมโนคติของพลาโตสะท้อนให้เห็นโครงสร้างความจริงสองแนวทางที่ต่างกันแต่มีจุดร่วมในเชิงลึก กล่าวคือ พุทธศาสนาอธิบายความจริงผ่านกฎธรรมชาติที่เป็นเหตุเป็นผล เช่น อิทัปปัจจยตา ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท ซึ่งชี้ให้เห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และอนัตตาของสรรพสิ่ง ขณะที่พลาโตเสนอโลกแห่งมโนคติซึ่งเป็นความจริงแท้ที่นิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลง และอยู่เหนือโลกแห่งประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส องค์ความรู้สำคัญที่ได้คือการตระหนักว่าความจริงในพุทธศาสนาเป็นความจริงเชิงกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย ในขณะที่ความจริงของพลาโตเป็นความจริงเชิงนามธรรมที่มั่นคงถาวร นอกจากนี้ยังพบว่า พุทธศาสนาเน้นการเข้าถึงความจริงผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ภายใน เช่น การเจริญวิปัสสนา ส่วนพลาโตเน้นการใช้เหตุผลและปัญญาในการเข้าถึงแบบ (Forms) องค์ความรู้อีกประการคือทั้งสองแนวคิดต่างมุ่งสู่ความจริงสูงสุด แต่มีวิธีการและจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ พุทธศาสนามุ่งสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ส่วนพลาโตมุ่งสู่การรู้แจ้งความจริงแท้ทางปัญญา การเปรียบเทียบนี้ช่วยให้เข้าใจความหลากหลายของแนวคิดเรื่องความจริงในปรัชญา และเปิดมุมมองในการบูรณาการระหว่างเหตุผลกับประสบการณ์เพื่อเข้าถึงความจริงอย่างรอบด้าน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่าความจริงอาจมีหลายระดับ ทั้งเชิงปรากฏและเชิงนามธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์และการแสวงหาความรู้ในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). *ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ศยาม.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2543). *แก่นแท้ของพุทธธรรม*. ธรรมสภา.

วิธาน สุชีวคุปต์. (2529). *อภิปรัชญา*. แสงจันทร์การพิมพ์.

สมภาร พรมทา. (2548). *ปรัชญากรีก: กำเนิดและพัฒนาการ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพงษ์ ชัยนาม. (2554). *ปรัชญากรีก: จากโสเครติสถึงอริสโตเติล*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Copleston, F. (1998). *A history of philosophy*. Image Books.

Plato. (1894). *The republic* (B. Jowett, Trans.). Clarendon Press.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร

A Recreation Center Management Model for Promoting a Learning Metropolis Based on Buddhist Principles in Bangkok Metropolitan Administration Recreation Centers

ณัฏฐาวีรกร ตาซื่อ[1*]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Natthaweerakorn Tasue [1*]
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉: * Natthaweerakorn@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 09 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานคร 2) พัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการตามหลักพุทธธรรม และ 3) ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ใช้บริการศูนย์นันทนาการ 322 คน และผู้ประเมินรูปแบบ 25 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี PNImodified ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดคือการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน รองลงมาคือการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ การส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน การขยายโอกาสการเรียนรู้ทุกระดับ และการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ ธนาคารครูอาสาและปราชญ์นันทนาการ ศูนย์ข้อมูลปัญญาดิจิทัลและนิทรรศการมีชีวิต เวิร์กชอปคิดเป็นทำได้แก้ปัญหาไวและนันทนาการจิตอาสาพัฒนาวิถีธรรม และ 3) ผลการประเมินยืนยันว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ V-LEARN ซึ่งเชื่อมโยงการปฏิบัติที่มีคุณธรรมระบบพี่เลี้ยงตลอดชีวิต สินทรัพย์ดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ การสนทนาสะท้อนคิด และเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารศูนย์นันทนาการ, มหานครแห่งการเรียนรู้, หลักพุทธธรรม, V-LEARN

Abstract

This study aimed to (1) examine the priority needs for managing Bangkok Metropolitan Administration recreation centers to promote a learning metropolis, (2) develop a recreation center management model grounded in Buddhist principles, and (3) evaluate the model's suitability, feasibility, and usefulness. A multiphase mixed-methods design was employed. Quantitative data were collected through questionnaires from 322 recreation-center users and 25 model evaluators and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the modified Priority Needs Index (PNImodified). Qualitative data were obtained from interviews with 15 key informants and a focus group with nine experts and analyzed through content analysis. The findings showed that the highest-priority need was promoting learning for and through work, followed by improving learning quality and excellence, fostering a lifelong learning culture, revitalizing learning in families and communities, expanding learning opportunities from basic through higher education, and using modern learning technologies. The developed model comprised four components: principles, objectives, implementation methods, and conditions for success. Its four principal activities were a Volunteer Teacher and Recreation Scholar Bank, a Digital Wisdom Information Center and Living Exhibition, a rapid thinking and problem-solving workshop, and a volunteer recreation and virtuous-living project. Expert evaluation confirmed that the model was suitable, feasible, and useful. The model was synthesized as V-LEARN: Virtuous Practice, Lifelong Mentorship, Enhanced Digital Assets, Analytical Thinking, Reflective Dialogue, and Networked Learning City. The model therefore offers an actionable framework for connecting ethical practice, continuous mentoring, digital learning resources, analytical problem solving, reflective knowledge exchange, and citywide learning networks in Bangkok recreation centers.

Keywords: Recreation Center Management, Learning Metropolis, Buddhist Principles, V-LEARN

1. บทนำ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

นักวิชาการโดยทั่วไปมักได้ยินคำว่าโมเดล (Models) กันอย่างแพร่หลาย ทั้งในกลุ่มวิชาการบริหาร เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์และสาขาวิชาอื่น ๆ คำศัพท์ดังกล่าวมีการเรียกแตกต่างกันไปในภาษาไทย บ้างก็เรียกว่า “รูปแบบ” หรือบางกลุ่มเรียกว่า “หุ่นจำลอง” หรือ “แบบจำลอง” บางคนอาจเรียกทับศัพท์ว่า “โมเดล” ก็มี ลักษณะคำที่เรียกใช้ส่วนใหญ่แตกต่างกันตามลักษณะที่มาใช้ เช่น ในวงการวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิศวกรรม มักใช้คำว่า “หุ่นจำลอง” จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งได้อย่างดี ในวงการวิชาการมีการใช้คำว่า รูปแบบหรือ ตัวแบบ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ขอใช้คำว่า รูปแบบ เพื่อทำความเข้าใจและ

นำไปสู่การศึกษาถึงหลักการพัฒนารูปแบบต่อไป คำว่า รูปแบบ (Models) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายของ “รูปแบบ (Model)” ไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง; (ศิลปะ) สิ่งที แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเป็ด รูปแบบวัด

บุญชม ศรีสะอาด (2554) รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัย อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือ ตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบ หรือกิจกรรมในระบบ

Carter V. Good (1973) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ในพจนานกรมการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่นการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบเป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสมมุติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ ทางระบบสังคมที่เขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษา

อุทุมพร จามรมาน (2541) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวกันระหว่างตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบหรือโมเดลจึงมีมากกว่าสองมิติหลายตัวแปรและแต่ละตัวแปรดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในเชิงเหตุผล ตัวอย่างรูปแบบของการบริหารจัดการ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้ากระบวนการผลลัพธ์ (input process output)

เบญจพร แก้วมีศรี (2545) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนของความเป็นจริงในการทำให้ความสลับซับซ้อนสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นเป็นการสะท้อนบางส่วนของปรากฏการณ์ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องถึงความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องมาไว้ด้วยกันโดยจะต้องใช้ข้อมูลเหตุผลและฐานคติมาประกอบการแสดงรูปแบบสามารถทำได้หลายลักษณะตั้งแต่กายภาพซึ่งเป็นรูปแบบของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้านภาษาหรือสัญลักษณ์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ารูปแบบหมายถึงรูปแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วน (simplified form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้นหรือในบางกรณีอาจใช้ประโยชน์ในการพยากรณ์ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

เบญจพร แก้วมีศรี (2545) อธิบายเพิ่มเติมว่า รูปแบบ คือ วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ่ายทอดความคิดความเข้าใจตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้สื่อสารใน

ลักษณะต่าง ๆ เช่นภาพวาดแผนภูมิหรือแผนผังต่อเนื่องให้สามารถเข้าใจได้ง่าย โดยสามารถนำเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ ดังนั้น “โมเดล” หรือรูปแบบจึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะ ต่าง คือ 1) รูปแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ 2) เป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง 3) เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ

มยุรี อนุมานราชธน (2547) ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบแนวความคิดพื้นฐานของสิ่งที่เป็นจริงของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งเพื่อใช้อธิบายเหตุการณ์ในรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นว่าอะไรเกิดขึ้น ทำไมจึงเกิดสิ่งนั้น และสิ่งนั้นจะก่อผลอะไรบ้าง รูปแบบมักแสดงความสัมพันธ์ ที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปเป็นร่าง ทฤษฎีส่วนใหญ่มักถูกพัฒนามาจากรูปแบบที่ได้รับการทดสอบแล้ว

โดยสรุปรูปแบบ หมายถึงกระบวนการในการดำเนินงานหรือความสัมพันธ์ที่เป็นรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ

ผู้วิจัย สรุปความหมายของรูปแบบว่า คือ สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเองเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่เป็นแผนภาพที่ช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจสิ่งที่อธิบายที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น

1. แบบหุ่นจำลองเชิงเปรียบเทียบ (Analog Models) หมายถึง วิธีการจำลองจากของจริงหรือคล้ายกับของจริง อาจมีขนาดแตกต่างจากขนาดจริงไปบ้าง เช่น หุ่นจำลองรถยนต์หุ่นจำลองเครื่องบิน เป็นต้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเชิงกายภาพ จุดอ่อนที่พบก็คือ ไม่สามารถระบุความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบภายในแบบจำลองได้อย่างชัดเจน

2. รูปแบบที่ใช้ภาษาในการอธิบาย (Semantic Models) บางครั้ง เรียกว่ารูปแบบเชิงข้อความ หมายถึง การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบเกี่ยวกับเจตคติ รูปแบบเกี่ยวกับผลการเรียนแบบต่าง ๆ จุดอ่อนของรูปแบบนี้ ก็คือ ขนาดความชัดเจน ยากแก่การทดสอบโครงสร้างของรูปแบบ

3. รูปแบบที่ใช้แผนภูมิ (Schematic Models) หมายถึง รูปแบบที่ใช้แผนภาพหรือแผนภูมิ (Diagram) ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลต่อกัน เช่น การเขียนรูปแบบโครงสร้างขององค์การบริหาร เป็นต้น

4. รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematic Models) หมายถึง รูปแบบที่แสดงออกในรูปของสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์จึงมักเรียกรูปแบบนี้ว่า รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ โดยเริ่มมีการนำมาใช้ในช่วงปี ค.ศ. 1960 ในสาขาวิการวัดผลการศึกษา ต่อมาได้ขยายผลไปในทางการวิจัยทางการศึกษาและสาขาวิชาอื่น ๆ เพราะสามารถทดสอบสมมติฐานได้ และนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ๆ ได้

2) Non-recursive Model คือ รูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและตัวแปรเชิงผลพร□อมกันจึงมีทิศทางที่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบท แนวคิดการบริหารองค์การเน้นการประสานเป้าหมาย โครงสร้าง ทรัพยากร บุคลากร และความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (จุมพล สวัสดิยากร, 2542; ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2552; ธนจรส พูนสิทธิ์, 2541; ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, 2534; พะยอม วงศ์สารศรี, 2542; มัลลิกา ต้นสอน, 2544) สำหรับบริบทการศึกษา การบริหารต้องเชื่อมโยงหลักวิชาชีพ การนิเทศ และการดำเนินงานของสถานศึกษา (จันทรานี สงวนนาม, 2545; ชาญชัย อาจิณสมาจาร, 2540, 2550; ธีระ รุญเจริญ, 2550; ประพันธ์ สุริหาร, 2547; ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545, ม.ป.ป.; ภารดี อนันต์นาวี, 2551; ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2537; ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร, 2542) ขณะเดียวกัน การบริหารบุคลากรและการบูรณาการระบบบริการต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของบุคลากรและความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน (เด่น ชะเนติยัง, 2533; พนัส หันนาคินทร์, 2542; พิทยา บวรวัฒนา, 2546; พูลสุข หิงคานนท์, 2540; เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2546)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้
2. พัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการตามหลักพุทธธรรม
3. ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีแบบเจาะจง ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บด้วยแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดและผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การออกแบบวิธีวิจัย การพัฒนาแบบสอบถาม และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือยึดหลักระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และการศึกษา (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543; บุญใจ ศรีสถิตนรากูล, 2555; บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

ตารางที่ 1 สรุปการออกแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะ/วิธีวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณ	ผู้ใช้บริการ 322 คน และผู้ประเมินรูปแบบ 25 คน	แบบสอบถาม	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ PNImodified
เชิงคุณภาพ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน	แบบสัมภาษณ์และคู่มือสนทนากลุ่ม	การวิเคราะห์เนื้อหา

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายและสถิติที่เหมาะสมกับแบบจำลองหรือการประเมินความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ รูปแบบ หรือกลยุทธ์ ก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย ได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยุ (Mixed Research Method) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อเก็บรวมรวมข้อมูลจาก ผู้มาใช้งาน ในศูนย์นันทนาการ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการ สังกัดกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัย จึงได้กำหนดระยะการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ก. แหล่งข้อมูลและเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เอกสารเชิงนโยบายและบริบทเบื้องต้นการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร ตลอดถึงเอกสารทางวิชาการและงานวิจัย ตำรา บทความวิชาการ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร กรอบบริบทศูนย์นันทนาการพิจารณาตามแนวทางการบริหารจัดการศูนย์นันทนาการของกรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) และแนวคิดเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (นิรมล เสรีสกุล และธนพร โอวาทวรวรัญญู, 2565)

ข. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเพื่อใช้บันทึกประเด็นสำคัญ นิยาม องค์ประกอบ และแนวทางการการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร

ค. การรวบรวมข้อมูล โดยการสืบค้นและคัดเลือกเอกสาร เช่น เอกสารและงานวิจัย ตามคำสำคัญ (Keywords) ที่กำหนด คัดเลือกเอกสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความน่าเชื่อถือของแหล่งเผยแพร่ และความทันสมัยของเนื้อหาและบันทึกเนื้อหาที่สอดคล้องลงในแบบบันทึกข้อมูลแยกตามรายประเด็น

ฆ. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่บันทึกไว้มาจำแนกจัดกลุ่มตามความเหมือนและความต่าง การสังเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางเมทริกซ์ (Synthesis Matrix) นำองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบจากนักวิชาการแต่ละท่านมาลงตารางวิเคราะห์ความถี่ เพื่อหาข้อสรุปร่วมขององค์ประกอบหลักที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมที่สุดสำหรับนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ก. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มาใช้งานในศูนย์นันทนาการ สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 34 แห่ง ประจำปี 2568 จำนวน 2,081 คน โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 322 คน

ข. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire)) ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการจำเป็นการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2 ความต้องการจำเป็นการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 32 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา 2) ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัว และชุมชน 3) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน 4) ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ 5) ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ 6) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale ซึ่งแต่ละคำถามจะมีคำตอบ เป็นตัวเลือก 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปข้อค้นพบสำคัญ

ประเด็น	ข้อค้นพบสำคัญ

ความต้องการจำเป็น	เร่งพัฒนาด้านการส่งเสริมการเรียนรู้การทำงาน รองลงมาคือคุณภาพการเรียนรู้ วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน และเทคโนโลยีสมัยใหม่
รูปแบบที่พัฒนา	รูปแบบ 4 องค์ประกอบและกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม เชื่อมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ จิตอาสา และเครือข่ายเมือง
ผลการประเมิน	รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ V-LEARN

1. ความต้องการจำเป็น: เร่งพัฒนาด้านการส่งเสริมการเรียนรู้การทำงาน รองลงมาคือคุณภาพการเรียนรู้ วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน และเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. รูปแบบที่พัฒนา: รูปแบบ 4 องค์ประกอบและกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม เชื่อมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ จิตอาสา และเครือข่ายเมือง

3. ผลการประเมิน: รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ V-LEARN

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 54.97 เพศชาย จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 45.03 อายุ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 29.81 อายุ 26-30 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 22.36 อายุ 21-25 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 อายุ 16-20 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 16.15 อายุ 10-15 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.94 ประสบการณ์ในการมาใช้ศูนย์นันทนาการ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 40.99 ประสบการณ์ 3-5 ครั้ง จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 34.16 และประสบการณ์ 6 ครั้งขึ้นไป จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 24.84

2. สภาพปัจจุบันการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา

สภาพที่พึงประสงค์การบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ ด้านการ

ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่

เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็น โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified ในที่นี้ คือ 0.168 พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่

ผู้วิจัย ได้นำผลดังกล่าวมาจัดลำดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ได้ดังนี1) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้การทำงาน 2) ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ 3) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน 5) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา 6) ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่

1. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้การทำงาน ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 3 สนับสนุนการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต อันดับ 2 ข้อ 6 ให้ความสำคัญกับการรับรองทักษะและคุณวุฒิ

2. ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 2 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา อันดับ 2 ข้อ 1 พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

3. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 7 มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อันดับ 2 ข้อ 6 ยอมรับและให้คุณค่ากับการเรียนรู้ในทุกรูปแบบ

4. ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 5 ใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ อันดับ 2 ข้อ 3 สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ

5. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 1 มีการขยายโอกาสทางการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย อันดับ 2 ข้อ 2 การลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา

6. ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified จำนวน 2 อันดับ ได้แก่ อันดับ 1 ข้อ 5 ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง อันดับ 2 ข้อ 6 ใช้เกมและการเรียนรู้ผ่านเกม

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ในสภาวการณ์ปัจจุบันที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระบบการศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงและศูนย์กลางของประเทศ จึงได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาไปสู่การเป็น มหานครแห่งการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ได้อย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสติปัญญาของพลเมือง ศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร ถือเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนและประชาชนมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการของคนเมือง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์นันทนาการแบบเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ยั่งยืนและมีคุณธรรม การแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยจึงเป็นโจทย์ที่ท้าทาย เพื่อให้การบริหารจัดการมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม การนำ หลักวุฒิธรรม 4 หรือหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง มาเป็นแกนหลักในการกำหนดรูปแบบการบริหารจึงมีความน่าสนใจและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ประกอบด้วย 1) สัปปุริสสังเสวะ การจัดสิ่งแวดล้อมและบุคลากรที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้ 2) สัทธัมมัสสวนะ การจัดกิจกรรมและเนื้อหาการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ทันสมัย และถูกต้อง 3) โยนิโสมนสิการ การส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เข้ารับบริการ 4) ธรรมานุธรรมปฏิบัติ การนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การสังเคราะห์หลักวุฒิธรรมตรวจสอบจากคัมภีร์ภาษาบาลี ภาษาไทย อรรถกถา ฎีกา และปกรณวิเสสหลายฉบับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532, 2535, 2539ก, 2539ข, 2539ค; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, 2534) และใช้คำอธิบายร่วมสมัยด้านพุทธธรรม คุณธรรม และการบริหารเป็นกรอบตีความ (ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, 2542; พระธรรมโกศาจารย์ [ประยูร ธมฺมจิตฺโต], 2549; พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2554; พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2550)

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อให้กรุงเทพมหานครมี รูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการพัฒนาศูนย์นันทนาการ 2) เพื่อพัฒนาประชาชนทุกช่วงวัยที่มาใช้บริการศูนย์นันทนาการ จะได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองตามแนวทางมหานครแห่งการเรียนรู้ 3) เพื่อจัดทำเป็นนโยบายที่สำคัญให้แก่ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร และสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนเมืองไปสู่การเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO (UNESCO Global Network of Learning Cities) อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินงาน ได้แก่ 1) การบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ หลักวุฒิธรรม 4 และการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักวุฒิธรรม 4 2) กิจกรรมการพัฒนาการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการ สังกัดกรุงเทพมหานครด้วยกิจกรรม ได้แก่กิจกรรมที่ 1 โครงการ ธนาคารครูอาสาและปราชญ์นันทนาการ (The Mentor & Wisdom Bank)กิจกรรมที่ 2 กิจกรรม ศูนย์ข้อมูลปัญญาดิจิทัลและนิทรรศการมีชีวิต (Smart Learning Assets)กิจกรรมที่ 3 เวิร์กชอป คิดเป็น ทำได้ แก้ไขปัญหาปัญญาไว (Thinking Lab & Dialogue) กิจกรรมที่ 4 โครงการ นันทนาการจิตอาสา พัฒนาวิถีธรรม (Practical Virtue Project) และ 3) แนวทางการประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ความท้าทายด้านความเข้าใจและการยอมรับ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและการได้รับการยอมรับจากผู้บริหารของศูนย์นันทนาการเกี่ยวกับหลักวุฒิธรรม 4 และประโยชน์ของการนำมาใช้ในการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก หากขาดความเข้าใจและศรัทธาในหลักการนี้ การนำไปปฏิบัติจริงก็จะทำได้ยากและไม่ยั่งยืน 2) ความท้าทายด้านการปฏิบัติและการจัดการ การออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการหลักวุฒิธรรม 4 อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการกับความแตกต่างของศูนย์นันทนาการ การจัดหาสื่อและทรัพยากรที่เพียงพอ การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม และการบริหารจัดการเวลา เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้การนำไปใช้เป็นไปได้จริงและไม่เป็นภาระที่มากเกินไปสำหรับผู้มาใช้งานในศูนย์นันทนาการ 3) ความท้าทายด้านการสนับสนุนและบริบทแวดล้อม การได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในด้านการอบรมพัฒนาผู้บริหารศูนย์ การสร้างความร่วมมือกับผู้มาใช้งานในศูนย์นันทนาการ รวมถึงการพิจารณาบริบทของศูนย์นันทนาการ เช่น ขนาดของศูนย์ ความหลากหลายของผู้มาใช้งานและข้อจำกัดของศูนย์ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการนำรูปแบบนี้ไปใช้ หากขาดการสนับสนุนและไม่คำนึงถึงบริบทแวดล้อม อาจทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินงานและไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

5.2.1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี PNImodified ในที่นี้ คือ 0.168 พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อและในการทำงาน ด้านการยกระดับคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการขยายการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่

จากผลการวิจัยนี้ผู้วิจัย มีความคิดเห็นที่สะท้อนให้เห็นถึง ศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานครสนับสนุนการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ให้ความสำคัญกับการรับรองทักษะและคุณวุฒิ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ มีการขยายโอกาสทางการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง ใช้เกมและการเรียนรู้ผ่านเกม ซึ่งสอดคล้องกับธีธัช วนาแสงธรรม และสราวุธ ชัยวิชิต (2568) ซึ่งพบว่าการบริหารจัดการและการจัดโปรแกรมนันทนาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของผู้ใช้บริการ และผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทางนันทนาการโดยรวมในระดับสูง

5.2.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการ สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ในสภาวการณ์ปัจจุบันที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระบบการศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การนำหลักวุฒิธรรม 4 หรือหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง มาเป็นแกนหลักในการกำหนดรูปแบบการบริหารจึงมีความน่าสนใจและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ประกอบด้วย 1) สัปปุริสสังเสวะ การจัดสิ่งแวดล้อมและบุคลากรที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้ 2) สัทธัมมัสสวนะ การจัดกิจกรรมและเนื้อหาการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ทันสมัย และถูกต้อง 3) โยนิโสมนสิการ การส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เข้ารับบริการ 4) ธรรมานุธรรมปฏิบัติ การนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อให้กรุงเทพมหานครมี รูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการพัฒนาศูนย์นันทนาการ 2) เพื่อพัฒนาประชาชนทุกช่วงวัยที่มาใช้บริการศูนย์

นันทนาการ จะได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองตามแนวทางมหานครแห่งการเรียนรู้ 3) เพื่อจัดทำเป็นนโยบายที่สำคัญให้แก่ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร และสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนเมืองไปสู่การเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO (UNESCO Global Network of Learning Cities) อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินงาน ได้แก่ 1) การบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริม มหานครแห่งการเรียนรู้ หลักวุฒิธรรม 4 และการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักวุฒิธรรม 4 2) กิจกรรมการพัฒนาการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่ง การเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการ สังกัดกรุงเทพมหานครด้วยกิจกรรม ได้แก่กิจกรรมที่ 1 โครงการ ธนาคารครูอาสาและปราชญ์นันทนาการ (The Mentor & Wisdom Bank)กิจกรรมที่ 2 กิจกรรม ศูนย์ข้อมูลปัญญาดิจิทัลและนิทรรศการมีชีวิต (Smart Learning Assets)กิจกรรมที่ 3 เวิร์กชอป คิดเป็น ทำได้ แก้ไขปัญหาปัญญาไว (Thinking Lab & Dialogue) กิจกรรมที่ 4 โครงการ นันทนาการจิตอาสา พัฒนาวิถีธรรม (Practical Virtue Project) และ 3) แนวทางการประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ความท้าทายด้านความเข้าใจและการยอมรับ 2) ความท้าทายด้านการปฏิบัติและการจัดการ การออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการหลักวุฒิธรรม 4 อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ความท้าทายด้านการสนับสนุนและบริบทแวดล้อม การได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในด้านการอบรมพัฒนาผู้บริหารศูนย์ การสร้างความร่วมมือกับผู้มาใช้งาน ในศูนย์นันทนาการ รวมถึงการพิจารณาบริบทของศูนย์นันทนาการ

ในภาพรวม ข้อค้นพบยืนยันความสำคัญของการเปลี่ยนหลักธรรมจากแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นพฤติกรรม กระบวนการ และเกณฑ์ติดตามที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมรับผิดชอบผลลัพธ์ของผู้เรียนและสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอนทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการศูนย์มีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเรียนรู้

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารศูนย์ควรส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการศูนย์มีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เปรียบเทียบระหว่างบริบท และพัฒนาตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน บุคลากร และองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). แนวทางการบริหารจัดการศูนย์นันทนาการ. โรงพิมพ์เอส. ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์.

จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. บุ๊คพอยท์.

จุมพล สวัสดิยากร. (2542). *หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์*. โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ.

ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2540). *ศัพท์การบริหารการศึกษา*. ไทยวัฒนาพานิช.

ชาญชัย อาจิณสมาจาร. (2550). การนิเทศการศึกษา. โรงพิมพ์เคแอนด์พีบุ๊คส์.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2552). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการฉบับปรับปรุงใหม่*. ซีเอ็ดเคชั่น.

ธนจรส พูนสิทธิ์. (2541). *การจัดการองค์การและการบริหาร*. สหธรรมิก.

ธีธัช วนาแสงธรรม, และสราวุธ ชัยวิชิต. (2568). การศึกษาศักยภาพการให้บริการนันทนาการของศูนย์นันทนาการ ณ อาคารสถาบันวิทยาศาสตร์การกีฬา กรมพลศึกษา สนามกีฬาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ 60 พรรษา. วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ, 51(1).

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2534). *องค์การและการจัดการ*. อักษรปริทรรศน์.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ข้าวฟาง.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. (2542). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิรมล เสรีสกุล และธนพร โอวาทวรวรัญญู. (2565). *การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาย่านกะดีจีน-คลองสาน*. วารสารสถาบันพระปกเกล้า.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. บริษัท สุวีริยาสาสาส์น จำกัด:

บุญใจ ศรีสถิตนรากูล. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพันธ์ สุริหาร. (2547). *ศัพท์เทคนิคทางการบริหาร*. ขอนแก่น: ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. บพิธการพิมพ์.

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (ม.ป.ป.). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. หน้า 16 – 17.

พนัส หันนาคินทร์. (2542). *ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร*. จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป. (2549). *ธ*. 9. Ph. D.. พุทธวิธีบริหาร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. (2554). *อ*. ปยุตฺตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1/ยุติ (พิมพ์ครั้งที่ 17). โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. (2550). *วชิรเมธี)*. คนสำราญงานสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 3). บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. พรานนกการพิมพ์.

พิทยา บวรวัฒนา. (2546). *การบริหารเชิงบูรณาการ*. นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

พูลสุข หิงคานนท์. (2540). *ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารระบบบริการพยาบาล*. ชุดวิชาการพัฒนาศักยภาพระบบบริการพยาบาล หน่วยที่ 3. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภารดี อนันต์นาวี. (2551). *หลักหาร แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. ชลบุรี: มนตรี. มิเกล กาไรซาบาล.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2537). *การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร. (2542). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มยุรี อนุมานราชธน. (2547). *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด กระบวนการและการวิเคราะห์*. คะนึงนิจการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539ก). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539ข). ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539ค). ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส. โรงพิมพ์วิญญาณ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏ□กถา. (2532). *โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรฏเตปิฏกำ 2525*. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. (2534). *โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย*.

มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *การจัดการยุคใหม่*. เอ็กซเปอร์เน็ท จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. ราชบัณฑิตยสถาน.

อุทุมพร จามรมาน. (2541). *โมเดล*. วารสารวิชาการ, 1(3), 22–26.

เด่น ชะเนติยัง. (2533). *การบริหารงานบุคคล*. ม. ป. ท.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2546). *การจัดการสมัยใหม่*. เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.

เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). *การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*.

Good, C. V. (1973). *Dictionary of education (3rd ed.)*. McGraw-Hill.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

A Causal Factor Model of the Effectiveness of Student Support System Management Based on Buddhist Principles in Schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office

ไพโรจน์ ออระเอี่ยม[1*]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Pairoj Ora-iam 1*
1 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉: * Natthaweerakorn@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 09 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อประเมินโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ใช้วิธีวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาองค์ประกอบด้วยการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้นำทางการศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 12 คน ระยะที่ 2 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และการใช้แบบสอบถาม กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 คนต่อ 1 จำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลทั้ง 55 เส้นทาง ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรมีขนาด จำนวน 550 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ระยะที่ 3 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายการประเมินเพื่อตรวจสอบ จำนวน 17 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยมีการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโมเดลประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารสถานศึกษา 2) กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) หลักธรรมพรหมวิหาร 4 และ 5) ประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายนอกแฝง 3 ตัวแปร ตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 19 ตัวแปร ซึ่งโมเดลประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 215.76, df= 187, p= .07339, GFI=.976, AGFI=.946,RMR=.017) สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ร้อยละ 9.10 แสดงว่า การบริหารสถานศึกษา กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และหลักธรรมพรหมวิหาร 4 สามารถส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ โดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เป็นตัวแปรส่งผ่าน 3. ผลการประเมินตรวจสอบความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความเหมาะสม ของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านตามลำดับ ซึ่งได้องค์ความรู้ “ROTE Model” ประกอบด้วย Related persons, oversee,The Four Sublime States of Mind และ Educational institution administration

คำสำคัญ: โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุ, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, พรหมวิหาร 4, ประสิทธิผล

Abstract

This dissertation has the following objectives: 1) to study the components of the student support management system of schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office, 2) to develop causal factor model of the effectiveness of student support management system according to buddhist principles in schools under the office of Suphanburi Secondary Educational Service Area Office, and 3) to evaluate the effectiveness of the student support management model based on Buddhist principles for schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office. The research employs a mixed-methods approach divided into three phases: Phase 1 involves qualitative research to study the components thru document analysis and in-depth interviews with key informants, including educational leaders, those involved in student support, and experts in school administration, selected thru purposive sampling (12 people). Phase 2 uses both qualitative and quantitative research methods, with focus group discussions involving 9 participants selected thru purposive sampling. Data analysis is conducted thru inductive reasoning and the use of questionnaires, with a sample size of 10 people per path representing the relationship between variables in the model, totaling 55 paths. Therefore, the appropriate sample size should be 550 people, Data analysis is conducted using a computer software program. Phase 3 involves qualitative research for evaluation purposes, with 17 participants selected thru purposive sampling. Data analysis is conducted

using a computer software program, with results interpreted regarding the appropriateness, feasibility, and benefits of the effectiveness model. Results were shown as follows: 1. The components of the causal factor model for the student support system management according to Buddhist principles in schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office consist of five components: 1) School administration, 2) The process of the student support system, 3) Parental involvement and the roles of stakeholders in the student support system, 4) The four Brahmaviharas, and 5) The effectiveness of the student support system. 2. The model of causal factor of the student support system management according to Buddhist principles in schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office consists of five latent variables, divided into three external latent variables, two internal latent variables, and nineteen observable variables. The model of causal factor of the student support system management according to Buddhist principles in schools under the Suphanburi Secondary Educational Service Area Office is consistent with empirical data (Chi-square = 215.76, df= 187, p= .07339, GFI=.976, AGFI=.946, RMR=.017). It can explain 91.0% of the variance in the effectiveness of the student support system. This indicates that school management, the process of the student support system, parental involvement, the roles of stakeholders in the student support system, and the four Brahmaviharas can promote the effectiveness of the student support system, with the four Brahmaviharas being the mediating variable. 3. The evaluation results of the feasibility, benefits, and appropriateness of causal factor model of the effectiveness of student support management system according to buddhist principles in schools under the office of Suphanburi Secondary Educational Service Area Office are overall at the highest level in all aspects. This includes the "ROTE Model," which consists of Related persons, oversee, The Four Sublime States of Mind, and Educational institution administration.

Keywords: Causal Factor Model, Student Support System, Four Brahmaviharas, Effectiveness

1. บทนำ

ในภาวะปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องของสภาพสังคม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหายาเสพติด ได้ส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนรายได้และการว่างงาน ซึ่งส่งผลกระทบสืบเนื่องต่อระบบการศึกษาไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและปรับเปลี่ยนให้เท่าทันต่อสถานการณ์ สถานศึกษาต้องตระหนักถึงปัญหาเชิงซ้อนในทุกมิติ เพื่อนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน อันจะเป็นกลไกสำคัญในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา การดำเนินงานดังกล่าวมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาประชากรในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้คนไทยมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีสุขภาวะที่ดี มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจน มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และมีนิสัยรักการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นกำลังคนสมรรถนะสูง นวัตกร และผู้ประกอบการตามศักยภาพและความถนัดของตนเอง นอกจากนี้ ยัง

สอดรับกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) ที่มุ่งหมายและยึดหลักการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, 2556)

ในการจัดการศึกษาปัจจุบัน ผู้เรียนส่วนใหญ่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางอารมณ์สูงและวุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่พัฒนาอย่างสมบูรณ์ เผชิญกับความสับสน ในการกำหนดบทบาททางสังคม ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญปัญหา ตลอดจนมีความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและการปฏิบัติตนในกลุ่มเพื่อน สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมวัยรุ่นไทยที่พบพฤติกรรมเบี่ยงเบนและขัดต่อบรรทัดฐานสังคม เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การพูดเท็จ การหนีเรียน การฝ่าฝืนกฎระเบียบของสถานศึกษา (เช่น การดื่มสุราและการสูบบุหรี่) และการทะเลาะวิวาท รวมถึงปัญหาเชิงอารมณ์ที่รุนแรง อาทิ ภาวะซึมเศร้า ความท้อแท้ใจ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการพยายามฆ่าตัวตาย ยิ่งไปกว่านั้น พบว่ามีเยาวชนเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ได้รับคำแนะนำหรือความช่วยเหลือให้เกิดความเข้าใจในปัญหาของตนเอง และสามารถนำศักยภาพที่มีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียน ในสถานศึกษาจำนวนมากได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ผู้เรียนเผชิญปัญหาในหลายมิติ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว อาทิ การหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ของบิดามารดา ปัญหาทางเศรษฐกิจ และการแปรเปลี่ยนของโครงสร้างครอบครัวที่ทำให้นักเรียนต้องอาศัยอยู่กับญาติหรืออยู่ตามลำพังเนื่องจากผู้ปกครองต้องย้ายไปทำงานในต่างจังหวัด สภาพแวดล้อมเหล่านี้หล่อหลอมให้นักเรียนเกิดความโดดเดี่ยวและขาดความอบอุ่น ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อการเรียนโดยตรง ทำให้ผู้เรียนขาดความสุขและขาดสมาธิในการศึกษา นำไปสู่พฤติกรรมการมาสาย การขาดเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ลดต่ำลง ยิ่งไปกว่านั้น หากผู้เรียนกลุ่มเสี่ยงนี้ได้รับการชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การเข้าสู่วงจรยาเสพติดหรืออบายมุข ก็จะยิ่งทวีความรุนแรงของปัญหาให้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางและมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองดี สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข... (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2554, 2560)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบและมีมาตรฐานคุณภาพ โดยอาศัยครูที่ปรึกษาเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก บูรณาการร่วมกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ผ่านการใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายมุ่งเน้นให้โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาควบคู่กับการขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจัดเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นกลไกหลักในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานสอดรับกับสภาวการณ์และสภาพปัญหาที่

แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบัน การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากบริบทและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัย จึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษา โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ทั้งนี้ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันเป็นกลไกหลักในการสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตและดำรงตนในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างรู้เท่าทันและเหมาะสม

แนวคิดและกรอบการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี” ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ในประเด็น ดังต่อไปนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, 2548)

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2547) ให้ความหมายว่า การจัดการเป็นความสามารถของบุคลากรที่จะทำการกำหนดเป้าหมาย จัดระเบียบ จัดสรรทรัพยากรต่างๆ ขององค์การและใช้งานบุคคลอื่นๆ เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542) ให้ความหมายว่า การบริหารมีลักษณะครอบคลุมทั้งความเป็นศิลป์ ศาสตร์และวิชาชีพ กล่าวคือ ในมิติของความเป็นศิลป์ (Art) หมายถึง การที่บุคคลนำทักษะและองค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาเฉพาะตนมาประยุกต์ใช้ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ ในมิติของความเป็นศาสตร์ (Science) หมายถึง การเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการแสวงหาความจริงผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยการรวบรวม การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล ตลอดจนการตั้งและทดสอบสมมติฐาน และ ในมิติของความเป็นวิชาชีพ (Profession) หมายถึง ลักษณะของงานที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างศาสตร์และศิลป์ เข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถพิจารณาและประเมินได้จากเกณฑ์มาตรฐานที่บ่งชี้ถึงความเป็นวิชาชีพนั้นๆ

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540) กล่าวว่า การจัดการหรือการบริหาร คือ ศิลปะในการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารขององค์การ ในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการและการควบคุมกิจการ ให้ดำเนินไปตามนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพที่สุด

สมาน รังสิโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์ (2527) กล่าวว่า การบริหาร คือ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยส่วนประกอบต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการ

ปฏิบัติงาน เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น

จากการศึกษาความหมายของการบริหารจากนักวิชาการหลายท่าน (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2547; เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2548; วิโรจน์ สารรัตนะ, 2542; ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2540; สมาน รังสิโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์, 2527; สุนทร โคตรบรรเทา, 2551) สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายของการบริหาร ได้ดังตารางที่ 2.1 ต่อไปนี้

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. พัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลตามหลักพุทธธรรม
3. ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโมเดล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีแบบเจาะจง ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บด้วยแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดและผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2552)

ตารางที่ 1 สรุปการออกแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะ/วิธีวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
ระยะที่ 1 เชิงคุณภาพ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน	เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก	การวิเคราะห์เนื้อหาและอุปนัย
ระยะที่ 2 ผสมวิธี	ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน และกลุ่มตัวอย่าง 550 คน	สนทนากลุ่มและแบบสอบถาม	สถิติบรรยายและการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ
ระยะที่ 3 ประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน	แบบประเมิน	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายและสถิติที่เหมาะสมกับแบบจำลองหรือการประเมินความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ รูปแบบ หรือกลยุทธ์ ก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วย เหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อประเมินโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็นเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบโมเดลประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ระยะที่ 2 พัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และระยะที่ 3 ประเมินโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ผู้วิจัย กำหนดตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาได้ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายนอกแฝง 3 ตัวแปร ตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 19 ตัวแปร จากที่ผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสอบป้องกันดุษฎีนิพนธ์ให้ดำเนินการปรับเพิ่มเติมหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับตามข้อเสนอแนะดังกล่าว

รูปแบบการวิจัย (Research Design) การวิจัยครั้งนี้ออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method to Extend Quantitative Results) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ใช้การศึกษาภาคสนาม (Field study) ด้วยการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

ระยะที่ 2 ขั้นที่ 1) การสนทนากลุ่ม และขั้นที่ 2)การใช้แบบสอบถาม (Focus group discussion) เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปข้อค้นพบสำคัญ

ประเด็น	ข้อค้นพบสำคัญ

องค์ประกอบ	5 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารสถานศึกษา กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทผู้เกี่ยวข้อง พรหมวิหาร 4 และประสิทธิผลของระบบ
ความสอดคล้องของโมเดล	Chi-square=215.76, df=187, p=.07339, GFI=.976, AGFI=.946 และ RMR=.017; อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 91.0
บทบาทของพุทธธรรม	พรหมวิหาร 4 ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน และผลประเมินโมเดลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน; สังเคราะห์เป็น ROTE Model

1. องค์ประกอบ: 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารสถานศึกษา กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทผู้เกี่ยวข้อง พรหมวิหาร 4 และประสิทธิผลของระบบ

2. ความสอดคล้องของโมเดล: Chi-square=215.76, df=187, p=.07339, GFI=.976, AGFI=.946 และ RMR=.017; อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 91.0

3. บทบาทของพุทธธรรม: พรหมวิหาร 4 ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน และผลประเมินโมเดลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน; สังเคราะห์เป็น ROTE Model

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) ผลการศึกษาองค์ประกอบของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี 2) ผลการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และ 3) ผลการประเมินโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี สรุปผลการวิจัยแต่ละส่วนได้ ดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี องค์ประกอบของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี คือ

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการ เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทาระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ เป็นการจัดทำแผนงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรร การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา การวางแผนพัสดุ การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้าง การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ การจัดหาพัสดุ การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน การนำเงินส่งคลัง การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทารายงานทางการเงินและงบการเงิน การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. การบริหารงานบุคคล เป็นการวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน การลาทุกประเภท การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ การออกจากราชการ การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. การบริหารงานทั่วไป เป็นการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการบริหารงานการศึกษา งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสามะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา การประสานการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การทัศนศึกษา งานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและ สถาบันสังคมอื่น งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงานแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

5. อภิปรายผล

1. การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานทุกอย่างในโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการศึกษา หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ดังนี้ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษา มีความสอดคล้องกันทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 งาน จะช่วยส่งเสริมประสิทธิผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, 2556)

2. กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรอง 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข และ 5) การส่งต่อ การดำเนินงานตามขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลต่อประสิทธิผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น 3) การให้ความร่วมมือของนักเรียน 4) การสนับสนุนให้คำปรึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 5) การสนับสนุนให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง การดำเนินงานให้มีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะส่งผลต่อประสิทธิผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. หลักพรหมวิหาร 4 หมายถึง การบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา และกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา และ 4) อุเบกขา ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับหัวข้อธรรมที่ชื่อว่าพรหมวิหาร 4 ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกว่าหลักพรหมวิหาร 4 สามารถพัฒนาระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ เมตตา หมายถึง การบริหารสถานศึกษาที่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสุขจากความรัก ความเมตตา ความเอ็นดู จากครูและผู้เกี่ยวข้อง กรุณา หมายถึง การบริหารสถานศึกษาที่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนพ้นจากปัญหาในชีวิตประจำวัน ปัญหาการเรียน หรือปัญหาอื่นๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ มุทิตา หมายถึง การบริหารสถานศึกษาที่มีความมุ่งหมาย เพื่อสร้างกัลยาณมิตร ชื่นชมยินดี และได้รับการเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน

เมื่อผู้เรียนได้รับการแก้ปัญหาต่างๆ อุเบกขา การบริหารสถานศึกษาที่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการแสดงความสามารถ มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้เกี่ยวข้องจะต้องวางใจเป็นกลาง มีความยุติธรรม และเฝ้าระวังด้วยความห่วงใย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; แก้ว ชิดตะขบ, 2547; นิตย์ สัมมาพันธ์, 2529; บุญมี แท่นแก้ว, 2539; ปัญญานันทภิกขุ [ปั่น ปณฺญานนฺโท], 2541; พระคันธสารภิวงศ์, 2549; พระธรรมกิตติวงศ์ [ทองดี สุรเตโช], 2541; พระธรรมโกศาจารย์ [ประยูร ธมฺมจิตฺโต], 2549; พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตฺโต], 2542; พระราชวรมุนี [ประยุทธ์ ปยุตฺโต], 2537; วีระ อำพันสุข, 2526; สมเด็จพระญาณสังวร [เจริญ สุวฑฺฒโน], 2534)

5. ประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้บรรลุเป้าหมาย ในคุณภาพและปริมาณที่ต้องการ ซึ่งหมายถึง ผลสำเร็จ หรือการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ในเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ หรือตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 1) คุณภาพผู้เรียน 2) การตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของครู 3) การขับเคลื่อนระบบงานของผู้บริหาร 4) การมีส่วนร่วมกับโรงเรียนของผู้ปกครอง และ 5) ผลการดำเนินงานของโรงเรียน โดยประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะมีประสิทธิผลนั้น เนื่องมาจากการบริหารในสถานศึกษา กระบวนการขั้นตอนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เป็นฐานการบริหาร รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด (ตุลา มหาสุธานนท์, 2545; ประสงค์ ประณีตพลกรัง และคณะ, 2553; วิภาดา คุปตานนท์, 2551; สมคิด บางโม, 2550)

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน พบว่า โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 215.76, df= 187, p= .07339, GFI=.976, AGFI=.946, RMR=.017) สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ร้อยละ 87.40 แสดงว่า การบริหารสถานศึกษา กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และหลักธรรมพรหมวิหาร 4 สามารถส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ โดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เป็นตัวแปรส่งผ่านในโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของไพโรจน์ เคนวิเศษ และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัย สร้างและพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัว จำแนกเป็นตัวแปรแฝงภายนอก 1 ตัว คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และตัวแปรแฝงภายใน 3 ตัว ได้แก่ สร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ สร้างความร่วมมือกับชุมชน และประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) รูปแบบความสัมพันธ์

โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square =55.65, df =41, p-value = 0.063, χ2/df=1.357, GFI =0.957, AGFI =0.904, SRMR =0.035, RMSEA =0.043 และ CN=211.720) ประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน...

ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ผลการประเมินตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเพราะโมเดลนี้ได้ผ่านกระบวนการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะที่ได้มาตรฐานและเป็นระบบถึง 3 ระยะ เริ่มตั้งแต่การศึกษาองค์ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การพัฒนาโมเดลผ่านการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ การพัฒนาโมเดลด้วยการใช้แบบสอบถามและตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทางสถิติ จนมาถึงระยะสุดท้ายคือการประเมินโมเดลโดยกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากกระบวนการที่รัดกุมแล้ว ตัวโมเดลยังมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี เพราะได้บูรณาการหลักการบริหารสถานศึกษา หลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 อย่างลงตัว ทำให้กลุ่มผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินเล็งเห็นถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโมเดลประสิทธิผล ส่งผลให้ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของชมแข พงษ์เจริญ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพในประเทศไทย” สรุปผลการศึกษาว่า ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสาระของการพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพในประเทศไทย ในด้านที่มาของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก...

ในภาพรวม ข้อค้นพบยืนยันความสำคัญของการเปลี่ยนหลักธรรมจากแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นพฤติกรรม กระบวนการ และเกณฑ์ติดตามที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมรับผิดชอบผลลัพธ์ของผู้เรียนและสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรที่จะต้องนำผลงานวิจัยโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ไปพัฒนาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยรวมต่อการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนที่กำลังอยู่ในวิกฤติการเปลี่ยนแปลงในขณะนี้

6.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรที่จะต้องนำผลงานวิจัยโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี รวมทั้งงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องไปพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิผลเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6.3 โรงเรียนควรที่จะต้องจัดรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน

6.4 โรงเรียนควรที่จะต้องสร้างความเข้าใจและความตระหนักให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน

6.5 โรงเรียนควรที่จะต้องจัดอบรมพัฒนาบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ หรือครูฝ่ายปกครองยุคใหม่ใส่ใจงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.6 โรงเรียนควรที่จะต้องจัดหลักสูตรพัฒนาลักษณะนิสัย สังคม ให้ครอบคลุมทุกมิติ ให้กับนักเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.7 ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เปรียบเทียบระหว่างบริบท และพัฒนาตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน บุคลากร และองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2554). คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2560). คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545). โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

แก้ว ชิดตะขบ. (2547). รวมวิชาธรรมศึกษา ชั้นตรี. โรงพิมพ์การศาสนา

ชมแข พงษ์เจริญ. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพในประเทศไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 26(79), 167–184. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUSuthiparithatJournal/article/view/245672

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2547). การจัดการ. ซีเอ็ดยูเคชั่น

ตุลา มหาสุธานนท์. (2545). หลักการจัดการและหลักการบริหาร. ธนธัชการพิมพ์

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ. ไอคอน พริ้นติ้ง

นิตย์ สัมมาพันธ์. (2529). การบริหารเชิงพุทธ. โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2548). การจัดการสมัยใหม่. เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). ชมรมเด็ก

บุญมี แท่นแก้ว. (2539). จริยศาสตร์. โอเดียนสโตร์

ประสงค์ ประณีตพลกรัง และคณะ. (2553). การบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ. Diamond in Business World

ปัญญานันทภิกขุ (ปั่น ปญฺญานนฺโท). (2541). หน้าที่ของคน ฉบับสมบูรณ์. ธรรมสภา

พระคันธสารภิวงศ์. (2549). โพธิปักขิยธรรม. บุญศิริการพิมพ์

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). พระในบ้าน. คาธาวรรณการพิมพ์

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีในการบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). พุทธธรรม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2537). พุทธศาสนากับสังคมไทย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. อักษรเจริญทัศน์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ–ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์

วิภาดา คุปตานนท์. (2551). การจัดการและพฤติกรรมองค์การ: เทคนิคการจัดการสมัยใหม่. ส เจริญ การพิมพ์

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2542). การบริหาร: หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์

วีระ อำพันสุข. (2526). พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 2). เอราวัณการพิมพ์

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). องค์การและการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 7). เทคนิค 19

สมคิด บางโม. (2550). องค์การและการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิทยพัฒน์

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2534). *พุทธศาสนสุภาษิต*. ชมรมพุทธศาสน์ กฟผ.

สมาน รังสิโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์. (2527). *หลักการบริหาร*. โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.

สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. ปัญญาชน

ไพโรจน์ เคนวิเศษ, เผ่าพงษ์พัฒน์ บุญกะนันท์, และกระพัน ศรีงาน. (2561).
การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารช่อพะยอม, 29*(1), 211–224. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/126458

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร

Academic Administration for Developing Early Childhood Learning Skills Based on Buddhist Principles among Teachers in Small Schools under the Bangkok Metropolitan Administration

ชุติมันตี พูนกวินทิพย์[1*]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Chutimontee Poonkawintip [1*]
[1] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉ [*] Natthaweerakorn@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 09 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 338 คน และประเมินการบริหารวิชาการโดยผู้เข้าร่วมในการประเมิน จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัย คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 รูป/คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ และคู่มือการสนทนากลุ่ม และการเขียนวิเคราะห์แบบสรุปความแบบเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า : 1. ผลการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการนิเทศการศึกษาและการชี้แนะ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามลำดับ ผลการศึกษาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านร่างกาย ตามลำดับ 2. ผลการพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า เป็นองค์ประกอบของรูปแบบเชิงข้อความ 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการและเหตุผล องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสามารถพัฒนาด้วยกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ห้องเรียนเปี่ยมสุขด้วยวิถีศีล กิจกรรมที่ 2 ครูนักสร้างสื่อ มุ่งสมาธิสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ 3 นิเทศวิถีพุทธชี้แนะด้วยปัญญา แนวทางการประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ 3. ผลการประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์ ตามลำดับ สามารถนำไปพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้ตามองค์ความรู้ BAMAS ได้แก่ B คือ Buddhist-Based การใช้หลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) เป็นแกนกลาง A คือ Academic Administration การบริหารงานวิชาการ M คือ Mindful Media & Innovation ความจดจ่อและมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์สื่อ การจดจ่อและความมุ่งมั่นปฏิบัติ A คือ Active Wisdom Coaching การนิเทศเชิงรุกที่เน้นการสะท้อนคิดด้วยปัญญาด้วยกิจกรรมนิเทศวิถีพุทธ S คือ Small-School Context ความเฉพาะเจาะจงสำหรับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

คำสำคัญ: การบริหารวิชาการ, ทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัย, หลักไตรสิกขา, โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This dissertation aims to 1) study the learning skills of early childhood children in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration; 2) develop academic administration for the development of early childhood learning skills based on Buddhist principles among teachers in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration; and 3) evaluate the academic administration for the development of early childhood learning skills based on Buddhist principles among teachers in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration. This research employs a mixed-methods approach combining quantitative and qualitative research. The quantitative research used a sample of 338 administrators and teachers from small schools under the Bangkok Metropolitan Administration, and an evaluation of academic administration was conducted by 30 participants. The research instrument was a questionnaire, with statistical methods including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research involved interviews with 15 teachers and focus group discussions with 9 experts. The tools used were interview guides, focus group discussion manuals, and qualitative analysis. The research findings revealed: 1. The overall results of

academic administration for the development of early childhood learning skills among teachers in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration, across all five areas, showed a high level of opinion. For each area, the results, ranked from highest to lowest, were: educational supervision and guidance. 1. Regarding the development of innovative educational media and technology, teaching and learning management in educational institutions, assessment and evaluation and credit transfer, and school curriculum development, the overall results of the study on early childhood learning skills in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) showed a high level of opinion in all four areas. When considering each area individually, it was found that all areas were at a high level, in descending order of highest: emotional and mental development, intellectual development, social development, and physical development. 2. The results of the development of academic administration to enhance early childhood learning skills based on Buddhist principles for teachers in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) found that it consisted of four textual components: Component 1: Principles and rationale; Component 2: Objectives; Component 3: Methodology; Component 4: Academic administration activities to enhance early childhood learning skills based on Buddhist principles for teachers in small schools under the BMA. These activities can be developed through: Activity 1: A happy classroom with moral principles; Activity 2: Teachers as media creators, focusing on creative concentration; Activity 3: Buddhist-based supervision, guiding with wisdom; and guidelines for evaluating academic administration to enhance early childhood learning skills based on Buddhist principles for teachers in small schools under the BMA. Element 4: Conditions for Success 3. The evaluation of academic administration for developing early childhood learning skills based on Buddhist principles in small schools under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) revealed that, in terms of feasibility, appropriateness, and usefulness, respectively, it can be used to develop academic administration for developing early childhood learning skills based on Buddhist principles in small schools under the BMA, according to the BAMAS, which includes: B = Buddhist-Based (using Buddhist principles (Trisikha) as the core), A = Academic Administration, M = Mindful Media & Innovation (focus and commitment in creating media and practice), A = Active Wisdom Coaching (proactive supervision emphasizing reflective thinking with wisdom through Buddhist-based supervision activities), and S = Small-School Context (specificity for the context of small schools).

Keywords: Academic Administration, Early Childhood Learning Skills, Threefold Training, Small Schools

1. บทนำ

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐาน คุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับ

ผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย 3) ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิตและสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข 5) สร้างความรู้ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, 2553)

ความสำคัญการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัย คือการมุ่งเน้นไปที่ เด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานการเรียนรู้และพัฒนาการในทุกด้าน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในช่วงวัยนี้จะส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการใช้ชีวิต ในอนาคต งานวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัยได้อย่างรอบด้าน โรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ การศึกษาแนวทางการบริหารวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเหล่านี้ จะช่วยให้ครูและผู้บริหารสามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด แม้จะมีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจ การนำ หลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารวิชาการและการเรียนการสอน ถือเป็นมิติที่น่าสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ครู โดยตรง ครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ หากครูมีความเข้าใจและสามารถนำหลักการบริหารวิชาการตามหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยให้ครูมีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมให้ครูมีความสุขในการทำงานและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กๆ ได้อีกด้วย (ทิศนา แขมมณี, 2547, 2555; พรพิมล พรพีระชนม์, 2550; พรรณี ช. เจนจิต, 2538; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553)

จากความเป็นมาและความสำคัญจึงจำเป็นจะต้องศึกษาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารวิชาการเข้ากับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งจะเป็นประโยชน์

อย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทย และนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพต่อไป ในอนาคต

แนวคิดและกรอบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนส่วนงานอื่นๆ เป็นส่วนส่งเสริม ให้งานวิชาการมีคุณภาพ และช่วยอ านวยความสะดวกให้แก่ งานวิชาการเพราะงานวิชาการเกี่ยวข้อง กับงานทุกฝ่ายในโรงเรียน จุดมุ่งหมายของงานวิชาการคือ การพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีความรู้เป็น คนดีสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตตาม อัตภาพเป็นพลเมืองดีของสังคมนอกจากนั้นงานวิชาการยังจะช่วยปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ นักเรียน ในเรื่องการดำเนินงานวิชาการ ตามทัศนะของวิชาการไว้หลายท่านต่อไปนี้ (กมล ภู่ประเสริฐ, 2544; จันทรานี สงวนนาม, 2551; ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2550; รังสรรค์ บุษยะมา, 2550; วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2544)

กระทรวงศึกษาธิการ (2540) กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการไว้ว่า คือ งานบริหารเป็นงานสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้บริการนักเรียน ครู บุคลากรต่างๆ ในโรงเรียนเป็นงานที่โรงเรียนเป็น ผู้ดำเนินการ ซึ่งผู้บริหารควรจัดให้มีขึ้นและได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายเพราะเป็นงาน บริการมีส่วนสนับสนุนในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ และสนับสนุนการบริหารงานในด้านอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2551) กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการไว้ว่า คือ งานวิชาการเกี่ยวข้อง กับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา เป็นงานซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขการเรียนการ สอน ตั้งแต่กำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจน การประเมินผลการสอนให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของการศึกษา เช่น การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนโครงการสอน การจัดตารางสอน การนิเทศการสอน สื่อการสอน และการประเมินผลการเรียน เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) กล่าวถึง งานวิชาการ ไว้ว่า คือ การเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุก ชนิดโดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็น และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและ ความสามารถของผู้บริหาร งานวิชาการหมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงการเรียนการสอน ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการ ควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน และคู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดฝึกอบรมครูการนิเทศการศึกษา การเผยแพร่ งานวิชาการ 7 ด้าน การวัดผลการศึกษา การ

ศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เพื่อ ปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพสถานศึกษา และให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงาน ให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้ นั้นคือใน วันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้ เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500 ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

สรุปงานวิชาการ คือ งานที่เป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาเพราะการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับครูอาจารย์ได้พัฒนางานวิชาการให้มีคุณภาพเชื่อมโยงกับกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียนในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (ปิยพันธ์ ศิริรักษ์และคณะ, 2563)

ดังนั้นการบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาทุกชนิดในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงสุดเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนตามภารกิจของ สถานศึกษา รวมถึงกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างมีคุณภาพทางการศึกษาจึงมีความสำคัญมาก

ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการเกี่ยวงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด ส่วนงานอื่นๆ เป็นเพียงส่วนประกอบหรือปัจจัยที่ส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพจุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่การ พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพมีความรู้ มีจริยธรรม งานวิชาไม่ใช่งานที่เพียงแต่ทำให้นักเรียนสามารถ อ่านออกเขียนได้เท่านั้นแต่ยังจะต้องมีความสามารถปรับตัว ในสังคม และเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งงาน วิชาการของโรงเรียนมีความสำคัญดังนี้

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. พัฒนาการบริหารวิชาการตามหลักพุทธธรรม
3. ประเมินการบริหารวิชาการที่พัฒนาขึ้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีแบบเจาะจง ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บด้วยแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดและผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตารางที่ 1 สรุปการออกแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะ/วิธีวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงปริมาณ	ผู้บริหารและครู 338 คน และผู้ประเมิน 30 คน	แบบสอบถามและแบบประเมิน	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
เชิงคุณภาพ	ผู้ให้ข้อมูล 15 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน	สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม	การวิเคราะห์เนื้อหา

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายและสถิติที่เหมาะสมกับแบบจำลองหรือการประเมินความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ รูปแบบ หรือกลยุทธ์ ก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน

การวิจัยเรื่อง “การบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย ได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Mixed Research Method) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อเก็บรวมรวมข้อมูลจากผู้บริหาร และครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัย จึงได้กำหนดระยะการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ก. แหล่งข้อมูลและเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เอกสารเชิงนโยบายและบริบทเบื้องต้นทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตลอดถึงเอกสารทางวิชาการและ

งานวิจัย ตำรา บทความวิชาการ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์นันทนาการเพื่อส่งเสริมมหานครแห่งการเรียนรู้ของศูนย์นันทนาการสังกัดกรุงเทพมหานคร

ข. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเพื่อใช้บันทึกประเด็นสำคัญ นิยาม องค์ประกอบ และทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ค. การรวบรวมข้อมูล โดยการสืบค้นและคัดเลือกเอกสาร เช่น เอกสารและงานวิจัย ตามคำสำคัญ (Keywords) ที่กำหนด คัดเลือกเอกสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความน่าเชื่อถือของแหล่งเผยแพร่ และความทันสมัยของเนื้อหาและบันทึกเนื้อหาที่สอดคล้องลงในแบบบันทึกข้อมูลแยกตามรายประเด็น

ฆ. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่บันทึกไว้มาจำแนกจัดกลุ่มตามความเหมือนและความต่าง การสังเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางเมทริกซ์ (Synthesis Matrix) นำองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบจากนักวิชาการแต่ละท่านมาลงตารางวิเคราะห์ความถี่ เพื่อหาข้อสรุปร่วมขององค์ประกอบหลักที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมที่สุดสำหรับนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 338 คน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปข้อค้นพบสำคัญ

ประเด็น	ข้อค้นพบสำคัญ
สภาพการบริหารและทักษะ	การบริหารวิชาการ 5 ด้านและทักษะเด็กปฐมวัย 4 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก
กิจกรรมพัฒนา	ห้องเรียนเปี่ยมสุขด้วยวิถีศีล ครูนักสร้างสื่อมุ่งสมาธิสร้างสรรค์ และนิเทศวิถีพุทธชี้แนะด้วยปัญญา
องค์ความรู้	ผลประเมินด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์สนับสนุนการนำไปใช้และสังเคราะห์เป็น BAMAS

1. สภาพการบริหารและทักษะ: การบริหารวิชาการ 5 ด้านและทักษะเด็กปฐมวัย 4 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. กิจกรรมพัฒนา: ห้องเรียนเปี่ยมสุขด้วยวิถีศีล ครูนักสร้างสื่อมุ่งสมาธิสร้างสรรค์ และนิเทศวิถีพุทธชี้แนะด้วยปัญญา

3. องค์ความรู้: ผลประเมินด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์สนับสนุนการนำไปใช้ และสังเคราะห์เป็น BAMAS

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นครู จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 86.69 ผู้บริหาร จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.31 เพศหญิง จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 61.24 เพศชาย จำนวน 131 คิดเป็นร้อยละ 38.76 อายุ 20-30 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 28.11 อายุ 31-40 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 25.74 อายุ 41-50 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 24.26 อายุ 51-60 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 21.89 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 71.89 ปริญญาโท จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 24.26 ปริญญาเอก จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.85 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 36.98 ประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 115 คนคิดเป็นร้อยละ 34.02 ประสบการณ์ 1-5 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 28.99 ตามลำดับ

2. การบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร บริหาร ครูในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นต่อการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการนิเทศการศึกษาและการชี้แนะ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามลำดับ

ทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านร่างกาย ตามลำดับ

ผู้วิจัย ได้นำผลดังกล่าวมาจัดลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านสังคม 3) พัฒนาการด้านสติปัญญา และ 4) พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ (โนรี ใจใส่, 2552)

1. ด้านพัฒนาการด้านร่างกาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านพัฒนาการด้านร่างกาย อันดับที่ 1 ข้อ 7 เด็กมีโอกาสได้รับการสอนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน อันดับ 2 คือ ข้อ 6 เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้และปฏิบัติตามสุขนิสัยที่ดี เช่น การขับถ่ายเป็นเวลา การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ หรือการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

2. ด้านพัฒนาการด้านสังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านพัฒนาการด้านสังคม อันดับที่ 1 ข้อ 2 เด็กได้รับการส่งเสริมให้รู้จักแบ่งปันสิ่งของหรือผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้อื่น อันดับ 2 คือ ข้อ 1 เด็กมีโอกาสได้เล่นกับเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ ในวัยเดียวกันหรือต่างวัยอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านพัฒนาการด้านสติปัญญา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านพัฒนาการด้านสติปัญญาอันดับที่ 1 ข้อ 5 เด็กได้รับการส่งเสริมให้สังเกต เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ หรือเรียงลำดับสิ่งของต่างๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกัน อันดับที่ 2 คือ ข้อ 3 เด็กได้รับการสนับสนุนให้ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวและได้รับการตอบคำถามอย่างเหมาะสมกับวัย

4. ด้านพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ อันดับที่ 1 ข้อ 1 เด็กมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ อย่างเหมาะสมกับวัย เช่น พูดคุย วาดภาพ หรือเล่นบทบาทสมมติ อันดับ 2 คือ ข้อ 6 เด็กได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา หรือความรับผิดชอบ ผ่านการกระทำหรือกิจกรรมต่างๆ

5. ผลการพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ คือ

5. อภิปรายผล

5.1 ผลการศึกษาทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร บริหาร ครูในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นต่อการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการนิเทศการศึกษาและการชี้แนะ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามลำดับ

ทักษะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านร่างกาย ตามลำดับ

จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงเด็กมีโอกาสได้รับการสอนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้และปฏิบัติตามสุขนิสัยที่ดี เช่น การขับถ่ายเป็นเวลา การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ หรือการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เด็กได้รับการส่งเสริมให้รู้จักแบ่งปันสิ่งของหรือผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้อื่น เด็กมีโอกาสได้เล่นกับเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ ในวัยเดียวกันหรือต่างวัยอย่างสม่ำเสมอเด็กได้รับการส่งเสริมให้สังเกต เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่หรือเรียงลำดับสิ่งของต่างๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกัน อันดับที่ 2 คือ ข้อ 3 เด็กได้รับการสนับสนุนให้ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวและได้รับการตอบคำถามอย่างเหมาะสมกับวัย เด็กมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ อย่างเหมาะสมกับวัย เช่น พูดคุย วาดภาพ หรือเล่นบทบาทสมมติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประวีณ์ ทิพย์โพธิ์ และคณะ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่า ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้1.ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการและปัจจัยส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ จากการศึกษาทฤษฎีแนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่า1) การบริหารงานวิชาการ มีขอบข่ายหลัก9 ด้าน โดยรวมโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) กระบวนการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศมี 4 ประการ ตามหลักการ POLCและ 3) ปัจจัยส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและ ปัจจัยส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศที่สำคัญ มี 6 ปัจจัย 2.ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดส านักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก...

5.2 ผลการพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 1 หลักการและเหตุผล เด็กปฐมวัยถือเป็นวัยรากฐานที่สำคัญที่สุดของชีวิต เนื่องจากเป็นช่วงที่สมองมีการพัฒนาสูงสุดและเป็นรากฐานของการสร้างบุคลิกภาพ พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับนี้จึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการอ่านออกเขียนได้ แต่เป็นการสร้าง ทักษะการเรียนรู้ ที่จะทำให้เด็กเติบโตไปเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม การจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล (พฤติกรรม/ระเบียบวินัย) สมาธิ (จิตใจ/ความตั้งใจ) และปัญญา (ความรู้ความเข้าใจ) จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารวิชาการและการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะเป็นกระบวนการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งระบบ ตั้งแต่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (ศีล) การส่งเสริมให้ครูและเด็กมีจดจ่อและมุ่งมั่นในกิจกรรม (สมาธิ) ไปจนถึงการเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงและทักษะการแก้ปัญหา (ปัญญา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535,

2539; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525, 2534; บรรเทา กิตติศักดิ์, 2528; ปราณี รามสูต, 2528; พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตฺโต], 2537, 2538; พระราชวรมุนี [ประยุทธ์ ปยุตฺโต], 2530; วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2528; วศิน อินทสระ, 2528; วารินทร์ สายโอบเอื้อ, 2529)

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อให้เด็กปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานครได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 2) เพื่อให้ครูผู้สอนปฐมวัยมีแนวทางหรือคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและเป็นระบบ 3) เพื่อเป็นแบบอย่างหรือ โมเดลการบริหารวิชาการ ที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนงานวิชาการได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสามารถพัฒนาด้วยกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ห้องเรียนเปี่ยมสุขด้วยวิถีศีล (Smart & Disciplined Classroom) กิจกรรมที่ 2 ครูนักสร้างสื่อ มุ่งสมาธิสร้างสรรค์ (Mindful Media Creator) กิจกรรมที่ 3 นิเทศวิถีพุทธ ชี้แนะด้วยปัญญา (Wisdom Coaching & Reflection) แนวทางการประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ความเข้าใจและการนำหลักไตรสิกขา ไปประยุกต์ใช้ บุคลากรอาจมีความเข้าใจในหลักธรรมที่แตกต่างกันหรือไม่ชัดเจน ทำให้การบูรณาการเข้ากับการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและขาดประสิทธิภาพ 2) การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรและพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงให้บุคลากรมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา และสร้างวัฒนธรรมที่เน้นการเรียนรู้และคุณธรรมอาจต้องใช้เวลาและความพยายาม และอาจมีการต่อต้านเกิดขึ้น 3) ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการวัดผล โรงเรียนขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนา และการวัดผลความสำเร็จของการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารวิชาการอาจทำได้ยาก

จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครต้องขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมและหลักไตรสิกขาที่ต้องส่งเสริมการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชานาฏ ไชยวรรณะ และอนงค์นารถ ยิ้มช้าง (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะสมองของเด็กปฐมวัยโดยการใช้กิจกรรมการเล่นละครและบทบาทสมมติ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย”ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะสมอง ของเด็กปฐมวัยโดยการใช้กิจกรรมการเล่นละครและบทบาทสมมติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.47) ทักษะสมองของนักศึกษา หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 4.65 สูงกว่าก่อนเรียนซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อเปรียบเทียบทักษะสมอง EF (Executive Functions) หลังเรียนของ

นักศึกษาระหว่างกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ย 4.65 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการทดลอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความพึงพอใจที่มีต่อในใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะสมองของเด็กปฐมวัยโดยการใช้กิจกรรมการเล่นละครและบทบาทสมมติ อยู่ในระดับ มากที่สุด(=4.54)

เยาวนุช ทานาม (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ PLAY เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย”ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ PLAY ที่สร้างขึ้นมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผน(P) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (L)ขั้นลงมือปฏิบัติกิจกรรม (A) และขั้นแสดงความยินดี (Y) ทุกขั้นตอนมีความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด(M=4.51) และพบว่าหลังการทดลอง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ PLAY ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีคะแนนทักษะทางสังคมรายด้านทุกด้านและโดยรวมสูงขึ้น อย่างชัดเจน (t=35.03, 29.95, 40.46, 27.17 และ 40.56; p= 0.0) และมีขนาดส่งผลต่อ (Effect Sizes) คะแนนทักษะทางสังคมแต่ละด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมาก (Cohen’s d=5.68, 4.86, 6.56, 4.41 และ 6.58)

5.2.3 ผลการประเมินการบริหารวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เด็กปฐมวัยตามหลักพุทธธรรมของครูโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์ ตามลำดับ สามารถนำไปเป็นรูปแบบการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้

ในภาพรวม ข้อค้นพบยืนยันความสำคัญของการเปลี่ยนหลักธรรมจากแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นพฤติกรรม กระบวนการ และเกณฑ์ติดตามที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมรับผิดชอบผลลัพธ์ของผู้เรียนและสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสได้รับการสอนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน

6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กได้รับการส่งเสริมให้รู้จักแบ่งปันสิ่งของหรือผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้อื่น

6.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กได้รับการส่งเสริมให้สังเกต เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ หรือเรียงลำดับสิ่งของต่างๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกัน

6.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ อย่างเหมาะสมกับวัย เช่น พูดคุย วาดภาพ หรือเล่นบทบาทสมมติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

6.5 ผู้บริหารควรที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสได้รับการสอนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.6 ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เปรียบเทียบระหว่างบริบท และพัฒนาตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน บุคลากร และองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กมล ภู่ประเสริฐ. (2544). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา.* ทิปส์พับบลิเคชั่น.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *การบริหารการศึกษา.* องค์การคุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *แนวปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *นิยามคำศัพท์หลักสูตร.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บุ๊คพอยท์.

ทิศนา แขมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โนรี ใจใส่. (2552). *คู่มือการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรเทา กิตติศักดิ์. (2528). *จริยธรรมทางการศึกษา.* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร.* แอคทีฟพริ้น.

ปราณี รามสูต. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา.* เจริญกิจ.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ.* ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ปิยพันธ์ ศิริรักษ์, ประจิตร มหาหิง, & สังวาลย์ เพียยุระ. (2563). การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 7*(2).

พรพิมล พรพีระชนม์. (2550). *การจัดกระบวนการเรียนรู้.* เทมการพิมพ์สงขลา.

พรรณี ช. เจนจิต. (2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ต้นอ้อแกรมมี่.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2537). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21.* สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2538). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย.* อมรินทร์.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2550). *การจัดและการบริหารงานวิชาการ.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ 2500.* โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรฏฐเตปิฏกำ 2525.* โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม.* โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

รังสรรค์ บุษยะมา. (2550). *การจัดการการเรียนรู้.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2551). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2528). *จิตวิทยาพุทธศาสนา.* เรือนแก้วการพิมพ์.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2544). *การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา.* สถาบันราชภัฏธนบุรี.

วารินทร์ สายโอบเอื้อ. (2529). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์สยามยูเนี่ยน.

วศิน อินทสระ. (2528). ปัญญา คุณธรรมสูงสุด. *วารสารศิษย์เก่า ม.ม.ร.* ฉบับเดือนมิถุนายน.

สุชานาฏ ไชยวรรณะ, & อนงค์นารถ ยิ้มช้าง. (2565). การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะสมองของเด็กปฐมวัยโดยการใช้กิจกรรมการเล่นละครและบทบาทสมมติ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 12*(1), 115–130.

สุประวีณ์ ทิพย์โพธิ์, ณรงค์ พิมสาร, & สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต. (2563). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *วารสารวิชาการ สพฐ.*

เยาวนุช ทานาม. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ PLAY เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 20*(2.1).

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Flexible Management Strategies Based on Buddhist Principles for School Administrators under Primary Educational Service Area Offices

มนตา ชินนาทศิริกุล[1*]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Monta Chinnatasirikul [1*]
[1] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉: * Natthaweerakorn@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 09 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม และเสนอกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลายระยะด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ครอบคลุมภาวะผู้นำ เครือข่าย ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างองค์กร และเทคโนโลยี ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านผู้นำ การปรับตัว โครงสร้าง เทคโนโลยี และเครือข่ายกัลยาณมิตร

คำสำคัญ: การบริหารแบบยืดหยุ่น, กลยุทธ์การบริหาร, หลักพุทธธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study the current state of flexible administration among school administrators, develop flexible administration strategies based on Buddhist principles, and propose strategies for school administrators under the Primary Educational Service Area Offices. A mixed-methods research design was employed, with data collected in multiple phases from various groups of informants using questionnaires, interviews, and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics, the Priority Needs Index, and content analysis. The findings revealed that flexible administration encompassed leadership, networks, readiness for change, organizational structure, and technology. The evaluation results showed that utility received the highest mean score, followed by appropriateness, accuracy, and feasibility, respectively. The proposed strategies consisted of vision, mission,

goals, and strategic approaches focusing on leadership, adaptability, organizational structure, technology, and networks of *kalyāṇamitta* (spiritual friendship).

Keywords: Flexible Management, Management Strategy, Buddhist Principles, School Administrators

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน ทฤษฎีการบริหารจัดการกำลังเผชิญกับการท้าทายครั้งใหญ่อันเนื่องมาจากภาวะความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ หรือที่เรียกว่า VUCA World ซึ่งในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงและพลิกโฉมไปสู่ BANI World อันเป็นยุคสมัยที่อธิบายถึงสภาพแวดล้อมที่เปรอะบาง (Brittle) เต็มไปด้วยความวิตกกังวล (Anxious) มีความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในลักษณะที่ไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) และยากเกินกว่าจะคาดเดาได้อย่างแม่นยำ (Incomprehensible) (Cascio, 2020) กระแสดังกล่าวไม่ได้จำกัดวงอยู่เพียงภาคธุรกิจ แต่ได้หล่อหลอมและกดดันให้ระบบการศึกษาทั่วโลกต้องปรับตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน (VUCA World) อันประกอบด้วย ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) การบริหารการศึกษาแบบเดิมที่เน้นโครงสร้างลำดับชั้นและกฎระเบียบที่ตายตัวอาจไม่เพียงพอที่จะรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bennis & Nanus, 2007) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2018) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดการเรียนรู้ OECD Education 2030 ซึ่งเน้นย้ำว่า สถานศึกษาในอนาคตไม่ใช่เพียงสถานที่ถ่ายทอดความรู้สำเร็จรูปอีกต่อไป แต่ต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและพร้อมรับมือกับวิกฤตการณ์ที่อุบัติใหม่ สำหรับประเทศไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้ตระหนักถึงภัยคุกคามและความท้าทายนี้ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์และมีสมรรถนะสูง พร้อมขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การที่ระบบการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายระดับชาติตามที่ระบุไว้ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติได้นั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์และเป็นตัวแปรต้นที่ทรงอิทธิพลที่สุดคือ...

ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น ตั้งแต่นโยบายการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความหลากหลายของผู้เรียนที่มีความต้องการแตกต่างกัน ความคาดหวังจากผู้ปกครองและชุมชนที่สูงขึ้น ไปจนถึงปัญหาภายในองค์กร เช่น การบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากร (Fullan, 2001) ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้บริหารต้องมี กลยุทธ์การบริหารที่ยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถปรับตัว ตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด บริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญและเปราะบางที่สุดในระบบการศึกษาไทย เนื่องจากเป็นช่วงวัย

แห่งการวางรากฐานพัฒนาการและสติปัญญาของผู้เรียน ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) สะท้อนว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาต้องเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างสำคัญ ได้แก่ วิกฤตโรงเรียนขนาดเล็ก อันเป็นผลกระทบมาจากอัตราการเกิดของประชากรไทยที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้งบประมาณรายหัวที่สถานศึกษาได้รับลดลงตามไปด้วย จนเกิดภาวะขาดแคลนทรัพยากรอย่างขั้นรุนแรง ปัญหาความเหลื่อมล้ำและอัตรากำลังครู มีการขาดแคลนครูในสาขาวิชาเอกหลัก และภาระงานที่มิใช่งานสอนที่หลั่งไหลเข้าสู่สถานศึกษา ทำให้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร การเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีอย่างฉับพลัน การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ในอดีตได้ทิ้งร่องรอย ภาวะการเรียนรู้ถดถอย ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบระยะยาวต่อสมรรถนะการอ่านออกเขียนได้และการคิดวิเคราะห์

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องบริหารงานทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปภายใต้ข้อกำหนดของทางราชการ ขณะเดียวกันก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการเร่งด่วนและความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ข้อจำกัดด้านอำนาจตัดสินใจ ทรัพยากร และขั้นตอนการปฏิบัติงานอาจทำให้การปรับตัวของสถานศึกษาล่าช้า จึงต้องใช้ภาวะผู้นำที่สร้างความเข้าใจร่วมและทำให้บุคลากรเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน (Fullan, 2001) อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ความยืดหยุ่นต้องรักษาสมดุลระหว่างความคล่องตัวกับความรับผิดชอบ หากยึดระเบียบอย่างตายตัว องค์กรอาจตอบสนองต่อสถานการณ์ไม่ทัน แต่หากใช้ดุลยพินิจโดยไม่มีเป้าหมายและกลไกตรวจสอบที่ชัดเจน ก็อาจกระทบต่อธรรมาภิบาลและความไว้วางใจภายในสถานศึกษา หลักคิดด้านวิสัยทัศน์และการนำองค์กรของ Bennis and Nanus (2007) จึงช่วยอธิบายว่าความยืดหยุ่นที่มีประสิทธิผลต้องมีทิศทางร่วมและหลักกำกับการตัดสินใจ ช่องว่างสำคัญของการวิจัยนี้จึงอยู่ที่การพัฒนากลยุทธ์ซึ่งเชื่อมแนวคิดการบริหารสมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวได้โดยไม่สูญเสียความพอดี คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนและสังคม

การวิจัยในครั้งนี้จะมุ่งตอบคำถามสำคัญว่า สภาพการณ์และองค์ประกอบของการบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมควรเป็นอย่างไร และจะสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงได้อย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการนำไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนเป็นแนวทางในการปฏิรูปการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ก้าวหน้า มั่นคง และยั่งยืนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

1. สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสอุปสรรค อย่างไร

2. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นอย่างไร

3. กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรเป็นอย่างไร

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา
2. พัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม
3. เสนอกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีแบบเจาะจง ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บด้วยแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดและผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตารางที่ 1 สรุปการออกแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะ/วิธีวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงคุณภาพ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน	เอกสาร สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และสนทนากลุ่ม	การวิเคราะห์เนื้อหา
เชิงปริมาณ	ผู้บริหารและครู 400 คน; ผู้ตรวจสอบกลยุทธ์ 379 คน	แบบสอบถาม	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายและสถิติที่เหมาะสมกับแบบจำลองหรือการประเมินความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ รูปแบบ หรือกลยุทธ์ ก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม 2) เพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 3) เพื่อเสนอแผนกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มี

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 183 เขต จำนวน 26,766 สถานศึกษา โดยมีผู้บริหารที่เป็นประชากร จำนวน 26,766 คน และครูที่เป็นประชากร จำนวน 357,209 คน รวมผู้บริหารและครูที่เป็นประชากร จำนวน 383,974 คน ใช้ข้อมูลปีการศึกษา 2566

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเทียบหากลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากรในแต่ละจังหวัด หลังจากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครู ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามสภาพที่ปฏิบัติจริงและตามสภาพคาดหวัง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยโดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านการศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านการวิจัยทางการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี การตรวจสอบโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item objective congruence index) โดยใช้สูตรการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Item objective congruence index: IOC) เกณฑ์การให้คะแนน

นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกคนที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ได้ค่า IOC รายข้อคำถามแต่ละข้อคะแนน คือ 0.60-1.00 แสดงว่าข้อคำถามสามารถนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลได้

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach’s alpha coefficient; Cronbach, 1951) เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น

โดยถือเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่มีค่าระหว่าง 0.60–1.00 เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น โดยงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาเรียบร้อยแล้วไปทำ Try-out จำนวน 30 ชุด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.983 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เพื่อทำการเก็บข้อมูลได้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อด้วยการลงรหัสคำตอบในแต่ละข้อ ให้เป็นตัวเลขประจำแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. นำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วกรอกลงในแบบฟอร์มการลงรหัสทั่วไป (General Coding Form) ซึ่งเป็นการเตรียมข้อมูล เพื่อส่งไปบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

3.3 แปลความหมายของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ท (Likert Five Rating Scale) บุญชม ศรีสะอาด (2535) สอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามสภาพที่ปฏิบัติจริง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนในแบบสอบถาม ดังนี้

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปข้อค้นพบสำคัญ

ประเด็น	ข้อค้นพบสำคัญ
สภาพการบริหาร	ครอบคลุมภาวะผู้นำ เครือข่าย ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างองค์กร และเทคโนโลยี
คุณภาพกลยุทธ์	ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้
องค์ประกอบเชิงกลยุทธ์	ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านผู้นำ การปรับตัว โครงสร้าง เทคโนโลยี และเครือข่ายกัลยาณมิตร

1. สภาพการบริหาร: ครอบคลุมภาวะผู้นำ เครือข่าย ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างองค์กร และเทคโนโลยี

2. คุณภาพกลยุทธ์: ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความเหมาะสม ความถูกต้องและความเป็นไปได้

3. องค์ประกอบเชิงกลยุทธ์: ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านผู้นำ การปรับตัว โครงสร้าง เทคโนโลยี และเครือข่ายกัลยาณมิตร

จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการศึกษาจากการแจกแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับขีดความสามารถของบุคลากรทางการศึกษา จุดแข็ง คือมีความผูกพันและเข้าใจบริบทชุมชนเชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และปราชญ์ท้องถิ่น ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานหรือขอความร่วมมือจากภาคประชาชนได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดวิกฤต ความสามารถในการบริหารภายใต้ข้อจำกัด จุดอ่อน มีการยึดติดกับสายบังคับบัญชาและกฎระเบียบ แม้ตัวผู้บริหารจะอยากยืดหยุ่น แต่โครงสร้างของระบบราชการและเกณฑ์การประเมินผลงานยังคงเน้นความถูกระเบียบ 100% ทำให้ผู้บริหารเกิดความกลัว ไม่กล้าตัดสินใจนอกกรอบ หรือไม่กล้าใช้อำนาจที่มีในการพลิกแพลงเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ขาดการบริหารจัดการเชิงระบบและข้อมูล โอกาส กระทรวงศึกษามีการกระจายอำนาจ โดยการที่ส่วนกลางมีแนวโน้มลดการควบคุมและให้อิสระแก่สถานศึกษาในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทพื้นที่ เป็นโอกาสสำคัญที่เปิดช่องให้ผู้บริหารสามารถใช้กลยุทธ์การบริหารที่ยืดหยุ่นคล่องตัว และตอบโจทย์ชุมชนได้มากขึ้น อุปสรรค ความผันผวนของปัจจัยภายนอก อัตราการเกิดที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้จำนวนนักเรียนลดลงจนเกิดความเสี่ยงในการถูกควบรวมโรงเรียน รวมไปถึงปัญหาสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้หมุนไวและซับซ้อนเกินกว่าทฤษฎีการบริหารรูปแบบเดิมจะรับมือได้ทัน ภาระงานนโยบายเร่งด่วนที่ทับซ้อน

สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการแจกแบบสอบถาม จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง ที่มีประสบการณ์ทำงานมากว่า 15 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา พบว่า

จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านภาวะผู้นำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง ได้แก่ ความยึดมั่นผูกพัน และการมีส่วนร่วมในการทำงานที่ตนเองรับผิดชอบและข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการประเมินผลเกี่ยวกับกลยุทธ์และแผนการปฏิบัติงานเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านภาวะผู้นำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่คาดหวัง ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีการกระตุ้นโดยการให้รางวัลสำหรับบุคลากรที่ใช้ความรู้ในการหาแนวทาง ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีสภาพที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการประเมินผลเกี่ยวกับกลยุทธ์และแผนการปฏิบัติงานเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านเครือข่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง ได้แก่ มีการบริหารจัดการและการระดมทรัพยากรเพื่อให้มั่นใจได้ถึงความสามารถในการดำเนินงานภายใต้สภาวะปกติและภาวะวิกฤต และข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ บุคลากรสามารถเข้าถึงความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญได้อย่างรวดเร็วเมื่อจำเป็น

สภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านเครือข่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่คาดหวัง ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการส่งเสริมการลดช่องว่างทางสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมที่ไม่แบ่งแยกให้บุคลากรเกิดความไม่ร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีสภาพที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการสร้างเครือข่ายของทีมขนาดเล็กที่มีอิสระภายในสถานศึกษา

สภาพที่ปฏิบัติจริงการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีส่วนร่วมฝึกฝนในการรับมือต่อภาวะวิกฤต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีการเตรียมการและการตรวจสอบแผนการการทดสอบหรือแผนการฝึกฝนในการรับมือต่อภาวะวิกฤต

สภาพที่คาดหวังการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมฝึกฝนในการรับมือต่อภาวะวิกฤต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีสภาพที่คาดหวังโดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีการเตรียมการและการตรวจสอบแผนการการทดสอบหรือแผนการฝึกฝนในการรับมือต่อภาวะวิกฤต

จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านโครงสร้างองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีการยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีอำนาจในการตัดสินใจในบางเรื่องได้เอง ผู้บังคับบัญชาเป็นเพียงผู้กำกับดูแลภาพรวมซึ่งจะไม่ตัดสินใจ

สภาพที่คาดหวังการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านโครงสร้างองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง และข้อที่มีสภาพที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ มีอำนาจในการตัดสินใจในบางเรื่องได้เอง ผู้บังคับบัญชาเป็นเพียงผู้กำกับดูแลภาพรวมซึ่งจะไม่ตัดสินใจ

จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง ได้แก่ บุคลากรมีข้อมูลจากเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีสภาพที่ปฏิบัติจริง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการให้ความสำคัญกับการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยี

สภาพที่คาดหวังการบริหารแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ บุคลากรมีข้อมูลจากเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการตัดสินใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการให้ความสำคัญกับการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยี

จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน และนำพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มาประเมินโดยการศึกษาจากการแจกแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

เมื่อจากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 74.41 และเพศชายคิดเป็นร้อยละ 25.59 ตามลำดับ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ปริญญาโทมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.73 รองลงมาปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 24.27 ตามลำดับ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน มากกว่า 15 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.42 รองลงมาประสบการณ์ในการทำงาน 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.55 ประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.53 และประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.50 ตามลำดับ จำแนกตามตำแหน่ง เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 67.02 ลองลงมารองผู้อำนวยการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.75 ลำดับสุดท้ายรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 9.23

สรุปได้ว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปี ขึ้นไป มีตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจ ในตอบแบบประเมิน เรื่อง กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความ

เป็นประโยชน์ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ ความเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

1. ด้านวิสัยทัศน์ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา คือ เป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมและการเรียนรู้ ที่ขับเคลื่อนด้วยผู้นำเชิงบูรณาการและเทคโนโลยีอัจฉริยะ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้

2. พันธกิจของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ

2.1 พัฒนาและยกระดับสมรรถนะผู้นำของผู้บริหารและบุคลากร ให้มีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการและบริหารงานบนฐานความสมดุล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์

2.2 สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยาและเตรียมความพร้อมของระบบงาน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองและรับมือกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ (

2.3 ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและรูปแบบการทำงานให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และเชื่อมโยงความร่วมมือข้ามสายงานแบบไร้รอยต่อ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ

2.4 ส่งเสริมการสร้างระบบนิเวศการทำงานและการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2.5 สร้างและขยายเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอก ด้วยความเกื้อกูลตามวิถีกัลยาณมิตร พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

3. เป้าประสงค์กลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมาก ได้แก่ ความเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านความเป็นประโยชน์ของเป้าประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 1 ผู้บริหารและบุคลากรมีสมรรถนะสูง มีภาวะผู้นำเชิงระบบ และสามารถปฏิบัติงานข้ามสายงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัว (ด้านบุคลากรและภาวะผู้นำ) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 4. สถานศึกษามีเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็งตามวิถีกัลยาณมิตร ที่เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (ด้านเครือข่ายและการแบ่งปัน) อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 2 สถานศึกษาและบุคลากรมีความพร้อม ยอมรับความแตกต่าง และมีศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงเพื่อรับมือกับวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (ด้านการปรับตัวและภูมิคุ้มกัน) ตามลำดับ และข้อที่ 3 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการอัจฉริยะ ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน (ด้านระบบนิเวศและเทคโนโลยี) ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านความเป็นไปได้ของเป้าประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 1 ผู้บริหารและบุคลากรมีสมรรถนะสูง มีภาวะผู้นำเชิงระบบ และสามารถปฏิบัติงานข้ามสายงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัว (ด้านบุคลากรและภาวะผู้นำ) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก ข้อที่ 3 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการอัจฉริยะ ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน (ด้านระบบนิเวศและเทคโนโลยี) อยู่ในระดับมาก ข้อที่ 2 สถานศึกษาและบุคลากรมีความพร้อม ยอมรับความแตกต่าง และมีศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงเพื่อรับมือกับวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (ด้านการปรับตัวและภูมิคุ้มกัน) อยู่ในระดับมาก และข้อที่ 4 สถานศึกษามีเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็งตามวิถีกัลยาณมิตร ที่เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (ด้านเครือข่ายและการแบ่งปัน) อยู่ในระดับมาก

ด้านความเหมาะสมของเป้าประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 3 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการอัจฉริยะ ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน (ด้านระบบนิเวศและเทคโนโลยี) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 1 ผู้บริหารและบุคลากรมีสมรรถนะสูง มีภาวะผู้นำเชิงระบบ และสามารถปฏิบัติงานข้ามสายงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัว (ด้านบุคลากรและภาวะผู้นำ) อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 2 สถานศึกษาและบุคลากรมีความพร้อม ยอมรับความแตกต่าง และมีศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงเพื่อรับมือกับวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (ด้านการปรับตัวและภูมิคุ้มกัน) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และข้อที่ 4 สถานศึกษามีเครือข่าย

พันธมิตรที่เข้มแข็งตามวิถีกัลยาณมิตร ที่เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (ด้านเครือข่ายและการแบ่งปัน) ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านความถูกต้องของเป้าประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 3 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการอัจฉริยะ ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน (ด้านระบบนิเวศและเทคโนโลยี) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 1 ผู้บริหารและบุคลากรมีสมรรถนะสูง มีภาวะผู้นำเชิงระบบ และสามารถปฏิบัติงานข้ามสายงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัว (ด้านบุคลากรและภาวะผู้นำ) อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 4 สถานศึกษามีเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็งตามวิถีกัลยาณมิตร ที่เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (ด้านเครือข่ายและการแบ่งปัน)อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และข้อที่ 2 สถานศึกษาและบุคลากรมีความพร้อม ยอมรับความแตกต่าง และมีศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงเพื่อรับมือกับวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ (ด้านการปรับตัวและภูมิคุ้มกัน) ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

4. กลยุทธ์ย่อยของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ย่อยทั้ง 5 กลยุทธ์ พบว่า

ด้านความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ย่อยทั้ง 5 กลยุทธ์โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ยกระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการบนฐานความสมดุล อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์พัฒนาระบบนิเวศการทำงานด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทัน อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ด้วยวิถีกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และกลยุทธ์สร้างความพร้อมและภูมิคุ้มกันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ย่อยทั้ง 5 กลยุทธ์โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก กลยุทธ์ยกระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการบนฐานความสมดุล อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์พัฒนาระบบนิเวศการ

ทำงานด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทัน อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์พัฒนาระบบนิเวศการทำงานด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทัน อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และกลยุทธ์สร้างความพร้อมและภูมิคุ้มกันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

ด้านความเหมาะสมของกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ย่อยทั้ง 5 กลยุทธ์โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กลยุทธ์ยกระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการบนฐานความสมดุล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์สร้างความพร้อมและภูมิคุ้มกันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ด้วยวิถีกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และกลยุทธ์พัฒนาระบบนิเวศการทำงานด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทัน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

ด้านความถูกต้องของกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ของกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ย่อยทั้ง 5 กลยุทธ์โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กลยุทธ์ยกระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการบนฐานความสมดุล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์สร้างความพร้อมและภูมิคุ้มกันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ด้วยวิถีกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และกลยุทธ์พัฒนาระบบนิเวศการทำงานด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างรู้เท่าทัน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยด้านสภาพการบริหารแบบยืดหยุ่นพบว่า องค์ประกอบสำคัญครอบคลุมภาวะผู้นำ เครือข่าย ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างองค์กร และเทคโนโลยี ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าความยืดหยุ่นของสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากการผ่อนคลายกฎเกณฑ์เพียงด้านเดียว แต่เป็นสมรรถนะเชิงระบบที่ต้องทำให้องค์ประกอบทั้งห้าด้านทำงานสัมพันธ์กัน ผู้บริหารจึงต้องอ่านบริบท ตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ และปรับกระบวนการทำงานโดยยังคงเป้าหมายและความรับผิดชอบขององค์กรไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cascio (2020) ที่อธิบายสภาพแวดล้อมแบบ BANI และแนวคิดของ Bennis and Nanus (2007) ที่ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์และการนำองค์กรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Fullan (2001) ที่ชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาต้องอาศัยทั้งภาวะผู้นำ การสร้างความหมายร่วม และความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร ไม่ใช่การสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาผลการประเมินคุณภาพของกลยุทธ์ พบว่าด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านความเป็นไปได้มีแนวโน้มต่ำกว่าด้านอื่น แม้ผลประเมินโดยรวมยังอยู่ในระดับสูง ความแตกต่าง

ดังกล่าวมีนัยสำคัญเชิงการนำไปใช้ กล่าวคือ ผู้ประเมินมองเห็นคุณค่าของกลยุทธ์ต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาอย่างชัดเจน แต่ยังตระหนักถึงข้อจำกัดด้านอำนาจตัดสินใจ ทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร ระบบข้อมูล และกฎระเบียบของหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้น การนำกลยุทธ์ไปใช้ไม่ควรดำเนินการพร้อมกันทุกด้านในลักษณะโครงการขนาดใหญ่ แต่ควรเริ่มจากการประเมินบริบท กำหนดประเด็นเร่งด่วน ทดลองในขอบเขตที่ควบคุมได้ และใช้ข้อมูลสะท้อนกลับปรับกลยุทธ์เป็นรอบ แนวทางนี้สัมพันธ์กับกรอบ OECD Education 2030 ที่ให้ความสำคัญกับความสามารถขององค์กรการศึกษาในการคาดการณ์ ลงมือปฏิบัติ และทบทวนผลจากการเปลี่ยนแปลง (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018)

ผลการพัฒนากลยุทธ์ย่อยชี้ว่า การปรับโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและการยกระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการเป็นกลไกสำคัญลำดับต้น ข้อค้นพบนี้อธิบายได้ว่า โครงสร้างที่ยืดหยุ่นช่วยลดความซ้ำซ้อนและเปิดพื้นที่ให้บุคลากรทำงานข้ามสายงาน ขณะที่ภาวะผู้นำทำหน้าที่กำหนดทิศทาง สร้างความไว้วางใจ และประสานการตัดสินใจให้ไม่กระจัดกระจาย อย่างไรก็ตาม ความคล่องตัวไม่ได้หมายถึงการยกเลิกบทบาทหรือการควบคุม แต่หมายถึงการกำหนดบทบาทให้ชัดเจนในระดับที่จำเป็น พร้อมมอบอำนาจแก่ผู้ปฏิบัติให้ตัดสินใจในสถานการณ์เฉพาะได้ การดำเนินการดังกล่าวจึงควรเชื่อมกับแผนพัฒนาบุคลากร ระบบทีมงาน และเกณฑ์ติดตามผลที่สะท้อนทั้งประสิทธิภาพการบริหารและผลลัพธ์ต่อผู้เรียนตามทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำหรับกลยุทธ์ด้านระบบนิเวศและเทคโนโลยี ผลการวิจัยสะท้อนว่าเทคโนโลยีมีคุณค่าเมื่อทำหน้าที่ลดภาระงาน สนับสนุนการใช้ข้อมูล และทำให้การประสานงานรวดเร็วขึ้น มิใช่เพียงการเพิ่มเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มใหม่ให้สถานศึกษา การพัฒนาด้านนี้จึงต้องเริ่มจากการออกแบบกระบวนงานและข้อมูลที่จำเป็น กำหนดผู้รับผิดชอบและมาตรฐานความปลอดภัย ตลอดจนพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรควบคู่กัน ส่วนกลยุทธ์ด้านเครือข่ายกัลยาณมิตรมีความสำคัญต่อสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านกำลังคนและทรัพยากร เพราะเครือข่ายช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ บุคลากร และทรัพยากรระหว่างโรงเรียน เขตพื้นที่ ชุมชน และหน่วยงานภายนอก การสร้างเครือข่ายให้ยั่งยืนจึงควรกำหนดเป้าหมายร่วม บทบาทของสมาชิก ช่องทางสื่อสาร และกลไกประเมินประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนอย่างชัดเจน

การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับเชิงจริยธรรมของความยืดหยุ่น โดยช่วยให้ผู้บริหารรู้หลัก รู้จุดมุ่งหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล การตัดสินใจที่ยืดหยุ่นจึงไม่ใช่การเลือกปฏิบัติตามความสะดวก แต่เป็นการพิจารณาเหตุผล เป้าหมาย เวลา บุคคล และบริบทอย่างสมดุล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประเด็นนี้เป็นคุณลักษณะเฉพาะของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น เพราะช่วยเชื่อมความคล่องตัวทางการบริหารกับความรับผิดชอบ ความพอดี และประโยชน์ส่วนรวม ทำให้การปรับโครงสร้าง การใช้เทคโนโลยี และการมอบอำนาจมีหลักยึดที่ตรวจสอบได้ ลดความเสี่ยงที่ความยืดหยุ่นจะกลายเป็นความไร้ระเบียบหรือขึ้นอยู่กับดุลยพินิจส่วนบุคคลมากเกินไป

โดยสรุป กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ จนถึงกลยุทธ์ย่อย และได้รับการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในระดับสูง จุดแข็งของผลการวิจัยคือการเชื่อมองค์ประกอบการบริหารสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรมให้เป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมและตัวชี้วัดได้ อย่างไรก็ดี ผลการประเมินยังเป็นการพิจารณาคุณภาพของกลยุทธ์ก่อนการนำไปใช้ในระยะยาว จึงยังไม่อาจยืนยันผลลัพธ์ต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียนโดยตรง การนำไปใช้จริงควรมีการเก็บข้อมูลฐาน เปรียบเทียบผลก่อนและหลัง และติดตามทั้งผลลัพธ์ที่ตั้งใจและผลกระทบที่ไม่คาดหมาย เพื่อปรับกลยุทธ์ให้เหมาะกับขนาดโรงเรียน ทรัพยากร และบริบทของแต่ละพื้นที่

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนำกลยุทธ์การบริหารแบบยืดหยุ่นตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเข้าไปขับเคลื่อนในการบริหารสถานศึกษา

6.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรกำหนดให้มีการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาขับเคลื่อนการบริหารแบบยืดหยุ่น ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

6.3 จากผลการวิจัยด้านองค์กร พบว่า มีกลยุทธ์กลยุทธ์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ โดยภาพรวม ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรสู่ความคล่องตัวและไร้รอยต่อ โดยภาพรวม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด มีข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติดังนี้

6.4 สถานศึกษาควรจัดโครงสร้างสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น

6.5 สถานศึกษาควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีหลักการและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.6 ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เปรียบเทียบระหว่างบริบท และพัฒนาตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน บุคลากร และองค์กร

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. สุวีริยาสาส์น.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). ถอดบทเรียนการแก้ไขภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss). กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. พริกหวานกราฟฟิค.

Bennis, W., & Nanus, B.. (2007). *Leaders: Strategies for taking charge*. HarperBusiness.

https://doi.org/10.1007/BF02310555Cascio, J.. (2020). *Facing the age of chaos*. Medium. https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d.

Cronbach, L. J.. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, *16*(3), 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555.

https://doi.org/10.1177/001316447003000308Fullan, M.. (2001). *Leading in a culture of change*. Jossey-Bass.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W.. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing.

Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

A Model of Early Childhood Education Administration Based on the Threefold Training Principles for School Administrators under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office

ภัคเณศ คงกะพันธ์[1*]

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Phakkanet Kongkaphan [1*]
[1] Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
✉: * Natthaweerakorn@mcu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 09 June 2026; Revised: 23 July 2026; Accepted: 30 July 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารการศึกษาปฐมวัย 2) พัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา และ 3) ทดลองใช้และประเมินรูปแบบสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ใช้การ วิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ 3 ระยะ ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษา 191 คน ระยะที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน เพื่อสังเคราะห์และตรวจสอบรูปแบบ ระยะที่ 3 ทดลองใช้ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้บริหารสถานศึกษา 30 คน และประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้แนวคิดเชิงระบบ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และผลกระทบที่คาดหวัง โดยมีกิจกรรมขับเคลื่อน 4 กิจกรรม และสังเคราะห์เป็น 7A Model และ 3) ผู้เข้าร่วมสามารถประยุกต์แนวทางของรูปแบบกับการบริหารทั้ง 4 ด้านได้ ผลประเมินรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์เป็นจุดเด่น ทั้งนี้ ผลการทดลองยืนยันการยอมรับและความเป็นไปได้เบื้องต้นของรูปแบบในกลุ่มผู้เข้าร่วม แต่ยังไม่ใช่หลักฐานของผลระยะยาวต่อพัฒนาการเด็ก

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษาปฐมวัย, หลักไตรสิกขา, ผู้บริหารสถานศึกษา, 7A Model

Abstract

This study aimed to: (1) examine the priority needs for early childhood education administration; (2) develop an administration model based on the Threefold Training principles; and (3) implement and evaluate the model for school administrators under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office. A three-phase multiphase mixed-methods design was employed. In Phase 1, questionnaire data were collected from 191 school administrators. In Phase 2, the model was developed using interviews with 15 key informants and a focus group of 10 experts. In Phase 3, the model was implemented through a workshop with 30 school administrators and evaluated for utility, feasibility, propriety, and accuracy. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the priority needs index; qualitative data were analyzed through content analysis. The findings showed that: (1) the priority needs, in descending order, concerned curriculum development; learning environments, media, and resources; learning experiences; and developmental assessment; (2) the developed model followed a systems approach comprising inputs, processes, outputs, intended outcomes, and intended impacts, supported by four implementation activities and synthesized as the 7A Model; and (3) participants were able to apply the model to the four administrative areas. The overall evaluation was at the highest level, with propriety and utility identified as particular strengths. The implementation findings support the model's preliminary acceptability and practical feasibility among participating administrators; however, they do not establish long-term effects on children's development.

Keywords: Early Childhood Education Administration, Threefold Training, School Administrators, 7A Model

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดหลักการพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม พร้อมกระจายอำนาจการบริหารด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา การกระจายอำนาจดังกล่าวเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดการศึกษาปฐมวัยให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 กำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งได้รับการเตรียมความพร้อมในช่วงรอยต่อสู่ระดับประถมศึกษาอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม การบริหารการศึกษาปฐมวัยจึงต้องเชื่อมการดำเนินงานของสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและประโยชน์สูงสุดของเด็ก (พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562, 2562)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 มุ่งพัฒนาเด็กผ่านการเล่นและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย ครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การบริหารที่มีคุณภาพจึงต้องสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แม้จะมีกรอบกฎหมายและหลักสูตรกำกับการดำเนินงาน แต่สถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริบท บุคลากร ทรัพยากร และความพร้อมแตกต่างกัน ผู้บริหารจึงต้องแปลงหลักการระดับนโยบายให้เป็นระบบงานและกิจกรรมที่ปฏิบัติได้จริง ปัญหาสำคัญมิได้อยู่เพียงการมีแนวทาง แต่รวมถึงการเชื่อมหลักสูตร สภาพแวดล้อม การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการให้ทำงานเป็นระบบเดียวกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาความต้องการจำเป็นของพื้นที่ก่อนพัฒนารูปแบบ เพื่อให้รูปแบบตอบสนองปัญหาที่เกิดขึ้นจริงแทนการใช้แนวทางเดียวกับทุกสถานศึกษา

หลักไตรสิกขาประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และความรู้ความเข้าใจอย่างสัมพันธ์กัน เมื่อนำมาใช้กับการบริหารการศึกษาปฐมวัย ศีลทำหน้าที่เป็นกรอบของระเบียบ ความปลอดภัย และความรับผิดชอบ สมาธิสนับสนุนความตั้งใจและการกำกับตนเอง ส่วนปัญญาสนับสนุนการพิจารณาเหตุผลและการแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้จึงควรปรากฏเป็นพฤติกรรม กระบวนการ และเกณฑ์ติดตามที่สังเกตได้ ไม่ใช่เพียงการกล่าวถึงหลักธรรมในระดับนโยบาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากช่องว่างดังกล่าว การศึกษานี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาโดยเริ่มจากข้อมูลความต้องการจำเป็นของผู้บริหารในพื้นที่ สังเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางปฏิบัติจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วทดลองใช้กับกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อประเมินว่ารูปแบบมีความชัดเจน เหมาะสม เป็นประโยชน์ และมีความเป็นไปได้เพียงใด ขอบเขตดังกล่าวมุ่งยืนยันคุณภาพและการใช้ได้เบื้องต้นของรูปแบบ มิได้มุ่งสรุปผลระยะยาวต่อพัฒนาการของเด็ก

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงการบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารการศึกษาปฐมวัย
2. พัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขา
3. ทดลองใช้และประเมินรูปแบบสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้การออกแบบแบบผสมวิธีพหุระยะ 3 ระยะ โดยเชื่อมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามลำดับวัตถุประสงค์ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นด้วยแบบสอบถาม ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบจากผลระยะที่ 1 ร่วมกับการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการและประเมินคุณภาพของรูปแบบ

ตารางที่ 1 สรุปการออกแบบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะ/วิธีวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล
ระยะที่ 1	กลุ่มตัวอย่าง 191 คน	แบบสอบถาม	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการประเมินความต้องการจำเป็น
ระยะที่ 2	ผู้ให้ข้อมูล 15 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน	สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม	การวิเคราะห์เนื้อหา
ระยะที่ 3	ผู้บริหารสถานศึกษา 30 คน	ประชุมเชิงปฏิบัติการและแบบประเมิน	สถิติบรรยายและการสรุปเชิงพรรณนา

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบความสอดคล้องกับผลเชิงปริมาณ ก่อนสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบและแนวทางดำเนินงานของรูปแบบ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2557)

ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 191 คน ระยะที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสมเหตุสมผลของรูปแบบตามแนวทางการวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา (ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2560) ระยะที่ 3 ทดลองใช้ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้บริหารสถานศึกษา 30 คน และประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

ขนาดกลุ่มตัวอย่างระยะที่ 1 กำหนดโดยเทียบตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง 191 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นไปตามกรอบประชากรของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ศึกษา ส่วนผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพและผู้เข้าร่วมทดลองใช้เลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละระยะ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน อายุราชการและขนาดโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นการตรวจรายการ (Check List)

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปข้อค้นพบสำคัญ

ประเด็น	ข้อค้นพบสำคัญ
ความต้องการจำเป็น	โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านหลักสูตรมีลำดับสูง ตามด้วยสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการ

รูปแบบที่พัฒนา	รูปแบบเชิงระบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ พร้อมองค์ความรู้ 7A Model
การทดลองใช้	ผู้บริหารประยุกต์ใช้ได้ใน 4 ด้านหลัก และผลประเมินทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเด่นด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์

1. ความต้องการจำเป็น: ลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ

2. รูปแบบที่พัฒนา: รูปแบบเชิงระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และผลกระทบที่คาดหวัง มีกิจกรรมขับเคลื่อน 4 กิจกรรม และสังเคราะห์เป็น 7A Model

3. การทดลองใช้และประเมิน: ผู้เข้าร่วมสามารถประยุกต์รูปแบบกับการบริหาร 4 ด้าน และประเมินคุณภาพรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเด่นด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามระยะของการวิจัยได้ดังนี้

จากสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา พบว่า กลุ่มเป้าหมายจำนวน 191 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.02 และอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31 – 40 ปี มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 60.21 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาโท คิดเป็น ร้อยละ 97.91 มีอายุราชการตั้งแต่ 16 – 20 ปี มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 85.86 และปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนขนาดเล็ก (มีนักเรียนไม่เกิน 170 คน) คิดเป็น ร้อยละ 89.01

ผลการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงของการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ ตามลำดับ สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกันโดยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็น พบว่าทั้ง 4 ด้านยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ โดยลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ การแปลผลดังกล่าวควรพิจารณาจากค่าดัชนีความต้องการจำเป็นและขนาดของช่องว่าง ไม่ควรสรุปจากระดับค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์เพียงอย่างเดียว (สุวิมล ว่องวาณิช, 2557) ผลจึงชี้ลำดับประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนา มิได้หมายความว่าการดำเนินงานเดิมไม่มีคุณภาพ

สภาพปัญหาปัจจุบัน การบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพที่เป็นจริงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการวางแผนหลักสูตรอย่างรอบด้าน มีความเป็นระบบ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ในทุกมิติ อย่างไรก็ตาม รายละเอียดรายข้อพบว่ายังมีบางประเด็นที่มีความจำเป็นต้องพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

5. อภิปรายผล

รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ การที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ทำความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมกับศีล สมาธิ และปัญญาให้ชัดเจน สะท้อนว่าคุณค่าของรูปแบบไม่ได้อยู่ที่การระบุหลักธรรมเท่านั้น แต่อยู่ที่การแปลงหลักธรรมเป็นบทบาทของผู้บริหาร กระบวนงาน และหลักฐานที่ตรวจสอบได้ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีระเบียบ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีสติและความตั้งใจ และการใช้ข้อมูลเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักไตรสิกขาที่เชื่อมการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเข้าด้วยกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ผลการทดลองใช้แสดงว่าผู้บริหารที่เข้าร่วมสามารถทำความเข้าใจและประยุกต์แนวทางของรูปแบบกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการได้ ข้อค้นพบนี้สนับสนุนความชัดเจนและการใช้ได้เบื้องต้นของรูปแบบในกลุ่มผู้เข้าร่วม อย่างไรก็ตาม การทดลองผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้บริหาร 30 คนยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่ารูปแบบทำให้พัฒนาการของเด็กดีขึ้นหรือก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาว การประเมินผลลัพธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม เก็บข้อมูลก่อนและหลัง และใช้ตัวชี้วัดระดับสถานศึกษา ครู และเด็ก

ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบ

ผลการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์เป็นจุดเด่น แสดงว่าผู้ประเมินเห็นว่ารูปแบบสอดคล้องกับบริบทและสามารถสนับสนุนการบริหารการศึกษาปฐมวัยได้ การมีองค์ประกอบ เป้าหมาย กิจกรรม และแนวทางประเมินที่ชัดเจนช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นเส้นทางจากหลักการสู่การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารที่ต้องกำหนดนโยบาย บทบาท ระบบงาน และทรัพยากรให้สัมพันธ์กัน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2538) และสอดคล้องกับงานของฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู (2565) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารหลักสูตรปฐมวัยควรเชื่อมปัจจัยการบริหาร กระบวนการจัดประสบการณ์ และผลที่ต้องการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม

โดยสรุป จุดแข็งของรูปแบบคือการเชื่อมหลักไตรสิกขากับการบริหาร 4 ด้านและจัดวางเป็นระบบที่มีองค์ประกอบต่อเนื่องกัน ส่วนข้อจำกัดคือผลการทดลองสะท้อนการรับรู้ การยอมรับ และความสามารถในการประยุกต์ใช้ของผู้บริหารในระยะสั้น ยังไม่ใช่หลักฐานเชิงสาเหตุหรือผลต่อเด็กโดยตรง การนำไปใช้จึงควรกำหนดตัวชี้วัดฐานก่อนดำเนินงาน ติดตามความซื่อสัตย์ในการใช้รูปแบบ และประเมินผลซ้ำในบริบทโรงเรียนที่มีขนาดและทรัพยากรแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรดำเนินการดังนี้

6.1 ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ทุกสถานศึกษาในสังกัด จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ากับหลักการและจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยไม่แยกส่วน แต่ให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำวัน เช่น การสอดแทรกเรื่องการมีวินัย (ศีล) ในการเข้าแถว การฝึกสติ (สมาธิ) ก่อนเริ่มเรียน และการส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา (ปัญญา) ผ่านการลงมือทำ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ “เด็กดี วิถีพุทธ” ให้กับสถานศึกษาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

6.2 ควรมีการกำหนดนโยบายและงบประมาณในการจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำพุทธบริหารมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเน้นการสร้างผู้บริหารต้นแบบที่มีศีล มีสมาธิในการทำงาน และมีปัญญาในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำพาครูและบุคลากรขับเคลื่อนกิจกรรมตามรูปแบบที่วิจัยได้ 4 กิจกรรมหลัก มุ่งเป้าหลักสูตร, วัฒนธรรมรวมใจ, ก้าวทันสิ่งใหม่, และกลไกการวัดผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) หรือมาตรการจูงใจที่ส่งเสริมให้สถานศึกษาทำงานร่วมกับ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) อย่างเป็นระบบมากกว่าความร่วมมือตามวาระโอกาส โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาพุทธวิถีในแต่ละโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ในพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้แทนผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันวางแผนการ จัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา

6.4 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำองค์ประกอบทั้ง 4 กิจกรรมหลัก ผู้บริหารต้นแบบ ผสานใจครูปฐมวัย, เปิดโลกการเรียนรู้ ปรับสภาพแวดล้อม สรรค์สร้างพื้นที่เล่นตามธรรมชาติเด็ก, พลัง บวร ปฐมวัย สานสัมพันธ์บ้าน วัด และชุมชนกรุงเก่า และกัลยาณมิตรส่องสะท้อน (Reflective Executive AAR) ไปบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเฉพาะการนำหลักไตรสิกขามาเป็นฐานในการบริหารจัดการ เช่น การใช้หลักศีล เพื่อจัดระเบียบสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้หลักสมาธิ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นความตั้งใจในการปฏิบัติงาน และการใช้หลักปัญญา ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาบนพื้นฐานของเหตุผลและนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.5 ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เปรียบเทียบระหว่างบริบท และพัฒนาตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน บุคลากร และองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู. (2565). *รูปแบบการบริหารหลักสูตรปฐมวัยที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม* [ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ชิรวัฒน์ นิจเนตร. (2560). *การวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 136*(56 ก), 1–28.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2557). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมดาเพรส.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2538). *การบริหารการศึกษา.* โรงพิมพ์เอส.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308